

Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

TESI DOCTORAL

Les bandes de música a Sant
Carles de la Ràpita a partir de
mitjans del segle XIX

Vol. I

Isabel Asensi Moisés

Director: Dr. Francesc Cortès i Mir

Menció de Doctorat Europeu
Programa de Doctorat en Musicologia

Departament d'Art i de Musicologia
Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona
2015

*Als Agustins de la família,
A la meva mare i
A Miquel*

Agraïments

Una tesi doctoral mai pot sortir a la llum si no és gràcies a un director que la dirigeixi i l'encoratgi. És per això que el primer agraïment ha d'estar per força dirigit al Dr. Francesc Cortès i Mir, que sempre m'ha orientat i m'ha animat a continuar treballant en tot moment. En aquest cas, a més, va ser el mateix director qui em va proposar estudiar els orígens i evolució de la banda de música de la meua localitat, tot i les meves reticències inicials. Per tant agraïment doble al Dr. Francesc Cortès en aquest sentit, ja que la temàtica escollida ha estat decisiva per no decaure en la intenció de concloure el projecte. Tot i això, abans de decidir la temàtica, vaig demanar informacions diverses a nombroses persones les quals vull recordar. També aquí voldria fer esment al conjunt de professors que s'ocupen del programa de doctorat de musicologia la seva dedicació, portant els estudis musicals al més alt nivell.

Pel gran volum de documentació consultada, els agraïments es dividiran en diversos blocs. En primer lloc donar les gràcies a totes les institucions que mantenen arxius públics i privats i que m'han donat accés al seu material i que apareixeran en la tesi. De la mateixa manera esmentar les persones que treballen en els arxius i que comparteixen l'interès per la cultura i la història amb les persones que els visiten. D'entre elles, esmentar a Jordi Enfedaque, arxiver de l'Arxiu Municipal de Sant Carles de la Ràpita, el personal del Registre Civil de Sant Carles de la Ràpita i el de l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre que sempre han estat molt amables i m'han facilitat la feina quan això ha estat possible.

Lots of thanks also for Professor Arnold Myers from the University of Edinburgh, as well as all the conductors and members of the community groups I visited in Edinburgh and other towns in Scotland, who helped me so much in everything they could. Also our flatmate Sujai, that was principal in our socialisation process in the city -my husband and mine- and our wellness.

Part fonamental d'aquest estudi ha estat la informació oral que han posat a la meua disposició més de seixanta persones de Sant Carles de la Ràpita o que han estat vinculades amb la població i amb la seva música: músics actuals o de l'època, els seus familiars, els directius de l'entitat i historiadors de la localitat, així com rapitencs i rapitenques que m'han informat desinteressadament sobre tot allò relacionat amb Sant Carles de la Ràpita. No puc expressar en paraules la meua gratitud. El fet que

aquestes persones, moltes de les quals no coneixia, m'obrissin les portes de casa seva i s'esforcessin per recordar fets que havien passat feia tants i tants anys no deixa d'emocionar-me. Sempre que he fet una entrevista, he vist en els entrevistats la complicitat d'estar escrivint conjuntament la història de la localitat. El fet de deure'ls un resultat al seu esforç ha estat l'esperó més gran d'aquesta tesi. Al mateix temps demanar-los disculpes per la tardança esperant que la seva paciència es vegi recompensada. Estic molt contenta del treball que ha resultat de totes les fonts consultades, però encara ho estic més d'haver contribuït a immortalitzar la història viva de la meva localitat. Desitjo que vegin aquest treball amb la satisfacció de poder deixar un llegat escrit de part de la història del nostre poble a les futures generacions, les quals espero que si en algun moment llegeixen la part que els interessi d'aquest treball, se sentin orgullosos de com els rapitencs sempre hem tirat endavant i que agafin exemple del que s'ha fet bé i del que no.

Agrair també la col·laboració de músics i directius de les bandes veïnes que m'han facilitat documentació o m'han atès quan els ho he sol·licitat. Com que ha estat un procés llarg, és fàcil tenir presents les persones que estan prop teu al final i però de vegades difícil recordar les del principi. Vull donar les gràcies a tots els meus companys de l'Institut Sant Just Desvern. Quanta experiència i quant de recolzament vaig trobar sempre en vosaltres! De la mateixa manera agrair als meus companys de l'Institut Els Alfacs el seu suport en el meu dia a dia, així com en els aspectes de la tesi en què m'han aconsellat professors de diferents departaments.

El pas dels anys fa que la vida de les persones canviï, més quan dintre dels anys en qüestió s'hi troba el pas de la joventut a l'edat adulta. Des que vaig llegir el treball de recerca, la meva vida ha canviat considerablement, gràcies al meu matrimoni amb Miquel i al naixement del nostre fill Agustí. La família s'ha ampliat i per tant els agraïments, també. En primer lloc donar les gràcies als meus pares Agustín i Pepita per tot el que sempre fan per mi i per la família, sent el meu punt de suport incondicional, al que s'hi ha afegit el meu marit i el meu fill que m'han ajudat en igual grau. No vull oblidar tampoc a la meva família política, Joana, Miquel i Laura, qui també han compartit el procés d'aquest treball. Per últim tots els meus amics i sobretot amigues, que inexplicablement són moltes, que sempre m'han donat més del que mereixia.

Resum

La tesi doctoral que es presenta mostra la llarga tradició de bandes de música locals que hi ha hagut a Sant Carles de la Ràpita. Des del darrer terç del segle XIX amb la presència de dues bandes de música a la població, s'han anat succeint aquest tipus d'agrupacions. Una d'aquestes primeres bandes estava dirigida per Tomàs Pujol Companyó, un torrer que havia adquirit els seus coneixements musicals a l'exèrcit. L'any 1887 una crònica de festes majors qualifica la presència de la banda de música en una ubicació determinada de la plaça de bous com a *inveterada*, terme que designa un costum molt arrelat. A les darreries de segle XIX i principis del XX, també hi ha notícies de la contractació ocasional de bandes, cobles o grups de dolçaina i tabal de poblacions veïnes per tal de donar encara més lluïment a les festes.

Abans de la Guerra Civil Espanyola es té testimoni de multitud de bandes a la localitat: la banda dirigida pel mestre Leopoldo, que era un moliner; la dirigida pel secretari de l'Ajuntament, el mestre Higinio Domingo Romeu; i la banda del sindicat agrícola que dirigia el mestre Montfort, de professió rellotger. Totes elles van amenitzar les festes en alguna ocasió. Contemporània a la banda del sindicat agrícola, hi havia la banda vinculada al sindicat Sant Telm, i el director Leopoldo Segarra. Malauradament, amb la guerra l'activitat de les bandes locals es paralitza.

L'interès del consistori i la bona disposició del mestre Guillermo Cantallops Barceló, el qual arriba a la localitat des de Mallorca, destinat com a mestre de l'Escola Nacional Graduada, seran fonamentals per recuperar l'activitat bandística. Es va contactar amb els músics de les antigues agrupacions, es van formar nous músics, es van comprar instruments i la banda sortia de nou al carrer per festes majors l'any 1944. Tot i que la banda havia començat sent municipal, al cap d'un temps es va crear l'Agrupació Musical Rapitenca (AMR) per vetllar pels seus interessos.

Diferents mestres s'han succeït en el càrrec de director de la banda: Sixto Mir Baldrich, Joaquín J. Amela Guillot, José Pascual Sanchiz, Rafael Cárcel Pinach, Vicent Sunyer Garcia, Josep Fuster Martinez, Vicente Jorge Adriá, Enric Naval Llorca i Antoni J. Alburquerque Subirats. Tots ells van aportar la seva experiència a la banda local, aconseguint millorar amb el temps la cultura musical de la localitat. L'entitat oferia formació a les persones que estiguessin interessades en tocar a la banda.

En un principi, el propi director era el mestre de l'escola i poc a poc es va anar ampliant el nombre de professors fins arribar als quinze de l'actualitat. La construcció de l'escola de música actual és una de les fites assolides més importants en la llarga història de l'AMR i ha permès donar resposta a la forta demanda d'ensenyament musical de la població.

La banda de l'AMR amb la resta de bandes de la comarca, evidencien el fort arrelament que aquest tipus d'agrupació té en el territori. Alguns dels elements que expliquen aquest moviment són: la importància de la seva funcionalitat amenitzant tota mena d'actes civils i religiosos; la projecció de la localitat a l'exterior; la seva tasca de cohesió social amb grups heterogenis; el foment de la cultura i el gust per la música. Aquest fort fenomen bandístic ha estat comú en altres zones del món, servint la ciutat d'Edimburg i les seves poblacions veïnes per analitzar les similituds i diferències amb la realitat de la banda de l'AMR.

Abstract

This thesis presents the long tradition of the banding movement in Sant Carles de la Ràpita. Since the last third of the 19th century, when two wind bands co-existed in the locality, several musical groups have maintained this movement alive. Tomàs Pujol Companyó was the conductor of one of the first local bands in the town. He learned music in the army and after serving his duties, became a lighthouse keeper in Sant Carles de la Ràpita. In 1887, a newspaper covering the local festivals stated that the band was playing in the *inveterate* place of the stands of the bullring. This term refers to a firmly established habit. In the late 19th and early 20th centuries, other news explain that wind bands, *cobles* and musical groups with *dolçaina* and *tabal* were hired to give more importance to the local festivals.

Before the Spanish Civil War, several local wind bands played in the festivals of the town: the band conducted by Leopoldo, a miller; the band conducted by Higinio Domingo Romeu, the secretary of the city council; and the band of the agricultural union conducted by Montfort, a watchmaker. Contemporary to this last band, there was a second band of the union of Sant Elm, and a conductor called Leopoldo Segarra. Unfortunately, the war stopped the banding movement in the town.

Some years later, the interest of the city council and the willingness of Guillermo Cantallops Barceló were fundamental to recover the banding activity in the town. Guillermo was an educator from Mallorca that arrived to work as a teacher in the National Graduate School of the town. Musicians from old groups were contacted, new musicians were taught, instruments were bought, and finally the band marched again for the local festivals of 1944. Although the band originally started as a municipal band, very soon the Agrupació Musical Rapitenca (AMR) was founded to protect the interests of the band.

Since then, several conductors have directed the band: Sixto Mir Baldrich, Joaquín J. Amela Guillot, José Pascual Sanchiz, Rafael Cárcel Pinach, Vicent Sunyer Garcia, Josep Fuster Martinez, Vicente Jorge Adriá, Enric Naval Llorca and Antoni J. Alburquerque Subirats. All of them contributed with their experience to the success of the band, progressively improving the musical culture of the town. The entity offered musical lessons to anyone interested in joining the wind

band. At the beginning, the conductor of the band was in charge of teaching these students. Gradually, the number of teachers increased until reaching fifteen teachers nowadays. The current building of the School of Music is one of the main achievements in the history of the AMR, allowing to offer enough music classes to the high demand in the town.

The wind band of the AMR together with the other local bands are a clear evidence of the strong roots of these musical groups in the territory. Some of the elements that explain this movement are: the importance of its functionality entertaining civil and religious events; the projection of the town abroad; cohering heterogeneous social groups; the promotion of culture and taste for music. This strong movement is common in other places around the world. The bands in Edinburgh and its surroundings will serve to identify the main similarities and differences with the band of the AMR.

Índex

	Pàg.
Volum I	
Agraïments	i
Resum	iii
Abstract	v
Índex	vii
1.-Introducció	1
1.1.- Hipòtesi	4
2.- Estat de la qüestió i metodologia	11
2.1.- Les publicacions periòdiques rapitenques	11
2.2.- La música de banda a l'àmbit de les Terres de l'Ebre	20
2.3.- Metodologia de la cerca	26
3.- Contextualització del municipi de Sant Carles de la Ràpita en el seu entorn	47
3.1.- Demografia i geopolítica del territori	48
3.1.1.- Sant Carles de la Ràpita i el seu entorn	48
3.1.2.- La ciutat de Tortosa com a nexa d'unió del territori	52
3.2.- Marc històric de Sant Carles de la Ràpita	57
3.2.1.- Dels primers testimonis de civilització al territori fins la finalització de les guerres carlistes	57
3.2.2.- La Restauració Borbònica	62
3.2.3.- De la dictadura de Primo de Rivera fins al final de la dictadura franquista	72
3.2.4.- De l'arribada de la democràcia fins a l'actualitat	77

4.- Primeres notícies de bandes locals al darrer terç del segle XIX	85
4.1.- Introducció	85
4.2.- Els primers testimonis	85
4.3.- El primer director conegut: Tomàs Pujol Companyó	91
4.4.- El far com a lloc d'assaig	98
4.5.- Els inicis de les bandes de música en altres localitats de l'entorn geogràfic	100
5.- La música a les festes majors a les darreries del segle XIX i inicis del XX	111
5.1.- Introducció	111
5.2.- El patró de Sant Carles de la Ràpita	112
5.3.- “Gaita” i “dulzaina”: dos mots per a la mateixa cosa?	120
5.4.- Bandes i agrupacions musicals contractades per a festes	126
5.4.1.- Primeres referències a la banda de música de Sant Carles	128
5.4.2.- Les bandes contractades a principis de segle XX	134
5.4.3.- Quadre resum de l'apartat	144
5.5.- Funció de les agrupacions musicals a festes de Sant Carles de la Ràpita	147
5.5.1.- Funció de les agrupacions musicals a finals de segle XIX	148
5.5.2.- Funció de les agrupacions musicals a principis de segle XX	155
5.5.3.- Quadre resum de l'apartat	168
5.6.- Comparació de les festes majors a Sant Carles de la Ràpita i Tortosa	172
5.6.1.- Les festes a Tortosa el 1891	172
5.6.2.- La música a les festes majors de Tortosa i Sant Carles de la Ràpita	187
5.7.- Transformació, adaptació i modificació de les festes majors a Sant Carles de la Ràpita en el temps	189
5.7.1.- Les festes a Sant Carles a l'actualitat	190
5.7.2.- Les festes a Sant Carles al període 1881-1899	195
5.7.3.- Les festes a Sant Carles al període 1900-1920	204
5.7.4.- Quadre resum de l'apartat	233
5.8.- La Sardana com a ball tradicional a les Terres de l'Ebre	246
6.- La presència musical a Sant Carles de la Ràpita dels inicis del segle XX fins 1936	251
6.1.- Introducció	251
6.2.- Primers directors del segle XX: els mestres Leopoldo i Higinio Domingo Romeu	251

6.3.- El mestre Montfort i la Unión Musical San Carlos de la Ràpita	259
6.4.- La banda de la societat Sant Elm i el mestre Leopoldo Segarra Miquel (1932)	267
6.5.- El bienni de la República (1934-1936)	270
6.8.- Dels inicis de la Guerra Civil Espanyola fins a l'entrada de l'exèrcit nacional a la localitat	275
7.- Finals de la Guerra Civil i època de Guillermo Cantallops Barceló	279
7.1.- Introducció	279
7.2.- Sant Carles de la Ràpita en la postguerra i primera fase de la Segona Guerra Mundial (1939-1942)	279
7.3.- Notícies musicals des de l'entrada de l'exèrcit Nacional fins l'arribada de Guillermo Cantallops Barceló	281
7.4.- Època del mestre Guillermo Cantallops Barceló (1942-1946)	287
7.4.1.- Apunts biogràfics de Guillermo Cantallops Barceló	289
7.4.2.- L'organització de la banda	294
7.4.3.- L'escola de música	297
7.4.4.- Els instruments	298
7.4.5.- El lloc d'assaig i els assaigs	300
7.4.6.- Actuacions de la banda	301
7.4.6.1.- La banda de Sant Carles de la Ràpita a les festes majors de 1946	307
7.4.7.- De l'embrionària banda municipal a la creació de l'Agrupació Musical Rapitenca	308
7.4.8.- La diversitat musical a la Ràpita de la postguerra	310
7.4.8.1.- Cornetes i tambors	311
7.4.8.2.- La dolçaina i el tabal: Perot i Hermenegildo	311
7.4.8.3.- La rondalla	312
7.4.8.4.- El ball	313
8.- Època del mestre Sixto Mir Baldrich (1946-1958)	317
8.1.- Introducció	317
8.2.- Apunts biogràfics de Sixto Mir Baldrich	318
8.3.- Les juntes directives i els seus acords	327
8.4.- Característiques de la banda en l'època de Sixto Mir	331

8.5.- L'escola de música	333
8.6.- Els instruments	340
8.7.- El local social de l'Agrupació Musical Rapitenc	344
8.8.- Els uniformes	346
8.9.- Tipus d'actuacions de la banda	349
8.9.1.- Actes religiosos	349
8.9.1.1.- Festes dels carrers	351
8.9.1.2.- Enterraments: Enterrament Sixto Mir	352
8.9.2.- Les festes majors	353
8.9.2.1.- Actuacions de la banda	354
8.9.2.2.- Actes organitzats per l'AMR	361
8.9.3.- Commemoracions de l'època	369
8.9.4.- Afalagament d'autoritats	369
8.9.5.- La festa de Santa Cecília	370
8.9.6.- Altres concerts	374
8.9.7.- Sardanes	376
8.9.8.- Participació en concursos	377
8.9.8.1.- Primer Certamen de Tortosa	377
8.9.8.2.- Segon Certamen de Tortosa	381
8.9.9.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	386
8.9.9.1.- Processó de la Cinta a Tortosa	387
8.9.9.2.- Participació a la Setmana Santa i les festes majors de Vinaròs	387
8.10.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat	389
8.10.1.- Orquestra Alfaques i Los Siboneys	389
8.10.2.- Cor de l'Agrupació Musical Rapitenc	396
8.11.- La bandera de l'entitat	397
8.12.- Concerts de bandes o grups d'altres localitats dintre la programació de concerts de l'AMR	400
8.13.- Conveni amb l'ajuntament i retribucions als músics	401

Volum II

9.- Època del mestre Joaquín J. Amela Guillot (1958-1966)	407
9.1.- Introducció	407
9.2.- Apunts biogràfics de Joaquín J. Amela Guillot	408
9.3.- Estada del director a la banda	415
9.4.- Les juntes directives	417
9.5.- Característiques de la banda en el seu període	421
9.6.- L'escola de música	426
9.7.- Tipus d'actuacions de la banda	429
9.7.1.- La cavalcada de Reis	430
9.7.2.- Actes religiosos	431
9.7.2.1.- Sant Antoni Abad	431
9.7.2.2.- Setmana Santa	433
9.7.2.3.- Sant Antoni Abad	434
9.7.2.4.- Festes marineres: Sant Pere i Verge del Carme	435
9.7.2.5.- Enterraments	437
9.7.2.6.- Actes religiosos extraordinaris	438
9.7.3.- Les festes majors	439
9.7.3.1.- Concurs "Fiesta Mayor"	447
9.7.4.- La festa de Santa Cecília	451
9.7.5.- Commemoracions de l'època	458
9.7.6.- Afalagament d'autoritats dintre i fora de la població	460
9.7.7.- Altres concerts	463
9.7.8.- Participació en concursos	468
9.8.- Iniciatives de diversificació d'activitats dintre de l'entitat	469
9.8.1.- Grup de sarsuela: "Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense"	470
9.9.- Altres actes realitzats al local social	473
9.10.- L'evolució del repertori	475
9.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	476
10.- Època del mestre José Pascual Sanchiz (1966-1976)	479
10.1.- Introducció	479

10.2.- Apunts biogràfics de José Pascual Sanchiz	479
10.3.- Estada del director a la banda	481
10.4.- La junta directiva	482
10.5.- Característiques de la banda en l'època de José Pascual	484
10.6.- L'escola de música	492
10.7.- El local social	493
10.8.- Tipus d'actuacions de la banda	503
10.8.1.- Actes religiosos	504
10.8.2.- Les festes majors	506
10.8.3.- La festa de Santa Cecília	517
10.8.4.- Afalagament d'autoritats	520
10.8.5.- Altres concerts	522
10.9.- Iniciativa de creació de grups dintre l'entitat	525
10.9.1.- L'Orfeó Pau Casals	525
10.9.2.- Grup de Teatre A. R. T.	527
10.10.- Altres actes realitzats al local de l'AMR	528
10.10.1.- El ball a l'agrupació	528
10.10.2.- Altres actes al local social en època de José Pascual	530
10.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	530
11.- Època de Rafael Cárcel Pinach, Vicent Sunyer Garcia i Josep Fuster Martinez (1976-1985)	535
11.1.- Introducció	535
11.2.- Transició entre el mestre José Pascual i Rafael Cárcel	536
11.2.1.- Actuacions de la banda en aquest període	537
11.3.- Època Rafael Cárcel Pinach	538
11.3.1.- Apunts biogràfics de Rafael Cárcel Pinach	538
11.3.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	541
11.3.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Rafael Cárcel	544
11.3.4.- Tipus d'actuacions de la banda	545
11.3.4.1.- Les festes majors	546
11.3.4.2.- Les festes del Barri	547
11.3.4.3.- La festa de Santa Cecília	548

11.3.4.4.- Altres concerts i actuacions	549
11.3.5.- Iniciatives de creació de grups a l'entitat i altres actes musicals realitzats al local social	551
11.3.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	552
11.4.- Època Vicent Sunyer Garcia	553
11.4.1.- Apunts biogràfics de Vicent Sunyer Garcia	553
11.4.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	556
11.4.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer	567
11.4.3.1.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer	570
11.4.3.2.- Banda juvenil	574
11.4.4.- Tipus d'actuacions de la banda	575
11.4.4.1.- Les festes majors	580
11.4.4.2.- Festivitats de setembre: festes en honor a la Mare de Déu de la Ràpita, jornades culturals i la Diada	589
11.4.4.3.- La festa de Santa Cecília	592
11.4.4.4.- Altres concerts i afalagaments diversos	595
11.4.5.- Altres actes realitzats al local social	597
11.4.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	599
11.5.- Època Josep Fuster Martinez	602
11.5.1.- Apunts biogràfics de Josep Fuster Martinez	602
11.5.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	605
11.5.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Josep Fuster	607
11.5.4.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Josep Fuster	609
11.5.5.- Tipus d'actuacions de la banda: les festes majors i les Jornades de Cultura i Joventut	611
11.5.5.1.- La festa de Santa Cecília	615
11.5.5.2.- Altres concerts	615
11.5.6.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat: la cobla	617

12.- Època de Vicente Jorge Adriá i Enric Naval Llorca (1985-1996)	619
12.1.- Introducció	619
12.2.- Època de Vicente Jorge Adriá (1985-1996)	620
12.2.1.- Apunts biogràfics de Vicente Jorge Adriá	620
12.2.2.- Les juntes directives	622
12.2.3.- Característiques de la banda en l'època de Vicente Jorge	626
12.2.4.- L'escola de música de l'AMR en l'època de Vicente Jorge	627
12.2.5.- Tipus d'actuacions de la banda	633
12.2.5.1.- Les festes majors	636
12.2.5.2.- Festes de la Mare de Déu de la Ràpita (o festes del Barri) i Jornades Culturals	650
12.2.5.3.- La festa de Santa Cecília	657
12.2.5.4.- Altres concerts	664
12.2.5.5.- Altres actuacions	673
12.2.6.- Actes musicals realitzats al local social	674
12.2.7.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat	676
12.2.7.1.- Grups musicals lligats a l'AMR	676
12.2.7.2.- Altres grups musicals amb músics de l'entitat	680
12.2.8.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	682
12.2.8.1.- Segon Congrés Català de Cuina	684
12.3.- Època d'Enric Naval Llorca (1996)	693
12.3.1.- Apunts biogràfics d'Enric Naval Llorca	693
12.3.2.- Estada del mestre Enric Naval a la banda de l'AMR	695
13.- Època Antoni J. Albuquerque Subirats	701
13.1.- Introducció	701
13.2.- Apunts biogràfics d'Antoni J. Albuquerque Subirats	702
13.3.- La junta directiva	703
13.4.- La situació de l'entitat	704
13.5.- Característiques de la banda en l'època de Antoni J. Albuquerque Subirats	705
13.6.- L'escola de música	712
13.6.1.- Organització de l'escola de música i els seus estudis	712
13.6.2.- Apropant l'escola de música a la població	718
13.6.3.- La banda juvenil	720

13.6.4.- Trobades d'Escoles de Música	725
13.6.5.- Presentació a concursos	728
13.7.- El local social	730
13.8.- Tipus d'actuacions de la banda	734
13.8.1.- Les festes majors	734
13.8.2.- La festa de Santa Cecília	736
13.8.3.- Altres concerts i actuacions tradicionals	737
13.8.4.- Altres tipus d'actuacions o concerts	739
13.9.- Participació de músics de l'entitat a altres grups musicals	741
13.10.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	744
13.10.1.- Participació a certàmens musicals	750
14.- The banding movement in Scotland	753
14.1.- Introduction to the musical ensembles in Edinburgh	753
14.2.- Related work	756
14.3.- List of musical groups in Edinburgh and its surroundings	757
14.4.- Comparison between the musical groups in Edinburgh and in Sant Carles de la Ràpita	760
15.- Conclusions	767
15.1.- Relació les hipòtesis formulades i els resultats obtinguts	767
15.2.- Futures vies d'investigació	775
15.3.- Confronting the initial hypotheses to the obtained results	777
15.4.- Future work	785
16.- Bibliografia	789
16.1.- Diaris i setmanaris	789
16.2.- Revista Ràpita	798
16.3.- Llibres, enciclopèdies i articles de referència	803
16.4.- Bibliografia web	809
16.5.- Altres suports	814
16.6.- Arxius i Biblioteques	814
16.7.- Entrevistats	816
16.8.- Scottish bands contributors	818

17.- Annexos	821
Annex I: Annex I: Fotografies de la informació original de la banda de música de Sant Carles de la Ràpita	821
Annex II: Ressenyes i programes de festes de Sant Carles de la Ràpita entre 1881 i 1920	823
Annex III. Programa de festes majors de l'any 2007	867
Annex IV: Qüestionari realitzat als entrevistats	877

1.- Introducció

Les bandes de música són un fenomen musical que ha arrelat en moltes parts de món. Dins de l'Estat espanyol és molt significatiu el nombre d'agrupacions de la Comunitat Valenciana, per bé que altres zones com les comarques més meridionals de Catalunya, també tenen una alta densitat bandística. Tot i que en la societat occidental es poden trobar grups musicals dintre l'església i a la cort ja en època renaixentista, s'haurà d'esperar fins al segle XIX perquè aquests grups es formessin, de manera general i no professional, en el si de la societat i fora de l'església i de la cort. Mentre que no es pot entendre l'origen de les bandes municipals sense tenir en compte els antics ministrils contractats per amenitzar les festivitats o esdeveniments destacats de les poblacions¹, tampoc es pot entendre les bandes de música civils sense tenir en compte com a precedents les bandes de música militars formades a imitació de les bandes militars franceses².

Les raons d'aquest sorgiment seran socials, econòmiques, polítiques i culturals, amb major incidència a unes zones que a unes altres i inclouran tant grups instrumentals com grups corals. Quant a grups instrumentals aquests van sorgir sovint per realçar altres activitats però també per abastir als mateixos músics i espectadors del plaer de la interpretació i audició musicals. És ben cert que els instruments harmònics possibiliten l'audició musical de peces complexes amb un sol intèrpret, però la interpretació col·lectiva possibilita una major riquesa tímbrica, a més d'una major vistositat i potència sonora. Quant als intèrprets, no hi ha dubte de l'incentiu que suposa per a ells la interpretació col·lectiva, guanyant aquesta en càrrega social i emocional³.

La societat del lleure actual té l'antecedent més directe en les societats derivades de la revolució industrial, que tot i que va tenir el seu inici al Regne Unit a mitjans del segle XVIII, es va escampar posteriorment per gran part d'Europa i EEUU. A l'Estat espanyol els focus més importants van tenir lloc al País Basc i Catalunya -començant la seva expansió a partir del segon terç del segle XIX-, encara que també s'hi va manifestar en altres zones de l'Estat com la Comunitat Valenciana, Astúries i Andalusia. La indústria tèxtil catalana es va situar sobretot al voltant de Barcelona i el Maresme, mentre que altres zones van continuar tenint un perfil més agrari.

¹ ALMACELLAS, Josep Maria. *Del carrer a la sala de concerts Banda Municipal de Barcelona 1886-1944*. Barcelona: Arxiu Municipal de Barcelona, 2006 i BONASTRE, Francesc. *La banda municipal de Barcelona. Cent anys de música ciutadana*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1989.

² ADAM, Bernardo. *Las bandas de música en el mundo*, 2a ed. València: Rivera Editores, DL 1986.

³ MARGARIT, Josep. "De la interpretació musical en grup", dins *Relleu*, núm. 75, gener-març 2003 [en línia]. <<http://www.relleu.cat/revista/75-gener-marc-2003/de-la-interpretacio-musical-en-grup>> [consulta: 07.11.2015].

A Catalunya és en aquesta època -a mitjans del segle XIX- que comencen les iniciatives d'interpretació col·lectiva, ja fos en cors formats per classes benestants o per d'altres més populars amb menestrals i treballadors⁴, d'acord amb el model claverià⁵. Aquests darrers van establir-se de manera desigual en el territori, per bé que van ser sens dubte una mostra d'associacionisme important. A les Terres de l'Ebre hi ha notícia de la fundació de diversos cors al segle XX, com l'Orfeó Tortosí l'any 1905 i l'Orfeó Montsià a Ulldecona l'any 1922 -tots dos fundats per Joan Moreira-, i l'Agrupació Coral Rapitenca l'any 1925, fundada per José Gasparin⁶.

Fins i tot abans d'aquests grups, hi ha notícia de l'existència de bandes de música en les mateixes contrades. Els primers testimonis d'aquestes parteixen de mitjan del segle XIX, per bé que es van continuar formant grups a principis del segle XX. S'ha de remarcar d'aquests grups instrumentals la força amb la que van arrelar en el territori ja que, a pesar d'haver tingut alguns d'ells uns inicis amb algunes intermitències, han aconseguit en molts casos sobreviure a les nombroses convulsions polítiques que ha hagut en aquest temps i evolucionar adaptant la seva funcionalitat als canvis socials, fet que els ha assegurat la seva permanència. El fenomen bandístic dintre Catalunya es va concentrar fonamentalment al sud de Catalunya, però a la Comunitat Valenciana va tindre un desenvolupament més ampli, tot i que la zona de màxima esplendor es situaria en les localitats dels voltants de la seva capital⁷. Caldrà un estudi en profunditat de les similituds i diferències entre aquests territoris per veure els factors que han afavorit una evolució similar vers aquest fenomen.

Tot i això, no es pot obviar els llaços que han unit històricament a la zona sud de Catalunya amb el nord de la Comunitat Valenciana, mostra dels quals ha estat el territori que comprenia el bisbat de Tortosa, de l'existència del qual n'hi ha testimonis que daten del segle VI. Encara que en èpoques properes a la invasió musulmana i a la posterior reconquesta el territori va sofrir alguns canvis, aquest va comprendre durant llarg període i fins mitjans del segle XX no només els territoris de les

⁴ CORTÈS, Francesc. *Història de la música a Catalunya*. Barcelona: Base, 2011, p. 103.

⁵ Per ampliar la informació respecte a Josep Anselm Clavé i el seu model de societats corals, vegeu: CARBONELL, Jaume. *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*. Cabrera de mar: Galerada, 2000.

⁶ Pere Artís i Benach inclou l'Orfeó Tortosí i l'Orfeó Montsià com a entitats afiliades a la Germanor dels Orfeons de Catalunya l'any 1931 (no apareixent en el llistat de 1920), mentre que l'Agrupació Coral Rapitenca apareix en cap moment entre les entitats afiliades. Per ampliar la informació sobre el moviment coral a Catalunya vegeu: ARTÍS, Pere. *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*. Barcelona: Barcino, 1980.

⁷ A la Comunitat Valenciana hi ha un corpus bibliogràfic important sobre les bandes de música. Com a obres generals importants vegeu: RUIZ, Vicente. *Historia de las sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació. 2 vol.* València: Federació de Societats Musicales de la Comunitat Valenciana, 1993 i ASENSI, Elvira. *Música i Societat. El fenomen de les bandes de música valencianes en la cultura del segle XIX i principi del XX*. València: Universitat de València, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Contemporània, 2010. Tesi doctoral.

Terres de l'Ebre, sinó gran part de la província de Castelló i fins i tot algunes poblacions del Baix Aragó (Terol) i del Segrià (Lleida).

L'arrelament de les bandes de música a tota la comarca del Montsià i a part del Baix Ebre és indiscutible⁸, no només per l'estabilitat de les formacions sinó pel gran nombre de funcions que compleixen aquestes agrupacions. Les bandes representen a una part de la societat dins la localitat i al municipi mateix quan realitzen actuacions fora d'aquesta. Organitzen el temps de lleure dels seus músics i del públic que els segueix. Amenitzen concerts, cercaviles, processons i actes esporàdics destacats. Exerceixen una funció pedagògica individual sobre els músics, però també global sobre el col·lectiu. En els inicis, la formació dels músics es feia amb els mitjans propis de l'època, i per tant s'ensenyava d'una manera molt rudimentària als músics que volien tocar en aquelles bandes. En canvi, avui en dia el nivell de professionalització de les escoles de música de les entitats musicals està arribant a uns nivells que fa que aquestes escoles i les entitats a les quals pertanyen estiguin guanyant amb força un prestigi acadèmic inimaginable en els seus orígens. D'aquesta manera, els músics que hi estudien poden adquirir uns coneixements que, a part de permetre'ls tocar a la banda de música, els ofereix la possibilitat d'assolir el nivell necessari per estudiar al conservatori i dedicar-se professionalment al món de la música.

Les bandes són el lligam entre la cultura més acadèmica i la cultura popular, ja que tenen la seva funció dintre d'algunes de les manifestacions més tradicionals i populars de la localitat, però a la vegada apropen amb els seus concerts el repertori anomenat clàssic o culte al públic en general. Són un valor afegit a la localitat, i una mostra de la seva capacitat cultural i econòmica. A les Terres de l'Ebre, quan surt la banda els veïns surten al carrer o al balcó, i molt sovint aplaudeixen quan la música passa, mentre els músics se senten orgullosos del seu grup, a la vegada que estan agraïts del compliment que se'ls fa.

Tots els aspectes esmentats, fan de les bandes de música un pilar fonamental al damunt del qual s'aixeca i es manté la cultura a les Terres de l'Ebre. Sant Carles de la Ràpita és en l'actualitat la tercera població de les Terres de l'Ebre en nombre d'habitants, i per la seva situació geogràfica és terra de riquesa cultural, amb influències diferents del sud i del nord. Així respecte l'organització del lleure en l'àmbit cultural ha tingut durant molts anys similituds amb les comarques limítrofs pel sud i pertanyents a la Comunitat Valenciana, materialitzades amb les diferents bandes de música que han hagut a la localitat. També s'ha pogut veure similituds amb les comarques centrals de Catalunya

⁸ Se'n fa una anàlisi detallada dins l'apartat 4.5, exemplificat en les taules 4.1 i 4.2.

amb les manifestacions corals que s'han succeït. Ara bé, de la mateixa manera que aquest fenomen van aparèixer al nord i al sud, cal també contemplar la possibilitat que a les Terres de l'Ebre es donessin unes condicions similars, que fessin aparèixer allí, al mateix temps que en altres indrets, aquests tipus d'agrupacions, i no només la mimesi amb altres territoris.

Durant les darreres dècades moltes entitats musicals han engegat iniciatives de recopilació d'informació sobre els seus orígens amb l'objectiu d'acabar d'enaltir les bandes de música al lloc on es mereixen. En l'actualitat, comencen a haver nombrosos estudis de la llarga història que les bandes de música tenen en aquest territori. L'estudi de cas que es presenta en aquesta tesi sobre les bandes de música de Sant Carles de la Ràpita completa la recerca dins de les Terres de l'Ebre sobre el fenomen bandístic en els nuclis de població més importants quant a nombre d'habitants.

1.1.- Hipòtesi

Les bandes de música són un fenomen col·lectiu del qual se'n poden trobar mostres, amb les respectives variants instrumentals, a diferents indrets de tot el món. D'acord amb la definició que dona la *Gran Enciclopèdia Catalana de la Música*, una banda és un “conjunt instrumental de vent (fusta i metall) i de percussió, al qual és incorporat moltes vegades el contrabaix”⁹. Tot i que es poden trobar altres grups d'aquestes característiques com per exemple xarangles, l'estudi analitzarà aquells grups que es defineixen ells mateixos com a bandes de música, tot i que sovint el nom de la banda està vinculat a l'entitat a la qual pertanyen. La mateixa federació catalana que aglutina aquest col·lectiu és la Federació Catalana de Societats Musicals. Els grups que s'estudiarà en aquesta tesi comparteixen entre ells característiques com l'estabilitat del grup, la pertinença a una localitat concreta, i l'actuació en diferents tipus d'actes de la vida pública civil i religiosa del territori al qual estan adscrits.

Bernardo Adam Ferrero, un dels capdavanters en estudiar el fenomen bandístic a Espanya, ja parlava en el seu llibre *Las bandas de música en el mundo* de manifestacions d'aquest tipus en tots els continents. A Europa el fenomen té gran nombre d'exemples i a l'Estat espanyol, també. Per donar una mostra del panorama bandístic espanyol només cal veure el gran nombre de federacions que hi ha representant les comunitats autònomes espanyoles i el nombre de bandes federades en

⁹ GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Banda* [en línia]. <<http://www.grec.cat/cgi-bin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0002287>> [consulta: 10.01.2008].

aquestes¹⁰. A diferència del que passa amb el moviment coral que s'aglutina en diferents associacions, aquest no és majoritàriament el cas de les bandes. Aquestes ho fan mitjançant la federació de la comunitat autònoma corresponent, tot i que hi ha algunes comunitats, com el País Basc i Canàries, que no tenen una federació que englobi tota la comunitat i tenen alguna federació provincial -a Guipúscoa i Tenerife respectivament-, i al mateix temps, també hi ha bandes que decideixen no federar-se. La federació que aglutina un nombre més significatiu de bandes és la de la Comunitat Valenciana, amb 547 bandes federades l'any 2015¹¹. Tot i que allunyades, també hi ha altres comunitats amb gran nombre de grups federats com Castella la Manxa amb 197 bandes federades¹², Andalusia amb un mínim de 143¹³, Galícia amb 90¹⁴ i Extremadura amb 58¹⁵.

La Federació Catalana de Societats Musicals comptava l'any 2015 amb 42 bandes federades¹⁶, nombre que s'allunya de les dades de les comunitats esmentades però superior a altres comunitats, més si es té en compte la baixa densitat de població del territori on s'aglutinen gran part de les bandes catalanes. De la mateixa manera que la Comunitat Valenciana té la major concentració de bandes als voltants de la capital, per bé que hi ha també moltes bandes a la província de Castelló i Alacant, a Catalunya el fenomen té especial concentració a les Terres de l'Ebre on l'any 2008 es situaven el 65,12% de les bandes catalanes federades. Tot i això també dintre de les Terres de l'Ebre hi ha dues comarques que excel·leixen respecte el fenomen bandístic: el Montsià amb un 32,56% del total de bandes catalanes federades i el Baix Ebre amb el 20,93%, sumant entre les dues el

¹⁰ Es té constància de la gran complexitat a l'hora de fer un rànquing de comunitats amb més o menys bandes i és per això que només s'ha tingut en compte el nombre de bandes federades, necessitant profundes investigacions dintre de tot el territori espanyol per donar una perspectiva fidedigna de l'abast real del fenomen bandístic a tot l'Estat. Així per exemple en l'article "La tierra de las 2.000 bandas" que apareixia en el diari *El Mundo* es feia referència a l'estudi que havia realitzat la Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana, on es censava 1.687 formacions artístiques en les societats musicals valencianes, en el qual s'inclouïen bandes (547), bandes juvenils (374), bandes infantils (154), orquestres (112), orquestres juvenils (62), cors (233), grups de cambra (133), big bands (133) i grups de tabal i dolçaina (19). (EL MUNDO: *Comunidad Valenciana* [en línia]. <<http://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/2015/06/07/55732213ca4741e2368b457f.html>> [consulta: 07.10.2015]).

¹¹ FEDERACIÓ DE SOCIETATS MUSICALS DE LA COMUNITAT VALENCIANA. *Societats Musicals* [en línia]. <<http://www.fsmcv.org/page.asp?op1=30>> [consulta: 07.10.2015].

¹² FEDERACIÓN REGIONAL CASTELLANO-MANCHEGA DE SOCIEDADES DE MÚSICA. *Bandas CLM. Listado de Bandas* [en línia]. <<http://www.bandasclm.com/bandas.php>> [consulta: 07.10.2015].

¹³ La dada s'ha tret del lloc web de la Federación Andaluza de Bandas de Música, que redirigia a cadascuna de les vuit delegacions provincials per donar informació sobre les seves bandes. El fet que tres de les delegacions tinguessin informació disponible és el que fa que s'entengui el nombre exposat com a parcial.

FEDERACIÓN ANDALUZA DE BANDAS DE MÚSICA. *Delegaciones de Federband* [en línia]. <<http://federbandandalucia.es/wp/>> [consulta: 07.10.2015].

¹⁴ FEDERACIÓN GALLEGA DE BANDAS DE MÚSICA POPULARES. *Bandas de Música Populares* [en línia]. <http://www.fgbmp.net/index.php?id=257&no_cache=1> [consulta: 07.10.2015].

¹⁵ FEDERACIÓN EXTREMEÑA DE BANDAS DE MÚSICA. *Bandas. Bandas federadas* [en línia]. <<http://www.fexbandasmusica.com/bandas/>> [consulta: 07.10.2015].

¹⁶ FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS. *Bandes* [en línia]. <<http://fscm.cat/ca/mapa.html>> [consulta: 07.10.2015].

53,49% de bandes federades de Catalunya. Si es té en compte que aquests no són els territoris més poblats de Catalunya, aquest fet encara és més significatiu.

Històricament ja l'any 1701 hi ha documents sobre la participació d'un conjunt instrumental en unes celebracions locals a les Terres de l'Ebre. Així aquell any Tortosa va celebrar una sèrie d'actes en favor del nou monarca Felip d'Anjou i hi ha una referència a grups instrumentals amenitzant els festejos¹⁷. Aquestes dades arriben gràcies a l'estudi que va realitzar Marian Rosa del document que porta per títol *Alborozos festivos, leales obsequiosas demostraciones con que la fidelíssima y exemplar ciudad de Tortosa celebró el feliz arribo a su real corte de nuestro gran monarca y señor D. Felipe de Borbon rey de las Españas (que Dios le guarde)*¹⁸. En aquest document es parla per exemple dels actes que es van realitzar el dia 22 d'abril de 1701 a les 12: “se oyeron campanas, al mismo tiempo que sonaban chirimías, clarines y cajas”. En altres moments del text, tornen a aparèixer aquests elements, com el manament del consell, per als tres primers dies dels festejos, de que “se tocaran las chirimías y otros instrumentos tanto de cuerda como de viento acompañados de cajas y de clarines, por diferentes lugares de la ciudad”¹⁹. També hi ha “algunas Dulçaynas, y Caxas” davant la processó que es va fer el primer dia de les celebracions oficials, dia 23²⁰ per la tarda. Per posar un exemple més, el mateix dia per la nit, el gremi de llauradors va representar una funció al magistrat, en la que hi havia entre d'altres coses “un carro triunfal muy adorado con flores y hojas «al compàs de sonoros Clarines» con un trono que llevaba la imagen del Santo Labrador -alrededor del cual ardían 16 hachas- así como «un lugar acomodado para la Musica», en el que distintos instrumentos repetían uniformes, y gustosas consonancias”²¹. Evidentment no es tracta del concepte modern de banda de música però sí de grups de ministrils, un dels antecedents de les bandes, que realitzaven les funcions que més tard celebrarien aquestes.

Gairebé dos-cents cinquanta anys més tard, l'any 1946, a Sant Carles de la Ràpita es constitueix l'Agrupació Musical Rapitenca (AMR), que era l'entitat que vetllava pels interessos de la banda de música de la localitat. Tot i la data esmentada, informacions orals i breus ressenyes en articles locals expliquen que aquesta era la culminació de moltes agrupacions anteriors. Així, donat que el fenomen bandístic com a tal situa els seus inicis en altres punts de la península a finals dels segle

¹⁷ ROSA, Marian. “Música y fiesta barroca: Celebraciones en Tortosa en honor de Felipe V (1701)”, dins *Anuario Musical*, núm. 59, 2004, p. 85-114.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Per bé que s'ha reflectit que hi va haver actes també en els dies anteriors.

²¹ ROSA, Marian. “Música y fiesta barroca: Celebraciones en Tortosa en honor de Felipe V (1701)”, dins *Anuario Musical*, núm. 59, 2004, p. 85-114.

XIX, la primera hipòtesi a verificar és el fet que a Sant Carles de la Ràpita el fenomen aparegués al mateix temps que en altres indrets de l'Estat espanyol. Tot i això caldrà no oblidar el document de Tortosa de l'any 1701 per, si és possible, retrocedir al màxim en el temps per veure si el que va passar l'any 1701 a Tortosa es va repetir en poblacions veïnes d'alguna manera. Així, la hipòtesi de partida d'aquesta tesi és l'existència de bandes de música anteriors a la banda de l'AMR.

Sobre aquestes primeres agrupacions hi hauria una segona hipòtesi que faria referència a la vinculació d'aquestes agrupacions als diferents sindicats o gremis que poguessin haver a la localitat en aquell moment, com un sindicat agrícola o de carreters o d'estibadors. Per tant seria en el si d'aquestes societats que es crearia com a activitat d'esbarjo dels seus associats, i també com a representació d'aquestes entitats, les corresponents bandes de música.

Una tercera hipòtesi ve relacionada amb els factors que van fer que la banda aparegués en un moment determinat però també amb els que han fet que la banda es mantingués. La hipòtesi que es planteja sobre aquesta qüestió és que alguns dels factors que van propiciar l'aparició de les bandes a la Comunitat Valenciana, també es van donar a les Terres de l'Ebre i que per tant la influència valenciana, no va ser l'únic que va propiciar l'aparició de les bandes, per bé que aquesta influència directa és possible que sí que es donés en la creació d'algunes de les bandes del territori. Per tant, la hipòtesi que es presenta és que, sense menystenir que el fet que a València aparegués i arrelés el fenomen bandístic hagi pogut ser un dels factors que ha encoratjat el fenomen bandístic ebrenç, han estat circumstàncies locals, de vegades lligades a la iniciativa dels consistoris, d'altres a sindicats de treballadors i d'altres a persones individuals que arribaran a la localitat amb els seus coneixements previs i les seves inquietuds musicals i organitzaran per ells mateixos els grups, els factors responsables de l'arrelament de la cultura de les bandes en aquest territori.

Serà indispensable estudiar quins van ser els factors que van fer aparèixer i establir-se a la Comunitat Valenciana les bandes de música i comprovar si aquests factors es van donar també a les Terres de l'Ebre. De la mateixa manera s'haurà d'analitzar si a més va haver una influència valenciana directa que fes que sortissin les bandes de música al territori. Per confirmar aquesta hipòtesi s'haurà d'analitzar el fenomen bandístic a Sant Carles de la Ràpita, tot comparant-lo amb el d'altres poblacions veïnes i allunyades. Només un estudi exhaustiu dels orígens de cadascuna de les bandes ebrenques i una comparació posterior permetrà conclusions fidedignes. Algunes de les poblacions més importants del Montsià com Amposta, la Sènia, Ulldecona i Alcanar ja han realitzat els seus estudis sobre les bandes locals, majoritàriament amplis i materialitzats en llibres.

En canvi mancava un estudi ampli i profund referent als orígens i evolució de les bandes que havien hagut a Sant Carles de la Ràpita, segona localitat de la comarca del Montsià en nombre d'habitants, i tercera de les Terres de l'Ebre²². A més, la seva banda, amb uns seixanta membres actualment, va ser una de les vuit fundadores de la Federació Catalana de Societats Musicals, i la constitució de la federació va tenir lloc a Sant Carles de la Ràpita el 20 de juny de 1981²³. Un altre factor ja a nivell personal és que l'autora d'aquesta tesi va iniciar els seus estudis musical a l'AMR i ha estat membre de la seva banda de música des de fa més de vint-i-cinc anys. Per tant, en aquesta tesi es farà un estudi dels antecedents de la banda de música actual de Sant Carles de la Ràpita, així com de la seva evolució posterior.

Però si importants són les circumstàncies per les que va aparèixer el fenomen bandístic no menys importants són les circumstàncies per les que s'ha mantingut fins a l'època actual. Si bé és cert que els orígens d'una iniciativa concreta poden ser diversos, no és menys cert que al llarg de la història ha hagut milers d'idees que no han arribat a bon terme o que han tingut una durada efímera. De ben segur que si el fenomen bandístic, d'influència valenciana o no, no hagués tingut l'arrelament que ha tingut, els treballs al respecte serien encara més escassos. Per tant, no només és important esclarir quines van ser les causes del sorgiment del fenomen sinó també els factors que han permès que aquest tingués continuïtat. Per tant aquesta tesi pretén contribuir a ampliar la informació que hi havia a Sant Carles de la Ràpita relativa no només a la història dels orígens de les bandes de música a la localitat sinó també als fets que han fet possible la seva permanència, a més de donar una mostra més del fenomen bandístic a les Terres de l'Ebre i poder-ne produir posteriorment un anàlisi al respecte.

Respecte a la perdurabilitat del fenomen, la hipòtesi formulada en aquest sentit assenyala tres factors com a clau per a la seva comprensió. El primer d'ells fa referència a les característiques pròpies de les bandes de música, amb persones de totes les edats i ambdós gèneres participant en comunitat del mateix fet artístic. Lligaria amb aquestes característiques l'afició per la música dels membres de les pròpies agrupacions, que han actuat com a voluntaris al mateix temps que com a beneficiaris del fet musical. Aquests han fruit de la interpretació col·lectiva tant en assajos, com cercaviles i concerts, a més de possibilitar el gaudiment de la resta d'habitants de la localitat.

²² GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. *Montsià, Baix Ebre, Terra Alta i Ribera d'Ebre* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=22>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=09>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=37>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=30>> [consulta: 07.10.2015].

²³ FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS. *Història* [en línia]. <<http://fcs.m.cat/ca/historia.html>> [consulta: 07.10.2015].

El segon factor seria el sentiment d'identitat que faria que els seus membres es sentissin part d'una col·lectivitat, dintre d'una supracol·lectivitat que seria la localitat. En aquest punt seria interessant veure si les bandes de música es van establir i perdurar de la mateixa manera en localitats de més o menys població i si eren nuclis de població urbans o rurals. D'acord amb aquest factor, la hipòtesi que es presenta fa referència a la relació inversa que hi ha entre el nombre d'habitants d'una localitat i el seu sentit de col·lectivitat, mostrant-se més individualistes els membres de les societats al voltant de nuclis de població més gran, i per tant havent menys sentiment identitari. En canvi, el tarannà de les poblacions més petites sovint més marcades pel seu caràcter comunitari i per tant amb un important sentiment d'identitat col·lectiva, ha pogut ser un dels factors clau per l'arrelament de les bandes en el seu territori. És en aquests nuclis de població més petits en què la identificació entre poble i banda és més directa, donat el percentatge de membres de la comunitat que pertanyen al grup, en comparació amb nuclis de població més nombrosos. Així mateix, donada la mobilitat que tradicionalment han tingut les bandes de música, aquestes han estat una eina important de representació de la localitat en altres punts, enaltint el propi municipi pel fet mateix de tenir una banda de música.

Lligat al factor anterior estaria la importància de la funcionalitat de la banda dintre de la comunitat en què té el seu radi d'acció. En aquest sentit es considera de vital importància el tipus d'actes que es feien a les festes majors, així com la seva organització i desenvolupament. El fet que tota la col·lectivitat celebrés en comú les seves festes i el pes que es donava a la participació de la banda en gran part dels actes, es consideren factors fonamentals per a la perdurabilitat del grup. D'aquesta manera la banda no tindria una funcionalitat únicament per als seus músics sinó també per a la col·lectivitat en la que està ubicada. Això reforçaria la hipòtesi de la importància de la funcionalitat del grup, no només per als seus membres sinó per a la col·lectivitat, com a aspecte vital per a la seva pervivència. S'haurà d'analitzar si la banda gaudia d'exclusivitat a l'hora d'amenitzar les festes o si hi havia altres grups amb els quals s'establí sistema de tornos o es compartien actuacions. L'adequació del repertori als diferents tipus d'actes i èpoques col·laborarà en alt grau a que el grup compleixi la seva funció correctament.

El tercer i darrer factor que es planteja cabdal per a l'arrelament i manteniment de les bandes de música seria la seva vessant pedagògica, que ha tingut una gran evolució d'ençà dels seus inicis. Així, al voltant de les bandes de música s'han anat establint escoles de música amb un organigrama constituït per gran nombre de cursos i d'especialitats, destinats a formar els músics de la banda amb

la màxima qualitat. Això ha fet que els músics ingressessin cada cop més preparats a les seves respectives bandes. Aquestes escoles, a més, han estat obertes a tots aquells interessats en obtenir una àmplia formació musical. Un cop han estat dins l'entitat han tingut l'oportunitat d'iniciar-se en la interpretació col·lectiva i al cap del temps d'ingressar a la banda. Per tant, l'escola de música no només ha format musicalment a les persones interessades en tocar a la banda, sinó que ha apropiat el fenomen bandístic als interessats en adquirir una formació musical, complint alhora una funció educativa i social.

La banda, sigui considerada municipal o no, té una sèrie de símbols associats i uns trets que la caracteritzen i la diferencien de la resta. Té un uniforme, un estendard, una organització jeràrquica i social i un repertori "local" associat. A més, per la seva manera de fer o el tipus de persones que la constitueixen, pel seu director i pel seu so, té una identitat pròpia. Es coneixen quins són aquests elements en l'actualitat però en aquest punt es planteja una tercera hipòtesi del treball, que és referent a aquests símbols i trets característics. Com a hipòtesi es proposa que tots aquests símbols són una evolució fruit de l'estabilitat d'un col·lectiu concret, i no elements indispensables que apareixen amb la formació del grup.

La quarta hipòtesi apareix derivada de totes les hipòtesis anteriors i és referent a les realitats bandístiques d'altres indrets d'Europa o del món. La Unió Europea des de la seva creació ha treballat constantment per homogeneïtzar el territori en diversos àmbits, com per exemple s'ha fet en l'àmbit universitari amb el pla Bolonya. Aquest fet és una mostra de la diferent evolució dels països europeus dintre dels seus estats. Per tant és lògic que el fenomen bandístic també hagi evolucionat de diferent manera en uns països o uns altres. Si bé és cert que un estudi detallat haurà de ser tractat en futures tesis doctorals, s'ha volgut contribuir amb una primera aproximació a la realitat bandística d'una altre país, en aquest cas d'Escòcia, que permeti posar en perspectiva el fenomen bandístic ebrenc respecte al d'altres zones allunyades, a més de donar una visió general de les realitats d'altres territoris com a punt de partida d'altres estudis.

Per tant la hipòtesi és que, tot i que els factors immediats puguin ser diferents entre territoris i cultures tan allunyats com Catalunya i Escòcia, el resultat és que uns i altres conflueixen en satisfer una necessitat comuna de les societats postindustrials, com és el foment de la integració i cohesió social, nucli de l'associacionisme com a element transformador de la societat.

2.- Estat de la qüestió i metodologia

Donada la gran amplitud temporal i temàtica que comprèn el present estudi, l'estat de la qüestió dels diferents punts tractats no és el mateix. A més, cal dir que sortosament des que es va començar aquest treball fins que s'ha acabat, han aparegut gran nombre de materials que han contribuït a enriquir considerablement la informació sobre les bandes de música i sobre el territori, fent possible així un millor anàlisi de la seva evolució global.

En primer lloc respecte a la localitat i el territori on s'ubica aquesta tesi, hi ha la col·lecció *La Ràpita en el temps* que consta de quatre volums fins al moment. El volum 0, d'aparició prèvia a l'inici de la col·lecció però inspiració per a aquesta, es titulava *San Carlos de la Rápita en el tiempo* i comprenia fonamentalment un ampli recull de fotografies classificades per temàtiques, comentades en el seu peu de pàgina¹. El primer volum de la col·lecció *La Rápita en el temps*, amb el mateix títol que aquesta², s'estructura en diferents parts, la primera de les quals explica la història dels diferents carrers de la localitat. En una segona part es recull informació de la localitat des dels seus primers pobladors, així com de totes les obres i construccions realitzades a partir de Carles III al segle XVIII. També s'analitzen diferents aspectes d'aquell període i els esdeveniments més importants fins al segle XX. El segon volum versa sobre el sector marítim de la població i es titula *Pescadors i navegants als Alfacs. Crònica de la Rápita Marinera*, i per últim ha aparegut recentment el tercer volum amb títol *La Guerra Civil a la Rápita*. D'especial interès per l'estudi són els volums 0, 1 i 3.

2.1.- Les publicacions periòdiques rapitenques

Quant a diaris o setmanaris locals, dintre del període comprès entre 1900 i 1925 va haver dos setmanaris: *La Rápita* i *La Veu del Montsià*. Actualment la revista mensual d'informació local de Sant Carles de la Ràpita, també es diu *Rápita*, però a diferència del setmanari, en aquest cas no va precedir de l'article. El juliol de 1985, a la revista *Rápita* s'explicaven les característiques d'aquestes dues publicacions en l'article de Lluís Torné i Garcia, "La Premsa Rapitenca" (1900-1925)³. Entre la informació sobre el setmanari *La Rápita*, apareixia la següent informació rellevant:

¹ DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy Carcellé, 1981.

² MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Rápita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy i Carcellé, 1996.

³ TORNÉ, Lluís. "La Premsa Rapitenca (1900-1925)", dins *Rápita*, núm. 313, juliol 1985, p. 47-49.

“«LA RAPITA» (1909-1911) Aparegué a últims del darrer trimestre de 1909, les seves mides eren 450 x 320, quatre pàgines, la darrera d'anuncis, escrit a tres columnes, passa a quatre a canviar d'impremta. Es feia a Tortosa en la impremta Querol (Carme nº3) de la mateixa Ciutat de Tortosa. Era bilingüe, si bé a mesura que avança la seva publicació la part catalana anava a més. El darrer número que es publica fou el 61 i porta data de l'11 de març de 1911. La redacció i Administració la tingué primerament a la Plaça Major i després al carrer de Pi i Maragall nº18 (carrer de Rampart).

Redacció i col·laboradors

És difícil poder distingir entre redactors i col·laboradors, però malgrat aquesta dificultat, podem en seguretat dir que la direcció la tingué el senyor Tomàs Pujol García i redactors foren entre d'altres Romà Massot, Manuel Pujol, Ramon Fabregat, etc. Fou Redactor-Cap almenys en els darrers temps de la publicació Joan Torné. L'administració estigué a càrrec de Manuel Pujol García fins el número 35 en que se'n feu càrrec un dels redactors més dinàmics Antoni Castro.

[...]

Abunden els versos i la prosa copiats d'en Joan Maragall, Angel Guimerà, Manuel Milà i Fontanals, Miguel Duran i Tortajada, Eduardo Zamacoais [sic], Jaume Balmes, Teodor Llorente, Frederic Rahola, Artur Masriera, Azorin, Costa Llovera, etc. També copiaven al mateix temps articles d'"El Restaurador" de Tortosa, "La Veu de Catalunya" (Barcelona) "Nuevo Regimen" "Revista de Sabadell" "El criterio" "Universo" "La Veu de Tortosa", etc.

Les Idees

El subtítol indica prou bé l'ideari que sustentava. "Semanario Autonomista". El clàssic paper sortit després de l'explosió que representa "La Solidaritat Catalana" que tant abundà en els pobles del Principat en aquells temps. Un paper més, regionalista, pròxim a la Lliga.

En quant a temàtica rapitenca està format pels homes que sostenien els darrers dies del denominat partit de "baix" (veure: Els esdeveniments del poble i la Cançó popular "Ràpita" Desembre 1981). Les piques baralles queden reflexades en les pàgines del setmanari. Sostingué la candidatura a les eleccions municipals de 1909 que encapçalava el senyor Joan Borrell i Canalda i que la formaven els senyors Froilà Miracle Rosales, Josep

Barberà Gabarda, Tomàs Matamoros Albiol i Don Romà Massot i Palmes. Candidatura que sortí guanyadora. Prengué part en les eleccions a diputats provincials de 1911 en el districte de Roquetes a favor dels senyors Manuel O'Callaghan i Forcadell, metge i propietari (Ulldecona), Adrià Lleixà i Valls, advocat i propietari (Roquetes) i Joan Palau Miralles, propietari (Amposta). Candidatura que sostenia la creació o disgregació de Tortosa d'un Jutjat de 1ª Instància per a Sta. Bàrbara. Perderen les eleccions. El fet en si porta la desaparició del setmanari, però no tant com la manca d'adhesió del Cap Moral del Regionalisme a la comarca tortosina: Mestre i Noé.”⁴

Del setmanari *La Rápita* no se'n troben exemplars ni a l'Arxiu Municipal de Sant Carles de la Ràpita (AMSCR) ni a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB)⁵. Tal com diu l'article quan cita les seves fonts bibliogràfiques, hi ha alguns exemplars al que avui és la Biblioteca Pública de Tarragona. El setmanari *La Rápita* no es cita a la *Història de la premsa Catalana*⁶, mentre que sí que hi apareix *La Veu del Montsià*. La *Història de la Premsa Catalana*⁷ n'inclou la següent informació:

“«*Setmanari nacionalista*»⁸. 6 de gener de 1918. De quatre pàgines a dues columnes, format 435 x 320 mm, impreses per F. Sugañes, a Tarragona, amb redacció al carrer Doctor Robert, 2. Era «orgue del Nacionalisme de la comarca, no havent-hi cap poble preferit, encar [sic] que als efectes de la llei, s'ha tingut de fixar la Direcció». Publicava articles polítics, notes comarcals i locals, d'espectacles i marítimes. Van sortir-ne, almenys 37 números, fins al 15 de setembre del mateix any”⁹.

L'article de “La Premsa Rapitenca” té certes diferències respecte a la informació de la *Història de la premsa Catalana*. La primera d'elles fa referència al format que té aquest setmanari: l'article “La Premsa Rapitenca” diu que és a tres columnes, i no a dos com s'explica a la *Història de la premsa Catalana*. Aquesta publicació no es conserva ni a l'ACBEB, ni a l'Hemeroteca de la Caixa de Tarragona (a Tarragona), ni a la Biblioteca Pública de Tarragona.

⁴ TORNÉ, Lluís. “La Premsa Rapitenca (1900-1925)”, dins *Rápita*, núm. 313, juliol 1985, p.47-49.

⁵ Aquest arxiu s'havia anomenat anteriorment Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre i també Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre.

⁶ TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.

⁷ *Ibidem*.

⁸ El mateix diari es definia com “Setmanari Nacionaliste”.

⁹ L'article de la *Història de la premsa Catalana* té en aquest punt la següent cita: GIVANEL, *op. Cit.*, II, pàg. 403, referint-se al llibre d'aquest autor *Bibliografia Catalana, Premsa II*, Barcelona, 1937. (TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.)

No s'ha pogut localitzar la col·lecció que va servir de font a l'autor de l'article de *La Premsa Rapitenca (1900-1925)*, ja que es tracta d'una col·lecció privada i els propietaris d'aquells originals ja no viuen a Sant Carles de la Ràpita. Tampoc es troben exemplars d'aquest setmanari a l'Hemeroteca Municipal de Barcelona. A la Biblioteca de Catalunya només es va poder consultar el diari del 14 de juliol de 1918, número 28, corresponent a l'any I¹⁰. En aquest número el diari va a tres columnes. D'altres diferències serien informacions addicionals que apareixen a “La Premsa Rapitenca”, com per exemple especificar quin és el carrer Doctor Robert en l'actualitat¹¹, i la proporció d'anuncis que va tenir el setmanari a la darrera pàgina: “21 d'ells al llarg de la seva vida”¹². A més l'autor de “La Premsa Rapitenca” pensa que el darrer número deu ser el número 38, del 22 d'octubre de l'any 1918, i afegeix una nota fent referència a l'error que segons ell hi ha a la *Història de la premsa Catalana* tant quant al darrer número com quant al seu format en dues columnes. “La Premsa Rapitenca” afegeix altres informacions destacades sobre *La Veu del Montsià*:

“El seu format, el tipus de lletra, la gent que escrivia l'ha fet ser -independent de l'ideari que sostingués- un dels millors setmanaris que es publicaven a la comarca de Tortosa. En quant a temàtica rapitenca és el menys rapitenc de tots els papers que s'han publicat. Algunes vegades porta el tràfic marítim dels Alfacs; les notes comarcals respecte a La Ràpita malgrat a que són més nombroses respecte a altres pobles, són més notes de “societat” que cap altra cosa; té al seu favor el d'obrir una subscripció per la creació d'una banda de Música a La Ràpita. Felicita a l'Ajuntament rapitenc per ordenar cantar en català les hores als serenos i coses per l'estil. Demostrava una vegada la seva independència quan a les festes majors per haver accedit a que es celebressin curses de bous inclús augmentant-les.

Les idees polítiques

Aquest setmanari fou degut a l'empenta dels germans Beltran en especial del Senyor Joan B. Beltran veritable promotor de la publicació i l'oportunitat de la seva sortida es deu a les eleccions a diputats a Corts de 1918. El subtítol del setmanari -nacionaliste [*sic*]- indica ben clarament les idees que defensava. L'ideari de Prat de la Riba. Les seves pàgines estan plenes d'un fogós catalanisme. No tenia cap poble preferit, era el portaveu del districte de Roquetes, però l'elecció de tindre la redacció a La Ràpita era lògica si tenim en compte que la Ràpita era -llavors- el poble de la comarca que els nacionalistes tenien un domini quasi

¹⁰ Consulta realitzada a la Biblioteca de Catalunya l'11 d'abril del 2008.

¹¹ Avui en dia és el carrer Sant Francesc.

¹² TORNÉ, Lluís. “La Premsa Rapitenca (1900-1925)”, dins *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 47-49.

absolut: per exemple tots els components de l'ajuntament ho eren; a La Ràpita li deien amb la clàssica conyeta tortosina la “Meca” del catalanisme. Defensa, doncs, la candidatura a diputat a Corts pel districte de Roquetes del senyor Francesc Ripoll que presentava La Lliga”¹³.

El tipus de publicació que feia el setmanari *La Veu del Montsià*, ve definit de la següent manera a l'article de Lluís Torné inclòs a la revista *Ràpita* del juliol de 1985:

“Publicaven obra poètica de Mossèn Tomàs Bellpuig, Josep Mª Bayerri, (Ciutat de València) Lluís del Montsià; Andreu Ulldemolins i A. Valls (Alcanar), J. Magriña (Bot), Joan Noguera Soler (Barcelona), Josep Casadevall (Cornellà de Terri) i Collet. Reproduïen articles polítics de Prat de la Riba, Folch i Torres, Folguera Durant etc., així com articles del “Diluvio” “La Veu del Camp” i sobretot de la “Veu de Catalunya”¹⁴.

Quant als redactors i col·laboradors estan lligats principalment a les següents poblacions, bé perquè havien nascut allà, bé perquè hi residien: Sant Carles de la Ràpita, Tarragona, Freginals, Santa Bàrbara, País Valencià, Bot, Madrid, Uldecona, Barcelona, Perelló, Alcanar i Tortosa. També s'afegeix en l'article informació sobre el cap de redacció:

“En quant als demés redactor o director [*sic*] (ja hem dit que el setmanari es devia la família Beltran) no es fa cap esment en ses pàgines i tan sols per la reproducció de telegrams o per la representació a l'Assemblea de la Premsa Nacionalista a les terres tarragonines sabem -també per via oral- que Joan Torné Balagué era cap de Redacció”¹⁵.

Una publicació molt posterior en el temps als dos setmanaris esmentats, però també cabal per a la història de Sant Carles de la Ràpita, és la revista mensual *Ràpita*, citada anteriorment en relació als setmanaris *La Rápita* i *La Veu del Montsià*, dels quals apareixia informació en un dels seus articles. El juliol de l'any 1959 apareix el primer número de la revista mensual d'informació local *San Carlos de la Rápita*. Cal dir que en el logotip on apareixia el nom de la revista estava en molt petit “San Carlos de la” i en gran “Rápita”. Dins d'aquest exemplar i de tots els que hi ha fins el febrer de 1980 inclòs, al costat de cada pàgina posava *Rápita* i el número de pàgina. No és fins el número de març de l'any 1980, que la publicació passa a denominar-se únicament, *Rapita*, en majúscules i

¹³ TORNÉ, Lluís. “La Premsa Rapitenca (1900-1925)”, dins *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 47-49.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibid*.

sense accent. L'editorial de la revista explica que la raó del canvi de nom, així com de l'empresa editora¹⁶, és l'adaptació a la normativa vigent. A partir del juliol de 1983 s'afegeix l'accent obert al nom de la revista *Ràpita*, nom que la publicació ha mantingut fins l'actualitat. La numeració de la revista quan va passar a denominar-se *Rapita* i posteriorment *Ràpita* és una continuació de la numeració que tenia quan es publicava amb el nom de *San Carlos de la Rápita*.

L'any 2010 es va editar un disc compacte amb tots els exemplars de la revista *Ràpita* escanejats des de l'any 1959 fins l'any 2000 inclòs¹⁷. Això ha permès l'accés a tot aquest material dels que no tenien la col·lecció en paper, tot i que aquest material no conté un reconeixedor tipogràfic i per tant no es pot realitzar cerca per paraules clau. Quan a les revistes en paper no constava el número de pàgina, s'ha indicat el número de pàgina que apareixia en el document en format pdf (portable document format) afegint aquestes sigles després de la pàgina.

Tot i la periodicitat mensual, els seus redactors tenien especial cura en intentar reflectir tots els esdeveniments rellevants que es realitzaven al poble. Joan Solé va ser un dels seus redactors inicials i l'any 1984, juntament amb Lluís Millan i mossèn Josep Maria Tomàs van fer el pregó de festes majors, coincidint amb el 25è aniversari de la revista. Joan Solé va explicar que la idea de fer la revista va ser cosa de set o vuit rapitencs que va esmentar: Teresa Andrés, Oriol Ripoll, José Bullón, Inocent Dasoy, Tomàs Castellà i s'entén que els tres pregoners d'aquell any. Joan Solé explicava que Tomàs Castellà, que era el director de la revista, va ser substituït més tard per José Torné, que signava com a *Don Pepe*¹⁸. Tot i això Tomàs Castellà no va aparèixer mai com a director oficial d'aquesta publicació. Qui era el director titular era José Roca García, degà dels periodistes de Tarragona, que ho va ser fins el juny de 1966¹⁹. Amb el canvi de la llei d'impremta, tal i com s'anunciava a la revista el mes de maig de 1966²⁰, passa a ser director José Torné, traspàs que es va fer efectiu en la revista del mes de juliol de 1966²¹.

Joan Solé explicava que va haver un moment que es van quedar els tres pregoners sols com a redactors. Això els va obligar a escriure tres o quatre articles per persona cada mes, els quals

¹⁶ A partir del febrer de l'any 1980 passa a ser el "Excmo. Ayuntamiento". Del maig de 1977 fins el gener del 1980 l'editava "M. C. S. E" (Medios de Comunicación Social del Estado). Del juny de 1966 a l'abril de 1977 va editar la revista la "Jefatura Local (del) Movimiento". En els primers números no s'especifica qui l'editava.

¹⁷ *Revista Rápita: 1959-2000* [Disc Compacte]. [Sant Carles de la Rápita: s.n. 2010].

¹⁸ SOLÉ, Joan. "Pregó de festes" dins *Rápita*, núm. 302, agost 1984, p. 6-7.

¹⁹ *San Carlos de la Rápita*, núm. 84, juny 1966, p. 3 pdf.

²⁰ "Siete años en la dirección de «Rápita»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 3 pdf.

²¹ "Don José Torné Balagué, director de «Rápita»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 85, juliol 1966, p. 3 pdf.

signaven amb noms diferents “per no donar una sensació de pobresa de la Revista”²². Cal dir que Lluís Millan i mossèn Josep Maria Tomàs van estar molts més anys en actiu, de fet aquest darrer encara continuava l'any 2015 i Lluís Millan ho va fer fins poc abans de la seva mort. En el cas de mossèn Josep Maria Tomàs, aquest sempre signava amb pseudònims encara que va haver un moment que va començar a incloure la seva fotografia. En canvi Lluís Millan no sempre signava amb el seu nom però sí que ho feia de vegades.

Tot i que la data de publicació del seu primer exemplar, el juliol de 1959, fa adequada aquesta font per a la darrera part de la present tesi, molts dels col·laboradors de la revista s'han interessat per recordar temps passats, de gran utilitat per al vigent estudi. Així, s'han publicat articles sobre com eren les festes, la música, els mitjans de transport, la vida dels pagesos i pescadors, els avenços tecnològics, i la premsa. Cal destacar en aquest punt entre d'altres a José Torné, Lluís Millan, Agustí Castellá, Lluís Torné, Agustín Forné i Enrique Carles. També s'hauria de citar a Valeri Boet i Paco Carles, que sempre han fet una gran tasca en aquest sentit, tot i que les temàtiques que han tractat no han estat tan relacionades amb aquest treball. A més, en diverses ocasions, la revista *Ràpita* fins i tot incloïa articles dels diaris de l'època quan aquests feien referència a la població.

José Torné, més conegut com Don Pepe, era un metge de la localitat i, en col·laboració amb Pepe *el farolero*²³, va fer gran quantitat d'articles sobre finals del segle XIX. Lluís Millan estava fortament vinculat amb el pòsit de pescadors i va cobrir durant molts anys tota la informació relacionada amb els temes de la mar²⁴. També va col·laborar en molts altres articles locals, a destacar la seva sèrie de quatre articles sobre les bandes de música a Sant Carles de la Ràpita i els quatre articles sobre els cors de la localitat, que són un punt de partida important d'aquest treball. A part, Lluís Millan ha escrit i ha participat en gran quantitat de llibres sobre història local. De la mateixa manera Agustí

²² SOLÉ, Joan. “Pregó de festes” dins *Ràpita*, núm. 302, agost 1984, p. 6-7.

²³ Els sobrenoms o malnoms que s'utilitzaran en aquest treball es posaran en cursiva. Cal fer referència a la importància que tenen aquests dintre de la història de la localitat per dos factors. En primer lloc per que sovint els informants desconeixen els cognoms de les persones de qui parlen i de vegades fins i tot desconeixen el nom real. En segon lloc perquè, tal i com explicava Paco Carles, un dels impulsors de l'estudi de la història local més actius a la Ràpita, gràcies a aquests malnoms sovint es pot localitzar les famílies a les quals pertanyien aquestes persones, ja que el mateix cognom pot coincidir en diferents famílies o perdre's si pertanyia a la mare. Així mateix, explicar que en cap cas es pretén ofendre a ningú i que sempre que sigui possible s'utilitzarà els noms i cognoms de les persones que s'esmenten, apareixent només la primera vegada que es parla d'aquestes persones el sobrenom o malnom pel qual se'ls identificava.

²⁴ La seva vinculació amb el pòsit la va definir ell mateix: “Mestre d'Ensenyament Primari i Professor Mercantil, va quedar vinculat al món mariner de la Ràpita des de molt jove. Titular de l'escola Nacional del Pòsit Marítim i professor de l'Escola Elemental de Pesca, va ser membre de la Junta Rectora que refundà el Pescador, Confraria de Pescadors després, Secretari de la mateixa i Delegat Local de l'Institut Social de la Marina fins a la seva jubilació” (MILLAN, Lluís. *Naufregis a la Mar de l'Ebre*. Sant Carles de la Ràpita: Revista Ràpita-Excm. Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, 1991, contraportada).

Castellà ha aportat informació rellevant de principis del segle XX des de la narració de les seves vivències personals. Lluís Torné, en canvi aporta una informació més basada amb material hemerogràfic, tot i que no sempre apareixen les fonts totalment detallades. Per últim Agustín Forné i Enrique Carles van ser membres de la banda. Agustín Forné explicava en un principi les seves vivències amb la banda, a la que es va incorporar a finals del primer terç del segle XX, i posteriorment va seguir fent cròniques fins i tot quan ja va deixar la banda. En canvi Enrique Carles va centrar les seves cròniques en explicar l'actualitat d'aquell moment a l'Agrupació Musical Rapitenc (AMR), de la qual va ser durant molt de temps membre de junta. Finalment, sovint amb el nom de la junta de l'entitat o directament d'AMR s'han publicat articles informant a la població sobre les activitats de l'entitat.

Així el document de la revista *Ràpita* on s'entreveu una presència de bandes de música locals en èpoques més primerenques les situa dintre del segle XIX²⁵, al qual continuarien articles de Don Pepe fent referència a l'any 1916 com a data de la fundació de la primera banda de música local²⁶, i de Lluís Millan, que recollia els records de músics que van pertànyer a bandes de música d'inicis del segle XX²⁷.

Un problema que tenen alguns d'aquests articles és que moltes vegades es fan a partir de la memòria individual o col·lectiva i la informació es presenta sense documents que els avalin. En aquest sentit ha estat molt útil l'AMSCR. Aquest conserva els llibres d'actes del Consell Municipal des del 26 d'octubre de l'any 1936 fins a l'actualitat sense interrupció, tot i que dintre del període 1939-1946 en lloc de Consell Municipal es passarà a dir “Comisión Gestora municipal”. Tot el que hi havia amb anterioritat a aquest període, amb l'excepció del llibre d'actes de plens que comprenia de febrer de 1929 fins gener de 1931, va ser cremat, segons les actes de la Comissió Gestora Municipal de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita de l'època²⁸, abans de l'entrada a la localitat de l'exèrcit Nacional l'abril de 1938.

A partir de l'any 1938 es conserven a l'AMSCR les actes de Plens, de la Comissió Municipal permanent a partir de la seva creació l'any 1949, llibres de comptabilitat i de registre diversos, bans, correspondència i memòries de gestió municipal, així com alguns dels convenis amb la banda de

²⁵ En l'article no s'especifica cap límit temporal, i és només després d'un estudi detallat de la informació que conté l'article que s'ha pogut delimitar el segle al que pertany aquesta informació, que s'ampliarà dintre la tesi. (MILLAN, Lluís. “Habla D. Manuel Castellá Borrell”, dins *Ràpita*, núm. 16, octubre 1960, p. 5-6 pdf).

²⁶ DON PEPE. “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 190, abril 1975, p. 11.

²⁷ MILLÁN, Lluís. “Bandes de música (I)”, dins *Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

²⁸ AMSCR, *Actes de la Comissió Gestora Municipal de l'Ajuntament*, 27.04.1938 i 03.08.1938.

l'AMR i altres entitats en molts casos fins l'actualitat. És important la col·lecció de programes de festes que comença l'any 1944, tot i que manca algun any i hi ha algun programa incomplet.

Des de l'any 1948 i fins l'actualitat hi ha informació en l'arxiu de l'AMR, constant el llibre d'actes i el de caixa des d'aquest any, per bé que hi ha èpoques en què gairebé no hi ha informació dels acords presos o respecte els ingressos i despeses de l'entitat. Un darrer fons documental són els arxius de les confraries de pescadors de la localitat, ja que aquestes entitats han contractat la banda per a les seves processons en algun moment. Actualment a Sant Carles hi ha dues confraries de pescadors, continuadores de les que ja hi havia al segle XIX. Aquestes són la Confraria de Pescadors Verge del Carme i la Confraria de Pescadors Sant Pere. Totes dues organitzen actes per celebrar la festa dels seus corresponents patrons. La Confraria Verge del Carme contracta cada any la banda per amenitzar la processó que fa amb la seva patrona. En canvi, la Confraria Sant Pere va contractar la banda durant uns anys, però en l'actualitat contracta la Xaranga Rapitena. A la Confraria de Pescadors Verge del Carme no s'hi guarda informació anterior al 1928. A la Confraria de Pescadors Sant Pere es va poder consultar el llibre d'actes que parteix del 1908, però en cap cas es fa referència a la banda de música.

Mentre que tal i com s'havia mostrat en la hipòtesi en referència a Tortosa hi ha un document que esmenta agrupacions instrumentals participant en uns festejos de l'any 1701, les primeres informacions sobre la presència de bandes de música a Sant Carles de la Ràpita trobades fins al moment daten de 1857, tot i que no són bandes locals. Així, de la mateixa manera que a Tortosa la informació sobre música es troba lligada a un esdeveniment important (els actes en favor d'un nou monarca), aquestes referències a Sant Carles de la Ràpita també van lligades a esdeveniments destacats. Els dos esdeveniments més destacats del segon terç del segle XIX van ser probablement la inauguració del segon canal de navegació de l'Ebre (19 de juliol de 1857) i el projecte del ferrocarril des de la Val de Zafán fins Sant Carles de la Ràpita. Efectivament dintre els festejos organitzats per complimentar les autoritats i periodistes que s'hi van desplaçar en el primer cas, en les cròniques de l'època s'esmenta la participació de la música, però com a grup participant s'esmenta la banda de música del regiment Iberia²⁹.

Respecte la línia de ferrocarril de Val de Zafán, en el monogràfic Lluís Millan que portava per títol “El tren que no va arribar al final”³⁰, s'inclouïa les notícies al respecte que havien aparegut en diaris

²⁹ TORNÉ, Lluís. “Notes sobre el segon canal de navegació (1857). (Continuació)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 209, novembre 1976, p. 30.

³⁰ MILLAN, Lluís (text); CABANES, Paco. (Fotos). “Monogràfic. El tren que no va arribar al final”, dins *L'Alqadir dels*

de diferents èpoques. En concret n'hi ha una apareguda el 26 de maig de 1882 al diari *Las Provincias*³¹ on s'explicava que, quan a la localitat es va saber de la publicació de l'anunci de la subhasta del ferrocarril, van haver nombroses mostres d'alegria a la població, i entre elles va haver música provinent d'Alcanar: “26 maig 1882. Diuen de Sant Carles de la Ràpita que tan aviat com es va saber que la “Gaceta” publicava l'anunci de la subhasta del ferrocarril de Val de Zafán, van començar a adornar els balcons i finestres de les cases; la música i cors d'Alcanar recorrien els carrers tocant i cantant i l'animació i l'alegria prompte es van estendre pel veïnat. Cercles i Societats, cafès i particulars es disputaven i volien prendre part en la festa; el nom del senyor Gorria es veia repetit en els lemes exposats als balcons; serenates, balls, en fi, tots aquells mitjans que pot posar en pràctica un poble quan està posseït d'alegria”³².

2.2.- La música de banda a l'àmbit de les Terres de l'Ebre

El tema de les bandes de música havia estat escàs dintre dels estudis musicològics catalans, donat que sovint s'ha vinculat al que s'ha considerat història local, exceptuant la informació referida a la banda municipal de Barcelona, que ha estat copsada àmpliament en diverses publicacions. L'any 1946 s'edita el llibre *La música Oficial de la Ciudad de Barcelona: apuntes para la Historia de la Banda Municipal*³³. Més endavant, a l'any 1989, Francesc Bonastre publica el llibre que porta per títol *La banda municipal de Barcelona. Cent anys de música ciutadana*³⁴. Posteriorment, l'any 2006 Josep Maria Almacellas publica el llibre *Del carrer a la sala de concerts Banda Municipal de Barcelona 1886-1944*³⁵, arran de la seva tesi doctoral sobre aquesta banda³⁶.

A la província de Tarragona cal destacar la publicació l'any 2003 del llibre *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*³⁷, on hi ha una breu història de totes les bandes actuals de la província,

Alfacs, núm. 1, març 1997, p. 21-98. El document també va aparèixer en una separata d'aquesta mateixa revista.

³¹ *Las Provincias*, 26.05.1882 (Hemeroteca Municipal de València), citat a MILLAN, Lluís (text); CABANES, Paco. (Fotos). “Monogàfic. El tren que no va arribar al final”, dins *L'Algadir dels Alfacs*, núm. 1, març 1997, p. 44.

³² *Ibidem*.

³³ CABALLÉ, Tomás. *La música Oficial de la Ciudad de Barcelona: apuntes para la Historia de la Banda Municipal*. Barcelona: Ariel, 1946.

³⁴ BONASTRE, Francesc. *La banda municipal de Barcelona. Cent anys de música ciutadana*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1989.

³⁵ ALMACELLAS, Josep Maria. *Del carrer a la sala de concerts Banda Municipal de Barcelona 1886-1944*. Barcelona: Arxiu Municipal de Barcelona, 2006.

³⁶ Anteriorment havia realitzat la tesi doctoral amb el mateix tema i amb el títol *Banda Municipal de Barcelona: 1886-1944: del carrer a la sala de concerts*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història de l'Art, 2003. Tesi doctoral.

³⁷ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

i sovint s'inclou informació sobre els antecedents de les bandes a les localitats on pertanyen aquestes bandes. Tot i no fer-se un estudi ampli de cada banda, és un fet a destacar, donat l'escassetat de llibres sobre bandes que hi havia encara en aquells moments. A més, hi ha una breu ressenya de bandes de localitats on actualment ja no hi ha banda. En algunes poblacions aquestes bandes van existir a partir de meitats del segle XIX, mentre que en moltes altres poblacions les bandes apareixen a principis del segle XX.

Dins de la comarca del Montsià, les poblacions que avui dia tenen llibres que parlin de les seves bandes de música són: Amposta, Alcanar, la Sénia i Ulldecona. Cal dir que a la majoria de poblacions les bandes van desaparèixer durant la guerra, però sovint, abans de parlar de l'entitat que existeix avui dia, es dóna la informació disponible sobre les agrupacions musicals anteriors a l'actual. També es cita els directors que han passat per les agrupacions locals. Això és important perquè de vegades els directors van treballar a diferents llocs i en la biografia del director sovint es fa referència a aquests altres llocs.

Al nord de Sant Carles de la Ràpita la primera població que trobem és Amposta, on hi ha dues bandes de música pràcticament centenàries, la Unió Filharmònica d'Amposta i la Societat Musical La Lira Ampostina. La primera que es va crear va ser la Societat Musical La Lira Ampostina, però de seguida es va dividir en dos i es va crear la Unió Filharmònica d'Amposta. Totes dues van treure un llibret a les seves bodes d'or, que en el cas de la Societat Musical La Lira Ampostina portava per títol *Sociedad musical "La Lira Ampostina" e. y d. en sus bodas de oro 1916-1966 folleto conmemorativo*³⁸, i en el cas de la Unió Filharmònica d'Amposta, *Bodas de oro-Unión Filarmónica Amposta 1917-1967. La Unión filarmónica E. y D. en la conmemoración de su 50 aniversario 1917-1967*³⁹. Tant la Societat Musical La Lira Ampostina com la Unió Filharmònica d'Amposta compten també amb un llibre que van fer en celebrar el seu 75è aniversari respectivament. El llibre de la societat musical La Lira Ampostina té per títol *75 anys de vivències de la Lira Ampostina (1916-1991)*⁴⁰. El de la Unió Filharmònica d'Amposta *75 Aniversari 1917-1992 de La unió Filharmònica*⁴¹. A més amb motiu del 85è aniversari de la Societat Musical La Lira Ampostina, *La Revista Amposta Viva* va treure un especial titulat "*La Lira*" 85è aniversari⁴².

³⁸ *Sociedad musical "La Lira Ampostina" e. y d. en sus bodas de oro 1916-1966 folleto conmemorativo*, Amposta: Sociedad musical LA LIRA AMPOSTINA, festividad de Sta. Cecília 1966.

³⁹ BONET, Emilio (Coord. i muntatge). *Bodas de oro-Unión Filarmónica Amposta 1917-1967. La Unión filarmónica E. y D. en la conmemoración de su 50 aniversario 1917-1967*. Amposta: La unión filarmónica E. y D, 1967.

⁴⁰ EIXIMENO, Manel: *75 anys de vivències de la Lira Ampostina (1916-1991)*. Amposta: Societat Musical La Lira Ampostina, 1992.

⁴¹ *Unió Filharmònica d'Amposta. 75 aniversari. 1917-1992*. Amposta: Unió Filharmònica d'Amposta, 1992.

⁴² VALMAÑA, Antoni. "*La Lira*" 85è aniversari, dins *Amposta viva*, núm. 65, novembre 2001.

Al sud de Sant Carles de la Ràpita la primera població que hi ha és Alcanar. El llibre relatiu a la seva banda municipal té per títol *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*⁴³. Les altres localitats del Montsià que compten amb un llibre sobre la seva banda de música són la Sénia amb el llibre *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*⁴⁴, i Ulldecona, amb *Les músiques d'Ulldecona*⁴⁵. En el cas d'Ulldecona abans que aquest es publicués l'esmentat llibre va aparèixer a la revista local *Rails* un ampli article que portava per títol *La banda de música d'Ulldecona: 130 anys d'història viva*⁴⁶.

Dintre de Catalunya però sortint de la comarca del Montsià cap al nord hi ha el llibre *Pàgines escrites amb música. Banda Vila de Falset 1974-1999*⁴⁷. En referència a la música a Móra d'Ebre, en la revista *La Riuada* d'informació cultural d'aquesta població, va aparèixer el monogràfic titulat *Un segle de música*⁴⁸. També cap al nord, trobem Tortosa, que no té un llibre editat sobre la banda però podem trobar una breu ressenya en el CD que porta per nom *Delta "Banda Municipal de Música de Tortosa"*⁴⁹. A Tarragona es troba informació sobre la banda, la "Unió Musical de Tarragona", en la publicació n°1 de la revista *Unió Musical*, de la mateixa entitat. Dintre d'aquesta hi ha, a més, un article sobre les bandes a Tarragona al llarg de la història⁵⁰.

Així la major part dels llibres sobre bandes de música a Catalunya els trobem a les comarques meridionals. La raó és que el fenomen bandístic està més arrelat per aquestes comarques. Per veure-ho només cal donar un cop d'ull a les bandes federades de Catalunya. La Federació Catalana de Societats Musicals contava l'any 2008 amb quaranta-tres bandes o societats musicals⁵¹, el 32,56% de les quals estan concentrades a la comarca del Montsià, el 20,93% al Baix Ebre, el 9,30% a Ribera d'Ebre, el 6,98% al Baix Llobregat, el 6,98% al Barcelonès, el 4,65%, al Vallés Occidental, havent-hi el 18,6% restant repartit equitativament a raó d'un 2,33% en cadascuna de les comarques

⁴³ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. Alcanar: Banda Municipal de Música d'Alcanar, 1997.

⁴⁴ MIRÓ, Lluís (text). *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*. La Sénia: Agrupació Musical Senienca, 2004.

⁴⁵ SERRA, Dolors; EBRÍ, Joaquim. *Les músiques d'Ulldecona*. Benicarló: Onadaedicions.com, 2011.

⁴⁶ MARÍN, Eduard. "La banda de música d'Ulldecona: 130 anys d'història viva", dins *Rails*, núm. 19, 2003, p. 126-151.

⁴⁷ FERRÉ, Miquel M. *Pàgines escrites amb música. Banda Vila de Falset 1974-1999*. Falset: Associació Musical Vila de Falset, 1999.

⁴⁸ LAUNES, Joan i altres. "Un segle de música" (monogràfic), dins *La Riuada*, núm. 6, agost 1996, p 4-25.

⁴⁹ *Delta. Banda Municipal de Música de Tortosa* [Disc Compacte]. Barcelona: Tram, 2005. 51 min.

⁵⁰ BERTRAN, Dídac. "Un cop d'ull a la història", dins *Unió Musical*, núm 1, 1998.

⁵¹ Informació obtinguda de mà del secretari de l'entitat el Sr. Josep Viana i de la consulta del lloc web de la Federació, a la qual ens ha adreçat ell mateix. (FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS: *Bandes* [en línia]. <<http://www.fcsocietatsmusicals.org/bandes.asp?c=3&i=ca>> [consulta: 07.06.2008]).

del Bages, Baix Camp, Conca de Barberà, Priorat, Segrià, Tarragonès, Terra Alta i el Vallès Oriental⁵². També hi havia bandes no federades, però eren una minoria, per bé que la majoria de les no federades estaven ubicades a comarques septentrionals. Per exemple hi havia les bandes de l'Agrupació Musical de Badia del Vallès, Banda Pare Manyanet de Blanes, la banda de Girona i les bandes de Pau Casals de Mollet del Vallès (Barcelona) i municipal de Lleida, aquestes darreres actualment federades. A grans trets, resulta clar que la major quantitat de bandes es donen pel sud de Catalunya. Si es suma el percentatge de bandes que hi ha a les comarques del Montsià i Baix Ebre s'arriba al 53,49% de les bandes federades de Catalunya. Si es té en compte que aquests no són els territoris més poblats de Catalunya, aquest fet encara és més significatiu.

Donada la proximitat de Sant Carles de Ràpita amb la Comunitat Valenciana, uns 10 quilòmetres fins al límit entre les dues comunitats, i estant allà tan arrelat el fenomen bandístic, s'ha decidit consultar també la bibliografia disponible sobre les poblacions valencianes més properes a la Ràpita. Així, dintre del Baix Maestrat tant Vinaròs, Benicarló com Rossell compten amb llibres sobre les seves respectives bandes. El de Vinaròs porta per títol *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*⁵³. El de Benicarló té per títol *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*⁵⁴, i el de Rossell s'anomena *Ahir i avui. Història de la nostra banda*⁵⁵. Una mica més al sud hi ha el llibre *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixò*⁵⁶.

De la mateixa manera que passava a la província de Tarragona, Castelló compta amb un llibre que aglutina informació sobre totes les bandes de la província, anomenat *Bandes de Música de Castelló*⁵⁷, que és de fet una col·lecció de fascicles apareguts al diari *Mediterráneo, El diario de Castellón*. A més, l'obra de dos volums de Vicente Ruiz Monrabal *Historia de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana 1 i 2. Les bandes de música i la seua federació*⁵⁸, inclou informació sobre gran part de les bandes de la Comunitat Valenciana.

⁵² Estadístiques d'elaboració pròpia, consultant les dades de les bandes que formen part de la federació per comarques, del lloc web de la Federació Catalana de Societats Musicals. (FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS: Bandes [en línia]. <<http://www.fcsocietatismusicals.org/bandes.asp?c=3&i=ca>> [consulta: 7.06.2008]).

⁵³ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

⁵⁴ CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001.

⁵⁵ MICHAVILA, Lorena. *Ahir i avui. Història de la nostra banda*. Rosell: Grup d'Estudis Rossell 750 Aniversari, 2004.

⁵⁶ ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixò*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003.

⁵⁷ NAVARRO, Marta (textos). *Bandes de Música de Castelló* (col·leccionable). Castelló: Mediterráneo, 2004.

⁵⁸ RUIZ, Vicente. *Historia de las sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació*. 2 vol. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1993.

Dintre del “I Congreso General de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana” també es va publicar un llibre, *Las bandas de música hacia el año 2000*⁵⁹, que parla de diferents aspectes relacionats amb el món de la banda. A més també hi ha la *Historia de la música de la comunidad valenciana*⁶⁰, que és una altra publicació en fascicles, en aquest cas apareguts al diari *Levante, el mercantil valenciano* que no parla únicament de bandes.

Entre les darreres publicacions sobre el tema destaca especialment el llibre d'Elvira Asensi Silvestre, que porta per títol *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*⁶¹, derivat de la seva tesi doctoral *Música i Societat. El fenomen de les bandes de música valencianes en la cultura del segle XIX i principi del XX*⁶². En aquest llibre es fa un ampli anàlisi dels factors que van propiciar l'aparició i l'arrelament de les bandes a la Comunitat Valenciana, i que anteriorment havien apuntat autors com Bernardo Adam Ferrero⁶³, Vicente Ruiz Monrabal⁶⁴, Josepa Cucó⁶⁵, o Eduardo López-Chavarri Andújar⁶⁶, als quals feia referència Vicent Galbis⁶⁷, però sense una contextualització tan àmplia.

Un dels factors que aquests autors han considerat importants per al sorgiment de les bandes és la influència de les bandes militars que van estar presents durant el gran nombre de fets bèl·lics dels segle XIX, així com la influència de l'església en la formació dels músics i de les bandes. Aquest darrer factor s'ha vist exemplificada en múltiples ocasions dins de la *Historia de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana 1 i 2. Les bandes de música i la seua federació*⁶⁸, ja que sovint s'esmenten religiosos com a encarregats de la direcció de les bandes de música en els seus inicis. Cal dir que moltes vegades no s'especifica qui va ser el primer director o no hi ha dades sobre

⁵⁹ RUIZ, Vicente (coord.). *Las bandas de música hacia el año 2000. I Congreso general de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana*. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1991.

⁶⁰ BADENES, Gonzalo (dir.). *Historia de la música de la comunidad valenciana* (col·lecció). Alacant: Prensa Alicantina; València: Prensa Valenciana, 1992.

⁶¹ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, DL 2013.

⁶² ASENSI, Elvira. *Música i Societat. El fenomen de les bandes de música valencianes en la cultura del segle XIX i principi del XX*. València: Universitat de València, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Contemporània, 2010. Tesi doctoral.

⁶³ ADAM, Bernardo. *Las bandas de música en el mundo*, 2a ed. València: Rivera Editores, DL 1986.

⁶⁴ RUIZ, Vicente. *Historia de las sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació*. 2 vol. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1993.

⁶⁵ CUCÓ, Josepa (dir.). *Músicos y festeros valencianos*. València: Area de Música del I.V.A.E.C.M., Generalitat Valenciana, 1993.

⁶⁶ LÓPEZ-CHAVARRI, Eduardo. *Breviario de la historia de la música valenciana*. València: Piles, DL 1985.

⁶⁷ GALBIS, Vicent. “III. Les bandes valencianes: història, activitats i projecció social”, dins AVIÑOÀ, Xosé (dir.). *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 2001.

⁶⁸ RUIZ, Vicente. *Historia de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació*. 2 vol. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1993.

aquest però certament, quan s'especifica, el nombre de directors relacionats amb l'església és superior, tot i que hi ha alguns casos de militars, mestres o secretaris de l'Ajuntament.

A més de contextualitzar aquests factors, Elvira Asensi recull altres hipòtesis, com la de Salvador ASTRUCELLS que equipara en alt grau els grups de ministrers amb les bandes, i la transforma remarcant la importància d'aquest grup com a precedent, tot i que afegit a altres elements. Així, fa una àmplia explicació dels canvis socials que es van donar en el segle XIX -gestats en anterioritat a altres països- en què sorgeix el nou estat liberal, la societat industrial, la burgesia, l'impuls a nous tipus d'oci -que l'autora considera precedent de l'oci de masses-, l'aparició d'una classe mitjana amb temps de lleure, i per tant l'ampliació del nombre i tipus de consumidors de música, els canvis d'escenaris que sofrirà la música són alguns dels factors que completen les idees de la influència eclesiàstica i militar en la formació de les bandes. Elvira Asensi també explica la transformació que va experimentar l'educació musical, la influència d'altres moviments culturals col·lectius com va ser el moviment coral i la funció social, educativa i identitària que les bandes tenien en l'època vuitcentista i que van heretar les seves homòlogues del segle XX⁶⁹.

Arribat a aquest punt s'han esmentat llibres sobre bandes de música de Catalunya i de la Comunitat Valenciana. Es té coneixement d'altres llibres o tesis doctorals sobre bandes d'arreu de la península ibèrica i les Illes Balears, aparegudes especialment en la darrera dècada, com per exemple llibres que fan referència a les bandes de música de Mallorca⁷⁰, de Madrid⁷¹, d'Albacete⁷², de La Rioja⁷³, o la tesi doctoral sobre la banda de Santiago de Compostela⁷⁴, per citar-ne alguns exemples. Tot i això la seva llunyania geogràfica fa que no sigui evident que comparteixin amb les agrupacions musicals de les Terres de l'Ebre el seu desenvolupament, les seves característiques, funcionalitats i transformacions.

En qualsevol cas, un estudi ampli comparant les bandes de tots el territoris peninsulars seria molt interessant. Afegir també que la possibilitat d'intercanvis, bé de músics o de les formacions

⁶⁹ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, DL 2013.

⁷⁰ ESTEVE, Josep-Joaquim. *Historia de les bandes de música de Mallorca*: vol. 1 i 2. [Palma de Mallorca]: [Consell de Mallorca], DL 2009 i *Idem. Que soni la banda!: vint anys de gestió federal*. Palma de Mallorca: Documenta balear, 2010.

⁷¹ GENOVÉS, Gaspar. *La banda Sinfónica Municipal de Madrid (1909-2009)*. Madrid: La Librería, DL 2009.

⁷² GARCÍA, Gregorio. *La música en Hellín: historia de la capilla parroquial y de la banda municipal (1580-1966)*. Albacete: Instituto de Estudios Albacetenses Don Juan Manuel", 2013.

⁷³ FUENTE, Fernando de la. *Laureada Banda Municipal de Música de Haro*. Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2005.

⁷⁴ CANCELA, Beatriz. *La Banda Municipal de Música de Santiago de Compostela (1848-2015)*. Oviedo: Universidad de Oviedo, Facultat de Filosofia y Letras, Departamento de Historia del Arte y Musicología, 2015. Tesi doctoral.

senceres, entre les bandes més properes és més gran. Lligat a aquests intercanvis, hi ha el fet que s'estableixi una coneixença mútua, per part de les formacions que hi participen, de les característiques d'altres agrupacions similars i la possibilitat d'imitació d'aquestes característiques.

Dintre dels diccionaris de música és important l'entrada "Bandas" del *Diccionario de la música española e hispanoamericana*⁷⁵, així com les entrades de cada ciutat important de la zona del mateix *Diccionario* on consten, de vegades, les institucions musicals de cada indret. També hi ha referència al món de les bandes a la *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*⁷⁶, en el seu sisè volum. Concretament s'hi troben referències en l'apartat "III. Les bandes valencianes: història, activitats i projecció social"⁷⁷.

2.3.- Metodologia de la cerca

Un cop analitzat l'estat de la qüestió s'ha dividit la cerca en tres parts fonamentals. La primera ha estat la identificació de persones que poguessin aportar informació antiga sobre la banda. Amb aquest objectiu es va elaborar un qüestionari, inclòs en l'annex, que servís de base per a les entrevistes. Aquest cobria no només les dades pròpies amb la vinculació familiar amb la música, sinó també dades precises sobre els directors que hi havia hagut a la banda i les actuacions que es realitzaven amb cadascun d'ells. Així es va començar pels membres més antics de la banda, que a la vegada van informar de quins podien ser altres possibles candidats a ser entrevistats, així com la manera de localitzar-los. D'aquestes entrevistes s'han extret les dades que s'han considerat més importants i s'han anat incloent en els diferents apartats. Al llarg de les entrevistes s'ha comprovat que aquestes eren molt més efectives si les preguntes que s'anaven formulant anaven lligant amb el que els entrevistats anaven explicant, de manera que no sempre es va seguir el mateix ordre amb què sortien al qüestionari. Abans d'acabar l'entrevista, es revisava si s'havien tractat tots els punts del qüestionari, amb la qual cosa, la cerca era completa.

Al final del treball hi ha la taula on consten les persones entrevistades i el període que cobreix la informació de cadascuna de les entrevistes. Tot i que les entrevistes van ser enregistrades, els

⁷⁵ CASARES, Emilio (Dir i cord.). *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol. II. Madrid: Sociedad General de Autores y Editores, 1999.

⁷⁶ AVIÑOÀ, Xosé (Dir.). *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, vol. VI: *Música popular i tradicional*. Barcelona: Edicions 62, 2001.

⁷⁷ GALBIS, Vicent. *III. Les bandes valencianes: història, activitats i projecció social* dins *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 2001.

testimonis sovint van manifestar-se reticents a que aquestes es fessin públiques, per la qual cosa es va haver d'optar per enregistrar-les només per facilitar l'anàlisi posterior sense incloure les gravacions en el treball. Aquest fet va resultar finalment positiu, perquè els entrevistats es van mostrar relaxats i van poder expressar-se més lliurement. De totes maneres, sovint aquests mostraven la seva por per donar informacions incorrectes involuntàriament, mostra del seu interès per ser el més fidels possibles en les qüestions que se'ls proposava. En total s'han realitzat més de seixanta entrevistes, algunes d'elles en parelles, però la major part individuals. En algun cas significatiu, l'entrevista s'ha realitzat en diverses sessions, però normalment s'ha realitzat en una sessió. Tot i que la major part dels entrevistats han estat contents de poder participar, cal reconèixer que a mesura que avançava la investigació se'ls demanava detalls més concrets que realment eren difícils de recordar, tot i que era obligació de l'entrevistadora intentar aprofundir el màxim possible.

Alguns dels testimonis també van aportar fotografies o programes antics que van ser molt útils per documentar la informació que proporcionaven. Entre les persones entrevistades hi ha hagut músics actuals i antics de la banda, familiars dels músics o directors que ja no vivien, antics directius i persones de la localitat amb interessos culturals. Cal tenir en compte que tots aquests testimonis aportaven en les entrevistes no només la seva experiència personal, sinó la informació que a ells se'ls havia transmès. En el cas dels músics el seu interès per la música podia venir per tradició familiar i, a part de la seva experiència pròpia, podien aportar informació més antiga que els haguessin transmès els seus familiars o altres músics més grans que ells. Per tant el seu testimoni era important no només per aquesta època sinó també pel que poguessin aportar de les anteriors. És una part de gran importància, donat que era una informació que no comptava amb institucions que la conservessin -com sí que passa amb la premsa i altres tipus de documentació escrita- i per tant era necessari recollir-la ara que encara es podia obtenir de part dels seus protagonistes.

En segon lloc es va realitzar una cerca hemerogràfica. Així es va realitzar el buidat total de la revista *Ràpita* local i de gran nombre de diaris de l'Hemeroteca de l'ACBEB així com consultes en repositoris en línia com el de *Prensa històrica* o la biblioteca-hemeroteca de Tarragona. Tot i que també s'ha consultat l'arxiu de la Biblioteca Nacional (Espanya), la major part de premsa digitalitzada d'aquest organisme pertanyia a indrets més allunyats de la zona i per tant no contenia informació important per al present treball.

Respecte a la revista *Ràpita* es va classificar la informació que contenia en diferents èpoques i temàtiques. D'una banda es va agrupar tota la informació relacionada amb la història de la localitat i

les seves notícies més destacades i de l'altra tota la informació musical. A la vegada aquestes es van dividir per èpoques, comprnent la primera d'elles tota la informació que s'explicava anterior a la fundació de la revista l'any 1959. A partir d'aquell any, les èpoques en què es va agrupar la informació coincideixen amb el període que cadascun dels directors de la banda va estar al front d'aquesta. El primer d'ells va ser el mestre Joaquín Amela, continuant amb José Pascual, Rafael Cárcel, Vicent Sunyer, Josep Fuster, Vicente Jorge i Antoni J. Albuquerque.

Després dins de cada director es va organitzar la informació segons si aquesta tenia relació amb l'estructura general de la banda, l'escola de música, el local social de l'entitat, els tipus d'actuacions de la banda o altres aspectes. Poc a poc es va anar dividint els anteriors apartats en subseccions més específiques. La quantitat d'informació de tots els directors no va ser la mateixa, ja fos pel temps que van estar a la banda, com pel seguiment que es feia des de la revista de les seves notícies o per la implicació de membres de l'entitat a l'hora d'aportar informació sobre l'entitat. Tot i això, en tots els capítols que han tractat un o diversos directors de l'entitat a partir del mestre Guillermo Cantallops (1942), s'ha intentat mantenir els mateixos apartats dintre del capítol i ordenats de la mateixa manera. Quan hi ha hagut molt poca informació d'algun d'ells s'han agrupat diversos apartats.

A la revista *Ràpita*, el testimoni escrit que situa en època més llunyana la presència de bandes de música a la localitat apareixia a la revista del mes d'octubre de 1960. Es tracta d'un record que havia sentit explicar la persona que s'estava entrevistant, i que en aquell moment tenia setanta-tres anys, i per tant havia nascut l'any 1887⁷⁸. La informació que aportava tenia relació amb la presència de dues bandes de música a la localitat, donant indicacions de qui havia estat el director d'una d'elles. La informació que es donava era molt concisa però suficient si es comptava amb informació complementària. La cerca d'aquesta informació va permetre arribar al nom de Tomàs Pujol Companyó, que havia estat torrer del far de la localitat a finals del segle XIX. D'aquesta manera, es van haver de consultar altres documents de la revista *Ràpita*, a més del Registre Civil de Sant Carles de la Ràpita (RCSCR) i l'Arxiu Parroquial de la localitat (APSCR). També es va parlar amb el torrer actual de Sant Carles de la Ràpita, Josep Maria Moral, qui va guiar la recerca cap a l'Arxiu del Port de Tarragona (APT) i David Moré Aguirre, Arxiver de Tossa de Mar que estava realitzant un doctorat sobre els faroners. Gràcies a aquest darrer es va conèixer la vinculació del mestre amb l'exèrcit i es va continuar la cerca a l'“Archivo General Militar de Segovia del Ministerio de Defensa, Ejército de Tierra” (AGMS) aconseguint informacions molt rellevants. Per tant, després

⁷⁸ RCSCR, Secció I tom 11, foli 16.

dels capítols introductoris, el capítol quart versarà sobre aquest primer mestre, així com d'altres informacions de la mateixa època.

A finals del segle XIX Sant Carles de la Ràpita comptava amb una població de poc més de tres mil habitants. En canvi, a trenta quilòmetres d'aquesta es trobava Tortosa, amb una població als voltants dels vint-i-cinc mil habitants, essent en aquell moment la tercera ciutat més gran de Catalunya. D'aquesta manera, a Tortosa hi havia gran nombre de diaris, en els quals s'anunciaven els programes de festes de les localitats que pertanyien al seu àmbit d'influència, entre elles Sant Carles de la Ràpita. A més, si bé és cert que Tortosa era la ciutat de referència a la zona, Sant Carles de la Ràpita era també d'interès per als tortosins, donat que molts d'ells s'hi desplaçaven a l'estiu. Per tant, el fet de publicar els programes de festes de la Ràpita no era només per cobrir la informació sobre les festes de les Terres de l'Ebre, sinó també per informar als propis ciutadans de Tortosa. D'aquesta manera, era una informació que solia aparèixer puntualment als diaris tortosins, si bé no sempre tant extensament com es desitjaria.

La cerca en les publicacions tortosines es va començar l'any 1881, donat que en un treball previ, s'havien consultat els diaris disponibles a l'ACBEB des de l'any 1855 a 1880, a la cerca de notícies musicals de les Terres de l'Ebre. L'única notícia musical relacionada amb Sant Carles de la Ràpita que es va trobar en aquest període era la referència a una companyia de sarsuela i el propòsit d'un director de crear un petit coliseu. La notícia diu així:

“El noticiero dertosense

Periódico de intereses morales y materiales, literatura, avisos y anuncios

Domingo 30 de mayo de 1880, nº197, año III,

Referència musical:

“Leemos en «La Opinion»: «Al decir de un colega de Barcelona, en virtud del buen resultado obtenido por una modesta compañía de zarzuela que recientemente ha funcionado en San Carlos de la Rápita, un director se propone construir en dicha localidad un pequeño coliseo». Deseamos ver confirmada esta noticia”⁷⁹.

⁷⁹ *El noticiero dertosense*, 30.05.1880.

Els dos diaris dels quals hi ha més continuïtat entre 1881 i 1920 són el *Diario de Tortosa* i *La Verdad*, cobrint entre els dos la pràctica totalitat del període 1881-1920. Tot i això a Tortosa i Roquetes, localitat veïna on s'imprimien alguns dels diaris, també va haver altres diaris en els mateixos anys, encara que la seva durada va ser més efímera. Cadascun d'ells tenia els seus idearis i es definia de diferent manera⁸⁰.

Ni el *Diario de Tortosa* ni *La Verdad* apareixen referits a la *Història de la premsa Catalana*. El *Diario de Tortosa* es publica de manera ininterrompuda de 1882 a 1923. A la capçalera del *Diario de Tortosa* de l'any 1882, es defineix el diari com a: “Diario de Tortosa. De intereses generales, avisos y noticias. Eco imparcial de la comarca”⁸¹. La impremta era la del diari i estava al carrer Canvis número 3, baixos. La subscripció era d'una pesseta al mes. L'any 1885 es defineix com “Organo del partido Liberal-dinástico”. La Redacció i administració estava al carrer “Campomanes. (Ensanche del Temple)”⁸². Durant tots els anys que s'imprimeix el diari la capçalera va canviant. Així per exemple el 1908 la capçalera segueix dient que és “Organo del partido liberal dinástico”, però s'afegeix “de Avisos y Defensor de los Intereses Generales del País”. El preu per subscripció continua sent el mateix.

La Verdad es va publicar de l'agost 1880 fins l'abril del 1903. Va ser fins l'any 1883 inclòs un setmanari, passant a ser diari l'any 1884. No es definia la seva ideologia política a la seva capçalera. L'any 1881 un mes de subscripció valia 2 rals i un semestre, 12 rals⁸³. La redacció i administració estava al carrer Taules Velles número 3, i la impremta era la de Salvador Isuar, a la mateixa adreça. L'any 1889 es definia com “Diario político de noticias é intereses generales”⁸⁴. Els preus de subscripció a Tortosa eren d'una pesseta al mes i de 4 pessetes el trimestre si era fora de Tortosa. L'administració estava al carrer Rosa número 11. La impremta era la de F. Biarnés, al carrer Canvis número 13, baixos, mateix lloc on s'imprimia el *Diario de Tortosa*. El darrer número és del 30 d'abril de 1903.

Altres diaris consultats a l'ACBEB i en els quals s'ha trobat informació sobre festes són el *Correo Ibérico*, el *Correo de Tortosa*, *El Eco de la Fusion*, *El Pueblo*, *Heraldo de Tortosa*, *El Restaurador*,

⁸⁰ Per tal de descriure breument les característiques d'aquestes diaris/publicacions es prendrà com a referent el diari del dia en què s'ha trobat la primera referència sobre les festes de Sant Carles. En el cas del *Diario de Tortosa* i *La Verdad*, a més, s'ha agafat altres mostres, per tal de deixar constància dels possibles canvis en l'ideari que aquests diaris va tenir durant la seva vida.

⁸¹ *Diario de Tortosa*, 02.08.1882.

⁸² *Diario de Tortosa*, 29.07.1885.

⁸³ *La Verdad*, 24.07.1881.

⁸⁴ *La Verdad*, 26.07.1889.

Libertat, La veu de la Comarca i Los Debates, així com el setmanari *Vida Tortosina*. El *Correo de Tortosa* ha estat el diari en el qual s'ha trobat més informació entre 1922 i 1935, tot i que dintre d'aquest període també han aparegut informacions dintre del *Heraldo de Tortosa, El Pueblo i Vida Tortosina*.

El *Correo Ibérico* es definia com “Diario Católico”⁸⁵. La direcció i administració estava a la plaça de l'Hospital número 5. El seu director era Francisco Muñoz del Castillo i el consultor l’“Ilustre Sr. D. Miguel Gallench, Canónigo Penitenciario”. S'imprimia a la Impremta de Foguet en la mateixa adreça de la plaça de l'Hospital. El preu de subscripció era d'una pesseta al mes⁸⁶.

El *Correo de Tortosa* es definia el 1891 com a “Diario Católico-Monárquico, de Avisos y Noticias”. La redacció i administració estava al carrer Rosa, 10⁸⁷. La impremta era el “establecimiento tipografico de G. Llasat”, al carrer Bou, 16 de Tortosa. El preu era d'una pesseta al mes; de tres pessetes al trimestre si era fora de Tortosa i de set pessetes al trimestre si era a l'estranger. Aquest fet indica que fora de Tortosa la subscripció temporal mínima era de tres mesos. L'any 1898 es definia com “Diario catolico de intereses comerciales y agrícolas. Organó de la comuni3n tradicionalista en la provincia de Tarragona”⁸⁸ i el 1899 com “Diario de intereses morales y materiales, avisos i noticias”. “Organó de la Comuni3n Tradicionalista en la provincia de Tarragona”⁸⁹. La redacció i administració els anys 1898 i 1899 estava al carrer Mercaders número 4⁹⁰, i el preu de subscripció es mantenia igual que el 1891. La impremta l'any 1899 era “Sucesores. Bernis-Tortosa”⁹¹.

El Eco de la Fusion es definia com a “peri3dico republicano bisemanal”⁹². Tenia la redacció i administració al carrer Replà número 3, lloc on s'havia de dirigir la correspondència⁹³. Els preus de subscripció eren de 0,50 pessetes a Tortosa al mes i d'1,50 a fora, al trimestre. La impremta era “Zaragoza, impresor. Replá, 3, y Bou 2.-Tortosa”⁹⁴.

L'any 1902 *El Pueblo* es definia com “Semanario Democrático. Organó del partido de Uni3n Republicana de Tortosa”. La redacció i administració estava al carrer Sant Blai, i la impremta era la

⁸⁵ *Correo Ibérico*, 16.07.1904.

⁸⁶ *Correo Ibérico*, 16.07.1904.

⁸⁷ *Correo de Tortosa*, 15.07.1891.

⁸⁸ *Correo de Tortosa*, 23.07.1898.

⁸⁹ *Correo de Tortosa*, 22.07.1899.

⁹⁰ *Correo de Tortosa*, 23.07.1898 i *Correo de Tortosa*, 22.07.1899.

⁹¹ *Correo de Tortosa*, 22.07.1899.

⁹² *El Eco de la Fusión*, 25.07.1900.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibid*.

del mateix diari, i no posa que estigués situada a un lloc diferent del de la redacció i administració. Els preus de subscripció eren a Tortosa de 0,50 pessetes al mes. Fora de Tortosa era d'1,50 pessetes el trimestre⁹⁵.

El Restaurador sí que apareix referenciat a la *Història de la premsa Catalana*⁹⁶. La data que pren com a referència és del 1908. El defineix així:

“«*Diario de Propaganda católico-social y de avisos*», 1908. De quatre pàgines de format 600 x 400 mm, amb redacció a la Plaça d'O'Callaghan, 5. Preu venda, cinc cèntims el número. Era diari d'orientació política, i publicava textos en castellà i en català”⁹⁷.

El diari que apareix en l'estudi és del 23 de juliol de 1912⁹⁸. La capçalera és la mateixa i a part del preu per exemplar, que segueix sent 5 cèntims, el preu de subscripció és d'1 pesseta al mes per a tota Espanya.

L'Heraldo de Tortosa va aparèixer l'any 1924. L'any 1929 es definia com “*Diario independiente de avisos y noticias*”. La redacció i administració estava situada al carrer Teodoro González, 17⁹⁹. *La veu de la comarca* està entre les publicacions que apareixien a la *Història de la premsa Catalana*¹⁰⁰ i es definia de la següent manera:

“«*Setmanari regionalista de Tortosa*». 11 de gener de 1903. De quatre pàgines a quatre o cinc columnes, format 500 x 353 mil·límetres, impreses per Foguet, Plaça Hospital, i redacció a Parque, 8. Preu de subscripció: cinquanta cèntims al mes. Aquest periòdic seguia l'orientació de la Unió Catalanista. En fou l'ànima Francesc Mestre i Noé, acompanyat de Joan Abril i de mossèn Tomàs Bellpuig. *La Veu de la Comarca* va deixar d'aparèixer l'any 1909”¹⁰¹.

Libertat s'anunciava com “*Periódico Regionalista. Organo de la Cámara de la Propiedad Urbana y de los Ateneos Obreros*”. La redacció i administració estava al carrer Carme número 3. El seu gerent era Ramón Vergés Pauli i el fundador havia estat Francisco Muñoz del Castillo. El preu era de 2 rals

⁹⁵ *El Pueblo*, 12.07.1902.

⁹⁶ TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *El Restaurador*, 23.07.1912.

⁹⁹ *Heraldo de Tortosa*, 23.07.1929

¹⁰⁰ TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 335.

al mes a tota Espanya. S'imprimia a la Impremta Querol, a la mateixa ubicació del carrer Carme, 3 de Tortosa¹⁰². *Los Debates* es proclamava com “Diario político defensor de los intereses de la comarca”¹⁰³. S'imprimia a Tortosa “Imp. Biarnés, á c. de Algeró, Cambios, 3”¹⁰⁴. Els preus de subscripció eren com als altres diaris d'1 pesseta al mes a Tortosa i de 3 pessetes el trimestre si era fora de Tortosa.

Vida Tortosina era un setmanari que també apareixia en la *Història de la premsa Catalana*¹⁰⁵, on se'l definia com un setmanari polític i també una revista literària i científica. La informació que s'inclouïa sobre aquesta publicació havia estat publicada prèviament per un dels autors a *Curiositats de Catalunya*, i era la següent:

“18 agost de 1927. De setze pàgines a dues columnes i cobertes, format 245 x 160 mm, impremta «Nova», Ciutat, 3. Redacció al mateix indret. Preu de venda, vint-i-cinc cèntims el número, i una pesseta al mes. Era una veritable revista de literatura i estudis científics, que, de primer, era bilingüe, però des de 1931 fou redactada exclusivament en català. Sortia cada setmana i tingués una gran durada (hem vist el número 363, de l'11 d'agost de 1934”¹⁰⁶.

Un altre diari de l'època existent a l'ACBEB va ser *El Radical*, tot i que en els exemplars disponibles no es va trobar informació relacionada amb el present estudi. Es va consultar a la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica (BVPH) del Ministeri de Cultura (<http://prensahistorica.mcu.es>) els exemplars d'*El Pueblo* que no estaven disponibles a l'esmentat arxiu, així com els periòdics *El Ebro* i *El Tiempo*.

El Ebro no afegia la seva ideologia a la capçalera l'any 1902. Només posava a sota del nom del diari “Diario de Tortosa”. Tenia la redacció al Portal del Palau número 2 i l'administració a la llibreria Voltes, situada al carrer Àngel número 7. La impremta era la d'Arturo Voltes, també a Tortosa. El seu preu de subscripció era d'1 pesseta al mes a Tortosa. Fora de Tortosa era de 3 pessetes al trimestre, i de 4,50 a l'estranger¹⁰⁷.

¹⁰² *Libertat*, 29.07.1915.

¹⁰³ *Los Debates*, 22.07.1905.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.

¹⁰⁶ TORRENT, Joan. *Curiositats de Catalunya*, any 1, núm. 33, Barcelona, 20 setembre 1936, citat a TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966, p. 335.

¹⁰⁷ *El Ebro*, 19.07.1902.

Per últim *El Tiempo* es defineix l'any 1912 com “Diario Político. Organo del partido conservador de los distritos de Tortosa y Roquetas”. La redacció es realitzava al passatge Franquet i l'administració a la impremta Biarnés. La impremta està a Tortosa i és “Acción Social, á c. De Biarnés”. No hi ha referència al preu¹⁰⁸. Altres diaris consultats a la BVPH del Ministeri de Cultura van ser *El Estandarte Católico*, *El Nuevo Diario*, *La Libertad*, *El Liberal*, *La Tradición*, *La Polémica*, *La Ribera de Ebro*, *El Ideal* i *La Trompeta*.

Per cobrir el període comprès entre els anys 1881 i 1920 es va escollir dos diaris, el *Diario de Tortosa* i *La Verdad*, per tal de contrastar la informació d'uns diaris i els altres en relació a les festes de Sant Carles de la Ràpita. El motiu principal d'escollir el *Diario de Tortosa* és que es va publicar de l'any 1882 fins el 1923 de manera ininterrompuda, quedant cobert tot el període de temps estudiat per aquesta publicació, a excepció del primer any. Es va escollir com a segon diari *La Verdad* perquè aquest diari comprèn des del primer any de l'estudi (1881) i continua ininterrompudament durant més de vint anys, arribant fins a l'any 1903. Així hi ha vint anys que s'ha consultat tots dos diaris. Del *Diario de Tortosa* a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre faltaven els exemplars dels anys 1898, 1901 i 1902. Aquests anys es van consultar a la BVPH.

En aquest lloc web hi ha digitalitzats alguns dels diaris de moltes poblacions espanyoles. No tots els que s'han consultat a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre hi són, però ha coincidit que els anys que faltaven del *Diario de Tortosa* sí que hi eren, amb la qual cosa s'ha pogut fer el buidat del mateix diari durant tot el temps que comprèn el capítol. En aquells anys en què no s'ha trobat informació musical sobre la Ràpita, s'ha consultat els altres diaris disponibles a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre i al lloc web del ministeri. Tot i que en aquest tipus de portals en general es pot fer una cerca específica per paraules clau, s'ha de ser molt cautelós ja que els reconeixadors tipogràfics actuals, els quals transformen les tipografies dels documents per tal de poder fer la cerca, no sempre reconeixen tots els caràcters. Això es deu al tipus de procediments que s'utilitzaven en l'època d'impressió dels diaris, amb la qual cosa aquest no pot ser l'únic sistema de cerca que s'utilitzi.

Donat que la banda actualment té el seu moment de major activitat al voltant de les festes majors, i que aquestes són un reclam important per a la població, es va començar la cerca en dates al voltant de les festes majors. Es buscava qualsevol referència a les festes majors de la Ràpita i en especial els programes de festes de l'època. Aquests documents podien anunciar actes musicals així com el nom dels grups que els realitzaven. Prenent com a referència que les festes actuals de la localitat se

¹⁰⁸ *El Tiempo*, 17.07.1912.

celebren al voltant de la festivitat de Sant Jaume el dia 25 de juliol, es va delimitar la part del diari que es buidaria entre el 13 i el 31 de juliol de cada any. La raó de començar el 13 de juliol es fonamentava en el fet que, donat l'ampli sector mariner de la població, Sant Carles de la Ràpita tradicionalment ha realitzat actes en honor a la patrona dels mariners, la Mare de Déu del Carme, el dia 16 de juliol. Actualment es manté la processó pels carrers de la població i en barca amb la participació de la banda, així com la celebració d'una missa i actes d'homenatge als mariners de la localitat. Tot i això, anys abans s'havia realitzat ball i fins i tot bous. Així, es va considerar adient fer el buidat des del dia 13 per a poder trobar, en cas de què n'hi hagués, el programa de festes del Carme. Només va aparèixer una crònica d'un acte religiós referent a aquestes celebracions¹⁰⁹. El motiu de realitzar la cerca fins el dia 31 de juliol era el d'abastar les possibles cròniques posteriors a festes que es publicuessin al diari.

Es va decidir que tota la informació de festes majors compresa entre 1881 i 1920 estigués concentrada en un sol capítol. La raó és la uniformitat de la font, donat que tota la informació d'aquest període referent a Sant Carles de la Ràpita pertany a diaris, no havent cap entrevistat que tingués records anteriors al mestre Higinio Domingo Romeu, que apareix en el programa de festes de 1920. Aquest director tancarà el cinquè capítol i servirà per obrir la nova època que es tractarà en el sisè. La informació dels programes també es completarà amb els llibres de bandes de música citats en l'apartat anterior, la revista *Ràpita*, i d'altres llibres especialitzats amb parts concretes de l'estudi que aniran tractant-se i referenciant-se a mesura que vagin apareixent i a la bibliografia final.

Al cinquè capítol s'emmarcarà tota aquesta informació que té a veure amb els orígens de les bandes de música a la població, però també amb la funció que aquestes feien a festes i amb l'evolució que es va donar respecte la contractació de bandes de música, la dolçaina i el tabal, o la simultaneïtat de totes dues agrupacions. Amb aquesta finalitat s'ha realitzat el buidat complet del material trobat en relació a les músiques contractades i s'ha resumit en una taula tota la informació recopilada cronològicament, que consta en l'Annex II. Aquesta informació s'ha traduït al català, exceptuant els mots de difícil traducció.

L'anàlisi de la informació obtinguda s'ha organitzat en diversos apartats, sent els més destacats els relatius als sants a qui es dedicaven les festes majors (donat que no sempre van ser els mateixos), les bandes, cobles o altres grups contractats per amenitzar les festes a la Ràpita, o la funció

¹⁰⁹ "Noticias", dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1920, p. 2.

d'aquests grups dins del programa de festes. S'ha fet un recorregut per l'evolució de les festes des de l'any 1881 fins l'any 1920 i s'ha comparat les festes de la Ràpita amb les de Tortosa, ciutat propera amb gran quantitat de premsa local, i també amb les festes actuals de la localitat. Per últim s'ha analitzat la posició de la sardana en l'època estudiada en l'àmbit de les Terres de l'Ebre.

En el sisè capítol s'inclou tota la informació hemerogràfica trobada a partir de 1921, així com la informació oral recollida en les entrevistes sobre els directors que hi va haver abans de la Guerra Civil Espanyola, i fins l'entrada de l'exèrcit nacional a la població l'any 1938. Encara que el mestre Higinio Domingo aparegués per primera vegada en el programa de festes de l'any 1920, altres fonts el situen en èpoques anteriors. S'analitzaran les diferents fonts on apareix aquest mestre i s'inclouran les informacions relatives a la resta de mestres coneguts que va haver abans de la Guerra Civil i fins a l'entrada de les tropes nacionals.

A diferència del període anterior on es troben nombrosos programes de festes, en aquesta època els programes són escassos i tot i que hi ha cròniques, aquestes també són concises i no se sol esmentar quina música hi participa. Ha estat molt interessant la informació relativa a com era la localitat abans de la guerra, els fets que la van produir i les seves conseqüències a l'especial de la Guerra Civil de la revista *Ràpita* publicat l'any 1986 en motiu del 50è aniversari del seu inici¹¹⁰, i al tercer volum de la col·lecció local *La Ràpita en el temps*, anomenat *La guerra civil a la Ràpita*¹¹¹, esmentat anteriorment i del qual en són autors Josep Pitarch López i Paco Carles Guàrdia.

L'altra localitat veïna en la qual existia gran quantitat de premsa abans de la guerra és Vinaròs. L'Associació Cultural Amics de Vinaròs va editar un DVD amb el títol *Prensa Antiga de Vinaròs*¹¹², en el qual es van digitalitzar totes les publicacions periòdiques conservades entre 1882 i 1936 (amb vint-i-vuit capçaleres). Aquests diaris estan en un format que permet la cerca per paraules clau, la qual cosa facilita la ràpida localització de documents que contenen aquelles paraules, sempre sent conscients de les possibles limitacions del programa de reconeixement que es comentaven anteriorment. Tot i que sovint parla de Sant Carles de la Ràpita, només apareix una referència musical referent a aquesta població l'any 1926.

¹¹⁰ *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, juliol 1986.

¹¹¹ PITARCH, Josep; CARLES, Paco. *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps*, vol. III. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso, 2014, p. 36.

¹¹² *Prensa Antiga de Vinaròs* [DVD], Vinaròs: Associació Cultural Amics de Vinaròs, [s.a.].

Entre el començament de la Guerra Civil i l'establiment del front de guerra a l'Ebre van desaparèixer tots els diaris establerts a Tortosa. Amb els anys, tornarien a aparèixer diaris tortosins amb timidesa¹¹³. Durant aquest temps des de finals de la guerra fins a l'aparició de la revista *Ràpita*, el diari que va estar vigent des de dates més primerenques va ser el *Diario Español*, que tot i que es publicava a Tarragona en les pàgines interiors dedicava informació a diferents zones de la província, com Reus o Tortosa. El primer número va aparèixer l'1 de febrer de 1939. No s'indicava el preu i a sota del títol posava “Por Dios, por España y por Franco”. Aquest primer número fonamentalment era propaganda dels avenços de l'exèrcit nacional i només constava d'un full i dues pàgines. La tipografia havia estat a càrrec de Sugrañes de Tarragona¹¹⁴. Al cap de pocs números ja tenia quatre pàgines¹¹⁵ i de vegades sis¹¹⁶.

En el primer exemplar que s'ha trobat informació sobre les festes de la localitat, el diari es definia com “De Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S”. Tenia quatre pàgines i el preu eren 15 cèntims. La redacció i administració estava al carrer Hnos. Lauda número 6, baixos i el telèfon 1787¹¹⁷. Aquesta publicació està disponible tant a l'ACBEB com a la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT), que compta en el seu lloc web d'una secció molt important de premsa digitalitzada, que conté més de 320.000 planes de diaris¹¹⁸.

El setè capítol tractarà des de l'entrada de les tropes franquistes a la població, i les manifestacions musicals que va haver en aquell temps, així com tot el procés de reorganització de la banda després de la guerra. Així s'inclouran notes biogràfiques sobre el mestre Guillermo Cantallops, que va ser qui va dur a terme aquesta tasca, i també informació sobre els músics que la van formar i com la banda es va nodrir d'instruments. Hi haurà apartats relatius a la ubicació on es realitzaven les classes de solfeig i els assaigs, i altres que tractaran sobre els tipus d'actuacions que realitzava la banda.

A diferència de l'apartat anterior, en aquest capítol ha tingut un paper fonamental el material disponible en el fons de l'AMSCR, ja que es conserva gran quantitat d'informació a partir de l'any 1938. Entre els llibres de comptabilitat disponibles, el primer d'ells és un llibre de caixa que va de de l'any 1938 fins l'any 1940. A partir d'aquí també es troba el diari d'intervenció de pagaments i,

¹¹³ *La premsa tortosina al segle XX*. [Tortosa]: Club Universitari, DL 1973.

¹¹⁴ *BHMT, Diario Español*, 17.01.1939

¹¹⁵ *BHMT, Diario Español*, 19, 20 i 23.01.1939.

¹¹⁶ *BHMT, Diario Español*, 21.01.1939.

¹¹⁷ *BHMT, Diario Español*, 23.07.1939. (Aquest també a l'ACBEB)

¹¹⁸ AJUNTAMENT DE TARRAGONA. *Patrimoni documental. Biblioteca-Hemeroteca. Premsa digitalitzada*. [en línia]. <<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/biblioteca-hemeroteca/hemeroteca-1/premsa-digitalitzada-1/premsa-digitalitzada>> [consulta: 20.10.2015].

depenent dels anys, els auxiliars de despeses, els subauxiliars de despeses i les ordres de pagament. Es completa tota la informació econòmica amb els pressupostos d'ingressos i despeses de l'Ajuntament, dels quals es conserven algunes comparatives entre les despeses previstes i les de l'any anterior. A més, periòdicament es realitzaven memòries de la gestió municipal. Allí apareixia un resum de les principals actuacions i despeses que el consistori havia realitzat agrupades per àrees. Les que contenen dades relacionades amb el present capítol són tres: *Veinte años de realidades obras municipales*, que comprèn de l'any 1939 al 1959¹¹⁹, *Memoria de la labor llevada a cabo por la Corporación Municipal desde 1939 a 1946*¹²⁰, i la *Memoria Gestión Municipal años 1944 y 1945*¹²¹.

Una altra font d'informació interessant del període, són els bans. Aquests eren pregonats per l'agutzil i tant podien estar emesos pel comandant militar de la plaça com per l'alcalde, encara que aquest darrer necessitava el vist-i-plau del primer per poder-se fer el pregó. Els bans disponibles comencen l'any 1938 i, tot i que n'hi ha de diversos períodes, els més interessants per al treball en qüestió són els dels anys 1938 i 1939. Altres materials disponibles a l'arxiu consultats han estat el llibre de registre d'entrada de l'Ajuntament de l'abril de 1944 al juny de 1947, la correspondència d'entrada a secretaria que va de l'any 1943 fins al 1946 inclòs, els registres de llibres d'entrada d'abril de 1944 a juny de 1947 i la correspondència d'entrada d'alcaldia de l'any 1946. Per últim esmentar les entrevistes realitzades en relació directa amb aquesta època. D'una part la família del propi mestre i director Guillermo Cantallops Barceló -la seva esposa Joana Gual Capó i el seu fill Juan Cantallops Gual- als qual es va poder entrevistar a Santa Margalida (Mallorca) el novembre de 2008. De l'altra, els músics formats en l'època d'aquest director i els seus familiars.

El vuitè, novè i desè capítol tractaran cadascun d'ells d'un director (Sixto Mir, Joaquín J. Amela, i José Pascual, respectivament), donat que tots ells van estar molts anys a la banda i durant els anys que van estar van tenir lloc canvis que convé tractar acuradament. Tots aquests capítols tindran una estructura similar, amb informació biogràfica dels seus directors, característiques de la banda mentre aquestes persones eren directors, el tipus d'ensenyament musical que es rebia a l'època, el local social de l'entitat, actuacions que realitzava la banda tant dins de la localitat com fora, i altres activitats o iniciatives que es realitzaven dintre de l'entitat o en el seu local.

¹¹⁹ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal*, 1939-1959.

¹²⁰ *Memòria Gestió Municipal*, 1939-46. Cedida per Daniel Gasparin.

¹²¹ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal*, 1944-45.

Com en els capítols anteriors, es va iniciar la cerca d'informació amb les entrevistes a persones que van viure directament aquella època. En aquesta ocasió es va realitzar una entrevista a la filla del mestre Sixto Mir, Pilar Mir Caruncho, així com a músics que van començar a estudiar música en aquells temps. És de destacar que a l'any 2015 encara tocaven a la banda quatre dels músics que van començar amb aquest mestre. També es va entrevistar a familiars o persones properes de músics o directius de l'època i persones d'edat avançada amb interessos culturals i records de l'època. Cal afegir que la majoria dels entrevistats de l'apartat anterior van continuar a la banda quan el mestre Guillermo Cantalops va marxar, amb la qual cosa les referències que s'han obtingut de la banda d'aquesta època provenen d'una trentena de testimonis. Encara que aquest fet aporta gran riquesa, també és cert que la majoria recorden els aspectes més generals i no sempre estan d'acord amb els més específics. Un fet important respecte les entrevistes és que no totes es van realitzar en el mateix lapse de temps, sinó que es van intentar dosificar, de manera que a mesura que el capítol avançava i anaven sortint dubtes, aquests poguessin ser resolts amb les noves entrevistes. De tota manera, és cert que sovint s'ha tornat a contactar amb les persones entrevistades per ampliar algunes de les informacions que van aportar. Donat que durant l'època tractada en aquest capítol no hi havia una revista local que recolzés les informacions que els músics donaven, el nombre d'entrevistes realitzades en relació a aquest període ha estat major que en els capítols on sí que hi havia aquesta segona font.

El fet que el mestre Sixto Mir passés part de la seva carrera professional a l'armada ha fet necessari consultar l'“Archivo Naval de Ferrol” (ANF) i l'“Archivo Naval del Cartagena” (ANC) per completar la seva biografia. Així s'ha contactat per correu electrònic amb aquests arxius que amablement han facilitat la informació disponible. La documentació de l'ANF comprèn el seu historial militar, que consta en el que amb argot militar es denomina “llibreta”, provinent de la “Capitania General del Estado Mayor” i la certificació de documentació provinent de l'“Archivo General del Departamento”. La documentació de l'ANC era correspondència entre diverses capitànies marítimes i el mestre Sixto Mir.

Una font recurrent en tots els capítols anteriors a la creació de la revista *Ràpita* l'any 1959 és el material hemerogràfic. Així, el *Diario Español* ha continuat proveint informació, per bé que aquesta ha estat més àmplia quan tenia a veure amb la localitat de Tortosa, com és el cas dels certàmens que aquesta ciutat va organitzar i en els quals va participar la banda de l'AMR, o les seves festes majors. Per sort, en aquesta època comencen a ressorgir diaris i setmanaris locals que poden aprofundir en la vida municipal en més detall que d'altres d'àmbit comarcal o provincial.

Tot i que a Sant Carles de la Ràpita no hi havia cap representació local de premsa escrita, sí que n'hi havia a Vinaròs, població natal del director que s'estudiarà en aquest apartat, Sixto Mir. Aquestes publicacions seran molt útils, tant en l'apartat dedicat en la seva biografia com en l'apartat de les actuacions de la banda de l'AMR, ja que aquesta es desplaçava sovint a la localitat del mestre. En l'apartat de biografia s'han consultat els diaris *San Sebastián*, *Patria* i *Heraldo de Vinaroz*, tots ells disponibles en el DVD *Prensa Antiga de Vinaròs*¹²², així com el llibre de Sebastián Albiol *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*¹²³, ja que el mestre Sixto Mir havia tocat de petit en aquesta banda.

El 30 de març de 1957 va aparèixer a la ciutat de Vinaròs un setmanari que portava el nom de la mateixa localitat, en aquell moment escrit en castellà, *Vinaroz*. Aquest setmanari, que a Vinaròs se l'anomena popularment “el diariet” s'ha mantingut gairebé ininterrompudament¹²⁴ fins l'actualitat i en ell han aparegut tots els anys els programes de Setmana Santa i de festes majors, així com articles d'investigació històrica i entrevistes a personalitats diverses que explicaven temps passats.

Quant a informació sobre les actuacions de la banda de música de l'AMR a Vinaròs, al setmanari *Vinaròs* es van incloure els programes de Setmana Santa i de festes majors des de 1957 corresponents a l'època del mestre Sixto Mir al càrrec de l'AMR. Aquestes publicacions cobreixen els programes de Setmana Santa dels anys 1957 i 1958, i el de festes majors de l'any 1957, ja que el mestre Sixto va morir mesos després de Setmana Santa de l'any 1958. També s'han pogut consultar diversos fulletons dels programes de festes majors de Vinaròs. Dintre del període 1946-1957 estan disponibles els dels anys 1954, 1956 i 1957¹²⁵, per bé que no en tots ells apareixia la banda de l'AMR.

Tot i que la revista *Ràpita* no havia aparegut, seguiran sent referència obligada els articles sobre les “Bandes de Música a la Ràpita” de Lluís Millan que van aparèixer a la revista *Ràpita* l'any 2000, així com els articles que portaven per títol “Recordem” i que signava Don Pepe, que parlaven de temps antics i es remuntaven sovint fins finals del segle XIX. El fet que es constituís l'Agrupació Musical Rapitenca, i per tant que hi hagi un llibre d'actes de l'època, així com el llibre de caixa de

¹²² *Prensa Antiga de Vinaròs* [DVD], Vinaròs: Associació Cultural Amics de Vinaròs, [s.a.].

¹²³ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

¹²⁴ Després del número 1.097 del dia 08.04.1978 va estar sense sortir fins el dia 23.06.1978, en què va sortir el número 1.098.

¹²⁵ Gentilesa de Joaquín Simó de “Fundació Caixa Vinaròs” i de Josefa Godomar.

l'entitat, fa que es pugui aprofundir en el funcionament de l'entitat sense la interferència dels anys. Tot i això el nombre d'actes referents a aquest període és reduït i dintre del llibre de caixa les anotacions no sempre són prou explicatives per a una persona externa a l'entitat en aquell moment.

És per això que aquests llibres han servit sobretot per poder demanar dades més precises a les persones que encara no havien estat entrevistades i per entendre millor algunes dades que havien donat les persones que ja s'havien entrevistat. A més, les dades del llibre d'actes de l'AMR, així com del seu llibre de caixa, s'han pogut contrastar i ampliar en nombroses ocasions amb els llibres de comptabilitat i d'actes del plens de l'Ajuntament i d'altres associacions o entitats de la localitat. Així per exemple, donat que la banda de l'AMR ha participat durant molts anys en la processó que organitza la Confraria de Pescadors Verge del Carme de la localitat en motiu del dia de la seva patrona, s'ha consultat el seu arxiu per trobar dades que confirmessin en quins anys es va començar a realitzar aquesta actuació. Es va poder consultar els llibres de caixa i diaris de la confraria esmentada des de l'any 1939 fins l'any 1955.

A l'AMSCR hi ha continuïtat en els programes de festes d'aquesta època, per bé que falta el programa de l'any 1951. A més, els llibres d'actes municipals segueixen estant disponibles, dividint-se en dos llibres a partir de l'any 1949, un on s'inclouen els actes de Plens i un altre on s'inclouen els actes de la Comissió Municipal Permanent. Per últim, afegir que, tot i que en el capítol anterior s'havien consultat els bans de l'ajuntament, no n'hi ha de disponibles dintre l'època que comprèn aquest capítol (entre els anys 1946 i 1958). Sí que se segueix disposant en canvi dels diferents llibres de comptabilitat del consistori: llibres de caixa, diaris d'intervenció de pagaments, els auxiliars i depenent dels anys els subauxiliars de despeses i les ordres de pagament. S'hauria d'afegir els pressupostos d'ingressos i despeses de l'ajuntament i les memòries de la gestió municipal. Les memòries que contenen dades relacionades amb el present capítol són *Principales obras realizadas en esta ciudad, desde abril 1938*¹²⁶, que s'acabava l'abril de 1959 i *Veinte años de realidades obras municipales*, que comprèn de l'any 1939 al 1959¹²⁷. Tot i això, les informacions que contenen no són exactament iguals, tal i com s'explicarà en el seu moment.

El novè capítol començava l'any 1958 i atès que encara no havia aparegut la revista *Ràpita*, es va continuar utilitzant fonamentalment les mateixes fonts que s'havien utilitzat amb el mestre Sixto Mir. De nou es van fer entrevistes a músics que havien començat els seus estudis musicals amb el

¹²⁶ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal*, 1938-1959.

¹²⁷ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal*, 1939-1959.

director d'aquest període, el mestre Joaquín Amela. També en aquesta ocasió eren quatre els músics que es mantenien a la banda de l'AMR i que van començar la seva formació musicals en la seva època. Un d'ells, va estar cinc o sis mesos amb el mestre Sixto Mir, però s'ha considerat de l'època del mestre Joaquín Amela perquè amb el mestre Sixto Mir només va anar a aprendre solfeig. Quan va entrar a la banda, ja estava el mestre Joaquín Amela. A més, molts dels músics que havien començat en l'època anterior van continuar, amb la qual cosa, juntament amb els familiars de músics entrevistats en el capítol anterior i persones vinculades amb la cultura de la localitat, hi ha una vintena d'entrevistes referents a aquest període.

A partir de l'any 1959, amb l'aparició de la revista *Ràpita*, es disposa d'abundant informació local escrita. En capítols anteriors s'havien consultat els articles que Lluís Millan havia realitzat a la revista *Ràpita* sobre les bandes de música de la població. Durant molts anys aquest mateix autor va anar escrivint a la revista *Ràpita* la informació relativa a molts temes, i també relativa a la banda de música. Novament el setmanari *Vinaroz* ha aportat informació sobre les actuacions de la banda de l'AMR a la localitat veïna, tant per Setmana Santa com a festes majors. Totes dues publicacions es seguiran consultant fins al capítol tretzè inclòs. Respecte altres localitats, s'ha pogut accedir també a alguns programes de festes de la localitat de Vall-de-roures, i comprovar en quins apareixia la banda i les actuacions que se li encomanaven.

A l'AMR es conserva el llibre d'actes de l'època, així com el llibre de caixa de l'entitat, per bé que el nombre d'actes referents a aquest període tampoc és molt nombrós i els conceptes del llibre de caixa no sempre contenen prou informació. Així, s'han contrastat i ampliat les informacions disponibles a l'entitat amb els llibres de comptabilitat i d'actes dels plens de l'ajuntament i de la Comissió Municipal Permanent de l'Ajuntament quan ha estat necessari. D'altra banda es va poder accedir al programa de festes de l'any 1958 gràcies a la gentilesa de Daniel Gasparin Castells, tot i que aquest també consta a l'AMSCR.

Els materials disponibles per a l'elaboració del desè capítol són similars als de l'època anterior. En primer lloc es van fer entrevistes a músics que havien fet la major part dels seus estudis musicals amb el mestre José Pascual. A la banda no queda cap dels músics que va començar en la seva època, per bé que sí que n'hi ha d'altres que van començar abans i per tant també van aportar informació sobre l'època. Així, es va contactar amb sis dels músics d'aquella època que juntament amb els que hi havien de períodes anteriors fan un total de setze entrevistes relacionades amb el mestre. A més es va poder contactar amb el net de José Pascual qui va aportar informació sobre la seva biografia.

Tenint en compte la procedència ampostina del mestre, es va contactar amb el director de la banda i l'escola de música de la Lira Ampostina Octavi Ruiz per esbrinar si el mestre José Pascual havia estat músic de la seva entitat. El seu director va tenir la gentilesa de facilitar la informació que van trobar en el seu arxiu sobre el mestre i el seu germà. També s'ha consultat el Registre Civil d'Amposta i de Tivenys (Baix Ebre). La documentació de l'arxiu de l'AMR i l'AMSCR es continuarà tenint en compte fins al capítol tretzè inclòs.

El capítol onzè, tot i que tracta els mateixos aspectes que els capítols anteriors, aglutina l'estada de tres directors (Rafael Cárcel, Vicent Sunyer i Josep Fuster), ja que dos d'ells, el primer i el tercer van estar només un any a l'entitat. El mateix passarà en el capítol dotzè, que tracta de l'època com a directors de la banda dels mestres Vicente Jorge i Enric Naval, donat que aquest darrer va estar menys d'un any a l'entitat. Per últim en el tretzè capítol es tracta pràcticament els darrers vint anys de la banda, coincidint amb el temps que aquesta ha estat sota la direcció del mestre Antoni J. Albuquerque. A més, molts aspectes de l'entitat s'han mantingut inalterables o amb petits canvis dintre d'aquesta època. Dins d'aquest capítol s'aprofitarà per comparar l'organització actual de la banda de l'AMR amb la que pot haver en un altre país europeu, en aquest cas, Escòcia, per tal de veure si, tot i ser països sense lligams evidents, hi ha trets comuns en les agrupacions musicals col·lectives d'uns i altres indrets. Finalment hi haurà el capítol de conclusions, on es contrastaran totes les informacions obtingudes amb les hipòtesis formulades en primer terme, així com el capítol de bibliografia i els annexos.

Les fonts utilitzades en els capítols onzè, dotzè i tretzè han estat les mateixes que en el capítol anterior: entrevistes a músics i familiars d'aquests o altres persones vinculades a l'entitat en aquell període, la revista *Ràpita*, el setmanari *Vinaròs*, el llibre d'actes de l'entitat i els llibres d'actes i de comptabilitat de l'AMSCR. En aquesta època a la revista *Ràpita* continuen apareixent molts articles, tot i que sovint es signa en nom de la junta directiva o com a grup de treball. Com a novetat a partir del capítol onzè, s'ha pogut contactar amb els directors de la banda en els períodes que es tractaran. Lamentablement el mestre Rafael Cárcel va morir, però tant els seus fills com els mestres Vicent Sunyer i Josep Fuster han col·laborat amb aquesta tesi facilitant amablement tota la informació que se'ls ha sol·licitat, així com la seva visió de l'època.

En el capítol dotzè les notícies aparegudes a la revista *Ràpita* respecte l'entitat van augmentar considerablement. Això es deu en part al gran nombre de fets relacionats amb la banda que van tenir lloc en aquesta època, com per exemple la inauguració de l'escola de música i la participació en el

Segon Congrés Català de Cuina que s'han esmentat a la introducció. El director que hi havia a la banda en l'època que cobreix la major part d'aquest capítol, Vicente Jorge, va ser entrevistat en diferents ocasions i també va escriure alguns articles personalment. El mestre era una persona reivindicativa i que acostumava a expressar la seva opinió a la revista *Ràpita* quan no estava d'acord amb el tracte que rebia la banda o l'entitat, tant per part del consistori com de la revista *Ràpita*. Se'n troba un exemple l'any 1992¹²⁸ amb la conseqüent resposta de les parts afectades¹²⁹. D'altres vegades els escrits eren resposta a altres.

El mestre Vicente Jorge va incentivar als alumnes de l'escola de música a participar en la revista local. Aquests van realitzar entrevistes i van explicar en primera persona les seves vivències d'alguns dels concerts. Un exemple va tenir lloc el mes de juliol de 1992, en què van sortir a la revista *Ràpita* un conjunt d'entrevistes fetes a diverses persones representatives en el panorama musical i polític de la població. La introducció de les entrevistes anava signada pel col·lectiu d'alumnes de l'AMR i s'explicava l'objectiu de les entrevistes. Així es començava dient que la música i l'educació musical eren un fenomen que cada cop interessava a més gent i que el fet que la música passés a tenir una gran importància en el nou sistema educatiu així ho demostrava. Totes les entrevistes feien les mateixes preguntes. En alguna ocasió els entrevistats les varen contestar per escrit i després les van fer arribar als encarregats, que eren alumnes de l'acadèmia.

Els entrevistats van ser: l'Alcalde de la població, Josep Pere Geira Balagué¹³⁰, el Regidor de Cultura, Miquel Alonso Herrera¹³¹, el darrer ex-president de l'AMR, Ramon Folch Sabaté¹³², la Presidenta en aquell moment de l'entitat, Neus Ibàñez López¹³³, i els dos músics que de manera continuada havien pertangut més temps a l'entitat, Paco Moya i Miguel Rovira¹³⁴. Les preguntes tenien a veure amb l'oferta d'ensenyament musical a Sant Carles de la Ràpita, l'activitat musical que es desenvolupava a la Ràpita, la necessitat d'un local per aquest tipus d'activitat, el nivell musical de la població i l'equiparació amb la resta de pobles de la comarca, els diners destinats a la música a la localitat, i l'opinió dels entrevistats sobre el darrer concert de primavera de l'AMR d'aquell any 1992.

¹²⁸ JORGE, Vicent. "A la AMR es fa cultura", dins *Ràpita*, núm. 392, febrer 1992, p. 67.

¹²⁹ CARLES, Paco. "A qui li pertoqui...", dins *Ràpita*, núm. 393, març 1992, p. 49.

¹³⁰ ASENSI, Isabel; REVERTÉ, Jordi. "Entrevista al senyor Alcalde", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 67.

¹³¹ OCAMPO, Cintia; GUDELIA, Pablo. "Entrevista a D. Miquel Alonso, regidor de Cultura", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 69.

¹³² FOLCH, Jesús. "Entrevista a Ramon Folch i Sabaté, ex-president de l'A.M.R.", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 71.

¹³³ ESTELLER, Núria; GARRIGA, Xavier. "Entrevista a Neus Ibàñez, Presidenta de l'Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 73.

¹³⁴ CURTO, Maite. "Entrevista a Paco i Rovira, músics més veterans de l'A.M.R.", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 73.

Dos membres de la banda de l'època Pau Lleixà -que molts anys després va esdevenir director de la revista *Ràpita*- i Núria Estellé van encetar el mes de maig de 1994 una nova secció a la revista *Ràpita* anomenada “Pentagrama Ràpitenc”. Els seus autors en aquell moment tenien uns setze o disset anys. En el seu primer article fan una declaració d'intencions del que serà la secció. En primer lloc comencen amb una frase presentant-se. Aquesta mateixa frase la utilitzaran cada vegada que escriuran un nou article: “Hola, som dos músics de l'Agrupació Musical Ràpitenc, la banda del poble que meravella en els seus concerts i tanca les desfilades de festes”¹³⁵. Aquesta secció va mantenir informada a la localitat dels temes de la banda durant una llarga temporada.

En la darrera època, en la qual la direcció de la banda ha estat a càrrec d'Antoni J. Alburquerque, membres de l'entitat han continuat fent contribucions a la revista *Ràpita*, de vegades signant en nom de l'entitat i d'altres amb noms propis. Alguns dels autors que van ser especialment actius durant un temps van ser Joan Lleixà i Lorena Moya, tot i que no només informaven sobre els fets destacats de l'entitat sinó que escrivien articles de divulgació musical sobre els instruments de la banda i els períodes musicals històrics. Com en èpoques anteriors, cal remarcar la tasca del consell de redacció de la revista qui sovint ha documentat les actuacions de la banda.

¹³⁵ NÚRIA I PAU. “Pentagrama ràpitenc”, dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 38.

3.- Contextualització del municipi de Sant Carles de la Ràpita en el seu entorn

Aquesta tesi doctoral estudia les diferents bandes de música que hi ha hagut a la ciutat de Sant Carles de la Ràpita des de mitjans del segle XIX. Per tal de situar l'entorn que emmarca aquest estudi, s'ha cregut convenient incloure una breu descripció de la situació geogràfica i de la història de la localitat en el període cobert en aquest treball. A més, donat que una de les hipòtesis del treball apunta a la presència de bandes de música al territori amb anterioritat a la banda actual fins i tot abans del segle XX, i tenint en compte els factors que molts autors apunten com a importants en el sorgiment de les bandes de música civils, s'ha inclòs en aquest capítol tota la informació que s'ha considerat destacada en aquest sentit, tant de la localitat com del seu entorn geogràfic.

Autors com Bernardo Adam o Vicente Ruiz Monrabal, destaquen com un dels fets que van propiciar l'aparició de les bandes de música dintre del territori espanyol el contacte amb bandes militars. Quan aquestes van marxar de la població, es va propiciar que els habitants de les poblacions suplissin aquesta absència amb la creació de bandes de música civils, sovint gràcies a l'ajuda de l'organista de la parròquia, del mestre de capella o religiosos exclaustats amb coneixements musicals. És per això que en aquest apartat s'ha posat especial atenció a la presència militar a la zona, sobretot en el segle XIX, quan va començar a generalitzar-se l'aparició de bandes de música.

La influència que exerceixen entre elles les diferents zones de l'entorn geogràfic de Sant Carles de la Ràpita fa que apareguin de manera simultània o consecutiva els mateixos trets repartits pel territori. Aquest fet ha motivat que també s'inclogui en aquest apartat informació relativa a les influències principals que ha rebut Sant Carles de la Ràpita i les comarques del seu voltant. Per últim hi haurà uns apunts històrics per posar de relleu els aspectes més destacats de la població en cadascun del períodes estudiats, els quals facilitaran obtenir una perspectiva de la localitat en el transcurs de les diferents èpoques estudiades i contextualitzar l'evolució que la banda anava experimentant.

3.1.- Demografia i geopolítica del territori

3.1.1.- Sant Carles de la Ràpita i el seu entorn

Sant Carles de la Ràpita és una de les poblacions principals de la comarca del Montsià a Catalunya. És el segon municipi de la comarca per població (15.003 habitants¹), per darrera de la capital comarcal, Amposta (21.197 habitants²). És també una de les principals ciutats de les Terres de l'Ebre formades per les quatre comarques meridionals de Catalunya: Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta. De fet, és la tercera ciutat en població, on destaca la capital Tortosa amb 33.932 habitants³. La ciutat de Sant Carles de la Ràpita es troba al costat meridional del Delta de l'Ebre i limita al nord amb Amposta, al sud amb Alcanar, a l'est amb el mar Mediterrani i a l'oest amb la Serra del Montsià. De fet, es tracta del penúltim terme municipal al sud del litoral de Catalunya (el darrer és Alcanar).

A la Figura 3.1 es situa Sant Carles de la Ràpita dintre del llevant Mediterrani, així com les principals poblacions del voltant. Es pot observar com es troba aproximadament a la mateixa distància de Barcelona, València i Saragossa (al voltant dels 200 km) i una mica més a prop d'altres capitals de província com ara Tarragona i Castelló (aproximadament 100 km).

¹ IDESCAT. *Sant Carles de la Ràpita, població 2014* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=431362>> [consulta: 10.09.2015].

² IDESCAT. *Amposta, població 2014* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=430141>> [consulta: 10.09.2015].

³ IDESCAT. *Tortosa, població 2014* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=431554>> [consulta: 10.09.2015].

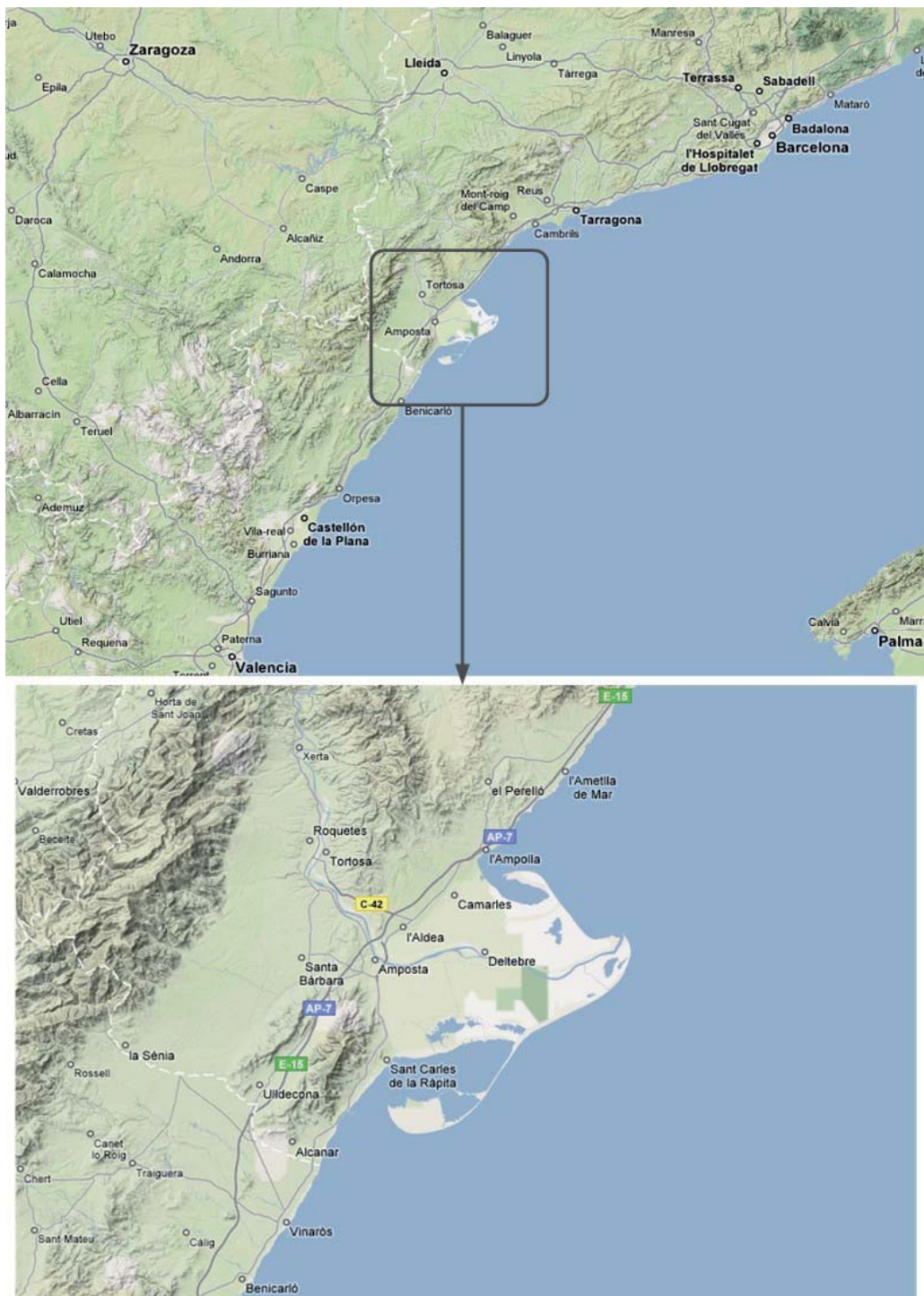

Figura 3.1. Situació geogràfica de Sant Carles de la Ràpita. Mapa elaborat utilitzant l'eina <http://maps.google.com>.

L'activitat econòmica de Sant Carles de la Ràpita, aquesta s'ha centrat tradicionalment en l'agricultura i la pesca. Els principals conreus són destinats a l'arròs, els arbres fruiters com ara els tarongers o mandariners, i l'hortalissa. Pel que fa a la pesca, el port de Sant Carles de la Ràpita és un dels ports de Catalunya que fa més captures amb més de 3.000 tones capturades durant el 2014⁴, només superat pels ports de Tarragona i Vilanova i la Geltrú. Gràcies a l'elevat preu de les captures

⁴ IDESCAT. *Pesca Marítima, 2014* [en línia]. <<http://idescat.cat/pub/aec/467>> [consulta: 10.08.2015].

realitzades (principalment lluç, orada, galera i llagostins), el port de la localitat va ser el que més va facturar de tota Catalunya l'any 2014, arribant als 14.2 milions d'euros. També és de ressaltar el pes de l'aqüicultura a la població, amb vivers de musclos i altres mol·luscs, així com la presència de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA).

El desenvolupament industrial de la Ràpita ha estat modest. En gran part, això es deu a la manca d'infraestructures adequades, la poca extensió del seu terme municipal i la llunyania de les grans ciutats de la zona (no hi ha cap gran ciutat a menys de 100 km de distància). Tot i això, hi ha unes salines importants entre l'istme del Trabucador i la península de La Banya, i a tocar de la ciutat, la fàbrica de ciment d'Alcanar, que pot rebre vaixells de gran tonatge. També fora de la localitat, ha estat important el sector del moble, amb importants fàbriques a Amposta i la Sénia, però amb la crisi econòmica dels darrers anys, aquest sector se n'ha ressentit molt⁵.

Del sector terciari, el municipi sempre ha tingut un important sector de la restauració. Més recentment, Sant Carles de la Ràpita ha esdevingut un centre d'atracció turístic. La proximitat amb el Parc Natural del Delta així com les grans i tranquil·les platges de la localitat, la bona gastronomia, la calidesa de la seva gent i el bon temps durant tot l'any, han fet que el número de turistes s'incrementi molt en els darrers anys. A destacar que des de l'any 2013, la localitat rep regularment la visita de creuers comercials de mida mitjana (amb uns 50-100 passatgers)⁶.

Quant a la demografia de Sant Carles de la Ràpita, hi ha dades de l'evolució històrica d'aquesta des de l'any 1857. Segons el Centre d'Estudis Demogràfics⁷ i tal i com es recull a l'estudi realitzat per Montserrat Duch⁸, Sant Carles de la Ràpita tenia l'any 1857 una població de 1.962 habitants, de 3.132 el 1884, de 3.901 el 1900, 4.592 el 1910 i 5.462 el 1920. A la Figura 3.2 es pot veure com aquesta població ha anat incrementant-se fins arribar als més de 15.000 habitants de l'actualitat. També es mostra a la mateixa figura l'evolució de la població d'Amposta, la capital del Montsià, i Tortosa, la població més important de les Terres de l'Ebre.

⁵ GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Sant Carles de la Ràpita* [en línia]. <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0059583.xml>> [consulta: 10.08.2015].

⁶ *Ibidem*.

⁷ IDESCAT I CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS. *Sant Carles de la Ràpita, evolució de la població de fet* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/pub/?geo=mun%3A431362&id=shd&n=1341&lang=es#Plegable=geo>> [consulta: 10.09.2015].

⁸ DUCH, Montserrat. "Aproximació a la Història de Sant Carles de la Ràpita. Treball d'investigació (II)", dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 26 i-27.

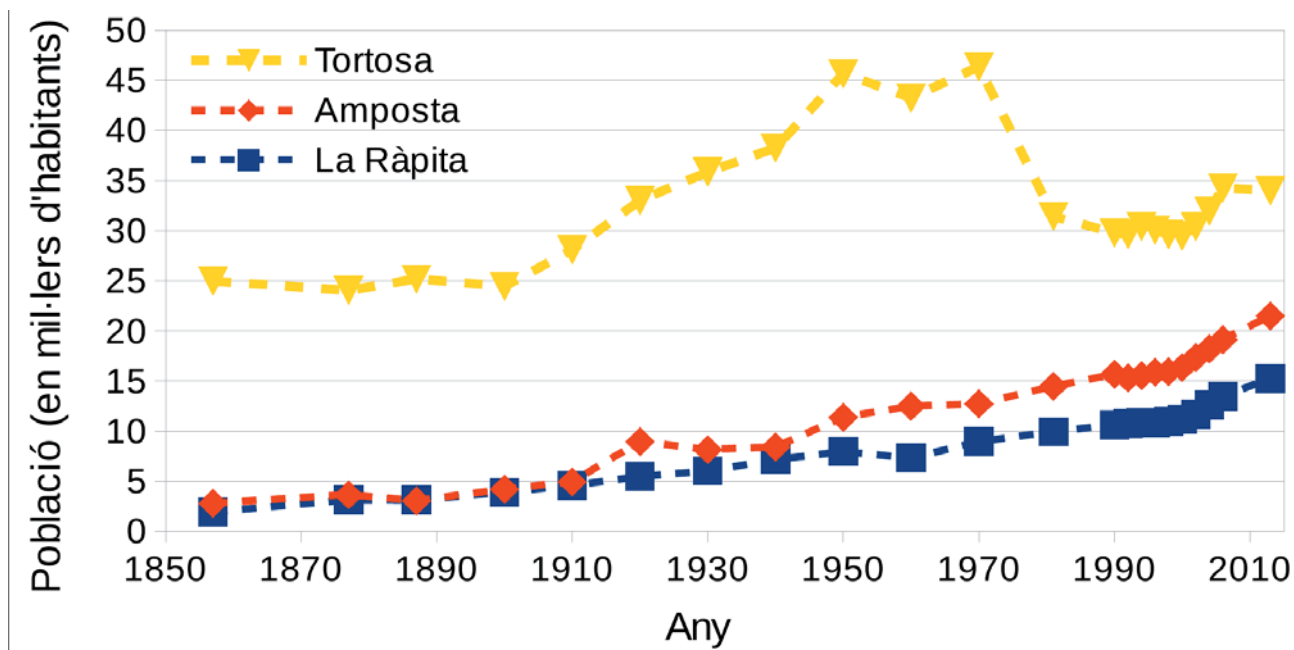

Figura 3.2. Evolució de la població de Sant Carles de la Ràpita, Amposta i Tortosa des de 1857 fins a l'actualitat. Elaboració pròpia amb les dades extretes de l'Idescat i el Centre d'Estudis Demogràfics.

Tal i com es pot apreciar a la figura, la població de Sant Carles de la Ràpita ha anat evolucionant de manera similar a la ciutat d'Amposta. Així, Sant Carles de la Ràpita era una petita població de prop de 2.000 habitants l'any 1857, i Amposta no arribava als 3.000. Les seves poblacions van anar augmentant de mica en mica, fins arribar a tenir quasi la mateixa població l'any 1910 (4.592 i 4.959 habitants, respectivament). A partir d'aleshores Amposta va créixer més ràpidament, arribant als 15.000 habitants l'any 1990, pels 10.650 de Sant Carles de la Ràpita. La població es manté estable fins l'any 2000, quan creix ràpidament fins arribar Amposta als 21.197 i la Ràpita als 15.003 habitants l'any 2014.

Durant el segle XIX i principis del XX, Tortosa era una de les ciutats més poblades de Catalunya. Així, l'any 1860 era la tercera ciutat més poblada, amb 24.000 habitants, per darrere de Reus (27.000 habitants) i Barcelona (190.000 habitants). Les ciutats que anaven al seu darrera eren Lleida (20.000 habitants), Tarragona, Mataró i Manresa⁹. A finals del segle XIX, Tortosa seguia sent la tercera ciutat més gran de Catalunya, anant precedida de Barcelona i Reus, quedant Tarragona en quarta posició. En aquesta època es dona un gran creixement demogràfic al Montsià, amb la colonització del Delta de l'Ebre pel cultiu de l'arròs, gràcies a la construcció del segon canal de navegació, també conegut com el canal de la Dreta¹⁰.

⁹ VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

¹⁰ *Ibidem*.

El 1910 Tortosa seguia essent la tercera població de Catalunya, amb 28.097 habitants per darrera aquest cop de Barcelona (600.000 habitants) i Sabadell (28.125) i per davant de Reus (25.363), Lleida (més de 24.000) i Tarragona (menys de 24.000). Més endavant, l'any 1920 Tortosa ja va passar a ser la quarta ciutat per població de Catalunya, essent la primera ciutat Barcelona, amb 721.000 habitants, seguida de Lleida (38.165), Sabadell, Tortosa, Terrassa, Reus, Badalona, Tarragona, Manresa i Mataró¹¹.

A les següents dades històriques que es disposen (any 1930), Tortosa deixa d'estar entre les cinc poblacions més grans de Catalunya. En els següents anys i tot i la Guerra Civil Espanyola, la població de Tortosa no es va ressentir en número (sempre d'acord amb les dades disponibles), però la ciutat va quedar pràcticament destruïda pels bombardejos de les tropes franquistes i va costar molt temps i esforç reconstruir la ciutat. De fet, encara avui en dia es veuen les conseqüències d'aquests bombardejos en parts del centre històric de la ciutat.

La població de Tortosa es va veure fortament reduïda a partir de la dècada del 1970, donat que es van segregat diferents poblacions del terme municipal de Tortosa: Deltebre (1977), Camarles (1978), Sant Jaume d'Enveja (1978) i L'Aldea (1983). D'aquesta manera, la població va baixar fins els prop de 30.000 habitants. Aquesta població s'ha mantingut estable fins l'any 2000, i s'ha incrementat lleugerament fins arribar als prop 34.000 habitants actuals. Si es té en compte la població dels municipis segregats, la població de l'antic terme municipal ha seguit incrementant-se des dels 47.000 de l'any 1981 fins els prop de 58.000 del 2013. Aquestes dades indiquen que la ciutat de Tortosa ha pogut aprofitar-se menys de l'increment poblacional dels anys de la bombolla immobiliària que la resta de poblacions de la zona.

3.1.2.- La ciutat de Tortosa com a nexa d'unió del territori

Tal i com les dades demogràfiques comentades anteriorment indiquen, la ciutat de Tortosa ha tingut una gran influència al territori on es troba Sant Carles de la Ràpita. Al mateix temps, s'ha de destacar el fet que les successives cultures i civilitzacions que es van establir a la península sovint van fixar diferents tipus de demarcacions amb Tortosa com a emplaçament destacat. D'aquesta manera, durant molts segles la ciutat de Tortosa va aglutinar al seu voltant les diferents poblacions de l'entorn geogràfic de Sant Carles de la Ràpita.

¹¹ VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

Així ho explica Jordi Jordan en el seu llibre *El perquè de la vegueria ebrenca*¹², on fa un recorregut històric des de l'època dels ibers fins l'actualitat. En l'època dels ibers, entre els segles VI i I aC, la zona formava part d'Ilercavònia, territori que s'estenia des del coll de Balaguer fins Sagunt i Mequinensa. En l'època romana el territori formava part de la Dertosa Civitates, amb testimonis d'encunyació de moneda a la Seca de Tortosa a mitjan segle I aC. Posteriorment, es va convertir en la Turtuxa musulmana, cora (o província) situada dintre de la Marca Superior amb capital a Saragossa, que comprenia “les actuals Terres de l'Ebre, la gairebé totalitat del Camp de Tarragona, el nord de l'actual província de Castelló (on destacava Morella) i el sud de la província de Terol”¹³. Va ser en aquell moment quan Tortosa es va convertir en “una de les ciutats mediterrànies peninsulars més importants del moment, gràcies a la seva triple situació estratègica: vora el mar, enmig de l'Ebre i en el territori fronterer entre el món cristià (la Catalunya vella o carolíngia) i el musulmà del qual forma part”¹⁴. A partir de 1031, en la darrera etapa del domini musulmà, amb el sorgiment de les taifes, Turtuxa en va ser una d'elles i de nou va encunyar moneda pròpia. Finalment va tornar a esdevenir cora fins la conquesta cristiana¹⁵.

Amb la reconquesta de Ramon Berenguer IV del territori, es va produir la partició de la cora de Tortosa en diverses parts, ja que primer s'havia conquerit Tarragona i les conquestes posteriors van passar a formar part de la Catalunya Nova. Les terres del sud del riu Sénia no es van conquerir fins un segle després per Jaume I, les quals van passar a formar part del nou regne de València i per tant deixarien definitivament d'estar sota la influència política de Tortosa, tot i que aquestes terres encara es mantenien dins la Diòcesi de Tortosa. Ramon Berenguer IV es va proclamar marquès de Tortosa, amb un territori comprès principalment entre el coll de Balaguer fins a Ulldecona i des de la roca Folletera -muntanya entre Benifallet i Miravet- fins al mar. Amb la mort de Ramon Berenguer IV l'any 1162, desapareixia el marquesat i el seu territori es convertia en un més dintre de Catalunya.

La importància de Tortosa com a ciutat estratègica a la que s'apuntava anteriorment en el temps de la reconquesta no és un fet aïllat d'aquella època sinó que ha estat recurrent en totes les successives civilitzacions que han poblat la zona. Així ja en l'època dels romans aquests es van enfrontar amb els cartaginesos a l'Ebre en una de les Guerres Púniques. Per tant, Tortosa històricament va ser una ciutat importantíssima des del punt de vista militar perquè era la ciutat que estava situada al riu i per

¹² JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010.

¹³ Cal dir que l'autor també afirma que durant un breu període en temps califals va formar part de la cora de València. (JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 24-25).

¹⁴ JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 24.

¹⁵ *Ibidem*.

tant era la ciutat que al conquerir-la, feia que la conquesta avancés a l'altra part de riu, ja que s'ha de tenir en compte que l'únic pont que hi havia al riu des de Saragossa i el mar era a Tortosa.

Amb el sorgiment de les vegueries “la vegueria de Tortosa apareix com una de les principals, tant per la seua extensió territorial com per la importància de la ciutat ebrenca, la qual juga un paper clau en l'àmbit comercial a través del riu Ebre”¹⁶. En aquest sentit cal destacar el fet que, abans de la invenció del ferrocarril, el transport del comerç interior es feia principalment pels rius. Per tant el riu Ebre era la via per la qual els productes d'Aragó i de tota la depressió de l'Ebre arribaven fins al mar. Es té constància de l'existència de les vegueries catalanes cap al segle XII, però la primera documentació escrita on apareix la vegueria de Tortosa és el fogatge de l'any 1304. Aquesta divisió territorial en vegueries va tenir una durada de sis segles fins l'aprovació del Decret de Nova Planta l'any 1716. La vegueria de Tortosa “aglutinà de forma genèrica i constant les actuals comarques del Baix Ebre, Montsià, la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, i en algunes ocasions part del Priorat i el Baix Camp, tot i que durant períodes més reduïts”¹⁷.

Amb el Decret de Nova Planta s'eliminaran les vegueries però es crearan els corregiments, de manera que Tortosa va passar a ser un dels corregiments, comprenent “les actuals comarques del Baix Ebre, el Montsià i la Terra Alta, així com les poblacions d'Ascó, Benissanet, Flix, Ginestar, Miravet, Móra d'Ebre, Rasquera i Riba-roja, de l'actual comarca de la Ribera d'Ebre”¹⁸.

És amb l'ocupació francesa a principis de segle XIX que es va establir l'organització territorial que dividia Catalunya en quatre parts. Posteriorment dintre del Trienni Liberal se va fer la divisió provincial de 1822 on les Terres de l'Ebre quedaven integrades a la província de Tarragona. Amb la caiguda del govern liberal i la restauració de l'absolutisme, aquesta divisió provincial es va tornar enrere. Quan es va reinstal·lar el liberalisme, l'any 1833 es va acabar reinstaurant la divisió de Catalunya en quatre províncies.

A partir d'aquest moment, les Terres de l'Ebre van passar a formar part de la província de Tarragona de manera definitiva, i la ciutat de Tarragona es converteix en la capital de la regió amb tot el que això va suposar de pèrdua de pes específic tortosí. Amb tot, Jordan remarca que “en l'àmbit ebrenc restaren algunes divisions territorials que encara mantenien la unitat de les Terres de l'Ebre com el

¹⁶ JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 30.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibid*.

bisbat, la província marítima de Tortosa¹⁹, o la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, creada a principi del segle XX, que tenia influència cameral en l'àmbit de les actuals comarques del Baix Ebre, el Montsià i part de la Ribera d'Ebre"²⁰.

El territori va continuar demanant una província pròpia, cosa que en temps de la dictadura de Primo de Rivera va tenir un intent seriós sota l'acció política de Joaquín Bau²¹, líder conservador del territori i alcalde de Tortosa. El projecte significava el desmembrament de Catalunya, ja que el territori s'hagués incorporat a Aragó, de manera que aquest territori hagués aconseguit sortida al mar Mediterrani. Finalment el projecte no va tirar endavant. Durant la Segona República, Tortosa va arribar a ser la capital de la Regió V, nova divisió territorial que comprenia el territori de l'actual Montsià, Baix Ebre i la Terra Alta, tot i que pràcticament no va tenir vigència a causa de l'aprovació tardana del decret el 27 d'agost de 1936, l'inici de la Guerra Civil i la posterior victòria del general Franco. Amb la instauració de la dictadura, es va retornar a la divisió territorial de 1833²².

Finalment amb l'arribada de la democràcia, l'estiu de 1978 es va crear el Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre, que aglutinava les comarques del Montsià, Baix Ebre, Terra Alta i Ribera d'Ebre²³. La mort del seu gran valedor, el president Tarradellas, i el fet que el president Pujol deixés en segon terme aquest projecte, va fer que el Consell Intercomarcal perdés força i l'any 1982 es reconvertís en l'Institut de Desenvolupament de les Terres de l'Ebre, el qual no tenia competències i estava mancat de pressupost²⁴. Anys més tard s'instaurarà una delegació del govern al territori i diferents serveis territorials dels departaments governamentals. Tot i que l'Estatut de Catalunya anomenat de Miravet aprovat el 18 de juny de 2006 contemplava la creació de la vegueria ebrenca, d'acord amb la sentència del Tribunal Constitucional del juliol del 2010 feta arran de les al·legacions de diverses procedències vers aquesta i altres parts de l'Estatut "les vegueries només podien substituir les diputacions provincials pel que fa al nom, però no modificar-les si no hi havia acord a nivell estatal, per la qual cosa les Terres de l'Ebre en formar part de la província de Tarragona tenien difícil l'objectiu d'esdevenir vegueria"²⁵.

¹⁹ Inclouïa les Terres de l'Ebre i part nord del País Valencià, per tant, la gairebé totalitat de l'antiga Ileravònia (JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 44.)

²⁰ JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 44.

²¹ Que també va intentar després de la Guerra Civil la creació de la província de Tortosa, en aquell cas aglutinant Castelló i les Terres de l'Ebre. (JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010, p. 34.

²² JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010.

²³ R. RÀPITA "DOGC 16 desembre 1978. Decret de 4 de desembre de 1978 creant el Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre", dins San Carlos de la Ràpita, núm. 235, gener 1979, p. 5-6

²⁴ JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenca*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010.

²⁵ *Ibidem*.

Tot i que la Ràpita és una localitat catalana, el fet d'estar en una zona limítrof, l'ha portat a relacionar-se també amb localitats del País Valencià i per tant influenciar-se mútuament. Un fet a destacar en aquest punt és el vincle que el sud de Catalunya i el nord de la Comunitat Valenciana tenien a conseqüència del bisbat al que pertanyien, el bisbat de Tortosa. Des de mitjans del segle XX²⁶, el bisbat de Tortosa té una extensió de 6.450 km² i comprèn a Catalunya part de les comarques del Baix Camp i el Priorat, i la totalitat de les comarques de Terra Alta, Ribera d'Ebre, Baix Ebre i el Montsià. A la Comunitat Valenciana comprèn la totalitat del Baix Maestrat i part de les comarques dels Ports i l'Alt Maestrat²⁷.

Encara que el territori que ocupa actualment la diòcesi és suficient per entendre aquesta influència addicional entre el sud de Catalunya i el nord de la Comunitat Valenciana, durant un gran nombre de segles aquesta extensió encara va ser més gran, arribant més al sud de la ciutat de Castelló, i establint uns lligams molt profunds entre les dues zones. Així, la zona que amb anterioritat havia comprès la diòcesi de Tortosa sembla tenir els seus orígens en l'antic territori ibèric dels Il·lucavons²⁸, posteriorment en l'extensió de la província Hispania Citerior romana, i més endavant en la Província Tarraconensis romana²⁹.

El territori que la diòcesi de Tortosa va comprendre fins mitjans del segle XX -a excepció de l'època de la invasió musulmana i posterior reconquesta-, està expressat en el llibre *El seminari diocesà de Tortosa*. Aquest llibre compta amb una extensa i interessant explicació de la història de la diòcesi, descrivint-la de la següent manera: “La Diòcesi de Tortosa ha tingut des dels seus orígens una gran amplitud territorial, incloent tota la província de Castelló, tret dels pobles del partit judicial de Viver i alguns altres llocs pertanyents a la de Sogorb, amb la capital provincial i els arxiprestats d'Albocàsser, Morella, Nules, Sant Mateu, Vila-real i Vinaròs, quatre pobles més de la província de Terol -Calaceit, Cretes, Lledó i Arenys de Lledó-, situats al Baix Aragó, i Maials, de la comarca del

²⁶ El bisbat va perdre part del seu territori l'1 de febrer de 1956 en virtut del Concordat entre la Santa Seu i l'Estat espanyol signat el 27 d'agost de 1953, per tal d'evitar en el possible que les diòcesis compreguessin diverses províncies civils (*Código de Derecho Canónico*, edició de Miguélez-Cabreros, apèndix IX, pp. 1021-1022, citat a ALANYÀ, Josep. *El Seminari Diocesà de Tortosa*. [Tortosa]: Bisbat de Tortosa, 2001, p. 93) i altres territoris el 9 de juliol de 1960 pel Decret de la Sagrada Congregació Consistorial de 31 de maig de 1960. (ALANYÀ, Josep. *El Seminari Diocesà de Tortosa*. [Tortosa]: Bisbat de Tortosa, 2001, p. 99).

Jordan afirmava que la primera retallada del territori de la diòcesi es promulgava el 12 setembre de 1955 amb la publicació del Decret de la Santa Congregació Consistorial *Cesargaugustanae et aliarum*. (JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenc*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010).

²⁷ BISBAT DE TORTOSA. *Història de la diòcesi. Història de la nostra diòcesi* [en línia]. <<http://bisbattortosa.org/historia-de-la-nostra-diocesi/>> [consulta: 26.10.2015].

²⁸ ALANYÀ, Josep. *El Seminari Diocesà de Tortosa*. [Tortosa]: Bisbat de Tortosa, 2001, p. 12.

²⁹ *Ibidem*, p. 6

Segrià, dins la província de Lleida”³⁰. Així, a les parròquies del sud de Catalunya sovint hi havia mossens provinents de la part valenciana i a l'inrevés. A més, el bisbe visitava els arxiprestats del territori en motius importants com ara les confirmacions. Un exemple d'aquests desplaçaments apareix en el llibre sobre la societat Centre Instructiu d'Art i Cultura de la Vall d'Uixó (municipi situat 25 km al sud de la ciutat de Castelló) titulat *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixó*³¹. En ell s'inclou l'acord municipal per remunerar les dues músiques de la població per l'estada que el bisbe de la diòcesi va fer a aquella localitat el mes de desembre de 1877: “Que se abone a cada una de las dos músicas de esta población por los trabajos que cumplieron en tocar cuando la venida del Sr. Obispo a esta Villa, a la visita y confirmación, veinte pesetas”³².

Lligant la influència del territori que comprenia el bisbat i aquest exemple de desplaçament del seu bisbe, amb la permeabilitat que hi havia a mitjan del segle XIX entre la música religiosa i la música civil, en el mateix llibre de la Vall d'Uixó, s'explica com les dues bandes de música que hi havia al municipi en l'època de la restauració borbònica pertanyien a les parròquies de l'Àngel i de l'Assumpció de la població, i l'Ajuntament les contractava quan ho necessitava. Cal destacar el fet que l'Ajuntament també costejava alguns dels actes religiosos de la localitat. Aquests eren “el dia de la festa del titular de cada parròquia i el Corpus Christi i la “Trasladació”, en la festa del Santíssim Crist, a les dues parròquies”³³.

3.2.- Marc històric de Sant Carles de la Ràpita

3.2.1.- Dels primers testimonis de civilització al territori fins la finalització de les guerres carlistes

Una pintura rupestre d'un bou de color negre trobada a la Cova del Tendo, cova situada a les rodalies de Sant Carles de la Ràpita, demostren la presència humana a la zona des del Paleolític. Els ibers i els romans també s'hi van establir, tot i que no es va fundar cap ciutat en la zona que ocupa

³⁰ ALANYÀ, Josep. *El Seminari Diocesà de Tortosa*. [Tortosa]: Bisbat de Tortosa, 2001, p. 6.

³¹ ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixó*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003.

³² “AMV. Llibre d'actes de l'Ajuntament, sig. P-2, s.f., acta del dia 30 de gener de 1878”, citat a ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixó*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003, p. 68.

³³ ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixó*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003, p. 69

actualment la Ràpita³⁴. Va ser amb la conquesta àrab al voltant de l'any 714 que es va construir una torre de vigilància i un monestir o *ràbita* a la zona. A la cultura islàmica es deu el nom actual de la població i a la localització del seu nucli urbà.

La reconquesta cristiana recupera la zona on es troba actualment la Ràpita i l'any 1097 Ramon Berenguer III dóna el territori al monestir benedictí de Sant Cugat del Vallès. En el document on consta aquesta donació es refereix a la zona com a *La Ràpita de Cascall*. Els benedictins repoblen la zona i més tard, venen el territori a l'ordre de l'Hospital (1260)³⁵. Vint anys més tard passa a ser possessió reial de Pere el Gran. Des del Port dels Alfacs, el port de la població, va partir Alfons el Magnànim per conquerir Sardenya el 1420. Campanyes anteriors havien partit des del Port Fangós emplaçat al Delta (conquesta de Sicília el 1282, conquesta de Sardenya el 1323, socórrer Sicília el 1394, etc.), però els llims del riu van fer que aquest port fos substituït pel Port dels Alfacs a la Ràpita. Posteriorment, per aquest mateix port es van expulsar 41.952 moriscos de les terres de Catalunya i Aragó l'any 1610.

La situació estratègica del Port dels Alfacs va motivar el rei Carles III a impulsar el seu desenvolupament al segle XVIII. Així, l'any 1778 l'habilita per comerciar lliurement amb Amèrica i poc després es comença a construir un canal de navegació entre Amposta i la Ràpita, sota la direcció del comte de Floridablanca, amb la intenció que el Port dels Alfacs sigui el port de sortida de tots els productes que es feien a la conca de l'Ebre. Amb l'arribada dels treballadors del nou canal de navegació i el desenvolupament del port, es funda la "Nueva Población de San Carlos", nom en honor del rei Carles III. És en aquest període que s'urbanitza el centre històric de la Ràpita, dissenyant-lo com si aquesta població hagués de ser una gran ciutat. Malauradament, el canal de navegació va ser un fracàs i no va poder-se destinar al transport marítim, quedant com un mer canal de reg de la zona i parant el desenvolupament de la ciutat de la Ràpita. Més endavant a l'any 1857, es va inaugurar un segon canal de navegació aprofitant part del traçat original, però al cap de pocs anys va passar novament a convertir-se en canal de reg³⁶.

La presència militar a Sant Carles de la Ràpita, tant a la revista *Ràpita* com en el llibre *La Ràpita en el temps* apareix àmpliament documentada. A *La Ràpita en el temps* s'explica com l'any 1748 s'havia projectat una "Bateria de catorze canons per guardar l'entrada del Canal projectat i una part del

³⁴ VALERI, INSTITUT D'ESTUDIS RAPITENCs. "La història que els rapitencs no coneixen?", dins *Ràpita*, núm. 400, octubre 1992, p. 26-27.

³⁵ PITARCH, Josep. "La Ràpita Medieval: Del Ribat als Benedictins", dins *L'Algadir*, març 1996, p. 16-24.

³⁶ VALERI, INSTITUT D'ESTUDIS RAPITENCs. "La història que els rapitencs no coneixen?", dins *Ràpita*, núm. 400, octubre 1992, p. 26-27.

Port”, tot i que a finals de l'any 1780 la bateria s'havia començat però no s'havia acabat a l'espera del “Pla General del Projecte d'una Nova Població amb les seves fortificacions”. En els plànols més antics que es conserven de la zona -per exemple un datat de l'any 1782- hi ha situat un quarter de grans dimensions, el “Cuartel de la Manzana”³⁷. No se'n coneix la data de construcció ni l'activitat militar que el quarter va tenir, però aquest es va conservar com a edificació fins més enllà de mitjans segle XX, tot i que en aquell moment, a causa de la desamortització de Madoz en el segle anterior, ja havia passat a mans particulars i hi havia famílies que hi vivien de lloguer.

Lluís Torné explica en el segon dels seus articles sobre les primeres famílies rapitenques³⁸, com l'any 1799 naixia a la població la filla d'un militar i la seva esposa tots dos d'Estrasburg (Alsàcia, França). En l'acta de naixement de la filla posava la seva situació en aquell moment: “residente en esta poblacion con un destacamento de dicho regimiento”. El pare, explicava Torné, era soldat del Regiment de suïssos de la II Companyia de Ruttiman³⁹. Cal dir que l'any 1800 van tenir un altre fill. L'autor afirma que en el primer quart dels segle XIX hi havia diverses tropes a la població⁴⁰. En aquella època, el rei d'Espanya havia contractat militars d'altre països per lluitar sota el seu mandat. Entre ells, hi havia uns quants regiments de soldats suïssos, que eren coneguts pel nom del seu capità. Per exemple, Ruttiman va ser l'encarregat d'un regiment des de 1798 i Schwaller l'encarregat d'un altre regiment des de 1796⁴¹. Molt probablement aquests regiments s'encarregaven de vigilar la plaça de Tortosa a finals de segle XVIII. Lluís Torné també dóna exemples de noms de soldats d'origen català que eren artillers, apareixent fins i tot un tinent de Miquelets entre altres soldats, tots ells que havien tingut fills a la Ràpita. També apareix el nom de matrimonis en els quals un dels membres és estranger, en aquest cas hi apareix un alemany i una suïssa⁴².

També Camilo Castellà, en un article analitzant els primers llibres de l'Arxiu de la parròquia⁴³, fa referència a la presència de soldats suïssos a la població. Esmenta una defunció ocorreguda l'any 1798, d'un soldat de la tercera companyia del segon batalló del regiment suís de Schwaller, que es va trobar mort en un camí de la població. Aquest fet va ocasionar el desplaçament des de Tortosa del sergent segon del batalló per reconèixer-lo, i posteriorment donar-li sepultura a la Ràpita. Castellà

³⁷ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996, p. 139.

³⁸ TORNÉ, Lluís. “Primeres famílies rapitenques (continuació)”, dins *Ràpita*, núm. 193, juliol 1975, p. 29.

³⁹ En l'original “Rieteman” (TORNÉ, Lluís. “Primeres famílies rapitenques (continuació)”, dins *Ràpita*, núm. 193, juliol 1975, p. 29.)

⁴⁰ TORNÉ, Lluís. “Primeres famílies rapitenques (continuació)”, dins *Ràpita*, núm. 193, juliol 1975, p. 29.

⁴¹ CHARTRAND, Rene. “Spanish Army of the Napoleonic Wars 1793–1808”, p. 20–21.

⁴² TORNÉ, Lluís. “Primeres famílies rapitenques (continuació)”, dins *Ràpita*, núm. 193, juliol 1975, p. 29.

⁴³ CASTELLÀ, Camilo. “Llegint història a l'Arxiu de la parròquia-2”, dins *Ràpita*, núm. 193, octubre 1980, p. 20-21.

afirma que aquells anys va haver presència de soldats suïssos a la localitat, ja que hi havia un “Regimiento Suisso [sic] Ambulante de Rutiman [sic], que produí casaments, naixements i morts (un ofegat)”⁴⁴. Castellá afegia que abans de 1797 havia estat alcalde de la localitat un tinent retirat: “Don Llorens Casadevall era Alcalde des de la mort, 1797, de Don Carlos Wandensimpele⁴⁵, (nat a la Flandes Francesa, tinent de cavalleria retirat i casat amb una Talarn de Tortosa)”⁴⁶, i com al port hi havia la presència continuada de dues fragates⁴⁷.

Més exemples de la presència militar al port de la població, es troben quan van ancorar-hi “vaixells de la Marina quan la guerra amb la França de la Revolució i anys després en la guerra contra Napoleó, en les guerres carlines...”⁴⁸. Una altra referència de principis del segle XIX, durant la Guerra del Francès entre els anys 1808 i 1814, és l'atac marítim que vaixells anglesos i espanyols van realitzar contra les tropes aquarterades en la torre antiga de la Ràpita, que va quedar enderrocada⁴⁹. En el mateix sentit a *La Ràpita en el temps* s'explicava que “durant el primer quart de segle XIX es tenen notícies d'haver-hi tropa a la població, segurament a causa de la Guerra contra França”. Sembla ser però que aquestes tropes no s'hi van establir, ja que a continuació s'afirmava que “Són destinats que no deixen cap llavor a la prosperitat”⁵⁰.

Durant el segle XIX, a les Terres de l'Ebre van tenir molta importància les guerres carlistes⁵¹ ja que un dels seus líders més importants, Ramón Cabrera, conegut posteriorment com a *Tigre del Maestrat*, era un seminarista tortosí que va deixar els estudis per allistar-se al bàndol carlista. Cabrera va promoure un exèrcit popular amb gent del territori i va esdevenir el comandant en cap de les forces carlistes a la zona. Tot i que no va arribar a conquerir Tortosa, la qual tenia l'exèrcit liberal protegint-la, sí que va arribar a conquerir un territori considerable. D'aquesta manera, va crear un petit estat absolutista amb Morella com a capital entre 1838 i 1840, arribant a tenir moneda pròpia. Ramón Cabrera va ser nomenat Comte de Morella, ciutat on encara es manté una estàtua equestre del personatge i on recentment es va celebrar el bicentenari del seu naixement⁵².

⁴⁴ CASTELLÁ, Camilo. “Llegint història a l'Arxiu de la parròquia-2”, dins *Ràpita*, núm. 193, octubre 1980, p. 20-21.

⁴⁵ A *La Ràpita en el temps* s'esmenta aquest alcalde com “Carles Wandensonpele”. (MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996.p. 197).

⁴⁶ CASTELLÁ, Camilo. “Llegint història a l'Arxiu de la parròquia-2”, dins *Ràpita*, núm. 193, octubre 1980, p. 20-21.

⁴⁷ *Ibidem*. A l'article esmenta les fragates Santa Escolàstica i Colón al port de la Ràpita l'any 1787.

⁴⁸ LLM “De la Ràpita a Sant Carles pel Canal de Navegació”, dins MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996, p. 9.

⁴⁹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996, p. 167.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ També conegudes com a guerres carlines. S'ha optat per la denominació de guerres carlistes per coherència amb els documents consultats a l'entorn geogràfic de Sant Carles de la Ràpita.

⁵² AJUNTAMENT DE MORELLA. *Exposició Morella – Cabrera, 1806 – 2006, Bicentenari* [en línia]. <http://www.morella.net/morella/conocenos/bicentenario_de_cabrera/> [consulta: 10.10.2015].

Aquests exèrcits carlistes també s'acompanyaven de grups instrumentals. Testimoni d'aquest fet apareix en el llibre de Sebastián Albiol *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs* on en parlar del músic José Gavaldá Bel (Vinaròs 1818- Madrid 1870) s'afirma que després de ser organista a Tortosa es va incorporar en plena guerra carlista com a músic major amb les tropes de Cabrera a Morella⁵³. Albiol també explica que a Vinaròs hi havia l'any 1837 (i almenys fins 1839) una banda vinarossenca de la milícia anomenada “Banda de la Milicia Nacional”⁵⁴. El mateix autor esmenta una acta municipal de l'any 1838 en què es fa referència a la “Banda de tambores y gastadores de la Milicia Nacional”⁵⁵. Per últim aquest fa referència a una informació apareguda en el llibre *Història de Vinaròs* de Joan M. Borrás Jarque, en què explica com el dia 25 de maig de 1839 la música de la milícia nacional es va veure afavorida per un acord municipal que recompensava al músic major del batalló amb quatre reals diaris “per son treball i gastos de pare i demás, ab obligació d'ensenyar als veïns que vullgueren dedicar-se a la música”⁵⁶.

El fracàs en intentar casar Isabel II amb el prenent carlista va desembocar en la segona guerra carlista entre els anys 1846 i 1849. El conflicte es va centrar a Catalunya, on hi va haver un aixecament popular. Ramón Cabrera, tot i no veure possibilitats d'èxit en aquesta rebel·lió, va tornar de l'exili a França i va intentar organitzar l'exèrcit carlista, sent ferit a la Batalla de Pastoral i exiliant-se de nou a França. Més endavant, l'any 1860 les tropes carlistes del General Ortega van desembarcar al Port dels Alfacs amb la intenció de fer un cop d'Estat. Aquest aixecament va ser frustrat ràpidament per les tropes del rei i és conegut com a *La Ortegada*. Posteriorment, Pérez Galdós es va encarregar d'immortalitzar-ho en un dels seus episodis nacionals titulat “Carlos IV en La Rápita”.

La presència carlista a Sant Carles de la Ràpita està documentada per Josep Vergés Zaragoza (nascut l'any 1862) en el seu llibre *Recordances*, on explicava com quan anava a Sant Carles de la Ràpita des de Tortosa es trobaven al pont del Català amb soldats carlistes⁵⁷, mentre que Amposta de

⁵³ El mateix llibre explica que després de la guerra va ser empresonat i indultat i confirmat en el càrrec de músic major però de la Guàrdia Real, l'exèrcit vencedor. (ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.)

⁵⁴ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

⁵⁵ Actes municipals de 1937 i 1938 de l'Arxiu Municipal de Vinaròs, citat a ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

⁵⁶ S'ha respectada l'ortografia original. (BORRÁS, Joan M. *Història de Vinaròs*. Vinaròs: Amics de Vinaròs, DL 1979, p. 370.)

⁵⁷ Primer diu que hi anava quan estudiava el batxillerat i més tard parla de l'any 1874.

vegades estava “defensada per la força de Tarin, i altres en poder dels carlistes”⁵⁸. En l'actual mirador de la Guardiola, Vergés afirma que els “carlistes la feien servir per atalaiar los camins d'Amposta i de Vinaroç”⁵⁹. A més, explicava que durant la guerra carlista, la Ràpita estava plena de carlistes, essent les partides que hi anaven més sovint les de Vallés i Segarra, on hi havia molts tortosins. No obstant això, a continuació explica que quan per Amposta es presentaven les forces de Tarin el sentinella de la Guardiola avisava al de l'església i els carlistes, “si eren pocs com d'ordinari, fugien del poble cap als pròxims prats”⁶⁰.

3.2.2.- La Restauració Borbònica

El període de la Restauració Borbònica (1875-1923) comença amb el regnat d'Alfons XII. S'estableix un sistema bipartidista amb torns governamentals de partits que es va mantenir fins la crisi del 1917, desembocant en el cop d'estat de Primo de Rivera el 1923. A la mort d'Alfons XII el 1885, el va succeir com a reina regent la seva muller, Maria Cristina, fins el 1902, any en què es declara la majoria d'edat del seu fill pòstum, el qual és coronat com Alfons XIII.

En política internacional va ser molt important la crisi del 1898, ja que Espanya perd les colònies que tenia establertes a Filipines, Guam, Cuba i Puerto Rico⁶¹. A part de la pèrdua sentimental i econòmica que va suposar, cal tenir en compte la pèrdua humana de molts espanyols que van participar a la guerra que es va lliurar, abans d'arribar a la *Pau de Paris*⁶². Existeixen testimonis de rapitencs que hi van anar. *La Ràpita en el temps*⁶³ en fa la següent referència: “els comentaris que es recorden en les famílies de les comarques de l'Ebre sobre les guerres en aquelles llunyanes terres, llavors espanyoles⁶⁴, que tants soldats i mariners es van engolir, van seguir vius moltes dècades. La família rapitenc Subirats-Fonellosa hi va tenir implicats tres fills”⁶⁵.

⁵⁸ VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 85.

⁵⁹ S'ha respectat l'ortografia original. (VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 86.)

⁶⁰ VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 93.

⁶¹ MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.

⁶² VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

⁶³ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 252.

⁶⁴ Referint-se al títol de l'apartat que és “*Guerres a Cuba, Puerto Rico i Filipines*”

⁶⁵ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 252.

Un fet polític que va marcar la vida (i les festes) de diverses ciutats arreu de Catalunya va ser la setmana tràgica de 1909. La *Història de Catalunya*⁶⁶ explica els fets així:

“Les cabiles rebels del Rif que actuaven esporàdicament contra les tropes espanyoles assentades al Protectorat del Marroc havien començat a moure's més intensament a l'estiu de 1909, atacant objectius militars, econòmics (les mines controlades pels espanyols) i la via del ferrocarril prop de Melilla. Quan el govern hi envià tropes de reforç, la major part de les quals sortien de Barcelona, va produir-se una agitació popular contra les autoritats, amb la creació a Barcelona d'un comitè de vaga el 24 de juliol, i la declaració d'una vaga general del 24 d'agost, a la qual va seguir una setmana d'incidents al carrer, durant la qual nombrosos convents i esglésies varen ser incendiats i que donà el resultat final de prop d'un centenar de morts [...]. La vaga tenia èxit també a Sabadell, Badalona, Granollers, Mataró, Terrassa, Sitges, Vilanova i Sant Feliu de Llobregat”⁶⁷.

Tot i que no hi haguessin vagues a altres llocs, el fet que els soldats que es van enviar fossin de tots els indrets de l'Estat, va fer que moltes localitats se solidaritzessin d'alguna manera amb el sentiment que es respirava a la capital:

“el que a Catalunya existia molt més massivament⁶⁸ era la radical oposició a deixar-se enviar fills, marits o pares a morir al Marroc. I això era encara més evident després de les guerres colonials a Cuba i Filipines, els darrers anys del segle passat”⁶⁹.

De Sant Carles de la Ràpita, se'n té testimonis de què hi van participar Joan Cartes Boix i Ramon Mateu Guzmán⁷⁰. L'altre fet polític destacat va ser la Primera Guerra Mundial, que va esclatar el 1914. La declarada neutralitat d'Espanya la va afavorir considerablement, perquè va poder suplir en part el mercat que havia perdut de les colònies el 1898. El problema és que no va adaptar-se a les noves necessitats i un cop acabada la guerra, va entrar en crisi, en part també arrossegada per la crisi que sumia la resta d'Europa.

⁶⁶ VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ L'autor ho compara amb l'antimilitarisme, que diu que no és tant radical com la idea d'enviar la família a morir.

⁶⁹ VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

⁷⁰ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 253.

A Catalunya és d'especial rellevància l'entrada del catalanisme a la participació política electoral, així com la creació de diferents iniciatives i obres destinades a donar suport a la llengua i cultura catalana, culminant amb la creació de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923). Aquesta va continuar i ampliar aquesta tasca, a més d'incidir positivament en la resta d'àrees en què va tenir competències.

A partir de l'any 1859 es porten a terme desamortitzacions de múltiples finques propietat de l'Església i també del Reial Patrimoni, permetent que nous habitants repoblin la ciutat. *La Ràpita en el temps*⁷¹ considera que “el període de 1859 a 1886 va ser transcendental per al desenvolupament del poble. La desamortització afectà 102 finques, rústegues i urbanes, pertanyents a les *Monges Santjoanistes* i al *Reial Patrimoni*. Finalment aquestes finques passaren a mans privades”⁷². Tot i això la vida no era fàcil en aquelles contrades a finals del segle XIX i principis del XX. Les dificultats que passava la gent d'aquestes terres és un factor determinant per entendre els tipus d'actes que realitzaven a festes i la intensitat amb què les vivien. Les comunicacions no eren bones i calia un gran esforç per desplaçar-se d'una localitat a una altra. Per recórrer els 29 quilòmetres que separen a la Ràpita de Tortosa, trajecte que avui es fa amb mitja hora en cotxe, es trigava sis hores i mitja, combinant transport per carretera i fluvial.

Aquestes dificultats en les comunicacions les explica en detall Don Pepe en un dels seus articles a la revista *Ràpita*⁷³. Així a les cinc del matí sortia la tartana de la Ràpita i s'arribava a Amposta a les set. Dues hores per fer 10 quilòmetres. Un cop allí esperaven el vaixell a vapor que els portaria a Tortosa. En un principi aquest vaixell era de rodes de pales i es deia “Ciudad de Tortosa”. Més tard va ser substituït per un vapor d'hèlix que portava per nom “Anita”, que va ser el darrer vaporet del riu. Aquest era un servei regular, de manera que hi havia prou demanda perquè s'oferís aquest servei. Quan no hi havia aigua al riu o feia molt de vent s'havia de passar el riu amb una embarcació anomenada muleta i en tartana o cotxe s'anava a Tortosa. Altres vegades enlloc de fer aquesta combinació es pujava a la sirga, que volia dir que des de la vora del riu s'estirava l'embarcació.

Tal i com s'ha vist a l'anterior secció, l'estudi demogràfic de Sant Carles de la Ràpita realitzat per Montserrat Duch⁷⁴ aporta dades sobre la població que hi havia en aquell temps a la localitat. Segons

⁷¹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso y Carcellé, 1996, p. 178.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 197, novembre 1975, p. 8.

⁷⁴ DUCH, Montserrat. “Aproximació a la Història de Sant Carles de la Ràpita. Treball d'investigació (II)”, dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 26-27.

apareixia en aquest article de la revista *Ràpita*, en aquesta època la població de la Ràpita va augmentar significativament, passant de poc més de tres mil habitants l'any 1884, a gairebé 5.500 l'any 1920. A més, aquest estudi proporciona informació sobre les condicions en què vivien els seus habitants entre finals del segle XIX i principis del segle XX:

“les dificultats per aquesta expansió demogràfica foren constants: la insalubritat i les malalties contagioses (paludisme i febres) que provocaven pèrdues humanes sovintejades (12) afectant primordialment la mà d'obra que arribava a perdre àdhuc trenta jornals de treball, aquesta situació de feblesa humana front els contratemps físics i la fragilitat de la població relacionada amb l'obertura dels canals, les aigües estancades, la manca de desguassos, les inundacions dels camps d'arròs i dels habitacles massa precaris per afrontar les inundacions els anys 1907 i 1915, es perllonga fins a la Mancomunitat, quan s'endegaren uns tractaments massius a base de quinina per a guarir el paludisme.

(12) Al 1911 encara hi havia paludisme a Tortosa, Xerta, Tivens [sic], Aldover i, fins i tot, en alguns municipis del secà: Santa Bàrbara, Freginals, Masdenverge, La Galera; tot amb tot, el focus principal correspon al delta. Es van localitzant gran nombre de casos en tots els nuclis de població de l'interior, així com als centres de la perifèria: Amposta i Sant Carles. Segons unes estadístiques aproximades, 600 persones van contraure el paludisme l'any 1912, i unes 12.000, el 1915. Es considera que fins al 1918 van morir a delta, per culpa d'aquesta malaltia, prop de 3.000 persones” SERO, pàg.43”⁷⁵.

Referent al paludisme, entre els anys 1930 i 1936 es va realitzar una campanya antipalúdica al delta de l'Ebre pel rapitenc Pablo Cartañá Castellà⁷⁶. Durant el segle XIX les quatre epidèmies de còlera que es van donar a la península i també a altres països van marcar la vida de les persones. La darrera de les epidèmies de còlera es va donar l'any 1885. De fet es va començar a insinuar el 1884 i va tenir el seu punt més alt el juliol del 1885⁷⁷. Quant a grans epidèmies, destacar també la grip del 1918-1920. A Sant Carles de la Ràpita, l'any 1891 es recorda com l'any de les desgràcies. Tal i com explica *La Ràpita en el temps* “els colls de mar dels forts temporals del desembre de 1891 s'endugueren cinc barques i vint-i-set mariners”⁷⁸.

⁷⁵ DUCH, Montserrat. “Aproximació a la Història de Sant Carles de la Ràpita. Treball d'investigació (II)”, dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 26-27.

⁷⁶ OLIVER, Benito. “Discurso de contestación al leído por el Académico electo Muy Ilte. Señor Dr. D. Pablo Cartañá Castellá en el acto de su recepción”, dins *San Carlos de la Rápita*, Juny 1970, p. 6-7.

⁷⁷ BAYERRI, Enríque. *Historia de Tortosa y su comarca. Tomo octavo. Siglos XIII-XX*. Tortosa: [s.n], 1959 (Tortosa: Imprenta de Algeró y Bages).

⁷⁸ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy i Carcellé, 1996. p. 170.

Els principals mitjans de subsistència de la població a Sant Carles de la Ràpita a finals del segle XIX i principis del XX eren la pagesia, la pesca, el cabotatge i les salines. La pagesia treballava no només a la ribera amb el conreu d'arròs, sinó també a la garriga, a la serralada del Montsià, on anaven obrint bancals i plantant oliveres i garrofers principalment, tot i que també plantessin arbres fruiters com figueres, cirerers, albercoquers, servers i vinya⁷⁹.

Hi havia algunes indústries però aquestes eren escasses. Sobre les indústries que hi havia a Sant Carles en aquell període en parla Don Pepe en el *Recordem* de febrer del 1975⁸⁰:

“L'any 1882 a 1886, a la Plaça d'Espanya n.º14 hi havia una fàbrica de fideus. [...] L'any 1906 es va fer la fàbrica de gel de la qual eren propietaris Vicent Aragonés i Josep Castells (a) de Simona. Als dos anys va quedar com a únic propietari Aragonés i en lo mateix edifici va montar un molí d'arròs, que va funcionar fins l'abril de 1938, poc abans de l'alliberació del poble i avui es l'astillero de Alberto lo calafat. [...] La fàbrica de gel va passar a un fill de Blanco de Capilla. Lo molí d'arròs de Isidro Bel es va montar l'any 1917 i amb poca diferència la fàbrica de Canicio, Murall, Beltrán, situada davant de l'arrabal del Mono”⁸¹.

Don Pepe dóna més referències a fàbriques però no especifica en quin moment cronològic es van donar, per la qual cosa no s'han inclòs en aquest document.

Un fet però que contrasta amb aquest aïllament relatiu de què havíem parlat el trobem a *La Ràpita en el temps* on es fa palès que almenys fins l'any 1879 hi ha constància de la presència d'un vicecònsol de França a Sant Carles de la Ràpita. Es té testimoni de la presa de possessió el 8 de gener d'aquell any del vicecònsol Mr. E. Meyartes, que havia estat precedit per Mr. Felip Martinet⁸². No s'esmenta el motiu pel qual hi havia aquesta institució a Sant Carles de la Ràpita, i les funcions que hi tenia.

El fet que Sant Carles fos una localitat petita i allunyada de grans nuclis de població (tenint en compte les comunicacions de l'època), de la mateixa manera que les poblacions que té al seu

⁷⁹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996. p. 170.

⁸⁰ TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 188, febrer 1975, p.16.

⁸¹ S'ha corregit les paraules “llibaració” per lliberació i “gal” per gel. (TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 188, febrer 1975, p.16).

⁸² MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996. p. 254.

voltant, ha ocasionat que fos un territori on els avenços hagin trigat, per regla general, en arribar. Aquest retard en la modernització de la societat, és un dels factors influent en el tipus de manifestacions de la població, i dintre d'aquestes de les seves festes majors, i d'aquí la importància de remarcar-ho. Per això es fa referència aquí als avenços sorgits dintre el període d'estudi que es consideren més importants per a la transformació del tipus de vida que hi havia a mitjans segle XIX i quan es van implantar aquests avenços a Sant Carles de la Ràpita.

El final del segle XIX i el principi del XX va ser una època de gran interès científic i polític arreu del món, ja que es van perfilar molts dels aspectes que encara avui continuen vigents. Tot i això molts d'aquests invents i descobriments van arribar al Delta molt més tard. L'any 1920 encara s'anava de Sant Carles de la Ràpita a Amposta amb tartana o diligència⁸³. En canvi el motor d'explosió s'havia inventat entre 1860 i 1880, el 1885 Benz i Daimler produïen el primer motor de gasolina, i el 1897 Diesel inventava el primer motor d'oli pesat⁸⁴; l'automòbil naixia el 1886 i el neumàtic, inventat per Michelin, el 1891. Des de 1900 es generalitzaria la utilització del petroli i els seus derivats per a la indústria i el transport⁸⁵. El 1904 sorgeixen els autobusos i els camions, i des de 1913 s'utilitza el treball en cadena per als automòbils Ford a Estats Units⁸⁶.

Els primers automòbils accionats per motor d'explosió que van circular per territori tarragoní segons l'article aparegut a la revista *Ràpita* “*El automovilismo en Tarragona a través de los tiempos*”⁸⁷, ho van fer l'any 1907, dos d'ells a nom de veïns de Tortosa i un a nom d'un veí d'Alcanar. Fins l'any 1913 no consten un centenar de cotxes inscrits en el “Registro de Vehículos de motor mecánico” de la província de Tarragona. Aquest mateix any, es registra el primer vehicle de Sant Carles de la Ràpita, que no va ser registrat a Tarragona sinó a Barcelona, a nom de Pedro Lamothe Vilagrasa, un «Overland», construït a Toledo (Ohio)⁸⁸.

El telèfon va arribar a Sant Carles de la Ràpita l'any 1916 i el telègraf l'any 1918⁸⁹. Per tant, va trigar trenta-set anys a arribar des que Bell el va inventar l'any 1879. I aquest es va perfeccionar

⁸³ DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy Carcellé, 1981, p. 388.

⁸⁴ MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ CIURO, Joaquín. “El automovilismo en Tarragona a través de los tiempos”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 68, febrer 1965, p. 4-5.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Rápita en el tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 176.

posteriorment amb la telegrafia sense fils des de 1896 gràcies als experiments de Henry Hertz i Marconi, entre d'altres, que van fer possibles les comunicacions a llarga distància⁹⁰.

El subministrament elèctric va arribar l'any 1919 a Sant Carles. Així s'explica en el comentari d'una de les fotografies de *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*⁹¹: “Esta fotografía es del día 24 de Diciembre de 1919, fecha en que se inauguró la luz eléctrica en San Carlos de la Rápita”⁹². En canvi, l'any 1880 Thomas Alba Edison descobria la llum de filament incandescent amb el que s'estenia la il·luminació elèctrica⁹³. Per tant, el subministrament elèctric als carrers i llars de Sant Carles trigaria trenta-nou anys a arribar.

Durant aquest període es completen les comunicacions terrestres i s'estenen les xarxes de ferrocarrils, tant a nivell nacional com continental⁹⁴. La construcció del ferrocarril és un dels temes candents de l'actualitat de l'època a Sant Carles de la Ràpita, ja que és en aquell període que es va projectar la línia Val de Zafán – Sant Carles de la Ràpita. Tal com s'explica a *La Ràpita en el temps*⁹⁵:

“Hi havia el propòsit d'unir Aragó amb la mar pel Port dels Alfacs, i encara de més amunt, unir les terres del Cantàbric amb la Mediterrània. El canal de Navegació havia respost a la mateixa idea.

Entre els diferents projectes que van optar a l'autorització oficial va ser preferit el de l'enginyer Ermenegild Gorria. Partint de Saragossa, en la línia a Barcelona, en arribar a la Puebla de Híjar sortia un ramal fins a Sant Carles de la Ràpita, directament al port.

Les obres van ser inaugurades pel rei Alfons XII el dia 18 d'octubre de 1882 a Val de Zafán, terme de la Puebla de Híjar, en presència d'unes vint mil persones. El rei venia d'inaugurar les obres del ferrocarril de Canfranc. Aragó estava de bones i amb els aragonesos els pobles del recorregut i la projectada estació terminal de Sant Carles de la Ràpita.

⁹⁰ MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.

⁹¹ DASOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*, Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasoy Carcellé, 1981, p. 78.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasoy i Carcellé, 1996, p. 341.

Amb penes i dificultats, després de seixanta anys, el tren va arribar a circular de Saragossa a Tortosa. Les estacions d'Amposta i Sant Carles no es van arribar a construir. En els anys setanta (“el 15 d'octubre de 1973 la xarxa estatal va decidir la clausura de la línia”) va deixar de funcionar”⁹⁶.

Així doncs, la projectada línia de ferrocarril va patir la mateixa sort que els successius canals de navegació i les esperances que el territori hi havia dipositat per modernitzar la regió, no es van veure satisfetes.

A finals del segle XIX, la metal·lúrgia es posa al front de l'activitat industrial: hi ha un augment de la producció, de la capacitat mitjana dels alts forns i de l'obtenció d'acer. S'aplica i utilitza ferro i acer a tot tipus d'obres i construccions: bucs, ferrocarrils, ponts, viaductes i torres (com per exemple la Torre Eiffel el 1889). També s'obtenen nous metalls i aliatges, com el níquel (1880-1890) i l'alumini el 1886. Es desenvolupen també les màquines, la construcció de les quals afecta a totes les branques de la indústria, com el fonògraf (1887), el gramòfon (1897), la linotípia (1886) i la bicicleta Starley (1885)⁹⁷.

Hi ha tres factors que influeixen en el desenvolupament de l'agricultura: el maquinisme agrícola, els adobs químics i els tipus de conreus en nous i amplis territoris de tot el món. Entre la maquinària que es va aplicar a l'agricultura a tot el món tenim: la recol·lectora combinada a partir del 1860, les carregadores de palla del 1876 i les lligadores del 1896. Des del 1888 s'utilitza el tractor a vapor i des del 1908 de gasolina⁹⁸. En canvi, tal com explica el llibre *Amposta. Imatges per a la història. 1870-1969*⁹⁹, “els tractors van introduir-se al Delta als anys 20 (1920), però no es va estendre el seu ús fins els anys 40”. Trobem a la *Revista Amposta* que “l'any 1946 arribava al delta la primera recol·lectora per treballar les finques propietat de Damián Oriol Amigo de Ibero, segons ell «seguramente la primera importada a España con destino a la recolección del arroz»”¹⁰⁰. A *Amposta. Imatges per a la història. 1870-1969*, s'explica que “cap als anys 60, les recol·lectores o collitadores

⁹⁶ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso y Carcellé, 1996, p. 341.

⁹⁷ MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ PUJOL, Anton i Maria Teresa; SUBIRATS, Maite. *Amposta. Imatges per a la història 1870-1969*, Amposta: Ajuntament d'Amposta, 1996.

¹⁰⁰ BEL, J. Ferran. “La mecanització del conreu de l'arròs al delta de l'Ebre”, dins *Revista Amposta*, núm. 625, Amposta, 2001.

van substituir les colles dels segadors i les antigues trilladores, i van representar un avanç molt important en les tasques del conreu de l'arròs, pel fet que segaven i trillaven l'arròs al mateix temps¹⁰¹. El principal canvi que va sofrir l'àmbit pesquer va ser la motorització de les embarcacions i aquesta es va donar a partir de l'any 1926¹⁰².

Al segle XIX, Tortosa continuava sent una plaça militar important de la zona. Així ho explica Josep Bayerrri en el llibre *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa*¹⁰³, fent referència a la Tortosa dels anys seixanta i setanta del segle XIX: “Era considerada plaça forta de primer ordre amb un Governador Militar (Mariscal de Camp fins 1853, Brigadier des d'aleshores) i una guarnició propera al miler de soldats, amb un Regiment complert [sic] d'Infanteria, un destacament d'Artilleria, comandància d'Enginyers, administració, sanitat i Hospital Militar i correccional i presó militar”¹⁰⁴. Tot i que en aquest fragment no s'esmenta la presència de la banda de música, sí que ho fa més endavant quan explica com s'organitzava la vida en l'època de la Restauració Borbònica i com solien transcórrer els diumenges entre les persones benestants: “Diumenges a la tarda la gent acudia als jardins del passeig de la Ribera, on avui és el Mercat; allí es trobaven els tortosins benestants per lluir les robes i estudiar-se uns als altres mentre les bandes de música, especialment la banda del Regiment d'Infanteria, interpretaven peces de concert, marxes i polques vora el govern militar”¹⁰⁵. A finals del segle XIX ja existien a la localitat dues bandes de música, tot i que de caràcter privat: La Lira Dertosense, que estava dirigida per Julian Domingo, i la Banda Santa Cecília que tenia com a director a Domingo Escorihuela¹⁰⁶. Tot i això, segons aquest mateix autor, mentre les bandes militars van ser a Tortosa, van ser aquestes les que van oferir el concert abans esmentat¹⁰⁷.

Tot i la pèrdua del caràcter de plaça fortificada de Tortosa a conseqüència de l'enderroc de les muralles entre els anys 1877 i 1880, la presència militar va continuar sent molt important, ja que hi havia a la ciutat el regiment d'infanteria Aragón número 21 complet, que estava comandat per un coronel, plana major i banda de música¹⁰⁸. Amb la reforma militar de l'any 1893 es van suprimir i

¹⁰¹ PUJOL, Anton i Maria Teresa; SUBIRATS, Maite. *Amposta. Imatges per a la història 1870-1969*, Amposta: Ajuntament d'Amposta, 1996.

¹⁰² “La Motorització”, dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p.14.

¹⁰³ BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 22.

¹⁰⁵ *Ibid.*, p. 30.

¹⁰⁶ *Ibid.*, p. 32.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 30.

¹⁰⁸ La gaceta de Tortosa: 10.VII.1881, citat a BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996, p. 36.

traslladar de Tortosa les diferents estructures militars¹⁰⁹, tot i que l'any 1896 de nou es va assignar a la localitat la guarnició d'un Batalló, que estava integrat entre altres coses per una banda de música. Així la guarnició estava composta per: “dues companyies del Regiment «Luchana», amb plana major i banda de música, sota el comandament d'un Tinent Coronel (Adalberto de Eguía) amb 6 oficials, suboficials i 250 soldats”¹¹⁰, augmentant la dotació posteriorment fins arribar a 450 soldats l'abril de 1897¹¹¹. Bayerri remarcava que el retorn no va ser al mateix nivell del que havia estat: “el militar amb màxima graduació -comandant militar de la plaça- era un Tinent Coronel, ben lluny del Mariscal de Camp (avui general de divisió) -governador militar- de trenta anys enrere”¹¹².

Aquesta situació es va mantenir fins al temps de la Segona República Espanyola, quan es va suprimir la guarnició tortosina. Anteriorment, hi va haver un breu període durant la guerra de Cuba en què per estratègia militar es va traslladar la tropa a Canàries. Molt interessant la relació que es donava entre el batalló d'Almansa i el segon batalló del regiment de Luchana, ja que entre ells hi havia establert un sistema de torns de dos anys de durada que els feia desplaçar-se a Tortosa o Tarragona, per bé que des de 1899 la plana major es va establir definitivament a la capital de la província¹¹³. Bayerri explicava quina va ser la banda civil que es va fer càrrec dels concerts quan aquesta banda militar es va traslladar a Tarragona, per bé que no especifica si va ser amb el primer desmantellament o amb el definitiu del temps de la República: “En traslladar-se a Tarragona la banda militar, els concerts eren a càrrec de «La Lira Dertosense»”¹¹⁴.

¹⁰⁹ Molt interessant l'explicació de Bayerri de com es va produir el desmantellament: “Primer fou suprimida la Zona de Reclutament i mobilització militar de Tortosa (La Verdad: 24.III.1893), que comportava l'existència de la Caixa de Reclutament i d'adscripció de reservistes fins un batalló amb l'oficialitat corresponent (solament quedaria el servei administratiu de la Caixa de Reclutament). La mesura es fa efectiva el 20 de març de 1893 pel que fa a la Zona de Reclutament i el 12 de setembre de 1893 quan el batalló de Reserva, el que suposà el desplaçament del Coronel en cap i altes 14 oficials de l'exèrcit. El mateix mes es disposa el trasllat a Barcelona del destacament d'artilleria (La Verdad: 18.X.1893) que s'allotjava al convent de Sant Doméneq, integrat per una secció d'uns 30 soldats comandats per un tinent i els suboficials corresponents. Així mateix, es redueix la guarnició de la plaça traslladant la major part dels efectius a Tarragona i restant solament un destacament per mantenir les instal·lacions militars. Finalment, dos anys després (febrer de 1895) es suprimeix el correccional (La Verdad: 22.II.1895) i la presó militar de Sant Joan” (BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996, p. 50-51).

¹¹⁰ BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996, p. 51.

¹¹¹ La Verdad: 18.09.1893, citat a BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996, p. 51

¹¹² BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 1996, p. 51.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibid.*, p. 30.

3.2.3.- De la dictadura de Primo de Rivera fins al final de la dictadura franquista

Aquest període comença amb la Dictadura del general Primo de Rivera entre els anys 1923 i 1930 amb el suport del rei Alfons XIII. Amb la decadència del règim, dimiteix Primo de Rivera i és substituït pel general Berenguer fins les eleccions municipals de l'any 1931, les quals van forçar l'abdicació del rei i la proclamació de la Segona República Espanyola. La Guerra Civil Espanyola entre 1936 i 1939 van donar pas a la dictadura del general Franco fins la seva mort l'any 1975.

Durant aquest període a Sant Carles de la Ràpita, cal destacar el projecte que durant un temps va considerar fer un aeròdrom al Port dels Alfacs. Tot i que ja hi ha revistes que en parlaven l'any 1920 i 1922¹¹⁵, és l'any 1928 quan una esquadra d'uns seixanta hidroavions italians van visitar la població, juntament amb autoritats italianes, mentre realitzaven exercicis aeromilitars per diferents punts del mar Mediterrani. Van ser rebuts per les màximes autoritats locals i també hi va haver autoritats provincials i estatals, així com una esquadrilla de l'aviació espanyola. Fins i tot va participar una banda de música en aquest acte, tot i que no era la local sinó la de La Lira Ampostina, que va interpretar els himnes d'Espanya i Itàlia. L'*Heraldo de Tortosa* calculava en seixanta mil el nombre de persones que van desplaçar-se per veure l'arribada de l'esquadra italiana¹¹⁶.

A Sant Carles de la Ràpita, la comissió delegada de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana -amb seu a Barcelona i comissions delegades constituïdes pels socis en els pobles- data de l'any 1920. La seva activitat va quedar paralitzada a partir del cop d'estat de 1923, tot i que aquesta es va reprendre l'any 1930 fins a l'any 1936. Millan explicava que l'associació es va clausurar l'any 1939 i que els seus fitxers van ser recollits per les autoritats¹¹⁷. Cap als anys vint, al poble no hi havia cap edifici escolar, sinó que s'utilitzaven dues sales de l'Ajuntament per donar classes, una per als nens a la planta baixa i una altra per a les nenes al primer pis¹¹⁸. També hi havia l'escola del Pòsit de pescadors i la de les monges Carmelites que havien arribat l'any 1909 a la localitat¹¹⁹.

¹¹⁵ “El dia dels Hidros. 14 junio 1928”, dins *Ràpita*, núm. 204, juny 1976, p. 27-31. (El dia que figura en el títol, deu correspondre a la data de publicació de *Vida tortosina* on apareixia la informació que es recordava anys després a *Ràpita*, ja que l'arribada de l'esquadra italiana va tenir lloc el 31 de maig de 1928).

¹¹⁶ MILLAN, Lluís. “El dia que el Port dels Alfacs va protagonitzar els titulars de la premsa. Arribada dels hidros”, dins *Ràpita*, núm. 449, novembre 1996, p. 17-18.

¹¹⁷ MILLAN, Lluís. “La comissió delegada de Sant Carles de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 13.

¹¹⁸ MASSOT, Lolita. “Pregó de Festes de na Lolita Massot i Gimeno, una pregonera de vuitanta anys”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p. 4-5..

¹¹⁹ COL·LEGI SAGRADA FAMÍLIA. *Història* [en línia]. <<http://agora.xtec.cat/colsagradafamilia-larapita/intranet/index.php?module=pagines&func=display&pageid=6>> [consulta: 14.10. 2015].

Cap a l'any 1929 va arribar a la localitat el cinema sonor¹²⁰. Aquell mateix any es va acabar de configurar la Unió Mercantil de la localitat, de la qual el Govern Civil en donava constància el 3 de gener de 1930¹²¹. Tot i que el futbol estava present a la localitat des de 1919, va ser l'any 1930 quan aquest es va federar¹²². Els anys trenta van ser importants per l'educació a la localitat, ja que l'any 1932 es va inaugurar el *Grup Escolar*, un nou edifici destinat a donar classes que constava de dos pisos i un soterrani. El cost va ser de 299.000 pessetes i tenia un rebedor, sala del director i sala d'experiments de física. L'any 1934 hi treballen vuit mestres, dels quals quatre homes i quatre dones. Un dels mestres era José Gasparín, que apareixerà constantment en el transcurs d'aquesta tesi. Hi havia vuit graus i tres-cents cinquanta alumnes. També donaven classes de nit per a gent gran¹²³.

No va ser fins a mitjans dels anys trenta que la localitat va comptar amb un pou públic per al proveïment d'aigua. Aquest pou es va fer l'any 1934 i l'any següent se'n va fer el primer tram de conducció que després es va estendre per tota la població¹²⁴. L'any 1934 existia a Sant Carles el Sindicat Agrícola, afiliat a la Unió Socialista de Catalunya, que comptava amb mil cent afiliats distribuïts en les seves tres seccions (una de les quals amb el mateix nom que el conjunt): Mútua Marítima Terrestre (fundada l'any 1917), Unió Social de Carreters i Sindicat Agrícola. En aquella època el sindicat va organitzar una escola per als fills dels associats i l'any 1934 comptava amb cent quatre alumnes¹²⁵. Respecte a la part marinera aquesta també comptava amb el Pòsit de pescadors des de 1919 i l'any 1934 el constituïen tres-cents socis¹²⁶ i comptava amb una escola amb vuitanta alumnes¹²⁷.

A l'inici del conflicte bèl·lic de la Guerra Civil Espanyola, hi va haver un reclutament de soldats cap als dos bàndols, de manera que molt rapitencs van participar activament a la guerra. L'aviació nacional va fer bombardeigs al territori a partir de 1937¹²⁸ i el mateix any creuers nacionals van apressar cinc barques de pesca locals, cremant-ne o enfonsant-ne quatre d'elles. Els seus tripulants

¹²⁰ MILLAN, Lluís. "Temes de la mar. "Records meus d'ahir i d'avui" de Teresa Gabriel. Els rapitencs d'Arenys de Mar o el arenyencs de la Rapita", dins *Ràpita*, núm. 418, abril 1994, p. 25-27.

¹²¹ MILLAN, Lluís. "Unió Mercantil (1929)", dins *Ràpita*, núm. 480, juny 1999, p. 12.

¹²² "Unió Esportiva Rapitencs", dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 10.

¹²³ MONTCADA, Guillem de. "Vida Tortosina fa 41 anys. 21 juliol 1934. L'ensenyament oficial a Sant Carles", dins *Ràpita*, núm. 201, març 1976, p. 50-51.

¹²⁴ TORNE, Josep (Don Pepe). "Recordem", dins *Ràpita*, núm. 203, maig 1976, p. 15.

¹²⁵ "Vida Tortosina fa 41 anys. 21 juliol 1934. Sindicat Agrícola Sant Carles", dins *Ràpita*, núm. 213, març 1977, p. 31-32.

¹²⁶ ROMEU, Jordi. "Vida Tortosina fa 41 anys. 21 juliol 1934. El Pòsit de Pescadors", dins *Ràpita*, núm. 212, febrer 1977, p. 40-41.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ PITARCH, Josep; CARLES, Paco. *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Impremta Jordi Dassoy, 2014, p. 53.

foren conduïts al “camp de treballadors a Capdellà (Mallorca)”¹²⁹. La retirada republicana de la població just abans de l'entrada dels nacionals també va tenir el seu efecte nociu en la població, ja que va deixar víctimes mortals civils (es van realitzar execucions), a part de nombrosos danys materials per incendi i saqueig per part de les tropes republicanes¹³⁰. Tal i com es descrivia a La Guerra Civil a la Ràpita: “El pas en retirada de les tropes de Líster per la Ràpita deixà una cruenta empremta”¹³¹. El 19 d'abril de 1938 al matí¹³² les tropes franquistes van entrar a la localitat. Poc temps després començava la cruenta batalla de l'Ebre, que es va estendre entre juliol i novembre de 1938 però les ofensives republicanes no van arribar fins la Ràpita. La derrota en aquesta batalla va significar el principi del fi de la Segona República, acabant la Guerra Civil Espanyola poc temps després (1 d'abril de 1939). Tot i això, la misèria en què havia quedat la població va continuar després de la guerra, amb la mancança de productes bàsics i el racionament d'aliments que poc a poc es va anar solucionant.

Durant la postguerra el general Franco va visitar diverses vegades la localitat, es van inaugurar múltiples instal·lacions i es van atorgar els títols de propietat als pagesos que treballaven les terres de la zona, que eren terrenys que s'havien anat guanyant al mar. Als anys quaranta la localitat comptava amb tres metges -abans de la guerra n'hi havia hagut quatre- amb visites a domicili i també amb consulta pròpia. A mitjans dels quaranta va haver un practicant que va ser succeït al cap de pocs mesos per un altre que també s'hi va estar poc temps (només set mesos), fins l'arribada de Daniel Zapater que es va instal·lar a la població l'any 1949 i s'hi va quedar fins la seva jubilació¹³³. Ell mateix explicava que en aquella època va arribar la penicil·lina i que les operacions es feien a Tortosa o Barcelona. La Confraria de Pescadors comptava amb un dispensari de la Mutualitat d'Accidents de Mar i de Treball i cap als anys cinquanta es va implantar la Seguretat Social¹³⁴.

L'any 1941 va ser reorganitzat l'Institut Social de la Marina i a Sant Carles de la Ràpita va començar a funcionar l'Escola Nocturna Nauticopesquera per a adults que l'any 1965 va iniciar cursos de Formació Professional destinats a obtenir les titulacions de Patró de pesca local, Motorista i Patró de pesca litoral de 2a classe¹³⁵. També els anys quaranta, concretament l'any 1946 es va constituir legalment l'Agrupació Musical Rapitenca.

¹²⁹ PITARCH, Josep; CARLES, Paco. *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Impremta Jordi Dasso, 2014, p. 55.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 60-62.

¹³¹ *Ibid.*, p. 60.

¹³² *Ibid.*, p. 67.

¹³³ MILLAN, Lluís. “La medicina d'abans”, dins *Ràpita* núm. 406, abril 1993, p. 15 i 16.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ M. “Notes Marineres. La casa del mar en marxa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 12-14.

Un fet important per a la Ràpita a la dècada dels quaranta va ser el retorn de la imatge de la Mare de Déu de la Ràpita a la localitat el dia 24 juliol 1941. Segles abans, les monges Santjoanistes se l'havien endut amb elles quan van abandonar el convent de la Ràpita pel perill dels pirates¹³⁶. També cal destacar l'inici de les obres del moll comercial l'any 1944, que van durar fins 1953, en les quals "s'havia de construir un dic de 650 m fins arribar a un calat de 5,20"¹³⁷. També en aquells anys es va construir la rasa del ferrocarril de la Val de Zafán pel seu pas per la localitat i la construcció del nou camp d'esports de la Unió Esportiva Rapitenca, els camps d'esports de la Devesa, inaugurat el 25 de juliol de 1949 i que encara s'utilitza avui en dia¹³⁸.

A mitjans dels anys cinquanta es va construir Villafranco del Delta -actualment Poblenou del Delta- i l'any 1955, aquest territori passava a ser una Entitat Local Menor que l'any 1957 era inclosa dintre del terme municipal de Sant Carles de la Ràpita. Més endavant, el consell de ministres agrega Villafranco del Delta definitivament a Amposta a finals de 1969¹³⁹. Mentre va formar part de Sant Carles de la Ràpita, l'Ajuntament hi va organitzar esdeveniments diversos, alguns dels quals van implicar la participació de la banda de música.

Els anys seixanta van començar amb l'annexió definitiva a Sant Carles de la Ràpita del denominat "Poble Español"¹⁴⁰, que tot i ser molt més proper al nucli de població de la Ràpita i estar habitat per rapitencs, pertanyia al terme municipal d'Alcanar. L'any 1960 es publicava el decret de la segregació i posterior annexió, i el 29 de maig de 1961 es signava l'acta de possessió i traspàs entre els dos ajuntaments¹⁴¹. El 19 de novembre de 1969 el bisbe de Tortosa firmava el decret de constitució de la parròquia del Barri, i el 1979 s'inaugurava el temple de la parròquia de Sant Josep Obrer¹⁴².

A finals de la dècada dels seixanta es van realitzar múltiples obres a la localitat. El mes de gener de 1969 s'anunciava la pavimentació de seixanta-vuit carrers de la localitat per a l'estiu d'aquell any,

¹³⁶ MASSOT, Lolita. "Pregó de Festes de na Lolita Massot i Gimeno, una pregonera de vuitanta anys", dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p. 4-5.

¹³⁷ MILLAN, Lluís. "Temes de la mar", dins *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 31-34.

¹³⁸ MILLAN, Lluís. "Joan Zaragoza i Cartes, mariners dels temps de la postguerra", dins *Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p. 6-10 i *Idem*. "Temes de la mar", dins *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 31-34.

¹³⁹ M. R. "Es compleixen 25 anys de l'agregació de Villafranco del Delta a Amposta", dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 28.

¹⁴⁰ Segons les fons es deia "Español" pel cognom dels que havien estat els propietaris de la finca (MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 180-181).

¹⁴¹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 180-181.

¹⁴² CABANES, Dan. "Entrevista a Mossèn Paco Vives, Rector de la Parròquia St. Josep Obrer", dins *Ràpita*, núm. 374, desembre 1994, p. 23-25.

inauguració que va tenir lloc el 18 de juliol d'aquell any amb presència del Governador Civil i el president de la Diputació¹⁴³, així com millores en l'enllumenat públic del barri marítim i la construcció d'un edifici per al mercat municipal¹⁴⁴. El 30 de maig de 1969 s'inaugurava la pista del Club Patí Rapitenc i en el mateix emplaçament es realitzava la copa de S. E. El Generalísimo d'hoquei sobre patins¹⁴⁵. El mercat municipal es va posar en marxa l'agost de 1971 tot i que encara no s'havien finalitzat la totalitat de les instal·lacions¹⁴⁶. Els nou forners que hi havia al poble l'any 1968 es van posar d'acord per crear una única empresa on es feia el pa, P.I.R.S.A. (Panificadora Industrial Rapitenca), i van posar punts de venda de pa¹⁴⁷.

És cert que en aquesta època es van realitzar un gran nombre d'obres a la localitat. Tot i que aquestes es poden atribuir a les necessitats de la població i a l'evolució que estava tenint l'Estat, també és cert que l'arribada del turisme i la zona privilegiada que ocupava la localitat va poder influir-hi positivament. Es trobem alguns exemples en aquesta direcció a la revista *Ràpita*. Així, en l'exemplar de març de 1971, s'explicava com el dia 21 de febrer de 1971 va arribar a la localitat el ministre d'Informació i Turisme de l'Estat, Alfredo Sánchez Bella, acompanyat pel president de la Diputació i el governador civil provincial. El ministre va elogiar la localitat i li va augurar un futur prometedor, dient que s'havia de prestar atenció a la població i ajudar-la en bé dels interessos nacionals. La revista explicava que aquestes declaracions anaven en la línia històrica de reivindicació per un potenciament de la zona¹⁴⁸.

Posteriorment, es va localitzar petroli davant la costa de Sant Carles de la Ràpita, influint positivament en les millores a la població. Així la dècada dels setanta va ser l'inici de les prospeccions petrolieres a la zona l'any 1970¹⁴⁹, que van continuar a principis de l'any 1971 amb gran expectació en l'àmbit nacional¹⁵⁰, i la posterior ubicació de torres de producció l'any 1971 amb les corresponents instal·lacions auxiliars¹⁵¹. En el decret número 859/72 de 23 de març de 1972 es va adjudicar les concessions d'explotació¹⁵², i l'any 1973 s'inaugurava el primer complex de producció

¹⁴³ *San Carlos de la Rápita*, núm. 122, agost 1969, p. 1.

¹⁴⁴ JULBE. "Ecos de la Ciudad. Buenas perspectivas para 1969", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 115, gener 1969, p. 4.

¹⁴⁵ *San Carlos de la Rápita*, núm. 120, juny 1969, p. 1.

¹⁴⁶ "Nuevo mercado municipal de abastos", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 147, setembre 1971, p. 1.

¹⁴⁷ A l'original parlava de "panaders". (REVERTÉ, Miquel (text); CABANES, Paco (fotografia). "El pa nostre de tots els dies", dins *Rápita*, núm. 429, març 1995, p. 8-13).

¹⁴⁸ "El interés del S. Ministro de Información y Turismo por San Carlos de la Rápita", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 141, març 1971, p. 3.

¹⁴⁹ JULBE. "Ecos de la Ciudad. El petróleo", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 132, juny 1970, p. 5.

¹⁵⁰ "Petróleo", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 140, febrer 1971, p. 3-4.

¹⁵¹ LANGELAAN. "De Diario Español. Características principales de las torres de producción en San Carlos de la Rápita", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 147, setembre 1971, p. 14-15.

¹⁵² "Historia de un Campo Petrolífero en el Mar", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 147, juny 1973, p. 6-8.

marina d'Espanya 20 quilòmetres mar endins en el Mediterrani, a l'altura de la Ràpita¹⁵³, d'on es va extraure petroli fins als anys noranta, tornant a fer extraccions cap a l'any 2000 durant un curt període d'aproximadament dos anys.

Respecte a les entitats de la ciutat, als anys seixanta, es van crear algunes entitats rellevants de la població. L'any 1963 es va fundar el Club Patí Rapitenc per a practicar l'hoquei sobre patins, tot i que posteriorment ha desaparegut aquesta especialitat, per bé que el club s'ha mantingut i per exemple l'any 1994 tenia secció de bàsquet, handbol, patinatge i futbol sala¹⁵⁴. A finals de 1968 es constituïa el Club Motonàutic San Carlos de la Ràpita¹⁵⁵, posteriorment conegut com a Club Nàutic. A la dècada posterior, es fa fundar el Club de Tennis Serramar (1973)¹⁵⁶, encara actiu i el Grup de Majorettes La Ràpita (1976)¹⁵⁷.

Els anys setanta es van començar a oferir cursos al Centre de Formació Intensiva Professional dirigit pel rector de la localitat Mossèn José Francisco Sales, conegut com Mossèn Sales. L'any 1973 es van realitzar els primers cursos d'auxiliar administratiu i de promoció de la dona (cuina i tall i confecció)¹⁵⁸, que encara continuaven l'any 1976 -impartits pel SEAF-PPO i el Centre Parroquial- amb cursos d'auxiliar administratiu, català, cultura general, cultura tècnica (fotografia), feines de paleta¹⁵⁹, i promoció de la dona (cuina i tall i confecció). En la clausura del curs de l'any 1976 l'alcalde va expressar el propòsit de la corporació per aconseguir un centre de Formació Professional de 1r i 2n grau per a la localitat¹⁶⁰.

3.2.4.- De l'arribada de la democràcia fins a l'actualitat

Amb la mort del general Francisco Franco l'any 1975 i el nomenament del rei Joan Carles I com a Cap d'Estat, comença la Transició Espanyola que va portar la democràcia a l'Estat. L'any 1976 el rei nomena Adolfo Suárez, qui guanya les primeres eleccions democràtiques (1977), promou la

¹⁵³ “Historia de un Campo Petrolífero en el Mar”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 147, juny 1973, p. 6-8.

¹⁵⁴ “Club Patí Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 16.

¹⁵⁵ JULBE. “Agradecimiento de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rapita*, núm. 115, gener 1969, p. 3.

¹⁵⁶ “Club Tennis Serramar”, dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 7.

¹⁵⁷ Tot i que en català el terme és majorets, el nom de l'entitat ha conservat el terme francès. Si no s'esmenta el nom sencer del grup, s'utilitzarà el terme normalitzat.

“Grup Majorettes «La Ràpita»”, dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 13.

¹⁵⁸ “Centro de Formación Intensiva Profesional”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 147, juny 1973, p. 6-8.

¹⁵⁹ El terme que s'utilitzava era “albañileria” “Clausura de los Cursos de Formación Intensiva Profesional”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 206, agosto 1976, p. 19-23.

¹⁶⁰ “Clausura de los Cursos de Formación Intensiva Profesional”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 206, agosto 1976, p. 19-23.

Constitució Espanyola (aprovada en referèndum l'any 1978) i guanya de nou les eleccions el 1979. Després de l'intent fallit de cop d'estat del 1981, Felipe González esdevindria president a les eleccions de 1982. Pel que fa a Catalunya, la Generalitat es va reinstaurar l'any 1977, amb Josep Tarradellas com a primer president, aprovant-se l'Estatut d'Autonomia l'any 1979 i convocant-se les primeres eleccions al Parlament de Catalunya el 1980, d'on en surt elegit el president Jordi Pujol.

Pel que fa a Sant Carles de la Ràpita, el juliol de 1976¹⁶¹ s'obre la línia de transport de viatgers per carretera de Sant Carles de la Ràpita-Tortosa i Saragossa per Casp, solucionant-se la incomunicació de Saragossa amb la zona arran de la supressió de la línia ferroviària de Tortosa-Val de Zafán¹⁶². Poc temps després, el 3 de desembre de 1976 a les 24.00 h va entrar en servei la nova central automàtica de telefonia de Sant Carles de la Ràpita¹⁶³. El primers dies de juliol de 1978 el president Tarradellas visita les poblacions de la Ràpita, Alcanar, Ulldecona i Santa Bàrbara¹⁶⁴. Era el primer viatge oficial que feia el president de la Generalitat a la zona.

Pocs dies més tard, l'11 de juliol, tenia lloc la desgràcia del càmping Alfacs¹⁶⁵, càmping proper a la localitat, en què l'explosió d'un camió cisterna en el moment que passava per la carretera de davant del càmping va provocar gran nombre de morts i ferits. L'opinió pública va quedar commocionada, no només al territori sinó fins i tot a l'estranger per les diverses procedències de les víctimes. Aquest fet va comportar una millora immediata de la normativa de transport de mercaderies perilloses a nivell estatal, així com que es construís una variant de la carretera nacional per fora de la localitat, tot i que aquesta no es va acabar i inaugurar fins el 24 de març de 1984¹⁶⁶.

L'any 1979 es va posar en marxa la Casa del Mar a la localitat. Entre els serveis que s'hi oferien, estava una clínica local per a tots els assegurats de la seguretat social, fossin o no de la mar, aules de formació professional, així com la delegació local de l'Institut Social de la Marina, club de foment social, una sala d'esbarjo per a pensionistes, bar, biblioteca, etc.¹⁶⁷.

¹⁶¹ Unes fonts afirmaven que va tenir lloc el 17 mentre que d'altres el 26. (CIVITATES. "Perfiles del mes" i ODENA, Jose Angel. "San Carlos en la Prensa. Diario Español, jueves 15 julio de 1976" dins *Ràpita*, núm. 206, agost 1976, p. 9-13 i p.34 respectivament).

¹⁶² ODENA, Jose Angel. "San Carlos en la Prensa. Diario Español, jueves 15 julio de 1976", dins *Ràpita*, núm. 206, agost 1976, p. 34.

¹⁶³ COMPAÑIA TELEFÓNICA NACIONAL DE ESPAÑA. "El servicio telefónico de San Carlos de la Rápita automatizado", dins *Ràpita*, núm. 210, desembre 1976, p. 31.

¹⁶⁴ GARCÍA, Xavier. "Avui. Dimarts, 4 juliol 1978-Pàgina 2. Tarradellas a l'Ebre: El viatge per les comarques reblà els acords", dins *Ràpita*, núm. 229, juliol 1978, p. 14.

¹⁶⁵ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 230, agost 1978, p. 5-8.

¹⁶⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *Ràpita*, núm. 298, abril 1984, p. 14.

¹⁶⁷ M. "Notes Marineres. La casa del mar en marxa", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 12-14.

L'any 1980 amb el reial decret de reclassificació de ports de Catalunya, el Port dels Alfacs passa a ser port d'interès provincial¹⁶⁸. Als anys vuitanta es van seguir augmentant els equipaments de la població. És de destacar la creació a finals de l'any 1982 del Camp d'Aprenentatge de Sant Carles de la Ràpita¹⁶⁹, que va ser el primer centre d'aquesta tipologia a Catalunya. Tal i com s'explicava en el llibre *Aprenent del Delta de l'Ebre*, aquest centre va ser “el primer dels creat en el marc del Programa d'Ajut a la Renovació Pedagògica (Ordre de 31 d'agost de 1982) per tal de contribuir a estendre i potenciar pràctiques didàctiques innovadores en el camp de l'estudi del medi”¹⁷⁰. Un altre fet rellevant va ser la construcció i posada en marxa¹⁷¹ del pavelló poliesportiu de la localitat entre els anys 1983 i 1984, qualificat del tipus SB, que corresponia a la categoria de pavelló més important a Catalunya. Era un dels primers poliesportius que rebien aquesta qualificació, juntament amb el que s'havia fet a Cambrils¹⁷². També en aquella època -concretament el 22 de juliol de 1984 a les 13.30 h, dintre dels actes de les festes majors de la localitat- es va inaugurar l'emissora de ràdio F.M. Ràdio Ràpita, que estava instal·lada a la Casa de la Vila, al segon pis d'aquest edifici¹⁷³.

Dins de la segona meitat dels vuitanta és remarcable la posada en marxa el Casal Municipal del Jubilat l'any 1987¹⁷⁴ i molt especialment el naixement l'any 1989 de la Fira Nàutico-Pesquera de Sant Carles de la Ràpita, fira professional dedicada a la pesca¹⁷⁵, que es va realitzar en principi anualment i després de forma bianual fins l'any 2008. Tot i que l'any 2010 es van realitzar encara les jornades tècniques que se celebraven juntament amb la fira, donada l'escassetat d'expositors del sector d'aquell any, es va decidir ajornar temporalment la fira a l'espera d'una millora en les condicions econòmiques del sector¹⁷⁶. Urbanísticament va ser molt important la remodelació de la platja de Pipi (i la creació del parc de Garbí), inaugurant-ne la primera fase el president de la

¹⁶⁸ “Mº de obras públicas y urbanismo. 26881 Real decreto 2645/1980, de 12 de diciembre, por el que se reclasifican los puertos de Cataluña”, dins *Ràpita*, núm. 259, gener 1981, p. 38.

¹⁶⁹ Es va crear el mes de novembre de 1982 i l'any 1983 va tenir lloc la inauguració oficial, i les primeres activitats. (“Camps d'Aprenentatge: 10 anys”, dins *Ràpita*, núm. 407, maig 1993, p. 10-11).

¹⁷⁰ CID, Oscar (coord.). *Aprenent del delta de l'Ebre: vint-i-cinc anys del Camp d'Aprenentatge*. [s. l.]: Camp d'aprenentatge del delta de l'Ebre, 2008.

¹⁷¹ Es va posar en marxa a finals de març de 1984 tot i que no havia hagut la inauguració oficial. (Pérez, Miquel. “Ràpita Esport. Editorial”, dins *Ràpita*, núm. 298, abril 1984, p. 25 pdf.

¹⁷² SÁNCHEZ, Eduardo (Jr.). “Poliesportiu. Entrevista a Jaume Rossell”, dins *Ràpita*, núm. 293, desembre 1983, p. 64-65.

¹⁷³ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 20 al 29 de juliol del 1984”, dins *Ràpita*, núm. 301, juliol 1984, p. 125-132 pdf.

¹⁷⁴ Va ser inaugurat el desembre de l'any 1987. (CIVITATES. “Perfiles del mes. Esplay 3ª Edat”, dins *Ràpita*, núm. 320, gener 1988, p. 12-13).

¹⁷⁵ REVERTÉ, Miquel. “Expo-Ràpita s'ha consolidat en el sector marítim del llevant espanyol”, dins *Ràpita*, núm. 206, maig 1994, p. 7-8.

¹⁷⁶ Consulta a Josep Pitarch, en aquell moment regidor de Fires de l'Ajuntament i EL PUNT. “Economia. Sant Carles de la Ràpita, 7 maig 2010. Se suspèn la fira nàutica de Sant Carles de la Ràpita per falta d'expositors”, dins *El Punt Avui*. <<http://www.elpuntavui.cat/article/4-economia/18-economia/166978-se-suspen-la-fira-nautica-de-sant-carles-de-la-rapita-per-falta-dexpositors.html?cca=1&templ=component&print=1&page=>>> [consulta: 27.10.2015].

Generalitat de l'època, Jordi Pujol el 31 de juliol de 1989¹⁷⁷, i el tram del Passeig Marítim que anava des de la Platja de Pipi al terme d'Alcanar el Ministre d'Obres Públiques i Transports, Josep Borrell el dia 5 d'octubre de 1991¹⁷⁸.

Quant a infraestructures generals i assistencials, en la dècada dels noranta es va construir el Centre d'Assistència Primària de la localitat, inaugurant-se el 16 de desembre de 1993¹⁷⁹ i passant a aquesta nova ubicació l'atenció mèdica que es realitzava en anterioritat a La Casa del Mar. A principis de 1994 va obrir les portes el Punt d'Informació Juvenil la Ràpita¹⁸⁰ en les també recents instal·lacions del Casal Cultural d'El Maset¹⁸¹. Un any més tard, el 1995, s'establia a la localitat l'Hotel-residència l'Onada¹⁸², la primera residència privada per a la tercera edat de la comarca¹⁸³. També a mitjans dels noranta es va construir una piscina municipal, que es va obrir al públic l'11 de març de 1996, essent inaugurada el maig d'aquell mateix any¹⁸⁴. Per últim l'any 1999 es va construir el pavelló firal, que entre els anys 2003 i 2007 va ser remodelat i ampliat.

Quant a l'ensenyament a la localitat, el curs 1979-80 es van començar a la localitat estudis de Formació Professional de primer grau en les branques administrativa i comercial i electricitat, depenent del centre de Formació Professional de Tortosa. El primer curs es va realitzar a les instal·lacions de la Casa del Mar, mentre que des del curs 1980-81 i fins el curs 1984-85 es van utilitzar les instal·lacions del Centre Cultural, propietat de la Parròquia Santíssima Trinitat¹⁸⁵. A partir del curs 1982-83 es va començar a impartir també el segon grau¹⁸⁶ de Cultius Marins de la branca de Marítimopesquera, i el curs 1983-84 el segon grau de la branca administrativa¹⁸⁷.

¹⁷⁷ “Discurs del President Jordi Pujol”, dins *Ràpita*, núm. 362, agost 1989, p. 20-21.

¹⁷⁸ CARBÓ, Pili. “Josep Borrell inaugura el Passeig Marítim”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 25-27.

¹⁷⁹ Placa inaugural del centre i CERVERA, Alexandre “Casa nostra. El Conseller de Sanitat inaugura oficialment el nou CAP de La Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 36-37.

¹⁸⁰ La inauguració va tenir lloc el 18 de febrer de 1994 (REVERTÉ, Miquel. “Inauguració del Punt d'Informació Juvenil la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 22).

¹⁸¹ REVERTÉ, Miquel. “Inauguració del Punt d'Informació Juvenil la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 22.

¹⁸² Es va inaugurar l'1 d'abril de 1995 (REVERTÉ, Miquel; CABANES, Paco (fotografia) “Casa nostra. Inauguració de l'Hotel-Residència L'Onada”, dins *Ràpita*, núm. 431, maig 1995, p. 16).

¹⁸³ REVERTÉ, Miquel; CABANES, Paco (fotografia) “Casa nostra. Inauguració de l'Hotel-Residència L'Onada”, dins *Ràpita*, núm. 431, maig 1995, p. 16

¹⁸⁴ Personal de la piscina municipal i placa inaugural.

¹⁸⁵ “Extracte de la memòria del Centre llegida pel Secretari N'Agustí Reverté i Sans a l'acte d'inauguració de les noves instal·lacions, presidit per l'honorable Sr. Joan Guitart i Agell Conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 35.

¹⁸⁶ Consulta a Agustín Asensi Artiga, professor d'aquesta branca des del curs 1984-85 fins el curs 1990-91 inclòs. El curs 1991-92 es fa càrrec com a coordinador i un dels professors del Cicle Formatiu de Formació Professional de Nivell II de Pesca i transport marítim, fins els curs 1996-97 inclòs. A partir d'aquí el cicle es va traslladar a l'Ametlla de Mar, passant l'esmentat professor a impartir classes de tecnologia a l'INS Alfacs fins la seva jubilació.

¹⁸⁷ “Extracte de la memòria del Centre llegida pel Secretari N'Agustí Reverté i Sans a l'acte d'inauguració de les noves instal·lacions, presidit per l'honorable Sr. Joan Guitart i Agell Conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 35.

Respecte l'ensenyament de l'especialitat de Cultius Marins, el centre de Sant Carles de la Ràpita es va convertir en aquell moment en el primer centre de tota Catalunya on s'impartia aquesta especialitat¹⁸⁸. De fet a l'any 2015 aquest era l'únic centre de Catalunya, País Valencià i les Illes Balears d'aquesta especialitat, sent capdavanter a nivell estatal en la impartició d'aquests ensenyaments professionals¹⁸⁹. En canvi, la branca d'electricitat va deixar d'impartir-se a la dècada dels noranta, extingint-se gradualment i realitzant-se durant el curs escolar 1994-95 únicament el segon curs de l'especialitat¹⁹⁰.

El 17 d'octubre de 1983 van començar les obres d'edificació de l'Escola de Formació Professional Els Alfacs¹⁹¹, inaugurant-se finalment durant el curs 1985-86¹⁹². Aquell mateix curs també es va inaugurar el Grup Escolar -avui anomenat CEIP- Horta Vella¹⁹³, segona instal·lació pública d'aquest tipus a la localitat. El curs 1990-91 el centre Els Alfacs es va convertir en l'institut públic de la localitat, acollint els estudis de BUP i COU¹⁹⁴, i posteriorment els estudis d'ESO i batxillerat. Tot i que el centre ha anat realitzant petites reformes per adequar-lo als requeriments dels nous plans d'estudi, cal destacar la primera ampliació del centre inaugurada el 28 de març de 1993 ja com a Institut d'Ensenyament Secundari¹⁹⁵.

El curs 1991-92 a l'institut Els Alfacs s'inicien els estudis del cicle formatiu de grau mitjà de Pesca i Transport Marítim de la branca de Marítimopesquera, complementant el cicle ja existent a la localitat de Cultius Marins. El nou cicle tenia una durada de dos anys, sent el primer lloc d'Espanya on es van iniciar aquests ensenyaments. Posteriorment es va decidir traslladar aquest cicle a l'Institut Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya de l'Ametlla de Mar i per tant, el curs 1996-97 va ser el darrer en què es va oferir aquest cicle a l'institut Els Alfacs, impartint-se el primer curs de la darrera promoció del cicle, que ja va realitzar el segon curs de l'especialitat a l'Ametlla de Mar¹⁹⁶.

¹⁸⁸ “Extracte de la memòria del Centre llegida pel Secretari N'Agustí Reverté i Sans a l'acte d'inauguració de les noves instal·lacions, presidit per l'honorable Sr. Joan Guitart i Agell Conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 35.

¹⁸⁹ IES ALFACS. *Escola d'Aqüicultura. Sant Carles de la Ràpita. Presentació. Història del Centre* [en línia]. <<http://aquicultura.insalfacs.cat/index.php/historia-del-centre>> [consulta: 27.10.2015].

¹⁹⁰ Consulta a secretaria de l'INS Alfacs.

¹⁹¹ CIVITATES. “Perfiles del mes. Escuela de formación profesional”, dins *Ràpita*, núm. 293, novembre 1983, p. 10.

¹⁹² “Extracte de la memòria del Centre llegida pel Secretari N'Agustí Reverté i Sans a l'acte d'inauguració de les noves instal·lacions, presidit per l'honorable Sr. Joan Guitart i Agell Conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 35.

¹⁹³ CIVITATES. “Perfiles del mes. Conseller de enseñanza, Sr. Guitart”, dins *Ràpita*, núm. 320, febrer 1986, p. 12.

¹⁹⁴ “Tema del mes”, dins *Ràpita*, núm. 373, juliol 1990, p. 4 pdf.

¹⁹⁵ Placa inaugural situada al propi centre.

¹⁹⁶ Secretaria de l'INS Alfacs i entrevista a Agustín Asensi que va ser professor i coordinador del cicle, 23.10.2015.

Amb la reforma del sistema educatiu, els estudis de cultius marins que es realitzaven a l'institut Els Alfacs es van englobar en el cicle formatiu de grau mitjà anomenat Cultius Aqüícoles i en el cicle formatiu de grau superior d'Aqüicultura¹⁹⁷, gaudint d'unes instal·lacions millor adequades a la producció aqüícola des del curs 2005-06, amb la inauguració el 8 de juny de 2005 de la nova Escola d'Aqüicultura de l'institut Els Alfacs¹⁹⁸. Per últim durant el curs 2014-15 va tenir lloc la darrera ampliació de l'institut Els Alfacs¹⁹⁹.

També en el segle XXI, es va construir la nova llotja del peix l'any 2002, inaugurant-se el 3 d'octubre de 2003²⁰⁰, amb subhasta mitjançant panells electrònics i comandament a distància, oficines per a la confraria de pescadors, fàbrica de gel, cintes mecàniques per al peix, grades per als compradors acreditats i espai per poder visitar la subhasta sense entorpir-la. El curs 2006-07 s'inaugura el nou edifici de l'AMR i el curs 2007-08 inicia la seva activitat l'Escola Bressol Municipal Xip Xap²⁰¹. L'any 2008 va tenir lloc la inauguració de la residència de la tercera edat del Centre VIMA²⁰², centre col·laborador acreditat per Institut Català d'Assistència i Serveis Socials. Un any més tard (2009) es realitza l'obra de cobriment i grades del Club Patí Rapitenc gràcies al Fons estatal d'inversió local del govern de l'Estat.

Un equipament singular inaugurat l'1 de desembre de 2013 a la zona va ser la creació del Museu del Mar de l'Ebre en un edifici de l'època de Carles III. El museu compta amb una exposició permanent de més de 3500 espècimens naturals, la major part dels quals procedeixen de la col·lecció que el rapitenc Joan Brunet va recollir al llarg de més de cinquanta anys i que l'any 2005 fou adquirida per l'ajuntament de la Ràpita. Aquesta col·lecció reuneix exemplars de totes les espècies de mol·luscs del Mediterrani, així com d'altres mars del món, sent "la col·lecció de mol·luscs més important del sud de Catalunya"²⁰³.

L'últim equipament a remarcar és el de la nova Biblioteca Municipal *Sebastià Juan Arbó*, integrada al Sistema de Lectura Pública de Catalunya (SLPC). El servei de biblioteca a la localitat va ser creat per "La Caixa" a principis dels anys setanta, en un local llogat al carrer Constància i es va

¹⁹⁷ IES ALFACS. *Escola d'Aqüicultura. Sant Carles de la Ràpita. Presentació. Història del Centre* [en línia]. <<http://aquicultura.insalfacs.cat/index.php/historia-del-centre>> [consulta: 27.10.2015].

¹⁹⁸ *Ibidem*.

¹⁹⁹ Placa inaugural de l'institut Els Alfacs.

²⁰⁰ Placa inaugural de la llotja.

²⁰¹ Escola Bressol Municipal Xip Xap.

²⁰² La inauguració va tenir lloc el 15 d'abril del 2008 (Informació facilitada pel Centre Vima)

²⁰³ MUSEU DE LA MAR DE L'EBRE [en línia]. <<http://www.museuteresebre.cat/pagina/ca/sobre-public-museu-mar-ebre-sant-carles-rapita>> [consulta: 27.10.2015].

municipalitzar l'any 1996 ubicant-se al Casal Cultural d'El Maset. El nou equipament on es va traslladar després va obrir les seves portes el 17 de juny del 2014, tot i que va ser inaugurada en posterioritat pel president de la Generalitat d'aquell moment, Artur Mas, el 18 de gener de 2015²⁰⁴.

Així, després d'uns inicis discrets, els conflictes bèl·lics que van deixar empremta a la localitat i la gran quantitat de projectes molt ambiciosos que poques vegades van resultar tan esplendorosos com apuntaven o que no van arribar a bon terme, la Ràpita ha anat aconseguint fer-se un lloc com a localitat ideal per establir-se permanentment i al mateix temps com un destí turístic destacat, tant pel seu marc incomparable com per la seva gastronomia. Dintre dels visitants que rep la localitat cal destacar tant als ciutadans de l'Aragó que hi han establert la seva segona residència com el creixent nombre de visitants europeus atrets pel bon clima i la proximitat als seus països d'origen, així com per l'estabilitat política d'aquesta destinació. Així, la localitat consta de gran nombre d'equipaments i associacions culturals i esportives per a persones de totes les edats, sumant noranta sis les entitats locals a l'any 2015, al mateix temps que ofereix una gran gama d'establiments dedicats al sector serveis. Per tot això no hi ha dubte que aquesta ciutat ha aconseguit superar-se dia a dia amb l'esforç dels seus habitants, situant-la com un referent dins les Terres de l'Ebre.

²⁰⁴ GENERALITAT DE CATALUNYA. *Gencat.cat. Biblioteques. Dimarts 15 gener 2015* [en línia]. <<http://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Inauguracio-de-la-Biblioteca-Municipal-Sebastia-Juan-Arbo-a-Sant-Carles-de-la-Rapita-Montsia>> [consulta 27.10.2015].

4.- Primeres notícies de bandes locals al darrer terç del segle XIX

4.1.- Introducció

El següent capítol comprèn les primeres referències contrastades de l'existència de banda de música a Sant Carles de la Ràpita al darrer terç del segle XIX. A més, s'amplia el coneixement que fins ara hi havia d'un dels personatges crucials en aquesta banda, Tomàs Pujol Companyó¹, que s'havia esmentat en diverses ocasions relacionat amb la vida local però només un dels testimonis el vinculava amb les bandes d'aquella època de manera indirecta. Així s'ha pogut completar la tasca feta tot relacionant les informacions aparegudes i aportant-ne de noves (on va nèixer, quins eren els seus orígens, quina formació tenia i quin era el seu vincle amb la música), permetent entendre millor la seva importància. De la mateixa manera és en aquest punt quan apareix el primer testimoni sobre la presència de dues bandes a la localitat.

Per tal de contextualitzar el fenomen bandístic dintre l'àmbit geogràfic de la població s'ha analitzat el que va passar en les altres poblacions de la comarca del Montsià, així com en la resta de comarques de les Terres de l'Ebre i Tarragona, tot fent un anàlisi de les dates que es tenen com a referència de les primeres agrupacions. Quan ha estat disponible, s'ha inclòs també la manera com va sorgir la iniciativa de la creació de la banda o si aquesta estava vinculada amb alguna societat de la localitat, amb tendència política definida o no. Aquest fet ha portat a dividir en ocasions part de les funcions que tenien les bandes en aquell moment.

4.2.- Els primers testimonis

Els testimoni oral que situen la possible presència d'una banda de música a la localitat en una època més allunyada són el de Joaquín Miguel Balañá i Joaquín Arnau Arasa. L'avi patern de Joaquín Miguel Balañá, Hilario Miguel Tomàs, tenia un clarinet que ja no es conservava a la família. Aquest, havia nascut a Granollers l'any 1859 però va ser dipositat a un hospici fent-se'n càrrec una família de Sant Carles de la Ràpita des d'infant. Quan va morir a Sant Carles de la Ràpita l'any 1930, el seu nét Joaquin Miguel ja tenia vuit anys, i tot i que aquest ho desconeixia, el seu pare li va contar que l'avi tocava el clarinet quan era jove.

¹ El nom i cognoms tant s'ha trobat escrit de diverses maneres i s'ha optat per seguir la norma d'accentuació catalana.

Essent que va viure tota la seva vida a Sant Carles de la Ràpita aquest testimoni dóna una informació molt rellevant sobre la possible existència d'una agrupació amb aquest instrument abans de principis de segle XX. És ben cert que podria ser un fet aïllat i que per raons que es desconeixen, aquest senyor s'hagués comprat un clarinet que toqués a casa seva, però no és un tipus d'instrument que es presti a la soledat, com sí que ho podria ser una guitarra o un piano. Joaquín Arnau Arasa recordava que el seu avi Francisco Arnau Borrás, nascut cap al 1862², i que tocava el trombó, anava a Amposta en carro a buscar el mestre perquè anés a Sant Carles de la Ràpita a assajar la banda. Per la nit, el mestre es quedava a dormir a casa d'ells i al matí tornava cap a Amposta.

El primer testimoni escrit respecte bandes de música a la localitat, apareixeria a la revista *Ràpita* el mes d'octubre de 1960. Arran d'una frase que apareixia en l'entrevista que Lluís Millan va realitzar a Manuel Castellá Borrell fent referència a bandes de música en temps antics, es va arribar al nom de Tomàs Pujol Companyó. Cal dir que aquest nom no apareixia de manera directa sinó que l'entrevistat, Manuel Castellá Borrell, que en el moment de l'entrevista tenia setanta-tres anys, parlava de records propis i també de fets que havia sentit explicar. Per tant, les seves explicacions anaven més enllà de l'any 1887, data en què va nàixer³. Entre els seus records afirmava que es deia que havia arribat a haver dues bandes de música i assenyala com a director d'una d'elles a l'avi d'un dels subscriptors de l'època, Manuel Pujol, i com els músics anaven al far a celebrar acadèmia⁴.

Així es va cercar entre els subscriptors de l'època a Manuel Pujol, per tal d'esbrinar el segon cognom de Manuel Pujol donat que Manuel Castellá no especificava si era l'avi patern o matern d'aquest qui havia estat director de la banda. La revista *Ràpita* feia poc més d'un any que funcionava i s'estava posant en marxa el sistema de subscripció, per la qual cosa en més d'una ocasió van aparèixer a la revista els noms i cognoms dels que constaven com a subscriptors perquè aquells lectors que volguessen ser-ho poguessin verificar que apareixien com a tals i que la seva adreça era correcta. El desembre de 1960 va aparèixer una llista de subscriptors⁵ i tot i que entre els subscriptors no apareixia cap Manuel Pujol sí que hi havia un Enrique Pujol Garcia, que en un primer moment es va pensar que era germà del primer.

² Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

³ RCSCR, Secció I, tom 11, foli 16.

⁴ MILLAN, LL. "Habla D. Manuel Castellá Borrell", dins *Ràpita*, núm. 16, octubre 1960, p. 5-6 pdf.

⁵ "Felices Navidades y próspero año 1961", dins *Ràpita*, núm. 18, diciembre 1960, p. 23-25.

Al Registre Civil de la localitat es van trobar dos Manuel Pujol i un d'ells era Manuel Pujol Garcia. Aquest havia nascut l'any 1887⁶, i mort l'any 1918⁷, molt abans que la revista *Ràpita* es fundés, amb la qual cosa es confirmava el fet que l'entrevistat no podia referir-se a ell. Manuel Pujol Garcia va tenir diversos germans, entre ells Enrique Juan Mariano Pujol Garcia, però aquest era més gran que ell i havia nascut l'any 1878⁸, i mort l'any 1953⁹, amb la qual cosa, tampoc podia ser el subscriptor a qui es referia l'entrevista de l'any 1960. Tot i això Enrique Pujol Garcia es va casar amb Clotilde Garcia Fabregues i fruit del seu matrimoni van tenir diversos fills. Un d'ells es va dir de primer nom Enrique, com el seu pare, i com que la seva mare portava per primer cognom Garcia, igual que el segon cognom del seu pare, aquest fill compartia amb el seu pare el primer nom i els dos cognoms. Enrique Tomás Francisco Pujol Garcia va nàixer l'any 1907 i va morir l'any 1999. Donat que en el registre no hi havia altres Enrique Pujol Garcia que coincidissin en aquella època (1960), aquest havia de ser el subscriptor a qui es referia Manuel Castellá Borrell.

Tenint en compte que l'entrevistat Manuel Castellá Borrell explicava que els músics anaven al far a celebrar l'acadèmia es va pensar que la persona que s'estava buscant havia de tenir vinculació amb el far. Comprovant la partida de naixement d'Enrique Pujol Garcia (pare) i dels seus germans es va veure com en algunes de les partides posava com a professió del pare torrer¹⁰ o empleat en el ram del far¹¹, mentre que en d'altres posava simplement empleat¹². Al mateix temps es va consultar l'acta de matrimoni de Tomàs Pujol Companyó i Barbara Garcia Gasparin -avis paterns del subscriptor-a l'Arxiu Parroquial de Sant Carles de la Ràpita (APSCR), ja que com que el casament va tenir lloc l'any 1871 encara no existia el Registre Civil. En aquesta acta s'esmentava que Tomàs Pujol estava empleat al far de la localitat, "empleado en el faro de esta"¹³. Per tant, no cabia dubte que el director de la banda que s'estava buscant era Tomàs Pujol Companyó, efectivament avi del subscriptor de l'època de cognom Pujol però de nom Enrique i no Manuel.

Per tal d'ampliar la informació sobre Tomàs Pujol es va contactar amb el faroner o torrer de Sant Carles de la Ràpita, Josep Maria Moral, qui va aconsellar contactar amb l'Arxiu del Port de Tarragona i amb David Moré Aguirre, Arxiver de Tossa de Mar que estava realitzant un doctorat sobre els faroners. Des de l'Arxiu del Port de Tarragona (APT) es va informar de la constància del

⁶ RCSCR, Secció I, tom 8, foli 83.

⁷ RCSCR, Secció III, tom 20, foli 219.

⁸ RCSCR, Secció I, tom 4, foli 29.

⁹ RCSCR, Secció III, tom 29, foli 126.

¹⁰ RCSCR, Secció I, tom 8, foli 83 i secció 1, tom 7, foli 132.

¹¹ RCSCR, Secció I, tom 9, foli 132.

¹² RCSCR, Secció I, tom 4, foli 29.

¹³ APSCR. *Llibre de matrimonis*, tom 2, p. 254, núm. 13.

nom de Tomàs Pujol en el llibre de registre anomenat *Quadern de Servei del far de Sant Carles* que anava de setembre de 1883 a març de 1885¹⁴. La responsable de l'arxiu, Coia Escoda Murria, va constatar que cada anotació diària d'aquest registre anava signada per Tomàs Pujol. El següent llibre disponible d'aquestes característiques del far de Sant Carles anava del 1894 al 1901 i ja no hi apareixia Tomàs Pujol.

Per la seva part David Moré va facilitar la informació que ell havia obtingut de l'expedient personal de Tomàs Pujol Companyó de l'“Archivo General del Ministerio de Fomento” (ACMF)¹⁵. En aquesta informació constava que el pare de Tomàs Pujol Companyó havia estat tinent coronel i que ell mateix també va estar a l'exèrcit durant catorze anys. Així doncs, cabia la possibilitat que Tomàs Pujol hagués estat músic militar i que d'aquí li vinguessin els coneixements de música. Per fer-ne la comprovació es va contactar amb l'“Archivo General Militar de Segovia del Ministerio de Defensa, Ejército de Tierra” (AGMS), que era l'especialista en historial de comandaments. Es va demanar informació sobre la seva graduació, feina o càrrec a l'exèrcit i si tenia coneixements musicals i on els havia adquirit, obtenint-ne informació decisiva i reveladora. Així, partint d'una referència a la revista *Ràpita* s'ha verificat l'autenticitat de la informació i s'ha pogut veure que tenia alguna petita errada. Tot i això la informació apareguda ha estat suficient per poder-la ampliar i aconseguir trobar el nom d'aquest, de moment, primer director conegut: Tomàs Pujol Companyó.

Cal dir que el nom de Tomàs Pujol havia aparegut al llibre de Josep Vergés *Recordances*¹⁶, on l'any 1925 aquest explicava com quan estudiava batxillerat, passava totes les vacances a Sant Carles de la Ràpita, on visitava el seu oncle Bernat Vergés, que era rector de la parròquia local¹⁷. Així recordava com a les tardes d'estiu el seu oncle i un petit grup de rapitencs es dirigien al far on estava Tomàs Pujol i, mentre els grans xerraven, els petits jugaven per la platja¹⁸: “Pels tardets de l'estiu, mon tio, lo senyor Frasquito Canicio, lo cónsul francès M. Felip Martinet (que la gent dia que era fill de Napoleón), lo boticari Esteller, lo forner senyor Miquel Borràs i alguns altres, i dos o tres *xicuelos* que mos hi ajuntàvem, mos dirigíem xano-xano per la carretera de Vinaroç cap al Faro, aon hi havia de torrero lo senyor Tomàs, moreno i en un gorro turc, que'l feia semblar un argelí”¹⁹. Per tant eren

¹⁴ APT, Fons de Fars. Quadern de servei del far de Sant Carles de la Ràpita, 1883-1885. Signatura 2.

¹⁵ ACMF, Tomàs Pujol Companyó-legajo 6535.

¹⁶ VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974.

¹⁷ Bernat Vergés Freixa va estar de vicari a la parròquia de Sant Carles de la Ràpita de 1866 a 1877, any en què va passar a ser rector de la mateixa fins l'any 1885. (Font: Estudi de José Garcia sobre els mossens de la parròquia en els llibres de l'arxiu parroquial).

¹⁸ S'ha conservat totalment l'ortografia de l'original.

¹⁹ VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 87.

A *La Ràpita en el temps* també es feia referència a aquestes passejades on a més s'explicava que Frasquito Canicio era l'alcalde de la localitat. (MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi

les persones amb més estudis de la localitat les que es dirigien al far per mantenir la tertúlia amb el faroner, cosa que mostra la consideració que li tenien.

També interessant en l'aspecte musical rapitenca d'aquestes *Recordances*, està el fet que els dies de festa la missa que es feia a les 9.00 h²⁰, era amb “plàtica”²¹ i acompanyament d'orgue. El nom de l'organista era Justo, i de fet en el llibre es parlava de “lo famós *Justo*”. A més, Vergés explicava amb una exclamació que la peça que amenitzava l'últim evangeli era el vals de *La Traviata*²². És interessant aquesta afirmació per veure el transvàs d'influència que en aquella època entre el repertori eclesiàstic i secular.

Lluís Millan no parlava de Tomàs Pujol en els seus articles de les bandes de música, però sí que ho va fer el mes de febrer de 2001 en referència a les corals, gràcies a esbrinaments i records de Lolita Massot, mestra de la localitat nascuda a Sant Carles l'any 1910²³, de pare farmacèutic provinent de Puigvert (Lleida) i mare rapitenca. L'article explicava com Tomàs Pujol Companyó, de Girona²⁴, de seguida s'havia integrat en la societat local del temps i gràcies a la seva cultura i tarannà aviat va fer bons amics, per esmentar els personatges que ja havien aparegut anteriorment a *Recordances* de Vergés. Al far també s'hi acostaven persones que volien aprendre solfeig i instrument, ja que Tomàs Pujol n'era molt entès i Millan ho justificava pel seu passat com a Músic Major a l'exèrcit: “Tomàs Pujol havia estat “Músic Major”, avui en diríem director, de la Banda Militar de Música del Regiment del General Prim a l'Àfrica”²⁵. Si bé és cert que l'experiència musical li venia al mestre de l'exèrcit, la documentació consultada no ha pogut confirmar exactament aquesta afirmació.

Millan explicava que el mestre va inculcar a tots els seus fills l'afició per la música i com aquests, a part de tenir les seves professions, van tenir papers clau en les iniciatives culturals i musicals de la localitat: “tots els Pujol eren músics i molt cultes. Tocaven algun instrument de corda, inclòs el violí. El pare dominava la guitarra”²⁶. Un dels fills va ser secretari de l'Agrupació Coral Rapitenca

Dasoy i Carcellé, 1996).

²⁰ Hi havia una primera missa a les 6.00 h que realitzava el vicari i una a les 9.00 h que feia el rector. (VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 86).

²¹ El terme no s'ha trobat definit ni al Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans ni al de l'Enciclopèdia Catalana però en castellà, segons el diccionari de la RAE, es refereix al discurs en que s'ensenya la doctrina cristiana, s'elogien els actes de virtut o es reprèn els vicis o faltes dels fidels. (Traducció pròpia) (REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Plática* [en línia]. <<http://lema.rae.es/drae/?val=pl%C3%A1tica>> [consulta 01.10.2015])

²² VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974, p. 86.

²³ RCSCR, Secció I, tom 122, foli 164.

²⁴ *A La Ràpita en el temps* es deia que era de l'Empordà. (MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasoy i Carcellé, 1996).

²⁵ MILLAN, Lluís. “Entitats corals a la Ràpita (i IV). De l'afició musical a les darreries del segle XIX i començaments del XX”, dins *Ràpita*, núm. 500, febrer 2001, p. 16.

²⁶ MILLAN, Lluís. “Entitats corals a la Ràpita (i IV). De l'afició musical a les darreries del segle XIX i començaments

quan es va fundar l'any 1925, de la qual Josep Torné, *Don Pepe*, en va ser el president i José Gasparín *el del Ruso*²⁷, director i fundador. Un fet puntual que apareix en l'article feia referència a la marca *stradivarius* del violí que tenien, tot i que un expert al que van consultar va afirmar que no era autèntic.

També citava diverses iniciatives que s'havien dut a terme sota la direcció dels Pujol (cors de caramelles, funcions benèfiques amb fragments d'òperes com *Marina* i sarsueles, funcions de teatre, etc.), així com el nom de persones que hi van participar, esmentant com a possible lloc on es realitzaven les actuacions el local *del Ruso*²⁸. S'ha de ressaltar que dos dels fills de Tomàs Pujol van tenir un paper clau en un dels primers diaris rapitencs, el diari local *La Ràpita*, publicat entre els anys 1909 i 1911, i del qual en va ser director Tomàs Pujol Garcia i redactor Manuel Pujol Garcia.

En aquest article de l'any 2001 Millan no estableix la connexió amb els records dels que parlava Manuel Castellá Borrell l'any 1960, en què es situava a Tomàs Pujol com a un dels directors de les bandes que hi havia a finals del segle XIX. Aquest fet és fàcilment atribuïble a la llarga distància temporal entre els dos articles, més de quaranta anys, per bé que escrits pel mateix autor, i pel fet que Lolita Massot no havia nascut en el temps en què Tomàs Pujol havia estat a la localitat, amb la qual cosa els records a què es feia referència en l'article en cap cas podien ser en primera persona. Tot i això la informació de totes les referències esmentades servirà per completar el retrat que es presentarà en els apunts biogràfics que s'han elaborat.

Per tant és important ressaltar que aquesta és la primera vegada que el nom de Tomàs Pujol Companyó es relaciona directament amb el càrrec de director d'una de les bandes locals, sent a més aquesta dada la que situa en un temps més primerenc la presència de banda de música a la localitat. A més, tal i com deia l'article de Millan de l'any 1960, en el moment que Tomàs Pujol dirigia una de les bandes de la localitat, n'hi havia també una altra.

Aquesta segona és probable que fos la dirigida pel mestre que Francisco Arnau Borrás anava a buscar a Amposta. Tot i que no es pot donar la data exacta d'aquests fet, hi ha indicis per situar-lo contemporàniament al mestre Tomàs Pujol o immediatament posterior, tant per la data de naixement de Francisco Arnau Borrás com pels coneixements que el seu net Joaquín Arnau tenia dels mestres

del XX", dins *Ràpita*, núm. 500, febrer 2001, p. 16.

²⁷ Sempre que s'ha fet referència a aquest apel·latiu s'ha trobat escrit amb una *essa*, tot i que es pronuncia amb dues.

²⁸ MILLAN, Lluís. "Entitats corals a la Ràpita (i IV). De l'afició musical a les darreries del segle XIX i començaments del XX", dins *Ràpita*, núm. 500, febrer 2001, p. 16.

posteriors. Així aquest havia sentit parlar del mestre Higinio Domingo i Monfort -que van ser directors a principis del segle XX i no els vinculava amb el fet explicat²⁹.

Cal tenir en compte que les bandes de música no sempre han estat formades per tants músics com en l'actualitat. Per exemple, l'any 1836 la música municipal de Barcelona constava d'onze músics³⁰, i l'any 1851 de trenta músics més dos portatimbales³¹. L'any 1858, en un dictamen on es parla de la reorganització de la banda municipal, s'inclouen unes bases que Almacellas considera el primer reglament de la banda o música municipal, on s'especifica que la banda té trenta-sis músics portatimbals inclosos³². L'any 1879 en un compte es testimonia la presència de trenta-set músics, enlloc dels trenta-sis que s'especificava en les bases de l'any 1858, que encara estaven vigents³³. Altres exemples de grups reduïts es troben en les fotografies antigues de moltes de les agrupacions actuals.

4.3.- El primer director conegut: Tomàs Pujol Companyó

Tomàs Pujol Companyó va nèixer el 17 de gener de 1833 a Girona i va ser batejat a la parròquia de Sant Feliu el dia 19 del mateix mes. Els seus pares eren Salvador Pujol Rotllat, de Girona, que era militar de professió, i la seva mare Antonia Companyó Santroma, de Barcelona.

El dia 2 d'abril de 1845, amb només tretze anys va ingressar voluntari a la milícia (i va assentar plaça) com a aprenent de música durant vuit anys, en el Regiment d'Infanteria de Guadalajara número 20. En el seu full de serveis s'informava de que el seu ofici era teixidor i que havia començat a servir amb setze anys, tot i que la data coincideix amb els seus tretze anys. També es feia una descripció física d'aquest: tenia el cabell i els ulls castanys, nas curt i aplanat, poca barba i boca regular.

Va ser destinat a la sisena Companyia del tercer Batalló i va continuar la resta de l'any de servici ordinari fins el 30 de setembre de 1847. L'1 d'octubre de 1847 amb motiu de la nova organització donada als cossos de l'Arma va passar al Regiment d'Infanteria de Lleó número 38, tenint ingrés a la primera Companyia del primer Batalló, on hi va estar fins el 14 d'abril de 1855. L'1 d'abril de 1853

²⁹ Entrevista a Joaquín Arnau Arasa, 03.08.2006.

³⁰ ALMACELLAS, Josep Maria. *Del carrer a la sala de concerts Banda Municipal de Barcelona 1886-1944*. Barcelona: Arxiu Municipal de Barcelona, 2006, p. 25.

³¹ *Ibidem*, p. 27.

³² *Ibid.*, p. 30.

³³ *Ibid.*, p. 33.

és ascendit a caporal 2n a la quarta Companyia del batalló. El 14 d'abril d'aquell mateix any li va ser concedit pel Cap Superior de l'Arma el reenganxament per quatre anys amb opció al premi pecuniari que marcava el Reial Decret de 2 de juliol de 1851 per haver acabat el seu primitiu “empeño”³⁴. En virtut del disposat en el Reial Decret de l'11 d'agost de 1854 se li rebaixaven dos anys del temps del seu “empeño” per l'alçament nacional.

El 30 d'agost de 1855 va tornar al servei en el Regiment d'Isabel II³⁵. A partir d'aquí no hi ha més informació sobre les seves destinacions dins l'exèrcit, tot i que sí que hi ha continuïtat en l'expedient de Tomàs Pujol Companyó de l'ACMF³⁶. Així el 30 de maig de 1859 va complir “empeño” i el 14 d'octubre del mateix any va reenganxar en el mateix Regiment. L'any 1860 se li va concedir una medalla distintiva per la campanya d'Àfrica, i va ser declarat “Benemérito de la Patria” pel Congrés dels Diputats. El 10 de setembre de 1861 va complir “su empeño” novament³⁷.

Molt interessant és el contracte que es proposava establir entre Tomàs Pujol i el batalló “Cazadores de Alba de Tormes” número 10 per tal que aquest exercís a la xaranga la part de bombardí principal a Manresa el mes d'octubre de 1860. Segons explica Ricardo Pardo Camacho en l'article “Batallón Segorbe (1856-1960)”, des de la Reial Ordre del 7 d'octubre de 1852, cada batalló estava autoritzat a formar una xaranga. Dels instrumentistes de les xarangues dels batallons, només n'hi havia un que era el Músic Major i n'hi havia tres de contractats, ja que la resta havien de ser soldats de les companyies³⁸. La xaranga estava integrada pels següents instruments: un requint, una corneta principal, tres cornetins primers, tres cornetins segons, quatre “trombas primeras”, tres “bombardones”, dos bombardins, dos cornetins, quatre trombons, dues trompes, dos “bartones”, i una “bartuba”³⁹.

Els instruments que hi ha entre cometes són instruments actualment en desús i no s'ha trobat traducció catalana. Aplicant les normes usuals s'estaria parlant de trombes, bombardons, bartons i

³⁴ En el *Diccionario Militar Español-Francés, dedicado al rey nuestro señor (Q.D.G.) por el conde Don Federico Moretti*, es tradueix aquesta paraula al francès com a *Engagement* i es definia com: “contracte pel que es constitueix un home en la obligació de servir al Rei en classe de soldat: l'“empeño” dura generalment sis anys i pot ser voluntari, per sort, o per condemna” (Traducció pròpia). (MORETTI, Federico. *Diccionario Militar Español-Francés*. Madrid: Imprenta Real, 1828). No s'ha trobat una paraula catalana exactament equivalent. S'ha fet la consulta a fons militars i no han donat una paraula equivalent sinó que han suggerien les paraules encàrrec, manament, o obligació. Així, finalment s'ha decidit no traduir-la per considerar-la més clarificadora.

³⁵ AGMS, Tomàs Pujol Companyó. Sección 1a, legajo P. 3058.

³⁶ ACMF, Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ PARDO, Ricardo. “Batallón Segorbe (1856-1960) [en línia]. <http://www.aulamilitar.com/BATALLON_SEGORBE_1856_1960.pdf> [consulta: 09.07.2015].

³⁹ *Ibidem*.

bartuba. No se n'ha trobat la definició d'aquests instruments per bé que, segons entrades en el fòrum de "Patrimonio Musical, *La música en los pasos de palio*", sembla ser que la tromba és un instrument que encara ara la Banda Municipal de Sevilla utilitza per interpretar peces en les que apareix a la partitura. Per exemple al disc compacte *Versión original* s'utilitza aquest instrument a *La Expiración (El Cachorro)*, *Marcha Fúnebre a Nuestro Padre Jesús de la Pasión* i a *La Guinalda*⁴⁰. Totes elles són marxes de la segona meitat del segle XIX i principis del segle XX: *La Guinalda*, José Gabaldá, ca. 1850, *Marcha Fúnebre a Nuestro Padre Jesús de la Pasión*, Joaquin Turina, 1899 i *La Expiración (El Cachorro)*, A. de Ysaura, 1923⁴¹.

En el llibre anomenat *Instrucción para el detall y contabilidad de la infanteria: redactada en vista de cuantos Reglamentos, Reales Ordenes, Circulares y decretos vigentes se han espedido hasta el dia* apareixen aquests instruments entre els instruments que havien de tenir els regiments i es refereix a "Bombardones ó bajos" i "Bastubas ó bajos profundos". Dintre dels instruments del batalló de caçadors, només posa els termes "Bombardones" i "Bastubas" sense cap paraula al costat⁴².

Tomàs Pujol sol·licitava en el contracte per exercir a la xaranga del batalló "Cazadores de Alba de Tormes" número 10 un salari de tres-cents reals mensuals a cobrar quan el primer cap del cos ho disposés. Seria la seva obligació executar la part de bombardí principal en totes les acadèmies en els dies i hores que se li assenyalessin. També ensenyaria als alumnes dels quals se li confiés la instrucció. En les marxes se li donaria allotjament de sergent i se li permetria portar una maleta al magatzem o al lloc on es disposés, sent a compte seu satisfer part de despeses que correspongués. Se li permetria vestir de paisà fora dels actes de formació i assistir amb previ permís dels seus caps a funcions particulars. Per últim es comprometia a seguir tres anys a la milícia del Batalló⁴³.

Per la seva part el Cos acceptava tot el que havia expressat Tomàs Pujol, sempre que ho aprovés el Cap Superior de l'Arma. A més s'afegia que el primer Cap del Cos el podria acomiadar si ho cregués oportú sense que se li abonés cap import per la marxa. D'acord amb el que establia la

⁴⁰ PATRIMONIO MUSICAL. *Foro de opinión. La musica en los pasos de palio. Reflexiones* [en línia]. JAIME94. <<http://www.patrimoniomusical.com/foro/viewtopic.php?t=2390&sid=673568f46d59aee530328c7dd1072817>> [consulta: 10.07.2015].

⁴¹ PATRIMONIO MUSICAL: *Actualidad. "Avance del nuevo disco de la banda municipal de Sevilla"* [en línia]. <<http://www.patrimoniomusical.com/avance2.htm>> [consulta: 10.07.2015].

⁴² SOCIAS, M. *Instrucción para el detall y contabilidad de la infantería: redactada en vista de cuantos Reglamentos, Reales Órdenes, Circulares y decretos vigentes se han espedido hasta el dia*. [s.l.]: editor Imp. Luis Tasso, 1858.

⁴³ AGMS, *Batallón Cazadores Alba de Tormes nº10. Contrata que hace con este Batallón Tomas Pujol y Compañero natural de Gerona provincia de id. procedente de la 8ª Compañía de este Bon y el hijo de D. Salvador y de D. Antonia. Condiciones de interesado*.

Reglamentació de 25 de gener de 1854 i mitjançant a que gaudia d'aforament militar estaria obligat a saludar, respectar i obeir a tots els caps i oficials de Regiment, els quals el podrien arrestar quedant subjecte a ser castigat d'acord a ordenances per les faltes que en aquest concepte cometés així com pels juraments militars en que incorregués.

El Cos, a més de la paga indicada subministraria al soldat les peces de roba i pantalons de drap que hauria de portar en les formacions i sempre que vestís de militar, essent la seva obligació conservar-les i respondre amb el seu sou a qualsevol pèrdua o deteriorament anticipat. L'instrument que toqués seria del seu compte i se li donaria un bagatge major després de cobrir les atencions del Cos. Tindria allotjament corresponent a la classe que estava assimilat i podria vestir de paisà fora dels actes de formació. Se li obligaria a servir la seva contracta durant tres anys sense que tingués opció a acomiadar-se sempre que se li complissin aquestes condicions. Assistiria a totes les formacions amb la milícia i seguiria tots els moviments del Batalló. Per últim obeiria en tot allò concernent a la seva obligació al Músic Major, donant als alumnes les lliçons que aquest designés i observaria les regles de policia i les del règim intern del Batalló en la part que li correspongués⁴⁴. Per tant, en el moment de signar aquest contracte Tomàs Pujol no era el Músic Major de la xaranga militar tal i com afirmava Millan en els seus articles⁴⁵.

Finalment, aquest document estava signat pel mateix Tomàs Pujol:

“Y para que el Exm. Sr. Director General del Arma resuelva lo que crea conveniente, firma el interesado esta contrata autorizada por los Jefes del Batallon
Manresa Octubre de 1860”⁴⁶.

Tot i que aquest contracte era per una durada de tres anys, finalment Tomàs Pujol va estar a l'exèrcit fins el 10 de setembre de 1861. Així apareixia a l'expedient de l'ACMF⁴⁷, i també en un document de l'AGMS on es manifesta que aquest va obtenir llicència absoluta a final de setembre de 1861⁴⁸. El 16 de gener de 1863 Tomàs Pujol aspira a ser admès al “Curso Extraordinario del Cuerpo de

⁴⁴ AGMS, *Batallón Cazadores Alba de Tormes nº10. Contrata que hace con este Batallón Tomas Pujol y Compañero natural de Gerona provincia de id. procedente de la 8ª Compañía de este Bon y el hijo de D. Salvador y de D. Antonia. Condiciones de interesado.*

⁴⁵ MILLAN, Lluís. “Entitats corals a la Ràpita (i IV). De l'afició musical a les darreries del segle XIX i començaments del XX”, dins *Ràpita*, núm. 500, febrer 2001, p. 16.

⁴⁶ AGMS, *Batallón Cazadores Alba de Tormes nº10. Contrata que hace con este Batallón Tomas Pujol y Compañero natural de Gerona provincia de id. procedente de la 8ª Compañía de este Bon y el hijo de D. Salvador y de D. Antonia. Condiciones de interesado.*

⁴⁷ ACMF, Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535.

⁴⁸ AGMS, Tomàs Pujol Companyó. Sección 1a, legajo P. 3058.

Torreros de Faros”, a tenor de l’anunci de la Direcció General d’Obres Públiques de 12 de desembre de 1862. En aquell moment vivia a Gràcia (Barcelona). L’1 de febrer de 1863 sol·licita ingressar a l’Escola Pràctica de Fars i el 9 de febrer del mateix any se’l nomena alumne a l’Escola de Fars. El 6 d’agost de 1863 se’l nomena torrer auxiliar al far de Llobregat i el 26 d’agost de 1863 pren possessió al far de Llobregat⁴⁹. Cinc dies després, el dia 31 d’agost de 1863, Tomàs Pujol Companyó es va casar en primeres núpcies amb Florentina Martínez Urrutia i, segons l’acta matrimonial, van a viure a Sant Boi de Llobregat⁵⁰.

Donat que hi havia fars de difícil cobertura, els faroners eren constantment destinats a diferents fars, per bé que hi havia un sistema de sol·licitud de trasllat i de permuta que els permetia sovint establir-se en un far determinat. Aquest va ser el cas de Tomàs Pujol Companyó que va utilitzar aquest sistema per estar a Sant Carles de la Ràpita primer per un període de gairebé quatre anys i mig, i després d’uns set mesos al far d’Almeria, va tornar a Sant Carles de la Ràpita on va ser faroner durant catorze anys de manera ininterrompuda⁵¹.

Fent un breu recorregut per les èpoques que va estar a Sant Carles de la Ràpita, s’esmentarà només breument el pas per altres fars quan eren destinacions immediatament anteriors o posteriors a la possessió del far de la Ràpita. Després de prendre possessió al far de Llobregat passa com a torrer, i torrer ordinari al far de Calella⁵² i el 28 de març de 1865 pren possessió al far de la Banya a les afores de Sant Carles de la Ràpita. En aquell període, el dia 28 de gener de 1866, naix el seu fill Salvador Pujol Martínez i se’l bateja el mateix dia. En l’acta de bateig s’especifica que en aquell moment la família Pujol Martínez vivia al carrer Sant Rafel de Sant Carles de la Ràpita⁵³. El 18 de febrer cessa del far de la Banya i el 27 del mateix mes pren possessió al far de Vilanova i la Geltrú. El 26 de març de 1867 pren novament possessió al far de Sant Carles de la Ràpita, prèvia sol·licitud de permuta amb Simón Miranda Ortiz.

El 8 de juliol de 1870 va morir la seva primera esposa, Florentina Martínez Urrutia⁵⁴, amb qui havia tingut un fill. El dia 8 d’abril de 1871 es casava amb la seva segona esposa Barbara Garcia

⁴⁹ AGMS, Tomàs Pujol Companyó. Sección 1a, legajo P. 3058.

⁵⁰ Informació de l’Acta de matrimoni de Tomàs Pujol Companyó amb Florentina Martínez Urrutia, gentilesa de David Moré.

⁵¹ ACMF, Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535.

⁵² El 27 de juny de 1864 se’l nomena primer només com a torrer al far de Calella i hi pren possessió el 10 d’agost de 1864. El 8 de febrer de 1865 se’l nomena torrer ordinari al far de Calella. (ACMF. Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535).

⁵³ APSCR, *Llibre de bateigs*, tom 5, p. 82, núm. 11.

⁵⁴ APSCR, *Llibre de morts*, tom 2, p. 260, núm. 27.

Gasparin, natural de la localitat⁵⁵. El 22 de setembre de 1871 cessa del far de Sant Carles de la Ràpita i el 20 d'octubre de 1871 pren possessió del far d'Almeria. El 22 d'abril de 1872 se'l nomena novament per permuta al far de la Ràpita i hi pren possessió el 22 de maig de 1872. A partir d'aquí restarà al far de Sant Carles de la Ràpita durant poc més de catorze anys de manera ininterrompuda.

El matrimoni va tenir sis fills fruit del seu matrimoni. El primer fill, de nom Tomàs, va nèixer a Almeria l'any 1872⁵⁶ i a partir d'aquí hi ha documentat el naixement de quatre dels cinc fills restants a Sant Carles de la Ràpita. El 6 de març de 1874 va nèixer el seu fill Salvador Enrique Antonio Pujol Garcia⁵⁷. El següien el 5 de maig de 1878 Enrique Juan Mariano⁵⁸, el 27 d'abril de 1885, Dario Ismael Antonio⁵⁹, i el 30 de juliol de 1887 Manuel Oscar⁶⁰. Respecte aquest darrer, cal remarcar que Tomàs Pujol ja no estava al far de la Ràpita quan va nèixer el seu darrer fill, sinó al far de Calella, tot i que aquest nasqués a Sant Carles de la Ràpita. Sembla ser que cap a l'any 1876 va nèixer el seu altre fill, de nom Enric, tot i que no consta ni com a nascut ni com a mort a Sant Carles de la Ràpita.

Tot i que no ha aparegut cap nomenament que acrediti que l'any 1876 estigués al far del Fangar, també a Sant Carles de la Ràpita, en el seu historial de l'ACMF constava que el 5 de juny de 1876 el Ministeri de la Marina li dóna a ell i a Miguel Escudero, torrers segon i tercer del far del Fangar, les gràcies per l'ajut prestat a uns naufrags⁶¹. El 10 d'abril de 1886 se'l nomena torrer primer i el 5 de juny d'aquell mateix any cessa del far de Sant Carles de la Ràpita. Posteriorment prendrà possessió del far de les illes Medes (2 de juliol de 1886), el far de Calella (18 d'agost de 1886) i al far de Salou (17 de juny de 1888). Després d'haver sol·licitat la concessió del dret a servir en fars de repòs el 15 de desembre de 1886 i que aquesta primer es denegué i posteriorment no es resolgués en un llarg període de temps per manca de documentació, el 12 de juny de 1889 va sol·licitar una llicència il·limitada que se li va concedir. Finalment es va desestimar la seva petició del dret a servir en els fars de repòs. L'any 1890 residia a Barcelona, a la Rambla de les Flors, núm. 10, segon pis i el 27 de juliol de 1891 es dicta ordre de jubilació per impossibilitat física per “intensas y frecuentes congestiones cerebrales”⁶². Mor a Sant Carles de la Ràpita el 19 de febrer de 1907⁶³.

⁵⁵ APSCR, *Llibre de matrimonis*, tom 2, p. 254, núm. 13.

⁵⁶ Gentilesa de David Moré.

⁵⁷ RCSCR, Secció I, tom 9, foli 132.

⁵⁸ RCSCR, Secció I, tom 4, foli 29.

⁵⁹ RCSCR, Secció I, tom 7, foli 132.

⁶⁰ RCSCR, Secció I, tom 8, foli 83.

⁶¹ ACMF, Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ RCSCR, Secció III, tom 17, foli 192.

D'acord amb totes aquestes dades, la primera vegada que Tomàs Pujol s'instal·la a la localitat és quan és torrer al far de la Banya, far que es troba a més de vint quilòmetres de la localitat per terra. Essent que segons Manuel Castellá Borrell els alumnes anaven al far a celebrar acadèmia⁶⁴, això indica que no podia ser fins que no va ser torrer del far de la localitat uns anys més tard. La primera vegada que pren possessió del far de la localitat és el 26 de març de 1867, cessant uns quatre anys després, el 22 de setembre de 1871. La segona vegada que pren possessió del far de Sant Carles de la Ràpita és el 22 de maig de 1872, cessant després de poc més de catorze anys, el 5 de juny de 1886. Per tant la formació de la banda esmentada no començaria abans de l'any 1867 ni acabaria després de 1886, per bé que una altra persona hagués pogut continuar fent-se càrrec d'aquesta banda com a director.

Per tal de documentar a l'hemeroteca l'existència d'aquesta banda, es va fer una cerca dels programes de festes als diaris de l'època, però tot i que es van trobar programes compresos dintre d'aquesta època a partir de l'any 1881⁶⁵, només l'any 1886 es feia referència a la música. En aquest cas les dues agrupacions instrumentals que amenitzaven les festes de Sant Carles de la Ràpita eren un “tamboril y dulzaina” i la “copla” i “orquestra *dels Petits*”⁶⁶. Tot i això l'any 1887, quan ja havia marxat el mestre, apareixia una carta informant de les festes que havien tingut lloc a Sant Carles de la Ràpita i on es dedicava bona part de l'atenció en un fet que havia afectat a la banda municipal de la localitat, a la qual s'havia fet canviar del lloc de la plaça de bous on tenia costum de tocar⁶⁷. Per tant aquest document deixava clar que la presència de la banda de música estava arrelada a la població des de feia temps. Tot i això, caldria saber si la banda a la que es feia referència era la formada pel mestre Tomàs Pujol o l'altra a la que feia referència Manuel Castellá Borrell en l'entrevista d'octubre de 1960.

Per tal de tractar sistemàticament i àmpliament les funcions que la música tenia dintre de les festes majors, es tractarà en el següent capítol tota la informació sobre les agrupacions musicals que van participar en les festes majors a Sant Carles de la Ràpita entre els anys 1881 i 1920.

⁶⁴ MILLAN, Lluís. “Habla D. Manuel Castellá Borrell”, dins *Ràpita*, núm. 16, octubre 1960, p. 5-6 pdf.

⁶⁵ Es va trobar informació dels anys 1881, 1882, 1885 i 1886.

⁶⁶ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2. S'ha posat junt copla i orquestra tot i que al programa ho posa separat i de vegades s'utilitza una denominació i altres, l'altra denominació. Especificat en l'apartat de funció de la banda.

⁶⁷ Z. “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

4.4.- El far com a lloc d'assaig

Donat que segons Manuel Castellá Borrell els músics anaven al far a celebrar acadèmia⁶⁸, a continuació s'expliquen breument les característiques de l'emplaçament en qüestió. N'hi ha informació detallada al respecte al web del port de Tarragona. El far es va encendre l'any 1864 i amb el text que a continuació s'inclourà “es posava en coneixement dels navegants l'entrada en servei i les principals dades d'aquesta llum, successora dels focs que antigament es venien encenent en la torre de Sant Carles”⁶⁹:

“El dia 1 de setembre de 1864 s'encendrà aquest far situat en la punta de la Senieta, a 8 cables al S 30° O de la ciutat de Sant Carles de la Ràpita, dins del port dels Alfacs. Les seves característiques són:

Llum vermella fixa.

Aparell catadiòptic de 6º ordre.

Abast 6 milles.

Latitud 40º 36' 45" N;

Longitud 6º 47' 00" E de San Fernando.

Elevació sobre el mar 9 m.

Elevació sobre el terreny 6,8 m.

La torre és del color de la pedra natural de la pedra de carreus en què està formada i la cúpula de la llanterna del color natural del coure. És de figura cilíndrica i ocupa el centre de l'habitació dels torrers, dels quals sobresurt 2,3 m.

Aquest far, en unió amb la boia de campana i de salvament que està fondejada a 6,5 cables al SO de la punta del Galacho, marquen de nit l'entrada al Port dels Alfacs”⁷⁰.

L'any 1875 l'enginyer cap de Tarragona, Cecilio Cardenal en feia un relat exhaustiu. De tot el seu relat se n'han seleccionat els passatges que fan referència a l'espai en concret del far. En ell explicava fins i tot com hi havia un camí plantat d'arbres que comunicava el far amb la carretera de

⁶⁸ MILLAN, Lluís. “Habla D. Manuel Castellá Borrell”, dins *Ràpita*, núm. 16, octubre 1960, p. 5-6 pdf.

⁶⁹ PORT DE TARRAGONA. *Fars i abalisament*. SANCHEZ, Miguel Ángel. *Far de Sant Carles de la Ràpita* [en línia]. <<http://www.porttarragona.cat/ca/el-port/fars-aballisament/s-c-rapita.html>> [consulta 09.07.2015].

⁷⁰ *Ibidem*.

Vinaròs a la Venta Nueva. Respecte l'edifici aquest tenia adjunt a la seva esquerra un aljub, al davant un pati i al darrera un hort. L'interior d'aquest estava dividit en tres zones mitjançant dos envans senzills. Al mig quedava el vestíbul, la torre, uns armaris i una habitació destinada a magatzem i l'altra a reparacions. A l'esquerra hi havia tres habitacions, la primera destinada a l'enginyer, la segona al torrer i la tercera que comunicava amb l'habitació de reparacions o el magatzem d'oli. A la dreta hi havia dues habitacions per al torrer, la cuina i l'excusat. A continuació es reproduïxen els passatges que s'acaben de resumir:

“L'edifici de planta quadrada, de 13,10 m de costat, està situat en el centre d'una plaça quadrada, també de 30 m² de la qual s'aprofita com pati la part anterior i com hort la zona corresponent a les façanes laterals i posterior.

[...]

Dos envans senzills normals a la façana principal divideixen la planta en 3 zones: la central de 4,70 m d'ample i per mitjà d'envans transversals es completa la distribució de l'espai edificat que es redueix a un vestíbul, en primer terme, seguit d'un espai quadrat, en el centre del qual està la torre i els seus angles s'han aprofitat per armaris per mitjà d'envans que els aixamfrana; segueixen a aquest espai una habitació destinada a magatzem i habitació de reparacions, totes a la zona central. La de l'esquerra està dividida en tres habitacions, la primera amb cambra destinada a l'enginyer, la 2a al torrer i la 3a en comunicació amb l'habitació de reparacions o magatzem d'oli. Per últim, a la zona de la dreta, hi ha 2 habitacions pel torrer, la cuina i l'excusat. En l'interior de la torre que es troba tota estucada i el radi de la qual és d'1,50 m, s'allotja l'escala de cargol d'ànima, construïda tota de carreus, i els esglaons de la qual tenen una longitud d'1,35. A l'altura del terrat té aquesta practicada una petita porta que dóna accés a aquell, seguint l'escala fins el pis on acaba la torre, on hi ha practicat un parany pel qual es penetra a la cambra d'il·luminació. En el centre d'aquesta va subjecta la columna de fosa sobre la que es col·loca l'aparell i el llum.

[...]

Com accessoris de l'edifici poden contar-se: l'aljub, construït a l'esquerra, amb una capacitat d'uns 13,5 metres cúbics, de secció quadrada i amb una boca per on s'extreu l'aigua, que és conduïda per les canonades que abans s'indicaren.

[...]

Un camí de 165 m de longitud i 5,50 d'ample, plantat d'arbres, posa en comunicació el far amb la carretera propera de Vinaròs a la Venta Nueva”⁷¹.

⁷¹ PORT DE TARRAGONA. *Fars i abalisament*. SANCHEZ, Miguel Ángel. *Far de Sant Carles de la Ràpita* [en línia].

Donades les característiques de la distribució de l'edifici del far, segurament s'assajava a les habitacions destinades al torrer. Això fa suposar un grup no molt nombrós ja que aquestes semblen de dimensions reduïdes per realitzar acadèmia -és a dir els assaigs-. Tot i això també cap la possibilitat que es fes a l'exterior.

4.5.- Els inicis de les bandes de música en altres localitats de l'entorn geogràfic

Tot i que no es pot assegurar la data exacta en què Tomàs Pujol va fundar la banda de la localitat, el fet que es casés amb una rapitena l'any 1871 és una bona raó que a partir d'aquell moment el mestre decidís establir-se definitivament a la localitat. Essent que poc temps després va ser destinat a un altre far i que no va tornar a prendre possessió del far de la Ràpita fins el 22 de maig de 1872, fa pensar que va ser a partir d'aquell moment que la banda va començar a organitzar-se.

En moltes de les altres localitats del Montsià també van existir bandes en aquelles èpoques. S'ha buscat informació sobre els inicis de les altres bandes de l'entorn geogràfic de Sant Carles de la Ràpita per tal de veure quins van ser els factors que van propiciar la seva creació. Tot i això sovint només hi ha informació disponible sobre l'existència d'una banda i no sempre apareixen les causes que van propiciar la seva aparició. Per exemple a Alcanar l'any 1835⁷² existia una banda que es va desfer a causa de les guerres carlistes, quan es va cremar l'església parroquial de la localitat -que també actuava de fortí- i el que hi havia a l'interior, entre d'altres coses els instruments i les partitures. Tot i això quan l'any 1845 la reina Isabel II va passar per la localitat se li va demanar col·laboració per recuperar la banda i encara es conserva un dels instruments que va regalar⁷³. Tot i això, en el llibre de defuncions de la localitat entre els anys 1605 al 1685 apareixia una anotació que deixa entreveure el fet que a la localitat hi hagués un conjunt organitzat ja en aquelles dates. El text que apareixia era el següent: “Miquel Forcadell de la Música morí el 3 de desembre de 1610”⁷⁴.

<http://www.porttarragona.cat/ca/el-port/fars-aballisament/s-c-rapita.html> [consulta 09.07.2015].

⁷² Al llibre *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)* apareix aquesta data mentre que a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* es dona com a data el 1934. Tot i això a *150 anys de música* es justifica el perquè el 1935 és la data correcta.

⁷³ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. [S.l. : s.n.], 1997 (Tortosa: Coop. Gràfica Dertosenca)

⁷⁴ Informació que apareixia al llibre *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*, però que tal i com es deia en el mateix llibre, era fruit de la recerca d'Agustí Bel publicada sota el títol *Cap dia sense descoberta*.

A Amposta les notícies més antigues apareixen l'any 1901, en què hi havia una Unió Filharmònica que va desaparèixer posteriorment. A partir de 1915 és quan es posen les bases per a la fundació de La Lira Ampostina l'any 1916 i posteriorment amb músics que havien estat fundadors d'aquesta es crea La Unió Filharmònica l'any 1917. En el lloc web de la Unió Filharmònica s'afirma que va ser la intervenció de músics valencians arribats a la localitat per treballar als cultius d'arròs els que van propiciar la sortida de les bandes de música a la localitat, expressant-ho de la següent manera: “Es coneix positivament que foren un grup de músics valencians, concretament de la Vall d'Uixó i Nules, els que arribaren a Amposta a treballar, i donat el cas que alguns d'ells sabien música i portaven els seus instruments per tal d'omplir el seu temps lliure, decidiren començar a tocar junts”⁷⁵.

Joaquín Urquizú, membre de la Unió Filharmònica des de l'any 1945, de la qual posteriorment va ser president -i que després va ser president de la Federació Catalana de Societats Musicals així com de la Confederació Espanyola-, també apuntava al País Valencià com a lloc de procedència de l'afició de la música de les Terres de l'Ebre. Tot i això, també incloïa com a factor que va influir en l'aparició de la música de banda al territori, el fet que quan la banda que hi havia en el quarter de Tortosa es va extingir a principis del segle XX, els músics d'aquesta van ensenyar música als pobles limítrofs⁷⁶.

Encara dintre d'Amposta cal aportar una altra informació, en aquest cas procedent de la Lira Ampostina. En el seu llibre *75 anys de vivències de la Lira Ampostina (1916-1991)*, s'afirma que entre els set músics que es van unir per fer ball l'any 1915, grup originari de la banda que posteriorment es va anar ampliant, n'hi havia tres de Santa Bàrbara, fet que dona a conèixer la presència d'alguns músics dintre de la comarca del Montsià⁷⁷. L'any 1899 ja existia una banda de música a Santa Bàrbara que posteriorment es va desfer i refer als anys vint, gràcies al dolçainer Daniel Arasa que la va tornar a posar en marxa i la va dirigir⁷⁸. Cal remarcar que a finals del segle XIX, Santa Bàrbara era una ciutat amb una població lleugerament inferior a la de Sant Carles de la Ràpita, cosa que no passa en l'actualitat⁷⁹.

⁷⁵ SOCIETAT MUSICAL LA UNIÓ FILHARMÒNICA D'AMPOSTA. *Banda de música. Història* [en línia]. <<http://www.lafila.cat/pagina.asp?id=47&i=ca>> [consulta: 02.11.2015].

⁷⁶ URQUIZÚ, Joaquín. “Origen y trayectoria de las bandas de música en Cataluña” (Facilitat pel mateix autor. Inèdit)

⁷⁷ EIXIMENO, Manel: *75 anys de vivències de la Lira Ampostina (1916-1991)*. Amposta: Societat Musical La Lira Ampostina, 1992.

⁷⁸ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

⁷⁹ IDESCAT I CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS. *Santa Bàrbara, evolució de la població de fet* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/pub/?geo=mun%3A431384&id=shd&n=1341&lang=es#Plegable=geo>> [consulta: 10.10.2015].

A *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*, es fa referència a totes les bandes de música que hi havia l'any 2003 a les comarques de Tarragona, així com a les bandes que havien estat precursors de les actuals. De la mateixa manera s'esmentaven les bandes que havien hagut en els pobles que en aquell moment no comptaven amb banda. És interessant fer-ne un breu repàs perquè dona una mostra de la distribució de les bandes de música a la província, així com una mostra de les zones on el fenomen no va perdurar.

A la comarca del Montsià només la localitat de Freginals no té -ni ha tingut que se sàpiga fins el moment- banda de música. Aquest fet s'explica per ser el poble més petit de la comarca amb 405 habitants l'any 2014, a més d'estar a molt poca distància d'Amposta, localitat amb dues bandes molt importants. Tot i que també limita amb el terme municipal de Sant Carles de la Ràpita, l'accés per carretera més directe és a Amposta. La resta de poblacions, algunes com Godall i Masdenverge amb només 673 i 619 habitants respectivament, compten amb banda de música en l'actualitat. De fet a Godall hi havia una banda cap al 1900 que aparentment assajava en un celler. La mateixa banda encara existia als anys vint i era constituïda per uns vuit músics. Probablement aquesta va desaparèixer l'any 1932 amb la creació de l'orquestra *Els Rossinyols*, no recuperant-se la tradició bandística a la població fins l'any 1985 en què va aparèixer l'Agrupació Musical de Godall⁸⁰. L'orquestra *Els Rossinyols* aglutinava, segons s'explicava al diari *El Punt*, uns seixanta músics⁸¹, dada que contrasta amb els vuit músics dels anys vint. Respecte Masdenverge, les primeres notícies d'una banda de música daten de 1925⁸².

Els inicis de les bandes dels altres municipis de la comarca estan datats en el cas d'Ulldecona a l'any 1870⁸³, i de la Sénia al 1904⁸⁴. Al Mas de Barberans hi ha notícies de dues bandes de música entre 1931 i 1936, tot i que es creu que aquestes van ser creades als anys vint⁸⁵. Per últim les informacions sobre la banda de música de la Galera es remunten a 1925 tot i que es conserva un

⁸⁰ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 28.

⁸¹ ALBELLA, Mª Josep. "Apunts. Les nostres comarques. Godall. Una banda exemplar", dins *El Punt*, 17.08.2003, p. 41.

⁸² FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 30.

⁸³ Aquesta és la informació que apareix a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* i també al lloc web de l'entitat, tot i que al llibre *Les músiques d'Ulldecona* n'hi ha evidències anteriors.

FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 35.

⁸⁴ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 34.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 29.

instrument semblant a un bombardí que acompanyava els cants del Rosari de l'Aurora dels confreres del Roser. Aquesta confraria, que va aparèixer per tota Catalunya a partir de 1570 i era promoguda per frares dominicans de l'Orde de Predicadors, va estar activa a la població des d'inicis del segle XVII fins finals del XVIII, només quedant interrompuda la seva activitat en temps de guerra⁸⁶.

Per tant dintre de la comarca del Montsià les notícies sobre bandes de música comencen en el segon terç del segle XIX, havent testimonis en totes les localitats -excepte Freginals- abans del segon terç del segle XX. La Taula 4.1 fa un quadre resumint les dades explicades anteriorment. S'ordenarà les localitats cronològicament d'acord amb els primers testimonis. Si es desconeix la data de fundació i la data que s'inclou es basa en notícies sobre la presència de la banda, s'inclourà l'abreviació de la paraula llatina *circa*.

Taula 4.1. Data de les primeres notícies sobre les bandes de música a les poblacions de la comarca del Montsià.

Població	Data primeres notícies
Alcanar	ca. 1835
Ulldecona	ca. 1870
Sant Carles de la Ràpita	Inicis abans de 1886 ⁸⁷
Santa Bàrbara	ca. 1899
Godall	ca. 1900
Amposta	ca. 1901
La Sénia	1904
Sant Jaume d'Enveja	1922
Masdenverge	ca. 1925
La Galera	ca. 1925
Mas de Barberans	ca. 1931 ⁸⁸
Freginals	-

La taula mostra com Sant Carles de la Ràpita és una de les localitats del Montsià on es té documentada la presència d'una banda des de fa més temps, només superada per Alcanar i

⁸⁶ FERRERÓ, Joan Ramón ; BAYLACH, Miquel G. *La Galera. Fets i gent*. La Galera: Fundació Amics de la Mare de Déu de La Galera, DL 1998, p. 73.

⁸⁷ Aquest és l'any en què Tomàs Pujol va marxar de la localitat i per la qual cosa, la banda funcionava amb anterioritat a aquesta data.

⁸⁸ La informació que s'inclou a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* afirma l'existència de dues bandes de música entre 1931 i 1936 que es devien crear als anys vint dels segle XX. (FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003).

Ulldecona. S'ha de destacar que prèviament a aquesta tesi només hi havia informació sobre l'origen de bandes a la població des del primer terç del segle XX. En molts dels casos reflectits a la taula no apareix informació de les raons de la seva formació, per la qual cosa una conclusió en aquesta direcció podria estar esbiaixada. La fundació d'una banda sovint és iniciativa dels veïns de la localitat que en trobar una persona preparada li ho proposen, tot i que també es podia donar el cas a l'inrevés, quan arriba una persona amb coneixements suficients a la localitat i engega l'activitat entre les persones interessades. Ja s'ha explicat el cas de Sant Carles de la Ràpita, Alcanar i Amposta.

En el cas de la Sénia, amb anterioritat a la data de fundació de la banda, la població contractava bandes d'altres indrets per amenitzar les seves festes. Un músic del municipi de Sant Jordi del Maestrat (Baix Maestrat, Castelló), que havia cursat estudis de piano i orgue al seminari de Tortosa i violí i piano al conservatori barceloní de Sa Majestat la Reina Isabel II, va fer amistat durant el servei militar amb un veí de la Sénia i va començar a visitar la població. En una de les ocasions li van preguntar si formaria una banda de música i tot i la negativa inicial, al cap d'un temps els va dir als seus amics senienecs que si es compraven els instruments els ensenyaria a tocar⁸⁹. A la Galera va fer falta el pas per la vila d'una persona amb coneixements suficients perquè es fundés la primera banda de música, encara que prèviament l'any 1925 un grup d'aficionats havia ensenyat solfeig a joves de la població. Així el primer director de la Galera va ser “un rodamón que es guanyava la vida tocant el bombardí”, mentre que a Masdenverge va ser iniciativa d'una persona de la localitat⁹⁰.

En aquests municipis, abans de la banda és possible que hi hagués altres tipus d'agrupacions. En el cas de la Sénia, amb anterioritat havia hagut la tradicional música de gaita i tabal que va amenitzar les festes fins la retirada del darrer dolçainer dels anys setanta⁹¹. A la localitat també hi havia una rondalla constituïda per vuit músics, set dels quals tocaven instruments de corda i un de percussió. Per últim també hi havia un grup coral anomenat *En Som 43*⁹².

És interessant veure com va haver-hi localitats on la banda i la dolçaina i tabal coincidien a festes. En el llibre *Les bandes de música a Benicarló, aproximació històrica*, s'explica com no s'ha trobat

⁸⁹ MIRÓ, Lluís (text). *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*. La Sénia: Agrupació Musical Senienca, DL 2004.

⁹⁰ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

⁹¹ No s'especifica de quin segle però en anterioritat es parla del 1904, amb la qual cosa sembla que és del segle XX (MIRÓ, Lluís (text). *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*. La Sénia: Agrupació Musical Senienca, DL 2004, p.21).

⁹² MIRÓ, Lluís (text). *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*. La Sénia: Agrupació Musical Senienca, DL 2004.

referències sobre música instrumental de caràcter popular entre els segles XVII i XVIII encara que tot fa pensar en la intervenció de la dolçaina i tabal en aquest tipus de festes, que sí que estava comprovada en el segle XIX. En aquesta localitat amb l'aparició de les bandes no es va desplaçar al dolçainer dels actes festius, sinó que es contractava als dos grups⁹³. L'any 1848 només es va contractar la banda i els veïns es van estranyar tant que l'Ajuntament va decidir d'urgència incorporar al dolçainer als festejos⁹⁴. En un principi cobraven el mateix els dos grups tot i que això va anar canviant⁹⁵.

La funció de la dolçaina no era solament realitzar les cercaviles sinó “d'estimular el ball públic en les animades nits de les festes patronals o en les festes organitzades per algun esdeveniment singular [...] sense que la seua participació es trobara absent en les funcions religioses”⁹⁶. Encara hi ha més aspectes a destacar del mateix llibre. Així per exemple, en la celebració de la festivitat del patró de la localitat de l'any 1618, es van contractar tres homes d'Ulldecona perquè cantessin per la festa major⁹⁷, on s'hi van estar quatre dies i mig⁹⁸. Aquest és un exemple que mostra com també en la comarca del Montsià hi havia tradició musical.

Per últim és molt interessant que encara que la localitat de Benicarló comptava amb banda pròpia almenys des de 1843 (primera notícia en els llibres d'actes de l'Ajuntament conservats d'aquella localitat)⁹⁹, l'any 1902, per tal de donar un realç especial a les festes patronals es va contractar la banda militar del Regiment d'Otumba, de Castelló, encara que també es va contactar al dolçainer¹⁰⁰. Així doncs aquest és un exemple de com, tot i tenir banda pròpia, en algunes ocasions es contractaven bandes més importants per realçar un determinat esdeveniment.

⁹³ CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 21.

⁹⁴ ORRIOS BUENO, Mª Pilar: Noticias sobre música y músicos en Benicarló en el siglo XIX, BCEM, núm 16, Benicarló, octubre-desembre 1986, pp. 7-20, citat a CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 21.

⁹⁵ CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 21-22.

⁹⁶ *Llibre d'actes de les sessions de Ple de l'Ajuntament de Benicarló*, 1876, març, 5 i 1843, juny, 19 citat a CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 22.

⁹⁷ CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 20.

⁹⁸ *Juraderia. 1936. Lo procurador fiscal contra -Baltasar Anglés. Benicarló*. ARV, secció clergat, lligall 935, caixa 2471-72 citat a CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 20.

⁹⁹ *Llibre d'actes de les sessions de Ple de l'Ajuntament de Benicarló*, 1843, juny, 19 citat a CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 36.

¹⁰⁰ CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001, p. 22.

A la comarca del Baix Ebre el nombre de bandes també és molt significatiu tot i que no totes les seves poblacions mantenen actualment banda pròpia. Així dels catorze municipis de la comarca, mantenen la banda nou d'ells, mentre que als altres cinc hi ha notícies de bandes en èpoques anteriors. La Taula 4.2 resumeix la informació que es té sobre aquestes bandes. Novament, s'han ordenat les localitats cronològicament d'acord amb els seus primers testimonis. Finalment, s'ha marcat amb gris les localitats on actualment no hi ha banda.

Taula 4.2. Data de les primeres notícies sobre les bandes de música a les poblacions de la comarca del Baix Ebre.

Població	Data primeres notícies
El Perelló	ca. 1880
Tivenys	ca. 1890
Tortosa	ca. 1894
Ametlla de Mar	ca. Inicis segle XX
Aldover	Inicis segle XX
Benifallet	Inicis segle XX
Roquetes	1907
Ampolla	1907
Paüls	1911
Xerta	Anys deu del segle XX
Alfara de Carles	Poc després de 1922
Deltebre	1925 (Jesús i Maria), 1926 (la Cava)
Camarles	1931
Aldea	1936

De nou, poques vegades es coneix com es van formar aquestes agrupacions de la comarca del Baix Ebre. Així per exemple, la banda que hi havia a principis del segle XX a l'Ametlla de Mar es pensa que estava vinculada a la Societat Unió Ametllense, que oferia sessions de ball i de teatre¹⁰¹. A Paüls va ser després que uns veïns acordessin amb Isidre Alcón -veí de Pinell de Brai- muntar un bar per fer música en viu que va aparèixer la Lira Paulsense, amb disset músics dirigits per aquest veí¹⁰². Curiós és el cas de la banda del Perelló, ja que les primeres notícies d'una banda tenen els seus orígens cap al 1880 en la creació per part d'un capità de l'Exèrcit anomenat Blanco d'una banda amb tretze músics¹⁰³. Així apareix de nou un exemple de la influència de l'exèrcit en la creació de

¹⁰¹ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 14.

¹⁰² *Ibidem*, p. 17.

¹⁰³ *Ibid.*, p.18.

bandes, si més no en poques vegades s'havia reflectit d'una manera tant clara. En canvi a Roquetes va ser la Societat Obrera, Instructiva i de Socors Mutus la Lira Roquetense, fundada l'any 1907 la que entre les seves seccions tenia una banda de música¹⁰⁴.

Quant a la resta de comarques de les Terres de l'Ebre i en general de Tarragona, el nombre de bandes en aquests municipis és molt inferior al de les comarques de Baix Ebre i Montsià. Així dels dotze municipis de la Terra Alta, només tres encara tenen banda de música, mentre que dos més n'havien tingut anteriorment. En el cas de la Banda de la Pobla de Massaluca es diu que es va fundar al 1913 i que la formaven quinze músics i que el seu director es deia Josep Barrubés Llop. A la Fatarella per exemple se situen les primeres formacions musicals de la població entre 1863 i 1880 però es considera que no es pot parlar de banda ben estructurada fins l'any 1919. A Caseres -població on actualment no hi ha banda- existia una banda a principis del segle XX dirigida per un músic reconegut que era de Batea (Terra Alta).

A la Ribera d'Ebre -amb catorze municipis- només quatre poblacions mantenen la banda mentre que vuit més n'havien tingut. A la localitat de Benissanet es va fundar cap al 1830 la banda del Cafè de Dalt, que es coneixia com la banda de Josepet, nom del seu director. Són de destacar el casos de Ginestar i Miravet on ja existien formacions a finals del segle XIX. A Ginestar aquesta formació estava constituïda per dotze músics, encara que en l'article sobre la banda d'aquesta localitat de *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*, s'afirma que encara no es pot parlar de banda: “no és fins al 1910 quan es crea una banda de música pròpiament dita, constituïda a partir de la unió de dos agrupacions musicals”¹⁰⁵, formada per vint-i-un músics.

El fet que la informació que apareix en el llibre hagi estat facilitada en part per informadors provinents de les bandes de música de cada localitat, pot fer que en uns indrets es consideri un grup amb menys músics com a banda prèvia de la banda actual mentre que en altres llocs es consideren aquests grups com a precedents però encara no bandes. Així per exemple, la banda de música de l'Aldea, en el seu origen l'any 1936 estava constituïda per deu músics¹⁰⁶ i en canvi a l'article sobre la banda de Ginestar amb dotze músics encara no ho consideraven banda. És clar que el nombre de músics no hauria de ser l'únic element per classificar un grup de persones en banda o no, sinó també la seva funcionalitat, però en llibre no especifica quins han estat els criteris per adoptar unes o altres

¹⁰⁴ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p.19.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 39.

¹⁰⁶ *Ibid.*, p. 13.

denominacions. A més, no és el mateix que en els inicis d'una agrupació aquesta compti amb deu músics que un grup establert tingui aquest nombre de músics de manera habitual.

A Miravet a principis de segle XX (1904) es va constituir una segona banda dirigida per un militar i que feia les seves actuacions fonamentalment a la localitat. S'anomenava la Banda Nova o de l'Ateneu, per la seva relació amb l'Ateneu Miravetenc de la Classe Obrera, que “l'aixoplugava”¹⁰⁷. Altres pobles de la Ribera d'Ebre on no ha perdurat la banda de música van tenir en temps passats una o dues bandes. Per posar alguns exemples, al segle XIX a Palma d'Ebre n'existien dues, mentre que a Móra d'Ebre en van conviure dues a principis del segle XX. En els mateixos temps a Móra la Nova convivia la Banda de l'Ateneu, coneguda amb el nom de Lira Mora-Novense, i la posterior de la Sociedad Porvenir Obrero, coneguda amb el nom de Banda de Bombilla. De la mateixa manera a la Serra d'Almos als anys deu del segle XX van coexistir la Banda del Centre i la que es va crear amb posterioritat amb part dels músics d'aquesta, la Banda de la Societat. A Tivissa es va crear una banda l'any 1850 tot i que va durar poc temps, però l'any 1877 es va reprendre l'activitat bandística.

És de remarcar el fet que es creessin tantes bandes a la comarca de la Ribera d'Ebre i que no s'hagin mantingut, a diferència de les comarques més meridionals. Es pot imaginar un efecte important sobre aquest territori de la pèrdua d'importància de l'economia agrícola en general i el desplaçament migratori cap a nuclis de població més grans, així com la influència de les noves tecnologies. Tot i això, aquestes no poden ser les úniques causes que expliquin la desaparició de la majoria de bandes de la comarca, i per tant seria necessari un estudi extens per analitzar el fenomen, potser comparant-lo amb els altres llocs on no s'ha repetit el mateix patró.

Fora ja de les Terres de l'Ebre, a la comarca del Priorat -que consta de vint-i-tres municipis- només la seva capital manté banda, mentre que onze poblacions més n'havien tingut. Per exemple Cabacés va tenir banda des de finals del segle XIX fins als anys trenta del segle XX, i a Capçanes es va fundar una banda l'any 1913 vinculada al Casino i una el 1915 lligada al Centre. Als anys vint del segle XX s'explica a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* que a Margalef hi havia una banda formada per nou músics, i que allí es considera banda, a diferència del que passava a altres localitats, com el cas explicat de Ginestar, o el de l'Aldea, on quan la banda es va fundar l'any 1936 estava formada per “cap a una desena de músics”.

¹⁰⁷ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 40.

De la mateixa manera que al Priorat, a la Conca de Barberà -que té vint-i-dos municipis-, només la capital de la comarca, Montblanc, manté la banda. A diferència que al Priorat, en els documents consultats no hi consta que a la resta dels seus municipis hagi hagut banda. Tampoc hi ha referència a les bandes de música en cap dels vint-i-tres municipis de l'Alt Camp ni en els catorze del Baix Penedès. Dels vint-i-dos municipis del Tarragonès només la capital té banda, mentre que al Baix Camp només dos dels seus vint-i-dos municipis compten amb aquesta agrupació musical i no hi ha notícies de testimonis en altres indrets de la comarca¹⁰⁸.

Per tant és de destacar el fort ambient musical que hi havia a les comarques més meridionals de Catalunya, sobretot amb notícies de bandes locals a partir de l'últim quart del segle XIX, però també amb exemples anteriors com és el cas d'Alcanar i alguns municipis més septentrionals com Tivissa, la Fatarella i Benissanet. En el cas d'Alcanar, cal destacar el fet que hi hagi notícies de “la música” fins i tot en el segle XVII. Així el fet que a Barcelona es fundés la banda municipal l'any 1886 no es pot considerar com a precedent d'aquesta tradició, que s'estava gestant paral·lelament al territori. Quant a la Comunitat Valenciana, el fenomen bandístic agafa força en el darrer terç del segle XIX¹⁰⁹, per tant en aquest cas es pot valorar més seriosament la influència, però el fet que a Catalunya també haguessin exemples més primerencs, fa que no es pugui prendre la influència valenciana com a únic factor.

¹⁰⁸ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 41.

¹⁰⁹ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013.

5. La música a les festes majors a les darreries del segle XIX i inicis del XX

5.1.- Introducció

Un cop descobert la presència de banda de música a Sant Carles de la Ràpita anterior al segle XX, gràcies a les memòries dels rapitencs de l'època o dels seus descendents, s'havia de buscar evidència gràfica d'aquest fet. Aquesta es va trobar gràcies als programes de festes que han aparegut a diaris de l'època així com a les cròniques en referència a festes majors que van aparèixer, tant anteriorment com durant les festes i amb posterioritat.

Entre 1881 i 1920 s'han trobat gran nombre de documents que donen una informació molt àmplia del tipus de conjunts instrumentals que participaven en les festes majors, de les celebracions que es feien a l'època i de la participació dels grups esmentats. Això ha permès aconseguir l'objectiu inicial d'aquest capítol que era documentar la presència de la banda de música local amb anterioritat al segle XX. A més s'ha pogut fer un seguiment i anàlisi de l'evolució de les festes i dels grups contractats per a aquestes. Simultàniament han aparegut noms de directors de bandes de localitats properes que no apareixen ni en els estudis de les pròpies bandes. Finalment s'ha situat el director més antic del qual havien sentit parlar als músics de l'època els membres més grans de la banda actual.

La llengua en què s'editava majoritàriament la premsa de l'època i on s'ha trobat la informació utilitzada en aquest capítol és la castellana però tal de facilitar un discurs fluït s'ha decidit traduir la major part de la documentació. El fort component dialectal del català de les Terres de l'Ebre, ha dificultat aquesta tasca, que s'ha resolt utilitzant la denominació que creés menys confusió, i que resultés el més familiar possible dintre de l'àmbit on es presenta el treball. Quan no s'ha trobat un terme adequat per la traducció o aquesta resultava forçada s'ha optat per deixar-ho en castellà.

5.2.- El patró de Sant Carles de la Ràpita

El dia 24 de juliol de 1929 apareixia a l'*Heraldo de Tortosa* un article titulat “Es Santiago Patrón de la Ràpita?”¹. L'article el signa Juan Torné Balagué (1890-1979), fill de la Ràpita, molt ben considerat a la localitat per les seves inquietuds. Se'n troba la seva biografia a la *Ràpita en el Temps*², de la qual es citen aquí els trets més lligats al tema d'estudi. Es va dedicar a la consignació en el transport marítim, però va alternar aquesta tasca amb la defensa dels interessos locals i comarcals així com un important vessant literari. Va ser fundador del setmanari *La Rápita* i també de *La Veu del Montsià*. Fou bibliotecari de l'Ateneu de Tortosa, recopilà refranys i jotes tortosines, col·laborà amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, en el diccionari de Llengua Catalana (1918) i fou l'iniciador dels estudis històrics sobre Sant Carles de la Ràpita.

L'article argumenta que el fet d'haver traslladat fa molts anys la festa major de la població al 25 de juliol feia pensar a molta gent que Sant Jaume era el patró de la ciutat. Entenia que era una equivocació comprensible, ja que no era corrent traslladar les festes, per bé que dintre la comarca n'hi havia més casos. L'autor estava enutjat perquè havia vist que un diari havia publicat un programa que semblava oficial amb aquesta dada errònia. Va ser en el darrer número de “Unión Patriótica”. Per justificar la seva crítica es remuntava al moment de la fundació de la ciutat amb Carles III. El projecte de creació de la nova població va quedar a mitges amb ell i el seu successor. Així no es va arribar a construir l'església, però per tal que els obrers empleats en les obres del rei poguessin complir amb els seus deures religiosos, es va habilitar interinament un edifici com a capella amb un quadre de la Santíssima Trinitat i una custòdia, que es creia que era de procedència reial i es va començar a celebrar el culte allà de manera ininterrompuda fins al moment que s'escrivia l'article. L'autor continuava dient que així va nàixer la parròquia i, amb la titular d'aquesta, la de la ciutat.

Aquest però desconeixia com i quan es va declarar també Sant Roc patró de la Ràpita. De totes maneres sí que esmentava el fet que, quan l'Ajuntament sufragava les festes religioses, aquestes es celebraven amb sermó, i la del dia 25 era dedicada a la Santíssima Trinitat i el dia 26 a Sant Roc. Sembla ser que probablement per economia, l'any de l'article i els anteriors s'havia celebrat únicament la de la Santíssima Trinitat i els últims quatre o cinc, ni aquesta, tot i que podia fer-ho

¹ TORNÉ, Juan. “Es Santiago Patrón de la Rápita?”, dins *Heraldo de Tortosa*, 24.07.1929, p. 2. (Nota: Al títol de l'article, tot i que fos en Castellà, no hi apareixia el primer interrogant).

² MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy i Carcellé, 1996, p. 238.

suposar la presència de l'Ajuntament a l'església. Per tant l'autor tenia clar qui eren els patrons de la ciutat i atribuïa el de Sant Jaume a algú que “volia ser més papista que el Papa” o que obrava al seu capritx i que presentava a la ciutat i als que la representaven sense la cultura necessària. Es demanava també si l'Ajuntament, en cas d'haver decidit afegir un patró més, hauria fet el corresponent expedient canònic per a que fes la declaració l'única autoritat competent. Per últim a mode de sàtira demanava que s'afegissin encara més sants. Finalment deia que l'Ajuntament celebraria les festes com sempre sense sufragar les festes religioses i conseqüentment no es sentiria predicar a un il·lustre jesuïta a qui els rapitencs de veritat haguessin volgut aquest any sentir exaltar el misteri de la Trinitat. I com a final de festa deia que apareixeria, com l'any anterior, als focs artificials, Sant Jaume a cavall, matant “moros” i també la tradició i la cultura.

Tenint en compte aquest article es va creure interessant recollir a qui es dedicaven les festes majors en els programes de festes. D'aquesta manera es podria corroborar la veracitat de la queixa que Juan Torné formulava a l'*Heraldo de Tortosa*, veient si al llarg dels anys s'havia produït un canvi en la devoció del poble de la Ràpita. Al mateix temps es comprovaria si aquesta havia produït canvis en les dates de celebració de les festes, en els actes programats o en els tipus d'agrupacions contractades. Quan el diari inseria en les seves pàgines un programa oficial de festes, aquest solia portar una capçalera que deia quants dies duraven les festes i a qui anaven dedicades. Quan no hi havia el programa oficial, de vegades els diaris deien en honor a qui se celebraven les festes. En castellà hi ha dues maneres d'esmentar Sant Jaume: “Santiago i San Jaime”. En el nostre cas no farem distinció entre els dos apel·latius, ja que el dia de celebració és el mateix.

S'inclou un resum dels anys en què no hi ha informació sobre festes, dels anys que hi ha informació sobre festes però no apareix a qui van dedicades i dels que sí que apareix. S'ha indicat amb l'abreviació (P.) quan existeix un programa complet de festes, fet simptomàtic de què era un programa oficial i no una nota de premsa d'algun corresponsal. S'ha utilitzat la indicació (P.*) quan, tot i no tenir l'estructura del programa, hi havia moltes dades que semblaven tretes d'aquest. Quan hi havia un programa però aquest no deia a qui anaven dedicades les festes i sí que ho diu la notícia treta d'un altre diari, s'ha indicat amb l'abreviació (No al P.). Els anys en què no hi ha informació sobre festes majors són els següents: 1883, 1884 i 1909. No s'esmenta el nom del patró, patrona o patrons als qual es dediquen les festes els anys 1885, 1886, 1894, 1906, 1907, 1911 (P.), 1914 (P.) i 1915 (P.).

L'any 1885 el que sí que va haver van ser unes processons, una d'elles el dia de Sant Jaume, en les que es van treure les imatges de Sant Roc, Sant Josep i el Santíssim Crist. S'ha de recordar que el 1885 va ser l'any de la quarta epidèmia de còlera que va afectar la península i que Sant Roc era el patró que s'invocava per lliurar-se de les epidèmies. L'any 1894, es parla d'un patró en masculí i l'any 1911 fa referència als patrons titulars. Els anys que es dedica les festes majors a Sant Jaume són: 1881³, 1882⁴, 1887⁵, 1888⁶, 1889⁷, 1896⁸, 1897⁹, 1898¹⁰, 1899¹¹ (No al P.), 1900¹², 1901¹³ (No al P.), 1902¹⁴ (P*), 1905¹⁵ (P*), 1908¹⁶ (P), 1910¹⁷ (P), 1912¹⁸, 1913¹⁹ (No al P.), 1916²⁰ (P), 1917²¹, 1918²², 1919²³, 1920²⁴ (P). Els anys que hi ha notícia que es dedica les festes majors únicament a la Santíssima Trinitat són el 1892²⁵ i el 1895²⁶ (P). En cap cas es cita com a únic patró a Sant Roc. També hi ha anys on depenent del diari o fins i tot del dia que es pren del diari, hi ha discrepància. Els anys que hi ha algun tipus de discrepància són 1890, 1891, 1893, 1903 (P), 1904 (P) i 1910.

L'any 1890, en el *Diario de Tortosa* del 30 de juliol, es fa referència a la finalització de les festes religioses i populars que “todos los años se dedican al patron Santiago”²⁷. En canvi el mateix diari el

³ “Noticias”, dins *La Verdad*, 24.07.1881, p. 1. En aquest capítol, sempre que no s'indiqui el contrari, els diaris o setmanaris consultats es troben a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB).

⁴ “Noticias desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1882, p. 2.

⁵ “Crónica General”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1887, p. 2. i “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

⁶ “Prensa Local”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1888, p. 2.

⁷ “Noticias”, dins *La Verdad*, 26.07.1889, p. 3.

⁸ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1896 p. 2.

⁹ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1897, p. 2.

¹⁰ “Noticias”, dins *Correo de Tortosa*, 23.07.1898, p. 2.

¹¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1899, p. 2.

¹² *El eco de la fusión*, 25.07.1900, p. 3.

¹³ BVPH, “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1901, p. 2.

¹⁴ BVPH, “Crónica”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1902, p. 2, i BVPH, “Crónica”, dins *El Ebro*, 19.07.1902, p. 3, que no és un programa

¹⁵ “Crónica”, dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

¹⁶ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

¹⁷ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p.2. i “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

¹⁸ “Noticias”, dins *El Tiempo*, 17.07.1912, p. 1 i “Desde Amposta”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1912, p. 1-2.

¹⁹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 16.07.1913, p. 2.

²⁰ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1916, p. 1.

²¹ BVPH, “Noticias”, dins *Diario de Tortosa*, 13.07.1917, p. 2. i “Crónica general”, dins *El Restaurador*, 16.07.1917, p. 3.

²² “Crónica general”, dins *El Restaurador*, 31.07.1918, p. 3.

²³ “Crónica general”, dins *El Restaurador*, 28.07.1919, p. 3.

²⁴ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

²⁵ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

²⁶ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1. i “Fiestas y regocijos públicos con que la Ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia à sus Santos Patriarcas la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895.”, dins *La Verdad*, 20.07.1895, p. 1-2.

²⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 30.07.1890, p. 2.

dia 1 d'agost, quan explica els actes que hi ha hagut a festes, esmenta qui va ser l'encarregat de fer el panegíric de la Santíssima Trinitat i de Sant Roc. Va ser l'ecònom d'Alcanar D. Froilan Beltran²⁸. No s'esmenta en cap moment l'encarregat de fer el panegíric de Sant Jaume, si és que algú el va fer. Així, en aquest segon cas no es diu en honor de qui es celebren les festes, però a l'església es sap que almenys va haver un panegíric referit a la Santíssima Trinitat i Sant Roc. Tenint en compte les entrades de la definició de panegíric de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, aquest mot tindria dos significats: “1. Discurs de caràcter persuasiu i encomiàstic de lloança d'una persona il·lustre, d'una ciutat o d'una institució de renom. 2. Sermó en honor d'un sant el dia de la seva festa”²⁹. En el cas de les festes majors, la segona accepció és la que s'adiu al significat utilitzat. Això voldria dir que se celebrava la festa de la Santíssima Trinitat i Sant Roc, per bé que d'acord amb els dos diaris, s'havia celebrat la darrera setmana de juliol. La festivitat de la Santíssima Trinitat és el diumenge després de Pentecosta, això és cinquanta dies després de Pasqua, per la qual cosa, de ben segur que no coincidia amb la darrera setmana de juliol. Sant Roc és el dia 16 d'agost i per tant tampoc coincidia amb les dates de les festes d'aquell any. Amb aquests dos exemples la hipòtesi de festa traslladada que apuntava l'article de Juan Torné pren força.

El segon any en què hi ha discrepància és just l'any següent, el 1891. El *Diario de Tortosa* del dia 29 de Juliol³⁰ parla de les festes que es van celebrar a Sant Carles en honor a Sant Jaume i Santa Anna. En canvi *La Verdad* del dia 30 de juliol, fa referència a que “se han celebrado las fiestas de costumbre, dedicadas á Santiago el Mayor³¹”. Aquí la coincidència és en part, ja que tots dos esmenten a Sant Jaume, encara que en el primer cas s'introdueix la figura de Santa Anna, la festivitat de la qual és el dia 26 de juliol. Torna a aparèixer la referència a Santa Anna l'any 1910.

L'any 1893 el *Diario de Tortosa* del dia 18 de Juliol anuncia que els veïns es preparen per celebrar les festes que dediquen a Sant Jaume, el seu sant patró³². En canvi *La Verdad* del dia 22 de juliol diu que Sant Carles prepara solemnes festes en honor als seus patrons la Santíssima Trinitat i Sant Roc, i que tot i que se'ls ha enviat el programa, no s'ha pogut inserir per la seva gran extensió³³. Per tant cal suposar que el fet que les festes siguin en honor a la Santíssima Trinitat i Sant Roc, va ser extret d'aquest programa.

²⁸ “Desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 1.08.1890, p. 3.

²⁹ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopedia* [en línia]. <<http://www.enciclopedia.cat/cgi-bin/CercaGEC3.exe?APP=CERCAPAR&PAG=0001&PAR=paneg%E0Dric>> [consulta: 26.06.2008].

³⁰ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2.

³¹ “Noticias”, dins *La Verdad*, 30.07.1891, p. 2.

³² “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1893, p. 3.

³³ “Fiesta en San Carlos de la Rapita”, dins *La Verdad*, 22.07.1893, p. 2.

L'any 1903 en el *Diario de Tortosa* del dimarts 21 de juliol es publica el programa de festes majors, anunciant que les festes se celebraran en obsequi als sants patrons la Santíssima Trinitat i Sant Roc i que es farà una processó des de les afores del poble fins l'església on s'entraran les imatges de la Santíssima Trinitat i del Sagrat Cor de Jesús construïdes a Barcelona³⁴. El *Diario de Tortosa* del dimecres 22 del mateix mes inclou una notícia de L'*Heraldo de Castellón*. Aquest darrer es fa ressò del moviment religiós que està havent a Sant Carles i fa referència a l'estrena del “grandioso altar mayor” i a la benedicció i solemne entrada de la imatge de la Santíssima Trinitat, patrona de la ciutat³⁵.

En canvi hi ha, de nou en el *Diario de Tortosa*, però aquest cop del divendres 31 de juliol, en un article que comença dient “Leemos y cortamos” i a continuació “nos escriben desde San Carlos” que les festes s'han realitzat en honor a Sant Jaume, tot i que explica part del que s'ha dit en el diaris anteriors. Mentre que en la notícia del *Diario de Tortosa* del dimarts 21 de juliol es deia que entrarien les imatge de la Santíssima Trinitat i del Sagrat Cor de Jesús construïdes a Barcelona, ara només s'esmenta l'entrada de la imatge de la Santíssima Trinitat. Tot i això hi va haver dos dies de funcions religioses i el primer d'ells el sermó va versar sobre la Santíssima Trinitat i el segon d'ells sobre el Sagrat Cor. Una possibilitat per entendre la diferència seria que ja hi hagués la imatge del Sagrat Cor a la ciutat, que havia estat construïda prèviament a Barcelona i ara s'afegia la de la Santíssima Trinitat. Essent que al *Diario de Tortosa* del dia 31 de juliol es parla d'una confraria del Sagrat Cor de Jesús, aquesta seria una hipòtesi a tenir en compte.

El 1904 hi ha referència a les festes de la població a diferents diaris. Cronològicament apareix en primer lloc el *Correo Iberico* del 16 de juliol, on hi ha una notícia que anuncia que les festes “llamadas de San Jaime” se celebraran a Sant Carles “amb gran solemnitat”³⁶. En el mateix diari, tres dies després, inclou el programa de festes oficial³⁷. En els actes del primer dia de festes, dia 24 de juliol, el primer d'ells és el vol general de campanes anunciant als habitants de la reial ciutat les festes a la trinitat beatífica, la seva patrona. L'altre diari és el *Diario de Tortosa*. El dia 20 de juliol, aquest diari no adjunta el programa oficial però sí que fa una breu descripció dels actes que s'hi realitzaran. La nota comença dient “Nos escriben desde San Carlos[...] se preparan varios festejos [...] dedicados a Santiago el Mayor”³⁸. No es fa referència a l'acte del vol de campanes i per tant no es troba tampoc la referència a la patrona en aquest sentit i de nou apareix ambigüitat al respecte.

³⁴ “Fiestas en San Cárlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

³⁵ “Recorte”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1903, p. 2.

³⁶ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 16.07.1904, p. 2.

³⁷ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 3.

³⁸ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

L'any 1910 el *Diario de Tortosa* del 20 de juliol explica breument el programa de festes i l'introdueix amb les paraules “nos dicen”, amb la qual cosa novament no es sap quina és la font i per consegüent la seva fiabilitat. En la informació que referència, explica que les festes es realitzaran en honor a Sant Jaume³⁹. En el *Diario de Tortosa* del dia posterior sí que s'adjunta el programa i en la capçalera d'aquest s'especifica que les festes estan dedicades al seu patró Sant Jaume⁴⁰. No es pot precisar si la capçalera ha estat introduïda pel diari o els hi han enviat així amb el programa. En el setmanari *La Rápita* del dia 22 de juliol també hi ha el programa de festes. A la capçalera del programa no diu a qui van dedicades. No s'esmenta Sant Jaume en lloc, però tampoc hi apareixen la Santíssima Trinitat ni Sant Roc. El dia 25 de juliol però, és l'únic dels dies que hi ha una “solemníssima función religiosa, con asistencia de la corporación Municipal i demás Autoridades”⁴¹. El dia 26 hi ha només una breu explicació dels actes del matí però es reincorpora a Santa Anna: “ Dianas, pasa-calles, etc. Fiesta de Santa Ana”. En aquest cas no es diu que sigui la patrona, que sí que havia aparegut com a tal l'any 1891, al *Diario de Tortosa* del dia 29 de juliol⁴², juntament amb Sant Jaume.

Ultrapassant el període de temps establert en aquest capítol s'han pres mostres de programes posteriors per comprovar si s'anava definint una de les dues tendències. L'any 1929, en què s'havia publicat l'article “Es Santiago patrón de España?” hi ha la referència a Sant Jaume en dues fonts diferents. Una d'elles es trobava a l'*Heraldo de Tortosa* del dia 17 de juliol. Allí apareixia en la capçalera del programa de festes de la localitat que aquestes es realitzarien “en honor a su patrón San Jaime”⁴³. Tot i que sembla un programa oficial, està signat al final pel corresponsal. El *Correo de Tortosa* del 16 de juliol també diu que les festes es feien en honor a Sant Jaume. Val a dir que en aquest cas era una nota i no un programa oficial. El mateix diari tres dies més tard no té inconvenient en posar de nou els noms dels altres dos patrons objecte de la controvèrsia. Així en el *Correo de Tortosa* del dia 19 de juliol també en una nota parla de les festes a Sant Carles esmentant-ne alguns dels seus actes i aquest cop posant com a honorats a la Santíssima Trinitat i Sant Roc⁴⁴.

³⁹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p. 2.

⁴⁰ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

⁴¹ “Programa de las ferias y fiestas que se celebrarán en esta ciudad durante los días 24, 25 y 26 de Julio de 1910”, dins *La Rápita*, 22.07.1910, p. 1. (Revista *Rápita* juliol 1985, p. 20)

⁴² “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2.

⁴³ “Desde San Carlos”, dins *Heraldo de Tortosa*, 17.07.1929, p. 2.

⁴⁴ “Tortosa al día”, dins *Correo de Tortosa*, 16.07.1929, p. 3.

L'any 1934, el *Correo de Tortosa* del 21 de juliol, introdueix l'article fent esment a l'acord de l'Exm. Ajuntament de la Ràpita per realitzar les festes i més endavant diu que aquestes es realitzaran amb motiu de ser el seu patró Sant Jaume⁴⁵. L'any 1941, al *Diario Español* del dia 23 de juliol, es segueix parlant de Sant Jaume, dient que han rebut “unos bonitos programas de las fiestas cívico-religiosas que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24 y 25, festividad de Santiago Apóstol”⁴⁶. L'any 1946 apareix un nou element de discòrdia o potser conciliador. Es troba al *Diario Español* del diumenge 28 de juliol. Allí s'explica que s'han començat les festes que es dediquen a la Santíssima Trinitat, titular de la parròquia i a Nostra Senyora de la Ràpita patrona de la Ciutat⁴⁷.

Consultat uns dels que havia estat rector de la Parròquia de Sant Carles de la Ràpita, Mossèn José Àngel Pitarch, ens confirmava que el nom de la parròquia és “Parròquia de la Santíssima Trinitat”. La titular de la parròquia és la Santíssima Trinitat, mentre que la patrona de la població és la Mare de Déu de la Ràpita, i que hi ha un copatró que és Sant Roc. Es va demanar informació també a l'arxiver del museu del bisbat, Mossèn Alanyà, qui va confirmar, juntament amb Mossèn Josep Mª Tomàs, que no els constava que s'hagués demanat mai el canvi de patró de la Ciutat, ni que hagués estat mai copatró Sant Jaume.

En entrevista a Lluís Millan Roca, un dels historiadors locals, aquest afirmava que el fet de celebrar les festes majors per la festivitat de Sant Jaume al juliol i no al maig per la Santíssima Trinitat es devia a qüestions relacionades amb les tasques del camp. La festivitat de la Santíssima Trinitat coincidia en època de molta feina a la ribera i els pagesos d'altres localitats properes celebraven les seves festes majors per Sant Jaume. Per aquesta raó a Sant Carles es va decidir fer el mateix. La mateixa irregularitat es dona a Ulledecona, on el patró era Sant Lluç, però coincidia amb l'època de la recol·lecció d'olives i es va traslladar la festa a la Mare de Déu de la Pietat. Millan també afirmava de memòria, que Sant Roc, encara l'any trenta, era un dels patrons als que es dedicaven les festes de la ciutat⁴⁸. No s'ha pogut contrastar perquè de l'any 1930 no s'ha trobat cap diari amb referència a les festes de Sant Carles, i a les informacions aparegudes als diaris consultats dels anys 1930 al 1933, no apareix cap informació relativa als patrons. L'any 1934, només en un dels diaris apareixia informació sobre el tema i apuntava a Sant Jaume com a patró al que es dedicaven les festes.

⁴⁵ “Tortosa al día”, dins *Correo de Tortosa*, 21.07.1934, p. 6.

⁴⁶ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario Español*, 23.07.1941.

⁴⁷ “Noticiero tortosino”, dins *Diario Español*, 28.07.1946, p.5.

⁴⁸ Entrevista a Lluís Millan Roca, 27.10.2007.

Tot i que a la revista *Ràpita* han aparegut diversos articles que han recordat que les festes de la localitat es feien antigament al maig, s'ha de destacar el primer d'ells a l'any 1960⁴⁹. És el mateix article de Lluís Millan on s'entrevistava a Manuel Castellá Borrell -nascut el 1887-, qui explicava records que li havien transmès respecte la presència de dues bandes de música a la localitat en el segle XIX. Segons Castellà també es deia que les festes majors es van traslladar de la festivitat de la Santíssima Trinitat a la de Sant Jaume, a causa dels treballs del camp, mateixa explicació que anys més tard donava Millan en l'entrevista que se li va realitzar.

Un article molt posterior que tracta d'aquest fet va ser escrit per José García Prats. Aquest recordava al seu oncle explicant que les festes majors al segle XIX no es feien pel juliol, sinó que coincidien amb el temps de la sega i de batre, i afegeix que possiblement era pel 8 de setembre, festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita. Com que coincidia amb temporada de molta feina al camp hi havia menys participació ciutadana i per tant es va decidir avançar la festa al mes de juliol, coincidint amb Sant Jaume. García reconeixia que darrerament també havia sentit dir que les festes se celebraven al maig en temps de la plantada de l'arròs⁵⁰. L'autor de l'article no havia tingut accés als documents presentats en aquesta tesi, ja que situava com a primer programa de festes disponible el de l'any 1910. Els programes i les cròniques amb què s'ha documentat aquest capítol demostren que les festes s'havien dedicat a la Santíssima Trinitat i per tant coincideixen més amb el que explicava Manuel Castellá, encara que la part del canvi de dates per les tasques del camp és comú en els dos articles.

Tot i que amb els programes de festes analitzats es pot verificar que l'any 1881 ja s'havia traslladat la festa al mes juliol, seria interessant poder donar dates de quan es realitzaven les festes en les dates de la celebració de la Santíssima Trinitat. Mossèn Josep Mª Tomàs recordava les referències que José Torné (*Don Pepe*) i Lolita Massot li havien fet respecte el canvi de dates. Tots dos recordaven que els havien parlat d'aquest fet. L'explicació era la mateixa relacionada amb les feines a la ribera abans exposada. Mentre que en temps de l'àvia de José Torné les festes del poble se celebraven al mes de maig, l'àvia materna de Lolita Massot ho havia sentit dir⁵¹. Es una diferència que s'ha de prendre amb cautela ja que és una informació transmesa per diversos informadors i per tant allunyada de la vivència personal. Antonia Cartes, àvia paterna de José Torné, era originària de

⁴⁹ MILLAN, Lluís. "Habla D. Manuel Castellá Borrell", dins *Ràpita*, núm. 16, octubre 1960, p. 5-6 pdf.

⁵⁰ GARCÍA, José. "Les nostres Festes Majors i Sant Jaume, dins *Ràpita*, núm. 579, setembre 2007 p. 54-55.

⁵¹ Entrevista a Josep Mª Tomàs Prats, 20.08.2014.

Tortosa i va morir a Sant Carles de la Ràpita l'any 1896 amb seixanta-un anys⁵². Per tant havia nascut l'any 1835. En canvi l'àvia de Lolita Massot, Jerónima Dolores Borrás Castellá va nèixer a Sant Carles de la Ràpita l'any 1850⁵³. Per tant, tot i agafar la informació amb prudència, sembla raonable situar el canvi en les dates de les festes majors a mitjans del segle XIX.

D'acord amb aquestes afirmacions, tot sembla indicar que en un principi les festes es realitzaven per la festivitat de la Santíssima Trinitat, però que aquestes es van traslladar. Així, es va fer coincidir les festes de la localitat amb les d'altres pobles de la ribera. Passats uns anys, gran quantitat de la població va anar oblidant a qui es dedicaven les festes en un principi i, donat les dates en què se celebraven va associar aquestes festes a la celebració de Sant Jaume, patró de moltes localitats espanyoles. El fet que aparegui en alguns programes Santa Anna segurament es deu també a aquesta coincidència de dates. Quant a Sant Roc, ja s'ha comentat l'associació que es fa d'aquest sant en les pregàries per protegir-se o guarir-se de les epidèmies. Potser la seva devoció va sorgir en moments en què la pesta feia estralls a la localitat. Avui en dia no trobem cap imatge d'aquest Sant dintre de l'església de la població. La devoció dels habitants del poble és avui dia principalment orientada cap a la Mare de Déu de la Ràpita, però en honor d'aquesta se celebren unes festes els primers dies de setembre (la seva festivitat és el dia 8 de setembre), que tenen menor esplendor que les festes majors que se celebren al juliol i que tenen com a dia més rellevant el de Sant Jaume, que és festiu a la localitat i es fa una processó.

Tot i les discrepàncies en els diversos diaris i anys presentats, hi ha unanimitat en els dies de celebració de les festes, al voltant del dia 25 de juliol, havent-hi més o menys dies d'actes segons els anys. Donat que les dates no es van modificar, es considera que aquest fet no va afectar al tipus de festes realitzades al llarg dels anys, més quan el mateix any s'ha trobat ambigüitat en els patrons a qui es dedicaven les festes.

5.3.- “Gaita” i “dulzaina”: dos mots per a la mateixa cosa?

Abans de començar a parlar de les bandes o agrupacions contractades a les festes majors caldria parlar del significat de dos mots que sovint s'intercanvien. Es tracta dels mots “gaita” i “dulzaina”. En l'article publicat a la revista *Cultura Popular*⁵⁴ anomenat *El nom fa la cosa? Els significats del*

⁵² RCSCR. Secció III, tom 13, foli 47.

⁵³ APSCR, *Llibre de bateigs*, tom. 3, p. 285, núm. 2.

⁵⁴ AIATS, Jaume. “El nom fa la cosa? Els significats del mot gaita” dins *Caramella: revista de música i cultura*

mot gaita del Dr. Jaume Aiats, l'autor parla del paral·lelisme que es pot donar entre aquests dos mot en determinades zones. A continuació es resumeix aquest article per la importància que té en la comprensió i aclariment de l'apartat posterior.

En aquesta article es parla de com, en la vida quotidiana, una sola cosa pot designar-se de diverses maneres i un mateix mot pot voler dir diferents coses, i com costa d'aplicar aquest principi quan es tracta d'un "objecte o activitat cultural". L'autor defensa que una denominació concreta és resultat de circumstàncies de diversa índole: socials, lingüístiques, de transformació en el temps i en la difusió geogràfica i, fins i tot té en compte que pot ser fruit dels elements de l'atzar. Les etiquetes, diu, "tenen raó de ser en un entorn social concret, en una època concreta i per a unes utilitats concretes: quan alguna d'aquestes circumstàncies varia, també variarà l'*etiqueta* o el significat i els valors que s'atribueixen a aquesta *etiqueta*"⁵⁵.

A partir d'aquí l'autor fa un recorregut per diferents àmbits geogràfics, agrupats tots ells d'acord amb la coincidència del significat del mot *gaita* que adopten. Així, explica que el mot *gaita* denomina d'una banda "diverses tipologies d'instrument musical repartides per la península ibèrica i l'Àfrica nord-occidental". De l'altra *gaita* o *gaites* també denomina, fora dels instruments, altres elements musicals: interpretacions festives o de ball, o les melodies que s'hi senten. Dintre de la primera accepció, la de l'instrument musical, depenent de "la manera de produir el so" les agruparia en "tres models principals"⁵⁶. El primer d'ells fa referència a la denominació que afecta el territori objecte d'aquesta tesi: el Montsià. És per això s'insereix aquesta part íntegrament per després comentar-la. Es tractaria de:

"instrument d'inxa de canya (llengüeta doble de la tipologia de l'oboè, sense cap bot o recipient per emmagatzemar l'aire), amb característiques molt semblants a les dolçaines, gralles i xeremies. A les comarques de l'Ebre (el Montsià, la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Matarranya) i a les comarques del nord de Castelló (els Ports, l'Alt i el Baix Maestrat, i fins i tot a la castellanoparlant de l'Alt Palància) s'anomena *gaita* a aquesta tipologia d'instrument -amb lleugeres diversitats de variants-, mentre que a la resta del País Valencià pren el nom de *dolçaina* o de *xirimita*. Sembla ser que en diverses zones aragoneses també s'anomena *gaita* a aquesta tipologia d'instrument (tot i que en alguns escrits ha estat equiparat sense

popular, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

⁵⁵ AIATS, Jaume. "El nom fa la cosa? Els significats del mot *gaita*" dins *Caramella: revista de música i cultura popular*, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

⁵⁶ *Ibidem*.

comprovació a la cornamusa, que tractarem a 1.3.⁵⁷). Tornem a retrobar el nom de *gaita*, amb la mateixa tipologia a l'àrea sud i centre de Navarra, amb exemples molt coneguts, com els *Gaiteros de Estella-Lizarrako Gaiteroak*. En alguns d'aquests llocs el nom més popular de *gaita* conviu amb el de *dolçaina* (o *dulzaina* en les àrees de llengua castellana), com si es volgués aclarir el tipus d'instrument que designa, potser per evitar les confusions que hi ha hagut en els darrers segles. Al Marroc, Algèria i Tunis també trobem el terme *gaita* designant un instrument de doble llengüeta amb característiques semblants, que té una difusió molt gran. Aquests instruments sempre toquen en balls i festes de carrer, generalment en mans d'un sonador que van acompanyat d'un altre músic amb un tabal, o la variant de dos sonadors de *gaita* i un de tabal. Una lectura, per exemple, de les aparicions del mot *gaita* en el *Costumari Català de Joan Amades*, ens porta a veure que -sempre que queda clara la tipologia d'instrument a què fa referència la descripció- es tracta d'aquest model, i que pràcticament sempre apareix en l'àrea de les comarques catalanes i valencianes explicitades més amunt⁵⁸.

El segon dels models “fa referència a un instrument que produeix el so per conducte i bisell -a la manera d'una flauta o d'un flabiol-, d'uns 40 cm o més de llargada, i amb tres forats de digitació a la part inferior. El mateix instrumentista toca la *gaita* i un tabal de percussió, i acostuma a tenir el nom de *tamborilero*”⁵⁹. Per últim en el tercer model el mot *gaita*, “designa l'instrument de llengüeta doble, amb bordons, insuflat a través d'un bot fet amb la pell d'un animal, o sigui, una *cornamusa*”⁶⁰.

Més endavant s'expliquen diferents expressions popular on apareix aquest terme. Una d'elles relaciona als membres del grup de la primera accepció: “«*De pares gaiters, fills tabalers*», a València que explica molt bé com la parella de músics molt sovint eren pare i fill, de la mateixa manera que encara es feia fa pocs anys a zones tant llunyanes com Navarra”⁶¹. S'inclouen les diferents interpretacions d'aquest mot en diccionaris (que sovint havien agafat només l'accepció de *cornamusa* tot i ser diccionaris catalans) i se'n donen les conclusions:

⁵⁷ Fa referència a “instrument de llengüeta doble, amb bordons, insuflat a través d'un bot fet amb la pell d'un animal, o sigui, una *cornamusa*” (Extret del mateix article)

⁵⁸ AIATS, Jaume. “El nom fa la cosa? Els significats del mot *gaita*” dins *Caramella: revista de música i cultura popular*, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*

“a hores d'ara és força dubtós que, almenys fins als segle XVIII, el terme *gaita* designi en l'ús popular en llengua catalana a l'instrument amb bot, o sigui, la *cornamusa*. Només tinc notícia d'un cas que sembla indicar una data anterior al segle XVIII, i que va aparèixer en un recent article de Xavier Orriols, precisament a *Caramella: en el Memorial de les coblas i Ballas de Sta. Tecla en el any 1687*, a Tarragona, hi apareix esmentat un sonador de *grall de la gaita*. Aquest *grall de la gaita* sembla que vol descriure la part melòdica d'una cornamusa, separada del bot: en aquest cas, seria una ben antiga referència de *gaita* amb el valor de *cornamussa*. Però abans de fer afirmacions segures caldria consultar el context d'aquesta descripció per escatir-ne més detalls”⁶².

Segons la definició que afecta directament a la zona geogràfica de la qual tracta el treball, una gaita fa referència a un instrument d'inxa doble sense bot. Resulta molt important el fet que l'autor parla de semblances entre aquest instrument i les dolçaines i gralles, però no el considera igual a cap d'ells dintre de les comarques de l'Ebre i les del nord de Castelló, mentre que a la resta del País Valencià pren el nom de *dolçaina o xirimita*. S'ha cercat a la *Gran Enciclopèdia de la Música* (en la seva edició virtual) la diferència entre tots aquests instruments i de l'anàlisi d'aquests documents se'n conclou que les seves diferències bàsiques entre ells són l'extensió, el nombre de forats i alguns elements com alguna clau o una anella al final del pavelló.

La paraula gaita en aquest diccionari remet al mot *cornamusa*. La primera accepció de *cornamusa* es refereix al tipus d'instrument utilitzat a Galícia anomenat sovint en català sac de gemecs. Una part d'aquest instrument és el grall. Dintre la definició del mot *cornamusa*, s'explica les característiques del grall:

“és un instrument melòdic del tipus oboè. El seu so és produït per la vibració d'una llengüeta doble feta de canya i muntada de vegades en un tudell metàl·lic que pot separar-se del cos de l'instrument. El tub acústic és de fusta [...] d'uns 20 cm de llargada i de perforació cònica.[...] La columna d'aire és modificada amb vuit forats fets al cos de l'instrument, un per al polze i els altres set, a la part anterior, per als altres dits. [...] L'instrument està afinat amb do i té un àmbit d'una octava ampliada en un semitò al registre greu. Així la seva tessitura va del si³ fins al do⁵. Si el grall es fa sonar com a instrument independent, variant la pressió dels llavis i la intensitat del buf es pot ampliar la tessitura una octava més”⁶³.

⁶² AIATS, Jaume. “El nom fa la cosa? Els significats del mot gaita” dins *Caramella: revista de música i cultura popular*, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

⁶³ GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Cornamussa* [en línia]. <<http://www.grec.cat/cgi-bin/gemcl2.pgm?>

La dolçaina es defineix, en la seva primera accepció, com un “instrument de vent de doble llengüeta molt semblant a la xeremia, amb tub de fusta de perforació cònica amb vuit forats, set d’anteriors i un de posterior”⁶⁴. La definició també fa referència al seu ús popular a les terres del sud de l’Ebre, amb variants pròpies a Tortosa i al País Valencià i a què sovint va acompanyat d’un tabal.

Un mot lligat al grall i la dolçaina és el de gralla. El mateix diccionari el defineix com un instrument de vent fusta de llengüeta doble que té un tub de perforació cònica, sovint amb dues argolles metàl·liques, de plata, alpaca o llautó. Té un tudell a la part superior per inserir l’inxa. Hi ha dues modalitats de gralla: la gralla seca, sense claus i la gralla dolça, també coneguda com a gralla llarga que sí que en té. La més semblant a la dolçaina seria la seca, però aquesta en lloc de vuit forats en tindria set, un d’ells per al polze i els altres a la part anterior de l’instrument, més dos forats de sonoritats a l’extrem inferior, prop de l’obertura de la campana. Tot i estar vinculada a diferents actes festius, té especial importància la seva presència, juntament amb el tabal, a les festivitats castelleres⁶⁵.

Per últim, un altre mot relacionat amb aquests és el de xeremia. De nou és un instrument de llengüeta doble que presenta un interior cònic. Aquesta però acaba amb un pavelló obert. En la definició no s’especifica el nombre de forats que tenia. I només es fa una referència a la seva mida que són uns 65 cm en la xeremia soprano, una longitud “més gran que la necessària per a arribar a l’afinació cercada”⁶⁶. La longitud addicional correspondria al pavelló que tenia uns forats de ressonància. Mentre que les xeremies agudes eren d’una sola peça, les bombardes (nom per als models greus de xeremies) en tenien varies, a part de tenir alguna clau a l’extrem inferior. El terme xeremia en plural, denota un tipus de *cornamusa* o sac de gemecs originari de Mallorca⁶⁷.

El fet de no tenir exemples visuals i auditiu dels instruments als que es fa referència en l'article ni en els programes analitzats⁶⁸, fa que no es pugui comprovar si la denominació utilitzada als

[NDCHEC=0000288](#)> [consulta: 1.06.2008].

⁶⁴ GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Dolçaina* [en línia]. <<http://www.grec.cat/cgibin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0000269>> [consulta: 1.06.2008].

⁶⁵ GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Gralla* [en línia]. <<http://www.grec.cat/cgibin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0000268>> [consulta: 1.06.2008].

⁶⁶ GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Xeremia* [en línia]. <<http://www.grec.cat/cgibin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0000264>> [consulta: 1.06.2008].

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ En el cas de l'article citat, probablement per l'extensió de l'article. En el nostre cas, perquè no hi ha fotografies acompanyant els programes de festes que recolzin el text.

programes s'ajusta sempre a la norma establerta en l'article citat⁶⁹. Així per exemple en el programa del *Diario de Tortosa* de l'any 1914 s'intercalen els grups nominals de “dulzaina y tamboril” i “gaita y tamboril”⁷⁰. En no trobar fotografies o explicacions més àmplies no es pot concretar si realment s'està equiparant el mot “dulzaina” amb el de “gaita” o es tracta de dos instruments diferents.

El programa de l'any 1914 anuncia que la “dulzaina y tamboril”, realitzarà la cercavila del primer dia de festes, el dia 24 a les 19.00 h, juntament amb la banda. En canvi, el dia 25, a les 5.00 h, hi havia una diana “por la banda de música, gaita y tamboril”. Aquest mateix dia, a les 21.00 h, també es parla de “gaita y tamboril” però aquest cop sense la banda. No es pot concretar l'acte perquè diu textualment: “A las nueve de la noche, sorprendente iluminación en la Alameda, serenatas en dicho punto y bailes al estilo del país en la plaza Mayor, amenizadas por la gaita y tamboril”⁷¹. Gramaticalment, i d'acord amb el femení de “amenizadas”, es pot pensar que es fa referència a l'amenització de les “serenatas”, però tal i com està redactat, sembla més lògic que faci referència a l'últim element que es nomena, en aquest cas “bailes al estilo del país”.

A més, en la redacció del dia 26, es descriu els actes de diferent manera: “A las nueve de la noche, serenatas en la feria, que estará artísticamente iluminada, y bailes al estilo del país en la Plaza Mayor, amenizados por la gaita y tamboril”⁷². El dia 26 també realitzen les dianes “la banda de música, gaita y tamboril”. Així, la cercavila del dia 24 a la tarda serà realitzada, segons el programa, per la banda i per “dulzaina y tamboril”, mentre que en les dianes participarà “la banda de música, gaita i tamboril”. Per la nit només s'esmenta la gaita i tamboril. Cap la possibilitat que “dulzaina y tamboril” i “gaita y tamboril” fossin agrupacions diferents. Potser l'instrumentista de la “dulzaina” i de la “gaita” era el mateix, però canviava d'instrument. Tot i això, la hipòtesi de la utilització de dos mots per referir-se al mateix instrument sembla la més encertada.

Hi ha anys que els programes anuncien la participació de la “gaita” o bé de “dulzaina y tamboril”. L'any 1895 la “gaita” realitza la cercavila de la tarda del segon dia de festes⁷³. No esmenta el “tamboril”. L'any 1908 participa en les festes l'afamat dolçainer Jaime Blanch, que amenitza els

⁶⁹ AIATS, Jaume. “El nom fa la cosa? Els significats del mot gaita” dins *Caramella: revista de música i cultura popular*, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

⁷⁰ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibid*.

⁷³ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1. i “Fiestas y regocijos públicos con que la Ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia à sus Santos Patriàrcas la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895.”, dins *La Verdad*, 20.07.1895, p. 1-2.

balls a l'estil del país de la plaça Major els dies 25 i 26 de juliol a les 21.00 h⁷⁴. L'any 1911 les “dianas” dels dies 25 i 26 les fa la banda i la “dulzaina”⁷⁵. En tots aquests casos, donat que són anys diferents i en el mateix programa no hi ha la dualitat de l'any 1914, es podria parlar d'instruments diferents. Tot i això, encara en la transmissió oral, hi ha qui parla de la gaita per referir-se a l'instrument d'inxa doble que amenitzava la processó de Sant Antoni de la població, per bé que també hi ha qui li diu dolçaina o gralla. Per a aquesta gent són mots que fan referència al mateix tipus d'instrument. Tot i que els experts saben les diferències entre aquests instruments, la gent del carrer les desconeix, i es pot donar el cas que utilitzessin aquests termes indistintament.

Avui en dia a Sant Carles de la Ràpita hi ha una colla de dolçainers. A part, a la revista *Ràpita* es parla de la recuperació d'aquest instrument dintre de la nostra localitat⁷⁶. Donada la manca de documents fotogràfics i auditius que recolzin els programes de festes del període estudiat, no es pot més que plasmar el que s'ha trobat, i constatar això sí que determinats anys apareixen instruments tradicionals d'inxa doble amenitzant actes dels programes.

5.4.- Bandes i agrupacions musicals contractades per a festes

La recerca realitzada en aquesta investigació indica que fins el moment en què es va instituir l'Agrupació Musical Rapitenc, eren bandes diferents les encarregades d'amenitzar els actes de festes any rere any a Sant Carles de la Ràpita. El fet de llogar una banda de fora es pot atribuir a voler donar més realç a la festa, potser perquè les seves pròpies no tenien tanta vistositat com la que vindria. En alguns pobles del voltants, com ara Tortosa, moltes vegades es va contractar una banda de música per a festes, tot i que ells també en tenien. Hi un exemple d'aquest fet al programa de festes de 1918⁷⁷. Les festes van començar el dissabte 31 d'agost i a les 7.00 h va haver una capta feta per “los señores Mayordonos y Capilleres de la Real Cofradía de Ntra. Sra. de la Cinta, divididos en secciones, y acompañados de música recorrerán la población, haciendo la cuestación de costumbre”. A les dotze del mateix dia va haver un “bando-cabalgata” explicat així al programa:

⁷⁴ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

⁷⁵ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio.”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁷⁶ CERVERA, Àlex. “Esbart Dansaire Rapitenc. Els dolçainers de l'Esbart, ja tenen professor. “, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 26- 27.

⁷⁷ *Programa oficial. Fiestas en la ciudad de Tortosa, en los días 31 de Agosto al 8 de Septiembre de 1918, en obsequio a su Patrona Nuestra Señora de la Cinta* (programa de mà).

“A las 12 en punto, saldrá de la Plaza de Toros, guardando el siguiente orden: tarascas, gigantes, gaitas, tamboriles, porteros de la Real Cofradía, bandera de la ciudad, heraldos, pregoneros en traje de gala, huertanos en trajes al estilo del país, montados en mulos enjaezados, bandas de música y carroza alegórica”⁷⁸.

Tal i com està redactat al programa s'entén que hi ha més d'una banda de música, i en no explicar la seva procedència, es pot deduir que són bandes locals, més quan el mateix dia arriba una altra banda. Així, el dia 31 d'agost a les 16.30 h té lloc l'entrada de la “Banda Filarmónica de Vall d'Uxó dirigiéndose al Ayuntamiento, en donde depositará su estandarte”⁷⁹.

El següent acte del dia estava previst a les 17.30 h, en què s'inauguraria una “Exposición artística y concurso de fotografías [...] amenizando el acto una de las bandas de la localidad”. Més tard la “Filarmónica Vallense” realitzaria un concert musical al carrer de la Rosa i amenitzaria la vetllada quan es fes la il·luminació al parc. Per tant hi havia actes en què estava prevista la participació d'una banda de fora de la localitat, en aquest cas la “Filarmónica Vallense” i actes en què s'havia programat que fossin les bandes locals (o una d'elles) les que hi participessin.

Si es té en compte que Tortosa era la població més gran de la contrada, i aquesta considerava que necessitava una banda forastera per donar més realç a les festes, amb més motiu es podia donar el cas als altres pobles del seu voltat. El problema podia estar en què aquestes altres localitats, per les seves dimensions, segurament tenien menys pressupost destinat a les festes. Entre els anys 1920 i 1946 s'especifica en alguns dels programes de festes de Sant Carles de la Ràpita l'actuació d'una banda local, i en d'altres l'actuació de bandes contractades de fora la localitat. Es coneix la presència de bandes locals en aquest període, cosa que referma la hipòtesi de la contractació de bandes forasteres per tal de donar més lluïment als festejos.

Que no hi hagi informació sobre l'agrupació que amenitzava les festes en alguns dels programes es pot deure a la manca d'interès que suscitava aquest fet. Si la banda o grup instrumental que amenitzava les festes era de la mateixa població, entrava dintre de la normalitat, no era notícia i no s'especificava en el programa. En canvi quan l'agrupació que amenitzava les festes era forana sí que s'havia d'especificar que això succeïa, i a més s'havia de dir el nom i la procedència d'aquesta agrupació. Es considera aquesta l'opció més probable.

⁷⁸ Programa oficial. *Fiestas en la ciudad de Tortosa, en los días 31 de Agosto al 8 de Septiembre de 1918, en obsequio a su Patrona Nuestra Señora de la Cinta* (programa de mà).

⁷⁹ *Ibidem*.

5.4.1.- Primeres referències a la banda de música de Sant Carles

Tot i que la tasca investigadora comença l'any 1881, inici del llavors setmanari *La Verdad*⁸⁰, no és fins 1886 que hi ha una referència clara de música a les festes. A més, es dóna el nom de les dues agrupacions instrumentals que amenitzaran les festes de Sant Carles: hi haurà un “tamboril y dulzaina”, i la “copla” i “orquestra *dels Petits*”⁸¹. Al següent apartat s'explicaran les funcions de cadascuna de les agrupacions instrumentals que participaran en els actes de festes majors.

Dels documents trobats el 1887, n'hi ha un que és especialment interessant i revelador. És una carta que critica l'actuació del tinent d'alcalde a festes, i en aquesta controvèrsia es veu involucrada una “banda municipal”⁸². S'insereix la carta completa a l'Annex I. Cal destacar la part del document en què l'autor de la carta es queixa del tinent d'alcalde de la població i la seva ordre de fer canviar de lloc a la “banda de música municipal” en un acte taurí: “en la primera corrida de vaquillas que dicho teniente presidió, la hizo cambiar del sitio donde por inveterada costumbre toca”⁸³. És important la utilització de la paraula “inveterada” que dóna una dimensió temporal molt perllongada en el temps. El *Diccionario de la lengua española* de la RAE defineix aquest terme com “antiguo, arraigado”⁸⁴. Per tant feia anys que hi tocava. Es pot pensar que en aquell lloc hi tocava la banda municipal o qualsevol altra banda que toqués a la plaça. Ja s'ha parlat en el capítol anterior de la presència de dues bandes de música a la localitat per aquella època i de dos dels músics rapitencs que hi tocaven.

És curiós que el poble hagués de demanar a l'Alcalde que toqués la banda municipal. Així ho explica l'autor de la carta: “como se hubiera pedido por el respetable público, que la banda de música municipal amenizase las fiestas, y el Alcalde lo hubiese concedido”. Si “por inveterada costumbre” la banda tocava als actes taurins, per què el poble ho havia de demanar? Dintre la carta

⁸⁰ Ho serà fins l'any 1884 que passarà a ser diari.

⁸¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

Al diccionari de la “Real Academia Española” (RAE) no apareix cap accepció de la paraula “copla” relativa a un grup de músics, mentre que en la segona edició del *Diccionario de la lengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) el terme cobla té entre les seves accepcions recollit el significat de grup musical, amb una definició per a grups que amenitzaven les festes: “2. 1. [LC] [MU] Petita orquestra que toca en els balls populars i en les festes majors” (DIEC2. *Cobla* [en línia]. <<http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=cobla>> [consulta: 01.06.2008]). Es considera que la paraula “copla” en aquest context es refereix a aquesta accepció de cobla.

S'ha posat junt cobla i orquestra, tot i que al programa ho posa separat i de vegades s'utilitza una denominació i altres vegades, l'altra denominació.

⁸² “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 02.08.1887, p. 3.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española, 22a edición. Inveterada* [en línia]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=inveterada> [consulta: 01.06.2008].

es critica els components de la corporació municipal, dient: “que sabido es que en estos tiempos de política municipal, no son por lo comun, salvando honrosas escepciones, los mejores los elegidos, ni aun siquiera los llamados”⁸⁵. L'autor de la carta també explica les característiques del primer tinent d'alcalde:

“Y basta tambien saber que con tal Alcalde es primer teniente de idem, un buen señor tan enemigo de expansiones populares y tan bien hallado con ciertos procedimientos *perellonenses*, que como se hubiera pedido por el respetable público, que la banda de música municipal amenizase las fiestas, y el Alcalde lo hubiese concedido, y esto no fuera del agrado de su teniente...”⁸⁶.

Així, és probable que d'entrada no estigués programat que la banda municipal toqués per a festes perquè el tinent d'alcalde no volia que ho fes i per això el poble va haver de demanar explícitament que la banda hi toqués. Una altra opció és que el tinent d'alcalde s'hagués incorporat aquell any al govern municipal, o hagués passat alguna cosa aquell any perquè es prengués aquesta decisió. Totes aquestes hipòtesis tenen un pes considerable i no hi ha més elements que ajudin a descartar-ne cap d'elles. Una darrera hipòtesi és que hi havia el costum que el poble demanés a l'alcalde que toqués la banda, però d'acord amb el to de la carta i l'animadversió del tinent d'alcalde per la música, les altres hipòtesis tenen més força. No s'ha trobat el nom del tinent d'alcalde de l'any 1887 ni més informació relacionada amb aquests esdeveniments que la descrita aquí.

No es troba informació sobre el nom de la banda que va amenitzar els actes de l'any 1888⁸⁷, 1889⁸⁸, 1890⁸⁹, i 1891⁹⁰. La informació sobre festes que apareix durant aquests anys és molt minsa, i en cap dels diaris s'ha trobat el programa complet. L'any 1889, diu que faran balls, per la qual cosa de ben segur que hi haurà algun tipus d'agrupació instrumental. L'any 1890, la crònica sobre festes majors diu que “de músicas y baile perfectamente”⁹¹. El fet que digui “músicas” en plural fa suposar que hi havia més d'un grup musical. Sovint el mot música fa referència a la banda de música. Si s'interpreta d'aquesta manera el comentari del corresponsal vol dir que hi havia més d'una banda.

⁸⁵ S'ha mantingut l'ortografia original. (“Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3).

⁸⁶ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

⁸⁷ “Crónica general. Prensa Local” dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1888, p. 2.

⁸⁸ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

⁸⁹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 30.07.1890, p. 2. i “Desde San Cárlos”, dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

⁹⁰ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2.

⁹¹ “Desde San Cárlos”, dins *Diario de Tortosa*, 1.08.1890, p. 3.

L'any 1892 la referència que es publica no és un programa complet, perquè hi ha punts que posa simplement “etc. etc”, però en canvi sí que parla de què participarà una banda. És la música d'Uldecona que dirigeix José Esteller⁹², i es parla dels espectacles on participarà (o si més no els que ha considerat rellevants qui ha enviat la informació al diari). Tota la part dels actes amenitzats per la banda pertany al següent apartat.

A l'article “La banda de música d'Uldecona: 130 Anys d'història Viva” no hi ha dades de les bandes de música d'Uldecona l'any 1895 però sí que parla del període anterior i del final de segle⁹³:

“[...] quasi a finals de segle (1896-1900), es coneix l'existència de dues bandes a la vila d'Uldecona: la Banda de l'Ajuntament, dirigida per Josep Estellé, l'Hereu, que era la que amenitzava les festes majors (Sant Lluç, Vuitada de Corpus, processons, cercaviles, ball de mantons,...). Com a anècdota direm que aquesta Banda podia ser llogada per algun carrer o sector pel preu de deu duros. L'altra Banda era la del Sr. Torres, més coneguda com la Banda “de baix del trull”. Aquest nom li ve perquè assajaven en una habitació interior, el trull, amb llum de carbur o cremellers, a casa del mateix director, situada al carrer Major, a prop de l'actual carrer Ramon Llull. El motiu era ben senzill: en assajar tan endinsats a la casa la gent no sabia quines eren les peces que es tocarien en el proper concert.

Hem de dir que aquesta Banda tenia prohibit tocar pels carrers del poble i que les seves actuacions es limitaven a amenitzar les sessions de ball dels diumenges que tenien lloc al cafè de la Unió Patriòtica, situat al carrer Major, davant del bar de Lluç, més conegut com “la pollera”. El fet que hi haguessin dues bandes es devia a raons purament polítiques. La rivalitat entre les dues bandes era bastant gran, i com anècdota direm que els músics feien contínues escapades al descans dels assajos per a espionar i escoltar el que tocava la banda contrària. També s'ha de dir que la Banda del Sr. Torres va ser la que més es desplaçà a tocar fora del poble, per tots els pobles de la comarca. Ja dins del segle XX, als voltants de 1922, desapareix pràcticament la Banda del Sr. Torres, i l'alcalde Querol, aprofitant la confecció dels primers uniformes per a la Banda de l'Ajuntament, aconseguí amb èxit la unió dels músics de les dues bandes”⁹⁴.

⁹² “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

⁹³ MARÍN, Eduard. “La banda de música d'Uldecona: 130 anys d'història viva”, dins *Rails*, núm. 19, 2003, p. 126-151.

⁹⁴ *Ibidem*.

Aquesta informació també es pot trobar, amb petites diferències, no rellevants per aquest estudi, al lloc web de la Banda de Música d'Ulldecona actual⁹⁵. Tot i que segons l'article, de les dues bandes que hi havia a Ulldecona la que més es desplaçava fora de la població era la del Sr. Torres, el cert és que la que es cita al *Diario de Tortosa* és la banda de l'Ajuntament, dirigida per José Estellé, cosa que fa pensar amb una afinitat política entre les dues poblacions.

L'any 1893 no s'esmenta l'agrupació musical que actuarà en cap de les dues breus referències trobades sobre festes⁹⁶. En canvi l'any 1894 sí que apareix informació sobre l'agrupació que actuarà a festes, i de nou aquesta prové d'una altra localitat. És la música d'Alcanar dirigida pel Sr. Gisbert. De fet el que diu exactament el diari és “La música del mismo pueblo, dirigida por el Sr. Gisbert”⁹⁷. El mateix poble seria Sant Carles, si no fos perquè el paràgraf anterior parla del rector de la parròquia d'Alcanar. Així posant els dos paràgrafs seguits, es llegiria:

“Se celebrarán, los días 25 y 26 del actual, solemnes funciones religiosas con hermosos sermones á cargo del Dr. Don Froilán Beltrán, cura párroco de Alcanar.

La música del mismo pueblo, dirigida por el Sr. Gisbert, ejecutará bonitas composiciones en los bailes de sociedad y públicos que se preparan”⁹⁸.

Més endavant parla directament de “la música del Sr. Gisbert”⁹⁹. Per bé que no s'esmenta el seu nom, per dates es pot afirmar que es tracta de Miguel J. Gisbert Escuder. Al llibre *150 anys de música. Història de la banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)* es descriu aquest personatge, citant al seu temps un article d'Andrés Ulldemolins Queralt publicat l'any 1914 a *Nuestra Tierra*: “Maestro de una de las escuelas de nuestra ciudad, organista de esta parroquia y músico celebrado por naturaleza y por temperamento contribuyó a difundir extraordinariamente la cultura en la juventud alcanarense de entonces. Fruto de estos anhelos musicales fueron una orquesta y una banda que bien pronto alcanzaron la primacía entre las mejores de la Comarca”¹⁰⁰.

⁹⁵ BANDA DE MÚSICA D'ULLDECONA. *Història de la banda* [en línia]. <<http://www.tinet.org/~bmu/historia.html>> [consulta: 06.02.2008].

⁹⁶ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1893, p. 3. i “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1893, p. 2.

⁹⁷ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibid*.

¹⁰⁰ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. [S.l.: s.n.], 1997, p. 61. (Tortosa: Coop. Gràfica Dertosenca)

L'any 1895 van amenitzar les festes la “gaita” i la “música de Amposta, hábilmente dirigida por D. Juan Colomé”¹⁰¹. Hi ha dades referint-se a “Colomé” a dues informacions relacionades amb “La Unió Filharmònica Ampostina”. Una d'elles és al llibret *Bodas de oro-Unión Filarmónica Amposta 1917-1967*¹⁰² i l'altre a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*¹⁰³. Totes dues situen aquest nom com al director d'un conjunt anomenat “La Unión Filarmónica” cap al 1901, però no hi ha cap referència anterior. Per tant es desconeix si era el mateix grup que s'ha documentat el 1895 o aquest va ser previ.

De l'any 1896 se sap que amenitzaran les festes unes “reputadas bandas”¹⁰⁴ però no s'ha trobat cap document que esmenti quines són. L'any 1897 és l'encarregada d'amenitzar les festes “la música de Vinaròs, dirigida por el Sr. Tapbioles”¹⁰⁵. El Sr. Tapbioles apareix efectivament referenciat al llibre *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs* de Sebastián Albiol Vidal¹⁰⁶. Explica aquest llibre que l'any 1897 a Vinaròs coincideixen dues bandes. Una d'elles és la “Banda Municipal”, dirigida per Julián Sanz Miralles des de l'any 1887 i l'altra és la “Banda Euterpe”. Aquesta darrera té dues èpoques. La primera des de l'any 1883 fins a l'any 1887 sota la direcció d'Ernesto Villar Miralles i la segona de l'any 1896 fins a l'any 1900 sota la direcció del mestre Francesc Tapbioles Pinós.

Es fa referència al mestre Tapbioles, escrit en aquest cas “Tapioles” en el llibre *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*¹⁰⁷. En el capítol dedicat als primers directors, es parla de la “fructífera i profunda amistat” que tenien el director de la banda municipal d'Alcanar, Francisco Codorniu Forner (Roquetes, al Baix Ebre, 1835- Alcanar 1917) i el mestre Tapioles, aleshores director de la Banda de Vinaròs. Explica que aquesta relació va portar a l'intercanvi de músics entre les bandes. I afegeix que “Tapioles va endur-se més d'un cop sis o set músics de la Municipal per a reforçar la banda de Vinaròs -formada per deu o dotze intèrprets- i disposar d'una banda més presentable”¹⁰⁸. Aquest llibre explica a la introducció la necessitat que han tingut els autors de recórrer sovint a informació conservada per tradició oral. Per tant no es pot

¹⁰¹ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

¹⁰² BONET, Emilio (Coord. i muntatge). *Bodas de oro-Unión Filharmónica Amposta 1917-1967. La Unión filarmónica E. y D. en la conmemoración de su 50 aniversario 1917-1967*. Amposta: La unión filarmónica E. y D, 1967.

¹⁰³ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

¹⁰⁴ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1896, p. 2.

¹⁰⁵ “Fiestas en San Carlos de la Rápita” dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1897, p.2.

¹⁰⁶ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

¹⁰⁷ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. [S.l. : s.n.], 1997 (Tortosa : Coop. Gràfica Dertosense).

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 46.

suposar que el nombre de músics que s'esmenta sigui exacte, sinó prendre-ho com a referència de què eren pocs músics i que sovint de les dues bandes anaven músics a reforçar, cosa que encara avui és pràctica habitual.

No es troba cap informació referida a la música a les festes de 1898¹⁰⁹. En canvi l'any 1899 hi ha dues informacions, complementàries i interessants en dos diaris de dies consecutius. El *Diario de Tortosa* del divendres 21 de juliol¹¹⁰ anuncia que ha estat contractada l'antiga (més endavant es discutirà el significat d'aquest mot) “Lira Dertosense” de Tortosa per amenitzar les festes de Sant Carles. En canvi, al *Correo de Tortosa* del 22 de juliol¹¹¹, on hi ha el programa de festes, es parla de “la reputada banda que dirige el maestro D. Manuel Daufí”. D'aquí s'obté la informació de què a Tortosa hi havia una banda el 1899 (cosa que ja estava confirmada i editada) i que la dirigia Manuel Daufí. Aquesta segona dada és molt interessant per l'aportació que suposa. A *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*¹¹² apareix informació sobre la història de les bandes de Tortosa. Esmenta que des de 1894 existien dues bandes a Tortosa, una d'elles era la “Lira Dertosense” i l'altra la “Unió Musical Santa Cecília”. Aquestes es van fusionar el 1908, mentre que va haver uns músics descontents que van crear la Banda de la Creu Roja. L'aspecte a remarcar és que d'aquestes dues primeres bandes no se n'esmenta els directors, i ara aquí es pot aportar una d'aquestes dades: La Lira Dertosense la dirigia Manuel Daufí.

Segons *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*, “El 1921 la banda fusionada passa a ser en part municipal, però el 1923 es torna a dividir en les dos primeres bandes. El 1928 s'anomenen la Banda de Santa Cecília i la Banda de Manolo, nom del seu director Manuel Daufí¹¹³. Aquest Manuel Daufí podria ser el mateix director que abans dirigia la Lira Dertosense o bé un parent seu. L'any 1939 de nou es fusionen en la banda de Milícies que l'any 1942 passa a ser l'actual banda municipal de Tortosa dirigida en aquell moment per José Iglesias. Dintre la referència a la història de la banda de Tortosa no apareix cap altra esmena a aquestes dues bandes.

Quant al mot “antigua” en referència a la “Lira Dertosense” que apareix al *Diario de Tortosa* del divendres 21 de juliol del 1899¹¹⁴, es desconeix l'antiguitat d'aquesta banda més enllà de la referència de l'any 1894 que hi ha a *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Així no

¹⁰⁹ “Noticias”, dins *Correo de Tortosa*, 23.07.1898, p. 2.

¹¹⁰ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1899, p. 2.

¹¹¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 2.

¹¹² FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1899, p. 2.

es pot comprovar la seva “antiguitat”, ni si la “Lira Dertosense” era més antiga que la “Unión Musical Santa Cecilia”. Cap la possibilitat que en aquell moment la banda decidís canviar de nom i per tal que la reconeguessin, encara utilitzaven el nom antic. Hi ha informacions posteriors al 1899 referides a dues bandes de Tortosa amb els mateixos noms, per la qual cosa sabem que aquesta no es va dissoldre. Per exemple, l'any 1904, va haver un concurs de bandes a Reus i entre les bandes que van assistir estaven tant la “Lira Dertosense” com la “Banda de Santa Cecília”¹¹⁵. El mateix any 1899 el diari *La Verdad* del 26 de juliol¹¹⁶ no parla en cap dels dos sentits que s'ha esmentat, sinó que només fa referència a “músicas” en plural i en general.

5.4.2.- Les bandes contractades a principis de segle XX

L'any 1900 hi ha una carta a l'*Eco de la Fusión* del 29 de juliol amb una crònica que explica el canvi que ha hagut en el govern municipal i la visita del diputat provincial Juan Ribás Cots, s'entén que amb afinitat amb el nou govern. La referència al govern sortint és que “Valiente chasco se han llevado nuestros enemigos con su capitán el *caciquillo*, que desde tiempo inmemorial imperaba aquí. *Seáles á todos la tierra leve*”¹¹⁷. També s'explica la rebuda feta al diputat esmentat, així com part del desenvolupament de les festes que s'estaven realitzant a la població en aquell moment. Diu l'autor de la carta que va ser la música d'Ulldecona la contractada per a les festes¹¹⁸. No s'especifica quina d'elles és, per la qual cosa cabria suposar que és la mateixa que es va contractar en la darrera ocasió, més quan era la municipal, per bé que l'altra, la del Sr. Torres, era més coneguda fora d'Ulldecona perquè s'hi desplaçava més.

L'any 1901 de nou és la “Lira Dertosense”, dirigida pel Sr. Daufí la que amenitzarà les festes majors de Sant Carles de la Ràpita, acompanyada en l'acte taurí de la tarda per “dolzaina y tamboril”¹¹⁹. És el programa oficial i no hi ha cap referència a “antigua” ni a “nueva” respecte a la “Lira Dertosense”. El *Diario de Tortosa* d'aquest mateix any fa referència durant quatre dies al desplaçament de la “Lira Dertosense” a Sant Carles de la Ràpita per festes i afegeix dades interessants sobre aquesta. En primer lloc remarcar que a diferència del programa oficial de *La Verdad* que es refereix a aquesta agrupació com a “banda”, en el *Diario de Tortosa* se l'anomena

¹¹⁵ REVISTA CAMBRILS: Fa 100 anys al diari de Reus [en línia]. <http://www.revistacambriils.com/index.php?c_columnista=8&c_columna=565> [consulta: 6.02.2008].

¹¹⁶ “San Carlos” dins *La Verdad* 26.07.1899 p. 2.

¹¹⁷ “Correspondencia. Des de San Cárlos”, dins *El Eco de la Fusión*, 29.07.1900, p. 3.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ “Fiestas en San Cárlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

“banda orquestra” en tres de les quatre ocasions¹²⁰, i només en una es parla de “banda”¹²¹. En segon lloc el dia 24 de juliol, el *Diario de Tortosa* dóna informació sobre l'edat dels membres de la banda i el nombre de components d'aquesta, tot i que sense especificar el nombre exacte en cap dels dos casos. El redactor desitja un felix viatge a “los numerosos jóvenes que componen la tan nutrida música un feliz viaje”¹²². A més equipara els mots “banda orquestra” i música per referir-se a l'agrupació. El dia 26 de juliol, el mateix diari torna a fer referència a la joventut dels membres de la banda. No deixa de sorprendre que aquest diari faci tantes referències a la banda contractada i, en canvi, no insereixi cap tipus de programa ni digui exactament els actes que amenitzarà aquesta, o si en algun moment compartirà protagonisme amb alguna altra agrupació. A diferència d'aquest, el diari *La Verdad* insereix el programa de festes complet.

L'any 1902 hi ha notícies sobre les festes de Sant Carles, tant al setmanari *El Pueblo*, com al diari *El Ebro* i al *Diario de Tortosa*. Es comentaran les notícies que tinguin més informació, obviant la informació repetida. La primera referència cronològica apareix al setmanari *El Pueblo* el dia 12 de juliol¹²³, i s'anuncia la contractació de la “Sociedad Coral *La Tortosina*” per assistir a les festes majors de Sant Carles. Al diari *El Ebro* del dia 19 del mateix mes, no s'esmenta en cap moment la contractació d'aquesta agrupació, però sí en canvi la de la “nutrida banda-orquestra de esta localidad “Santa Cecilia” que con tanto acierto dirige el aventajado D. Daniel Macías”¹²⁴. S'entén que “esta” es refereix a Tortosa, i ho reforça la redacció de la notícia de *La Verdad* que es refereix al director de la banda com “nuestro amigo don Daniel Macías”¹²⁵. El qualificatiu “amigo” és comú en aquella època, en els diaris consultats, quan es refereixen a un dels seus conciutadans. També hi ha l'èmfasi que posen els diaris en remarcar la notícia, repetint-la amb petites variacions durant més d'un dia en el cas de *El Ebro*: dies 19, 22 i 24 de juliol.

A més, el dia 24 de juliol, el diari *El Ebro* anuncia que la banda ha sortit amb el vapor “Ciudad de Tortosa”, per la qual cosa només podia sortir de Tortosa en direcció a Sant Carles, per bé que podia haver-se desplaçat a Tortosa des d'una altra població. Finalitzaria el trajecte amb el vapor a Amposta i es continuaria amb diligència o tartana fins Sant Carles. El nom de Daniel Macías no havia aparegut anteriorment en la informació de *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*¹²⁶, i

¹²⁰ BVPH, “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1901, p. 2, “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1901, p. 2 i “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 27.07.1901, p.2.

¹²¹ BVPH, “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 26.07.1901, p. 2.

¹²² BVPH, “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1901, p. 2.

¹²³ BVPH, “Crónica”, dins *El Pueblo*, 12.07.1902, p. 3.

¹²⁴ BVPH, “Crónica”, dins *El Ebro*, 19.07.1902, p. 3.

¹²⁵ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1902, p. 2.

¹²⁶ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona:

per tant és una nova aportació. Respecte a les diferències entre els apel·latius s'utilitzen per a referir-se a aquesta agrupació, dels cinc articles on apareix, es presenta com a banda en tres d'ells¹²⁷, fins i tot en el programa oficial, mentre que els altres dos ho fan com la banda-orquestra¹²⁸.

L'any següent, el 1903, torna a contractar-se la “música de Santa Cecília de Tortosa”¹²⁹. Mentre l'any 1902 es parlava de la “banda orquestra de *Santa Cecília*”¹³⁰, ara s'anomena dintre del mateix article música i banda i no es cita el nom del director¹³¹, tot i ser el programa oficial. En el mateix programa també s'anuncia el cant d'una “missa con orquesta”, però no diu qui seran els músics. El *Diario de Tortosa* del 31 de juliol d'aquell any, publica una carta on s'expliquen breument els diferents actes que hi va haver a festes. En aquesta s'esmenta una orquestra que va participar en les solemnes funcions religioses dels dies 25 i 26. No es dona cap explicació de l'orquestra però sí de qui la dirigia. Era el mestre de Capella de l'Església Catedral de Tortosa, Sr. Torres¹³². El mestre de capella a qui es fa referència és Eduardo Torres Pérez, que va ser nomenat mestre de capella de la catedral de Tortosa el 1895 i hi va romandre fins el 1908, quan va guanyar la plaça de mestre de capella de Sevilla i va marxar a la capital andalusa¹³³.

Per tant es pot despendre del text que el que aquí s'anomena orquestra és, en realitat, la capella de la Catedral de Tortosa. Hi ha informació d'anys posteriors sobre el desplaçament de la capella de música de la Catedral de Tortosa per les festes de diferents pobles. Així per exemple l'any 1909, per a les festes del Sagrat Cor de Jesús a Amposta, “la Capilla de Música de la Catedral de Tortosa, que tan acertadament dirige el Maestro Torres interpretó una partitura de Eslava, con el gusto que tan cumplidamente le caracteriza”¹³⁴. I continua més endavant “Por la tarde, la misma Capilla dirigida por el expresado Maestro, cantó á toda orquesta un solemne trisagio”¹³⁵.

També es pot pensar que la banda contractada per festes tingués una secció que toqués dintre de l'església i la dirigís puntualment en aquella ocasió el Sr. Torres. Quan al 1902 es parlava de “banda-orquestra” potser es referia a això. El fet és que l'any 1902 apareix el nom del director de la banda

Diputació de Tarragona, 2003.

¹²⁷ “En San Carlos” dins *Diario de Tortosa* 21.07.1902 p. 2; *El Ebro* 22.07.1902 p. 3 i *El Ebro* 24.07.1902 p. 3

¹²⁸ “Crónica”, dins *El Ebro* 19.07.1902 p. 3; “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1902 p. 2, sense guió enmig.

¹²⁹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

¹³⁰ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1902, p. 2.

¹³¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

¹³² “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

¹³³ CASARES, Emilio (Dir i cord.). *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol. X. Madrid: Sociedad General de Autores y Editores, 2002.

¹³⁴ “Amposta”, dins *El Restaurador*, 14.07.1909, p.2.

¹³⁵ *Ibidem*.

orquestra “Santa Cecília” i es deia Daniel Macias. Seria estrany que membres de la mateixa agrupació, tocant en un grup reduït, tinguessin un director diferent. De totes maneres no es dona el nom del director de la banda de Santa Cecília de l'any 1903. Recordar que hi havia poblacions, com Vinaròs on, a la segona meitat del segle XIX, els càrrecs d'organista i Mestre de Capella anaven units al de director de la Banda Municipal¹³⁶. Anys més tard la Capella de la Catedral de Tortosa reforça en determinats moments la banda Santa Cecília. Així es troba reflectit al diari *El Restaurador* el dia 16 d'agost de 1909. En aquest article s'expliquen les festes de la Galera, població propera a Amposta. En referència al fet destacat hi ha la següent informació: “Vino la laureada banda de Santa Cecilia, de ésa, la que con sus airosos pasodobles y notables conciertos mereció los aplausos de este vecindario. En los oficios divinos, dicha banda-orquesta, reforzada con elementos de la Catedral de Tortosa y bajo la inteligente batuta del maestro Torres, interpretó escogidas misas y excelentes partituras”¹³⁷. Potser va ser aquest el mateix cas que a Sant Carles anys abans. Per últim cabria la possibilitat que la població de Sant Carles tingués una capella que en aquella ocasió dirigís el Sr. Torres.

En la mateixa carta publicada el dia 31 de juliol de 1903, s'explica per últim que el dia 27, ja fora de festes, també es va realitzar una solemne missa en motiu de consagrar-se solemnes cultes al Défic Cor. Els Mestres de Capella Srs. Torres i Fraulí van interpretar al piano, “de un modo admirable, la de Mercadante”¹³⁸. Es desconeix la raó per la qual van coincidir a Sant Carles dos mestres de capella junts, el de Tortosa i el de Tarragona¹³⁹. A part de tocar juntament amb el Sr. Torres, el Sr. Fraulí va ser l'encarregat del sermó del dia 25 de juliol. Tampoc hi ha més dades sobre quina de les vint misses de Mercadante van interpretar.

En un fragment del llibre de Vicente Blasco Ibáñez *Cañas y Barro*¹⁴⁰, hi ha la següent afirmació: “En el Palmar querían la misa de Mercadante, como en todos los pueblos valencianos”¹⁴¹. Considerada aquesta novel·la per alguns com una novel·la regional, no deixa de cridar l'atenció que a la Comunitat Valenciana també hi hagués el costum d'interpretar, si més no, una missa de Mercadante. Sant Carles de la Ràpita és el penúltim poble al sud de Catalunya, a tocar amb la Comunitat Valenciana. A més, és de remarcar la manera com l'autor de la carta que s'ha comentat es refereix a la de Mercadante com si fos la peça més coneguda arreu.

¹³⁶ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

¹³⁷ “La Galera” dins *El Restaurador* 16.08.1909 p. 2.

¹³⁸ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

¹³⁹ El fet que el Sr. Fraulí fós el mestre de capella de la Catedral de Tarragona, també es desprèn de l'article.

¹⁴⁰ BLASCO, Vicente. *Cañas y barro*. Valencia: Editorial Prometeo, 1919, p. 175.

¹⁴¹ *Ibidem*.

L'any 1904 el *Diario de Tortosa* del dia 15 de juliol publica el nom de la banda contractada per prendre part de les festes de Sant Carles: “La música de la cercana villa de Alcanar”¹⁴². Donen una informació similar en aquest sentit el *Correo Iberico* del dia 16 citant “la acreditada banda de música de Alcanar”¹⁴³ i el *Diario de Tortosa* del dia 20 referint-se a la “acreditada banda de Alcanar”¹⁴⁴. En cap dels tres diaris es dubta sobre el nombre de bandes d'Alcanar, ja que per la redacció utilitzada sembla que només n'hi ha una. Només al *Correo Iberico* del 19 de juliol s'aporta una dada més sobre aquesta banda. Ens diu literalment: “la banda de Alcanar, dirigida por D. Rómulo Vallés”¹⁴⁵. En aquest cas es podria veure una necessitat d'especificar quina de les bandes d'Alcanar tot i que és una mica forçat.

Al llibre *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*¹⁴⁶, dintre el capítol sobre els directors, s'esmenta una divisió que va haver a la banda de la localitat. Aquesta divisió es va produir a les voltes del canvi de segle, entre els seguidors del Sr. Codorniu, director de la banda municipal i Ramón Vallés Ballester (Alcanar, 1830-10 de juny de 1896), pare de Rómulo Vallés Sanz (Alcanar, 17 de febrer de 1867- data de mort desconeguda). A la mort de Ramon Vallés, la feina del pare com a director passaria al fill¹⁴⁷. D'acord amb això seria la banda no municipal, per dir-ho d'alguna manera, la que aniria a amenitzar les festes a Sant Carles de la Ràpita. Dintre dels mateix capítol, s'afirma que en aquest període Alcanar comptava amb dues bandes, cadascuna d'elles tenia al voltant de quaranta músics¹⁴⁸.

L'any 1905 va amenitzar les festes de Sant Carles de la Ràpita la Banda d'Ulldecona¹⁴⁹. Ja s'ha tractat a l'any 1900 sobre les dues bandes d'Ulldecona. La informació detallada en el diari és textualment: “entrada de la reputada banda de Ulldecona”. Per tant no fa referència al director, i no es pot afirmar quina de les dues bandes era. L'any 1906 no hi ha cap informació relacionada amb la música en la informació referent a les festes a Sant Carles de la Ràpita¹⁵⁰.

¹⁴² “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 15.07.1904, p. 2.

¹⁴³ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 16.07.1904, p. 2.

¹⁴⁴ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

¹⁴⁵ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 3.

¹⁴⁶ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. [S.l. : s.n.], 1997 (Tortosa : Coop. Gràfica Dertosenense)

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 49.

¹⁴⁸ *Ibid.*, p. 46.

¹⁴⁹ “Crónica”, dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

¹⁵⁰ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 1.08.1906, p. 2.

L'any 1907 és la música “La Moderna” de Tortosa la que surt amb el vaporet “Ciudad de Tortosa” per amenitzar alguns dels actes de les festes de Sant Carles¹⁵¹. A *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* no es fa referència a aquesta banda¹⁵². El nom de “La Moderna” pot tenir relació amb l'adjectiu de “antigua” referit a la “Lira Dertosenca”. El fet és que en aquest llibre es parla d'una fusió de les bandes “La Lira Dertosenca” i la “Unió Musical Santa Cecília” i potser d'aquesta unió va sortir una banda amb aquest nou nom. Recordar que en el mateix moment que es van fusionar aquestes dues bandes va haver músics que descontents van crear la Banda de la Creu Roja, que va durar poc temps. També es podria referir a aquesta darrera.

L'any 1908 de nou amenitza les festes de Sant Carles la banda “La Moderna”, que dirigeix Manuel Dauff¹⁵³. Aquest director ja havia aparegut anys anteriors amb la “Lira Dertosenca”. Van ser els anys 1899 i 1901. A part de la banda “La Moderna”, l'any 1908 actua la dolçaina, que ja havia aparegut l'any 1895¹⁵⁴. Així l'any 1908 s'esmenta a un dolçainer, “el afamado dulzainero, D. Jaime Blanch”¹⁵⁵. Des de l'any 1895 no hi ha referència a aquest instrument en els programes de festes. Aplicant la mateixa hipòtesi que s'utilitzava quan no es feia referència a la banda contractada, la no menció d'aquest instrument en els programes es pot relacionar amb la participació de dolçainers locals durant aquells anys, donat que el tipus d'acte en què participava aquesta agrupació, sí que s'havia anat realitzant en aquest lapse de temps. Les funcions de la banda i del dolçainer, tenint en compte el programa, són diferents tal i com s'explica en el proper apartat.

No hi ha informació de les festes a Sant Carles l'any 1909. L'any 1910 torna a amenitzar les festes la banda de Vinaròs, però aquest cop s'anuncia com a director D. Antonio Verdero¹⁵⁶. Hi ha múltiples constàncies que el cognom era Verdera i no Verdero, per exemple a l'Arxiu Arxiprestal de Vinaròs (AAV)¹⁵⁷. També a *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*, apareix el mestre Verdera com a director de La

¹⁵¹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1907, p. 2.

¹⁵² FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

¹⁵³ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

¹⁵⁴ L'any 1895 el programa esmenta la gaita. Ja s'ha explicat en anteriors apartats la utilització de diferents mots per fer referència al mateix instrument, en aquest cas gaita i dolçaina.

¹⁵⁵ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

¹⁵⁶ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

¹⁵⁷ AAV, Baptismes (9), volum XXVII, foli 138, núm. 253.

Alianza, que justament aquell any s'acabava d'organitzar¹⁵⁸. Per tant s'indicarà com Verdera les següents vegades que aparegui.

L'any 1911 es contracta de nou la banda de música d'Alcanar però dirigeix el Sr. Gisbert¹⁵⁹. Es tractaria del nebot del Sr. Gisbert aparegut en el programa de festes de l'any 1894¹⁶⁰. En el llibre *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*¹⁶¹, es situa l'arribada de Ramon Gisbert a la direcció de la banda el 1912, coincidint pràcticament en el temps aquestes dues dades. Els directors anteriors a Ramon Gisbert havien estat Francisco Codorniu i Bautista Ferrer. Més endavant al llibre es confessa que no es sap amb exactitud la data en què tant Bautista Ferrer primer com Ramon Gisbert després agafen el càrrec de directors. Dintre del programa de festes de 1911, a més, apareix novament al programa la “dulzaina”, però sense fer referència al nom del seu instrumentista.

A part d'aquests dos grups musicals en aquest programa s'informa de la presència d'una “compañía de zarzuela, varietés y cinematógrafo, y otros espectáculos públicos”. És la primera vegada que dintre de les dates estudiades apareix una companyia de sarsuela en els programes de festes, per bé que sí que se'n coneixia la referència de l'any 1880 de *El noticiero dertosense*¹⁶² citada dintre de l'apartat de metodologia de la cerca. També hi ha referències a posteriors funcions regulars a Tortosa però no a Sant Carles.

L'any 1912 s'anuncia que participarà una “acreditada banda” però no diu quina¹⁶³. L'any 1913 és la “laureada [...] Lira Dertosense” la contractada per amenitzar les festes¹⁶⁴. De nou la banda la dirigeix Manuel Daufí¹⁶⁵. Recordar que l'any 1908 el mateix director dirigí la banda anomenada “La

¹⁵⁸ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006, p. 39.

¹⁵⁹ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Cárlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

¹⁶⁰ “Fiestas en San Cárlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

¹⁶¹ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. Alcanar: Banda de música d'Alcanar, 1997, p. 47.

¹⁶² “Referencia musical”, dins *El noticiero dertosense*, 30.05.1880, p. 2.

¹⁶³ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1912, p. 2. Al *Diario de Tortosa* del 22 de juliol d'aquell any també hi ha informació sobre les festes de la Rápita des d'Amposta, però la informació és més reduïda que al diari citat en primer lloc (“Desde Amposta”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1912, p. 1-2),

¹⁶⁴ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 16.07.1913, p. 2. També apareix reflectit en el programa oficial que es publica al *Diario de Tortosa* del 23 de juliol de 1913 p. 1, però en l'anterior és una notícia que parla exclusivament de la contractació d'aquesta banda, i ho fan 9 dies abans de les festes.

¹⁶⁵ Només al “Programa de las ferias y festejos que la real ciudad de San Cárlos de la Rápita celebrará durante los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1913”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1913, p. 1.

Moderna”, i que segons el llibre *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*¹⁶⁶ de l'any 1908 al 1923 la “Lira Dertosenca” i la “Unió Musical Santa Cecília” estaven fusionades, per bé que no en diu el nom que van adoptar. Potser aquesta unió es va acabar abans del que el llibre diu, va tenir interrupcions o es va agafar com a nom comú el de “Lira Dertosenca”. El fet és que en els diaris consultats apareix Manuel Daufí dirigint els anys 1899, 1901 i 1913 amb la “Lira Dertosenca”, l'any 1908 amb “La Moderna” i l'any 1928 amb la “banda de Manolo”. Ja s'ha comentat la possibilitat que en aquesta darrera banda el director fos un parent seu, per la diferència d'anys, tot i que seria perfectament factible que fos el mateix.

L'any 1914 apareix una nova banda amenitzant les festes de la població. És la reconeguda banda “*El porvenir*” de Mont-roig, dirigida pel mestre Salvador Puñet. També s'anuncia la presència de dolçaina i tamborí¹⁶⁷. Tal i com apareix redactat en el primer acte del programa no es pot assegurar si dintre de la banda de Mont-roig també tocaven la dolçaina i tamborí. Aquest és el fragment: “pasa-calle por la renombrada banda de música «El Porvenir», de Mont-roig, que dirige el maestro D. Salvador Puñet, dulzaina y tamboril, terminando con el disparo de una traca”¹⁶⁸. Per tal de comprovar si eren dues agrupacions que sempre actuaven juntes o si només havien coincidit en aquest cas, es passa a analitzar la resta d'actes del programa.

En efecte, no apareixen en tot els actes del programa juntes. Així que hi ha dues agrupacions diferents, o si més no que se separen depenent de l'acte. Considerem més viable la primera opció. S'analitzaran les seves funcions en l'apartat següent. Remarcar la doble terminologia que apareix en aquest programa, que comença parlant de “dulzaina y tamboril” quan anuncia la cercavila del dia 24 i en totes les altres incursions fa referència a “gaita y tamboril”. Tal com s'ha explicat en l'apartat anterior sembla que en aquest cas les dues denominacions poden fer referència al mateix instrument.

L'any 1915 hi ha diverses notícies sobre les festes de Sant Carles però en cap d'elles s'esmenta quina banda amenitzarà els seus actes¹⁶⁹. S'anuncia que serà una “acreditada” o “reputada banda” dintre del mateix programa. A part d'això hi haurà la reputada companyia valenciana que dirigeix D. Rafael Lerma que farà balls a la plaça de bous. En un article publicat al diari *Libertad* el dia 29 de

¹⁶⁶ FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.

¹⁶⁷ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

¹⁶⁹ “Programa de fiestas y ferias que se celebraran en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Julio de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

juliol, l'articulista de Sant Carles esmenta que té “festes al poble, músiques al carrer i regular cansanci”¹⁷⁰. El redactor de la notícia utilitza el plural per referir-se a la música, per la qual cosa pot haver més d'una agrupació amenitzant les festes d'una manera o altra. Essent que hi ha serenates i balls de societat i balls en general, no és estrany. El fet que al diari *Libertad* no aparegui el terme banda, pot indicar que s'està a un altre tipus d'agrupació, per bé que ja s'ha trobat altres exemples on aquests dos termes eren sinònims.

L'any 1916 tots els actes seran amenitzats per la “Lira Dertosenca”¹⁷¹. Recordar que d'acord amb *Les bandes de música a les comarques de Tarragona* aquesta banda estava fusionada en aquestes dates amb la banda “Santa Cecília”¹⁷². Ja l'any 1913, s'ha donat diferents opcions per explicar que torni a aparèixer aquest nom en aquest moment. L'any 1917 s'esmenten dues agrupacions que intervindran a les festes¹⁷³: l'orfeó canareu (“Orfeón Alcanarenca”) i una banda de música. No apareix quina banda va actuar a festes, tot i que s'esmenta el nom de dues possibles bandes: la d'Alcalà o la d'Ulldecona.

De l'any 1918 no s'ha localitzat cap programa, tot i que sí que se n'ha trobat una crònica¹⁷⁴. Aquesta relata els accidents que hi va haver durant les celebracions taurines i esmenta també els estralls de la malaltia dominant, que anomena passa, que ha afectat a tres-centes persones en els darrers dies. La passa es deu referir a la “grip espanyola”. Aquesta seria una de les explicacions a la manca de propaganda de les festes del poble. Tampoc s'ha localitzat un programa complet de 1919. Només al diari *El Restaurador* s'esmenta les principals celebracions, entre les quals, dintre de les musicals, es parla de les serenates i dels balls populars¹⁷⁵.

L'any 1920 és especialment important perquè és la primera data, des de l'any 1887, en què es parla de la banda municipal de Sant Carles de la Ràpita. És al programa de festes i, a part de la banda, es cita el seu director, Higinio Domingo Romeu¹⁷⁶. En el següent capítol es tractarà àmpliament d'aquest i altres directors de l'època. La Figura 5.1 mostra una fotografia de la banda del mestre Higinio Domingo apareguda a la revista *Ràpita*. A la publicació no s'esmenta la data en què està feta

¹⁷⁰ TORNÉ, Joan (Lluís del Monstia). “A vola ploma. Festes”, dins *Libertad*, 29.07.1915, p. 2.

¹⁷¹ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1916, p. 1.

¹⁷² FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003, p. 21.

¹⁷³ “Notícies”, dins *Diario de Tortosa*, 13.07.1917, p. 2.

¹⁷⁴ “Crònica general”, dins *El Restaurador*, 31.07.1918, p. 3.

¹⁷⁵ “Crònica general”, dins *El Restaurador*, 28.07.1919, p. 3.

¹⁷⁶ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

la fotografia ni qui era el director de la banda. Aquesta dada apareix al llibre *San Carlos de la Ràpita en el tiempo*. Al costat de la instantània, apareix la següent informació: “Banda de Música local en la que parece va de director D. Higinio Domingo Romeu (“Tio Quinio”)”¹⁷⁷. Es poden comptar almenys setze músics i el director. No totes les files estan arrengrades i hi ha persones molt prop de la banda que no toquen. Molts porten una gorra amb visera blanca i també brusa blanca i pantaló negre.

Figura 5.1. Banda dirigida per Higinio Domingo Romeu. Font: *Ràpita*, núm. 457, juliol 1997, p. 63.

¹⁷⁷ DASOY, Inocente. *San Carlos de la Ràpita en el tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasoy Carcellé, 1981, p. 243.

A l'any 1920 també es fa referència a un acte religiós a festes del Carme, interessant per la participació musical en l'acte. En aquesta ocasió hi va haver una missa major solemníssima, que van ajudar a realçar les acreditades orquestra de Vinaròs i la Capella de Música d'Alcanar¹⁷⁸. És la primera vegada que apareix aquesta informació en les fonts consultades. La crònica esmenta que “A esta fiesta religiosa y debido a un hecho extraordinario se asoció otra de carácter cívico que no podemos menos de dar cuenta a nuestros lectores”¹⁷⁹. Es tracta del rescat fet per una dona, Angela Geira Forcadell, veïna de Sant Carles i natural d'Alcanar, d'uns mariners que havien naufragat. En va salvar dos enmig del mar i va tenir cura dels altres cinc que havien arribat a la platja. Al final de la crònica s'explica que “Se tributó a ésta el público homenaje”. Probablement la solemnitat de l'acte va venir per aquest fet.

5.4.3.- Quadre resum de l'apartat

A mode de resum la Taula 5.1 inclou un llistat cronològic de les bandes o agrupacions que van amenitzar les festes de Sant Carles durant el període analitzat, deixant en blanc els camps dels anys que no s'ha localitzat aquest tipus d'informació. S'ha posat un guió quan es troben diferents nomenclatures per citar la mateixa agrupació. S'ha escrit en cursiva quan l'agrupació tenia un nom propi, per bé que en els programes de vegades es trobava aquesta informació entre cometes.

Taula 5.1. Llistat cronològic de les agrupacions que van amenitzar les festes de Sant Carles de la Ràpita (1881-1920).

Any	Nom de l'agrupació	Localitat de procedència	Director
1881			
1882			
1883			
1884			
1885			
1886	“Tamboril y dulzaina”		
	“copla-orquesta” dels <i>Petits</i>		
1887	Banda municipal	Sant Carles de la Ràpita	
1888			
1889			
1890			

¹⁷⁸ “Noticias”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1920, p. 2.

¹⁷⁹ *Ibidem*.

1891			
1892	Música d'Uldecona	Uldecona	D. José Esteller
1893			
1894	Música d'Alcanar		Sr. Gisbert
1895	Gaita		
	Música d'Amposta	Amposta	D. Juan Colomé
1896	Reputades bandes		
1897	Música de Vinaròs	Vinaròs	Sr. Tapbioles
1898			
1899 ¹⁸⁰	(antiga) <i>Lira Dertosense</i>	Tortosa	D. Manuel Daufí
	("Misa cantada a grande orquesta") ¹⁸¹		
1900	Música d'Uldecona	Uldecona	
1901	"Banda orquesta <i>Lira Dertosense</i> "	Tortosa	Sr. Daufí
	"Dolzaina y tamboril"		
1902	"Sociedad Coral <i>La Tortosina</i> "	Tortosa	
	"banda-orquesta" <i>Santa Cecília</i>	Tortosa	D. Daniel Macías
1903	Música-banda de <i>Santa Cecília</i>	Tortosa	
	Orquestra (dirigida pel mestre capella)		
1904	Música-banda d'Alcanar	Alcanar	Rómulo Vallés
1905	Banda d'Uldecona	Uldecona	
1906			
1907	Música <i>La Moderna</i>	Tortosa	
1908	Banda <i>La Moderna</i>	Tortosa	Manuel Daufí
	Dolçainer D. Jaime Blanch		
1909			
1910	Banda de música <i>La Alianza</i>	Vinaròs	Verdera ¹⁸²
1911	Banda de música d'Alcanar	Alcanar	Sr. Gisbert
	"Dulzaina"		
1912	Acreditada banda		

¹⁸⁰ Informació obtinguda relacionant la informació de diverses fonts com ja s'ha explicat. A l'article "San Carlos" dins *La Verdad* 26.07.1899 p. 2, només parla, això sí, en plural, de músiques.

¹⁸¹ "Fiestas en San Carlos", dins *La Verdad*, 22.07.1899, p. 2. i "Fiestas en San Carlos", dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 1.

¹⁸² En algunes fonts posava Verdadero, però d'altre posava Verdera com el llibre *La Banda "La Alianza" y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración.* (ALBIOL, Sebastián. *La Banda "La Alianza" y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración.* Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.)

1913	Banda <i>Lira Dertosense</i>		Manuel Dauffí
1914	Banda de música <i>El Porvenir</i>	Mont-roig	D. Salvador Puñet
	“Gaita-dulzaina y tamboril”		
1915 ¹⁸³	Reputada banda de música		
	Reputada companyia valenciana (balls)		D. Rafael Lerma
1916	Banda <i>Lira Dertosense</i>	Tortosa	
1917	“Orfeón Alcanarense”		
	Banda musical d'Alcalà o d'Ulldecona ¹⁸⁴		
1918			
1919			
1920	Banda municipal	Sant Carles de la Ràpita	D. Higinio Domingo Romeu

Observant el quadre sorgeix la qüestió sobre la raó per la qual es contracten bandes diferents amb tanta freqüència i pertanyents a poblacions no sempre properes a Sant Carles. El primer que s'hauria de comprovar és l'estabilitat del govern municipal, ja que era aquest el que s'encarregava d'organitzar les festes i el que podia influir en la decisió de contractar una banda o una altra. A *La Ràpita en el temps* hi ha un llistat dels alcaldes que ha hagut a Sant Carles de la Ràpita al llarg dels anys¹⁸⁵. Els autors del llibre explicaven en la introducció d'aquest llistat que informació recollida no havia estat sempre directa, i s'havia hagut de recórrer al *Butlletí Oficial de la Província* i als treballs de Lluís Torné i Camil Castellà, així com documents municipals que es van salvar de l'incendi que va haver l'any 1938: projectes, crèdits, actes de la Junta de Sanitat, etc., i finalment la memòria col·lectiva. Sobretot respecte a la informació escrita consultada, és possible que firmés el tinent d'alcalde en lloc de l'alcalde amb la qual cosa podria haver alguna errada d'aquest tipus. Si el que interessava comprovar era la continuïtat del govern municipal, reflectida en el seu alcalde, aquesta va ser molt baixa. Des de l'any 1881 al 1920 apareixen dinou noms diferents que podrien ser d'alcaldes o d'alcaldes i tinents d'alcalde. Només set d'aquests noms són de persones que apareixen com a alcaldes o signant en el seu lloc durant més d'un any. Per tant aquesta seria molt probablement la primera causa d'aquests canvis d'agrupacions contractades.

¹⁸³ Al diari *Libertad* del 29 de juliol de 1915 es parlava de “músiques” com ja s'ha explicat.

TORNÉ, Joan (Lluís del Montsià). “A vola ploma. Festes”, dins *Libertad*, 29.07.1915, p. 2.

¹⁸⁴ No s'ha trobat la confirmació de quina de les dos finalment va amenitzar les festes.

¹⁸⁵ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996. p. 197.

5.5.- Funció de les agrupacions musicals a festes de Sant Carles de la Ràpita

En l'apartat anterior s'ha explicat detalladament quines han estat les agrupacions instrumentals que han amenitzat les festes majors a Sant Carles de la Ràpita de 1881 a 1920. Aquest apartat vol explicar la funció concreta de la música dintre dels actes de les festes en cadascun dels anys. Per tant tot i que ja s'hagi explicat àmpliament en l'apartat anterior, sí que es dirà quina és l'agrupació que actua, per tal de poder donar una entitat al grup que amenitza cadascun dels actes.

Les bandes contractades per amenitzar les festes majors sovint realitzen les mateixes actuacions independentment de la localitat de què es tracti. Tot i això, a més de les actuacions que es repeteixen en tots els indrets, n'hi ha algunes que no es fan o bé que les realitza un altre tipus d'agrupació. Hipòtesis d'aquestes diferències podrien ser: la presència d'un altre grup que fes aquella actuació, o bé de dues bandes una de les quals es transformés en un determinat moment en un grup més petit i seguís fent l'acte. Dintre de les festes de carrer, la quantitat de diners que recollien els seus veïns podia influir en l'agrupació contractada per realitzar els balls de la festa del patró.

De l'anàlisi dels programes de festes apareguts en els diaris i de les cròniques aparegudes amb relació a les festes majors, hi ha l'oportunitat de saber en algunes ocasions on intervenia la banda contractada a les festes de la Ràpita. Ja s'havia vist que els anys on no apareixia informació sobre festes eren: 1883, 1884, 1909. Els anys en què no es relaciona directament una agrupació musical amb un acte són: 1881*, 1882°, 1885°, 1888, 1889*, 1890*, 1891°, 1893, 1896*, 1897*, 1898*, 1900*, 1905*¹⁸⁶, 1906, 1907, 1918 i 1919*. S'ha marcat amb un asterisc (*) els anys on hi ha actes on forçosament ha d'haver música, per exemple quan es fa referència a balls. En canvi s'ha marcat amb una rodona (°) els anys on hi ha actes que han tingut concretada en algun moment la intervenció de música. Exemples d'aquest segon cas (°) serien les curses de braus o processons. Quan es donen tots dos casos, s'ha marcat amb l'asterisc.

A més dels actes que es citaran, on s'especifica clarament la intervenció d'una agrupació musical, potser n'hi haurà d'altres en què la música (o l'agrupació musical) és secundària i que no s'esmenta la seva intervenció perquè no n'és la part important. Gairebé tots els actes de festes apareixen al

¹⁸⁶ Aquest any només hi ha una referència que es pot entendre que relaciona la banda amb un acte i aquesta és molt vaga tal i com s'explicarà en el corresponent apartat.

programa amenitzats per la banda algun any. Això indueix a pensar que la banda va participar en aquests actes altres anys a part dels especificats al programa. Tot i això, es centrarà l'anàlisi principalment en els actes que tenen aquesta participació musical especificada en el programa de l'any en qüestió.

En les funcions religioses, a més, es pot donar la presència de música instrumental o només vocal, sense ser necessària en el segon cas, gràcies a la intervenció dels mateixos fidels, la presència d'un grup professional o semiprofessional de música instrumental (o vocal). També cap la possibilitat que hi hagi grups locals que s'ocupin d'amenitzar un determinat acte i que no s'especifiqui perquè no es considera important. Per tant hi ha actuacions en què es sap segur que intervindrà una agrupació musical, però no es pot descartar la seva participació en altres actes on no s'especifica.

5.5.1.- Funció de les agrupacions musicals a finals de segle XIX

Els anys 1881 i 1882 s'anuncia que hi haurà braus¹⁸⁷, festa a la que l'any 1887 s'associa l'actuació de la banda¹⁸⁸. A més l'any 1881 també s'anuncia que en cercles particulars hi haurà balls i per tant forçosament en aquells temps, participació d'una agrupació musical per petita que fos. L'any 1885 es fa referència a una processó¹⁸⁹, però no a la presència de música en aquesta. A festes de Sant Carles no es troba documentada la presència de música en una processó fins l'any 1903¹⁹⁰.

El 1886 és el primer any en què trobem especificats els grups musicals que intervindran a festes i a més a més aclareix les actuacions que faran¹⁹¹. Els grups van ser la cobla-orquestra *dels Petits* i “tamboril y dulzaina”. Cadascú d'ells va tenir una funció diferent. Així la cercavila d'anunci de festes del dia 24 la van fer el “tamboril y dulzaina” la tarda d'aquell dia. En canvi, la serenata a la rambla la va fer la cobla *dels Petits* el 24 de juliol a la nit. Hi ha més informació de la serenata, ja que s'explica al programa que aquesta cobla tenia previst tocar set peces del seu repertori. El dia 25 a la nit també es van realitzar la serenata el grup *dels Petits*, però aquesta vegada en lloc de dir que és una cobla diu que es una orquestra, per la qual cosa es pot entendre que aquests dos termes s'utilitzen per a denominar el mateix tipus d'agrupació, més quan l'acte coincideix.

¹⁸⁷ “Noticias”, dins *La Verdad*, 24.07.1881, p. 1. i “Noticias desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1882, p. 2.

¹⁸⁸ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

¹⁸⁹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 1.08.1885 p. 2.

¹⁹⁰ “Fiestas en San Cárlos. Programa de las fiestas que se celebraran en la ciudad de San Cárlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 de julio de 1903, en obsequio á sus Santos Patronos la Santísima Trinidad y San Roque”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p.2.

¹⁹¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

L'any 1887 el *Diario de Tortosa* publica la carta esmentada anteriorment que crítica l'actuació del primer tinent d'alcalde municipal a festes, amb la qual cosa també serveix en part de crònica d'aquestes¹⁹². La banda municipal havia de tocar a la plaça de braus i a la nit. Això és important en primer lloc, i tal com ja s'ha explicat més àmpliament en l'apartat de grups que van tocar a les festes de la Ràpita, per ser el primer document on se'ns parla d'una banda municipal. A més en aquesta carta l'autor es queixa del comportament que el primer tinent d'alcalde, el primer dia de braus, en que va presidir la cursa, va tenir respecte la banda, ja que “la hizo canviar del sitio donde por inveterada costumbre toca”¹⁹³. El fet d'utilitzar la paraula inveterada¹⁹⁴ mostra que és un costum de molt arrelat a la població.

Cal tenir en compte que quan es parla de braus, es pot estar parlant de diferents tipologies de festa i que potser que en alguna d'elles intervingui la música i en altres no. Així no és el mateix una cursa de braus dintre d'una plaça que el correbou. En l'actualitat en els braus de plaça de Sant Carles de la Ràpita hi actua la xaranga. Fa uns vint anys, encara hi actuava la banda. En canvi, al correbou actualment no actua cap agrupació instrumental. En la carta esmentada¹⁹⁵, s'entén que parla de braus a la plaça. A part la carta també explica que la banda havia de tocar per la nit, però no s'especifica el tipus d'acte. Si es retorna a la documentació referent a les festes de Sant Carles de la Ràpita de l'any anterior¹⁹⁶, l'acte on intervenia la música per la nit era la serenata. Això fa pensar que aquest any la banda seria la que realitzaria aquest acte, tot i que no es disposa d'informació que ho corrobori.

L'any 1888, el *Diario de Tortosa*¹⁹⁷, fent referència a *La Verdad*, anuncia la “gran suntuosidad” amb què se celebraran les festes, “tanto las que tengan carácter religioso, como las populares”¹⁹⁸. Malauradament no s'ha trobat cap exemplar del 1888 del setmanari *La Verdad* de Tortosa a cap dels arxius i fons consultats per analitzar directament la notícia d'aquest diari. Amb només aquesta informació l'única cosa que es pot qüestionar és si el fet que siguin sumptuoses porta implícit o no la presència d'elements extraordinaris, i si dintre d'aquests elements extraordinaris estaria l'element musical. O bé l'element musical seria tant elemental que la sumptuositat faria referència a altres aspectes com la durada dels actes religiosos o l'excepcionalitat dels actes populars per les

¹⁹² “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 02.08.1887, p. 3.

¹⁹³ *Ibidem*.

¹⁹⁴ “Inveterat-ada: adj. Antic, arrelat.” ENCICLOPÈDIA CATALANA. Diccionari [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0078911>> [consulta: 07.06.2008].

¹⁹⁵ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 02.08.1887, p. 3.

¹⁹⁶ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

¹⁹⁷ “Prensa Local” dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1888, p. 2.

¹⁹⁸ *Ibidem*.

característiques del bestiar de les festes taurines per exemple. També s'ha de tenir en compte la manera d'escriure i redactar d'aquella època; els escrits de l'època estan plens d'adjectius d'aquesta mena per tal de realçar el que s'està explicant, de manera que potser no té més importància.

L'any 1889 també fa referència a una carta enviada al diari però que no es publica sinó que se n'explica el seu contingut¹⁹⁹. La carta, diu el diari, esmenta en primer lloc que hi ha molta salut. Així aquesta documentació fa pensar d'una banda que no hi havia epidèmies i de l'altra que algú podria dubtar de la salut de la zona, o que poc temps abans havia hagut problemes de salut. Aquest fet pot provocar un programa de festes excepcional, tal i com s'havia dit l'any 1885. La carta fa referència a espectacles on de ben segur que hi ha música però no especifica quin tipus de formació musical hi intervé. Un dels espectacles de què es parla són els balls, però tampoc es diu de quin tipus. Altres llocs on podria haver música, eren els braus (depenent de la tipologia, com s'ha esmentat abans), i les regates. La intervenció de l'element musical en aquestes darreres està documentada en l'any 1895²⁰⁰. Per tant cap la possibilitat que les agrupacions instrumentals comencessin a intervenir en aquest tipus d'actes l'any 1895 o simplement que els anys anteriors no s'hagués donat importància suficient al fet com per especificar-ho en el programa.

Durant l'any 1890 no es fa en cap moment referència explícita a la funció específica de la música. Al *Diario de Tortosa*²⁰¹ es publica la notícia del final de les festes religioses i populars amb les curses de braus de carrer, espectacle del qual no s'ha trobat cap informació específica de que fos amenitzat per música. Dos dies més tard el mateix diari²⁰², es refereix als braus: “de toros (se corrieron tres dias) buenos”. Esmenta també que les “funciones de iglesia” van ser brillants, podent interpretar aquesta paraula de la mateixa manera que abans s'havia fet amb la paraula sumptuositat de la referència de l'any 1888²⁰³. No s'esmenta la música en cap activitat concreta. En canvi dintre del resum que fa de festes el *Diario de Tortosa*, sí que diu que “de músicas y baile perfectamente”²⁰⁴, amb la qual cosa sabem que hi va haver música i ball. Ara bé, no queda clar si “les músiques”, mot sovint associat a banda, van amenitzar el ball.

¹⁹⁹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

²⁰⁰ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

²⁰¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 30.07.1890, p. 2.

²⁰² “Desde San Carlos” dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

²⁰³ “Prensa Local” dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1888, p. 2.

²⁰⁴ “Desde San Carlos” dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

El 1891 hi ha diverses informacions sobre les festes. Dues d'elles anuncien que s'han acabat les festes. Van aparèixer al *Diario de Tortosa* i a *La Verdad*²⁰⁵. La tercera apareix al *Correo de Tortosa* i anuncia la concessió per part del Govern de la província del permís per a verificar les que anomena “corridas de novillos” els dies 25 i 26 de juliol²⁰⁶. La darrera explica que el diumenge es va fer una “corrida de vacas”²⁰⁷. Tots dos actes coincideixen amb dies, per la qual cosa és probable que fos el mateix acte, un acte taurí de plaça, que s'associaria al que s'ha trobat l'any 1887²⁰⁸, i on intervenia la banda.

El 1892 de nou s'especifica la banda que va amenitzar els actes de festes²⁰⁹. Era la música d'Ulldecona que dirigia D. José Esteller. Els actes que va realitzar la banda són dianes i dos balls. No especifica a quin lloc es van realitzar els balls. El que sí que es pot deduir, donat que les festes només van tenir una durada de dos dies i que en l'enunciat de la notícia s'utilitza el plural per dianes i balls, s'entén que cadascun dels dies es va realitzar un ball, i una diana. També esmenta els solemnes cultes religiosos, però no hi ha referència musical. Per últim es van realitzar dues curses de braus, aquest cop especificant clarament que es realitzaran a la plaça pública, per la qual cosa és molt probable que la banda també hi intervengués, tal com passava l'any 1887²¹⁰.

L'any 1893 de nou no s'ha trobat cap programa de festes ni referència més concreta que la purament divulgativa de les festes (sense especificar ni les dates). Hi ha una notícia on es diu únicament que es preparen per celebrar “con las funciones religiosas, los regocijos populares de costumbre, las fiestas...”²¹¹. L'altre document en referència a festes parla de las “fiestas extraordinarias que actualmente se celebran...”, qualificatiu referit a les festes que s'equipararia als de “sumptuosos i brillants” d'anys anteriors²¹². D'acord amb la primera notícia esmentada i el mot costum, es pot suposar que, com l'any anterior per no anar més lluny²¹³, hi hauria unes dianes i uns balls realitzats per una agrupació instrumental. No se sap el tipus d'agrupació, ja que des de l'any 1887 no es té cap referència d'una agrupació musical concreta²¹⁴. És ben cert que l'any 1887 es parla d'una banda municipal, que seria lògic continués la seva tasca els anys posteriors.

²⁰⁵ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2. i “Noticias”, dins *La Verdad*, 30.07.1891, p. 2.

²⁰⁶ “Crónica”, dins *El Correo de Tortosa*, 15.07.1891, p. 3.

²⁰⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 3.

²⁰⁸ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

²⁰⁹ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

²¹⁰ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

²¹¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1893, p. 3.

²¹² “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1893, p. 2.

²¹³ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

²¹⁴ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

L'any 1894 es contracta la música d'Alcanar, dirigida pel Sr. Gisbert²¹⁵. Aquesta executarà “bonitas composiciones en los bailes de sociedad y públicos que se preparan”²¹⁶. El fet que intervingui en els dos actes, ens informa que aquests no es donaran a la mateixa hora. La música d'Alcanar també interpretarà a la Plaça de Bosch²¹⁷, de 22.00 h a 24.00 h, serenates. Això fa preguntar-se a quina hora eren els balls. En l'article també es fa referència a les curses de braus, però no especifica la participació de la banda. Es desconeix si no hi actuava o sí que ho feia però com a element secundari dintre de la festa per ser el brau la part important. Aquesta segona opció és la més factible, a no ser que la banda demanés massa diners per actuar-hi, que tingués una altra actuació o que fos la banda del poble la que ho fes, contractant una banda de fora només per als actes que aquesta fos la única protagonista. L'article també anuncia els focs d'artifici, acte en el que durant els anys posteriors també es va especificar que era amenitzat per la banda, per exemple el 1903²¹⁸.

L'any 1895 es podria comparar en part a l'any 1886, ja que té una estructura similar. Aquest any també es contracta per un costat una “gaita” i per l'altre es feia venir la “brillante música de Amposta dirigida por D. Juan Colomé”²¹⁹. La funció que va acomplir cadascuna d'aquestes agrupacions va ser diferent. Així el programa especificava que la gaita faria la cercavila del dia 24, després de les “solemnes vísperas” que es realitzarien a les 17.00 h. El dia 25, des del trenc d'alba (“desde el amanecer”), la música d'Amposta recorreria els carrers de la ciutat, anunciant la festivitat del dia, Sant Jaume, amb una alegre diana. Després a les 9.00 h aquesta mateixa precediria a l'Ajuntament a la sortida de la Casa Capitular dirigint-se a la Santa Església Parroquial per assistir als Divins Oficis i Solemne Missa que es cantarien a tota orquestra. El fet que es canti a tota orquestra normalment indica que era amb corda i, generalment, amb una secció de vent compresa per dues flautes, dos oboès i dos clarinets. De vegades també podia haver només un element de cada. Es deia a gran orquestra per a diferenciar-ho de quan era només amb corda i harmòni, i fagot de vegades. No especifica quina és la capella que realitzarà aquesta “gran orquestra”. Podrien ser alguns membres de la música d'Amposta, però en tot cas queda a l'aire. El dia 26 també s'anuncia que la música realitzarà la diana. S'entén que és la banda. El dia 27 també hi ha dianes però no s'especifica qui les realitzarà. El mateix dia a les 10.00 h es realitzaran grans regates al port, i la música situada al moll acompanyarà les regates. A la tarda, a les 16.00 h, hi haurà les curses de

²¹⁵ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

²¹⁶ *Ibidem*.

²¹⁷ Avui dia és la Plaça Carles III. (MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996, p. 20.

²¹⁸ “Lo del dia. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

²¹⁹ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

velocípedes, durant les qual la banda de música interpretarà peces del seu repertori. És la primera vegada que apareix el mot banda en aquest article. Es comprèn que parla de la música d'Amposta.

Hi ha altres activitats musicals en el programa, però no s'aclareix quina de les dues agrupacions les realitza en cada cas. Així per exemple el dia 24 a les 21.00 h hi haurà “bailes al estilo del país, en la Plaza Mayor”. El dia 25 a la nit, a la plaça de D. Alberto Bosch, “se celebraran los bailes públicos al estilo del país y gran serenata” i a les 22.00 h hi haurà un “gran baile de sociedad en el magnífico entoldado”. El dia 26 a la nit es faran “bailes públicos al estilo del país, serenata, [...] y segundo gran baile en el hermoso entoldado”²²⁰. En cap dels casos es fa referència a qui realitza els diferents actes. En programes posteriors, s'especificarà que, quan hi ha banda i dolçaina, aquesta darrera sol amenitzar els “bailes al estilo del país”. Al diari *El Tiempo*, l'any 1912, apareix una explicació sobre el desenvolupament d'uns “bailes al estilo del país” a la ciutat de Tortosa: “En la tarde de ayer celebróse un animado baile al estilo del país en la barriada de Santiago, luciendo en gracia las garridas payesas al són de las alegres notas de la jota tortosina, que ejecutó una nutrida rondalla”²²¹.

És molt important veure que en aquest article s'assimila els bailes al estilo del país amb la jota, ball típic de la zona. De vegades localitats properes podien tenir maneres de ballar la jota diferent, i ser acompanyades per diferents tipus d'agrupacions. Per exemple en el llibre *Balls i danses a les comarques de Tarragona* hi ha informació sobre aquestes diferències, en relació a les jotes rapitenca i tortosina: “La jota rapitenca és una variant de la jota tortosina; és molt antiga i ha passat de generació en generació. Les jotes del delta són de punts suaus i a diferència de l'antiga tortosina, que es balla al so de la dolçaina i tabales, les d'aquestes terres baixes admeten cant i són interpretades per rondalla i més modernament per música de corda i vent. Era ballada sempre per festes que provenen des del temps de Carles III, encara que el seu origen sigui molt més antic”²²². Així Josep Bargalló assenyala que l'antiga jota tortosina es balla al so de la gaita i tabales, mentre que la rapitenca ho fa al so de la rondalla, admetent el cant. En aquest cas això contrasta amb el que diu l'article de *El Tiempo*, que parla d'una rondalla interpretant la jota tortosina. Sigui com sigui el fet és que no es pot suposar la intervenció del mateix tipus d'agrupació en els “bailes al estilo del país” que es van interpretar a Tortosa i que es descriuen en aquest diari, amb els que es celebraven en altres poblacions.

²²⁰ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Cárlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

²²¹ BVPH, “Noticias”, dins *El Tiempo*, 29.07.1912, p. 1.

²²² BARGALLÓ, Josep. *Balls i danses a les comarques de Tarragona, vol.3: Baix Ebre i Montsià*. Tarragona: Diputació de Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1994, p. 190.

Altres actes que s'esmenta en el programa i que anys anteriors o posteriors han estat amenitzats per la banda són les curses de braus i els focs d'artifici. En aquest cas no hi haurà cursa de braus sinó una “gran corrida de novillos” els dies 25 i 26 a les 15.00 h, però es pot considerar dintre de la mateixa tipologia d'acte taurí de plaça i per tant possible la intervenció de la banda. Els focs d'artifici seran el dia 26 a la nit.

L'any 1896 tampoc es diu quina banda actuarà, però sí que la música serà a càrrec de “reputadas bandas”²²³, informació que dóna a entendre la presència de més d'un grup. Els actes d'aquesta breu ressenya són “además de solemnes funciones religiosas habrá corrida de novillos procedentes de acreditada ganaderia, música á cargo de reputadas bandas y grandiosos bailes”²²⁴. Cal dir que en cap dels programes s'especifica que sigui la banda la que realitzi el ball. A més per la manera que està redactat, “música á cargo de reputadas bandas y grandiosos bailes”, s'entén que van per separat “las músicas” en general i “los bailes”, ja que sinó potser no hagués especificat “los bailes” després de parlar de “las músicas” o hagués posat “música y baile á cargo de reputadas bandas”. En programes anteriors s'ha vist com la cobla-orquestra *dels Petits* havia fet un dia la serenata com a cobla i l'altre com a orquestra, però en cap moment es parlava de banda. En programes posteriors, es veurà com la dolçaina i el tabal realitzen els “bailes al estilo del país”. Tampoc s'especifica si hi haurà algun tipus de música a les funcions religioses o a la “corrida de novillos”.

El 1897 “La música de Vinaroz, dirigida pel Sr. Tapbioles, tomará parte en los populares festejos”²²⁵. Al programa s'esmenten funcions religioses, curses de braus i balls. No s'especifica en quina de totes les parts actuarà la música, però està posat al final de la notícia amb la qual cosa s'entén que es parla en general. Del 1898 al *Diario de Tortosa* i a *Los Debates*²²⁶, que diu el mateix, s'anuncien els actes de festes de Sant Carles: “funciones religiosas, bailes de sociedad y corridas de toros”, sense especificar si hi ha algun tipus de música que hi participi.

L'any 1899 hi ha en alguns diaris el programa complet de festes i a més s'anuncia quina serà l'agrupació musical que amenitzarà els actes. Serà, segons el *Diario de Tortosa*²²⁷ “la antigua «Lira

²²³ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1896, p. 2.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ “Crónica general. Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1897, p. 2.

²²⁶ BVPH, “En San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1898, p. 2, i “A vuela pluma. Con funciones religiosas...”, dins *Los Debates*, 22.07.1898, p. 2.

²²⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1899, p. 2.

Dertosense»” i segons el *Correo de Tortosa*²²⁸, i *La Verdad*²²⁹, en els quals apareix el programa complet²³⁰, “la reputada banda que dirige el Maestro D. Manuel Dauff”. S'entén que tant el *Diario de Tortosa* com els altres dos diaris es refereixen a la mateixa banda, més quan tots dos parlen d'una banda de Tortosa i no es contradiuen entre ells. Els actes que en programa s'especifica que realitza aquesta agrupació són la cercavila d'entrada de la banda a la població el dia 24 a les 18.00 h i un acte taurí. La referència a l'acte taurí diu així: “A las once encierre de las vacas que se correrán á las tres de la tarde amenizando dicha fiesta con bonitos paso dobles, la expresada banda”²³¹. Tal com està redactat, i per la informació prèvia d'anys anteriors, la banda tocarà a la cursa de vaques de la tarda. Hi ha molts més actes on forçosament intervé música però no s'especifica com en aquests si intervindrà la banda. Així el dia 24 hi ha ball popular a la nit, i el dia 25 diana al matí, així com “misa cantada á grande orquesta”. La nit del 25 hi ha “Serenata ejecutándose escogidas piezas y Baile popular”²³². El dia 26 hi ha el mateix que el dia 25.

Altres actes on podria haver música són les regates i les curses de velocípedes que se celebren el dia 27, i que l'any 1895 sí que s'especificava al programa que intervindria la banda²³³. Per últim, el dia 27 a la tarda hi haurà la “lídia de una vaca de muerte”. Tot i que no hi ha l'anunci de la intervenció de la banda, és un acte taurí de plaça i, consegüentment, la probabilitat de la intervenció de la banda, alta. El fet que especifiqui que és de mort, fa suposar que l'anterior acte taurí no ho era. En el proper apartat s'hi farà més atenció a aquest fet. Hi ha d'altres informacions sobre les festes no rellevants en aquest apartat o que, en no ser un programa complet, s'ha considerat més adient no incloure, entenent que la font d'informació en la què es basi pot ser parcial o no tenir la mateixa fiabilitat que la oficial.

5.5.2.- Funció de les agrupacions musicals a principis de segle XX

De nou s'han trobat diversos documents amb referències a les festes de 1900. La informació sobre la banda que amenitzava els actes de festes ve de la crònica sobre l'anada d'un diputat, el “diputado

²²⁸ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 1.

²²⁹ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 22.07.1899, p. 2.

²³⁰ Entre tots dos diaris hi ha alguna petita diferència que no afecta a aquest anàlisi. Es prendrà el *Correo de Tortosa* per les cites del programa.

²³¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 1.

²³² *Ibidem*.

²³³ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Cárlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

provincial don Juan Ribás Cots”²³⁴, a la Ràpita. El van anar a rebre a l'entrada de Sant Carles i “Organizose inmediatamente la comitiva que fué marchando al compás de un airoso pasodoble que tocaba la música de Ulldecona contratada para las fiestas”²³⁵. L'albereda estava plena pel “numeroso público que, abandonando la corrida de vaquillas que en aquel momento se estaba celebrando, había corrido presuroso á presenciar la llegada del que podemos llamar ídolo de estas ciudad...”, referint-se al diputat en qüestió. Va haver un refrigeri a la sala capitular, “partiendo al poco rato hacia la plaza Mayor á presenciar la corrida de vaquillas”²³⁶. A més es va celebrar un sopar i va fer un discurs. Després “A los acordes de una bien interpretada marcha que tocó la música, dirigieronse á casa del señor Alcalde, en donde, al fresco, se improvisó un animado baile que duró hasta las dos de la madrugada”²³⁷. Es pot extraure d'aquest relat que la banda contractada va ser la d'Ulldecona i que va sortir a rebre al diputat. També situa on realitzaven els espectacles taurins de plaça. Per últim es relata la presència d'un ball que es realitzarà fora de casa l'alcalde, i que va durar fins les dues de la matinada. Si va ser la banda la que va anar amenitzant tots els actes que es van produir amb el diputat, seria normal que el ball també l'hagués fet la banda o si més no alguns membres d'aquesta.

En d'altres diaris hi ha informació sobre altres actes de festes. Tant al *Correo de Tortosa* com al *Diario de Tortosa*²³⁸ hi ha gairebé la mateixa informació, per bé que amb diferent ordre. Tots dos documents parlen de “corridos de vaquillas”, balls populars i de societat, cucanyes al port i altres diversions. A part, al *Diario de Tortosa* s'anuncien regates al port. Cap de les dues referències especifica quina banda amenitzarà les festes. Hi ha una tercera font prou semblant a les dues anteriors. És la de *El eco de la fusión*²³⁹. En lloc de parlar de “corridos de vaquillas” parla de “corridos de vacas”, i en lloc de parlar de “bailes populares y de sociedad” parla de “bailes de sociedad y al estilo del país”. Tampoc esmenta les regates al port. És ben cert que al final de la ressenya, diu “y muchas otras”, de la mateixa manera que els dos primers diaris deien “y otras (varias) diversiones”. Així, en aquest cas, és lògic equiparar els balls populars i els que diu al estilo del país, ja que tota la resta coincideix.

Hi ha una altra carta apareguda a *La Verdad*²⁴⁰, aquest cop signada pel corresposal del diari a la zona. En ella enuncia els actes que s'han realitzat a festes: divins oficis, tres tardes de curses de

²³⁴ “Desde San Carlos”, dins *El eco de la fusión*, 29.07.1900, p. 3.

²³⁵ *Ibidem*.

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ “Desde San Carlos”, dins *El eco de la fusión*, 29.07.1900, p. 3.

²³⁸ *Correo de Tortosa*, 23.07.1900, p. 3.

“Fiestas”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1900, p. 2.

²³⁹ *El eco de la fusión*, 25.07.1900, p. 3.

²⁴⁰ “De San Carlos de la Rápita”, dins *La Verdad*, 30.07.1900, p. 3.

vaquetes, regates, cucanyes, balls públics i particulars i la visita del diputat D. Juan Ribás Cots. També parla de “demás festejos” amb la qual cosa s'entén que n'hi va haver d'altres. Unint totes aquestes informacions sorgeix una pregunta: qui feia els balls populars i de societat o de societat i a l'estil del país mentre la banda estava amenitzant el ball improvisat fora de casa de l'alcalde? I les serenates que deien dos dels diaris que es van realitzar? Si mentre s'estava donant el ball improvisat fora de casa l'alcalde, on hi participava la banda, hi havia balls i serenates a la localitat, havien de ser altres agrupacions que els realitzessin.

Tot i això, essent l'anada del diputat un acte especial, podria ser que s'hagués modificat el programa i aquell dia no haguessin hagut balls populars, públics, particulars o de societat ni serenates. El diputat va anar a Sant Carles el segon dia de festes, dijous dia 26. Les festes van durar tres dies així que potser els balls i les serenates es van fer els altres dos dies. De totes maneres hi ha un lapse de temps que és dona mentre es va realitzar el sopar, que potser va coincidir amb el moment en què els músics realitzaven els altres actes o algun d'ells. En aquest moment no hi ha la informació necessària per esclarir aquest punt.

L'any 1901 *La Verdad* publica el programa complet de festes i en ell apareix la “acreditada banda de música La Lira Dertosense, dirigida por el señor Daufí” i en un dels actes “dolzaina y tamboril”²⁴¹. Entre els actes que especifica que realitza la banda estan la cercavila del dia 24 a les 18.00 h i el dia 25 a trenc d'alba, alegres dianes recorrent els carrers de la població. Per últim el dia 25 a les 15.00 h (i es pot suposar que el 26 ja que es torna a fer el mateix acte) hi haurà una “corrida de vaquillas” a la plaça pública, amenitzant l'acte la citada banda amb “dolzaina y tamboril”. Per una part es referma el document citat de 1887²⁴², que assegurava que la banda tocava a les curses de braus des de feia molt temps i tenia el seu lloc “donde por inveterada costumbre toca”. L'any 1901 s'afegeix però la “dolzaina y tamboril”. A més aquesta agrupació no apareix esmentada en cap altre acte.

Actes que segur que estaran amenitzats per algun tipus de música són la serenata a la plaça Major i els balls a l'estil del país de la nit del dia 24 i els grans balls a l'estil del país que se celebraran a les 21.00 h el dia 25 i el dia 26. A més el dia 26 hi haurà balls de societat. També hi ha les “solemnes funciones religiosas” a l'Església Parroquial²⁴³, però com que no especifica que sigui “á grande orquesta” no hi ha elements suficients per pensar que hi haurà un grup de música instrumental acompanyant la missa, de no ser per la paraula solemne, que es pot agafar d'una manera vaga en

²⁴¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

²⁴² “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

²⁴³ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

aquest sentit. Per últim s'esmenta que hi haurà “disparo de un magnífico ramillete de fuegos artificiales” el dia 25, acte que dos anys més tard, l'any 1903²⁴⁴, s'especifica en el programa que intervindrà la banda, no sent el cas del programa de l'any 1901.

L'any 1902 el *Diario de Tortosa*²⁴⁵ publica el programa complet de festes. En aquest s'anuncien “Pasa calles, dianas y serenatas en el paseo de Cárlos III, tomando parte la banda de Santa Cecilia que dirige el Sr. Daniel Macías”. En el programa també s'anuncien funcions religioses i balls públics i de societat, però no cita si hi ha alguna agrupació musical que els acompanyi (en el cas de les funcions religioses) i quina és en el cas dels balls. El diari *La Verdad*, va publicar una notícia anunciant que la banda orquestra de Santa Cecília que dirigia D. Daniel Macías havia estat contractada per a “amenizar festejos religiosos y populares que se celebraran en San Carlos de la Rápita”²⁴⁶, així que en aquest cas sí que s'inclouria les festes religioses.

Al *Diario de Tortosa*²⁴⁷ de l'any 1903 en lloc de parlar de “banda orquestra de Santa Cecilia” com l'any anterior feia *La Verdad*²⁴⁸, o de “banda” com feia el *Diario de Tortosa*²⁴⁹, parla de “música de Santa Cecilia de Tortosa”. També en aquest cas hi ha el programa complet. Entre els actes en què participa la banda i que estan clarament especificats en el programa el primer és el del dia 24, que acompanyarà la processó que se celebrarà a les 19.00 h. Aquell mateix dia a les 21.00 h realitzarà la serenata a la plaça Carles III. El dia 25 a l'alba realitzarà alegres dianas anunciant la festa i la serenata a la mateixa plaça que el dia anterior. El dia 26 és realitzaran els mateixos actes que el dia anterior i, a més, hi haurà un castell de focs que també amenitzarà.

Altres actes que de segur tenen algun tipus d'agrupació musical són els “bailes populares, públicos y de sociedad”²⁵⁰, així com els solemnes Oficis Divins on “se cantarà una escogida misa con orquestra”²⁵¹, per bé que no s'especifica quina. D'acord amb antecedents que s'han anat donant, es probable que a la “gran novillada”²⁵² dels dies 25 i 26 a les 3 de la tarda, també hi hagués la banda. Quant a l'agrupació que participava en les funcions religioses, n'hi ha informació al *Diario de Tortosa*²⁵³. Aquest diari resumeix una carta que els van escriure que descriu breument com es va

²⁴⁴ “Lo del día. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

²⁴⁵ BVPH, “Crónica. En San Cárlos”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1902, p. 2.

²⁴⁶ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1902, p. 2.

²⁴⁷ “Lo del día. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

²⁴⁸ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1902, p. 2.

²⁴⁹ BVPH, “Crónica. En San Cárlos”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1902, p. 2.

²⁵⁰ “Lo del día. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

²⁵¹ *Ibidem*.

²⁵² *Ibid*.

²⁵³ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

realitzar la “missa á toda orquesta”²⁵⁴ que s'anunciava al programa de festes: “En los dias 25 y 26 se celebraron funciones religiosas que resultaron solemnes; la orquesta fué dirigida por el maestro de Capilla de nuestra Iglesia Catedral Sr Torres”²⁵⁵. També es refereix a la missa del dia 27: “muy solemne resultó también la misa del dia 27, en la que los Maestros de Capilla Sres. Torres y Fraulí, interpretaron á piano, de un modo admirable, la de Mercadante”²⁵⁶.

L'any 1904 es coneix de la contractació la música d'Alcanar per festes majors tant pel *Diario de Tortosa*²⁵⁷ com pel *Correo Iberico*²⁵⁸. En tots dos casos hi ha dues referències respecte festes, per bé que és una de les del *Correo Iberico* la que conté el programa complet²⁵⁹ i on s'esmenta que la banda estava dirigida per Rómulo Vallés. A partir d'aquesta s'aniran introduint després els elements esclaridors o contraposats apareguts en les altres ressenyes. D'entre els actes on s'especifica que actuarà la citada banda hi ha el del dia 24 a les 6 de la tarda, quan “recorrerá las principales calles de la ciudad tocando bonitos pasacalles, obsequiando a la vez con sus tocatas á las dignidades de la ciudad Sres. Alcalde, Cura párroco y demás”²⁶⁰. També es troba en la missa del dia 25 a les 9.00 h: “tercia con acompañamiento de órgano y Misa á toda orquesta dirigida por el director de la banda de Alcanar”²⁶¹. El dia 26 el programa anuncia que com el dia anterior es cantarà tèrcia i missa a tota orquesta, per tant se suposa que intervindrà la mateixa agrupació musical. El dia 27 a les 22.00 h, hi haurà el dispar del castell de focs artificials i “la banda de Alcanar amenizará el acto con sus serenatas”²⁶². Per últim el dia 28 a la tarda i nit hi haurà els mateixos festejos que el dia anterior, per tant de nou la banda amenitzarà l'acte del castell de focs tocant serenates.

No hi ha cap altra actuació en què s'especifiqui la intervenció de la banda. De fet el comentari de la missa dirigida pel director de la banda, fa suposar que aquesta hi intervé però no ho diu clarament. Podria ser que hi intervinguessin alguns músics i que, juntament amb el que toqués l'orgue els dirigís D. Rómulo Vallés. Tot i que no ho especifiqui, és evident que alguna agrupació musical participarà el dia 25 a les 22.00 h en les “serenatas y bailes populares al estilo del país”²⁶³, i el dia 26 a les 21.00 h les “serenatas, bailes al estilo del país é iluminaciones en la plaza Carlos III”²⁶⁴. Si es

²⁵⁴ “Lo del día. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

²⁵⁵ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

²⁵⁶ *Ibidem*.

²⁵⁷ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 15.07.1904, p. 2 i “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

²⁵⁸ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 16.07.1904, p. 2 i “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2 i 3.

²⁵⁹ “Regionales. San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2 i 3.

²⁶⁰ *Ibidem*.

²⁶¹ *Ibid.*

²⁶² “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2 i 3.

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ *Ibid.*

repren la part del programa on s'anunciava el castell de focs d'artifici en què “la banda de Alcanar amenitzarà el acto con sus serenatas”²⁶⁵, és lògic entendre que la resta de dies que hi haurà serenates, aquestes també estiguin fetes per la banda. Essent que tant el dia 25 a les 22.00 h com el dia 26 a les 21.00 h les serenates i els balls (populars o no) a l'estil del país es realitzen a la mateixa hora, s'ha d'assumir que hi ha una agrupació musical que intervé en cadascun dels actes o que mentre es fa la serenata es balla amb la música d'aquesta, opció, aquesta darrera, menys probable.

En la referència a festes que apareix al *Diario de Tortosa* el dia 20 de juliol, no apareix el programa com a tal, però sí especificats molts dels actes d'aquest. Entre les diferències entre la informació apareguda al *Correo Iberico*, assenyalar principalment que respecte les funcions religioses que hi haurà diu que seran “con orquesta”²⁶⁶ en lloc de “á toda orquesta”²⁶⁷. També anuncia que hi haurà “serenatas en la plaza de Cárlos III, por la acreditada banda de Alcanar, etc. etc. [sic]”²⁶⁸. Així s'esclareix qui realitzava les serenates, però i el ball? Era la mateixa banda que dividia els seus efectius?

L'article aparegut a *La veu de la comarca* que es transcriu dintre de l'apartat 5.8. i que parla de la conveniència o no del ball de la sardana al sud de Catalunya²⁶⁹, insereix un fragment d'un article aparegut al *Correo Iberico*, que esmenta “lo ball en dolsaina” com a propi d'aquelles terres. Així per al ball s'utilitzaria una “dolsaina”, que es pot entendre aniria acompanyada d'un tabal. A Sant Carles hi ha diferents documents que parlen de ball amb dolçaina. També a la revista *Rápita* Josep Torné, don Pepe, apunta en aquesta direcció, tot i que parlant de festes de carrer: “Abans s'acostumbrava, quan era lo Sant del Carrer, fer festa [...] Per la nit es feia festa, i com no teníem banda de música, baixava la dolçaina d'Aldover. Tocava la gaita un home que li dien Jaume, i el tabal un que li dien lo Roig”²⁷⁰. El mes següent en un altre article seu diu així: “des de l'any 1902 el carrer que disposava de mes diners, prescindia de la dolçaina i anava a buscar uns músics a Vinaròs”²⁷¹. Per tant no seria estrany que tot i que no s'especificués, els balls estiguessin amenitzats per aquest tipus d'agrupació, vinguda de fora o no. El fet que no s'especifiqui al programa porta a pensar que aquells anys aquesta formació era autòctona, perquè si no fos així, molt probablement s'hi hagués fet esment en els programes, com va passar alguns dels anys. No s'ha trobat cap programa de festes des de 1881 fins 1919 on s'esmentés la banda municipal o algun altre grup local.

²⁶⁵ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2 i 3.

²⁶⁶ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

²⁶⁷ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2 i 3.

²⁶⁸ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

²⁶⁹ “Notetes”, dins *La Veu de la Comarca*, 16.08.1907, p. 2.

²⁷⁰ TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 189, març 1975, p. 11.

²⁷¹ TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 190, abril 1975, p. 11.

L'any 1887 que apareixia citada la banda municipal era una carta escrita al diari. Només apareix anunciada al programa la banda municipal l'any 1920.

Tornant als actes de festes de 1904 que compten amb la participació de música instrumental, anys anteriors la banda o la “banda con dolzaina y tamboril” havien amenitzat les curses de braus²⁷², cosa que aquest cop no s'esmenta quan anuncia les curses que se celebraran a les 15.00 h els dies 26 i 27 de juliol. Tenint en consideració notícies més generals referents a festes de Sant Carles del 1904, el *Diario de Tortosa* del dia 15 de juliol diu que “la música de la cercana villa de Alcanar, ha sido contratada, según se nos dice, para tomar parte en las fiestas que se proyectan en la vecina población de San Carlos de la Rápita”²⁷³. El *Correo Iberico* del dia 16 de juliol, anuncia que les festes són religioses i profanes i que “tan solemnes y suntuosas prometen ser las primeras como divertidas y atractivas las segundas”. I afegeix que “Para amenizar todos estos festejos vendrá la acreditada banda de música de Alcanar”²⁷⁴.

Es pot prendre aquestes afirmacions com simplificacions de la funció de la banda a festes, però potser sí que es veritat que la banda va ser contractada per amenitzar tots els actes i que simplement s'esmenta quan ella és protagonista principal. De totes maneres queda pendent saber qui amenitzava els balls populars que es donaven a la vegada que les serenates: les serenates i balls populars a l'estil del país del dia 25 a les 22.00 h i les serenates i balls a l'estil del país del dia 26 a les 21.00 h.

El 1905 és la banda d'Ulldecona la que segurament amenitzarà les festes, ja que a la única notícia trobada tot i els molts diaris consultats, de *Los Debates* del dia 22²⁷⁵, s'anuncia que el dia 24 hi haurà, “repique general de campanas y entrada de la reputada banda de Ulldecona”²⁷⁶. En cap lloc més esmenta aquesta banda. Tot i que les festes són els dies 24, 25 i 26, només es publiquen els actes del 24, que s'ha transcrit, i del 25 de juliol. El 25 hi haurà solemnes funcions religioses, cursa de vaquetes, focs d'artifici i balls a l'estil del país. Per últim diu que a l'acreditada societat “Casino Rapitense” se celebraran brillants balls. Per tant, tenint en compte d'una part que quan es contracta una banda no es fa només per un acte, i de l'altra els diversos programes ja comentats, seria factible que la banda actués en tots els espectacles enumerats, i no només a l'entrada del dia 24. Fa evident que aquesta informació és incompleta el fet que no es faci cap referència als actes del dia 26. Moltes vegades els actes d'un dia es repeteixen el següent, però en tot cas, es sol precisar.

²⁷² “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2. n°150

²⁷³ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 15.07.1904, p. 2.

²⁷⁴ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 16.07.1904, p. 2.

²⁷⁵ “Crónica”, dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

²⁷⁶ *Ibidem*.

De l'any 1906 no s'ha trobat cap dada útil per aquest apartat, i de l'any 1907 la única informació localitzada ha estat la contractació de la música “La Moderna”, “que amenizará algunos actos durante las fiestas que mañana empiezan en la citada villa”²⁷⁷. Per tant aquí el diari és més conservador que en altres notícies on no s'especificava quins actes amenitzaria però es donava a entendre que eren tots els actes. De totes maneres, tot i que no seria el més normal, podria ser que en aquest cas no s'hagués contractat la música “La Moderna” per a tots els actes, cosa que altres anys, per exemple per pressupost, potser sí que havien fet amb aquesta o una altra agrupació. Tot i això, cal recordar la hipòtesi que apuntava a la presència de més d'una agrupació instrumental en els casos que es donava simultaneïtat d'actes amb presència necessària de música.

El 1908 seran la banda “La Moderna” que dirigeix D. Manuel Daufí i “el afamado dulzainero”, D. Jaime Blanch els que s'esmenten en el programa per amenitzar els actes²⁷⁸. Cadascun d'ells tindrà funcions diferents. En el programa només s'esmenta al dolçainer en la celebració dels “bailes al estilo del país” que se celebraran el dia 25 i 26 de juliol a les 21.00 h, mentre la banda realitzarà un gran concert a la mateixa hora. A part, la banda recorrerà el dia 24 al migdia els carrers tocant pasdobles anunciant el començament de les festes, farà dianes el dia 25 i 26 al matí i amenitzarà el “grande espectáculo en la Plaza Mayor” que se celebrarà a les 15.00 h tots dos dies²⁷⁹.

Si es té en compte el lloc i l'hora de l'acte, tot fa pensar que és una cursa de braus, però estranya que no s'anunciés clarament, més si es té en compte l'entusiasme amb què contava aquest acte per al públic en general. Probablement aquest fet té relació amb la “Real Orden Circular del Ministerio de la Gobernación de 5 de febrero de 1908, donde se regula la prohibición en absoluto se corran toros y vaquillas ensogados ó libertad por las calles y plazas de las poblaciones... (Gaceta del 6 de febrero de 1908)”²⁸⁰. Dels actes matinals on hi intervé la banda, s'ha de precisar que mentre el dia 25 el programa anuncia que la banda tocarà “alegres dianas”, el dia 26 parla de diana en singular de la següent manera: “Al amanecer, diana por la citada banda”²⁸¹. Aquest petit canvi es pot justificar atribuint el mot “dianas” en plural del dia 25 al tipus de peces que es toquen, i el singular “diana” del dia 26 a l'expressió del tipus d'acte.

²⁷⁷ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1907, p. 2.

²⁷⁸ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

²⁷⁹ *Ibidem*.

²⁸⁰ LOS TOROS EN VILLAGIEGO (BURGOS). Real orden 5 febrero 1908 [en línia]. <www.villadiegotoros.es/normativa/1908/real_orden_5_febrero_1908.jpg> [consulta: 1.04.2008].

²⁸¹ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

A més, el dia 25 a les 9.00 h es farà una “misa solemne á grande orquesta”, corrent la part musical a càrrec del conegut professor Manuel Daufí. Per tant és probable que els mateixos músics de la banda, tots o alguns d'ells, prenguessin part en la celebració religiosa. Remarcar també que el dia 24 hi ha “bailes populares al estilo del país” i no esmenta a cap dolçainer. El dia 25 (i el 26 perquè al programa s'anuncien “iguales festejos y diversiones que el dia anterior”) en lloc de dir “bailes populares al estilo del país”, diu “bailes al estilo del país”. El fet que el dia 24 no s'esmenti a aquest dolçainer (ni a ningú) es pot deure a què no contractessin un dolçainer afamat per tants dies, sinó només per als dies de festa gran, podent haver un dolçainer local o menys afamant l'altre dia, o bé la mateixa banda, opció aquesta darrera menys probable.

No s'ha trobat cap referència de les festes de la Ràpita el 1909. L'any 1910, en el programa publicat pel *Diario de Tortosa*, apareix la banda de música que dirigeix D. Antonio Verdera²⁸², de Vinaròs, que realitzarà una cercavila el dia 23 a la nit²⁸³. És l'únic acte del programa en què es reflecteix la participació d'aquesta agrupació. També hi ha el programa publicat pel setmanari *La Rápita* i en aquest en canvi en aquest sí que s'anuncien més actuacions de banda²⁸⁴. A més, enuncia el nom de la banda que dirigeix Antonio Verdera, la acreditada banda «La Alianza» de Vinaroz. Es continuarà l'explicació d'acord aquest segon programa.

Així, en aquest segon programa una “renombrada banda” realitzarà el dia 24 al matí cercaviles i dianes, i a la nit “la acreditada banda «La Alianza» de Vinaroz, que dirige el reputado maestro D. Antonio Verdera” realitzarà una gran serenata a la plaça Carles III. Sobta que el dia 24 al matí no s'especifiqui el nom de la banda. La nit del dia 25 la banda «La Alianza» donarà un concert extraordinari a la fira. Altres actes que comptaran amb presència d'alguna agrupació instrumental tot i que no especifica de quin tipus són el gran concurs de balls regionals²⁸⁵, que es realitzara el dia 24 a les 18.00 h, les cercaviles i dianes dels dia 25 i 26 al matí i la gran serenata i els balls públics i de societat del dia 26 a la nit.

El programa també esmenta que el dia 24 a les 7.30 h hi haurà la inauguració oficial del nou cementiri i missa de campanya, així com una solemníssima funció religiosa el dia 25 a les 9.00 h.

²⁸² A l'original “Verdero”.

²⁸³ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

²⁸⁴ “*La Rápita*, 22.07.1910. Programa de las ferias y fiestas que se celebrarán en esta ciudad durante los días 24, 25 y 26 de julio de 1910”, dins *Rápita*, núm. 313, juliol 1985, p. 20.

²⁸⁵ Al programa del *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910, p. 2. es parla de balls populars

Mentre que el dia 24 no hi ha dades addicionals que facin pensar en la presència musical, l'adjectiu solemníssima del dia 25, suposava en principi més il·luminació de l'habitual, un tipus de casulla especial i sobretot més música de l'habitual però no s'especifica com aquest augment d'element musical es duia a terme. La tarda del 25 hi haurà “gran fiesta al estilo del país y atracciones extraordinarios [sic]”. El mateix dia a la nit hi haurà focs artificials. El dia 26 al matí hi haurà cucanyes i regates, i a la tarda de nou “gran fiesta regional y las mismas atracciones que el dia anterior”. Tots aquests actes han estat amenitzats per una agrupació musical alguns dels anys anteriors, d'acord amb els programes de festes estudiats.

Tota la informació esmentada fins aquí, ha estat extreta del programa de festes del *Diario de Tortosa* del dia 21 de juliol. Tot i això, el dia abans el *Diario de Tortosa* va treure una ressenya amb algunes informacions que no hi apareixen al programa. Relacionada amb el present apartat, l'article parla de la celebració d'una processó²⁸⁶. Tot i que aquí no s'hi reflecteixi, la processó també havia aparegut amenitzada per agrupacions instrumentals anys anteriors.

L'any 1911 la Banda de música d'Alcanar que dirigeix el Sr. Gisbert, la “dulzaina” i una companyia de sarsuela eren els grups musicals que apareixien al programa de festes²⁸⁷. Els actes que realitzarà la banda segons el programa comencen el dia 24 a les 19.00 h amb una cercavila, continuant els dies 25 i 26 al matí, a l'albada, realitzant la diana juntament amb la “dulzaina”. El dia 27 la banda amenitzarà el castell de focs artificials programat a les 22.00 h. No hi ha al programa cap acte en què la dolçaina aparegui sola. Al final del programa diu que durant tots els dies de festes, actuarà una companyia de sarsuela, varietés i cinematògraf, i altres espectacles públics. Ja havia hagut la intervenció conjunta de la banda i “dolçaina i tamboril” en la cursa de vaquetes del 25 de juliol de 1901²⁸⁸.

L'any 1912 tot i que hi ha ressenyes de festes de Sant Carles diversos dies i a diversos diaris, en cap d'ells esmenta el nom de la banda o grup musical que havia d'actuar. Només en una de les notícies sobre el tema s'anuncien concerts per una acreditada banda quan es citen els actes de festes. Així el *Diario de Tortosa* inclou aquest acte en el diari del dia 23 de juliol, mentre que en la ressenya del dia 22²⁸⁹ apareixien altres actes però cap amb la citació expressa de la participació d'aquell per part

²⁸⁶ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p. 2.

²⁸⁷ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

²⁸⁸ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

²⁸⁹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1912, p. 2.

d'una banda. En la notícia que publica *El Restaurador*²⁹⁰ també cita els concerts per una acreditada banda. En ser breus ressenyes, en cap dels dos diaris hi ha el dia de les actuacions.

L'any 1913 “Todos los actos serán amenizados por la reputada banda orquesta “Lira Dertosense” que dirige el competente maestro D. Manuel Daufí”²⁹¹. Aquesta afirmació es feia en una nota a sota del que semblava el programa oficial de les festes de Sant Carles. Igualment, dintre del programa hi havia algun acte que s'especificava que estaria amenitzat per aquesta. Referència a la contractació de la “Lira Dertosense” per amenitzar les festes de Sant Carles de la Ràpita, també es troba una setmana abans de la inserció del programa al mateix diari, però de manera general, sense especificar la denominació banda-orquestra o els actes que amenitzarà²⁹².

Tornant al programa oficial, la “reputada” banda “Lira Dertosense” apareix referida en l'acte del dia 24 a les 16.00 h que gira al voltant de les bicicletes i que aquesta amenitzarà. L'acte consistia en una desfilada davant les autoritats prèvia a les curses de velocitat i de cintes²⁹³. El dia 26 a la nit s'anuncia una “Serenata en el real de la feria y baile en el entoldado por numerosa orquesta”. Altres dies hi ha serenata però no apareix qui la realitzarà. És el cas del dia 24, en que hi haurà una “gran serenata en el Real de la feria”. Els dies 25 i 27 també hi hauran els mateixos actes que el dia 26 però de nou no s'especifica quina agrupació instrumental els amenitzarà.

Remarcar que dels dos actes que realitza “Lira Dertosense”, en la desfilada i les curses de velocípedes se l'anomena banda i en la serenata de la nit orquestra. La banda-orquestra “Lira Dertosense” no apareix esmentada en cap acte més, però al final del programa s'especifica que tots els actes estaran amenitzats per aquesta. Els actes que no s'ha esmentat i que segons el peu de programa estaran també amenitzats per la banda-orquestra són el dia 25 la solemne funció religiosa al matí, la tancada de vaquetes a les 11.00 h i la cursa taurina a les 15.00 h. El dia 26 les regates a les 10.00 h, la tancada de les vaquetes a les 12.00 h i la gran festa taurina a l'estil del país de les 15.00 h. I el dia 27 la festa religiosa pel matí, la batalla de flors a la esplèndida plaça de Carles III a les 16.00 h i el dispar magnífic castell de focs a la nit del mateix dia.

²⁹⁰ “Cronica”, dins *El Restaurador*, 23.07.1912, p. 2.

²⁹¹ “Programa de las ferias y festejos que la real ciudad de San Carlos de la Rápita celebrará durante los días 24, 25, 26 y 27 de julio de 1913”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1913, p. 1.

²⁹² “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 16.07.1913, p. 2.

²⁹³ Les curses de cintes consistien en passar amb la bicicleta per sota d'unes tires que anaven de banda a banda del carrer i tenien penjades cintes que tenien una anella a sota, per la qual s'havia de passar un pal per agafar-la. Guanyava el participant que més n'agafava. S'explica més àmpliament en l'apartat de transformació de les festes.

El 1914 hi ha com a agrupacions musicals a la “banda de música «El Porvenir», de Montroig, que dirige el maestro D. Salvador Puñet, dulzaina y tamboril”²⁹⁴. En l'apartat anterior ja s'ha comentat que el fet que hi hagi parts del programa on apareixen separades confirma la possibilitat que siguin dues entitats independents. Totes dues agrupacions actuen juntes en la cercavila del dia 24 a les 19.00 h i en les dianes dels dies 25 i 26. La diana del dia 25 especifica que és a les 5.00 h. El dia 25 s'anuncia una diana en singular mentre que el dia 26 ho fa en plural, cosa que en principi, com ja s'ha argumentat en una altra ocasió, no tindria més importància. Per contra, la dolçaina i el tamborí, amenitzen sols els balls a l'estil del país de les 21.00 h el dies 25 i 26. De la banda no se'n fa cap referència més. Tot i això els mateixos dies que la “gaita i tamboril” fan els balls a l'estil del país a la plaça major, hi ha una serenata. En el cas del dia 25 la serenata es realitza a l'albereda, mentre que el dia 26 s'anuncia que les serenates se celebraran a la fira, que durant uns anys va estar situada a la mateixa albereda.

El 1915 apareix explícitament en el programa que amenitzarà determinats actes una “acreditada banda”, però no diu quina és²⁹⁵. L'acte on s'esmenta del dia 24 és la gran cercavila de les 19.00 h. El dia 25 la banda es troba present en la diana que es farà a l'albada i a les 10.00 h amenitzant una “exposición de moñas”. Cap la possibilitat que la “exposición de moñas” faci referència a la festa taurina que solien realitzar al matí, que era la tancada i prova dels braus. El *Diccionario de la Lengua Española*²⁹⁶, defineix “moñas” en la quarta i cinquena accepció del mot com un element de caire taurí. Així la quarta accepció fa referència a un “Adorno de cintas, plumas o flores que suele colocarse en lo alto de la divisa de los toros”, mentre que a la cinquena es defineix també com un “Lazo de cintas negras que, sujeto con la coleta, se ponen los toreros en la parte posterior de la cabeza cuando salen a lidiar”²⁹⁷.

El fet d'evitar anunciar la festa pel seu nom, podria tenir relació amb l'aparició d'una reial ordre, fet que s'explicarà en l'apartat de transformació de les festes majors. El dia 25 la banda farà la gran diana, recurrent els carrers de la població “ejecutando bonitas piezas de su vasto repertorio”²⁹⁸. El dia 27, 28 i 29 també hi ha diana en l'albada però no repeteix per tercera, quarta i cinquena vegada

²⁹⁴ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

²⁹⁵ Programa de las fiestas y ferias que se celebrarán en la ciudad de San Carlos d [sic.] la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Juliol de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

²⁹⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición* [en línia]. <<http://www.rae.es/rae.html>> [consulta: 1.07.2008].

²⁹⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición* [en línia]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=moña> [consulta: 1.07.2008].

²⁹⁸ Programa de las fiestas y ferias que se celebrarán en la ciudad de San Carlos d [sic.] la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Juliol de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

respectivament quin tipus d'agrupació realitzarà l'acte. Quant als balls es parla el dia 27 i 28 a les 5 de la tarda de “magníficos bailes en la plaza de toros a cargo de una reputada compañía valenciana que dirige el aplaudido profesor en bailes D. Rafael Lerma” .

El 1916 de nou el programa sobre les festes informa al final de que “Todos estos espectáculos serán amenizados por la celebrada banda de esta ciudad «Lira Dertosense»”²⁹⁹. Es recorda que quan diu “esta ciudad” es refereix a la ciutat que s'imprimeix el diari, ja que el nom de la banda “Lira Dertosense” porta el gentilici antic d'aquesta ciutat qualificant al mot Lira³⁰⁰. Els actes d'aquest any a festes són: misses, la festa de l'arbre, grans “novilladas”, curses d'homes i cavalls, dispar d'un castell de focs d'artifici, balls a l'envelat i a les altres societats de la població i exposició de labors.

L'any 1917 en el programa es dubta de si anirà la banda d'Alcalà o la d'Ulldecona³⁰¹. No s'ha pogut esbrinar quina de les dues va acabar anant. Dintre de la part musical hi ha també l'assistència de l’“Orfeón Alcanarense”³⁰², que realitzarà un concert. També s'esmenta que hi haurà serenates per una brillant banda musical que serà la d'Alcalà o d'Ulldecona³⁰³. D'aquest programa destacar que les serenates les farà una banda de música, tal i com havia anat passant diversos anys pròxims al 1917 i no un altre tipus de conjunt instrumental com ho havia fet la cobla-orquestra dels Petits de l'any 1896³⁰⁴, data més allunyada en el temps.

Mentre que de l'any 1918 només s'havia trobat una crònica de festes i aquesta no tenia cap referència musical, de l'any 1919 sí que es va trobar referència a actes on hi havia presència musical, però aquesta no estava atribuïda a cap tipus d'agrupació. Així al diari *El Restaurador* s'anuncia que a més de cultes religiosos, molt solemnes i lluïts, se celebren entre “los festejos y profanos”, tres curses de vaquetes, curses d'homes, serenates, focs artificials i balls populars³⁰⁵.

Per últim l'any 1920 la banda que amenitzarà les festes de Sant Carles de la Ràpita serà la banda municipal de la localitat, dirigida pel seu director D. Higinio Domingo Romeu³⁰⁶. De nou la banda realitzarà la serenata del dia 24 a les 21.00 h. El dia 25 no especifica si també serà la banda qui

²⁹⁹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1916, p. 1.

³⁰⁰ En temps dels romans, Tortosa s'anomenava Dertosa.

³⁰¹ “Noticias”, dins *Diario de Tortosa*, 13.07.1917, p. 2.

³⁰² *Ibidem*.

³⁰³ *Ibid*.

³⁰⁴ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

³⁰⁵ “Crónica general”, dins *El Restaurador*, 28.07.1919, p. 3.

³⁰⁶ “Programa de los festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su Patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

amenitzi aquest acte. El dia 25 la banda realitzarà la diana a les 7.00 h. A part d'aquests actes musicals, s'esmenta una cercavila el dia 24, i sardanes a la nit, també sense el nom de l'agrupació que les celebrarà. El dia 25 les 9.00 h hi haurà una solemne funció religiosa amb acompanyament d'una nodrida orquestra però no se li posa ni nom ni origen. Els dies 26 i 27 no s'afegeix la participació de la banda en cap acte però el programa diu que a part dels que s'anuncia, hi haurà els mateixos que els dies anteriors. A més però, el 27 hi ha una esplèndida retreta de final de festes, però no s'especifica en què consistirà exactament ni la agrupació que la realitzarà.

5.5.3.- Quadre resum de l'apartat

De nou en aquest punt i a manera de resum, la Taula 5.2 inclou un quadre amb els actes que s'especifica en el programa que són amenitzats per una agrupació musical. Quan els actes d'una mateixa agrupació estan separats entre ells és perquè la informació s'ha tret d'articles diferents. En aquest cas posarà en els dos casos tota la informació que apareix, encara que estigui repetida. Si dintre d'un mateix any hi ha actes de dues agrupacions diferents, es posaran per separat, provenint de la mateixa font si no es diu el contrari.

Taula 5.2. Llistat cronològic dels actes amenitzats per una agrupació musical (1881-1920).

Any	Agrupació que hi participa	Actes que amenitza
1881		
1882		
1883		
1884		
1885		
1886	“Tamboril y dulzaina”	·Cercavila tarda dia 24
	“copla-orquestra” dels <i>Petits</i>	·Serenata dia 24 a la nit (“copla”) ·Serenata dia 25 a la nit (“orquestra”)
1887	Banda municipal	·Havia d'amenitzar les festes en general. ·S'especifica que va amenitzar les curses de vaquetes 2 dies i havia de tocar a la nit el segon dia però finalment no ho va fer.
1888		
1889		

Any	Agrupació que hi participa	Actes que amenitza
1890		
1891		
1892	Música d'Ulldecona	·Dianes i 2 balls
1893		
1894	Música d'Alcanar	·Balls de societat i públics, serenates de 22.00 h a 24.00 h
1895	Gaita	·Cercaviles el dia 24 a les 17.00 h
	Música d'Amposta	·Diana el dia 25 i 26 a des de l'albada ·Acompanyament de l'Ajuntament a l'Església Parroquial ·Amenització de les regates del dia 27 a les 10.00 h ·Amenització de les curses de velocípedes
1896	Reputades bandes	
1897	Música de Vinaròs	Prendrà part en els populars festejos
1898		
1899 ³⁰⁷	(antiga) <i>Lira Dertosense</i>	·Entrada i cercavila dia 24 a les 18.00 h ·Amenització cursa de vaques del dia 25, i 26 a les 15.00 h
1900	Música d'Ulldecona	·Interpretació d'un pasdoble en la rebuda del diputat provincial don Juan Ribás Cots. En el desplaçament des del sopar a casa l'alcalde es va tocar una marxa i un cop allà es va improvisar un ball fin les 2.00 h
1901	“Banda orquesta <i>Lira Dertosense</i> ”	·Hi ha notícies que parlen de l'amenització en general de les festes (<i>Diario de Tortosa</i>)
		·Cercavila el dia 24 a les 20.00 h ·Dianes el dia 25 a l'albada (<i>La Verdad</i>)
	“Dolzaina y tamboril”	·Amenització de la cursa de braus del dia 25 a les 15.00 h
1902	“Sociedad Coral <i>La Tortosina</i> ”	Per assistir als festejos del dia de Sant Jaume (<i>El Pueblo</i>)
	“banda-orquesta” <i>Santa Cecília</i>	Per amenitzar els festejos religiosos i populars durant els dies 24, 25 i 26. (alguns diaris: <i>El Ebro i La</i>

³⁰⁷ Informació obtinguda relacionant la informació de diverses fonts com ja s'ha explicat. A l'article “San Carlos” dins *La Verdad* 26.07.1899 p. 2, només parla, això sí, en plural, de músiques.

Any	Agrupació que hi participa	Actes que amenitza
		<i>Verdad)</i>
		Cercaviles, dianes i serenates (<i>Diario Tortosa</i> on hi ha un programa més definit)
		Dianes, retretes i serenates (<i>El Ebro</i> en un altre article)
1903	Música-banda de <i>Santa Cecília</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Processó des de les afores amb les imatges de la Santíssima Trinitat i Sagrat Cor de Jesús dia 24 a les 19.00 h ·Serenata dia 24 a les 21.00 h ·Dianes dia 25 a l'albada ·Serenata dia 25 i 26 a la nit ·Amenització castell de focs d'artifici dia 26 a la nit (<i>Diario de Tortosa</i>, 21.07.1903)
		·Funcions religioses dies 25 i 26 (<i>Diario de Tortosa</i> , 31.07.1903)
	Mestres de Capella Torres i Fraulí	·Funció religiosa del dia 27 interpretació al piano de “la de Mercadante”
1904	Música-banda d'Alcanar	En general per prendre part en els festejos o tots els festejos (<i>Diario de Tortosa</i> i <i>Correo Iberico</i>)
		<ul style="list-style-type: none"> ·Cercavila dia 24 a les 18.00 h ·Direcció de la missa “á toda orquesta” per part del director de la banda d'Alcanar el dia 25 a les 9.00 h ·Serenates amenitzant el dispar del castells de focs el dia 27 i 28 a les 22.00 h (<i>Correo Iberico</i>)
		·Serenates els dies 25 i 26 a la nit (<i>Diario de Tortosa</i>)
1905	Banda d'Uldecona	·Entrada a la localitat el dia 24
1906		
1907	Música <i>La Moderna</i>	·Amenitzarà alguns dels actes de festes (<i>Diario de Tortosa</i>)
1908	Banda <i>La Moderna</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Cercavila el dia 24 al migdia ·Dianes dia 25 a l'albada ·Part musical de la Missa solemne del dia 25 les 9.00 h a càrrec del professor Manuel Daufí (director de la banda)

Any	Agrupació que hi participa	Actes que amenitza
		<ul style="list-style-type: none"> ·Amenització del gran espectacle que hi haurà els dies 25 i 26 a les 15.00 h (cap la possibilitat que es refereixi a curses de braus) ·Concert musical els dies 25 i 26 a les 21.00 h ·Diana el dia 26 a l'albada
	Dolçainer D. Jaime Blanch	·Amenització dels balls a l'estil del país dels dies 25 i 26 a les 21.00 h
1909		
1910	Banda de música <i>La Alianza</i>	·Cercavila dia 23 al matí (<i>Diario de Tortosa</i>)
		<ul style="list-style-type: none"> ·Dianes dia 24 al matí ·Gran serenata el dia 24 a la nit ·Concert extraordinari el dia 25 a la nit (<i>La Rápita</i>)
1911	Banda de música d'Alcanar	<ul style="list-style-type: none"> ·Cercavila dia 24 a les 19.00 h ·Diana a l'albada els dies 25 i 26, juntament amb la “dulzaina” ·Amenització del dispar del castell de focs
	“Dulzaina”	·Diana a l'albada els dies 25 i 26, juntament amb la banda
	Companyia de sarsuela i varietés	Actuació durant tots els dies de festes
1912	Acreditada banda	Concerts
1913	Banda <i>Lira Dertosense</i>	Per amenitzar les festes (<i>Diario de Tortosa</i> 16.07.1913)
		<ul style="list-style-type: none"> ·Amenització acte ciclista consistent en desfilada i curses el dia 24 a les 16.00 h ·Tots els actes amenitzats per la banda-orquestra “Lira dertosense” (<i>Diario de Tortosa</i> 23.07.1913)
	Orquestra	·Serenata i ball en l'envelat el dia 26 a la nit
1914	Banda de música <i>El Porvenir</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Cercavila el dia 24 a les 19.00 h, juntament amb la “dulzaina y tamboril” ·Diana els dia 25 a les 5.00 h amb la “dulzaina y tamboril” ·Diana els dia 26 al matí amb la “gaita y tamboril”
	“Gaita-dulzaina y tamboril”	·Cercavila el dia 24 a les 19.00 h, juntament amb la

Any	Agrupació que hi participa	Actes que amenitza
		banda ·Diana els dia 25 a les 5.00 h amb la banda ·Amenització dels Balls a l'estil del país (“Gaita y tamboril”) el dia 25 i 26 a les 21.00 h ·Diana els dia 26 al matí amb la banda
1915	Reputada banda de música	·Gran cercavila el dia 24 a la tarda ·Diana a l'albada el dia 25 i 26 ·Amenització de la exposició de “moñas” del dia 25 a les 10.00 h
	Reputada companyia Valenciana (balls)	Balls a la plaça de braus el dia 27 i 28 a les 17.00 h
1916	Banda <i>Lira Dertosense</i>	Amenització de tots els actes
1917	“Orfeón Alcanarense”	Concerts (<i>Diario de Tortosa</i> 13.07.1917 i <i>El Restaurador</i> 16.07.1917)
	Banda musical d'Alcalà o d'Ulldecona ³⁰⁸	Serenates (Només en el <i>Diario de Tortosa</i> 13.07.1917 s'hi especifica l'agrupació)
1918		
1919		
1920	Banda municipal	·Serenata el dia 24 a les 21.00 h ·Diana el dia 25 a les 7.00 h

5.6.- Comparació de les festes majors a Sant Carles de la Ràpita i Tortosa

5.6.1.- Les festes a Tortosa el 1891

Donada l'escassetat de premsa rapitenca conservada de l'època objecte d'estudi, s'ha hagut de prendre com a base la premsa tortosina d'aquest període, tal com s'ha explicat dintre dels apartats d'estat de la qüestió i metodologia. Això implica que la informació que es troba sobre les festes és minsa si es compara amb la que hi hauria si fos el diari local el que s'encarregués de cobrir la notícia. Així, com es pot veure en l'Annex II, en les dates que comprenen entre les festes del Carme

³⁰⁸ No s'ha trobat la confirmació de quina de les dos finalment va amenitzar les festes.

i les festes majors de la Ràpita, sovint apareix el programa de festes reduït o complet, i alguna vegada aïllada una crònica o carta breu explicant com van anar les festes. Però no hi ha el seguiment dia a dia ni una explicació àmplia dels diferents esdeveniments que es reproduïen per festes. Per saber això s'hauria de consultar un diari, setmanari o revista mensual de la població, del que malauradament no disposem.

Donada la proximitat amb Tortosa, només 29 quilòmetres, es va comprovar si en algun dels diaris locals d'aquesta població s'explicava el desenvolupament de les festes de la Cinta, les festes majors de Tortosa. Es pretenia saber en què consistien aquestes festes i si es feia una crònica una mica detallada el dia després. Efectivament es va confirmar que això es produïa, trobant una crònica de les festes de la Cinta de 1891. Per tal de conèixer les característiques dels actes que es realitzaven i poder aplicar aquestes dades als mateixos actes que es donaven a Sant Carles i dels quals només se'n coneixia el nom, es reproduïx aquí, en la seva totalitat, aquesta crònica de l'any 1891. Aquesta crònica va publicar-se durant diversos dies, a causa de l'extensió del document que reproduïx i explica molts dels actes que es van realitzar per les festes de la Cinta.

El fet que la crònica sigui de l'any 1891, prop dels primers anys en què es centra el treball, és un avantatge si es té en compte que, habitualment, quan s'incorpora un element nou a les festes d'una regió, no són els pobles més petits els que ho fan, sinó els grans. Sovint els pobles més petits incorporen els nous elements més tard al seu programa. A la crònica no s'expliquen la totalitat dels actes, sinó els que es consideren de més rellevància. Per tal de reflectir els actes obviats, s'inserirà abans la transcripció del programa complet³⁰⁹. També existeix un programa de festes que es va publicar al *Correo de Tortosa*³¹⁰, que té algunes diferències. Hi ha canvis, aparentment per una errada de transcripció del diari del document que se'ls va proporcionar.

S'ha partit del programa individual i s'ha indicat quan aquest diferia del programa del diari. El programa individual s'ha reproduït mantenint la seva mateixa ortografia, però sense utilitzar la mateixa font. Només s'indicarà dintre del text que es reproduïx textualment amb la paraula llatina sic, quan el canvi ortogràfic respecte a l'actualitat sigui important, i mai en cas d'accents. En la comparació amb el programa del diari no s'ha posat de relleu ni els canvis ortogràfics produïts per accents ni els de la tipologia de la font utilitzada en determinades paraules. En el programa publicat al diari s'utilitzava la cursiva per ressaltar els actes, mentre que en el programa individual es

³⁰⁹ Programa de festes majors de Tortosa del 1891.

³¹⁰ “Fiestas y ferias que la ciudad de Tortosa celebra en los dias 5 al 13 del mes de septiembre de 1891, en obsequio a su patrona Nuestra Señora de la Cinta”, dins *El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3.

ressaltaven els actes fent servir diferents mides o fonts en les paraules importants, així com la negreta o les cursives en determinats casos.

A més d'inserir el programa de festes i la crònica apareguda als diaris, s'afegiran comentaris a peu de pàgina sobre els fets a destacar per la seva importància, bé sigui per ells mateixos o respecte a altres apareguts en l'estudi, així com aquells aspectes que per la seva singularitat reclamin una explicació.

Programa de festes majors de Tortosa del 1891

“Ferias y Fiestas

EN LA CIUDAD DE TORTOSA

EN LOS DIAS 5 AL 13 DE SEPTIEMBRE DE 1891

EN OBSEQUIO Á SU PATRONA NUESTRA SEÑORA DE LA CINTA

Sábado 5.-A las 7 de la mañana los Sres. Mayordomos y Capilleres de la Real Cofradía, divididos en secciones y acompañados de músicas, gaitas y tamboriles recorrerán los barrios de la Ciudad, haciendo la invitacion y almoína de costumbre.

BANDO

A las doce en punto saldrá de las Casas Consitoriales en el siguiente órden: tarascas, cabezudos, jigantes [sic], gaitas y tamboriles, porteros de la Real Cofradía de la Cinta, pregonero en traje de gala, banda de música y carretela con niños vestidos de ángeles repartiendo los programas. La comitiva hará la carrera de costumbre, anunciando los festejos, echándose al mismo tiempo al vuelo las campanas de todas las iglesias de la Ciudad, disparándose una salva de *morteretes*.

A las tres de la tarde se cantarán *Vísperas y Maitines* con toda solemnidad en la Santa Iglesia Catedral con con asistencia el Exmo. Cabildo, Clero y Real Cofradia.

LIMOSNAS

A las cuatro de la tarde, comisiones del Excmo. Ayuntamiento y Real Cofradía repartirán bonos de una peseta en especie á los pobres de la ciudad. A las cinco de la tarde *Exposición de moñas y banderillas y desencajonamiento de los toros en la plaza*, disparándose un ramillete de fuegos artificiales³¹¹.

SOLEMNE ROSARIO

A las siete de la noche se cantará por la capilla de música de la Santa Iglesia Catedral, composicion del maestro reverendo D. Mariano Baixauli.

A las siete y media, **inauguracion de la fèria** en la plaza Alfonso XII, continuando en los dias siguientes hasta el 11.

TÓMBOLA

A las nueve de la noche, inauguracion de la misma en el Parque.

Exposición industrial, mercantil y agrícola

Inauguracion á las cuatro de la tarde, en los salones del Círculo Mercantil.

Domingo 6.-Al amanecer, un repique general de campanas y una salva anunciará la festividad del dia, al propio tiempo que las músicas, tocando alegres **dianas**, recorrerán las calles de la población.

A las nueve y media, pasa-calle por los jigantes [*sic*], enanos, tarascas y tamboriles. A la misma hora y con asistencia del Excmo. Ayuntamiento. Excmo. Cabildo, Clero Catedral, Real Cofradía de Nuestra Señora de la Cinta y demás invitados, tendrá lugar la SOLEMNE MISA PONTIFICAL que celebrará el Excmo. É Ilmo. Sr. Obispo, cantándose á grande orquesta por la capilla de música de la Santa Iglesia Catedral, ocupando la sagrada cátedra el eminente orador Rdo. Fray Lesmes Alcalde, Superior de la Orden de Santo Domingo de Barcelona.

³¹¹ Al diari posa “disparándose al terminar un ..” (*El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3).

A la una de la tarde, repartición de 250 bonos á otros tantos pobres por el Excmo. Sr. Marqués de Tamarit. A las cuatro y media de la tarde lucida procesion que saldrá de la Santa Iglesia Catedral y á la que concurrirán los pendones y banderas de todas las calles y gremios, las asociaciones y congregaciones religiosas y las Corporaciones y Autoridades, estando confiado el pendon principal al Excmo. Sr. Marqués de Tamarit.

A la entrada de la procesion se disparará un bonito *Ramillete de fuegos artificiales* y se iluminará con luces de bengala la plaza de la Catedral. A las nueve de la noche *expléndida iluminacion y serenatas en el Parque* en el cual continuará la Tómbola y se establecerán kioscos para restaurants [sic], cafés, venta de helados y dulces³¹².

Lunes 7³¹³.- A las nueve de la mañana **gran baile al estilo del país** en el salon central del Parque, adjudicándose premios á las parejas que se presenten en trajes más adecuados á los usados antiguamente por los labradores de esta comarca.

A las diez, SOLEMNE FUNCION RELIGIOSA en la Catedral, que continuará en igual forma en los siete dias siguientes.

A las tres, EXTRAORDINARIA CORRIDA DE TOROS

en que se lidiaran **seis toros** de la acreditada ganaderia de **FLORES** por la cuadrilla que dirige el diestro **EL MARINERO**³¹⁴.

A las seis de la tarde, SOLEMNE NOVENA, que continuará en los siete dias siguientes, estando los sermones á cargo del ya nombrado orador P. Lermes Alcalde.

Á las ocho de la noche, *brillante retreta* que recorrerá las calles de la poblacion, terminando en el Parque, en cuyo punto las bandas que concurren ejecutarán escogidas piezas.

³¹² En el programa publicat al diari només es conserva la primera frase d'aquest dia. A partir del segon paràgraf és tot diferent: "A las 8 de la noche Brillante retreta que recorrerá las calles de la poblacion, terminando en el Parque, en cuyo punto las bandas que concurren ejecutarán escogidas piezas" (*El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3).

³¹³ En el diari estava posat entre el "Sabado 12" i el "Domingo 13", però s'ha posat al lloc que li correspondria per poder-ho comparar millor al programa de mà consultat.

³¹⁴ El programa del diari d'aquest dia acaba aquí (*El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3).

Martes 8.-A las dos y media las músicas que concurran harán el *Pasa-calle*, dirigiéndose á la Plaza de Toros en la que tendrá lugar el

CERTAMEN MUSICAL

A las nueve de la noche las bandas premiadas darán una *Serenata* en el paseo del Parque, que, como los días anteriores, estará iluminado profusamente.

Miércoles 9.- A las 8 de la mañana, junto al Parque, en la carretera del Temple,

CARRERAS DE CABALLOS

Mulos, asnos y hombres, organizadas por el *Gremio de labradores*.

A las tres de la tarde, en la avenida del Mercado y calle del Temple,

CARRERAS DE VELOCIPEDOS en el orden siguiente:

1.ª De velocidad, 2.ª De resistencia, 3.ª De anillas, 4.ª De obstáculos, 5.ª De niños, adjudicándose un premio primero y otro segundo en cada carrera.

A las nueve de la noche, **fiestas en el rio y sorprendente castillo de fuegos artificiales-**

Jueves 10.-A las tres de la tarde, **Cucañas en el rio y globos aerostáticos.**

A las cuatro, **regatas en el Ebro**, adjudicándose tres premios.-A las nueve de la noche, **concierto** en el Parque.

Viernes 11.-Continuará como en los dias anteriores la Féria en la plaza de Alfonso XII, teniendo lugar en la misma cucañas y otros regocijos.

Sabado 12.- Lo mismo que en los días 5, 6 y 13.- Iluminacion de los Claustros de la Catedral. A las nueve de la noche, **serenata** en el Parque.

*Pasa-calle*³¹⁵

por los gigantes, enanos, tarascas y tamboriles, á las nueve y media.

A la misma hora, con asistencia del Excelentísimo Ayuntamiento, Excmo. Cabildo, Clero Catedral, Real Cofradía de Nuestra Señora de la Cinta y demás invitados, tendrá lugar la

Solemne Misa Pontifical

que celebrará el Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo, cantándose á grande orquesta por la capilla de música de la Santa Iglesia Catedral, ocupando la sagrada cátedra el eminente orador Rdo. Fray Lesmes Alcalde, Superior de la Orden de Santo Domingo de Barcelona.

A la una de la tarde, repartición de 500 bonos á otros tantos pobres, por el Excmo. Sr. Marqués de Tamarit.

A las cuatro y media de la tarde lucida

Procesion

que saldrá de la Santa Iglesia Catedral y á la que concurrirán los pendones y banderas de todas las calles y gremios, las asociaciones, congregaciones religiosas, las corporaciones y autoridades, estando confiado el pendon principal al Excmo. Sr. Marqués de Tamarit.

A la entrada de la procesion se disparará un bonito

Ramillete de fuegos artificiales

y se iluminará con luces de bengala la plaza de la Catedral.

A las nueve de la noche

³¹⁵ El fragment que ve a continuació i fins al següent dia no apareix en el programa de mà d'aquest dia, sinó que apareix en el programa del diari (*El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3).

Expléndida iluminacion y serenatas en el Parque

en el cual continuará la Tómbola y se establecerán kioscos para restaurants [sic], cafés, venta de helados y dulces³¹⁶.

Domingo 13.-A las diez de la mañana, **oficio solemne** en la Catedral, estando el sermón á cargo del reputado orador Rdo. P. Pablo Bartolí de la Compañía de Jesús.

A las cuatro de la tarde

ESCOGIDA SESION LITERARIO-MUSICAL

por la Academia de la Juventud Católica, en sus salones

A las nueve de la noche, **serenata** en la plaza de la Catedral.

Durante las fiestas, las calles de la ciudad estaran lujosamente engalanadas é iluminadas, adjudicándose **tres premios** á las tres que á juicio de la comision se presenten mejor adornadas.

Se celebrarán las fiestas de las calles durante estos dias con serenatas-bailes al estilo del país-toros con cuerda y otras fiestas populares.

En el teatro principal actuarán compañías de verso y zarzuela, y en el Balneario, de ópera, dándose además un **Concierto** por la Sociedad coral nombrada *La Barretinense*³¹⁷.

En los casinos se darán suntuosas fiestas, adornándose las fachadas en los edificios que ocupan.

Las compañías de Ferro-carriles conceden rebaja de precios de 50 por ciento, en la forma que se anunciará por carteles.”

Fi del programa individual

³¹⁶ El que ve a continuació, de nou és el que posa el programa de mà.

³¹⁷ Va aparèixer una notícia a *El Correo de Tortosa* (“Crónica, dins *EL Correo de Tortosa*, 13.07.1891, p. 2) on s'especificava que aquesta agrupació provenia de “Corts de Sarriá”.

Els següents diaris expliquen els actes més rellevants de les festes.

Correo de Tortosa. Diario Católico-Monárquico, de Avisos y Noticias. Lunes 7 de setiembre [sic] de 1891.

“LAS FIESTAS EN TORTOSA

Los festejos en los dias de anteayer continuaron verificándose con la solemnidad y pompa que se iniciaron y que, justo es decirlo, no solo van correspondiendo á la importancia de Tortosa si que aun serian dignas de una capital de importancia. Seguiremos en su relacion el orden en que han ido celebrándose las fiestas y regocijos. La inauguracion de la Exposicion en el “Circulo Mercantil” se verificó á las 4 y ½, ocupó la Presidencia el presidente del Circulo Sr. Nivera teniendo á su derecha al Excmo. é Ilmo. señor Obispo y á la izquierda al señor Alcalde, siguiendo luego en puntos preferentes las demás autoridades. El Sr. Nivera pronunció un discurso reseñando la forma en que se habia organizado la exposicion: el señor Alcalde en nombre de Tortosa la declaró abierta pasando luego los concurrentes á visitar las diferentes instalaciones, siendo luego obsequiados con un espléndido refresco en que se pronunciaron varios brindis.

El Rosario

En la noche del sabado se cantó segun costumbre por la capilla de música de la Santa Iglesia Catedral, siendo notables las composiciones musicales que se ejecutaron, originales y bajo la direccion del maestro de Capilla Rdo. don Mariano Baixauli que con entendidas combinaciones revistió de variedad acertadísima los cinco misterios. La preciosa capilla de Ntra. Sra. de la Cinta dejaba ver sus esbeltas lineas y hermosos frescos y adornos por medio de espléndida iluminacion.

Las Iluminaciones

Terminado el Rosario las calles se vieron animadísimas luciendo iluminaciones notabilísimas el frontis principal de la Catedral, costeada por el Cabildo, los claustros por la Real Cofradia, las Casas Consistoriales, los casinos y círculos de Tortosa, Dertosense, de

Artesanos, Mercantil, Juventud Católica, Círculo Tradicionalista, y de Obreros; Seminario Conciliar, la iglesia de los Dolores, Hospital, San Antonio, los cafes del Centro y de la Alegria, los establecimientos y casas de los señores Sanz Esperanzi, Canivell, Nivera, Tort, y otros muchos que no recordamos en este momento. Las calles del Seminario, Pescadores, Carcel, Plaza Constitucion y varias mas. El conjunto que ofrecia la Ciudad era magnifico.

En el parque

Pero todo esto quedaba oscurecido en comparacion con nuestro grandioso paseo. El aspecto que presentaba era sorprendente y el mismo sin desmerecer puede parangonarse con las alamedas de Valencia y Sevilla en sus noches de feria. El salon central iluminado con 300 globos de gas é infinidad de colores, sus calles laterales y la montaña y bosque sembrado tambien de estrellas que entre el verde follaje dejaban percibir los destellos de seis mil luces de colores, el lago y sus jardines cuyas linias y margenes se dibujaban en medio de centenares de vasos de colores, todo este realizado por la iluminacion del pabellon de la tómbola y los cafés comunicaba á aquel delicioso sitio un aspecto fantastico y que no puede describirse. La banda de música que dirige D. Roque Domingo amenizó las horas que trascurrieron rápidamente entre el paseo de las calles del Parque y los establecimientos de refresco.

La tómbola

Que admirablente organizada y presentando objetos numerosísimos de valor y gusto atrajo lo mas selecto de la concurrencia que llenaba por completo el espacioso local en que se habia establecido y no dando punto de reposo al numeroso grupo de de jovenes encargados de la distribucion de los objetos.

Las dianas

Que las dos músicas de la poblacion³¹⁸ tocaban recorriendo las calles á las cinco de la mañana, una salva de veinte y un cañonazos y un vuelo general de campanas anunciando al vecindario á las cinco de la mañana la festividad del dia; apareciendo en seguida

³¹⁸ Al llibre de *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*, situava la presència de dues bandes a Tortosa per primer cop l'any 1894, amb la qual cosa, ara es pot endarrerir en el temps una mica més aquesta data. L'any 1894 les dues bandes de la població s'anomenaven "Lira Dertosenense" i "Unión musical Santa Cecília".

engalanados y adornados con colgaduras los balcones de la inmensa mayoría de la población.

La Misa de Pontifical

Ha comenzado á las 9 ½ celebrando el Excelentísimo é Ilmo. Sr. Obispo asistido por el Cabildo -catedral y con asistencia del Excelentísimo Ayuntamiento cantándose por la orquesta y capilla de música de dicha iglesia la misa á cuatro voces del Maestro Mercadante³¹⁹. La inteligente Batuta del Rdo. Sr. Baixaulí se dió á conocer una vez mas por la esmerada, ejecucion, ajuste y precision con que se ejecutaron los dificiles pasajes de que esta sembrada esta partitura.

Despues del evangelio ocupó la sagrada Catedra el Rdo. P. Lesmes Alcalde superior de los Dominicos de Barcelona. El espacio de que podemos disponer es insuficiente para dar cuenta del notabilísimo trabajo oratorio del P. Alcalde y los elogios todos serían pocos para dar á comprender la importancia del mismo, por lo que sumariamente diremos que en su exordio comenzó por manifestar por que despues de cincuenta y seis años se veia de nuevo el hábito del dominico en la sagrada Cátedra de la Catedral de Tortosa, pero que este hábito no era estraño á la historia de esta Ciudad, reseñando los hombres ilustres de la Orden que habian dado gloria á los anales de nuestra Patria, y que por tanto no era estraño que hoy se asociase a la alegria de Tortosa, alegria que estava fundada en la gloria especial que esta podia atribuirse y el gozo que experimentava por la bondad y justicia de Maria manifestando que no solo estava fundado en los motivos comunes á la iglesia universales y generales de España si que á los particulares y exclusivos de Tortosa y cuanto a la justicia de la proteccion á Tortosa que la dispensa la Santísima Virgen la hizo patente mostrando el contrato bi-lateral que media entre esta señora y nuestra Ciudad y que mientras se muestre fiel á la devocion á su Patrona no ha de faltarle en su auxilio y proteccion. Esto es la síntesis de lo que con elocuencia y dotes poco comunes expuso el Rdo. P. Alcalde. Que dejó grata impresion en todo el auditorio que vió trascurrir como un soplo la hora que tuvo pendiente de sus labios la atencion del inmenso concurso que llenaba el templo.

³¹⁹ En la crònica de festes de Sant Carles apareguda al Diario de Tortosa, 31.07.1903, es parlava de la interpretació al piano de la misa de Mercadante per part dels Mestres de Capella Torres i Fraulí. Donat que en aquest programa el Mestre de Capella de la Catedral de Tortosa és el Mestre Frauí, és probable que la missa fós la mateixa.

Nos falta espacio para continuar la reseña por lo cual lo efectuaremos en nuestro número próximo.”

Correo de Tortosa. Diario Católico-Monárquico, de Avisos y Noticias. Jueves 10 de setiembre de 1891.

“LAS FIESTAS EN TORTOSA

Continuando nuestra relacion de festejos interrumpida el lunes debemos hoy ocuparnos en primer término de la llegada de las

Músicas y Coros

Estas llegaron en los trenes de la una y las tres de la tarde verificando su entrada en la poblacion á los acordes de airosos pasos dobles pasando á las Casas Consistoriales á saludar al municipio.

La Procesion

A las cinco comenzaba á salir de la Santa Iglesia Catedral y se ordenaba en la forma siguiente: Seccion de guardia civil montada, tarascas, cabezudos, gigantes y carretela con el distintivo de Ntra. Sra. De la Cinta. Seguian los asilados de la Casa de la Beneficiencia, niñas con los atributos de la letanía, Congregacion San Luis con una música, Hermandad Josefina otra música, Gremio de Labradores de San Antonio, pendon principal á cargo del Excmo. Señor Marqués de Tamarit sosteniendo las borlas los Sres. Alcalde y Juez municipal y llebando [sic] un acompañamiento de mas de doscientas hachas, viéndose representantes de todas las sociedades de Tortosa y autoridades; otra música. Pendon de la Junta diocesana: otra música, personajes bíblicos, imagen de la Virgen de la Cinta. Pendon de la Real Cofradía acompañado de otra música Clero y Cabildo Catedral, Reliquia de la Santa Cinta bajo palio sostenido por socios de la Juventud Católica. Preste y Excelentísimo é Ilmo. Prelado de capa magna. Ayuntamiento banda de música y piquete. El curso de la procesion modificado, pues comprendia ademas del ordinario la calle del Temple, Campomanes, Plaza Alfonso XII y calles de la Estacion y San Blas, se hallaba completamente lleno de gente. A las 8 entraba la sagrada Reliquia en la Catedral. Describir esta entrada es imposible pues si

todos los años es conmovedor en el presente era imponente y sublime, el estruendo por los vitores y aclamaciones mas de diez mil personas que dentro y fuera del Templo se agrupaban y que no podian contener su entusiasmo mientras que las seis músicas³²⁰ y el organo dejaban oír los magestuosos acordes de la marcha real³²¹ y el templo y sus alrededores aparecia iluminado con la roja luz de los fuegos de bengala. Rato hacia que la Reliquia se hallaba en el templo y aun se dejaba oír el clamoreo de la multitud.

Por la noche podia contemplarse de nuevo el sorprendente espectáculo de la noche anterior en el Parque.

El baile à estilo del Pais

Que debia tener lugar el lunes á las nueve de la mañana quedó en embrion; cuatro apuestas parejas se presentaron en el parque, mas todos los esfuerzos que se practicaron para despejar un pequeño espacio fueron inútiles, las inmensas masas de gente se sucedian en oleadas continuas arrollando todo, ante la impotencia de los municipales y demas agentes para contener aquella abalancha fué preciso desistir, retirándose las parejas.

La Retreta

A las ocho de la noche se organizaba en la calle de Campomanes y muelle del Ebro. Se componia de cuatrocientos faroles sostenidos por soldados libre de servicio y niños, formado siete secciones; en la primera marchaban la banda de cornetas³²² y una banda de musica en cada una de las otras seis, precediendo á todas una elegante y gran farola é iluminando el final cuatro luces de Bengala.

El aspecto que presentaba la comitiva puesta en marcha era fantástico y en extremo agradable pero donde ofreció un sorprendente golpe de vista fué en el momento de terminar

³²⁰ Si es té en compte que la població comptava amb dues músiques, les altres quatre correspondran a les arribades a la localitat per al certamen musical. Remarcar l'espectacularitat que havia de tenir l'acte, així com la importància donada a la música ja a finals del segle XIX.

³²¹ Destacar en aquest cas la utilització d'una música profana dintre d'una cerimònia religiosa.

³²² És en la única part del programa que apareix aquest tipus d'agrupació. Donat que en aquesta retreta participen soldats fora de servei, potser aquesta agrupació pertanyia al regiment militar d'Albuera, establert en aquella plaça, i que en una notícia al *Correo de Tortosa* s'assegurava que la música d'aquest regiment aniria a la ciutat romanent els dies de les festes. ("Crónica", dins *Correo de Tortosa*, 29.08.1891, p. 2).

en la Plaza de Alfonso XII donde doscientos músicos³²³ ejecutaron con una precisión y ajuste difíciles de conseguir en una reunión de elementos tan heterogéneos, el preciso paso doble debido a la inspirada pluma de un ilustre compositor y respetable amigo titulado *Un recuerdo a Tortosa* que fue aplaudido con entusiasmo por la numerosa concurrencia que llenaba la Plaza.

El Certamen musical³²⁴

A las dos y media de la tarde los acordes de las cuatro bandas que debían tomar parte en el concurso y de las dos de la población que galantemente las acompañaban anunciaban por las calles el principio de la fiesta. El público se había adelantado ya y la Plaza de Toros llena de bote en bote y conteniendo un tercio más entrada de la que permite su capacidad pues se ocupó el redondel. Sucesivamente fueron tocando las piezas de elección y de concurso las cuatro bandas que fueron saludadas con generales aplausos que justamente merecían pues todas cumplieron a satisfacción su cometido, terminando luego con la ejecución en conjunto del paso doble *Un recuerdo a Tortosa*³²⁵. El primer premio se adjudicó a la de Alcalá y los otros dos a las de Ulldecona³²⁶, consignándose en el acta del jurado apreciación honrosísima para la de Perelló, en la cual solo se notó deficiencia [*sic*] de personal.

³²³ Si es té en compte que hi havia sis bandes de música i una de cornetes i tambors, hi hauria una mitjana de 23 músics per banda, per bé que no totes tenen per què tenir el mateix nombre de músics. Destacar la impressió que devia fer tants de músics interpretant una mateixa peça.

³²⁴ Trobem també un certamen musical a Vinaròs l'any 1890 ("Remitido", dins *Correo de Tortosa*, 9.07.1890, p. 2).

³²⁵ En cap dels documents consultats referits a aquest certamen musical posa el nom del compositor d'aquest pas-doble. Només en un ells es situa a aquest compositor, quan citen el pas-doble que realitzarà, i ho fan de la següent manera: "«paso doble» original que al efecto escribirá un ilustrado compositor, notable músico, dignidad eclesiástica de sólida reputación y virtud intachable, emparentado con nuestra primera autoridad local". (Crónica General. Certamen musical", dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1891, p. 2).

Per tal de conèixer el nom de l'alcalde i buscant la coincidència de cognoms amb el compositor en qüestió, es va buscar algun document oficial en el que aparegués el nom d'aquest. En el *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, es va publicar un anunci oficial que començava dient "El Alcalde constitucional de la ciudad de Tortosa. Hace saber..." i al final del document posava "Julio González" a 14 de juliol de 1891 ("Núm. 2654", dins *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, núm. 167 (17 de juliol de 1891), p. 2. Per tal de confirmar que no hagués canvi de govern, es va cercar un document posterior a la data del diari. En un anunci oficial de l'Alcaldia Constitucional de Tortosa, publicat al *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona* signava "El Alcalde, Julio González" a dia 12 d'agost de 1891. ("Núm. 2990. Alcaldia constitucional de Tortosa", dins *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, 14 d'agost de 1891), p. 6. Per tant es coneix de qui era família el compositor però no s'han aconseguit més dades.

³²⁶ De les dues bandes d'Ulldecona, la de l'Ajuntament i la el Sr. Torres, la primera d'elles va amenitzar les festes de Sant Carles almenys en dues ocasions dintre pel període estudiat. Va ser els anys 1892 i 1905. L'any 1917 en el programa hi ha dubte de si amenitzarà les festes la banda d'Alcalà o la d'Ulldecona.

Las Carreras del miércoles por la mañana

En la Carretera del Temple el gremio de labradores de San Antonio organizó las que tenía anunciadas siendo la que mas interesó al publico la de caballos, en la cual se disputaron el premio con empeño el caballo propiedad de D. Juan Rabanals y el del tratante Juan Ramon. En la primera el del primero ganó de medio cuerpo, mas entendiendo que se habia cortado el terreno al segundo, de comun acuerdo repitió ganando el segundo por veinte metros.”

A continuació s'afegeix una explicació interessant de les cucanyes del mateix any.

Diario de Tortosa. Domingo 13 de setiembre de 1891³²⁷.

“FIESTAS DE TORTOSA

Mas cucañas

Anteayer por la tarde, tocóle el turno a la espaciosa plaza de Alfonso XII, en el centro de la cual plantóse, momentos antes, un palo enjabonado de muy regular altura y de cuya punta pendían dos pobrecitos pollos, *pico abajo*, que de seguro miraban con ojos amorosos á todos los espabilados que discurrían allí esperando de ellos una protección que no les había dispensado la famosa *Sociedad protectora de animales*. Quisiéramos conocer el reglamento de esta sociedad, para saber el castigo que impone á sus miembros por falta de diligencia necesaria en el cumplimiento de su elevada, trascendental y benéfica misión; Oh, de seguro que será muy terrible, como por ejemplo, prohibirles comer durante ocho dias las sabrosas carnes de sus protegidos (porque creemos que solo protegerán á animales de sabrosas carnes.)

A las cuatro de la tarde, ante una concurrencia muy numerosa, los alegres compases de la música dieron señal para empezar la cucaña y luego después.....callóse la banda³²⁸, el público esperando consumía su paciencia, y nada.... . las infelices victimas colgadas no tendrían muchas simpatias, cuando nadie se disponia á protegerlas.

³²⁷ S'ha mantingut l'ortografia de “setiembre” per bé que actualment en castellà és “septiembre”. En els llocs on s'ha posat amb pe és perquè apareixia escrit així.

³²⁸ El fet que la banda participi fins i tot en aquest tipus d'acte dóna idea de la quantitat d'actes que aquesta amenitzava, no essent només els que la música és necessària per la seva realització.

Por fin, presentóse un protector que no lo parecía, dada la expresión gastronómica de su boca y con dos fajas en las manos y la blusa repleta de tierra, dió principio á su ascensión; pero cerca de la mitad del palo desmayó su ánimo y descendió. Presentóse otro con catadura por el estilo de la del anterior y éste á costa de perseverancia y de inauditos esfuerzos consiguió acariciar á los pollos. Subió otra vez el primero y en esta segunda ascensión ganó el premio. Y por último, volvió a subir en segundo y también consiguió otro premio. Total; dos rivales, cuatro ascensiones, y tres premios ganados de á dos pollos cada uno, y un rato de distracción para el público”³²⁹.

5.6.2.- La música a les festes majors de Tortosa i Sant Carles de la Ràpita

En primer lloc destacar la gran importància que es donava a la música a festes de Tortosa, ja que, tot i tenir dues bandes de música pròpies, decidia igualment muntar un certamen musical i així poder gaudir d'encara més espectacles musicals. S'ha de recordar que el certamen de valència va iniciar-se l'any 1886³³⁰. Entre els actes del programa en què s'especifica la presència d'algun tipus d'agrupació musical el dissabte dia 5 hi ha, a les 7.00 h la sortida de músiques i “gaitas y tamboriles” acompanyant als “Sres Mayordomos y Capilleres de la Real Cofradía”, que faran la invitació i almoïna. A les 12.00 h sortiran aquestes dues agrupacions en el següent ordre dintre de tota la comitiva que realitzava aquest acte: “tarascas, cabezudos, gigantes [sic], gaitas y tamboriles, porteros de la Real Cofradía de la Cinta, pregonero en traje de gala, banda de música y carretela con niños vestidos de ángeles repartiendo los programas”. A les 19.00 h del mateix dia, durant la celebració del rosari cantarà la capella de música de la Catedral.

El diumenge dia 6 a trenc d'alba les músiques tocaran dianes. A les 9.30 h els “tamboriles” faran una cercavila juntament amb “jigantes [sic], enanos, tarascas”. A la mateixa hora tindrà lloc la solemne missa pontifical que es cantarà a “grande orquesta por la capilla de música de la Santa Iglesia Catedral”. El dilluns dia 7 a les 20.00 h hi haurà una “brillante retreta” que acabarà al parc, i on les bandes que concorrin executaran escollides peces. El dimarts dia 8 a les 14.30 h les músiques que concorrin faran una cercavila dirigint-se a la Plaça de Braus, en la que tindrà lloc el certamen

³²⁹ “Fiestas de Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 13.09.1891.

³³⁰ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013, p.107.

musical. A les 21.00 h les bandes premiades faran una serenata. El dissabte hi haurà els mateixos actes que els dies 5, 6 i 13. A més s'anuncia en general dintre de festes l'actuació de companyies de “verso y zarzuela” i d'òpera, a més d'un concert de la societat coral *La Barretinense*.

A part també hi ha espectacles on es dona per suposada la presència de música, com les serenates al parc del diumenge dia 6 a les 21.00 h, el gran ball a l'estil del país del dilluns 7 a les 9.00 h, un concert al parc el dijous 10 a les 21.00 h, i una serenata al part el dissabte 11. El diumenge a les 16.00 h hi haurà una vetllada “literario musical” i una serenata a la plaça de la Catedral del mateix dia a les 21.00 h. El dimarts dia 8 a les 21.00 h hi haurà serenates al parc però no diu quina agrupació les realitzarà, per bé que dies anteriors havia tocat la banda de D. Roque Domingo. A més durant totes les festes hi hauran festes als carrers i tindran serenates i balls del país.

Gràcies a les cròniques aparegudes en diaris posteriors de les festes, es coneix també la presència de la banda de D. Roque Domingo el dissabte a la tarda al parc i que les músiques i cors arribats a la població interpretaren pasdobles a la seva arribada el diumenge 6. També s'informa de la gran quantitat de bandes i, consegüentment, músics que van participar a la processó del diumenge, començant a les 17.00 h. Quan la relíquia de la Verge de la Cinta va tornar a entrar a la Catedral, les músiques van tocar juntament amb l'orgue. El dia següent, dilluns 7, a la retreta de les 20.00 h, es va afegir una banda de cornetes a les sis músiques ja esmentades. A la plaça Alfonso XII van tocar plegats el pasdoble creat expressament per al certamen de bandes. Per últim, la música va amenitzar les cucanyes del dijous 10.

El programa de festes de Sant Carles de 1891 no és molt complet, per la qual cosa es compararan aquests actes amb els del programa de l'any 1895 que sí que està més detallat. En el programa de la Ràpita s'especifica que la gaita realitzava una cercavila el dia 24 a les 17.00 h i la música d'Amposta les dianes dels dies 25 i 26 des del trenc d'alba. La música d'Amposta també va acompanyar els membres de la corporació municipal a l'Església Parroquial i va amenitzar les regates i curses de velocípedes. Així, les principals diferències entre la participació de la música a les festes de les dues localitats són la major quantitat de dies de festa a Tortosa i l'organització d'un certamen musical també a Tortosa. A més, a Sant Carles s'amenitzen les curses de velocípedes i les regates, mentre que això no s'especifica en el programa de festes de Tortosa (tot i que s'anuncien curses d'aquest tipus). A destacar també que tant a les festes de Tortosa de 1891 com a les de Sant Carles de 1895, participen la “gaita” o la “gaita y tamboril”. El fet que, tot i la presència de les sis bandes esmentades a festes de Tortosa, també intervinguin la “gaita y tamboril” fa pensar que es dona molta

importància a aquesta agrupació, probablement pel seu arrelament dintre de la cultura tradicional de la zona.

Remarcant que ni al programa de festes de Tortosa ni al de Sant Carles es comenta la participació de la música als actes taurins. De fet, a les cròniques posteriors de les festes de Tortosa no es comenten aquests actes taurins. En canvi, no es disposa de la crònica de les festes de Sant Carles de 1895. A més, en cap dels dos programes ni a la crònica de festes de Tortosa es fa referència a l'agrupació musical que toca en el ball a l'estil del país. Per últim recordar que si es fa un recorregut pels programes de festes de Sant Carles al llarg dels anys, en un moment o altre s'especifica que la banda amenitza quasi bé la totalitat dels actes del programa. Aquest fenomen s'entén dintre de la necessitat de no caure en redundància constant i de posar de rellevància els moments en què l'agrupació musical té un paper més important. Tot i que en el programa de festes de Tortosa, la participació de la música apareix especificada en molts actes, es pot donar el cas que en els actes que no es concreta la seva participació, sigui perquè hi intervé en segon pla.

5.7.- Transformació, adaptació i modificació de les festes majors a Sant Carles de la Ràpita en el temps

Aquest apartat té per objecte realitzar un recorregut pels diferents anys de les festes de Sant Carles, veient com aquestes van anar canviant progressivament al cap dels anys. Els canvis en les festes d'un poble, així com de tot tipus de comportament humà vénen donats per una sèrie de condicionaments bé siguin intrínsecs o extrínsecs a aquests. Els intrínsecs dependran en cada cas del tipus d'acte mentre que en els extrínsecs és fàcil fer-ne una llista general de condicionaments. Així d'entre els condicionaments extrínsecs bàsics hi haurien les diferents circumstàncies sociopolítiques i les influències exteriors, a les que es podrien afegir circumstàncies més ocasionals.

Per exemple, en el cas de la contractació de les bandes per a festes treballat en anteriors apartats, una de les causes del canvi constant d'agrupacions contractades podria tenir a veure amb la diferent composició del govern municipal o amb el fet que quan volguessin tornar a contractar una banda aquesta ja hagués estat contractada per una altra localitat o fins i tot podria donar-se el cas que hagués pujat el preu.

Per tal de veure la magnitud de les transformacions que es van donar en aquell temps i sense obviar les que es van donar en el període posterior, es compararan les festes del període estudiat amb les de l'època actual, agafant com a exemple les festes majors de l'any 2007. Veient els programes de festes antics des de la perspectiva actual, es pot dir que s'ha aconseguit mantenir gran part de l'essència del que són les festes majors a les comarques meridionals i concretament al Montsià i Sant Carles de la Ràpita. I molt més si es compara amb els canvis que ha sofert la població amb aquest temps. Es pot afirmar que són molt més importants els canvis tecnològics que hi han hagut que no els que s'han traduït a les festes. I de fet les festes continuen agradant, i molt, als ciutadans de la Ràpita i de la comarca, que es desplacen sovint a Sant Carles per aquest motiu, com ja feien anys enrere.

5.7.1.- Les festes a Sant Carles a l'actualitat

A l'Annex III s'inclou el programa complet de l'any 2007. Tot i això es comentarà a grans trets els principals actes del programa. D'entrada les festes tenen una durada de nou dies. El primer dia és divendres i el darrer diumenge. Depenent del dia de la setmana en què cau Sant Jaume són l'última o penúltima setmana de juliol. L'acte estel·lar continuen sent els braus, bous utilitzant la terminologia de la zona. D'acord amb el *Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana*³³¹ el terme bou fa referència a: “un mamífer remugant de la família dels bòvids, de la subfamília del bovins (*Bos taurus*), anomenat també *brau* o *toro*, de cap gros i massís, amb potents banyes punxegudes recorbades enlaire”, tot i que també hi ha una veu que utilitza aquests terme dintre de les festes populars. A les comarques meridionals de Catalunya sovint s'utilitza aquest terme genèricament per parlar bàsicament de vaques de quatre o cinc anys i algun mascle (toro novell).

L'any 2007 les festes comencen amb activitats per als petits i l'arribada dels bous capllaçats el divendres a la tarda. El mateix divendres també hi ha un festival de patinatge i exhibició de gimnàstica rítmica i aeròbic. El dissabte a les 7.00 h es corre el primer bou capllaçat. És un bou que agafen amb cordes i passen per la ciutat. Una hora abans es fa “la manyanita³³²” on donen cóc³³³ i mistela i que hi ha música amenitzada per la xaranga. És costum, entre el jovent sobretot, de no

³³¹ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari* [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0147717>> [consulta: 1.03.2008]

³³² Textualment del programa de festes de 2007

³³³ “Nom de diferents menes de coques freqüents a la Cerdanya, l'Urgell, el Camp de Tarragona, el Priorat, el Baix Ebre, Els Ports i el Maestrat”. *Diccionari de la llengua catalana de l'Enciclopèdia Catalana*

dormir aquella nit i acudir després de la nit de festa directament a “la manyanita”. El bou capllaçat té la particularitat que no té uns carrers destinats, sinó que es dóna la volta pel poble.

Tots els matins a les 12.00 h hi ha el que a Sant Carles es diu comunament “la prova”, que consisteix en deixar anar vaquetes des d'un extrem a l'altre del poble i la gent les toreja. Els carrers per on passa el bou estan tancats, però evidentment hi continua vivint gent. Les cases de poques plantes o unifamiliars, sovint deixen la porta oberta fent una espècie de balcó a peu de carrer amb fustes per a què el bou no entri però estant a prop de la festa. La veritat és que és un costum molt arrelat. A més, com la part de la localitat que està tancada i per la qual es poden passejar els bous és prou gran, aproximadament un quilòmetre, hi ha molta estona que el bou no està al carrer on la gent té la casa, i la gent està al mig del carrer xerrant. I quan veuen venir el bou a uns 200 metres, tothom cap a un lloc segur. Evidentment no s'està parlant de llocs amb poca visibilitat, però sí dels llocs on hi ha aquesta distància mínima de visió. Per tant això de torejar és un dir. D'una manera una mica més agosarada toregen sobretot alguns nois adolescents i homes. Tot i això no es solen moure d'una zona determinada, i quan el bou està per allà el criden, s'aproximen més, el provoquen una mica.

A la tarda, els bous són a la plaça. La plaça continua fent-se amb carros i també amb cadafals que posa l'Ajuntament³³⁴. No tothom pot posar el seu carro, sinó que hi ha un nombre limitat de places, que es sortegen cada any, ja que l'espai de la plaça també és limitat, i es paga per posar el carro. Sovint les colles munten un carro entre elles. El lloc en els darrers anys ha anat canviant, a mesura que anat fent estralls la urbanització de la part alta de la ciutat, que és la que almenys des de fa vint anys acull l'acte. Enmig la plaça hi ha tres cadafals que pertanyen a diferents penyes de la població. Quasi tots (per no dir tots) els que estan dintre de la plaça són nois i homes. Les noies i els nens solen estar als carros, així com les persones més grans. La gent sol portar-se el berenar i tot plegat esdevé festiu. L'any 2007, el darrer dia de festes es va realitzar una exhibició de les dotze millors vaques de la Ramaderia de Pedro Fumadó (fill).³³⁵

A part, hi ha un dia de bou embolat, i un dia de bou embolat “cerril”³³⁶. El bou embolat és una tipologia d'acte taurí que es realitza en la mateixa plaça que a la tarda però per la nit en la qual el

³³⁴ Cadafal: “Plataforma de taulons elevada que hom dreça en un lloc públic per a un espectacle, un acte solemne”. ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopedia* [en línia]. <<http://www.enciclopedia.cat/cgi-bin/CercaGEC3.exe?APP=CERCAPAR&PAG=0001&PAR=cadafals>> [consulta: 26.06.2008].

³³⁵ Organitzat per la Penya Taurina La Tradició.

³³⁶ No s'ha trobat una definició al *Diccionari de la llengua catalana de l'Enciclopèdia Catalana* per aquest mot. Al *Diccionario de la Real Academia de la Lengua* hi ha la següent veu relativa a cerril: 2. adj. Dicho del ganado mular, caballo o vacuno: No domado”. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición* [en línia]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=cerril> [consulta: 26.05.2008].

bou porta boles de foc a les banyes. Quant a bous “cerrils”, una de les tardes de bous de l'any 2007 també es van soltar dos bous “cerrils en puntes”. El bou “cerril” és aquell que no ha estat mai a cap altra plaça ni acte festiu. Per últim hi ha el bou estofat. El bou estofat és una menjada popular de les moltes que es celebren a festes, i que consisteix en anar al recinte firal (molts anys havia estat a la llonja) amb un plat o cassola a buscar una ració de bou estofat que reparteixen els membres de la penya “Bou capllaçat”, que l'han cuinat prèviament. També es dóna pa i vi. Després és costum que la gent que té barca, s'ho vagi a menjar allà. La resta es porta tauletes de càmping o es posa a la gespa. Hi ha qui s'ho enduu a casa. La xaranga també amenitza aquest acte. Així que bàsicament la variació que hi ha hagut respecte les festes taurines del període estudiat és l'hora que es realitzen els bous, que en lloc de les 15.00 h o a les 16.00 h són a les 18.00 h i que s'ha afegit, almenys explícitament, el bou capllaçat, el “cerril”, l'embolat i l'estofat.

També segueix havent ball. Hi ha una revetlla popular que es fa al camp de futbol i on actuen depenent dels anys i de l'orquestra una o dos agrupacions. Comença a les 24.00 h i acaba cap a les 5.00 h tot i que depèn del dia. Solen tocar bàsicament balls de saló: pasdobles, vals, ranxeres, salsa i alguna de les cançons de moda de l'estiu en qüestió. No hi ha envelat però sí que hi ha llums de colors penjades amb fils d'un cantó l'altre de la pista. La primera nit hi ha revetlla popular per al jovent, i un dia hi ha un concert d'un cantant “de moda”. L'any 2007 va ser d'Àlex Ubago. Aquell dia no hi ha ball, com tampoc el dia que fan revista. També hi ha una zona de “marxa” que aquests dies està més animada i locals dintre del poble on també es pot ballar (i es balla)³³⁷.

Hi ha cercaviles fetes per la Xaranga Rapitenc, la banda i Majorettes dels Alfacs i el grup de Majorettes La Ràpita, els gegants, cap-grossos i dolçaina³³⁸, la Colla de Diables de Sant Carles de la Ràpita que s'anomena “Diabmonis”, i altres, unes 4, per la banda de l'AMR. També hi han diversos dies que actua la Rondalla Rapitenc i cantadors. El primer d'ells és el primer dissabte de festes. A les 22.30 h comença l'acte de proclamació de la Reina de Festes i Pubilla Infantil, així com la presentació de les corresponents Dames d'Honor. Abans el secretari de l'Ajuntament llegeix l'acta municipal en la qual es va acordar realitzar les festes i encarregar el pregó a un rapitenc il·lustre. Acte seguit es fa el pregó i després la proclamació de les dames i pubilles. A la Reina de festes la Reina de l'any anterior li lliura la corona i una banda, i totes dues fan un discurs, de comiat i benvinguda respectivament. La Nova Reina de Festes lliura la banda a cadascuna de les dames restants i el mateix fa la pubilla al seu torn. Després d'aquesta part és quan intervé la rondalla.

³³⁷ En els darrers anys (per exemple, 2014 i 2015) el ball s'ha traslladat a la zona d'oci de la població al costat del mar.

³³⁸ La de gegants, cap-grossos i dolçaina organitzada per l'Esbart Dansaire Rapitenc.

La rondalla actual està constituïda per bombardí, clarinet, trompeta, guitarra, guitarró pandereta i castanyoles³³⁹. Mentre ells toquen una tornada que es pot allargar indefinidament, el cantador pensa la lletra del que cantarà i quan està preparat dona senyal als músics perquè acabin aquella melodia i llavors canta. Normalment a la primera estrofa el cantador saluda al públic assistent a les festes i també n'hi ha alguna dedicada a les dames i les pubilles. Darrerament només hi participa un cantador, però fa uns anys encara n'eren dos i s'alternaven una estrofa cadascú. És una actuació aproximadament d'un quart d'hora. Després hi ha els focs artificials i tornen a cantar. Un altre dia en que l'any 2007 va actuar la rondalla i el cantador va ser el dimecres de festes, en el festival d'Esbarts, on va actuar juntament amb l'Esbart Dansaire Rapitenc, interpretant la música de la jota que aquests dansaven i intervenint també el cantador Joseret. Per últim la Rondalla també participa en l'homenatge a la vellesa.

D'altres actes de festes són la ballada de sardanes, amb la Cobla Principal Rapitenc i l'Agrupació Sardanista Local, el festival de patinatge, majorets i de gimnàstica rítmica. Es fan exhibicions de Twirling, del grup de Cornetes i Tambors de la Banda i Majorettes dels Alfacs, i d'aeròbic. També n'hi ha de dansa moderna i ball de saló³⁴⁰. Quant a campionats n'hi ha de bàsquet, d'escacs, de morra³⁴¹ i de cambrers³⁴². Hi ha un concurs interprovincial d'arrossegament per la sorra³⁴³. Al port hi ha una regata de creuers un dia i un altre es fa una festa marítima organitzades totes dues pel Club Nàutic. A continuació hi ha una regata de vaixells a vela. També al port es fa un concurs obert de pesca³⁴⁴.

Hi ha una cursa cicloturística per circuit urbà, organitzada pel Casal Municipal del Jubilat. I l'homenatge a la vellesa que s'ha esmentat quan s'explicaven els actes en què participava la rondalla. El club de Pensionistes de la Casa del Mar, organitza competicions de billar, bitlles, petanca i jocs de cartes masculí i femení, i durant el decurs del dinar de germanor del dia de l'homenatge a la vellesa, es lliuren els trofeus. A més, hi ha una exposició de treballs manuals al Casal Municipal del Jubilat. Al mateix lloc hi ha una demostració de gimnàstica i actuació de la Coral. Al Casal Municipal del Jubilat, també se celebraran concursos de guinyot, butí, dominó, billar, bitlles, petanca i siset, amb el posterior lliurament de trofeus.

³³⁹ Informació facilitada pel músic Joaquín Arnau Ventura.

³⁴⁰ A càrrec de l'Escola de Dansa Esther Roselló.

³⁴¹ Organitzats per l'Associació Cultural Tornai

³⁴² Organitzat per la Comissió de Festes i Bar l'Eixam. Patrocina l'acte Cerveses DAMM.

³⁴³ Organitzat per la Penya Arrastre

³⁴⁴ Organitzat pel Club Esportiu de Pesca dels Alfacs

Dintre de festes es lliuren els premis del concurs de dibuix que organitza la penya Barcelonista Vicenç Piera. Hi ha altres activitats dedicades als més petits, com la tarda de l'infant amb activitats i jocs cooperatius, jocs d'aigua i tallers infantils³⁴⁵. També es fan espectacles d'animació infantil. L'any 2007 van estar a càrrec de “Pep Callau i els Pepsicolen”, que van presentar l'obra “marremangu”³⁴⁶. A més es van organitzar sessions de teatre infantil i juvenil³⁴⁷, i hi va haver funcions del circ Raluy. Per als joves, a part dels espectacles per a totes les edats, hi ha la cursa de cotxes bojós, que va realitzar la seva tercera edició l'any 2007. Cada grup de participants dissenya el seu propi vehicle, que ha d'aconseguir fer el recorregut.

L'any 2007 es va celebrar el “Delícies Festival” dedicat a una o altra edat depenent de l'hora del dia. Els beneficis dels actes es destinaven a l'Associació de Lluita contra el Càncer de Sant Carles de la Ràpita³⁴⁸. Així a les 12.00 h es feia un concurs de castells de sorra i hi havia una concentració d'estels a la Platja de les Delícies, i a les 13.00 h hi havia un vermut a la mateixa platja. A les 17.00 h hi havia campionats juvenils de futbolí humà, de bàsquet (a part de l'altre que s'ha esmentat en anterioritat), de volei i de futbolei. A part hi havia inflables i parades d'artesanía. A la nit, també per als joves es feia un concert de jazz flamenc, rock nacional i clàssic, funky, rumba, indie, fusió i hip-hop metal. Hi havia també programada l'assistència de DJ'S i projeccions. Un altre acte és la festa de l'aigua, organitzat per la comissió de festes. Patrocinat per aquesta i per l'Associació de Feriants [sic], hi ha un dia que les atraccions són al preu d'1 €. També va haver la trobada de puntaires del Montsià³⁴⁹, i l'exhibició de minimotos³⁵⁰.

Un dels actes que es realitza des de fa més de vint anys és el cosso iris del primer diumenge de festes, on tothom que vulgui pot organitzar una carrossa, i també l'ofrena de flors i fruits el dia de Sant Jaume. També hi ha diversitat d'actes gastronòmics també amb molta tradició. Així hi ha una sardinada³⁵¹, amenitzada per la Xaranga Rapitenca³⁵², la botifarrada³⁵³ (Amenitzada per la Xaranga Rapitenca), la xocolatada, berenar popular a la Torreta³⁵⁴ (de pa amb pernil), i el bou estofat que ja s'ha esmentat. Els focs artificials es fan el dos dissabtes que comprèn les festes. Un és el segon dia d'actes i l'altre el penúltim.

³⁴⁵ Patrocina la regidoria de Joventut.

³⁴⁶ Organitzat per la comissió de festes.

³⁴⁷ Organitzat per la secció de teatre de l'Associació Sociocultural Xerinola. Patrocinava la Regidoria de Joventut.

³⁴⁸ Actes organitzats per l'Associació Cultural Tornai.

³⁴⁹ Organitzat per l'Associació Ràpita Endavant.

³⁵⁰ Organitzat pel Moto-Club Sant Carles.

³⁵¹ Posteriorment es va deixar de celebrar.

³⁵² Organitzada per la Penya Alfacs.

³⁵³ Organitzada per la Penya La Cabra.

³⁵⁴ Organitzat per la Penya Barcelonista “Vicenç Piera” de la localitat.

Els actes amenitzats per la banda són moltes de les cercaviles del matí, que en el cas de la banda són a les 11.00 h, per la qual cosa queda poc de les antigues dianes, i l'ofrena de flors i fruits. A més realitza un concert. L'Orfeó Pau Casals de la localitat també realitza un concert, i també ho fa la coral dels jubilats. Les diverses xarangues amenitzen “la Manyanita”, els bous a la plaça, i la sardinada, botifarrada i bou estofat. La rondalla és un grup independent que toca amb els cantadors sols o amb ells i l'esbart dansaire. La cobla només actua el dia que es fan les sardanes. La colla de dolçainers, amb els quals també van tabals (avui dia s'acompanyen amb caixes), actuen el dia que es fa la cercavila amb els gegants i capgrossos.

Totes les nits de ball actuen orquestres de ball al camp de futbol, que és l'espai destinat a aquest acte. Les orquestres de ball no estan vinculades a cap associació local. Als locals per ballar els joves, no hi ha música en directe, sinó que és enllaunada, excepte el Delícies Festival que n'hi ha de totes dues modalitats. Així veiem que hi ha agrupacions diferents depenent de l'acte, cosa que també es podia veure a alguns dels programes estudiats. Veient aquesta descripció de les festes de l'any 2007 i comparant-ho amb l'època estudiada en aquest capítol, es pot observar que hi ha hagut alguns canvis però l'essència continua essent la mateixa: bous i ball. Hi ha molts més actes, però només es dedica un dia a cadascun d'ells. En canvi els bous es fan tots els dies excepte el dia de Sant Jaume i el ball, sis dies.

5.7.2.- Les festes a Sant Carles al període 1881-1899

Un cop vist el programa d'actes de l'any 2007 i anant cronològicament des dels primers programes trobats fins 1920, es procedirà a analitzar com van anar incloent-se els diferents actes en el programa així com els actes que no han arribat fins als nostres dies. De manera general al 1881 s'anuncien funcions religioses, el toreig de braus a la plaça i que a cercles particulars hi haurà balls i altres diversions³⁵⁵. A la Figura 5.2. s'aprecia l'entrada dels braus a la plaça, tot i que se'n desconeix la data.

³⁵⁵ “Noticias”, dins *La Verdad*, 24.07.1881, p. 1.

Figura 5.2. Braus entrant a la plaça, amb les fires al fons a l'esquerra. Font: *San Carlos de la Rápita*, juny 1977, p. 17.

L'any 1882 no apareix cap element nou³⁵⁶. La única diferència amb el document de 1881 és que l'any 1881 és un breu programa de festes i s'anunciaven braus de les millors ramaderies de país i en canvi l'any 1882 és una crònica on es queixen de què els braus eren fluixos perquè eren molt joves. Dels anys 1883 i 1884 no hi ha informació sobre les festes a la població. L'any 1885 es parla per primer cop del nombre processons de rogatives que es van celebrar els dies 25 i 26 de juliol, en les quals es portava amb un baiard les imatges de Sant Roc, Sant Josep i el Santíssim Crist³⁵⁷. L'estat sanitari de la població pot ser decisiu en el fet que es decideixi fer processons i traure les imatge. És curiós que aquestes processons es fessin el dia de Sant Jaume i el següent i en canvi no es tragués a Sant Jaume en processó. Avui en dia Sant Jaume no el tenen “com a imatge” a l'església, sinó que està en una capelleta al seu carrer. Podia passar el mateix a l'època. No hi ha cap informació més de festes. Per tant no es pot afirmar que les festes fossin només aquests dies ni que n'hi hagués més. Tampoc hi ha informació dels altres actes si n'hi va haver.

L'any 1886³⁵⁸, en tenir el programa complet, hi ha molts més punts a comentar. D'entrada el nombre de dies de festes, que són segons l'encapçalament de la notícia “las fiestas de este año que se han de celebrar los dia 25 y 26 actual”, però segons el programa el primer acte té lloc el 24 a la tarda. D'entrada les festes comencen amb un repic general de campanes a la tarda, i una cercavila de

³⁵⁶ “Noticias desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1882, p. 2.

³⁵⁷ “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1885, p. 2.

³⁵⁸ “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

“tamboril y dulzaina”. A la nit hi ha programada una serenata a la rambla per la cobla *dels Petits* on interpreta set peces. El matí dels dies 25 i 26, hi ha la funció d'església en la que predicarà el P. Mies, de la Companyia de Jesús, i a les tres de la tarda, “gran corrida de toros”. A la nit hi haurà una funció de teatre per l'actor Abelardo Rodríguez actriu Sra. Valdivia i Srta. Rodriguez que estava estiuant a Sant Carles de la Ràpita i serenata de l'orquestra *dels Petits*. El dia 26 hi ha els mateixos actes exceptuant la serenata a la nit que el 25 però en lloc de la ramaderia del Sr. Esteve, d'Amposta, són de l'acreditada devesa de José Puceto, i no posa l'hora. No es pot assegurar el tipus d'acte taurí al que es refereix amb “gran corrida de toros”, donades les peculiaritats d'aquests actes a les Terres de l'Ebre. Ja s'havia comentat el fet que avui dia a Sant Carles no es mata cap animal a la plaça, sinó que la gent crida el brau i el provoca per què vagi cap a ells però res més. S'haurà d'esperar a un document més clar en aquest sentit per poder definir exactament la festa. Se'n troba un d'aquest tipus l'any 1887.

El document aparegut en la premsa consultada referent a les festes de Sant Carles de l'any 1887³⁵⁹ és una carta, i explica alguns dels actes de festes de Sant Carles. Entre ells cita dues “corridas de novillos” la primera d'elles de l'acreditada ramaderia de Canicio. La carta explica que aquesta ramaderia també va anar l'any anterior per festes i que els que el van torejar, a qui qualifica com “peones” i “piqueros”, ho van fer malament. Per tant queda clar que va ser una cursa de braus tal com s'entén de manera general i no només deixar anar els braus per la plaça per tal que els aficionats el toregin. Un altre acte que apareix en la carta és una funció d'església. En aquesta festa religiosa es va pronunciar l'acostumat sermó, amb el panegirista Reverend Pare D. Luis Mies. Per la nit havia de tocar la banda³⁶⁰ però no diu si era en una serenata, concert o ball. De l'any 1888 només hi ha una informació que diu que les festes se celebraran amb gran sumptuositat, tant les que tinguin caràcter religiós com les populars³⁶¹.

La referència de l'any 1889 anuncia que les festes seran els dies 25 i 26, per tant dos dies³⁶². En no estar el programa detallat, no es pot saber si passa el mateix que l'any 1886³⁶³, que tot i anunciar les festes per als dies 25 i 26 també hi havia actes programats el 24. Els actes que s'anuncien per a l'any 1889 són: fires, balls, funcions religioses (ja el 1886 n'hi va haver dos. Ara no n'especifica el nombre), regates i dues curses de vaques braves a la plaça major tots dos dies. Per primera vegada apareixen les fires i les regates a una referència. Dels balls parla per primera vegada després de

³⁵⁹ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 02.08.1887, p. 3.

³⁶⁰ Ja s'ha explicat el paper que va tenir el primer tinent d'alcalde del moment en aquesta decisió.

³⁶¹ “Crónica general. Prensa Local”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1888, p. 2.

³⁶² “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

³⁶³ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

1881, i ho fa en general, i no com l'any 1881 que aquests eren en cercles particulars. Quant als espectacles taurins, en lloc dels “novillos”, del 1887 ara parla de “vacas bravas”, però no esmenta de quina devesa. No sempre aquestes denominacions són fidels al tipus d'animal que es va torear. En posteriors programes es veurà com de vegades, depenent de la font, es fa referència a un animal o un altre.

El *Diario de Tortosa* del 30 de juliol de 1890³⁶⁴ diu que “el domingo terminaron en San Carlos las fiestas religiosas y populares”. El diumenge era dia 27. D'aquest enunciat s'entén que el 27 també va haver festes. També explica quin va ser el darrer acte: “con las corridas de toros callejeros terminaron las diversiones”. És el primer any que es parla de braus de carrer. La referència trobada l'1 d'agost del 1890 afegeix noves dades. La primera d'elles és que va haver funcions d'església i que aquestes van ser brillants. A més cita el nom de qui va fer el panegíric, que va ser D. Froilan Bertran, ecònom d'Alcanar. També parla de que els “toros” es van córrer tres dies. I que els aficionats forasters van fer diferent sort als “cornúpedos” per la qual cosa la festa va ser més animada. Per tant hi ha la corroboració que les festes van tenir almenys una durada de tres dies. El fet que els aficionats van fer diferent sort als braus, pot induir a pensar que es refereix de nou a braus de carrer com la referència del dia 30 de juliol o bé a braus a la plaça però només perquè el veïnat els toregés, i no una cursa de braus convencional. Així aquest any hi ha com a novetat un dia més de toros, els “toros callejeros” que s'especificaven el dia 30, i el nom d'un nou panegirista. També hi ha ball i músiques, però se'n parla en general. Així ho expressa l'articulista: “de músicas y baile, perfectamente”³⁶⁵.

L'any 1891 hi ha una informació sobre els dies que el Govern provincial ha concedit per a verificar les curses de “novillos”, que són dos³⁶⁶. El *Diario de Tortosa* del 29 de juliol³⁶⁷ té dues notes referents a festes. En la primera només esmenta que s'han celebrat les festes de costum, sense afegir cap dada rellevant³⁶⁸. En la segona, que es arran d'un petit robatori que va haver a festes, es diu que el diumenge va haver una cursa de “vacas bravas”³⁶⁹. Si el permís era per a “novillos” i el diari esmenta “vacas bravas”, cal suposar que aquí hi ha un exemple de la utilització de diferents termes per denominar el mateix animal. El dia 30 de juliol hi ha una referència sobre festes a *La Verdad*, però que no aporta cap dada en relació als actes celebrats.

³⁶⁴ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 30.07.1890, p. 2.

³⁶⁵ “Desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

³⁶⁶ “Crónica”, dins *El Correo de Tortosa*, 15.07.1891, p. 3.

³⁶⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2.

³⁶⁸ *Ibidem*.

³⁶⁹ *Ibid.*, p. 3.

L'any 1892 els dies de festa són el 24 i 25 de juliol. És a dir dos dies. El *Diario de Tortosa*, en la seva notícia sobre festes³⁷⁰ explica la raó de què no siguin els dies 25 i 26. El dilluns 25 era Sant Jaume i perquè hi hagués més aflluència de gent de la comarca, es va pensar que era millor fer festa diumenge i dilluns que dilluns i dimarts. És el primer en què es parla de “dianas”³⁷¹ i també d'il·luminacions generals. Un espectacle semblant al de la diana és el de la cercavila, però la diana és sempre al matí, mentre que la cercavila pot ser a qualsevol hora del dia. L'any 1886 apareix una cercavila a la tarda. L'orador sagrat d'aquest any també és diferent del d'anys anteriors. Es tracta del Reverend Pare Padre D. Javier Furgús. De nou hi ha dos dies de curses, en aquest cas posa “vacas”³⁷² com una de les referències de l'any 1891, que parlava de “vacas bravas”³⁷³, i a diferència dels “toros”³⁷⁴ de l'any 1890 i “novillos”³⁷⁵ d'una de les altres fonts de l'any 1891. La ramaderia és la de D. José Palnous, fill de la ciutat. També s'anuncia dos balls que realitzarà la música d'Uldecona, però no s'especifica el tipus de ball. Com que la banda havia estat contractada per a festes, i no posa que siguin de societat ni privats, s'entén que en aquest cas es tracta de balls o bé públics o populars, que depenent del context seria el mateix.

L'any 1893 hi ha una notícia del *Diario de Tortosa* del dia 24 de juliol que parla de les “fiestas extraordinarias que actualmente se celebran”³⁷⁶, cosa que pot voler dir que van ser 24, 25 i 26. Com a mínim serà els dies 25 i 26 com de costum, i si diu que el 24 també, doncs s'afegeix als altres dos, ja que altres anys també havien començat els actes en aquesta data. Hi ha altres notícies referents a festes, però no aporten cap element concret dels actes. Una de les referències parla de funcions religioses, i els “regocijos” populars³⁷⁷.

L'any 1894 les festes duraran dos dies: 25 i 26³⁷⁸. Hi haurà dues solemnes funcions religioses, una el 25 i l'altra el 26³⁷⁹. Els sermons d'aquestes els farà Dr. don Froilán Beltrán, capellà rector d'Alcanar³⁸⁰. El *Diario de Tortosa* també anuncia balls de societat i públics. Per primera vegada

³⁷⁰ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

³⁷¹ *Ibidem*.

³⁷² *Ibid*.

³⁷³ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 3.

³⁷⁴ “Desde San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

³⁷⁵ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 29.07.1891, p. 2.

³⁷⁶ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1893, p. 2.

³⁷⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1893, p. 3.

³⁷⁸ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

³⁷⁹ “De San Carlos”, dins *La Verdad*, 26.07.1894, p. 3.

³⁸⁰ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2 i “De San Carlos”, dins *La Verdad*, 26.07.1894, p. 3.

apareix aquesta terminologia. Abans havia parlat de balls en els cercles particulars i balls en general³⁸¹. Un espectacle nou que s'inclou a la notícia d'aquest diari són els focs d'artifici la nit del 26, darrer dia de festes. També hi haurà dues curses de braus, una cada dia, amb el bestiar de Torreblanca. Per últim s'anuncien serenates de 22.00 h a 24.00 h a la plaça de Bosch. Ja l'any 1886 apareixien les serenates³⁸², però no es concretava l'hora, i aquest acte no torna a aparèixer al programa fins ara, al cap de vuit anys. Mentre que al 1886 posava que eren a la rambla, ara són a la plaça de Bosch, actual, Plaça Carles III. Per les característiques d'aquesta plaça, allargada i molt adequada per al passeig, es pot pensar que tots dos casos es refereixen al mateix lloc, ja que no hi ha cap lloc de Sant Carles que s'anomeni la rambla actualment.

De l'any 1895 es compta amb el programa complet³⁸³, després de nou anys en què no es publicava en la seva totalitat. Hi apareixen molts elements nous. El fet que hi hagi aquest lapse de temps sense el programa complet fa dubtar de si aquests actes es feien anys enrere però no es consideraven prou rellevants com per incloure'ls en les breus ressenyes que s'havien fet sobre festes anys anteriors. La primera novetat són el nombre de dies de festes, que seran quatre. Seran els dies 24, 25, 26 i 27. S'inauguraran les festes amb un repic general de campanes i anunci de festes pel pregoner de l'ajuntament. En l'altre programa de festes complet anterior a aquest, el de l'any 1886³⁸⁴, també hi havia un repic de campanes el primer dia, però en lloc de ser a les 12.00 h era a la tarda. Tampoc no es parlava de cap pregoner. També com a innovació hi ha unes “solemnes vísperas” el dia 24 a les 17.00 h. Com a element comú amb el programa de l'any 1886 hi ha el tipus d'agrupació que realitza la cercavila. En el programa de 1886 posa “tamboril y dulzaina”³⁸⁵, i el de l'any 1895 “por la gaita”³⁸⁶. Els dies 25, 26 i 27 la música d'Amposta realitzarà dianes a l'albada.

Un acte que no havia aparegut abans és el que fa referència a la distribució d'abonaments de pa, carn i arròs, entre els pobres de la localitat per part de la comissió de festejos de l'Ajuntament. Aquest acte s'executarà el dia 25 a les 8.00 h. No apareixerà a cap programa de festes més fins el 1904 i després fins 1917. L'any 1902 es parla d'un àpat extraordinari però no d'abonaments³⁸⁷.

³⁸¹ “Noticias”, dins *La Verdad*, 24.07.1881, p. 1. per a balls particulars i “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2 i “Desde San Carlos” dins *Diario de Tortosa*, 1.08.1890, p. 3. per a balls en general

³⁸² “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

³⁸³ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1. Amb el mateix títol també dins *La Verdad*, 20.07.1895, p. 1-2.

³⁸⁴ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

³⁸⁵ *Ibidem*.

³⁸⁶ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

³⁸⁷ BVPH, “En San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1902, p. 2.

Tornant al 1895, les funcions religioses seran a càrrec del reverend Pare Pedro Coma, de la Companyia de Jesús i l'Ajuntament sortirà de la casa Capitular, precedit de música, dirigint-se en corporació a la Santa Església Parroquial, per assistir amb la resta d'autoritats als Divins Oficis i solemne Missa que es cantarà a tota orquestra i que se celebrarà a les 9.00 h els dies 25 i 26³⁸⁸. Tot el que s'explica en la frase anterior apareix per primera vegada aquest any. El programa detalla que l'església estarà profusament il·luminada i adornada amb formosos domassos³⁸⁹. A les 11.00 h se celebrarà tant el 25 com el 26 la “entrada, encierre y prueba de los toros”. A les 15.00 h, també tots dos dies, hi haurà “gran corrida de novillos” per una de les més acreditades ramaderies del país (especificat així el dia 25), de la qual no se'n cita el nom.

Es parla per primera vegada de “bailes al estilo del país” i es concreta el lloc i l'hora en què es realitzaran. El dia 24, a les 21.00 h a la plaça Major. En l'apartat de les funcions de la banda s'ha explicat l'assimilació que es feia en una ressenya apareguda al diari *El Tiempo* entre els “bailes al estilo del país” i la jota. El dia 25, a la Plaça D. Alberto Bosch, que estarà profusament il·luminada a la veneciana, adornada amb banderes i on, a més, se celebrarà una gran serenata. El dia 25 en lloc de dir només “bailes al estilo del país” com es feia el dia 24, parla de “bailes públicos al estilo del país”. Tant els balls a l'estil del país, com la serenata i les il·luminacions, també es donaran el dia 26 a la nit. No posa l'hora d'aquests actes ni el dia 25 ni el 26. Cal dir que aquestes dues places estan comunicades. Posar de rellevància el tipus d'il·luminació a la veneciana, que no havia aparegut anteriorment. No s'ha trobat l'explicació d'aquest tipus d'il·luminació en cap programa ni crònica de festes, però sí en referència a festes d'altres contrades. Així, en una explicació sobre les festes de Tejina (La Laguna), a les illes Canàries, en parlar d'aquest tipus d'il·luminació s'explicava que consistia en utilitzar fanalets i gas acetilè³⁹⁰.

Com a innovació també hi ha el gran ball de societat que se celebrarà els dies 25 i 26 a les 22.00 h a l'envelat. Aquest va ser aixecat per un acreditat adornista de Vilafranca del Penedès. Per primera vegada es fa referència a la col·locació d'una estructura per fer ball. El dia 26 va finalitzar amb el dispar d'un magnífic castells focs artificials per un dels més acreditats pirotècnics de Barcelona, acte que ja havia aparegut l'any anterior. El dia 27 al matí no hi ha el mateix programa que els dies anteriors i a més són elements que apareixen per primera vegada dintre de festes de Sant Carles. Són les cucanyes i les curses. Les cucanyes seran al port a les 9.00 h, seguides per les grans regates

³⁸⁸ El dia 26 no es fa referència a la sortida de l'ajuntament de la casa Capitular ni de l'acompanyament de la música en el trajecte.

³⁸⁹ “hermosas colgaduras”

³⁹⁰ SAN CRISTOBAL DE LA LAGUNA. *Fiestas institucionales. Fiesta de los corazones de Tejina-Historia* [en línia]. <http://www.fiestaslalaguna.com/fiestas/corazones_historia.php>[consulta: 31.03.2008].

a les 10.00 h, amenitzades aquestes darreres per la música. La Figura 5.3 reproduïx una fotografia d'unes cucanyes al port de principis de segle XX.

Figura 5.3. “Cucanyes al port a començaments de segle”. Font: *La Ràpita en el temps*, p. 325.

A la tarda, a les 16.00 h, estaven anunciades les curses de velocípedes, per a les que es van oferir valuoses cintes, i on també va participar la banda. A la nit estaven previstes il·luminacions i ball, finalitzant els festejos amb una gran serenata. Per tant els actes del programa de la nit coincidien gairebé en tot amb els dels altres dos dies. L'únic ball que probablement no es realitzés seria el d'envelat, ja que no s'anunciava un “tercer (i últim) gran ball d'envelat”, tal com i s'havia fet amb el segon, sinó que s'anuncia simplement, ball. Un cop acabats d'enumerar els actes del programa, hi ha una darrera frase que explica que durant els dies de festes, els edificis públics i particulars, estaran adornats amb banderes i domassos, i il·luminats per la nit.

L'any 1896 no hi ha el programa complet, per la qual cosa no es pot comparar amb igualtat de condicions amb l'any anterior. L'única cosa rellevant és que hi ha de nou només dos dies de festa: el 25 i el 26. Hi haurà solemnes funcions religioses, curses de toros novells d'acreditada ramaderia, música per reputades bandes i grandiosos balls³⁹¹. L'any 1897 de nou les festes tenen una durada de dos dies, el 25 i 26 de juliol, i no hi ha el programa complet. Sí que es coneix el nom de la

³⁹¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1896 p. 2.

ramaderia de la qual pertanyeran els braus de les dues curses que hi haurà. Seran de D. Eduardo Albar, de l'Enveja. Hi haurà funcions religioses i il·luminacions especials. Molt important és però qui costejarà el grandió envelat per a balls. Serà la societat *Casino Rapitense*. Per la qual cosa és lògic pensar que a l'envelat es realitzaran els balls *de societat*. L'any 1898 les festes tindran una durada de tres dies, els dies 24, 25 i 26³⁹². Els actes que s'anuncien són funcions religioses, balls de societat i curses de braus, sense precisar ni els dies ni les hores dels actes.

L'any 1899 hi ha de nou el programa complet³⁹³. Quant a les diferències o novetats amb programes anteriors hi ha d'entrada la durada de les festes, que tornen a ser quatre dies, del 24 al 27 de juliol. La cercavila del primer dia de festes aquest any és a les 18.00 h, mentre que en l'anterior programa complet, el de 1886, era a les 17.00 h³⁹⁴. A la nit, es parla per primera vegada de ball populars. Altres anys, per exemple l'any 1888 o el 1890 s'havia fet referència a festes populars, cosa que englobava actes molt diversos. Ara el qualificatiu popular es refereix únicament al ball. Quant al ball, se n'havia parlat molt d'anys. Així l'any 1881 es trobava “en circulos particulares”, el anys 1889, 1890 i 1896 s'anunciaven balls en general³⁹⁵, i l'any 1892 dos balls amenitzats per la música d'Ulldecona, mentre que l'any 1894 estaven programats balls de societat i públics. L'any 1895 el programa esmentava “bailes al estilo del país” la primera vegada que apareixien en aquest i de “bailes públicos al estilo del país” la segona, així com del “gran baile de sociedad en el magnífico entoldado”³⁹⁶. Per últim l'any 1897 s'anuncia què es muntarà un “grandioso entoldado para bailes”. En aquest cas es pot considerar el terme popular com a sinònim de públic, per a referir-se a balls què estan oberts a tothom, i en contraposició als balls de societat, en què hi podria haver requisits que condicionessin l'admissió.

El sermó havia de ser realitzat aquell any pel vicari d'aquesta parròquia D. Pascual Sorigó. L'altre element innovador són les curses de cintes. L'any 1895 s'anuncia una cursa de velocípedes en què s'ofereixen valuoses cintes i aquest terme no torna a aparèixer fins 1899, quan es diu directament que hi haurà una cursa d'aquest tipus. El mateix any 1899, a part de la cursa de velocitat hi haurà una cursa de lentitud, aquesta darrera també com a element nou del programa. La cursa de velocitat consisteix en recórrer una distància concreta en el menor temps possible. Els altres dos tipus són la

³⁹² BVPH, “Crónica general. En San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1898, p. 2 i “A vuela pluma”, dins *Los Debates*, 22.07.1898, p. 2.

³⁹³ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 2.

³⁹⁴ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

³⁹⁵ L'any 1890 s'anunciava “baile” en llocs de “bailes”.

³⁹⁶ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

cursa de cintes i la de lentitud. Per a la cursa de cintes es penjava de banda a banda del carrer una corda i es cosien, el just per què s'aguantessin, unes cintes que a la part inferior tenien una anella. Als participants se'ls donava un pal que es pogués introduir per l'anella. Llavors, pujats a la bicicleta, els participants passaven per sota d'on estaven les cintes s'havien d'aixecar sobre els pedals i intentar introduir el pal a l'anella.

Al passar, com que la cinta s'aguantava gràcies a dues puntades, el participant s'enduïa l'anella i la cinta corresponent. S'anava passant per sota durant un determinat temps. Si feia una mica de vent les cintes es movien més, i quan un dels participants agafava una cinta, com que aquesta estava subjecta a la corda això també feia moure la corda. El nombre de cintes recollit determinava el guanyador o el premi corresponent. La cursa de lentitud consistia fer equilibri a sobre la bicicleta, movent-se el mínim, perdent en el moment que es posava el peu a terra o s'arribava a la meta. Tampoc estava permès anar cap enrere.

Quant als espectacles taurins, es parla de “encierre de las vacas que se correrán á las tres de la tarde” els dies 25 i 26, però el dia 27 es parla d'una vaca de mort: “lidia de una vaca de muerte”³⁹⁷. Aquesta denominació no havia aparegut en cap programa anterior, per bé que l'any 1887 també semblava que es parlés d'aquest tipus d'acte³⁹⁸. El fet que en aquest programa s'especifiqui que es donarà mort a l'animal, tot i que no s'especifica qui ho farà, dóna evidències de què mentre això no s'especificava els braus o vaques només eren torejats pels veïns i forasters que hi anaven per entretenir-se, sense donar-los mort. Per últim hi ha una notícia a *La Verdad* el dia 26 de juliol de l'any 1899 que cita alguns dels actes de festes, i a part dels que apareixen al programa, inclou focs d'artifici i no cita cap banda però parla de músiques. A més, en lloc d'anunciar curses de vaques, ho fa de vaquetes³⁹⁹.

5.7.3.- Les festes a Sant Carles al període 1900-1920

L'any 1900 les festes van tenir una durada de tres dies: 25, 26 i 27⁴⁰⁰. No hi ha el programa complet i hi ha referències a diferents diaris, però no aporten cap dada nova respecte actes incorporats a les

³⁹⁷ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 2.

³⁹⁸ “Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

³⁹⁹ “San Carlos”, dins *La Verdad*, 26.07.1899, p. 2.

⁴⁰⁰ “Crónica”, dins *Correo de Tortosa*, 23.07.1900, p. 3; “Crónica general. Fiestas”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1900, p. 2; *El eco de la fusión*, 25.07.1900, p. 3; “Crónica. Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *La Verdad*, 23.07.1900, p. 2-3.

festes de Sant Carles. S'anuncien curses de vaquetes, serenates, balls populars i de societat, cucanyes i regates al port⁴⁰¹, i altres diversions. L'única diferència respecte anys anteriors és l'anada del diputat Juan Ribás Cots a Sant Carles, amb la qual cosa es van fer una sèrie d'actes en el seu honor: el van anar a buscar a l'entrada del poble les autoritats i la banda, i després de sopar la música els va acompanyar a casa l'alcalde i es va fer un ball improvisat fora de la seva casa⁴⁰². Hi ha dues cartes relatant la presència d'aquest diputat. La carta apareguda a *La Verdad* el dia 30 de juliol de 1900, informa, a més, del nombre de curses de vaquetes que va haver durant les festes. N'hi va haver tres⁴⁰³. A part també es citen actes als que ja s'ha fet referència.

L'any 1901 es compta amb el programa complet⁴⁰⁴. Les festes tindran una durada de tres dies: 24, 25 i 26. La primera diferència amb programes anteriors és que el vol general de campanes per anunciar la festivitat del dia següent, es repetirà en fer-se fosc. L'altra innovació és l'elevació de globus aerostàtics que es realitzarà el dia 26 a la nit. No se'n coneix la mida d'aquests l'any 1901, però hi ha un document fotogràfic situat cap a l'any 1965 en què també s'eleva un globus aerostàtic. La data és una informació aportada per Paco Carles, historiador local que recorda l'esdeveniment, el qual es reproduïx a la Figura 5.4.

⁴⁰¹ El *Correo de Tortosa* del 23 de juliol i *La verdad* del mateix dia no inclouen les regates.

⁴⁰² “Correspondencia. Des de San Carlos”, dins *El Eco de la Fusión*, 29.07.1900, p. 3.

⁴⁰³ “Correspondencia. De San Carlos de la Rápita”, dins *La Verdad*, 30.07.1900, p. 3.

⁴⁰⁴ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

Figura 5.4. Elevació d'un globus aerostàtic. Font: *San Carlos de la Rápita en el tiempo*, p. 218.

A més s'anuncia dintre d'aquest mateix dia que hi haurà funcions teatrals i balls de societat. És estrany que es parli en plural essent que només està programat per aquell dia. Cabria la possibilitat que aquests actes estiguessin programats per tots els dies de festes i que no s'hagués separat prou en enviar el programa, semblant que anava junt al darrer dia. Les funcions teatrals no havien aparegut explícitament al programa des de l'any 1886⁴⁰⁵. Una diferència és la manca de tancada de vaques, braus de carrer o similar, que sí que hi havia al programa de 1899⁴⁰⁶, així com de les cucanyes i de les regates al port.

L'any 1902 no hi ha el programa oficial, o almenys no es presenta de la mateixa manera que els programes anteriors, per dies consecutius, sinó agrupant els actes que es fan diversos dies. Tot i això sí que és un document prou específic dels actes que se celebraran per festes, així com les hores d'aquests⁴⁰⁷. És prou diferent del programa de l'any anterior. D'entrada les festes comencen el dia 25 en lloc del 24, tot i que segueixen tenint una durada de tres dies. Mentre que l'any 1901 els actes començaven al migdia amb un vol general de campanes, l'any 1902 començaven amb les dianes, tot

⁴⁰⁵ "Crónica general", dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

⁴⁰⁶ "Fiestas en San Carlos", dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 1.

⁴⁰⁷ BVPH, "En San Cárlos", dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1902, p. 2.

i que no s'especifica l'hora. Després a les 9.00 h hi havia sumptuoses funcions religioses, predicant el reverend D. Froilan Beltrán⁴⁰⁸. A les 11.00 h es procedia a la col·locació de “la lápida” al carrer Pi i Maragall. No hi ha cap referència més sobre aquest acte en cap altre programa. Aquest carrer s'anomena actualment carrer del Pilar⁴⁰⁹. El mateix dia 25 a les 12, es feia un àpat extraordinari per als pobres. No havia aparegut referència a aquests des del repartiment d'abonaments de l'any 1895⁴¹⁰. L'any 1902 aquest mateix dia a la tarda s'anunciaven curses de vaquetes i a la nit serenates i balls públics i de societat. En canvi l'any 1901, la tarda del primer dia, s'anunciava una cercavila, i a la nit una serenata i balls a l'estil del país⁴¹¹.

En el programa de 1902 hi ha actes que s'anuncien en general per a tots tres dies. Són les dianes, cercaviles i serenates. Mentre que és evident la part del dia que es realitzaran les dianes i serenates, les cercaviles no tenen una franja temporal tant clara, per bé que cabria suposar que es realitzaran o bé al migdia o a la tarda. El segon dia de festes sí que coincideix més. Hi ha les solemnes funcions religioses a les 9.00 h i la cursa de vaquetes a la tarda. A la nit, també coincideix el castell de focs d'artifici, i només discrepa l'anunci de balls a l'estil del país de l'any 1901 amb el de balls públics del 1902 i la presència de serenates en el segon cas, que no es dona en el primer. El darrer dia torna a ser diferent. L'any 1902 al matí s'anuncien cucanyes i regates al port, mentre que l'any 1901, sorprenentment no hi ha actes programats fins la tarda que hi haurà cursa de vaquetes en tots dos programes. A la nit l'any 1902 només hi ha serenates, mentre que l'any anterior hi havien els mateixos festejos que el dia anterior, a més d'elevació de globus aerostàtics, funcions teatrals i balls de societat. A més en el setmanari *El Pueblo* del 12 de juliol de 1902, s'anuncia la contractació de la Societat Coral *La Tortosina*⁴¹². Cap dels anys s'havia parlat de la contractació d'una agrupació coral.

El 1903 també hi ha el programa complet i en ell s'anuncien tres dies de festes: 24, 25 i 26⁴¹³. A més, el dia 27 hi haurà solemnes cultes per la inauguració de l'altar major. De la mateixa manera que passava l'any 1901, les festes comencen a les 12 del migdia amb el vol de campanes, a diferència de 1902 que començaven amb les dianes, i per tant més aviat. El primer dia a la tarda hi ha un acte taurí prou definit: “durante la tarde se correrá el tradicional toro por toda la ciudad”. Així, es dona

⁴⁰⁸ La “l” de Froilan no apareix en aquest programa, en el que hi ha un buit en lloc de la lletra, però sí en un document de *El Ebro* (BVPH, “Crónica”, dins *El Ebro*, 22.07.1902, p. 3.), en el que a més apareix accentuat Froilán.

⁴⁰⁹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso i Carcellé, 1996, p. 42.

⁴¹⁰ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1. i “Fiestas y regocijos públicos con que la Ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia à sus Santos Patriàrcas la Santísima Trinidad y San Roque, en los dias 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895.”, dins *La Verdad*, 20.07.1895, p. 1-2.

⁴¹¹ Ja s'ha parlat de la possibilitat de què es fessin també balls de societat i funcions teatrals.

⁴¹² BVPH, “Crónica”, dins *El Pueblo*, 12.07.1902, p. 3.

⁴¹³ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

constància de la costum de fer aquest acte amb la paraula “tradicional”, i a més explica que era tradicional “córrer” el brau pel carrer. Un altra novetat és que els dies 25 i 26, a trenc d'alba hi haurà vol general de campanes al propi temps que la música, tocant alegres dianes anunciarà la festa. En programes anteriors el vol de campanes havia estat només el primer dia. Aquest any serà també el segon i el tercer dies de festes, 25 i 26 de juliol. Donat que les festes són tres dies, tots els dies es farà aquest acte.

A part d'això, aquest any té com a element rellevant les processons que es faran des de les afores de la ciutat a l'Església Parroquial, amb les sagrades imatges de la Santíssima Trinitat i Sagrat Cor de Jesús, construïdes a Barcelona, que aniran acompanyades de la música de Santa Cecília de Tortosa, fidels, confraries i clergat parroquial. Hi ha notícies sobre la nova imatge de la Santíssima Trinitat. El *Diario de Tortosa* del dia 22 de juliol, explica que és una preciosa escultura de 8 pams construïda a la Casa Solvi⁴¹⁴ de Barcelona costejada amb les almoines recollides per la junta de respectables dames i elegants senyorettes nombrada i presidida per seu digníssim rector⁴¹⁵. Aquesta processó es celebrarà el dia 24 a les 19.00 h. El dia 25 a les 9.00 h celebrarà els solemnes Oficis Divins el Reverend Capellà Pàrroc D. José Mª Gascó⁴¹⁶. Més endavant també diu aquest mateix programa que les funcions religioses revestiran extraordinària esplendor amb motiu de la inauguració del magnífic nou altar major, d'estil gòtic, construït pel conegut escultor Sr. Martí de Tortosa⁴¹⁷.

Quant a la realització dels sermons cadascuna de les referències consultades té una informació al respecte. Així al programa general la celebració dels solemnes oficis del dia 25 era assignada al Reverend “Cura Pàrroc” D. José Mª Gascó, assistit de dos secretaris, sent orador sagrat l'eloqüent Doctor Fraulí de la Metropolitana de Tarragona. El dia 26 s'anunciaven els mateixos festejos i el dia 27 es deia que seria orador sagrat l'eminent Reverend “Cura Pàrroc” d'Alcanar D. Froilán Beltrán.⁴¹⁸ En una notícia de l'*Heraldo de Castellón*, que reproduïx el *Diario de Tortosa*, s'afirma que en funcions religioses predicaran els reputats oradors Beltrán, Fraulí i Gascó.⁴¹⁹ Al *Diario de Tortosa* el 31 de juliol apareix una carta on diu que el primer dia, dia 25, el sermó va ser a càrrec del Dr. Fraulí de Tarragona, que va estar admirable i encertat, versant sobre la Santíssima Trinitat i el segon dia va estar eloqüentíssim el Dr. Beltrán d'Alcanar, tractant del Sagrat Cor⁴²⁰.

⁴¹⁴ El dia 31 de juliol, el mateix *Diario de Tortosa* posa Salvat (“El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.)

⁴¹⁵ “Recorte”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1903, p. 2.

⁴¹⁶ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

⁴¹⁷ “Lo del día. Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

⁴¹⁸ *Ibidem*.

⁴¹⁹ “El dia en Tortosa. Recorte”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1903, p. 2.

⁴²⁰ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

Quant a festejos populars apareixen de nou el terme serenata, però aquest cop dóna una hora exacta d'aquesta, les 21.00 h, tant els dies 24 com 25 i 26. Tots els dies es realitzarà a la plaça Carles III. L'any 1886 posava que la serenata es realitzaria a la rambla i ja s'havia plantejat la probabilitat que aquests dos escenaris fossin en realitat el mateix, donant-se aquí una nova dada per recolzar aquesta hipòtesi. L'any 1895 la serenata i els balls públics a l'estil del país es celebraven a la plaça D. Alberto Bosch⁴²¹, que és la plaça Carles III actual. L'any 1901 la serenata es realitzava a la plaça Major en lloc de la Plaça Carles III, que és una plaça molt propera. Aquest any només hi haurà un dia de focs artificials que serà el 26 a la nit. Recordar que l'any 1901 n'hi va haver també el dia 25 i l'any 1902 van ser el dia 26, però que en aquell cas era el segon dia de festes.

La notícia apareguda a l'*Heraldo de Castellón* que recull el *Diario de Tortosa*⁴²², afegix un nou element al programa de festes. L'article parla bàsicament del fervor religiós que s'ha iniciat a Sant Carles de la Ràpita i dóna prou informació sobre els actes religiosos que es van realitzar i dels que ja s'ha parlat. Tot això va ser important perquè es va donar cobertura a molts diaris de la notícia i entre tots ells es pot fer una composició del desenvolupament de l'acte amb tota mena de detalls. A part però, en aquesta crònica el corresponal esmenta la resta de festejos que considera importants: músiques, traques i les indispensables curses de braus⁴²³. L'acte diferent dels que havien sortit fins ara són les traques.

S'ha vist com molts anys a Sant Carles havia hagut castells de focs d'artifici, però la traca és diferent. Així mentre que el castell de focs centra l'atenció del públic en l'element lumínic, en la traca és l'aspecte auditiu el que pren més importància. No hi ha més informació sobre l'esdeveniment, i la dada no surt a cap diari més d'aquell any. Va haver realment traques aquell any o simplement va ser la manera de l'autor de l'article de dir que es va utilitzar pólvora? És ben cert que per la part de València són molt comuns, però la traca dintre del programa de festes de Sant Carles no apareix fins els anys 1914 i 1915.

L'any 1904 les festes s'amplien un dia respecte l'any que n'havien tingut més des de 1881. Així aquest any seran un total de cinc dies que aniran des del dia 24 fins al 28⁴²⁴. Ja s'havia esmentat

⁴²¹ "Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895", dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

⁴²² "Recorte", dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1903, p. 2.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ "San Carlos", dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2-3.

l'any 1895 que l'any 1904 apareixia de nou el repartiment entre les vídues i famílies pobres de la ciutat de pa, carn i arròs per part de l'Ajuntament. La diferència entre aquests dos anys, 1895 i 1904, és d'entrada que l'any 1895 es feia a les 8.00 h del segon dia de festes, dia 25, i l'any 1904 es fa el primer dia, dia 24, a les 15.00 h. A més, l'any 1895 els abonaments estaven destinats als pobres de la localitat, i l'any 1904, s'especifica més parlant de vídues i famílies pobres. D'altra banda es concreta quina serà la quantitat de cadascun dels aliments. Al 1895 es repartien abonaments de pa, carn i arròs en general, i en canvi el 1904 es repartirà un pa, dues lliures de carn i una d'arròs. L'any 1902, en lloc dels abonaments s'anunciava a les 12.00 h, “comida extraordinaria a los pobres”⁴²⁵.

Més novetats són la celebració de solemnes completes amb acompanyament d'orgue i exposició de S.D.M. [sic] el dia 24 a les 16.00 h⁴²⁶. També hi haurà tèrcia amb acompanyament d'orgue i missa “á toda orquesta” els dies 25 i 26 a les 9.00 h, i a més, el dia 25 a les 16.00 h el trisagi. Exceptuant la missa, tots els altres actes són nous. El programa especifica que el sermó del dia 26 el realitzarà el panegirista Reverend D. José Matamoros. En canvi la referència el dia 20 del *Diario de Tortosa*, diu que aquest farà el sermó tant el dia 25 com el 26⁴²⁷.

Dintre de les innovacions de caire esportiu, l'any 1904 hi ha la informació relativa al tipus d'embarcacions que realitzaran les regates: seran “muletas y puntonas”. Muleta no existeix com a tal al diccionari de la “Real Academia Española”, sinó que amb altres significats, cap d'ells relacionats amb embarcació. Pontona, en aquest mateix diccionari no apareix ni com a terme, però sí que hi apareix “pontón” amb la següent accepció relacionada: “1. m. Barco chato, para pasar los ríos o construir puentes, y en los puertos para limpiar su fondo con el auxilio de algunas máquinas”⁴²⁸. A la Ràpita avui en dia s'anomenen gairebé igual que al programa: muletes i pontones. L'*Enciclopèdia Catalana*, en la seva versió digital, defineix muleta, en la seva tercera accepció com “Barqueta de poca capacitat, intermèdia entre el gussi i la barca de palangre, destinada a la pesca del verat. És emprada a les costes del País Valencià i de Tarragona”⁴²⁹. El terme pontona redirigeix cap a pontó, i té una accepció en el sentit que té al programa: “Barcassa de fons pla i de proa i popa també planes emprada per a passar rius, servir de base a ponts provisionals, dragar ports, canals, etc.”⁴³⁰.

⁴²⁵ BVPH, “En San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1902, p. 2.

⁴²⁶ “Su Divina Majestat”. APÉNDICE 2: *Lista de abreviaturas* [en línia].
<<http://buscon.rae.es/dpdI/apendices/apendice2.html>> [consulta: 1.07.2008].

⁴²⁷ “El dia en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

⁴²⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española, 22a edición. Pontón* [en línia].
<http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=ponton> [consulta: 1.07.2008].

⁴²⁹ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopedia. Muleta* [en línia].
<http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0195657> [consulta: 25.06.2008].

⁴³⁰ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopedia. Pontó* [en línia].
<http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0202554> [consulta: 1.07.2008].

A Sant Carles de la Ràpita una muleta és un tipus d'embarcació amb remes. Una puntona utilitza en canvi un pal que s'anomena perxa, i amb el que s'arrossega l'embarcació “per la pressió exercida en el fons de l'aigua”⁴³¹. Es diferencien entre ells perquè la puntona s'utilitza per a dins dels llacs del delta, com són la Tancada i l'Encanyissada, i tenen fons pla. En canvi la muleta és una embarcació amb més quilla⁴³². Per les característiques de la puntona, en cas de fer regates amb aquest tipus d'embarcació, s'havia de buscar una part de la costa amb poc calat⁴³³. En la Figura 5.5, datada cap als anys deu, es pot veure els participants preparats per realitzar una regata de muletes, mentre que a la Figura 5.6 ja estan enmig de la regata.

Figura 5.5. Participants preparats per començar la regata. Font: *La Ràpita en el temps*, p. 323.

⁴³¹ Perxar: 2. *intr* Fer anar una embarcació per la pressió, al fons de l'aigua, amb una perxa, des de la mateixa embarcació”. Extret de la definició de la paraula **perxar**, del Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana. ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari*. Perxar [en línia].

<<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0103150>> [consulta: 1.07.2008].

⁴³² Quilla: “1. CONSTR NAV 1 Peça longitudinal, la primera que hom col·loca en la construcció d'una embarcació, que és disposada de proa a popa, a la part inferior del buc, i que pot ésser considerada la base de tota l'estructura de l'embarcació i el seu eix longitudinal”. ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari* [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0112537>> [consulta: 1.07.2008].

⁴³³ “Calat²: m 1 MAR 2 Distància des de la superfície de la mar, d'un riu o d'un estany navegables fins al fons” ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari* [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0023532>> [consulta: 1.07.2008].

Figura 5.6. Participants enmig de la regata. Font: *La Ràpita en el temps*, p. 323.

A més també hi haurà regates nadant, acte que no s'havia especificat mai en aquest sentit. En moltes referències es parlava de regates en general. L'any 1895 s'anuncien regates en les que prendran part nombroses embarcacions però l'any 1904 és la primera vegada que es diu quins tipus d'embarcacions i també que hi haurà regates nadant.

Tot i haver augmentat el nombre de dies de festes, els espectacles taurins comencen un dia més tard. Comencen el dia 26, tercer dia de festes a les 12.00 h, quan l'any 1903 havien començat el primer dia a la tarda i els anys 1901 i 1902 el segon dia i també a la tarda. S'ha d'anar fins el programa de 1899 per trobar el primer acte taurí al matí, i en aquest cas va ser el segon dia de festes i a les 11.00 h. Només l'any 1903, s'especifica en el programa que van començar les festes taurines el primer dia a la tarda, tot i que no s'especifica l'hora. Així l'any 1904, els braus van començar el dia 26 a les 12.00 h i també n'hi va haver els dies 27 i 28, però van començar a les 11.00 h com s'havia fet anys anteriors. No s'esmenta el nom de la ramaderia a la que pertanyen els animals.

No es parla de ball d'envelat. En el programa, únicament de serenates i balls populars a l'estil del país els dies 25, 26, 27 i 28. En canvi en un resum del programa publicat al *Diario de Tortosa* el dia 20 de juliol, s'anuncia que hi haurà balls públics i de societat, i que les serenates seran a la plaça

Carles III⁴³⁴. En el programa especifica el lloc de les serenates els dia 26, 27 i 28, i coincideix amb que serà a la plaça Carles III. El dia 25 les serenates i balls populars a l'estil del país, segons el programa, seran a les 22.00 h, i els dies 26, 27 i 28 a les 21.00 h. El dia 26 en lloc de dir balls populars a l'estil del país diu balls a l'estil del país. Els dies 27 i 28 diu com el dia anterior. De castell de focs artificials només n'hi haurà els dies 27 i 28 a les 22.00 h, amenitzant l'acte la banda. Les il·luminacions s'esmenten el dia 26, 27 i 28, cosa curiosa, sent Sant Jaume i posant al programa que és la festa de la Santíssima Trinitat el 25. Especifica que es faran a la plaça Carles III.

Per últim el dia 28 hi haurà elevacions de globus que ja havien aparegut el 1901 i no havien tornat a sortir a cap altra referència a festes, i cucanyes a la Plaça de Carles III, que s'introdueixen per primera vegada. S'havia parlat de cucanyes l'any 1895, però s'especificava que les cucanyes es realitzarien al port. L'any 1899 al programa s'anunciaven cucanyes i regates en general, però en presentar-se conjuntament es pot deduir que es realitzaven al mateix lloc. Per últim els anys 1900 i 1902 s'especificava que es realitzaria cucanyes al port. L'any 1904 hi ha cucanyes al port el dia 27 a les 9.00 h, però a més hi ha les que es faran el dia 28 a les 10.00 h a la Plaça Carles III. En l'apartat que s'explicaven les festes de Tortosa de l'any 1891 també ha aparegut aquest tipus de cucanya sobre el terra, en lloc de sobre l'aigua. Quan la cucanya es fa sobre terra es posa en sentit vertical, mentre que quan es fa sobre l'aigua es posa en sentit horitzontal. Les cucanyes a la Plaça Carles III no tornen a aparèixer en cap dels programes que resten fins 1920.

L'any 1905 s'anuncia que les festes tindran una durada de tres dies⁴³⁵: 24, 25 i 26. En canvi, només hi ha el programa dels dos primers dies. No hi ha novetats respecte anys anteriors. Només fer menció a que diu que hi haurà brillants balls a l'acreditada societat "Casino Rapitense". Havia aparegut abans el nom d'aquesta entitat l'any 1897, quan el *Diario de Tortosa*⁴³⁶, entre els actes de festes informava de què aquesta entitat costejaria l'envelat l'any en qüestió. Tot i el breu programa, es pot veure com aquest any només hi haurà repic de campanes el primer dia i no matí i tarda com l'any 1901⁴³⁷ ni els tots els dies com havia passat el 1903⁴³⁸. A més la banda entrarà al mateix temps que aquest repic. El dia 25 hi haurà solemnes funcions religioses, cursa de vaquetes, focs artificials i balls a l'estil del país, dels quals no diu el lloc, a parts dels brillants balls del "Casino Rapitense" citats. No posa l'hora de cap acte, només diu el dia.

⁴³⁴ "El dia en Tortosa", dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

⁴³⁵ "Crónica", dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

⁴³⁶ "Fiestas en San Carlos de la Rápita", dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1897, p. 2.

⁴³⁷ "Fiestas en San Carlos", dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

⁴³⁸ "Fiestas en San Carlos", dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2.

L'any 1906 es va publicar una carta⁴³⁹ on l'autor parla sobre les festes però no dels actes que es van realitzar sinó que esmenta que van ser concorregudes, ordenades i pacífiques, en contra del que es vol fer creure. L'any 1907 només s'ha trobat referència a la música que actuarà i no s'esmenta cap dels actes concrets que es realitzaran⁴⁴⁰. Segons la notícia començaran el dia 25 de juliol, dijous, un dia més tard del que ho feien normalment. De fet la notícia, que va aparèixer el dia 24, no parla del dia 25 sinó que diu “mañana”, amb la qual cosa podria ser que s'hagués inserit al diari un dia després del previst i no s'hagués tingut en compte aquest factor.

L'any 1908 hi ha el programa complet⁴⁴¹. Les festes tindran una durada de tres dies: 24, 25 i 26. Com a element innovador hi ha un concert els dies 25 i 26 a les 21.00 h, a la plaça de Carles III. Altres anys a la mateixa hora o una hora més tard hi havien hagut serenates, per la qual cosa es pot donar el cas que considerin aquests dos termes sinònims o bé que canviessin les serenates pels concerts. A diferència d'altres anys com el 1904, l'any 1908, de nou el dia 24 al matí hi haurà el vol general de campanes i la cercavila de la banda, que altres anys s'havia celebrat per la tarda. L'únic dia que parla d'actes religiosos és el dia 25, en què hi haurà missa solemne a gran orquestra oficiant el Reverend “Cura Párroco” d'aquesta ciutat D. Tomàs Caballer. A més no es citen en cap moment braus ni vaques. Els dies 25 i 26 de juliol, a les 15.00 h hi haurà un gran espectacle a la Plaça Major, amenitzant la festa la banda “La Moderna”. La denominació “gran espectacle” sense cap altra explicació no havia aparegut anteriorment. Tenint en compte les festes dels altres anys, tot porta a pensar que es tracta de curses de braus, toros novells, vaques o vaquetes.

La raó d'aquest canvi cal buscar-la a la “real orden circular de 5 de febrero de 1908 a los gobernadores civiles: «Que prohíba Usía en absoluto se corran toros y vaquillas ensogadas o en libertad por las calles y plazas de las poblaciones, ordenando a los alcaldes y bajo su más estrecha responsabilidad cuidar de la eficacia de esta prohibición»⁴⁴². Cal dir que segons aquest article la prohibició va durar fins 1962, quan “el ministro e la Gobernación tuvo el acierto de disponer en el Boletín Oficial la orden de 15 de marzo de 1962 según la cual «podrán permitirse los encierros de Pamplona en las condiciones que hoy se celebran, así como otros de análogas características de tradición»⁴⁴³. De fet en els programes va desaparèixer uns anys esmentant-se de vegades de forma encoberta, però l'any 1911 hi torna a aparèixer.

⁴³⁹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1906, p. 2.

⁴⁴⁰ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 24.07.1907, p. 2.

⁴⁴¹ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Cárlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

⁴⁴² CONDE DE BAILEN. “Después de los Sanfermines. El problema de los encierros”, dins *Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 24 i 25. (Aquest article es va extraure de «La Vanguardia Española», de Barcelona 24.07.1962)

⁴⁴³ *Ibidem*.

Una darrera novetat és el canvi horari dels magnífics balls de Societat, que tindran lloc els dies 25 i 26, a les 23.00 h, mentre que fins ara l'hora més tardana que s'havia trobat eren les 10 de la nit l'any 1895 i algun dia de l'any 1904. Els focs només seran el dia 26. No es parla de cucanyes ni de regates nadant, per bé que si que hi haurà regates d'embarcacions, ni s'esmenta l'elevació de globus aerostàtics.

De l'any 1909 no s'ha trobat cap informació relativa a festes, i tenint en compte que va coincidir amb la setmana tràgica, es desconeix si es van realitzar. Sí que es coneix per mitjà de dos articles apareguts al diari *El Restaurador*, de la decisió que es va prendre a Amposta. En aquesta població es van suprimir part dels festejos que la ciutat realitzava en honor a la “Santísima Virgen que en Misterio de su Asunción ejerce patronato sobre esta ciudad”⁴⁴⁴. Els festejos suprimits van ser els de carrer, mentre que es van conservar les funcions religioses i també va haver una exposició de labors a l'escola de “las Hermanas Terciarias descalzas del Carmen”⁴⁴⁵. En cap dels dos articles es fa referència a la decisió que van prendre altres pobles sobre festes. La diferència entre les festes de Sant Carles de la Ràpita i les d'Amposta és que a Sant Carles, si es té en compte els programes d'anys anteriors, el principi de festes, si se'n van fer, coincidia gairebé amb el dia que van començar els successos i per tant podria ser que les notícies no haguessin arribat a la població, mentre que per festes d'Amposta, a mitjans d'Agost ja es coneixia millor la dimensió del problema.

L'any 1910 hi ha una notícia del *Diario de Tortosa* del dia 20 de juliol que diu que les festes seran a partir del 24 del mateix mes. El mateix diari el dia següent insereix el programa complet de festes, començant els actes el dia 23 i acabant el dia 26⁴⁴⁶. Hi ha un altre programa de festes que és l'aparegut al setmanari *La Rápita* on el programa comença el dia 24⁴⁴⁷. Dos dels actes que es feien el dia 23 a la nit, segons el *Diario de Tortosa*, la repicada de campanes i la cercavila, estan dintre del dia 24 a primer hora del matí en el programa publicat a *La Rápita*. Els anys anteriors en què s'havia especificat la repicada només s'havia fet a la tarda l'any 1886, mentre que el primer dia de festes havia estat al migdia els anys 1895, 1899, 1901⁴⁴⁸, 1903⁴⁴⁹, 1904 i 1908, i l'any 1905 també estaven programades al matí però no es concretava l'hora⁴⁵⁰, repetint-se en el cas de 1901 en fer-se fosc.

⁴⁴⁴ “Amposta”, dins *El Restaurador*, 18.08.1909, p. 2.

⁴⁴⁵ “Amposta”, dins *El Restaurador*, 23.08.1909, p. 2.

⁴⁴⁶ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

⁴⁴⁷ “Programa de las ferias y fiestas que se celebrarán en esta ciudad durante los días 24, 25 y 26 de Julio de 1910”, dins *La Rápita*, 22.07.1910, p. 1. (Revista *Rápita*, juliol 1985, p. 20)

⁴⁴⁸ En aquest cas repetint-se en fer-se fosc

⁴⁴⁹ El primer dia van ser al migdia mentre que el segon i tercer dies de festes també n'hi va haver a l'albada.

⁴⁵⁰ “Crónica”, dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

L'altre acte que apareixia en el *Diario de Tortosa* el dia 23 a la nit són les funcions teatrals. També les trobem a *La Rápita* el dia 24 a la nit. En el programa del *Diario de Tortosa* hi ha quatre dies funcions teatrals a la nit, mentre que a *La Rápita* n'hi ha tres. Les funcions teatrals només havien aparegut en els programes anteriors dels anys 1886⁴⁵¹ i 1901⁴⁵². L'any 1886 estiuejava un actor molt important a Sant Carles i devia ser aquella la causa de que es fes aquest acte. No hi ha informació sobre les causes que van impulsar de nou aquest acte durant els anys 1901 i 1910. L'any 1886 les funcions teatrals van ser els dies 25 i 26. En canvi l'any 1901 només va ser el dia 26. L'any 1910 encara es va ampliar més i estava previst que hi hagués aquestes funcions els dies 23⁴⁵³, 24, 25 i 26. En cap d'aquestes ocasions es va concretar l'hora de la funció. Només diu que és per la nit.

Entre el programa del *Diario de Tortosa* i el del setmanari *La Rápita* varien les hores d'alguns dels actes, anunciant-se entre mitja hora i una hora més tard al setmanari *La Rápita*. D'altra banda hi ha actes més especificats en un programa o l'altre. L'any 1910 hi ha un esdeveniment excepcional que marca de nou el programa. Es tracta de la inauguració, benedicció i obertura del nou Cementiri⁴⁵⁴. Arran d'això es farà una missa de campanya al cementiri per commemorar l'acte⁴⁵⁵ el dia 24 a les 7.00 h⁴⁵⁶. El sermó serà a càrrec del “coadjutor” Reverend D. Antonio Caballer. El programa del setmanari *La Rápita*, només cita la inauguració oficial del cementiri, que fixa a les 7.30 h aquell mateix dia. Una innovació d'aquest any és el repartiment de premis als nens de les Escoles⁴⁵⁷ públiques el dia 24 a les 16.00 h al *Diario de Tortosa* i a les 16.30 h al setmanari *La Rápita*. A l'acte van assistir totes les Autoritats⁴⁵⁸. A més, dintre la notícia del *Diario de Tortosa* del dia 20, es parla de fires, així com també en el programa de *La Rápita*, on apareix en relació al lloc on la banda realitzarà el concert el dia 25 a la nit, i parla de la fira en singular, mot desaparegut de les ressenyes i programes de festes des de l'any 1889⁴⁵⁹. El *Diario de Tortosa* parla de serenata en lloc de concert aquest mateix dia. A més no inclou els balls públics que anuncia *La Rápita* les nits dels dies 24 i 26 ni les cercaviles i dianes dels dies 25 i 26. Tots dos programes anuncien balls de societat. El *Diario de Tortosa* els anuncia els dies 24, 25 i 26 a la nit, però no informa de l'hora exacta, ni del lloc, ni de

⁴⁵¹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2.

⁴⁵² “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

⁴⁵³ Aquest primer dia només segons el *Diario de Tortosa* (“Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3).

⁴⁵⁴ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p. 2.

⁴⁵⁵ *Ibidem*.

⁴⁵⁶ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

⁴⁵⁷ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p.2.

⁴⁵⁸ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 28.07.1910, p. 2.

⁴⁵⁹ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

qui els costejarà. *La Rápita* anuncia el mateix acte però només els dies 24 i 26 i tampoc especifica res més.

Una altra diferència entre aquests dos programes l'anunci de cucanyes i regates del *Diario de Tortosa* per al dia 26 al matí que no apareix en canvi a *La Rápita*, que en canvi inclou una festa marítima aquell mateix dia a les 22.00 h. Així en cas d'haver cucanyes l'any 1910, només n'hi ha al port i les regates no s'especifica de quin tipus en concret. Un canvi també en aquests espectacles és el dia de realització. En cap dels programes localitzats es feia el segon dia de festes sinó el darrer o els dos darrers l'any que el darrer es van fer a més cucanyes a la plaça Carles III. Així coincideix que en tots els programes que s'especifica el dia, es va fer el dia 27: l'any 1895 les cucanyes van ser a les 9.00 h i les regates a les 10.00 h; l'any 1999 no especifica l'hora i l'any 1904 anuncia que tant les cucanyes com les regates seran a les 9.00 h. Aquest any a part va haver les cucanyes a la Plaça Carles III el dia 28 a les 10.00 h. En tots aquests programes, les festes van ser del dia 24 al 27, exceptuant l'any 1904, que van ser del 24 al 28. Així quan eren quatre o cinc dies, es realitzaven el quart. L'any 1910 també són quatre dies de festes, per tant, haurien d'haver-se realitzat el dia 26, i en canvi es van fer el 24 a les 10.00 h. L'any 1908 les festes van ser del dia 24 al 26. No es parla en cap moment de cucanyes però sí de regates al port, i aquestes també es van realitzar el darrer dia, en aquest cas el dia 26 a les 9.00 h. Després de 1910, no es tornarà a parlar de cucanyes fins l'any 1915.

La darrera diferència entre els dos programes és la diferent denominació que utilitzen tots dos programes per als actes dels dies 25 i 25 a la tarda. El *Diario de Tortosa* anuncia “en la Plaza mayor corrida... fiesta patriótica”[sic]⁴⁶⁰ el dia 25 i “...corrida patriótica” el dia 26, mentre que *La Rápita* parla de “gran fiesta al estilo del país y atracciones extraordinarias” per al dia 25 i de “gran fiesta regional y las mismas atracciones que el dia anterior” per al dia 26. Ja s'havia parlat de la “real orden” que prohibia determinades festes taurines. Arran d'això aquest any hi ha en el programa menys actes taurins en el *Diario de Tortosa*, i cap *La Rápita*, a diferència de quan estava permès. No hi ha la tancada i prova dels bous al matí, sinó que només els espectacles de la tarda, els que eren de plaça. No s'esmenta en cap moment a l'animal però es deixa entreveure que es realitzarà aquesta festa.

⁴⁶⁰ “Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.

Quant a diferències rellevants de l'any 1910 respecte anys anteriors no es pot oblidar el “*Concurso de bailes populares*”⁴⁶¹ segons el *Diario de Tortosa* i de “Bailes regionales” segons *La Ràpita* que es va realitzar aquest any per primera vegada. Es va efectuar el dia 24 a les 18.00 h. Va ser organitzat pel Sr. Pellúz, administrador de l'Aduana. Al *Diario de Tortosa* del dia 28 de juliol, apareix una ressenya que explica especialment aquest acte, i explica que van concórrer un bon nombre de balladors per a disputar-se els tres premis. El primer d'ells va ser ofert pel Sr. Pellúz, i els restants, per l'Ajuntament. El setmanari *La Ràpita* també s'inclou entre els patrocinadors quan anuncia aquest acte en el seu programa de festes⁴⁶².

En el programa del *Diario de Tortosa* s'anuncia aquest acte a l'albereda, mentre que no s'especifica al setmanari *La Ràpita*. És la primera vegada que apareix aquesta denominació, del que s'anomena en molts dels programes Plaça Carles III i s'especifica l'acte que s'està realitzant. Ja s'havia trobat una referència a aquest espai en la carta que explicava l'arribada del diputat Juan Ribás Cots a Sant Carles⁴⁶³, però en aquella cita no s'esmentava que s'estigués fent cap acte de festes a l'albereda⁴⁶⁴. Per contra aquest any s'esmenten dintre del programa del *Diario de Tortosa* dos cops en dos actes diferents: el dia 24 a les 18.00 h amb el concurs de balls populars, i el dia 24 a la nit en què hi ha una serenata. El setmanari *La Ràpita* en canvi anuncia la serenata del dia 24 a la plaça Carles III.

A part d'anomenar-se plaça Carles III, aquest espai va prendre altres noms, algun d'ells popular i no oficial, com “Alameda”. Si s'analitza els llocs on es va fer la serenata durant els diferents anys es podrà veure diferents noms que va agafar aquest espai. L'any 1886 la serenata s'havia fet a la rambla; el 1894 i 1895 a la plaça de D. Alberto Bosch; l'any 1901 a la plaça Major⁴⁶⁵; els anys 1903 i 1904 a la Plaça Carles III i fins el 1910 no es troba de nou una referència a la ubicació de les serenates. Consultant *La Ràpita en el temps*⁴⁶⁶ es pot afirmar que tant la plaça de D. Alberto Bosch com la plaça Carles III, són la mateixa ubicació. Per l'aspecte que tenia en aquell temps també s'hi afegirien els termes populars de rambla i “Alameda”. Per tant, exceptuant l'any 1901, en tots els anys que està especificat, es pot concloure que les serenates es van realitzar al mateix lloc.

⁴⁶¹ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 28.07.1910, p. 2.

⁴⁶² “Programa de las ferias y fiestas que se celebrarán en esta ciudad durante los días 24, 25 y 26 de Julio de 1910”, dins *La Ràpita*, 22.07.1910, p. 1. (Revista *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 20)

⁴⁶³ “Des de San Carlos”, dins *El Eco de la Fusión*, 29.07.1900, p. 3.

⁴⁶⁴ La utilització de la paraula “Alamedes” va ser comú a la localitat fins les darreres dècades del segle XX en què es va reestructurar la plaça i el terme alameda va perdre en part la seva funció de passeig.

⁴⁶⁵ A *La Ràpita en el temps* també s'inclou aquest terme com a un dels noms que va agafar l'espai, però va ser cap a l'any 1858, i juntament amb l'actual Plaça d'Espanya. Encara l'any 1870 l'ajuntament aglutinava les dues places en una, amb el nom de plaça major dintre de la distribució del poble en districtes i col·legis electorals. p. 20

⁴⁶⁶ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy i Carcellé, 1996, p. 24.

Comparant les festes de 1910 amb les de l'any 1908 es troben diferències quant a les funcions religioses. L'any 1908 només hi ha funció religiosa el dia 25. En canvi l'any 1910, segurament pel fet excepcional per la inauguració del cementiri va haver la missa de campanya el dia 24 a les 7.00 h al *Diario de Tortosa*, i el dia 25 al matí, sense especificar l'hora al *Diario de Tortosa* i a les 9.00 h segons *La Rápita*, també es parla de funcions religioses a la “Parroquial iglesia”⁴⁶⁷.

L'any 1911 les festes tindran una durada de 5 dies, del dia 24 al 28 de juliol. Hi ha el programa complet. Com a diferència respecte els programes anteriors hi ha el tipus d'embarcacions que participaran en les regates. Es realitzaran el segon dia de festes, dia 25, com l'any anterior, a les 16.00 h i participaran embarcacions de vela i rem. D'acord amb la *Gran Enciclopèdia Catalana*, un rem seria un “instrument de fusta, semblant a una pala llarga i estreta que serveix per a impulsar embarcacions manualment en fer força en l'aigua”⁴⁶⁸. D'acord amb això les “muletas” que apareixien l'any 1904 juntament amb les pontones, serien embarcacions de rem, mentre que les pontones estarien en el límit, més quan el pal amb que s'impulsen s'anomena perxa i no rem. Així, l'any 1911 s'afegeixen embarcacions de vela a les que hi havia de rem. Hi ha molts tipus d'embarcacions de rem, i potser quan parla d'embarcacions de rem no es refereix a les muletetes, sinó d'altres més lleugeres, però no hi ha més dades per poder contrastar aquesta hipòtesi.

Diferències importants serien la reincorporació al programa de festes taurines que s'havien deixat de fer o no s'esmentaven en el programa. El dia 26 a les 11.00 h hi haurà “encierro y prueba de vaquillas en la plaza levantada al efecto”⁴⁶⁹. El 27 serà a la mateixa hora però no esmenta el lloc. La tarda d'aquests dos dies a les 16.00 h hi haurà una cursa de braus. Així el dia 26 “A las 4 (tarde), lidia de vaquilla, por el diestro de Vinaroz, Francisco Miralles (a) Monago, con su cuadrilla, siendo banderilleada y muerta á estoque, una vaquilla”⁴⁷⁰. I el dia 27: “A las 4 de la tarde segunda corrida de vaquillas, corriendo la lidia á cargo de la cuadrilla del dia anterior”⁴⁷¹. De nou hi haurà el vol general de campanes el primer dia, dia 24 a les 12.00 h (com l'any 1908, darrer programa trobat anterior al de l'any 1911), i a les 19.00 h hi haurà la cercavila de la música d'Alcanar.

⁴⁶⁷ El lloc només s'especifica al *Diario de Tortosa*. (“Programa de las fiestas que la ciudad de San Carlos de la Rápita dedica á su Patrón San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1910, p. 3.)

⁴⁶⁸ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari. Rem* [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0116568>> [consulta: 1.07.2008]

⁴⁶⁹ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁴⁷⁰ *Ibidem*.

⁴⁷¹ *Ibid*.

L'organització d'aquests actes en l'any 1911 és diferent a la del programa de l'any 1908, en què la banda sortia al migdia al mateix temps que es feia el vol general de campanes, i igual a l'any 1904, en què els dos actes es van donar per separat, un al matí i l'altre a la tarda, tot i que l'any 1904 en lloc de sortir la banda a les 19.00 h va sortir a les 18.00 h. De la mateixa manera que l'any 1904, es realitzaran funcions religioses dos dies, els dies 25 i 26 de juliol a les 9.00 h, sense que en principi hi hagi cap situació d'excepcionalitat. Ocuparà la Catedral Sagrada, l'eloqüent orador sagrat el Reverend. D. Antonio Caballer, Prevere. Tot i que altres anys havia aparegut el mot fira al programa, per exemple el 1889 i el 1910, mai s'anunciava si hi havia algun acte d'inauguració d'aquestes o quin dia començaven. En el programa de l'any 1911 apareix la inauguració de la fira el dia 24 a la nit.

Aquesta any també hi haurà curses de bicicletes amb el premi de valuoses cintes, element, el de les cintes, aparegut per primera vegada en el programa de 1895 i repetit a les referències dels anys 1899 i 1911. Tot i això de nou apareix cada cop d'una manera diferent. L'any 1895 diu: “A las 4 de la tarde, tendran lugar las carreras de velocípedos, para las que se han ofrecido valiosas cintas”⁴⁷². Per tant podria ser que la cursa fos de velocitat, modalitat més arrelada avui dia, i que el guanyador tingués una cinta com a premi. L'any 1899, en canvi, diu: “realizándose enseguida dos carreras de bicicletas al rededor [sic] de la Rambla de Carlos 3.º de una velocidad y otra de lentitud, adjudicándose como premio en cada una un objeto al campeón vencedor finalizando con una carrera de cintas”⁴⁷³. Per tant, en aquesta segona referència, hi ha una cursa anomenada cursa de cintes, independent de totes les altres modalitats de curses.

Per últim l'any 1911 diu “A las 6 (tarde) gran carrera de bicicletas de cintas en la plaza de Carlos III, adjudicándose hermosas cintas como premio; pudiendo tomar parte en las mismas, cuantos ciclistas de la localidad y de fuera lo soliciten”⁴⁷⁴. Així les curses de bicicletes de l'any 1911 seria equiparable a les de l'any 1895, tot i que l'any 1895 es parla de “velocípedos” i no de bicicletes. L'any 1911, a més, es fa referència al tipus de corredors que hi poden accedir: locals i forasters. La diferència entre l'any 1895 i l'any 1911 és que aquest darrer les curses es van realitzar dues hores més tard que l'any 1895. La nit del dia 24 hi haurà serenata a la fira i balls públics a l'estil del país, mentre el 25

⁴⁷² “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

⁴⁷³ “Fiestas en San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 22.07.1899, p. 2. Al diari *La Verdad* del 22 de juliol de 1899, posa en essència el mateix. (“Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 22.07.1899, p. 2).

⁴⁷⁴ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

parla de gran serenata a la fira, i balls públics i de societat, de la mateixa manera que els dies 26, 27 i 28 de juliol. Els dies 26 i 27 en lloc de gran serenata només diu serenata.

El castell de focs artificials serà el dia 27 a les 22.00 h, i al final del programa s'anuncia que durant tots els dies de festes, actuarà una companyia de sarsuela, “varietés” i cinematògraf, i a més hi haurà altres espectacles públics. Els focs d'artifici és un dels espectacles que tot haver aparegut en molts dels programes, va sofrint contínues variacions respecte el dia que es fan. Així per exemple l'any 1894 va haver focs d'artifici el darrer dia de festes, dia 26, havent dos dies de festes. L'any 1895 van ser també el dia 26 però no era el darrer dia de festes, ja que aquell any van haver quatre dies de festes: 24, 25, 26 i 27. L'any 1899 no s'especifica el dia o dies que n'hi va haver. L'any 1901 les festes van ser del dia 24 al 26 de juliol, i va haver focs els dies 25 i 26. L'any 1902 van ser el dia 26, en aquest cas el penúltim dia de festes, començant les festes el dia 25 i acabant el 27. L'any 1903 van ser el dia 26, però aquell any les festes van ser els dies 24, 25 i 26 de juliol, per tant es van fer el darrer dia. L'any 1904 els focs van ser els dies 27 i 28, havent festes del dia 24 al 28. L'any 1905 va haver focs el dia 25. Les festes van durar del 24 al 26 de juliol, però no hi ha el programa del dia 26. L'any 1908 van ser el dia 26, darrer dia de festes, havent començat aquestes el dia 24. L'any 1910 van ser el dia 25, penúltim dia de festes⁴⁷⁵ i per últim, l'any 1911 va ser el dia 27, sent les festes del 24 al 28 inclosos.

Per tant els anys de què es té constància de què els focs van ser un dia i que va ser el darrer dia de festes són els anys 1894, 1903 i 1908. La resta d'anys que es van fer focs d'artifici només un dia coincideix que tots van fer els focs el penúltim dia, i van ser els anys 1895, 1902 i 1911. Per últim els anys que va haver dos dies de focs van ser l'any 1901 i 1904, i tots dos els van fer els dos darrers dies de festes. Amb tot aquest repàs es vol exemplificar les variacions que es donen en la programació d'aquest acte, la qual cosa fa difícil establir una norma.

L'any 1912 les festes van començar un dia més tard, el dia 25, i van acabar, com l'any anterior, el dia 28, tenint així una durada de quatre dies. No hi ha el programa complet, però a les referències trobades⁴⁷⁶, apareixen en conjunt els mateixos actes que l'any anterior. A remarcar només que torna a aparèixer el mot concert com l'any 1908 i l'any 1910 en el programa del setmanari *La Rápita*, i no el de serenata que havia aparegut en els altres. Es parla de funcions religioses en plural però no se'n

⁴⁷⁵ Dels dos programes disponibles, un situa l'inici de les festes el dia 23 i l'altre el dia 24, per bé que tots dos les acaben el dia 27.

⁴⁷⁶ “Desde Amposta”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1912, p. 1-2; “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1912, p. 2; “Cronica”, dins *El Restaurador*, 23.07.1912, p. 2.

diu qui serà l'orador sagrat. Moltes de les referències citen les regates però en cap d'elles s'esmenten les cucanyes. També s'anuncien les curses de bicicletes però no se n'especifica el tipus.

L'any 1913 les festes tindran una durada de quatre dies: 24, 25, 26 i 27⁴⁷⁷. El primer canvi d'aquest any respecte els anteriors està en el programa d'anunci de les festes, ja que per primer cop s'anuncien “ferias y festejos”. Les fires ja havien aparegut els anys 1889, 1910 i 1911. L'any 1889 i 1910 hi havia notícies que parlaven en general dels actes de festes. L'any 1911 hi havia el programa complet i informava de la inauguració de la fira el primer dia de festes, dia 24, així com de la realització de serenates a aquesta la resta dels dies a la nit. L'any 1913, no s'anuncia dintre del programa la inauguració d'aquesta i tampoc la realització de cap acte en el seu recinte, però sí que s'anuncia que hi haurà aquesta diversió en general.

Aquest any, a més, es parla d'una nova orientació dels festejos. Hi ha com a novetats la batalla de flors i la desfilada prèvia a les curses de bicicletes. És arran de la batalla de flors que apareix el comentari sobre la nova orientació de les festes⁴⁷⁸: “la batalla de flores, que á juzgar por las distinguidas familias que han prometido su cooperación, ha de resultar un espectáculo brillantísimo y ha de marcar, sin ningún género de duda, una nueva orientación en los festejos que de antaño viene celebrando esta ciudad”⁴⁷⁹. Tot i això, a part de la incursió d'aquest acte i de la desfilada, no hi ha cap més canvi important en el programa, respecte l'anterior programa complet, el de l'any 1911.

La desfilada i les curses ciclistes es realitzaran el primer dia, en lloc del vol general de campanes i la cercavila de la banda. Tot i això hi haurà la participació de la banda però amenitzant l'acte ciclista. La informació referent a la desfilada i al desenvolupament de les diverses tipologies de curses ciclistes són importants si més no perquè és la primera vegada que està explicat que es farà una desfilada prèvia davant les autoritats, així com els diferents tipus de premis corresponents a cada prova. Així, al campionat local, es lliurarà premis en metàl·lic i un objecte d'art o d'utilitat per al ciclista, als tres primers corredors que cobreixin en menys temps 20 quilòmetres. En canvi a la cursa regional s'adjudicaran dos importants premis en metàl·lic, als dos primers corredors que cobreixin en menys temps 20 quilòmetres. No hi ha el premi de les curses de cintes. Especifica al peu de pàgina que els premis per als corredors de la cursa regional que cobreixin en menys temps 20 quilòmetres, podran ser ampliat, sempre que la inscripció per aquesta cursa sigui una mica

⁴⁷⁷ “Programa de las ferias y festejos que la real ciudad de San Carlos de la Rápita celebrará durante los días 24, 25, 26 y 27 de julio de 1913”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1913, p. 1.

⁴⁷⁸ “Des de San Carlos. De Fiestas”, dins *Diario de Tortosa*, 14.07.1913, p. 1.

⁴⁷⁹ *Ibidem*.

nombrosa. A més a tots els corredors se'ls posarà de manifest a la Secretaria de l'Ajuntament el Reglament especial per la cursa regional en que s'ha de cobrir en el mínim possible 20 quilòmetres i la de les cintes. La informació del quilometratge de la prova no havia aparegut en els programes d'anys anteriors.

A diferència del programa de l'any 1911 no hi haurà balls el primer dia. De nou torna a ser explícit en el programa el ball d'envelat. El dia 26 es faran les regates al port al matí en lloc de fer-se a la tarda, com havia estat l'any 1911⁴⁸⁰, i això farà que aquell dia la tancada de les vaquetes es faci a les 12 del migdia en lloc de fer-se a les 11. L'any 1911 s'anunciava “encierro y prueba de vaquillas ” els dies 26 i 27 al matí i “encierro y corrida de vaquillas” el 28 perquè es refereix als actes del matí i de la tarda. En canvi l'any 1913 parla de “enchiqueramiento” el dia 25 i de “enchiqueramiento y prueba” el 26. La paraula “enchiqueramiento”, fa referència a tancar el brau al “chiquero”, que seria el “corral dels toros a les places on són torejats”⁴⁸¹. Quant a les regates, especifica que hi haurà premis en metàl·lic per a les dues primeres embarcacions de cada sèrie que arribin primer a la meta. Aquest any hi ha solemne funció religiosa el dia 25 i festa religiosa el dia 27. No s'esmenta en cap dels casos qui serà l'orador sagrat. La batalla de flors serà a la plaça Carles III el dia 27 a les 4 de la tarda, amb la qual cosa només hi haurà cursa de vaquetes el dia 25 a les 15.00 h i el 26 hi haurà “gran fiesta taurina al estilo del país” a la mateixa hora. Els focs d'artifici seran únicament el dia 27 a la nit. Hi haurà serenates cada dia al reial de la fira i a més els dies 25, 26 i 27 hi haurà ball a l'envelat. No especifica l'hora d'aquests actes.

L'any 1914 la durada de festes va ser de tres dies: 24, 25 i 26⁴⁸². De nou apareix a la capçalera del programa l'anuncia de “fiestas y ferias”. Apareix la inauguració de la fira el dia 24 a les 21.00 h i no torna a aparèixer dintre el programa fins el dia 28 a la nit, fent referència a les il·luminacions que hi haurà a aquesta. El dia 24 a les 21.00 h, hi haurà la il·luminació a la Reial plaça de Carles III per mitjà d'elegants i artístics focus elèctrics. Destaca el fet que siguin focus elèctrics, més si es té en compte que la llum elèctrica es va inaugurar el 24 de desembre de 1919, segons la referència de Josep Torné a la revista *Ràpita*. Don Pepe ho explica així:

“La il·luminació elèctrica del poble es va inaugurar la nit del 24 de desembre de l'any 1919, essent alcalde D. Miquel Murrall. Abans, les cases tenien per llum, quinquers de petroli,

⁴⁸⁰ L'any 1912, com no hi ha el programa complet, no hi ha dades sobre el dia i l'hora que es realitzaran els actes.

⁴⁸¹ ALBERTÍ, Santiago. *Diccionari Castellà-Català i Català Castellà*. 19a ed. Barcelona: S. Albertí, 1993.

⁴⁸² “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

llumaners d'oli i espelmes, que van substituir-se poc a poc per “carbureros” (cetilenos), fins que al posar-se l'electricitat, van adoptar aquesta”⁴⁸³.

Si és així, seria estrany que fos llum pública, a menys que fossin els inicis i no s'instaurés per tota la població fins l'any 1919. També aquest any hi ha problemes amb els actes taurins⁴⁸⁴. *El Restaurador* explica que hi ha gran excitació a la localitat perquè alguns veïns pretenien que es realitzés cursa de vaquetes i ha hagut d'anar la benemèrita. D'acord amb la data en què es publica la notícia, 17 de juliol, es pot suposar que es volien fer braus per a la festa del Carmen, acte que s'ha realitzat també fins fa poc dintre d'aquestes festes. Es pot pensar que per aquelles festes no s'havia demanat permís per fer l'acte i per tant no es podien realitzar. Però el fet és que en el programa complet de festes majors tampoc s'hi anuncia cap espectacle taurí⁴⁸⁵.

Com a novetat, almenys oficial, en el programa hi ha el dispar el primer dia de festes d'una traca valenciana de 150 metres d'extensió a la plaça Carles III, un cop acabada la cercavila de les 19.00 h abans esmentada. La traca només havia aparegut en la crònica feta per un corresponsal l'any 1903⁴⁸⁶. El dia 25 a les 11.00 h s'anuncia una cursa de cavalls, muls i ases. No havia aparegut aquesta cursa en cap programa fins ara. En canvi, es diu que aquestes curses es realitzaran al lloc de costum. Com podia haver un lloc de costum si mai s'havien realitzat? D'acord amb els programes consultats, no s'havien realitzat mai, tot i que és cert que manquen els programes complets d'alguns anys.

La clau de la qüestió pot estar en les festes de Sant Antoni Abat. En aquestes festes, que se celebren al gener, encara avui fan curses de diferent tipus. La gent més gran de la zona recorda l'esplendor que havien tingut aquestes festes. Per tant és probable que quan digui el lloc de costum faci referència al lloc on per costum es realitzaven aquest tipus de curses. D'altra banda cabria la possibilitat que el mot costum fes referència al lloc on abans es realitzaven les curses de braus. Aquesta segona opció té en contra el fet que les curses de braus es realitzin en un lloc tancat i que per a fer curses de cavalls, ases i muls probablement fos més adequat un espai obert i allargat.

Un altre element a destacar són les regates del dia 25 a les 4 de la tarda, ja que aquesta vegada en lloc de només “muletas”, com ho havia fet l'any 1904, es parla de “muletas y botes”. La definició

⁴⁸³ TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm.187, gener 1975, p. 8.

⁴⁸⁴ “Cronica”, dins *El Restaurador*, 17.07.1914, p. 2.

⁴⁸⁵ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

⁴⁸⁶ “Recorte”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1903, p. 2.

que fa el *Diccionario de la Lengua Española* de la Real Academia Española del mot “bote”, en el sentit que té en el programa és: “Barco pequeño y sin cubierta, cruzado de tablones que sirven de asiento a quienes reman. Se usa para los transportes de gente y equipajes a los buques grandes, y para todo tráfico en los puertos”⁴⁸⁷. No apareix la definició de muleta, per tant no es pot veure la diferència que hi hauria entre aquestes dues embarcacions segons aquest diccionari. En canvi sí que existeixen aquests dos mots en català.

Ja s'havia donat la definició de muleta que apareixia a l'*Enciclopèdia Catalana*: “Barqueta de poca capacitat, intermèdia entre el gussi i la barca de palangre, destinada a la pesca del verat. És emprada a les costes del País Valencià i de Tarragona”⁴⁸⁸. La definició de bot que dóna la mateixa font dóna informació sobre la possible diferència entre aquestes dues embarcacions. Segons aquesta darrera enciclopèdia, un bot és una “ Embarcació menor, generalment de fusta, sense coberta ni corredor, propulsada a rem, a vela o a motor. En cas de portar vela, sol ésser al terç o al quart o bé aurica o llatina. Normalment la seva funció és de fer d'embarcació auxiliar d'un vaixell”⁴⁸⁹. Així mentre que en el cas de la muleta, seria forçosament una embarcació a rem, el bot podria no ser-ho.

Per tant hi hauria principalment dues opcions per interpretar el tipus de regates que es realitzarien. La primera opció és que hi haguessin dues regates, unes de muletes, i per tant a rem, i l'altra de bots, que segurament serien a vela. Cal tenir en compte que la motorització de la flota no va començar fins aproximadament el 1926⁴⁹⁰. L'altra opció és que a les regates poguessin participar muletes i bots i fessin la regata tots junts. Novament hi ha cursa de bicicletes de resistència i de cintes. A més hi ha elevació de globus el dia 25 i 26 a les 19.00 h, acte que no apareixia des de 1903, però en lloc d'un dia se celebrarà dos dies. També s'anuncien serenates i balls tots els dies, però en aquesta ocasió els balls només a l'estil del país.

L'any 1915 els dies de festes s'amplien més que mai: del 24 al 29 de juliol. Els referents anteriors de tanta durada havien estat l'any 1904 i l'any 1911, tots dos amb festes des del dia 24 al 28 de juliol. Quant a innovacions en el programa hi ha la plantada d'arbres que es realitzarà el dia 26 a les 10.30 h del matí. La festa s'anuncia amb tota mena de detalls:

⁴⁸⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición*. Bote [en línia]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=bote> [consulta: 01.07.2008].

⁴⁸⁸ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopèdia*. Muleta [en línia]. <http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0195657> [consulta: 07.06.2008].

⁴⁸⁹ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopèdia*. Bot [en línia]. <http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0085631> [consulta: 07.06.2008].

⁴⁹⁰ “La Motorització”, dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p.14.

“A las diez y media de la mañana, solemne festival infantil, en el cual los niños de las Escuelas nacionales de la localidad procederán al planteo de árboles en terrenos destinados por este Magnífico Ayuntamiento para tal acto, asistiendo a dicho festival la Corporación municipal, demás autoridades locales y personas invitadas, distribuyendo a los niños y niñas bonitos y sorprendentes obsequios propios de su edad”⁴⁹¹.

Tot i que no apareix com a festa de l'arbre, l'acte que s'anunciava és equivalent al que rep aquest nom. Al llibre *La festa de l'arbre (1899-1999). Un fet català de projecció europea*⁴⁹², s'explica com aquesta festa va ser instaurada per Rafel Puig i Valls l'any 1898, i que es va realitzar per primera vegada a Sant Joan de les Abadesses el 21 de març de l'any 1899. En tres anys, el llibre assegura que l'acte es celebrava a bona part d'Europa. Explica així com es va anar estenent: Va arrelar ràpidament a les comarques gironines per anar-se estenent per tot el país, i s'implantà en tot l'Estat espanyol coincidint amb l'expansió europea⁴⁹³. Tot i això el lloc web oficial de la població de Villanueva de la Sierra, a Càceres, assegura que celebren aquesta festa des de l'any 1805⁴⁹⁴. Segui com sigui a Sant Carles de la Ràpita no hi ha informació de la celebració d'aquest acte fins l'any 1915. La raó per la qual l'any 1915 es va començar a celebrar aquest acte de ben segur està relacionada amb el “Real decreto 5 de enero 1915”⁴⁹⁵ d'Alfons XIII, i en el qual declarava la festa de l'arbre obligatòria. De nou s'anuncia la inauguració de la fira el primer dia de festes, dia 24 a les 21.00 h, havent-se inclòs novament en la capçalera del programa la referència a presència de fires durant aquells dies. Tot i això, després del dia 24 no torna a aparèixer fins el dia 28, quan s'anuncien les il·luminacions en aquell espai.

La “exposición de moñas” és nova en el programa de festes majors de Sant Carles. Ja s'ha explicat en anteriors apartats la definició de “moñas” en termes taurins. Al *Diccionario de la Lengua Española* de la RAE es definia amb aquest sentit en la quarta accepció del mot com “4. Adorno de cintas, plumas o flores que suele colocarse en lo alto de la divisa de los toros” i en la cinquena com “Lazo de cintas negras que, sujeto con la coleta, se ponen los toreros en la parte posterior de la cabeza cuando salen a lidiar”⁴⁹⁶. A les festes de Tortosa de l'any 1891 ja s'anuncia pel dissabte 5 de

⁴⁹¹ “Programa de fiestas y ferias que se celebraran en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Julio de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

⁴⁹² LOPEZ, Xavier. *La festa de l'arbre (1899-1999). Un fet català de projecció europea*. Girona: Unitat de Publicacions de la Diputació de Girona.

⁴⁹³ *Ibidem*.

⁴⁹⁴ AYUNTAMIENTO DE VILLANUEVA DE LA SIERRA. *Fiesta del arbol* [en línia]. <<http://www.villanuevadelasierra.es/>> [consulta: 02.07.2008].

⁴⁹⁵ FIESTA DEL ARBOL. *Real decreto 5 de enero de 1915* [en línia]. <http://www.turismoyarte.com/fiestas/fiesta_del_arbol/fiesta_del_arbol1.htm> [consulta: 03.07.2008].

⁴⁹⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Moña* [en línia]. <<http://dle.rae.es/?w=mo%C3%B1as&o=h>> [consulta: 3.07.2008].

setembre a les 17.00 h una “*Exposición de moñas y banderillas y desencajonamiento de los toros en la plaza*”⁴⁹⁷.

L'any 1908 es decretava com ja s'havia descrit la “real orden circular de 5 de febrero de 1908 a los gobernadores civiles: «Que prohíba Usía en absoluto se corran toros y vaquillas ensogadas o en libertad por las calles y plazas de las poblaciones, ordenando a los alcaldes y bajo su más estrecha responsabilidad cuidar de la eficacia de esta prohibición»”⁴⁹⁸. Si aquesta ordre encara era vigent l'any 1915, cosa que no es reflectia en el programa de 1914, es podria entendre que la “exposición de moñas” fos una manera encoberta de parlar de braus. En canvi, l'any 1891 no tindria raó de ser, a menys que es tingui en compte la reial ordre de 1889⁴⁹⁹: “dictando disposiciones para la imposición del tributo correspondiente á las corridas de toros”⁵⁰⁰.

Així podria ser que li donessin aquesta altra denominació per evitar haver de pagar el tribut. En les festes de la Ràpita podria tenir a veure amb la reial ordre del 1908. Cal dir que hi ha altres entrades que donen altres definicions d'objectes dels quals seria possible que hi hagués exposició. Tot i això l'hora de l'acte, a les 10.00 h, no coincideix ben bé amb la dels altres anys, que havia estat a les 11.00 h o les 12.00 h. Si no es tractava d'un acte taurí es podria tractar finalment de l'exposició bé dels objectes que s'havien definit de caire taurí o bé dels altres significats que donava el citat diccionari: “1. Figura de mujer que sirve de juguete a las niñas. 2. Maniquí para vestidos de mujer. 3. Lazo con que suelen adornarse la cabeza las mujeres. 7. *And.* Gorro muy adornado con que se cubre la cabeza de los niños de pecho”⁵⁰¹.

Tots els dies s'anuncien serenates, especificant-se només el primer dia que es realitzaran a la fira. Quant a balls, s'alternen els anuncis de balls de societat per als dies 25, 27 i 28 amb els anuncis de balls d'envelat dels dies 26 i 29, quan seria estrany que havent muntat un envelat no s'aprofités tots els dies. Per tant cabria la possibilitat que els dies 26 i 29, l'accés fos públic mentre que la resta fos limitat. Hi ha canvis subtils en les curses de bicicletes respecte anys anteriors, pel fet que aquestes es realitzen en dos dies diferents: el dia 28 les locals i el 29 les comarcals. Hi haurà dues curses

⁴⁹⁷ “*Ferias y fiestas en la ciudad de Tortosa en los días 5 al 13 de septiembre de 1891 en obsequi á su patrona nuestra señora de la cinta*”. (Programa de mà)

⁴⁹⁸ CONDE DE BAILEN. “Después de los Sanfermines. El problema de los encierros”, dins *Ràpita*, núm. 38, agost 1962, p. 24 i 25. (Aquest article es va extraure de «La Vanguardia Española», de Barcelona 24.07.1962)

⁴⁹⁹ Real orden del 7 de marzo. *Gazeta de Madrid*, núm. 99 (9 de abril de 1889), p. 82

⁵⁰⁰ LOS TOROS EN VILLAGIEGO (BURGOS): Relación de normativa hasta 1957 [en línia]. <<http://www.villadiegotoros.es/normativa/normativaindex.htm>> [consulta: 1.04.2008].

⁵⁰¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición. Moña* [en línia]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=moña> [consulta: 1.06.2008].

locals, una a les 9.00 h i l'altra a les 11.00 h. De la “gran carrera de bicicletes” de les 9.00 h s'anuncia que tindrà valuosos regals. La cursa de les 11.00 h s'especifica que és la de velocitat. El dia 29 la cursa es realitzarà també a les 9.00 h, i de nou s'anuncien valuosos premis per als vencedors, cosa que no s'especificava en la cursa de les 9.00 h del dia anterior, la raó podia ser que tothom tingués premi o bé perquè ja s'entenia que hi hauria premi per als vencedors, de la mateixa manera que en les altres curses.

També a diferència d'altres anys, aquest any només parla de braus de plaça, amb un afamat i valent torero, Jose Rabasa “Vinaterito” amb la seva corresponent quadrilla. Aquest acte es realitzarà els dies 25 i 29 a les 16.30 h. De fet, el dia 25 es parla d'una “magnífica novillada, en la que tomará parte el valiente diestro « Vinaterito» con su correspondiente cuadrilla”⁵⁰² En canvi el dia 29, es diu que hi haurà “una gran acontecimiento taurino en el que por la cuadrilla del afamado diestro Jose Rabasa (Vinaterito) se lidiarán hermosos novillos de una acreditada ganaderia con uno de muerte”⁵⁰³. El dia 26 també s'anuncia “gran novillada”, però no s'especifica l'hora ni a mans de quin torero serà o si serà “al estilo del país”, que seria torejant els mateixos aficionats. En un article sobre les festes del dia 28 de juliol, el diari *El Restaurador*⁵⁰⁴, diu que s'han celebrat “dos corridas de toros”.

Si s'ha de tenir en compte aquesta crònica, probablement no es consideraria la cursa del dia 26, tot i que també hagués pogut ser una errada del cronista, cosa difícil dintre d'aquests ordres numèrics. L'altra cosa que podria passar és, que la del dia 26, com ja s'ha plantejat, fos a nivell més amateur, amb els propis ciutadans “torejant” els braus. Afegir que els braus dels dies 25 i 29, no són a les 15.00 h com havia vingut essent fins ara, sinó hora i mitja més tard. L'any 1911, en què també va haver la participació d'un torero professional l'acte va ser a les 16.00 h⁵⁰⁵.

A revista *Rápita*, en un article sobre la instal·lació d'una plaça de braus portàtil per a festes, l'article assenyala que cap a l'any 1915 ja se'n va instal·lar una, i que la “novillada” anunciada no es va arribar a celebrar perquè es pretenia cobrar entrada, i el públic va entendre que essent un acte comprès dintre els festejos populars de la població, havia de ser gratuït⁵⁰⁶. Així podria ser certa

⁵⁰² “Programa de fiestas y ferias que se celebraran en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Julio de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

⁵⁰³ *Ibidem*.

⁵⁰⁴ “Crónica general”, dins *El Restaurador*, 28.07.1915, p. 3.

⁵⁰⁵ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁵⁰⁶ “Nuestra ciudad estrenará plaza de toros”, dins *San Carlos de la Rápita*, Juny 1967 p. 20.

l'afirmació que feia *El Restaurador*, en que només es van celebrar dos curses, tot i que resulta estrany que instal·lant-se una plaça portàtil això no s'anunciés al programa. No es fa referència aquesta plaça portàtil en cap d'ells en el període 1881-1920. Els dies que no hi ha curses de braus, a la mateixa plaça, són els dies que realitzarà magnífics balls una reputada companyia valenciana que “dirige el aplaudido profesor en bailes D. Rafael Lerma”⁵⁰⁷. Podria ser que no es fessin bous perquè pogués actuar aquesta companyia, però hi havia molts espais on aquesta podria ballar. Més aviat deuria fer-se aquest acte perquè no es feien braus i per omplir aquelles hores i espai. Altres anys, com l'any 1911⁵⁰⁸, hi havia dies que en lloc de fer braus feien altres actes, com per exemple les regates al port. Per últim aquest any també tindrà una traca però com a final dels focs artificials i no aïllada com l'any anterior.

L'any 1916 de nou les festes són tres dies: 25, 26 i 27⁵⁰⁹. Respecte als programes anteriors hi ha en primer lloc la missa de campanya que es fa el dia 25 al matí, amb l'assistència dels nens i nenes de les escoles. Després a les 10 del matí, hi ha missa major. No hi ha informació sobre la raó d'aquest missa avançada ni tampoc del lloc on es va realitzar. Normalment quan es diu de campanya fa referència a què es fa en un lloc que no és l'habitual. Per exemple la que es va celebrar l'any 1910 en la inauguració del cementiri. El dia 26 al matí es realitza la festa de l'arbre, que aquesta vegada sí que es presenta amb aquest nom, i no com l'any anterior, que es parlava de “solemne festival infantil” en el qual hi hauria “planteo de árboles” per part dels nens i nenes. A part, hi assistiran totes les autoritats representants de la secció forestal de la província i els nens i les nenes de les escoles nacionals i particulars. L'any anterior només hi esmentava en el programa els nens i nenes de les escoles nacionals. A part no es feia referència als representants de la secció forestal de la província, per bé que podrien estar inclosos dintre de “personas invitadas”. De totes maneres l'assistència de la secció forestal de la provincial és un fet prou important com per posar-lo de rellevància en cas que aquest s'hagués dut a terme.

El dia 27 al matí es parla de curses d'homes i curses de cavalls. És el primer programa on apareixen les curses d'homes, tot i que aquests, evidentment, intervenien en les regates i d'alguna manera també en les de cavalls i ases. No hi ha correbou o tancada de bous però en canvi sí que hi ha dues curses de toros novells per toreros escollits. No s'especifica l'hora de l'acte. Al final del programa

⁵⁰⁷ “Programa de fiestas y ferias que se celebraran en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Julio de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

⁵⁰⁸ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁵⁰⁹ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1916, p.1.

diu que durant tots els dies de festes hi haurà balls en un bonic envelat aixecat a l'efecte, així com en les altres societats del poble, amb el que s'entén que és una de les societats que aixeca l'envelat en qüestió. Per últim dintre de les novetats, dir que també hi haurà exposició de labors a les escoles d'ambdós sexes amb premis per als alumnes aplicats. Els focs artificials es mantenen el darrer dia de festes.

L'any 1917 no hi ha un programa detallat dels actes que es realitzaran cada dia, però a continuació s'insereix la traducció de l'article gairebé complet perquè, tot i que sintèticament, esmenta gran quantitat d'actes:

“A la pintoresca població de Sant Carles de la Ràpita [...] hi haurà tres dies de curses de vaquetes torejades per una aplaudida quadrilla. Regates i cucanyes al mar, magnífics envelats per a ball, concerts per l'aplaudit “Orfeón Alcanarense”, castell de focs artificials, funcions teatrals i de Cine, la festa de l'Arbre, abonaments als pobres i serenates per una brillant banda musical que serà la d'Alcalà o d'Uldecona.

Amb aquest motiu regna gran entusiasme a dita població, fent-se els oportuns preparatius per l'Ajuntament que els organitza en unió del comerç i indústria d'aquella població”⁵¹⁰ .

Segueixen sense esmentar-se les entrades, tancades o proves de braus i les curses les realitza una quadrilla especialitzada. A *San Carlos de la Ràpita* apareix una fotografia d'una plaça de braus desmuntable on es pot veure la sortida de la quadrilla a la plaça i que es reproduïx a la Figura 5.7.

⁵¹⁰ “Noticias”, dins *Diario de Tortosa*, 13.07.1917, p. 2.

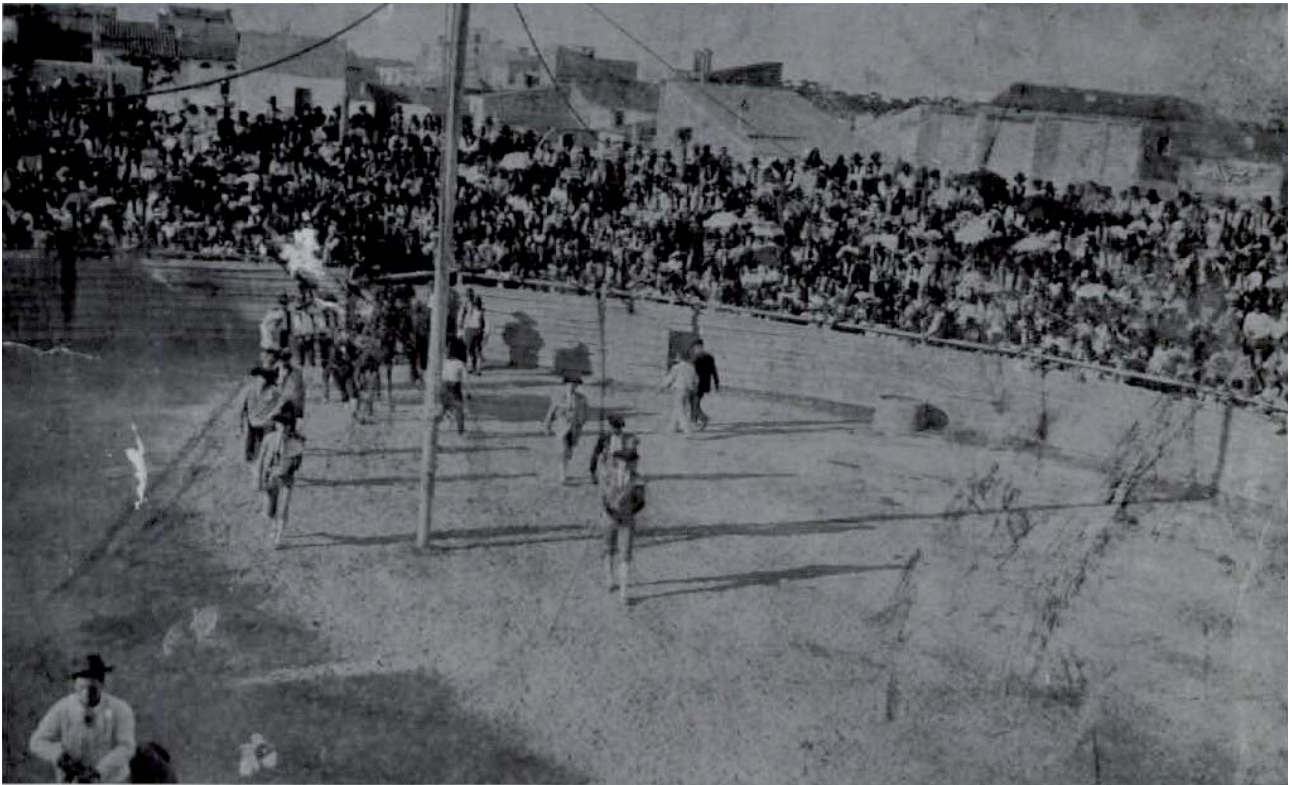

Figura 5.7. Plaça de braus i toreros sortint a torear. Font: *San Carlos de la Ràpita*, núm. 216, juny 1977, p. 18.

El concert coral també és nou, i des de 1910 no es programaven funcions teatrals per festes. L'any 1911⁵¹¹ s'anunciava al programa "cinematògrafo", però des d'aleshores no havia aparegut en cap programa més. En el programa de l'any 1917 se'n diu simplement "cine". Tampoc els abonaments per als pobres havien estat presents al programa des de 1904⁵¹². Per últim remarcar qui són els organitzadors de les festes de la població. En aquest cas es reflecteix al programa: l'Ajuntament les organitza en unió del comerç i indústria d'aquella població.

L'any 1918⁵¹³ només hi ha una referència que parla de cursa de vaquetes i l'any 1919⁵¹⁴, en no hi haver el programa complet, no es pot apreciar si hi han novetats respecte anys anteriors. Només podria ser rellevant que s'esmenten "carreras de hombres", tal i com apareixia l'any 1917. També s'anuncia que hi haurà tres dies de curses de vaquetes, que pot ajudar a aproximar el nombre de dies que van durar les festes, que seria un mínim de quatre, tenint en compte que el primer dia no se'n solien realitzar. No s'esmenta la festa de l'arbre, com tampoc es fa l'any 1920.

⁵¹¹ "Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio", dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁵¹² "San Carlos", dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2-3 i "El dia en Tortosa", dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1904, p. 2.

⁵¹³ "Crónica general", dins *El Restaurador*, 31.07.1918, p. 3.

⁵¹⁴ "Crónica general", dins *El Restaurador*, 28.07.1919, p. 3.

L'any 1920, tot i que el programa diu que hi haurà tres dies de festes, els dies 25, 26 i 27 de juliol, el dia 24 també hi ha actes al programa⁵¹⁵. Com a innovació dintre de l'apartat esportiu i marítim, el dia 27 hi ha regates d'embarcacions petites a rem tripulades per senyorettes, fet que apareix remarcat al programa per primera vegada. El fet que no s'esmenti també la participació masculina pot donar-se perquè aquesta ja es suposa o bé perquè no participessin, cosa si més no sorprenent. A més al programa quan parla de les cucanyes al mar i de les regates de les embarcacions de rem tripulades per senyorettes, anuncia que s'oferiran valuosos elegants obsequis als vencedors i vencedores. El que no es pot saber és si quan parla de vencedors, fa referència només a les cucanyes o a tots dos actes. La Figura 5.8 mostra una fotografia en què apareixen senyorettes a unes embarcacions preparades per a sortir.

Figura 5.8. Senyorettes preparades abans de la regata. Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 216, juny 1977, p. 15.

A la nit, a les 21.00 h, hi haurà “Gran festival” a la plaça Major, acabant els festejos amb una esplèndida Retreta. És la primera vegada que apareix el mot retreta en el programa de les festes oficial de Sant Carles, per bé que l'any 1891 ja apareixia a les festes de Tortosa i l'any 1902 havia aparegut en una breu ressenya sobre festes que publicava *El Ebro*⁵¹⁶. L'any 1920 també s'han

⁵¹⁵ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25,26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

⁵¹⁶ BVPH, “Crónica”, dins *El Ebro*, 22.07.1902, p. 3.

celebrat castells de focs dos dies, el penúltim i últim de festes, tots dos dies a les 22.00 h. Al programa també s'anuncien sardanes a la plaça de Carles III el dia 24 a les 22.00 h, en les que prendran part elegants senyoretetes. És la primera vegada que apareix anunciada aquesta dansa dintre el programa de festes.

El fet que esmenti “elegants senyoretetes” com a les persones que hi prendran part, porta a suposar que van ser elles les que ho van proposar o si més no cercles propers, i que a més eren elles les que coneixien la dansa. La resta d'actes ja havien aparegut en programes anteriors, per bé que alguns d'ells ho havien fet feia anys. Per exemple hi ha la tancada del bestiar que es torejarà a la tarda els dies 25 i 26. Aquest acte no apareixia en el programa des de 1913. Les curses de toros novells dels dies 25, 26 i 27 tornaran a ser a les 16.00 h. No s'esmenta cap torejador, però si que diu “a cargo de una afamada cuadrilla”⁵¹⁷. El dia 26, a les 8.00 h es realitzarà un gran festival en que assistiran els nens de les Escoles Nacionals, lliurant als més pobres llibretes d'estalvi postal. No apareixia un festival infantil des de l'any 1915, però en aquella ocasió dintre del festival es plantaven arbres. Les solemnes funcions religioses seran el dia 25, i en el programa no anuncia qui en serà l'orador sagrat.

5.7.4.- Quadre resum de l'apartat

La Taula 5.3. mostra un resum de tots els tipus d'actes de festes majors des de 1881 fins 1920. Donada la gran complexitat que aquesta presenta, pel gran nombre de variables que hi intervenen, s'han marcat una sèrie de criteris i d'abreviacions per tal de fer-lo el més clar possible. Aquests són els punts fonamentals que s'han tingut en compte:

- 1.- Quan davant del nombre de dies que consten les festes s'inclogui una **m** voldrà dir que hi haurà un mínim de dos dies de festes, d'acord amb alguna de les informacions del programa que així ho especifiqui.
- 2.- El dia de la setmana en què comencen les festes s'indicarà amb un número, essent el dia 1 dilluns, 2 dimarts, i així successivament
- 3.- S'indicarà amb una **s** al costat de la **x** quan en lloc de en plural, es faci referència a aquell terme en singular, o amb una **p**, quan en lloc de ser en singular el terme apareix en plural al programa.

⁵¹⁷ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25,26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

4.- Els balls que s'especifiqui que són d'una tipologia determinada i a l'envelat, s'indicarà amb una e i no on posa envelat. En la casella anomenada “Balls d'envelat, s'inclouran totes les referències a envelat, excepte l'indicat en la frase anterior. Així s'inclourà en aquest apartat quan hi hagi envelat per al ball, ball a l'envelat, com ball d'envelat.

5.- En el cas que hi hagin diferents fonts, s'especificarà amb un número el nombre de fonts de cada tipus que hi ha. Si en cada font s'especifiquen uns actes, es marcaran tots ells. Si en una de les fonts posa que hi ha per exemple tres curses de braus i en una altra font, dues, s'agafarà el nombre màxim d'aquests. Quan s'afegeixen actes de notícies o ressenyes diferents i aquests actes estan en lloc dels que hi ha en una altra ressenya, es marcarà amb lletres diferents els que no coincideixen. Només ha succeït en un cas i s'ha indicat amb una y. Quan hi hagi un programa general i en una breu ressenya apareixen termes que no havien aparegut en el programa, s'indicarà amb una r al costat de la x.

6.- S'entendrà que repic general de campanes i vol general de campanes és el mateix.

7.- S'aglutinarà totes les referències taurines a curses, ja siguin de braus, de vaques, de vaquetes o de toros novells.

8.- No s'especificarà els dies que surt al programa la fira, perquè aquesta sol romandre a la població tots els dies que duren les festes, i quan apareix el nom, normalment és per ubicar un altre acte que es realitzarà en aquesta. Tampoc s'han especificat els dies que el programa anuncia que hi haurà il·luminacions.

9.- No s'indicarà quan s'assenyala la participació general de la música en els actes, ja que s'havia tractat aquest punt específicament en apartats anteriors.

10.- S'ha considerat conjuntament les curses que s'anomenen com “de velocípedos” i les que es fa com “de bicicletas”.

Aquest és una llegenda resum de les abreviacions utilitzades:

e: envelat. Per exemple, dintre de balls de societat, si hi hagués aquesta abreviació seria: ball de societat a l'envelat.

m: mínim.

xs: en singular.

xp: en plural.

ps: un en plural i l'altre en singular, en cas d'haver-n'hi dos.

xr: ressenya que no és el programa complet.

y: quan s'afegeixen actes de notícies diferents i estan en lloc dels que hi ha en una altra ressenya.

h: homes c: cavalls m: muls i a: ases (Dintre de l'apartat de curses d'homes, cavalls, muls i ases)

v: velocitat l: lentitud c: cintes (Dintre de l'apartat de curses de velocípedes o bicicletes)

Taula 5.3. Tipus d'actes de festes majors des de 1881 fins 1920.

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Programa complet														x2					x2		x	x ^a	x	x2 ^b			x		x2	x		x	x	x	x					x
Sense informació de festes			x	x																							x													
Breu ressenya	x	x			x		x	x	x ^c 2	x2	x4	x	x3	x2		x	x	x3	x5	x4	x5	x6	x	x2	x ^d		x	x		x2		x4	x2	x	x3		x2	x	x	
Carta							x												x2 ^e			x			x															
Nombre de dies de festes					2	3			2		m 2 ^f	m 2 ^g	3	m 2 ^h	4	2	2	3	4	3	3 ⁱ	3	3	4	3			3		4 ^j	5		4	3	6	3				4 ^k
Inici de festes					25	24			25				23		24	25	25	24	24	25	24	25 1	24	24	24		25	24		23 /2 4	24		24	24	24	25				24
Dia de la setmana													7		3	6	7	7	1	3	3	4	5	7	1		5	5		6/ 7	1		4	5	6	2				6

^a No és ben bé un programa, per bé que inclou dates dels actes i hores. Per aquesta notícia els actes començarien el dia 25.

^b El programa del *Diario de Tortosa* del 20 de juliol de 1904 només diu que les festes són els dies 25 i 26 i hi ha els actes de tres dies de festes.

^c Tots els actes els cita en plural, però només de la cursa de braus s'anuncia que n'hi haurà dues. Només en una de les ressenyes s'especifica els actes.

^d Està entre mig de ressenya i programa, ja que indica els actes que es realitzaran dos dels dies de festes.

^e Les dues cartes fan referència als actes que es van realitzar amb motiu de l'anada, a festes, d'un diputat provincial, per la qual cosa, serien actes afegits a programa. Ja s'han especificat en els apartats corresponents però tenen difícil cabuda en aquest esquema de transformacions de les festes. Els elements que fan referència a les festes en general, si no han aparegut en les altres ressenyes, sí que s'inclouran.

^f Almenys dos, només al *Correo de Tortosa* del dia 15 de juliol de 1891, hi ha una documentació referent a que els dies 25 i 26 hi haurà "corridas de novillos"

^g Almenys dos. Al *Diario de Tortosa* del 22 de juliol de 1892, s'anuncia que els dies 24 i 25 hi haurà "corridas de vacas".

^h A *La Verdad* del dia 26 de juliol de 1894 s'anuncia que les solemnes funcions religioses seran els dies 25 i 26.

ⁱ El programa publicat a *La Verdad* anuncia que les festes seran els dies 25 i 26 però després inclou actes també el dia 24.

^j Per al programa publicat en el *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910 les festes comencen un dia abans, dia 23, i acaben el mateix dia que al setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol del mateix any. En aquest darrer setmanari, l'acte que s'anuncia en el *Diario de Tortosa* per al dia 23, el posa el 24.

^k Tot i que el programa diu que els festejos són del 25 al 27, també hi ha actes el 24.

^l La Referència *El Ebro* del dia 19 de juliol de 1902 i de *La Verdad* del dia 21 de juliol del mateix any, situen l'inici de festes el dia 24, tenint igualment una durada de tres dies. Una referència posterior de *El Ebro* del dia 22 de juliol, dona com inici de festes també el 25.

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920		
Final festes					26	26			26	27 _m			25		27	26	26	26	27	27	26	27	26	28	26			26		26 _o	28		27	26	29	27				27		
Hora primer acte de festes															12				12	8	12		12	12				12			12		16	19	19					18		
Repic de campanes						x									x				x		x2		x3	x	x			x		x	x											
Anunci de festes pel pregoner															x																											
Dianes												x			x3				x2		x	x3	x2					x			xs			x2	xs					xs3		
Cercavila						x									x				x ^q		x	x3		x ^r	x ^s			x		x	x									x ^t		
Funcions religioses	x					x2	x1		x	x ^u		x ^v	x	x2	x2 _w	x	x	x	x2 _x	x ^y	x	x2	x2 _z	x2 _{aa}	x			x		x2 _{bb}	x ^{cc}	x	x	x2 _{dd}			xr	x2 _{ee}			x	x ^{ff}

^m No s'especifica quin dia comencen les festes ni el nombre de dies, però de ben segur que com a molt tard començaran el dia 25, dia de Sant Jaume.

ⁿ Els solemnes cultes religiosos s'allargaran fins el dia 27.

^o La ressenya sobre festes del *Diario de Tortosa* del dia 28 de juliol de 1910, deia que el dia anterior, per tant 27, s'havien donat les festes per acabades, per bé que podria ser que publicuessin l'article un dia més tard del previst.

^p Al matí, en lloc de només dianes com ho anuncia el *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910, el setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol anuncia "pasacalles" i dianes, però s'ha comptabilitzat només com a dianes, entenent que es refereix al tipus de peces, més que a dos actes.

^q Al programa que publica *La Verdad* el dia 22 de juliol de 1899, diu que la banda farà un magnífic pasdoble en lloc de la magnífica cercavila que anuncia el programa del *Correo de Tortosa* del mateix dia.

^r Al programa publicat al *Correo Iberico* el 19 de juliol de 1904 posava "pasacalles".

^s El programa posa "entrada" de la banda.

^t S'anuncia band i cercavila.

^u Està en plural però no en diu el nombre

^v S'anuncien "solemnes cultos religiosos"

^w Divins oficis i solemne Missa, sortint prèviament de la casa Capitular precedits per la música.

^x "Misa cantada a grande orquesta"

^y En la carta apareguda a *La Verdad* el dia 30 de juliol de 1900, és en l'única referència d'aquest any que s'anuncien "Divinos Oficis". En la resta no hi ha cap informació religiosa.

^z Segons el programa inserit al *Diario de Tortosa* del dia 21 de juliol de 1903, "Solemnes oficis", en els quals es cantarà una missa amb orquestra.

^{aa} Abans de la Misa, al *Correo Iberico* el 19 de juliol de 1904, s'anunciava "tercia" amb acompanyament d'orgue. Al *Diario de Tortosa* del 20 de juliol de 1904 s'anunciaven directament "solemnes funciones religiosas con orquesta".

^{bb} Al programa publicat al *Diario de Tortosa* del 21 de juliol de 1910, s'anuncia missa de campanya al nou cementiri i benedicció i apertura d'aquest el dia 24, mentre que el dia 25 s'anuncien funcions

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920			
Processons					x																		x	x																			
Vespres (v) completes (c) o trisagi (t)															v																												
Tancada dels braus									x ^{hh}						x ² _{ii}				x ²				x ³	x ²																	x ³		
Curses de braus	x					x ²	x ²		x ²		x ²	x ²		x ²	x ²	x	x ²	x	x ³ _{ll}	x ³	x ²	x ³	x ²	x ³	x																		
Braus		x								x ³ _{qq}																																	
Regates									x						x				x	x																							

religioses a la Parroquial església.

^{cc} Funció religiosa cantant-se una missa a tota orquestra.

^{dd} El segon dia en lloc defunció religiosa diu festa religiosa.

^{ee} El primer dia de festes hi ha dues misses i una a continuació de l'altra. La primera no s'especifica l'hora i s'anuncia com a missa de campanya amb assistència de nens i nenes. La segona és a les 10 i és la missa major a l'església parroquial.

^{ff} Amb acompanyament d'una nutrida orquestra.

^{gg} El dia 27 a les 8 del matí, 1 hora abans de la missa hi haurà solemnes honres fúnebres en memòria d'un antic capellà rector de la parròquia de la població, que havia mort recentment.

^{hh} A la referència del *Diario de Tortosa* del 30 de juliol de 1890, es parla de “corridas de toros callejeros”, que és una tipologia equivalent a la que s'ha especificat com “tancada de braus”.

ⁱⁱ Entrada, tancada i prova

^{jj} S'especifica tancada i prova excepte el darrer dia que només diu tancada.

^{kk} El programa publicat al *Diario de Tortosa* del 22 de juliol de 1915, s'anuncia exposició de “moñas”, però es pot entendre que es refereix a un acte taurí, que per l'hora coincidiria amb els d'aquest apartat.

^{ll} El tercer dia toreig d'una vaca de mort.

^{mmm} El que està anunciat és un gran espectacle a la plaça major, però per l'hora podrien ser curses de braus.

ⁿⁿ El setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol del 1910 diu que hi haurà una gran festa a l'estil del país i atraccions extraordinàries tots dos dies en lloc de “corrida patriòtica” que anunciava *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910.

^{oo} La ressenya del *Diario de Tortosa* del 22 de juliol de 1912 anuncia corridas de toros, mentre que el mateix diari el 23 de juliol especifica que hi haurà “corridas de vaquillas según costumbre”.

^{pp} Només un dels dies s'especifica que hi haurà un “novillo” de mort.

^{qq} A la referència del *Diario de Tortosa* de l'1 d'Agost de 1890, s'afirma que “de toros (se corrieron tres dias) buenos”, i per tant no es pot afirmar de quina tipologia de festa taurina es tracta.

^{rr} En lloc de dos dies de regates i cucanyes com el *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910, el setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol un dels dies anuncia una gran festa marítima, per bé que no al matí sinó a la nit.

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920			
Cucanyes														x				x	x		x		x	2 ^{ss}						x2				x		x				x			
Balls en general									x	xs		x2			xs	x																											
Balls societat	x													x	es 2			x		x ^{tt}	x	x2	x2	y	x ^{uu}																	x	
Balls a l'envelat																	x ^{vv}																										
Balls “estil del país”															x					x _{ww}	x3			x	x			x		xr		x ^{xx}		x3									
Balls públics														x																													
Balls públics a l'estil del país															x2																												
Balls populars																																											
Balls populars a l'estil del país																																											
Concurs balls populars ^{aaa}																																											

^{ss} Un dia són al mar i l'altre a la Plaça Carles III.

^{tt} En la carta apareguda a *La Verdad* el dia 30 de juliol de 1900, es parla de bailes públics i particulars.

^{uu} El programa no utilitza aqueta terminologia però anuncia brillants balls a l'acreditada societat “Casino Rapitense”.

^{vv} Costejat pel *Casino Rapitense*

^{ww} La notícia de 1900 que posa balls a l'estil del país no posa els balls populars i a l'inrevés, les que posen els balls populars no posen els balls a l'estil del país

^{xx} La ressenya que esmenta aquests tipus de balls no esmenta els altres dos, per bé que totes elles deixen obert el programa amb punts suspensius o dient i altres diversions o similar.

^{yy} En el programa del *Diario de Tortosa* del 20 de juliol del 1904, els tipus de balls que s'indiquen són les que es marquen amb una y.

^{zz} El setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol del 1910 afegeix aquests tipus de ball als altres que ja s'esmentaven al *Diario de Tortosa* del 21 de juliol.

^{aaa} Mentre que al programa publicat al *Diario de Tortosa* del 21 de juliol del 1910 s'anuncia com concurs de balls populars, al programa publicat en el setmanari *La Ràpita* del 22 de juliol del mateix any dia es fa com concurs de balls regionals.

El nombre de dies que duraven les festes va oscil·lar entre dos i sis dies. Aquest no anava augmentant a mesura que avançaven els anys, sinó que anava fluctuant. En el quadre s'ha indicat el dia de la setmana en què començaven les festes per si el fet que el dia 25 caigués d'una manera determinada dintre la setmana influïa en el nombre de dies de festes. Es pot comprovar que no és així. Només al programa de l'any 1892 es va especificar que s'havien anticipat un dia les festes, començant el dia 24 per fer coincidir les festes en cap de setmana i així atraure major presència de forasters. Així, el nombre de dies de festes podria correspondre més als desitjos del govern municipal i a les possibilitats econòmiques d'aquest un any determinat.

Com a primer element recurrent en els programes de festes es pot parlar dels repics de campanes, que sovint es feien al migdia, per bé que aquest acte va deixar d'aparèixer en el programa després de 1911. També recurrents van ser les dianes, que van sofrir canvis horaris progressivament, començant el primer any que s'especifica l'hora d'aquestes a les 5.00 h l'any 1914 i fent-se l'any 1920 a les 7.00 h. No es pot dir l'any que es va donar aquest canvi, ja que molts anys no s'especificava l'hora exacta i es deia que serien a trenc d'alba. El fet que els actes es vagin retardant es pot considerar defecte o virtut de la societat en general, que tot i els canvis d'hora anuals per aprofitar la llum del sol, allarga el dia molt més enllà del que aquest marca i per tant quan es possible, tampoc es lleva tant d'hora.

Actualment ja no s'anomenen dianes sinó cercaviles, i es realitzen a les 10.30 h. Les cercaviles van ser un dels actes que es va anar repetint en nombrosos programes, així com les serenates. L'horari de les serenates, va oscil·lar entre les 21.00 h i 22.00 h sempre que van aparèixer. Com a element comú de molts programes hi ha els balls a l'estil del país, els populars, els de societat i els d'envelat, que van apareixent durant molts anys. Gairebé mai s'especifica l'hora exacta de la nit en què es realitzaran. Els anys que s'especifica aquests es realitzen a les 21.00 h o les 22.00 h, i només un dels dies de l'any 1915 es va anunciar el ball d'envelat a les 23.00 h.

Va haver actes que van mantenir el seu horari, com les funcions religioses, que gairebé tots els anys es van celebrar a les 9.00 h. Va haver diferències en el nombre d'actes religiosos que es van celebrar a festes durant aquests anys, encara que el més comú va ser fer-ne un o dos dies. A més de les misses, va haver anys que també es van realitzar processons, i oficis, especificant-se de vegades algunes de les hores canòniques, com tèrcia, vespres o completes. Part d'aquesta diferència es pot atribuir, tal i com apareixia en algunes ressenyes al rector que hi hagués en aquell moment a la parròquia. L'altra part pot venir del zel dels feligresos o de l'interès de l'Ajuntament. Ja s'ha

comentat la gran quantitat de canvis de govern que hi ha a Sant Carles de la Ràpita en aquest període. De la mateixa manera que probablement havia influït en la multitud de canvis que s'havien donat respecte a les bandes contractades per a festes, aquest fet havia de tenir una repercussió directa també en la programació dels actes, en la contractació de les diferents ramaderies i fins i tot possiblement en l'elecció dels panegiristes.

Tornant als horaris que van adoptar els actes a festes n'hi va haver molts que van mantenir el seu, com els actes taurins. La tancada es feia a les 11.00 h mentre que la cursa solia ser a les 15.00 h, retardant-se entre hora i hora i mitja quan hi intervenia un torero professional. Els actes taurins van haver anys en què no van aparèixer o que no s'anunciava la prova o cap dels actes. Es pot considerar causa principal els diferents decrets de regulació d'aquest tipus de festes, així com el grau de severitat o relaxament en l'aplicació de la llei.

Arran dels actes taurins hi ha un document molt crític amb la programació d'actes taurins per a la festa de la població. Apareix a *El Pueblo* el 31 de juliol de 1915, i atribueix a la manera de fer dels cacics en seguir programant aquest tipus de distraccions per festes⁵¹⁸: “Las corridas de toros que tanto embrutecen y denigran al pueblo como afirma Eugenio Noel y que jamás deberían formar parte del programa de festejos de ningún pueblo culto y civilizado, son frecuentes en los pueblos gobernados por caciques”. Així hi ha testimonis de posicions en contra dels actes taurins, per bé que també assenyala l'arrelats que estan a la població: “Los caciques de San Carlos han educado al pueblo para esta clase de festejos, han educado al pueblo para esta clase de espectáculos, de una manera tal, que la exclusión de las corridas de vaquillas ó vacas de su programa de festejos populares levantaría serias protestas”⁵¹⁹.

Els darrer actes amb assiduitat a les festes van ser les regates i cucanyes, així com les curses de bicicletes, els focs d'artifici, les il·luminacions i la fira. Les regates i cucanyes es solien realitzar al matí i al port. Només un any, a més va haver cucanyes a la plaça Carles III. Al programa no sempre s'especificava quines embarcacions realitzaven les regates, tot i que en alguna ocasió sí que va aparèixer que les realitzaven “muletas y pontonas”, “muletas y botes” o embarcacions de rem i vela. També es van especificar algun cop les regates nadant. Entre els actes que van anar apareixent més esporàdicament hi ha el repartiment d'abonaments per als pobres, els festivals infantils, la festa de l'arbre, l'exposició de labors, l'elevació de globus aerostàtics, les funcions teatrals, els concerts, el

⁵¹⁸ IUSUF. “Como educan al pueblos los caciques. Corridas de vaquillas en San Carlos de la Rápita”, dins BVPH, *El Pueblo*, 31.07.1915, p. 2.

⁵¹⁹ *Ibidem*.

cinematògraf, la batalla de flors, la desfilada dels corredors abans de la cursa, curses de cavalls, ases i muls, curses d'homes, el concurs de balls populars, les traques i les retretes.

Un cop vistos els programes de festes de dues poblacions diferents i amb relació entre ells, és necessari veure les divergències que existeixen entre ells. S'ha de tenir en compte que es prendrà com a referència de festes de Tortosa el programa de festes de la Cinta de Tortosa de l'any 1891 que s'ha descrit en l'apartat anterior. Una de les diferències entre unes festes i les altres és l'aparició en el programa de Tortosa del rosari⁵²⁰, que no apareix com a tal en els programes de Sant Carles. Així per exemple es parla l'any 1885 de solemnes processons rogatives⁵²¹, el 1886 i 1890 de funcions d'església⁵²², el 1889 i 1893 de funcions religioses⁵²³, també el 1890 de festes religioses⁵²⁴, el 1892 de solemnes cultes religiosos⁵²⁵, i el 1894 de solemnes funcions religioses⁵²⁶, però en cap cas, en els programes que van fins 1920, es parla de rosari. Tampoc en cap d'ells es parla de novena, mentre que sí que apareix el trisagi l'any 1904.

Sí que es parla d'il·luminacions a la veneciana, que són il·luminacions amb fanalets i gas acetilè. En cap programa tampoc apareixerà la tómbola, per bé que podria realitzar-se dintre de les fires de les quals a Sant Carles ja se'n parla l'any 1889⁵²⁷. Tot i això en aquest programa de Tortosa s'especifica que s'ha destinat un local especialment, i no parla de fires en relació a aquest acte. A Sant Carles de la Ràpita també formen part del programa les dianes, però apareixen per primer cop en el programa l'any 1892⁵²⁸. Per contra en cap programa es parla de canonades per anunciar les festes tot i que sí que es realitza el vol de campanes. El que no es fan són les cercaviles amb “gigantes, enanos, tarascas y tamboriles”⁵²⁹.

Mentre que la intervenció de la banda música a les festes de Sant Carles és comú, els cors no solen intervenir en el programa. No s'esmenta l'actuació de cap cor ni orfeó fins l'any 1917, en què fa un concert el “Orfeón Alcanarense”⁵³⁰. Les processons apareixen a Sant Carles en contades ocasions:

⁵²⁰ S'ha seguit l'ordre de la crònica majoritàriament i s'ha anat afegint elements relacionats.

⁵²¹ “Crònica general” dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1885 p. 2.

⁵²² “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1886, p. 2 i “Desde San Cárlos” dins *Diario de Tortosa*, 01.08.1890, p. 3.

⁵²³ “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2 i “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 18.07.1893, p. 3.

⁵²⁴ “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 30.07.1890, p. 2.

⁵²⁵ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

⁵²⁶ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

⁵²⁷ “Crònica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

⁵²⁸ “Fiestas en S. Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1892, p. 2.

⁵²⁹ “Fiestas y ferias que la ciudad de Tortosa celebra en los días 5 al 13 del mes de septiembre de 1891, en obsequio a su patrona Nuestra Señora de la Cinta” (programa de mà).

⁵³⁰ “Noticias”, dins *Diario de Tortosa*, 13.07.1917, p. 2.

l'any 1885 com s'ha citat abans, i els anys 1903⁵³¹, 1904⁵³² i 1910⁵³³. També es fan misses, encara que de vegades apareixen amb altres denominacions com ja s'ha assenyalat. De “baile al estilo del país” també se'n parla en diferents moments: 1895⁵³⁴, 1900⁵³⁵, 1901⁵³⁶, 1904⁵³⁷, 1905⁵³⁸, 1908⁵³⁹, 1910⁵⁴⁰, 1911⁵⁴¹, 1912⁵⁴², 1913⁵⁴³, i 1914⁵⁴⁴.

És de remarcar que aparegui la retreta a les festes de Tortosa en una data tant antiga, ja que a festes de Sant Carles no apareix fins l'any 1902 en una breu ressenya i fins l'any 1920 en el programa de festes⁵⁴⁵. A Sant Carles no es celebra cap any certamen musical, tot i que sí que hi ha molts anys de serenates i concerts. Les serenates també s'esmenten en el programa de Tortosa i s'anuncia un concert per part de la “Sociedad Coral nombrada *La Barretinense*”. La diferència entre les serenates i el certamen seria bàsicament el nombre d'agrupacions musicals implicades a l'acte, a més del caràcter competitiu del segon i també la predisposició de l'atenció del públic .

Hi ha diferents tipus de curses en molts dels programes analitzats respecte les festes de Sant Carles. En primer lloc, per bé que amb un significat diferent, hi ha les curses de braus, que ja apareixen en el programa l'any 1881. Les curses de velocípedes no apareixen als programes fins l'any 1895⁵⁴⁶, quan també ho fan per primera vegada les cucanyes. Les regates en canvi ja havien aparegut l'any

⁵³¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1903, p. 2 i “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 31.07.1903, p. 2.

⁵³² “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 3.

⁵³³ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p. 2.

⁵³⁴ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1 i “Fiestas y regocijos públicos con que la Ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia à sus Santos Patriàrcas la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *La Verdad*, 20.07.1895, p. 1-2.

⁵³⁵ *El eco de la fusión*, 25.07.1900, p. 3.

⁵³⁶ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

⁵³⁷ “San Carlos”, dins *Correo Iberico*, 19.07.1904, p. 2-3.

⁵³⁸ “Crónica”, dins *Los Debates*, 22.07.1905, p. 2.

⁵³⁹ “Programa de los festejos que se celebrarán en la ciudad de San Carlos de la Rápita, durante los días 24, 25 y 26 del actual mes, en obsequio á su Santo patrono San Jaime”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1908, p. 1-2.

⁵⁴⁰ “El día en Tortosa”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1910, p.2.

⁵⁴¹ “Programa de los festejos y regocijos públicos, con que el ayuntamiento de la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequiará á sus patronos titulares, en los días 24, 25, 26, 27 y 28 del presente mes de julio”, dins *Diario de Tortosa*, 19.07.1911, p. 1.

⁵⁴² “Cronica”, dins *El Restaurador*, 23.07.1912, p. 2.

⁵⁴³ “Programa de las ferias y festejos que la real ciudad de San Carlos de la Rápita celebrará durante los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1913”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1913, p. 1.

⁵⁴⁴ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

⁵⁴⁵ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

⁵⁴⁶ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

1889⁵⁴⁷, encara que no tornen a aparèixer fins l'any 1895⁵⁴⁸, probablement per manca de programes complets. No es parla de curses cavalls, muls i ases en un programa de festes de Sant Carles fins l'any 1914⁵⁴⁹ i les curses d'homes no s'anuncien fins 1916⁵⁵⁰.

Els globus aerostàtics no apareixen a les fonts consultades sobre festes de Sant Carles fins l'any 1901⁵⁵¹, mentre que l'any 1891 ja apareixia a les festes de Tortosa. De l'exposició de “moñas” a Sant Carles se'n parla l'any 1915⁵⁵², però no s'afegeix “de banderillas”. En aquesta localitat tampoc es troba cap any una “Exposición industrial i agrícola”. Quant a la repartició d'abonaments, aquest acte apareix al programa de festes de 1895 a Sant Carles⁵⁵³, però no es donen diners⁵⁵⁴, sinó pa, carn i arròs. Dels focs d'artifici n'hi ha referència l'any 1894⁵⁵⁵.

Cal afegir que a Tortosa, al mateix temps, se celebraran les festes dels carrers durant aquests dies amb “Serenatas-Bailes al estilo del país-Toros con cuerda y otras fiestas populares”⁵⁵⁶. Bàsicament, crida l'atenció els “toros con cuerda”, que no es troben en cap dels programes de festes de Sant Carles del període treballat. A diferència de Tortosa on sovint hi havia música lírica, no es tenen evidències que a Sant Carles es fessin sarsueles a Sant Jaume més que l'any 1911. Així en el programa de festes de Tortosa s'anuncia que actuarà al “teatro principal” una companyia de “Verso y Zarzuela” i al “Balneario” una companyia d'òpera l'any 1891⁵⁵⁷.

5.8.- La Sardana com a ball tradicional a les Terres de l'Ebre

El ball tradicional per excel·lència a les Terres de l'Ebre va ser durant molts anys la jota. Així ho testimonien els relats de costums consultats de l'època. Dos exemples destacats són l'epíleg de *La*

⁵⁴⁷ “Crónica general”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1889, p. 2.

⁵⁴⁸ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

⁵⁴⁹ “Programa de las fiestas y ferias que celebrará la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25 y 26 del actual mes de Julio”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1914, p. 1-2.

⁵⁵⁰ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1916, p. 1.

⁵⁵¹ “Fiestas en San Carlos”, dins *La Verdad*, 21.07.1901, p. 2.

⁵⁵² “Programa de fiestas y ferias que se celebraran en la ciudad de San Carlos de la Rápita durante los días 24, 25, 26, 27, 28 y 29 de Julio de 1915”, dins *Diario de Tortosa*, 22.07.1915, p. 1.

⁵⁵³ “Fiestas y regocijos públicos con que la ciudad de San Carlos de la Rápita, obsequia á sus Santos Patronos, la Santísima Trinidad y San Roque, en los días 24, 25, 26 y 27 de Julio de 1895”, dins *Diario de Tortosa*, 20.07.1895, p. 1.

⁵⁵⁴ Al programa de Tortosa posava un dia “bonos de una peseta”

⁵⁵⁵ “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, dins *Diario de Tortosa*, 23.07.1894, p. 2.

⁵⁵⁶ “Fiestas y ferias que la ciudad de Tortosa celebra en los días 5 al 13 del mes de septiembre de 1891, en obsequio a su patrona Nuestra Señora de la Cinta”, dins *El Correo de Tortosa*, 24.08.1891, p. 2-3.

⁵⁵⁷ *Ibidem*.

Masia, de Sebastià Juan Arbó, i l'article *Història de les Festes de la Ràpita* d'Agustí Castellà Torta⁵⁵⁸. Sebastià Juan Arbó és un escriptor nascut a Sant Carles de la Ràpita el 27 d'octubre de 1902⁵⁵⁹. En moltes de les seves obres deixa constància de la manera de viure i de l'ambient que es respirava al delta de l'Ebre de la seva infantesa. Encara avui, la lectura de les seves obres pot arribar a estremir un jove sensible amb la cultura i els costums, ja que molts dels escenaris que descriu encara són molt propers a determinats indrets del Delta actuals.

En l'epíleg de la seva obra *La Masia*, titulat *Adiós a San Carlos*, Sebastià Juan Arbó recordava com era la localitat durant la seva infantesa. Referent a la jota deia: “También acuden con fuerza a mi mente los bailes de jota, que se celebraban durante las fiestas, en las noches cálidas y perfumadas, con farolillos de papel movidos por la brisa, en las cuales se cantaba y bailaba hasta la madrugada”⁵⁶⁰. L'article d'Agustí Castellà Torta es situa dels anys vint al vint-i-cinc del segle XX i afirma que “totes les festes de carrer s'amenitzaven amb la dolçaina, i es ballava la jota, que fins els xiquets la ballàvem”⁵⁶¹. A propòsit de la instrumentació, Don Pepe, relatava que “des de l'any 1902, el carrer que disposava de més diners, prescindia de la dolçaina i anava a buscar músics a Vinaròs, on hi havia una banda de Música que dirigia un tal Verdera”⁵⁶², encara que no explicava quin tipus de ball es feia.

Aquestes dues fonts s'han esmentat només a tall d'exemple, havent-hi altres escrits que de l'època que parlen de la jota de les Terres de l'Ebre. En canvi no se n'ha trobat cap que digués que la sardana era la dansa tradicional que es ballava a la zona. No és fins l'any 1920 que apareix el primer testimoni de la seva pràctica a Sant Carles de la Ràpita⁵⁶³. Aquest any s'especifica en el programa de festes que la sardana es ballarà a festes. Així, hi va haver un moment que la sardana va anar endinsant-se dintre la cultura de les Terres de l'Ebre, sortint defensors i detractors d'aquesta dansa. A continuació s'adjunta un article que fa referència a totes dues posicions. L'article apareix a *La Veu de la Comarca* el dia 16 d'agost de 1907, i fa referència a l'article aparegut al *Correo Iberico* en relació a aquest tema. Se n'ha mantingut l'ortografia original:

⁵⁵⁸ CASTELLÀ, Agustí. “Història de les Festes de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p.18-19.

⁵⁵⁹ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso y Carcellé, 1996, p. 230.

⁵⁶⁰ DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso y Carcellé, 1981, p. 32.

⁵⁶¹ CASTELLÀ, Agustí. “Història de les Festes de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p.18-19.

⁵⁶² TORNÉ, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm.190, abril 1975, p.11.

⁵⁶³ “Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

“NOTETES

Una badada-De «Correo Ibérico» retallém:

«La sardana va extenidéndose por toda Cataluña.

Se ha bailado recientemente en Tarragona, en Reus, y en otros puntos de esta provincia.

Algun entusiasta de esta danza

. . . . la más bella de totes les dançes que's fan y's desfán,

tiene deseos de que se baile en esta ciudad.

No lo aconsejamos.

Aquí será un baile exòtico, del cual no comprenderíamos la belleza, y que nos parecería ridículo.

Cultivemos *lo ball en dolsaina*; no abandonemos la nota local, que no por esto seremos menos amantes de Cataluña.»

De lo que'n resulta:

1.º Que la sardana va *estenense* per Catalunya.

2.º Que a Tarragona y Reus ja la ballan

3.º Que aquí Tortosa també algú voldria ballarla, pero no *lo aconsejamos*, diu.

4.º Que aquí *será un baile exòtico* que no l'entendrian y mos parexeria ridícul y

5º Que no abandonem *lo ball en dolzaina*.

A lo que li fem observá 1º., que si va *estenense* es senyal certa de que no hi era estesa, al 2.º si ara la ballan á Reus y Tarragona tambe deu se perque ans no la ballaban y per lo tan se trobaban fá pocs dias igual que mos trobem natros aquí Tortosa y se trobaben moltes poblacions catalanes, axó es com diría «Correo Ibérico» que la sardana era pera tots ells *baile exòtico*, calificació que no admetem; perquè el ball ó dansa de la sardana es catalana y res mes que catalana, y com nosaltres som catalans, no la considerem dels altres, sino nostra, no es eczòtica per lo tan, sino de la terra, es nostra, no la tením que pendre ni enmanllévá á ningú, perque repetim es nostra y perque es nostra es per que ancara que'l sueltista de «Correo Ibérico» *no l'aconselli*, nosaltres sí que desitgem veurala pronte ballarla en les nostres plasses, dons si ell no *l'entendrà* y li *parexerá ridicola*, los demes tortosins no son tan tantos [*sic*] y la entendrán y se sentirán orgullosos de saberla ballar, y no perque la ballin, vindrán obligats á *abandonar lo ball en dolzaina* com se tem el sueltista.

Quedem, dons, que'l ball nacional la Sardana no es *exotico* en cap dels pobles de Catalunya.

Per la redacció del «Correo» ens pareix qu'encara queda ferment centralista, que pot fer tornar la pasta agra qualsevol dia.

Companys, no val á badá”⁵⁶⁴.

De la informació apareguda en aquest article es pot despendre que la sardana encara no era comú a les Terres de l'Ebre l'any 1907, per bé que s'anava escampant pel camp de Tarragona i alguns sectors de Tortosa també eren partidaris de ballar-la. El fet que hi hagi sectors que ho desaconsellen fa suposar que hi ha interessos de diversa mena al darrera d'aquesta posició, que probablement eren polítics. El fet de no veure aquesta dansa com a pròpia pot venir recolzat en la desvinculació política de les idees que representa ja en aquesta època.

Explicació als diversos punts d'aquest article es troben en el llibre *Córrer la sardana: balls, joves i conflictes*⁵⁶⁵. La sardana és una dansa d'origen empordanès que va sorgir originàriament com una figura dels contrapassos, i que poc a poc es va anar desvinculant d'aquesta dansa. En un principi no tenia cap vinculació política, però va ser a partir del 1880 quan va començar aquest procés, tal i com s'explica en el llibre citat:

“Les sardanes fins ara no «adsrites» -com a valor cultura- en una posició política concreta, en aquests anys comencen a ser «aprofitades» pels sectors catalanistes, però especialment pels més conservadors, tendència que s'accentuarà en les dècades de 1890 i de 1900[...] La dansa idíl·lica i sana del cercle igualitari que agermana, és l'alternativa al degenerat i foraster (i pecaminós per a l'Església) ball de parelles. En definitiva, la sardana passa a ser símbol d'un país harmoniós, equilibrat -sense conflictes de classe- i d'un comportament ordenat i moral”⁵⁶⁶.

També en aquest llibre s'assenyala el moment en què la sardana es converteix en la dansa nacional. El situa en els anys del canvi de segle XIX al XX. Quant a l'extensió en el territori de la dansa coincideix en part amb l'article del diari *La Veu de la Comarca*, quan explica que “Marfany (1996:339) ressegueix els detalls d'aquesta expansió que des de les files del catalanisme i amb una intensitat sorprenent des del 1902 al 1907 escampa les sardanes per grans zones de Catalunya”⁵⁶⁷. D'altra banda l'autor també assenyala que mentre que “en la primera dècada del segle ja es balla a la

⁵⁶⁴ “Notetes”, dins *La Veu de la Comarca*, 16.08.1907, p. 2.

⁵⁶⁵ AYATS, Jaume (Dir.). *Córrer la Sardana: balls, joves i conflictes*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2006.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, p. 57

⁵⁶⁷ AYATS, Jaume (Dir.). *Córrer la Sardana: balls, joves i conflictes*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2006, p. 104

gran àrea barcelonina i a les comarques centrals, li costarà més d'expandir-se pel Camp de Tarragona, i no tindrà presència consolidada a les terres de Lleida fins ben enllà dels anys vint o principis del trenta”⁵⁶⁸.

Per tant, es té constància de l'expansió de la sardana al Camp de Tarragona durant la primera dècada del segle XX, així com la dificultat que té per expandir-se per aquelles terres i les lleidatanes. De fet a l'article de *La Veu de la Comarca* queda palès l'interès i controvèrsia que hi ha al respecte ja l'any 1907, data que s'assenyala com a període de gran intensitat d'expansió de la sardana. Per últim i lligant aquests documents amb el programa de festes de Sant Carles en el qual se citaven les sardanes, és rellevant assenyalar que les persones que anaven a ballar les sardanes eren “elegantes señoritas”. És important pel fet que són “elegantes”, i amb això es pot voler definir el seu estatus social, però també és important pel fet que són noies, quan la sardana, en els seus orígens havia estat ballada en moltes ocasions només per homes, intentant evitar-ho les autoritats.

Així es relata al llibre *Córrer la sardana: balls, joves i conflictes*: “Pellas i Forgas (1883) diu que les rotllanes de la sardana s'han de fer amb alternança d'home/dona, però que sovint gairebé només ballaven homes. I afegeix que les autoritats procuraven que això no passés”. La raó per la qual les autoritats no volien que ballessin només homes s'explica en el fet que s'utilitzava la dansa com “el lloc de les raons, de l'exhibicionisme masculí dels joves -sobretot davant de les noies, és clar, però creiem que també davant els adults-, és el pretext per a l'enfrontament i la demostració de força”⁵⁶⁹. Al llibre també es cita un testimoni, Rosa Busquets, que recorda de la seva joventut, cap a la dècada de 1930 que “ballaven més els homes i no tant les noies”⁵⁷⁰.

⁵⁶⁸ AYATS, Jaume (Dir.). *Córrer la Sardana: balls, joves i conflictes*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2006, p. 105.

⁵⁶⁹ *Ibidem*, p. 93.

⁵⁷⁰ *Ibid.*, p. 93.

6.- La presència musical a Sant Carles de la Ràpita dels inicis del segle XX fins 1936

6.1.- Introducció

En el primer terç del segle XX a la localitat va haver unes fortes inquietuds musicals. La iniciativa del mestre Leopoldo, treballador valencià del molí d'Aragonés de la població, és qui aglutina a principi de segle als músics de l'època. Tocava el clarinet i va organitzar la banda, tocant amb la resta de músics quan feien cercavila. Posteriorment, l'arribada a la localitat un nou secretari de l'Ajuntament, Higinio Domingo Romeu, provinent d'una important saga de músics tortosins, va fer que s'obrís una subscripció per a la formació d'una banda municipal.

Anys més tard el sindicat agrícola de la localitat va organitzar una banda i va contractar per a la seva instrucció al mestre Montfort, també tortosí, que era rellotger de professió. La banda fins i tot va arribar a adquirir uniformes tot i que al cap de poc temps es va desfer. La societat Sant Elm va formar una banda i hi va haver músics de la banda del sindicat que van marxar a aquesta nova agrupació. Altres van ser cridats a servir en files i poc abans de la guerra la banda va deixar de funcionar. Leopoldo Segarra, músic valencià, va ser director d'una banda rapitenca d'aquella època, cosa que fa suposar que ho fos la de la societat Sant Elm.

6.2.- Primers directors del segle XX: els mestres Leopoldo i Higinio Domingo Romeu

En l'anàlisi dels programes i cròniques de festes majors disponibles entre 1881 i 1920 s'ha vist com l'any 1887 ja hi havia una banda a la població, tot i que aquesta no apareix al programa fins al 1920, en que aquesta s'anuncia sota la direcció del mestre Higinio Domingo Romeu. Testimonis de l'època afirmen que amb anterioritat a aquest mestre, en va haver un altre, el mestre Leopoldo. Així s'explicava al primer dels quatre articles titulats *Bandes de música a la Ràpita* (I-IV) apareguts a la revista *Ràpita* a partir de maig de 2000, que exposava la informació disponible anterior a la guerra civil. Tot i que estava escrit per Lluís Millan es citava a Baptista Castellà com a informant. Aquest

havia nascut a Sant Carles de la Ràpita l'any 1910 i va estat implicat amb les diferents bandes de música que va haver a la localitat durant gran part de la seva vida¹. Situava al mestre Leopoldo entre 1910 i 1920. Explicava que va arribar per aquell temps a la localitat i que era un moliner de procedència valenciana que treballava al molí d'arròs de la localitat propietat d'Aragonés. Tocava el clarinet i, Baptista Castellà considerava que era un bon músic i va promoure l'afició per la música a Sant Carles de la Ràpita. Recordava que Àngel Castellà, propietari d'un cafè de la localitat que va formar part del grup de músics que el mestre Leopoldo va reunir, li va explicar com s'organitzaven quan havien de fer una cercavila: “es reunien pels voltants de la cantonada de la Casa de Laureano. Allí Leopoldo els donava les instruccions sobre el que havien de fer, els donava l'entrada i els músics seguien l'itinerari convingut sense músic major”².

En posterioritat va arribar a la localitat Higinio Domingo Romeu per prendre possessió del càrrec de secretari de l'Ajuntament i va tornar a engegar la banda. Higinio Domingo Romeu era fill de Juan Domingo i Escolástica Romeu i havia nascut a Tortosa l'any 1862³. Era nebot de Roc Domingo Bohé⁴, professor de música que tenia una acadèmia a Tortosa, compositor i fundador de La Lira Tortosina -anomenada Lira Dertosense als diaris de l'època-⁵, que alguna vegada va baixar a la Ràpita per festes. En els seus millors temps aquesta banda estava formada per seixanta músics i d'ella es nodrí la “Santa Cecília”⁶. Roc Domingo no va tenir fills però va tenir nebots i tots ells sobresortiren en alguns instruments. Molts dels seus nebots sobresortien en alguna especialitat musical, entre ells Salvador, que va ser compositor, pianista i director d'orquestra⁷, Eugeni tocava el violí i el clarinet, Julià era flautista i Higinio tocava el contrabaix i el cornetí⁸.

¹ Entrevista a Manel Castellà Menero, 29.07.08.

² MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

³ Extret de l'acta de defunció, on s'indicava que havia mort amb seixanta-vuit anys i per tant la data de naixement pot oscil·lar depèn del dia de l'any en què va nàixer (RCSCR, Secció III, tom 25, foli 8, número 9).

⁴ Roc Domingo Bohé (07.05.1838-25.05.1894). És interessant la referència a les inquietuds polítiques d'aquest director: “Don Roc féu la darrera carlinada i guardà tota la vida un cornetí de plata que li regalà Donya Maria de les Neus de Braganza, amb ell tocaria la retirada final camí de França”. (TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 463, gener 1998, p.60).

⁵ Vegeu Capítol 5.

⁶ TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 463, gener 1998, p. 60.

⁷ Hi ha més informació sobre Salvador inclosa aquí per tal de no entorpir el discurs: “El més important fou Salvador, compositor, pianista, director d'orquestra, com a director estrenà algunes sarsueles. L'hem trobat director d'orquestra del Teatre Principal de Tortosa, en dirigí a Castelló de la Plana, ala ciutat de Mallorca, al teatre Fortuny de Reus, a Girona, a Sevilla i altres llocs. Tingué alguna notabilitat, però quan es féu un nom fou a Cuba, a l'Havana. Morí el 8.I.1915” (TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 463, gener 1998, p.60).

⁸ L'article l'anomena Higiní, però per coherència amb el nom de la seva partida de defunció i a com se'l coneixia a la població, se l'anomenarà Higinio (TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 463, gener 1998, p.60).

L'any 1898 va anar a Aldover com a secretari i el mateix any creà una “Filharmònica que féu tabola pels pobles dels voltants”⁹. Va ser en aquella localitat que es va casar amb Primitiva Roca Solé¹⁰, també de Tortosa. Posteriorment el matrimoni es va traslladar a Sant Carles de la Ràpita on el mestre Higinio Domingo va exercir com a secretari de l'Ajuntament en dues etapes. La primera d'elles entre 1907 i 1909 i la segona des de 1914 fins 1930. Mostra de la seva etapa a la localitat és aquesta fotografia apareguda a *San Carlos de la Rápita en el tiempo*¹¹, en la que apareix en el centre¹².

Figura 6.1: Fotografia dels senyors Solé, Domingo i Pitarch. Font: *San Carlos de la Rápita en el tiempo*, p. 322.

Hi ha diverses informacions que situen la creació de la banda als anys deu del segle XX. Josep Ferran Bel, en la seva comunicació “L'associacionisme recreatiu i cultural del Delta de l'Ebre a principis del segle XX” al VI Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya, situa la constitució d'una banda musical a la Ràpita el decenni dels deu, i “gràcies a la iniciativa del

⁹ TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 463, gener 1998, p.60.

¹⁰ L'article de Torné l'esmenta Primitiva Roca Ferrer, però a la seva partida de defunció apareix com a Primitiva Roca Solé. (TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 463, gener 1998, p. 60 i RCSCR, Secció III, tom 20, foli 286, número 81).

¹¹ DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy Carcellé, 1981, p. 322.

¹² El peu de foto que apareixia en el llibre on aquesta de la fotografia es publicava incloïa: “El Sr. Pitarch, primero a la derecha, empresario -constructor del “Varadero” o muelle antiguo. En el centro, D. Higinio Domingo Romeu “lo señor Quinio”, Secretario del Ayuntamiento y Director de la Banda de Música, con el Sr. Solé”. (DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy Carcellé, 1981, p. 322).

secretari de l'Ajuntament”¹³. Don Pepe situava la fundació de la banda pel mestre Higinio Domingo l'any 1916¹⁴. Agustí Castellà recordava com en la seva època escolar havia anat al solfeig del secretari de l'Ajuntament Sr. Higinio, que dirigia la Banda Municipal de Música¹⁵. Situant-se el seu naixement cap a l'any 1910¹⁶, i sent que amb anterioritat a l'any 1936 no hi havia a la vila escoles públiques per a infants menors de sis anys¹⁷, l'època en què havia anat a solfeig està entre 1916-1922.

El document definitiu, coincidint amb Millan i Baptista Castellà, és la subscripció que es va obrir l'any 1918 al setmanari *La Veu del Montsià*. Explicat àmpliament al capítol 3, *La Veu del Montsià* va aparèixer el 6 de gener de 1918 i en van sortir trenta-vuit números¹⁸. Consultat l'únic exemplar disponible del setmanari es va trobar la subscripció en qüestió. Així a la pàgina 3 hi havia un apartat titulat “Suscripció [sic] popular per a la creació de la Banda Municipal de Sant Carles de la Ràpita”. És molt important la diferència de matís entre creació d'una banda de música a la Ràpita i creació de la banda municipal de la Ràpita, ja que en el primer cas es pot entendre que no n'havia cap mentre que en el segon el que es vol fer és una banda municipal, independentment de si ja hi havia grups que actuaven en determinats moments com a banda. Aquesta darrera hipòtesi estaria en concordança amb el que assenyalava Don Pepe, situant els orígens d'aquesta banda uns anys abans, el 1916. Després d'un temps en funcionament es veuria la necessitat de suport econòmic per continuar amb el projecte i es decidiria obrir la subscripció esmentada.

El setmanari presentava un llistat amb el nom de les persones que estaven aportant diners amb aquesta finalitat. No era el dia en què s'obria la subscripció, ja que abans de començar amb el llistat de noms apareixia la suma anterior, que era de 89,25 pessetes. Entre les persones que van col·laborar aquesta vegada es van arreplegar 24,50 pessetes. S'insereix el llistat dels benefactors. Entre ells apareix la donació de Hilario Miguel Tomás, un dels músics dels que es tenia constància que havia tocat a finals del s. XIX o principis del XX, al qual s'ha fet referència en capítols anteriors. Potser altres dels noms de la llista també van tocar amb anterioritat o s'afegirien en aquesta banda.

¹³ BEL, Josep Ferran. “L'associacionisme recreatiu i cultural del Delta de l'Ebre a principis del segle XX. El món festiu, les diversions populars”, dins *L'Avenç*, núm. 298, gener 2005.

¹⁴ Ja ha aparegut en l'anterior capítol que Don Pepe era la manera com es coneixia a la localitat a José Torné Balagué, el qual signava a la revista *Ràpita* utilitzant aquest nom més col·loquial.

DON PEPE “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 190, abril 1975, p. 11.

¹⁵ CASTELLÀ, Agustín. “Sed de historia”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 204, junio 1976, p. 32.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ MILLAN, Lluís. “Les Escoles de La Ràpita-Juliol de 1936. Els fets de juliol de 1936”, dins *San Carlos de la Ràpita*, Extra Guerra Civil, juliol 1986, p. 20.

¹⁸ TORNÉ, Lluís. “La Premsa Rapitenca (1900-1925)”, dins *Ràpita*, núm. 313, Juliol 1985, p. 47-49.

“Suscripció popular per a la creació de la Banda Municipal de Sant Carles de la Ràpita”

Suma anterior.....	89.25 Ptes.
Mateo Castellà	2.00 »
Joan Bruno	1.00 »
Ramón Reverter	1.00 »
Francesc Sánchez Reverter	1.00 »
Vicens Beltrán	1.00 »
Joan Beltrán	1.00 »
Tomàs Huguet	2.00 »
Joan Torné	2.00 »
Isidre Bel	2.00 »
Hilari Miguel	2.00 »
Eduard Solá	0.50 »
Ramón Duch	3.00 »
Josep Canicio	5.00 »
Joaquim Queralt	1.00 »

Total: 113.75 »¹⁹.

La manca d'especificació del grup que va amenitzar les festes dels anys 1918 i 1919 pot justament indicar que la banda que amenitzava les festes de la població era justament la banda local. Lluís Torné atribuïa al mestre Higinio Domingo el mèrit d'haver creat “la primera banda de música amb tots els ets i uts que tingué el nostre poble”²⁰. Es desconeix la informació sobre les anteriors agrupacions de que disposava Lluís Torné per fer aquesta afirmació, però si més no s'entén que es referia a que la banda tenia una estructura més definida que en altres ocasions.

El mestre vivia en un pis de la Plaça Carles III número 17²¹, segon pis²², i “allí anaven els educands a aprendre solfeig amb el mestre al piano”²³. Agustí Castellá explicava que les classes de solfeig del

¹⁹ “Suscripció popular per a la creació de la Banda Municipal de Sant Carles de la Ràpita”, dins *La Veu del Montsià*, 14.07.1918, p. 3.

²⁰ TORNÉ, Lluís. “Notes històriques rapitenques”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 463, gener 1998, p.60.

²¹ L'article no diu el número sinó que fa referència a l'establiment que hi havia en aquell moment a la planta baixa del mateix edifici, la joieria Pérez. (MILLAN, LL. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25).

²² RCSCR, Secció III, tom 25, foli 8, número 9.

²³ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

mestre Higinio, va servir una mica per formar part del cor que José Gasparín, *José del Ruso*, va organitzar al local dels seus pares, cine Ruso. Es lamentava que aquella massa coral no tingués més anys de consistència, ja que va arribar a reunir més de cinquanta veus en quatre cordes, primers, segons i tenors, barítons i baixos. La major part dels seus components eren pagesos, però n'hi havia bastants que eren d'altres oficis²⁴. Baptista Castellà també recordava que l'any 1925 Jose Gasparín²⁵ va fundar l'Agrupació Coral Rapitenc²⁶ i que ensenyava solfeig amb el mètode *Solfeo de los Solfeos*. Amb ell va aprendre a transportar i analitzar el to de les composicions²⁷.

Aquesta banda participava en els actes de festes amb algun reforç. De vegades comptava amb músics d'Amposta o de la Vall d'Uixò²⁸, tot i que en l'enterrament del mestre van comptar amb músics de Vinaròs²⁹. El fet de tenir reforços d'altres poblacions era freqüent en l'època, com s'ha vist en el capítol anterior entre els músics de la banda d'Alcanar i de Vinaròs³⁰. El nom del mestre Higinio no ha aparegut en cap document vinculat al nom d'una banda de música. Potser es deia simplement Banda Municipal de Sant Carles de la Ràpita, tal i com s'anunciava en la subscripció de l'any 1918. No hi ha referències a les festes majors dels diaris consultats en el capítol anterior dels anys 1921, 1926 i 1930. En cap dels diaris entre 1922 i 1928, quan hi ha informació sobre festes, apareix referència a la banda de música. La revista *San Sebastián* de Vinaròs informava l'any 1926 que a les festes de la Ràpita també s'havia contractat la cobla La principal de Manresa, afirmació que no descarta altres agrupacions: “Comunican de San Carlos que para las fiestas de San Jaime, se preparan por las Sociedades F. C. Catalá y Foment Rapitenc de aquella ciudad, grandes festejos, entre ellos dos inmensurables partidos futbolísticos para el 25 y 26 del corriente entre el tercer equipo del F. C. Barcelona y el titular, teniendo tambien contratadas «La Cobla la principal de Manresa» de las más renombradas de Cataluña”³¹.

En canvi el setmanari *Vida Tortosina* publicava l'any 1929 el programa complet i on s'esmentava a la “renombrada banda local Santa Cecília”³². Tenint en compte el que Millan afirmava respecte a la

²⁴ CASTELLÀ, Agustín. “Sed de historia. Nuestras diversiones II”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 232, octubre 1978, p. 33-34.

²⁵ Aquí de nou hi ha autors que parlen de Josep Gasparín i d'altres de José Gasparín. A la localitat se'l coneixia com Don José i s'ha mantingut el nom en castellà en totes les intervencions per coherència.

²⁶ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Es desconeix a quina de les bandes de la Vall d'Uixò pertanyien aquests músics, tot i que el testimoni afirma que anaven vestits amb brusa. (MILLAN, LL. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25).

²⁹ MILLAN, LL. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

³⁰ *150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995)*. [S.l. : s.n.], 1997, p. 46. (Tortosa : Coop. Gràfica Dertosense).

³¹ *San Sebastián*, 18.07.1926, p. 8.

³² “San Carlos de la Rápita”, dins *Vida Tortosina*, 20.07.1929 núm. 100 p.13.

participació a festes de la banda municipal que dirigia el mestre Higinio Domingo, és possible que la banda tingués aquest nom.

Tant al diari *Heraldo de Tortosa* del dia 17 de juliol³³, com al setmanari *Vida Tortosina* en el seu número del dia 20 del mateix mes³⁴, apareix pràcticament la mateixa informació sobre les festes a la localitat. A *Vida tortosina* el programa apareix dins de la secció “San Carlos de la Rápita” i s'introdueix dient que aquest és el programa amb el que l'Ajuntament “de esta Real Ciudad” celebrarà la Festa Major. Les festes van anar del 24 al 29 de juliol i en l'*Heraldo de Tortosa* s'especificava que eren en honor al patró Sant Jaume.

Es presenta una traducció del programa, deixant entre cometes les paraules que no s'han traduït. La banda apareix realitzant una cercavila el primer dia de festes a la tarda (dia 24) i una diana el dia 25. Com que els dies 26 i 27 hi haurà els mateixos actes que el 25, també aquests dies la banda realitzarà una diana. La banda no apareix cap vegada més, tot i que el dia 29 també va haver una diana (sense especificar qui la realitza) i al programa apareixen més actes musicals que no s'indica qui els realitzarà. El dia 24 hi haurà una serenata i els dies 25, 26 i 27 balls populars i un concert. El dia 28 hi haurà balls a la part marítima i un concert:

Programa de festes majors de Sant Carles de la Ràpita de l'any 1929.

“Dia 24

12h Repic general de campanes i dispar de morterets.

19h Cercaviles per la «renombrada»³⁵ banda local Santa Cecília.

22h Serenata a l'Albereda de Carles III³⁶.

Dia 25

Diana per l'esmentada banda Santa Cecília.

9h Solemne funció religiosa amb assistència de les autoritats civils i militars³⁷, ocupant la sagrada càtedra un eloqüent orador sagrat de la companyia de S.J.

11h Entrada de la ramaderia que ha de ser lidiada a la tarda³⁸.

³³ *Heraldo de Tortosa*, 17.07.1929.

³⁴ “San Carlos de la Rápita”, dins *Vida Tortosina*, 20.07.1929 núm. 100 p.13.

³⁵ No s'ha trobat una traducció directa i s'ha deixat sense traduir per no afegir cap matís diferent del que tenia. La millor traducció de la paraula “renombrada” que s'ha trobat seria la paraula reconeguda.

³⁶ A la localitat s'utilitzava el substantiu “Alameda” en castellà i normalment en plural per fer referència a la Plaça Carles III. És per això que al programa devia aparèixer en majúscula.

³⁷ Al programa de *Vida Tortosina* només es parla d'autoritats civils

³⁸ Al programa de *Vida Tortosina* l'hora de començament d'aquest acte és a les 12h.

16h Pintoresca cursa de «becerros» per una escollida quadrilla.

19h Balls populars.

22h Concert a l'Albereda.

Dies 26 i 27 igual programa que el dia 25.

Dia 28

Festes marítimes consistents en regates, cucanyes i d'homenatge al marino, consistent en el lliurament als festejats de llibretes d'estalvi, i balls a la part marítima.

22h Concert a la Plaça Carles III.

Dia 29

Diana, concerts al matí a l'Albereda.

16h Coso Iris a l'Albereda figurant inscrits bon nombre de cotxes.

22h dispar d'un gran castell de focs artificials i dispar de morterets com a final de festes³⁹.

El nom de Santa Cecília va ser comú a moltes bandes en aquells temps. A Tortosa també hi havia a l'època una banda anomenada Santa Cecília, i encara avui és un nom que comparteixen algunes bandes valencianes com les d'Ador, Albocácer, Alcácer, Alcalà de Chivert, Alfafara, Almenara, Alqueria de la Condesa, Atzeneta del Maestrat, Ayodar, Barx, Barxeta, Bellreguard, Benicàssim, Cabanes, Campo de Mirra, Canet lo Roig, Carcaixent⁴⁰, Castalla, Castellnovo, Cervera del Mestre, Chelva, Chera, Chilches, Cortes de Pallas, Cuevas de Vinromá i Cullera⁴¹. S'ha seguit l'ordre alfabètic de municipis amb bandes de música que incloïa Vicente Ruiz Monrabal en la seva obra i s'ha posat com a exemple les tres primeres lletres de l'abecedari, que per elles mateixes donen mostra de la gran quantitat d'entitats amb aquest nom⁴².

Una altra notícia musical referent a festes va aparèixer a l'*Heraldo de Tortosa* del 23 de juliol de 1929, on s'informava sobre la contractació de l'orquestrina "Pro Cultura" (de Tortosa) perquè amenitzés els concerts, vermut i balls que se celebrarien al cafè Novedades de Sant Carles de la Ràpita durant els dies 25, 26 i 27. Qui van contractar aquesta orquestrina eren, segons el diari, una

³⁹ *Heraldo de Tortosa*, 17.07.1929.

⁴⁰ A Carcaixent hi ha dues bandes. L'altra és la Lira Carcaixentina.

⁴¹ A Cullera hi ha dues bandes. L'altra banda és l'Ateneo Musical

⁴² RUIZ, Vicente. *Historia de las sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació. Vol. 1*. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1993, p. 22-25.

penya de joves de bona societat de Sant Carles de la Ràpita⁴³. Hi ha altres informacions sobre les festes però no aporten més informació sobre la participació de la banda⁴⁴.

El matrimoni d'Higinio Domingo i Primitiva Roca no va tenir fills i l'11 de setembre de 1918 l'esposa del mestre moria a la localitat⁴⁵. Don Pepe escrivia que el mestre va dirigir la banda fins l'any 1930 en què va morir, i que llavors el músic que en sabia feia de director fins que amb la guerra va desaparèixer la banda⁴⁶. En canvi, en l'article de Millan, s'afirmava que quan el mestre va morir la banda ja s'havia acabat però que en el seu enterrament Baptista Castellà va reunir els músics. En sortir de l'església van tocar una marxa fúnebre que van trobar damunt del piano del mestre, que ja havien tocat anteriorment i que era de repertori. Era una peça senzilla i arranjada pel mateix mestre⁴⁷. El 12 de febrer de 1930 moria el mestre⁴⁸, i el fet que els seus músics toquessin a l'enterrament permet establir la data aproximada del final d'aquesta banda en l'any 1930.

6.3.- El mestre Montfort i la Unión Musical San Carlos de la Rápita

A través de diversos testimonis de l'època s'ha pogut situar l'activitat d'aquesta banda entre l'any 1926 i el 1936. Les dates en què s'ha emmarcat aquest director són les referències límit en què aquest hauria pogut dirigir la banda d'acord amb les informacions disponibles. Hi ha diversos testimonis de músics que van tocar en aquesta banda o que van conèixer al mestre Montfort: Joaquín Miguel Balañá (1922), Agustín Forné Reverté, *Saparró* (1914), Joan Reverté Aixandri (1922) i Lluís Millan Roca (1913)⁴⁹. Tots ells van ser entrevistats en motiu del present estudi, i Agustí Forné, a més va deixar la seva memòria a la revista *Rápita* i altres.

⁴³ ACBEB, "Crónica", dins *Heraldo de Tortosa*, 23.07.1929.

⁴⁴ El *Correo de Tortosa* del dia 16 anuncia erròniament que les festes començaran el dia 26, mentre que el mateix diari del dia 19 anunciava que les festes començarien el dia 25, també erròniament. L'única dada interessant d'aquests dos dies és que el dia 19 s'indica que les festes serien en Honor Santíssima Trinitat i Sant Roc mentre que el dia 16 s'anunciaven en en honor a Sant Jaume (*Correo de Tortosa*, 16.07.1929 i *Correo de Tortosa*, 19.07.1929).

⁴⁵ RCSCR, Secció III, tom 20, foli 286, número 81.

⁴⁶ DON PEPE "Recordem", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 190, abril 1975, p. 11.

⁴⁷ MILLAN, Lluís. "Bandes de Música a la Rápita (I)", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

⁴⁸ RCSCR, Secció III, tom 25, foli 8, número 9.

⁴⁹ S'ha indicat la seva data de naixement. Es desconeix si algun d'ells ja ha traspassat.

El mestre Montfort era originari de Tortosa. Era de professió rellotger, encara que sabia tocar el clarinet⁵⁰. El mestre es va traslladar a Sant Carles de la Ràpita cap a l'any 1926⁵¹. El seu establiment estava a la planta baixa del pis on vivia, a la placa del Cóc, cantonada sud-est. Respecte la formació de la banda que va dirigir hi ha qui afirma que la banda la van formar uns quants aficionats⁵², o que va ser idea del propi mestre⁵³, però el fet que la banda estigués vinculada al Sindicat Agrícola de la localitat fa suposar que va ser una iniciativa conjunta entre aquest organisme, els músics i el director. Baptista Castellà afirmava que el mestre Montfort exercia de mestre de música a sou d'aquest Sindicat⁵⁴. Els alumnes anaven a aprendre solfeig allà on el mestre tenia l'establiment. No s'estudiava solfeig per molt de temps ja que els músics escassejaven, i tot i tenir pocs coneixements de seguida s'incorporaven a la banda⁵⁵. Respecte als instruments que van adquirir es desconeix si la major part els van adquirir els propis músics o el sindicat però en el cas particular de Joan Reverté el clarinet li van comprar a Tortosa els seus pares i va costar 27 duros i amb la funda 30⁵⁶.

Agustín Forné recordava que entre la joventut que aspirava amb il·lusió a ser músics i la participació i col·laboració d'homes que també havien estat músics temps enrere es va poder formar una petita banda. Va ser una tasca laboriosa, però es va aconseguir amb voluntat, vocació, afició i tenacitat. Per tant en aquell moment la localitat ja va disposar d'una petita banda⁵⁷, de la que qualsevol ciutat d'aquella època se sentia orgullosa, per amenitzar els actes religiosos i profans⁵⁸.

En aquella època tots els carrers de la localitat celebraven el Sant o Santa del seu carrer i acudien a la banda de música per a què alguns dels seus músics o xaranga anessin a amenitzar la festa⁵⁹. El nombre de músics que es solia anar a buscar era de cinc o sis⁶⁰. Eren característics d'aquestes festes

⁵⁰ Entre els anys 1934-35 va tocar a l'orquestrina de l'establiment Suís de la Ràpita (MILLAN, LL. "Bandes de Música a la Ràpita (I)", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25).

⁵¹ Data d'impressió de la primera fotografia de la banda, que es correspon amb la Figura 6.2.

⁵² L'article és una entrevista a Agustín Forné. (CASTELLA, D. "Vida local", dins *Ràpita*, núm. 275, maig 1982, p. 18-19).

⁵³ FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado por (Agustín Forné Saparró)", dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 65 i MILLAN, LL. "Bandes de Música a la Ràpita (I)", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

⁵⁴ AMR, Bautista Castellà, 1998.

⁵⁵ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁵⁶ FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado (III)", dins *Ràpita*, núm. 328, octubre 1986, p. 36.

⁵⁷ El text parla de "unos elementos necesarios" (FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado por (Agustín Forné Saparró)", dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 65.)

⁵⁸ FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado por (Agustín Forné Saparró)", dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 65.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado (III)", dins *Ràpita*, núm. 328, octubre 1986, p. 36.

els “pastisssets, coquetes, regañats, el porrón, [i] el carratell”⁶¹. Tot era per a tothom i més encara per als músics. Tothom ballava i el ball que mes demanaven i més els agradava ballar era una peça que es titulava “Santa Marta tiene un tren”⁶².

A les festes majors de l'època, quan la gent gairebé anava a dormir, sortia la banda i començava la “diana pasacalle”, i mig adormida la gent s'aixecava corrent a mig vestir i sortien al carrer per a veure passar la banda⁶³. Joan Reverté enumerava entre les actuacions que feien amenitzar les festes dels carrers, festes majors, ball i la celebració de l'1 de Maig. No recordava que fessin concerts i no anaven a cap altre poble a fer cercaviles. Sí que explicava, en canvi que a ells els reforçaven músics de Tortosa⁶⁴.

Quan arribaven festes feien al matí la diana cap a les 8.00 h i a la tarda anaven als bous. A la diana sempre tocaven Amparito Roca i Pepita Creus. Els bous començaven a les 15.00 h o les 16.00 h i els feien a la plaça Carles III. A la mitja part anaven a l'ajuntament a berenar. Hi havia un edifici com un quartet que feia de presó i accedien per una porteta de darrera l'ajuntament a la taulada d'aquest edifici i berenaven darrera al pati. Els posaven dos gibrells “greles”⁶⁵ molt grans amb amanida, fuets petits, etc. i quan acabaven de berenar tornaven a anar a la música. J. Reverté creu que no hi havia un president portaveu de la banda sinó que directament quedaven amb l'ajuntament així, i no té memòria de si l'ajuntament els pagava o no. No va conèixer mai que la dolçaina toqués amb la banda ni que la banda toqués a les sardanes⁶⁶.

De les informacions que aporta Agustín Forné es desprèn que la rondalla formava part de la banda, referint-se probablement als músics que la integraven: “[...] he sido un componente más de la misma⁶⁷ y claro está todo este tema está relacionado con la (Banda de Música), formaban parte de la misma, la Rondalla, una de las mejores que existían por aquí, del aquel entonces y sin olvidar a aquellos canto-autores-poetas que eran la maravilla y orgullo de nuestra real ciudad de San Carlos de la Rápita”⁶⁸.

⁶¹ FORNÉ, Agustín. “Agrupación Musical Rapitena. Recordando el pasado por (Agustín Forné Saparró)”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 65.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ FORNÉ, Agustín. “Agrupación Musical Rapitena. Recordando el pasado (II)”, dins *Ràpita*, núm. 327, setembre 1986, p. 38.

⁶⁴ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁶⁵ L'entrevistat utilitzava el mot “grele” amb el mateix significat que l'anterior i terme utilitzat a Sant Carles de la Rápita per designar el gibrell.

⁶⁶ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁶⁷ Es refereix a la banda.

⁶⁸ FORNÉ, Agustín. “Agrupación Musical Rapitena. Recordando el pasado (II)”, dins *Ràpita*, núm. 327, setembre 1986, p. 38.

Aquesta és la primera fotografia de la que es té constància i es va prendre al pati de l'ajuntament⁶⁹. Hi ha músics rapitencs però també músics tortosins⁷⁰. El mestre Montfort porta una americana fosca i camisa blanca i està a segona fila, darrera el nen que toca el triangle, que és Joan Reverté Aixandri. Al bombo i al bombardí hi ha els germans Arnau i a la caixa Joan Chalé Sánchez. Darrera de tot està Baptista Castellà, davant de la cortina de l'esquerra i a la seva dreta Joan Bordes⁷¹. Els músics tortosins solien reforçar la banda quan aquesta sortia⁷². Un d'ells era José Castelló Curto que tocava el trombó i que després va tenir un molí a la localitat⁷³.

Figura 6.2. La banda del mestre Montfort (1926). Font: AMR.

Darrera d'aquesta fotografia hi ha la inscripció “Carte Postale 1926”, i per tant aquesta és la data que s'agafa com a inici de l'agrupació. Això voldria dir que durant un temps van coincidir aquest grup i el del mestre Higinio. Quan el del mestre Higinio va deixar de funcionar, va ser la banda del mestre Montfort la que va amenitzar les festes.

⁶⁹ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁷⁰ AMR, Recull del testimoni de Baptista Castellà relatiu a la fotografia, maig 1998 (AMR. Baptista Castellà, maig 1998).

⁷¹ Diversos informants, principalment Joan Reverté Aixandri.

⁷² MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25

⁷³ AMR, Baptista Castellà, maig 1998.

A part d'actuar per festes, aquesta banda amenitzava el ball durant tot l'any en diumenge⁷⁴. Els músics rebien una petita remuneració⁷⁵. Joan Reverté recordava algun pagament d'una pesseta o trenta cèntims, però cal recordar que ell va començar a tocar a la banda els ferrets (el triangle) entre els sis o set anys i que cap als deu o onze anys va ser quan va agafar el clarinet. Davant els faristols dels músics hi havia uns cartrons petits on posava si era un vals o un pasdoble i els joves que volien ballar ja sabien el tipus de peça que el grup tocava⁷⁶. El local on assajaven i es feia ball va estar al carrer Jaume I el Conqueridor⁷⁷, durant un temps al carrer Sant Isidre número 78⁷⁸, i finalment a la plaça Carles III número 36, lloc on es va establir finalment el Sindicat Agrícola⁷⁹.

L'any 1931 hi ha notícia de grups que es van desplaçar a la localitat en motiu de festes majors. El dia de Sant Jaume de l'any 1931 l'Orfeó Tortosí es va traslladar a Sant Carles per donar un concert. Tant el *Correo de Tortosa* com l'*Heraldo de Tortosa* es van fer ressò d'aquest fet. El *Correo de Tortosa* explicava com la nit del mateix dia van donar una audició al camp d'esports de la localitat. Elogis dirigits particularment al jove director José Mª Valls i a la professora Maria Herrero. Dues de les peces van ser interpretades amb l'acompanyament de l'orquestra de Vinaròs⁸⁰. L'*Heraldo* només esmentava que l'Orfeó s'havia desplaçat a Sant Carles de la Ràpita per a donar un concert al camp d'esports de l'esmentada població i felicitava els directius de la naixent entitat i especialment al jove director Sr. Valls per la seva encertada direcció⁸¹.

Cap a l'any 1932-33 els membres de la banda va decidir fer-se els uniformes⁸². Joan Reverté ja apareix amb el clarinet, cosa que confirma les dates que donava Agustín Forné de la fotografia. La foto corresponia al dia que van estrenar els uniformes i la foto es va fer al carrer Sant Isidre, cap a l'actual número 78⁸³. És una de les fotos que conserven els familiars de músics que van tocar amb aquella banda cosa que mostra el valor sentimental que té per a ells, que la guarden fins i tot quan els seus familiars ja han traspasat.

⁷⁴ Baptista Castellà explicava que el ball es feia en diumenge (AMR, Baptista Castellà, maig 1998).

⁷⁵ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁷⁶ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁷⁷ Entrevista a Francisca Claravall Reverté, 06.12.2006 i Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁷⁸ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁷⁹ AMR, Baptista Castellà, maig 1998.

⁸⁰ *Correo de Tortosa*, 27.07.1931.

⁸¹ *Heraldo de Tortosa* 27.07.1931.

⁸² Forné diu que les dates són a grans trets, tot i que creu que no es separa molt de la data correcta. (FORNÉ, A. "Agrupación Musical Rapitena. Recordando el pasado (III)", dins *Ràpita*, núm. 328, octubre 1986, p. 36.)

⁸³ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

Figura 6.3. La banda de la Unión Musical San Carlos de la Rápita dirigida pel mestre Montfort. Font: *Rápita*, núm. 328, octubre 1986, p. 37. També cedida per Brígida Sánchez i Emília Rocafort Tamarit.

Agustí Forné explicava que els uniformes es van pagar amb molt d'esforç per part dels músics, igual que els instruments. No parlava de cap ajuda institucional. Per als membres de la banda va ser el dia més feliç que ningú es pogués imaginar. Semblaven cadets ja que portaven gorra blanca, visera negra, americana blau marí i pantalons i sabates blancs. Quan van començar la desfilada pels carrers, tot el poble els mirava. Va ser llavors quan es van adonar de l'esforç i sacrifici que havien de fer perquè la banda de música pogués tirar endavant⁸⁴. Era qüestió de fe, vocació, interès i voluntat. Ells mateixos es deien que tot fos per la música, i en qualsevol circumstància la banda formava. S'anaven seguint les coses tal i com es presentaven⁸⁵.

És important la inscripció que figura dins del bombo, ja que és el nom de la banda: "Unión Musical San Carlos de la Rápita". Aquesta prova és molt important per descartar que la banda que dirigia el mestre Montfort fos la Santa Cecília que apareixia en el programa de festes de l'any 1929, a menys que canviés de nom en posterioritat. A més, també mostra discrepància amb la informacions de *Les*

⁸⁴ FORNÉ, Agustín. "Agrupación Musical Rapitena. Recordando el pasado (III)", dins *Rápita*, núm. 328, octubre 1986, p. 36.

⁸⁵ *Ibidem*.

bandes de música a les comarques de Tarragona, i *La Guerra Civil a la Ràpita* on s'afirmava que la Unión Musical San Carlos de la Ràpita era una banda diferent de la Banda de Música del Sindicat que dirigia el mestre Montfort. Tot i això, sí que és cert que en aquell temps hi havia dues bandes a Sant Carles de la Ràpita, ja que al cap de poc temps de fets els uniformes⁸⁶, es va formar la banda del sindicat "Sant Elm" dels carregadors del moll⁸⁷, la qual es tractarà en el següent apartat.

Aquesta és la darrera fotografia de la banda Unión Musical San Carlos de la Ràpita. Es va fer a la porta del sindicat i ja no estan els músics que van marxar a l'altra societat. Correspon a un dia de Sant Antoni que feia molt de mestral⁸⁸.

Figura 6.4. La banda del mestre Montfort. Cedida per Francisca Claravall Reverté.

No es fa referència a aquesta banda en cap programa ni crònica de festes de l'època, tot i que cal recordar que no hi ha el programa dels anys 1926 i 1930 ni informació musical en les referències entre l'any 1927 i fins l'any 1933 inclòs. L'única excepció és el programa de l'any 1929 ja analitzat. En les mateixes dates que aquest programa (mes de juliol) va aparèixer una notícia independent de

⁸⁶ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁸⁷ MILLAN, Lluís. "Bandes de Música a la Ràpita (I)", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

⁸⁸ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

les festes d'aquell any que informa de la participació d'una banda de la localitat en la rebuda del capità general de Catalunya don Emilio Barrera. Aquest va fer un viatge a la comarca per inaugurar el nou servei d'aigües d'Alcanar i, acompanyat pel governador civil de la província José J. De Lassaletta i per l'Assembleista Nacional cap de la Unió Patriòtica de la província Joaquín Bau, van passar per Amposta i després per Sant Carles de la Ràpita, abans d'arribar a Alcanar:

“LLEGADA A SAN CARLOS. El vecindario de la real ciudad, sus autoridades todas, los Gremios de obreros carreteros “La Unión”, con su bandera, banda de música, marinos y cuanto hay de significación en la ciudad, se habían congregado en la plaza de Carlos III, esperando el paso del capitán general. [...]”⁸⁹.

Tot i que el text es pot interpretar de diferents maneres, sembla evident que la banda de música era la que pertanyia al gremi “La Unión”, ja que si hagués estat la banda municipal aquesta hagués anat darrera de les autoritats. Al gremi de carreters pertanyien els propietaris de carros, els quals seguien un sistema de torns per transportar les mercaderies dels molins, dels vaixells, etc.⁹⁰, i pertanyia al sindicat agrícola de la població, tal i com s'explicava en el Capítol 3.

Amb la proximitat de la guerra la banda es va desfer. Hi havia músics que havien marxat amb el nou grup format al sindicat “San Telmo”, s'havia proclamat la república i van cridar uns quants músics per fer el servei militar⁹¹. Quan va arribar la guerra Montfort va marxar⁹². En el temps de la guerra va haver una requisa d'instruments⁹³. A més, Joan Reverté explicava com els van entrar a casa i li van prendre el clarinet. Quan es va tornar a fer la banda després de la guerra, ja no es va reincorporar: explicava que havia perdut gairebé el solfeig i no tenia l'instrument⁹⁴. Quan es va acabar la guerra els mateixos músics de la banda anterior van ser els que el van anar a buscar⁹⁵. També van anar a buscar a Joan Chalé Sánchez que va reprendre l'activitat⁹⁶.

⁸⁹ ACBEB, “Jornada Patriòtica. Viaje del capitán general a esta comarca. Llegada a San Carlos”, dins *Correo de Tortosa*, 16.07.1929.

⁹⁰ Consulta a Manuel Noguerón Cera, 15.11.2015.

⁹¹ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁹² Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

⁹³ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

⁹⁴ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Entrevista a Francisca Claravall Reverté, 06.12.2006.

6.4.- La banda de la societat Sant Elm i el mestre Leopoldo Segarra Miquel (1932)

La banda de la societat Sant Elm va tenir una durada molt efímera i se'n coneixen molt poques dades sobre la seva estructura components i direcció. Aquesta agrupació estava vinculada al Sindicat Sant Elm, societat dels carregadors del moll⁹⁷. Els testimonis consultats no saben qui feia de director d'aquesta altra banda⁹⁸, però hi ha constància que Leopoldo Segarra Miquel va ser nomenat director a Sant Carles de la Ràpita l'any 1932 i per tant ho hagués pogut ser d'aquesta agrupació.

La única informació sobre el seu nomenament apareix al llibre de Josep-Joaquim Esteve *C.I.A.C. Música, Cultura i Societat a la Vall d'Uixó*. En l'apartat en què l'autor parla dels compositors locals de Vall d'Uixó, apareix Leopoldo Segarra Miquel, i dintre de la seva biografia, el fet d'haver estat director de diferents bandes, entre elles la de Sant Carles:

“Segarra Miquel, Leopoldo (1889-1952). Músic, director i compositor. Nasqué a la Vall d'Uixó l'any 1889. S'inicià en el món de la música de la mà del mestre Fulgencio Badal, començant amb la flauta i després amb el violí. Perfeccionà els seus estudis de violí amb Joaquín Monzonís i el catedràtic Benjamín Lapiedra. Des de 1916 a 1922 fou director de la banda *Unió Filharmònica* d'Amposta (Tarragona), essent el seu primer director. El 1924 fou nomenat director de la banda d'Alfondegulla (Castelló) i aquest mateix any començà a dirigir la banda de música de Jesús i Maria, fins l'any 1932, en què fou nomenat director de la banda de Sant Carles de la Ràpita (Tarragona), on fundà una orquestra de Ball. A la Vall d'Uixó fundà i dirigí les orquestres *Pleyel*, *Popeye* i *Noyescas*, en les quals tocava el violí. Compongué diversos pasdobles i marxes. Morí a la Vall d'Uixó el 16 de febrer de 1952”⁹⁹.

El fet que dirigís una banda a la Ràpita i que es desconegui el nom de la banda del sindicat Sant Elm fa relacionar el mestre Leopoldo Segarra amb aquest grup. No apareix informació sobre aquest director en cap document que faci referència sobre les bandes de música de Sant Carles de la Ràpita directament, ni als diaris consultats d'aquest any. Així per exemple al *Correo de Tortosa*¹⁰⁰ i el diari

⁹⁷ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

⁹⁸ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

⁹⁹ ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixó*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003, p. 151-152.

¹⁰⁰ *Correo de Tortosa*, 29.07.1932.

*El Pueblo*¹⁰¹ es parla de vegades d'actes relacionats amb les festes de Sant Carles de la Ràpita però en cap cas apareix el programa de festes complet de l'època ni s'esmenta cap agrupació musical o el seu director. En canvi Joan Reverté recordava una persona que es deia Leopoldo que venia de la part de València i tenia diversos fills. Amb un dels seus fill va ser la primera vegada que va veure tocar la bateria, perquè a Sant Carles es tocava per separat el bombo i la caixa¹⁰². Agustín Forné també recordava que Leopoldo Segarra tenia una petita orquestra a la localitat que tocava al del local del Duch¹⁰³. El del Duch era el lloc on va estar el cine a la cruïlla sud del carrer Sant Isidre i Arsenal (Sant Isidre, 39), que els veïns del poble anomenaven “cine de dalt”.

Tot i la coincidència amb el nom, el Leopoldo que esmentava B. Castellà entre els anys 1910 i 1920 era moliner i tocava el clarinet¹⁰⁴, mentre aquest darrer es dedicava únicament a la música i tocava la flauta i el violí.

Les dues bandes que havien a la localitat celebraven la festa de l'1 de maig en indrets diferents. La banda Unión Musical San Carlos llavors celebrava la festa del “mayo” a la zona de la platja anomenada “les delícies”¹⁰⁵. En canvi els membres del sindicat Sant Elm anaven a l'altra part¹⁰⁶, anomenada “les Carolines”¹⁰⁷, situada a l'entrada de la localitat, pel carrer Sant Josep, on estaven els “sequesos”, lloc on s'assecava l'arròs.

Joaquín Miguel també situava dues bandes a la localitat. A una d'elles l'anomenaven popularment la dels esquiroles. “Els esquiroles” estava formada per la gent del poble rica i era la banda dels de dretes. Se'ls hi deia així perquè l'uniforme dels d'aquesta ideologia semblava que portessin cua com els esquiroles. Aquesta formava on està el restaurant Suís, carrer Fonda Vella, al del Sr. Benito Tafalles¹⁰⁸. I la de Montfort a l'ajuntament. Eren contraries¹⁰⁹.

El dia 1 de maig “el Mayo” s'anava a berenar. Segons J. Miguel per tal de no trobar-se, a part de celebrar-ho cadascú a un lloc, ho celebraven dies diferents. Els d'esquerres ho celebraven el dia 1 a la platja. Altres denominacions del mateix lloc o zona són als hortets, a les delícies o al d'Isidre. Els

¹⁰¹ *El Pueblo*, 14.07.1932.

¹⁰² Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

¹⁰³ Entrevista a Agustí Forné Reverté (Saparró), 03.03.2006.

¹⁰⁴ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

¹⁰⁵ Entrevista a Joan Reverté Aixandri, 02.02.2008.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

¹⁰⁸ Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

d'esquerres era la banda de Montfort. L'altra banda, “els esquiroles” ho celebraven el dia 2 a les Carolines, allà als “sequesos”¹¹⁰.

Joaquín Miguel ho situa l'any 1931, temps de la república. Els de la república anaven a fer “el mayo” als hortets, les delícies perquè tenien privilegi i escollien ells a la platja perquè era més bonic. Feien un acte i anaven a fer un berenar i anaven la banda i l'ajuntament i gent del sindicat. Ell diu que la banda de Montfort ja havia de ser de l'ajuntament perquè portaven uniforme¹¹¹.

Baptista Castellà també citava dues bandes a la localitat. Ho feia entre l'any 1920 i 1936, i per les seves paraules, s'entén que aquestes eren molt reduïdes:

“Quan venia l'1 de Maig, «el Mayo», sortia la Banda de Música del Sindicat «Sant Elm» dels carregadors del moll. Era un dia de molta festa.

Els uns sortien cap a les Carolines. Els altres cap al Mas d'Isidre.

I és que hi havia dues bandes de música: la de «dretes» i la de les «esquerres». En la pràctica, entre les dues probablement no se n'hauria pogut fer ni mitja d'una banda tal com cal”¹¹².

L'any 1961 escrivia a la revista *Ràpita* un subscriptor de fora de la localitat, que signava J. C., fent un recull de les seves impressions quan va arribar per primera vegada a la localitat trenta anys abans. Entre els aspectes que comentava, estaven la festa del 1er de maig i les bandes de música:

“La fiesta del 1º. De mayo.- Esta fiesta, en aquella época, daba lugar en muchos lugares de España a desórdenes y luctuosos sucesos. En San Carlos se reunían las diferentes orquestas o bandas de música, desfilaban por las calles y se encaminaban a las playas. Los rapitenses, modelos de padres de familia, con sus grandes cestas de comida, la *dona* y *els xiquets* iban tras la música a pasar el día en la playa o en el campo en un afán de cordialidad y de verdadera camaradería”¹¹³.

El mateix que a Sant Carles de la Ràpita, on cada tendència ideològica tenia centre de reunió i una banda, va passar a moltes localitats. Per exemple a la Galera (Montsià), l'any 1927 hi havia al

¹¹⁰ Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² MILLAN, Lluís. “Bandes de Música a la Ràpita (I)”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 491, maig 2000, p. 24-25.

¹¹³ J. C. “San Carlos hace treinta años”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 22, abril 1961, p. 16.

mateix temps la banda de música del Centro¹¹⁴, l'Armonia Galerense, i la banda de música del Sindicat, Unión Musical Agrícola¹¹⁵.

6.5.- El bienni de la República (1934-1936)

Durant aquests anys hi ha poques notícies sobre les bandes locals. Hi ha disponibles els programa de festes dels anys 1934 i 1935 i altres referències sobre les festes i les bandes de música que les van amenitzar. Cap de les dues bandes esmentades en aquesta documentació pertanyien a la localitat. De totes maneres sí que hi ha testimoni de la participació d'una banda local en un enterrament l'any 1936, reforçant de nou la hipòtesi de contractació de bandes més importants que la pròpia per donar vistositat a les festes.

El programa de festes de l'any 1934 va aparèixer a l'especial sobre la Guerra Civil que la revista *Ràpita* va publicar el mes de juliol de 1986. No s'especifica quina banda va amenitzar els actes però aquesta informació va aparèixer en les referències a les festes majors aparegudes al diari *El Pueblo*. El dia 14 de juliol 1934 aquest diari anunciava les festes de la localitat del dia 25 al 29 exclosos¹¹⁶ i, després d'enumerar breument tots els tipus d'actes que hi hauria, explicava que amenitzaria els actes “la renombrada banda «Lira Ampostina»”¹¹⁷. En el *Correo de Tortosa* s'anunciava les festes del 24 al 29 de juliol inclosos i s'informava que serien amenitzades per una banda de música molt famosa que aniria a l'efecte però no s'especificava el nom de la banda¹¹⁸.

La banda apareix esmentada únicament en la cercavila del dimarts 24 a les 19.00 h tot i que la resta de dies hi ha anunciada una diana a les 6.00 h que ben segur feia la mateixa agrupació. El dies 24 i 26 també es parla d'una serenata a les 22.00 h i els dies 25, 27, 28 i 29 d'un concert a la mateixa hora (22.00 h) que tot fa pensar que també eren interpretats per la banda contractada¹¹⁹.

¹¹⁴ Centro obrero de Unión Patriótica, abans anomenat Agrupación Republicana é Instructiva. (FERRERÓ, Joan Ramon; BAYLACH Miquel G. *La Galera. Fets i gent*. La Galera: Fundació Amics de la mare de Déu de la Galera, DL 1998)

¹¹⁵ FERRERÓ, Joan Ramon; BAYLACH Miquel G. *La Galera. Fets i gent*. La Galera: Fundació Amics de la mare de Déu de la Galera, DL 1998.

¹¹⁶ Hi ha una errada perquè en el programa que apareixia a la revista *Ràpita* hi ha actes des del 24 de juliol fins al 29 inclòs. (“Programa de Festes Juliol 1934”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, Juliol 1986, p.15)

¹¹⁷ *El Pueblo*, 14.07.1934.

¹¹⁸ *Correo de Tortosa*, 21.07.1934.

¹¹⁹ El concert del diumenge 29 s'anunciava de 10 a 12 de la nit. (“Programa de Festes Juliol 1934”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, Juliol 1986, p.15).

Programa de festes majors de Sant Carles de la Ràpita de l'any 1934¹²⁰.

“Dimarts 24

19h Cercavila per la Banda de Música i repic de campanes

22h Serenata a la Plaça de Carles III

24h Rondalles

Dimecres 25

6h Diana

10h Repartiment de bons als pobres

11h Entrada de les vaquilles

15h Corrida de vaquilles

17.30h Interessantíssim partit de futbol entre el Casal Barcelonista i l'equip local, campió de la província

22h Concert

Dijous 26

6h Diana

11h Entrada bous

15 Corrida de bous

17.30h Segon interessantíssim partit de futbol entre els mateixos equips del dia anterior

22h Serenata

Divendres 27

6h Diana

6.30h Sortida cursa ciclista

9.30h Arribada cursa ciclista i repartiment de premis

10h Cucanyes, carrera de tines i palos. Curses de natació per a nens.

16h Carrera ciclista de cintes

17h Olles i carreres sobre barrils i nens en sacs

22h Concert

¹²⁰ El programa estava en català. S'ha transcrit tot literalment excepte la indicació horària en què s'ha fet servir el sistema estàndard internacional de 24 hores.

Dissabte 28

6h Diana

10h Lliurament pels senyor Alcalde de la llibreta d'estalvi al pare del nen i nena que hagi nascut durant les 24 hores del dia 25

11h Entrada bous

16h Correguda de bous

22h Concert

Diumenge 29

6h Diana

9h Regates de muletets, bous i puntons

12h Entrada bous

16h Corregudes de bous

22h Elevació de globos i crea d'un castell de focs

22-24h Concert

24h Traca final”¹²¹.

El diari *El Pueblo* també s'informava de la contractació a Sant Carles de la Ràpita de la popular orquestrina “Procultura” de Tortosa, que dirigia el mestre senyor Ripoll. L'entitat que l'havia contractat per tal d'amenitzar els concerts i ballables, que tindrien lloc a l'esmentada població, amb motiu de les festes majors era “La Rapitenca”¹²², instal·lada als espaiosos salons del cafè d'en Ramon Duch¹²³. A petició de la pròpia entitat, el mestre senyor Ripoll inclouria al faristol, en la part concertista, les peces musicals i seleccions de les obres *Poeta y Aldeano*, *Los Gavilanes*, *Bohemios*, *Gigantes y cabezudos*, *La Dolorosa*, etc¹²⁴.

La mateixa orquestrina també era contractada en diferents moments de l'any per d'altres associacions. Així Joaquín Miguel recorda com el seu pare era soci del sindicat i que que abans de la guerra, els anys 1934, 35 i 36, l'orquestrina “Procultura” anava els diumenges a Sant Carles a tocar al sindicat per als seus socis. Miguel recordava que en aquesta orquestrina hi havia dues o tres dones tocant.¹²⁵

¹²¹ “Programa de Festes Juliol 1934”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, juliol 1986, p.15.

¹²² En una altra notícia del mateix diari referent a les festes majors en lloc de parlar de l'entitat “La Rapitenca” es parla de la “Societat Recreativa Rapitenca” *El Pueblo* 25.07.1934.

¹²³ A la notícia posa “Buch”, però es té certesa que fa referència a “Duch”, empresari local que posseïa un establiment.

¹²⁴ *El Pueblo*, 20.07.1934 (darrera part gairebé traduït fidelment)

¹²⁵ Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

L'altre any en què hi ha informació sobre festes és l'any 1935. En aquest cas hi ha tant el nom de la banda que va amenitzar les festes com el programa complet. Les festes van anar del 24 al 27 i la banda que va amenitzar les festes era la banda militar del Regiment número 18 de Tarragona, que dirigia l'eminent músic major, capità senyor Velez¹²⁶. Aquesta era la banda de música del Regiment d'infanteria d'Almansa¹²⁷. Segons la crònica de festes aquesta havia estat molt aplaudida en cadascuna de les seves actuacions.

El programa de festes de l'any inclou un gran nombre d'actuacions on intervé la banda. El dimecres 24 a les 19.00 h té lloc l'arribada de la banda militar del Regiment número 18 de Tarragona, que dirigeix l'eminent músic major, capità senyor Vélez amb la posterior cercavila a les 19.30 h. Els dies 25, 26 i 27 s'anuncien fent les dianes a les 6.00 h i els concerts a les 22.00 h a la plaça Major. El fet que aquí s'esmenti la banda a la diana i als concerts corrobora que en èpoques anteriors, que no s'especificava que la banda fes la diana i el concert, també fossin aquestes actuacions pròpies de la banda.

Programa de festes majors de Sant Carles de la Ràpita de l'any 1935¹²⁸.

“Dies 24 al 27 de juliol

Dimecres 24

12h repic general de campanes

19h arribada de la banda militar del Regiment núm. 18 de Tarragona, que dirigeix l'eminent músic major, capità senyor Vélez.

19.30h cercavila per aquesta banda

20h inauguració de l'enllumenat extraordinari a la plaça Carles III i carrers de Sant Josep, Sant Isidre i Sant Francesc.

22h recorreran la població diverses rondalles típiques

Dijous 25

6h Diana per la banda militar

9h Repartiment de bons de pa, carn i arroç, i metàl·lic als pobres de la localitat

¹²⁶ *Correo de Tortosa* 23.07.1935.

¹²⁷ *Correo de Tortosa* 27.07.1935.

¹²⁸ El programa estava en català. S'ha transcrit tot literalment excepte la indicació horària en què s'ha fet servir el sistema estàndard internacional de 24 hores.

11h Enderrocament d'una de les cases situades al lloc que ha d'ocupar el mercat.
17h Gran partit de fútbol entre la “U. S. Rapitenca” i un potent equip de Barcelona.
22h Concert per la banda militar, a la plaça major.

Divendres 26

6h Diana per la banda militar
6.30h sortida dels corredors per a la Cursa Ciclista comarcal, en la que es disputaran els premis següents: 1er premi 100 pessetes; 2on premi 50; 3er 25 i un de 5 pessetes per al darrer classificat.
10.30h Arribada dels corredors de la cursa ciclista i lliurament de premis als guanyadors.
11h Entrada dels braus que s'han de torear per la tarda
16h Gran cursa de braus.
22h Concert per la banda militar a la plaça Major

Dissabte 27

6h Diana per la banda militar
12h Entrada dels braus per a la cursa de la tarda
16h Gran Cursa de Braus
22h Concert per la banda militar a la plaça Major
23h Crema d'un magnífic castell de focs d'artifici, a la plaça de Carles III
24h com a final de festes “disparo” d'una gran traca.

Durant totes les festes es celebraran lluits balls de Societat a diversos locals d'aquesta ciutat.

Nótula.- La comissió es reserva el dret d'alterar l'ordre d'aquests actes per al millor desenvolupament de les festes”¹²⁹.

Tot i que a Sant Carles de la Ràpita és la primera referència que hi ha de la participació d'una banda militar en festes, se n'han trobat altres exemples, com pot ser la participació d'aquesta mateixa banda del regiment d'Almansa a les festes de la Cinta de Tortosa del mateix any¹³⁰.

¹²⁹ *Correo de Tortosa* 23.07.1935.

¹³⁰ “La banda del Regiment d'Almansa a Tortosa”, dins *Ara* 06.08.1935.

Agustín Forné dóna en els seus articles una visió general del que era la cultura i la música a la localitat abans de 1936: “[así continuaban las cosas, las actuaciones de les banda de música, la charanga en las fiestas de las calles, la rondalla con los canta-autores, poetas, guitarras, acordeones, panderetas, castañuelas, jotas por parte de aquella modesta familia así seguía San Carlos hasta el año 1936 [...]”¹³¹.

6.6.- Dels inicis de la Guerra Civil Espanyola fins a l'entrada de l'exèrcit nacional a la localitat

Ja dins del període bèl·lic es troba la darrera referència a una banda local fins després de la Guerra. Aquesta està relacionada amb l'enterrament de l'alcalde Balada l'any 1936. Joan Balada Sánchez (1898-1936) va morir d'un accident d'automòbil el 12 de setembre de 1936. A *La guerra Civil a la Ràpita* s'afirmava que “En un principi es va creure que havia mort a causa d'un atemptat i no d'un desgraciat accident”¹³². L'alcalde tornava “d'un viatge de la Comissió Arrossera del Baix Ebre de Tortosa, de la que Balada en formava part com a president el Sindicat Agrícola Local”¹³³.

Figura 6.5. Enterrament de l'alcalde Joan Balada (1936). Font: AMSCR.

Com es pot veure en la fotografia hi ha una música, encapçalada pel bombo. En el mateix llibre s'esmenta la banda com a part de la comitiva, tot i que no se n'esmenta el nom si és que en tenia¹³⁴. A la revista *Ràpita* va sortir una altra fotografia que sembla més il·lustrativa de la banda que hi ha participar¹³⁵.

¹³¹ FORNÉ, Agustín. (Saparró) “Agrupación Musical Rapitenca. Recordando el pasado”, dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 48.

¹³² PITARCH, Josep; CARLES, Paco. “Mort de l'alcalde Balada”, dins *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy, 2014, p. 138.

¹³³ *Ibidem*, p. 36.

¹³⁴ *Ibid.*, p. 138.

¹³⁵ CARLES, Paco. “Talment com érem”, dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 2.

TALMENT COM ÉREM

Paco Carles i Guàrdia

Foto cedida: Secundino Forcadell Balada

Figura 6.6. Participació de la banda de música a l'enterrament de l'alcalde Joan Balada (1936). Font: *Ràpita* núm. 440, febrer 1996, p. 2.

I seleccionant i ampliant la part de la fotografia que surt la banda:

Figura 6.7. La banda a l'enterrament de l'alcalde Joan Balada (1936).

La banda està formada per tres columnes d'unes sis files, per tant divuit músics, ja que a la part de darrera, seguint les files sembla que van persones sense instrument. Aquesta banda no porta l'uniforme que portava la banda del mestre Montfort. En entrevista a familiars de José Cruelles Guardia, *Batiste de Morro*, recordaven que el seu pare els explicava que havien anat a aquest enterro¹³⁶.

¹³⁶ Entrevista a la família Cruelles-Rosales.

7.- Finals de la Guerra Civil i època de Guillermo Cantallops Barceló

7.1.- Introducció

Després dels anys de la Guerra Civil en què molts rapitencs van ser mobilitzats i d'altres van haver de marxar per les circumstàncies de la guerra, poc a poc es va anar establint una certa normalitat¹. La gent va anar tornant a la localitat i de nou hi ha notícia de la celebració de festes majors.

Aquest capítol és de màxima importància dintre la tesi perquè és en aquest període on es forma i constitueix la banda de música actual de la localitat, l'Agrupació Musical Rapitenc. El mestre de l'Escola Nacional Graduada Guillermo Cantallops Barceló va ser destinat a Sant Carles de la Ràpita l'any 1942 i en posar de manifest al consistori la seva titulació musical, se li encomana la tasca de refundar la banda de música. Així, va ser l'encarregat de constituir el que va començar sent una banda municipal i que l'any 1946 es va convertir en la societat musical que s'ha mantingut de manera ininterrompuda fins l'actualitat.

La banda actual té els seus orígens en una sèrie de músics que hi havia abans de la guerra i que havien tocat amb el mestre Higinio Domingo Romeu i/o el mestre Montfort. Gràcies a la seva afició, a l'interès del consistori del moment i del mestre Guillermo Cantallops Barceló, aquests es reagrupen i, juntament amb els músics que formarà el mestre Cantallops, sortiran al carrer de nou.

7.2.- Sant Carles de la Ràpita en la postguerra i primera fase de la Segona Guerra Mundial (1939-1942)

La postguerra van ser temps difícils per a la població. Es començava llavors la Segona Guerra Mundial i, tot i que Espanya no hi va participar, sí que hi va col·laborar econòmicament amb l'exèrcit Alemany. La població no tenia diners i apareixen les cartilles de racionament. Amb la

¹ Per tot allò relacionat amb la Guerra Civil a la Ràpita vegeu PITARCH, Josep; CARLES, Paco. *La Guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Impremta Jordi Dasso, 2014.

guerra els pobles s'havien quedat amb dones, nens, gent gran i sense homes, alguns dels quals anirien tornant poc a poc. Molta gent no tenia estudis, es va perdre la llibertat d'expressió i alguns dels que havien tingut vinculació amb la ideologia republicana eren denunciats i sovint perseguits pel règim franquista.

Dintre d'aquest escenari, la cultura no era la prioritat més immediata, per bé que sí que es tenia interès en tenir una banda de música i es contractaven grups musicals que amenitzaven les festes, ja que no hi havia moltes més distraccions. La importància que es donava a la cultura en aquell temps queda patent si s'analitza les comissions que va haver dintre dels diferents governs de l'època i en comparació amb els de l'època anterior.

En l'acta del dia 26 d'octubre de 1936 es constitueix, per ordre de la Generalitat, el nou consell², i s'erigeix com a president -equivalent a l'actual càrrec d'alcalde- Miquel Carcellé. En l'acta de 5 de novembre de 1936, s'acordava que hi hauria sis conselleries, una de les quals la de cultura, que constaria de 2 consellers:

“el nombre de conselleries permanents necessàries per a l'administració municipal és el de sis, les quals es denominaran: de Treball; d'Economia; de Sanitat i d'assistència social; d'Agricultura; de Cultura i de Defensa i Seguretat, i estaran formades per quatre consellers la primera, quatre la segona, dos la tercera, tres la quarta, dos la cinquena i dos la sisena”³. Els consellers de cultura van ser Josep Ferrando com a president i Camil Zaragoza⁴.

El 19 d'abril de 1938 les tropes franquistes van entrar a la localitat⁵. El 25 d'abril de 1938 es constitueix el nou Ajuntament però només s'especifica els càrrecs d'alcalde-president interí, el de secretari i el de gestors⁶. Dos dies després, el 27 d'abril, es va celebrar un altre ple en què es va fer la distribució per conselleries. En aquest cas la conselleria de cultura la va portar l'alcalde mateix, Ramón Torné Balagué, que ostentava la presidència i la conselleria de cultura⁷. El dia 26 de juliol de 1938⁸ es nomena una nova comissió gestora amb tres tinents d'alcalde i el dia següent es reparteixen els membres restants de la comissió gestora en sis conselleries, entre elles la de Serveis

² AMSCR, *Acta del Ple del Consell Municipal*, 26.10.1936.

³ AMSCR, *Acta del Ple del Consell Municipal*, 05.11.1936.

⁴ *Ibidem*.

⁵ PITARCH, Josep; CARLES, Paco. “Mort de l'alcalde Balada”, dins *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso, 2014, p. 36.

⁶ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 25.04.1938.

⁷ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 27.04.1938.

⁸ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 26.07.1938.

Municipals, Propaganda i Cultura, a càrrec de Manuel Castellá Borrell⁹. L'1 de març de 1939 es va modificar l'estructura de les comissions i ja no apareix la paraula cultura dintre de cap conselleria. Manuel Castellá Borrell s'encarregarà d'Instrucció Pública. Ni en la remodelació¹⁰ del govern municipal el 22 de novembre de 1939¹¹ ni en la del 14 de maig de 1940¹² ni en la del 21 de març de 1945¹³ apareix cap comissió encarregada de cultura.

7.3.- Notícies musicals des de l'entrada de l'exèrcit Nacional fins l'arribada de Guillermo Cantallops Barceló

Els nacionals van entrar a la localitat el 19 d'abril de 1938. Hi ha una “acta de constitució” del dia 25 d'abril de 1938¹⁴. En el temps que aquests van arribar van portar amb ells una banda de música militar. Hi ha una fotografia d'una banda militar en rotllana que podria ser la banda en qüestió¹⁵. Només una de les persones entrevistades ha pensat que la imatge podria correspondre a aquesta banda mentre que la resta desconeixien quina banda podia ser.

Mª Cinta Barberà Amaré situava aquesta fotografia a la cruïlla entre la Plaça de Carles III i la plaça del Cóc, gairebé entre el Cóc i l'Ajuntament. A la plaça Carles III gairebé fent cantonada amb la Plaça del Cóc, vivien els de la falange. D'allà sortien i es col·locaven i passaven per tot el poble, parant de tant en tant. De vegades tocaven a la plaça del Cóc. La Figura 7.1 mostra una fotografia que a l'entrevistada li sembla que era al costat de la plaça del Cóc, aproximadament l'any 1938-39. Comentava que els de la falange van estar molt de temps a la localitat fins que tot es va calmar i ja se'n van anar. La majoria dels membres d'aquest grup eren forasters però també hi havia algun veí del poble. Tenia una funció propagandística. Anava gent molt gran i també hi van participar alguns joves del poble¹⁶.

⁹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 27.07.1938.

¹⁰ En les remodelacions solia canviar també el president de la comissió gestora municipal -l'alcalde- però aquí només es reflecteix la informació referent a la conselleria de cultura.

¹¹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 22.11.1939 i 23.11.1939.

¹² AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 14.05.1940.

¹³ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 21.03.1945 i 25.03.1945.

¹⁴ “Actes Oficials del nostre Ajuntament”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, juliol 1986, p. 34.

¹⁵ Entrevista a Mª Cinta Barberà Amaré, 03.01.2009.

¹⁶ *Ibidem*.

Figura 7.1. Actuació de la banda a la plaça del Cóc (any 1938-39). Cedida per Daniel Gasparin.

Per tenir altres notícies musicals posteriors a l'entrada de les tropes Nacionals a la localitat, s'ha d'anar a buscar les festivitats que aquests van instaurar. Les festes que es van començar a celebrar l'any 1938 venien donades fonamentalment per les commemoracions de victòries del bàndol guanyador. La informació dels anys 1938 i 1939 arriba fonamentalment en forma de bans. Entre les festes que es van celebrar en aquella època està per exemple el dia 2 de maig, que es va declarar festa nacional, tal i com ho va anunciar el Comandant Militar de la localitat en el ban del mateix dia¹⁷. Una altre dia que es va declarar festa nacional l'any 1938 va ser l'1 d'octubre, pel segon aniversari de la proclamació com a Cap de l'Estat del general Franco¹⁸. L'any 1939, es declara festa nacional el dia 19 d'abril per commemorar la data de “Unificación y liberación” de la localitat¹⁹. La comissió gestora municipal va acordar cooperar a la brillantor de les festes de caràcter nacional que tindrien lloc els dies 14 i 15 de maig de l'any 1939 en commemoració de la victòria²⁰. L'any 1941 es va obrir una subscripció popular per sufragar les despeses de la commemoració del 19 d'abril²¹.

¹⁷ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 02.05.1938.

¹⁸ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 30.09.1938 (L'any 1939 a aquest dia se l'anomena “Dia del Caudillo”) i AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 30.09.1939.

¹⁹ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 18.04.1939.

²⁰ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 28.04.1939.

²¹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 16.04.1941.

Tot i que en cap ban es fa referència a una banda de música, sí que hi apareix informació relacionada amb música. El ban del 27 de maig de 1938, fet públic en nom de “Don Eduardo Meseguer Merin, capitán de ingenieros y comandante militar de la plaza de San Carlos de la Rápita”, mostrava el descontentament d'aquest per diversos fets, tals com que no es saludés de manera adient als militars i que hi hagués establiments, industrials i professionals que cobressin preus massa alts. El ban mostra el disgust perquè la població estigués fent poc cas del ban de l'1 de maig que obligava a saludar amb el braç en alt i mà estesa a tots els caps i oficials de l'exèrcit i marina i molt especialment a les autoritats militars i civils d'aquella plaça. També recordava que l'*Himne de la Legió*, el *Cara al sol* i la *Marxa d'Oriamendi* s'havien de sentir amb tot el respecte, també amb el braç en alt i l'*Himne Nacional* i el pas de la Bandera s'havien de presenciar de la mateixa manera però amb el cap descobert²².

El dia de Corpus de 1938 es va fer una processó i en el ban del dimarts 14 de juny es demanava als veïns que possessin domassos a les cases i que assistissin als actes²³. El dissabte 25 de juny es demanava als veïns de la Plaça Major i carrer Sant Francesc, Sant Pere i Sant Rafel adonessin les seves cases amb domassos i banderes i escombressin i reguessin els carrers abans de les 17.00 h²⁴. Si es feien processons, era freqüent que hi hagués la participació musical.

Respecte les festes que es van celebrar l'any 1938, en l'acta de la comissió gestora municipal del 6 de juliol s'anunciava que l'Ajuntament prendria part representativa en els festeigs populars que tindrien lloc entre el 17 i el 19 de juliol en motiu de “El dia de África”, “Alzamiento Nacional” i “Revolución Nacional” respectivament²⁵. El ban del 16 de juliol afirmava que aquestes eren en motiu del segon aniversari del “Glorioso Movimiento Nacional” i s'especificaven els actes d'aquestes festes.

El dia 17 a les 12.00 h es realitzaria una salva d'armes de foc i volteig de campanes. A les 18.00 h hi hauria desfilada de cadets i falangistes amb banderes a la plaça de Chicago i a les 19.00 h una conferència sobre política Hispano-Marroquí al local de F.E.T. i les J.O.N.S. a càrrec del mestre nacional Joan Tibau. El dia 18 a les 10.00 h es va celebrar una missa de campanya a la plaça de Carles III. A les 18.00 h va tenir lloc una desfilada militar a la plaça de Chicago i acte seguit havia

²² AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 27.05.1938.

²³ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 14.06.1938.

²⁴ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 25.06.1938.

²⁵ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 06.07.1938.

de parlar un militar i el Cap local de F.E.T. Per últim el dia 19 a les 6 de la tarda va tenir lloc una desfilada militar presidida per les autoritats. Durant aquests dies es mantindrien tots els balcons engalanats amb domassos²⁶. Una darrera notícia musical que ha arribat a través dels bans és el concert que va interpretar una banda alemanya el dia 14 de setembre de 1938 a les 15.30 h a la plaça Carles III²⁷.

Respecte les festes majors de l'any 1939, segons l'acta del ple del 21 de juliol de 1939, aquestes es suprimien atenent tant a circumstàncies d'ordre econòmic del municipi com en respecte als caiguts “por Dios y por la Patria” i es faria un solemne funeral el dia 26 a les 10.30 h a l'església parroquial en la seva memòria²⁸. Tot i això en el ban de 24 de juliol de 1939 només s'esmentava com a causa de la supressió el record dels qui van donar la vida als camps de batalla “por Dios y por la Patria”:

“HAGO SABER: que la Comisión Gestora Municipal de mi Presidencia, en Sesión de fecha 22 del actual, acordó suprimir por este año los festejos callejeros que de costumbre venia celebrandose durante las fiestas de San Jaime, en recuerdo de los que dieron su vida por Dios y por la Patria en los campos de batalla.

En memoria de los héroes caidos, hijos o vecinos de esta población, se celebrará en la Iglesia Parroquial, a las 10'30 de la mañana del dia 26 del actual, un solemne funeral a cuyo acto se espera la asistencia de todo el vecindario”²⁹.

L'any 1940 es normalitza la realització de les festes majors en les dates que s'havien celebrat abans de l'any 1938. El 26 d'abril de l'any 1940 es nomena una comissió de festejos per organitzar la festa major de la localitat³⁰. Dins d'aquest període es continuarà nomenant una comissió de festejos cada any a excepció del 1945³¹. El 19 de juliol de 1940 s'aprova el programa de festes per als dies 24, 25, 26 i 27³².

Gràcies al diari d'intervenció de pagaments es coneix la banda que va amenitzar les festes, així com les despeses que se'n van derivar de la seva intervenció. La banda en qüestió va ser la Lira

²⁶ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 16.07.1938.

²⁷ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 13.09.1938.

²⁸ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 21.07.1939.

²⁹ AMSCR, *Bans de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 24.07.1939.

³⁰ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 26.06.1940.

³¹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 11.06.1941, 17.06.1942, 09.06.1943, 31.05.1944, i 07.06.1946.

³² AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 19.07.1940.

Ampostina³³, sota la direcció de J. Oms i Forcadell i va ser contractada del 24 al 27 de juliol inclosos³⁴. La remuneració que va obtenir per part de l'Ajuntament va ser de 1.260 pessetes i va signar el rebut el mateix director³⁵. També hi ha diversos rebuts del transport dels músics. Un d'ells és de 8,75 pessetes i el rep Juan Soriano. S'hi fa constar que es van traslladar cinc músics a raó de 1,75 pessetes per músic³⁶. L'altre és de “Sifones [...] Rapitencia” i la quantitat són 70 pessetes. El rebut el signa J. Balagué³⁷.

Els músics es van quedar a la població durant les festes. Així hi ha els rebuts dels jornals per preparar-los el menjar i els llits. Això va suposar una despesa de 160 pts. En el rebut es pot veure com el dia 24 només van sopar a l'establiment de Carmen Montia, mentre que els dies 25, 26, 27 i 28 -tot i que aquest darrer dia no apareix ni al rebut del director ni com a dia de festes- van fer totes les menjades del dia: “Por la preparación de la comida durante todo el día”. Per tal que poguessin ser acollits es van haver de portar llits³⁸. Fins i tot hi ha rebuts per la llenya que es va necessitar per la manutenció de la banda -cinc quintals³⁹- i del vi que van beure els dies 24 i 27 -cinc i quatre càntrirs respectivament⁴⁰-. Per últim hi ha una factura pel transport de mobles de la banda de música⁴¹.

L'any 1941 apareix una notícia referent a festes majors de Sant Carles de la Ràpita al *Diario Español*⁴². No s'inclou el programa sencer sinó un resum dels actes més destacats, tot i que s'explica que s'han rebut els programes de les festes “cívico-religiosas”. Per tant aquí hi ha una mostra de com eren els mateixos diaris qui, tot i que se'ls enviés el programa complet, degut a la seva extensió, el resumien. Les festes tindrien lloc durant els dies 24 i 25, festivitat de Sant Jaume Apòstol. Aquell any s'anava a beneir la nova imatge patrona de Sant Carles, Nostra Senyora de la Ràpita, i seria portada en unes andes pels principals carrers de la població, assistint-hi el bisbe de la diòcesis Dr. Bilbao⁴³. Segles abans les monges Santjoanistes s'havien endut la imatge original quan van haver de deixar la localitat. A partir de la troballa que Joan Torné, *Lluís del Montsià*, va fer

³³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, any 1940 p.39.

³⁴ AMSCR, *Ordres de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 28.07.1940.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ AMSCR, *Ordres de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 29.07.1940.

³⁷ AMSCR, *Ordres de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1940.

³⁸ AMSCR, *Ordres de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 31.07.1940.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibid*.

⁴¹ AMSCR, *Ordres de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 29.07.1940.

⁴² “Fiestas en San Carlos de la Rápita”, *Diario Español*, 23.07.1941. En aquest capítol, sempre que no s'indiqui el contrari, els diaris o setmanaris consultats es troben a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB).

⁴³ “Andes 2. Taula adornada i amb una barra horitzontal a cada costat per transportar-hi una imatge, o una relíquia, d'un sant, d'un màrtir, etc.” (DIEC 2. *Andes* [en línia]. <<http://dlc.iec.cat/results.asp>> [consulta: 31.05.2015].

d'aquella imatge al convent de Tortosa, aquest va impulsar la revifada de l'adoració a la Verge i es va fer una nova imatge, que és la que aquell any va tornar a la població simbòlicament.

El mateix bisbe havia de col·locar la primera pedra del temple parroquial⁴⁴. Costa d'imaginar que no hi hagués cap tipus de música amenitzant l'acte però no se'n troba constància escrita, ja que moltes despeses es pagaven a algun membre de la Comissió de festes. Apareixen pagaments a persones concretes, com podria ser C. Castellá⁴⁵, però no s'especifica a quines despeses concretes de festes seran destinats els diners. Així, aquest any no hi ha, ni en les entrades de despeses del llibre de caixa, ni en les del diari d'intervenció, l'especificació de cap despesa destinada a una banda de música o al seu director. Els altres actes de festes que s'esmentaven al *Diario Español* eren partits futbol, curses ciclistes, regates i cucanyes al port, premi de natalitat als que nasquessin el dia 25, jocs artificials i repartiment d'espècies als pobres⁴⁶.

L'any 1941 va tornar a la localitat després d'haver estat jutjada i empresonada Angelina Sans Chalé, que havia estat presidenta de la secció de dones de la Mútua Marítima Terrestre, part del Sindicat Agrícola local⁴⁷. Comentava que el sindicat estava constituït per la part pobra i d'esquerra i que la dreta també va constituir una agrupació de dones. Al matí següent d'haver tornat a la localitat va anar tota la gent del poble a rebre'ls i explicava que “no va venir la música perquè encara es tenia por”⁴⁸. Aquesta informació fa pensar en un romanent de músics que devien sortir en algunes ocasions encara que, amb la requisita d'instruments que va haver, els que disposaven d'instruments devien ser molt pocs. Una mostra de com alguns músics van conservar el seu instrument l'explicava M^aCinta Barberà. El seu pare no era músic de la banda perquè tocava l'acordió (tant abans de la guerra com després), però durant la guerra el va tenir amagat en un paner com si fos roba bruta. En aquell temps van haver d'anar-se'n de la localitat però allí on anava el seu pare, anava l'acordió⁴⁹.

L'any 1942 també es van celebrar diversitat d'actes amb motiu de les festes majors però de nou no s'esmenta la participació de cap grup musical⁵⁰. Les festes van anar del dia 24 al 29 de juliol i va

⁴⁴ *Diario Español*, 23.07.1941.

⁴⁵ Es deu referir a Camilo Castellá que era un dels membres de la comissió de festes (AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 11.06.1941).

AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 31.08.1941.

AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost 1941.

⁴⁶ *Diario Español*, 23.07.1941.

⁴⁷ L'article situa la seva tornada tres anys després de l'entrada dels Nacionals a la localitat. Aquesta va ser el 19 d'abril de 1938 i això situa la tornada l'any 1941 (CARLES, Paco; ESCRIBUELA, Felipe. “Entreviu”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, juliol 1986, p. 39-40).

⁴⁸ CARLES, Paco; ESCRIBUELA, Felipe. “Entreviu”, dins *Extraordinari Ràpita Guerra Civil*, juliol 1986, p. 39-40.

⁴⁹ Entrevista a Mª Cinta Barberà Amaré, 03.01.2009.

⁵⁰ “Tortosa. En San Carlos de la Rápita”, *Diario Español*, 25.07.1942.

haver una solemne processó de Nostra Senyora de la Ràpita presidida per les autoritats i jerarquies, disparant-se gran traca. El dia de Sant Jaume es van celebrar solemnes oficis, ocupant la sagrada càtedra un Doctor en Filosofia, i a més es va realitzar repartiment de donatius, partits de futbol, balls típics a l'estil del país, festa marítima amb regates de balandres disputant-se valuosos premis, curses de bicicletes i per últim la festa dedicada “a los caídos por Dios y la Patria”⁵¹.

En l'article dedicat a les Bandes de Música de Sant Carles de la Ràpita entre 1936 i 1958⁵², Lluís Millan explica com, quan es va acabar la guerra, per festes majors o per alguna altra ocasió es solien contactar bandes de música de les localitats properes com Amposta, la Sénia i Ulldecona⁵³. La família Prades-Cid recorda com la banda d'Amposta anava moltes vegades a la població, però afirmen que tant ho feia abans d'haver banda a la localitat com quan n'hi va haver. Expliquen que abans, a festes, venien bandes de fora i “per un carrer passava la banda d'aquí i per l'altre la de fora”. Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve recorden que aquest fet es va donar tant abans de casar-se l'any 1955 com després quan el seu fill Joan, nascut l'any 1956, tenia cinc o sis anys⁵⁴.

7.4.- Època del mestre Guillermo Cantallops Barceló (1942-1946)

L'any 1942 va arribar a la localitat el mestre Guillermo Cantallops Barceló. Quan es va presentar a l'alcalde, que en aquell moment era Camilo Castellá, va informar de la seva titulació musical i es va aprofitar aquest fet per engegar de nou la banda de música de la localitat. En el *Llibre d'Actes de la Comissió Gestora Municipal* se'n deixa constància de la següent manera:

“Habiéndose posesionado de una sección de estas Escuelas Graduadas un Sr. Maestro que a la vez manifiesta poseer el grado de Profesor de Música, con miras a la formación de una Banda de Música con carácter Municipal, se acuerda interín se resuelvan algunas dificultades existentes subvencionarle con 100 pesetas mensuales, a resultas de otra gratificación que por sus condiciones y servicios pueda concedérsele en su día”⁵⁵.

⁵¹ L'original anuncia la “fiesta”, tot i que es deu referir a la missa, com es veurà al llarg de molts els programes de festes anteriors i posteriors.

“Tortosa. En San Carlos de la Rápita”, *Diario Español*, 25.07.1942.

⁵² En l'article de la sèrie “Bandes de Música a la Ràpita (i IV)”, reprèn l'època de Sixto Mir (1947-1958).

⁵³ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

⁵⁴ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

⁵⁵ AMSCR, *Acta de la Comissió Gestora Municipal*, 18.11.1942.

Lluís Millan explicava com, quan el mestre Cantallops es va presentar a l'alcalde, aquest va manifestar la seva dedicació musical i va ser llavors quan es va pensar en engegar de nou la banda de música, donat que amb la guerra havien desaparegut les anteriors agrupacions instrumentals d'aquest tipus: “es va creure que havia arribat el moment d'encarrilar el projecte de creació d'una banda de música”⁵⁶. L'interès per part de l'Ajuntament de l'època per tornar a formar una banda de música queda patent en els pressupostos de l'any 1942. Portaven signatura de l'alcalde i el secretari el 22 d'octubre de 1941 i, en el capítol 13, destinat al “Fomento de los intereses comunales” constava una partida de 1.200 pessetes “Para el sostenimiento de una banda de música municipal”⁵⁷. Cal recordar que en aquell moment encara no havia arribat el mestre Cantallops a la localitat.

Com a fet interessant dintre de l'ambient musical de la localitat, s'ha de destacar la instància referent a la creació d'una plaça de professora de música a les Escoles Graduades que va debatre la Comissió Gestora Municipal en la sessió del 10 de juliol de 1940. En aquesta instància, feta per Rosita Pitarg Bladé, se sol·licitava una plaça de professora de música a les Escoles Graduades de la localitat. La sol·licitant indicava que la corporació podria crear la plaça pel seu compte amb la retribució de 170 pessetes mensuals, o la que la Comissió Gestora considerés justa o convenient. La Comissió Gestora va aprovar per unanimitat que, tot i considerar-ho de gran interès per als escolars i unànime la voluntat i interès de la corporació municipal, la difícil situació econòmica del municipi feia que no es pogués dur a terme. Tot i això la idea era ben acollida i seria objecte d'estudi en els pressupostos per a l'exercici de 1941⁵⁸. Encara que no torna a aparèixer el nom de Rosita Pitarg, en el 10è Capítol dels pressupostos de 1941 corresponent a instrucció pública, hi havia una partida de 1.280,60 pessetes en l'article quart, que estava destinat a Ensenyaments especials⁵⁹. Lluís Millan exposava així les dificultats que hi havia per organitzar una banda de música local:

“Organitzar una banda de música local era una aspiració, però no era fàcil: instruments en condicions, participació, escola de solfeig, dedicació, etc. S'estava en una inèrcia d'anys. A més es recorda que hi va haver una requisita d'instruments i el poble es quedà pràcticament sense una mínima despesa per dotar una futura banda suposava un escull difícil de superar en els temps de privacions de la postguerra: els instruments valien molts diners, han valgut sempre, hi havia que contactar un director, disposar d'un local per als assaigs, classes de

⁵⁶ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

⁵⁷ AMSCR, *Pressupostos de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 1942.

⁵⁸ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 10.07.1940.

⁵⁹ AMSCR, *Pressupostos de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 1941.

solfeig i instrument per aspirants, fomentar un ambient. S'havia de començar pràcticament des de zero”⁶⁰.

Guillermo Cantallops va estar durant quatre anys a la localitat ja que per motius de salut familiars va demanar trasllat. Va cessar com a mestre de la localitat el 7 d'agost de 1946, amb efecte del 30 de setembre posterior⁶¹, així que en aquestes dates també va deixar de ser el director de la banda. En el llibre de caixa queda reflectit com, en el mes de setembre, encara va cobrar la seva gratificació com a mestre director⁶². El mes d'octubre ningú va cobrar per aquest concepte però el mes de novembre del mateix any era José Gasparin Talarn qui passava a cobrar la gratificació de “maestro Director de la banda Municipal de Música” i el diari d'intervenció especificava que en aquell moment se li estava pagant el corresponent als mesos d'octubre i novembre⁶³. Aquell mes va cobrar 200 pessetes, mentre que en el mes de desembre va tornar a cobrar 100 pessetes⁶⁴. Aquests pagaments indiquen que José Gasparin devia ser el director en funcions fins l'arribada de Sixto Mir.

Entre els músics que van començar a la banda amb el mestre Guillermo Cantallops van estar Pedro Falcó Matamoros i Joan Prades Subirats. Pedro Falcó explicava que quan el mestre Cantallops se'n va anar, ja estava tot format. Joan Prades li atorgava el mèrit d'haver format la banda i tornar-la a estructurar. D'ell recordava que sabia dibuixar i tocar el piano molt bé.

7.4.1.- Apunts biogràfics de Guillermo Cantallops Barceló

Guillermo Cantallops Barceló va nèixer a Palma de Mallorca el 8 d'agost de 1911 i va morir a Santa Margalida (Mallorca) el 10 d'octubre de 1996. El seu pare no era músic professional però sí que era aficionat. Li agradava molt la música i sabia tocar el piano i el violí. A casa eren tres germans i els tres tocaven algun instrument: Joan tocava el violoncel, la seva germana el violí i ell el piano. Després d'estudiar al conservatori de Palma de Mallorca amb Jaume Roig, als catorze anys va marxar a València per estudiar pintura i música, que van ser les seves dues carreres.

⁶⁰ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

⁶¹ AMSCR, Notificació del Ministerio de Educación Nacional (Delegació Administrativa d'Ensenyament Primari a Tarragona) a l'alcalde-president de la Junta Municipal d'Educació Primària de Sant Carles de la Ràpita. Registre entrada any 1946.

⁶² AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, setembre 1946.

⁶³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, novembre 1946.

⁶⁴ AMSCR, *Llibre de Caixa i Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1946.

Abans del seu desplaçament a València, es produeix l'any 1925 un fet rellevant que té relació amb el seu interès pels conjunts instrumentals. Ell tenia afició d'anar a veure assajar la Filharmònica, l'orquestra que hi havia a Palma de Mallorca. La dirigia Jaume Roig, que també era el director del Conservatori de Música de Palma i com s'ha esmentat, havia estat professor de Guillermo Cantallops. Un dia, en un moment de l'assaig van anar a buscar al director i aquest va deixar als músics fer tot sols. Un dels músics va dir a Guillermo Cantallops si almenys els podia portar el compàs i ell no només ho va fer sinó que els anava donant indicacions de les coses que li semblava que no estaven bé. En això va arribar el director i els hi va fer senyal que no diguessin res i es va quedar allà darrera, amb la qual cosa Guillermo Cantallops no el va veure. Quan va haver acabat, Jaume Roig li va donar un toc a l'esquena i li va dir que ho havia fet molt bé i Guillermo Cantallops es va posar a plorar. Era un jove de catorze anys⁶⁵.

A València va estar a casa de Joan Tibau que era un valencià músic. Així, va estar tota la carrera a València, desplaçant-se a Palma només per festes o vacances (estius, nadal i pasqua). Va estudiar música al Conservatori de València i l'any 1940 va obtenir el "Diploma de Capacidad en la enseñanza de Piano" expedit pel Conservatori de Música i declamació de València, d'acord amb l'article 63 del Reial Decret de 25 d'Agost de 1917⁶⁶. Els estudis de pintura els va realitzar a la "Real Academia de Bellas Artes de San Carlos" a València⁶⁷. A més va cursar estudis superiors de dibuix i pintura amb els mestres pintors senyors Fuster, Barceló, Gelabert i Caffaro i va realitzar gran nombre d'exposicions de dibuix i pintura com a professional⁶⁸, moltes de les quals a la ciutat de Palma de Mallorca⁶⁹. En acabar els seus estudis va aconseguir una beca del Louvre però això va ser a l'any 1936, i en declarar-se la guerra pel juliol, ja no hi va poder anar⁷⁰. Apareix al *Diccionario de pintores y escultores españoles del siglo XX*⁷¹, així com al *Diccionario "Ràfols" de artistas de Catalunya [sic], Baleares y Valencia*⁷², tot i que les referències són molt breus.

Segons explicava el seu fill Juan Cantallops Gual, en aquella època, per poder ensenyar música o pintura en una escola o institut s'havia de tenir la carrera de mestre. Així, el seu pare va anar fent

⁶⁵ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

⁶⁶ Títol facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁶⁷ En l'entrevista a Juan Cantallops Gual va dir al "museu de Sant Carlos de València" (Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008).

⁶⁸ "Ficha de Control y reconocimiento de estudios realizados por los Maestros Nacionales de Enseñanza Primaria", facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁶⁹ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ ANTOLÍN, Mario; MORALES, José Luis; RINCÓN, Wifredo (dirs.). *Diccionario de pintores y escultores españoles del siglo XX*. 16 vol. Madrid: Forum Artis, 1994.

⁷² RÀFOLS, Josep F. *Diccionario "Ràfols" de artistas de Catalunya [sic], Baleares y Valencia*. 5 vol. Barcelona: Edicions Catalanes, 1980.

magisteri poc a poc, ja que els darrers cursos dels seus estudis de pintura es desplaçava molt per fer els seus treballs (Granada, Sevilla,...), i s'anava matriculant allà on hi era. L'any 1935, a l'edat de vint-i-quatre anys, va obtenir el títol de “Maestro de Primera Enseñanza”⁷³, però donada la situació política ja no es va incorporar al cos fins l'any 1941⁷⁴. Tot i ser brigada de quota, que eren aquells que pagaven per no fer servici, finalment va estar mobilitzat cinc anys: els tres de la guerra i dos a Artà⁷⁵. Abans d'anar-se'n de Palma de Mallorca i fer oposicions, Guillermo Cantallops donava concerts de piano al Teatre Principal de Palma. Aquests concerts els donava amb el seu germà Joan que tocava el violoncel i la seva germana Antònia que tocava el violí. Després Antònia va ser substituïda per Jaume Rosselló.

Es va casar amb Joana Gual Capó i l'any 1942 va ser destinat a Sant Carles de la Ràpita. Vivia juntament amb la seva esposa al carrer Pilar número 7, dalt de la farmàcia de Don Emilio Bel Cimarro. En la mateixa ubicació anteriorment havia estat la farmàcia d'Antonio Castro i Remacha⁷⁶, els hereus del qual li van vendre a Emilio Bel a la mort d'aquest. En posterioritat Emilio Bel va comprar la casa vella on després construiria la que després va ser ja durant tota la vida la ubicació de la seva farmàcia al carrer Constitució⁷⁷. En el mateix número del carrer Pilar llavors es va emplaçar el Jutjat Comarcal des d'octubre de 1945 fins setembre de 1960⁷⁸.

A Sant Carles, a part de les classes a l'Escola Nacional Graduada, feia classes de repàs, va refundar la banda de música i va realitzar dues exposicions de pintura amb els seus alumnes. La primera d'aquestes exposicions va ser posterior a la sessió de la Comissió Gestora Municipal del 7 de març de 1945. El aquesta sessió es va autoritzar la instal·lació de l'exposició de pintures en un lloc adequat dintre del saló de sessions de l'ajuntament. A més, s'acordava lliurar uns diplomes amb càrrec als fons municipals per premiar i distingir la tasca desenvolupada en aquesta assignatura especial, dels alumnes de l'escola que regentava el mestre D. Guillermo Cantallops⁷⁹. La segona d'elles va tenir lloc el 21 d'abril de 1946 a les 12.00 h a l'ajuntament⁸⁰. Aquestes dues exposicions

⁷³ Títol facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁷⁴ “Ficha de Control y reconocimiento de estudios realizados por los Maestros Nacionales de Enseñanza Primaria”, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁷⁵ Juan Cantallops Gual explicava que havia estat mobilitzat vuit anys -els tres de guerra i cinc a Artà- però això no és possible perquè llavors no hauria acabat fins el 1945 i va ingressar al cos de mestres l'any 1941, per la qual cosa deu ser els tres anys de guerra i dos a Artà.

⁷⁶ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 176.

⁷⁷ Consulta a Mercedes Bel, 18.05.2015.

⁷⁸ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 207.

⁷⁹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 07.03.1945.

⁸⁰ Carta de la “Comisión Pro-Fomento y Defensa Interereses Ciudad” i Futlletó d'anunci. Estudios Cantallops, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

van servir perquè la idea es mantingués al llarg del temps, ja que durant molts anys es van seguir fent exposicions d'aquest tipus, fins i tot després de marxar el mestre Guillermo Cantallops. Així, cada any, tots els alumnes de l'escola que volien fer dibuix feien quadres i dibuixos, i els exposaven a l'ajuntament a festes, on anava molta gent a veure-ho. Després es van continuar fent exposicions però a càrrec de l'Associació de Mestresses de Casa de la localitat⁸¹.

Pedró Falcó, un dels seus alumnes de repàs, el recordava com un bon mestre. El definia com un home molt intel·ligent que mirava les virtuts que cadascú. El pare de Pedro Falcó era fuster i carreter i el mestre va veure que ell tenia qualitats per al gravat i la fusta, i li va dir que fes un quadre de gravat que es deia Don Quixot de la Manxa que li va sortir molt bé. A més, va fer un quadre de fusta i un d'una flor, ja que també feien dibuix artístic. Pedro Falcó explicava que tot això li va anar molt bé personalment, ja que quan va ser més gran va cursar estudis relacionats amb aquestes aptituds, delineant i decoració.

El 24 de gener de 1943 va nàixer el fill del mestre a qui van posar de nom Juan Cantallops Gual. El nen va tenir problemes de salut. Estava molt prim i el mestre Cantallops i la seva esposa van consultar fins i tot a especialistes de Vinaròs i Tortosa. Un metge que van visitar a Tortosa va dir-li al mestre Cantallops que, si la seva feina li ho permetia, pensava que un canvi d'aires podia curar el seu fill. Així que van demanar trasllat a Sarreal (Tarragona) que era un poble de muntanya i de fet sí que la salut del seu fill va millorar⁸². L'esposa del mestre, Joana Gual Capó, comentava que van ser molt feliços a Sant Carles de la Ràpita. Allí hi van fer bones amistats, i els agradava molt. No hagueren marxat si no hagués estat per la salut del seu fill⁸³.

El setembre de 1946 van anar a viure a Sarreal, quedant-s'hi entre quatre i cinc anys. Allí, en lloc de formar una banda, va fundar un cor ja que, en ser un poble de muntanya, hi havia molt bones veus⁸⁴. També va dirigir la secció teatral de la sala parroquial. El 13 de juliol de 1947 va posar en escena a la Sala Parroquial *El Divino Impaciente*. Aquesta obra era un poema dramàtic en vers de José Mª Pemán, que constava d'un pròleg, tres actes i un epíleg. En la representació el mestre Cantallops es va ocupar de la direcció i realització escènica. A més, hi va realitzar els decorats *exprofeso* per a l'obra⁸⁵. El dia 28 de Març de 1948, en la mateixa localitat i local, es va estrenar la comèdia dramàtica en tres actes, original de Juan Citalso, *La Força de la Tradició*. De nou la direcció

⁸¹ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

⁸² Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

⁸³ Entrevista a Joana Gual Capó, 30.11.2008.

⁸⁴ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

⁸⁵ Cartell de l'obra, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

escènica va estar a càrrec del mestre Cantallops⁸⁶. L'any 1948 també realitzava allà la segona exposició de Dibuix i Pintura del “Frente de Juventudes de Sarreal”⁸⁷.

Finalment va aconseguir obtenir plaça a Mallorca, a Calvià, on va estar tres o quatre anys més. El seu trasllat a Mallorca també va ocasionar noves exposicions i agrupacions musicals. Una de les exposicions de pintura va tenir lloc al Cercle de Belles Arts de Palma de Mallorca del 6 al 19 de gener de l'any 1951⁸⁸. A Calvià va muntar una orquestra de ball i el seu fill afirmava que va ser la primera vegada que va guanyar alguns diners perquè amb les altres agrupacions no va ser el cas. De ben segur, afirmava, que hi va influir el fet que a Mallorca començaven a haver estrangers, tot i que encara no n'hi havien molts⁸⁹.

A continuació va tenir oportunitat d'anar a Santa Margalida, fent permuta amb un altre mestre, o anar a treballar Palma. Mentre que a Palma li oferien ser el director del conservatori per un cantó i muntar-li una escola per un altre, a Santa Margalida li van oferir crear la banda de música. I se'n va anar a Santa Margalida, per bé que la seva dona també era d'allà. L'any 1957 dirigia l'Agrupación Artística de Santa Margarita i van representar l'obra *Mestre Lau Es Taconer* al teatre Líric de la Localitat⁹⁰. El dia 12 de març d'aquell mateix any van representar l'obra a Sa Pobla (Mallorca)⁹¹. L'any 1959, a part de la seva professió de mestre d'escola, era corresponsal de la revista quinzenal il·lustrada *Cort* de Palma de Mallorca i també va escriure a la revista *Blanco y negro*⁹². Va fer diversos articles, contes, comèdies i obres musicals de diferents tipus un exemple de les quals seria *Atlàntida* que era una simfonia.

Per tant, tot i que de jove havia estat pianista i concertista, la seva trajectòria va estar finalment més vinculada a bandes i orquestres. El seu fill afirmava que, tot i que la pintura li va agradar molt tota la vida, sempre el va estirar més la música. Explicava que el seu pare, per una banda, hagués anat a qualsevol poble, tal i com es va poder veure quan es va quedar a Santa Margalida, a pesar de les bones ofertes que va tenir d'altres indrets. Tant en l'article sobre les Bandes de Música de la Ràpita on Lluís Millan parlava del mestre Cantallops com en el DVD de la Inauguració del nou local de l'Agrupació Musical Rapitenca, s'explicava que el fet de formar una banda era un compromís fort

⁸⁶ Cartell de l'obra, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁸⁷ Cartell d'anunci de l'exposició, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁸⁸ Programa /Invitació facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁸⁹ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

⁹⁰ Autorització del Governador Civil de Balears, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁹¹ Cartell de l'obra, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

⁹² Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

per al mestre donat que ell era pianista però no professor instruments de banda⁹³. Aquesta afirmació era certa l'any 1942 quan el mestre va arribar a la localitat, però si s'analitza tota la seva trajectòria, es pot veure com la seva vida va estar sempre vinculada a bandes de música i altres tipus d'agrupacions. Per tant és important matisar que aquesta opinió es fonamenta amb la visió dels anys que va estar a la localitat i no amb la trajectòria que va tenir el mestre fins al final dels seus dies.

Cal dir que Guillermo Cantallops va ser una personalitat rellevant a Mallorca. Mostra d'això és que fins i tot apareix una referència dins la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*⁹⁴:

“Palma (1911) Pintor i músic. El 1932 creà un trio concert (piano, violí i cello) amb el qual donà nombrosos recitals. El 1940 es titulà al conservatori de València i, el 1942 fou destinat com a mestre a Sant Carles de la Ràpita (Tarragona) muntà estudi de pintura i fundà i dirigí la banda de música municipal.

El 1949 dirigí l'orquestra “Melody” i el cor parroquial Calvià.

A Santa Margalida, el 1951, es feu càrrec de la banda de música municipal, col·laborà com a articulista en publicacions d'àmbit local.”⁹⁵

7.4.2.- L'organització de la banda

La primera acció que va fer el mestre Cantallops per reorganitzar la banda va ser explicar-los la idea als seus alumnes tant de l'Escola Nacional Graduada com de les classes de repàs que realitzava a nivell particular. Paco Moya Abilio, un dels seus alumnes de l'escola, recordava com un dia Don Guillermo va entrar a classe i els va dir que si algun d'ells volia formar part de la banda que anés a aprendre solfeig amb ell. Paco Moya i Miguel Rovira no hi van anar en un primer moment però sí que ho van fer més tard, quan ja estava Sixto Mir⁹⁶. Els que sí que van anar a aprendre amb don Guillermo van ser Enrique Carles Tul i Antoni Quintó Puigcerver. Aquest darrer va néixer l'any 1934 i tenia entre set i deu anys quan van començar amb el mestre Cantallops⁹⁷.

⁹³ MILLÁN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

⁹⁴ *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. 3, p. 78.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Conversa amb Paco Moya Abilio, 30.05.2015.

⁹⁷ Entrevista a Manolo Quintó Puigcerver, 30.07.2014.

El mestre impartia classes de repàs després de l'escola, a casa seva, al carrer del Pilar. Els alumnes que hi assistien eren joves que ja treballaven però tenien inquietud per continuar aprenent⁹⁸. Un dia va reunir a tots els alumnes que tenia al repàs i els va proposar de formar una banda. Li van respondre que com ho havien de fer si ells no sabien música però ell els va dir que ja buscarien als músics grans⁹⁹. I així va tornar a començar la banda. Entre els alumnes d'aquell repàs estaven Pedro Falcó Matamoros, Joan Prades Subirats, Francisco Mariano Matamoros Cabrera (*Mayans*), Vicent Brunet i Pepe Fibla. Tots ells van ser els primers músics que Guillermo Cantallops va formar a la localitat. Pedro Falcó recordava que els cinc eren amics i sempre anaven junts.

Com a anècdota explicava Joan Subirats que quatre dels alumnes que van començar llavors vivien a la mateixa zona i els veïns es queixaven perquè quan tenien una estona tocaven i la gent deia que no deixaven descansar a ningú¹⁰⁰. Vivien a la raval, que correspon al carrer Sant Isidre part est, entre l'avinguda Constitució i l'avinguda Pare Castro. Els alumnes eren Vicent Brunet que tocava el saxofon, José Fibla Subirats, amb el clarinet, Joan Prades Subirats amb la trompeta i Mariano Matamoros Cabrera amb el trombó¹⁰¹. Tant Pedro Falcó com Joan Prades i la vídua de Mariano Matamoros afirmaven que el motiu de començar a anar a la banda va ser justament que eren alumnes de repàs del mestre Cantallops, ja que cap d'ells havia tingut familiars músics.

Els músics que havien quedat d'abans de la guerra eren Joaquín Arnau Mestres (*Marico*), Juan Bordes Cabrera, Baptista Castellà Drago (*el pintor*), Agustí Castellà (*Gotets*), Joan Chalé Sanchez (*de la Cranca*), José Cruelles Guardia (*Batiste de morro*), Agustín Forné (*Saparró*), Gaspar Sánchez Anguera (*Gasparo*), José Sánchez Forcadell (*lo tio ferit*), Joaquín Segura (*lo de la Casuela*), Cinto _____, Enrique _____, Juanito _____, Juanito *de Paula*, Juanito *Sant Roc*, Miguel *lo cadiré*, Ramon _____, *Sisco de Morro*¹⁰². Amb tots ells i els nens i joves que aprenien es va tornar a assajar. No era una banda formada. Eren músics grans que durant la guerra no havien tocat i que potser havien entrat per compromís, perquè no cobraven res, i els joves encara no tenien prou coneixements¹⁰³.

Pedro Falcó explicava un d'aquelles primeres actuacions. La banda estava al final de la Plaça Carles III, quan comença el carrer Sant Josep i anaven a baixar el carrer Mendez Núñez, cap a la zona de l'Horta Vella. Estaven tocant la cercavila del dia de festes al matí i Baptista Castellà li va dir al

⁹⁸ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

⁹⁹ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibid*.

¹⁰² Entrevistes a la família Carles, Pedro Falcó, Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve.

¹⁰³ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

mestre que paressin. Uns tocaven una peça i els altres una altra. Ell era veterà i ho sabia. Però clar, n'hi havia de molt grans i d'altres de molt joves¹⁰⁴.

La Figura 7.2 mostra la fotografia que es conserva de l'època. Aquí es veuen els vint-i-nou músics i el mestre que van constituir la banda origen de l'Agrupació Musical Rapitenca. El mestre Cantallops està el primer de la dreta a la segona fila, darrera del músic que toca el baix, amb un vestit clar. La foto es va fer davant l'edifici de les escoles de l'època, el CEIP Carles III actual.

**La primera banda que es va formar després de la guerra.
Assajaven al local de l'Auxili Social, al costat de la panaderia de Laureano**

*D'esquerra a dreta (dalt):
Gasparo (la Cranca), Pepe Fibla (Queral), Batiste Castellà (el pintor), Vicent Branet (la Cranca), Joan Prades Subirats (Patita),
Mayans (Dorotea), —, Joaquín Arnau (Marico), Agustí (Gotets), Batiste (Morro), (Canareu) i Don Guillermo Cantallops (el
mestre de la banda).*

*D'esquerra a dreta (2a. fila):
(El Ferri), Pedro Falcó (Perot), Joaquín (lo de la Casuceta), Ramon, —, Agustí (Saparró) Juanito (Sant Roe), Bordes, Miguel
(Cadiré), Juanito (Paula).*

*Asseguts:
"Meriquildo, —, —, —, Joanel (Cranca), —, —.*

Figura 7.2. La banda de l'AMR i el mestre Guillermo Cantallops (1944). Font: *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 2.

Aquesta fotografia està en poder de diversos músics i familiars de l'època. Segons el text escrit a mà al darrera de la fotografia que Manel Castellà Menero conservava del seu pare Baptista Castellà Drago, aquesta instantània corresponia a la primera vegada que va sortir la banda a festes majors de l'any 1944¹⁰⁵. A més, s'ha publicat a la revista *Ràpita* en diferents ocasions, sovint incloent

¹⁰⁴ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹⁰⁵ Entrevista a Manel Castellà Menero, 29.07.2008.

informació de la fotografia o de l'època. La primera vegada va ser l'agost 1985 amb el següent peu de pàgina¹⁰⁶:

“1946. S'explicava que aquesta era la primera banda de l'AMR, que els instruments van ser lliurats als músics el 10 d'abril i que la banda va sortir al carrer per la vespra de festes. Per últim situava la fotografia al pati del vell grup escolar i s'indicava el nom del seu autor, que era el fotògraf anomenat Fígols”¹⁰⁷.

Aquesta data contrastava amb la que tenia Manel Castellà Menero per la qual cosa es va cercar la font d'aquesta data. La persona de la revista *Ràpita* que portava la informació sobre la banda de música en temps antics era Lluís Millan el qual en un altre article la situa l'any 1943¹⁰⁸, per la qual cosa s'entén que la data que es dona és aproximada. Novament es va publicar el 5 de desembre de 1994¹⁰⁹, que és la imatge que s'ha reproduït de la banda ja que hi apareixen el nom de gran part dels músics. També s'explica el lloc on assajava la banda, el local de l'Auxili Social a la Plaça Carles III.

Si s'observa amb deteniment la fotografia es pot veure com, a la segona filera, el tercer músic porta una dolçaina. I és que en aquella sortida, a més dels músics d'abans de la guerra i els que havia fet el mestre Cantallops, també s'havia demanat la seva participació a Àngel Doménech, *Perot*, que tocava la dolçaina i Hermenegildo Barberà, que tocava el tabal. Manel Castellà, recordava que el seu pare no va considerar l'experiència positiva perquè no anaven conjuntats. A partir d'aquell dia la dolçaina i el tabal no van tocar més amb la banda sinó que van seguir amb les seves actuacions tradicionals. La banda per la seva part va continuant treballant per a constituir un grup estable i millorar el seu nivell¹¹⁰. És un fet molt semblant al que explicava Pedro Falcó, encara que no esmentava la dolçaina. Tot i això podria ser que parlessin del mateix dia. En tot cas Joan Prades coincidia en afirmar que la dolçaina i el tabal no van sortir gaire vegades amb la banda¹¹¹.

7.4.3.- L'escola de música

Tot i que el director de la banda fos el mestre Guillermo Cantallops, Pedro Falcó recorda que un cop el mestre els va proposar formar part de la banda, les lliçons de solfeig li va fer José Gasparin, *Don*

¹⁰⁶ “Temps era temps. Festes Majors. Fotos retrospectives”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 45.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ MILLÁN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

¹⁰⁹ “Talent con érem”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 2.

¹¹⁰ Entrevista a Manel Castellà Menero, 29.07.2008.

¹¹¹ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

José el del Ruso. Les classes les feien al carrer Sant Miquel, 3. Eren individuals, s'anava cada dia i va avançar molt. Tot i que les classes es pagaven, era molt barat. De seguida va agafar l'instrument encara que quan anaven a la banda, podien seguir fent solfeig. No se'n recorda quant de temps va estar fent solfeig abans d'agafar instrument¹¹². Manolo Quintó també recorda haver començat amb José Gasparin el solfeig, tot i que l'instrument ja el va agafar quan va arribar Sixto Mir.

En canvi, Joan Prades afirmava que era Guillermo Cantallops qui els feia les classes de solfeig i no José Gasparin, que no li va fer mai classes, tot i que pensava que feia classes particulars. Les classes de solfeig les feien després del repàs o quan el mestre ho deia. El repàs començava a les 21.00 h i acabava a les 23.00 h o les 24.00 h. Per les classes de solfeig no pagaven res, però pel repàs sí¹¹³. Per tant és possible que en aquell lapse de temps alguns tinguessin els dos mestres (un de solfeig i l'altre a la banda) i d'altres només a un.

Juan Cantallops explicava que el seu pare els ensenyava fonamentalment solfeig i que l'instrument abans sempre havia passat que els grans ensenyaven als joves, per bé que el seu pare coneixia a la perfecció els sistemes de cada instrument. Afegia que pràcticament començaven junt l'instrument i el solfeig perquè si no es cansaven. Les classes de solfeig les feien d'un en un i els altres escoltaven. El mètode que utilitzaven era *Solfeo de los solfeos*¹¹⁴. Els músics que hi havia abans de la guerra no van anar a aprendre solfa amb el mestre Cantallops, sinó que ja van anar a assajar quan ells van tenir instrument¹¹⁵.

7.4.4.- Els instruments

La requisita d'instruments durant la Guerra Civil esmentada anteriorment va dificultar l'engegada del projecte, ja que es van haver de comprar instruments nous. Els diners per aquesta compra van sortir dels fons que l'Ajuntament havia assignat a la "Comisión Pro-fomento y defensa intereses Ciudad"¹¹⁶. Aquesta comissió es va crear l'any 1944, essent alcalde Ramon Sanchez Fibla. Tal i com apareix a l'acta de la Comissió Gestora Municipal del dia 19 de gener de 1944, la finalitat de la seva constitució obeïa a la imperiosa necessitat imposada per les circumstàncies històriques que travessava la ciutat i el seu funcionament descongestionaria considerablement els múltiples i

¹¹² Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹¹³ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹¹⁴ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹¹⁵ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹¹⁶ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal*, 1944-45.

importants problemes que pesaven sobre el municipi¹¹⁷. L'Ajuntament va acordar significar a la nova comissió creada els seus desitjos expressos que la seva actuació es trobés en tot moment adornada d'encerts indiscutibles i iniciatives realitzables per la qual cosa per endavant se li prometia una constant protecció i eficaç ajuda¹¹⁸. Un exemple de les despeses de què es va fer càrrec la Comissió va ser per exemple de les generades per la segona exposició del alumnes de dibuix del mestre Guillermo Cantallops l'abril del 1946¹¹⁹.

En les diverses memòries de gestió municipal de l'època es fa referència a la compra d'instruments. En la memòria de gestió municipal dels anys 1944 i 1945 s'explicava com l'Ajuntament i la Comissió "Pro-Fomento y Defensa intereses Ciudad" havien pres la decisió de la compra dels instruments:

“BANDA DE MÚSICA.- La importancia de la población requiere bajo sus amplios aspectos la existencia de una Banda municipal de Música, a cuyo fin recientemente el Ayuntamiento conjuntamente con la Comisión Pro-Fomento y Defensa intereses Ciudad, acordó de sus fondos peculiares proceder a la compra del instrumental necesario para ello, impulsando así una fuente de cultura local aletargada desde hace algunos años”¹²⁰.

També se'n fa referència en la memòria de gestió de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita del període comprès entre 1939 i 1946¹²¹ que va ser aprovada el 18 d'abril de 1947. En l'apartat sobre la banda de música s'explica que “Con objeto de dotar a la ciudad de un elemento indispensable en la formación del gusto artístico, acordó el Ayuntamiento la constitución de una Banda de Música y conjuntamente con Comisión Pro-fomento y Defensa Intereses Ciudad se procedió a la compra del instrumental necesario en la que se ha invertido un total de pesetas 33.000”¹²².

Per últim apareix en la memòria municipal de gestió anomenada *Veinte años de realidades. Obras municipales*, que anava de 1939 a 1959. Allà també es parla de la banda de música, i en referència al període que comprèn fins l'any 1946 hi ha dos conceptes: la compra d'instruments i uniformes

¹¹⁷ Traduït literalment del document AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 19.01.1944.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ Document conforme la “Comisión Pro-fomento y intereses” es feia càrrec de les despeses, facilitat per Juan Cantallops Gual i Guillermo Cantallops Ramis.

¹²⁰ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal 1944-45*.

¹²¹ Exmo. Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita: *Memoria de la labor llevada a cabo por la Corporación Municipal desde 1939 a 1946*. Cedida per Daniel Gasparin.

¹²² Traduït literalment de l'original en castellà (*Memoria de la labor llevada a cabo por la Corporación Municipal desde 1939 a 1946*. Cedida per Daniel Gasparin).

l'any 1945 per una suma de 40.000 pessetes i la subvenció municipal de l'any 1946 per un import de 20.000 pessetes¹²³. S'ha de vigilar amb les dates que apareixen, ja que situa per exemple la compra dels uniformes l'any 1945 i aquests no es van estrenar fins als anys 1949-50.

L'encarregat de la compra dels instruments va ser el mestre i director Guillermo Cantallops. Se'n va anar a Barcelona amb els diners al damunt, conscient de la responsabilitat que portava a sobre. El mestre patia perquè li poguessin prendre els diners. Aquest fet el va portar a decidir allotjar-se en l'anomenat “barrio xino” de Barcelona, barri on estava establerta la prostitució i la forma de vida associada a aquesta dins la capital. Va pensar que allà podia estar més segur que en altres barris i va anar a dormir allà. El cert és que sortosament ningú el va robar. Al cap d'uns dies els instruments van arribar a casa del mestre¹²⁴. D'aquesta manera es va aconseguir els primers instruments de la banda. Posteriorment quan entrava un nou educand tocava l'instrument que els músics més grans deixaven en comprar-se el propi i així s'ha continuat fent fins a l'actualitat per bé que amb algunes variacions que s'aniran analitzant en el seu moment.

7.4.5.- El lloc d'assaig i els assaigs

Les dues tasques relacionades amb la banda tenien lloc en indrets diferents. Ja s'ha vist com les classes de solfeig eren al mateix lloc on el mestre feia les classes de repàs, però falta parlar del lloc on assajava la banda. Aquesta, tal i com s'explicava a la fotografia inclosa anteriorment, assajava normalment a la Plaça Carles III número 36. La planta baixa i el primer pis d'aquell local havia estat el Sindicat Agrícola¹²⁵ i quan va entrar l'exèrcit Nacional va passar a ser l'Auxili Social. La banda assajava a la planta baixa, que era un magatzem¹²⁶. Juan Cantallops recordava que la banda va assajar a casa seva una temporada o una sèrie de vegades i que ell anava a veure'ls¹²⁷. El seu pare li havia explicat que el local on assajaven normalment era molt vell i molt humit, feia molt de fred i no estava en condicions. Per tant potser eren els mesos de més hivern quan assajaven a casa d'ells.

Juan Cantallops també associava el record que ell tenia de la banda assajant a casa seva al moment en què van arribar els instruments allà, ja que també n'era conscient que no era el seu lloc d'assaig habitual. Al cap d'uns dies de comprar els instruments a Barcelona, aquests van ser enviats a casa el

¹²³ AMSCR, Memòria de gestió “Veinte años de realidades. Obras municipales”.

¹²⁴ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹²⁵ Joan Prades l'anomena sindicat de pagesos.

¹²⁶ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹²⁷ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

mestre. Els van deixar damunt les taules i cadires on el mestre feia repàs. Ja que tenien els instruments allà, devien aprofitar per fer l'assaig al mateix lloc¹²⁸.

Pedro Falcó explicava que els assajos eren durant tot l'any, però com tots els músics treballaven i no cobraven, anaven quan podien. No se'n recorda quins dies de la setmana assajaven¹²⁹. En canvi, Joan Prades situava el assajos en dimarts i divendres i confirmava que els assajos eren tot l'any. L'assaig era a les 22.00 h i acabaven entre les 23.00 h i les 23.30 h. Llavors sortien a fer una volta amb els amics i el mestre, sent ell el que primer ho promovia. Qui bevia menys d'allò que beguessin aquella nit, era el qui pagava¹³⁰.

7.4.6.- Actuacions de la banda

La banda pràcticament només sortien a festes. No feien concerts sinó únicament cercaviles ja que els educands encara no tenien prou preparació. Com a banda també li faltava temps per madurar musicalment¹³¹. Per festes es feien cercaviles tots els dies¹³². Es feien a les 6.00 h i després anaven a la missa de les 7.00 h, on el més joves, amb quinze o setze anys, s'adormien. Tota la banda entrava a missa però no tocaven a dintre l'església. Durant la celebració eucarística es cantava, com en l'actualitat, tot i que no es pot assegurar si hi havia algun instrument com l'orgue o harmònim acompanyant. Quan sortien de l'església, tocaven altra vegada¹³³.

El “torill”, lloc on es guardaven els bous un cop aquests arribaven a la localitat, estava a la plaça Carles III número 27, davant l'oficina actual de “La Caixa”. Tot i que l'albereda estava plena de fires, els bous entraven en llibertat a la població. De vegades s'esbarraven i se n'anaven per altres carrers¹³⁴. Ni la família Prades-Cid ni Pedro Falcó recorden que la banda toqués als bous. En canvi, Juan Cantallops explicava com, a festes majors, els músics volien baixar al mig de la plaça amb els instruments i el seu pare els deia que si volien baixar, havia de ser sense els instruments, ja que valien molts diners. La banda tocava damunt carros: hi havien tres o quatre carros més grossos i amb taulons feien un entarimat per la banda. Amenitzaven l'entrada dels bous al matí i a la tarda¹³⁵.

¹²⁸ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹²⁹ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹³⁰ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹³¹ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008, i Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹³² Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹³³ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹³⁴ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹³⁵ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

Juan Cantallops també recordava l'actuació de la banda per la Mare de Déu del Carme, en que sortien les barques però no que fessin festes de carrer o que els carrers traguessin el Sant corresponent ni que la banda anés a tocar a les cucanyes¹³⁶. Pedro Falcó tampoc tenia records de la participació de la banda en processons. A més, assegurava que no van tocar mai sardanes, perquè estava prohibit totalment. De fet, no havia vist mai la banda tocant sardanes, cosa que en canvi sí que va veure a Barcelona, on els diumenges tocaven sardanes i de vegades anava la policia¹³⁷.

Les peces que interpretaven eren les peces típiques de banda com les marxes militars d'aquell temps, peces de sarsuela i pasdobles, sense cap peça que s'interpretés perquè el públic la demanés¹³⁸. Guillermo Cantallops havia estudiat harmonia i per tant feia ell mateix els arranjaments perquè els músics poguessin tocar¹³⁹.

La banda en aquella època no sortia del poble per fer actuacions¹⁴⁰. No es desplaçaven persones d'altres localitats per sentir la banda i la gent del poble tampoc anava a fora a sentir altres bandes¹⁴¹. Juan Cantallops afirmava que a la gent del poble li agradava la banda i que el seu pare li deia: “aqueixa gent, són músics”. Amb aquesta expressió es referia a tot el poble i no només als que tocaven un instrument. I és que els agradava la música¹⁴². L'actitud de la gent era bona respecte la banda. Tot i les mancances d'aquesta, la gent sempre els animava i aplaudia¹⁴³. Com a testimoni hi ha la descripció que Lluís Millan feia de la primera sortida que va fer la banda després de la guerra:

“Primera sortida de la banda de música

En la vespra [*sic*] de les festes majors de 1943 va sortir la banda de Música per primera vegada en molts anys. L'expectació de la gent era gran. Els aplaudiments se succeïen al pas dels músics. Al davant anava “Merequildo” amb el tabal i Àngel Doménech, “Perot” amb la dolçaina. Darrere, el director i els músics en la clàssica formació. Era una mena de cercavila que anunciava la festa. Aquella actuació, des del punt de vista dels entusiastes, dels que volien la banda al preu que fos, va ser un èxit. I va dir Innocent Dasso y que els músics,

¹³⁶ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹³⁷ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹³⁸ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹³⁹ *Ibidem*.

¹⁴⁰ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁴¹ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹⁴² Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

¹⁴³ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008, i Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

sobretot els grans, van ser uns vertaders i esforçats herois, que van escoltar fortíssims i sincers aplaudiments de la població en ple que sortia al carrer joiosa de veure una colla de rapitencs amb l'instrument als llavis. Eren gent de casa. Mereixien tota la simpatia”¹⁴⁴.

El fragment anterior és una de les referències sobre la primera sortida de la banda refundada pel mestre Cantallops després de la guerra. Lluís Millan la situava l'any 1943. Tal i com passava a la secció de “L'organització de la banda” quan es situava l'època a la que pertanyia la fotografia de la banda amb el mestre Cantallops, s'han trobat diverses informacions sobre la primera sortida de la banda, que situen aquesta primera sortida en diferents dates. El seu conjunt permet afirmar que aquesta sortida va tenir lloc més probablement a festes majors de 1944.

En primer lloc Lluís Millan, situava aquesta sortida a festes de 1943. En segon lloc hi ha els documents hemerogràfics de l'època, on no es troba cap referència al mestre Cantallops fins l'any 1946. La notícia que apareix en referència a les festes majors l'any 1943 al *Diario Espanyol*¹⁴⁵, esmenta de nou la banda de “La Lira Ampostina”. Com l'any anterior s'explica que s'ha rebut el programa de festes i es passa a fer un resum d'aquest. Les festes van anar del dia 24 al 29 de juliol i els actes del programa que es ressenyen són: dispar de morterets, cercavila (“pasa-calle”) per la banda de música “La Lira Ampostina”, processons, concerts musicals, solemnes Oficis a l'església, repartiment d'abonaments als pobres, partits de futbol, balls típics, curses de balandres, bots de rem, concursos de natació, curses ciclistes i pedestres, sardanes, curses de cintes, festival infantil, batalla de flors i castell de focs artificials¹⁴⁶. És de destacar el gran nombre d'actes que s'hi realitzaven, així com que també s'hi realitzessin concerts i sardanes.

En el diari d'intervenció de pagaments de l'any 1943 apareix un pagament de 6.000 pessetes a José Homs¹⁴⁷, dintre del capítol 13 article 3. Aquest apareix juntament amb altres pagaments i el text general és “pago facturas gastos ocasionados con motivo fiesta mayor de esta ciudad, [...]”¹⁴⁸. José Homs era el director de la banda “La Lira Ampostina”. El fet que s'esmenti la banda “La Lira Ampostina” en lloc de la banda local o del mestre Guillermo Cantallops no tindria perquè contradir l'afirmació de Millan, sobretot si es té en compte el testimoni de la família Prades-Cid on constatava que la banda de “La Lira Ampostina” va continuar anant a la població encara que hi hagués una

¹⁴⁴ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (II)”, dins *Ràpita*, núm. 492, juny 2000, p. 20-21.

¹⁴⁵ “Tortosa. Programa de Fiestas Mayores en San Carlos”, *Diario Español*, 22.07.1943.

¹⁴⁶ Traducció de l'original. (“Tortosa. Programa de Fiestas Mayores en San Carlos”, *Diario Español*, 22.07.1943).

¹⁴⁷ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1943.

¹⁴⁸ *Ibidem*.

banda pròpia¹⁴⁹. Tot i això no consta cap pagament que faci entreveure també una remuneració a la banda local.

Hi ha una notícia de les festes del Carme de la localitat de l'any 1943 que refermaria l'afirmació de Millan, ja que s'esmentava "la Banda de Música" com a participant en els actes que es van preparar per a l'ocasió. Essent que no s'especificava quina banda era, aquesta havia de ser la de la localitat. El *Diario Español* del dia 23 de juliol de 1943 donava tota classe de detalls respecte el desenvolupament de la festivitat¹⁵⁰. La banda s'esmentava acompanyant la processó que es va fer fins a l'església. A la processó anava una carrossa on hi havia una embarcació que a dintre portava la imatge de la Verge, dues fileres de nens de les Escoles Nacionals d'Orientació Marítima acompanyats pels seus mestres, els pescadors de la tercera edat amb els seus ciris, les autoritats a la presidència d'honor, la banda i molts devots¹⁵¹.

Un cop acabada la missa es va tornar amb processó fins a la fornícula del carrer del Carme i d'allí les Autoritats es van dirigir al local social del Pòsit Pescador, on es va fer un acte en honor als pescadors de la tercera edat i nens pescadors. A la tarda es van celebrar diversos partits de futbol entre equips de la localitat, alguns d'ells formats per pescadors. Tot i que no s'esmenta la banda sí que diu que els vencedors van rebre els trofeus, en perfecta formació, als acords de l'Himne Nacional¹⁵².

El programa de festes de 1944 esmenta de nou a "La Lira Ampostina" com a banda que va participar en les festes majors¹⁵³. Respecte els actes en què s'esmenta el seu nom està la diana del dia 24 a les 20.00 h, la diana el dia 25 a les 8.00 h i el concert del dia 28 a les 23.00 h del què no s'especifica la ubicació on se celebrarà. També hi ha altres actes musicals, tots ells celebrats a la plaça d'Espanya, actualment plaça del Cóc. El dia 24 a les 24.00 h hi haurà un concert al final el qual s'iniciarà la sortida de les rondalles, el dia 25 també a les 24.00 h es realitzaran balls típics del país, el dia 26 a la mateixa hora hi ha programada una "Serenata de honor y vistosos bailes populares" i el dia 27 a les 23.00 h s'anuncia sardana en singular i revetlla. Per últim el dia 29 també hi havia un concert de música a les 23.00 h a la mateixa plaça¹⁵⁴. Com a nota curiosa d'aquest

¹⁴⁹ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁵⁰ *Diario Español*, 23.07.1943.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² *Ibid*.

¹⁵³ "Programa oficial de los actos que bajo los auspicios del Excelentísimo Ayuntamiento, tendrán lugar durante los días 24 al 31 de Julio, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y la Sma. Virgen de la Rápita, patrona de la Ciudad", dins AMSCR, *San Carlos de la Rápita. Julio 1944. Programa oficial de fiestas*.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

programa està que apareix un anunci del Cinema Alfaques en el local que pocs anys més tard ocuparia l'Agrupació Musical Rapitenca al carrer del Pilar. En cap dels llibres de caixa o despeses de l'any 1944 apareix especificat el pagament de la Banda de música per festes, per la qual cosa segurament estava englobat dins d'un concepte més ampli.

Encara que la data de la primera sortida de la banda no coincideix exactament en tots els entrevistats, hi ha dades que permeten afirmar que aquesta va tenir lloc per festes majors de 1944¹⁵⁵. Tot i que la conversa entre el mestre Cantallops i el consistori tingués lloc el novembre de 1942, la primera vegada que apareix en el llibre de caixa de l'Ajuntament un pagament a G. Cantallops per ser el mestre de la banda és el maig de 1943¹⁵⁶. El mestre feia poc que havia arribat a la localitat, havia de fer-se càrrec de la situació que hi havia, formar nous músics, comprar instruments, etc. La compra dels instruments apareixia en la breu memòria municipal que l'ajuntament de la localitat va fer dels anys 1944-45, amb els fons peculiars de la “Comissió Pro-fomento y Defensa intereses Ciudad”¹⁵⁷. Com a dada definitiva hi ha la fotografia que el fill de Batista Castellà tenia en la seva possessió i en la que al darrera constava que corresponia a festes majors de 1944, i que era la primera vegada que la banda havia sortit després de la guerra. Pedro Falcó també situava aquesta fotografia l'any 1944.

Per entendre com va ser el procés de reformació de la banda es pot analitzar com va procedir el mestre quan anys més tard es va fer-se càrrec de la banda de Santa Margalida (Mallorca). Hi havia tres músics provinents d'agrupacions anteriors i el mestre va formar els educands de manera que en dos anys van sortir al carrer¹⁵⁸. Aquesta dada referma la data de 1944. Respecte la banda que s'esmentava a les festes del Carme de l'any 1943, podria donar-se el cas que fossin alguns dels músics d'abans de la guerra als qui els van parlar directament perquè acompanyessin la processó.

Joan Prades explicava la seva visió de com va transcórrer la primera actuació de la banda després de la guerra. Les seves paraules gairebé poden transportar al lector a la pell d'aquells músics. Sortien del local d'assaig, a la plaça Carles III. En principi ningú sabia que la banda de la localitat sortiria

¹⁵⁵ Pedro Falcó, nascut el 8 d'abril de 1929 situava l'edat en què va començar a anar a la banda cap als catorze o quinze anys (1943-1944). Joan Prades, recordava que va començar a la banda amb divuit anys, per tant era l'any 1945. A més, afirmava que van estar molt de temps – quatre o cinc anys- fent solfeig i assajant abans que el mestre va dir de sortir per a festes i va sortir la banda. Francisca Claravall, l'home de la qual havia tocat amb la banda abans de la guerra, recordava que un cop ells van estar casats (any 1946), es van trobar uns músics que anaven a buscar el seu marit per si volia tornar a formar part de la banda.

¹⁵⁶ AMSCR, *Llibre de caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, anys 1942-43, p. 35.

¹⁵⁷ AMSCR, *Memòria Gestió Municipal 1944-45*.

¹⁵⁸ Entrevista a Juan Cantallops Gual, 30.11.2008.

per primer cop en molts anys per festes. Havien de sortir per la porta de davant, enfront l'església. Hi havia un mestre que es deia don Joan Tibau, que era company del mestre Cantallops que sí que ho sabia i sembla ser que ho va xerrar a tothom. Abans de sortir, Don Guillermo va mirar al carrer i hi havia una gentada. Els músics novells estaven molt espantats i el director va dir: “no, que sortirem per darrera” i així ho van fer. A la part de carrer on van començar a tocar no hi havia gent i quan gairebé estaven davant el públic aplegat, es van equivocar. Cadascú anava cap a un cantó. En aquell moment, Juanito, que era un dels músics grans, va tocar fort amb la seva trompeta la part més característica de l'obra. Tots es van agafar allà i ja no van parar¹⁵⁹.

El fet que en el programa de l'any 1944 s'esmentés la Lira Ampostina pot tenir relació amb aquesta sorpresa de la que parlava Joan Prades. També pot ser que la banda només sortís la primera cercavila de festes l'any 1944 i que ja fos l'any següent quan fos la banda “oficial” de festes. De fet la Lira Ampostina va seguir participant en la vida musical de la localitat. Hi ha testimoni de la seva participació en la festivitat en motiu de “La liberación de la ciudad y unificación” que va tenir lloc l'abril de 1945. J. Oms [sic] va cobrar per aquesta actuació 900 pessetes¹⁶⁰.

En canvi el juliol del mateix any apareix en el *Diari d'intervenció* una relació de despeses de les festes majors on hi ha el pagament de 8.350 pessetes a la “Banda de Música”¹⁶¹. Si hagués estat una banda de fora de la localitat s'hagués especificat quina banda era o, com en anys anteriors, s'hagués posat el nom del seu director. No es té més dades sobre les festes majors de l'any 1945 per tant també podria ser aquell el primer any en què va sortir la banda de la localitat. L'any 1946 també hi ha un pagament a la banda de “La Lira Ampostina” en el mes d'abril. En aquesta ocasió va amenitzar el “Santo entierro”¹⁶², per tant la processó de divendres sant. La remuneració en aquesta ocasió va ser de 650 pessetes.¹⁶³

¹⁵⁹ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁶⁰ Altres vegades havia aparegut Homs amb hac. Als webs que parlen de la Lira Ampostina apareix sempre amb H. AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, abril 1945. També apareix el seu nom en el llibre de caixa del període però sumat amb altres despeses (AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, 1945).

¹⁶¹ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1945.

¹⁶² AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, abril 1946.

¹⁶³ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, abril 1946 i AMSCR, *Diari d'intervenció de pagament de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, abril 1946.

7.4.6.1.- La banda de Sant Carles de la Ràpita a les festes majors de 1946

La referència a les festes majors en el *Diario Español*¹⁶⁴ de l'any 1946 és l'única en què apareix que les festes van ser amenitzades per la Banda Municipal de Música que dirigia el mestre Guillermo Cantallops. És important el fet que parlés de Banda Municipal. És cert que aquesta denominació sovint es feia servir per parlar de la banda d'una localitat concreta, tot i que en un primer moment la banda de Sant Carles de la Ràpita sí que va ser municipal, tal i com s'ampliarà en el proper apartat.

Continuant amb les festes, aquestes estaven dedicades a la Santíssima Trinitat, titular de la parròquia i a Nta. Sra. de la Ràpita, patrona de la Ciutat. Estaven programades entre el 24 i 30 de juliol i encara que no apareixia el programa complet, s'esmentaven els actes que el diari considerava més destacats: “tienta” de vaquetes, festival futbolístic al camp de la Devesa, en el que havien de prendre part una selecció de catalans del F.C. Barcelona, del Sabadell i de l'Espanyol contra l'equip local reforçat¹⁶⁵, competicions de rem, concurs de natació, cucanyes i altres esports propis de la festa marítima, disputant-se diversos premis¹⁶⁶.

Hi ha un programa de festes disponible a l'Arxiu Municipal de Sant Carles de la Ràpita però aquest està incomplet i no hi ha cap referència a la banda de música i molt poques referències als actes de festes. En un fragment del programa s'anuncia la interpretació de la missa Van- Durme a tres veus a càrrec del cor parroquial. És la primera vegada que s'esmenta el cor parroquial al programa. És el dia 25 de juliol. Tot i que no apareix l'hora, el següent acte que apareix és a les 5:30 de la tarda i és el trisagi solemne en honor a la Santíssima Trinitat, titular de la Parròquia¹⁶⁷. Donat que els programes de festes s'enviaven a Govern Civil perquè fossin aprovats, s'ha contactat amb l'arxiu responsable d'aquesta informació però no compta amb aquest document.

En els fragments de programa disponibles apareixen dues dades curioses. La primera és l'anunci del molí d'oli de José Castelló Curto, que estava situat al Maset¹⁶⁸. José Castelló Curto va ser un dels músics que abans de la guerra havia baixat a reforçar la banda de Montfort i després va ser el

¹⁶⁴ *Diario Español*, 28.07.1946.

¹⁶⁵ Al *Diario Español* posava que la Unión Deportiva Rapitense seria reforçat per “Elices”. En canvi al programa de festes del mateix any es deia que seria reforçat per diversos internacionals “norteños” (*Diario Español*, 28.07.1946 i AMSCR, *San Carlos de la Rápita. Programa oficial Julio de 1946*).

¹⁶⁶ *Diario Español*, 28.07.1946.

¹⁶⁷ AMSCR, *San Carlos de la Rápita. Programa oficial Julio de 1946*.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

propietari, a part del molí, del cine del carrer Sant Isidre i va obrir la sala de ball de la Rosaleda¹⁶⁹. L'altra és l'anunci del sastre José Castells, que tenia el seu negoci a la Plaça d'Espanya número 3. El senyor Castells va ser el primer president de l'Agrupació Musical Rapitenc, banda actual de la localitat, i és per això que aquesta dada també és rellevant. El següent programa de festes és de l'any 1947 i ja hi apareix el nom de Sixto Mir Baldrich i per tant correspon al següent apartat.

7.4.7.- De l'embrionària banda municipal a la creació de l'Agrupació Musical Rapitenc

Tal i com s'ha explicat en l'apartat anterior, la notícia del *Diario Español* de festes de l'any 1946 qualificava la banda de la localitat de municipal. El fet de ser municipal en l'actualitat implica que el seu director és un assalariat de l'Ajuntament i els professors de l'escola de música vinculada a la banda, també. En aquella època no hi havia les infraestructures que hi ha en l'actualitat però el fet de ser municipal implicava un nivell de protecció més gran que si no ho fos. El nivell de despesa que implicava aquest vincle va ser justament el motiu que va ocasionar que la banda deixés de ser municipal al cap de poc temps.

Enrique Carles, un dels músics que va començar amb el mestre Cantallops escrivia anys més tard a la revista *Rápita* sobre aquest fet¹⁷⁰. Afirmava que l'entitat es va fundar l'any 1944. Un grup de rapitencs, amb la col·laboració de la corporació municipal d'aquella època va proposar a la “Comisión Pro-fomento e intereses Ciudad” que s'adquirissin instruments per a la formació d'una Banda de Música Municipal. Es van comprar trombons, baixos, trompetes, clarinets etc. Tot anava molt bé, però l'Ajuntament no va tenir continuïtat, potser per la despesa que representava mantenir una banda municipal. En veure que tots els esforços realitzats s'esfumaven es va crear l'actual Agrupació¹⁷¹.

En la memòria de gestió de l'Ajuntament de Sant Carles de la Rápita del període comprès entre 1939 i 1946 s'especifica com l'Agrupació Musical Rapitenc es va fer càrrec de la gestió de la banda¹⁷²:

¹⁶⁹ El cine del carrer Sant Isidre a la localitat se'l coneixia com a cine “de dalt” o “Del Duch”, cognom d'un dels propietaris que va tenir.

¹⁷⁰ CARLES, Enrique. “Ecos Musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² Exmo. Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita: *Memoria de la labor llevada a cabo por la Corporación Municipal desde 1939 a 1946*.

“Creada recentment l'Agrupació Musical Rapitensa, s'ha fet càrrec de l'Administració de la Banda i, nomenat nou director, s'està pendent de la inauguració de l'Escola Municipal de Música i Acadèmia Instrumental”¹⁷³.

El nou director a què es fa referència és Sixto Mir, director de la banda posterior al mestre Cantallops.

Agustín Forné comparava la tasca que es va fer després de la guerra cercant músics a la que s'havia fet anteriorment cap a l'any 1928. Atribuïa el fet de voler formar i reorganitzar la banda al mestre Cantallops. Així, els músics es van tornar a reunir i van posar de nou en marxa la banda. Va ser llavors quan se li va donar el nom d'Agrupació Musical Rapitensa¹⁷⁴. Al mateix temps es va nomenar una junta directiva i es va constituir l'entitat, unint tots els grups que componien la cultura i l'art musical¹⁷⁵.

Lluís Millan ampliava la informació sobre diferents passos que va realitzar l'Ajuntament per aconseguir aquest fi. El consistori volia que s'organitzés una entitat per recolzar l'activitat de la banda i es va consultar a veïns de la vila amb inquietuds culturals per veure com fer-ho. Entre d'altres es va cridar als senyors Millan, Castells i Dassoy. Es va enviar una carta als veïns del poble convocant a una reunió a tots els qui volguessin col·laborar¹⁷⁶. La reunió va tenir lloc el març de 1946 i fruit d'aquesta va sortir la primera comissió gestora. El primer president de l'entitat va ser José Castells Perelló i la junta directiva es va constituir el 12 de gener de 1948¹⁷⁷. És per això que es tractarà més a fons sobre aquesta junta en el proper capítol, dins de l'època del següent director.

José Castells i la seva esposa Dolors Sabaté eren de Santa Coloma de Queralt, a la Conca de Barberà (Tarragona). José Castells era fill de Joan Castells i Genoveva Perelló, tots dos de Santa Coloma de Queralt. El matrimoni va tenir quatre fills: Teresa, Josep, Santiago i Ramona. Josep va néixer l'11 de febrer de 1908. L'any 1939, amb trenta-un anys, es va casar amb Dolors Sabaté

¹⁷³ Traduït literalment de l'original en castellà (“Banda Municipal de música”, dins *Memoria de la labor llevada a cabo por la Corporación Municipal desde 1939a 1946*)

¹⁷⁴ L'article està en castellà i diu “Agrupación Musical Rapitense”. De fet originàriament el nom va ser posat en castellà, d'acord amb la situació política del país (FORNÉ, Agustín. “Agrupación Musical Rapitensa. Recordando el pasado”, dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 48).

¹⁷⁵ FORNÉ, Agustín. “Agrupación Musical Rapitensa. Recordando el pasado”, dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 48.

¹⁷⁶ Entrevista a Lluís Millan Roca, 27.10.2007.

¹⁷⁷ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (III)”, dins *Ràpita*, núm. 493, juliol 2000, p. 73 i 75.

Querol a la seva localitat natal. José Castells era sastre i ell i la seva esposa es van traslladar a Sant Carles de la Ràpita per treballar. Van arribar abans de la guerra, aproximadament l'any 1934. Encara no tenia fills. Tant la seva esposa com ell tenien afició musical, ja que ell tocava el violí i la seva esposa el piano¹⁷⁸.

Eduvigis Brunet Soria va treballar en el negoci de la família Castells a partir de l'any 1937. Recordava que José Castells era una persona molt apreciada i tenien molta feina. Estant a Sant Carles de la Ràpita va haver d'anar a la guerra amb els altres homes que van ser mobilitzats a la població¹⁷⁹. Van tenir quatre fills, dos dels quals van morir sent petits. La cultura musical es vivia a la família. Tant és així que la seva filla Maria Teresa va estudiar un temps piano amb Sixto Mir i anys més tard la seva filla Ariadna, neta de José Castells, va compaginar els seus estudis superiors amb la carrera de piano al Conservatori del Liceu de Barcelona¹⁸⁰.

La sastreria, a la plaça del Cóc número 3, estava molt pròxima al cafè del Ruso. El cafè era propietat de dos germans, un d'ells Don José Gasparin Talarn, el mestre d'escola que també havia fet classes de solfeig a alguns músics. La família Castells va emparentar amb la família propietària del cafè però això va ser posterior a la decisió de traslladar-se a Sant Carles. El senyor Castells tenia una germana, Ramona que va anar a visitar-lo estant ell ja a la Ràpita. Durant l'estada va conèixer a Daniel Gasparin, nebot de Don José Gasparin i s'hi va casar¹⁸¹. L'any 1962 Josep Castells va marxar amb la seva família a Barcelona, ja que la seva filla Teresa va anar a cursar els estudis de batxillerat i comerç a la capital. Tot i viure en l'actualitat a Barcelona, Teresa continua visitant la població¹⁸².

7.4.8.- La diversitat musical a la Ràpita de la postguerra

Sant Carles de la Ràpita sempre s'ha caracteritzat per tenir inquietuds musicals. Aquestes no només van estar lligades a la banda sinó que també van tenir a veure amb el moment històric de la població i amb les seves distraccions. Així per exemple va haver un grup de cornetes i tambors vinculat amb la falange, una rondalla que sortia la revetlla de Sant Jaume, una dolçaina i tabal que feia cercaviles i diverses orquestres que amenitzaven el ball que diferents establiments oferien a festes majors.

¹⁷⁸ Entrevista a Mª Teresa Castells Sabaté i Daniel Gasparin Castells, 28.07.2006.

¹⁷⁹ Entrevista a Eduvigis Brunet Soria, 28.08.2006.

¹⁸⁰ Consulta a Mª Teresa Castells Sabaté, 04.07.2015.

¹⁸¹ Entrevista a Mª Teresa Castells Sabaté i Daniel Gasparin Castells, 28.07.2006.

¹⁸² Consulta a Mª Teresa Castells Sabaté, 04.07.2015.

En el capítol anterior s'havia explicat com José Gasparin havia estat director i fundador de l'Agrupació Coral Rapitenca, el reglament de la qual havia estat aprovat l'any 1925¹⁸³. Lluís Millan no tenia dades sobre els anys va estar en actiu aquesta agrupació¹⁸⁴. No n'hi ha cap notícia d'ella entre els anys 1942 i 1947. En canvi, sí que apareix en el programa de festes de l'any 1946 el cor parroquial, que va interpretar la missa Van-Durme a tres veus¹⁸⁵, encara que és la única referència més d'aquest cor dintre del període del present capítol.

7.4.8.1.- Cornetes i tambors

Abans que es refundés la banda, durant la guerra i en l'època de la dictadura Franquista, Joan Prades recorda un grup de cornetes i tambors vinculat a la falange. Era un grup que va durar dos o tres anys fins que es va acabar la guerra del tot i es va fundar l'OJE (Organización Juvenil Española). Sortien quan els manaven, potser en diumenges. A la Ràpita, els obligaven a anar-hi. Els van donar una camisa blava amb les fletxes i portaven una gorreta de soldat amb una borla roja. El cap era Enrique Landete Albalat i assajaven prop de la platja, on aquest venia el gasoil. Eren cornetes i tambors i el director que tenien li deien Marcelino, que era hostaler d'una pensió que hi va haver al carrer Gorria número 18. Allí estava la pensió Mediterrània i també va haver un hostel, l'hostal *de la Torivia* on hi entraven els carros i els animals. Marcelino era qui els ensenyava tocar el tambor i la corneta. Joan Prades que era caporal de tambors mentre que el de les cornetes era Adolfo Samper Casco. Aquest darrer no va anar mai a la banda, a pesar que Joan Prades li deia que hi anés. Tocava la corneta molt bé, tot i no tenir pistons¹⁸⁶. Un dels músics d'aquest grup que sí que va tocar a la banda va ser Enrique Carles, que en aquest grup tocava la corneta.

7.4.8.2.- La dolçaina i el tabal: Perot i Hermenegildo

Un altre grup de l'època era el constituït per la dolçaina i el tabal. Àngel Doménech tocava la dolçaina i Hermenegildo Barberà tocava el tabal¹⁸⁷. Àngel Doménech era més conegut com *Perot*, donat que era fill del cantador Agustí Doménech, *Perot lo cantador*. S'ha parlat d'ells en la secció

¹⁸³ MILLAN, Lluís. "Entitats corals a la Ràpita (I) L'"Agrupació Coral Rapitenca" (1925-?)", dins *Ràpita*, núm. 497, novembre 2000, p. 18 i 19.

¹⁸⁴ *Ibidem*.

¹⁸⁵ AMSCR, *San Carlos de la Ràpita. Programa oficial Julio de 1946*.

¹⁸⁶ Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁸⁷ A la localitat sempre es parlava d'aquest grup com "Perot i Hermenegildo".

“L'organització de la banda”, ja que apareixien a la fotografia de la primera sortida de la banda amb els seus instruments: Àngel Doménech amb la dolçaina i Hermenegildo Barberà amb el tabal.

En la seva joventut, Hermenegildo Barberà Castellá havia fet classes de música i havia tocat el bombardí a la banda que hi havia abans de la Guerra Civil, amb altres músics com *Juanito de Paula* i Pere Arnau Mestre. Quan ja es va fer més gran va deixar la banda i es va posar a tocar el tabal amb Àngel Doménech¹⁸⁸, *Perot*, qui havia après a tocar la dolçaina de manera autodidacta¹⁸⁹. A la localitat amenitzaven sovint les festes dels carrers i fins i tot havien tocat a la sortida dels bous a la plaça a festes majors. També sortien per Sant Antoni, havien sortit per Nadal quan es feia la missa del gall i en la processó de Divendres Sant. Fora de la localitat havien acompanyat la romeria al Remei a Alcanar i feien actuacions a altres pobles com els Muntells, Sant Jaume, l'Ametlla i la Galera. Un exemple del tipus de peces que tocaven a la localitat és *La manta al coll i el cabasset*¹⁹⁰.

7.4.8.3.- La rondalla

En aquesta època també hi havia la Rondalla. Hi ha qui afirma que els instrumentistes eren de fora i l'únic component de la localitat era el cantador Agustí Doménech, *Perot lo cantador*, pare d'Àngel Doménech, el músic que tocava la dolçaina¹⁹¹. En canvi, altres recordaven que formaven part de la rondalla alguns dels músics d'abans de la guerra com Joaquín Arnau i Juanito *Sant Roc*¹⁹². Potser en alguna ocasió va venir alguna rondalla de fora i va cantar amb el cantador local. Els instruments que constituïen la rondalla¹⁹³, “en més o menys, solien ser bandúrries, guitarres i guitarrons, bombardino [sic], fliscorn [sic], trompeta, clarinet, ferrets, castanyetes, pandero, etc.”¹⁹⁴. A més, hi havia, com en l'actualitat un cantador o “enversador”.

A *La Ràpita en el temps* es descrivia la figura del cantador de la següent manera: “Una de les tradicions més arrelades a les Terres de l'Ebre és la dels cantadors, la dels “enversadors” a les rondalles, que demostrant un enginy singular improvisaven, segueixen improvisant, uns versos que responen al moment que es viu o a la intenció dels que els fan dedicar en la “nit de músiques”, “La

¹⁸⁸ Entrevista a Belinda i Divitre Barberà Amaré, 30.12.2007.

¹⁸⁹ Entrevista a Amparo Doménech Picó, 17.07.2015.

¹⁹⁰ Entrevista a Belinda i Divitre Barberà Amaré, 30.12.2007.

¹⁹¹ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

¹⁹² Entrevista a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁹³ No s'especifica en quin moment, tot i que és en anterioritat a l'estructura actual de la Rondalla Rapitenca que consta de bombardí, clarinet, trompeta, guitarra, guitarró, pandereta i castanyoles. (Font: Joaquín Arnau Ventura)

¹⁹⁴ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasso y Carcellé, 1996, p. 244.

nit de les rondalles”¹⁹⁵. Els músics toquen la música típica del gènere fins que el cantador els avisa que ja poden parar perquè ja té l'estrofa llesta. Llavors aquests conclouen el fragment i el cantador fa la seva interpretació acompanyat de fons amb els instruments del grup. La Rondalla només sortia la revetlla de Sant Jaume. Es passaven tota la nit fent rondalles pels balcons i les cases i la gent del poble, moltes vegades seguia al cantador. Agustí Doménech cantava, “enversava”, però no tocava cap instrument¹⁹⁶.

7.4.8.4.- El ball

Entre els establiments on la gent es trobava i s'esbargia en l'any 1940 hi havia els bars, els cafès, els cinemes i les sales de ball¹⁹⁷. L'horari d'aquests estava regulat pel govern municipal. Així, el 23 de gener de 1940 en la sessió de la Comissió Gestora Municipal es va acordar restablir a la localitat el descans dominical, que hauria de ser respectat per tots els tipus d'establiments a excepció de les tavernes, els cafès, els cinemes i salons de ball. A cadascun d'ells se li va assignar un horari de tancament. Així les tavernes haurien de tancar a les 21.00 h en dies laborables i a les 23.00 h els dies de festa i les seves vigílies. Els cafès per contra tancarien a les 23.00 h els dies laborables i a la 1.00 h de la matinada els dies de festa i vigília d'aquests. Per últim, els cinemes, salons de ball i tota classe d'espectacles acabarien les seves funcions a la 1.00 h¹⁹⁸.

Una altra norma que es va establir en l'època era la prohibició de fer ball durant els dies de quaresma i fins el dia de Pasqua de resurrecció. Així apareix a les actes de la Comissió Gestora Municipal del dia 18 de febrer de 1940, on es prohibien tant els balls públics com particulars durant la quaresma¹⁹⁹, fent-se així partícip la comissió del fervor catòlic que renaixia a la població. Aquesta prohibició va estar apareixent diversos anys, com per exemple els anys 1941 i el 1942²⁰⁰. En aquest tipus d'actes municipals també apareix informació sobre les autoritzacions de realitzar ball a la via pública. Així el 17 de juliol de 1942 es concedeix l'autorització sol·licitada per Juan Reverté Sans

¹⁹⁵ MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassoy i Carcellé, 1996, p. 244.

¹⁹⁶ Entrevistes a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008, i a Joan Prades Subirats i Núria Cid Esteve, 05.08.2008.

¹⁹⁷ Com a exemples de pistes de ball a la Comunitat Valenciana vegeu FERRER, Isabel. *Les pistes de ball durant el primer franquisme: espais de lleure a l'Horta-Albufera*. [Bellaterra]: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, Departament d'Art i de Musicologia, 2013. Tesi doctoral.

¹⁹⁸ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 23.01.1940.

¹⁹⁹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 18.02.1940.

²⁰⁰ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 21.03.1942.

AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 13.02.1942.

per celebrar balls a la pista situada a la via pública davant del seu cafè²⁰¹, previ pagament i condicions enumerades en l'acord de la sessió de 16 de juliol de l'any anterior. L'any 1945 apareix de nou a les actes l'autorització a aquest empresari, en atenció a les festes majors i previ pagament de 10 pessetes per sessió, perquè aquest pogués utilitzar únicament durant aquells dies la pista emplaçada al carrer Fonda Vella²⁰².

Un altre exemple similar és la resposta que se li dona a Manuela Sánchez Torres, que sol·licitava autorització per a construir determinada pavimentació a la via pública, en front de la finca urbana de la seva propietat per destinar aquell espai a pista de ball. L'Ajuntament responia que, com en casos similars s'havia fet, havia de presentar un petit projecte de les obres a realitzar juntament amb la declaració subscrita pels veïns afectats en la qual es posés de manifest la seva conformitat amb les molèsties que els podrien ocasionar la celebració del balls²⁰³. Un cop aquesta va aportar la documentació el dia 22 de juliol de 1942 se la va autoritzar a fer l'obra, tot i que s'havien de complir certes condicions. Per exemple havia de fer la totalitat de la vorera de l'edifici de la seva propietat i entre la vorera i la pista havia d'haver cinc centímetres d'altura de diferència. S'havia de procurar que per tal que hi hagués fàcil accés a aquesta, la pavimentació acabés a nivell de carrer i s'havia de deixar sense pavimentar l'espai necessari perquè passessin dos carros.

L'autorització era provisional fins que l'arquitecte municipal fes el corresponent dictamen tècnic i l'Ajuntament podia retirar l'autorització si la propietària incomplia alguna de les condicions que s'enumeraven en la concessió. La durada d'aquesta era per dos anys a partir de la data de l'acta. En concepte d'ocupació de via pública s'haurien d'abonar 10 pessetes per cada funció que es realitzés sobre la pista, tant de ball, com de cinema com d'altres espectacles propis de diversió. En cas que s'hagués d'utilitzar la pista, s'havia de comunicar obligadament amb antelació a les dependències municipals. Per últim, s'afegia que el fet de realitzar les obres no donava cap dret ulterior a favor de la concessionària²⁰⁴.

Finalment, està la sol·licitud per part de Concepción Sánchez Fibla de realitzar cinema a l'aire lliure durant la temporada estiuenca i l'aprovació de la corporació si no hi havia cap veí afectat que reclamés o s'oposés davant els inconvenients o prejudicis que aquesta concessió pogués ocasionar²⁰⁵.

²⁰¹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 17.06.1942.

²⁰² AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 18.07.1945.

²⁰³ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 10.07.1942.

²⁰⁴ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 22.07.1942.

²⁰⁵ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal*, 05.07.1946.

Per tal de veure l'ambient musical que es respirava a la localitat, cal fer referència a la contractació d'orquestrats i la realització de ball durant els dies de festes per part de diversos establiments, per bé que n'hi havia que oferien ball tot l'any. Per posar un exemple de l'activitat que hi havia en aquestes dates s'ha analitzat la informació dels programes de festes de l'any 1944, ja que és l'únic programa complet de l'època.

Així, durant els dies de festes majors, el bar restaurant Suís, de l'empresa "Reverté e hijos", situat a la plaça Vella número 8, organitzava al seu saló de ball "Grandes bailes amenizados por una renombrada orquestina de primer orden, durante todas las fiestas"²⁰⁶. La mateixa empresa també era propietària del café cine Dorado situat al carrer Fonda Vella, 29. Allí disposaven d'una pista a l'aire lliure envoltada de taules i s'oferien "grandes bailes" durant tots els dies de festa major, amenitzats per una orquestra de "Jazz-Hot". A més, al saló del cinema s'oferien grans atraccions de Varietés, de la mateixa manera que el cinema "Español" de l'Empresa Duch situat al carrer Sant Isidre número 39, oferia grans atraccions per entre els dies 23 i 30 de juliol²⁰⁷.

Quant a grups que fessin ball, P. Falcó diu que no n'hi havia. Que es van formar després. A les festes del poble venien grups però no sap d'on venien. Quan ell era menut hi havia ball al carrer amb músics de fora la localitat però després els músics de fora van anar sobretot per festes majors²⁰⁸.

²⁰⁶ "Programa oficial de los actos que bajo los auspicios del Excelentísimo Ayuntamiento, tendrán lugar durante los días 24 al 31 de Julio, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y la Sma. Virgen de la Rápita, patrona de la Ciudad", dins AMSCR, *San Carlos de la Rápita. Julio 1944. Programa oficial de fiestas*.

²⁰⁷ *Ibidem*.

²⁰⁸ Entrevista a Pedro Falcó Matamoros, 04.08.2008.

8.- Època del mestre Sixto Mir Baldrich (1946-1958)

8.1.- Introducció

El mes setembre de 1946, amb la marxa del mestre Guillermo Cantallops Gual a la seva nova destinació com a mestre de l'Escola Nacional graduada, els membres de l'Agrupació Musical Rapitenca (AMR) van haver de buscar un nou director. Es va pensar amb Sixto Mir Baldrich que en aquell moment treballava a la Cambra Arrossera d'Amposta com a escriptor, dirigia la banda de la Unió Filharmònica d'aquella localitat i tocava en orquestres de ball de la zona. El mestre Sixto Mir, que a més era un prestigiós trompetista, va accedir a dirigir la banda de Sant Carles de la Ràpita i ja consta al programa des festes majors de l'any 1947¹. El llibre d'actes de l'entitat comença l'any 1948. En la primera reunió que hi ha constància, del dia 12 de gener de 1948², també apareix el nom del director com a persona present.

L'Agrupació Musical Rapitenca com a entitat s'acabava de crear fruit d'una reunió en què es va animar a participar a totes aquelles persones de la localitat amb interessos culturals. D'aquesta reunió sortiria una comissió gestora encapçalada per Josep Castells Perelló i al cap d'un temps es va constituir la junta de l'entitat. L'AMR s'acabava de formar i necessitava un local, una estructura i unes fonts d'ingressos, tots ells aspectes que s'aniran desgranant al llarg dels diferents apartats.

Sixto Mir va aconseguir portar a la banda de l'AMR a valuoses fites, guanyant el II Certamen de bandes realitzat a la ciutat de Tortosa l'any 1953 en la seva secció, i va dirigir la banda fins la seva mort, l'any 1958. És el director a qui totes les persones entrevistades sense excepció recorden amb més estima. A més, a la banda encara queden músics que es van formar amb ell i que són l'exemple de la gran tasca i llegat que va deixar a la població que, en mostra d'agraïment, va decidir dedicar-li un carrer.

Han passat gairebé setanta anys des que Sixto Mir va fer-se càrrec de la banda que el mestre Guillermo Cantallops havia refundat després de la guerra, i la il·lusió i l'esforç que van fer els

¹ “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días 24 al 31 de Julio en honor a la SANTÍSIMA TRINIDAD, titular de la Parroquia, y la SANTÍSIMA VIRGEN DE LA RÁPITA, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1947. Programa oficial*.

² *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.01.1948, p.1.

músics, directius, famílies i dirigents de la localitat perquè l'entitat tirés endavant, va ser gran. Ha estat una sort poder contar amb la col·laboració desinteressada de tantes persones que van viure aquell període i que van conèixer al mestre Sixto Mir per poder deixar constància d'aquella època d'or de l'entitat. El seu testimoni ha servit per encaminar l'estudi d'aquesta època en la bona direcció i consultar els materials i les fonts pertinents per contrastar, confirmar i ampliar la informació que aquests van fer arribar.

8.2.- Apunts biogràfics de Sixto Mir Baldrich

Sixto Mir Baldrich va néixer a Vinaròs el dia 11 d'agost de 1902³. Fill de Sixto Mir Felip i Ignacia Baldrich Meseguer. El matrimoni va tenir tres fills separats cadascun dels naixements respecte el següent per un interval aproximat de quatre anys. Van tenir un fill, Sixto, i dues filles, Francisca i Maria. El pare era forner i tenia el forn de pa al carrer Màrtires de Alcanar número 16 de Vinaròs, que després es va passar a dir camí Alcanar i posteriorment carrer Sant Gregori. L'establiment tenia 300 metres quadrats. El mostrador estava entrant a mà esquerra, i el forn i les taules a mà dreta en uns cavallets. Hi havia quatre taules llargues de 6 ó 7 metres cadascuna.

El pare de Sixto Mir va fer que els tres fills anessin a repàs i el mestre sempre li deia que Sixto era molt intel·ligent, que en llegir una cosa una vegada se'n recordava tota la vida⁴. La mare del mestre Sixto Mir va morir quan ell tenia només dotze anys, així que el seu pare, juntament amb una germana d'aquest, Maria Mir Felip, es va fer càrrec dels fills i del forn de pa. El negoci familiar va continuar molts anys ja que una de les germanes del mestre Sixto Mir, Maria va seguir amb el negoci familiar i en casar-se també s'hi va incorporar el seu marit Valeriano Caballer.

El pare del mestre Sixto Mir no tocava cap instrument però tenia moltíssima afició a la música. Ningú de la família anterior a ell, que se sàpiga, havia sigut músic. Ja de petit només tenia afició de la música. Sí que va haver en canvi, un cosí del mestre, Manuel Mir Monzó, que també va ser un músic important a Vinaròs, sent un dels fundadors l'any 1933 de l'orquestra Mancy⁵.

Sixto Mir va començar amb vuit anys a aprendre música a l'escola de música de Vinaròs i va tocar la trompeta. Va ser un nen molt apte per a la música. Sembla que el professor d'ell va ser Antonio

³ Arxiu Arxiprestal de Vinaròs (AAV), Baptismes (10), volum XXXII, foli 228 v., núm.177.

⁴ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

⁵ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir i Marga Beltran Mir, 10.09.2013.

Verdera Pons⁶, que l'any 1907 va fundar la banda de música de La Alianza a Vinaròs⁷. Amb ell va anar en algunes ocasions a Sant Carles de la Ràpita a amenitzar les festes dels carrers. Així ho explica Don Pepe en un dels seus articles de la revista *Ràpita*: “Continuant amb les festes de carrer, recordem que, des de l'any 1902, el carrer que disposava de més diners, prescindia de la dolçaina i anava a buscar uns músics a Vinaròs, on hi havia una Banda de Música que dirigia un tal Verdera, i amb ells venien uns quants músics més, entre ells un anomenat Cachondo⁸, Sixto Mir, Sebastià Codorniu i altres”⁹. Don Pepe estableix l'any 1902 com l'inici de l'activitat a Sant Carles de la Ràpita d'aquesta “petita banda” vinguda de Vinaròs, però aquest any coincideix amb el naixement de Sixto Mir. Segurament altres membres del grup van començar a anar a Sant Carles en aquesta data i ell es va afegir posteriorment. Si va començar a aprendre música als vuit anys com a molt aviat va ser a partir de l'any 1910 que va participar en aquesta banda provinent de Vinaròs. El mateix autor també explica que de tantes visites que van fer a la Ràpita, dos d'ells, Verdera i Codorniu, es van casar amb noies de la localitat¹⁰.

Sixto Mir era íntim amic d'un músic de Vinaròs que es deia Tomàs Mancissidor, que va ser director de la banda de La Alianza de Vinaròs al mateix temps que Sixto Mir ho va ser de la banda de l'AMR Sant Carles de la Ràpita. El mestre Sixto Mir també va ser contemporani i amic d'un trompetista de Vinaròs que es deia Tena i d'una altre que es deia Lucas¹¹. A les seves dues germanes petites els deia: “jo tocaré i vatros ballareu” i així ho feien¹². Entre els vuit i els dotze anys l'edat en què va començar a tocar a la plaça de bous de Vinaròs la *Malaguénia*¹³, encara que si va començar la seva formació musical amb vuit anys, havia de passar un temps abans pogués tocar aquest tipus de peces. Es recorda que hi havia persones que anaven a la plaça més per veure'l a ell que per veure els bous¹⁴. Hi ha testimonis que afirmen que la primera vegada que va tocar en públic va ser a la plaça de bous i feia poc temps que s'havia mort la seva mare, per tant quan ell tenia dotze anys¹⁵.

⁶ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁷ ALBIOL, Sebastián. *La Banda “La Alianza” y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

⁸ Aquest mateix nom de músic apareix com a cornetí a l'entrevista que es va fer al setmanari Vinaroz. (FOGUET, Manuel. “Interrogamos a...”, dins *Vinaroz*, núm, 117, 20.06.1959, p. 18-19).

⁹ TORNE, Josep (Don Pepe). “Recordem”, dins *San Carlos de la Ràpita*, núm 190, abril 1975, p.11.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

¹² *Ibidem*.

¹³ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008, i a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

¹⁴ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008

¹⁵ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

Del temps en què tocava amb la banda La Alianza de Vinaròs n'hi ha testimoni hemerogràfic. Al diari *Patria* apareix la crònica del concert que la banda va oferir el dia 1 de maig de 1921 a les 22.00 h al carrer Socors de Vinaròs:

“El concierto que la banda *La Alianza*, dedicó el domingo por la noche á D. Francisco Puchol, fué un verdadero éxito tanto por la interpretación, como por la calidad de las composiciones que integraban el programa.

Los aplausos se sucedieron durante todo el concierto llegando al maximum de entusiasmo, cuando interpretaron «Malagueñas» en las que el joven Sixto Mir, lució sus enormes facultades como cornetín insuperable.

Después de la ejecución del ‘Cant del Valenciá’ [sic], el espada Granero obsequió a todos los músicos con una caja de magníficos cigarros”¹⁶.

Sixto Mir Baldrich va treballar durant un temps al jutjat abans d'anar a fer el servei militar¹⁷. El gener de 1922 va marxar de Vinaròs per ingressar com a soldat de marineria de l'armada¹⁸. El dia 2 de gener de 1922 va iniciar el servei i va estar un mes i setze dies com a mariner de segona. De seguida -potser ell mateix va expressar la seva afició per la música- va passar a ser educand de música i ho va ser des del 19 de febrer de 1922 fins al 23 de setembre de 1923¹⁹. Llavors va fer les oposicions i va passar a ser músic de tercera del 24 de setembre de l'any 1923 fins el 13 de febrer de l'any 1924. Per últim va tornar a opositar i va passar a ser músic de segona del 14 de febrer de 1924 fins el 2 de febrer de 1929²⁰, data en què es va traslladar a Barcelona.

El seu ingrés com a músic a l'armada, va ser una mica casual, ja que la idea va sortir d'un amic seu. Aquest va decidir fer les proves per a accedir a ser músic de l'armada i llavors ell també s'hi va presentar. Finalment va ser Sixto Mir qui va treure la plaça i no l'amic que originàriament havia tingut la idea. Això li va saber molt de greu perquè ell hagués volgut que la traguessin els dos. Tot i això van seguir sent molt amics. Una mostra d'aquesta amistat es pot veure un dia que Sixto Mir

¹⁶ *Patria*, 08.05.1921, p. 6.

¹⁷ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

¹⁸ La notícia que parlava d'aquest fet esmentava molts soldats i deia que marxaven a València i Cartagena amb la qual cosa no es pot saber a quin dels dos llocs va marxar (*San Sebastián*, 01.01.1922, p. 9)

¹⁹ En l'apartat “empleos” de la “llibreta” hi ha aquestes dates però en canvi en l'apartat “Historial” diu que passa a ser educand de música el dia 18 de febrer i músic de tercera el dia 23 de setembre, que és quan va fer les oposicions.

²⁰ Archivo Naval de Ferrol (ANF). Capitania General Estado Mayor, *Libreta de Sixto Mir Baldrich*.

marxava de la localitat. Aquest amic el va anar a acomiadar a l'estació i li va dir que el trobaria a faltar i que no tenia cap record d'ell. El mestre Sixto Mir va decidir regalar-li el rellotge que entre tota la família li havien comprat amb molt de sacrifici en motiu del comiat²¹.

Els bucs on va estar destinat són el cuirassat «Alfonso XIII»²², «España»²³ i finalment «Jaime 1º»²⁴. Tant amb el buc «España» com amb l'«Alfonso XIII» va participar en la Guerra d'Àfrica(1922-23) i també va escortar el rei Alfons XIII²⁵. Mentre estava embarcat al Jaime I com a músic de la banda de l'armada, i estant el buc en la seva base a Ferrol, va conèixer a Pilar Caruncho Lodeiro amb qui es va casar en aquella mateixa localitat el dia 3 d'abril de 1927²⁶. Al setmanari *San Sebastián* apareix una notícia que afirma que Sixto Mir arriba a Vinaròs procedent de Cartagena com a “músico mayor”²⁷. Tot i això majoritàriament estava establert a Ferrol. L'any 1929 compleix el seu compromís amb l'Armada com a músic de 2a enganxat, pertanyent a la dotació del cuirassat Jaime I²⁸. El 2 de febrer de 1929 estant a bord d'aquest buc rep el seu passaport i copia certificada de la seva “llibreta”²⁹.

El mestre i la seva esposa es van traslladar a Barcelona on va treballar en un dispensari de l'Ajuntament de Barcelona³⁰. Compaginava aquesta feina amb la de músic, tocant en orquestres, sales de nit i cabarets, ja que li agradava la vida de bohemi. En aquell temps va tenir l'oportunitat de conèixer personalment a Louis Armstrong. El mestre tocava llavors en una orquestra a Barcelona i Louis Armstrong va anar a la capital. Sixto Mir el va anar a veure a l'actuació que feia tot enduent-se el seu instrument i sembla ser que va treure la seva trompeta i es van posar a tocar els dos junts a la sala de festes i que la gent es va posar per sobre les taules per veure-ho. Va ser un espectacle impressionant³¹. Louis Armstrong va fer una gira per Europa l'any 1932 i va tornar dos anys després³². Per tant es pot situar l'anècdota entre l'any 1932 i el 1935.

²¹ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008

²² *San Sebastián*, 07.01.1923, p. 8.

²³ *San Sebastián*, 08.07.1923, p. 12.

²⁴ *San Sebastián*, 22.06.1924, p. 14.

²⁵ ANF, Capitanía General Estado Mayor, *Libreta de Sixto Mir Baldrich*.

²⁶ AAV, Baptismes (10), volum XXXII, foli 228 v., núm.177.

²⁷ *San Sebastián*, 15.01.1928, p. 12

²⁸ ANF, Capitanía General Estado Mayor, *Escrit de la comandància de marina de València*, 04.01.1930.

²⁹ ANF, Capitanía General Estado Mayor, *Libreta de Sixto Mir Baldrich*.

³⁰ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

³¹ *Ibidem*.

³² VIQUIPEDIA. Louis Armstrong [en línia]. <http://ca.wikipedia.org/wiki/Louis_Armstrong> [consulta: 7.08.2014].

En aquella època va viatjar moltíssim i va estar entre altres llocs a Bagdad. Es desconeix el nom de les orquestres en què va tocar aquells anys però va tocar entre d'altres amb Xavier Cugat³³. A Barcelona vivien al carrer Nou de la Rambla, pujant a Montjuïc, que era on estava el seu cercle³⁴. De la terrasseta que tenien es veia Montjuïc ja que llavors estava tot despoblat. Al passatge Prunera de Barcelona, del barri de Poble Nou de la capital, va nàixer el 25 de desembre de 1932 la seva filla Maria del Pilar Mir Caruncho. Van viure anys de guerra a Barcelona i després, gràcies a un parent que tenia que era duaner, va poder treballar al port de València en unes oficines, i allà va seguir tocant amb orquestres³⁵. En aquells temps no es podia viure només de la música amb la qual cosa ell s'ajudava d'altres feines per poder mantenir la seva família. El dia que es va acabar la guerra estaven a València. És té certesa que va tocar amb l'orquestra Los Bohemios l'any 1940 al balneari de Las Arenas de València³⁶. Després ja se'n van anar a Amposta i d'allà a Sant Carles de la Ràpita.

És possible que abans d'anar a Amposta estigués una època a Vinaròs. Així es desprèn de l'entrevista que se li va realitzar a Lluís Millan. Aquest comentava que després de la guerra la situació era molt difícil i el mestre Sixto Mir es va quedar sense feina i va decidir enrolar-se en una barca de pesca a Vinaròs. El mestre tenia als pescadors vinarossencs embadalits, perquè en el camí des de la sortida del moll fins al calador es posava a popa, i tocava la trompeta, i feia uns concerts impressionants³⁷. A Amposta va estar entre cinc i vuit anys treballant a la cambra arrossera i com a director a la banda la Unió Filharmònica d'Amposta. El mestre Sixto Mir també tocava en orquestres d'Amposta i anaven pels pobles del voltant, com la Cava -anomenat actualment Deltebre- i els Muntells³⁸. D'entre les orquestres de la zona va tocar a la Vamos tirando³⁹. L'any 1946, a més hi ha una fotografia en la que està tocant amb l'orquestra Juventud⁴⁰. En aquesta fotografia que conserva la família, hi ha un músic que sembla José Guardiola⁴¹.

Quan va venir a Sant Carles va treballar d'escrivent al sindicat arrosser i de director a l'Agrupació Musical Rapitena. Tot i que ell ja tenia el lloc com a director, la seva família es van traslladar d'Amposta a Sant Carles el 28 de novembre de 1947. En un primer moment van viure a la plaça

³³ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

³⁴ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008. En la documentació provinent de l'"Archivo Naval de Cartagena" (ANC) apareix com a adreça de Barcelona el carrer Salvà número 27, pral. 2a ("Escrit de la comandància de marina de Vinaròs", 21.02.1930, dins ANC, *Expediente Sixto Mir Baldrich, P-XXI-a, legajo 1*).

³⁵ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008

³⁶ Fotografia cedida per Maria Rosa Caballer Mir.

³⁷ Entrevista a Lluís Millan Roca, 27.10.2007.

³⁸ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miquel Rovira Reverté, 2006.

³⁹ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008

⁴⁰ Fotografia cedida per Maria Rosa Caballer Mir.

⁴¹ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

Carles III número 40, on hi havia un edifici que constava de planta baixa i dues altures, propietat de la família Carles. Més tard es van traslladar a una casa situada a la plaça Vella número 4. La setmana següent que la família Mir-Caruncho s'instal·lés a la localitat va anar a viure a Sant Carles el senyor Bertomeu Comas i Puig⁴². Aquest va ser director de la “Caja de pensiones de la vejez i de ahorros” -“La Caixa” actual-, i va viure en el mateix edifici de la plaça Carles III que ells⁴³. En l'entrevista a Bertomeu Comas i Puig aquest posava com a data en què ell va arribar a Sant Carles de la Ràpita el 26 de novembre de 1947 i recordava que al mateix edifici que ell i la seva esposa vivia la família de Sixto Mir. Sigui com sigui les dues famílies van anar a viure a la localitat en unes dates molt properes i van tenir molt bona amistat⁴⁴.

Com que el mestre Sixto Mir cada vegada tenia més alumnes va sortir del sindicat per a poder-se dedicar més a la música. A més, l'any 1950 el mestre va obrir una merceria a la plaça Vella número 4 juntament amb la seva esposa Pilar Caruncho⁴⁵. La merceria portava per nom Mirca, resultat de la primera síl·laba del cognom del matrimoni Mir-Caruncho. Va aparèixer als programes de festes dels anys 1950⁴⁶, 1953⁴⁷, 1954⁴⁸, 1955⁴⁹, i 1956⁵⁰. En l'anunci de l'any 1950 s'anunciava que a la merceria Mirca hi havia el millor sortit en merceria i perfumeria i a sota del nom de la merceria apareixia el de Sixto Mir Baldrich. Els anys 1953, 1954 i 1955 s'anunciava amb lletres més grans “Merceria Mirca” i a sota posava Casa Sixto. A més s'informava que en aquell establiment es feia lloguer i canvi de novel·les⁵¹, i els anys 1953 i 1954 apareix un anagrama de la merceria. La Figura 8.1 reproduïx les imatges de l'anagrama que va aparèixer els dos anys esmentats.

⁴² Entrevista a Bertomeu Comas Puig, 20.11.2008.

⁴³ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁴⁴ Entrevista a Bertomeu Comas Puig, 20.11.2008.

⁴⁵ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament del 14.04.1950*.

⁴⁶ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por esta Municipalidad, durante los días comprendidos entre el 22 y 31 de Julio próximo, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

⁴⁷ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

⁴⁸ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad y a la Santísima Trinidad titular de la Parroquia,” dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*.

⁴⁹ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por estes Exmo. Ayuntamiento durate los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

⁵⁰ El programa de l'any 1951 no es troba disponible.

⁵¹ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*. “Programa Oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad y a la Santísima Trinidad titular de la Parroquia,” dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*.

Anagrama a l'any 1953 ⁵²	Anagrama a l'any 1954 ⁵³
	

Figura 8.1. Anunci de la Merceria Mirca els anys 1953 i 1954.

Font: AMSCR, *Programa de festes dels anys 1953 i 1954*.

El mestre Sixto Mir no només va ser un intèrpret excepcional sinó que també va ser un bon professor, director i compositor i també feia arranjaments. Com a intèrpret totes les persones entrevistades qualifiquen amb admiració com tocava la trompeta. Tothom fa elogis de la seva habilitat i coincideixen a dir que era impressionant. De fet hi ha qui el comparava als millors trompetistes que després havien sentit per la ràdio. Alguns dels elogis recollits són els següents: “Treia un «sonido»...”⁵⁴, “a la trompeta la feia parlar; és com si tingués un cavall i xiulant el fes anar”⁵⁵; “Com ell no n'hi haurà cap més a la Ràpita. Com a trompeta, era el millor d'Espanya”⁵⁶; “Mai havia sentit tocar una trompeta com ell. Quan tocava la trompeta ... és que era meravellós”⁵⁷.

Com a professor, els seus alumnes l'estimaven amb deliri. La seva filla el definia vers els alumnes i músics com a “mestre i amic i una mica pare també” donat els forts sentiments que tenia cap a ells. Com a exemple, explicava que, de vegades, el seu pare arribava a casa malhumorat i els deia “...espereu-me a sopar però ara vinc que vaig a un *puesto*”, i li preguntaven però que t'ha passat i ell contestava “és que he cridat a un alumne i no soparé tranquil si no vaig a demanar-li perdó”⁵⁸. Entre els adjectius dels seus alumnes estan que era molt seriós, molt recte, molt bon amic, molt educat però ningú destacava d'ell que tingués mal caràcter, per la qual cosa s'entén que era una cosa més aviat puntual que els músics no li tenien en compte. Rosa Reverté, vocalista de l'orquestra Alfaques comentava que sempre se'n recordava que el mestre Sixto Mir mai renyava a ningú, els hi deia les coses bé, només amb educació, ja que tant ell com la seva esposa eren molt educats⁵⁹.

⁵² AMSCR, *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

⁵³ AMSCR, *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*.

⁵⁴ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁵⁵ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

⁵⁶ Entrevista a Joaquín Arnau Arasa, 03.08.2006.

⁵⁷ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2015.

⁵⁸ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁵⁹ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2015.

Domingo Vizcarro recordava un fet que es donava sovint a les classes de trompeta. Durant la classe d'instrument el mestre Sixto Mir els hi deia que fessin una nota i ells intentaven tocar-la però no els sortia. S'excusaven dient que el seu instrument estava una mica sord i ell els demanava que li deixessin un moment la trompeta i feia filigranes⁶⁰.

Els músics de la seva època el definien com una persona seriosa però li tenien admiració, respecte i gran afecte. De fet, tots reclamaven que se li fes un carrer a la localitat. Aquesta voluntat va ser recollida en el Ple de l'Ajuntament del dia 4 de desembre de 2007⁶¹. En aquest ple es va acordar, a proposta del grup municipal d'Unió Municipal de Catalunya, que recollia aquesta inquietud dels músics de la seva època, dedicar-li un carrer. Un dels membres del partit era Àlex Cervera Forcadell, que en aquell període també era membre de la junta de l'AMR. En motiu de la inauguració del nou local de l'entitat, Àlex Cervera va elaborar un DVD fent un recorregut pels moments més destacats de l'entitat. Per tal d'elaborar-lo va realitzar entrevistes als músics més grans de l'entitat i va ser en aquell moment quan aquests li van expressar el seu desig que el mestre Sixto Mir tingués un carrer. Àlex Cervera va traslladar aquesta voluntat al Ple municipal que ho va aprovar per unanimitat⁶². Tot i això, encara no s'ha urbanitzat cap carrer nou i per tant, resta a l'espera de noves urbanitzacions. Maria del Pilar Mir Caruncho recordava que José Gil va ser un dels alumnes del seu pare que van lluitar més perquè el consistori dediqués un carrer⁶³.

Com a compositor es té coneixement de diferents obres que, tot i que en la seva època es van tocar a la banda de l'AMR, avui en dia no estan disponibles en l'arxiu de l'entitat. Tot i això sí que consten en la memòria dels músics de l'època. Les que aquests han recordat o que contenen en algun dels programes dels concerts realitzats són: *Camilo Castellá*, *Narciso Beltran*, *Lluís Personat*, *Brisas del Montsiá* i *Tres lindas rosas*⁶⁴. Hi ha un músic que afirmava que el mestre havia fet un himne de la Unió Esportiva Rapitense amb lletra de Ramón Ingla Oromí⁶⁵. Per últim la seva filla Maria del Pilar Mir recordava que havia fet una sardana. Els alumnes del mestre van trobar una marxa fúnebre incompleta escrita per ell⁶⁶. Sabia que estava delicat del cor i feia la marxa per a ell⁶⁷.

⁶⁰ Entrevista a Domingo Vizcarro, 05.01.2007.

⁶¹ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament del 04.12.2007*.

⁶² Consulta a Àlex Cervera Forcadell, 16.06.2015.

⁶³ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁶⁴ Entrevista a Miquel Sorribes, 06.05.2006, i *Agrupación Musical Rapitense programa de los actos que tendrán lugar durante los días 4, 5 y 6 de Abril próximo Pascua de Resurrección con motivo de la inauguración de la Sala de Conciertos de la Entidad. San Carlos de la Rápita, marzo 1953*. Programa cedit per Paco Moya.

⁶⁵ Entrevista Joaquín Arnau Arasa, 03.08.2006

⁶⁶ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁶⁷ *Ibidem*.

Les obres amb noms de persones es van fer en agraïment cap a aquestes per actuacions que havien fet en favor de l'entitat. Camilo Castellá va ser alcalde en diversos períodes. El primer període va ser entre el 3 d'octubre de l'any 1941 i el 17 de març de 1943, en substitució de Ramón Sanchez Fibla mentre va durar un expedient que finalment va ser sobresegit⁶⁸. El segon període va ser entre el 21 de març de 1945 i el 12 d'agost de 1955⁶⁹. A partir de finals de l'any 1949 comença a tenir absències per motius de salut en diverses ocasions. En aquests períodes és substituït per diversos tinents d'alcalde⁷⁰. L'any 1955 cessa i es nomena a Enrique Landete Albalat⁷¹. La seva legislatura va coincidir amb gran part amb l'època en què Sixto Mir va ser el director de la banda de l'AMR. La relació entre l'Ajuntament i l'entitat era bona i per aquesta raó Sixto Mir va dedicar un pasdoble a l'esmentat alcalde⁷².

Joaquín Narciso Beltran va ser la persona que va pagar la bandera de l'entitat i, a part del pasdoble que li va dedicar el mestre Sixto Mir, la junta el va fer soci honorífic. Entrava sense pagar i a totes les festes que feia l'agrupació era el punt de mira⁷³. Lluís Personat era un senyor valencià que era el delegat de la fàbrica de productes químics CROS a Sant Carles de la Ràpita⁷⁴. Li agradava molt la música i anava a tots els concerts de l'entitat. Dintre l'AMR hi havia socis normals, honorífics i protectors. Aquests darrers pagaven més que la resta i Lluís Personat era un d'ells⁷⁵. Finalment el pasdoble Brisas del Montsià es va inspirar en la serralada del mateix nom⁷⁶.

Lligat amb la faceta de compositor del mestre Sixto Mir, està el record de Domingo Vizcarro que afirmava que el mestre anava a pescar i al cap d'un o dos mesos, ja tenia un pasdoble nou. De fet, alguns testimonis pensen que la seva afició a la pesca a la canya va influir perquè el mestre acceptés treballar a Sant Carles de la Ràpita. A part de les peces que va compondre també va fer arranjaments i va copiar algunes peces. Un exemple va ser la peça *Recuerdos de Verdi*, de la qual el mestre Sixto Mir en va fer la transcripció per a banda⁷⁷.

⁶⁸ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal del 03.10.1941 i del 17.03.1943*

⁶⁹ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal del 21.03.1945 i Acta del Ple de l'Ajuntament del 12.08.1955.*

⁷⁰ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament dels dies 11.11.1949, 09.12.1949, 12.06.1953, 12.07.1953, 16.08.1953, 09.10.1953, 08.07.1955, 22.07.1955 i 12.08.1955.*

⁷¹ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament del 12.08.1955.*

⁷² Entrevista a Miquel Sorribes, 06.05.2006.

⁷³ *Ibidem.*

⁷⁴ Consulta a Benito Zaragozá, 06.07.2015.

⁷⁵ Entrevista a Miquel Sorribes, 06.05.2006.

⁷⁶ *Ibidem.*

⁷⁷ *Agrupación Musical Rapitense programa de los actos que tendrán lugar durante los días 4, 5 y 6 de Abril próximo Pascua de Resurrección con motivo de la inauguración de la Sala de Conciertos de la Entidad. San Carlos de la Rápita, marzo 1953. Programa cedit per Paco Moya.*

Tots els músics el recorden per tenir un gran domini de la ploma anomenada “de redondilla”. En aquella època encara s'escrivia amb la ploma que necessitava banyar-se constantment al tinter i la ploma de “redondilla” era un tipus de ploma que s'utilitzava per fer la lletra “de redondilla” i que tenia la punta més ampla, amb la qual cosa si es premia una mica es podia fer la lletra més ampla o més estreta. Posteriorment, cap a l'any 1955 va sortir la ploma estilogràfica, tot i que al principi molta gent no l'utilitzava perquè era massa cara. Explicaven que l'escriptura musical de Sixto Mir era millor que no pas la de les obres impreses. Sixto Mir tenia molt bona cal·ligrafia, no només musical sinó en general i a més ho feia a gran velocitat, per la qual cosa tothom deia que era un artista. Fins i tot les monges carmelites de la localitat li encarregaven sovint que fes les transcripcions de determinats documents⁷⁸.

Va morir el dia 15 de maig de 1958⁷⁹, als 55 anys, d'una lesió de cor⁸⁰. El seu enterrament va ser multitudinari perquè tot i que es va realitzar a Sant Carles de la Ràpita s'hi va desplaçar molta gent de Vinaròs⁸¹. La família va considerar que ell es va establir a Sant Carles i el van enterrar a la localitat⁸².

8.3.- Les juntes directives i els seus acords

De la reunió que es va celebrar el mes de març de 1946, encara amb la banda sota la batuta del mestre Cantallops, va sortir una comissió gestora que es va constituir en junta directiva de l'entitat el mes de gener de 1948⁸³. El dia 12 de gener de 1948 es van reunir al local social al carrer del Pilar número 2, els senyors components de la comissió organitzadora, per a procedir a la constitució de la directiva de l'Agrupació Musical Rapitenca, de conformitat amb la diligència que ho ordenava, assenyalada en el reglament aprovat pel ministre de la Governació i signat per l'Excm. Sr. Governador Civil de la província en data 20 de desembre de 1947⁸⁴. Aquesta quedava constituïda de la següent forma:

⁷⁸ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008

⁷⁹ Esquela Sixto Mir Baldrich. Cedida per Maria Rosa Caballer Mir

⁸⁰ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁸¹ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

⁸² Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

⁸³ Per ampliar la informació relativa al procés de constitució de l'AMR, així com consultar els seus primers estatuts veure l'expedient de l'entitat dipositat al registre d'entitats (Departament de Justícia als Serveis Territorials de les Terres de l'Ebre, carrer Santa Anna, Tortosa). Aquesta informació es considera interessant per a futures vies d'investigació centrades en l'evolució dels estatuts de l'entitat.

⁸⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.01.1948, p.1.Traducció del castellà.

President: José Castells Perelló⁸⁵

Sots-president: Bautista Castellà Drago

Depositari: Camilo Castellà Torta

Secretari: Juan Brunet Navarro

Sots-secretari: José Pitarch Llorens

Vocal comptador: José Zaragoza Sol

Vocal artístic: Sixto Mir Baldrich

Vocals: Francisco Vizcarro Vidal, Agustí Castellà Torné, Juan Bordes Cabrera, José Sanchez Ferré, Lorenzo Barea Sabas, Luis Cuevas Bada i Gonzalo Lucas Cabanes

Al marge també estava com a assistent Inocente Dassoy però no se li adjudica cap càrrec. En les següents reunions de la junta només s'esmenta com a assistents a José Castells, Bautista Castellà, Juan Brunet, José Pitarch, Inocente Dassoy, José Zaragoza, Francisco Vizcarro, Agustín Castellà, Juan Bordes, Gonzalo Lucas⁸⁶.

Entre les decisions que consten en actes d'aquesta junta està l'agraïment a D. Alejo Querol Escrivano, les condicions d'accés com a socis a l'entitat i d'accés al local⁸⁷, l'assignació de gratificacions al director i als músics⁸⁸, i l'obertura d'una llibreta a la vista⁸⁹. La junta també va convocar assemblees generals amb els socis però la majoria d'elles no es troben registrades en el mateix llibre d'actes. En les reunions de junta del 25 de febrer i 12 d'abril de 1948 sí que s'anuncia la pròxima convocatòria dels socis els dies 1 de març i 15 d'agost de 1948 respectivament⁹⁰, però no el resultat de la mateixa⁹¹. Un cas de junta general que sí que es va registrar en el llibre d'actes va ser el del dia 24 d'agost de 1951. L'anomena "reunión general extraordinaria" i va ser aquell dia quan va prendre possessió una nova junta a l'entitat⁹², que va quedar de la següent manera:

⁸⁵ En el programa de festes majors de l'any 1947 José Castells Perelló, que tenia com a professió la de sastre, anunciava el seu establiment es situava a la Plaça d'Espanya nº5. (*San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1947. Programa oficial*).

⁸⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.01.1948, p.2; 25.02.1948, p.3; 12.04.1948, p.3b; 12.07.1948 p.4a; El 24.08.1951 apareixen aquests mateixos membres més la nova junta que s'esmenta en el text.

⁸⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.01.1948, p.2.

⁸⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.02.1948, p.3.

⁸⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.07.1948, p.4a.

⁹⁰ No s'especifica que l'assemblea fos el dia 15 sinó que en la reunió de junta celebrada el dilluns anterior es convocava la reunió per al dijous de la mateixa setmana. (*Llibre d'actes de l'AMR*, 12.04.1948, p.3 v.)

⁹¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.02.1948, p. 3 r., i *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.04.1948, p.3 v.

⁹² *Llibre d'actes de l'AMR*, 24.08.1951.

President: Ramón Ingla

Sots-president: Fernando Torres

Tresorer: Lluís Millán

Secretari: Fermín Reverté

Vocals: José Montardit, Luis José Guzman, Francisco Forné Mies, Enrique Landete Albalat, Batista Castellà Dragó, Hernan Subirats Comí, Francisco Calduch, Manuel Gasparín Cruelles.

El dia 12 de desembre de 1951 s'incorpora com a component de la junta Ramón Torné Casas⁹³. Fins l'arribada del mestre Amela l'any 1958 no hi ha constància de cap altra acta. Sí que es sap que l'any 1953 encara era president Ramón Ingla perquè els músics recorden que va assistir amb ells al segon certamen de música que es va celebrar a Tortosa i que va dimitir quan en aquella sortida va haver músics que no van seguir les instruccions que se'ls havia donat per tornar a la Ràpita⁹⁴.

Ramon Ingla Oromí va nàixer a la Seu d'Urgell el 27 d'octubre de 1921. Havia fet la carrera de piano examinant-se al Conservatori de València i també tocava l'acordió⁹⁵ i la trompeta⁹⁶. Treballava a la banca i entre les seves destinacions van estar Tortosa i Sant Carles de la Ràpita⁹⁷, on va ser director de la Caixa de Pensions. Es va casar amb Maria Teresa Torné Gimeno al monestir de Montserrat el dia 2 d'agost de 1950 i van tenir set fills: Maria Teresa, Ramon, Jordi, Montserrat, Jose Maria, Maria dels Àngels i Francesc Xavier⁹⁸. Va morir a Barcelona el 30 de gener de 1988. A Tortosa va tocar amb l'orquestra Batavia el piano i l'acordió⁹⁹. Aquesta orquestra sovint es desplaçava a Sant Carles de la Ràpita i tocava a la plaça Luis Moragas, davant del cafè del Ruso. A Sant Carles de la Ràpita va ser president de l'AMR i un dels impulsors de la formació de l'Orfeó Pau Casals, el qual va dirigir en els seus inicis¹⁰⁰. Va formar les caramelles de la localitat, les quals tenien lloc per Pasqua granada, o sigui Pentecosta. Cantaven pels carrers i passaven amb un cistell. Les caramelles tenien uns cants especials. Anaven vestits amb barretina i amb unes culleres i forquilles molt grans. Aquells dies també es desplaçava a Sant Carles de la Ràpita una colla de caramelles procedent de Barcelona per celebrar les caramelles allí i feien com una desfilada¹⁰¹.

⁹³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.12.1951.

⁹⁴ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2009.

⁹⁵ Entrevista a Maria Teresa Torné Gimeno, 30.07.2008.

⁹⁶ Informació facilitada per Jordi Ingla Torné.

⁹⁷ Entrevista a Maria Teresa Torné Gimeno, 30.07.2008.

⁹⁸ RCSCR.

⁹⁹ Entrevista a Maria Teresa Torné Gimeno, 30.07.2008.

¹⁰⁰ MILLAN, LL. "Entitats corals a la Ràpita (II). L'Orfeó Pau Casals (1971)", dins *Ràpita*, núm. 498, desembre 2000, p. 36-37.

¹⁰¹ Entrevista a Maria Teresa Torné Gimeno, 30.07.2008.

D'entre les propostes que va dur a terme la junta de Ramón Ingla està el fet d'intentar ampliar les seccions de les que constava l'Agrupació. Així es volia incloure “diferents branques de cultura local, tals com filatèlia, grup artístic, cors, excursionistes, grup de sardanes, etc.”¹⁰². En la reunió del 4 d'octubre de 1951 es concedeixen “la direcció del nou grup excursionista al Sr. Lluís Millan Roca i el president D. Ramón Ingla es fa càrrec de la direcció del grup de cor”¹⁰³.

L'entitat també col·laborava amb altres associacions. Una prova d'això està en la col·laboració de vit-i-cinc pessetes que va fer “per a concedir prima al 1er dels corredors participants en la XXXI volta ciclista de Catalunya”¹⁰⁴. No es sap a ciència certa els motius pels quals es va fer el donatiu a aquesta entitat i si n'hi havia d'altres que també els demanessin la seva col·laboració però entre l'AMR i la Unió Esportiva Rapitenca hi havia una relació de veïnatge. Aquesta va tenir molts anys la seva seu al pis de dalt del cafè del Ruso, mentre que a sota estava l'AMR.

Es troba constància de dues mesures respecte les altes i baixes dels socis de l'entitat que la junta va posar en marxa en aquell temps:

“- els socis que es donin de baixa no es podran donar novament d'alta sense haver satisfet, com entrada, la quantitat de cinquanta pessetes.

- s'eliminarà tots aquells socis que no satisfacin les quotes endarrerides en el moment de ser presentades aquestes pel cobrador d'aquesta agrupació, el Sr. Segarra”¹⁰⁵.

Una tradició que ja apareix l'any 1951 amb aquesta junta i que s'ha mantingut fins l'actualitat és l'emissió de participacions del sorteig de Nadal de la Loteria Nacional. Aquestes participacions en l'actualitat es poden recollir al local social o bé els músics que ho desitgen les reparteixen entre els familiars i veïns de la localitat en general. L'any 1951 l'AMR va jugar dues-centes pessetes del número que havien comprat¹⁰⁶. A més, es va realitzar un intercanvi de quaranta pessetes amb la Loteria Nacional de Nadal del Cercle de Caçadors de la localitat en el número 6.619¹⁰⁷.

¹⁰² Traduït del *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.08.1951.

¹⁰³ Traduït del *Llibre d'actes de l'AMR*, 04.09.1951.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ Traduït del *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.12.1951.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

8.4.- Característiques de la banda en l'època de Sixto Mir

La banda feia poc temps que s'havia tornat a constituir. Hi havia alguns dels músics d'abans de la guerra i la major part dels alumnes que havien començat amb Guillermo Cantallops. En la fotografia que hi havia en l'anterior capítol del mestre Cantallops amb els músics de la banda hi havia un total de trenta músics, comptant el mestre i els nens de la fotografia. Quan la banda va anar al Certamen de Bandes de Tortosa, va presentar vint-i-vuit músics¹⁰⁸, quatre dels quals podien ser, segons les bases, de fora de la banda. És té constància que es van portar músics de reforç provinents d'Amposta¹⁰⁹, per tant s'estaria parlant d'una banda lleugerament més petita que la del període anterior. Una dada que aporta informació fidel de quants músics hi havia exactament ve donada pel nombre d'uniformes que es van fer entre els anys 1949-1950¹¹⁰. Es van fer vint-i-sis uniformes, amb la qual cosa devia haver vint-i-cinc músics i el mestre.

Va coincidir en què va haver un relleu generacional important i tot i que la banda no era molt gran, els músics que el mestre va fer, han estat la base de la banda actual durant molts anys. Maria Rosa Caballer, neboda de Sixto Mir, afirmava que quan el mestre va arribar a la localitat, els va dir als músics grans que portessin als fills d'ells que tinguessin afició per la música, que ell els ensenyaria. Així va començar la banda pràcticament de zero ja que la gent gran es va anar retirant. La seva il·lusió era fer una banda de música amb personal jove format per ell¹¹¹.

Els músics que més tocaven feien el primer paper i eren anomenats de primera categoria. El pas de la segona categoria a primera es donava normalment quan el de primera categoria s'ho deixava o entrava gent nova. Llavors els nous feien el paper de segon i els altres passaven a primer¹¹². Els músics, de vegades cobraven una petita remuneració per les seves actuacions. Hi havia tres sous diferents. Els que més cobraven rebien 50 pessetes, després n'hi havia que cobraven 25 pessetes i per últim els educands, que encara cobraven menys¹¹³, ja que n'hi havien als que els donaven 10 pessetes¹¹⁴. El pas de cobrar 25 pessetes a cobrar-ne 50 el marcava el servei militar. Quan tornaven del servei militar ja cobraven el sou dels més grans¹¹⁵, sense tenir relació directa amb el paper que

¹⁰⁸ “Tortosa y el Delta. I Certamen de bandas de música. Obras de libre elección”, dins *Diario Español* 02.09.1952, p.5.

¹⁰⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, setembre 1952.

¹¹⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1950.

¹¹¹ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

¹¹² Entrevista a Joaquín Arnau Arasa, 03.08.2006.

¹¹³ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 05.01.2006.

¹¹⁴ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹¹⁵ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 05.01.2006.

tocaven. Podia donar-se el cas de tocar dos músics el paper de primer però com un era més jove, podia cobrar menys¹¹⁶.

Joan Prades explicava que els músics es queixaven perquè no cobraven o perquè els donaven molt poc. Els músics cobraven a festes de Sant Jaume la remuneració de tot l'any, 50 pessetes els que més. No descomptaven si no anaves però no t'ho donaven fins que anaves¹¹⁷. Paco Moya i Miguel Rovira recordaven que quan ells van entrar a la banda, els músics ja cobraven trimestralment, els diners que l'Ajuntament els donava per les seves actuacions. Segons el que reflecteix el llibre de Caixa de l'entitat, les remuneracions als músics no van ser molt constants fins l'any 1957, en què els músics passen a cobrar, mensualment tot el que queda de l'època de Sixto Mir¹¹⁸.

Com en totes les societats, hi ha moments en què el camí d'uns i altres no té perquè ser el mateix. Va haver un moment en què alguns músics, arran d'unes desavinences, van decidir marxar de la banda. A partir d'aquí les informacions rebudes no són ben bé les mateixes. Uns músics explicaven que els grans se'n van anar perquè volien fundar una altra banda i no ho van aconseguir i van fer una orquestra de ball anomenada Mira-Mar. Després de dos anys l'experiència va fracassar i van intentar tornar¹¹⁹. Altres expliquen que els músics que van marxar van anar a tocar al Suís (Empresa de Juan Reverté que tenia el Cine-Mar i que també feia ball) on van crear una orquestra que van anomenar Mira-Mar¹²⁰. Altres fonts comenten que al Suís es va intentar fer com una escola de música però que aquesta experiència, que es situava fins l'any 1955 i que va durar uns quatre o cinc anys, no va prosperar, segurament per tenir l'AMR més capacitat social¹²¹. Fins i tot van portar un director de Barcelona, un pianista, però la iniciativa no va prosperar i aquest director va haver de marxar¹²². Alguns dels músics després van tornar a la banda o a l'orquestra de l'entitat¹²³.

Després dels inicis de la banda com a banda municipal i la posterior creació de l'AMR, per tal d'evitar l'obligació de mantenir aquesta despesa per part del consistori de l'època, va sortir al Boletín Oficial del Estado de 28 de juny de 1952 el Decret de 30 de maig de 1952, pel qual s'aprova el text del Reglament de funcionaris de l'Administració local. En el Capítol V es tractava el tema dels directors de les bandes civils i la possibilitat de municipalitzar les bandes i/o els seus directors. En

¹¹⁶ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 20.06.2015.

¹¹⁷ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

¹¹⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR, 1948-1957.*

¹¹⁹ Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

¹²⁰ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

¹²¹ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 19.05.2009.

¹²² Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

¹²³ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell.

el cas de Sant Carles de la Ràpita el Consistori ho va arxivar i quan va arribar la informació al mestre Sixto Mir per altres directors de la zona, havia passat el termini de sol·licitud¹²⁴.

8.5.- L'escola de música

En l'època del mestre Cantallops ja hi va haver alguns músics que havien fet classes de solfeig amb José Gasparin Talarn. Tots els que van començar quan va arribar el mestre Sixto Mir, feien primer solfeig amb José Gasparin i després passaven a fer classes amb el mestre Sixto Mir. Cap a l'any 1952 José Gasparin deixa de fer les classes de solfeig i ho fa tot el mestre Sixto Mir. N'hi ha constància en les entrevistes als músics de l'època, així com en els llibres de comptabilitat de l'Ajuntament. Miquel Sorribes, que havia començat cap als anys 1944-1945 recordava que José Gasparin li feia classes de solfeig a la plaça Carles III, al mateix lloc on havia assajat la banda de l'època anterior¹²⁵, i que després ja va fer classe amb el mestre Sixto Mir al carrer Pilar. La resta dels entrevistats de l'època¹²⁶, ja afirmaven que havien començat el solfeig amb José Gasparin al carrer Sant Miquel número 3, i que quan al cap d'un temps en sabien una mica passaven al pis de dalt, que s'entrava pel carrer Pilar, per fer classes d'instrument amb el mestre Sixto Mir¹²⁷.

A la marxa de Guillermo Cantallops, José Gasparin va ser qui va passar a cobrar la quantitat de cent pessetes de “maestro Director de la banda Municipal de Música”. En un primer moment podria ser que José Gasparin fes de director en funcions fins l'arribada de Sixto Mir, però el fet és que José Gasparin va estar molts anys cobrant per aquest concepte, fins i tot quan ja havia arribat el mestre Sixto Mir. Apareixen apunts amb el nom de José Gasparin cobrant cent pessetes fins a setembre de 1951. A partir d'aquí ho cobra l'Agrupació Musical durant tot el període restant de l'època de Sixto Mir Baldrich¹²⁸, sense cap augment en tot aquest temps.

El concepte comença a canviar a mitjans de l'any 1948 i passa de ser el de director de banda o similar¹²⁹, que era el que havia sortit freqüentment fins al juliol d'aquell any, al de mestre de

¹²⁴ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho 04.08.2008

¹²⁵ De fet segons les dates que dona l'entrevistat, encara es tractaria de la banda del període anterior, tot i que Miquel Sorribes afirma que a don Guillermo el va conèixer de veure'l per la localitat però no com a mestre de les escoles ni coma director da la banda.

¹²⁶ Gaspar Sanchez Forcadell, Alfonso Navarro, Domingo Vizcarro, José de la Cruz Gil, Paco Moya i Miguel Rovira, Manel Castellà i Juan José Bordes.

¹²⁷ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

¹²⁸ AMSCR, *Llibres de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, de gener de 1947 fins desembre de 1958.*

¹²⁹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, juliol 1948.*

música¹³⁰, mestre de solfeig o similars¹³¹, o simplement “gratificació música”¹³², que apareixerà a partir d'ara. Durant tot l'any 1947 José Gasparin va cobrar 100 pessetes al mes. Hi ha constància d'aquest fet en el llibre d'actes i en el llibre de caixa del consistori. Mentre que en el llibre d'actes no s'esmentava el concepte i sí el nom i cognoms de José Gasparin¹³³, en el llibre de caixa, a més, solia aparèixer el concepte. Els conceptes anaven variant, per bé que la seva feina devia ser la mateixa: gratificació Mestre Director¹³⁴, director Banda¹³⁵ Municipal¹³⁶, Mestre Banda¹³⁷ Municipal¹³⁸, Director escola de solfeig¹³⁹, mestre de solfeig¹⁴⁰.

El mes d'agost de 1947 i en el mes de juliol de l'any 1948 apareix el nom del mestre Sixto Mir al *Llibre d'Actes de Ple de la Comissió Gestora Municipal*, per bé que com a primer document on apareix vinculat a la banda de l'AMR està el programa de festes de l'any 1947. El mes d'agost de 1947 el mestre va cobrar 2.880 pessetes de l'Ajuntament¹⁴¹ i el mes de juliol de l'any següent 3.000 pessetes¹⁴². L'any 1948 José Gasparin va seguir cobrant cent pessetes mensuals tal i com s'indica en les actes del Ple de l'Ajuntament¹⁴³ i en el llibre de caixa. El concepte novament va anar variant en el llibre de caixa: gratificació director banda¹⁴⁴, mestre banda¹⁴⁵, mestre director banda¹⁴⁶ i gratificació musical¹⁴⁷. És curiós com en el mes de juliol del Llibre de Caixa del consistori de l'any 1948, apareixen dintre del mateix apunt Sixto Mir cobrant una subvenció de tres mil pessetes de la banda municipal mentre José Gasparin cobra cent pessetes en concepte de director de banda¹⁴⁸.

El mes de setembre de 1948, es comença a esmentar a José Gasparin amb el concepte mestre de música¹⁴⁹, mestre de solfeig¹⁵⁰ i alguna vegada el concepte de “gratificació música”¹⁵¹. També l'any

¹³⁰ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, setembre 1948.

¹³¹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, novembre 1948.

¹³² Traduït del document AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, octubre 1948.

¹³³ AMSCR, *Actes del Ple de Comissió Gestora Municipal del 22.08.1947, 17.09.1947 i 19.12.1947*.

¹³⁴ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener 1947.

¹³⁵ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juny i octubre 1947.

¹³⁶ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, febrer, abril, maig, juliol i novembre 1947.

¹³⁷ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost 1947.

¹³⁸ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, març 1947.

¹³⁹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, setembre 1947.

¹⁴⁰ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1947.

¹⁴¹ AMSCR, *Actes del Ple de Comissió Gestora Municipal del 22.08.1947, 17.09.1947 i 19.12.1947*.

¹⁴² AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 23.07.1948*.

¹⁴³ AMSCR, *Actes del Ple de Comissió Gestora Municipal del 17.03.1948 i del 17.12.1948*.

¹⁴⁴ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, abril i juliol 1948.

¹⁴⁵ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, març 1948.

¹⁴⁶ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, maig i juny 1948.

¹⁴⁷ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost 1948.

¹⁴⁸ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1948.

¹⁴⁹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, setembre 1948.

¹⁵⁰ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, novembre 1948.

¹⁵¹ Traduït del document AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, octubre 1948.

1949 el concepte del diari d'intervenció va més en aquesta direcció que en el de director de banda: gratificació mestre de solfeig de l'Acadèmia Municipal de música d'aquesta ciutat¹⁵², mestre de solfeig de l'Acadèmia de Música d'aquesta ciutat¹⁵³, mestre de solfeig de l'acadèmia municipal d'aquesta ciutat¹⁵⁴, tot i que de vegades segueix apareixent només el nom¹⁵⁵. El llibre de caixa de 1949 també reflecteix aquesta matís del concepte i sol aparèixer el concepte de gratificació mestre de solfeig¹⁵⁶.

En el diari d'intervenció de l'any 1950 sempre apareix aquesta despesa amb el nom de José Gasparin i en gratificació com a mestre de solfeig de l'acadèmia de música (o musical) d'aquesta ciutat¹⁵⁷. En el llibre de caixa l'apunt sol ser una mica més breu, però també posa el nom i primer cognom de José Gasparin i el concepte mestre de solfeig durant tot l'any¹⁵⁸, tot i que alguna mensualitat s'afegeix de l'acadèmia¹⁵⁹, de l'acadèmia de música¹⁶⁰ o de l'acadèmia municipal¹⁶¹. L'any 1951 segueix apareixent al diari d'intervenció de pagaments el concepte destinat a José Gasparin, com a mestre de solfeig de l'acadèmia de música d'aquesta ciutat¹⁶². Els mesos d'octubre i novembre de l'any 1951 no hi consta cap pagament a José Gasparin i el mes de desembre hi ha un pagament de 200 pessetes en concepte d'ensenyament de solfeig als educands de l'Agrupació Musical corresponent als mesos d'octubre i novembre però no hi consta el nom de José Gasparin¹⁶³. Per tant no es cobra la mensualitat de desembre de 1951.

En el llibre de caixa de 1951 es reflecteix el mateix que en el diari d'intervenció. Hi ha pagaments de 100 pessetes de gener a setembre a nom de José Gasparin com a mestre de solfeig¹⁶⁴ o mestre de

¹⁵² Es parla d'acadèmia Municipal de Música a AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, març, abril, maig, juliol 1949. El mes de març cobra dues vegades perquè el mes febrer no cobra.

Es parla d'"acadèmia Municipal de Música de esta ciudad" a AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost, setembre i octubre 1949.

¹⁵³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juny i desembre 1949.

¹⁵⁴ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, novembre 1949.

¹⁵⁵ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener 1949.

¹⁵⁶ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, maig, juny, juliol, agost, setembre, octubre i novembre 1949.

¹⁵⁷ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, maig, juny, juliol, agost, setembre, octubre, novembre i desembre 1950.

¹⁵⁸ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, juny, agost, setembre, octubre, novembre 1950.

¹⁵⁹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, maig 1950.

¹⁶⁰ "acadèmia música" *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1950.

¹⁶¹ *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1950.

¹⁶² AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, maig, juny, juliol, agost i setembre 1951.

¹⁶³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1951.

¹⁶⁴ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, març, juny, juliol, agost i setembre 1951.

solfeig de l'acadèmia¹⁶⁵ i no hi ha cap pagament de 100 pessetes amb el concepte relacionat amb les classes de solfeig. Per últim al desembre del mateix any hi ha un pagament de 200 pessetes i el concepte és Agrupació Musical, ensenyament solfeig agrupació¹⁶⁶, per tant falta una mensualitat a pagar. A partir de desembre de 1951 apareix reflectida aquesta quantitat en el llibre de caixa de l'AMR, amb el concepte “Ayuntamiento aportación” i el mes que fos. En el desembre de 1951 l'aportació era dels mesos octubre i novembre¹⁶⁷, igual com en els llibres de comptabilitat de l'Ajuntament. Al mes de febrer de 1952¹⁶⁸ hi ha de nou una quantitat de 200 pessetes, dels mesos de desembre i gener, amb la qual cosa, al final sí que va haver el pagament del mes de desembre que no apareixia reflectit en els llibres de l'Ajuntament.

L'any 1952 segueix apareixent tant al diari d'intervenció de pagaments¹⁶⁹ com al llibre de caixa¹⁷⁰ del consistori la despesa de 100 pessetes per l'ensenyament de solfeig als educands de l'agrupació musical o de la banda, però en lloc d'aparèixer el nom de José Gasparin apareix el nom de l'Agrupació Musical Rapitenca. Al diari d'intervenció de pagaments del consistori del mes de gener de 1952¹⁷¹ apareix un pagament de 50 pessetes a José Gasparin. Apareix amb més noms en el concepte és “pagaments d'atencions per a la bona marxa d'aquesta administració local”, però no s'associa el seu nom cap vegada més com a mestre de solfeig de l'entitat.

L'any 1953 en el diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament continua apareixent la despesa de cent pessetes lliurada a l'Agrupació Musical Rapitenca. Tot i que la major part de mesos el concepte és per l'ensenyament de solfeig als educands de la banda de música¹⁷², els mesos d'abril i juliol¹⁷³

¹⁶⁵ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, febrer, abril i maig 1951.

¹⁶⁶ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1951.

¹⁶⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR, desembre 1951*.

¹⁶⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR, febrer 1952*.

¹⁶⁹ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, maig, juliol, agost, setembre, octubre, novembre i desembre 1952.

El mes de juny el mateix concepte es lliura a “Agrupación forzosa del Municipio” en lloc de a l'Agrupació Musical Rapitenca. Existia un concepte en els pressupostos que era l’“Agrupación forzosa del municipio”, però en aquest cas, com que se segueix fent aquesta despesa per l'ensenyament de solfeig als educands de l'Agrupació de Música es considera una errada. Per tant hauria de dir que es lliura a l'AMR (AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juny 1952).

¹⁷⁰ El concepte apareix durant tot l'any a nom de l'Agrupació Musical o Agrupació Musical Rapitenca, per l'ensenyament del solfeig o directament es posava solfeig (mesos d'agost i octubre).

AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, maig, juliol, agost, setembre, octubre, novembre i desembre 1952.

El mes de juny igual que al diari d'intervenció de pagaments, posa Agrupación Forzosa en lloc d'Agrupació Musical Rapitenca i el concepte és “impartir enseñanza solfeo”, per la qual cosa s'entén que devia ser a l'AMR. (AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juny 1952).

¹⁷¹ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener 1952.

¹⁷² AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, maig, setembre, novembre 1953.

¹⁷³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, abril i juliol 1953.

apareix només per l'ensenyament de solfeig als educands, ometent la part de “la banda de música” i el mes de juny es parla d'ensenyament públic de solfeig als educands¹⁷⁴. Els mesos d'agost i desembre s'esmenta que es lliura a l'Agrupació Musical Rapitena la gratificació pel mestre d'ensenyament de solfeig¹⁷⁵. Per últim el mes d'octubre la gratificació és per l'ensenyament dels educands de la banda de música, sense especificar que fos pel solfeig¹⁷⁶.

De la mateixa manera, en el llibre de caixa del Consistori de l'any 1953, apareix el nom de l'Agrupació Musical Rapitena i tant es diu simplement que se li lliura una gratificació de 100 pessetes¹⁷⁷, com s'afegeix que és una gratificació pel solfeig¹⁷⁸, o per ensenyament¹⁷⁹, o per l'ensenyament del solfeig¹⁸⁰, o per al mestre de l'Agrupació Musical¹⁸¹, o per al “mestre ensenyament de solfeig”¹⁸².

Per posar un darrer exemple d'aquest pagament, l'any 1954 apareix també tot l'any. En el diari d'intervenció de pagament del consistori apareix que se li lliura a l'Agrupació Musical Rapitena les 100 pessetes per l'ensenyament del solfeig als educands de la banda de música¹⁸³ o de la banda municipal¹⁸⁴, o variants d'aquest concepte com ensenyament educands banda de música¹⁸⁵, ensenyament solfeig educands¹⁸⁶, ensenyament solfeig educands de l'Agrupació Musical¹⁸⁷.

En les classes de solfeig de l'època, els alumnes estaven tots en una sala i anava passant qui li tocava donar la lliçó i quan acabava, passava el següent. José Gasparin es posava a tocar al piano i els alumnes aprenien a solfejar i afinar¹⁸⁸. Vist des del punt de vista actual costa imaginar-se com eren aquelles classes de solfeig però fa trenta anys la metodologia que es feia servir encara era molt propera a la que es feia servir en l'època de José Gasparin i Sixto Mir.

¹⁷⁴ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juny 1953.

¹⁷⁵ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost i desembre 1953.

¹⁷⁶ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, octubre 1953.

¹⁷⁷ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, abril, juny 1953.

¹⁷⁸ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, març, juliol 1953.

¹⁷⁹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, maig 1953.

¹⁸⁰ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost, setembre 1953.

¹⁸¹ AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, octubre, novembre 1953.

¹⁸² Traduït del document AMSCR, *Llibre de Caixa de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, desembre 1953.

¹⁸³ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, gener, febrer, març, abril, juny, setembre, novembre 1954.

¹⁸⁴ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, juliol 1954.

¹⁸⁵ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, maig 1954.

¹⁸⁶ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, agost 1954.

¹⁸⁷ AMSCR, *Diari d'intervenció de pagaments de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita*, octubre i desembre 1954.

¹⁸⁸ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008, i a José Gil Moreso, 31.07.2006.

El llibre que utilitzaven era fonamentalment el *Laz*¹⁸⁹. No hi ha unanimitat sobre el temps que estaven fent solfeig abans d'agafar instrument. Alfonso Navarro explicava que fins al tercer llibre no va començar amb l'instrument, ja que el solfeig s'havia de tenir bé. En canvi Domingo Vizcarro va anar poc temps -potser un any- a solfeig amb José Gasparin. Tots dos van tocar la trompeta i Domingo Vizcarro recordava que va fer les primeres pàgines -ell deia quatre- del mètode de trompeta anomenat *Arband's*. Tant Alfonso Navarro com Domingo Vizcarro recordaven haver estat dos anys estudiant música entre el solfeig i l'instrument abans d'entrar a la banda. Alfonso Navarro primer va tocar el trombó, ja que li van dir que després ja tocaria la trompeta, i abans de la trompeta va tocar també els fiscorn. Domingo Vizcarro primer va agafar el fiscorn i va estar un any i llavors ja va entrar a la banda¹⁹⁰. En canvi Gaspar Sánchez va fer classes amb José Gasparin cinc o sis mesos i després va passar al pis de dalt amb el mestre Sixto Mir, perquè llavors entraven uns alumnes més joves amb José Gasparin¹⁹¹. Respecte el llibre que s'utilitzava per a l'instrument, Gaspar Sanchez tocava la caixa i no tenia llibre d'instrument. Molt probablement el mestre li ensenyava a partir de partitures que després havia de tocar a la banda¹⁹². En aquella època els músics no s'examinaven al conservatori¹⁹³, cosa que va canviar parcialment en el període posterior.

Totes les persones entrevistades afirmaven que tot i ser trompetista, el mestre Sixto Mir feia classes de tots els instruments¹⁹⁴. Tot i això, José Gil, explicava que el dia que va començar amb el saxofon, el mestre Sixto Mir va fer anar a la classe a Pepe Fibla, un músic de la banda que també tocava el clarinet i el saxofon. Aquest músic li va ensenyar a José Gil com posar l'embocadura de l'instrument i les primeres digitacions. Després ja va continuar amb les classes el mestre Sixto Mir. Va seguir el mètode graduat per a l'estudi del saxofon anomenat *Scott*. José Gil va començar amb el saxofon el 7 de gener¹⁹⁵ i el 12 d'abril debutava a la banda¹⁹⁶. A Miquel Sorribes, que tocava el clarinet, no li havia ensenyat mai cap músic de la banda, sinó el mestre Sixto Mir. Més endavant va seguir estudiant pel seu compte i preguntant a altres clarinetistes de la zona i finalment anys després va anar a examinar-se al conservatori¹⁹⁷.

¹⁸⁹ Entrevista a Domingo Vizcarro, 05.01.2007, i a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

¹⁹⁰ Entrevista a Alfonso Navarro i Domingo Vizcarro, 05.01.2007.

¹⁹¹ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ *Ibid*.

¹⁹⁴ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 29.04.2006.

¹⁹⁵ No recordava l'any exacte, dubtant entre 1951 i 1952. Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

¹⁹⁶ Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

¹⁹⁷ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 20.06.2015.

Un instrument que no va ensenyar però va ser l'acordió, instrument que volia tocar Rosita Barberà Amaré. Aquesta el volia aprendre perquè tant el seu pare¹⁹⁸ com el seu besavi patern havien tocat aquest instrument. Quan després d'aprendre el solfeig necessari, li va dir al mestre Sixto Mir que volia tocar l'acordió, el mestre li va suggerir que agafés un altre instrument. Ella no va voler de cap manera, tot i que la seva família li deia que era una llàstima que no aprofités el que havia après a solfeig¹⁹⁹. A més, la seva mare li deia per convèncer-la que anaven més noies a part d'ella²⁰⁰.

És una dada rellevant el fet que una noia anés a aprendre solfeig perquè no hi ha fotografies de l'època on apareguin dones a la banda i el fet és que potser no van arribar a entrar a la banda, però sí que en van anar unes quantes a aprendre solfeig²⁰¹. Una de les noies va ser la vocalista del grup Alfaques, Rosa Reverté Bel, que tenia com a nom artístic Rosy, però va anar fonamentalment per poder llegir les partitures que cantava amb l'orquestra Alfaques i no va cursar classes per molt de temps²⁰².

Hi ha moltes experiències lligades als músics que van començar a estudiar música a l'Agrupació en l'època del mestre Sixto Mir. Un exemple és el de Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, que encara avui són membres de la banda. Són amics des que van nàixer, ja que de petits eren veïns de carrer. El pare de Miguel Rovira tocava la guitarra, l'acordió i la pandereta i Miguel tocava d'oïda l'acordió. Ell i son pare tocaven a les festes dels carrers, les jotes i amenitzaven el temps lliure dels pescadors quan estaven a la pesquera de l'encanyissada per Nadal. L'any 1946, amb dotze anys els agradava la música i van decidir que volien aprendre'n. Van anar a inscriure's al carrer Pilar però no es van atrevir a entrar fins al cap de dos o tres dies que es van decidir. I quan van entrar van trobar-se amb el mestre Sixto Mir que els va demanar què volien tocar. Paco Moya volia tocar el saxofon alt i Miguel Rovira l'acordió. De la mateixa manera que a Rosita Barberà, el mestre li va dir a Miguel que l'acordió no es podia tocar a la banda però que podria tocar un altre instrument. Els va dir que primer havien d'aprendre solfeig i els va enviar al lloc on ensenyava solfeig José Gasparin, que tot i que era al mateix edifici tenia l'entrada pel carrer Sant Miquel número 3. Finalment cap dels dos va tocar l'instrument que tenia intenció de tocar, fet encara avui habitual. Va coincidir que quan havien de començar amb l'instrument les persones que tocaven la tuba ja eren grans i el mestre Sixto Mir els va dir de tocar aquest instrument. Ells no volien, però els va convèncer, dient-los que

¹⁹⁸ L'havia anat a aprendre a Tortosa. Entrevista a Mª Cinta Barberà Amaré, 03.01.2009.

¹⁹⁹ Entrevista a Mª Cinta Barberà Amaré, 03.01.2009.

²⁰⁰ *Ibidem*.

²⁰¹ *Ibid*.

²⁰² Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

després es podien canviar d'instrument²⁰³. Aquella decisió del mestre va ser un encert perquè gràcies a ella la banda ha tingut tubes durant més de cinquanta anys. Sempre que ha estat possible, han anat a la banda tots dos músics i en alguna ocasió van fer torns per no deixar la banda sense tubes.

La vocació amb què els alumnes anaven a aprendre música es pot comprovar en l'explicació de Juan José Bordes Pablo sobre els seus inicis a l'entitat. El seu pare tocava a la banda, ja que era fill de Juan Bordes Cabrera, músic ja abans de la guerra. Per tant, tota la vida havia vist i sentit parlar de la banda. Amb cinc anys Juan José Bordes volia anar a solfa però el seu pare li deia que no, que encara era massa petit. Així que un dia ell sol va presentar-se al local social de l'entitat al carrer Pilar. Va entrar i li va dir al mestre Sixto Mir que es volia apuntar a solfeig. Aquest li va preguntar qui era i ell va dir que ell era fill de Juan Bordes. El mestre li va dir que era massa menut i Juan José li va demanar quants anys havia de tenir per poder-se inscriure, al que el mestre Sixto Mir li va respondre que sis anys. Ell va dir que ja tornaria, però se'n va anar molt trist. Quan tenia cinc anys i mig va tornar a anar a l'entitat i li va dir al mestre que ja tenia sis anys. Aquest li va dir que d'acord i Juan Bordes ja va començar a aprendre solfa amb ell²⁰⁴.

Juan Bordes no va anar mai a classes amb José Gasparin sinó que sempre li va ensenyar el mestre Sixto Mir²⁰⁵, afirmació que concorda amb el que s'ha explicat de les referències en els llibres de l'Ajuntament. Ha estat una persona molt vinculada tant amb la banda de l'AMR com amb el món bandístic català, ja que va ser cofundador de la banda de música del Prat de Llobregat. Va ser membre de la banda fins que l'any 1964 va marxar al Prat de Llobregat per motius laborals, i fins i tot després hi ha seguit col·laborant sempre que se l'ha necessitat.

8.6.- Els instruments

La banda comptava amb els instruments que l'Ajuntament i la Comisión Pro-Fomento y Defensa Intereses Ciudad havien comprat i cedit a la banda anteriorment. Per tant els instruments no eren pròpiament de l'entitat. Això es va solucionar gràcies a un dels acords de la junta presidida per Ramón Ingla.

²⁰³ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 05.01.2006.

²⁰⁴ Entrevista a Juan José Bordes Pablo, 12.09.2008.

²⁰⁵ *Ibidem*.

Així en la reunió de la junta de l'AMR del dia 29 d'agost de 1951 es va demanar a Baptista Castellà -que era alhora membre de junta i segon tinent d'alcalde- que, en la pròxima reunió de la comissió "Fomento pro-puerto e intereses de la ciudad", s'estengués un escrit signat per l'alcalde en el que es fes constar la concessió dels instruments musicals donats per l'esmentada autoritat, i que ascendia a un total de 31.125 pessetes, com a total propietat de l'AMR²⁰⁶.

Tot i la bona voluntat aquells instruments eren molt senzills. Els músics de l'època recorden la dificultat que tenien per fer-los sonar. Tot i això era el que hi havia i encara així hi havia dificultats perquè els educands agafessin instrument perquè tots estaven ocupats. Per exemple José Gil va poder agafar instrument quan el que el tocava normalment, Vicent Brunet, va anar a fer el servei militar. Llavors el mestre Sixto Mir li va dir a José Gil si el volia tocar. José Gil va començar a estudiar el saxo i com ja s'ha explicat amb quatre mesos va entrar a la banda. Aquest instrument el compartia amb Pepe Fibla, que era qui li havia ensenyat les primeres nocions de l'instrument. Pepe Fibla tocava el clarinet a la banda i el saxofon a l'orquestra, així que tenien dos embocadures i José Gil tocava el saxofon a la banda i Pepe Fibla a l'orquestra. José Gil explicava que sempre havia de portar a soldar parts del tenor i qualificava amb un somriure aquells instruments inicials com a "ferro colat". Era molt difícil fer-los sonar però ells eren joves i tocaven a l'AMR, a casa, i a l'orquestra i per això aconseguien que sonessin. Tot i això era molt difícil per exemple treure matisos. Així que era difícil millorar la qualitat de la banda amb aquells instruments. Alfonso Navarro afirmava que amb uns altres instruments haguessin sigut més bons músics.

José Gil recordava que a mesura que els músics es van poder comprar amb molt d'esforç els seus propis instruments, tot va començar a canviar. Un instrument era un bé que no tothom es podia permetre. Per posar un exemple del valor dels instruments, quan el pare de Miquel Sorribes li va comprar al seu fill l'instrument, aquest clarinet tenia un valor equivalent a dos parcel·les del Barri Espanyol de la localitat. Abans havia tocat amb un clarinet de tretze claus i poc després el mestre Sixto Mir va aconseguir-li un clarinet sistema Boem -que són els que s'utilitzen actualment a Espanya i França entre d'altres països- molt senzill. El seu pare li va comprar un clarinet Selmer que era un bon instrument i que quan Miquel Sorribes va ser professor de clarinet de l'entitat, deixava als seus alumnes abans que es compressin l'instrument propi, entre ells l'autora d'aquest treball.

La manera com José Gil va aconseguir tenir instrument propi relaciona la figura de Sixto Mir, el quartet Rosell-Matas, que sovint va amenitzar el ball a Sant Carles de la Ràpita, i l'orquestra de

²⁰⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.08.1951.

Xavier Cugat. L'instrument que li van comprar a José Gil va costar 7.000 mil pessetes l'any 1952. El bateria de l'orquestra de Xavier Cugat era germà de tres dels membres del quartet Rosell-Matas. Quan anaven a l'estranger al passaport s'apunjava quin instrument tocava cadascú. I aquell bateria tocava, segons el passaport, la bateria, el saxo, el violí, etc. amb la qual cosa podien portar aquells instruments sense pagar duanes. Tornant d'Amèrica, el bateria en qüestió els va dir als seus germans del quartet que els portava un regal, un saxofon, que podien vendre'l si volien. Era un saxofon tenor d'una marca holandesa fet a Amèrica. Estava daurat al foc, dels quals en aquella època no n'hi havia cap a la comarca. Els membres del quartet eren amics del mestre Sixto Mir i quan anaven a Sant Carles anaven a afaitar-se a la barberia de la família Gil. José Gil es va fer amic de Paco Rosell, que va ser el que el va ensenyar a vibrar amb l'instrument. El músic de l'orquestra Rosell i Mata va trucar al mestre Sixto Mir i li va dir que tenia una joia per a José Gil, qui sempre va estar sorprès i agraït que aquell músic hagués pensat amb ell. El mestre Sixto Mir els va dir a la família que pensessin el que havien de fer però que s'havien de quedar l'instrument, donant a entendre que era una gran oportunitat. Finalment l'avi de José Gil hi va intervenir i se'l va poder quedar. L'embocadura de l'instrument era Selmer i José Gil sempre va tocar amb ella i hi tenia gran cura. En els anys cinquanta les canyes dels instruments no estaven classificades amb diferent numeració segons la seva duresa. La que sortia forta s'havia de rascar i la que sortia fluixa la tallaven lleugerament de la punta. La marca que s'utilitzava era Vandoren i potser també la marca Rico Perez. José Gil afirmava que el nou instrument li va permetre ser set-centes vegades més músic que abans²⁰⁷.

Una dada que il·lustra la migradesa de recursos de l'època és la relativa als plats dels que disposava l'AMR. José Gil explicava que aquests semblaven part d'una bateria de cuina i que per anar al II Certamen de Bandes de Tortosa la banda de la Unió Filharmònica d'Amposta els va deixar els seus plats. Aquell any la Unió Filharmònica no hi participava ja que, havent dues bandes a Amposta, aquestes feien torns i si una anava a un concurs l'altra no hi anava. Com que en aquell II Certamen va anar la Lira Ampostina, la Unió Filharmònica va poder deixar els plats a la banda de l'AMR. En aquell moment hi havia una especial bona relació amb aquesta banda, perquè el seu director Josep Maria Arasa Gargallo era molt amic del mestre Sixto Mir. Tal i com s'explicarà en l'apartat corresponent la banda de l'AMR va guanyar en la seva categoria i amb els diners de premi van guanyar van comprar uns plats més bons.

²⁰⁷ Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

L'AMR va comprar diversos instruments en l'època del mestre Sixto Mir. El mes de juny de 1949 hi ha una despesa de 2.200 pessetes per la compra de un trombó de pistons platejat model Milano París²⁰⁸, i el setembre del mateix any una bateria, que ens aquells anys l'anomenaven jazz band, per 1.813,50 pessetes²⁰⁹. El mes de maig de 1950 es va comprar un trombó per 200 pessetes²¹⁰ i un cornetí per 500 pessetes²¹¹. L'any 1951 es van acordar l'adquisició d'un oboè valorat en 2.000 pessetes²¹² però no hi apareix la despesa en el llibre de caixa. L'any 1955 es va comprar un bombardí per 750 pessetes i un baix per 5.000 pessetes²¹³.

Sovint apareixen informacions sobre reparacions d'instruments com per exemple el febrer de 1948. No s'especifica quins instruments es van reparar però es va fer una despesa total de 360 pessetes²¹⁴. El mes d'abril de 1948 es va pagar 120 pessetes per la reparació del piano²¹⁵, l'abril de 1950 hi ha una despesa de 600 pessetes per la reparació d'un bombardí²¹⁶, i el mes de juny de 1955 es paguen 170 pessetes a casa Jiménez de Barcelona per la “recompostura” d'un clarinet²¹⁷. Altres operacions van ser el niquelat de dos baixos, un trombó i un fiscorn per 230 pessetes el maig de 1950²¹⁸.

Una entrada que apareix de manera recurrent en el llibre de caixa fa referència a l'amortització dels instruments. Apareix com a despesa de l'entitat fonamentalment entre octubre de 1948 i gener de 1949²¹⁹, per bé que hi ha una darrera entrada amb aquest concepte el mes d'abril de l'any 1952²²⁰. El concepte era devolució, al músic que s'esmentés, de les seves entregues a compte de l'amortització de l'instrument i hi ha pagaments que oscil·len entre 153 pessetes i 487,45 pessetes²²¹. L'entrada del mes d'abril de l'any 1952 posa com a concepte el nom del músic i “un rebut amortització instrument”²²². Tot i que els músics consultats no recorden aquest concepte, sembla que en un determinat moment alguns d'ells van fer unes aportacions per utilitzar els instruments que més tard se'ls van retornar.

²⁰⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juny 1949.

²⁰⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, setembre 1949.

²¹⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, maig 1950.

²¹¹ *Ibidem*.

²¹² Traduït del *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.12.1951.

²¹³ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1955.

²¹⁴ *Llibre de Caixa de l'AMR*, febrer 1948.

²¹⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1948.

²¹⁶ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1950.

²¹⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juny 1955.

²¹⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, maig 1950.

²¹⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1948 fins gener 1949.

²²⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1952.

²²¹ Ho posava abreujat i amb castellà. Dos exemples serien: “s/ents. a cta. amortización instrumento” o “n/dvón de s/ents. a cta. amortización instrumento”. (*Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1948 fins gener 1949).

²²² Ho posava abreujat i amb castellà: “1/rº amortización instrumento 136,16”.

8.7.- El local social de l'Agrupació Musical Rapitenca

En la primera reunió que consta en el llibre d'actes de l'entitat, el domicili social de l'entitat ja constava al carrer Pilar, per bé que sovint hi ha constava el carrer Pilar número 1, en lloc de número 2. Tot i això, en l'inici de l'època del mestre Sixto Mir, les classes dels alumnes més principiants, es feien al local anomenat Auxili Social, que en anterioritat havia estat un sindicat de treballadors i posteriorment havia estat el domicili del rector de la parròquia de la localitat²²³, a la plaça Carles III, número 36. Era el mateix lloc on havia assajat la banda del mestre Guillermo Cantallops i d'on havien sortit els músics per primera vegada amb aquest mestre. Tot i que la persona que ho recordava ho situava cap a l'any 1944, el fet és que aquest músic ja no va ser alumne de Guillermo Cantallops i sí del mestre Sixto Mir, per la qual cosa podria ser que fos més cap a finals de l'any 1946 o l'any 1947.

Miquel Sorribes va començar allí les classes de música amb José Gasparin. Segons Miquel Sorribes, els que feien classe amb el mestre Sixto Mir ja estaven al local del carrer Pilar i al cap de poc temps José Gasparin es va traslladar al carrer Sant Miquel número 3, en el mateix edifici que el local social de l'AMR però que tenia l'entrada per aquest altre carrer.

José Gasparin era en propietari del local de l'AMR i per tant qui el llogava a l'entitat. Va estar molts anys cobrant 150 pessetes al mes per aquest concepte, per bé que moltes vegades no ho cobrava mensualment. El local es va anar condicionant i és possible que hi hagués un acord amb José Gasparin perquè el pagament des de l'agost de 1950 fins abril de 1952 s'efectués d'una sola vegada l'abril de 1952²²⁴. Després d'aquest pagament no en consta cap altre en el llibre de Caixa fins el mes de juny de 1958 de 150 pessetes amb el concepte “aumento alquiler local social mayo”²²⁵.

José Gil explicava que José Gasparin estava content que l'AMR estigués en un local de la seva propietat i que el preu del lloguer era simbòlic si es tenia en compte les dimensions del local²²⁶. La Figura 8.2 reproduïx una fotografia que mostra l'edifici on estava ubicada l'entitat, per bé que el cartell està posat entre el carrer Pilar i la plaça Francesc Moragas.

²²³ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 29.04.2006.

²²⁴ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1952.

²²⁵ *Llibre de caixa de l'AMR*, juny 1958.

²²⁶ Entrevista a José Gil, 31.07.2006.

Figura 8.2. El local de l'AMR al carrer Pilar. Cedida per Daniel Gasparin Castells.

A la revista *Ràpita* s'han trobat diverses referències als establiments ubicats anteriorment on després va estar l'entitat o en el lloc on José Gasparin feia les classes de solfeig. José Torné explicava en un dels seus articles que el cafè del Ruso estava situat al carrer Sant Miquel, que es va fundar l'any 1891 i que va existir fins l'any 1956²²⁷. En un altre article mesos més tard parlava de la taverna del Ruso -situant-la també al carrer Sant Miquel-, primer associada al nom de Llorenç Gasparin Ferré i després al seu cunyat Modesto Antó. En el moment que s'escrivia l'article hi havia el restaurant Casa Rogelio²²⁸.

²²⁷ TORNÉ, Josep (Don Pepe). "Fem història", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 174, juny 1974, p. 8.

²²⁸ TORNÉ, Josep (Don Pepe). "Recordem", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 186, desembre 1974, p. 14.

Agustí Castellá, nascut als voltants de 1910, recordava que quan era petit hi havia dues sales de ball: el saló “del Ruso” i “El Casino del Senyors”. Aquest darrer el va conèixer a diferents llocs i era més reduït que l'altre. Al del Ruso dominava l'ambient pescador, ja que el President de la Societat de Ball era un pescador D. Rafael Silvestre Cartes. Més tard en la mateixa sala de ball del ruso s'hi va obrir un cinema²²⁹.

Tot i això també hi acudien molts pagesos. En el moment d'escriure l'article en aquell mateix emplaçament estava el restaurant Agustí²³⁰, i l'any 2010 el restaurant Casa Albert. Al seu costat estava el café Ruso, que després²³¹ va passar a ser la “Caja de pensiones para la vejez y de ahorros”²³² i més tard una botiga d'electrodomèstics anomenada Expert.

Els usos que es van fer amb anterioritat a la ubicació de l'AMR, fan entreveure les dimensions que tenien en local. Tot i això quan es va establir l'entitat no reunia les condicions per fer concerts. Així els concerts es van realitzar durant una època al local del Cine-Mar, que era cedit per l'empresa Castelló. A partir de gener de l'any 1952 i fins juliol de 1952 es troba en el llibre de caixa informació com diferents particulars van començar a fer donatius per tal de poder condicionar el local social. A l'octubre de 1952 hi ha també una aportació de 10.000 pessetes de la “Comisión Pro-fomento ciudad” amb la mateixa destinació²³³. Tal i com s'explicarà en l'apartat “Altres concerts”, el dia 4 d'abril de 1953 va tenir lloc la inauguració de la Sala de Concerts de l'entitat, després de les reformes que s'hi van realitzar.

8.8.- Els uniformes

El fet que la banda adquirís els uniformes va ser una fita molt important per als músics de l'època. El uniformes es van estrenar el dia de Sant Josep de l'any 1950 i el fet va ser immortalitzat amb dues fotografies a la porta de l'entitat, al carrer Pilar.

²²⁹ CASTELLÁ, Agustín. “Sed de historia. Nuestras diversiones I”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 229, juliol 1978, p. 36-37.

²³⁰ CASTELLÁ, Agustín. “Sed de historia. Nuestras diversiones IV”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 244, octubre 1979, p. 40.

²³¹ L'any 1962 ja era la “Caja de Ahorros” ((Inquisitor) “Cara a cara. D. Juaa Brunet Navarro. Presidente de la Sociedad Cultural y Deportiva Plus Ultra”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 2).

²³² CASTELLÁ, Agustín. “Sed de historia. Nuestras diversiones IV”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 244, octubre 1979, p. 40.

²³³ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1952.

En diferents de les memòries municipals de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita apareix que l'Ajuntament va pagar aquests uniformes. Així per exemple en la memòria de gestió de les principals obres realitzades des d'abril de 1938 fins abril de l'any 1958, que és quan se signa el document, apareix una partida de 40.000 pessetes per la compra d'instruments i uniformes de la banda municipal²³⁴. La mateixa quantitat i concepte també apareixen reflectits en la memòria de gestió del mateix període²³⁵, que portava per títol *20 años de realidades obras municipales*²³⁶, tot i que aquesta despesa apareixia vinculada a l'any 1945 i aquesta dada, segons altres fonts, seria equívoca. En primer lloc perquè, tal i com es va explicar en el capítol del mestre Guillermo Cantallops, quan la banda va sortir per festes majors l'any 1944, ja tenien els instruments tot i que no tenien uniformes. En segon lloc perquè no hi ha cap fotografia amb el mestre Cantallops amb uniformes i si els haguessin estrenat en aquell període de ben segur que hi hauria algun testimoni gràfic o algun músic ho recordaria.

Els músics entrevistats recorden que els uniformes es van estrenar en l'època de Sixto Mir i ho situaven per Sant Josep, tot i que no hi havia acord de si havia estat l'any 1949 o l'any 1950. El general Franco es va desplaçar a la localitat el 31 de maig de 1949 per donar els títols de propietat de la zona marítima²³⁷. Hi ha entrevistats que afirmen que a aquest acte ja van anar amb l'uniforme i d'altres que argumenten que justament arran que en aquest acte la banda va anar sense uniforme, van pensar que se n'havien de fer un²³⁸. El cert és que ni a les fotografies de l'acte que van aparèixer al programa de festes d'aquell any, ni al documental del No-Do que es va fer al respecte²³⁹, es veu cap imatge amb la banda i per tant, d'aquestes informacions no es pot esclarir quan va ser realment.

Tot i això, encara que l'Ajuntament destinés una partida a la compra dels uniformes de l'entitat, en el llibre de caixa de l'AMR apareix el mes de gener de 1950 una despesa de 15.600 pessetes pel pagament de vint-i-sis uniformes per a la banda²⁴⁰, amb la qual cosa l'Ajuntament devia donar aquests diners a l'entitat i aquesta devia materialitzar la compra. Es desconeix si els uniformes es van pagar per avançat o a posteriori, amb la qual cosa tampoc aquesta dada és definitiva, tot i que normalment els pagaments solien ser posteriors a l'adquisició de les coses.

²³⁴ AMSCR, *Memòria de gestió des d'abril de 1938 fins abril de 1959*.

²³⁵ Signada el mes de maig de 1959 en lloc de l'abril. (AMSCR, *Veinte años de realidades obras municipales (Memòria Gestió Municipal, 1939-1959)*).

²³⁶ AMSCR, *Veinte años de realidades obras municipales (Memòria Gestió Municipal, 1939-1959)*.

²³⁷ "El Jefe del Estado, en San Carlos de la Rápita, entrega parcelas de terreno a 218 labradores", dins *La Vanguardia* 01.06.1949 p. 6.

²³⁸ Entrevista a Joaquin Miguel Balañá, 26.05.2006, i a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

²³⁹ NO-DO 13.06.1949 n°336B [en línia]. <<http://www.rtve.es/filmoteca/no-do/not-336/1467458/>> [Data consulta 28.06.2015]

²⁴⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1950.

El fet és que van sortir el dia 19 de març per la festivitat de Sant Josep, data festiva a la localitat. Normalment, tot i ser festa, la banda no solia fer cercavila aquell dia però van sortir justament per estrenar els uniformes²⁴¹. La Figura 8.3 reproduïx la fotografia que es va fer aquell mateix dia a la tarda a la seu social de l'entitat. El mestre Sixto Mir està al centre entre el músic que toca el bombo i el que toca els plats. Al revers de la fotografia estava escrit a mà la data de Sant Josep de l'any 1950.

Figura 8.3. La banda de l'AMR abans d'una actuació per Sant Josep. Cedida per Gaspar Sanchez Forcadell.

Respecte el tema dels uniformes hi ha més endavant dintre del concepte ingressos el concepte “Amortització uniformes”, del qual n'hi ha un ingrés l'agost de l'any 1950 de 1.900 pessetes i més endavant van havent partides de 100 ó 200 pessetes que abonen els músics a l'entitat. Dos exemples es trobarien el desembre de 1951 on dos músics van fer un ingrés de 100 pessetes en concepte de “reintegrament a compte de l'uniforme de la banda” i un altre va fer un reintegrament de 200 pessetes pel mateix concepte. En canvi el desembre de 1951 hi ha una despesa de 3.000 pessetes als senyors músics amb el concepte d'una gratificació deduïda d'una entrega a compte dels uniformes²⁴².

²⁴¹ Entrevista a Joaquin Miguel Balañá, 26.05.2006.

²⁴² *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1951.

Sigui com sigui, tan Paco Moya com Miguel Rovira recorden que ells van comprar els respectius uniformes a uns músics que en aquell moment s'ho van deixar. Miguel Rovira va comprar el vestit a Juanito de Paula per una quantitat de 800 pessetes, i Paco Moya a Perico per 1000 pessetes i li va regalar la corbata²⁴³.

8.9.- Tipus d'actuacions de la banda

Són moltes i molt diverses les actuacions que la banda feia en aquella època. Moltes d'elles han perdurat fins a l'actualitat, mentre d'altres, bé les ha deixat de fer la banda i les fan altres grups, bé s'han deixat de fer perquè ha desaparegut aquell tipus de celebració. Aquest apartat s'ha dividit en set subapartats que tracten els diferents tipus d'actuacions. Així es començarà parlant de les actuacions de caràcter religiós i es continuarà amb les festes majors de la localitat i la festa de Santa Cecília amb tota la seva idiosincràcia. El següent subapartat es referirà a les commemoracions de l'època i a l'afalagament d'autoritats i es dedicarà un subapartat a altres concerts que realitzava la banda. Per últim es tractarà la interpretació de sardanes a la plaça del Cóc i la participació en concursos i altres tipus de sortides fora de la localitat.

8.9.1.- Actes religiosos

En la mesura del possible s'ha intentat ordenar aquest subapartat en ordre cronològic dintre de l'any natural. La primera actuació de l'any seria el dia 5 de gener a la nit, quan té lloc la cavalcada de reis, que els músics consultats recorden des de sempre. Cal dir que a diferència de la cavalcada actual, en aquell moment Ses Majestats arribaven amb cavall i no amb vaixell.

Dintre del mateix mes de gener, el dia 17 de gener se celebrava Sant Antoni Abad i, a diferència del que passa actualment, sortia la banda. Ja s'havia comentat en l'època del mestre Cantallops que durant un temps a Sant Antoni havia sortit la dolçaina i el tabal i, tot i que aquesta tradició es va recuperar anys després, va haver període entremig que va ser la banda qui sortia per Sant Antoni i que coincideix amb la totalitat de l'època de Sixto Mir i, segons les fonts, també amb la d'altres directors com s'anirà explicant en el seu moment. Cal dir que en aquesta època que va sortir la

²⁴³ Entrevista a Paco Moya i Miguel Rovira, 05.01.2006

banda hi ha músics²⁴⁴ que recorden que anava la dolçaina i tabal davant i la banda darrere, mentre que altres persones consultades afirmen que en l'època del mestre Sixto Mir anava únicament la banda a Sant Antoni²⁴⁵, així que molt probablement van donar-se les dues situacions.

Per San Antoni va haver un temps que es feien dos dies de festa perquè al ser l'hivern no hi havia feina al camp. Depenent dels recursos que van anar tenint els pagesos, es va anar canviant. Es feia una processó però abans la banda feia una cercavila des de la sortida de l'entitat fins a l'església i després des de la sortida de l'església fins l'entitat. En aquell temps es feia de matí i després es va passar a fer de tarda²⁴⁶.

A Setmana Santa es sortia el Divendres Sant en la processó del Sant Enterrament i el Diumenge de Pasqua de Resurrecció en la processó de l'Encontre, com encara es segueix fent actualment.

Miquel Sorribes recorda que durant molts anys es va fer una actuació consistent en acompanyar el rector de la parròquia que anava sota pal·li a casa dels malalts terminals de la població perquè poguessin combregar. Era dies abans del corpus i es feia ben d'hora al matí, ja que Miquel Sorribes recordava que es congregava a la banda a les sis del matí. Va ser una actuació que es va fer fonamentalment en el temps de Sixto Mir i aquest mateix músic afirmava que es va deixar de fer al mateix temps que Sant Antoni²⁴⁷. En la *Consueta* de l'església parroquial de Vinaròs de l'any 1939 s'explica que el primer diumenge després de Resurrecció es feia el combregar dels malalts terminals perquè complissin amb el Tercer Manament de l'Església, combregar per Pasqua Florida²⁴⁸. Donat que totes dues localitats pertanyien a la mateixa diòcesi, es devia realitzar el mateix acte a Sant Carles de la Ràpita. La banda també acompanyava la processó del Corpus, que encara se segueix celebrant, per bé que en aquella època encara se celebrava en dijous i no en diumenge.

Les dues confraries de pescadors que hi ha a la localitat -Confraria Verge del Carme i Confraria de pescadors Sant Pere- celebren les seves festivitats traient en processó els seus patrons. En un principi la banda acompanyava les dues processons, però al cap dels anys va deixar de fer la processó de Sant Pere, que en l'actualitat és amenitzada per la Xaranga Rapitenca. Sant Pere, sent el dia 29 de juny, en l'actualitat se celebra en diumenge.

²⁴⁴ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 20.06.2015.

²⁴⁵ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

²⁴⁶ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

²⁴⁷ *Ibidem*.

²⁴⁸ Arxiu Municipal de Vinaròs, *Consueta de l'església parroquial de Vinaròs any 1939*.

Especial atenció mereix la processó de la Verge del Carme el dia 16 de juliol, que encara segueix acompanyant la banda. En l'època de Guillem Cantalops ja havia aparegut la participació d'una banda de música en una crònica sobre aquesta festivitat l'any 1943. El primer document escrit de l'època de Sixto Mir en què hi ha referència a la participació de la banda en aquesta festivitat és l'any 1948, per bé que els músics la recorden des de sempre. Així en el llibre de caixa de l'AMR hi ha un ingrés l'any 1948 amb el concepte “Bta. Castellá 10% fiesta Carmen, 265 pts.”²⁴⁹, torna a haver un ingrés al respecte l'agost de 1950 “Por festividad Ntra. Sra. Del Carmen 250 pts”²⁵⁰ i ja no torna a aparèixer aquest concepte en cap data més.

En els llibres de caixa de la Confraria també apareix reflectida la participació de l'AMR en les festes del Carme, i no només de la banda sinó de l'orquestra que es va formar a l'entitat. Aquestes referències es troben a partir de l'any 1953. Així, el 31 de juliol d'aquell any hi ha dos pagaments a nom de l'entitat: un pagament a la banda de 600 pessetes i un a l'orquestra de 900 pessetes²⁵¹. En els dos posava “actuación festejos”²⁵².

L'any 1954 hi ha dos pagaments a l'AMR en el llibre de caixa de la confraria El primer era d'una quantitat de 750 pessetes per l'actuació de l'orquestra i el segon, de 600 pessetes, per l'actuació de la banda. La mateixa anotació es trobava al diari *Diario 1954* el mateix dia 20 juliol 1954 i en aquest s'especificaven els dies de les actuacions i s'esclareix per què l'orquestra va cobrar més que la banda. L'orquestra va actuar els dies 15 i 16 i la “Banda municipal” només el dia 16²⁵³. L'any 1955 també hi havia una anotació al diari d'intervenció de la Confraria amb el concepte “Banda Municipal 700 pts.” i “Orquesta “Siboneys” 800 pts”. En tots dos casos posava “actuación festejos”²⁵⁴.

8.9.1.1.- Festes dels carrers

L'apartat de festes de carrer va alhora lligat als actes religiosos, donat que els carrers que solien fer festa eren els que tenien una imatge del sant al seu carrer. De totes maneres se'n troba alguna excepció.

²⁴⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, agost 1948.

²⁵⁰ *Llibre Caixa AMR*, agost 1950.

²⁵¹ Confraria de pescadors Verge del Carme (*Diario 1950-1953*).

²⁵² *Ibidem*.

²⁵³ Confraria de pescadors Verge del Carme (*Diario 01.01.1954-10.01.1956*).

²⁵⁴ Confraria de pescadors Verge del Carme (*Diario 01.01.1954-10.01.1956*, 30.07.1955)

S'han trobat informacions al respecte al llibre de caixa de l'entitat, per bé que totes les actuacions a carrers que hi ha reflectides són de l'any 1950. Així l'entitat rebia una quantitat de cent pessetes quan participava en les festes dels carrers. Els carrers que han aparegut en el llibre de caixa en relació a aquestes actuacions són: Sant Antoni, Gorria²⁵⁵, Sant Joaquim, Sant Roc²⁵⁶, San Francesc i Pilar²⁵⁷. Com es pot veure l'excepció que es comentava era la del carrer Gorria, ja que el carrer no està dedicat a cap sant sinó a l'enginyer del ferrocarril de la Vall de Zafán que volia portar la línia de ferrocarril en qüestió fins Sant Carles de la Ràpita.

Normalment adornaven el carrer, feien una processó i cap a la nit feien ball. Mentre que la banda sempre feia la processó fins a missa, alguna vegada al ball va anar l'orquestra Alfacs. La seva vocalista recordava que havia anat a cantar amb l'orquestra al carrer Pilar. També pensava que va cantar un any al Bisbe Aznar i no sabia segur si potser al carrer Sant Francesc. En aquest darrer carrer, quan se li preguntava responia que potser sí que van anar una vegada o dos. No se'n recordava però com quan eren les festes del carrer Sant Francesc solien fer unes grans festes, era probable. Explicava que els llogaven l'agrupació i els deien que anessin a una festa o a una altra²⁵⁸.

Una altra font d'informació va ser Mossèn Josep Maria Tomàs, que va ser vicari a Sant Carles va des de desembre de l'any 1956 fins l'any 1970²⁵⁹. Entre els carrers que recorda que fessin festa estan el carrer Pilar, en què la banda també anava, el carrer Sant Roc i el carrer Sant Isidre però aquest darrer recorda que va fer festa una vegada i prou²⁶⁰.

8.9.1.2.- Enterraments: Enterrament Sixto Mir

Com ja s'ha esmentat en els apunts biogràfics del mestre Sixto Mir va morir el dia 15 de maig de 1958. Va ser una mort sobtada. El dia anterior estava assegut amb tota tranquil·litat al cafè d'Àngel xerrant. Va agafar a tothom desprevingut i tothom es va sumir en una profunda tristesa. La banda va tocar en l'enterrament. Alguns dels músics van portar el fèretre a espatlles fins al cementiri, i va ser un dia que feia tant de vent que gairebé no podien avançar. Mentrestant la resta de la banda anava al

²⁵⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juliol 1948.

²⁵⁶ *Llibre de Caixa de l'AMR*, agost 1948.

²⁵⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1948.

²⁵⁸ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

²⁵⁹ Entrevista a Josep Maria Tomàs i Prats, 20.08.2014.

²⁶⁰ *Ibidem*.

darrera tocant. Algun músic va pensar en posar-se davant la banda per dirigir o donar les entrades, però la resta li va dir que ja portaven al mestre de cos present.

Al llarg de la història de l'entitat s'han fet diversos homenatges al mestre Sixto Mir, que s'explicaran en més detall dintre de les èpoques corresponents. Tot i això se n'inclou aquí una breu referència per donar mostra de l'estima que se li tenia.

El primer d'ells va ser per Santa Cecília d'aquell any, sota la direcció del mestre Amela. Hi va col·laborar la Coral Polifònica Santa Maria de la Ràpita. Inicialment havia de participar també la banda de La Alianza de Vinaròs, però el fet d'aprofitar el concert de Santa Cecília ho va impedir, ja que coincidia amb el dia que l'altra banda realitzava el concert en motiu a la patrona dels músics en la seva localitat. Tot i això la directiva de la banda La Alianza va enviar un donatiu per engrossir la recaptació²⁶¹.

Un altre va tenir lloc el 14 de maig de 1983, coincidint amb el 25è aniversari de la seva mort, essent director Vicent Suñer. En aquesta ocasió van participar tant la Societat Musical La Alianza de la qual havia format part en la seva joventud, La Unió filharmònica, de la qual havia estat director i l'Agrupació Musical Rapitenc²⁶², la banda que dirigiria fins a la seva mort.

Per últim en el concert que la banda de l'AMR va ser el mes de desembre de 2007, aprofitant que el Ple de l'Ajuntament havia aprovat la proposta de posar el nom del mestre Sixto Mir a un carrer i que s'havia inaugurat el nou local de l'AMR, es va afalagar a la filla del mestre amb unes flors i el DVD editat en motiu de la inauguració del local²⁶³.

8.9.2.- Les festes majors

Dintre de les festes majors s'han de diferenciar les actuacions que realitzava la banda i les que organitzava l'Agrupació Musical Rapitenc i no participava la banda. Aquestes darreres servien per aportar a l'entitat una font d'ingressos extra que permetés assegurar la seva perdurabilitat.

²⁶¹ “Noticario cultural”, dins *Vinaroz*, 29.11.1958, p. 5.

²⁶² Cartell del concert. Cedit per Maria Rosa Caballer Mir.

²⁶³ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

8.9.2.1.- Actuacions de la banda

El fet que hi hagi disponibles la major part dels programes de festes facilita l'aportació de dates precises de la intervenció de la banda de música de l'Agrupació Musical a festes majors de la localitat. Tot i això, els músics afirmen que hi ha més actuacions a part de les que apareixen en el programa que es detallaran un cop analitzats aquests. Respecte el nombre d'actuacions de la banda que apareixen en els diferents programes, cal destacar l'augment en el nombres d'actuacions de la banda a mesura que van avançant els anys, a més de l'aparició de concerts els anys 1952 i 1955, fets que evidencien la tasca del mestre Sixto Mir a l'entitat.

Així, es passa de dues actuacions els anys 1947 i 1948 a tres l'any 1949 i nou l'any 1950. Des de l'any 1952 fins a l'any 1954 va haver sis actuacions i de l'any 1955 al 1957 n'hi va haver set. Cal tenir en compte que de l'any 1947 fins al 1950 van haver deu dies de festes majors, mentre que des de l'any 1952 fins al 1954 n'hi va haver sis i de l'any 1955 al 1957 n'hi va haver set. Per tant a partir de l'any 1952 la banda té tots els dies de festes alguna actuació en el programa. No s'ha tingut en compte el dia que se celebrava el Solemne Funeral “dedicado a los Caídos por Dios y por España, [...]”²⁶⁴, ja que en anys anteriors, tot i que apareixia anunciat dintre del programa, el dia no estava inclòs dintre els dies en què se celebraven les festes. Així per exemple l'any 1950 les festes anaven del 22 al 31 de juliol segons el títol del programa i el solemne funeral es feia el dia 1 d'agost.

En el primer programa de festes que apareix Sixto Mir és l'any 1947. Les festes van durar del 24 al 31 de juliol i els únics actes on s'especificava l'actuació de la banda eren en la cercavila que es va realitzar el dia 24 a les 20.00 h i en la diana del dia 25 a les 6.00 h. Els dos actes els realitzava la banda en solitari i se l'anomenava “Banda Municipal de esta ciudad”²⁶⁵ i “Banda Municipal de esta localidad”²⁶⁶ respectivament. En l'anunci de la cercavila del dia 24 també s'esmentava i elogiava el seu director: “que con tanto acierto viene dirigiendo el profesor de música D. Sixto Mir”²⁶⁷.

²⁶⁴ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días del 23 de Julio al 1 de Agosto del presente año de 1949, en honor de la Stma. Trinidad, titular de la Parroquia, y la Stma. Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa Oficial*.

²⁶⁵ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días 24 al 31 de Julio en honor a la SANTÍSIMA TRINIDAD, titular de la Parroquia, y la SANTÍSIMA VIRGEN DE LA RÁPITA, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1947. Programa oficial*.

²⁶⁶ *Ibidem*.

²⁶⁷ *Ibid*.

L'any 1948 les festes van començar el dia 24 de juliol i van acabar el dia 2 d'agost. Com a actuacions de la banda s'esmenten la cercavila del dia 24 a les 19.00 h, una hora abans que l'any anterior i la diana del dia 25 a les 6.00 h. De nou el programa es refereix a la “Banda Municipal de Música”²⁶⁸.

L'any 1949 les festes van anar del 23 de juliol a l'1 d'agost²⁶⁹. Les actuacions en què realitza la banda segons el programa són del dia 23 i 24. El dia 23 havia de realitzar a les 19.00 h una cercavila pregó de festes que recorreria els principals carrers de la població. En canvi el dia 24 tenia programada una diana a les 5.00 h i la participació en un acte juntament amb les autoritats i les jerarquies locals. Aquest darrer acte s'anunciava a les 13.30 h i consistia en el descobriment d'una placa al carrer Gobernador Labadie, actual carrer Constància, i és l'únic en què se l'esmenta juntament amb altres participants a l'acte. Es segueix parlant de “Banda Municipal de Música”, i el primer cop que apareix en el programa també es lloa al seu director “que dirige el prestigioso profesor de música D. Sixto Mir”²⁷⁰.

Altres actes musicals on no apareix la banda i sembla que tenien exclusivament música vocal van tenir lloc els dies 23, 24, 25 i 31. Així el dia 23 a les 20.30 h va tenir lloc la visita a la Santíssima Verge de la Ràpita i salve solemne en el seu honor mentre que el diumenge 24 a les 17.00 h es va celebrar el Rosari cantat. El dia 25 a les 10.30 h es va celebrar la missa solemne en la que el cor parroquial interpretarà la missa de Vae-Durme a tres veus i el dia 31 a les 10.30 h va haver una missa cantada.

L'any 1950 les festes van anar del dia 22 al 31 de juliol. Respecte el nombre d'actuacions explícites de la banda, aquestes van ser molt superiors a les d'anys anteriors, ja que apareixen actuacions de la banda en vuit dels deu dies que van durar les festes. El dissabte dia 22, a les 19.00 h la banda va realitzar una cercavila. Com en els programes d'anys anteriors es parla de la “Banda Municipal de Música” i també s'esmenta el seu director “bajo la dirección de su competente Profesor, D. Sixto Mir”²⁷¹. Del dia 23 al dia 29 inclòs la banda va realitzar una actuació a les 7.00 h. Hi ha dies que

²⁶⁸ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que bajo los auspicios del Excelentísimo Ayuntamiento tendrán lugar los días del 24 de Julio al 2 de Agosto del presente año de 1948, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1948. Programa Oficial*.

²⁶⁹ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días del 23 de Julio al 1 de Agosto del presente año de 1949, en honor de la Stma. Trinidad, titular de la Parroquia, y la Stma. Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa Oficial*.

²⁷⁰ *Ibidem*.

²⁷¹ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por esta Municipalidad, durante los días comprendidos entre el 22 y 31 de Julio próximo, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la

s'anuncia aquesta actuació com a diana -dies 23, 25, 27 i 29- i d'altres que s'anuncia com a cercavila -dies 24, 26, i 28. Donada l'alternança entre una nomenclatura i l'altra es pot pensar que es va fer així per no repetir tots els dies la mateixa paraula. Hi ha músics que recorden que quan la banda sortia al carrer per a fer una cercavila per despertar a la gent, hi havia persones que sortia amb beguda i pastes²⁷². Poques cases, perquè poca gent s'ho podia permetre això. El músic en sentir que la gent sortia al carrer a aplaudir, ja estaven pagats²⁷³.

L'any 1950 s'esmenta a la banda per primera vegada “Banda de la «Agrupación Musical Rapitense»”²⁷⁴, encara que s'alternarà aquest terme amb la nomenclatura de “Banda Municipal de Música” dels programes anteriors. Així el dia 23, 26 i 28 es parla de «Agrupación Musical Rapitense» i els dies 24, 25, 27 i 29 de “Banda Municipal de Música”²⁷⁵. Els testimonis de l'època corroboren que no es tracta de dues bandes simultàniament. A més, no apareix el nom de cap altre director que dirigís “hipotèticament” l'altra banda. El dia 25, a part de l'actuació esmentada, va haver un acte en que es va interpretar la *Marcha Real*, per la qual cosa, molt probablement també havia d'haver la intervenció d'un grup instrumental, que devia ser la banda. Es tracta de la benedicció del campanar parroquial que es va realitzar a les 9.30 h del matí²⁷⁶.

Al programa apareixen altres actuacions musicals però poden ser interpretades vocalment. Són els dies 22, 23 i 24. El dia 22 a les 19.45 h es va fer la visita a la Verge de la Ràpita i la salve solemne en el seu honor. El dia 23, diumenge, a les 10.00 h, va haver missa cantada en honor a la Patrona de la localitat la Verge de la Ràpita i el dia 24 a les 17.00 h es va celebrar un Rosari cantat.

L'any 1952 les festes van anar del dia 24 al 29 de juliol. Apareix l'actuació de la banda en tots els dies que duren les festes²⁷⁷. El tipus d'actuació és el mateix que l'any 1950 però s'hi afegeix una

Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

²⁷² El músic entrevistat situava aquest “ritual” l'any 1949 però en canvi el situava a les 7.00 h. És per això que s'ha situat a l'any 1950. (Entrevista a Miquel Sorribes, 29.04.2006.)

²⁷³ Entrevista a Miquel Sorribes, 29.04.2006.

²⁷⁴ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por esta Municipalidad, durante los días comprendidos entre el 22 y 31 de Julio próximo, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

²⁷⁵ *Ibidem*.

²⁷⁶ *Ibid*.

²⁷⁷ Tot i que el programa diu que les festes duren fins al dia 29, el dia 30 es fa el “solemne funeral dedicado a los Caídos por Dios y por España [...]”. En canvi l'any 1950, el programa deia que les festes s'acabaven el dia 31 però el dia 31 només hi havia aquest mateix acte que l'any 1952, tot i que apareix dintre del programa, es fa un dia que no està inclòs dintre del programa. (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por esta Municipalidad, durante los días comprendidos entre el 22 y 31 de Julio próximo, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial* i “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen

trobada de bandes. Així el dia 24 a les 19.00 h la banda va realitzar una cercavila. De nou es parla de “Banda Municipal de Música de esta Ciudad, bajo la dirección de su profesor D. Sixto Mir”²⁷⁸. En tots els actes del programa es torna a parlar de banda municipal. Torna a haver alternança entre “diana” i “pasacalle”. Així els dies 25, 28 i 29 a les 7.00 h s'anuncia una diana i els dies 26, 27 a les 7.00 h una cercavila. El dia 27 va tenir lloc una trobada de bandes. A les 17.00 h estava programada l'arribada de les bandes dels municipis de la comarca davant l'ajuntament. A les 18.00 h aquestes bandes, juntament amb la banda local -a la que al programa s'anomena municipal- van oferir un concert a l'estadi municipal d'esports²⁷⁹.

L'any 1953 les festes van anar del dia 24 al 29 de juliol²⁸⁰. No hi ha novetats respecte les actuacions de la banda. No hi ha trobada de bandes i, a excepció del dia 24 a les 19.00 h que la banda realitza una cercavila, la resta de dies a les 7.00 h -dies 25, 26, 27, 28 i 29- la banda realitza una diana. Es parla en tots els actes de “Banda Municipal de Música” i el dia 24 també s'esmenta el seu director Sixto Mir “«Banda Municipal de Música» bajo la dirección de su profesor D. Sixto Mir”²⁸¹. No hi ha alternança entre “diana” i “pasacalle” com sí que va passar en l'any 1950 i 1952.

S'ha pogut consultar un programa reduït d'aquell mateix any²⁸². Aquest era un quadríptic en el que en una cara tenia anuncis i en l'altra, el programa de festes. L'única diferència amb el programa extens, respecte els actes anunciats, era que hi havia actes que s'explicaven de manera més breu. En aquest programa reduït, només es cita la banda el divendres 24, primer dia de festes. En canvi, la resta de dies es parla de diana però no diu qui la realitzarà. Altres actuacions musicals que apareixen en el programa són el divendres 24 a les 20.00 h amb la visita a la Santíssima Verge de la Ràpita i salve solemne en el seu honor.

de la Ràpita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Ràpita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial.*)

²⁷⁸ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Ràpita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Ràpita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial.*

²⁷⁹ *Ibidem.*

²⁸⁰ El “Solemne Funeral” d'anys anteriors es va celebrar el dia 30. Apareix al programa però el dia està fora dels dies que indica el títol del programa. (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Ràpita Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Ràpita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial.*)

²⁸¹ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Ràpita Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Ràpita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial.*

²⁸² *Fiestas Mayores 1953. San Carlos de la Ràpita.* Cedit per Paco Moya Abilio.

L'any 1954 les festes van anar del 24 al 29²⁸³ de juliol. La primera actuació de la banda va ser el dia 24 a les 19.00 h amb una cercavila. La va seguir l'actuació del dia 25 a les 7.00 h on s'anunciava una “alegre diana-pasacalles”. Els dies 26, 27, 28 i 29 a les 7.00 h la banda va fer una diana. En totes les actuacions es segueix anomenant a la banda com a “Banda Municipal de Música” i el dia 24 també s'esmenta el seu director. Un altre acte on hi ha presència musical, tot i que pot ser música vocal, és el dia 24 a les 20.00 h, amb la visita a la Santíssima Verge de la Ràpita amb salve final i besamans²⁸⁴.

L'any 1955 les festes van anar del 23 de juliol al 29 del mateix mes²⁸⁵. A les cercaviles i dianes habituals de la banda es van sumar dos concerts realitzats per la mateixa banda. A més, va haver un concert realitzat per quatre bandes de les localitats veïnes. Així, el dissabte 23 a les 19.00 h la banda va realitzar una cercavila. Els dies 24, 25, 26, 27 i 28 a les 7.00 h la banda va realitzar una diana. El diumenge 24 a les 20.00 h, a més, va tenir lloc un “magne”concert a la “Plaça d'Espanya” en el que van intervenir 4 bandes de localitats veïnes. En concret van participar les bandes de Tortosa, Vinaròs, Benicarló i la “Lira Ampostina” d'Amposta. Els dies 25 i 26 de juliol -dilluns i dimarts respectivament- a les 22.00 h la banda també va oferir concerts a la “Plaça d'Espanya”. Se la segueix esmentant “Banda Municipal de Música” i el dia 23 s'esmentava també al seu director D. Sixto Mir.

L'any 1956 les festes van anar del 24 al 30 de juliol²⁸⁶. A diferència de l'any passat no va oferir cap concert ni la banda local ni altres bandes invitades²⁸⁷. Les actuacions van consistir en una cercavila a les 19.00 h el dia 24 i en dianes a les 7.00 h els dies 25, 26, 27, 28 i 29²⁸⁸. Se la segueix anunciant com a “Banda Municipal de Música” i el dia 24 s'esmenta el seu director Sixto Mir.

²⁸³ Dia 30 “Solemne funeral” esmentant anteriorment (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad y a la Santísima Trinidad titular de la Parroquia,” dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*).

²⁸⁴ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad y a la Santísima Trinidad titular de la Parroquia,” dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*.

²⁸⁵ El 29 només el “Solemne Funeral”, però aquest any s'inclou aquest dia al programa. (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por estes Excmo. Ayuntamiento durate los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*).

²⁸⁶ Dia 30 només el “Solemne Funeral” (“Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin).

²⁸⁷ “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular del a Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin.

²⁸⁸ *Ibidem*.

L'any 1957 les festes van anar del 24 al 30 de juliol²⁸⁹. El programa disponible està incomplet, ja que falta part del programa del dia 26 i el del dia 27. Els actes que apareixen de la banda són la cercavila del dia 24 a les 19.00 h i les dianes de les 7.00 h dels dies 25, 26, 28 i 29²⁹⁰. Se la segueix esmentant “Banda Municipal de Música” i el dia 24 s'inclou el nom del seu director, Sixto Mir.

Les persones entrevistades afirmaven que la banda assistia a molts dels actes que es realitzaven per festes. El cert és però que no sempre apareixia al programa el seu nom. Així per exemple amenitzaven el partit de futbol que es realitzava el dia 25 de juliol i assistien als focs artificials, que es feien a l'albereda²⁹¹. Un dels músics de l'època, Paco Moya, i la neboda de Sixto Mir conservaven unes fotografies que acreditava que la banda amenitzava els partits de futbol esmentats, però en canvi no s'ha trobat cap testimoni escrit del fet que assistissin als focs artificials.

Miquel Sorribes explicava que només s'anava al partit de festa major el dia 25 de juliol. La banda entrava abans de començar el partit, feia la volta al camp i parava davant de la presidència, on es posava l'alcalde, el secretari i el capellà i allí acabaven el pasdoble. A la mitja part tornaven a sortir, es posaven davant de la presidència i tocaven un pasdoble sencer. Quan sortien de l'estadi se n'anaven sense fer cercavila²⁹². La Figura 8.4 reproduïx les dues fotografies de l'època a les que s'ha pogut accedir i que mostren a la banda al camp de futbol de la localitat en època del mestre Sixto Mir.

²⁸⁹ Dia 30 només “Solemne Funeral” (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1957. Programa Oficial*).

²⁹⁰ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1957. Programa Oficial*.

²⁹¹ Entrevista a Miquel Sorribes, 20.06.2015.

²⁹² *Ibidem*.

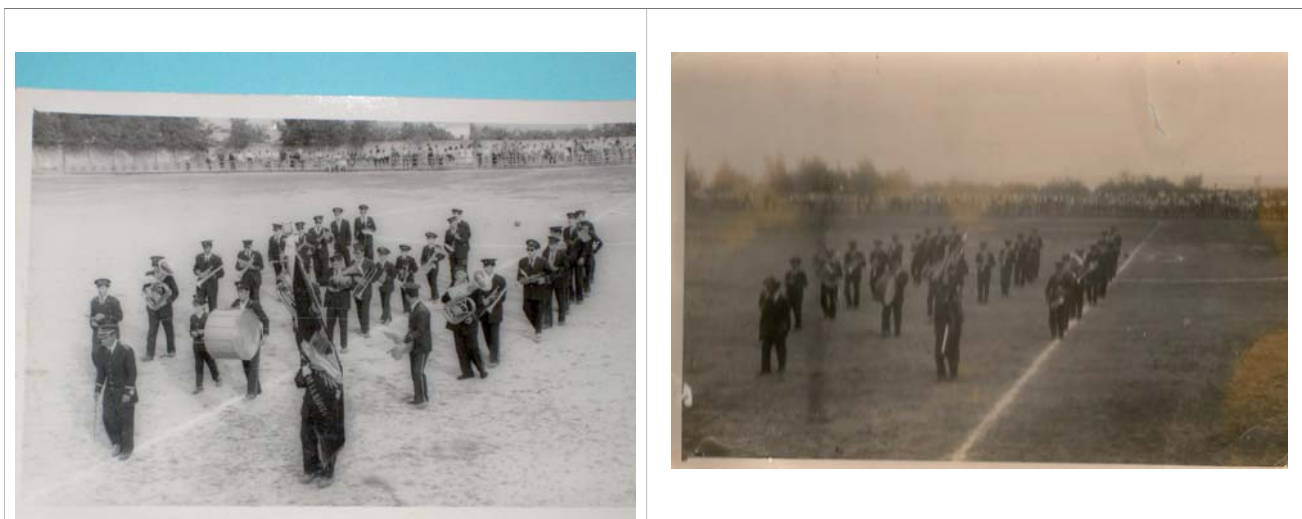

Figura 8.4. La banda del mestre Sixto Mir actuant al camp de futbol municipal. Fotografies cedides per Paco Moya Abilio (esquerra) i Mª Rosa Caballer Mir (dreta).

La Taula 8.1 il·lustra l'augment d'actuacions i les seves diferents tipologies. S'especifica si es disposa del programa complet o només d'una ressenya, quan van començar i acabar les festes i el nombre de dies que van durar aquestes, així com el nombre de dies que va intervenir la banda. Si un mateix dia la banda va fer dues actuacions, s'ha tingut en compte només un dia. S'han aglutinat les actuacions que es realitzaven a la mateixa hora. Dintre de cada casella a la part superior s'ha posat quin dia era l'actuació i a sota l'hora. Els tipus d'actuacions que s'esmentaven de dues maneres s'ha especificat dintre de cada cel·la quins dies s'esmentava d'una manera o d'una altra. Per últim s'han inclòs les actuacions de la banda que no es repetien cada any i la denominació que es donava al programa a la banda.

Taula 8.1. Actuacions a festes majors en l'època del mestre Sixto Mir.

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Programa complet	x	x	x	x		x	x	x	x	x	Incomplet
Breu ressenya					x						
Inici de festes	24	24	23	22		24	24	24	23	24	24
Dia de la setmana	4	6	6	6							
Final festes	31	2 ag.	1 ag.	31		29	29	29	29 (28+Sf) ²⁹³	30 (29+Sf)	30 (29+Sf)
Nombre de dies en què	2 de 8	2 de 10	2 de 10	8 de 10		6 de 6	6 de 6	6 de 6	7 de 7	7 de 7	7 de 7

²⁹³ Sf: Solemne funeral que abans estava en el programa però s'inclouïa com a dia de festes.

apareix la banda ²⁹⁴											
Cercavila dia/hora	24 20.00 h	24 19.00 h	23 19.00 h	22 19.00 h		24 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h	23 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h
Dianes /cercavila matí	D 25 6.00 h	D 25 6.00 h	D 24 5.00 h	D 23, 25, 27, 29 C 24, 26, 28 7.00 h		D 25, 28, 29 C 26, 27 7.00 h	D 25,26, 27, 28, 29 7.00 h	Dc ²⁹⁵ 25 C 26, 27, 28, 29 7.00 h	D 24, 25, 26, 27 i 28 7.00 h	D 25, 26, 27, 28 i 29 7.00 h	D 25, 26, 27, 28 i 29 7.00 h
Altres D/h/ tipus d'actuació			24.07.1949 13.30 h Placa c/ Governador Labadié	25.97.1950 9.30 h Benedicció del campanar parroquial		27.07.1952 17.00 Trobada de bandes 18.00 concert estadi municipal d'esports			25.07.1955 26.07.1955 22.00 h Concert a la Plaça d'Espanya		
Banda municipal AMR	Bm	Bm	Bm	AMR (23, 26, 28) / Bm (24,25, 27, 29)		Bm	Bm	Bm	Bm	Bm	Bm

8.9.2.2.- Actes organitzats per l'AMR

A més de les actuacions pròpies de la banda de l'Agrupació Musical Rapitenca, hi havien les actuacions o els espectacles organitzats per aquesta entitat. Així durant molts anys l'AMR va organitzar ball tant a l'hivern com a l'estiu. El fet de realitzar aquesta activitat li reportava, juntament amb les aportacions de l'Ajuntament, la major part dels beneficis econòmics necessaris per poder-se mantenir. A més, l'entitat va formar amb alguns dels seus músics una orquestra que va participar alguns anys en les festes major, a part d'oferir ball durant l'any dintre del local social.

La informació relativa al ball organitzat a festes majors s'ha pogut obtenir fonamentalment de les propagandes que apareixien als programes de festa major. Malauradament el programa de festes de l'any 1957 disponible no tenia propaganda -i per tant no hi ha els anuncis privats del ball organitzat per les diferents empreses o entitats- amb la qual cosa l'anàlisi d'aquest apartat es farà fins l'any

²⁹⁴ El dia del Solemne Funeral “dedicado a los Caídos por Dios y por España, [...]” no s'ha comptat com a dia de festa major tot i que a partir de l'any està inclòs dintre dels dies de festes en el títol del programa.

²⁹⁵ Diana-cercavila. En castellà posava “Diana-pasacalles” (AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita Patrona de la Ciudad y a la Santísima Trinidad titular de la Parroquia,” dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita. Programa Oficial*.

1956 inclòs. Per tal de donar una visió objectiva del que eren aquestes espectacles s'inclourà la resta d'activitats d'aquest tipus que es realitzaven en la localitat.

Així, l'Agrupació Musical Rapitenca durant determinats dies d'estiu llogava la Plaça d'Espanya -en l'actualitat Plaça de El Cóc- per a fer ball. Així s'explicava en l'acta del Ple de l'Ajuntament del 20 de juny de 1947 on es feia pública la instància del president de l'Agrupació, José Castells Perelló sol·licitant permís per utilitzar durant els dies 25, 26 i 27 de juliol una superfície de 252 metres quadrats a la plaça del Cóc -en aquell moment plaça d'Espanya-, on es proposava instal·lar un envelat destinat a ball públic durant els dies citats. A més, el president de l'entitat es comprometia a cimentar pel seu compte l'espai que es precisés per a la pista de ball. L'Ajuntament va acordar admetre la instància de José Castells autoritzant-lo com a president de l'AMR a utilitzar els 252 metres quadrats de terreny que es necessitaven per instal·lar l'envelat destinat al ball públic, previ pagament de mil pessetes diàries²⁹⁶.

A més l'entitat concessionària, en aquest cas l'AMR, havia de deixar lliure la plaça durant tot el dia 29, ja que es necessitava la plaça per altres fins d'interès local, havent de reparar pel seu compte aquells esborancs o desperfectes que amb motiu de la instal·lació en qüestió es causessin a la plaça.

Per últim es requeria que la cimentació de l'espai esmentat es dugués a terme sota la direcció dels funcionaris tècnics del municipi, tenint en compte que si aquesta obra podia ser utilitzada amb altres finalitats d'ús públic en un futur, la corporació podria compensar el cost de dita millora amb els drets a percebre per utilització de via pública, durant els tres dies fixats fins la quantitat màxima de 3.000 pessetes²⁹⁷.

L'any 1948 el president de l'AMR torna a sol·licitar permís per celebrar revetlles durant els dies de Sant Joan, Sant Pere i festes majors a la plaça d'Espanya. L'Ajuntament, tenint en compte la finalitat i el destí dels ingressos que s'obtindran acorda de nou autoritzar l'ocupació de la plaça, posant novament una sèrie de condicions. Així el permís es limitava a la tarda i nit dels dies 23, 24, 28 i 29 de juny i els dies de festes majors, a excepció dels darrers dies del programa de Festejos Oficials, els quals se precisava disposar de la plaça per a instal·lar el castell de focs artificials. Fora de l'hora de l'espectacle s'havia de deixar la plaça lliure per complet i s'estipulava que aquesta autorització no assentaria precedent ni podria aduir-se com preferència per a ulteriors concessions. Com a drets

²⁹⁶ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament del 20.06.1947*.

²⁹⁷ *Ibidem*.

d'ocupació de via pública l'AMR havia d'ingressar a l'erari municipal el 20% de la recaptació total que s'obtingués. Hi hauria un funcionari municipal controlant les liquidacions que es practiquessin. Per últim l'Ajuntament es reservava el dret de poder en tot moment deixar sense efecte aquesta autorització²⁹⁸.

Respecte el ball que l'AMR organitzava a la plaça del Cóc, és interessant el sistema que s'utilitzava per assegurar que tothom pagava l'entrada corresponent. D'entrada hi ha testimonis que recorden que es posaven uns canyissos lluïts amb guix²⁹⁹ perquè s'havia de pagar entrada, però n'hi ha d'altres que no els recorden³⁰⁰. Paco Moya i Miguel Rovira recordaven que per dins de l'envelat hi havia una persona, el senyor Tomás Segarra, que va ser conserge de l'entitat, s'encarregava del cobrament de les quotes dels socis i fins i tot va ser abanderat de la banda. Quan es feia el pagament pertinent pel ball, senyor Segarra posava un adhesiu. Miguel Rovira explicava que si algú demanava l'adhesiu a una altra persona el senyor Segarra s'adonava i feia pagar igualment. Si tot i haver pagat no es portava l'adhesiu pertinent, encara que sabia que s'havia pagat, cobrava de nou³⁰¹.

Els anys 1947, 1948 i 1949 organitzaven balls tant l'AMR com l'empresari Juan Reverté. Aquest darrer contava l'any 1947 amb els següents establiments: Café Pista Dorado al carrer Fonda Vella número 29, Cine Dorado al carrer Santa Teresa número 13 -conegut a la localitat com el "Cine de Baix"-, el Restaurant Suizo al carrer Plaça Vella número 1 i la platja La Granja a dos kilòmetres de la localitat amb servei de bar restaurant i esplèndides habitacions³⁰².

L'any 1947 l'AMR va organitzar un envelat d'estiu descobert. Tot i que en la propaganda no s'esmenta la ubicació, es sap que es va situar a la plaça d'Espanya -actualment plaça del Cóc- per la informació que apareixia en l'acta del Ple de l'Ajuntament que s'ha explicat anteriorment. L'orquestra que van contractar va ser l'orquestra de Barcelona "Albat y su ritmo con su trio vocal Hermanas Russel". El mateix any, el Café Pista Dorado va organitzar durant els dies de festes gran balls a la pista, amenitzats per l'orquestra de Jazz Excelsior, d'Alcover, amb el seu cantant de melodies modernes Enrique Caro. A més, al Saló del Cafè, es feia tots els dies de 13.00 h a 14.00 h ball de vermut, i de 16.00 a 17.00 h l'esmentada orquestra oferia un concert. Entre els detalls de la

²⁹⁸ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament del 23.04.1948*.

²⁹⁹ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 29.04.2006.

³⁰⁰ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

³⁰¹ Entrevista a Paco Moya i Miguel Rovira, 05.01.2006.

³⁰² "Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días 24 al 31 de Julio en honor a la SANTÍSIMA TRINIDAD, titular de la Parroquia, y la SANTÍSIMA VIRGEN DE LA RÁPITA, Patrona de la ciudad", dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1947. Programa oficial*.

pista s'esmentava que la pista estaria il·luminada “a la Veneciana” i que hi hauria servei de taules al voltant d'aquesta.

L'any 1948 de nou l'AMR ofería revetlles però en aquest cas se n'esmentava la ubicació: la pista de ball del Cóc. Les orquestres que van actuar van ser el quartet Rosell i Mata³⁰³ per als dies 25, 26, 27, 28 i 29, i la formació de l'entitat Orquestina Alfaques, amb la seva vocalista Rosy, els dies 30, 31 i 1 d'agost. L'AMR també ofería la reserva de taula per als cinc primers dies de revetlla, amb abonaments mòdics per als socis que adquirissin el carnet de ball per a aquells dies. El lloc on s'havien de dirigir els interessats era la barberia dels germans Lucas Cabanes.

L'any 1948 en els anuncis de dos bars situats a la plaça del Cóc, s'informa de la possibilitat de reservar taules per a la pista que es feia a la plaça esmentada. Els bars en què apareix aquesta informació són el bar Deportes -també conegut com Casa Pino-, que estava situat a la mateixa plaça número 7 i el bar Masdeu, situat en el número 5.

D'altra banda al Café Pista Dorado ofería els mateixos espectacles que l'any anterior amb els mateixos horaris i intèrprets. Així, hi havia programats grans balls a la pista durant tots els dies de festes, amb l'orquestra de jazz Excelsior, d'Alcover, amb el seu cantant de melodies modernes Enrique Caro. A més, tots els dies es feia ball de vermut al Saló del cafè d'1 a 2 del migdia, i de 4 a 5 de la tarda la mencionada orquestra ofería un concert. La pista estava il·luminada a la Veneciana i hi havia servei de taules al voltant de la mateixa³⁰⁴.

L'any 1949, a diferència dels altres programes de festes majors d'aquesta època, es va incloure com si fossin actes del programa les revetlles que s'oferien a l'aire lliure a les pistes de l'AMR i el Suís -que pertanyia a l'empresari Juan Reverté-. Aquestes apareixen al programa del diumenge dia 24 de juliol a les 11 de la nit i del dilluns 25 a la mateixa hora. El diumenge 24 s'anunciaven “Lucidas verbenas al aire libre en las pistas de la Agrupación Musical Rapitense y Suizo, amenizadas por renombradas orquestinas”³⁰⁵ i en canvi el dilluns es feia un redactat que donava a entendre que l'acte

³⁰³ Tot i que en el programa de l'any 1948 posa “Rosell y Mata” en el de l'any 1949 i 1950 posa “Russel y Mata” i cadascun dels programes s'escriu d'una manera diferent. A més en el llibre de caixa de l'AMR sol estar escrit “Rosell Mata”. Per últim entre els carrers de la localitat de Castelló n'hi ha un dedicat a ells “calle de los músicos Hermanos Rosell-Mata”. (<http://castellon.callejero.net/calle-de-los-musicos-hermanos-rosell-mata.html> Callejero.net. Data de la consulta 06.07.2015).

³⁰⁴ Traducció del programa. “Programa oficial de los actos que bajo los auspicios del Excelentísimo Ayuntamiento tendrán lugar los días del 24 de Julio al 2 de Agosto del presente año de 1948, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1948. Programa oficial*.

³⁰⁵ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días del

es celebraria també la resta de dies: “Como todos los días, lucidas verbenas en las pistas indicadas”³⁰⁶. Dintre la programació no s'especificaven quins serien els grups que realitzarien les revetlles, però es coneixen el nom dels grups que van amenitzar el ball organitzat per l'AMR gràcies a l'anunci particular de l'entitat que apareix en el programa. L'any 1949 no apareix anunci particular de l'empresa de Juan Reverté i per tant es desconeix el nom dels grups que va contractar.

Així en l'anunci particular de l'AMR s'anunciaven magnífiques revetlles del 24 al 31 de juliol a la pista de ball del Cóc, degudament ornamentada i il·luminada a l'efecte. Respecte a les orquestres participants, serien el quartet “Russel y Mata” i per l'orquestrina de l'entitat orquestrina Alfaques, amb la seva vocalista Rosy. El quartet Rosell i Mata s'anunciava com a més conjuntat que mai i amb repertori completament nou i modern.

L'anunci també informava sobre els concursos que s'organitzarien durant les revetlles: concursos de mantons de Manila, vestits de nit, balls de fanalet³⁰⁷, del globus i altres.

L'anunci informava de que les taules s'havien de reservar als establiments de Masdeu, Angel i Ruso i enviava un missatge directe al soci, dient-li l'impacte que tenia en la societat (AMR) i en la formació de la banda municipal de música la seva assistència a les revetlles de la societat: “Socio: Acudiendo a las verbenas de tu sociedad, fomentas la misma y ayudas a la formación de la Banda Municipal de Música, en la cual podrán hallar instrucción tus hijos, y llenarte de satisfacción por tu granito de arena”³⁰⁸. Cal destacar que fins i tot des d'un anunci de l'AMR es parlés de banda municipal de música.

L'any 1950 no s'anuncien els balls i revetlles al programa però apareixien els anuncis dels diferents establiments i entitats. L'Agrupació Musical Rapitencina anunciava balls, revetlles i espectacles a la pista del Cóc que estaria ornamentada i il·luminada amb la participació de diversos grups. Així els dies 23 i 24 actuaria l'orquestrina Alfaques amb la seva vocalista Rosy i els dies 25 i 26 l'orquestra de senyorettes Mignon. Al programa s'informava que aquesta orquestra procedia de la revista «Luces de Viena», que havia actuat en aquells dies al «Salón Pasapoga», de Madrid, i

23 de Julio al 1 de Agosto del presente año de 1949, en honor de la Stma. Trinidad, titular de la Parroquia, y la Stma. Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa Oficial*.

³⁰⁶ *Ibidem*.

³⁰⁷ “bailes del farol” (AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa Oficial*).

³⁰⁸ AMSCR, “Programa Oficial de los actos que, bajo los auspicios del Excmo. Ayuntamiento, tendrán lugar los días del 23 de Julio al 1 de Agosto del presente año de 1949, en honor de la Stma. Trinidad, titular de la Parroquia, y la Stma. Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa Oficial*.

«Ritz», de Barcelona. Per últim el quartet Rosell i Mata actuaria dels dia 25 al 30, amb la qual cosa coincidiria dos dies amb l'orquestra de senyorettes Mignon. Durant els dies que coincidien els dos conjunts aquests s'alternarien de manera que es faria ball sense interrupció, el que a l'època s'anomenava “baile contínuo”³⁰⁹.

Quant als concursos que es farien durant els dies de festa estaven els de mantons de Manila i vestits de nit. També es parlava d'uns programes de mà on s'indicarien els establiments on es podien reservar les taules³¹⁰.

És interessant l'anunci del Bar Masdeu en el programa de festes de l'any 1950, ja que deia que oferia servei al local de l'AMR: “Esmerado servicio en el local de la Agrupación Musical Rápense”, tot i que la seva adreça la situaven a la plaça d'Espanya número 5. En canvi no deia res de les taules de la Plaça del Cóc.

Dintre del programa de festes també apareixia un anunci de banys Las Delicias a la platja d'Isidre, on a part d'oferir menjars se celebraven balls i revetlles per a la temporada estiuenca i festes majors a la pista de la platja³¹¹.

L'any 1952 l'AMR anunciava balls de societat per als dies 25, 26, 27, 28 i 29 de juliol. Aquests se celebrarien a la tarda i a la nit a la pista de la plaça del Cóc i serien amenitzats per l'orquestra Tabú i la local Los Siboneys, amb el més selecte repertori de música de jazz. Aquestes dues orquestres tocarien en ball continu³¹².

Com es pot observar ja no apareixia l'orquestra Alfaques en l'anunci sinó l'orquestra Los Siboneys, ja que en l'orquestra Alfaques es van donar una serie de canvis que van fer que els seus músics decidissin canviar-li el nom.

Un altre aspecte diferent respecte l'anunci de l'any 1950 era que el ball s'anunciava tarda i nit. A més, per als amants de la música clàssica i moderna es comunicava que a les tardes, al local de

³⁰⁹ AMSCR, “Agrupación Musical Rápense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

³¹⁰ “Programa Oficial de los actos a celebrar por esta Municipalidad, durante los días comprendidos entre el 22 y 31 de Julio próximo, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

³¹¹ AMSCR, “Baños Las Delicias”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa Oficial*.

³¹² AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial*.

l'AMR, es realitzarien concerts³¹³.

Un bar que fins aquell any no havia aparegut en el programa de festes era el de Segismundo Comí, situat al carrer Jesús número 4 en el qual es podia fer reserva de taules per als balls de festes majors a la pista del Cóc³¹⁴.

Novament apareixia un anunci dels establiments de l'empresa Juan Reverté Sanz. Aquesta oferia els seus locals per als dies 25, 26, 27, 28 i 29 de juliol. Així a la pista del Café, a l'aire lliure, se celebrarien grans balls amb l'orquestra “copla”³¹⁵ La Selvenca, composta per 10 professors de jazz de primer ordre i com tots els anys, durant els dies de festa major es faria ball-vermut d'1 a 2 del migdia i concert de 3 a 4 de la tarda. La darrera ubicació on s'oferia ball era als banys Las Delicias que oferien, a part de menjars, grans balls i revetlles durant la temporada estiuenca i les festes majors a la pista de la platja³¹⁶.

L'any 1953 l'AMR va seguir organitzant el ball a la pista del Cóc. En l'anunci de l'entitat en el programa de festes s'informava que, en motiu de les festes majors, s'hi realitzaria balls de societat tarda i nit del 25 al 29 de juliol ambdós inclosos. Les orquestres que ho amenitzarien serien, ball continu, l'orquestra Casablanca i l'orquestra local Los Siboneys, amb el més selecte repertori de música de jazz³¹⁷.

L'únic local que apareixia anunciat en el programa de festes de l'any 1953 on s'especificava que es podien reservar taules per als balls de festes majors a la pista del Cóc era el de Segismundo Comí. No apareix cap anunci de Masdeu ni de Casa Pino. De nou hi ha l'anunci dels banys Las Delicias, on a part de servei de menjars a base de mariscs, llagostins i peix del país i aperitius, s'oferien grans balls i revetlles per a la temporada estiuenca i festes majors a la pista de la platja³¹⁸.

Com d'altres anys l'empresa Juan Reverté oferia diverses actuacions per al públic en general els dies de festa major. Així al cafè pista Dorado hi hauria grans balls del 25 al 29 de juliol a càrrec de la

³¹³ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial*.

³¹⁴ AMSCR, “Segismundo Comí”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial*.

³¹⁵ Deu voler dir cobla ja que entre 1910 i 1964 va existir una cobra-orquestra de la Selva del Camp anomenada la Selvença tot i que en el programa posa la Selvenca (<http://fotosformacionmusicalsdecatalunya.blogspot.com.es/2013/04/la-selvenca.html> data consulta 01.07.2015).

³¹⁶ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial*.

³¹⁷ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

³¹⁸ AMSCR, “Baños Las Delicias”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

reconeguda orquestra Excelsior d'Alcover. A més, tots els dies es realitzarien grans balls de vermut d'1 a 2 del migdia i concert al Cafè de 3 a 4 de la tarda³¹⁹.

L'any 1954 l'AMR anunciava en el programa de Festes Majors selectes festivals a la pista del Cóc per als dies 25, 26, 27, 28 i 29 de juliol a la tarda i nit, sense especificar els grups que hi actuarien³²⁰. De nou només apareix anunciat el de Segismundo Comí per reservar taules per als balls de festes majors a la pista del Cóc. Els banys Las Delicias continuaven oferint grans revetlles per a la temporada estiuenca i festes majors a la pista de la platja³²¹. No apareix cap anunci e l'empresa de Juan Reverté.

L'any 1955 es va inaugurar la pista Vista Alegre i l'AMR hi va organitzar ball continu a càrrec del “Gran conjunto Maribel y su Orquesta” compost per 8 noies joves, i l'orquestra Mancy de Vinaròs³²². En l'anunci s'explicava que els socis tenien assignades entrades bonificades en substitució dels abonaments i apareixia una fotografia del conjunt “Maribel y su Orquesta”³²³.

Donat que els balls se celebraven a la pista de Vista Alegre en lloc de a la plaça del Cóc, els bars que anys anterior oferien taules al Cóc, passaven a oferir-les a la pista Vista Alegre. Així apareix un anunci del cafè Novedades que oferia servei de bar i reserva de taules a la pista de ball Vista Alegre. En l'anunci s'anunciava un canvi en el propietari, ja que passava a regentar-lo Pedro Martí Reverté, successor de Segismundo Comí³²⁴. No apareix cap anunci de l'empresa de Juan Reverté ni dels banys Las Delicias.

Un acte que es va celebrar l'any 1955 al local de l'AMR va ser una sessió de partides d'escacs simultànies, a càrrec del “recordman” mundial Francisco J. Perez contra trenta taulers defensats per jugadors rapitencs. Aquest acte va tenir lloc el dia 27 a les 11 de la nit³²⁵.

³¹⁹ AMSCR, “Empresa Juan Reverté”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

³²⁰ AMSCR, “San Carlos de la Rápita. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 29 de julio y dedicados a la Santísima Virgen de la Rápita. Patrona de la ciudad y a la Santísima Trinidad Titular de la Parroquia”, dins *Fiestas Mayores San Carlos de la Rápita 1954 San Carlos de la Rápita*.

³²¹ AMSCR, “Baños Las Delicias”, dins *Fiestas Mayores San Carlos de la Rápita 1954 San Carlos de la Rápita*.

³²² AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

³²³ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por estes Exmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

³²⁴ AMSCR, “Café Novedades”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

³²⁵ AMSCR, “Programa Oficial de los actos a celebrar por estes Exmo. Ayuntamiento durate los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

En motiu de les festes de l'any 1956, l'AMR va organitzar a la pista de Vista Alegre “grans balls” a càrrec de l'orquestra Excelsior amb els seus vocalistes Victor Abel i Carlos Minguez amb la col·laboració de la senyoreta Estrellita Llorente. En l'anunci s'explicava que els socis tenien assignada la seva entrada amb bonificació³²⁶. Hi seguia oferint servei de Bar i reserva de taules el cafè Novedades.

El café Dorado, de l'empresa Reverté, situat a la fonda vella, 29, oferia tots els dies de festes balls de vermut i concerts i també tenia servei de bar a la pista Vista Alegre³²⁷. Als banys Las Delicias es feien grans balls i revetlles per a la temporada estiuenca i festes majors a la Pista de la Platja³²⁸.

8.9.3.- Commemoracions de l'època

Tal i com s'havia explicat en el capítol del mestre Guillermo Cantallops, després de la guerra es van establir una sèrie de festivitats que commemoraven dates que el nou règim considerava destacades. En l'època del mestre Sixto Mir continuen celebrant-se aquestes dates i està contrastada la participació de la banda mitjançant les anotacions aparegudes al llibre de caixa del consistori. Així el mes d'abril de l'any 1949 es va fer un pagament de 710 pessetes a Daniel Gasparin per l'obsequi que es va realitzar a les autoritats i músics en motiu de la festa de la “Liberación de la ciudad”³²⁹. Daniel Gasparin era el cosí de José Gasparin Talam i regentava el bar de Ruso en aquella època.

8.9.4.- Afalagament d'autoritats

El fet més destacat que es va produir en aquella època va ser el desplaçament del Cap de l'Estat Francisco Franco en motiu del lliurament dels títols de propietats als pagesos que conreaven la zona maritimoterrestre del delta. Aquesta visita va tenir lloc el 31 de maig de l'any 1949. Tota la població va sortir al carrer per a rebre'l i la banda també hi va participar. Tot i això no es distingeix en cap de les fotografies disponibles. Això pot ser degut per molts factors, entre ells la gran multitud que va

³²⁶ “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin.

³²⁷ “Empresa: Reverté”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin.

³²⁸ “Baños Las Delicias”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin.

³²⁹ AMSCR, *Diari d'Intervenció de pagament, abril 1949*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, abril 1949*.

sortir al carrer i el fet que la banda encara no tingués uniforme. Entre les peces que va tocar estaven pasdobles i l'himne nacional³³⁰.

8.9.5.- La festa de Santa Cecília

Santa Cecília és la patrona de la música i la seva festivitat se celebra el 22 de novembre. Tradicionalment les entitats musicals realitzen una sèrie d'actes coincidint amb aquesta data o amb el cap de setmana posterior. L'AMR fa molts anys que trasllada els actes que la banda realitza amb aquest motiu al cap de setmana posterior, si la festivitat no coincideix en cap de setmana. Tot i això, els actes que realitzava l'escola de música de l'entitat es van mantenir en la data de la seva festivitat fins l'any 2012.

Hi ha dades de la celebració de Santa Cecília, per part de l'entitat, des de l'inici del llibre de caixa l'any 1948. En l'època de Sixto Mir els actes es realitzaven entre la revetlla de Santa Cecília i el mateix dia de la patrona. Així el concert se celebrava a la nit del dia 21 de novembre i el dia 22 se celebrava una cercavila, s'assistia a l'església, es jugava un partit de futbol i s'anava a dinar.

Durant un període, els programes de mà del concert de Santa Cecília també incloïen la programació d'alguns dels actes que se celebraven en motiu de la patrona, mentre que altres actes, tot i realitzar-se, no apareixien en el programa.

El programa més antic que s'ha pogut consultar i que servirà d'exemple per veure quines eren les celebracions de l'època és el de l'any 1954. Aquell any es van celebrar actes els dies 21 i 22 de novembre, diumenge i dilluns respectivament. El dia 21 a les 10 de la nit, al local social de l'entitat es va realitzar el concert de la banda i del cor de l'entitat. Cal dir però que el concert va tenir tres parts i la primera d'elles la va realitzar la banda, la segona el cor i la tercera la banda, tot i que la darrera peça també la van interpretar conjuntament la banda i el cor. Així el programa de la primera part va consistir en la interpretació del pasdoble del propi Sixto Mir, *Narciso Beltran*, l'intermedi de *El baile de Luís Alonso* de Giménez i el primer i segon temps de la *Suite Burgalesa* de T. Blanco. La segona part la constituïen *El caçador* i *l'Empordá*, totes dues d'E. Morera i *L'emigrant*, amb lletra de J. Verdaguer. Per últim la tercera part començava amb l'arranjament de *l'Homenatge a Chapí* de M. San Miguel, continuava amb una selecció de *La boda de Luís Alonso* de Giménez i l'escena i gran

³³⁰ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

marxa de l'òpera *Aida* de G³³¹. Verdi i la sardana per a cor i banda *La Moreneta* d'A. Carcellé³³².

El dia 22 a les 10 del matí va tenir lloc la missa amb l'assistència de les autoritats i la junta directiva de l'entitat i a la 1 del migdia es va celebrar el dinar de germanor, en el que participaven la junta directiva, els components de la banda i els socis que volguessin inscriure's³³³. El dinar es va celebrar durant un temps en el mateix lloc on s'assajava. Paco Moya i Miguel Rovira recorden que cadascú es portava el plat i la cullera, i al final s'havia de trencar el plat, perquè així no el rentaven. Hi han diverses fotografies d'aquest dinar al local social. La Figura 8.5 en reproduïx una d'elles.

Figura 8.5. El dinar de germanor de la banda de l'AMR per Santa Cecília l'any 1954.

Cedida per Gaspar Sanchez Forcadell.

Com es pot veure en aquesta fotografia, només hi ha els músics, ja que les esposes anaven un cop s'acabava de dinar³³⁴. Anys després també van començar a anar les esposes dels músics al dinar.

Més tard ja es va començar a anar al restaurant. En el llibre de caixa de l'entitat hi ha constància que

³³¹ Al programa posa "S."

³³² La sardana d'Antoni Carcellé s'anomena *És la Moreneta*.

³³³ *Agrupación Musical Rapitense. Programa de los actos que se celebrarán los días 21 y 22 de los corrientes, con motivo de la conmemoración de la festividad de Santa Cecilia. San Carlos de la Rápita, Noviembre 1954.* Cedit per Paco Moya.

³³⁴ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

la banda va anar al restaurant Suís per celebrar Santa Cecília els anys 1954³³⁵, 1955³³⁶, 1956³³⁷ i 1957³³⁸. Els músics entrevistats afirmaven que sempre anaven al restaurant Suís. En l'actualitat es va alternant el restaurant.

En el programa d'actes de Santa Cecília de l'any 1955 s'anunciava el concert el dilluns dia 21 de novembre i la missa el dimarts dia 22, però en canvi no apareixia el dinar de germanor. El concert va tenir lloc al local social de l'AMR mitja hora més tard que l'any anterior, a les 10:30 de la nit, i es va dividir en dues parts. En la primera part es va interpretar el pasdoble *Todo son nubes* de R. De San José, la primera part de la fantasia de *La verbena de la Paloma* de T. Bretón i una selecció de *La Canción del Olvido* de J. Serrano. La segona part va començar amb la interpretació de *El Molinero de Subiza* de C. Oudrid, interpretant la part de clarinet solista Miquel Sorribes, una selecció de *La Dolorosa* de J. Serrano i la primera part de la fantasia de *Katiuska* de R. Sorozábal. El dia següent a les 9:30 del matí, en aquest cas mitja hora abans que l'any anterior, es va celebrar una missa resada, amb assistència de les autoritats i la junta directiva de l'entitat³³⁹.

Tot i no aparèixer en el programa hi ha un testimoni fotogràfic de que se celebrava, com es va seguir celebrant durant molts anys, un partit de futbol entre els músics. El partit es va celebrar el dimarts dia 22 de novembre del 1955 i apareix la fotografia de l'esdeveniment a la revista *Ràpita* de novembre de 1994, la qual és reproduïda a la Figura 8.6. Els músics participants que apareixen a la fotografia drets són: “Joan del Barber, Mayans, Pepito Panitoros, Cadirer, Marico Jr., Caballer, Paisano i Balañá”, mentre que agenollats al davant estan: “Paco Vadejo, Vizcarro, Marico pare, Llucio i Gasparo pare”³⁴⁰.

³³⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, novembre 1954.

³³⁶ *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1955.

³³⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1956.

³³⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1957.

³³⁹ *Agrupación Musical Rapitense. Actos que se celebrarán los días 21 y 22 del corriente mes, con motivo de la conmemoración de la festividad de Santa Cecília. Noviembre 1955.* Cedit per Paco Moya.

³⁴⁰ “Temps era temps”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 51.

Figura 8.6. Partit de futbol entre músics de l'AMR per Santa Cecília (1955). Font: *Ràpita*, núm. 425, nov. 1994, p. 51.

També l'any 1956 es van celebrar actes en honor a Santa Cecília els dies 21 i 22 de novembre, dimecres i dijous respectivament. El dia 21 a les 22.00 h va tenir lloc el concert al local social de l'entitat i el dia 22 a les 10.00 h es va celebrar la missa amb assistència de les autoritats i de la junta directiva de l'entitat. A les 13.00 h va tenir lloc el dinar de germanor en el que van participar la junta directiva, els components de la banda i els socis que volguessin inscriure's³⁴¹.

El programa del concert, que constava de dues parts, s'iniciava a la primera part amb el pasdoble *Fiel* de Ventura Cartagena i continuava amb una selecció de *La canción del olvido* de J. Serrano, la primera part de la fantasia de *Katiuska* de P. Sorozábal i la fantasia militar de *El sitio de Zaragoza* de C. Oudrid. La segona part començava amb el pasdoble *Camilo Castellá* de Sixto Mir, i era seguida de l'intermedi de *La leyenda del beso* de Soutullo i Vert, la fantasia de l'òpera *Coppelia* de Leo Delibes i el preludi Simfònic *La Torre del Oro* de Gerónimo Giménez³⁴².

Manolo Quintó recordava que feien una cercavila, el partit de futbol i el dinar, que es feia al Suís i el pagava l'agrupació³⁴³. A la cercavila el que més els agradava sobretot als joves, als educands, era sortir a fer la cercavila però amb els instruments invertits, per exemple ell en lloc de la caixa tocava la trompeta i feien soroll perquè ningú dominava l'instrument i se'n reien³⁴⁴. Altres músics no recorden haver fet intercanvi d'instruments, per la qual cosa potser no es va donar molts anys o només ho feien alguns músics. Una altra mostra d'actes que no estaven inclosos en el programa era

³⁴¹ *Agrupación Musical Rapitense. Programa de los actos que se celebrarán los días 21 y 22 de los corrientes, con motivo de la conmemoración de la festividad de Santa Cecilia. San Carlos de la Rápita, Noviembre 1956.* Cedit per Paco Moya.

³⁴² *Ibidem.*

³⁴³ Entrevista a Manolo Quintó Puigcerver, 30.07.2014.

³⁴⁴ *Ibidem.*

el lliurament de diplomes als educands. Tot i que amb algunes diferències, la majoria de bandes realitzen alguns actes comuns en les celebracions de la festa de Santa Cecília. Així per exemple, és habitual realitzar una cercavila, el concert i un àpat de germanor.

Per tal de comprovar si en aquella època també era així s'ha accedit al programa d'actes de Santa Cecília de la Unió Filharmònica d'Amposta de l'any 1952. Aquesta banda feia una cercavila el dia 22 a les 9.00 h. A les 10.00 h es feia el solemne missa en honor a la patrona, amb assistència dels professors, invitats i Junta Directiva de la Societat. A les 12.00 h s'obsequiava amb vi espanyol als alumnes de les classes de música i a les 13.00 h, al local social es reunien els professors en el dinar de germanor³⁴⁵. El concert es va realitzar, el divendres 21 de novembre a les 22.00 h i va constar de dues parts. A la mitja part es va procedir al lliurament de diplomes als alumnes examinats. A més, el primer director i els músics fundadors de la banda van oferir una artística corbata a la bandera i es va fer la imposició de la mateixa³⁴⁶.

Les peces que la banda de La Unió Filharmònica va interpretar van ser en la primera part *José Iturbi* de García, la fantasia de *La tabernera del puerto* de Sorozábal, el quadre simfònic d'Ortega *Pinceladas de Castilla* i l'obertura de *Calleja Cimería*. En la segona part es va interpretar la suite en tres temps d'Escobar *Andalucía*, la *Suite en la* de Gómez, que constava de quatre moviments i el pasdoble *De cinco a seis* de L. Segarra³⁴⁷.

8.9.6.- Altres concerts

L'any musical no seguia l'any natural sinó que s'organitzava d'una manera més similar al curs escolar. La temporada musical començava després de l'estiu i acabava després de festes majors. Va haver un temps que es numeraven els concerts de la temporada, però no només es numeraven els concerts en què participava la banda de l'AMR, sinó tots els organitzats per l'entitat. La temporada 1951-52 es va iniciar amb el concert que la banda de música La Unió Filharmònica d'Amposta va oferir del dia 30 d'octubre de 1951 a les 10:30 de la nit al local del cine Mar³⁴⁸. El segon concert de la temporada va ser el que va oferir la banda de l'AMR per Santa Cecília i el tercer -i darrer del que

³⁴⁵ S'entén que els professors eren els músics, per bé que aquest terme se sol utilitzar més dintre les orquestres o bandes professionals.

³⁴⁶ *Sociedad Musical La Unión Filarmónica. La Banda de Música de esta sociedad en el día de su Patrona Santa Cecília. Amposta, Noviembre 1952.* Cedit per Paco Moya.

³⁴⁷ *Ibidem.*

³⁴⁸ *Programa del concert de la banda de música "La Unió Filharmònica" d'Amposta del 30 d'octubre de 1951.* Cedit per Paco Moya.

es té notícia- el va celebrar l'Orfeó Agrupació Artística d'Ulldecona el dijous 20 de desembre de 1951³⁴⁹.

La temporada 1952-53 va començar amb el concert que la banda de l'AMR va oferir el dia 8 d'octubre de 1952 a les 22.00 h. El concert es va celebrar al saló cine Mar, que havia estat cedit per l'empresa. En el programa s'inseria un comunicat en el que es posava de manifest l'actuació de la banda en el Certamen de Tortosa i s'explicava que s'interpretarien obres interpretades en el certamen: “Después de la brillante actuación de nuestra Banda en el Certamen Musical de Tortosa, a cuyo estado de superación hemos llegado bajo la dirección de D. Sixto Mir, la Junta Directiva se honra ofreciendo a los Sres. Socios este Concierto, en el que figuran obras interpretadas en dicho Certamen”³⁵⁰.

Les peces que es van interpretar a la primera part van ser el pasdoble *José Iturbi* de V. García Bou, l'intermedi i dansa de *Rosamunda* de F. Schubert, l'obertura de la *Cavalleria lleugera* de F. Von Suppé i *En un mercat persa* de W. Ketelbey. A la segona part van interpretar *Recuerdos de Verdi*, que es definia en el programa com un mosaic d'obres de Verdi transcrit per Sixto Mir, *Una noche en Granada*, qualificada al programa com “locura simfònica” d'E. Cebrián, l'intermedi *La leyenda del beso* de R. Soutullo i J. Vert i el pasdoble de Sixto Mir *Brisas del Montsiá*.

El 4 d'abril de 1953 va tenir lloc la inauguració de la Sala de Concerts de l'entitat al carrer Pilar número 2. Per aquest motiu es van preparar un seguit d'actes el primer dels quals va ser el concert que la banda de l'entitat va oferir el mateix dia a les 22.30 h. El dia 5 a les 15.00 h l'orquestra de l'entitat va oferir un concert a l'hora del cafè al local social i a la tarda i nit la mateixa orquestra va oferir ball. Per últim, el dia 6 l'orquestra va oferir ball a la tarda i a la nit. El concert que va oferir la banda es dividia en dues parts. En la primera part es va interpretar el pasdoble *Tres lindas rosas* del mateix director de la banda, Sixto Mir, el poema líric *Una noche en Granada* d'E. Cebrián, l'Intermedi de *La leyenda del beso* de R. Soutullo i J. Vert, el poema simfònic *Una noche en Calatayud* de Pablo Luna i l'obertura de la *Cavalleria Lleugera* de F. Von Suppé. La segona part va començar amb una selecció de *La tempranica* de G. Giménez. L'intermedi de *En un mercat persa*, d'Albert W. Ketelbey, la transcripció per a banda feta pel mateix Sixto Mir de l'obra de Verdi *Recuerdos de Verdi*, l'obertura *Oberón* de Weber i la sardana *La Moreneta*³⁵¹, que en el programa

³⁴⁹ Programa del concert de l'Orfeó d'Ulldecona del 20 de desembre de 1951. Cedit per Paco Moya.

³⁵⁰ Agrupación Musical Rapitense. I Concierto-Temporada 1952-53. Cedit per Paco Moya.

³⁵¹ Agrupación Musical Rapitense programa de los actos que tendrán lugar durante los días 4, 5 y 6 de Abril próximo Pascua de Resurrección con motivo de la inauguración de la Sala de Conciertos de la Entidad. San Carlos de la Rápita, marzo 1953. Cedit per Paco Moya.

qualificava de sardana popular sense esmentar-ne el nom de cap l'autor. De fet la sardana s'anomena *És la moreneta* i el compositor, tal i com apareixia en el altre programa del concert de Santa Cecília del 21 de novembre de 1954 era A. Carcellé³⁵².

Es pot veure com el repertori es basava fonamentalment amb pasdobles i sarsueles, per bé que s'inclouïa algunes peces del repertori clàssic. Entre les peces que recorden els músics n'hi ha dues que no han aparegut en els programes als que s'ha fet referència, que són el pasdoble *Sangre de Artista* de J. Teixidor i una selecció de la sarsuela *La Revoltosa* de R. Chapí³⁵³.

8.9.7.- Sardanes

Una actuació que els músics de l'època vinculen a l'època del mestre Sixto Mir era la interpretació de sardanes els diumenges al matí a la plaça del Cóc. No tots els músics la recordaven de la mateixa manera. Manel Castellà recordava la interpretació de sardanes com un fet esporàdic que es realitzava a l'hivern³⁵⁴. En canvi Gaspar Sánchez l'ubicava tots els diumenges i el qualificava d'un èxit. Segons aquest darrer, tocaven asseguts i cadascú s'havia de portar la cadira³⁵⁵. Paco Moya i Miguel Rovira explicaven que la banda tocava sardanes a les dotze del migdia, quan la gent sortia de missa³⁵⁶.

Joaquín Miguel explicava que es triaven entre deu i dotze músics que no tinguessin moltes obligacions i gairebé tots els diumenges tocaven sardanes i fins i tot hi havia persones que ballaven³⁵⁷. En canvi la filla del mestre Sixto Mir pensava que era tota la banda i no només uns quants músics³⁵⁸. Gaspar Sánchez afirmava que als músics que feien aquesta actuació els donaven 25 pessetes per actuació, però va haver un moment en què va començar-se a retardar el pagament i ja ho van deixar de fer³⁵⁹.

³⁵² *Agrupación Musical Rapitense. Programa de los actos que se celebrarán los días 21 y 22 de los corrientes, con motivo de la conmemoración de la festividad de Santa Cecília. San Carlos de la Rápita, Noviembre 1954.* Cedit per Paco Moya.

³⁵³ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira, 05.01.2006.

³⁵⁴ Entrevista a Manel Castellà Menero, 29.07.2008.

³⁵⁵ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

³⁵⁶ Entrevista a Paco Moya i Miguel Rovira, 05.01.2006.

³⁵⁷ Entrevista a Joaquin Miguel Balañá, 26.05.2006.

³⁵⁸ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

³⁵⁹ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

8.9.8.- Participació en concursos

8.9.8.1.- Primer Certamen de Tortosa

La participació en el dos certàmens de bandes que es van realitzar a Tortosa va marcar un gran moment en la història de la banda, ja que el fet de presentar-se a un certamen fa que els músics tinguin un incentiu encara més fort per intentar perfeccionar la seva interpretació i el fet de guanyar augmenta el prestigi del grup. Mentre que s'ha trobat un document aparegut al *Diario Español* que contenia les bases del II Certamen que es va realitzar a Tortosa, la informació del I Certamen apareixia al mateix diari però en forma d'entrevista al regidor de l'Ajuntament de Tortosa José Ventura Calatayud, delegat de l'Escola i Banda Municipal de Música de Tortosa, que el diari qualificava d'ànima del I Certamen, i de notícies breus de fets relacionats amb el Certamen que van aparèixer al mateix diari.

El dissabte 13 de setembre de 1952 a les 22.30 h es va celebrar el “I Certamen de Banda” al Velòdrom de l'Estadi Municipal de Tortosa, emmarcat dintre de les festes de la Cinta, festes majors d'aquella localitat³⁶⁰. El certamen es realitzava al complet en una sola sessió i s'entén que era gratuït per al públic assistent: “Además, hay que tener en cuenta que en otras ciudades se hace el certamen en varias sesiones y el público debe pagar en todas”³⁶¹.

Era organitzat per la Comissió de Festes i hi podien prendre part totes les bandes civils, tant regionals com nacionals sense límit de places. Tindria dues seccions i eren els mateixos directors de les bandes que es volien inscriure que responien en un qüestionari a quina secció volien participar³⁶². En la primera secció l'obra obligada eren les Danses guerreres del Príncep Igor d'A. Borodin i en la segona secció l'intermedi de la sarsuela “La leyenda del beso” de Soutullo i Vert. Les bandes participants havien d'interpretar dues obres: una marcada per l'organització, que tenia un percentatge molt més alt en la qualificació, i l'altra a lliure elecció. Al final totes interpretarien conjuntament l'himne-marxa³⁶³ *Tortosa* del mestre Monclús sota la seva pròpia direcció. La banda de Tortosa també actuaria en la primera secció però fora de concurs³⁶⁴.

³⁶⁰ “Tortosa y el Delta. I Certamen de bandas de música. Obras de libre elección”, dins *Diario Español* 02.09.1952, p.5.

³⁶¹ ARNAL. “Tortosa y el Delta. Un rato con... José Ventura”, dins *Diario Español* 14.08.1952, p. 5.

³⁶² *Ibidem*.

³⁶³ En uns altres articles es parla de pasdoble-marxa (“Tortosa y el Delta. I Certamen de bandas de música. Obras de libre elección”, dins *Diario Español* 02.09.1952, p.5 i “Tortosa y el Delta. La Sociedad Musical de Alboraya triunfa en el I Certamen de bandas de Música”, dins *Diario Español* 18.09.1952, p.7).

³⁶⁴ ARNAL. “Tortosa y el Delta. Un rato con... José Ventura”, dins *Diario Español* 14.08.1952, p. 5.

A les bandes participants se'ls pagava el desplaçament. En la primera secció el primer premi era 4.000 pessetes, el segon de 2.500 pessetes i el tercer de 1.000 pessetes. En la segona secció hi havia cinc premis: el primer premi era 2.000 pessetes, el segon de 1.500 pessetes i el tercer de 1.000 pessetes el quart de 750 pessetes. i cinquè de 500 pessetes. El fet que en la primera secció hi hagués només tres premis i en la segona cinc es devia a que es concedien tants premis com bandes inscrites. Com que hi havia tres bandes inscrites en la primera secció, hi havia tres premis mentre que en la segona secció hi havien cinc premis perquè hi havia cinc bandes inscrites. També hi havia un premi extraordinari per al millor director de la primera i segona secció amb uns premis de 500 i 300 pessetes respectivament³⁶⁵.

La primera secció d'aquest certamen corresponia aproximadament a la segona secció del concurs de València ja que la banda que havia guanyat el primer premi de la segona secció del Certamen de València d'aquell any, la Banda d'Alboraia, es presentava a la primera secció d'aquest concurs. Les bandes no podien participar en més d'una secció i podien ser reforçades amb un màxim de quatre instrumentistes d'altres agrupacions, amb la finalitat de suplir les baixes per malaltia o altres causes de força major. Si alguna de les bandes inscrites no es presentava el dia del Certamen i no hi havia motiu de força major, aquesta quedava inhabilitada per participar en el certamen durant tres anys consecutius³⁶⁶.

El jurat estava previst que es reunís immediatament després de les actuacions de les bandes i que donés el seu veredicte tant aviat com el tingués llest. Havia de redactar el seu veredicte en vot particular i per a possibles dificultats raonarien conjuntament les seves decisions. Estaria format per personalitats de la vida musical de Tortosa i a més es desplaçaria fins a la localitat Ricardo Lamotte de Grignon per formar part del jurat³⁶⁷. De fet aquest havia estat invitat pel consistori per presidir el jurat que havia de decidir el resultat del I Certamen musical i va arribar a Tortosa el dia 12 al migdia³⁶⁸. Finalment els membres del jurat van ser Ricardo Lamote de Grignon, el reverend Vicente Garcia³⁶⁹, el doctor Recaredo Loscos i Fernando Muriné, actuant com a secretari sense vot Juan Monclús³⁷⁰.

³⁶⁵ *Ibidem*.

³⁶⁶ ARNAL. "Tortosa y el Delta. Un rato con... José Ventura", dins *Diario Español* 14.08.1952, p. 5.

³⁶⁷ *Ibidem*.

³⁶⁸ "Tortosa y el Delta. Certamen de bandas musicales", dins *Diario Español* 13.09.1952, p. 5. (tot i que a la capçalera del diari diu "sabado dia 12", el cert és que el dissabte va ser 13).

³⁶⁹ Es deu referir a Vicent Garcia Julbe. Per ampliar la seva biografia i obra, vegeu: RIPOLLÉS, Antoni F. *Vicent Garcia Julbe: Estudi i catalogació de la seua obra*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de lletres, Departament d'art, 2002. Tesi doctoral.

³⁷⁰ "Tortosa y el Delta. La Sociedad Musical de Alboraya triunfa en el I Certamen de bandas de Música", dins *Diario Español* 18.09.1952, p.7.

Les bandes que es van inscriure en el I Certamen van ser a la primera secció les bandes “Sociedad Musical de Alboraya”, la de Nules i la Unió Filharmònica d'Amposta. Dintre de la segona secció constaven les bandes, que es qualificaven en el document de municipals, de San Carles, la Sènia, Vinaròs i Ulledecona³⁷¹. Quan s'han enumerat els premis que es donarien s'ha explicat que hi havia tants premis com bandes participants, però en canvi després, en el mateix document, només s'esmentaven quatre bandes participants en la segona secció.

L'ordre en què van actuar les bandes en la primera secció va actuar primer la Banda d'Alboraya, després la d'Amposta i finalment la de Nules. En la segona secció primer va actuar la banda d'Ulledecona, a continuació la de la Sènia, després la de Vinaròs i per últim la de Sant Carles de la Ràpita³⁷².

A més les bandes realitzaven una cercavila per diferents carrers de la població. L'ordre de la desfilada era el següent: Ulledecona, Sant Carles de la Ràpita, Alboraya, Nules, Amposta, Vinaròs i La Sènia³⁷³.

Les característiques de les bandes inscrites, el director i l'obra de lliure elecció que van escollir les bandes de la primera secció van ser les següents:

- La Societat Musical d'Alboraya constava de quaranta-set músics i el seu director era Vicente Ballester Lluch. La seva obra de lliure elecció va ser *Cleopatra* de L. Mancinelli.
- La Unió Filharmònica d'Amposta contava amb cinquanta músics i el director era José Arasa Gargallo. L'obra de lliure elecció que van escollir va ser el primer temps de la *Simfonia incompleta* de F. Schubert.
- L'Artística Nulense constava de quaranta músics i el seu director era Vicente Ibáñez. L'obra de lliure elecció que van interpretar va ser l'Obertura de *Poeta i camperol* de F. von Suppé.

El nombre de músics, el seu director i l'obra de lliure elecció que van triar les bandes de la segona secció van ser:

³⁷¹ ARNAL, “Tortosa y el Delta. Un rato con... José Ventura”, dins *Diario Español* 14.08.1952, p. 5. (José Ventura Calatayud va ser el Regidor delegat de l'Escola i Banda municipal de Música de Tortosa i a l'entrevista de la qual s'ha tret aquesta informació se'l qualificava com a ànima d'aquest I Certamen).

³⁷² “Tortosa y el Delta. Del Certamen Musical”, dins *Diario Español* 26.08.1952, p. 5.

³⁷³ *Ibidem*.

- La Banda Municipal d'Uldecona constava de trenta-un músics i el seu director era Ramón Ferré Bartral. L'obra de lliure elecció va ser la *Suite Oriental* del mateix director.
- La Banda Municipal de la Sènia constava de trenta músics i el seu director era Simón Arasa Torrens. L'obra que van escollir de lliure elecció va ser una selecció de la sarsuela *El huésped del Sevillano* de J. Guerrero.
- La Banda Municipal de Vinaròs constava de trenta-quatre places i el seu director va ser Tomàs Mancisidor de Aquino. L'obra que presentaven de lliure elecció era l'Intermedi de *Rosamunda* de F. Schubert.
- La Banda Municipal de Sant Carles de la Ràpita³⁷⁴ constava de vint-i-vuit músics. El seu director era Sixto Mir Baldrich i l'obra de lliure elecció era un mosaic de peces de Verdi i s'anomenava *Recuerdos de Verdi*³⁷⁵.

La Banda de Tortosa va actuar fora de concurs sota la direcció de Juan Monclús i com a obra de lliure elecció va presentar l'Obertura d'*Egmont* de L. van Beethoven³⁷⁶.

Aquell I Certamen va ser un èxit i el velòdrom es va omplir. Les bandes guanyadores de la primera secció van ser la banda d'Alboraia en primer lloc i la Unió Filharmònica d'Amposta en segon. El premi al millor director d'aquesta secció el va aconseguir Vicente Ibañez de l'Artística Nulense. En la segona secció el primer premi va ser per a la banda de Vinaròs i Sixto Mir, director de la banda de Sant Carles de la Ràpita, va guanyar el premi al millor director de la secció³⁷⁷. La banda de l'AMR va quedar en tercera posició³⁷⁸.

Hi ha diverses anècdotes lligades a aquest certamen. La primera d'elles és, segons recorden els músics de l'època, que es va sentir dir que mereixien guanyar ells. Tant és així que l'any següent no volien tornar a anar, i a final els van convèncer i hi van tornar. Com que feia molta calor assajaven davant la pastisseria Masdeu ja que allí no hi havia trànsit.

³⁷⁴ Aquesta és la denominació que apareix en la font d'aquesta informació. (“Tortosa y el Delta. I Certamen de bandas de música. Obras de libre elección”, dins *Diario Español* 02.09.1952, p. 5).

³⁷⁵ “Tortosa y el Delta. I Certamen de bandas de música. Obras de libre elección”, dins *Diario Español* 02.09.1952, p.5.

³⁷⁶ *Ibidem*.

³⁷⁷ “Tortosa y el Delta. La Sociedad Musical de Alboraya triunfa en el I Certamen de bandas de Música”, dins *Diario Español* 18.09.1952, p. 7.

³⁷⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, setembre 1952.

L'altra està relacionada amb el nivell com a director del mestre Sixto Mir. És una anècdota que Maria del Pilar Mir, filla del mestre havia sentit contar al seu avi. El pare del mestre va anar a veure el Certamen i va sentir que els de davant deien: “Quin director, quina batuta. Aquest director no és para estar aquí, és para estar amb una banda de categoria”³⁷⁹. El pare del mestre tot orgullós els va dir que ell era el seu pare.

8.9.8.2.- Segon Certamen de Tortosa

Va ser el segon i darrer Certamen que es va celebrar de manera consecutiva a Tortosa d'aquestes característiques. Tot i que es va trobar informació relativa al I Certamen, el fet que al *Diario Español* s'inserís la totalitat de les bases del II Certamen fa que es pogués conèixer millor el funcionament d'aquest.

Podien prendre part totes les bandes que ho desitgin, tant regionals como nacionals, i el Certamen es dividiria en dues Seccions, depenent del nombre de músics de la banda. Així en aquesta ocasió no es donava la possibilitat als directors de decidir a quina secció volien presentar la banda que dirigien sinó que això depenia del nombre de músics de què constava la banda en qüestió. Les bandes que volguessin inscriure's en la primera categoria havien de ser de cinquanta o més músics i les de segona secció havien de tenir menys de cinquanta músics.

L'obra d'interpretació obligada en la primera secció era l'obertura de *1812* de Txaikovski. A més s'havia d'escollir una obra de lliure elecció d'una durada màxima de dotze minuts.

Hi havia tres premis: el primer era de 10.000 pessetes, el segon de 6.000 pessetes i el tercer de 3.000 pessetes. Per a les bandes que no aconseguissin cap premi hi havia una subvenció de 500 pessetes³⁸⁰.

L'obra d'interpretació obligada de la segona secció era *El baile de Luís Alonso*, de Jiménez³⁸¹. A més s'havia d'escollir una obra de lliure elecció d'una durada màxima de deu minuts. Igual com a la primera secció, hi havia tres premis: el primer era de 50.000 pessetes i el segon i el tercer de 3.000

³⁷⁹ Entrevista a Maria del Pilar Mir Caruncho, 04.08.2008.

³⁸⁰ Traducció de BHMT, ““Diario Español” en Tortosa. Comisió de Fiestas de nuestra Señora de la Cinta-Año 1953. BASES para el II Certamen de Bandas de Música Civiles que tendrá lugar durante las próximas Fiestas de Septiembre”, dins *Diario Español* 29.05.1953, p.4.

³⁸¹ No s'ha traduït perquè era cm es traduïa l'obra a l'època.

pessetes. Per a les bandes que no aconseguissin cap premi hi havia una subvenció de 300 pessetes³⁸². És estrany que el segon i el tercer premi fossin de la mateixa quantitat, tot i que de fet surt així a les bases. De totes maneres, en una anàlisi posterior que s'explicarà més endavant s'afirmava que el tercer premi havia estat de 1.500 pessetes i no de 3.000 pessetes³⁸³.

A més hi havia unes condicions comuns a les dues seccions que es passen a enumerar a continuació:

“Primera.- El Certamen se celebrarà en dues sessions, que tindran lloc en el Velòdrom de l'Estadi Municipal Tortosí, el dia 12 de setembre pròxim, a les 6,30 de la tarda la SECCIÓ SEGONA i a les 10,30 de la nit SECCIÓ PRIMERA

Segona.- Cap banda podrà prendre part més que en una Secció del Certamen. Queda obert el termini d'admissió d'inscripcions, que finalitzarà el 15 d'agost, a les 12 hores. Una vegada tancat el termini, no s'acceptaran més inscripcions.

Tercera.- Les inscripcions es presentaran o remetran per correu a la Secretaria de la Comissió de festes (Excm. Ajuntament.) Al full d'inscripció, que haurà de ser signada pel Director de la Banda respectiva, es farà constar el nombre de places, la Secció del Certamen en la que haurà de prendre part i el títol de l'obra de lliure elecció que interpretarà.

Quarta.- Les Bandes que tinguin alguna relació de dependència amb els seus Ajuntaments, hauran d'obtenir en el full d'inscripció la conformitat i signatura de l'Alcalde.

Cinquena.- Amb la finalitat de poder suplir les baixes per malaltia o un altre cas de força major, es permetrà que de les respectives Bandes concursants formin part fins a quatre elements estranys a les mateixes com a màxim, en ambdues seccions.

Sisena.- Els Directors de Bandes presentaran al Jurat, una partitura de l'obra de lliure elecció que hagin d'interpretar.

³⁸² Traducció de BHMT, ““Diario Español” en Tortosa. Comisió de Fiestas de nuestra Señora de la Cinta-Año 1953. BASES para el II Certamen de Bandas de Música Civiles que tendrá lugar durante las próximas Fiestas de Septiembre”, dins *Diario Español* 29.05.1953, p.4.

³⁸³ ARNAL. ““Diario Español” en Tortosa. Notas al II Certamen de bandas”, dins *Diario Español* 26.06.1953, p.4.

Setena.- Les Bandes inscrites s'hauran de trobar en aquesta ciutat amb més d'una hora d'antelació a la del començament del festeig, presentant-se els seus Directors a la Secretaria de Festes de l'Excel·lentíssim Ajuntament, per a [fer les comprovacions reglamentàries]³⁸⁴.

Vuitena.- El dia del Certamen es reuniran les bandes en el punt i hora que se'ls indicarà, i interpretant marxes o pasdobles es dirigiran, per l'itinerari que els hagi correspost en sort, al lloc on aquest d'ha de celebrar.

Novena.- El torn d'actuació en el Certamen es fixarà per sorteig.

Desena.- Acabada l'actuació de les Bandes, es reunirà seguidament el jurat per a deliberar. La lectura de la decisió del jurat es farà pública immediatament que s'acabi de deliberar, al final de cada Secció.

Onzena.- Els senyors membres del jurat redactaran la seva decisió en vot particular, que subscriuran individualment per separat. Per a possibles dificultats en la seva tasca d'atorgament dels premis, raonaran conjuntament les seves decisions. Allò definitiu d'aquestes actuacions tècniques, serà exposat a la Secretaria de Festes de l'Excm. Ajuntament, com a garantia i orientació deguda a les Bandes concursants.

Dotzena.- El jurat queda facultat per a resoldre totes aquelles qüestions no previstes en aquestes bases, i la seva decisió serà inapel·lable.

Tretzena.- Tots els sortejos dimanants (provinents) d'aquestes condicions se celebraran públicament a les Cases Consistorials, davant la Ponència de Festes, a les 12 hores del dia 28 d'agost pròxim.

Catorzena.- Es crea un premi de direcció per cadascuna de les Seccions per als directors que a judici del jurat tinguin millor actuació. L'import dels mateixos serà: Primera Secció, 1.000 pessetes , i Segona Secció, 500 pessetes.

³⁸⁴ Aquest fragment no apareix en la convocatòria per una errata, ja que es repeteix una línia anterior. En la línia següent diu "mentarias" i donat que encara avui dia es comprova quan hi ha un certamen que els músics que pugen a tocar sigui els membres de la banda, el fragment que faltava devia tenir un significat similar al que s'ha escrit.

Quinzena.- La Banda que, una vegada inscrita, es retiri d'aquest II Certamen sense un motiu de força major, degudament comprovat, quedarà inhabilitada per a concórrer al mateix durant tres anys consecutius.

Setzena.- Una vegada acabat el Certamen en cadascuna de les seves Seccions, es procedirà al lliurament dels premis, subvencions i llaços-corbates commemoratives a totes les banderes de les Bandes concursants.

TORTOSA, maig de mil nou-cents cinquanta-tres³⁸⁵.

Tot i que no s'ha pogut accedir a la convocatòria de l'any anterior es pot comparar les diferències entre el primer i el segon certamen amb la informació disponible de l'any anterior i també gràcies a un article aparegut en el *Diario Español* en què precisament es comparaven els dos certàmens.

En l'article s'explicava que l'any anterior es va convocar el certamen el mes d'agost amb només quinze dies per donar a conèixer les bases, fer-ne publicitat i decidir-se les bandes a participar, mentre que en el segon any la convocatòria es va signar el mes de maig. A més, en el primer certamen eren els mateixos directors qui decidien en quina secció volien actuar, mentre que en el segon venia donat pel nombre de places de la banda.

A més, l'any 1953 cada secció va actuar en una sessió diferent. La segona secció va actuar a les 6:30 de la tarda i la primera ho va fer a les 10:30 de la nit. L'any 1952 una secció va actuar a continuació de l'altra cosa que va provocar el cansament del públic.

Tant en el primer certamen com en el segon es va escollir música russa com a peça obligada de la primera secció -*Dances guerreres del Príncep Igor* l'any 1952 i l'obertura *1812* l'any 1953-, i música espanyola en la segona secció -Intermedi de *La leyenda del beso* l'any 1952 i *El baile de Luís Alonso* l'any 1953. També els premis s'havien augmentat, tal i com es mostra a la Taula 8.2.

³⁸⁵ Traducció de BHMT, ““Diario Español” en Tortosa. Comisió de Fiestas de nuestra Señora de la Cinta-Año 1953. BASES para el II Certamen de Bandas de Música Civiles que tendrá lugar durante las próximas Fiestas de Septiembre”, dins *Diario Español* 29.05.1953, p.4.

Taula 8.2. Premis atorgats a les bandes guanyadores dels primers certàmens de Tortosa

	I Certamen (1952)	II Certamen (1953)
Primera Secció		
Primer premi	4.000 pts.	10.000 pts.
Segon premi	2.500 pts.	6.000 pts.
Tercer premi	1.000 pts.	3.000 pts.
Premi de direcció	500 pts.	1.000 pts.
Bandes sense premi		500 pts.
Segona Secció		
Primer premi	2.000 pts.	5.000 pts.
Segon premi	1.500 pts.	3.000 pts.
Tercer premi	1.000 pts.	1.500 pts.
Quart premi	750 pts.	
Cinquè premi	500 pts.	
Premi de direcció	300 pts.	500 pts.
Bandes sense premi		300 pts.

En l'article es comentava que els ajuts monetaris per a les bandes que no havien obtingut cap premi s'havien instaurat l'any 1953, però el que es va fer l'any 1952 és donar tants premis com bandes participants, amb la qual cosa no feia falta aquesta ajuda. En el II Certamen hi havia 3 premis per a cada secció. Sí que és veritat que els premis havien augmentat considerablement, però s'ha de tenir en compte que l'any 1952 es va pagar el desplaçament a les bandes a part, cosa que es desconeix si va passar l'any 1953. L'obra de lliure de la primera secció no podia excedir els dotze minuts i la de la segona secció no podia excedir els deu minuts.

Tot i aquestes millores, que feien augurar un major èxit de participació que l'any anterior³⁸⁶, el fet és que finalment va haver menys bandes participants i que va haver poca aflluència de públic³⁸⁷. El certamen ja no es va tornar a convocar. En total van participar quatre bandes, dos en cada secció. Les bandes que van participar en la primera secció van ser la banda de Nules i la Lira Ampostina³⁸⁸. En la segona secció van participar la banda de l'AMR i la de la Sènia³⁸⁹.

³⁸⁶ ARNAL, “«Diario Español» en Tortosa. Notas al II Certamen de bandas”, dins *Diario Español* 26.06.1953, p.4.

³⁸⁷ BHMT, “«Diario Español» en Tortosa. Fallo del II Certamen de bandas de música”, dins *Diario Español* 15.09.1953, p. 8.

³⁸⁸ BHMT, “«Diario Español» en Tortosa. Certamen de bandas”, dins *Diario Español*, 02.09.1953, p.4.

³⁸⁹ BHMT, “«Diario Español» en Tortosa. Fallo del II Certamen de bandas de música”, dins *Diario Español* 15.09.1953, p.8.

En la primera secció les peces de lliure elecció que va interpretar La Lira Ampostina va ser *Oberón* de C. M von Weber, mentre que l'Artística Nulense va escollir *El barber de Sevilla* de G. Rosini. En la segona secció la banda de l'AMR va interpretar *Una nit a Granada* i la banda de la Sènia va seleccionar la *Dansa hongaresa n°5* de J. Brahms³⁹⁰.

Les bandes guanyadores van ser la banda La Lira Ampostina en la primera secció i la banda de l'AMR en la segona. Miquel Sorribes explicava que, per tal d'interpretar *El baile de Luís Alonzo*, donat que no tenien ni flauta, ni flautí, ni requint, va haver de fer notes molt agudes amb el clarinet i no sabien qui era³⁹¹. Van haver de treballar molt dur i alguns cops fer senyals estranys al paper perquè els senyals musicals no els entenien³⁹².

Els directors guanyadors van ser Julio Pañella Anguera en la primera secció i Sixto Mir Baldrich en la segona, tots dos pertanyents a les bandes guanyadores en les seves respectives seccions.

Fora de concurs va actuar la Banda Municipal de Tortosa, que va interpretar *Rapsodia Campestre* del director de la pròpia banda, el senyor Monclús i *Rienzi* de R. Wagner.

8.9.9.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

A part de les sortides als dos Certàmens de Bandes de Música de Tortosa, la banda va realitzar algunes sortides més fora de la localitat. Se n'ha trobat testimoni hemerogràfic de les sortides a Tortosa i Vinaròs, per bé que hi ha músics que asseguraven que també havien anat a Flix per festes³⁹³, la Sènia, Masdenverge³⁹⁴, Jesus i Maria o la Cava³⁹⁵. No apareix informació al respecte al llibre de Caixa, tot i que tampoc apareixia informació de les anades a Vinaròs per Setmana Santa o festes majors.

³⁹⁰ En aquesta part de l'article diu que la banda de la Sènia i de l'AMR eren les de la primera secció i les de "La Lira Ampostina" i l'"Artística Nulense" eren les de la segona secció. Està equivocat ja que en la primera part de l'article o diu a l'inrevés i també en la resta d'articles consultats (BHMT, "«Diario Español» en Tortosa. Fallo del II Certamen de bandas de música", dins *Diario Español* 15.09.1953, p.8).

³⁹¹ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

³⁹² Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 19.05.2006.

³⁹³ Entrevista a José Gil, 31.07.2006 i a Joan Prades, 05.08.2008. La filla de Sixto Mir, comentava que havien fet una sortida per Gandesa i Paco Moya i Miguel Rovira situaven aquesta sortida en època del mestre Joaquin Amela.

³⁹⁴ Entrevista a Joan Prades Subirats, 05.08.2008.

³⁹⁵ Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

8.9.9.1.- Processó de la Cinta a Tortosa

El dia de la Cinta de l'any 1953 la banda de l'AMR va participar en la processó que es realitzava per aquest motiu a la localitat de Tortosa. La processó l'obrien les cucaferes, gegants i capgrossos acompanyats de “gaitas y tamboriles”, seguint els homes acompanyats per la banda de música l'“Artística Nulense”. Les diferents congregacions de la ciutat lluien els seus pendons i banderes i la banda de l'AMR precedia el pendó que portava Vicente Beguer, que substituïa el seu germà malalt. Els cordonistes eren els senyors Vericat i Algüeró³⁹⁶. A continuació anava la Mare de Déu de la Cinta seguida de la Santa Relíquia i l'Excm. i reverendíssim senyor Bisbe. Per últim estaven les autoritats i jerarquies locals i banda de música municipal que tancaven la comitiva³⁹⁷.

És l'únic acte del qual es té constància que participés la banda de l'AMR, ja que revisats els fragments de programes de festes que es troben en el *Diari Español*, apareix fonamental la “Artística Nulense” i, en algunes ocasions, la Banda municipal de Tortosa³⁹⁸.

8.9.9.2.- Participació a la Setmana Santa i les festes majors de Vinaròs

La informació sobre la presència de la banda a festes, ja siguin civils o religioses de Vinaròs ve donada, a part de pels testimonis orals, pels programes de festes disponibles i pel setmanari Vinaròs. Donat que el setmanari Vinaròs es va començar a editar l'any 1957, la informació anterior s'ha hagut de cercar en altres fonts. Així, s'han pogut consultar els programes de festes dels anys 1954, 1956 i 1957, i s'ha confirmat que la banda de l'AMR no hi apareix fins l'any 1957.

L'any 1957 els actes de Setmana Santa a Vinaròs van tenir lloc el Diumenge de Rams, del Dimecres al Dissabte Sant i Diumenge de Pasqua³⁹⁹ i no hi ha cap informació relativa a la presència de bandes de música ni en el programa d'actes ni amb posterioritat. Per tradició oral s'afirma que la banda de La Alianza ha anat des de sempre a les processons de Setmana Santa. En canvi, sí que hi ha informació al respecte l'any 1958. Els actes de Setmana Santa es van realitzar els mateixos dies de

³⁹⁶ BHMT, “«Diario Español» en Tortosa. Procesi3n de la Cinta”, dins *Diario Espa3ol* 08.09.1953, p. 4.

³⁹⁷ *Ibidem*.

³⁹⁸ *Diario Espa3ol*, 6.09.1953, p. 3-4; *Diario Espa3ol*, 8.09.1953, p. 4; *Diario Espa3ol*, 09.09.1953, p. 4; *Diario Espa3ol*, 10.09.1953, p. 5; *Diario Espa3ol*, 11.09.1953, p. 4; *Diario Espa3ol*, 12.09.1953, p. 4 i *Diario Espa3ol*, 13.09.1953, p. 4.

³⁹⁹ “Cultos de semana Santa”, dins *Vinaroz*, 13.04.1957, p. 5.

la setmana que l'any anterior⁴⁰⁰. La nit del Dijous Sant la banda de l'AMR, tot i que en la crònica es parla de la “Artística Rapitense”, van participar en la Processó Solemne que va tenir lloc a les 8:30 de la nit. La Banda de l'AMR va acompanyar als portants de la Verge dels Dolors, de l'església de Sant Agustí i la banda “La Lira”⁴⁰¹ d'Amposta la Confraria de Nostre Pare Jesús Natzarè. Altres grups musicals que van participar en la processó van ser la banda de cornetes i tambors del Frente de Juventudes i la banda de música de La Alianza de Vinaròs⁴⁰².

Per festes majors de Vinaròs de l'any 1957 la banda de l'AMR també hi va participar. Les festes es celebraven en honor a Sant Joan i Sant Pere i així començaven el dia 22 i acabaven el dia 30 de juny. El dia 25 a les 16.30 h van arribar i desfilat les bandes de música d'Amposta, Benicarló, Regiment de Castelló, Sant Carles de la Ràpita i Tortosa, que més tard van participar en el Festival Musical. A les 23.00 h va haver traca i cercavila. Cal dir que la resta de dies a la nit es feien concerts, cercavila o ambdues coses. És de suposar que aquests actes els havia realitzat la banda de música La Alianza, que s'esmentava el dia 22⁴⁰³.

En una crònica posterior s'afirmava que les bandes que havien participat en el concert eren les d'Amposta, Benicarló, la Ràpita, Tortosa i Vall d'Uxó, juntament amb la banda La Alianza de Vinaròs. Així que aquí es canvia la banda del Regiment de Castelló per la de la Vall d'Uxó. Aquestes van desfilat pels carrers de Vinaròs i a la plaça de bous es on es va realitzar el Festival⁴⁰⁴.

Els músics de la banda afirmaven que en l'època del mestre Sixto Mir anaven molt a Vinaròs. El dijous Sant a la processó. A més, abans d'obrir-se la temporada taurina, anaven unes quantes bandes a la plaça de bous. Les bandes sortien de l'ajuntament i cadascuna per un cantó arribaven a la plaça. Sempre eren cinc o sis bandes i hi havia molt de públic esperant-les a la plaça. Les bandes entraven al mig de la plaça portant el pas i es quedaven al centre de la plaça mentre interpretaven un pasdoble. Un any l'AMR va estrenar allà el pasdoble *Camilo Castellá*. Anaven una vegada a l'any. Miquel Sorribes comentava que a la secció del Trio del pasdoble Sixto Mir va fer un contrapunt per a clarinets molt agut, i els va fer donar una passa sortint de la filera mentre feien el contrapunt. Com que els que tocaven el trio tenien dotze o tretze anys, va fer gràcia que fossin joves i com que a més era un pasdoble nou i bonic, els van aplaudir molt⁴⁰⁵.

⁴⁰⁰ “Noticario. Religiosas. Cultos de Semana Santa”, dins *Vinaroz*, 29.03.1958, p. 5.

⁴⁰¹ “Noticario. Semana Santa”, dins *Vinaroz*, 05.04.1958, p. 6.

⁴⁰² *Ibidem*.

⁴⁰³ “Feria y fiestas de San Juan y San Pedro”, dins *Vinaroz*, 15.06.1957, p. 1.

⁴⁰⁴ “Planos de feria. Actividad cultural”, dins *Vinaroz*, 29.06.1957, p. 2.

⁴⁰⁵ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

En una d'aquestes trobades, només la banda de l'AMR va anar a l'emissora local de Vinaròs i van tocar dues obres: *La tempranica* i *Una noche en Calatayud*. Quan van acabar van anar a sopar a cases particulars de Vinaròs. Després van anar a un teatre i van sentir tocar a Leopoldo Querol -que era un pianista reconegut internacionalment-, que va interpretar la *Rapsòdia Hongaresa número 2* de Franz Liszt. Hi va anar tota la banda i va anar molt bé⁴⁰⁶.

Els músics recorden amb molt d'afecte quan anaven a Vinaròs, ja que recordaven que anaven al forn de pa del pare del mestre Sixto Mir i que els atenien molt bé. Maria Rosa Caballer explicava que quan la banda de l'AMR s'havia de desplaçar a Vinaròs el forn es posava en marxa per rebre al mestre Sixto Mir, als músics de l'AMR i als seus familiars. Ella ho recordava més per festes de Sant Joan. Posaven cassoles de carn al forn i feien cócs de tota classe. Els quatre taulells de 6 ó 7 metres cadascun on feien pa els transformaven en taules. Els músics ja es desplaçaven amb cotxe però la gent anava en carro i anaven a passar el dia a Vinaròs i llavors necessitaven un lloc per seure o fer un mos i feien cap al forn de la família del mestre. Llavors la banda sortia en cercavila des del carrer Sant Gregori número 16, casa el pare del mestre Sixto Mir, fins la plaça de bous⁴⁰⁷.

8.10.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat

8.10.1.- Orquestra Alfaques i Los Siboneys

Els noms de les orquestres Alfaques i Siboneys han aparegut en l'apartat "Actes organitzats per l'AMR". L'orquestra Alfaques va aparèixer en primer lloc i la va succeir l'orquestra Siboneys quan va haver renovació en els membres de l'orquestra. Quan es va crear l'entitat es van cercar maneres d'autofinançament i es va pensar en oferir ball. Així la societat tenia uns socis que podien accedir al ball pagant una quantitat inferior a aquelles persones que no fossin sòcies. Per tal de minimitzar la despesa de la contractació d'una orquestra es va pensar fer una orquestra amb músics de l'entitat, que també suposava un cost, ja que els músics cobraven per les seves actuacions, però inferior al que hagués suposat contractar una orquestra de fora. De fet, en dates assenyalades contractaven l'orquestra Rosel i Mata⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

⁴⁰⁷ Entrevista a Maria Rosa Caballer Mir, 10.09.2013.

⁴⁰⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1948.

Així la funció inicial d'aquestes orquestres era col·laborar al manteniment de l'entitat, tot i que l'orquestra Siboneys després es va independitzar de l'AMR. El ball es solia fer els diumenges i dies de festa a la tarda tot i que va haver èpoques que es va arribar a fer ball al migdia -ball de vermut- i ball de nit.

L'orquestra Alfaques va ser el primer grup musical, a part de la banda, format dintre l'AMR. El seu nom tenia relació amb el cine que havia hagut en la mateixa ubicació abans que passés a ser el local social de l'AMR. Com que el cinema es deia Alfaques es va pensar en mantenir el nom.

La primera referència que es té del grup és al llibre de caixa de l'AMR, en què a l'abril de 1948 hi ha una despesa per pagar l'orquestra. Donat que el llibre de caixa de l'entitat va començar al febrer de 1948 es van consultar també els programes de festes anteriors i l'orquestra Alfaques no apareix al programa de festes fins l'any 1948, en què va actuar els dies 30 i 31 de juliol i el dia 1 d'agost.

En l'anunci de l'AMR publicat en els programes de festes dels anys 1948, 1949 i 1950, apareixia un anagrama en el que es podia llegir O. Alfaques precedint al nom de l'entitat⁴⁰⁹. La Figura 8.7 mostra l'anagrama publicat l'anys 1948.

Figura 8.7. Anagrama de l'orquestra Alfaques a l'any 1948. Font: AMSCR, Programa de festes 1948.

L'any 1952 a l'anunci de l'AMR en el programa de festes majors ja no apareixia el logotip de l'orquestra Alfaques, ja que aquesta s'havia transformat en l'orquestra Los Siboneys. Els seus components van ser músics de la banda tot i que alguns d'ells van anar canviant, encapçalats pel mestre Sixto Mir que tant els assajava, com dirigia, com tocava en algunes de les peces. Els feia

⁴⁰⁹ AMSCR, "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1948. Programa oficial*. AMSCR, "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1949. Programa oficial*. AMSCR, "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1950. Programa oficial*.

falta una vocalista i en assabentar-se que la filla d'una veïna de la localitat cantava molt bé, Sixto Mir va anar a parlar amb la seva mare de la noia. Rosa Reverté Bel, protagonista de la història, explicava com el senyor Sixto va parlar amb la seva mare i malgrat les reticències inicials d'aquesta a causa de la seva curta edat, doncs tenia catorze o quinze anys, el mestre Sixto Mir la va convèncer. A l'orquestra hi havia alguns músics joves però també n'hi havia molts de més grans i el mestre Sixto Mir li va dir que no és preocupés, que la respectarien i molts li farien de pare.

Rosa Reverté no sabia solfeig però tenia facilitat per aprendre les cançons i repassava el que havia de cantar amb el mestre Sixto Mir que, quan havia d'entrar, li feia un senyal. Aquest li va dir a Rosa que si sabia solfeig li seria més fàcil aprendre les cançons, així que va anar uns quants mesos a classes amb Don José i en va aprendre una mica, tot i que després no va voler continuar. El mestre Sixto Mir li va dir que si no volia anar, ja li'n ensenyaria ell.

La vocalista de l'orquestra Alfaques recordava amb molt d'afecte el seu temps amb l'orquestra, ja que hi havia molt bona relació amb els músics i es tenien molta estima mútua. El temps que va estar a l'orquestra va ser molt feliç. Tot i que el seu nom era Rosa, i que també la cridaven Rosita, quan va entrar de vocalista a l'orquestra Alfaques li van posar de nom artístic Rosy. Ella era la vocalista habitual, encara que per festes majors, un any, pel dia de Sant Jaume l'orquestra va portar a una vocalista anomenada Canalina. Quan ella ho va deixar en alguna ocasió va cantar Agustí Forné, que després seria el vocalista de l'orquestra Los Siboneys.

Les peces que interpretaven les decidia el mestre Sixto Mir i Rosa Reverté recordava que cantava molts boleros i alguns pasdobles. Eren cançons modernes de llavors com les que cantaven José Guardiola, Antonio Machín i altres intèrprets de l'època. Alguns exemples de com peces són Francisco Alegre, Quizás quizás⁴¹⁰, i No me quieras tanto⁴¹¹.

Rosa Reverté va facilitar les fotografies que tenia del grup perquè apareguessin a la revista *Ràpita*. Aquestes van aparèixer el mes d'abril de 1992⁴¹². En la primera fotografia, reproduïda a la Figura 8.8, se'ls veu en una de les seves actuacions a la plaça del Cóc, mentre que la segona era al local de l'entitat, reproduïda a la Figura 8.9. A la plaça del Cóc tocaven a l'estiu, tal i com s'ha pogut veure en els permisos que se sol·licitaven a l'Ajuntament, i durant les festes majors. A festes compartien escenari amb altres orquestres, tal i com s'explicava en l'apartat de "Actes organitzats per l'AMR".

⁴¹⁰ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

⁴¹¹ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 19.05.2006.

⁴¹² "Temps era temps", dins *Ràpita*, núm. 394, abril 1992, p. 51.

Figura 8.8. Actuació de l'orquestra Alfaques a la plaça del Cóc. Font: *Ràpita*, núm. 394, abril 1992, p. 51. També cedida per Francisca Claravall Reverté.

En aquesta fotografia es poden veure els següents músics de l'orquestra Alfaques: Sixto Mir (direcció), Garcia Dorotea (contrabaix), Pepe Fibla (saxo), Juan Bordes (saxo), Joan Chalé Sanchez (bateria), Enrique Carles, Juanito San Roc, i José Gasparin (piano). En canvi, no hi surt Femin, que era un músic habitual. En la fotografia reproduïda a la Figura 8.9 sí que hi apareix, ja que és posterior. També hi apareix Baptista Castellà al contrabaix.

Figura 8.9. Actuació de l'orquestra Alfaques. Font: *Ràpita*, núm. 394, abril 1992, p. 51.

En un principi el local de l'AMR, a part de ser el lloc on aprenien instruments i assajava la banda, només feia ball. No tenia bar, ja que el bar del Ruso, tot i lllindar amb l'entitat no tenia accés directe a aquesta. Però després, atès que hi anava tanta gent, van buscar ampliar el local de diverses maneres. Una d'elles va ser connectar el local de l'AMR i el del bar del Ruso. Es van fer dos portes que ho connectaven i els diumenges obrien el cafè per ballar dins de l'AMR i al cafè. Més endavant es va tancar aquest accés i es va connectar amb la part esquerra, on Joan Masdeu, que ja tenia una pastisseria a la plaça del Cóc, va posar un bar.

De fet en un principi aquest espai Joan Masdeu l'utilitzava com a magatzem però va haver una època que va baixar el nombre d'usuaris del ball i es va pensar en fer com un casino de l'època al seu local⁴¹³. En el llibre de caixa de l'AMR hi ha constància de l'adquisició d'un billar⁴¹⁴ i una taula de ping-pong⁴¹⁵. Joan Masdeu havia de donar un percentatge de les consumicions que es feien en el seu local a l'AMR. Cal dir que aquesta ampliació tampoc va durar molt de temps⁴¹⁶.

L'orquestra Alfaques era l'orquestra de capçalera de l'Agrupació. Era l'orquestra que tocava totes les setmanes. Tocava normalment en diumenges i dies de festes per la tarda. Per exemple per Nadal, per Carnaval. Actuaven per la tarda cap a les 6 fins les 9 o les 10. Llavors la gent no se n'anava a casa tant tard com actualment. Estaven tota l'estona ells tocant, no hi havia cap altra orquestra. La vocalista estava allí asseguda al costat i, quan tenia que cantar, l'avisaven⁴¹⁷.

A part d'oferir ball, feien jocs amb el públic. Per exemple a Nadal feien el ball del fanalet -ells l'anomenaven el “ball del farol”-. El fanalet era un ciri una mica llarg i al voltant anava un fanalet de paper. Així els donaven a totes les parelles de ball un fanalet encès i llavors anaven ballant i ballant fins que una altra parella anava i els apagava el fanal. Els que tenien el fanal apagat s'havien de retirar fins que només quedava un, que era el que guanyava. Rosa Reverté no recordava si hi havia premi, encara que pensa que sí⁴¹⁸.

Un altre joc era el de l'escombria -“la granera” en el dialecte local-. Aquest joc es feia un diumenge qualsevol quan algú ho decidia. Començava un noi que tenia l'escombria, sense noia. Anava a una altra parella que estava ballant i li donava l'escombria a ell i així fins que s'acabava el ball. El que quan s'acabava s'havia quedat amb l'escombria, perdia. A Carnaval, es feia una gran celebració. Allà hi havia disfresses de tota mena i s'ho passaven molt bé “es xalava molt” com es diu al delta de l'Ebre. L'orquestra es divertia però es divertien tots⁴¹⁹.

L'any 1950 és l'últim any que l'orquestra apareix al programa de festes. No s'ha pogut consultar el programa de festes de l'any 1951, però la darrera vegada que apareix al *Llibre de caixa* de l'AMR és com a despesa de desembre de 1951 amb el concepte “Orquestra Alfaques, donativo 900 pts.”.

⁴¹³ Entrevista a Maria Cinta Masdeu Matamoros, 28.07.2014.

⁴¹⁴ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener, juliol, agost i novembre 1949 i gener i abril 1950.

⁴¹⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril, juliol i agost 1949.

⁴¹⁶ Entrevista a Maria Cinta Masdeu Matamoros, 28.07.2014.

⁴¹⁷ Entrevista a Rosa Reverté Bel, 04.08.2014.

⁴¹⁸ *Ibidem*.

⁴¹⁹ *Ibid*.

L'any 1952 al programa de festes desapareix del programa l'orquestra Alfaques i apareix l'orquestra Los Siboneys. Tal i com s'ha explicat en l'apartat de “Actes organitzats per l'AMR”, degut a una sèrie de canvis en l'orquestra Alfaques, els seus membres van decidir canviar-li el nom.

El nom dels Siboneys va ser un homenatge que els músics de l'orquestra van voler fer al mestre Sixto Mir perquè aquesta peça té una nota alta de trompeta que només la podia tocar ell. José Gil recordava com els havien explicat que en l'època que el mestre Sixto Mir estava a Barcelona es va posar de moda la cançó de Siboney, una cançó cubana composta l'any 1929 per Ernesto Lecuona⁴²⁰ i que tenia una nota tant alta que només la podia tocar el mestre Sixto Mir, que la tocava a un cabaret a una hora de la nit i més tard la tornava a tocar en un altre⁴²¹. L'orquestra Los Siboneys va actuar molts anys, encara que no tots dintre l'AMR. Els seus membres van anar canviant però el nom de l'orquestra es va mantenir. La Figura 8.10 mostra una fotografia d'aquesta abans d'una actuació.

Figura 8.10. L'orquestra Los Siboneys. Alguns dels seus membres eren Gaspar Sanchez (Bateria), Miquel Sorribes (saxo), José Gil (saxo) i Pepe Casajust (saxo). Cedida per Gaspar Sanchez Forcadell.

⁴²⁰ [Wikipedia https://es.wikipedia.org/wiki/Siboney_%28cancci%C3%B3n%29](https://es.wikipedia.org/wiki/Siboney_%28cancci%C3%B3n%29) data consulta 03.07.2015.

⁴²¹ Entrevista a José Gil Moreso, 31.07.2006.

Entre les actuacions que van realitzar fora de l'AMR destaquen les festes de la Mare de Deu del Carme i durant un temps van amenitzar les revetlles que es feien als banys Las Delicias (o al d'Isidro)⁴²². Cap als anys seixanta era l'orquestra de capçalera de la pista de la Rosaleda⁴²³, situada al carrer Sant Isidre. Es va fundar quan alguns músics de l'orquestra Alfacs van marxar. Apareix en els programes de festes dels anys 1952 i 53. En el programa de festes de l'any 1952 apareixia amb l'*Orquestra tabú*⁴²⁴ i l'any 1953 apareixia amb l'Orquestra Casablanca⁴²⁵. Tots dos anys s'anunciava un selecte repertori de música de jazz⁴²⁶. L'any 1954 no s'especificava quina orquestra amenitzava el ball organitzat pe l'AMR⁴²⁷ i l'any 1955 l'AMR va contractar a *Maribel y su orquesta* i l'*Orquesta Mancy*⁴²⁸. L'any 1956 l'orquestra que va amenitzar el ball organitzat per l'AMR va ser l'orquestra *Excelsior*⁴²⁹ i no hi ha informació al respecte de l'any 1957.

En el llibre de caixa de l'entitat, després del desembre de 1951 en que es parlava de l'orquestra Alfaques, es torna a parlar d'una orquestra el febrer de 1952 amb el concepte “señores músicos orquesta compra atriles a cta. Agrupación 125 pts.”⁴³⁰ sense especificar el nom de l'orquestra, que sí que apareixia en canvi al programa de festes. A partir d'aquí hi ha diverses anotacions relacionades amb l'orquestra de l'Agrupació i d'altres amb una altra orquestra externa de la que no apareix el nom. Respecte les entrades relacionades amb l'orquestra de l'AMR n'hi ha una el mes d'abril de 1953 en què apareix una despesa de 640 pessetes a nom de “orquestra agrupación” amb el concepte “gratificación baile días Pasqua”⁴³¹, i el febrer de 1955 hi ha una despesa de 900 pessetes com el concepte “Orquestra Agrupación, retribución amenizar festejos Navidad”⁴³².

Finalment el febrer de 1956 apareix el nom de Siboneys al llibre de caixa, amb un pagament per la seva actuació de la revetlla de Cap d'Any de l'any 1955, que es va repetir els anys 1956 i 1957. Així el mes de febrer de l'any 1956 l'orquestra Los Siboneys va rebre per aquest concepte 200 pessetes⁴³³, mentre que el mes de gener de l'any 1957 la quantitat va ser de 300 pessetes⁴³⁴ i el mes de març de

⁴²² Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008.

⁴²³ Entrevista a Manolo Quintó Puigcerver, 30.07.2014.

⁴²⁴ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1952. Programa Oficial*.

⁴²⁵ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1953. Programa Oficial*.

⁴²⁶ *Ibidem*.

⁴²⁷ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *Fiestas Mayores 1954. San Carlos de la Rápita*.

⁴²⁸ AMSCR, “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiesta Mayores 1955*.

⁴²⁹ “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1956. Programa Oficial*. Cedit per Daniel Gasparin.

⁴³⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, febrer 1952.

⁴³¹ *Llibre Caixa de l'AMR*, maig 1953.

⁴³² *Llibre de Caixa de l'AMR*, febrer 1955.

⁴³³ *Llibre Caixa de l'AMR*, març 1956.

⁴³⁴ *Llibre Caixa de l'AMR*, gener 1957.

l'any 1958 va cobrar 350 pessetes⁴³⁵. Dintre de l'època de Sixto Mir no va haver cap entrada més que es referís a Los Siboneys.

Tots els establiments tenen pujades i baixades i a l'AMR va passar el mateix. Així, després d'uns anys d'esplendor, l'afluència de públic va anar baixant. Gaspar Sanchez explicava que va haver un moment que la gent ja no anava a ballar a l'AMR i anava al ball del Suís i l'orquestra Siboneys va estar una temporada tocant allí. D'acord amb això és possible que l'AMR deixés de fer ball totes les setmanes i només en fes amb dates assenyalades com la revetlla de cap d'any. Miquel Sorribes situava cap a l'any 1956 la data en què es va deixar de fer ball a l'AMR, data que coincideix amb el darrer pagament als Siboneys esmentat.

8.10.2.- Cor de l'Agrupació Musical Rapitenc

Tal i com ha aparegut dintre l'apartat “Les juntes directives i els seus acords”, el 29 d'agost de l'any 1951, en temps de la junta de Ramón Ingla Oromí, aquesta va decidir intentar ampliar les seccions de les que constava l'entitat i entre les propostes que hi havia estava formar un cor. Poc després, el 4 d'octubre de 1951 Ramón Ingla es feia càrrec de la direcció del cor.

Miquel Sorribes recordava que el seu pare Pere Sorribes va estar implicat en la fundació de la coral. Per buscar assessorament Pere Sorribes va contactar amb Rosend Aymí, que va ser molts anys professor del Conservatori Professional de Música de Tortosa i vinculat al moviment coral. Miquel Sorribes recordava que la coral que es va formar va arribar a tenir gran qualitat. Una actuació que feia era per Pasqua granada, quan sortien les caramelles. Anaven amb un pal llarg amb un cistellet i quan acabaven de cantar es feia un menjar amb tots els components de la coral⁴³⁶. Maria Teresa Torné Gimeno, esposa de Ramón Ingla Oromí, recordava que les caramelles tenien uns cants especials. Anaven vestits amb barretina i amb unes culleres i forquilles molt grans. Aquells dies també venien una colla de caramelles de Barcelona que venia a celebrar-les aquí i feien com una desfilada⁴³⁷.

Paco Moya i Miquel Rovira només recordaven aquesta actuació de la coral, on el senyor Segarra -que també s'encarregava de la recaptació de les quotes de socis i de cobrar l'entrada al ball quan es

⁴³⁵ *Llibre Caixa de l'AMR*, març 1958.

⁴³⁶ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

⁴³⁷ Entrevista a Maria Teresa Torné Gimeno, 30.07.2008.

feia a la pista del Cóc- portava un pal llarg amb una cistella i els veïns que volien posaven menjar, diners⁴³⁸. Tot i això sí que va arribar a haver un concert del cor, juntament amb la banda. Aquest concert s'ha detallat en l'apartat “Altres concerts” i va tenir lloc el 21 de novembre de l'any 1954 i el cor va interpretar en solitari a la segona part *El caçador* i *l'Empordá*, totes dues d'E. Morera i *L'emigrant*, amb lletra de J. Verdaguer. En la tercera part va interpretar conjuntament amb la banda la darrera peça de la tercera part del concert, la sardana per a cor i banda *La Moreneta* d'A. Carcellé⁴³⁹.

En el llibre de Caixa de l'entitat apareixen diverses despeses relacionades amb el cor. Així el mes d'abril de 1954 consta una despesa de 595 pessetes per trenta-cinc barretines per al cor de caramelles⁴⁴⁰ que posteriorment -el mes d'octubre d'aquell any-va ser reintegrada a l'entitat⁴⁴¹. El mes de juny del mateix any hi havia una factura de 202 pessetes de la botiga de música de Barcelona, Casa Beethoven, per la compra d'obres corals⁴⁴².

El mes d'octubre de 1954 la secció coral va fer un lliurament de 156,50 pessetes a l'entitat, pel dinar de germanor de Santa Cecília, cosa que fa pensar que aquell any la coral també hi va participar⁴⁴³. A partir d'aquí no hi ha cap entrada més en relació al cor, amb la qual cosa es pot suposar que aquest va desaparèixer al voltant de l'any 1955.

8.11.- La bandera de l'entitat

Van passar uns quants anys abans que la banda no tingués bandera. Pot semblar una cosa supèrflua però no ho era. Quan la banda de l'AMR es trobava amb altres bandes, n'hi havia que portaven bandera, mentre que la banda de l'AMR no en tenia. En aquell moment a l'entitat no li anava bé comprar-la i la banda estava sense bandera. En l'apartat “Sixto Mir Baldrich (Biografia)” s'esmentava que la persona que havia comprat la bandera havia estat Joaquin Narciso Beltran i així va ser, però donat que hi ha una història al darrera, i que hi ha un músic que la recorda, s'ha cregut convenient reproduir-la aquí.

⁴³⁸ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 05.01.2006.

⁴³⁹ La sardana d'Antoni Carcellé s'anomena *És la Moreneta*.

⁴⁴⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1954.

⁴⁴¹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1954.

⁴⁴² *Llibre de Caixa de l'AMR*, juny 1954.

⁴⁴³ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1954.

En aquella època, quan havia assemblea general de socis, el local de l'entitat estava tot ple. Qui volia estar davant, havia d'anar més aviat. S'invitava a les autoritats, i moltes vegades anaven. El músic que ho explicava, Miquel Sorribes, estava amb el seu pare. Estaven els dos de peu. Van anar a l'assemblea i no van trobar lloc. El seu pare li va dir "jo ja sé que avui sortirà la bandera d'aquí", perquè quan anaven a Vinaròs i als festivals, tots portaven la bandera menys l'agrupació. I clar, deien: "qui comprarà la bandera?" A tothom li anava malament comprar-la.

Joaquín Narciso Beltran, que era soci de l'entitat va dir: "demano la paraula. Ja la compraré jo la bandera". El president era José Castells i li va dir que no estaven de broma. Ell va dir que no feia broma, que ho deia de veritat, però que no fos molt cara.

Miquel Sorribes explicava que va costar 5.000 ó 6.000 pessetes amb el pal inclòs que portava un tap i tot perquè no es rovellés⁴⁴⁴. El dia 6 de març de 1951 al llibre de caixa hi havia una despesa de 800 pessetes amb el concepte "Bandera difcia. de su impte."⁴⁴⁵, amb la qual cosa és de suposar que Joaquín Narciso Beltran devia posar un preu màxim i l'entitat va posar la diferència del total que va costar. Donada la data de l'apunt, es pot establir en l'any 1951 quan es va comprar la bandera de l'entitat.

Joaquín Narciso Beltran va nèixer a Sant Carles de la Ràpita el 4 de gener de 1923. La seva família eren pagesos⁴⁴⁶ tot i que ell també va treballar de camàlic⁴⁴⁷. No va ser mai músic de l'entitat però anava sovint a la societat perquè els seus amics estaven a la junta⁴⁴⁸. El 17 de desembre de 1952 es va casar amb Josefa Sillero Segarra i van tenir un fill i una filla. Va morir el 20 de setembre de 1993 a Tortosa. Tal i com s'ha explicat anteriorment, el mestre Sixto Mir li va fer el pasdoble que porta per títol els seus cognom i la junta el va fer soci honorífic en agraïment⁴⁴⁹. Tant Gaspar Sánchez com Joaquín Miguel recordaven que quan la banda passava per davant de casa seva es parava⁴⁵⁰. La casa estava situada al carrer Jaume I el Conqueridor número 62, a la part de dalt del carrer Sant Isidre, entre els carrers la Cinta, Àngel⁴⁵¹.

Encara hi ha altres anècdotes lligades a la bandera. Un cop la van comprar, es va anar a missa a

⁴⁴⁴ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

⁴⁴⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, març 1951.

⁴⁴⁶ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008 i Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

⁴⁴⁷ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

⁴⁴⁸ Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

⁴⁴⁹ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

⁴⁵⁰ Entrevista a Gaspar Sanchez Forcadell, 01.08.2008 i Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

⁴⁵¹ Entrevista a Joaquín Miguel Balañá, 26.05.2006.

presentar-la. En sortir de l'església, per a celebrar-ho, volien trencar una ampolla de xampany i no podien, i la van trencar al terra. Llavors van començar a tocar la *Marxa Real* i el tinent de la guàrdia civil els va fer parar la música, ja que la *Marxa Real* només es podia tocar al Crist, a la bandera de la nació i al cap de l'estat.

Quan es va estrenar la bandera tothom es volia fotografiar amb aquesta⁴⁵². A continuació la Figura 8.11 mostra la fotografia de l'estrena de la bandera, amb la família que la va comprar just darrera d'aquesta, a la part dreta de la fotografia.

Figura 8.11. L'estrena de la bandera de l'AMR l'any 1951. Cedida per Gaspar Sanchez Forcadell.

⁴⁵² Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 06.05.2006.

8.12.- Concerts de bandes o grups d'altres localitats dintre la programació de concerts de l'AMR

Tal i com consta en el llibre d'Actes de l'entitat, l'any 1951 la banda de la Unió Filharmònica Ampostina es va oferir per a fer un concert només per a socis, contribuint aquests a tres pessetes per entrada. En el cas que una vegada oberta la guixeta es presentés qualsevol senyor que no fos soci de l'agrupació i volgués assistir a l'acte, se li extendria un rebut de dues pessetes en el que figurarà el pagament de la quota d'un mes en curs considerant-lo des d'aquell moment com soci de l'agrupació⁴⁵³. S'enten que aquesta persona pagaria dues pessetes per fer-se soci més les tres pessetes de l'entrada.

Així el 30 d'octubre de 1951 a les 10:30 de la nit la banda de música La Unió Filharmònica va oferir un concert dirigit pel mestre J. Arasa al local del Cinema Mar. El local on es realitzava el concert havia estat cedit per la empresa Castelló per a aquest acte. El programa es va dividir en tres parts.

Mentre que les dues primeres parts constaven de música espanyola, la tercera era música clàssica europea. En la primera van interpretar una selecció de *Los Gavilanes* de Guerrero i de *La canción del olvido* de Serrano, així com “La danza del fuego” de *El amor brujo* de Falla. Les peces de la segona part van ser l'intermedi *Sol en la cumbre* de Sorozábal, que eren unes variacions sobre un tema castellà, la rapsòdia d'Aragües *Por tierras de Albarracin* i el poema simfònic de Gómez *Maese Pérez el organista*. Per últim a la tercera part es va interpretar el primer temps de la *Cinquena simfonia* de Beethoven, l'obertura *Anacreonte* de Cherubini, el primer temps de la *Simfonia incompleta* de Schubert i les “Danses guerreres” de *El príncep Igor* de Borodin⁴⁵⁴.

En l'acta del 23 d'octubre de 1951 es va acordar donar la màxima publicitat a l'acte i que en finalitzar la segona part del concert i davant del públic assistent, s'oferiria a la Unió Filharmònica d'Amposta un llaç amb la inscripció “Agrupación Musical Rapitense La Unión Filarmónica -30-10-51” que seria col·locat a la bandera d'aquesta entitat⁴⁵⁵.

⁴⁵³ Traduït del *Llibre d'actes de l'AMR*, 23.10.1951.

⁴⁵⁴ *Programa del concert de la banda de música “La Unió Filharmònica” d'Amposta del 30 d'octubre de 1951*. Cedit per Paco Moya.

⁴⁵⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 23.10.1951.

El dia 20 de desembre de 1951 l'Orfeó Agrupació Artística d'Uldecona va fer un concert a Sant Carles de la Ràpita i en junta es va acordar novament que se li oferiria amb un llaç per a la seva senyera amb la inscripció següent: “L'Agrupació Musical Rapitense a l'Orfeó Agrupació Artística 20-12-51” i es va delegar per a la seva col·locació al Sr. D. Lluís Millan Roca⁴⁵⁶. Dintre del programa es qualificava aquest concert com a “Concierto de Navidad”.

El concert va tenir lloc a les 10 de la nit, de nou al Cinema Mar, cedit novament per l'empresa. El director de l'orfeó va ser el mestre V. Aubá i, de la mateixa manera que el concert ofert pel “La Unió Filharmònica”, constava de tres parts. En la primera van interpretar *El cant de la senyera* de L. Millet, la sardana *Les fulles seques*, d'E. Morera, *La modisteta* de J. Duran, on hi intervenien dos solistes⁴⁵⁷, i *Les flors de Maig* de J. A. Clavé. En la segona part van cantar *La Balanguera* d'A. Vives⁴⁵⁸, himne oficial de Mallorca actualment i que en programa es qualificava de cançó popular catalana, que van interpretar conjuntament la coral i la banda. Van continuar amb la sardana *Sota l'Alzina* de J. Voltas i la cançó gallega *Viveiro* de V. Echevarria, totes dues amb els mateixos solistes de la primera part. Van concloure la segona part *La tempesta* de J. Gotós i *La Sardana de les Monges* d'E. Morera. Per últim, en la tercera part l'Orfeó va interpretar el *Cant a la senyera* de J. Moreira, *Montanyes regalades* de Mas i Serracant -amb la solista Dolores Vericat-, la sardana *Les neus que's fonen* d'E. Morera, *Santa nit*, *L'Emigrant* d'A. Vives amb la mateixa solista esmentada i *La sardana de la Patria* d'E. Morera⁴⁵⁹. El programa incloïa unes paraules dedicades als habitants de la Ràpita per tal que col·laboressin amb l'entitat: “¡Rapitense! Nuestra Agrupación Musical tiene por principal objetivo, llevar a cabo todas aquellas actividades que tiendan a mejorar el nivel cultural de nuestra ciudad. ¡No regatees tu colaboración a tan noble empresa!”⁴⁶⁰.

8.13.- Conveni amb l'Ajuntament i retribucions als músics

Tal i com s'havia avançat en l'apartat “Característiques de la banda en l'època de Sixto Mir”, els músics de vegades rebien una petita remuneració per les seves actuacions. Cal dir que això no sempre va ser així, de fet molts músics entrevistats recordaven que gairebé mai cobraven. Tot i això sí que va haver un període dintre de l'època de Sixto Mir que està reflectit que va haver algun tipus

⁴⁵⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 12.12.1951.

⁴⁵⁷ Dolores Vericat i Ramón Serra (*Programa del concert*, 20.12.1951. Cedit per Paco Moya).

⁴⁵⁸ Programa del concert 20.12.1951. Cedit per Paco Moya.

⁴⁵⁹ Programa del concert 20.12.1951. Cedit per Paco Moya.

⁴⁶⁰ *Ibidem*.

de remuneració. El llibre de caixa de l'entitat dona certa informació al respecte, per bé que no sempre apareix tota la informació i per tant s'ha de tenir certa cautela.

Cal dir que el sou del director és a part, ja que òbviament aquest tenia un sou mensual assignat. Quan el mestre Sixto Mir va començar aquest sou era de 700 pessetes i va anar augmentant fins arribar els últims anys a ser de 1.250 pessetes, amb alguna gratificació extra per festes o per Nadal.

Respecte els músics, es troba al febrer de 1948 una despesa de 2.150 pessetes amb el concepte d'obsequi components banda, i a l'agost del mateix hi ha una despesa de mil pessetes amb la inscripció "J. Castells efectiu. Entregat per a músics concert"⁴⁶¹ i al desembre hi ha un "Aguinaldo a los músicos" de nou-centes pessetes. En total 4.050 pessetes aquell any.

L'any 1949 no apareix cap apunt en referència als pagaments a la banda. El desembre de 1949 hi ha una despesa de 1.413,45 i 96,50 pessetes per la festivitat de Santa Cecília, que deu ser pel dinar que es realitzava⁴⁶². El pagament de l'any 1949 als músics de la banda es va realitzar el gener de 1950 i la quantitat va ser de 3.640 pessetes⁴⁶³. No apareix cap concepte relacionat amb el pagaments dels músics de l'any 1950. El mes de juliol de 1951 apareix d'una banda una despesa de mil cinc-centes pessetes com a pagament de la banda⁴⁶⁴ i el mateix mes un ingrés amb el concepte "sobrant liquidació banda"⁴⁶⁵ de 629 pessetes, amb la qual cosa la despesa real va ser de 871 pessetes. No hi ha cap apunt més que deixi entreveure un pagament als músics fins l'any 1955. El mes d'octubre de 1954, a més, hi ha com ingrés la quantitat de 325 pessetes i el concepte és de "Banda de música: quantitat en dipòsit Srs. Músics"⁴⁶⁶. El mes de juliol de l'any 1955 es lliura al mestre Sixto Mir la quantitat de mil pessetes, amb el concepte una entrega a compte als senyors músics⁴⁶⁷ i el mes de desembre del mateix anys hi ha un lliurament de 265 pessetes i un de 735 pessetes a Sixto Mir el primer com a "grat. Banda" i el segon com a "Resto gratificación banda"⁴⁶⁸. El mes de juliol de 1956 hi ha una nova entrega de mil pessetes als senyors músics⁴⁶⁹, que es completa el mes d'agost del mateix any amb 160 pessetes amb el concepte "Banda de música: entrega diferencia per a cobrir [el] total"⁴⁷⁰.

⁴⁶¹ Traduït del *Llibre de Caixa de l'AMR*, agost 1948.

⁴⁶² *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1949.

⁴⁶³ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1950.

⁴⁶⁴ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juliol 1951.

⁴⁶⁵ Traduït del *Llibre de Caixa de l'AMR*, juliol 1951.

⁴⁶⁶ Traduït del *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1954.

⁴⁶⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juliol 1955.

⁴⁶⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1955.

⁴⁶⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, juliol 1956.

⁴⁷⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, agost 1956.

El febrer de 1957 hi ha un impuls al pagament dels músics, ja que des d'aquesta data fins al final de l'època del mestre Sixto Mir, el mes de maig de 1958, hi haurà un sou mensual per als músics, tot i que de vegades es pagava dos mesos junts⁴⁷¹. És té constància dels pagaments de cinquanta pessetes als músics de primera⁴⁷², vint-i-cinc als de segona⁴⁷³, però només ha arribat mitjançant les entrevistes el pagament de deu pessetes als educands. Cal dir però que les quantitats reflectides en el llibre de caixa de l'entitat solen tenir decimals, amb la qual cosa deu haver-hi algun dels pagaments que tenia cèntims inclosos. En el llibre de caixa també va aparèixer de manera recurrent l'ajut de cent pessetes que es feia als músics que s'incorporaven al servei militar⁴⁷⁴.

Una informació de gran importància és la relació que es va establir entre l'Ajuntament i l'Agrupació Musical Rapitenca a finals de l'any 1947. El president de l'AMR, José Castells Perelló va fer una instància a l'Ajuntament sol·licitant una subvenció destinada a sufragar les despeses que ocasionés el sosteniment de l'entitat⁴⁷⁵. Des de l'Ajuntament es reconeixia que l'entitat prestava útils serveis a la localitat i s'acordava signar un contracte amb l'AMR. A l'acta del ple en què es tractava aquesta qüestió s'explicava que l'únic objecte de signar aquest contracte era que l'Ajuntament tingués garantida la prestació dels serveis per part de la Banda Municipal de Música, resultant de la quantitat que es lliurés per aquests. Amb aquesta finalitat es va delegar unànimement a l'alcalde Camilo Castellà Torta i al gestor Ramón Sanchez Fibla perquè acceptessin el contracte que s'estipulés amb l'AMR. En aquest contracte s'havien de concretar les mútues obligacions i drets d'ambdues entitats. De la mateixa manera s'havia de fer saber a l'AMR que la Corporació en el seu dia consignaria en el proper pressupost la quantitat prudencial que s'estimés necessària per a respondre al compromís que es formalitzés⁴⁷⁶.

Tot i que no hi ha disponible el contracte establert, es pot observar l'increment en els pressupostos de l'Ajuntament en les despeses del capítol 13 denominat "Fomento de los intereses comunales". En ell s'inclouien entre d'altres les despeses de la banda, les festes majors i la comissió "Pro-fomento". Mentre que el pressupost d'aquest capítol per a l'any 1946 era de 42.400 pessetes⁴⁷⁷, per a l'any 1947

⁴⁷¹ *Llibre de Caixa de l'AMR, febrer, març, abril, maig, juliol, agost, octubre, desembre de 1957.*

Llibre de Caixa de l'AMR, març, abril, juny de 1958.

⁴⁷² *Llibre de Caixa de l'AMR, juliol 1957.*

⁴⁷³ *Llibre de Caixa de l'AMR, marzo 1958.*

⁴⁷⁴ Hi ha un músic que posa 103 pts. però normalment eren 100 pts. per la qual cosa pot ser una errada. (*Llibre de Caixa de l'AMR*).

⁴⁷⁵ AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 21.11.1947.*

⁴⁷⁶ *Ibidem.*

⁴⁷⁷ AMSCR, *Acta del Ple de la Comissió Gestora Municipal del 31.12.1945.*

era de 22.400 pessetes⁴⁷⁸, i per als anys 1948 i 1949 de 50.400 pessetes⁴⁷⁹. Per tant entre l'any 1947 i 1948 va haver un increment de 28.000 pessetes, encara que els pressupostos variaven d'any en any i aquests canvis no es poden atribuir només a la banda. Tot i això, en el desglossament dels pressupostos per a l'any 1948, en el capítol 13 article 3, s'especifica una despesa de 10.000 pessetes com a quantitat destinada a satisfer el contracte que es formuli amb la banda: “Para satisfacer el contrato que se formule con la Banda Municipal de Música, por motivos de amenizar los festejos y demás actos que se estipulen durante la vigencia del Presupuesto”⁴⁸⁰. És interessant veure com encara se l'anomena Banda Municipal.

Respecte el contracte que es va signar amb l'Ajuntament, segons es desprèn del llibre de caixa i del diari d'intervenció de pagaments, es va acordar que l'Ajuntament faria una aportació de 5.000 pessetes cada semestre. No sempre aquesta quantitat es pagava d'una sola vegada sinó que podia ser que es pagués en dos terminis. S'ha agafat com a exemple els pagaments que van fins a l'any 1954. Es té constància que el gener de 1948 s'aprova una factura de 2.000 pessetes que es paga al president de l'AMR⁴⁸¹, mentre que la següent, de tres mil pessetes, és lliura al juliol al director de la banda, Sixto Mir, en concepte de subvenció a la banda municipal⁴⁸². La subvenció de 5.000 pessetes del segon semestre es lliura al desembre del mateix any al president de l'entitat⁴⁸³. L'any 1949 la subvenció es lliura en dos únics pagaments de 5.000 pessetes. El pagament del primer semestre va tenir lloc el mes d'agost⁴⁸⁴, mentre que el del segon semestre va tenir lloc al desembre⁴⁸⁵.

En canvi l'any 1950 es va pagar la subvenció de manera més fraccionada. Així el juny de 1950 es va lliurar a Sixto Mir la quantitat 1.000 pessetes en concepte de subvenció pel sosteniment de la Banda Municipal de Música corresponent al exercici en curs⁴⁸⁶ i el mes de juliol se li va lliurar les 4.000 pessetes restants de subvenció corresponent al primer semestre⁴⁸⁷. El mes d'agost es va lliurar 3.000

⁴⁷⁸ AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 31.12.1946.*

⁴⁷⁹ AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 21.12.1947.*

AMSCR, Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 20.12.1948.

⁴⁸⁰ AMSCR, *Pressupost ordinari de despeses i ingressos, 1948.*

⁴⁸¹ AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 23.01.1948.*

AMSCR, Llibre de Caixa, gener 1948.

⁴⁸² AMSCR, *Llibre de Caixa, juliol 1948.*

⁴⁸³ AMSCR, *Acta del Ple de Comissió Gestora Municipal del 17.12.1948.*

AMSCR, Llibre de Caixa, desembre 1948.

⁴⁸⁴ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, agost 1949.*

AMSCR, Llibre de Caixa, agost 1949.

⁴⁸⁵ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1949.*

AMSCR, Llibre de Caixa, desembre 1949.

⁴⁸⁶ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juny 1950.*

AMSCR, Llibre de Caixa, juny 1950.

⁴⁸⁷ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juliol 1950.*

AMSCR, Llibre de Caixa, juliol 1950.

pessetes a Inocente Dasso⁴⁸⁸ a compte de la subvenció corresponent al segon semestre per les actuacions de la Banda Municipal⁴⁸⁹. El mes de desembre de 1950 es va lliurar a l'entitat les 2.000 pessetes restants de la subvenció corresponent al segon semestre de l'any⁴⁹⁰.

L'any 1951 també es va lliurar la quantitat establerta en diferents terminis. Així el maig de 1951 es va lliurar a l'entitat 3.000 pessetes del primer semestre de la subvenció⁴⁹¹, i el mes de juliol les 2.000 restants⁴⁹². Respecte la subvenció del segon semestre de l'any aquesta es va lliurar en un sol pagament a Ramón Ingla el desembre d'aquell any⁴⁹³. L'any 1952 es va lliurar a l'entitat la subvenció de tot l'any en dos únics pagaments de 5.000 pessetes cadascun, l'un al juliol⁴⁹⁴ i l'altre al desembre⁴⁹⁵. El mateix va passar els anys 1953 i 1954. L'any 1953 es van fer dos pagaments de cinc mil pessetes, un es va lliurar al juliol a Ramón Ingla⁴⁹⁶ i l'altre al desembre a l'entitat⁴⁹⁷. L'any 1954, es van fer dos lliuraments de cinc mil pessetes a l'entitat, un al juliol⁴⁹⁸ i l'altre al desembre⁴⁹⁹.

Per tant, l'entitat tenia fonamentalment dues entrades de diners. D'una banda la subvenció que li concedia l'Ajuntament i de l'altra els ingressos provinents del ball que es realitzava a l'entitat. S'ha de recordar que l'entitat tenia uns socis que pagaven mensualment. Aquests socis tenien l'avantatge de poder entrar al ball pagant menys. Els socis eren de sexe masculí, ja que les noies i senyores tenien entrada gratuïta. A part, estaven els donatius de la “Comisión Pro fomento y Defensa Intereses Ciudad”. Aquesta obtenia els seus ingressos de l'Ajuntament però era una partida diferent. Aquesta comissió també va cobrar diferents quantitats de l'Ajuntament depenent dels anys.

⁴⁸⁸ Mentre que en el Diari d'Intervenció figura el seu nom, en el llibre de caixa diu que es lliura aquesta quantitat a l'AMR (AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, agost 1950* i AMSCR, *Llibre de Caixa, agost 1950*).

⁴⁸⁹ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, agost 1950*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, agost 1950*.

⁴⁹⁰ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1950*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, desembre 1950*.

⁴⁹¹ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, maig 1951*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, maig 1951*.

⁴⁹² AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juliol 1951*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, juliol 1951*.

⁴⁹³ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1951*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, desembre 1951*.

⁴⁹⁴ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juliol 1952*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, juliol 1952*.

⁴⁹⁵ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1952*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, desembre 1952*.

⁴⁹⁶ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juliol 1953*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, juliol 1953*.

⁴⁹⁷ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1953*.
AMSCR, *Llibre de Caixa, desembre 1953*.

⁴⁹⁸ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, juliol 1954*.

⁴⁹⁹ AMSCR, *Diari d'Intervenció de Pagament, desembre 1954*.

En el llibre de caixa de l'AMR consta un pagament de 350 pessetes mensuals a càrrec de la “Comisión Pro Fomento” a partir de desembre de l'any 1951, a part de les aportacions de més quantitat que de vegades estaven a nom de l'Ajuntament i de vegades d'aquesta comissió. Per exemple el gener de 1950 hi ha un ingrés a l'AMR de 10.000 pessetes amb el concepte de concert Ajuntament i un altre de 8.000 pessetes amb el concepte donatiu de la “Comisión Pro fomento y Defensa Intereses ciudad”⁵⁰⁰.

⁵⁰⁰ AMSCR, *Llibre de Caixa AMR*, gener 1950.

TESI DOCTORAL

Les bandes de música a Sant
Carles de la Ràpita a partir de
mitjans del segle XIX

Vol. II

Isabel Asensi Moisés

Director: Dr. Francesc Cortès i Mir

Menció de Doctorat Europeu
Programa de Doctorat en Musicologia

Departament d'Art i de Musicologia
Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona
2015

Volum II

9.- Època del mestre Joaquín J. Amela Guillot (1958-1966)	407
9.1.- Introducció	407
9.2.- Apunts biogràfics de Joaquín J. Amela Guillot	408
9.3.- Estada del director a la banda	415
9.4.- Les juntes directives	417
9.5.- Característiques de la banda en el seu període	421
9.6.- L'escola de música	426
9.7.- Tipus d'actuacions de la banda	429
9.7.1.- La cavalcada de Reis	430
9.7.2.- Actes religiosos	431
9.7.2.1.- Sant Antoni Abad	431
9.7.2.2.- Setmana Santa	433
9.7.2.1.- Sant Antoni Abad	434
9.7.2.4.- Festes marineres: Sant Pere i Verge del Carme	435
9.7.2.5.- Enterraments	437
9.7.2.6.- Actes religiosos extraordinaris	438
9.7.3.- Les festes majors	439
9.7.3.1.- Concurs “Fiesta Mayor”	447
9.7.4.- La festa de Santa Cecília	451
9.7.5.- Commemoracions de l'època	458
9.7.6.- Afalagament d'autoritats dintre i fora de la població	460
9.7.7.- Altres concerts	463
9.7.8.- Participació en concursos	468
9.8.- Iniciatives de diversificació d'activitats dintre de l'entitat	469
9.8.1.- Grup de sarsuela: “Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rápense”	470
9.9.- Altres actes realitzats al local social	473
9.10.- L'evolució del repertori	475
9.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	476

10.- Època del mestre José Pascual Sanchiz (1966-1976)	479
10.1.- Introducció	479
10.2.- Apunts biogràfics de José Pascual Sanchiz	479
10.3.- Estada del director a la banda	481
10.4.- La junta directiva	482
10.5.- Característiques de la banda en l'època de José Pascual	484
10.6.- L'escola de música	492
10.7.- El local social	493
10.8.- Tipus d'actuacions de la banda	503
10.8.1.- Actes religiosos	504
10.8.2.- Les festes majors	506
10.8.3.- La festa de Santa Cecília	517
10.8.4.- Afalagament d'autoritats	520
10.8.5.- Altres concerts	522
10.9.- Iniciativa de creació de grups dintre l'entitat	525
10.9.1.- L'Orfeó Pau Casals	525
10.9.2.- Grup de Teatre A. R. T.	527
10.10.- Altres actes realitzats al local de l'AMR	528
10.10.1.- El ball a l'agrupació	528
10.10.2.- Altres actes al local social en època de José Pascual	530
10.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	530
11.- Època de Rafael Cárcel Pinach, Vicent Sunyer Garcia i Josep Fuster Martinez (1976-1985)	535
11.1.- Introducció	535
11.2.- Transició entre el mestre José Pascual i Rafael Cárcel	536
11.2.1.- Actuacions de la banda en aquest període	537
11.3.- Època Rafael Cárcel Pinach	538
11.3.1.- Apunts biogràfics de Rafael Cárcel Pinach	538
11.3.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	541
11.3.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Rafael Cárcel	544
11.3.4.- Tipus d'actuacions de la banda	545
11.3.4.1.- Les festes majors	546

11.3.4.2.- Les festes del Barri	547
11.3.4.3.- La festa de Santa Cecília	548
11.3.4.4.- Altres concerts i actuacions	549
11.3.5.- Iniciatives de creació de grups a l'entitat i altres actes musicals realitzats al local social	551
11.3.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	552
11.4.- Època Vicent Sunyer Garcia	553
11.4.1.- Apunts biogràfics de Vicent Sunyer Garcia	553
11.4.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	556
11.4.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer	567
11.4.3.1.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer	570
11.4.3.2.- Banda juvenil	574
11.4.4.- Tipus d'actuacions de la banda	575
11.4.4.1.- Les festes majors	580
11.4.4.2.- Festivitats de setembre: festes en honor a la Mare de Déu de la Ràpita, jornades culturals i la Diada	589
11.4.4.3.- La festa de Santa Cecília	592
11.4.4.4.- Altres concerts i afalagaments diversos	595
11.4.5.- Altres actes realitzats al local social	597
11.4.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	599
11.5.- Època Josep Fuster Martinez	602
11.5.1.- Apunts biogràfics de Josep Fuster Martinez	602
11.5.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords	605
11.5.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Josep Fuster	607
11.5.4.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Josep Fuster	609
11.5.5.- Tipus d'actuacions de la banda: les festes majors i les Jornades de Cultura i Joventut	611
11.5.5.1.- La festa de Santa Cecília	615
11.5.5.2.- Altres concerts	615
11.5.6.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat: la cobla	617

12.- Època de Vicente Jorge Adriá i Enric Naval Llorca (1985-1996)	619
12.1.- Introducció	619
12.2.- Època de Vicente Jorge Adriá (1985-1996)	620
12.2.1.- Apunts biogràfics de Vicente Jorge Adriá	620
12.2.2.- Les juntes directives	622
12.2.3.- Característiques de la banda en l'època de Vicente Jorge	626
12.2.4.- L'escola de música de l'AMR en l'època de Vicente Jorge	627
12.2.5.- Tipus d'actuacions de la banda	633
12.2.5.1.- Les festes majors	636
12.2.5.2.- Festes de la Mare de Déu de la Ràpita (o festes del Barri) i Jornades Culturals	650
12.2.5.3.- La festa de Santa Cecília	657
12.2.5.4.- Altres concerts	664
12.2.5.5.- Altres actuacions	673
12.2.6.- Actes musicals realitzats al local social	674
12.2.7.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat	676
12.2.7.1.- Grups musicals lligats a l'AMR	676
12.2.7.2.- Altres grups musicals amb músics de l'entitat	680
12.2.8.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	682
12.2.8.1.- Segon Congrés Català de Cuina	684
12.3.- Època d'Enric Naval Llorca (1996)	693
12.3.1.- Apunts biogràfics d'Enric Naval Llorca	693
12.3.2.- Estada del mestre Enric Naval a la banda de l'AMR	695
13.- Època Antoni J. Alburquerque Subirats	701
13.1.- Introducció	701
13.2.- Apunts biogràfics d'Antoni J. Alburquerque Subirats	702
13.3.- La junta directiva	703
13.4.- La situació de l'entitat	704
13.5.- Característiques de la banda en l'època de Antoni J. Alburquerque Subirats	705
13.6.- L'escola de música	712
13.6.1.- Organització de l'escola de música i els seus estudis	712
13.6.2.- Apropant l'escola de música a la població	718
13.6.3.- La banda juvenil	720

13.6.4.- Trobades d'Escoles de Música	725
13.6.5.- Presentació a concursos	728
13.7.- El local social	730
13.8.- Tipus d'actuacions de la banda	734
13.8.1.- Les festes majors	734
13.8.2.- La festa de Santa Cecília	736
13.8.3.- Altres concerts i actuacions tradicionals	737
13.8.4.- Altres tipus d'actuacions o concerts	739
13.9.- Participació de músics de l'entitat a altres grups musicals	741
13.10.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic	744
13.10.1.- Participació a certàmens musicals	750
14.- The banding movement in Scotland	753
14.1.- Introduction to the musical ensembles in Edinburgh	753
14.2.- Related work	756
14.3.- List of musical groups in Edinburgh and its surroundings	757
14.4.- Comparison between the musical groups in Edinburgh and in Sant Carles de la Ràpita	760
15.- Conclusions	767
15.1.- Relació les hipòtesis formulades i els resultats obtinguts	767
15.2.- Futures vies d'investigació	775
15.3.- Confronting the initial hypotheses to the obtained results	777
15.4.- Future work	785
16.- Bibliografia	789
16.1.- Diaris i setmanaris	789
16.2.- Revista Ràpita	798
16.3.- Llibres, enciclopèdies i articles de referència	803
16.4.- Bibliografia web	809
16.5.- Altres suports	814
16.6.- Arxius i Biblioteques	814
16.7.- Entrevistats	816
16.8.- Scottish bands contributors	818

17.- Annexos	821
Annex I: Annex I: Fotografies de la informació original de la banda de música de Sant Carles de la Ràpita	821
Annex II: Ressenyes i programes de festes de Sant Carles de la Ràpita entre 1881 i 1920	823
Annex III. Programa de festes majors de l'any 2007	867
Annex IV: Qüestionari realitzat als entrevistats	877

9.- Època del mestre Joaquín J. Amela Guillot (1958-1966)

9.1.- Introducció

La mort sobtada del mestre Sixto Mir Baldrich va fer que s'hagués de buscar un altre director. Aquest va ser Joaquín J. Amela Guillot, natural de la Sènia¹. L'entitat estava en marxa i el mestre era un gran músic. Amb ell s'iniciava un període de vuit anys que va acabar poc abans de la seva marxa a Haro com a funcionari del cos de director de bandes de música civils. Durant aquells anys la banda va estrenar un nombre considerable d'obres. Es va continuar fent actuacions a la població i participant en festes d'altres localitats quan aquestes contractaven els serveis de la banda. L'entitat va tenir moments difícils i va sofrir diversos canvis. Poc a poc es va deixar de realitzar ball a l'entitat i es va canviar de local social. Tot i això, la banda va seguir participant activament en la vida cultural de la població, i com a exemple està l'organització per part d'aquesta d'un concurs per festes majors durant tres anys consecutius.

Entre els mèrits del mestre estan l'haver iniciat als alumnes de l'Escola de l'Agrupació Musical Rapitenc a en els estudis oficials de música, portant-los per primera vegada a examinar-se al Conservatori de Tarragona. També va ser iniciativa del mestre el muntatge i representació de dues sarsueles a la localitat amb actors i actrius amateurs i pertanyents a la població. Però potser el llegat més important que el mestre va deixar va ser l'Himne a Sant Carles de la Ràpita que ell va compondre i que actualment és l'himne oficial de la localitat. El mestre va tornar a Sant Carles de la Ràpita quan es va jubilar per tal de donar suport a l'entitat en uns dels seus moments difícils, i va demostrar així l'estima que tenia a la Societat. La seva implicació en la formació d'un director que fos de la localitat ha donat estabilitat a la banda de l'entitat i per tant només queda agrair-li aquest darrer regal.

¹ Hi ha dues ocasions en què es troba escrit el seu cognom com Almela i totes dues corresponen a documents enviats pel mestre a la revista Ràpita ("Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf. i un saluda dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 101, novembre 1967, p. 11 pdf). Demanat als seus familiars ho atribueixen a un error tipogràfic. A més, un segell del mestre al que s'ha tingut accés apareixia el cognom sense ela, i també a la seva esquela publicada a la revista Ràpita (*Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p.71). És per això que en les referències incloses a la tesi s'ha corregit per Amela.

9.2.- Apunts biogràfics de Joaquín J. Amela Guillot

Joaquín J. Amela Guillot era fill d'Antonio Amela Gimeno i Magdalena Guillot. El seu pare era natural de Morella i tenia de professió telegrafista i la seva mare era natural de Barcelona. Joaquín Amela va nèixer al carrer Ferrer Guàrdia número 79 de la Sènia (Tarragona) el dia 19 de juliol de 1931². Es va casar amb Esther Abellá Martorell i fruit d'aquest matrimoni va tenir els seus dos fills Esther i Jordi, tot i que anys més tard el matrimoni es va trencar³.

Va estudiar al Conservatori de València tenint com a professor a Manuel Palau. L'any 1953 va obtenir, en el que llavors s'anomenava Conservatori Professional de Música i Declamació de València⁴, el Título Professional en la enseñanza de Piano⁵, i l'any 1954 el mateix títol en l'ensenyament de l'harmonia, tots dos d'acord amb el Decret de 15 de Juny de 1942. Quan va acabar la carrera va estar un temps a la Sènia fins que l'any 1958 li van proposar fer-se càrrec de la banda i escola de música de l'Agrupació Musical Rapitencia i hi va acceptar, traslladant-se a viure a la localitat. En aquella època va començar a fer classes d'harmonia en el que en aquell moment s'havia reconegut com a Conservatori Elemental de Música de Tarragona pel decret de 28 de maig de 1954⁶ i es desplaçava setmanalment a Tarragona per fer les classes corresponents. L'any 1964 encara n'era professor, tal i com mostra una fotografia del concert de Santa Cecília al saló d'actes del Conservatori⁷.

A Sant Carles va desplaçar-se amb la seva família i va viure en primer lloc al carrer Dàrsena número 16 i després al carrer Sant Pere s/n, en una casa que donava al carrer Sant Francesc i al carrer Sant Joan.

Al mateix temps que treballava com a director de la banda de l'AMR també realitzava les classes de solfeig i d'instrument i feia composicions. Així per exemple va fer un *Himne a Sant Carles de la Ràpita* amb lletra de Joan Torné i Balagué que es va estrenar segons afirmava Lluís Millan el dia 29

² Registre Civil de la Sènia (RCS), Acta de naixement Joaquín Juan Amela Guillot.

³ Entrevista a Esther Abella Martorell i Esther Amela Abella, 13.07.2010.

⁴ L'any 1968 es va concedir al Conservatori el títol de Superior en lloc del Professional que ostentava. Avui en dia és el Conservatorio Superior de Música "Joaquín Rodrigo" de València (CONSERVATORIO SUPERIOR DE MÚSICA JOAQUÍN RODRIGO DE VALENCIA. *Conservatorio. Historia*. [en línia] <<http://www.csmvalencia.es/es/historia.php>> [consulta 10.07.2015]).

⁵ Títol cedit per Esther Amela.

⁶ GÜELL, Manel; SARDAÑA, Marta. (TEXT). *Escola i Conservatori de Música de Tarragona. Diputació de Tarragona. 25 anys a la casa Montoliu*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2009, p. 24.

⁷ FOTOS FERRÉ. *Escola i Conservatori de Música de Tarragona. Diputació de Tarragona. 25 anys a la casa Montoliu*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2009, p. 25.

de juliol de 1961, en l'acte homenatge que per festes majors se li va fer a Joan Torné, també conegut com a Lluís de Montsià, pseudònim amb que signava en les seves obres, en que se'l va proclamar Fill Predilecte de la localitat. Lluís Millan també recordava que en el concert de Santa Cecília d'aquell any es va tocar l'*Himne* com a peça final del concert⁸. Joaquín Amela explicava en l'entrevista que l'any 1996 se li va fer arran del concert homenatge que li va dedicar la banda de l'AMR en un dels actes del 50è aniversari de l'entitat, que efectivament l'*Himne* es va estrenar l'any 1961 però esmentava com a esdeveniment relacionat amb aquesta estrena l'arribada del braç de Santa Teresa a la localitat⁹. La relíquia va arribar a la localitat l'any 1963, i anteriorment ja s'havia tocat l'*Himne* l'any 1961 en els actes que esmentava Lluís Millan.

El mestre Amela explicava que l'*Himne* no es coneixia molt perquè en aquell temps l'interès de la població per les actuacions de la banda era menor, així que van deixar de tocar l'*Himne* i es va anar perdent¹⁰. L'arribada del braç de Santa Teresa va provocar una anècdota relacionada amb el mestre, ja que la banda va anar a rebre la relíquia però feia falta un músic que estava treballant al Poble Nou del Delta -en aquell moment anomenat Villafranco del Delta-. El mestre Amela, estant la banda formada, va anar en motocicleta a buscar-lo i com anaven de pressa i la carretera estava malament el mestre va xafar un clot i van caure. Van arribar de nou a la localitat quan ja estava arribant el braç i anaven tots bruts i plens de fang¹¹. D'entre les composicions que va fer a la localitat també està la *Salve a Santa Maria de la Ràpita* en motiu de la comunitat de la seva filla Esther¹².

Estant a Sant Carles de la Ràpita seguia estudiant direcció a Barcelona¹³, amb Eduard Toldrà¹⁴, per la qual cosa es desplaçava una vegada a la setmana, o quan el seu mestre li indiqués, a la capital. També hi ha informació que afirma que va realitzar dos cursos de composició i direcció d'orquestra amb Joaquín Zamacois¹⁵.

En l'entrevista esmentada que se li va fer l'any 1996 recordava la duresa dels primers anys a la banda: “[...] només cobrava al mes mil cinc-centes pessetes, i se les quedava l'Agrupació per pagar-

⁸ MILLAN, Lluís. “Bandes de Música de la Ràpita (III). L'Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 493, juliol 2000, p. 73 i 75.

⁹ TOMÀS, Helena. CONSELL DE REDACCIÓ DE RÀPITA. “Homenatge al mestre Joaquim Amela. Conversa amb el mestre Amela”, dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9-12.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibid.*

¹² Entrevista a Esther Abella Martorell i Esther Amela Abella, 13.07.2010.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Entrevista a Antoni Josep Alburquerque Subirats, 21.09.2013.

¹⁵ A.M.H.; Expediente sesiones Ayuntamiento Pleno 1967, leg. 2578/2, citat a FUENTE, Fernando de la. *Laureada Banda Municipal de Música de Haro*. Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2005.

me l'allotjament, o sigui que jo no veia un ral, als dos anys em van augmentar els sou a dos mil pessetes, aquelles cinc-centes pessetes més, em van permetre viure millor, perquè abans d'això, si quan acabàvem l'assaig anàvem a un bar, m'havien de convidar els músics, hi havia mesos que no cobrava perquè el que passava a cobrar els rebuts dels socis no havia reunit prou diners per pagar-me; no tenia Seguretat Social, i si em posava malalt havia de venir un metge amic meu”¹⁶.

L'any 1965, el mestre, juntament amb altres músics de la banda van començar a treballar a la sala de festes El Rincón. El Ple de la Comissió Permanent de l'Ajuntament va autoritzar llicència municipal a Simón Varea Hernández per a l'obertura d'una sala de festes denominada El Rincón, al carrer Sant Joaquim número 22, el dia 31 de maig de 1965 ¹⁷. En la contraportada de la revista *Ràpita* del mes de juliol del 1965 apareixia un anunci a tota pàgina d'aquest establiment. Se'l denominava “Sala de Fiestas” i “Night Club”, i s'hi anunciaven magnífiques atraccions amb ballets flamenc i dues orquestres. Els espectacles es realitzaven diàriament a les 18.30 h i a les 22.45 h fins la matinada. En cas de voler fer reserves s'havia de trucar al telèfon 52¹⁸. En el mes de novembre apareixia un altre anunci en què s'explicava que durant la temporada d'hivern els dies laborables el bar tenia preus normals amb sala de ball i tocadiscs a disposició dels clients. Els diumenges al matí s'oferia ball de vermut i a la tarda ball familiar per a la joventut. Les nits dels dies festius i dels dissabtes i diumenges es feien atractius espectacles. De nou s'anunciava que la reserva de taules s'havia de fer telefònicament però en aquest cas al telèfon 205¹⁹.

Rafel Pasqual, que va ser treballador de El Rincón afirmava que va ser la primera sala de festes de les comarques de l'Ebre i, segons ell, no n'hi havia cap altra fins Tarragona. S'hi desplaçava gent de tota la comarca i fins i tot de Salou, l'Hospitalet de l'Infant, l'Ametlla de Mar i Vinaròs. Rafel Pasqual hi va treballar des dels dinou anys i explicava que fins i tot anaven ell i dos o tres nens pels càmpings a fer propaganda del local i arribaven fins a Peníscola. Els que estaven interessats en tenir taula lliure havien de fer reserva. El Rincón va durar fins als anys vuitanta. En un principi El Rincón tenia una orquestra formada per músics de la *Ràpita* i portaven ballets de fora. Quan ho van inaugurar, l'any 1965, van portar a Salomé, que just aquell any havia guanyat el festival del Mediterrani i altres artistes de l'època que van passar per la sala van ser Camboria, Sally o Manolo Marín²⁰.

¹⁶ TOMÀS, Helena. CONSELL DE REDACCIÓ DE RÀPITA. “Homenatge al mestre Joaquim Amela. Conversa amb el mestre Amela”, dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9-12.

¹⁷ “Oficiales. Sesiones Comisión Municipal Permanente. Día 31 de mayo”, dins *Ràpita*, núm. 73, jul. 1965, p. 15 pdf.

¹⁸ “*El Rincón*” *Ràpita*, núm. 73, juliol 1965, p. 2 pdf.

¹⁹ “*El Rincón*” *Ràpita*, núm. 77, novembre 1965, p. 13 pdf.

²⁰ CAPILLA, Òscar. “Xerrada amb Rafel Pasqual i Arbó”, dins *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 10-11.

Tot i que no sempre van ser els mateixos músics, la major part del temps van estar Alfonso Navarro a la trompeta, Miquel Sorribes al saxofon, Manolo Quintó a la bateria i el mestre Amela, mentre va estar a la localitat, al piano. Manolo Quintó²¹ va cedir a la revista *Ràpita* dues fotografies en què estaven actuant els músics de El Rincón i que es reproduïxen a la Figura 9.1. En la primera fotografia es veu al mestre tocant amb Manolo Quintó i Paco Pablo. En la segona fotografia el mestre no estava en el moment de la fotografia i en el seu lloc està assegut Rafel Pasqual²².

Figura 9.1. Actuacions a la sala de festes El Rincón. Font: *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 10.

L'any 1963 Joaquín Amela es va presentar a les oposicions per a ingressar com a director de bandes civils de segona categoria en el Cuerpo Nacional de Directores de Bandas de Música Civiles. L'examen d'aquesta categoria consistia en cinc exercicis. En el primer s'havien de respondre unes preguntes senzilles de cultura general, referides al programa que s'inseria al final de la convocatòria. Aquest incloïa nocions d'història d'Espanya i sobre belles arts, estant la literatura i la pintura enfocades a l'àmbit espanyol. Quant a música es demanaven dades sobre la biografia i l'obra de J. S. Bach, L. van Beethoven i R. Wagner. També s'havia de tenir nocions sobre altres grans músics estrangers i sobre els músics espanyols Albéniz, Granados, Falla i Turina. Per últim es demanava coneixements sobre la sarsuela i els seus principals autors, així com de l'organització i instruments peculiars de l'orquestra i la banda²³.

²¹ A la revista *Ràpita* se l'anomena Manuel Quintó ("Records musicals", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 10).

²² "Records musicals", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 10.

²³ "Resolución de la Dirección General de Administración Local por la que se convocan oposiciones a ingreso en el Cuerpo Nacional de Directores de Bandas de Música Civiles", dins de BOE núm 109, 7 de maig 1963, p. 7460-7461.

A continuació s'inclou el temari complet al que es feia referència en les bases de la convocatòria:

“Segunda categoría

Nociones de Historia de España.-Unidad Nacional.-Reyes Católicos.-Descubrimiento de América.-Hechos más destacados durante los reinados de las Casa de Austria y Borbón.

Nociones sobre bellas Artes

- a) Literatura.- Literatos y dramaturgos del Siglo de Oro: Cervantes, Lope de Vega y Calderón.- Literatura y Teatro contemporáneo.
- b) Pintura.- La pintura española representada por Velázquez y Goya.
- c) Música.- Ligeros datos biográficos de Bach (posa Basch), Beethoven y Wagner; su obra.- Otros grandes músicos extranjeros.- Músicos españoles: Albéniz, Granados, Falla y Turina.- La zarzuela. Sus principales autores.
- d) Organización e instrumentos peculiares de la orquesta y la banda”²⁴.

El segon exercici consistia en la realització d'un exercici mixt de baix i tiple. En el tercer exercici l'aspirant havia de fer una transcripció per a petita banda d'un fragment d'obra escrita per a orquestra i en el quart exercici l'opositor havia de fer la concertació i direcció d'una obra escollida per ell mateix dintre del repertori que formés el Tribunal. Per últim hi havia la direcció a primera vista de l'obra que es designés.

Les proves van començar el 14 de novembre de 1963²⁵ i el mestre Amela les va aprovar, tal i com indicava la resolució del *BOE* del dia 1 de febrer de 1964 núm. 28²⁶. Arran d'aquestes oposicions se li va concedir plaça a la banda Municipal d'Haro (La Rioja) i l'any 1967 s'hi va traslladar. El dia 16 de setembre de 1967 va tenir lloc la seva presentació oficial amb la banda²⁷. Les seves iniciatives en aquests anys van ser nombroses i destacades. D'entrada va reinstaurar la festa de Santa Cecília, amb cercavila, missa, partit de futbol entre els alumnes de l'acadèmia i dinar de germanor. També va proposar que s'iniciessin els tràmits legals perquè el Ministeri d'Educció i Ciència reconegués

²⁴ “Resolución de la Dirección General de Administración Local por la que se convocan oposiciones a ingreso en el Cuerpo Nacional de Directores de Bandas de Música Civiles”, dins de *BOE* núm 109, 7 de maig 1963, p. 7460-7461.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ “Resolución por la que se hace pública la relación de aspirantes aprobados para ingreso en el Cuerpo Técnico de Directores de Bandas de Música Civiles”, dins *BOE* núm 28, 01.02.1964.

²⁷ FUENTE, Fernando de la. *Laureada Banda Municipal de Música de Haro*. Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2005.

l'escola municipal de música, que posteriorment es convertiria en conservatori. El mestre va promoure la creació de l'“Agrupación Musical Harense” perquè vetllés pels interessos de la banda i es van redactar els estatuts d'aquesta societat i de la seva acadèmia de música²⁸.

Va ser sota la seva direcció que va començar la incorporació de dones a la banda d'Haro. Aquest fet encara no era comú en l'època. Tant és així que la notícia apareixia al diari *La Vanguardia*²⁹. En el diari s'esmentava el nom de les tres nenes -ja que tenien 11 i 12 anys- que havien participat en el concert del dia 25 de maig de 1969, dia abans que aparegués la notícia, i el fet que en una data pròxima s'afegirien més representants femenines. Per últim la notícia atorgava la idea de tractar de formar una “banda femenina” al seu director “José Joaquín Amela Guillot”³⁰.

L'any 1996 el mestre Amela parlava en l'entrevista de la revista *Ràpita* de la seva tasca a la Banda municipal d'Haro. Feien gairebé quaranta-cinc concerts a l'any. Ell dirigia la banda i l'escola de música de la banda però no feia classes i tenia ajudants per treballar amb la banda. Així aquestes ajudants com ell mateix deia feien “podríem dir la feina bruta”³¹, així que s'entén que feien el treball previ de muntar les obres o treballar els passatges complicats, deixant per al mestre la part més artística i tècnica.

Algunes composicions vinculades amb Haro van ser les dedicades a la Virgen de la Vega o a San Felices de Bilibio, així com el pasdoble *Haro al dia* o la cançó *La Plegaria* que es va incloure dintre del llibret del sàinet *Vega la Jarrera*³².

Per tal de commemorar el 50è aniversari de l'Agrupació Musical Rapitenc, a partir de gener de 1996 van tenir lloc a l'entitat una sèrie d'actes. El primer d'ells va ser el concert homenatge al mestre Joaquín Amela que es va realitzar el 13 de gener d'aquell any al Saló d'Actes de l'Ajuntament. En aquella ocasió el mestre es va desplaçar des de la localitat d'Haro on seguia dirigint la Banda Municipal fins a Sant Carles de la Ràpita per dirigir la banda en aquell concert, exceptuant la darrera obra, que va dirigir el director titular Vicent Jorge i Adrià. La darrera obra era l'*Himne de*

²⁸ FUENTE, Fernando de la. *Laureada Banda Municipal de Música de Haro*. Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2005.

²⁹ CIFRA. “Chicas en la Banda Municipal de Haro”, *La Vanguardia*, 27.05.1969, p. 9. (Hemeroteca de *La Vanguardia*) <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1969/05/27/pagina-9/33586977/pdf.html?search=Joaquin%20Amela>

³⁰ *Ibidem*.

³¹ TOMÀS, Helena. CONSELL DE REDACCIÓ DE RÀPITA. “Homenatge al mestre Joaquim Amela. Conversa amb el mestre Amela”, dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9-12.

³² “Fallece Joaquín Amela, anterior director de la banda de música”, dins *El Correo*. (Retalls de diari de la família que no especifiquen la font completa)

Sant Carles de la Ràpita que havia compost en la seva època a la localitat i que aquell dia es reestrenava³³ a la localitat però aquesta vegada per constituir-se com a himne oficial de la població. El mestre va regalar la partitura al que en aquell moment era l'alcalde de la localitat, el senyor Blai Antoni³⁴.

Pocs mesos després d'aquella visita el mestre Vicent Jorge va deixar l'entitat i el mestre Amela va oferir-se a ensenyar als músics de la banda que estiguessin interessats en dirigir-la. Per a això s'havien de desplaçar periòdicament a Haro, on ell encara treballava. L'únic músic que va aprofitar l'oportunitat va ser Antoni Alburquerque que més tard es convertiria en director de la banda. L'any 1996 el mestre Amela es va jubilar i es va dedicar a recopilar peces tradicionals d'Haro, així com a continuar la seva tasca formativa en bé de l'AMR. L'any 1997 l'Ajuntament d'Haro li va retre homenatge durant les festes de "San Juan, San Felices y San Pedro"³⁵. Onze entitats i un particular el van omplir d'obsequis i el Consistori li va lliurar el "Jarro" de la ciutat. En aquell acte el mestre va dirigir per darrera vegada la que va ser la seva banda durant gairebé trenta anys, amb la interpretació del pasdoble *Haro, Costa del Vino*³⁶. El mes de juliol de l'any 1997 el mestre va ser el pregoner de festes de Sant Carles de la Ràpita³⁷.

Al cap d'un temps d'haver-se jubilat el mestre va tornar a Sant Carles de la Ràpita, on es va fer càrrec d'algunes classes de solfeig i va continuar amb la formació del nou mestre. En aquell lapse va participar activament en l'enregistrament del disc compacte *Música a la Ràpita*, amb interpretacions de la banda de l'AMR, amb la col·laboració en algunes peces de l'Orfeo Pau Casals i del quartet de saxofons 3+1. El mestre va fer-se càrrec majoritàriament de la part tècnica de l'enregistrament, tot i que també va dirigir una de les peces, l'interludi de *Goyescas* d'E. Granados, amb arranjament de M. Celdrán³⁸.

A més, es va oferir a fer classes d'harmonia i direcció gratuïtes als músics de la banda interessats i alguns dels que en aquell moment estaven estudiant música van poder rebre les lliçons del mestre, entre ells l'autora d'aquest treball. Va estar un temps col·laborant amb la banda i l'entitat fins que a

³³ En les cròniques en relació a l'acte es parlava d'estrena però ja s'ha explicat que aquest es va estrenar l'any 1961. (TOMÀS, Helena. CONSELL DE REDACCIÓ DE RÀPITA. "Homenatge al mestre Joaquim Amela", dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9-12.)

³⁴ TOMÀS, Helena. CONSELL DE REDACCIÓ DE RÀPITA. "Homenatge al mestre Joaquim Amela", dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9-12.

³⁵ "Joaquín J. Amela Guillot. Músico Mayor". p. 37 (És una fotocòpia d'un article que conservava la família però se'n desconeix la font).

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ AMELA, Joaquim J. "Salutació del Pregoner de Festes", dins *Ràpita*, núm. 457, juliol 1997, p. 5.

³⁸ *Música a la Ràpita. Banda de l'Agrupació Musical Rapitenca* [CD]. Sabadell: Careli Records S.L., 1998.

causa d'una desavinença ho va deixar de fer. Va morir a la localitat el dilluns dia 6 d'abril de l'any 1999, coincidint amb dilluns de Pasqua a l'edat de seixanta set anys. Al dia següent cap a les 11.00 h es van celebrar els funerals i membres de la banda de l'Agrupació Musical Rapitenca van acompanyar la comitiva fins a l'església amb una marxa fúnebre. A l'interior d'aquesta l'Orfeó Pau Casals també li va donar l'últim adéu³⁹. Fins i tot va haver músics d'Haro que s'hi van desplaçar per acomiadar el mestre⁴⁰. En la sessió del Ple de la Comissió de Govern de l'11 de juny de 1999 es va decidir dedicar al mestre Amela un carrer amb el nom "Músic Amela"⁴¹. El carrer en qüestió era paral·lel al carrer Sant Isidre i estava entre l'avinguda Pare Castro i el barranc dels Penjats.

A part de les composicions esmentades, va fer altres composicions, algunes de les quals registrades a la Sociedad General de Autores i Editores (SGAE). Les que allí hi consten són: *Amore in twists*, *Aromas del Guadalquivir*, *Balada del Ave Maria*, *Cocktail de coplas*, *Cuando me beses tu*, *Dame de beber*, *Dolores la de la puerta*, *Dulce herida*, *El Rincón*, *El Risqueño*, *Embrujo agareno*, *En el jardin de los besos*, *La trompeta de Jesús*, *No es amante*, *Rick Sardt*, *Suspiro y locura* i *Vana quimera*⁴². També es té coneixement de que havia fet alguna banda sonora per a Augusto Algueró⁴³.

L'any 2000, anys després de la seva jubilació com a director de la banda d'Haro i quan ell ja havia mort, va sortir un grup a la localitat d'Haro anomenat Amela Camerata, en honor al que va ser mestre musical dels seus membres, una mostra més de l'estima que li tenien els seus alumnes d'aquella localitat⁴⁴.

9.3.- Estada del director a la banda

La reunió en què es va nomenar al mestre Joaquín Amela Guillot com a director interí en substitució del malaguanyat Sixto Mir Baldrich va tenir lloc el dia 20 de maig de l'any 1958⁴⁵. Es va acordar que es faria càrrec de la banda el dia 27 del mateix mes. Estaria en període de prova fins finalitzar

³⁹ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Joaquín Amela", dins *Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p. 17.

⁴⁰ Entrevista a Antoni J. Alburquerque Subirats, 21.09.2013.

⁴¹ "Comissió de govern d'11 de juny de 1999".

⁴² Consulta a Societat General de Autores y Editores (SGAE).

⁴³ Entrevista a Esther Abella Martorell i Esther Amela Abella, 13.07.2010.

⁴⁴ LA RED. *Compañías y distribuidores. Amela Camerata*. [en línia] <http://www.redescena.net/compania/35648/amela-camerata/#> [consulta 13.07.2015]

⁴⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.05.1958, p. 7-8.

En una entrevista a la revista *Ràpita* l'any 1996 el mestre diu que va arribar a la *Ràpita* l'any 1957, però aquesta informació discrepa lleugerament amb la del llibre d'actes de l'entitat i amb la informació sobre la banda apareguda al programa de festes de Vall-de-roures de l'any 1959, època en què el Sr. Amela dirigia la banda en què també diu que es va fer càrrec del grup l'any 1958.

les festes majors de la localitat, i en aquell moment passaria a ser fixe. El mestre Amela va sol·licitar que es confeccionés un programa a seguir amb les actuacions anuals que la banda hagués de realitzar com assajos, concerts i altres actuacions que de caràcter local ordenés l'Ajuntament. També va demanar l'horari assignat per a l'ensenyament dels educands i treball burocràtic propi de la seva ocupació. Es va acordar donar llibertat al nou director interí per a seguir el model d'ensenyament i preparació d'educands i músics sempre i quan aquesta llibertat repercutís en benefici de l'Agrupació i dels seus components. Durant el període de prova tindria les mateixes condicions econòmiques que l'anterior director.

No hi ha gaire més informació sobre les condicions del lloc de treball del mestre Amela fins el 2 de gener de 1964, en què s'exposaven unes peticions de part del mestre que es va acordar satisfer. S'augmentava la seva gratificació mensual i es fixaven dues gratificacions de la mateixa quantitat extraordinàries al juliol i setembre, pagades a mes vençut. Respecte al període de vacances, el mestre tindria dret a vint dies de vacances dintre de l'any natural en les dates fixades previ acord. El director es comprometia a atendre personalment les classes d'educands, considerant com tals els socis aspirants a ingressar a la banda, i assaigs i actuacions de la banda, tret de malaltia o motiu justificat. L'agrupació atendria al subministrament del material necessari per al desenvolupament de la tasca que s'esmentava, facultant al director per a l'adquisició del mateix prèvia justificació que s'estimés pertinent. També s'afirmava que el càrrec de director imposava la màxima autoritat tècnica i disciplinària dintre de la banda i que en casos justificats, la direcció proposaria a la presidència les mesures disciplinàries que estimés pertinents en els casos d'acomiadament⁴⁶.

El mes de març de 1966 diversos membres de junta van manifestar la seva disconformitat amb la tasca que estava realitzant el mestre i es va voler parlar amb ell per solucionar-ho⁴⁷. Tot i això aquest va presentar la dimissió el 28 de març de 1966⁴⁸. El mes de maig d'aquell any, el mateix mestre escriu a la revista *Rápita* acomiadant-se i demanant disculpes als que hagués pogut involuntàriament ofendre, així com oferir-se incondicional allí on tingui el seu nou lloc de treball⁴⁹. En aquest comiat també inclou un resum de la tasca feta en el seu pas per l'entitat: nombre de músics quan va arribar i els canvis en la plantilla any per any, obres estrenades i localitats a les que la banda es va desplaçar, material que s'ha anat incloent en els diferents apartats d'aquest capítol.

⁴⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1964, p. 11.

⁴⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 07.03.1966, p. 17.

⁴⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 28.03.1966, p. 18.

⁴⁹ AMELA, Joaquín. "Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

El mestre encara va estar un temps a Sant Carles, tal com ell ho va explicar en l'entrevista feta quan va visitar la població pels actes del 50è aniversari de l'entitat. Un altre exemple d'aquest fet és la seva presència en dies propers a la II Setmana de la Joventut, que es va realitzar el setembre de 1967. A la revista *Ràpita*, mentre es parlava dels preparatius per a l'esdeveniment, es feia referència al mestre: “Una volta més podem fruit de les grans qualitats musicals del senyor Amela. Generosament ens dóna la seva mà...”⁵⁰. El desembre de 1967 la revista *Ràpita* publica un escrit enviat pel mestre Amela. El mestre saluda als senyors director i administrador de la revista i els fa partícips de què ha pres possessió del càrrec de Director de la Banda Municipal de Música de Haro i s'ofereix tant oficial com particularment. La data de l'escrit és el setembre de 1967⁵¹.

9.4.- Les juntes directives

Els membres de junta presents en la reunió en què es va acordar que el mestre Amela passés a ser el candidat a director de la banda de l'AMR, el dia 20 de maig de 1958 van ser: “Bta. Castellá Drago, Agustín Castellá Torta, Joaquín Miguel Balañá, Mariano Matamoros, José Fibla Subirats i Fermín Reverté Sanz”⁵². La següent acta de reunió és del 27 d'octubre de 1959⁵³ i els membres de junta presents no coincidien exactament amb els anteriors. No hi era Fermín Reverté Sanz i en canvi hi havia dos nous membres: José Carles i Vicente Planelles. En aquesta acta s'especificava que Baptista Castellà era el president⁵⁴.

L'inici del període del mestre Amela comença amb dificultats de caire econòmic. Es prenen mesures com fomentar l'ingrés de nous socis, reduir l'assignació dels músics i la gratificació complementària del director i assignar un lloguer anual de 1.800 pessetes a l'obra del cine Parroquial, que en aquell moment celebrava al local social de l'entitat funcions de cine a càrrec del propietari de la finca⁵⁵. Per tal de fomentar l'ingrés de nous socis es va decidir convocar un reunió en la que s'havia de procurar que cada soci aconseguís el major nombre d'adhesions possible.

⁵⁰ “II Setmana de la Joventut”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 99, setembre 1967, p. 43 pdf.

⁵¹ *San Carlos de la Rápita*, núm. 101, novembre 1967, p. 11 pdf.

⁵² *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.05.1958, p. 8-9.

⁵³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.10.1959, p. 8-9.

⁵⁴ Baptista Castellà era el mateix músic que era citat per Lluís Millan en l'article “Bandes de Música a la Rápita (I)”. En l'acta esmentava el nom en castellà però per coherència se'l seguia anomenant en català.

⁵⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.10.1959, p. 8-9.

L'assignació dels músics durant l'any 1959 havia pujat considerablement respecte l'època del mestre Sixto, però donada la situació econòmica de l'entitat es va decidir baixar-la una mica. Així els músics de primera van passar a cobrar 100 pessetes en lloc de les 50 de l'època del mestre Sixto i els de segona van passar a cobrar 75 pessetes, en lloc de les 25 pessetes de l'època anterior. A més, es va afegir una tercera classe que devia correspondre a la dels educands de l'època anterior. Els músics de tercera cobraven 50 pessetes⁵⁶ mentre que en l'època anterior els educands cobraven 10 pessetes.

Ja s'havia comentat com aquesta classificació sovint depenia de l'edat i l'experiència, de manera que els joves que acabaven d'entrar a la banda eren músics de tercera i després d'un temps dintre la banda passaven a ser músics de segona. Quan tornaven del servei militar passaven a ser músics de primera⁵⁷. En el llibre d'actes de l'entitat es fa un llistat amb els músics que hi havia i el grau que tenien. Segons aquest, l'any 1959 hi havia setze músics de primera, un de segona i quatre de tercera, fent un total vint-i-un músics⁵⁸. El mestre Amela afirmava que va arribar a l'entitat (1958) hi havia vint-i-vuit músics, havent-hi una baixa l'any 1959 i quedant en vint-i-set aquell any⁵⁹. És possible que la diferència entre una i altra dada tingués a veure amb que en l'acta no s'havien tingut en compte tots els educands.

Les xifres de les remuneracions exposades tenen un problema de conversió i compensació de la inflació. D'una banda el canvi de pessetes a euros i de l'altra la inflació acumulada amb el pas del temps. Cent pessetes correspondrien avui dia aproximadament a 0,60 euros. Fet el canvi a l'inrevés, un euro correspondria a 166 pessetes. Per tenir una idea més clara de la quantitat que rebien els músics es poc comparar al preu que tenien els productes quotidians o els salaris que es percebien. El *Diario Español* valia 1,20 pessetes⁶⁰. Abans de fer el servei militar els joves que anaven a la ribera treballaven deu hores i els donaven 100 pessetes, cobrant així 10 pessetes l'hora⁶¹. Per tant la remuneració dels músics era molt baixa, quasi testimonial.

A la reunió del 13 d'abril del 1961 van assistir Baptista Castellà Drago, Agustín Castellá Torta, Mariano Matamoros, José Fibla Subirats i José Carles. Invitat a la reunió està l'alcalde de la localitat Enrique Landete. Baptista Castellá va demanar a la junta que s'acceptés la seva renúncia al càrrec

⁵⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.10.1959, p. 8-9.

⁵⁷ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 2006.

⁵⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.10.1959, p. 8-9.

⁵⁹ AMELA, Joaquín. "Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

⁶⁰ BHMT, *Diario Español*, 27.10.1959, p. 1.

⁶¹ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 2006.

tot i oferir-se a tot allò que l'AMR necessités d'ell com a soci fundador, músic i entusiasta de l'entitat. Els components de la junta li van agrair la seva tasca i es va acceptar la seva renúncia. Van deliberar sobre la persona més indicada per a ocupar el càrrec i es va acordar designar a Juan Bailach Bernat per al càrrec, que en la seva joventut va ser músic i director de banda, soci entusiasta de l'agrupació i animador en tot moment de les seves activitats. Aquest va acceptar el càrrec i es va formar la nova junta que queda constituïda de la següent manera:

President: Juan Bailach Bernat

Sots-president: Agustín Castellà Torta

vocals-músics: Enrique Carles Tul, José Fibla Subirats, Mariano Matamoros, Agustín Forné Reverté

Secretari: Vicente Planelles Beltrán.

Firmes autoritzades: Juan Bailach Bernat i Agustín Castellà i Torta⁶².

El 7 d'agost de 1963⁶³ es va nomenar secretari a Miquel Sorribes Miralles mentre que Vicente Planelles Beltrán passava a ser vocal de la junta directiva⁶⁴. El 2 de gener de 1964⁶⁵ a petició de Miquel Sorribes s'accedia al seu cessament i s'acordava que la propera sessió passaria a fer-se càrrec de la secretaria Agustín García Piñana. Durant diverses actes només apareixen com a assistents Juan Bailach Bernat, Enrique Carles i Joaquín Amela. Tot i això en una de les actes que només apareixen ells com assistents es veu reflectit que estava present també Francico Masiá i Manuel Carles⁶⁶.

En la reunió del 2 de gener de 1964 el president va exposar un seguit de peticions respecte les condicions per les quals es feia càrrec de la direcció i es van establir una sèrie d'acords per unanimitat amb el director. S'establia el pagament de 4.000 pessetes de gratificació mensuals més dues gratificacions de la mateixa quantitat extraordinàries al juliol i setembre pagades a mes vençut. A més, el director tindria dret a 20 dies de vacances dintre de l'any natural en les dates fixades previ acord. El mestre, per la seva part es comprometia a atendre personalment les classes d'educands, considerant com tals els socis aspirants a ingressar a la banda, i assaigs i actuacions de la banda, excepte en cas de malaltia o motiu justificat.

⁶² *Llibre d'actes de l'AMR*, 13.04.1961, p. 9-10.

⁶³ Assistents: Juan Bailach Bernat, Joaquín Amela, Vicente Planelles, Miquel Sorribes i Enrique Carles.

⁶⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 07.08.1963, p. 10.

⁶⁵ Assistents: Juan Bailach Bernat, Enrique Carles i Joaquín Amela.

⁶⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 15.03.1965, p. 13.

L'agrupació atendria al subministrament del material necessari per al desenvolupament de la tasca que s'esmenta, facultant al director per a l'adquisició del mateix prèvia justificació que s'estimés pertinent. També es deixava constància de què el càrrec de director imposava la màxima autoritat tècnica i disciplinària dins de la banda i que en casos justificats, la direcció proposaria a la presidència les mesures disciplinàries que cregués oportunes en els casos d'acomiadament⁶⁷.

El 5 de març de 1965 es va acordar convocar una assemblea extraordinària per, entre d'altres punts, ampliar la junta. Aquesta va tenir lloc el dia 22 de març i la junta va quedar constituïda de la següent manera:

President: Juan Bailach Bernat

Sotspresident: Francisco Masià

Vocals: Jaime Ferré, Manuel Carles, Juan Brunet, Juan Ferrando Rafols i Enrique Carles Tul

Secretari: Agustín Garcia Piñana⁶⁸.

És aquest mateix dia que es produeix un fet de gran rellevància per a l'entitat. El local social passa del carrer Pilar número 2 al carrer Sant Tomàs número 32 bis⁶⁹ i s'acorda comunicar el canvi de local al Sr. José Gasparin Talam, propietari de l'immoble del carrer Pilar número 2 i lliurar-li les claus del mateix. Les causes exactes del canvi es desconeixen però, tal i com es veurà en l'apartat "Actes musicals realitzats al local social" l'any 1963 la banda va deixar d'oferir ball per la revetlla de Cap d'Any a causa de les males condicions en què estava el local social⁷⁰. El local del carrer Sant Tomàs era més petit i es pagava molt més de lloguer que en el local del carrer Pilar, cosa que referma el valor simbòlic de l'anterior lloguer que s'havia comentat en el capítol anterior. Mentre que al local del carrer Pilar pagaven 150 pessetes mensual allí van passar a pagar-ne 800. El mateix dia s'acorda fer una junta general i un dels punts de l'ordre del dia és justament el coneixement i la consideració del nou local social.

En aquell local es feia l'assaig i les classes de música, però no hi havia prou espai per a fer les juntes generals o els concerts. Així, en la junta del dia 15 de març del mateix any apareix la gestió per a realitzar un concert extraordinari el dia 25 del mateix mes al cinema Carles III, del qual només es va

⁶⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1964, p. 11.

⁶⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.03.1965, p. 13.

⁶⁹ A l'acta del 18.10.1965 es diu que el local està ubicat al carrer Sant Tomàs número 22 i a la del 03.11.1965 també.

⁷⁰ CIVIS. "Panorama del mes. Diciembre frío", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 43, gener 1963, p. 5-6 pdf.

haver de pagar la neteja posterior⁷¹. Fins i tot en alguna ocasió les juntes ordinàries es van celebrar en una altra ubicació com per exemple el dia 7 de març de 1966, en què es va celebrar la reunió de junta ordinària al “Hogar juvenil” de la plaça Carles III⁷².

L'11 de maig de 1965 Juan Bailach va proposar la seva substitució i el 20 de setembre prenia possessió del càrrec de president José Bullón, que proposava ampliar l'actual junta i distribuir els càrrecs de secretari i tresorer⁷³. El 4 d'octubre d'aquell any es va elegir a Juan Solé Barberà com a tresorer i a Antonio Gómez Fernández com a secretari, tots dos per unanimitat⁷⁴.

9.5.- Característiques de la banda en el seu període

Tots els membres de la banda eren homes i la major part d'ells es dedicaven a tasques del camp, tot i que també n'hi havia dedicats a la construcció, pintors i mariners⁷⁵. Així es desprèn de la crònica d'un concert benèfic que es va realitzar l'any 1962. En aquella ocasió només s'havia pogut preparar una peça en primera audició degut al poc temps i que la majoria de músics estaven ocupats en les tasques de recol·lecció de l'arròs⁷⁶. No hi havia una norma escrita que prohibís l'entrada a les dones. El que ho impedia possiblement era la falta de costum. Algunes filles de músics de l'època haguessin volgut anar. Alguna d'elles ho va demanar a casa però el seu pare li deia que on havia d'anar ella si no hi havia altres noies a la banda. Altres potser no s'ho van plantejar fins que va arribar la primera dona músics. Això però ja va ser en època del mestre José Pascual Sanchís.

La plantilla de la banda en l'època del mestre Joaquín Amela va oscil·lar entre dinou i trenta-sis músics. La Figura 9.2 mostra una fotografia del primer estiu que va estar el mestre a càrrec de la banda i que correspon al dia 26 de juliol de 1958. Es pot veure el mestre al centre amb la batuta a la mà.

⁷¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 15.03.1965, p. 13.

⁷² *Llibre d'actes de l'AMR*, 07.03.1966, p. 17.

⁷³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.09.1965, p. 14.

⁷⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 04.10.1965, p. 15.

⁷⁵ “Construcció pintors i mariners”. Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.

⁷⁶ METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto Benéfico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11-12 pdf.

Figura 9.2. La banda de l'AMR en l'època del mestre Joaquín Amela l'any 1958. Cedida per Joaquín Miguel Balañá.

En aquesta fotografia hi ha vint-i-nou músics i el director, per tant vuit músics més que els que apareixien en l'acta del 27 d'octubre de 1958 i un més dels que el mestre Joaquín Amela havia fet constar en el seu quadre sobre l'evolució de la banda:

“Año	Plazas	Bajas	Altas
1959	27	1	--
1960	23	5	1
1961	33	1	11
1962	35	1	3
1963	36	1	2
1964	29	9	2
1965	21	9	1
1966	19	2	-- ” ⁷⁷

⁷⁷ AMELA, Joaquín. “Hasta Luego...” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

Les baixes i altes que es mostren cada any s'han de descomptar de les places de l'any anterior per a que doni les places de l'any actual. Així per exemple als vint-i-set músics de l'any 1959 se li han de restar les cinc baixes de l'any següent i sumar-li l'alta, amb la qual cosa quedarien vint-i-tres músics l'any 1960. Es pot observar com l'any 1959, mesos després de l'arribada del mestre a la ciutat, la banda contava amb una plantilla de vint-i-set músics. Després d'un lleu descens l'any 1960, fins quedar en vint-i-tres músics, la plantilla va anar augmentant durant els tres següents anys fins al punt àlgid de trenta-sis músics l'any 1963. A partir d'aquí va anar descendint fins a l'any 1966. L'any 1964 hi havia set músics menys que l'any anterior, i l'any 1965 va haver vuit músics menys que el 1964. Finalment l'any 1966 la banda encara va perdre dos músics més i es va quedar amb dinou.

Tot i que sovint són diverses les causes perquè es doni una determinada situació, molts músics comentaven l'excessiva disciplina que el mestre exigia dels músics sobretot quan a assistència i puntualitat en assajos i actuacions, fet que aquests no consideraven adequat tenint en compte que era una banda amateur, per bé que rebien petites remuneracions per la seva tasca. També va ser l'època en que s'havia deixat de fer ball, es va canviar de local social i va començar la sala de festes d'El Rincón.

Es van fer diverses proves per intentar incentivar l'assistència i participació dels músics. Així Agustí Ferré explicava que va haver una època que es cobrava per anar a assajar. Es cobrava cada mes, però cada absència a l'assaig anava descomptant. Calculaven que si durant el mes no s'anava a cap assaig el sou es quedés a zero. També va haver una temporada en què la quantitat no cobrada pels músics s'acumulava i es repartia entre els que no havien fet cap falta. Això no va estar sempre, però eren coses que anaven fent⁷⁸. Un procediment similar apareixia en la revista *Rápita* del mes de desembre de 1961, en què s'explicava que l'àpat que es va realitzar després del concert amb entrepans, etc., s'havia sufragat amb el fons comú de l'import de les multes que els músics havien de pagar quan faltaven als assajos o les actuacions⁷⁹.

En la fotografia anterior es pot veure que els músics van vestits amb pantaló i corbata fosca- de fet era blau marí- i camisa blanca, que molts d'ells portaven arromangada. Aquest, encara és fonamentalment l'uniforme d'estiu que es té en l'actualitat. Tot i això, quan la banda assistia a un acte de caràcter formal, tot i ser estiu, s'utilitzava americana. Prova d'això és la fotografia que apareix a l'apartat de festes majors, on es veu la banda al camp de futbol amb americana, mentre

⁷⁸ Entrevista a Agustí Ferré Cruelles, 31.07.2008.

⁷⁹ "Per la font es diu", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 7 pdf.

que al darrera tothom va amb màniga curta. És per aquesta raó que es va decidir fer un uniforme d'estiu, en què es canviava l'americana i corbata blau marí i la camisa blanca per una camisa fosca, d'un gris blavós i una corbata blanc trencat. A més s'incorporava una gorra de plat. La Figura 9.3 correspon al dia en què es va estrenar aquest nou uniforme, el 26 de juliol de 1959, en el partit de futbol que va jugar l'equip local La Rapitenca contra el d'Alcanar. El músic que apareix en primer pla és Joaquín Miguel Balañá.

Figura 9.3. El nou uniforme d'estiu de la banda de l'AMR l'any 1959. Cedida per Joaquín Miguel Balañá.

En l'acta del 27 d'octubre de 1959 es parla de les gestions realitzades per a aconseguir una subvenció per als uniformes dels músics en la Comisión pro fomento y defensa-intereses Ciudad, donat que els fons que s'esperava destinar eren els dels possibles beneficis de l'organització dels balls de festes majors i aquests van ser negatius. La Comisión pro fomento y defensa-intereses Ciudad va donar 18.967,85 pessetes i amb això es va poder sufragar les despeses d'adquisició dels uniformes que s'havien adquirit recentment⁸⁰. La Figura 9.4 reproduïx una fotografia on es veu la banda amb aquest uniforme acompanyat d'un policia municipal. De nou hi ha músics que porten la camisa arromangada.

Figura 9.4. Cercavila de la banda de l'AMR amb el nou uniforme d'estiu. Font: AMSCR.

El 15 de març de 1965 es va decidir proposar a l'Alcalde la confecció de nous uniformes⁸¹ i el 20 de setembre de 1965 es va acordar dirigir un escrit a l'Ajuntament agraint el donatiu per a la banda de música de l'entitat de vint-i-cinc uniformes nous⁸². Els nous uniformes eren de nou amb pantaló, corbata i americana blau marí i camisa blanca.

⁸⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.09.1959, p. 8.

⁸¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 15.03.1965, p. 13.

⁸² *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.09.1965, p. 14.

9.6.- L'escola de música

Com s'explicava quan es parlava de les condicions laborals del mestre Amela, aquest en principi s'havia de fer càrrec entre d'altres coses de la formació dels educands. Així el mestre va començar a fer classe als alumnes de l'entitat. Cal dir que l'Ajuntament va continuar fent el pagament de 100 pessetes a l'entitat per aquest concepte durant tota l'època del mestre Amela⁸³.

Els llibres de solfeig que utilitzaven eren el *Solfeo de los solfeos* i el *Laz*, per bé que no tots recorden que els fessin en aquest ordre. Depenent de l'alumne l'instrument s'introduïa en un moment o un altre. Agustí Ferré calculava entre un i tres anys el temps que es podia estar fent solfeig, depenent de l'alumne. Ell recordava que quan passaven al segon llibre era quan començaven amb l'instrument i quan anaven per la meitat del segon llibre passaven a la banda. Joan Noll recordava que després de fer tres mesos solfeig ja va començar amb l'instrument, tot i que va fer solfeig durant un any i mig.

Agustí Ferré explicava que el llibre per als alumnes que estudiaven clarinet era el mètode *Klosé*. Si algú volia tocar el clarinet, només li ensenyaven una clau. Si un havia de tocar el trombó o el baix, només li ensenyaven la de fa. Recordava que generalment quan agafaven l'instrument gairebé ja deixaven de fer solfeig, perquè anaven a treballar. Tot i que, com molts nois quan arribaven a la banda, A. Ferré volia tocar la trompeta, el mestre Amela li va dir que agafés el clarinet, que tenia un so molt bonic. Va començar amb el requint que un altre músic, Ferrando tocava a la banda. Quan acabava l'assaig aquest músic el deixava a l'entitat i A. Ferré se l'enduïa cap a casa. Els dies que havia assaig, l'havia de deixar allí per a què l'altre músic pogués tocar a l'assaig. Més endavant A. Ferré va agafar el clarinet⁸⁴.

Ramon Cruelles recordava que el mestre Amela va fer bona tasca. Respecte a la banda va ampliar el repertori i ja no tocaven només pasdobles. Als alumnes amb més interès els donava classes extra a casa d'ell i els feia sentir música. R. Cruelles recordava que els va posar Peer Gynt i els explicava el que anava passant. Ell considerava que era un mestre que els feia viure la música, tot i que afegia que tenia les seves manies, i explica l'anècdota que era hivern i els feia anar a buscar sansa-combustible per a l'estufa- i havien de cridar als bombers perquè s'omplia tot de fum⁸⁵. En el seu cas

⁸³ AMSCR, *Llibre de Caixa*, 1958-1966.

⁸⁴ Entrevista a Agustí Ferré Cruelles, 31.07.2008.

⁸⁵ Entrevista a Ramon Cruelles Antó.

va fer solfeig aproximadament un any i després va agafar l'instrument. Després tan aviat es va poder, va entrar a la banda però ell calculava que des de que va començar va trigar uns dos anys. Recordava que a l'escola de música també feien exàmens⁸⁶.

Per a les classes de solfeig anaven plegats tots els educands, que eren sis o set, i estava el mestre Amela que els donava la lliçó. Quan feien classes d'instrument el mestre tocava el piano i l'alumne que en aquell moment estava fent classe tocava el seu instrument⁸⁷. En la sala on donaven classes hi havia un escenari on feia classe un dels alumnes mentre la resta esperava a baix asseguts amb cadires.

Joan Noll recordava que sortien d'escola a les 17.00 h i estudiaven música de 19.00 h a 21.00 h. A les 19.00 començaven solfeig. Fins i tot recordava classes d'instrument a l'estiu. Ho justificava tenint en compte com era la vida laboral en aquella època. Es treballava fins els dissabte i posteriorment es va fer festa el dissabte per la tarda. A l'estiu no hi havia vacances com en l'actualitat. Potser el col·legi sí que es tancava a l'estiu però l'agrupació no es tancava⁸⁸.

Als alumnes que més van destacar el mestre Amela els va preguntar si volien anar al conservatori i majoritàriament van dir que sí. Així hi van anar al conservatori Joan Noll, Juan Miguel Ramon i Juan José Bordes. Cal dir que Juan José Bordes havia estudiat amb Sixto Mir, però en veure el seu interès el mestre Amela també el va portar a examinar-se a Tarragona on va examinar-se dels quatre cursos de solfeig i potser un any d'harmonia. Quan Juan José Bordes va haver de traslladar-se a Barcelona, va marxar amb una beca per poder estudiar al Liceu, beca que no va poder aprofitar perquè en arribar a Barcelona es va haver de posar a treballar. Anys després va traspassar l'expedient a Barcelona, i va seguir durant uns anys els seus estudis musicals al Conservatori Municipal de la capital on va fer quatre o cinc cursos de clarinet, va acabar l'harmonia i va fer contrapunt⁸⁹.

Joan Noll explicava que tot i que va fer solfeig durant un any o any i mig com que va voler anar al conservatori, va haver d'estudiar també harmonia, història de la música i composició. En l'examen de composició havien de desenvolupar una melodia en clau de sol i una en clau de fa a partir d'un material donat⁹⁰.

⁸⁶ Entrevista a Ramon Cruelles Antó.

⁸⁷ Entrevista a Agustí Ferré Cruelles, 31.07.2008.

⁸⁸ Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.

⁸⁹ Entrevista a Juan José Bordes Pablo, 12.09.2008.

⁹⁰ Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.

A Tortosa encara no hi havia conservatori així que s'havien de desplaçar al Conservatori de Tarragona. El mestre Amela, que treballava com s'ha explicat en l'apartat "Apunts biogràfics" com a professor en l'esmentat conservatori, era un dels membres del jurat dels que examinava a tots els alumnes de la província de Tarragona. Agafaven l'autobús⁹¹, a les 7.00 h del matí per arribar a les 11.00 h a Tarragona i a les 12.00 h tenien l'examen. S'examinaven i tornaven⁹².

Joan Noll recordava que l'examen al conservatori de Tarragona era gratuït, però s'havien de pagar els viatges, un luxe que no tothom es podia permetre. A ell l'acompanyava a examinar-se el seu avi i li pagava els viatges. Com altres músics de l'època feia la reflexió que si haguessin estudiat a l'època actual creu que haguessin donat molt més, perquè ells van haver d'aprendre per ells mateixos molts dels secrets de l'instrument⁹³. Joan Noll va fer quatre cursos al conservatori de Tarragona i va obtenir el professorat de solfeig amb quinze anys. Llavors havia de començar clarinet però en aquells moments la seva família no podia adquirir un clarinet en condicions i va deixar d'examinar-se. A la banda li deixaven un clarinet que era una mescla de tres clarinets que funcionava per a la banda però no per continuar els seus estudis⁹⁴. Juan Miguel Ramon també recordava haver començat amb un clarinet a peces. El mestre Amela li va dir que havia de tocar el clarinet per la seva fisonomia i així va ser. Després va tocar el requint i de nou el clarinet. Juan Miguel va començar sobre els deu anys i al cap d'un parell o tres d'anys va sortir a la banda. Ell va fer tres anys de solfeig, examinant-se una vegada a l'any a Tarragona. Després va continuar fent solfeig però sense examinar-se a Tarragona. Recordava que hi havien quatre o cinc cursos de solfeig i que ell va aprendre a solfejar en les set claus. Des que va començar a fer solfeig fins que van agafar l'instrument van passar un parell d'anys. L'instrument el donaven com a premi quan ja sabies prou solfeig⁹⁵.

Tot i això, el setembre de l'any 1965 s'acorda nombrar com a auxiliar del director, per a l'acadèmia, al músic de segona, Joan Noll Miguel amb la gratificació mensual de 50 pessetes⁹⁶. Això va ser degut a l'aparició de El Rincón, local on el mestre Amela va començar a tocar juntament amb altres músics, ja que segons explicava Joan Noll a les 18.00h era l'hora que el mestre Amela i la resta de

⁹¹ Tot i que en algun moment també es parla de viatges en tren (Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.)

⁹² Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibid*.

⁹⁵ Entrevista a Joan Miguel Ramon Subirats, 05.08.2008.

⁹⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.09.1965, p. 14.

músics anaven a assajar amb els artistes,⁹⁷ quan no hi havia actuació en aquella hora. Joan Noll tenia llavors quinze anys i el mestre li va preguntar si volia fer les classes de solfeig, cosa que ell va acceptar. Va estar aproximadament un any tot i que finalment ho va deixar perquè els seus pares consideraven que no l'estaven remunerant com calia. Ell treballava de pintor fins a les 18.00 h i quan plegava es canviava i anava a fer classes. Si feia tard perquè la feina s'havia allargat, l'anaven a buscar a casa⁹⁸. Juan Miguel Ramon recordava haver estat una temporada ensenyant solfeig, mentre que l'instrument el feia sempre el director⁹⁹.

9.7.- Tipus d'actuacions de la banda

Tal i com ja s'ha comentat, l'època del mestre Amela coincideix aproximadament amb la creació de la revista *Ràpita*¹⁰⁰, per la qual cosa es pot seguir i documentar els canvis que es van anar donant respecte el tipus d'actuacions que la banda feia, així com el nombre de concerts i el tipus de repertori de la banda. Tot i això s'ha de tenir clar que el fet de què hi hagi més informació o no a la revista també té a veure amb els col·laboradors d'aquesta o l'interès que l'entitat posi en la difusió dels actes en els quals participa. Per exemple l'any 1965 a l'AMR s'acorda la conveniència de fer servir els mitjans locals per fer propaganda de l'entitat¹⁰¹.

De manera general la banda realitzava cercaviles i concerts. Quan les cercaviles eren a primera hora del matí s'anomenaven dianes i es produïen principalment a festes majors. Els concerts tant es podien realitzar dintre de festes majors, com en les festes de commemoracions de l'època o per la festivitat de Santa Cecília. A més també hi havia concerts extraordinaris.

Per tal de mostrar l'evolució de les diferents actuacions que apareixen a la revista *Ràpita*, es dividirà aquest apartat en seccions, ordenant-ho bàsicament per la data de l'any de les actuacions: cavalcada de reis, participació en actes religiosos, festes majors, commemoracions de l'època, rebuda d'autoritats i altres concerts.

⁹⁷ Entrevista a Joan Noll Miguel, 31.07.2008.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Entrevista a Joan Miguel Ramon Subirats, 05.08.2008.

¹⁰⁰ Ja s'ha comentat en altres apartats que la revista *Ràpita* va treure el seu primer número el juliol de l'any 1959.

¹⁰¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.03.1965, p. 13.

9.7.1.- La cavalcada de Reis

En l'època de Sixto Mir ja s'havia fet referència a la participació de la banda per la cavalcada de reis. Tot i això no hi havia cap testimoni gràfic d'aquest fet. La cavalcada de reis de l'any 1960 és la primera de la qual se'n troba una crònica. És interessant no tan sols pel fet que apareix una referència a la banda de música, sinó també perquè l'arribada de Ses Majestats es produïa d'una manera diferent a la que estan acostumades les noves generacions.

Així Ses Majestats arribaven a cavall, per la carretera N-340, quan aquesta encara passava per dins de la localitat, acompanyats dels seus patges i servents. Al darrere anaven gran multitud de camions -vint l'any 1960¹⁰²- amb els regals. En la crònica de l'any 1960 diu que els reis van adorar al nen Jesús i van saludar al rector de la parròquia, a l'alcalde i a les autoritats, però no s'especifica on es va produir l'adoració¹⁰³. A partir de l'any 1961 i fins l'any 1966, darrer any de l'època del mestre Amela, l'adoració va tenir lloc a l'Ajuntament, lloc on les autoritats esperaven a Ses Majestats. La banda esperava a Ses Majestats a l'entrada de la localitat i des d'allí els acompanyava en el seu recorregut per la localitat¹⁰⁴.

Hi ha dos fets recurrents que apareixen reflectits en les cròniques de l'època entre els anys 1961 i 1964. En primer lloc que la cavalcada era organitzada¹⁰⁵ pel Frente de Juventudes de la localitat. El

¹⁰² CIVIS. "Panorama del mes. Dia de reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 5.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ "Actividades de la Organización Juvenil Española. Cabalgata de reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 20, febrer 1961, p. 26 pdf;

"Cabalgata de Reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 3 pdf;

CIVIS. "Panorama del mes. Cabalgata de Reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 44, febrer 1963, p. 17 pdf;

CIVIS. "Panorama del mes. Cabalgata de Reyes Magos", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 56, febrer 1964, p. 3 pdf;

"Frente de Juventudes. Cabalgata de Reyes" dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 56, febrer 1964, p. 5 pdf;

CIVIS. "Panorama del mes. Día de Reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 68, febrer 1965, p. 20-21 pdf;

CIVIS. "Panorama del mes. La festividad de los Reyes Magos", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 5-6 pdf.

¹⁰⁵ Dependent de l'any també es parla de patrocini. L'any 1961 s'especifica que la Cavalcada la patrocinava la Jefatura Local del Movimiento i era organitzada per la O.J.E. Frente de Juventudes. ("Actividades de la Organización Juvenil Española. Cabalgata de reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 20, febrer 1961, p. 26 pdf).

L'any 1962 diu que el Frente de Juventudes va organitzar i dur a terme la cavalcada i que els interessants en rebre presents (lot de joguines més bossa de caramels) s'havien d'inscriure. ("Cabalgata de Reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 3 pdf).

L'any 1963 es parla únicament d'organització de la cavalcada per part d'aquesta organització. (CIVIS. "Panorama del mes. Cabalgata de Reyes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 44, febrer 1963, p. 17 pdf).

L'any 1964 es parla d'organització de la cavalcada per part d'aquesta organització i que aquest obsequiava als nens necessitats mentre els familiars de la resta, si ho desitjaven, havien de fer arribar els presents que volien que lliuressin ("Frente de Juventudes. Cabalgata de Reyes" dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 56, febrer 1964, p. 5 pdf).

segon fet era que, després de l'adoració del nen Jesús i fer el recorregut pertinent, es dirigien al local de l'AMR on es repartien regals als nens¹⁰⁶.

L'any 1965 no s'esmenta qui es va fer càrrec de l'organització de l'acte ni que els joguines es lliuressin des del local de l'AMR. La crònica explica que des de l'ajuntament els patges van desplegar-se per la localitat per fer el lliurament. Cal recordar que el mes de març de 1965 l'entitat va canviar de local social i es va traslladar al carrer Sant Tomàs número 32 bis¹⁰⁷, de dimensions més reduïdes i és probablement aquesta la causa de que es deixés d'anar al seu local. Per últim l'any 1966 tampoc es parla dels organitzadors de l'acte i s'esmenta com el lloc on es va fer el lliurament de joguines va ser el Saló del Suís.

L'any 1966 els Reis Mags van arribar per mar per primera vegada¹⁰⁸. Com de costum van arribar a la localitat cap a les 20.00 h. Els autoritats locals van acudir al port per rebre'ls i la banda de música, partint de l'ajuntament va fer el recorregut fins el port. Quan van desembarcar es va organitzar una comitiva i es van dirigir cap a l'ajuntament on van adorar al nen Jesús. Després es van dirigir al saló Suís per fer la distribució de les joguines als nens¹⁰⁹.

9.7.2.- Actes religiosos

9.7.2.1.- Sant Antoni Abad

En només una de les referències a la festivitat de Sant Antoni d'aquesta època s'esmenta la banda. És en l'any 1963 quan el cronista comenta que es una festa que conserva antigues tradicions i fa recordar la seva infantesa quan eren nens, quan estaven entre la gent, banda de música i cavalleries i miraven els pollastres i conills¹¹⁰. La majoria dels músics de l'època no recorden que la banda participés en aquesta festa en l'època del mestre Amela, tot i que n'hi ha un que afirma que encara

¹⁰⁶ L'any 1962 diu que en el recorregut es van repartir regals també.

¹⁰⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 05.03.1965.

¹⁰⁸ A l'article parla de novetat però no diu si s'havia fet amb anterioritat. Des de l'inici de la Revista Rápita no se n'havia trobat cap testimoni de que en algun moment hagués estat així. A més, les condicions del port en èpoques anteriors no feien recomanable aquesta opció.

¹⁰⁹ CIVIS. "Panorama del mes. La festividad de los Reyes Magos", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 5-6 pdf.

¹¹⁰ CIVIS. "Panorama del mes. San Antonio Abad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 44, febrer 1963, p. 17 pdf.

van sortir durant tota aquesta època i un altre que només va ser en alguna ocasió. Sigui com sigui no hi ha cap testimoni escrit, a part de l'esmentat que ho avalu¹¹¹.

L'any 1960 apareix una crònica¹¹² sobre la diada de Sant Antoni, en la qual es fa referència al so de la “gaita” i no apareix la banda¹¹³. Els anys 1961 i 1962 no apareix informació de la música que acompanyava la festivitat, però l'any 1961 apareix un diàleg relatant un dia de Sant Antoni que representa que es de temps passats en que es parla de la dolçaina¹¹⁴.

L'any 1963 apareixia la referència esmentada sobre la presència de la banda en la infantesa del cronista: “Es ésta una fiesta que conserva antiguas tradiciones y rememora lo que tanto nos encantaba cuando niños, en que, mezclados entre la gente, banda de música y caballerías, mirábamos los pollos y conejos que, colgados en lo alto de una percha, con un penacho de flores o cintas de colores, pugnaban por recobrar su libertad”¹¹⁵. Aquest any s'esmenta que qui organitzava la festivitat de Sant Antoni Abad era la “Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos y el Gremio Local de Transportes, Sección Tracción Sangre”¹¹⁶ per la qual cosa és probable que depenent dels diners disponibles contractés la dolçaina o la banda.

En la crònica sobre les festes de Sant Antoni Abad dels anys 1964¹¹⁷ i 1965¹¹⁸ no hi ha cap referència a la banda ni a la dolçaina. Aquests dos anys es va celebrar un acte d'homenatge a la vellesa dels agricultors de la tercera edat dins dels dies que es va celebrar la festivitat, tot i que l'any 1966 es va decidir passar aquest homenatge a un dia de festes majors¹¹⁹.

¹¹¹ La festivitat de Sant Antoni ha generat gran quantitat d'articles i estudis antropològics al país sobre la gran extensió que el culte a Sant Antoni va tenir.

¹¹² “Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 10.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ “19... Fiestas de San Antonio. Diálogos Rápitanes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 20, febrer 1961, p. 27-28 pdf

CIVIS. “Panorama del mes. San Antonio Abad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 4 pdf.

¹¹⁵ CIVIS. “Panorama del mes. San Antonio Abad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 44, febrer 1963, p. 17 pdf.

¹¹⁶ L'any 1966 es parla de “Hermandad sindical de labradores y ganaderos” a la notícia. (CIVIS. “Panorama del mes. Hermandad sindical de labradores y ganaderos”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 28 pdf.)

¹¹⁷ CIVIS. “Panorama del mes. Festividad de San Antonio Abad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 56, febrer 1964, p. 3-4 pdf.

¹¹⁸ CIVIS. “Panorama del mes. San Antonio Abad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 68, febrer 1965, p. 21 pdf.

¹¹⁹ CIVIS. “Panorama del mes. Hermandad sindical de labradores y ganaderos”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 28 pdf.

9.7.2.2.- Setmana Santa

Durant tota l'època del mestre Amela la banda va participar en la Setmana Santa de la localitat. Els actes en què la banda intervenia eren la processó del Sant Enterrament el Divendres Sant, que se celebra a la nit, i en la processó de l'Encontre el dia de Pasqua de Resurrecció, que es feia al matí. Tot i això durant uns anys la banda també va anar a la processó de l'Encontre que se celebrava al Poble Nou del Delta -en aquell moment anomenat Villafranco del Delta- ja que entre el 30 d'abril de 1957 i el 17 de novembre 1969 aquesta població va pertànyer a Sant Carles de la Ràpita¹²⁰. Paco Moya i Miguel Rovira recordaven que els esperava un autocar davant l'ajuntament i quan s'acabava l'Encontre a la localitat es desplaçaven al Poble Nou del Delta¹²¹. Per festes majors membres de l'orquestra Siboneys s'hi desplaçaven per amenitzar les festes¹²².

Dintre la crònica de celebracions de Setmana Santa de l'any 1960, no hi ha informació sobre l'actuació de la banda a la localitat, però sí que apareix informació sobre l'assistència de la banda¹²³ a la processó del diumenge de Pasqua que es feia al Poble Nou del Delta en prova que és un mateix municipi¹²⁴: “en prueba de los estrechos lazos que nos unen como formando parte de una misma municipalidad”¹²⁵.

En la crònica de la Setmana Santa de l'any 1962 es fa referència a l'actuació de la banda durant la processó del “Santo Entierro”¹²⁶ que s'emmarcava dintre dels actes del Dijous i Divendres Sant. Per Setmana Santa de 1964 no s'esmenta a la banda de música en cap dels actes, però sí que es diu que el Diumenge de Resurrecció, després de que se li tragués el mantell a la Verge, va sonar l'himne nacional la processó va tornar al temple¹²⁷. No hi ha referència a la banda dintre la crònica de Setmana Santa de l'any 1965¹²⁸ i no va haver crònica de Setmana Santa de 1966.

¹²⁰ VIQUIPÈDIA. El Poblenu del Delta [en línia]. < https://ca.wikipedia.org/wiki/El_Poblenu_del_Delta > [consulta 17.06.2015].

¹²¹ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 2006.

¹²² Entrevista a Manolo Quintó Puigcerver, 30.07.2014.

¹²³ També hi van assistir les autoritats. CIVIS. “Panorama del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 11, maig 1960, p. 11.

¹²⁴ En aquell temps s'anomenava Villafranco del Delta i era un nucli de població que pertanyia a Sant Carles de la Ràpita.

¹²⁵ VERGE, José M^a. “De Villafranco del Delta”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 11, maig 1960, p. 13.

¹²⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Semana Santa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 35, maig 1962, p. 15 pdf.

¹²⁷ CIVIS. “Panorama del mes.Semana Santa y Pascua de Resurrección ”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 59, maig 1964, p. 5 pdf.

¹²⁸ CIVIS. “Panorama del mes. Semana Santa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 71, maig 1965, p. 4 pdf.

9.7.2.3.- Corpus

Una altra de les actuacions on la banda ha participat tradicionalment és en la processó del Corpus de la localitat. Respecte l'època del mestre Amela se'n troben referències de la seva participació en les cròniques sobre aquesta festivitat aparegudes durant els anys 1961, 1963 i 1964. L'any 1961 hi ha notícia de la participació de la banda de música a la processó del corpus¹²⁹. Com a informació històrica es destaca que en aquesta crònica apareixen els carrers on es van aixecar altars: “Generalísimo, San Isidro, Plaza España, calle de San Francisco, Obispo Aznar, Plaza de Carlos III”¹³⁰.

En la crònica sobre Corpus de l'any 1963 apareix de nou la participació la banda en la processó. Aquesta es va realitzar a les 18.00 h i va tenir una durada de dues hores. Hi havia llargues fileres de fidels acompanyant al Santíssim, que sortint del temple va passar per diferents carrers: “Gorría, Generalísimo, San Isidro, Gobernador Labadie, Plazas San Francisco, San Pedro y San Rafael, Obispo Aznar, Santa Eulalia, San Miguel, Plaza España y Carlos III, con los tradicionales altares en el recorrido”¹³¹. També hi havia els nens i les nenes de primera comunió, fet que la crònica qualifica com a nota simpàtica de la processó, i la banda de música que tancava la processó darrera de les autoritats¹³².

L'any 1964 hi ha una nova referència de la participació de la banda en la processó de Corpus. Es diu que la banda dirigida pel mestre Amela va prendre part en els actes religiosos, però no s'especifica en quin d'ells ja que havia hagut la missa solemne a les 8.00 h i processó a les 18.00 h¹³³. D'entrada seria més propi que hagués participat en la processó, però el fet que s'utilitzés el plural també podria indicar que hagués participat en tots dos. No hi ha referència a la banda a la crònica de Corpus de l'any 1965¹³⁴, on com a nota curiosa hi ha un escurçament considerable del recorregut que s'havia fet anys anteriors. Només va passar per la Plaça Carles III i Plaça d'Espanya- actualment Plaça del Cóc¹³⁵.

¹²⁹ CIVIS. “Panorama del mes. La festividad del Corpus”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 2 pdf.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ CIVIS. “Panorama del mes. La festividad del Corpus”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50, juliol 1963, p. 15 pdf. Li correspondria el núm. 49 però va haver una errada. El mes següent és el 50 B.

¹³² CIVIS. “Panorama del mes. La festividad del Corpus”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50, juliol 1963, p. 15 pdf.

¹³³ CIVIS. “Panorama del mes. Festividad del corpus”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 5 pdf.

¹³⁴ CIVIS. “Panorama del mes. La festividad del Corpus”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 73, juliol 1965, p. 32 pdf.

¹³⁵ *Ibidem*.

9.7.2.4.- Festes marineres: Sant Pere i Verge del Carme

Durant l'època del mestre Amela la banda va seguir participant en les processons en motiu de Sant Pere i de la Verge del Carme. No cada any apareixia una crònica sobre Sant Pere a la revista *Rápita*. De fet en aquest període en van aparèixer dues, en una de les quals es feia referència a la banda i en l'altra, no. En la crònica de la revista *Rápita* de l'any 1963 s'esmentava la participació de la banda en la processó de Sant Pere, que va passar pels carrers “del Carmen, San Francisco y Plazas”¹³⁶. Després la processó va retornar al local social de la Confraria Sant Pere, al Pou de les Figueretes, mentre que els pescadors més grans portaven ciris. És al final d'aquesta explicació que es diu que va actuar la banda de l'AMR, per la qual cosa s'entén que va participar en la processó. En canvi en l'any 1965 no hi ha referència a la banda a la crònica de festes de Sant Pere¹³⁷, cosa que no vol dir que no hi participés.

També en les festes en honor a la Mare de Déu del Carme ha estat costum i tradició que la banda de l'AMR hi tingués presència. En els programes de Festes del Carme dels anys 1962¹³⁸, 1963, 1964 i 1965 se n'anunciava la seva participació. Tal i com recorden els músics, la banda sempre ha participat en la processó que es feia des de la Confraria fins el lloc on es realitzés la missa i en la processó de tornada. Tot i això en els programes no sempre està tant clar en quina part de les celebracions participava. L'any 1962 les festes van tenir una durada de tres dies, del 14 al 17 de juliol. La banda s'anunciava el dia 16 a les 9.30 h, on tenia lloc la trobada dels participants en els actes del “XXIII Homenaje a la Vejez del Marino” que es farien a les 10.00 h. En aquella hora es celebraria una processó des de l'altar de la Verge pels carrers del barri pescador. A continuació s'anunciava un ofici solemne i la processó de retorn:

“Día 16.- A las 9'30 horas: Reunión de Autoridades, invitados y ancianos pescadores, viudas y rederas ancianas en el local social de la Cofradía de Pescadores y a continuación celebración de los actos del XXIII Homenaje a la Vejez del Marino según programa local de la Obra de los Homenajes a la Vejez. Banda Agrupación Musical.

¹³⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Festividad de San Pedro”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50, juliol 1963, p. 16 pdf.

¹³⁷ CIVIS. “Panorama del mes. La festividad de San Pedro”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 73, juliol 1965, p. 33 pdf.

¹³⁸ Cofradía de Pescadores «Virgen del Carmen». “Programa de festejos que celebrará la Cofradía de Pescadores «Virgen del Carmen», en honor de Nuestra Señora, durante los días 14 al 17 de julio, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 14 pdf.

A las 10 horas: Solemne procesión desde el altar de Nuestra Señora por las calles del barrio pescador. Seguidamente oficio solemne en honor de Nuestra Señora con asistencia de las dignísimas Autoridades y las ancianas y ancianos que toman parte en el XXIII Homenaje a la Vejez del Marino. A continuación procesión de retorno.

A las 19 y a las 23 horas: Baile popular en la pista “Vista Alegre”.¹³⁹

L'orquestra JABAM va amenitzar el ball popular realitzat a la pista “Vista Alegre” el dia 14 a les 23.00 h i el dia 15 a les 19.00 h i a les 23.00 hores. El dia 16 hi ha ball a les mateixes hores que el dia 15 però no s'especifica quina orquestra els amenitzarà¹⁴⁰. En una crònica del mes posterior expliquen que les orquestres que van amenitzar els balls van ser els conjunts JABAM, local, i l'orquestra Portolés, de Castelló¹⁴¹.

Respecte les festes del Carme de l'any 1963 en la crònica dels actes, s'esmenta la banda però no dintre de la processó sinó al final de l'explicació de la processó i de l'acte del “XXIV Homenaje a la Vejez del Marino”¹⁴²: “Los días 17 y 18 continuaron los festejos amenizados por la Banda de la Agrupación Musical Rapitense y dos renombradas orquestas”¹⁴³. Amb el que es diu sembla que la banda ja havia actuat en algun dels actes anteriors, però no s'ha trobat més informació hemerogràfica d'aquest any que ho matisi.

L'any 1964 la confraria de pescadors va preparar com cada any festejos en honor a la Verge del Carme i la banda apareix citada, però sense atribuir-li cap esdeveniment especial¹⁴⁴. Es van celebrar actes del dia 15 de juliol fins el dia 18, i la banda s'esmenta dintre dels actes del dia 16 de juliol, a les 9.30 h. En aquella hora tindria lloc la trobada al local de la confraria de les autoritats, invitats i gent gran amb els seus acompanyants i seguidament es faria la processó i el Sant Ofici. Sense enumerar-los diu que també es faran els altres actes assenyalats al programa del “Patronato Local de

¹³⁹ “Programa de festejos que celebrará la Cofradía de Pescadores «Virgen del Carmen», en honor de Nuestra Señora, durante los días 14 al 17 de julio, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 14 pdf.

¹⁴⁰ El dia 15 diu “Igual que el día anterior”. “Programa de festejos que celebrará la Cofradía de Pescadores «Virgen del Carmen», en honor de Nuestra Señora, durante los días 14 al 17 de julio, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 14 pdf.

¹⁴¹ CIVIS. “Panorama del mes. Festividad de Nuestra Señora la Virgen del Carmen y XXIII homenaje a la vejez del marino”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 14-15 pdf.

¹⁴² “Cofradía Sindical de Pescadores Virgen del Carmen”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50 B, agost 1963, p. 12-16 pdf.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ “Programa de festejos que patrocina la Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen», de San Carlos de la Rápita, para los días 15 al 18 de julio de 1964”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 4 pdf.

la Obra de los Homenajes a la Vejez” i a continuació s'afegeix el nom de la banda de l'AMR¹⁴⁵. En el programa del “Patronato” no figura el nom de la banda enlloc¹⁴⁶. Aquest és el fragment del programa de festejos de la Confraria del dia 16 de juliol, on sí que s'esmentava la banda:

“DIA 16.- A las 9'30 horas: Reunión de las Autoridades, invitados, ancianos y ancianas con sus acompañantes, en el local de la Cofradía, y seguidamente, procesión y Santo Oficio en honor de Nuestra Señora la Virgen del Carmen y demás actos señalados en el programa del Patronato Local de la Obra de los Homenajes a la Vejez.- Banda de la Agrupación Musical Rápense.

A las 18 y 23 horas: Bailes populares en la Pista Suizo por la Orquesta «Brasilía»¹⁴⁷

Aquest any no es contracta l'orquestra JABAM sinó les orquestres “Los Rebeldes” i “Brasilía”.

Al programa de festes de la Verge del Carme de l'any 1965 s'anuncia que l'acte del “XXVI Homenaje a la Vejez del Marino”, es desenvoluparà segons el programa del Patronat Local de l'Obra dels Homenatges a la Vellesa i que serà amenitzat per la banda de l'AMR de la localitat¹⁴⁸. En el programa específic del “XXVI Homenaje a la vejez del marino” no hi ha referència a la banda¹⁴⁹. Entre els actes d'aquest programa hi ha la reunió al local de la Confraria des del qual sortirà la comitiva, la processó i l'acte d'homenatge pròpiament dit. Per últim al dia següent es farà un solemne sufragi pels pescadors que havien perdut la vida durant l'any¹⁵⁰.

9.7.2.5.- Enterraments

A la revista *Rápita* de desembre de l'any 1959 apareix un fet desafortunat. Joaquín Arnau Mestre, un del músics de l'entitat, mor en un accident amb cinquanta-tres anys. La bandera de l'AMR i la seva junta directiva acompanyaven al fèretre, així com també ho va fer la bandera de la “Hermandad

¹⁴⁵ “Programa de festejos que patrocina la Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen», de San Carlos de la Rápita, para los días 15 al 18 de julio de 1964”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 4 pdf.

¹⁴⁶ “XXV Homenaje a la vejez del marino. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 27 pdf.

¹⁴⁷ “Programa de festejos que patrocina la Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen», de San Carlos de la Rápita, para los días 15 al 18 de julio de 1964”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 4 pdf.

¹⁴⁸ “Programa festejos Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen»”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 73, juliol 1965, p. 14 pdf.

¹⁴⁹ “Programa XXVI Homenaje a la vejez del marino” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 73, juliol 1965, p. 14 pdf.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

Sindical de Labradores” i els seus comandaments sindicals i associats.¹⁵¹. La ressenya que apareixia a la revista *Ràpita* assenyalava que la banda de música de l'Agrupació va acompanyar per darrera vegada al músic amb els acords d'una marxa fúnebre¹⁵².

9.7.2.6.- Actes religiosos extraordinaris

Durant l'època del mestre Amela es van donar un seguit d'actes religiosos extraordinaris en els quals va haver participació de la banda. Aquests van ser el IV Quinquenni del retorn de la Verge Santa Maria de la Ràpita a la localitat, l'arribada de la relíquia de Santa Teresa de Jesús i homenatge al rector de la parròquia mossèn Ramón Milián Ortí.

L'any 1961 van tenir lloc durant nou dies els actes de la celebració del IV Quinquenni del retorn de la Verge Santa Maria de la Ràpita a la localitat¹⁵³. A la crònica dels actes que es van celebrar es diu que després de la clausura del darrer acte del dia i mentre tornava al temple ho feia al so de la *Marcha Real* i per tant es deixa entreveure la presència de la banda: “Nuestra Patrona Santa María de la Rápita desfila entre la multitud que la aclama y a los acordes de la Marcha Real regresa a su templo y al pie del altar recibe nuevo homenaje de amor filial, mientras el coro entona la Salve, que todos los presentes cantan con emoción”¹⁵⁴.

Els dies 18, 19 i 20 d'abril de 1963 es van celebrar una sèrie d'actes en motiu de l'arribada a la població de la relíquia del braç incorrupte de Santa Teresa de Jesús. Els principals actes van ser: misses, processons, xerrades d'orientació per a joves, conferències per a mares de família d'una banda i per a senyors d'una altra, i recepció i comiat de la santa¹⁵⁵. En el programa s'anuncia que els actes de recepció i comiat de la Santa Relíquia seran amenitzats per la banda de l'AMR. La recepció va ser el dia 20 a les 11.00 h, metre que el comiat va ser el mateix dia a les 18.00 h¹⁵⁶. La banda va esperar al centre de la plaça d'Espanya, juntament amb les autoritats l'arribada de la relíquia des d'Amposta¹⁵⁷.

¹⁵¹ CIVIS. “Panorama del mes. Los accidentes en la carretera”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 6, desembre 1959, p. 5.

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ CIVIS. “Panorama del mes. Fiestas Quinquenales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 29, novembre 1961, p. 14-15 pdf.

¹⁵⁴ “San Carlos obsequia a su patrona”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 29, novembre 1961, p. 11-14 pdf.

¹⁵⁵ “Día de Júbilo ante la llegada del brazo incorrupto de Santa Teresa de Jesús, a nuestra Real Ciudad de San Carlos de la Rápita. Solemne triduo carmelitano-teresiano” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 46, abril 1963, p. 9-10 pdf.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ CIVIS. “Panorama del mes. Visita de la reliquia de Santa Teresa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 47, maig 1963, p. 8-9 pdf.

El 27 d'octubre de 1963 la banda de música va actuar en l'homenatge que la ciutat de Sant Carles de la Ràpita va retre al rector de la parròquia mossèn Ramón Milián Ortí en commemoració dels seus vint-i-cinc anys de tasca parroquial a la localitat¹⁵⁸. Les autoritats invitades es van congregar a l'ajuntament a les 11.30 h¹⁵⁹ i al cap de poc van arribar procedents de Tortosa el Sr. Vicari General i el Sr. Rector del Seminari. Precedint a la banda de música les autoritats es van traslladar a l'abadia¹⁶⁰, sent rebuts per mossèn Ramón¹⁶¹. Des d'allí es van traslladar al Temple parroquial on es va celebrar missa solemne. Es van organitzar més actes però és només en aquest punt que es fa referència a la banda.

9.7.3.- Les festes majors

Les referències que hi ha als programes de festes majors en relació a les actuacions de la banda són similars a les de l'època anterior. En la major part les referències a aquesta es componen de la cercavila del primer dia de festes a la tarda i dianes a les 7.00 h, per bé que hi ha anys que també s'esmenta la participació de la banda en algun festival folklòric o algun concert. Tot i això, tal i com recorden els músics, la banda estava present en pràcticament tots els actes que s'hi realitzaven, per la qual cosa, com ja havia passat en èpoques anteriors, s'entén que les referències que es fan en el programa de la banda són de les seves actuacions en solitari i no amenitzant altres actes. Un article que corrobora aquest testimoni apareixia a la revista *Ràpita* del mes d'agost de 1962 que portava per nom "Ecos Musicales". L'article feia referència a tots els esdeveniments que havia amenitzat la banda en el mes de juliol, les Festes de la Mare de Déu del Carme, les del 18 de juliol i les festes majors. Segons aquest article no es podia celebrar cap acte sense la intervenció de la banda i en feia una llista: dianes, cercaviles, processons, festa marítima, bous, futbol, focs artificials i concerts¹⁶².

¹⁵⁸ Al principi de l'article parla de "veinticinco años de la cura de almas" però més endavant es parla dels "veinticinco años de labor en la Parroquia). CIVIS. "Panorama del mes. Homenaje de la Ciudad de San Carlos de la Rápita, presidido por su Alcalde D. Enrique Landete, al Reverendo Cura Párroco Dr. D. Ramón Milián Ortí", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 53, novembre 1963, p. 10-12 pdf.

¹⁵⁹ L'article parla de "Casas Consistoriales". (CIVIS. "Panorama del mes. Homenaje de la Ciudad de San Carlos de la Rápita, presidido por su Alcalde D. Enrique Landete, al Reverendo Cura Párroco Dr. D. Ramón Milián Ortí", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 53, novembre 1963, p. 10-12 pdf.)

¹⁶⁰ Abadia: Rectoria o casa destinada a habitatge del rector de la parròquia (DIEC2- Abadia) Data consulta 18.07.2015.

¹⁶¹ CIVIS. "Panorama del mes. Homenaje de la Ciudad de San Carlos de la Rápita, presidido por su Alcalde D. Enrique Landete, al Reverendo Cura Párroco Dr. D. Ramón Milián Ortí", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 53, novembre 1963, p. 10-12 pdf.

¹⁶² METRÓNOMO. "Ecos musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

De nou hi ha una fotografia sobre la participació de la banda en el partit de futbol que es realitzava a festes¹⁶³. No s'esmenta l'any però era l'època del mestre Amela perquè aquest hi figura al capdavant de la banda. Tal i com es pot apreciar a la Figura 9.5, la banda porta l'antic uniforme amb americana i camisa blanca. Per tant, aquesta fotografia es deu correspondre amb l'any 1958, ja que l'any següent es va fer un nou uniforme d'estiu.

Figura 9.5. La banda de l'AMR en formació al camp de futbol municipal. Font: *Ràpita*, núm. 457, juliol 1997, p. 63.

La descripció detallada de la presència de la banda en els programes de festes o en les cròniques posteriors de la revista *Ràpita* comença amb el programa de festes de l'any 1958. Les festes majors de l'any 1958 va tenir lloc entre els dies 24 i 31 de juliol inclosos, tot i que en el programa s'hi inclou un concurs de pesca que va tenir lloc el dia 20 de juliol. El primer acte de la banda a festes va ser la cercavila del dia 24 a les 19.00 h. Els dies 25, 26, 27, 28, 29 i 30 a les 7.00 h la banda va realitzar una diana¹⁶⁴. En totes aquestes actuacions es fa referència a la Banda Municipal de Música.

¹⁶³ CARLES, Paco. "Talment com érem", dins *Ràpita*, núm. 457, juliol 1997, p. 63.

¹⁶⁴ "Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 31 de Julio dedicados a la Santísima Trinidad. Titular del a Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad", dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.

Com a novetat respecte anys anteriors va ser la col·laboració de la banda amb el Festival Folklòric que va tenir lloc a càrrec de la “Sección femenina” i les “Juventudes Femeninas” de la localitat¹⁶⁵. El festival consistia en la interpretació d'un seguit de balls. L'acte va tenir lloc el dissabte dia 26 a les 22.30 h a la plaça d'Espanya -actualment plaça del Cóc. Els balls, que el programa qualificava com a regionals eren els següents: “Sevillanes, Alma Llanera-Mejicano, Curro Vargas-Cordobés, Jota de San Carlos, Jota Castellana, Soy del Olló-Navarra, Jota de Teruel, La Torre, Jota de Múrcia, A lo alto y a lo bajo- Asturias, Ya cantan los majos-Castilla i Lo de la varita-León”¹⁶⁶. Aquest acte apareixia en un anunci a part dintre del programa i també dins de l'hora corresponent d'aquest. Mentre que, igual que en la cercavila del dia 24 i les dianes dels dies referits, en l'anunci de l'acte en el programa es parlava de Banda Municipal, en l'anunci individual apareixia el nom de “Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense”¹⁶⁷.

L'any 1958 encara es va fer dos festivals folklòrics més però amb grups de fora que es van portar els seus músics corresponents. Crida l'atenció que en el festival folklòric del dia 28 la “Sección Femenina de Tortosa” es portés com a acompanyament “gaita y tamboril”¹⁶⁸. En el programa de festes de l'any 1958 apareixia un anunci de cinema i revetlles tots els dies de festa major en les pistes a l'aire lliure, sense especificar quines eren¹⁶⁹. L'AMR va participar en l'organització del ball que es va celebrar a la pista Vista Alegre, ja que en el llibre de caixa de l'entitat i havia una entrada per la seva participació en els beneficis dels balls de festes d'aquesta pista¹⁷⁰.

En la primera revista *Rápita* que es va publicar, el juliol de l'any 1959, apareixia el programa de festes d'aquell any¹⁷¹. Les festes majors es van celebrar del dia 24 al 30 de juliol i s'anunciava que la banda faria una cercavila el dia 24 a les 19.00 h i dianes els dies 25, 26, 27, 28 i 29 a les 7.00 h. En

¹⁶⁵ Mentre que en l'anunci individual de l'acte surten aquests dos parts organitzant, en el programa general només es parla de la “Sección femenina” (“Festival Folklórico. Sábado, día 26, a las 10,30 noche”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial* i “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 31 de Julio dedicados a la Santísima Trinidad. Titular del a Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.)

¹⁶⁶ “Festival Folklórico. Sábado, día 26, a las 10,30 noche”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.

¹⁶⁷ “Festival Folklórico. Sábado, día 26, a las 10,30 noche”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial* i “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 31 de Julio dedicados a la Santísima Trinidad. Titular del a Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.

¹⁶⁸ “Festival Folklórico. Lunes, día 28, a las 10,30 de la noche”, dins *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.

¹⁶⁹ *San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1958. Programa Oficial*.

¹⁷⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, agost 1958.

¹⁷¹ “Fiestas Mayores de 1959. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 1, juliol 1959, p. 8-9.

la revista no apareixia cap anunci de ball a les pistes, però se'n té constància d'aquests mitjançant el llibre de caixa de l'AMR, ja que el mes d'octubre de 1959 en aquest llibre apareix com a despesa amb el concepte de pèrdues o liquidació del ball de festes majors¹⁷².

L'any 1960, a diferència de l'any anterior, les festes van començar el dia 23 de juliol i van acabar el 29 del mateix mes¹⁷³. La banda va fer una cercavila el dissabte 23 a les 19.00 h i dianes a les 7.00 h dels dies 24, 25, 26 i 28. L'únic canvi respecte les actuacions anunciades en el programa de l'any anterior és el concert que l'any 1960 va efectuar el dia 27 a les 23.00 h. Aquell dia, en canvi no va realitzar la diana al matí. Es continua parlant de “Banda Municipal de Música”¹⁷⁴ en totes les intervencions. Un fet a destacar del programa és l'organització per part de l'AMR del primer gran concurs “Fiesta Mayor”¹⁷⁵, que es va fer durant tres anys consecutius i el qual s'explicarà detalladament al finals de l'apartat.

En la crònica del mes posterior a festes s'elogia les obres escollides en el concert de la banda per la seva qualitat i dificultat tècnica. De nou es remarca que la plantilla de la banda és tot joventut¹⁷⁶. També diu que el bon moment de la banda es deu a “los desvelos de la Agrupación Musical y a la voluntad de todos”¹⁷⁷, per la qual cosa no hi ha dubte que el que s'anomenava al programa de festes Banda Municipal és la banda de l'AMR. A destacar del programa és que dintre d'aquest s'inclouen els balls que es realitzaran tant a la pista de la Rosaleda com del Suís a la tarda i a la nit -depenent dels dies-. Les referències a aquests ball apareixen el 24, 25, 26, 27 i 28 de juliol¹⁷⁸.

Les festes majors de l'any 1961 van anar del dia 24 al dia 31 de juliol. La banda de música seguia fent la cercavila a les 19.00 h el primer dia de festes, dia 24 de juliol, i també va fer dianes els dies 25, 26 i 27 a les 7.00 h. Els dies 28, 29 i 30 no hi realitza cap acte. El dia 31 tampoc s'esmenta l'actuació de la banda, però això ja era habitual, com s'ha explicat anteriorment, donat que aquell darrer dia només constava d'un acte.

¹⁷² *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1959.

¹⁷³ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 35-36 pdf (en aquest número les pàgines no estan numerades).

¹⁷⁴ *Ibidem*.

¹⁷⁵ *Ibid*.

¹⁷⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Nuestra banda de música”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 14, agost 1960, p. 13 pdf.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 35-36 pdf (en aquest número les pàgines no estan numerades).

El dimarts 25, a més de la diana la banda va realitzar un concert a les 23.00 h a la plaça d'Espanya. Com en els programes de festes anteriors sempre es parla de la “Banda Municipal de Música”¹⁷⁹. Tot i això en la informació sobre el concert que apareix en el programa es diu que aquesta estarà dirigida pel “Maestro don Joaquín Amela”, per la qual cosa no hi ha dubte que es segueix parlant de la banda de l'AMR.

Respecte l'any anterior hi ha un dia més de festes però la banda fa fins i tot una diana menys. A més, un mateix dia li coincideixen la diana al matí i el concert a la nit, cosa que l'any anterior no passava. Tot i això, encara que al programa no ho especifica, la banda va tocar almenys en un dels altres actes de festes. Va ser el dissabte 29 de juliol¹⁸⁰, en l'acte d'homenatge a Juan Torné i Balagué, també conegut com Lluís del Montsià. A les 21.00 h, al saló d'actes de l'Ajuntament se li va entregar un pergami que certificava que se'l nomenava fill predilecte de la localitat. Després de llegir el Secretari de l'Ajuntament l'acord municipal pel qual se li concedia el títol de fill predilecte i del discurs del Sr. Alcalde i els agraïments del Sr. Torné, aquest va sortir al balcó de l'ajuntament. Llavors la banda de música va interpretar¹⁸¹ l'*Himne a Sant Carles de la Rápita*, que portava la música del director de la banda i la lletra de l'homenatjat. L'himne va ser cantat pel públic.

A festes majors de l'any 1962 l'actuació de la banda va ser similar a la d'anys anteriors: una cercavila, quatre dianes i un concert. Respecte l'any 1961 va haver un dia menys de festes, ja que l'any 1962 aquestes van ser del 24 al 30 de juliol i no del 24 al 31 de juliol, com va ser l'any anterior. En canvi, la banda va fer una diana més. La cercavila es va realitzar el dia 24, primer dia de festes a les 19.00 h. Les dianes van tenir lloc els dies 25, 26, 27 i 28 a les 7.00 h. El concert va coincidir amb el mateix dia que la primera diana, dia 25, i va tenir lloc a la plaça d'Espanya les 23.00 h¹⁸².

¹⁷⁹ “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 31 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad.” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 29-30 pdf.

¹⁸⁰ M., Ll. “Juan Torné y Balagué ha sido nombrado Hijo Predilecto de la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 26, agost 1961, p. 10 pdf.

¹⁸¹ Per primera vegada, segons notícia apareguda al setmanari *Vinaròs* i reproduïda a la revista *Rápita*. “Del homenaje al Sr. Torne. Vinaroz. De San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 27, setembre 1961, p. 8 pdf. També diu que aquest dia va ser “cantado por primera vez en acto oficial” a “Panorama del año”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 31, gener 1962, p. 3-4 pdf.

¹⁸² “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 30 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad. Año 1962”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 20-21 pdf.

En l'article de la revista *Rápita* del mes d'agost de 1962 que portava per nom "Ecos Musicales" que s'ha esmentat anteriorment en referència al gran nombre d'actuacions que feia la banda, es parlava dels concerts. D'una banda feia referència a una audició de sardanes i de l'altra del tradicional concert a la plaça del Cóc -en aquell moment plaça d'Espanya-, que s'entén que era el concert de festes majors. En l'apartat "Altres commemoracions" es tractarà àmpliament el tema de l'audició de sardanes. Respecte les peces que es van interpretar en el tradicional concert que esmentava l'article, aquestes van ser el pasdoble *Gloria al trabajo* de J. Teixidó [sic], una selecció de *Katiuska* de P. Sorozábal, el segon intermedi de *Rosamunda* de F. Schubert i el "Cor de peregrins" del *Tannhauser* de R. Wagner¹⁸³. Dintre del programa de festes majors sempre es feia referència a la "Banda Municipal de Música" i en la informació sobre el concert apareixia a més el nom del seu director Joaquín Amela¹⁸⁴.

Les festes majors de l'any 1963, de nou del 24 al 30 de juliol, no van tenir novetats respecte les actuacions de la banda. Aquesta va realitzar una cercavila, quatre dianes i un concert. La cercavila es va realitzar el dia 24 a les 19.00 h. Les dianes foren els dies 25, 26, 27 i 29 de juliol a les 7.00 h. El concert va ser el dia 25 de juliol a les 23.00 h a la plaça d'Espanya. Com en la resta de programes de festes majors, s'anuncia a la "Banda Municipal de Música", tot i que al concert es diu que està sota la direcció del mestre Amela.

Com a nota destacada aquest any no apareix en el programa el concurs "Fiestas Mayores" que havia estat organitzat per l'agrupació anys anteriors i en el seu lloc es fa el "Primer Gran Festival «Costa Dorada» luz y música sobre patines" a les 22.00 h dels dies 27 i 28 de juliol, dissabte i diumenge respectivament¹⁸⁵. Ni el concurs "Fiestas Mayores" ni el festival d'aquest any tornaran a aparèixer en els propers anys, donant pas a altres tipus d'actes.

L'any 1964 les actuacions de la banda anunciades al programa de festes són les mateixes que els dos anys anteriors però afegint-hi una diana més. Així aquest any va fer una cercavila, cinc dianes i un concert. La cercavila es va realitzar el divendres dia 24 de juliol, primer dia de festes, a les 19.00 h. Les dianes van tenir lloc a partir els dies 25, 26, 27, 28 i 29 de juliol, és a dir tots els dies excepte el

¹⁸³ METRÓNOMO. "Ecos musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

¹⁸⁴ "Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 30 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad. Año 1962", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 20-21 pdf.

¹⁸⁵ "San Carlos de la Rápita. Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 30 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad.- Año 1963", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50, juliol 1963, p. 10-12 pdf.

primer dia que va fer la cercavila i el darrer que es feia el solemne funeral al qual ja se n'ha fet referència.

El diumenge 26, a més de la diana, la banda va celebrar a les 23.00 h el concert a la plaça del Cóc. Tot i que, segons la crònica posterior de festes, la banda no comptava amb gran quantitat de músics, aquesta també destaca la perfecció i encert amb que van tocar¹⁸⁶. Mentre que a les dianes es diu que actuarà la banda municipal de música, al concert es diu que actuarà la “Banda de Música de esta Ciudad”¹⁸⁷.

Com a novetat respecte anys anteriors destaca el concert de la banda de música de La Unió Filharmònica d'Amposta, sota la direcció del mestre José Arasa Garagallo. Aquest va tenir lloc el dilluns 27, a la mateixa hora i lloc que el dia anterior ho havia fet la banda de la localitat¹⁸⁸. Aquesta banda va contar amb 65 músics, la major part d'ells joves. No hi ha el programa, però la crònica lloa que interpretin obres de clàssics i moderns amb tanta justesa i precisió¹⁸⁹.

Les festes majors de l'any 1965 van tenir una durada de deu dies, del 24 de juliol al 2 d'agost. Les actuacions de la banda que s'anuncien al programa són nou cercaviles i un concert. Així, ja no apareix la paraula diana al programa i tot seran cercaviles -“pasacalles”-. La raó és el canvi d'horari produït en aquesta actuació, ja que passen a fer-la a les 9.00 h en lloc de fer-se a les 7.00 h i per tant el nom de diana deixa de tenir sentit. A part d'aquest petit canvi el programa resta igual. Segueix havent la cercavila del primer dia de festes, dia 24, a les 19.00 h, i la resta es fan a les 9.00 h tots els dies entre el segon i el novè dia de festes, per tant els dies 25, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 de juliol i 1 d'agost. Totes les vegades que s'anuncia la banda es fa com “Banda Municipal de Música” o “Banda Municipal de Música de esta Ciudad”. El concert s'especifica que és sota la direcció del mestre Amela¹⁹⁰. Aquest es realitzarà el dia 26 a la plaça d'Espanya a les 22.30 h, mitja hora més aviat que els anys anteriors.

¹⁸⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Fiestas Mayores”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 62, agost 1964, p. 3-4 pdf.

¹⁸⁷ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 30 de Julio de 1964, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, patrona de la ciudad. Año 1964” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 61, juliol 1964, p. 16-17 pdf.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ CIVIS. “Panorama del mes. Fiestas Mayores”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 62, agost 1964, p. 3-4 pdf.

¹⁹⁰ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excelentísimo Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 de Julio, al 2 de Agosto de 1965, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 73, juliol 1965, p. 24-25 pdf.

Per tal de sintetitzar tota la informació apareguda aquests anys s'ha elaborat un quadre resum en el que es veuen clarament les similituds i diferències entre les actuacions que al llarg dels anys van aparèixer en els diferents programes de festes.

Taula 9.1. Actuacions a festes majors de la banda de l'AMR en l'època del mestre Joaquín Amela

	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Inici de festes	24	24	23	24	24	24	24	24
Dia de la setmana	4	5	6	1	2	3	5	6
Final festes ¹⁹¹	31	30	29	31	30	30	30	2 agost
Nombre de dies ¹⁹² en què apareix la banda ¹⁹³	7 de 8	6 de 7	6 de 7	4 de 8 (1 dia 2 act.)	5 de 7 (1 dia 2 act.)	5 de 7 (1 dia 2 act.)	6 de 7 (1 dia 2 act.)	9 de 10 (1 dia 2 act.)
Cercavila dia/hora	24 19.00 h	24 19.00 h	23 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h
Dianes /cercavila matí	D 25, 26, 27, 28, 29 i 30 7.00 h	D 25, 26, 27, 28, 29 7.00 h	D 24, 25, 26 i 28. 7.00 h	D 25, 26 i 27 7.00 h	D 25, 26, 27 i 28 7.00 h.	D 25, 26, 27 i 29 7.00 h.	D 25, 26, 27, 28 i 29 7.00 h.	C 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 de juliol i 1 d'agost. 7.00 h.
Altres D/h/ tipus d'actuació	Col·laboració Festival folklòric		Concert 27 23.00 h.	Concert 27 23.00 h. (F.P ¹⁹⁴) Home- natge a J. Torné	Concert 25 23.00 h. (F.P) Audició sardanes , ...	Concert 25 23.00 h.	Concert 26 23.00 h.	Concert 26 22.30 h

¹⁹¹ A diferència de l'època anterior en què el Solemne Funeral “dedicado a los Caídos por Dios y por España, [...]” va haver anys que es va incloure com a dia de festa en el programa i anys que no, en tots els programes d'aquesta època el darrer dia de festes hi ha exclusivament aquest acte, per la qual cosa s'inclou com a dia de les festes tenint en compte aquesta apreciació.

¹⁹² Es té en compte en nombre de dies independentment de si es fa més d'una actuació per dia. És per això que s'afegeix el comentari de que hi ha més d'una actuació per dia si és el cas.

¹⁹³ El dia del Solemne Funeral “dedicado a los Caídos por Dios y por España, [...]” no s'ha comptat com a dia de festa major tot i que a partir de l'any està inclòs dintre dels dies de festes en el títol del programa.

¹⁹⁴ En el programa no s'esmenta la participació de la banda.

				29 juliol (Ecos m.)				
Banda municipal AMR	Bm (AMR anunci particular F. Folk.)	Bm	Bm	Bm	Bm	Bm	Bm	Bm

9.7.3.1.- Concurs “Fiesta Mayor”

Aquest concurs va comptar amb tres edicions successives, començant l'any 1960 i acabant el 1962. Es feia a la plaça del Cóc. Estava obert a tothom i hi havien diverses modalitats. Al principi estava amenitzat per una orquestra i en la darrera edició va comptar amb una orquestra i un pianista. La quantitat repartida en premis va ser en un principi de 5.000 pessetes, arribant en la tercera edició a 10.000 pessetes. Els guanyadors s'elegien per votació popular entre el públic assistent, per bé que hi havia un jurat d'honor que lliurava un trofeu a qui, al seu judici havia estat qui havia interpretat millor la seva actuació.

La seva primera edició va tenir lloc l'any 1960. Segons deia el programa consistia en un concurs per a aficionats a la música. Era amenitzat per una orquestra i hi havia 5.000 pessetes¹⁹⁵ en premis. Hi havia diferents modalitats: cançons modernes i populars, flamenc, solistes instrumentals, petits conjunts i humoristes. No hi havia límit d'inscripció, i aquesta s'havia de realitzar abans del 20 de juliol a l'AMR. Aquell any el concurs va tenir una durada de tres dies. Va anar del diumenge 24 de juliol al dilluns dia 26, és a dir del segon al quart dia de festes¹⁹⁶. La data d'inici del programa oficial de festes majors i de l'anunci individual de l'acte no coincidien. Segons el programa oficial començava a les 23.00 h¹⁹⁷, mentre que l'anunci individual ho situava a les 22.30 h¹⁹⁸. Potser la raó és que les persones participants havien d'estar preparades una estona abans, mentre que per al públic general se'l convocava mitja hora després. La Figura 9.6 mostra l'anunci aparegut a la revista *Rápita* del mes de juliol de l'any 1960¹⁹⁹.

¹⁹⁵ Al canvi 30,05 €.

¹⁹⁶ Diumenge, dilluns i dimarts respectivament.

¹⁹⁷ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 35-36 pdf.

¹⁹⁸ “1er Gran concurso Fiesta Mayor”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 44 pdf.

¹⁹⁹ *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 44 pdf.

1.º Gran Concurso Fiesta Mayor
organizado por la
AGRUPACION MUSICAL RAPITENSE
en la PLAZA ESPAÑA

EXTRAORDINARIA MANIFESTACIÓN ARTÍSTICA
PARA AFICIONADOS 1960, amenizada por una Orquesta.

5.000 pesetas en premios

La Agrupación Musical Rapitense convoca a todos los aficionados al Gran Festival Artístico que se celebrará en esta Ciudad durante los días 24 (domingo), 25 (Festividad de San Jaime) y 26 (Fiestas Mayores), bajo las siguientes modalidades:

**Canción moderna - Canción popular
flamenco - Solistas instrumentales
Pequeños conjuntos - Humoristas**

Bases del Concurso:
Pueden participar los aficionados que lo deseen, previa inscripción dirigida a la Agrupación Musical Rapitense.
El plazo de inscripción termina el 20 de Julio.
El número de actuaciones de cada concursante será de DOS por modalidad, pudiendo participar en cuantas lo deseen.
El resultado de este Concurso se efectuará por votación popular entre el público asistente.
Será nombrado un Jurado de Honor, que entregará al concursante que a su juicio haya interpretado mejor su actuación, un valioso trofeo.
El festival dará comienzo a las 10³⁰ de la noche.
Reservado el derecho de admisión.

Figura 9.6. Anunci del concurs “Fiesta Mayor” (1960). Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 44 pdf.

A l'agost en la crònica que es fa sobre el concurs no s'esmenta la modalitat d'humoristes. Sí que es fa ressenya de la procedència del vencedors: Roquetes, Madrid, Tortosa, la Cava²⁰⁰ i Sant Carles de la Ràpita²⁰¹.

²⁰⁰ Avui dia administrativament, junt amb Jesús i Maria forma part de la localitat de Deltebre.

²⁰¹ CIVIS. “Panorama del mes. Gran Concurso Fiesta Mayor Aficionados 1960”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 14, agost 1960, p. 13 pdf.

L'any 1961 es va organitzar el “2º Gran Concurso Fiesta Mayor”²⁰². Entre les diferències que es van donar entre el concurs de l'any 1960 i 1961 destaca l'orquestra que amenitzarà el concurs. Mentre que al primer any no s'especifica el nom, al segon any serà l'orquestra local “JABAN”- que en realitat es deia JABAM. Aquesta conjunt es va formar quan es va dissoldre Los Siboneys. El nom és un acrònim del nom dels seus components: **J**osé i **J**uanito Ferrando, **A**lfonso Navarro, **J**uan **B**ordes, **J**oaquín Arnau i **M**anolo Quintó, tots ells músics formats a l'AMR. La Figura 9.7 reproduïx una fotografia d'aquesta orquestra que Manuel Quintó va cedir a la revista *Rápita*²⁰³.

Figura 9.7. Actuació de l'orquestra JABAM. Font: *Rápita*, núm. 413, novembre 1993, p. 10.

Altres canvis entre el concurs dels dos anys són els dies en què es faran -tant del mes com de la setmana- i l'hora. Així en lloc de començar el diumenge 24 i estendre's fins el dimarts 26 començaran en dijous 27 fins al dissabte 29. La darrera diferència entre els dos programes és que en el programa individual de l'any 1961 s'anuncia el seu inici a les 22.00 h en lloc d'iniciar-se a les 22.30 h²⁰⁴. De nou la data d'inici de l'anunci individual del concurs no és la mateixa que la que apareix en el programa de festes majors. Tant en el programa de Festes de l'any 1960²⁰⁵, com en el de l'any 1961²⁰⁶ l'inici del concurs s'anuncia a les 23.00 h.

²⁰² “2º Gran concurso Fiesta Mayor”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 28 pdf.

²⁰³ A la revista *Rápita* se l'anomena Manuel Quintó (“Records musicals”, dins *Rápita*, núm. 413, nov. 1993, p. 10).

²⁰⁴ “2º Gran concurso Fiesta Mayor”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 28 pdf.

²⁰⁵ “Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 23 al 29 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 13, juliol 1960, p. 35-36 pdf.

²⁰⁶ “Programa Oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento durante los días comprendidos del 24 al 31 de Julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad.” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 29-30 pdf.

L'any 1962 l'AMR va seguir organitzant el concurs “Fiesta Mayor”²⁰⁷. Es celebrava a les 23.00 h²⁰⁸ segons el programa oficial de Festes i a les 22.30 h segons l'anunci del concurs en particular. Va tenir lloc del dijous 26 de juliol fins al divendres i dissabte dia 28, és a dir entre el tercer i cinquè dia de festes. Les modalitats van canviar lleugerament. Desapareix la modalitat d'humoristes i apareix la de recitadors. Dintre de la cançó popular s'inclou la música que el programa denomina com regional, flamenco, Sud-Americana, etc.²⁰⁹, mentre que el flamenc era una modalitat per ell mateix l'any anterior. Per últim es va incloure la modalitat de cançó selecta. El premi es va augmentar fins 10.000 pts²¹⁰. En l'anunci del concurs s'especificaven les quantitats dels premis. Els primers premis serien de 1.000 pessetes i els segons de 500 pessetes²¹¹. A més, com en edicions anteriors hi hauria un Jurat d'honor que lliuraria al concursant que hagués interpretat millor la seva actuació un valuós trofeu²¹². Els premis donats a judici del jurat van ser donats per les marques Pepsi-Cola i El Ocaso, S. A.²¹³ De nou el conjunt que amenitzava el festival era “JABAM”, però a més al cartell apareix el nom del pianista, que era Joaquín Amela i del presentador, Julsa²¹⁴. Segons una crònica del mes posterior: “ El profesor pianista don Joaquín Amela, con el conjunto JABAM, amenizaron las veladas y acompañaron a los concursantes.”²¹⁵ La data límit d'inscripció va ser fins el 22 de juliol en lloc de fins al 20.

Les modalitats finalment van ser cançó moderna, cançó popular, recitadors, petits conjunts i cançó selecta. En la modalitat de cançó moderna va haver 13 participants que van venir de Vinaròs (5), Sant Carles de la Ràpita (5), Ulldecona (1), Madrid (1) i Perelló (1). Quan a cançó popular va haver 9 participants procedents d'Alcanar (1), Sant Carles de la Ràpita (4), Vinaròs (1), Barcelona (1), Terol (2). Van participar 3 recitadors procedents de Sant Carles de la Ràpita (1) i d'Ulldecona (2). Hi va haver 6 petits conjunts, pertanyents a les localitats de Vinaròs (1), Sant Carles de la Ràpita (3), Tortosa (1) i Alcanar (1). Per últim quant a cançó selecta només va haver un participant d'Ulldecona. Fora de concurs va actuar un equip de Radio Barcelona. El campió de Catalunya

²⁰⁷ En la primera aparició al programa de festes s'anunciava com “Fiesta Mayor Manifestación artística para aficionados 1962”, però després ja s'anunciava com “III Gran Concurso Fiestas Mayores, Aficionados 1962 i al cartell amb les bases del concurs només s'esmentava com “III Gran Concurso Fiesta Mayor”.

²⁰⁸ De nou al cartell amb les bases s'anunciava que el concurs començava mitja hora abans que el que posava al programa de festes.

²⁰⁹ “III Gran Concurso Fiesta Mayor” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 28 pdf.

²¹⁰ 60,10€.

²¹¹ 6,01€ i 3 €.

²¹² “III Gran Concurso Fiesta Mayor” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 28 pdf.

Cartell anunci “III Gran Concurso Fiesta Mayor”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 28 pdf.

²¹³ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

²¹⁴ “III Gran Concurso Fiesta Mayor” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 28 pdf.

²¹⁵ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

d'acordi i cinquè classificat en el campionat d'Espanya també va mostrar el seu domini en aquest instrument²¹⁶. Aquest va ser el darrer any que es va organitzar el concurs. En dues de les cròniques de festes de la revista *Rápita* de l'agost es deixa entreveure que el resultat del concurs de cant no era l'adequat²¹⁷. El fet que els premis s'adjudiquin per votació popular va fer que molts participants de gran vàlua no fossin ni tan sols classificats per a la fase final.

Anys més tard, en els anys 1968 es va celebrar dintre les festes major un “Festival de la canción de aficionados”, en les modalitats de cançó moderna, espanyola i popular o jota del país, amenitzat per l'orquestra “Blue's”, però no hi figurava enlloc la participació de l'AMR com a organitzadora. Aquest festival es va realitzar durant els dies 22 i 23 de juliol a les 23.00 h²¹⁸. En aquesta ocasió el jurat seria qui classificaria als aspirants per a la final del dia següent, quan es lliurarien els premis. El dia 27 de juliol del mateix any a les 18.00 h es va celebrar un “Festival de conjuntos musicales” que va durar només un dia.

El “Festival de la canción de aficionados” també es realitzaria l'any 1969, amb les modalitats de cançó moderna i espanyola. El pas a la final el decidiria el jurat com va passar l'any anterior. En aquest cas no s'especificava l'orquestra que l'havia d'amenitzar²¹⁹.

9.7.4.- La festa de Santa Cecília

De la mateixa manera que passava en l'època del mestre Sixto, Santa Cecília se celebrava amb multitud d'actes, entre els més recurrents el concert en honor a la patrona, la cercavila, i l'àpat de germanor. Tot i això les diverses circumstàncies van anar incorporant canvis que de vegades es van perllongar en el temps.

En el capítol anterior ja s'ha fet referència al concert que la banda va fer l'any 1958 per a l'ocasió, donat que es va aprofitar per retre homenatge al desaparegut mestre Sixto. La notícia apareix en el

²¹⁶ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

²¹⁷ KARRER, Atanasio. “Mi personaje... fiestas mayores 1982” i METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 2 i 7 pdf respectivament.

²¹⁸ “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas mayores 1968. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 21 de Julio, al 28 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 109, juliol 1968, p. 13-14 pdf.

²¹⁹ “Fiestas mayores 1.969. Programa oficial de los actos a celebrar en este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos entre el 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 121, juliol 1969, p. 13 i 16 pdf.

setmanari *Vinaròs* i tot i que no s'especifica que fos per Santa Cecília, aquest fet queda sobreentès per la informació que s'explicarà a continuació. En el capítol del mestre Sixto, ja s'havia explicat que després de la seva mort se li havien fet diversos homenatges i un d'ells havia estat per Santa Cecília de 1958. El setmanari *Vinaròs* explicava en el seu número del 29 de novembre de 1958 que la banda de l'AMR, amb col·laboració amb la coral polifònica Santa Maria de la Ràpita van fer un concert d'homenatge al mestre Sixto. Afegia que la banda La Alianza s'havia adherit desinteressament a l'acte però que aquest es va celebrar en l'única data en la que estava impossibilitada d'assistir. En el mateix número explicava els actes que la banda La Alianza havia realitzat per Santa Cecília i el dia 22 de novembre a la nit va realitzar una cercavila i al dia següent el concert²²⁰. Per tant s'entén clarament que es va aprofitar el concert de Santa Cecília per realitzar el concert d'homenatge al mestre.

En primer lloc es van interpretar tres pasdobles del mestre Sixto sense director i a continuació va passar a dirigir el mestre Amela un programa que la crònica qualificava d'ambiciós. Aquesta també afegia que el públic va ser nombrós i que va premiar amb els seus aplaudiments la tasca del director, dels músics i dels cantants²²¹. A part, en el llibre de caixa de l'AMR hi ha constància del pagament del dinar de germanor al “Bar” Suís²²², per la qual cosa, queda clar que es va seguir la tradició de l'època anterior de fer l'àpat en aquest establiment. També hi ha una fotografia que va aparèixer posteriorment a la revista *Ràpita* i que podria ser d'aquell any. Va aparèixer a la revista *Ràpita* el mes de novembre de l'any 1995 i el seu títol diu que és de l'any 1957. Com ja s'ha explicat, el mestre Joaquín Amela va arribar a la localitat l'any 1958, per la qual cosa, la fotografia deu ser d'aquell any. La Figura 9.8 mostra la instantània que va aparèixer a la revista *Ràpita* i on es veu l'alineació de l'equip de vent fusta i la del de vent metall.

²²⁰ “Noticario cultural”, dins *Vinaroz*, 29.11.1958, p. 5.

²²¹ *Ibidem*.

²²² *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1958.

TALMENT COM ÉREM

Paco Carles i Guàrdia

Dia 22 novembre 1957. Festa de Santa Cecília

Drets: Violeta (entrenador Ràpita), Ferrando, Paco Vadeso, Rovira, Marico Jr., Gasparo Jr. i Lucas (Vilero).

Ajupits: Viscarro, Caballé, Paisano, Fideu, Balañá.

Foto cedida per Joaquín Miguel Balañá

Drets: Sorribes, Dorà, Casajust (Fesol), Casajust (Pepe de la Toríbia), Fermín.

Ajupits: Bordes, Camilo, Ximo Amela, Jordi i Pepito.

RÀPITA 09-11-95 / 22

Figura 9.8. Alineacions del partit de futbol entre músics per Santa Cecília de l'any 1958.

Font: *Ràpita*, núm. 437, novembre 1995, p. 22.

La primera referència a la revista *Ràpita* sobre les festes de Santa Cecília és de l'any 1959. Malauradament aquell any es va produir un accident que va causar la mort d'un músic i això va provocar que el concert fos aplaçat. Tot i això el dia 22 de novembre l'AMR va celebrar la festivitat de la patrona amb una missa a la que van assistir la primera autoritat local i la junta directiva.

Durant l'ofici es van interpretar obres del director de la banda i seguidament els músics van ser obsequiats al local social²²³. El concert de Santa Cecília es va celebrar finalment el dia 28 de gener al Cine Mar²²⁴.

Apareixen dues cròniques sobre el concert a la revista *Rápita* de febrer de 1960. En una d'elles²²⁵, a part d'elogiar la qualitat del concert i la bona elecció del repertori, es lamenta que aquest fos curt i que no hi hagin concerts amb molta freqüència²²⁶, cosa que contrasta amb el fet que a la revista *Rápita* de gener de 1960 es lloés l'execució de la banda de l'AMR dels programes amb que havia obsequiat a la localitat²²⁷. La crònica deixava entreveure que el nombre d'assistents al concert va ser molt gran, ja que parlava de “nutridísimo auditorio”²²⁸.

L'altra anava amb la mateixa línia, tant quan als comentaris respecte la qualitat del concert com a la falta de més concerts, opinió que en aquesta ocasió es posava en boca del públic. La crònica feia constar què hi havia molt músics joves i donava dades sobre el nom dels compositors escollits: “Mozart, Serrano, Guerrero, ...”²²⁹.

Els actes que es van fer l'any 1960 a Santa Cecília van començar el dia 21 de novembre a la nit al seu local social²³⁰. El local es va omplir per complet i les obres es van rebre amb molts aplaudiments. Al matí següent es va celebrar la missa amb l'assistència de músics i directius²³¹. No s'esmenta el programa, però de nou hi ha informació en el llibre de caixa de l'entitat que el dinar de germanor es va celebrar a l'“Hotel” Suís²³².

Respecte la celebració de Santa Cecília de l'any 1961 hi ha molta informació sobre els actes celebrats. En primer lloc, amb antelació a aquests festejos, es va presentar un “Gran Festival Artístico” al saló Cine Mar, en el que va haver cançó moderna, recitadors, solistes instrumentals,

²²³ CIVIS. “Panorama del mes. Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 6, desembre 1959, p. 5.

²²⁴ CIVIS. “Panorama del mes. El concierto de la agrupación musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 6.

²²⁵ D. “Per la font es diu...”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 2 pdf. (número de pàgina no disponible pel mal estat del document)

²²⁶ També crítica que es s'obrissin les portes del local molt tard, fent esperar a nombrós públic, que no estigués net després de la sessió anterior de cinema i que hi hagués poca il·luminació. D. “Per la font es diu...”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 2 pdf. (número de pàgina no disponible pel mal estat del document)

²²⁷ CIVIS. “Panorama del mes. Navidad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 7, gener 1960, p. 8.

²²⁸ D. “Per la font es diu...”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 2 pdf.

²²⁹ CIVIS. “Panorama del mes. El concierto de la agrupación musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 8, febrer 1960, p. 6.

²³⁰ S'entén que va ser allí perquè no s'esmenta cap altre lloc.

²³¹ CIVIS. “Panorama del mes. El día de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 18, desembre 1960, p. 2 pdf.

²³² *Llibre de Caixa de l'AMR*, febrer 1961.

petits conjunts, cançó selecta, cant flamenc, humoristes i cançó popular. Aquest festival va ser amenitzat per conjunt local JABAM²³³. De fet és molt similar al concurs que l'AMR va organitzar per a festes aquell any i l'any anterior. S'inclou en aquest apartat perquè la crònica d'aquest acte està dintre de la de Santa Cecília.

El 21 de novembre, vigília de la festivitat, a les 22.00 h²³⁴ al seu local social²³⁵ la banda va oferir un concert. En la primera part la banda va interpretar el pasdoble *La Gracia de Dios* de Roig, el preludi de *Maruxa d'A. Vives*, la serenata d'I. Albéniz *Torre Bermeja* i l'intermedi del *Baile de Luis Alonso* de G. Giménez. En la segona part es va interpretar l'obertura d'*Un dia a Viena* de F. Von Suppé, la *Romança en Fa* de L. Van Beethoven, la *Romança sense paraules* de Txaikovski i l'*Himne a Sant Carles* del mestre Amela²³⁶.

Fora del programa la banda va interpretar *Tanhauser* de R. Wagner, que va tancar el concert²³⁷. Un fet important del programa, que va ser assenyalat en una altra de les cròniques, va ser el nombre d'obres que s'estrenaven en aquell concert: un total de quatre. Aquestes eren: *La Gracia de Dios*, *El Baile de Luis Alonso*, *Un dia a Viena* i la *Romança sense paraules*²³⁸. Després del concert els components de la banda van ser obsequiats a un cèntric restaurant amb entrepans, pastes i licors. L'acte estava presidit per l'alcalde, el rector i el vicari de la parròquia de Sant Carles de la Ràpita, el rector de la parròquia del Poble Nou del Delta, la junta directiva de l'entitat i una representació de la revista *Ràpita* i va acabar a les 00.30 h²³⁹.

El dia 22 des de primeres hores la banda va recórrer els carrers de la població amb pasdobles, fins les 10.00 h en què es va celebrar una solemne missa. Després es van traslladar al camp d'esports, i es va disputar un partit entre els músics dels instruments de vent metall contra els instruments de vent fusta, que va arbitrar l'entrenador de l'equip local -La Rapitenc-, senyor Cruz. Per últim es va fer un dinar i la festa es va allargar gairebé fins la nit²⁴⁰. El dinar es va celebrar com era tradició a l'hotel Suís²⁴¹.

²³³ METRÓNOMO. "Fiesta de Santa Cecilia", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 2 pdf.

²³⁴ CIVIS. "Panorama del mes. Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 17 pdf.

²³⁵ Pel que diu l'article, la banda tocava a l'estrada/escenari que hi havia a l'antic local. (CIVIS. "Panorama del mes. Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 17 pdf).

²³⁶ METRÓNOMO. "Fiesta de Santa Cecilia", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 2 pdf.

²³⁷ CIVIS. "Panorama del mes. Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 17 pdf.

²³⁸ *Ibidem*.

²³⁹ *Ibid*.

²⁴⁰ METRÓNOMO. "Fiesta de Santa Cecilia", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 2 pdf.

²⁴¹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, març 1962.

Hi ha més articles a la revista *Rápita* del mes de desembre respecte a la celebració del Santa Cecília. Un d'ells deixava constància del bon ambient que havia. Entre d'altres parla del mestre Amela, que va reforçar a l'equip de vent fusta en el partit de futbol va marcar un gol i de l'emoció va haver de ser assistit i retirat del camp en braços²⁴². El partit va acabar en empat, degut, segons la crònica per la “imparcialitat” de l'àrbitre per tal que fos així. Respecte el partit, també es diu irònicament que hi havia molt de públic, per després entre parèntesi dir que només el constituïen el president de l'entitat i dos educands²⁴³. Quan esperaven el dinar i davant les autoritats al mestre Amela li va ser concedida una copa com a record de la seva brillant actuació. L'article posa entre cometes que la copa era voluminosa i que portava un estoig luxós²⁴⁴.

L'any 1962 es segueix parlant de nous actes per commemorar la festivitat de Santa Cecília. Els actes que es mencionen són: guinyot²⁴⁵ a quatre parelles, partit de futbol, “alboradas”, xocolatada per als educands, àpat de camaraderia, missa solemne i concert. Els actes que no havien aparegut descrits en cap programa o crònica anterior d'aquesta festivitat són la partida de guinyot i la xocolatada, ja que les “alboradas” pot ser que es refereixin a la cercavila que la banda realitzava abans d'anar a la missa solemne. Tot i això és curiós que estigui en plural. Mentre que avui en dia la partida de guinyot no és un dels actes que es fa en commemoració de Santa Cecília, sí que ho ha estat durant molts anys la xocolatada per als alumnes de l'AMR.

El concert es va realitzar el dia 21 a les 22.00 h al local social de l'AMR²⁴⁶. En el programa del concert va haver peces que ja s'havien interpretat anteriorment mentre d'altres es tocaven per primera vegada en concert. Les que ja s'havien interpretat eren el pasdoble de G. Bou *José Iturbi*, el poema líric d'E. Cebrián *Una noche en Granada*, l'intermedi d'*En un mercat persa* d'A.W. Ketelbey, la fantasia de la òpera *Coppelia* de L. Delibes i l'obertura d'*Un día en Viena* de F. Von Suppé²⁴⁷. En primera audició es va tocar una selecció de les *Danza de apaches* [sic.] de J. Serrano, la dansa andalusa *Entre flores*, de J-F. Pacheco i l'obertura de *Clotilde de Nevers* de Matra²⁴⁸. Al dia següent es va realitzar la missa a les 10.00 h, amb assistència d'autoritats, directius, músics i fidels, i el partit de futbol, entre els instruments de canya i els de metall, a les 11.30 h. Per últim el dinar es va

²⁴² “Per la font es diu”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 30, desembre 1961, p. 7 pdf.

²⁴³ *Ibidem*.

²⁴⁴ *Ibid*.

²⁴⁵ Tot i que aquest terme no apareix al Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, és un joc de cartes similar a la brisca d'àmplia difusió.

²⁴⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre de 1962, p. 20.

²⁴⁷ METRÓNOMO. “Ecos musicales. Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11-12 pdf.

²⁴⁸ *Ibidem*.

celebrar a les 14.00 h²⁴⁹ a l'hotel Suís²⁵⁰. La banda també va fer una cercavila però no se n'especifica l'hora²⁵¹.

L'any 1963 la banda no va realitzar el concert de Santa Cecília el mes de novembre perquè el mestre Amela estava realitzant les oposicions de director al “Cuerpo Nacional de Directores Clase Especial” segons la informació de la revista *Rápita*²⁵². L'article explicava que el concert es realitzaria més endavant però el següent concert del que es té notícia és el del dia 21 de febrer de 1963 i es qualificava en la crònica com a VI²⁵³ Concert Extraordinari, sense fer cap referència a Santa Cecília. Aquest el va oferir la banda de l'AMR en col·laboració amb l'orquestra de cambra de la Societat Musical La Lira Ampostina d'Amposta i de l'il·lustre mestre Francisco Casanovas Tallardá²⁵⁴ i se'n donaran més dades en l'apartat “Altres concerts”. De totes maneres van haver actes en honor a la patrona dels músics. Al matí es va fer una cercavila i a continuació la missa en honor a Santa Cecília, a la que van assistir les autoritats, la directiva i la banda. En acabar el matí es va celebrar el partit de futbol entre els músics d'instruments de canya i metall i finalment es van reunir en el dinar de germanor²⁵⁵.

El dia 19 de novembre de 1964, amb motiu de la festivitat de Santa Cecília, l'AMR va organitzar un concert a càrrec de la banda. La crònica destaca que no va haver la concurrència que s'hagués desitjat, però que tot i això els van aplaudir calorosament en diverses de les composicions. El dia 22 es va celebrar la missa amb assistència de les autoritats i després els directius i components de la banda van fer el dinar de germanor²⁵⁶.

Amb motiu de Santa Cecília de l'any 1965 l'AMR va celebrar una sèrie d'actes: cercavila, missa en honor a la patrona, partit de futbol entre els equips formats pels músics dels instruments de canya i els de metall, concert i àpat de germanor. El concert va tenir lloc al local del cine Carles III i va acudir més públic que en anys anteriors. Abans de començar el concert es van anunciar les peces pels altaveus i se'n va fer una breu explicació. El programa va incloure a la primera part el pasdoble

²⁴⁹ CIVIS. “Panorama del mes. Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre de 1962, p. 20.

²⁵⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1963.

²⁵¹ CIVIS. “Panorama del mes. Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre de 1962, p. 20.

²⁵² CIVIS. “Panorama del mes. El día de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 54, desembre 1963, p. 10-11 pdf.

²⁵³ En la crònica de “Ecos Musicales” diu que és el 4rt i no el 6è. (METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto extraordinario”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 15 pdf).

²⁵⁴ CIVIS. “Panorama del mes. VI Concierto extraordinario de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 9 pdf.

²⁵⁵ CIVIS. “Panorama del mes. El día de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 54, desembre 1963, p. 10-11 pdf.

²⁵⁶ “Noticiero Local. Festividad de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 66, desembre 1964, p. 14 pdf.

de *Brisas otoñales*, de M. Gimeno²⁵⁷, una selecció de *La canción del olvido*, de J. Serrano, l'intermedi de *Bohemios*, d'A. Vives i l'“Orgia” de les *Danzas fantásticas*, de J. Turina. La segona part va començar amb el *Vals de les flors* de P. I. Txaiikovski, continuant amb la “Balalaika” de la *Suite número 1* d'I. Stravinsky i l'obertura *Poeta i camperol* de F. von Suppe. Per últim van tocar una sardana de J. Manén²⁵⁸.

Al descans, el president de l'AMR, José Bullón Díez va pronunciar unes paraules d'agraïment a les autoritats i públic assistent i va fer una crida a la col·laboració de tots, per a superar les dificultats existents i poder cristal·litzar els plans de futur. Després es van repartir els diplomes als alumnes de l'acadèmia²⁵⁹, acte que encara se celebrava als anys noranta i fins a la primera dècada del segle XXI. És important d'aquesta crònica l'acte de lliurament de diplomes als alumnes de l'acadèmia, ja que és la primera vegada que se'n troba testimoni per escrit d'aquest acte a la banda de l'AMR tot i que, com s'ha explicat en l'anterior capítol, ja se celebrava en època del mestre Sixto. D'acord amb els termes que s'expressa la crònica sembla que s'estan superant els problemes que tenia l'entitat, ja que diu que l'AMR ha fet gala novament de la seva “florecente existencia e intentando poner bien alto el pendón artístico de San Carlos de la Rápita”²⁶⁰.

9.7.5.- Commemoracions de l'època

Tal i com succeïa en l'època del mestre Guillermo Cantallops i del mestre Sixto Mir, continuen estant presents les celebracions establertes des de la victòria de les tropes Nacionals en la Guerra Civil Espanyola, en què participava tota la població i també la banda de música. Per tal de mostrar com van esdevenir aquestes celebracions al cap dels anys s'enumeren en ordre cronològic totes les referències aparegudes a la revista *Rápita* en relació a aquestes commemoracions i a la participació de la banda en elles.

El dia 19 d'abril es commemorava el dia de la “Liberación de San Carlos y de la Unificación”. L'any 1960, en aquest motiu la banda va fer un concert el mateix dia. A primera hora ja havia tingut lloc una cercavila per tota la població. Després es va celebrar missa i després la banda va oferir un

²⁵⁷ En la crònica se li atribuïa a “Teixidor” (CIVIS. “Panorama del mes. Festividad de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 78, desembre 1965, p. 5 pdf).

²⁵⁸ CIVIS. “Panorama del mes. Festividad de Santa Cecilia”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 78, des.1965, p. 5 pdf.

²⁵⁹ *Ibidem*.

²⁶⁰ *Ibid*.

concert a la plaça d'Espanya. La crònica parlava d'una gran concurrència a la plaça, que qualificava de ja habitual: “en medio de esa gran concurrencia que ya es habitual”²⁶¹.

El dia 23 d'abril de 1961, en commemoració de la “Liberación de San Carlos de la Rápita el 19 de abril de 1938 por el Ejército Nacional”²⁶² es van celebrar diferents actes. Els actes que va fer la banda van ser recórrer la localitat fent cercavila, acompanyar a les autoritats al temple i realitzar un concert a la plaça del Cóc en acabar l'acte religiós²⁶³. El 18 de juliol de 1961 es produïa el 25è aniversari de l’“Alzamiento Nacional” i va ser celebrat per la “Jefatura Local del Movimiento” amb diversos actes. Aquell dia la banda va fer una cercavila molt de matí i també va fer un concert a la plaça del Cóc²⁶⁴. El diumenge 1 d'octubre de 1961 es va celebrar el 25è aniversari de “la exaltación del Generalísimo Franco a la Jefatura del Estado”²⁶⁵ i amb aquest motiu es van celebrar diferents actes. Respecte la banda la crònica explica que va fer una cercavila. A la tarda, al camp d'esports de la Devesa es va tocar l'*Himne Nacional*, per la qual cosa, també hi devia anar la banda²⁶⁶.

El 18 de juliol de l'any 1962 la banda de l'AMR va oferir un concert a les 12.00 h a la plaça Carles III, i a les 19.00 h va haver una revetlla popular a l'aire lliure a la plaça del Cóc, amenitzada per l'orquestra JABAM, emmarcant-se tos dos actes en la commemoració del “XXVI aniversario del glorioso alzamiento nacional”²⁶⁷. Es parla de la banda de l'AMR com a “Banda Municipal de Música, bajo la dirección del Maestro D. Joaquín Amela”²⁶⁸.

Segons es desprèn de l'article “Ecos musicales”²⁶⁹ de la revista *Rápita* del mes d'agost de 1962, comentat en l'apartat de “Les festes majors”, el concert d'aquell dia va consistir en una audició de sardanes. En l'article s'esmentaven dos concerts en el mes de juliol, un dels quals era una audició de sardanes, que com a tal no apareixia ni en el programa de festes majors ni en el del 18 de juliol. A continuació explica les obres que es van interpretar en l'audició de sardanes i en el tradicional concert de la plaça del Cóc, que es correspon al concert de festes. Per tant el concert programat el 18 de juliol a la plaça Carles III havia de ser l'audició de sardanes, concert que, segons crònica de la

²⁶¹ CIVIS. “Panorama del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 11, maig 1960, p. 11.

²⁶² CIVIS. “Panorama del mes. Día de la liberación”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 23, maig 1961, p. 2 pdf.

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ CIVIS. “Panorama del mes. El 18 de julio”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 26, agost 1961, p. 2 pdf.

²⁶⁵ CIVIS. “Panorama del mes. En el XXV Aniversario de la Exaltacion del Generalísimo Franco a la Jefatura del Estado”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 29, novembre 1961, p. 2 pdf.

²⁶⁶ *Ibidem*.

²⁶⁷ “Commemoración del XXVI aniversario del glorioso alzamiento nacional”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 37, juliol 1962, p. 12 pdf.

²⁶⁸ *Ibidem*.

²⁶⁹ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

revista *Rápita* va ser molt aplaudit²⁷⁰. Les sardanes que es van interpretar van ser: *Bell Penedés* de J. Saderra, *La gota d'aigua* de P. Mercader, *Angelina* de V. Bou i *El cavaller enamorat* de P. Manén²⁷¹.

Tot i que l'elecció del tipus de peça pot sobtar donat el simbolisme d'aquestes peces i el de la festivitat, l'1 d'abril de l'any 1964, commemoració del dia de la Victòria, en la crònica s'explicava que la banda també va fer una audició de sardanes. Aquell dia la banda de música va fer cercavila des del matí. A les 13.00 h la banda de l'AMR va fer una audició de sardanes a la plaça del Cóc que va animar la festa fins cap a les 14.00 h²⁷². Per tant a Sant Carles, als anys seixanta, de vegades es feien sardanes en actes que tenien a veure amb festes que el Règim havia instaurat en aquells anys. El 18 de juliol de 1964 la banda va actuar tal i com explicava la crònica de la celebració²⁷³. Segons aquesta la banda va fer dianes i pasdobles, cosa que vol dir que va tocar al matí i també més tard. Essent que altres anys la banda havia fet un concert és probable que aquest any, en lloc del concert, la banda fes diana a primera hora i cercavila més tard.

9.7.6.- Afalagament d'autoritats dintre i fora de la població

En l'època del mestre Amela era costum afalagar a les autoritats que es desplaçaven a la població amb benvingudes multitudinàries en les quals també solia participar la banda. A més, en aquells anys la banda també es va desplaçar una vegada a la capital de la província, juntament amb altres rapitencs, per rebre al cap de l'estat, el General Francisco Franco.

Paco Moya i Miguel Rovira explicaven que quan venia al poble una autoritat i la banda amenitzava els actes, aquesta rebia una remuneració extraordinària pagada per l'Ajuntament²⁷⁴. Un exemple es va donar el 30 de gener de l'any 1961 amb l'arribada a la localitat el Ministre d'Obres Públiques que va ser acompanyat pel Governador Civil, diversos directors generals, el President de la Diputació Provincial i altres personalitats. La crònica de l'acte que feia la revista *Rápita*²⁷⁵ incloïa una descripció de l'aspecte que presentaven les places de Carles III i del Cóc. S'explicava com aquestes s'havien engalanat, com sonaven les campanes i la multitud de gent que hi havia. Quant a la banda

²⁷⁰ CIVIS. "Panorama del mes. 18 de julio", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 15 pdf.

²⁷¹ METRÓNOMO. "Ecos musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 38, agost 1962, p. 7 pdf.

²⁷² CIVIS. "Panorama del mes. El día 1º de abril", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 59, maig 1964, p. 5-6 pdf.

²⁷³ CIVIS. "Panorama del mes. El día 18 de julio", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 62, agost 1964, p. 5 pdf.

²⁷⁴ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 2006.

²⁷⁵ CIVIS. "Panorama del mes. El Excmo. Ministro de Obras Públicas, en San Carlos de la Rápita", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 20, febrer 1961, p. 5-7 pdf.

de música, aquesta feia cercaviles continuades²⁷⁶. El dia 14 de juny del mateix any es troba un altre exemple d'aquest fet. En aquest cas l'esdeveniment es produïa per l'arribada del Governador Civil i el “Jefe Provincial del Movimiento D. Rafael Fernández Martínez”²⁷⁷, que a la vegada anaven acompanyats per altres autoritats²⁷⁸. La crònica sobre la visita explicava com, en baixar del cotxe, el Governador Civil va ser saludat per l'alcalde i autoritats mentre sonava la Banda de Música²⁷⁹, es disparava una traca i el públic feia aplaudiments donant una cordial benvinguda²⁸⁰.

El dia 12 de gener de 1966 a les 8.45 h va arribar a la ciutat el que era en aquella època Ministre d'Obres Públiques Federico Silva Muñoz, que venia acompanyat per diversos directors, un sotsdirector general i alts caps del departament²⁸¹, per a visitar les obres de la dàrsena i moll per a pescadors, en construcció, i els projectes de millora del port. Al límit de la província el van rebre el Governador Civil, el President de la Diputació Provincial i autoritats provincials. Els carrers de la ciutat estaven engalanats. La banda de música va recórrer els principals carrers de la ciutat fins que es va fer de nit²⁸² i les autoritats i invitats es van concentrar al moll en construcció on es va instal·lar una tribuna. El ministre i el governador van ser rebuts amb aplaudiments i complimentats per diferents autoritats de la ciutat²⁸³. Aquest article no diu res que la banda anés al port, però ho demostren dues fotografies del dia. La primera d'elles va aparèixer a la portada de la revista *Rápita* i es veu el Sr. Ministre amb el Governador Civil, l'Alcalde de la ciutat i l'Enginyer del grup de ports de Barcelona-Tarragona que segons del peu de foto es dirigeixen a la tribuna al moll de pescadors recent arribats a Sant Carles de la Ràpita²⁸⁴. A l'esquerra de la foto apareix amb la tuba el Sr. Paco Moya, músic que s'ha esmentat en nombroses ocasions en el text i que l'any 2015 encara pertanyia a la banda de l'AMR. En una altra foto de l'article consultat la banda apareix situada al costat del mar,

²⁷⁶ “continuos pasacalles” (CIVIS. “Panorama del mes. El Excmo. Ministro de Obras Públicas, en San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 20, febrer 1961, p. 5-7 pdf.)

²⁷⁷ Estava acompanyat per altres autoritats: “Sub-Jefe Provincial”, Delegado Provincial de Sindicatos”, “Delegada de la secció femenina”, “Procurador en Cortes”, i dos “Diputados Provinciales”. CIVIS. “Visita del Sr. Gobernador Civil”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 4 pdf.

²⁷⁸ CIVIS. “Visita del Sr. Gobernador Civil”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 4 pdf.

²⁷⁹ “a los sonos de la Banda de Música”. (CIVIS. “Visita del Sr. Gobernador Civil”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 4 pdf.)

²⁸⁰ CIVIS. “Visita del Sr. Gobernador Civil”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 25, juliol 1961, p. 4 pdf.

²⁸¹ En l'article de Civis està més especificat, però encara ho està més a la notícia sobre l'esdeveniment apareguda al *Diario Español* que també es va publicar a la revista *Rápita*. Tot i això no s'ha inclòs aquesta informació perquè no s'ha considerat rellevant per a la temàtica de la investigació, a més de dificultar la lectura d'aquesta. (CIVIS. “Visita del Excmo. Sr. Ministro de Obras Públicas a San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 13-14 pdf i “Diario Español. El ministro en San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 14-16 pdf)

²⁸² “aún anochecido” (CIVIS. “Visita del Excmo. Sr. Ministro de Obras Públicas a San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 13-14 pdf.)

²⁸³ CIVIS. “Visita del Excmo. Sr. Ministro de Obras Públicas a San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 13-14 pdf.

²⁸⁴ Foto feta per Pere Dasso. Portada revista *Rápita*, *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 1 pdf.

davant la tribuna que s'havia habilitat²⁸⁵. L'article aparegut al *Diario Español* que també va reproduir la revista *Rápita* sí que situa a la banda al port, ja que després d'explicar que el ministre i les altres autoritats es van dirigir al port, diu que una nodrida representació de veïns es van congregar a les rodalies, mentre la banda de música interpretava una marxa²⁸⁶.

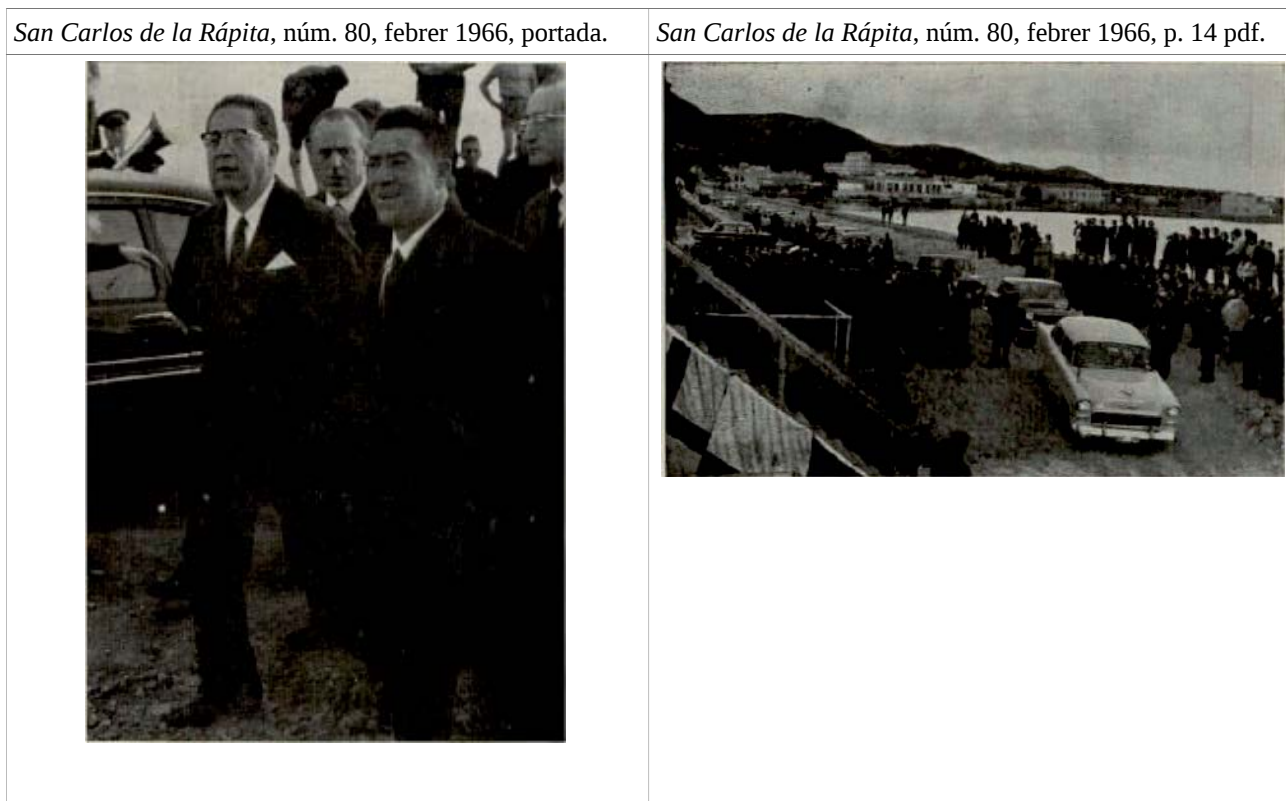

Figura 9.9. Visita del Ministre d'Obres Públiques Federico Silva Muñoz (1966)

Respecte el desplaçament de la banda al que es feia referència anteriorment, aquest va tenir lloc el dia 29 de juny de l'any 1963. El motiu era donar la benvinguda al Cap d'Estat, el General Francisco Franco, que arribava aquell mateix dia a la tarda a Tarragona per mar. La banda de l'AMR es va traslladar a Tarragona, de la mateixa manera que ho van fer altres rapitencs, omplint un total de quatre autocars i cotxes particulars, quedant d'altres rapitencs sense poder desplaçar-se per falta de vehicle²⁸⁷. Segons la crònica, la banda de l'AMR va tenir una destacada actuació, alegrant amb la seva música les Rambles i el recorregut previst per a la comitiva, rebent tota classe de consideracions i essent objecte de molt elogis²⁸⁸.

²⁸⁵ CIVIS. “Visita del Excmo. Sr. Ministro de Obras Públicas a San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 13-14 pdf.

²⁸⁶ “Diario Español. El ministro en San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 80, febrer 1966, p. 14-16 pdf.

²⁸⁷ CIVIS. “Panorama del mes. San Carlos de la Rápita en Tarragona para dar la bienvenida a S. E. el Jefe del Estado”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 50, juliol 1963, p. 16 pdf.

²⁸⁸ *Ibidem*.

9.7.7.- Altres concerts

El mes de setembre²⁸⁹ de 1959 la revista *Rápita* es fa ressò d'una novetat quant a les actuacions de la banda. L'AMR va començar a oferir concerts els dijous a les 22.30 h a la plaça del Cóc. En l'article es demanava que aquesta iniciativa tingués continuïtat²⁹⁰, per la qual cosa es veu clarament que és una innovació respecte el que es feia anteriorment. Tot i això en la revista *Rápita* no torna a aparèixer cap referència més sobre aquest tipus de concert. Al gener de l'any 1960, en el resum que la revista *Rápita* feia respecte els actes celebrats per Nadal, s'esmentava la participació de la banda de l'AMR. S'explicava com aquesta havia ofert programes d'execució justa, precisa i delicada a la plaça d'Espanya²⁹¹.

El dia 14 de març de 1961 la banda va realitzar el seu I Concert Extraordinari²⁹² al seu local social. Segons l'article "Ecos Musicales" aparegut l'any 1962, la banda de música de l'AMR en el seu reglament interior es comprometia a obsequiar els seus associats i simpatitzants amb tres concerts extraordinaris a celebrar a les festes majors, Santa Cecília i Sant Josep²⁹³. En aquest cas la paraula extraordinari fa referència a la gran qualitat que oferiria el concert més que al fet que se celebrés en dates no habituals.

Per tant, el concert del 14 març de l'any 1961 correspondria al concert extraordinari de Sant Josep. Les peces que van interpretar eren entre d'altres de Brahms, Mozart, Beethoven, Wagner, Vives i Bizet²⁹⁴. Com a fet a remarcar està la referència de l'article al poc nombre d'assistents i al delicat moment que està passant l'AMR. En aquesta mateixa línia apareix un altre article a la revista *Rápita* del mes de maig del mateix any, però aquest cop és d'un músic de la banda. Aquest també fa referència al mal estat de l'entitat i s'expressa en els següents termes: "estamos aferrados a su mástil para que no vaya a la deriva, esperando que amaine el temporal y venga la bonanza, y esta bonanza es el apoyo moral, no material, si no moral"²⁹⁵. El músic esmenta algunes de les obres que van

²⁸⁹ "Per la font es diu...", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 3, setembre 1959, p. 9.

²⁹⁰ *Ibidem*.

²⁹¹ CIVIS. "Panorama del mes. Navidad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 7, gener 1960, p. 8.

²⁹² CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 22, abril 1961, p. 4 pdf.

²⁹³ METRÓNOMO. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 16 pdf.

²⁹⁴ CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 22, abril 1961, p. 4 pdf.

²⁹⁵ FORNÉ, Agustín. "Música-Intento Fracasado. San Carlos de la Rápita", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 23, maig 1961, p. 12 pdf.

preparar per al concert extraordinari: *Huésped del Sevillano*, *Bohemios*, *Les noces de Fígaro*, *Romança en fa*, *Dansa hongaresa número 5*, *L'Arlésienne* i *Tanhauser* i es queixa que l'esdeveniment va ser un fracàs per falta d'assistència a la sala, particularment dels socis, als que mitjançant el conserge se'ls hi va enviar una invitació al seu domicili²⁹⁶.

El 22 de març de 1962 la banda de l'AMR va realitzar el seu IV Concert Extraordinari. El programa està integrat pel pasdoble de P. Sosa *Lo cant del valenciá [sic]*, l'intermedi de l'obra d'A. Vives *Bohemios*, Torre Bermeja, d'I. Albéniz, la sardana de J. Riva *Lo gall de Ripoll*, i la “Barcarola” dels *Contes de Hoffmann* de J. Offenbach, *Moment musical*, i el segon intermedi de *Rosamunda* de F. Schubert, l'obertura *Cavalleria lleugera*, de F. Von Suppé, i l'*Himne a Sant Carles*, del mestre Amela²⁹⁷ i ²⁹⁸. En finalitzar l'audició van repetir la sardana²⁹⁹, ja que el públic va aplaudir molt al final de cada peça³⁰⁰. L'article “Ecos Musicales” de la revista *Rápita* que fa la crònica del concert, justifica l'elecció del pasdoble per la decisió del mestre Amela de retre homenatge al compositor P. Sosa, que havia estat professor del director³⁰¹.

El 25 de setembre de l'any 1962 va haver un temporal³⁰² que va causar una catàstrofe que va assolir la comarca del Vallés³⁰³. Tant és així que molts rapitencs van començar a fer donatius per als damnificats. Van començar a haver diferents tipus d'iniciatives per recaptar diners i una d'elles va ser la iniciativa de la directiva i banda de música de l'AMR que va decidir celebrar un concert el 3 d'octubre en què els assistents es fixarien ells mateixos l'import de l'entrada a la taula que se situaria a la porta del local. A més, els músics³⁰⁴ oferirien l'assignació del mes de setembre que rebien de la banda³⁰⁵. El concert que la banda havia anunciat per al dia 3 d'octubre s'emmarca en una de les

²⁹⁶ FORNÉ, Agustín. “Música-Intento Fracasado. San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 23, maig 1961, p. 12 pdf.

²⁹⁷ CIVIS. “Panorama del mes. Concierto de la Agrupacion Musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 15 pdf.

²⁹⁸ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 16 pdf.

²⁹⁹ *Ibidem*.

³⁰⁰ CIVIS. “Panorama del mes. Concierto de la Agrupacion Musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 15 pdf i METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 16 pdf.

³⁰¹ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 34, abril 1962, p. 16 pdf.

³⁰² CIVIS. “Panorama del mes. Los catastróficos temporales en Barcelona”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 40, octubre 1962, p. 7 pdf.

³⁰³ METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto Benéfico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11-12 pdf.

³⁰⁴ A “Panorama del mes. Día 1 de octubre” es diu que la banda cedirà la seva assignació i no els músics particularment. Tot i això a “Ecos Musicales” del mes de desembre es fa constar que tots els músics sense excepció van lliurar la seva assignació i fins i tot un que va haver de marxar a fer el servei militar va deixar l'encàrrec que lliuressin també la seva assignació. (CIVIS. “Panorama del mes. Día 1 de octubre”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 5 pdf. i METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto Benéfico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11 pdf.)

³⁰⁵ CIVIS. “Panorama del mes. Los catastróficos temporales en Barcelona”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 40, octubre 1962, p. 7 pdf.

cròniques posteriors com un dels actes de celebració del “XXVI Aniversario de la exaltación del Generalísimo Franco a la Jefatura del Estado” que es feien l'1 d'octubre³⁰⁶. En la crònica Pro-damnificados del Valles³⁰⁷ s'explicava que la banda havia ofert un concert extraordinari i en la crònica “Concierto Benéfico”³⁰⁸ del mes de desembre es deia que el concert es va fer el dia 3 d'octubre a les 22.30 h però no es feia cap referència als actes de l'1 d'octubre. Com a nota curiosa es relatava el fet que el concert es va anunciar per altaveus i amb full volant -“octavilles”-³⁰⁹. Els diners aportats pels components de la banda van ser 2.475 pessetes, mentre que en el concert³¹⁰, es van recaptar 2.067 pessetes³¹¹.

Les peces interpretades van ser la sardana de Manen *El cavaller enamorat*, l'intermedi de *Bohemios* d'A. Vives, la selecció de *La Canción del Olvido* de J. Serrano, la primera part de *Katuska* de P. Sorozábal, la *Romança sense paraules*, de Txaikovski, una selecció de *Coppelia* de L. Delibes, el “Cor de peregrinos” de *Tanhauser* de R. Wagner i finalment l'*Himne a Sant Carles* del mestre Amela³¹². A la segona part el president, Sr. Bailach va informar de la recaptació obtinguda i va nomenar a persones que, a més de la seva adhesió a l'acte, havien enviat el seu donatiu³¹³.

El dia 21 de febrer de 1963, a les 22.30 h, la banda de l'AMR va oferir el seu VI³¹⁴ Concert Extraordinari en col·laboració amb l'orquestra de cambra de la Societat Musical La Lira Ampostina i de l'il·lustre mestre Francisco Casanovas Tallardá³¹⁵. L'orquestra estava integrada per sis violins, dues guitarres i un contrabaix. El concert es va celebrar al saló Cine Mar, que havia estat cedit gentilmente per l'empresa.

³⁰⁶ CIVIS. “Panorama del mes. Día 1 de octubre”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 5 pdf.

³⁰⁷ JULSA. “Pro-damnificados del Vallés”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 35 pdf.

³⁰⁸ METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto Benéfico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11-12 pdf.

³⁰⁹ *Ibidem*.

³¹⁰ En la relació de donatius se l'anomena “Festival Agrupación Musical”.

³¹¹ “San Carlos de la Rápita por Barcelona. Relación donativos aportados por el vecindario, con destino a la suscripción Nacional Pro-damnificados provincia de Barcelona”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 13-27 pdf.

³¹² METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto Benéfico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 42, desembre 1962, p. 11-12 pdf.

³¹³ JULSA. “Pro-damnificados del Vallés”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 35 pdf.

³¹⁴ En la crònica de “Ecos Musicales” diu que és el 4art i no el 6è. (METRÓNOMO. “Ecos musicales. Concierto extraordinario”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 15 pdf).

³¹⁵ CIVIS. “Panorama del mes. VI Concierto extraordinario de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 9 pdf.

A “Panorama del mes. VI Concierto extraordinario de la Agrupación Musical Rapitense” també apareix una breu biografia d'aquest músic que es tradueix a continuació: El mestre Casanovas va tenir durant 24 anys la Direcció del Conservatori de Música de Calcuta (Índia) i de l'Orquestra Simfònica de la mateixa ciutat havent actuat com a solista de flauta i Director de diverses orquestres simfòniques a les principals sales de concerts de Manila, Nova York, Londres, etc. havent aconseguit l'any 1948 el premi “Columbia”. (CIVIS. “Panorama del mes. VI Concierto extraordinario de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 9 pdf).

Un cop els components de la banda i l'orquestra van ocupar els seus llocs va aparèixer a l'estrada els mestres Joaquín Amela, director de l'AMR, i Francisco Casanovas, director de la banda de música La Lira Ampostina. Els mestre Amela va lliurar la seva batuta al mestre Casanovas i el va invitar a dirigir la primera obra del programa, la sardana d'A. Carcellé *És la moreneta*.

Llavors es van retirar els integrants de l'orquestra i va prendre la direcció de la banda el mestre Amela, amb la que va interpretar les seleccions de *Luisa Fernanda*, de F. Moreno Torroba i *Gigantes y Cabezudos*, de M. Fernandez Caballero. A continuació l'orquestra de cambra, sota la direcció del seu fundador el mestre Casanovas va interpretar el poema pastoral *Gypsi Tzar*, de E. Thuillier³¹⁶. L'orquestra també va interpretar el *Concert de Varsòvia*, de R. Addinsell, ocupant el piano el mestre Amela.

La darrera part del concert va córrer a càrrec de la banda sota la direcció del seu titular. Entre les peces que van interpretar estava *Esbossos del Caucas* d'I. Ivanov. També van interpretar les *Guajiras para Saxofón* composta pel mestre Casanovas, que va actuar com a solista. Davant dels insistents aplaudiments Francisco Casanovas va interpretar, acompanyat del mestre Amela *Czardas*, de V. Monti³¹⁷. Conjuntament la banda i l'orquestra van interpretar l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita* amb música del mestre Amela³¹⁸.

El 27 de febrer de 1964, a les 22:15, la banda de l'AMR va oferir el seu VII concert extraordinari al local del Teatro-Cine Español³¹⁹, cedit per a aquest acte. És de destacar la presència de moltes de les autoritats de la ciutat al concert, s'entén que per donar suport a l'entitat: l'alcalde i la seva esposa, el rector de la parròquia, el jutge de pau, el tinent de la Guàrdia Civil i el "Comandante de Puesto" i la seva esposa. També hi van acudir el grup de redacció de la revista *Ràpita*, que havia estat invitat i nombroses famílies i aficionats³²⁰.

³¹⁶ METRÓNOMO. "Ecos musicales. Concierto extraordinario", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 45, març 1963, p. 15 pdf.

³¹⁷ *Ibidem*.

³¹⁸ *Ibid*.

³¹⁹ S'especifica a la crònica "empresa Hermanos Duch", probablement perquè molts rapitencs el coneixien com "el cine del Duch", com es desprèn de les entrevistes a músics de l'època. (CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la banda de la Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 15 pdf).

³²⁰ CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la banda de la Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 15 pdf.

En la primera part es va tocar una selecció de la *Danza de apaches* de J. Serrano, fent la part solista el Sr. Navarro. També es va interpretar l'intermedi de *La leyenda del Beso* i una selecció de la segona part de la sarsuela *La del Soto del Parral*, totes dues obres de R. Soutullo i J. Vert. Per últim dintre d'aquesta primera part la banda va executar el poema simfònic de G. Giménez *La Torre del Oro*. En la segona part la banda va oferir una selecció de la sarsuela *Los Gavilanes* de J. Guerrero, l'obertura *Clotilde de Nevers* de Matra i una selecció de *Coppelia* de L. Delibes³²¹. Les obres que es tocaven en primera audició eren selecció de la segona part de la sarsuela *La del Soto del Parral* de R. Soutullo i J. Vert i *Los Gavilanes* de J. Guerrero³²². La crònica del concert diu que aquest concert iniciarà una nova etapa, amb nous actes amb què la directiva de l'AMR pretén atraure més associats per afrontar la nova conjuntura³²³.

El dia 25 de març de 1965 a la nit, la banda de l'AMR va oferir el seu VIII Concert extraordinari al saló del cine Carles III, cedit per l'empresa dels germans Castellà. En la primera part la banda va interpretar la Segona fantasia d'Homenatge a Chapí, transcrita per M. San Miguel, l'intermedi de *La Leyenda del beso* de R. Soutullo i J. Vert, la *Serenata triste* de M. Galindo i una selecció de *La Dolorosa*, de J. Serrano. La segona part comprenia la *Sinfonía número 8 en si menor*, també coneguda com la *Incompleta* de F. Schubert, i les obertures *Raymond* d'A. Thomas i *Egmond* de L. van Beethoven³²⁴.

D'aquestes obres només dues eren en primera audició. Tant els solistes com el conjunt van donar mostra de domini i desimboltura. La crònica realçava de nou la justesa i precisió de l'execució, i afegia que amb només vint músics no creia que es pogués aconseguir més. Hi van assistir les primeres autoritats i el local va oferir un aspecte brillant. La presentació del programa va estar a càrrec dels locutors de "Radio San Carlos Juventudes". La direcció de la revista *Rápita* va ser invitada a l'acte³²⁵.

³²¹ CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la banda de la Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 15 pdf.

³²² *Ibidem*.

³²³ *Ibid*.

³²⁴ Copiat literalment. Només s'ha estructurat en dues parts el text (CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la Banda de Música de la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 70, abril 1965, p. 15-16 pdf).

³²⁵ CIVIS. "Panorama del mes. Concierto de la Banda de Música de la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 70, abril 1965, p. 15-16 pdf.

9.7.8.- Participació en concursos

Un fet que ja s'havia donat en època de Sixto Mir era la participació de la banda en concursos musicals. En l'època del mestre Amela apareix una informació relativa a la participació de la banda en un concurs. Així el mes d'octubre del 1962 la revista *Rápita* anunciava que la banda de l'AMR, havia estat admesa, previ compliment dels requisits precisos, per prendre part en el “Primer Certamen Nacional de Bandas de Música” a través de tota la cadena d'emissores de la “Sociedad Española de Radiodifusión” que organitzava la firma FLEX³²⁶. S'havia d'interpretar dues obres, una obligada i una altra lliure. Els participants de Catalunya s'havien de desplaçar per a l'ocasió a Reus o Barcelona i els finalistes actuarien a Madrid. Com a premi es lliurarien importants quantitats en metàl·lic, i a més el premis Cigne d'Or, Cigne de Plata i altres distincions. La banda de l'AMR va ser classificada per actuar dintre de la primera categoria³²⁷.

No apareix cap notícia més al respecte a la revista *Rápita* ni s'ha trobat informació en el *Diario Español* mitjançant el cercador de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT) que conté premsa digitalitzada on-line. En l'hemeroteca on-line de *La Vanguardia*, en canvi apareix diverses vegades dins de la programació que s'inclouïa de Radio Barcelona. Així, des de març de 1962 fins a agost del mateix any, apareix en nombroses ocasions un programa dedicat al certamen, encara que a part d'això en el diari no hi apareixia cap altra ressenya. En l'anunci del concurs, que apareixia el mes de juny de 1962 al setmanari *Nueva Alcarria*³²⁸ i a la revista musical *Ritmo*³²⁹, s'explicava que tots els dilluns a les 22.30 h de la nit a través de la cadena d'emissores de la Societat Espanyola de Radiodifusió es faria un programa amb les bandes que participaven en el concurs. Podien prendre part totes les bandes espanyoles i els ciutadans espanyols podien enviar els seus vots per la banda preferida. Les cartes enviades entrarien en el sorteig de regals FLEX. Si es volia tenir més informació s'havia de demanar per correu a l'oficina central, que estava situada al carrer Batalla de Brunete, número 25 de Madrid.

³²⁶ CIVIS. “Panorama del mes. La banda de la Agrupación Musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 41, novembre 1962, p. 5 pdf.

³²⁷ CIVIS. “Panorama del mes. Concierto de la Banda de Música de la Agrupación Musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 70, abril 1965, p. 15-16 pdf.

³²⁸ BVPH, *Nueva Alcarria*, 16.06.1962, p. 2.

³²⁹ BVPH, *Ritmo*, 01.06.1962, p. 22.

9.8.- Iniciatives de diversificació d'activitats dintre de l'entitat

A diferència de l'època anterior, no es va formar cap grup dins de l'entitat. Hi ha dues notícies relacionades amb possibles formacions però aquestes no es van arribar a materialitzar. L'orquestra Siboneys, que en l'època anterior havia estat part de l'entitat i posteriorment es va emancipar, es va dissoldre poc després. Alguns dels seus músics van formar l'orquestra JABAM i posteriorment el grup d'El Rincón, tots dos independents de l'entitat. Dins dels Siboneys i la JABAM sempre va haver alguns músics que seguien formant part de la banda. De fet, en el llibre de caixa de l'AMR apareix alguna vegada el pagament de l'orquestra Siboneys del lloguer de la bateria a l'entitat³³⁰.

Una de les iniciatives de creació de grups que va resultar fallida va ser la formació d'una cobla. Per tal d'incrementar les activitats pròpies de l'entitat i millorar el seu estat econòmic en l'assemblea extraordinària del 22 de març de 1965 es parla entre altres coses de la conveniència que la banda actuï en sessions populars de sardanes³³¹. Fins el mes d'octubre del mateix any no hi apareix cap informació més al respecte en el llibre d'actes de l'entitat, però el dia 18 d'aquell mes se sotmet a consideració el text d'una carta dirigida als Delegats Provincials d'Informació i Turisme. El motiu de la carta era sol·licitar la seva ajuda per a la formació d'una cobla de sardanes³³². Aquest va respondre que el ministeri en qüestió no subvencionava l'adquisició d'instruments per a grups folklòrics³³³.

A la revista *Rápita* del mes d'octubre de l'any 1962, i des de l'article d'un dels cronistes de l'activitat musical que signava sota el pseudònim de Metrónomo, es proposava la creació d'un orfeó a la localitat, que podria tenir cabuda dins de l'AMR. El director de la banda, el mestre Joaquín Amela, podria ser l'assessor tècnic i director d'honor i com a director actiu se'n podria designar un altre. Per la seva part, la professora Lolita Massot es podria encarregar de la secció femenina³³⁴.

A la mitja part del concert de Santa Cecília de l'any 1965, el que aleshores era president de l'entitat, José Bullón Díez, va anunciar com a pla de futur la creació d'una banda de tambors i cornetes i una tuna juvenil³³⁵. Tot i això, no se n'ha trobat informació sobre la proposta a les actes de l'entitat i finalment no es va dur a terme.

³³⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, octubre 1958.

³³¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.03.1965, p. 13.

³³² *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.10.1965, p. 15.

³³³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 03.11.1965, p. 16.

³³⁴ METRÓNOMO. "Ecos musicales. Un éxito y una idea", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 40, octubre 1962, p. 21-22 pdf.

³³⁵ CIVIS. "Panorama del mes. Festividad de Santa Cecília", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 78, des. 1965, p. 5 pdf.

9.8.1.- Grup de sarsuela: “Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense”

Una de les iniciatives que el mestre Amela va tenir a Sant Carles de la Ràpita va ser la representació per part d'aficionats de la localitat³³⁶ de la sarsuela³³⁷ *La del manojo de rosas*, amb text de F. Ramos de Castro i A. Carreño, amb música de P. Sorozabal³³⁸.

El grup que va fer la representació s'anomenava “Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense”³³⁹. Van representar l'obra durant tres dies consecutius amb èxit complet, tant artísticament com de públic³⁴⁰. Es va representar al “Teatro Cine Mar” i es van exhaurir les localitats. El decorat va córrer a càrrec d'una acreditada casa de Barcelona i es va ajustar al desenvolupament i època requerits. A part dels actors també van complir amb els seu paper l'apuntador, maquillatge, luminotècnia³⁴¹. No apareix en cap crònica la data exacta de la representació, però aquesta s'havia previst a partir de la segona quinzena de setembre, del dia 20 endavant³⁴².

Per dur-la a terme el mestre Amela va sol·licitar la seva col·laboració al metge Lorenzo Barea Sabas³⁴³, que també era jutge de pau de la localitat³⁴⁴. El mestre Amela es va encarregar de la direcció musical i al metge Barea de la direcció escènica.³⁴⁵ Tal i com explicava L. Barea en l'entrevista que la revista Ràpita li va fer abans de les funcions, l'elecció de l'obra va estar a càrrec del mestre Amela, però ell suposava que ho va fer per la bellesa de la seva música i per ser una mica

³³⁶ JULSA. “La Zarzuela «La del manojo de rosas» de Pablo Zorozabal [sic] será puesta en escena, por primera vez en nuestra ciudad, a cargo de un grupo de aficionados”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 51, setembre 1963, p. 33-34 pdf.

³³⁷ A la crònica del mateix autor feta a l'octubre el qualifica de sàinet en dos actes, tot i que més endavant la qualifica com “una de las más populares obras de la gloriosa Zarzuela española” entenen-se que aquí parla de manera més general. (JULSA. “Teatro lírico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 52, octubre 1963, p. 34-35 pdf).

³³⁸ JULSA. “Teatro lírico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 52, octubre 1963, p. 34-35 pdf).

³³⁹ CIVIS. “Panorama del mes. Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 52, octubre 1963, p. 32 pdf.

³⁴⁰ *Ibidem*.

³⁴¹ JULSA. “Teatro lírico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 52, octubre 1963, p. 34-35 pdf.

³⁴² JULSA. “La Zarzuela «La del manojo de rosas» de Pablo Zorozabal [sic] será puesta en escena, por primera vez en nuestra ciudad, a cargo de un grupo de aficionados”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 51, setembre 1963, p. 33-34 pdf.

³⁴³ *Ibidem*.

³⁴⁴ CIVIS. “Panorama del mes. Concierto de la banda de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 15 pdf.

³⁴⁵ JULSA. “Teatro lírico”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 52, octubre 1963, p. 34-35 pdf.

més coneguda pel públic en general a través de la ràdio i els discs³⁴⁶. Segons L. Barea, la missió d'aquesta iniciativa era elevar el nivell cultural i artístic dels actors novells, proporcionar unes vetllades agradables a la població i revalorar la sarsuela³⁴⁷. A més, qualificava la tasca del mestre Amela en aquesta iniciativa com a immensa, ja que els aficionats amb els que es va contar no tenien coneixements musicals.

En la part musical L. Barea explicava que s'havia de comptar amb professors de Tarragona i d'Amposta, així com amb músics locals. Per tant hi hauria una orquestra de més de vint executants, més del que era normal en aquell moment en les companyies professionals³⁴⁸. Cal dir que finalment l'orquestra no va ser tant nombrosa com havien previst³⁴⁹. Així mentre que els actors, actrius i cantants eren tots de la localitat, els músics eren majoritàriament de fora. Tot i això va haver alguns músics de la banda que també van tocar com Miquel Sorribes o Juan José Bordes i alguns altres van actuar com a figurants³⁵⁰.

Al final de l'entrevista apareixia una relació els noms dels intèrprets i la funció que havien fet en l'obra. Així hi van intervenir una tiple i una tiple còmica, un baríton, un tenor, un tenor còmic, tres actors còmics, un actor de caràcter, una actriu, una actriu de caràcter, una actriu còmica, tres persones que constituïen el cor d'obriers i un apuntador³⁵¹. La Figura 9.10 mostra una fotografia de l'obra i dels músics que la van interpretar.

³⁴⁶ JULSA. “La Zarzuela «La del manojito de rosas» de Pablo Zorozabal [sic] será puesta en escena, por primera vez en nuestra ciudad, a cargo de un grupo de aficionados”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 51, setembre 1963, p. 33-34 pdf.

³⁴⁷ *Ibidem*.

³⁴⁸ *Ibid*.

³⁴⁹ BULLÓN, José. “Entrevista de actualidad. D. Lorenzo Barea Sabas”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 11-12 pdf.

³⁵⁰ Entrevista a Juan José Bordes Pablo, 12.09.2008.

³⁵¹ JULSA. “La Zarzuela «La del manojito de rosas» de Pablo Zorozabal [sic] será puesta en escena, por primera vez en nuestra ciudad, a cargo de un grupo de aficionados”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 51, setembre 1963, p. 33-34 pdf.

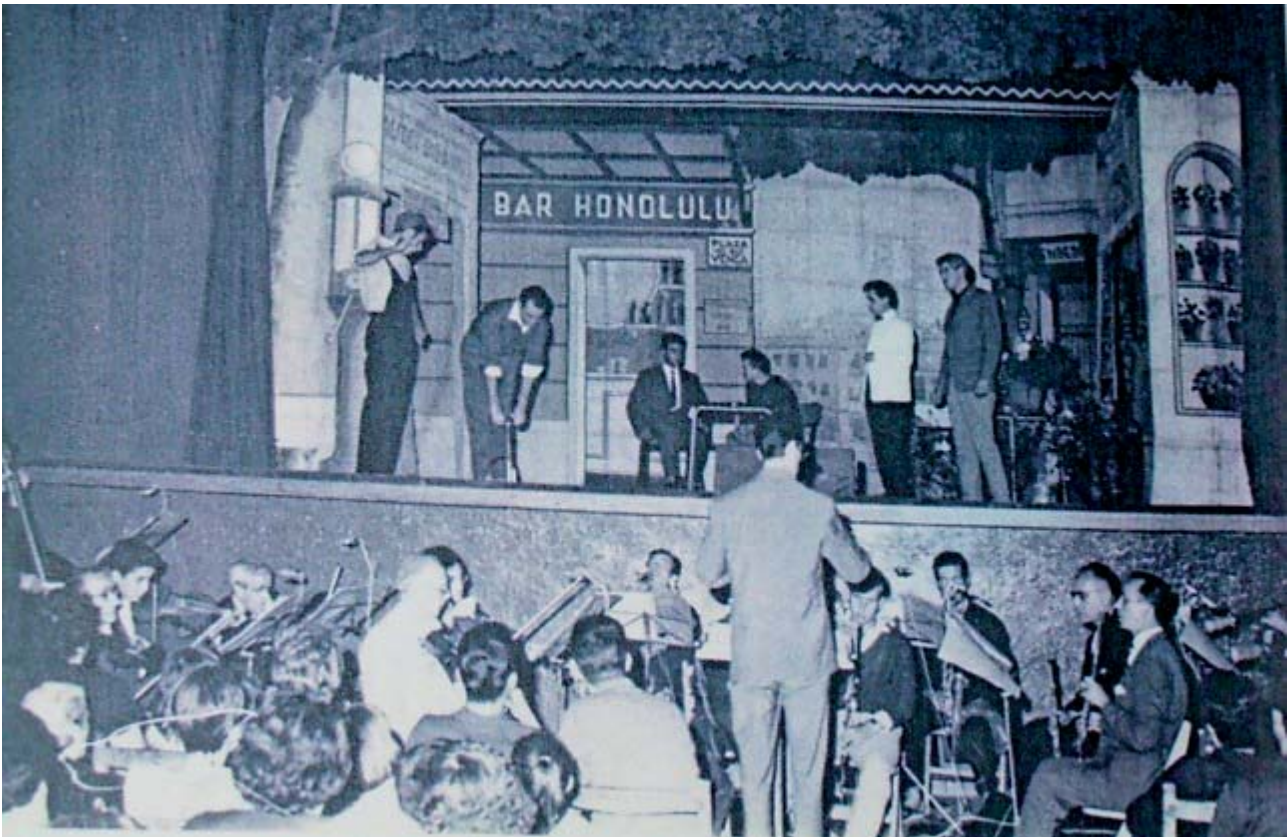

Figura 9.10. Representació d'una sarsuela del “Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense”. Cedida per Ester Abella i Ester Amela.

L'any següent es va fer una altra representació, en aquesta ocasió s'interpretaria *Los Claveles*, amb llibret de L. Fernandez de Sevilla i A. C. Carreño i música de Serrano i el completarien amb el sainet *El sexo débil* d'A. Ramos Martin. El nom del grup que faria la representació va canviar lleugerament i en lloc de “Grupo artístico de l'AMR” es va anomenar “Cuadro artístico de la Agrupación Musical Rapitense”³⁵²

El mes de març de 1964 es publicava una nova entrevista feta al que havia estat director escènic de *La del manojo de Rosas*, el metge i jutge de pau Lorenzo Barea Sabas. Aquest, responent a les preguntes del seu entrevistador, explicava les característiques de la nova funció que estaven preparant, a més de comentar alguna característica de *La del manojo de rosas*, que ja s'ha inclòs en l'explicació sobre la seva representació.

La nova funció pensaven representar-la a finals del mateix mes de març. Segons la seva opinió la part lírica era més difícil a *Los Claveles* que en l'obra anterior perquè en aquesta ocasió la tiple i el

³⁵² BULLÓN, José. “Entrevista de actualidad. D. Lorenzo Barea Sabas”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 11-12 pdf.

tenor necessitaven més esforç en l'extensió de la seva veu. La part escènica en canvi considerava que tenia la mateixa dificultat en ambdues obres.

El grup, anomenat “Cuadro artístico” de l'AMR s'havia hagut d'ampliar respecte la representació anterior, ja que en *Los Claveles* hi havia un cor femení. Aquesta vegada pensaven reforçar encara més l'orquestra, més tenint en compte els problemes de darrera hora de l'altra representació. Els decorats serien els mateixos amb que es representava als teatres de Barcelona i províncies.

Els beneficis que hi hagués de les representacions es destinarien a benefici de l'AMR. La finalitat que perseguia el “Cuadro Artístico” amb les seves representacions era elevar el nivell artístic dels seus components, donar agradables vetllades als amants del teatre i afavorir la situació econòmica de l'AMR. No s'havia pensat en futures representacions ni en desplaçar-se a ciutats pròximes³⁵³.

Finalment la sarsuela es va representar amb èxit al “Teatro Cine Español, empresa Hermanos Duch” a finals d'abril i principis de maig³⁵⁴. Era el mateix teatre que l'obra anterior però havia canviat de nom amb els nous propietaris que l'havien adquirit³⁵⁵. L'orquestra, molt completa i conjuntada va cridar l'atenció del públic assistent³⁵⁶.

9.9.- Altres actes realitzats al local social

Tot i que sense la freqüència que havia hagut en l'època del mestre Sixto Mir, en festivitats puntuals es va continuar oferint ball a l'entitat. N'hi ha testimoni en les fotografies aparegudes a la revista *Ràpita* del mes de març de 1994 on apareixia la fotografia cedida per Manolo Quintó d'una orquestra, que devia ser els Sibonenys i com a comentari a la fotografia s'explicava que pertanyia a la revetlla de Sant Joan de l'any 1958 al local de l'AMR³⁵⁷.

³⁵³ BULLÓN, José. “Entrevista de actualidad. D. Lorenzo Barea Sabas”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 57, març 1964, p. 11-12 pdf.

³⁵⁴ CIVIS. “Panorama del mes.« Los claveles» ”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 60, juny 1964, p. 3 pdf.

³⁵⁵ ORIOL-CARAZO, Mª Carmen. “Activitat teatral a Sant Carles de la Rápita (3). El teatre de la postguerra”, dins *Rápita*, núm. 273, març 1982, p. 26-27.

³⁵⁶ CIVIS. “Panorama del mes.« Los claveles» ”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 60, juny 1964, p. 3 pdf.

³⁵⁷ “Tema del mes”, dins *Rápita*, núm. 417, març 1994, p. 14.

Figura 9.11. Actuació musical a la revetlla de Sant Joan de l'any 1958 al local de l'AMR.

Font: *Ràpita*, núm. 417, març 1994, p. 14.

En el llibre de caixa no està reflectit el pagament per aquesta actuació, però sí que apareix en canvi el pagament a l'orquestra Los Siboneys per l'actuació de la revetlla de Cap d'Any de 1958³⁵⁸, el de 1959³⁵⁹, el de 1960³⁶⁰. L'any 1961 la revetlla ja va ser amenitzada per l'orquestra JABAM³⁶¹. La revetlla de Cap d'Any de 1962 l'AMR va organitzar un ball al seu local social, que va estar molt animat fins les primeres hores d'Any Nou³⁶² tot i que no hi ha reflectit el pagament a l'orquestra que el va amenitzar. L'any 1963, a diferència de l'any anterior³⁶³ l'agrupació no va organitzar una revetlla per acomiadar l'any a causa del mal estat del seu local social³⁶⁴.

A partir de novembre de 1958 en el mateix local que estava l'AMR es van fer de nou -com abans d'establir-se l'AMR- sessions de cinema. El mes de març de 1959 hi ha entrades en el llibre de caixa de l'AMR a compte del Cinema Parroquial, amb el concepte d'abonament de les despeses d'enllumenat entre el 4 de novembre de 1958 i el 7 de gener de l'any 1959³⁶⁵. Aquests pagaments després es van ampliar i a part de l'enllumenat a partir de març de 1960 també es pagava un lloguer pel local. La darrera entrada pel lloguer del local va ser el mes de gener 1961, en què es va pagar el

³⁵⁸ *Llibre de Caixa de l'AMR*, febrer 1959.

³⁵⁹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1960.

³⁶⁰ *Llibre de Caixa de l'AMR*, desembre 1960.

³⁶¹ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1962.

³⁶² CIVIS. "Panorama del mes. El ciclo de fiestas de Navidad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 4 pdf.

³⁶³ La crònica parla de "los acostumbrados actos de fin de año", tot i que a la revista, només s'ha trobat informació de l'any anterior (CIVIS. "Panorama del mes. Diciembre frío", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 43, gener 1963, p. 5-6 pdf).

³⁶⁴ CIVIS. "Panorama del mes. Diciembre frío", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 43, gener 1963, p. 5-6 pdf.

³⁶⁵ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1959.

lloguer dels mesos de desembre i gener³⁶⁶. El mes d'abril de 1961 es va pagar la darrera despesa d'enllumenat que comprenia fins el 27 de febrer d'aquell any³⁶⁷.

Un acte curiós que va tenir lloc al local social del AMR va ser una conferència que va impartir el professor Henry Boutry. El professor va donar a conèixer un nou instrument musical anomenat “ondioline”, que exteriorment es presentava com un petit i elegant moble de saló i tenia un teclat de tres octaves com el d'un piano però que podia sonar amb 18 timbres diferents. Pesava 20 quilos i tenia unes dimensions de 62 cm de llargada, 69 cm d'altura i 28 de fons. Després de la descripció de l'instrument el Sr. Boutry, acompanyat al piano pel mestre Amela, va interpretar un variat programa de música clàssica i moderna. També va haver una altra intèrpret, Mercedes Riba que va acompanyar al piano la sonata Claro de Luna de Beethoven³⁶⁸.

9.10.- L'evolució del repertori

Tal i com s'havia explicat en l'apartat “Estada del director a la banda”, el mes de maig de 1966 el mestre Amela publicava un escrit a la revista *Rápita* on, entre d'altres coses, apareixia la llista d'obres que la banda, sota la seva batuta, havia estrenat a la localitat³⁶⁹. Com es podrà veure la major part és música espanyola, tot i que també hi han algunes obres clàssiques. El nombre mínim d'obres que es van estrenar en un any va ser de dues, l'any 1962, mentre que el nombre màxim va ser l'any 1964, on es van estrenar set obres a més de l'obra que es va posar en escena. Com a mitjana es van estrenar cinc obres a l'any. Cal dir que aquí no s'esmenten les obres que el mestre va provar de fer amb la banda i que finalment no es van estrenar. Els músics recordaven que el mestre havia provat de tocar l'obertura 1812, però que finalment no es va poder tirar endavant.

A continuació la Taula 9.2 resumeix la relació d'obres que publicava el mestre en l'article esmentat. Quan el nom de les obres era en castellà i per tant no estava traduït, s'ha mantingut. Si el nom de les peces ja estava traduït d'altres llengües, s'ha traduït al català:

³⁶⁶ *Llibre de Caixa de l'AMR*, gener 1961.

³⁶⁷ *Llibre de Caixa de l'AMR*, abril 1961.

³⁶⁸ METRÓNOMO. “Ecos musicales”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 32, febrer 1962, p. 11 pdf.

³⁶⁹ AMELA, Joaquín. “Hasta Luego...” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

Taula 9.2. Evolució del repertori en l'època del mestre Joaquín Amela

Any	Obres estrenades	Any	Obres estrenades
1958	Bohemios Katuska (primera i segona part) Un dia a Viena El molinero de Subiza	1962	Contes de Hoffman Los gavilanes
1959	La tabernera del puerto Luisa Fernanda L'Arlésienne (farandola) Reina mora Romança en fa (Beethoven) Dansa hongaresa número 5 (Brahms)	1963	La del Manojó de Rosas (posada en escena) Gigantes y cabezudos Concert de Varsòvia Esbossos del Caucas Guajiras para saxofón (Casanovas)
1960	Coplas de mi tierra (Palau) El huésped del Sevillano Bodas de figaro (Mozart) El barbero de Sevilla (Rossini) Tanhauser (Wagner)	1964	Los Claveles (posada en escena) Homenatge a Chapí Serenata trista Simfonieta en sol El canastillo de fresas Simfonia incompleta Concert per a clarinet Raymond
1961	L'Arlesienne (minuetto) Peer Gynt (Grieg) Maruxa (preludi) Torre Bermeja (Albéniz) Romança sense paraules (Txaikovski)	1965	Orgía (Turina) Trencanous (Vals de les flors) Suite número 1 (Stravinski) Poeta i camperol Edmond (Beethoven) ³⁷⁰

9.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

En l'article esmentat del mestre Amela, també s'inclouia una relació de poblacions on havia actuat la banda. Segons aquesta, l'any 1959 la banda es va desplaçar a Vinaròs i a Vall-de-roures³⁷¹. L'any

³⁷⁰ AMELA, Joaquín. "Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

³⁷¹ En aquesta localitat l'any 1964 se li va imposar un llaç. AMELA, Joaquín. "Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

següent la banda va tornar a anar a Vinaròs i també es va desplaçar a la Sènia, mentre que l'any 1961 la banda va tocar a Tortosa i Flix³⁷². L'any 1962 la banda es va traslladar a Tarragona, Masdenverge i Prat de Compte, i l'any 1963 van repetir a Masdenverge i van anar també a Aldover. Per últim l'any 1964 i 1965 van anar a Mora³⁷³ i aquest darrer any també van anar a la Cava, actualment municipi de Deltebre³⁷⁴.

Les actuacions en aquests pobles tant podien ser només cercaviles com cercaviles i concert. S'ha buscat informació sobre les sortides i s'ha pogut accedir a la informació sobre la sortida que la banda va fer a Vall-de-roures l'any 1959. En un primer moment es va pensar que la contractació de la banda de l'AMR era deguda a la manca d'un conjunt autòcton però el cert és que anys enrere a Festes³⁷⁵ havia actuat la banda de Vall-de-roures. Així, l'any 1942 al seu programa de festes apareix una banda anomenada “Banda de Educación y Descanso”³⁷⁶ de la que no se n'esmenta la procedència, per la qual cosa es pot deduir que pertany a la localitat on es realitzen les festes. El següent programa de festes de la localitat disponible és de l'any 1947 i ve a refermar la hipòtesi anterior, ja que s'anuncia la intervenció de banda de música de la localitat³⁷⁷. El següent programa de festes disponible és de l'any 1950 i també es parla d'una banda de la localitat³⁷⁸, com també passa l'any 1954³⁷⁹. L'any 1956 el programa anuncia l'actuació de la banda de música, per la qual cosa també s'entén que era la de la població³⁸⁰.

Finalment l'any 1959 es va contractar la banda de l'AMR. Les festes van començar el dia 14 d'agost i van acabar el dia 17 del mateix mes, tot i que el dia 23 es va celebrar una romeria. La banda va actuar tots els dies. El divendres dia 14, la banda va participar en la cavalcada que es va fer a les

³⁷² En aquesta localitat l'any 1964 se li va imposar un llaç. AMELA, Joaquín. “Hasta Luego...” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

³⁷³ *Ibidem*.

³⁷⁴ *Ibid*.

³⁷⁵ S'han aconseguit programes de festes que proven aquest fet, però lamentablement no estan disponibles els de tots els anys sinó només alguns d'ells.

³⁷⁶ *Ferias de Valderrobres. Guia comercial y programa de festejos que com motivo de sus célebres y tradicionales ferias se celebrarán en esta villa los días 2, 3 y 4 de Sbre. 1942.*

³⁷⁷ *Valderrobres en fiestas. Agosto 1947. Programa Oficial de los actos que la Comisión de Festejos del Excmo. Ayuntamiento ha organizado para los días 14, 15, 16 y 17 de Agosto, en honor a la Asunción de Ntra. Señora y San Roque, patronos de la Villa.*

³⁷⁸ *Valderrobres en fiestas. Agosto 1950. Programa de los actos que la Comisión de Festejos del Excmo. Ayuntamiento ha organizado para los días 14, 15, 16 y 17 de Agosto, en honor a la Asunción de Ntra. Señora y San Roque, patronos de la Villa.*

³⁷⁹ *Valderrobres 1954. Fiestas Mayores. Programa Oficial de los actos que la Comisión de Festejos del Excmo. Ayuntamiento ha organizado para los días 14, 15, 16 y 17 de Agosto, en honor a la Asunción de Ntra. Señora y San Roque, patronos de la Villa.*

³⁸⁰ *Grandes Fiestas Valderrobres 1956. Programa Oficial de los actos que la Comisión de Festejos del Excmo. Ayuntamiento ha organizado para los días 14, 15, 16 y 17 de Agosto, en honor a la Asunción de Ntra. Señora y San Roque, patronos de esta Villa 1956.*

19.00 h, i a les 23.00 la banda va amenitzar el ball de revetlla a la plaça d'Espanya de la localitat. El dissabte dia 15 a les 8.00 h la banda va efectuar una diana i a les 9.30 h amenitzava, juntament amb la comparsa de gegants i capgrossos, la cursa pedestre organitzada. A les 12.00 h, a la plaça d'Espanya, la banda va interpretar un concert. No se l'esmenta en cap acte més d'aquell dia per bé que a les 23.30 de la nit hi havia una revetlla a la Glorieta del Pont de Ferro i no s'especifica qui la va amenitzar. El diumenge dia 16 la banda va realitzar novament una diana a les 8.00 h i va participar en el festival infantil i jocs de cucanya, amb els gegants i capgrossos. Per últim va interpretar un concert a la plaça d'Espanya a les 20.00 h, i novament no apareix qui va fer la revetlla a les 23.00 h a la plaça dels Màrtirs locals. El dia 17 la banda va fer de nou la diana³⁸¹ a les 8.00 h i ja no se l'esmenta cap cop més, tot i que tornen a sortir els gegants i capgrossos, hi ha un concert de música moderna a la plaça d'Espanya, ball popular a la mateixa plaça, i revetlla a la Glorieta del Pont de Ferro³⁸².

Al setmanari *Vinaròs* no s'ha trobat informació la sortida a aquesta localitat que el mestre Joaquín Amela esmentava. Sí que n'hi ha en canvi l'any 1966 per Setmana Santa, en la que la banda va intervenir en la processó de Dijous Sant acompanyant a la confraria i el pas de “Nuestro Padre Jesus Nazareno”³⁸³. En aquesta actuació el mestre ja no era director de la banda però encara no havia arribat el nou director.

³⁸¹ En aquesta ocasió s'anuncia una “Diana Pasacalles”.

³⁸² *Grandes Fiestas Valderrobres 1956. Programa Oficial de los actos que la Comisión de Festejos del Excmo. Ayuntamiento ha organizado para los días 14, 15, 16 y 17 de Agosto, en honor a la Asunción de Ntra. Señora y San Roque, patronos de esta Villa 1956.*

³⁸³ “Noticiero. Miscelánea. Jueves Santo”, dins *Vinaroz*, 09.04.1966, p. 6.

10.- Època del mestre José Pascual Sanchiz (1966-1976)

10.1.- Introducció

La marxa del mestre Amela va ser un nou sotrac per a l'entitat, que com sempre es va haver d'enfrontar de la millor manera possible. Ningú tenia dubte de la gran qualitat musical del mestre i del difícil que seria substituir-lo per algú amb tanta tècnica i tants coneixements musicals. En efecte, el nou director José Pascual Sanchiz no tenia el mateix nivell d'estudis musicals que el mestre Joaquín Amela, però la seva qualitat humana va donar una estabilitat a la banda indispensable amb els nous temps que aquesta viuria.

Cada època de l'entitat, emmarcada sota la batuta d'un nou director, va aportar nous reptes que els músics, juntes directives i socis van anar superant. En aquesta ocasió hi han dos reptes decisius per a l'entitat. Després de molts anys en lloguer, l'entitat decideix fer un pas endavant i realitzar les gestions necessàries per aconseguir, mitjançant concessió, un solar de l'Ajuntament i construir-ne amb les pròpies mans el local on estaria l'entitat per més de tres dècades. La iniciativa, els entrebancs i els esforços per fer realitat el somni seran part important del capítol.

L'altre gran repte va ser l'entrada de la primera dona a la banda. El fet que es traslladés a la localitat una trompista provinent d'Amposta va obrir la banda a les noies de la localitat amb inquietuds musicals. Aquesta és l'època en què es va començar a anar a Calaceit, sortida que va deixar empremta en els músics de l'època i que va impulsar la creació de la xaranga rapitenca. Al front de tots aquests esdeveniments un mestre ampostí en la darrera etapa de la seva vida, que va col·laborar d'una manera crucial a la supervivència de la banda i de l'entitat.

10.2.- Apunts biogràfics de José Pascual Sanchiz

José Pascual Sanchiz va néixer a Amposta el dia 15 de maig de 1905. Era fill d'Agustín Pascual Margalef i Vicenta Sanchiz Carles, tots dos naturals d'Amposta¹. El matrimoni també va tenir un altre fill, Agustín, que era el germà gran de José. Els dos germans van ser músics, ja que José tocava

¹ Registre Civil d'Amposta, Secció I, tom 29, foli 219, número 71. Acta de naixement de José Pascual Sanchiz.

el cornetí i Agustín el clarinet, i no només això sinó que consten com a dos dels primers músics de la Lira Ampostina en la memòria manuscrita feta als anys cinquanta pel primer director d'aquesta banda el Sr. Francesc Roig i Treig².

La relació dels dos germans amb la Lira Ampostina va més enllà de la part interpretativa. Així l'any 1919 Agustín entra a formar part de la junta directiva de La Lira com a sotsecretari. A més durant un temps Agustín era el cantant de l'orquestra que amenitzava els balls al saló de la societat, de la qual el gener de l'any 1944 va ser acomiadat perquè les despeses superaven els ingressos³.

Respecte a José, aquest va signar el mes d'agost de 1942 un contracte d'arrendament pels salons del cafè i billar i el pis que hi havia a dalt d'aquest darrer amb el president de la Lira. A més es comprometia a fer la neteja del saló de ball, del mobiliari i de la pista de ball a l'estiu. El 6 de febrer de 1945 es veu obligat a cedir l'arrendament per un contracte anterior d'un altre arrendatari⁴.

El 13 de juliol de 1934, amb vint-i-nou anys va contraure matrimoni amb Cinta Llucía Reverté que tenia vint-i-dos anys. En l'acta de matrimoni consta com a professió d'ell la de paleta. El matrimoni va tenir dos fills, Josefina i Jordi. El seu net Àlex Piñol explicava que el mestre José Pascual havia estat a un camp de refugiats durant la Guerra Civil, del qual havia pogut sortir perquè era músic. El mestre tenia passió per la música i l'interès per inculcar-la als seus nets. Tan és així que els caps de setmana l'avi feia veure als seus nets el concert que el diumenge al matí retransmetien per la televisió⁵.

Era trompetista i treballava a Barcelona⁶, a la casa Casablanca⁷. Quan es va jubilar va tornar a la seva terra i va acceptar el càrrec de director de la banda de Sant Carles de la Ràpita. Va dirigir la banda fins poc abans de morir a Tivenys l'any 1976.

Els músics destacaven de José Pascual la seva vàlua personal, tret molt important dintre d'una banda amateur. Un detall que podria ser mostra de l'estima que se li tenia va ser el regal que se li va fer l'any 1972 pel seu sant⁸. El regal era un jersei d'un valor de 700 pessetes i a l'acta s'especificava que

² Actes i documents antics de La Lira Ampostina. Gentilesa de l'entitat i el seu director, Octavi Ruiz.

³ Informació gentilesa de La Lira Ampostina i el seu director, Octavi Ruiz.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Informació facilitada per Àlex Piñol Pascual.

⁶ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverte, 2006.

⁷ Entrevista a José Casajust Matamoros, 29.07.2008.

⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.02.1972, p. 48.

si no se'n feien càrrec els músics, se'n faria l'entitat⁹. Respecte el seu caràcter i saber fer se'n troba una mostra en l'acta del 30 de juliol de 1968, on es felicita al director i els músics de la banda pel seu bon comportament de les actuacions de les festes majors¹⁰.

Domingo Vizcarro explicava que amb la marxa del mestre Amela va haver un daltabaix que José Pascual va aturar. Paco Moya i Miguel Rovira afirmaven que José Pascual gairebé va salvar l'entitat, ja que l'entitat passava moments econòmics molt difícils i els seus honoraris eren molt baixos. Com a mostra dels problemes econòmics de l'entitat està el fet que diverses vegades membres de la junta havien avançat de la seva butxaca els honoraris del mestre¹¹ i ell anava a casa d'aquests per cobrar el seu sou¹³.

10.3.- Estada del director a la banda

El dia 18 d'abril de 1966 en junta ordinària s'invita a l'alcalde el Senyor Floriano de Castro i Castro i a José Pascual. S'ofereix la vacant de director de la banda a aquest darrer i s'acorda contractar-lo per un mes com a prova per ambdues parts¹⁴. No hi ha referència a que es confirmés el contracte més tard però el cert és que va treballar a l'entitat durant deu anys.

Respecte les seves responsabilitats laborals, estaven els plens poders per donar entrada i comiat als músics i educands, sempre que cregués oportú i per tal d'engrandir la banda. Ho podia fer sempre que ho comunicés a la junta directiva¹⁵. El director no només assajava amb la banda, sinó que també feia classes als educands¹⁶ i es desplaçava de vegades a Barcelona per comprar material per a ells¹⁷ i feia les gestions relacionades amb la compra i reparació d'instruments en general¹⁸. Ensenyava tots els instruments de banda, excepte l'oboè, tal i com s'ampliarà en el capítol "Escola de música". Quan el mestre es va posar malalt l'any 1976 es va contractar una professora de solfeig. El mestre va seguir dirigint la banda fins que a finals de març del mateix any, quan el mestre ja no

⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.02.1972, p. 48.

¹⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.07.1968, p. 23.

¹¹ Entrevista a Juan Miguel Ramon Subirats, 05.08.2008.

¹² Es coneix en concret el cas d'Enrique Carles, però es desconeix si altres membres també el van avançar en alguna ocasió.

¹³ Entrevista a Francisca Estellé Sabaté, 06.08.2008.

¹⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.04.1966, p. 19.

¹⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.07.1968, p. 23.

¹⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1970, p. 35.

¹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.08.1968, p. 23.

¹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.02.1970, p. 37.

podia dirigir la banda, es va haver de contractar un altre director¹⁹. Tot i això la junta va acordar pagar a José Pascual una subvenció de 5.000 pessetes mensuals mentre durés la seva malaltia²⁰.

José Pascual mor a l'octubre de 1976 a la ciutat de Tivenys i s'acorda que assisteixin a l'enterrament tots els músics que puguin²¹. El mestre va treballar deu anys a la banda. A l'acta que fa referència a la seva mort també es remarca la seva destacada tasca al front de l'entitat²².

10.4.- La junta directiva

La junta que va decidir contractar a José Pascual era la presidida per José Bullón Díez el qual es fa càrrec de l'entitat el 20 de setembre de 1965 i per tant ja havia aparegut en l'època anterior. La seva junta està constituïda per:

President:	José Bullón.
Sotspresident:	Francisco Masià.
Tresorer:	Juan Solé.
Secretari:	Antonio Gomez.
Vocals:	Manuel Carles, Enrique Carles, Agustín Garcia, Jaime Ferré i Juan Brunet.

Quan es va oferir el càrrec de director a José Pascual Sanchís, era president de l'entitat José Bullón Díez. Aquell dia, a més hi van assistir a la reunió el secretari Antonio Gómez, el tresorer Juan Solé i els vocals Enrique Carles, Juan Brunet, Jaime Ferré, Agustín Garcia, Manuel Carles²³. No hi ha referències a les reunions realitzades per aquesta junta durant aproximadament un any.

El 5 de maig de 1967 es fa càrrec de la presidència Francisco Masià Balada²⁴ i queda constituïda la nova junta de la següent manera:

¹⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1976, p. 56.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 16.09.1976, p. 56.

²² *Ibidem*.

²³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.04.1966, p. 19.

²⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 05.05.1967, p. 19.

President:	Francisco Masià Balada
Sotspresident:	Manuel Carles Gasparin
Tresorer i secretari:	Agustín Forné
Vocals:	José Ferrando Rafols i Enrique Carles Tul
Director i vocal artístic:	José Pascual ²⁵ .

Cal dir que tot i aquest nomenament de seguida Enrique Carles va actuar com a secretari. L'any 1969 s'acorda ampliar la junta directiva amb músics en vistes de construir el nou local, ja que es considera que així tindran més interès. El músics que passen a formar part de la junta són: Francisco Moya Abilio, Domingo Vizcarro Quixal, Miguel Rovira Reverté, Juan Ferrando Rafols i Fermín Ferré Gelats²⁶. Al marge de l'acta figura el nom dels assistents amb els seus càrrecs. Són:

President:	Francisco Masià
Sotspresident:	Manuel Carles
Tresorer:	Miguel Rovira
Secretari:	Enrique Carles
Vocals:	José Casajust, Juan Ferrando i Francisco Moya
Vocal nat:	José Pascual

Domingo Vizcarro Quixal i Fermín Ferré Gelats no apareixien assignats a cap càrrec. Tenint en compte els assistents a les reunions, i sense que s'especifiqui la seva incorporació en el text de l'acta, es poden deduir noves incorporacions a la junta. Així l'any 1969²⁷ entra a la junta José Sancho, i l'any 1970 Manuel Lopez, Miguel Ramon i Lucas Estellé²⁸. José Balada ho fa l'octubre del 1971²⁹.

El gener de 1972 la presidència passa a mans de Manuel López Yuste, que en aquell moment ocupava el càrrec de sotspresident³⁰. Es convoca junta general i després d'escollir al nou president, aquest nomena la nova junta. Aquesta queda constituïda per:

President:	Manuel López Yuste
Sotspresident:	Juan Ferrando Rafols

²⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1967, p. 20.

²⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.04.1969, p. 27.

²⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.11.1969, p. 32.

²⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 08.01.1970, p. 34.

²⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1971, p. 45.

³⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 06.01.1972, p. 46.

Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles Tul
Contable:	Francisco Moya Abilio
Vocals:	Lucas Estellé Sabaté, Miguel Rovira Reverté, Domingo Vizcarro Quixal i José Balada Arbó ³¹ .

El nou president mor sobtadament a l'octubre de l'any 1975 i es fa càrrec de la presidència el que ocupava el càrrec de sotspresident, Juan Ferrando Rafols, fins al gener de l'any següent, que es nomenarà el president oficial³². Al gener del 1976 surt elegit president Juan Ferrando Rafols i nomena la seva junta directiva³³:

President:	Juan Ferrando Rafols
Sotspresident:	Domingo Vizcarro Quixal
Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles Tul
Vocals:	Joaquin Arnau Arasa, Lucas Estellé Sabaté, Adolfo Mora Borràs, Francisco Moya Abilio, Juan Miguel Ramon Subirats i Miguel Rovira Reverté.

10.5.- Característiques de la banda en l'època de José Pascual

Com a fet a destacar de la banda d'aquell període està el seu constant increment de membres fins l'any 1976. El nombre de músics quan José Pascual va acceptar el càrrec de director era de dinou membres i l'any 1976 ja hi havia trenta-tres músics a la banda d'acord amb el nombre d'uniformes encarregats³⁴. Aquest increment de músics es confirma amb la fotografia que apareix en el dècim de loteria de l'any 1975, on surten trenta-dos músics més el director i l'abanderat.

Durant tot el període que José Pascual va estar com a director, aquest va anar demanant periòdicament permís per incorporar nous membres a la banda de música, tal i com certifiquen les actes de l'època de l'entitat. Així el dia 31 de març de 1969 la junta autoritza l'entrada de nou nous

³¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 21.01.1972, p. 47.

³² *Llibre d'actes de l'AMR*, 15.10.1975, p. 54.

³³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1976, p. 55.

³⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1976, p. 56.

músics a la banda³⁵. Una mostra de la bona marxa de la banda és l'opinió que expressa aquest en ser preguntat dintre l'assemblea general de l'any 1970 sobre la tasca de la banda de música. El director expressa la seva satisfacció per la constància dels músics i el gran nombre d'educands que hi ha³⁶.

El març de 1971 s'acorda que per a festes majors puguin sortir amb la banda catorze educands³⁷. A principis de juliol d'aquell mateix any es parla de nou de l'autorització a dotze educands de sortir amb la banda per a festes³⁸. En aquest cas també es parla de la confecció dels uniformes, per la qual cosa s'entén que són els mateixos educands als quals s'havia fet referència al març, només que hi ha hagut dues baixes abans d'entrar a la banda. Per a festes majors de l'any 1972 van sortir amb la banda cinc nous músics, els que més havien destacat a l'acadèmia³⁹. Si es sumen les entrades esmentades dels anys 1969, 1971 i 1972 donaria un total de quaranta cinc membres a la banda. En la crònica que apareixia a la revista *Rápita* del concert de Santa Cecília de l'any 1973 es refermava aquesta dada, ja que en ella destacava que el nombre de músics a la banda havia arribat a quaranta-dos, una xifra mai aconseguida fins aleshores⁴⁰.

A la Figura 10.1 es mostra la fotografia del dècim de loteria de 1975 on apareixia la fotografia de la banda de l'època del mestre José Pascual. Com es pot veure i s'ha explicat, en aquesta apareixen trenta-dos músics, més el director i l'abanderat. L'abanderat no tenia per què ser un músic. Així per exemple, en l'assemblea general de l'any 1970, demana als assistents si hi ha algun interessat en ocupar aquest càrrec i havent-hi uns quants socis joves interessats se'ls demana que formalitzin la seva petició davant la junta directiva⁴¹.

³⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.03.1969, p. 27.

³⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1970, p. 35.

³⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1971, p. 42.

³⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.07.1971, p. 43.

³⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1972, p. 49.

⁴⁰ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 174, desembre 1973, p. 4.

⁴¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1970, p. 35.

Figura 10.1. La banda de música de l'AMR en l'època del mestre José Pascual (1975). Cedida per Cinta Bayarri Sancho.

L'any següent, el 1976, es van encarregar trenta-cinc uniformes per als membres de la banda⁴². Tenint en compte que un dels uniformes era per al director i un altre per a l'abanderat, quedarien trenta-tres uniformes per als músics de la banda. Per tant d'acord amb les xifres, es pot afirmar que efectivament hi va haver un increment de músics des de l'arribada del mestre però també va haver baixes, cosa normal en aquest tipus d'entitats. Cal dir però que el balanç fins al 1976 va ser molt positiu, amb catorze músics més que quan va arribar el director.

Com es pot observar a la fotografia hi ha músics tant de sexe masculí com femení. Tal i com s'havia anticipat a la introducció d'aquest capítol, durant l'època del mestre José Pascual va tenir lloc l'entrada de les primeres dones a la banda. Així, l'any 1968 es va incorporar la seva primera representant, Mª Josefa Caballé Barrera. Tot i que va néixer a Amposta, Mª Josefa Caballé i la seva

⁴² Llibre d'actes de l'AMR, 30.03.1976, p. 56.

família es van traslladar a Sant Carles de la Ràpita quan ella comptava amb uns quinze anys. A Amposta havia anat primer al cor de La Lira Ampostina i després a la banda, on també feia poc que tocaven músics de sexe femení. Quan van anar a viure a Sant Carles continuava anant als assajos a Amposta, i se'n van assabentar membres de l'AMR i li van dir si volia anar a tocar a la banda de l'AMR. Com que la trompa amb què tocava en aquell moment era de La Lira, l'AMR va arreglar una trompa propietat de l'entitat i li va deixar perquè pogués tocar amb la banda de la localitat.

La primera actuació que va fer amb la banda de l'AMR va ser el dia 18 d'abril de 1968, en què es van inaugurar a Sant Carles de la Ràpita múltiples obres. La seva incorporació va donar el tret de sortida a altres noies de la localitat que tenien interès en formar part de la banda. Un exemple era Pilar Carles Estellé. Pilar Carles era filla, germana i neboda de membres de la banda. A més, el seu pare i el seu oncle havien estat a la junta de l'entitat. Ella volia anar a la banda però el seu pare no volia que hi anés ja que a la banda no hi anava cap noia. Pilar Carles i la seva mare, Francisca Estellé, explicaven com el dia en què va sortir Mª Josefa Caballé amb la banda va ser decisiu per a Pilar Carles. Aquell dia totes dues van veure una noia a la banda, així que van decidir insistir a Enrique Carles sobre el fet que Pilar anés a aprendre música. Quan aquest va arribar a casa després de l'actuació els hi va dir que no calia que li diguessin res, que ja ho sabia. Elles li van preguntar què era el que li havien de dir i ell va respondre que havien vist a una dona a la banda. A partir de llavors Pilar va anar a aprendre música⁴³.

Al mateix temps també van començar tres noies més amb les que sumaven un total de cinc. Ràpita Casajust, filla de José Casajust que també era músic de l'època del mestre Sixto Mir, va tocar la flauta. Lourdes Masià, filla del president de l'entitat Francisco Masià, va tocar el clarinet. Elvira Bertrús va tocar el saxo soprà i Miguela Reverté el requint. Molt interessant és el fet que fos també a la dècada dels seixanta quan la dona es va integrar de manera general com a músic a les bandes valencianes⁴⁴.

Tornant a la fotografia, l'uniforme que portaven era blau marí amb camisa blanca i gorra. Per a la gorra de les noies es va agafar el mateix model que tenia La Lira Ampostina, ja que era la que tenia Mª Josefa Caballé de l'altra entitat. Les noies en un principi també havien de portar pantaló i Francisca Estellé i Pilar Carles recordaven que va costar que poguessin portar faldilla. Tot i això en aquesta època també es va fer un nou uniforme d'estiu. En aquest cas es mantenia el pantaló que

⁴³ Entrevista a Francisca Estellé Sabaté i Pilar Carles Estellé, 06.08.2008.

⁴⁴ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013, p. 88.

portaven i la camisa es substituïa per una camisa blau clar. La Figura 10.2 mostra una actuació de la banda on es veu el nou uniforme d'estiu. Tot i que costa d'apreciar a primera vista, en un segon pla es pot observar que les noies aquí ja porten faldilla.

Figura 10.2. El nou uniforme d'estiu de la banda.

Font: *Fotos de Sant Carles de la Ràpita, antigues i modernes* [en línia]. <<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=341875362688787&set=o.1472087753022760&type=1>> [consulta: 15.07.2015].

Quant als instruments de la banda, aquests van continuar sent els mateixos que havia en l'època anterior: flautes, oboès, clarinets, saxofons, trompes, trompetes, trombons, tuba i percussió. Hi havia instruments propietat de l'AMR però no suficients per a tots els músics, amb la qual cosa n'hi havia que se'ls havien anat comprant. Tant en el manteniment i adquisició d'instruments com en el cas dels uniformes, depenent de les possibilitats de l'entitat es va actuar de diferents maneres. Així alguns cops se'n va fer càrrec l'entitat, altres l'ajuntament i d'altres els propis músics.

Mentre que en l'època anterior l'Ajuntament i la "Comisión Pro-fomento y defensa-intereses Ciudad" subvencionen els uniformes, l'any 1968 la junta de l'entitat vol demanar a l'ajuntament un préstec extraordinari de 75.000 pessetes per sufragar la compra de deu uniformes, dos clarinets, un fiscorn i una trompa i al mateix temps arreglar els instruments de l'Agrupació que estiguessin

desafinats⁴⁵. Així doncs l'Ajuntament no es fa càrrec d'aquesta despesa, sinó que ho passa a fer l'AMR. Aquell any es troba informació sobre la intenció de què els músics es facin responsables tant dels uniformes com dels instruments, pensant elaborar unes butlletes amb aquesta finalitat⁴⁶.

L'any 1969 de nou la junta de l'AMR demana a l'Ajuntament que els faciliti sis uniformes per a sis educands que estan a punt de sortir al carrer i que per manca d'uniformes no ho poden fer⁴⁷. Tres mesos més tard es va demanar al sastre Jaime Ferré la factura dels nou uniformes que finalment havia fet per poder lliurar-la a l'Ajuntament⁴⁸. A més, s'acorda fer un inventari d'instruments i material de l'AMR. Aquest inventari posa de rellevància el tipus i nombre d'instruments en propietat de l'entitat⁴⁹. S'ha fet un resum dels instruments que hi apareixen classificats per famílies:

- De corda: 1 piano
- De vent fusta: 1 flauta, 1 oboè, 1 requint, 4 clarinets, 1 saxofon alt, 1 saxofon tenor
- De vent metall: 1 trompa, 1 fiscorn, 3 trombons, 3 baixos, 2 bombardins
- De percussió: 2 bombos, 1 caixa, 1 plats, 1 pandereta, 1 castanyoles, 1 triangle.

La major part d'aquests instruments estaven distribuïts entre els músics de la banda tal i com es pot observar en el següent llistat aparegut en el llibre d'actes:

- 1 piano: agrupació
- 2 bombos: 1 a Lucas Estellé i l'altre a l'agrupació
- 3 baixos: 1 a Moya, 1 a Rovira i l'altre a l'agrupació
- 1 caixa a Enrique Carles
- 1 plats a Manuel Carles
- 1 pandereta a l'agrupació
- 1 castanyoles a l'agrupació
- 1 triangle a l'agrupació
- 2 bombardins: 1 a J. Arnau i 1 a Queral
- 3 trombons: 1 a Balada, 1 a Segura, i l'altre a José Ramon

⁴⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1968, p. 22.

⁴⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1968, p. 24.

⁴⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.01.1969, p. 25.

⁴⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.04.1969, p. 27. La data de l'acta és errònia i és anterior a data de l'1 d'abril de 1969.

⁴⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 01.04.1969, p. 27.

- 1 trompa a Josefa Caballé
- 1 fiscorn a Adolfo Mora
- 1 requint a Vicente Salvadó
- 1 flauta a Bufaire Angel Subirats
- 4 clarinets: Noll 1 / Ramon 1 / Ferre 1/ Diaz 1/2
- 1 oboè pendent
- 1 saxofon tenor 1/2 a Hilario Pepiol per valor de 3.000 pessetes.
- 1 saxofon alt a Juan Ferrando⁵⁰

En l'acta es deixa constància de què totes les reparacions dels mateixos seran a càrrec de qui l'utilitzi a menys que l'agrupació estigui en condicions econòmiques per poder pagar les reparacions⁵¹. Com a nota curiosa està la referència a mig clarinet que té Diaz i el mig saxofon tenor d'Hilario Pepiol. Aquests dos casos deixen entreveure el fet que l'agrupació comprés instruments per als músics, que aquests anaven pagant poc a poc fins que eren seus.

Com a exemple de què en algun moment els músics van haver de pagar els uniformes de la seva butxaca per no disposar l'entitat de capital està el cas de Joaquín Segura. Aquest músic en el seu dia el va pagar de la butxaca perquè l'agrupació no disposava d'aquest capital i el dia 30 de maig de 1969 s'acorda abonar-li 1.600 pessetes per l'import de l'uniforme⁵². L'agost de 1969 s'acorda que les pròximes sortides de la banda els músics es facin responsables dels instruments que portin que siguin de l'entitat i paguin els desperfectes que hi hagin⁵³.

El 30 de febrer de 1970 es decideix comprar uns plats i un bombo, així com la reparació d'instruments propis de l'agrupació⁵⁴, i es demana a l'Ajuntament que es faci càrrec de la despesa. En concret es va gastar 1.105 pessetes en la reparació d'un bombardí, un joc de canyes, unes baquetes de caixa, un diapasó i una pell de pandereta, més viatges i embalatge, i 6.400 pessetes per la compra d'uns plats i un bombo⁵⁵. L'ajuntament els va atorgar la compra dels plats i la confecció de tres uniformes⁵⁶. Tot i que a l'acta no s'especifiquen els altres conceptes, s'entén que no només s'està parlant dels plats sinó de tota la factura presentada.

⁵⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 01.04.1969, p. 27.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1969, p. 28.

⁵³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.08.1969, p. 30.

⁵⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.02.1970, p. 37.

⁵⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1970, p. 37.

⁵⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1970, p. 38.

A la junta general de l'any 1971, donat que l'entitat no pot responsabilitzar-se en la compra dels uniformes perquè el seu estat econòmic no ho permet i donat que els pares paguen els instruments dels educands, alguns d'ells demanen que, quan el director ordeni la sortida de nous músics al carrer, siguin primer cridats els pares perquè acompanyats d'alguns directius s'entrevistin amb l'alcalde per intentar que els uniformes siguin confeccionats a compte de l'Ajuntament⁵⁷. El juliol de 1971 la junta de l'AMR acorda demanar a l'ajuntament per compte de la corporació municipal la confecció de dotze uniformes, els quals ja han estat aprovats⁵⁸. En canvi l'any 1972 els uniformes per als cinc nous músics que van sortir a festes majors amb la banda van ser a càrrec de l'entitat⁵⁹. El mes d'abril de 1973 es decideix reparar un bombardí de l'entitat per compte d'aquesta⁶⁰.

Com ja s'ha comentat, l'any 1976 es compren trenta-cinc uniformes sense gorra per als components de la banda. La junta presenta un pressupost de 243.100 pessetes a pagar per trimestres segons l'economia de l'entitat⁶¹. Tot i que a les actes no hi ha més informació referida a aquests uniformes, sí que es troba informació sobre aquesta confecció d'uniformes en un article de desembre de l'any 1977. A part de dir-ne el valor dels uniformes, que s'arrodonia a 250.000 pessetes, s'agraïa al comerç rapitenc que portava per nom "Novedades La Florida" que acceptés aquesta forma flexible de pagament, i per tant va ser aquest l'establiment on es van realitzar en aquesta ocasió els uniformes. En aquest punt l'autor aprofita per dir que fins que aquesta quantitat no fos pagada en la seva totalitat, els músics no percebrien cap import en metàl·lic per les seves actuacions, i que no per això el seu ànim dequeia, sinó que continuava amb il·lusió i complien amb interès la seva comesa⁶².

Altres informacions sobre la banda de l'època són el fet que la banda assajava en dimarts i dijous⁶³. Almenys en una ocasió, tot i que no es remarca com a fet excepcional en l'acta, el director i els músics van tenir un període de vacances. Aquestes van acabar el 30 de novembre de 1970⁶⁴, per la qual cosa, donada la proximitat de Santa Cecília, quadraria que s'haguessin fet just després d'acabar el concert en motiu de la patrona, tenint una durada aproximada d'una setmana. A més quan uns músics no assistien de manera reiterada a les actuacions el tema es tractava en junta amb l'enllaç sindical i també amb els músics afectats per mirar de solucionar-ho⁶⁵.

⁵⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1971, p. 41.

⁵⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.07.1971, p. 43.

⁵⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1972, p. 49.

⁶⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.04.1973, p. 51.

⁶¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1976, p. 56.

⁶² CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

⁶³ Entrevista a la família Carles-Estellé i Francisco Sánchez Gasparin, 06.08.2008.

⁶⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.11.1970, p. 40. S'autoritza la represa dels assaigs.

⁶⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.08.1971, p. 44.

En el capítol anterior s'havia especificat quan cobraven els músics però no hi ha informació sobre el que es cobrava en aquesta època i per tant no es pot afirmar si aquesta remuneració continuava sent la mateixa. Sí que es sap però que l'any 1967 es va aconseguir una paga doble per al músics⁶⁶. Tot i això, quan l'entitat va decidir començar les gestions per a fer el nou local social els músics van deixar de cobrar les seves remuneracions durant el temps necessari per fer front al pagament dels crèdits contractats.

10.6.- L'escola de música

Com ja passava en l'època anterior, i s'ha avançat en l'apartat de “Estada de director a la banda”, el director de la banda també era l'encarregat de les classes de solfeig i instrument als educands. José Pascual va fer-se càrrec d'aquesta tasca i ensenyava solfeig i instrument als alumnes amb la sola excepció de l'oboè. Degut a ser de procedència ampostina, el mestre coneixia una oboïsta de la localitat que estudiava l'instrument a Barcelona. José Pascual va parlar amb ella perquè fes classes a Pilar Carles i aquesta va rebre lliçons sense haver de pagar cap import econòmic. Així aquesta es desplaçava a Amposta per a les classes d'oboè.

Per tenir una idea de la magnitud de l'acadèmia caldria dir que l'any 1970 hi havia 40 educands a l'escola i que aquests rebien classe diàriament⁶⁷. Quan el mestre es va posar malalt l'any 1976 es va contractar una professora que feia les classes de solfeig, però només dues vegades a la setmana⁶⁸. Tot i que avui dia pot semblar suficient i fins i tot és l'habitual, en l'acta de la junta general s'expressa com un signe de preocupació.

El llibre que feien servir era el mètode *Solfeo de los Solfeos* 1 i 2, i que quan feien classe de solfeig, el mestre solfejava amb ells. Àlex Cervera explicava que els alumnes més que prendre la iniciativa, seguien al mestre quan cantava i que sovint apareixia una nota inventada, la “siol”, ja que quan sentien la essa deien “si” i quan el mestre acabava i feia realment la nota sol ells transformaven el si amb un “siol”⁶⁹.

⁶⁶ Llibre d'actes de l'AMR, 30.06.1967, p. 20.

⁶⁷ Llibre d'actes de l'AMR, 22.01.1970, p. 35.

⁶⁸ Llibre d'actes de l'AMR, 29.01.1976, p. 55.

⁶⁹ Entrevista a Àlex Cervera, 26.06.2014.

10.7.- El local social

Les entitats culturals tenen com a objectiu oferir sempre el màxim nombre d'activitats culturals possibles i intentar millorar constantment la qualitat dels seus serveis en la mesura que la seva economia els ho permet. És per això que la situació econòmica de l'AMR ha passat constantment per moments delicats, i també gràcies a això aquesta entitat s'ha anat superant dia a dia.

Es pot dir que el moment més delicat econòmicament per l'entitat va ser durant l'època del mestre José Pascual. El fet de decidir construir un local social a càrrec de l'entitat va ser un projecte molt arriscat que es va tirar endavant amb un gran esforç col·lectiu i individual.

Quan va començar l'època de José Pascual el local social de l'entitat estava situat al carrer Sant Tomàs. Des del moment en què va constituir-se la junta de Francisco Masià Balada, el dia 30 de juny de 1967, el president ja va començar a parlar de fer gestions per a l'adquisició d'un nou local, ja que el local on estaven, segons ell, no reunia les condicions ni per a les reunions ni per als assajos⁷⁰. En les següents reunions es fa referència al balanç econòmic negatiu de l'entitat i com es va anar sanejant poc a poc fins que es va aconseguir no tenir dèficit⁷¹.

Tot i això el pressupost rebut per l'Ajuntament no era suficient perquè l'entitat pogués tenir superàvit i s'acorda demanar a l'Ajuntament una llista amb tots els actes amb els quals la banda tenia l'obligació de complir, i es decideix que per la resta l'Ajuntament aboni 3.000 pessetes per actuació⁷². Mostra de la limitació de l'ajuda del consistori és que el mes de març de 1968 s'acorda enviar una circular a l'Ajuntament per poder sufragar les despeses que l'entitat ha de realitzar el següent trimestre⁷³.

En la mateixa acta del 30 de març de 1968 el president de l'AMR explica a la junta les gestions que està realitzant amb l'Alcalde per poder tenir un local més ampli i en més bones condicions. Aquest local hauria de permetre realitzar atraccions culturals i així engrossir el nivell econòmic de l'entitat⁷⁴. El 30 de juny el president torna a dir que han de marxar d'aquell local, ja que no reuneix

⁷⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1967, p. 20.

⁷¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.10.1967, p. 21. En la data de l'acta diu que pertany a l'any 1968 però cronològicament correspon al 1967.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1968, p. 22.

⁷⁴ *Ibidem*.

les condicions per a una banda de música⁷⁵. El 30 d'octubre s'insisteix amb que s'ha de tornar a parlar amb l'Ajuntament sobre l'assumpte del local, ja que de l'actual els acomiaden per reparació d'aquest⁷⁶.

El dia 30 de novembre de 1968 és decisiu ja que la junta comença a prendre decisions al respecte. Així, en vista de les males condicions que reunia el local on estaven, la junta aprova per unanimitat sol·licitar a l'ajuntament un solar de la seva propietat per a l'edificació d'un local per a l'estudi de la música i sala de concerts. El solar que se sol·licita de l'Ajuntament està situat al carrer Sant Sebastià i és el denominat cotxera, d'una superfície de 192 m².

A la sol·licitud s'adjunten els plànols, que van ser elaborats pels membres de l'entitat per a evitar despeses⁷⁷. Els costos de les obres van ser a compte de l'entitat i per poder-ho assumir els músics van deixar de percebre les remuneracions que rebien per les seves actuacions fins que no s'acabessin de pagar les despeses de les obres⁷⁸. La junta directiva agraiïa als músics la seva gentilesa i amor per la música⁷⁹.

El 31 de desembre de 1968 la junta, a l'espera de l'ordre de començar amb els requisits necessaris, es compromet a realitzar les obres amb càrrec a l'agrupació i amb el degut suport dels músics, que els recolzen per al pagament necessari de despeses⁸⁰. Al mateix temps s'acorda demanar a l'excel·lentíssim Governador per a la celebració d'una junta general extraordinària per a donar a conèixer el seu propòsit. La junta deixa constància en aquesta acta de la gran animació que regna entre els membres de la junta i músics sobre l'edifici a realitzar per l'entitat, ja que és el somni de molts anys⁸¹.

Es segueix parlant de l'assumpte en la reunió del 30 de gener de 1969⁸². El 14 de febrer de 1969 la Comissió Municipal Permanent acorda concedir el permís d'obres a l'AMR amb caràcter gratuït, i amb les condicions que s'estipulin entre l'Ajuntament i l'Agrupació⁸³. El 30 de febrer d'aquell any, donat que ja s'havien ultimat els assumptes relacionats amb l'edificació del local, es dona l'ordre al

⁷⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1968, p. 22.

⁷⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.10.1968, p. 24.

⁷⁷ A l'acta diu "nosotros" així que també es podria tractar dels membres de junta.

⁷⁸ A l'acta parla de "aumentos reglamentarios" però això fa referència a la totalitat de la remuneració.

⁷⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.11.1968, p. 24.

⁸⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.12.1968, p. 25.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.01.1969, p. 25.

⁸³ *Acta de la Comissió Municipal Permanent*, 14.02.1969, p. 32-33.

contractista i sotspresident Manuel Carles per a que comenci les obres. El pressupost amb què contava era de 200.000 pessetes i havia de deixar l'edifici en condicions d'assaig i sala de concert⁸⁴.

Després de treballar sis dies replanant del solar i degut a que passava un cable d'alta tensió per ordre de la companyia FECSA, se'ls comunica que han d'aturar les obres fins a nova ordre. Tot i això la junta va realitzar gestions amb l'ajuntament per a què es donessin pressa en les obres de reparació o trasllat del cable, i l'alcalde els va prometre que faria els tràmits necessaris perquè el més aviat possible es puguin reprendre els treballs⁸⁵. Malauradament els tràmits no són tan ràpids com s'esperava i la junta insisteix amb els seus requeriments a l'ajuntament perquè s'accelerïn els tràmits en diverses ocasions⁸⁶. En una d'elles es fa referència al local on s'ubiquen en aquell moment, on diuen que els és impossible continuar els assajos pel gran nombre de músics i educands⁸⁷. Per tal d'agilitzar la situació, el sotspresident de l'entitat i el secretari es desplacen a Tortosa a parlar amb FECSA i solucionar els assumptes pendents i poder reprendre les obres⁸⁸.

Durant les entrevistes es va tractar el tema del local i el problema que hi havia amb el cable. Francisco Sánchez Gasparín, gendre d'Enrique Carles, explicava que aquest darrer, membre de junta, tenia relació amb Albert Mussoles. Aquest era veí de Sant Carles de la Ràpita i directiu de l'empresa DAMM, i com s'anirà explicant va estar vinculat amb l'entitat en diverses ocasions, totes elles positives. Un dia Albert Mussoles es va trobar a Enrique Carles i li va preguntar com estava evolucionant el nou local. Aquest li va explicar que s'havia de treure un cable de FECSA i no tenien diners per pagar-ho, de manera que no podrien fer el local. Al cap d'un temps, sembla ser que Albert Mussoles va fer algunes gestions i un dia FECSA va enviar uns operaris per treure el cable. La junta els va dir que no el traguessin ja que no tenien diners per pagar-ho. Tot i això, els operaris van dir que tenien ordre de treure'l i així ho van fer. Dies després Enrique Carles es va tornar a trobar a Albert Mussoles i aquest va preguntar si ja havien tret el cable. Així Francisco Sánchez i Enrique Carles van comprendre que havia intercedit perquè es solucionés el problema, cabent la possibilitat que ho hagués pagat ell mateix⁸⁹.

Per fi en l'acta del 31 de juny de 1969 consta que s'està a punt de solucionar l'assumpte del local i s'atribueix la resolució del conflicte a l'esforç dels senyors encarregats de la construcció i direcció

⁸⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.02.1969, p. 26.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.03.1969, p. 27, 06.05.1969, p. 28.

⁸⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 06.05.1969, p. 28.

⁸⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1969, p. 28.

⁸⁹ Entrevista a la família Carles Estellé i Francisco Sanchez, 06.08.2008.

del local. Es dóna com a data d'inici de les obres el 12 de juliol. Per a poder començar han de signar com a responsables del préstec de 200.000 pessetes els següents membres de la junta: Francisco Masià (President), Manuel Carles (sostpresident), Enrique Carles (secretari), José Casajust (vocal) i Juan Ferrando (vocal). Estan recolzats per deu socis de l'entitat, que els avalen⁹⁰.

La junta, amb el corresponent suport de la majoria dels socis diu que no abandonarà el càrrec fins que hagi acabat de pagar el préstec referit, excepte per una força major⁹¹. Quan es va construir el local social els músics van deixar de percebre els diners que el corresponien per les seves actuacions, ja que aquests van comprendre que havien de donar suport a la tasca de la junta directiva⁹².

Finalment es rep l'ordre de tornar a començar les obres, ja solucionats els problemes de llum i els desguassos previstos per a la canalització de les aigües pluvials⁹³. La Caixa⁹⁴ va acceptar el préstec de 200.000 pessetes però els va dir que fins al mes de setembre no els podia arribar la quantitat⁹⁵. Per poder començar tot i no tenir encara els diners del crèdit, la junta va acordar que un dels seus membres, Enrique Carles -soci número 2- fes un préstec de 25.000 pessetes per començar les obres al rèdit anual del 8%. Els diners li serien retornats quan es rebés el préstec de La Caixa i en cas de fer falta per a les obres, serien retornats poc a poc⁹⁶.

El dia 31 d'agost de 1969 s'acorda enviar una carta als socis informant-los sobre l'estat de les obres i del moment econòmic en què es troba l'entitat, fets dels quals la junta directiva es donava per satisfeta considerant la bona marxa de l'entitat tant econòmica com cultural. En aquesta acta també es sol·licitava als músics la seva col·laboració en la construcció del local quan aquest estigués cobert. Així, se'ls demanava si podrien col·laborar unes quantes hores els diumenges per poder avançar l'obra i intentar inaugurar el local per la festivitat de Santa Cecília d'aquell any⁹⁷.

Paco Moya i Miguel Rovira recordaven com anaven després de sopar a pastar ciment i posar rajoles. També explicaven com la junta va preguntar als músics si volien que es construís un local propi amb els diners que rebien els músics per les seves remuneracions i aquests van acceptar. Tot i

⁹⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.06.1969, p. 29.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

⁹³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.07.1969, p. 30.

⁹⁴ En aquell moment, La Caixa es deia "Caja de pensiones para la vejez y ahorros"

⁹⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.07.1969, p. 30.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.08.1969, p. 30.

això, quan aquests diners no arribaven per pagar les factures, els propis músics anaven al banc a demanar crèdits personals, que avalaven amb les seves possessions, per poder fer front als pagaments de l'entitat⁹⁸. Juan Miguel Ramon recorda que ho van fer entre tots, en dissabtes i diumenges i per la nit, en lloc d'assajar anaven a posar totxos i a enrajolar fins la 1.00h o les 2.00 h del matí. Els músics que eren paletes eren els que posaven els totxos i ells ajudaven amb el que podien⁹⁹.

Finalment en l'acta del 31 de setembre de 1969 s'informa a la junta i als socis protectors del local que s'havia rebut el préstec sol·licitat i s'expliquen les condicions d'aquest. Era un préstec a pagar en deu anys. Cada trimestre s'havia de retornar la quantitat de 7.303 pessetes¹⁰⁰. Així la decisió de construir el nou local i la forta despesa que això suposava va fer que durant uns anys l'entitat s'hagués de dedicar a retornar els diners que havia demanat a tal efecte.

En una de les actes apareix una comanda a Julian Mayor, de Tortosa, de material de construcció. Així es sol·licita que se serveixi a l'entitat 260 m² de terratzo¹⁰¹, deu graons, mil rajoles blanques i dos-cents "romos"¹⁰². Es va folrar la pared de la sala amb 40 metres de roba esmorteïdora de so amb escuma, nylon i claus d'adorn, operació que va realitzar la família Prades¹⁰³ que en aquell moment tenia una botiga de mobles.

Es va decidir que el local tingués amb servei de bar i, per tal de moblar-lo, tres components de la junta es van desplaçar a Castelló per adquirir una cafetera de dos braços, una barra mostrador de 8 metres, dos frigorífics encastats al mostrador, trenta taules i dues-centes cadires¹⁰⁴. Més endavant van adquirir un televisor i quatre radiadors per a calefacció¹⁰⁵. Al gener de 1971 s'acorda sol·licitar a la companyia telefònica la col·locació d'un telèfon al local¹⁰⁶. Dos mesos més tard es decideix la compra d'una màquina registradora i una de venda de tabac per un import total de 77.000 pessetes a pagar en dos anys¹⁰⁷. Poc temps més tard es compra un rellotge per al bar¹⁰⁸, i uns mesos després dos jocs d'escacs i quatre de parxís¹⁰⁹, donat que els clients havien anat menys al local. L'any 1973 es

⁹⁸ Entrevista a Paco Moya i Miguel Rovira Reverté, 2006.

⁹⁹ Entrevista a Juan Miguel Ramon Subirats, 05.08.2008.

¹⁰⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.09.1969, p. 31.

¹⁰¹ http://www.termcat.cat/termgia/termnorm/index_a.html data de consulta 4.08.2010 No apareix al Diec2

¹⁰² *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.09.1969, p. 31. *Romos* és un tipus de rajola amb el cantell embellit.

¹⁰³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.09.1969, p. 31.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.11.1969, p. 32.

¹⁰⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1971, p. 42.

¹⁰⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1971, p. 42.

¹⁰⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.12.1971, p. 46.

¹⁰⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1972, p. 48.

van comprar dos ventiladors al preu de 7.250 pessetes¹¹⁰. Finalment, el local es va inaugurar el dia 22 de novembre de 1969, poc més de quatre mesos després de l'inici oficial de les obres, coincidint amb la festivitat de Santa Cecília¹¹¹, patrona dels músics. Per a la inauguració es va demanar a l'hotel Suís que servís un vi d'honor a tots els assistents als actes del mateix¹¹².

Com no podia ser d'altra manera la revista *Rápita* es va fer ressò de l'esdeveniment. Així en aquesta s'explicava com el nou local es va situar al carrer Sant Sebastià, a terrenys pertanyents a l'Ajuntament. Allà els components de l'AMR van construir el local social: sala d'audicions, d'assaig, d'ensenyament musical i un magnífic bar. Van treballar hores extres, buscar diners i aportar els seus propis¹¹³. Així, van dur a terme la culminació d'un somni: aconseguir que l'Agrupació disposés d'un local propi on els seus associats poguessin gaudir amb l'audició de concerts i passar-s'ho bé amb les sessions de ball en les jornades festives i les seves revetlles¹¹⁴.

A part del préstec que va fer l'entitat, es van fer altres préstecs individuals. Per exemple en la reunió de la junta del 27 de novembre de 1969 s'informa de què s'ha demanat per a l'Agrupació un nou préstec de 200.000 pessetes a amortitzar en deu anys a nom d'Enrique Carles¹¹⁵. El 2 de gener de 1970 la junta es fa càrrec d'aquest préstec¹¹⁶.

Per tal d'obtenir ingressos es va acordar fer ball al local de l'entitat, informació que es tractarà detingudament en l'apartat corresponent. Tot i això, cal dir que el mes de desembre de 1969 ja s'havia acordat enviar un gir telegràfic urgent per a l'afiliació de l'agrupació al sindicat de l'espectacle¹¹⁷ i que en la reunió de la junta de l'entitat del dia 2 de gener de 1970 s'informa de què s'han fet els tràmits necessaris per a demanar permís a l'excel·lentíssim senyor Governador Civil perquè faciliti els documents necessaris per a obrir oficialment el bar i ball¹¹⁸.

El mes de maig de 1971 el sindicat provincial de l'espectacle demana que s'esculli un enllaç síndical de la música per part de la banda. Després de fer votacions queda escollit el músic Juan Manuel Lopez Yuste. Al mateix temps el Govern Civil fa uns requeriments perquè siguin

¹¹⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.08.1973, p. 52.

¹¹¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1969, p. 31. Diu el 22 del corrent tot i que l'acta diu que és de l'octubre.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ "Semáforo. Luz verde para la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 126, desembre 1969, p. 3.

¹¹⁴ JULBE. "Ecos de la ciudad. El Ejemplo de la «Agrupación Musical»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 126, desembre 1969, p. 4.

¹¹⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.11.1969, p. 32.

¹¹⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1970, p. 33-34.

¹¹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.12.1969, p. 32.

¹¹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1970, p. 33-34.

complimentats els oficis necessaris per a l'obertura oficial del ball. Per a això es va haver de demanar al representant dels extintors que certifiqués el seu bon funcionament i el permís oficial de l'excel·lentíssim ajuntament certificant l'obertura del ball, documents que es van enviar en conjunt per a la seva aprovació¹¹⁹.

A partir de la inauguració del local hi va haver un conserge a l'entitat, que rebia una remuneració per la seva feina¹²⁰. Les condicions del càrrec de conserge van anar canviant, normalment coincidint amb el canvi de conserge. Al principi aquest s'encarregava de les tasques pròpies del càrrec de conserge i de la neteja del local¹²¹. Més endavant també se li demanava bon caràcter amb el client¹²², per la qual cosa és probable que també s'ocupés del bar. Referma aquesta hipòtesi el fet que, mentre que en un principi rebia una quantitat fixa, l'any 1970 s'acorda, si els ingressos eren bons, abonar-li un 1 o 2% dels ingressos a final d'any¹²³. S'entén que els ingressos devien ser els aconseguits al bar de l'entitat. Tot i que els dies laborables no eren els que es feia més caixa, es va decidir obrir durant una temporada per veure si s'ampliava la clientela¹²⁴.

El mes d'agost del mateix any, s'especifica que la tasca del conserge serà mantenir net el local i tenir cura del servei del bar. Quant a la seva remuneració, a més d'una mensualitat, seran pel seu compte les operacions relatives a la compra i venda de tabac i també s'inclourà a la seva retribució els diners pel retorn dels envasos de les ampolles de xampany¹²⁵. Les liquidacions seran mitjançant un tiquet per cada consumició, i si alguna vegada no se'n donés perquè hi hagués molta gent demanant o per descuit, a cada liquidació s'annotaria com a tiquets els diners sobrants del recompte¹²⁶. L'any 1971 es posa com a deure del conserge complir amb els interessos de l'entitat tals com neteja i bon comportament i obrir pel matí de 8 a 9¹²⁷. Entre les persones que van ser conserges en aquella època destaquen Francisca Castellà Sabaté¹²⁸, José Casajust Matamoros¹²⁹, Joaquin Segura¹³⁰, Francisco Masià¹³¹ i Ramon Duch Sanchez¹³².

¹¹⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1971, p. 43.

¹²⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1970, p. 33-34.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *Llibre d'actes de l'AMR*, 08.01.1970, p. 34-35.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.08.1970, p. 39.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1971, p. 44.

¹²⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 02.01.1970, p. 33-34.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 08.01.1970, p. 34-35.

¹³¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.08.1970, p. 39.

¹³² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1971, p. 44.

La inauguració del local va provocar un augment del nombre de socis. La seva quota era de 10 pessetes mensuals abans del 22 de gener de 1970. Aquell dia en l'assemblea general es va decidir, a petició d'un soci i amb la unanimitat dels socis assistents, augmentar la quota a 20 pessetes mensuals¹³³. Entre l'any 1970 i 1976 la quota mensual es va pujar a 25 pessetes i en l'acta de 29 de gener de 1976 es posa en consideració augmentar-la tot i que no apareix la resolució de l'augment¹³⁴. Més endavant al mes de gener de 1977, ja fora de l'època del mestre José Pascual, es decideix augmentar la quota de 35 pessetes mensuals a 50 pessetes¹³⁵, de manera que queda clar que la nova quota per l'any 1976 va ser de 35 pessetes.

L'abril de 1970 apareix com a xifra del pressupost global de l'obra del local la quantitat de 1.052.010 pessetes, havent ja pagat en aquell moment 650.000 pessetes¹³⁶. Tot i això al maig de 1970 s'acorda demanar un préstec de 100.000 pessetes al banc de Biscaia per a poder seguir pagant regularment¹³⁷, ja que s'acabava el ball¹³⁸, fins la nova temporada i per tant hi hauria una davallada d'ingressos.

El 4 de juny la junta de l'AMR decideix presentar a l'Ajuntament l'estat de comptes d'aquell moment perquè aquest pogués comprovar el treball "titànic" realitzat i per sol·licitar ajuda econòmica o un avançament de dos trimestres del seu pressupost de l'any següent, ja que el d'aquell any ja el tenien cobert. Adjuntaven un document on figuraven diferents préstecs. D'una banda dos crèdits la suma total dels quals era una quantitat de 410.000 pessetes contractat amb La Caixa, amortitzables en deu anys amb un interès anual del 6%. Un dels préstecs estava a nom de José Casajust i avalat per Francisco Masià i Manuel López. Un altre a nom d'Enrique Carles Tul i avalat per Manuel López i Lucas Estellé. També es va demanar un préstec de 50.000 amortitzable en un any a nom de Francisco Masià i avalat per Enrique Carles Tul i Manuel López, un crèdit de 25.000 a nom de Joaquin Segura i abalat per Juan Ferrando i Manuel López i un altre de la mateixa quantitat a nom d'Enrique Carles. Tot sumat feia una quantitat de 585.000 pessetes.

D'altra banda s'inclouïen les despeses que havien hagut dins aquell moment, amb el concepte de "Capital amortizado". Aquí apareixia el que s'havia pagat en hores als diferents professionals involucrats en la construcció), el preu dels materials que s'havien fet servir, els interessos i

¹³³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1970, p. 35-36.

¹³⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1976, p. 55.

¹³⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

¹³⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1970, p. 38.

¹³⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1970, p. 38.

¹³⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1970, p. 38.

amortització fins aquella data, i fins i tot quan havia costat el vi d'honor de la inauguració i els permisos d'obertura. La suma total era de 610.237 pessetes¹³⁹.

A petició de molts socis en l'assemblea general del 22 de gener de 1971 s'acorda que l'actual junta directiva faci una sol·licitud a l'Ajuntament per a la concessió dels terrenys on s'ha edificat el local social segons el plànol i el projecte de l'arquitecte Ricardo Sancho Beltran¹⁴⁰, ja que tot i que havien tingut permís d'obres, el solar no era de l'entitat i no hi havia cap contracte establert. Així el 24 de maig de 1971 el Ple de l'Ajuntament acorda autoritzar la concessió del solar a l'AMR per un termini de vint anys, havent de pagar un cànon anual de 100 pessetes en concepte d'ocupació dels terrenys. L'autorització també establí que les obres que es realitzessin havien de sotmetre's a la consideració municipal i que si no es prorrogava la concessió els terrenys, les seves obres revertirien a l'Ajuntament. Per prorrogar la concessió s'havien de seguir complint les finalitats socials per les que aquesta s'havia atorgat. A més, en cas d'incompliment de les finalitats socials, es podria rescindir la concessió en qualsevol moment, amb la reversió del terreny i accessoris¹⁴¹.

Finalment el juliol de 1971 s'acorda que FECSA instal·li els comptadors de força i la llum normal a nom de l'agrupació, ja que fins al moment tenien la llum de l'ajuntament¹⁴².

Any i mig després de construït el local la situació econòmica de l'entitat encara no estava regularitzada. Tan és així que en gener de l'any 1971 la junta directiva gestiona un nou préstec de 200.000 pessetes. En l'acta on apareix aquesta informació s'autoritza a la junta perquè amb el permís de l'Ajuntament pugui fer operacions bancàries per al pagament del local, ja que s'explica que després d'any i mig construït i amb una despesa de milió i mig de pessetes en aquests moments la societat necessita dos-centes mil pessetes. Aquesta ja tenia en el seu poder la concessió de l'ajuntament acreditant-los com a propietaris administratius per 20 anys prorrogables. Amb aquest document i un altre de l'agrupació firmat per diversos socis es va parlar amb el notari d'Alcanar per a veure si es podia fer un préstec a llarg termini¹⁴³.

Apareix una altra mostra de la situació de l'entitat en l'acta de la reunió de la junta del 10 d'octubre de 1971 quan s'acorda que Manuel Lopez Yuste (sots president) i Enrique Carles Tul aportin 30.000 pessetes cadascú per evitar despeses de bancs i lletres, i a canvi la junta directiva els atorga un

¹³⁹ AMSCR, Atorgament subvenció local social AMR, 1970.

¹⁴⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1971, p. 41.

¹⁴¹ AMSCR, *Acta del Ple de l'Ajuntament* del 24.05.1971.

¹⁴² *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.07.1971, p. 43.

¹⁴³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1971, p. 42.

benefici de 1.500 pessetes a cadascun per les seves moltes aportacions en benefici de l'entitat¹⁴⁴. Com a últim exemple està el préstec que es va haver de demanar al banc Biscaia per pagar l'import que es devia a Francisco Masià dels darrers vuit mesos que va estar de conserge de l'entitat abans de marxar¹⁴⁵.

Cal dir que en l'assemblea general de l'entitat de l'any 1972 segons l'acta el balanç de l'any anterior va ser bastant satisfactori en tots els camps i es va presentar el pressupost per aquell any amb una xifra de 258.000 pessetes, tant d'entrades com de sortides¹⁴⁶. Tot i això el mes següent es va haver de gestionar un préstec per alguns deutes per compres de materials i reparacions d'instruments¹⁴⁷. A pesar de tot, el bar anava bé i per poder atendre millor a la nova clientela el mes d'abril d'aquell any es decideix contractar un cambrer per dissabtes, diumenges i festius, amb un sou de 150 pessetes per dia¹⁴⁸.

També referent al bar a finals de maig de 1972 la confraria Verge del Carme proposa a l'entitat que es faci carrer del servei de bar per amenitzar la revetlla de la Mare de Deu del Carme que es realitzarà la pista del Club Patí Rapitenc¹⁴⁹. Cal dir que a l'acta es diu que s'acorda fer-se càrrec del bar com en anys anteriors, per bé aquesta era la primera referència que apareixia en l'acta. En canvi l'any 1973 torna a aparèixer l'acord de fer-se càrrec del servei de bar d'aquesta revetlla¹⁵⁰. En aquesta acta es parla de traslladar el servei de bar de l'AMR a la pista de patinatge¹⁵¹.

A finals d'agost de l'any 1972 a la vista de la manca d'espai del local bar, la junta de l'AMR acorda ampliar al nivell corresponent 30 m² més amb quatre graons de marbre i una barana de ferro així com posar un protector per al respall de les cadires. Per últim també es decideix que el sots president Juan Ferrando pinti el bar¹⁵². L'única referència a la compra de gènere per al bar apareix l'any 1973 quan s'acorda fer una comanda a Destilerias Nofre d'Ulldecona a pagar en còmodes terminis, seguint la norma de l'administració d'aquell moment¹⁵³.

¹⁴⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1971, p. 45.

¹⁴⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.12.1971, p. 46.

¹⁴⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1972, p. 47.

¹⁴⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.02.1972, p. 48.

¹⁴⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1972, p. 48.

¹⁴⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1972, p. 49.

¹⁵⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.05.1973, p. 52.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.08.1972, p. 49.

¹⁵³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.05.1973, p. 52.

Hi ha dos aspectes més relacionats amb el local social de l'època. Un d'ells fa referència a la creació i construcció d'un casal rapitenc. En la revista *Ràpita* de desembre de 1971 apareix en un article la idea de creació d'un casal rapitenc. La proposta que es fa és la d'ubicar diferents entitats al local social de l'AMR, tot i fent-hi una ampliació del local¹⁵⁴. L'any 1972 l'AMR va rebre una carta oficial de l'ajuntament per a l'estudi de creació d'un casal rapitenc. La junta per unanimitat acorda, en principi i en interès de l'entitat, no participar en la construcció del casal rapitenc, però cada membre en particular hi podrà contribuir-hi com a bon rapitenc¹⁵⁵. A la junta general de l'any 1973 també hi ha socis que exposen que el casal a construir no és satisfactori per a l'entitat, per la qual cosa queda descartada la participació de l'agrupació¹⁵⁶.

Una altra iniciativa va ser formulada en la junta general de l'any 1976, quan alguns socis de l'entitat van proposar crear un cercle recreatiu dintre de l'agrupació. La idea no va ser acceptada per la majoria dels assistents per estimar el possible desviament de les finalitats de l'agrupació¹⁵⁷.

10.8.- Tipus d'actuacions de la banda

La major part de les actuacions que la banda va realitzar en l'època del mestre José Pascual van ser les mateixes que en l'època anterior, tot i que es van anar adaptant als nous temps. D'aquesta manera, es continuen celebrant els actes religiosos i de festes majors, però en canvi descendeix el nombre d'actuacions relacionades amb les commemoracions del Règim. Així, en les poques notícies que apareixen al respecte, no es sol fer referència a la banda.

De fet, als anys 1966 i 1967 no hi ha informació sobre els actes realitzats en motiu d'aquestes commemoracions a la *Ràpita*. Tot i això, sovint s'aprofitava aquestes dates per fer inauguracions d'obres públiques diverses. Així l'any 1968, coincidint amb les celebracions en motiu de l'alliberament de la ciutat el 19 d'abril es van inaugurar la casa caserna de la Guardia Civil, cent habitatges per a pescadors, la Casa del Mar, i l'ajudantia de marina. Donat que van assistir-hi múltiples autoritats, algunes d'elles provincials, es tractarà dintre de l'apartat "Afalagament d'autoritats". Aquell mateix any no hi ha notícia que la banda participés en cap dels actes relatius a

¹⁵⁴ S., J. "Casal Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 7-8. (Signa J. S.B. Correspon a Juan Solé Barberá, autor de l'entrevista de dos mesos atrás al director de l'orfeó).

¹⁵⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1972, p. 50.

¹⁵⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.01.1973, p. 50.

¹⁵⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1976, p. 55.

altres commemoracions de l'època, com podia ser la mort de José Antonio Primo de Rivera¹⁵⁸. En les referències de l'any 1969¹⁵⁹, en què es va inaugurar l'edifici de correus i telègrafs i en què s'anunciaven els tradicionals actes, no s'esmenta la banda. Tampoc apareix informació sobre l'actuació de la banda en les commemoracions dels anys 1970¹⁶⁰, 1971¹⁶¹, 1972¹⁶², i 1973¹⁶³, mentre que no hi ha informació d'aquestes commemoracions en les revistes *Rápita* dels anys 1974, 1975 i 1976.

10.8.1.- Actes religiosos

La participació de la banda en actes religiosos va ser molt similar a la de l'època anterior. La banda va seguir participant en la cavalcada de Reis i els actes de Setmana Santa i Corpus, així com en les processons de la Verge del Carme o Sant Pere, per bé que en aquesta darrera va haver algun any que no hi va actuar per un malentès. Només hi ha una actuació que la banda havia fet habitualment en èpoques anteriors que passa a fer només en comptades ocasions i és la processó de Sant Antoni. A part, es van tornar celebrar diferents actes en motiu del retorn de la imatge de la Mare de Déu de la Rápita a la població, que en aquesta ocasió complia el seu cinquè quinquenni. La banda no apareix al programa d'actes¹⁶⁴, i només hi ha una referència a la participació d'un grup de tambors i cornetes de la O.J.E. que van debutar aquells dies¹⁶⁵.

En la cavalcada de reis de 1967 la crònica explica com a les 20.00 h de la nit va entrar la comitiva precedida per la banda de música de l'AMR. Es van dirigir a l'hotel Suís on es van repartir les joguines a aquells que ho havien sol·licitat i després ho van continuar fent pels carrers. La crònica

¹⁵⁸ “XXXII Aniversario de la muerte de Jose Antonio y día de los caídos”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 114, desembre 1968, p. 10.

¹⁵⁹ Portada, “Distinciones con motivo al 18 de julio”, “Commemoración del 18 de julio” i “Información gráfica”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 122, agost 1969, p. 1, 6, 16 i 20.

¹⁶⁰ “El día 19 de abril se cumplen treinta y dos años de la Liberación de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 130, abril 1970, p. 3.

San Carlos de la Rápita, núm. 134, agost 1970, p. 6.

“XXXVII Aniversario de la fundación de la Falange Española”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 137, novembre 1970, p. 14.

San Carlos de la Rápita, núm. 138, agost 1970, p. 6.

“Noticiero”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 138, diciembre 1970, p. 3.

¹⁶¹ *San Carlos de la Rápita*, núm. 149, novembre 1971, p. 3.

¹⁶² *San Carlos de la Rápita*, núm. 154, abril 1972, p. 6.

¹⁶³ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 170, agost 1973, p. 3.

CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 174, desembre 1973, p. 4.

¹⁶⁴ “Homenaje de veneración y amor filial de honor de Santa María de la Rápita en conmemoración del vigésimo quinto aniversario de su llegada triunfal a San Carlos de la Rápita, 14-23 Octubre 1966. 1941-1966”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 88, octubre 1966, p. 8-9 pdf.

¹⁶⁵ “V Quinquenio de Santa María de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 89, novembre 1966, p. 3-4 pdf.

diu que ja es tradicional que ho organitzi el Frente de Juventudes. Com a novetat, aquest any Ses Majestats van entrar a la localitat per l'esplanada que es va fer per al pas del ferrocarril que havia d'arribar de Val de Zafán (Terol)¹⁶⁶. A més, per primer any es realitza un Betlem vivent, acte que encara es segueix celebrant en l'actualitat, tot i que en el mes febrer de 1969 a la revista *Rápita* es diu que potser no es tornarà a representar¹⁶⁷. També hi ha constància als llibres d'actes de l'entitat de la participació de la banda a la cavalcada de Reis dels anys 1969¹⁶⁸ i 1970¹⁶⁹. De la resta d'anys de l'època de José Pascual hi ha el testimoni dels músics entrevistats, que afirmen que la banda sempre va anar a la cavalcada.

L'any 1967 hi ha la darrera referència escrita de la participació de la banda a la festivitat de Sant Antoni Abad¹⁷⁰. Els actes van començar amb el trasllat de la imatge al local social per a tornar al dia següent al temple en processó. Llavors s'esmenten alguns dels elements rellevants, entre ells la banda: “Las campanas, los músicos de la Banda, que fuera de programa nos obsequiaron con una serie de pasodobles de los que no pierden actualidad, la santa imagen en su peana y procesión, dieron todo el color a un día tradicional”¹⁷¹. D'aquí es pot desprendre que els músics van participar a la processó, i que a més, després van tocar pasdobles.

Respecte la festivitat de Sant Pere l'any 1969 la banda no va actuar per un mal entès amb el president de la confraria de Sant Pere per la qual cosa es va decidir que el sots president de l'entitat s'entrevistés amb la junta de la confraria de Sant Pere per aclarir la situació¹⁷² i finalment hi va seguir actuant durant tota l'època de José Pascual¹⁷³.

Quant a les festes que s'organitzaven en motiu de la festivitat de la Verge del Carme, informació sobre la banda n'apareix en múltiples ocasions en els programes de la festa i també en els programes dels Homenatge de la Vellesa del Marí. Segons els músics consultats, la funció de la banda en aquests festejos va ser sempre acompanyar la processó. Així tot i que de vegades apareix al programa general de festes del Carme o al de l'Homenatge a la Vellesa del Marí que amenitzarà els actes, en plural, sempre feia el mateix tipus d'actuació. Se'n troba informació de la banda els anys

¹⁶⁶ J. B. D. “Frente de juventudes. Cabalgata de reyes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 92, febrer 1967, p. 8 pdf.

¹⁶⁷ “Semáforo. Luz amarilla”, núm. 116, febrer 1969, p. 19 pdf.

¹⁶⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.12.1968, p. 25.

¹⁶⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.12.1969, p. 32-33.

¹⁷⁰ CIVIS. “Panorama del mes. San Antonio Abad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 92, febrer 1967, p. 6 pdf.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.06.1969, p. 29.

¹⁷³ Entrevista a Àlex Cervera Forcadell, 26.06.2104.

1966¹⁷⁴ i ¹⁷⁵, 1967¹⁷⁶, 1969¹⁷⁷, 1971¹⁷⁸, 1972¹⁷⁹, 1973¹⁸⁰, 1974¹⁸¹, 1975¹⁸². Els músics de la banda confirmen que els anys en que no apareix en el programa ni en la crònica, anys 1968¹⁸³ i 1970¹⁸⁴, la banda hi va participar com de costum.

Fora de la festivitat per la Verge del Carme i seguint amb els actes religiosos en els que va participar la banda, quedaria parlar dels enterraments. En l'únic enterrament en el que hi va haver la participació de la banda de música va ser el del mestre. Així el dia 17 de setembre de 1976 tots els músics que van poder es van desplaçar a la localitat del Baix Ebre de Tivenys per donar-li el darrer comiat¹⁸⁵.

10.8.2.- Les festes majors

Les festes majors en general van compartir trets de l'època anterior per bé que va haver aspectes que van anar canviant com per exemple la inclusió de la figura de la Reina de Festes i de les Dames d'Honor i la implantació de la desfilada de carrosses. Un aspecte que també va canviar va ser el fet que s'havia apuntat en l'època anterior, en que el darrer dia de festes majors es dedicava únicament al solemne funeral pels caiguts per Espanya, que durant aquesta època es farà el penúltim o antepenúltim dia de festes i aquell dia hi haurà també altres actes. Respecte a la banda, continuarà realitzant una cercavila el primer dia de festes a la tarda, per bé que l'hora oscil·la entre les 19.00 h i

¹⁷⁴ “Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen». Festejos julio 1966. San Carlos de la Rápita. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 85, juliol 1966, p. 12 pdf.

¹⁷⁵ CIVIS. “Panorama del mes. Patronato local de la obra de los homenajes a la vejez”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 86, agost 1966, p. 7 pdf.

¹⁷⁶ “Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen». Festejos Julio 1967. San Carlos de la Rápita. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 97, juliol 1967, p. 20 pdf.

¹⁷⁷ “Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen». San Carlos de la Rápita. Festejos, julio 1969 de honor de Nuestra Señora la Virgen el Carmen. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 121, juliol 1969, p. 26.

¹⁷⁸ “Cofradía Sindical de Pescadores Virgen del Carmen. San Carlos de la Rápita. Programa de festejos con motivo de la festividad de nuestra patrona la Santísima Virgen el Carmen”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 145, juliol 1971, p. 5.

¹⁷⁹ “Cofradía Sindical de Pescadores Virgen del Carmen. San Carlos de la Rápita. Programa de los festejos que en honor de Ntra. Sra. la Virgen el Carmen ha propuesto el cabildo de esta cofradía sindical de pescadores para los días 15 y 16 de junio [sic] de 1972”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 157, juliol 1972, p. 5.

¹⁸⁰ “Cofradía Sindical de Pescadores Virgen del Carmen de San Carlos de la Rápita. Festejos Julio 1973”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 169, juliol 1973, p. 7.

¹⁸¹ “Cofradía Sindical de Pescadores Virgen del Carmen. San Carlos de la Rápita. Festejos Julio 1974. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 181, juliol 1974, p. 53 pdf.

¹⁸² “Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen». San Carlos de la Rápita. Programa oficial de actos de esta cofradía con motivo de la festividad de Nuestra Señora de la Virgen del Carmen. Julio 1975”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 193, juliol 1975, p. 23.

¹⁸³ “XXIX Homenaje a la vejez del marino. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 109, juliol 1968, p. 15-16 pdf. (Posa el número de pàgines abans i continuen després del programa de festes majors i del Carmen)

¹⁸⁴ “XXXI Homenaje a la vejez del marino. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 133, juliol 1970, p. 18.

¹⁸⁵ *Llibre d'Actes de l'AMR*, 16.09.1976, p. 56.

les 20.45 h. Com a canvi important hi ha el fet que durant diversos anys la resta de cercaviles es fan a la tarda en lloc de fer-se al matí. A més quan es fan al matí ja no es diuen dianes sinó cercaviles, probablement pel canvi d'horari respecte l'època anterior, ja que es passen a fer a les 9.00 h en lloc de a les 7.00 h. Per tant, exceptuant la cercavila del primer dia de festes, durant els anys 1966, 1967, 1974 i 1975, les cercaviles es faran a les 9.00 del matí i els anys 1968, 1969, 1970, 1971 i 1972 les cercaviles es faran a la tarda. L'any 1973 es farà una cercavila a les 9.00 h però la resta també serà a la tarda. L'hora de les cercaviles oscil·la entre les 16.00 h i les 17.00 h. A més, els anys 1970 i 1971 hi ha dies que a continuació d'aquesta cercavila es realitzen festejos populars. Aquesta era la manera d'indicar que es feien bous.

Així ho havia explicat Josep Garcia i Prats a Jordi Enfedaque, arxiver de l'Arxiu Municipal de Sant Carles de la Ràpita que ho recollia en un article sobre les festes de l'any 1975. Segons aquesta informació abans de 1980 els bous no apareixien de forma clara al programa i ho feien “molt cops com a *festejos* acompanyats per l'actuació de la Banda”¹⁸⁶.

Dintre del programa també s'esmenta un any la participació de la banda en l'Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor, dos anys un festival de bandes amb una cercavila prèvia i un any es fa un concert juntament amb dues corals, una d'elles de la localitat. Els anys 1966, 1967 i 1974 en totes les actuacions es parlarà de banda municipal. La resta d'anys es parlarà de la banda de l'AMR. Com a norma general es parlarà en la primera actuació del programa de banda de l'AMR i la resta de vegades es parlarà de la banda de música.

A continuació s'explicarà any per any les actuacions que la banda va realitzar a festes, així com alguns dels fets a destacar dels diferents programes. Per últim s'inclourà un quadre resum de l'època.

Les festes majors de l'any 1966 comencen el 23 de juliol i acaben el 31 del mateix mes. En aquesta ocasió la banda només s'anuncia en la realització de cercaviles, una cada dia de Festes. És molt probable que el fet d'haver canviat de director només uns mesos abans del començament de les festes majors hagi influït en aquest fet. Les cercaviles les va realitzar el primer dia de festes, dia 23, a les 19.00 h, mentre que la resta de dies, del 24 al 31 de juliol, serà a les 9.00 h. En tots els actes es fa referència a la “Banda Municipal de Música”¹⁸⁷.

¹⁸⁶ ENFEDAQUE, Jordi. El document del mes. Expedient de Festes Majors de 1975. Oferiment de l'espectacle “Catacroc!” de Comediants”, dins *Ràpita*, núm. 657, març 2014, p. 46-47. (Signa com a Servei d'Arxiu Municipal)

¹⁸⁷ “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1.966. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 23 al 31 de julio de 1966, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la*

Un fet destacat del programa d'aquest any és la inclusió de la típica gaita i tamborí en el programa. Aquest conjunt participarà al festival infantil del primer dia de festes. Aquest es realitzarà una hora abans que la cercavila de la banda i tindrà entre les seves activitats l'elevació de globus i jocs japonesos, amb actuació de gegants i capgrossos, acompanyats de l'esmentat grup. Els gegants i capgrossos tornaran a sortir el diumenge 24 de juliol a les 12.00 h, el dia 25 a les 9.30 h i el dia 31 a les 10.00 h. En tots ells estaran acompanyats per la gaita i tamborí. L'actuació del dia 25 és dins del III Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor¹⁸⁸.

També la banda va participar, dintre de les festes majors, al III Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor. Des del seu local social es van dirigir a l'església i es va oficiar missa major. Quan es van acabar els actes religiosos, la comitiva, sempre amb la banda de música de l'Agrupació, es va dirigir a la Casa de Cultura de La Caixa, on es va celebrar l'acte d'homenatge als pagesos de la tercera edat¹⁸⁹. Per tant és evident en aquest cas la participació de la banda. Tot i que no s'especifica clarament quina va ser la funció de la banda es pot deduir que va participar en la processó que devia anar des del local social fins a l'església i després fins a la Casa de Cultura de La Caixa.

L'any 1967 les festes majors tenen una durada inferior a l'any anterior, ja que comencen un dia més tard i acaben un dia abans, retallant-se per tant dos dies. Les actuacions de la banda consistiran de nou en cercaviles. Les realitzarà el primer dia de festes, dia 24, a les 19.00 h, mentre que els dies 25, 26, 27, 28, 29 i 30 serà a les 9.00 h. Són un total de set cercaviles. En tots els actes es fa referència a la "Banda Municipal de Música"¹⁹⁰. La gaita i tamborí fa els mateixos tipus i nombre d'actuacions que l'any anterior però a diferència de l'any anterior hi ha un dia que els coincideixen dues actuacions: el IV Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor i una cercavila amb els capgrossos¹⁹¹.

Les festes majors de l'any 1968 van ser diferents a les d'anys anteriors, segurament en part per haver inclòs a la comissió representats del Club Sant Jordi, format per gent jove¹⁹². Una de les novetats és

Rápita, núm. 85, juliol 1966, p. 13-14 pdf.

¹⁸⁸ "Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1966. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 23 al 31 de julio de 1966, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 85, juliol 1966, p. 13-14 pdf.

¹⁸⁹ CIVIS. "Panorama del mes. Patronato local de la obra de los homenajes a la vejez", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 86, agost 1966, p. 7 pdf.

¹⁹⁰ "Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas Mayores 1967. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 24 al 30 de julio de 1966, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 97, juliol 1967, p. 17-18 pdf.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² JULSA. "Al habla la, Comisión de Festejos", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 108, juny 1968, p. 12-13.

la manca d'esdeveniments taurins, que altres anys s'havien anunciat com festivals populars, segurament arran de la mort d'un jove l'any anterior i del judici contra l'alcalde del moment¹⁹³. Un altre fet a destacar va ser l'aparició de les dames d'honor, que eren noies joves que en primer moment van ser representants de la localitat i més endavant ho van ser de les diferents entitats del poble. En el programa no hi ha cap acte on s'esmentin les dames, però aquestes surten a la portada de la revista *Rápita* d'aquell mes¹⁹⁴. També van haver concursos molt diversos i un recital de la nova cançó catalana on van intervenir Enric Barbat, Lluís Llach, Mª Amèlia Pedrerol entre altres¹⁹⁵.

Les activitats de la banda a festes majors van ser cercaviles i un concert juntament amb altres bandes. El primer dia de festes, dia 21, la banda va fer la cercavila a les 20.00 h, una hora més tard que els dos anys anteriors, però el canvi important respecte anys anteriors és que la resta de cercaviles es va passar a fer a la tarda. Així el dies 22, 23, 24, 27 la banda va fer les cercaviles a les 17.00 h, i els dies 25, 26, 28 a les 16.00 h. El darrer dia de festes, diumenge dia 28, a part de la cercavila, la banda va participar a les 20.00 h al festival de bandes de música de la comarca. Prèviament des de l'entrada de la població les bandes van fer cercavila fins la plaça d'Espanya, on es van concentrar i van oferir un concert de lliure interpretació.

Al programa de festes d'aquest any s'anomena la banda “Banda de la Agrupación Musical Rapitense”¹⁹⁶ la primera vegada que es cita la banda en el programa i després ja es parla de la “Banda de Música”. Tot i que en l'època de Sixto Mir en alguns dies del programa de l'any 1950 es feia referència a la banda de l'AMR i també apareixia en l'anunci individual del festival folklòric en el qual va participar la banda en l'any 1958, el cert és que aquesta denominació no havia tornat a aparèixer en els programes de festes fins aquesta data. A partir d'aquest any, i amb la sola excepció de l'any 1974 sempre es denominarà banda de música de l'AMR la primera vegada i banda de música en les següents.

Quant a altres activitats musicals va haver la tradicional rondalla el primer dia de festes, un festival de la cançó per a aficionats¹⁹⁷, i un festival concurs de conjunts musicals, al qual es van lliurar els

¹⁹³ “Diario Español. Audiencia Pública. El ex-alcalde de San Carlos condenado a un año de prisión menor” i “El correo catalan. Juicio contra el ex alcalde de San Carlos de la Rápita por una muerte que se produjo en una capea por él autorizada”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 114, desembre 1968, p. 13-14 i 14 respectivament.

¹⁹⁴ “Fiestas mayores 1968”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 109, juliol 1968, p. 1.

¹⁹⁵ “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas mayores 1968. Programa oficial de los actos a celebrar por este Exmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 21 de Julio, al 28 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 109, juliol 1968, p. 13-14 pdf.

¹⁹⁶ *Ibidem*.

¹⁹⁷ Ja s'ha comentat dintre de l'apartat del concurs “fiesta mayor”.

premis el mateix dia. En cap d'aquests actes s'especifica que participés l'AMR d'alguna manera. A diferència d'anys anteriors, al programa no apareixen la gaita i el tamborí¹⁹⁸.

Les festes majors de 1969 aniran del 24 al 29 de juliol i de nou hi haurà esdeveniments taurins. A més per primera vegada es fa l'acte de proclamació de la Reina de Festes de 1969 i de la Cort d'Honor¹⁹⁹. En l'acta prèvia a les festes majors hi ha referència de què la junta, previ contacte amb l'ajuntament, queda assabentada per a l'actuació de la banda a les festes majors. En aquella ocasió es va contractar un baix per a reforçar, ja que molts músics estaven fent el servei militar o treballant fora de Sant Carles²⁰⁰.

Respecte les actuacions que estaven programades que fes la banda, estaven les cercaviles del dia 24 a les 20.45 h, els dia 25 a les 16.30 h i els dies 26, 27, 28 i 29 a les 16.00 h. El dia 25 a les 17.30 h hi havia el partit de futbol de festes, al qual solia assistir la banda i per tant la cercavila es devia programar més tard perquè no hi hagués tanta estona entre la cercavila i el partit. El dia 27 a les 19.00 h s'anuncia un festival de bandes de la comarca i l'AMR, que després de la cercavila des de l'entrada de la població es concentraran a la pista poliesportiva, oferint un concert de lliure interpretació²⁰¹. A la primera cercavila que fa la banda i al festival aquesta s'anuncia com a “Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense”, mentre que la resta de actuacions, s'anuncia simplement com a banda de música²⁰².

A les festes majors de l'any 1970, la intervenció de la banda s'anuncia no només dintre les cercaviles sinó en els festejos populars de la tarda, que són els esdeveniments taurins que es fan a la plaça. Les cercaviles van ser el primer dia de festes, divendres 24 de juliol a les 20.45 h, el dia 25 a les 16.30 h i el dia 26 a les 17.00 h. Els dies 27, 28, 29 i 30 la banda va realitzar una cercavila a les 16.00 h i va participar en els festejos populars a les 17.00 h. En les cercaviles del 24, 27, 28, 29 i 30 de juliol s'esmena la banda com “Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense”, mentre que a la

¹⁹⁸ “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Fiestas mayores 1968. Programa oficial de los actos a celebrar por este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos del 21 de Julio, al 28 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 109, juliol 1968, p. 13-14 pdf.

¹⁹⁹ “Fiestas mayores 1.969. Programa oficial de los actos a celebrar en este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos entre el 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 121, juliol 1969, p. 13 i 16 pdf.

²⁰⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.06.1969, p. 29.

²⁰¹ “Fiestas mayores 1.969. Programa oficial de los actos a celebrar en este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos entre el 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 121, juliol 1969, p. 13 i 16 pdf.

²⁰² *Ibidem*.

resta d'actuacions es parla de la participació de la banda de música²⁰³. Tot i que en el programa es continua parlant de l'Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor en la mateixa revista *Rápita* hi ha un programa del III Homenatge General a la Vellesa de Sant Carles de la Rápita²⁰⁴, els actes del qual coincideixen en dia i hora amb els del programa de l'Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor que es va celebrar dintre de les festes majors²⁰⁵. No s'esmenta a la banda com a participant en aquests actes.

A festes de 1971 la banda s'anuncia a gairebé els mateixos esdeveniments que anys anteriors. Farà cercavila el dissabte 24 de juliol, primer dia de festes, a les 20.45 h, i els dies 25, 26 a les 16.30 h. Els dies 27, 28, 29, 30 i 31 la banda farà la cercavila a les 16.00 h i a les 17.00 h participarà als festejos populars. El dia 1 també farà la cercavila a les 16.00 h, però acte seguit s'anuncia que a l'estadi municipal tindrà lloc el “Primer Trofeo Excmo. Ayuntamiento de Fútbol Infantil”, per la qual cosa es pot entendre que la banda també participarà en aquest acte. Només a la cercavila del dia 24 s'anomena a la banda “Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense”, mentre que en les altres actuacions es parla simplement de la “Banda de Música”²⁰⁶.

Respecte les festes majors de l'any 1972 de nou no s'anuncia cap espectacle taurí (ni es diu festejos populars). La banda realitzarà la cercavila del primer dia de festes, dilluns 24 de juliol a les 20.00 h. Els dies 25 i 26 la banda farà una cercavila a les 16.30 h i els dies 27, 28, 29 i 30 la cercavila serà a les 16.00 h. El dissabte dia 29 a les 22.00 h, a més, s'anuncia un concert a càrrec de la banda de l'AMR, l'orfeó local “Pau Casals” i l'orfeó “Francisco Tárrega”, amb un nombre aproximat de 120 veus, acte que tindrà lloc a l'Església Parroquial²⁰⁷. La banda s'esmenta com a “Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense” a la cercavila del dilluns 24 de juliol, i al concert del dia 29, mentre que a totes les altres actuacions es presenta només com a “Banda de Música” o “Banda de Música de esta ciudad”²⁰⁸.

²⁰³ “Fiestas mayores 1970. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excelentísimo Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1970, en honor a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 133, juliol 1970, p. 15 pdf.

²⁰⁴ “III Homenaje general a los ancianos de San Carlos de la Rápita. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 133, juliol 1970, p. 21.

²⁰⁵ “Fiestas mayores 1.969. Programa oficial de los actos a celebrar en este Excmo. Ayuntamiento, durante los días comprendidos entre el 24 al 29 de julio, dedicados a la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia, y a la Santísima Virgen de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 121, juliol 1969, p. 13 i 16 pdf.

²⁰⁶ “Fiestas mayores 1971. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las fiestas mayores de 1971, en honor de la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 145, juliol 1971, p. 4.

²⁰⁷ “Fiestas mayores 1972. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1972, en honor de la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 157, juliol 1972, p. 4-5.

²⁰⁸ *Ibidem*.

Respecte aquest concert se'n troba més informació en un article sobre les activitats que realitzaria aquell mes l'orfeó "Pau Casals"²⁰⁹. Aquest anava a cantar una gran missa polifònica a quatre veus mixtes conjuntament amb l'orfeó "Francisco Tárrega" de Vila-real -en aquell moment Villareal de los Infantes²¹⁰-, amb la qual cosa s'aconseguiria un conjunt d'unes 120 veus aproximadament. Es diu que a aquesta massa coral s'uniria una magnífica orquestra simfònica. Hores més tard es faria un concert en el que prendria part una prestigiosa concertista de guitarra clàssica per a finalitzar-lo els dos orfeons units de nou interpretant selectes obres polifòniques²¹¹. D'aquests dos concerts, sembla que el que té relació amb la banda seria el primer, encara que en aquesta informació sobre l'orfeó Pau Casals es parli d'una orquestra simfònica. Tot i això, és estrany que, sent aquesta informació i el programa de festes documents que van aparèixer dintre del mateix exemplar de la revista *Rápita*, no mostressin exactament la mateixa informació al respecte.

A festes majors de l'any 1973 la banda també va actuar tots els dies. Així va realitzar una cercavila el primer dia de festes, dimarts 24 de juliol a les 19.00 h, mentre que el dia 25 va ser a les 9.00 h, el dia 26, a les 16.30 h i els dies 27 i 28 a les 16.00 h²¹². Els dies 24 i 25 s'anuncia la "Banda de Música de la Agrupación Musical Rapitense", mentre que la resta de dies ja es parla de la "Banda de Música"²¹³. Al llibre d'actes de l'AMR hi ha constància de l'acord amb l'alcalde pel qual la banda anirà acompanyada a cada actuació per un policia municipal²¹⁴. En relació a la cercavila que es va fer el dia 25 a les 9.00 h, cal dir que no se'n feia cap al matí des de l'any 1967, en què totes les cercaviles, exceptuant la del primer dia, van ser al matí. Al programa no s'esmenta cap espectacle taurí, mentre que apareixen diverses cròniques on s'entreveu que sí que se'n van realitzar. Així per exemple en l'article "Perfiles del mes", es parla de la plaça de bous²¹⁵ i a *Retaule Rapitenc* es parla de carros formant rotllana²¹⁶, que seria el que s'utilitza per a la plaça de bous. Aquell any un policia municipal va acompanyar la banda en totes les actuacions que aquesta va realitzar a festes majors. Així apareixia en l'acta de junta de l'AMR del 25 de maig de 1973, on el president informa a la junta d'aquest acord amb l'Ajuntament²¹⁷.

²⁰⁹ "Actividades del Orfeón «Pau Casals»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 157, juliol 1972, p. 19.

²¹⁰ Villarreal [en línia]. <<https://es.wikipedia.org/wiki/Villarreal>> [data de consulta: 30.07.2015].

²¹¹ "Actividades del Orfeón «Pau Casals»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 157, juliol 1972, p. 19.

²¹² "Fiestas Mayores 1973. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1973, en honor de la Santísima Trinidad, Titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 169, juliol 1973, p. 3-4.

²¹³ *Ibidem*.

²¹⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.05.1973, p. 52.

²¹⁵ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 170, agost 1973, p. 3.

²¹⁶ RAPITENC FORÀ. "Retaule Rapitenc", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 170, agost 1973, p. 5.

²¹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.05.1973, p. 52.

A festes majors de l'any 1974 van haver una sèrie de canvis. Entre ells es va fer una desfilada de carrosses que van anar acompanyades de grups de majorets amb les seves respectives bandes, que va finalitzar amb un Coso Iris a la plaça Carles III i plaça del Cóc²¹⁸. Aquestes carrosses van participar en una batalla de flors i cadascuna de les carrosses estava sota la responsabilitat d'un gremi de la localitat²¹⁹. Així per exemple apareixia un anunci destinat al gremi de comerç a la revista *Rápita* de juliol d'aquell any per posar en coneixement dels seus components que aquelles persones que volguessin sortir a les carrosses s'havien d'inscriure²²⁰. Durant uns anys també hi va haver una carrossa dedicada a les entitats del poble. Més endavant ja va ser cadascuna de les entitats qui es va fer càrrec de la seva pròpia carrossa i van desaparèixer les carrosses dels gremis.

Al programa de festes de l'any 1974 la banda s'anuncia fent actuacions similars a les d'anys anteriors. El dimecres 24 de juliol, primer dia de festes, va fer una cercavila a les 19.00 h. Aquest any es reprenen en força les cercaviles al matí, ja que totes les cercaviles de festes majors anunciades²²¹, excepte la del 24 de juliol, es faran a les 9.00 h. En tots els actes esmentats es parla de la “Banda Municipal”²²². El dia 20 a les 8 de la tarda s'anuncia una desfilada de carrosses, amb grup de majorets i les seves respectives bandes, finalitzant en un Coso Iris a les places de Carles III i d'Espanya²²³. Els músics de l'època recorden que la banda sempre va sortir amb les carrosses. A la crònica posterior sobre festes es dona més informació sobre aquest acte. Van haver dinou carrosses i tres grups de majorets, amb les seves corresponents bandes musicals²²⁴. Aquesta crònica també parla de la nova revitalització que s'ha donat a l'espectacle dels bous a les festes d'aquest any. Diu que se'ls ha donat l'aire que abans tenien, és a dir amb l'assistència de les autoritats i la banda municipal, així com la col·locació de cadafals per part de l'Ajuntament²²⁵. L'article també parla d'una ballada de sardanes amb cobla a la plaça d'Espanya²²⁶, tot i que aquest acte no estava anunciat al programa de festes.

²¹⁸ “Fiestas Mayores 1974. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1974, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 181, juliol 1974, p. 51 i 53.

²¹⁹ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 180, juny 1974, p. 4.

²²⁰ “Carrozas-Fiestas Mayores”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 181, juliol 1974, p. 17.

²²¹ Dies 25, 26, 27, 28, 29 i 30 (“Fiestas Mayores 1974. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1974, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 181, juliol 1974, p. 51 i 53.

²²² “Fiestas Mayores 1974. Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1974, en honor de la Santísima Trinidad, titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 181, juliol 1974, p. 51 i 53.

²²³ *Ibidem*.

²²⁴ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 182, agost 1974, p. 3-4.

²²⁵ *Ibidem*.

²²⁶ *Ibid*.

Al programa de festes de 1975 les actuacions anunciades de la banda són exactament les mateixes que l'any anterior i per tant aquesta només s'anuncia en cercaviles²²⁷. El dijous 24 de juliol, primer dia de festes, va fer la cercavila a les 19.00 h, mentre que els dies 25, 26, 27, 28, 29 i 30 ho va fer a les 9.00 h. La primera vegada que la banda apareix al programa ho fa com a “Banda de la Agrupación Musical Rapitense”, mentre que en la resta d'actes es presenta simplement com “Banda de Música”²²⁸. A la crònica posterior a festes es felicita a “la banda de música rapitense”: “Juventud y veteranía, masculino y femenino, van alegrando las calles; así, sin descanso. Como la reina y las damas, que con personalidad, muy acorde con su cargo, estaban a todas partes[...]”²²⁹. Les carrosses s'anuncien amb grups de majorets. Jordi Enfedaque explicava que aquell any es van portar divuit carrosses des de València, obra del mestre faller Vicenç Roda, i que es va fer mitjançant l'empresari valencià Pedro Llorca²³⁰.

Àlex Cervera recordava que el primer any que ell va sortir a la banda van fer una carrossa amb un representant de cadascuna de les quatre entitats del poble: el club nàutic, el de futbol, el de patinatge i la banda, i van sortir tres noies i ell sols a la carrossa. Cadascun dels membres de la carrossa sortia amb l'uniforme o vestit típic de la seva entitat i per tant ell va sortir vestit de músic²³¹. Aquesta dada és important per veure la diferència en el nombre d'entitats dels anys setanta respecte l'actualitat, en què la població compta amb més de noranta entitats.

La fotografia reproduïda a la Figura 10.3 apareixia a la portada d'agost de 1975 i és la imatge que comentava Àlex Cervera²³². Allí surt ell vestit de músic, un altre nen vestit de futbolista i dues noies una de les quals podria anar vestida de turista que frueix del club nàutic. També hi ha dos nens que potser van pujar en un moment donat.

²²⁷ “Programa oficial de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, durante las Fiestas Mayores de 1975, en honor de la Santísima Trinidad titular de la Parroquia y de Nuestra Señora de la Rápita, Patrona de la Ciudad”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 193, juliol 1975, p. 4-7.

²²⁸ *Ibidem*.

²²⁹ RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc. Als altres rapitencs forans”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 194, agost 1975, p. 3-4.

²³⁰ ENFEDAQUE, Jordi. El document del mes. Expedient de Festes Majors de 1975. Oferiment de l'espectacle “Catacroc!” de Comediants”, dins *Rápita*, núm. 657, març 2014, p. 46-47. Signa com a Servei d'Arxiu Municipal.

²³¹ Entrevista a Àlex Cervera Forcadell, 26.05.2014.

²³² *San Carlos de la Rápita*, núm. 194, agost 1975, p. 1.

Figura 10.3. La carrossa de les entitats a la desfilada de carrosses de les festes majors.

Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 194, agost 1975, p. 1.

La Taula 10.1 inclou el quadre resum de tots els actes que apareixen al programa de festes o la revista *Rápita* de l'època del mestre José Pascual. Quan l'acte apareixia a la revista *Rápita* però no al programa, s'ha indicat al davant amb l'abreviació RR. Els festejos populars s'han indicat amb les inicials FP. Els anys 1974 i 1975 s'han posat junts perquè és tot igual excepte el dia de la setmana en què comencen les festes i el fet que l'any 1974 es parla de banda municipal en lloc de banda de l'AMR.

Taula 10.1. Actuacions a festes majors de la banda de l'AMR en l'època del mestre José Pascual.

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974= 1975
Inici de festes	23	24	21	24	24	24	24	24	24
Dia de la setmana	6	1	7	4	5	6	1	2	3 i 4
Final festes ²³³	31	30	28	29	30	1 agost	30	29	30

Nombre de dies ²³⁴ en què apareix la banda	9 de 9	7 de 7	8 de 8 (1 dia 2 act.)	6 de 6 (1 dia 2 act.)	7 de 7 (4 dies 2 act.)	9 de 9 (6 dies 2 act.)	7 de 7 (1 dia 2 act.)	5 de 6	7 de 7
1a Cercavila dia/hora	23 19.00 h	24 19.00 h	21 20.00 h	24 20.45 h	24 20.45 h	24 20.45 h	24 20.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h
Altres cercaviles dies/hora	24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 9.00 h	25, 26, 27, 28, 29, 30 9.00 h	22, 23, 24, 27 17.00 h 25, 26 i 28 16.00 h	25, 16.30 h 26, 27, 28 i 29 16.00 h	25 16.30 h 26 17.00 h 27, 28, 29 i 30 16.00 h	25, 26, 16.30 h 27, 28, 29, 30, 31, 1 ag. 16.00 h.	25, 26, 16.30h 27, 28, 29 i 30 16.00 h.	25 9.00 h, 26 16.30 h 27 i 28 16.00 h	25, 26, 27, 28, 29 i 30 9.00 h
Altres tipus actuació d/h/	RR HV ²³⁵ 25 9.30 h		Festival bandes i cercavila prèvia 28 23.00 h.	Festival bandes amb cercavila prèvia 27 19.00 h.	FP 27, 28, 29 i 30 17.00 h	FP 27, 28, 29, 30, 31 17.00 h. Cercavila+ trofeu futbol infantil 1 agost 16.00 h	Concert + 2 orfeons 29 23.00 h		
Banda municipal ²³⁶ o AMR	AMR	AMR	AMR	AMR	AMR	AMR	AMR	AMR	Bm/ AMR

²³³ A diferència de l'època anterior en què el Solemne Funeral "dedicado a los Caídos por Dios y por España, [...]" va haver anys que es va incloure com a dia de festa en el programa i anys que no, en tots els programes d'aquesta època el darrer dia de festes hi ha exclusivament aquest acte, per la qual cosa s'inclou com a dia de les festes tenint en compte aquesta apreciació.

²³⁴ Es té en compte el nombre de dies independentment de si es fa més d'una actuació per dia. És per això que s'afegeix el comentari de que hi ha més d'una actuació per dia si és el cas.

²³⁵ HV: V Homenatge a la Vellesa de l'Agricultor.

²³⁶ Banda municipal s'abreujarà com a Bm..

10.8.3.- La festa de Santa Cecília

En l'època de José Pascual va tenir lloc la transició de celebrar els actes de Santa Cecília el dia de la festivitat a passar a celebrar-los durant el cap de setmana. Així Enrique Carles Estellé, fill de l'Enrique Carles que s'havia esmentat prèviament com a membre de junta en l'època de construcció del local, recordava que quan estudiava a Amposta a l'institut, el secretari i el president anaven a parlar amb el director perquè els deixessin sortir per celebrar Santa Cecília. En canvi, Francisco Sánchez recordava que jugava a futbol amb els juvenils i quan acabava el partit del cap de setmana anava a missa amb els músics per després fer el partit de germanor entre músics.

Respecte el dinar, no sempre es va fer ni sempre el va pagar l'entitat sinó que alguna vegada l'havien pagat els músics i com després es veurà també l'ajuntament se'n va fer càrrec en alguna ocasió. El dinar era exclusivament per als músics, i per tant no hi podien assistir les esposes o parelles, cosa que sí que passa en l'actualitat. Quant al refrigeri per als educands, Francisca Estellé recordava que sovint va consistir en una xocolatada que la preparaven a casa de la dona de Pepe Casajust -que en aquella època també havia estat membre de junta i apareixia com José Casajust-, Emilia Matamoros, ja que vivien prop de l'entitat²³⁷.

Quant a les referències a la festa de Santa Cecília aparegudes a les actes de l'entitat o a la revista *Ràpita*, aquestes no són constants i així no hi ha referències l'any 1966. L'única notícia que hi ha de l'any 1967 és l'acord d'invitar a les autoritats locals a assistir als actes cívics i religiosos que se celebraran en motiu de Santa Cecília²³⁸ i l'any 1968 apareix a la revista *Ràpita* l'anunci de la realització d'un concert de la banda de l'AMR dins del programa de la 3ª Setmana de la Joventut²³⁹.

Amb motiu de la festa de Santa Cecília de l'any 1969, l'AMR va estrenar el seu local social²⁴⁰. La nit de Santa Cecília, Mosén Ramón va beneir el local. Acte seguit va parlar el president, un antic soci i el director. Després els músics van oferir el seu primer concert al local²⁴¹. Aquell dia es va servir un

²³⁷ Entrevista a la família Carles-Estellé i Francisco Sánchez Gasparin, 06.08.2008.

²³⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.10.1967, p. 21. En la data de l'acta diu que pertany a l'any 1968 però cronològicament correspon al 1967.

²³⁹ En alguna ocasió s'indica amb números romans, III, però al programa d'aquest any utilitzen aquesta nomenclatura.

²⁴⁰ "Semáforo. Luz verde para la Agrupación Musical", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 126, novembre 1969, p. 3.

²⁴¹ *Ibidem*.

vi d'honor a tots els assistents als actes d'inauguració²⁴². Al dia següent es va fer cercaviles, Santa Missa i dinar de germanor²⁴³. A la tarda, com era habitual, va ser el refrigeri per als educands²⁴⁴. Tant la preparació del vi d'honor, com del dinar de germanor i el refrigeri, es van encarregar a l'hotel Suís²⁴⁵.

Entre els actes que l'AMR va realitzar en honor a Santa Cecília l'any 1970 destaca el concert realitzat per a socis i simpatitzants. En la primera part del programa es va interpretar el pasdoble Filigrana de R. Dorado, l'obertura de *El tambor de granaderos*, de R. Chapí i una selecció de *El barberillo de Lavapiés*, de F. A. Barbieri. En la segona part es va tocar el pasdoble *Torre del oro* de R. Dorado, l'intermedi de *En un mercat persa*, d'A. Ketelbey, la fantasia de *La del soto del parral*, de R. Soutullo i J. Vert i la sardana *Girona Aimada*, de V. Bou²⁴⁶.

El dia 20 de novembre de 1971 a la nit tant la banda de l'AMR com l'Orfeó Pau Casals van realitzar el seu concert de Santa Cecília al seu local social. En l'acta del 10 d'octubre de 1971, la junta de l'entitat autoritzava a la banda per a efectuar un concert en honor a Santa Cecília i al mateix autoritzava al recent format Orfeó Pau Casals perquè actués conjuntament amb la banda de l'AMR²⁴⁷.

Referències a l'acte apareixen tant en la portada com en dos articles de la revista *Rápita* del mes de desembre d'aquell any. El primer dels articles explica els concerts de la banda i de l'orfeó però especifica que els concerts es van fer per separat²⁴⁸. En canvi l'altre article de la revista explica que al local de l'AMR es va celebrar un gran concert, on van actuar junts per primera vegada la banda i l'orfeó²⁴⁹. Per tant el més probable és que cadascun d'ells realitzés una part del concert i per tant va ser a la vegada conjunt i per separat.

La crònica fa referència a la gran assistència de públic que va haver i destaca que a la banda s'havia ampliat molt el nombre de joves, tant masculins com femenins, i que la interpretació i direcció de cadascuna de les obres havia constituït un èxit apoteòsic. La raó segons el cronista és que la banda havia aconseguit un alt grau de perfecció i ajustament. També elogia a l'orfeó del qual aquell dia es

²⁴² *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1969, p. 31.

²⁴³ “Semáforo. Luz verde para la Agrupación Musical”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 126, novembre 1969, p. 3.

²⁴⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1969, p. 31.

²⁴⁵ *Ibidem*.

²⁴⁶ “Noticario”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 138, desembre 1970, p. 3.

²⁴⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 10.10.1971, p. 45.

²⁴⁸ “Santa Cecília”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 3.

²⁴⁹ JULBE. “Ecos de la ciudad. “Ecos” a voleo”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 4.

va beneir la senyera²⁵⁰. Al dia següent agermanats músics i cantaires, amb les autoritats i juntes rectores, van realitzar un dinar de germanor a un restaurant²⁵¹, a càrrec de l'Ajuntament²⁵². A la portada de la revista *Rápita* apareixia una fotografia que immortalitzava el moment de la benedicció de la senyera per part de Mossèn Ramón²⁵³.

Figura 10.4. Benedicció de la senyera de l'Orfeó Pau Casals (1971).

Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 1.

No hi ha informació sobre els actes en honor a Santa Cecília de l'any 1972. El dia 21²⁵⁴ de novembre de l'any 1973 amb motiu de la festivitat de Santa Cecília, l'AMR va oferir un concert sota la direcció del mestre José Pascual. La crònica destaca la concurrència del concert i, com ja s'ha explicat en l'apartat "Característiques de la banda en el seu període", el nombre de músics de la banda. La major part de les peces van pertànyer al "género chico", és a dir, sarsueles i algun

²⁵⁰ "Santa Cecília", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 3.

²⁵¹ *Ibidem*.

²⁵² El que diu l'acta més concretament és que s'acorda lliurar a l'ajuntament la factura. És de remarcar que es parla de la factura abans d'haver fet l'àpat (*Llibre d'actes de l'AMR*, 10.11.1971, p. 45).

²⁵³ "Fechas memorables", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 150, desembre 1971, p. 1.

²⁵⁴ Al llibre d'actes es parla del dia 22 (*Llibre d'actes de l'AMR*, 25.10.1973, p. 53).

pasdoble, tancant el concert amb la sardana *Llevantina* de V. Bou²⁵⁵. Tot i que aquest article no parla de cap acte més en honor a Santa Cecília al llibre d'actes de l'entitat es deixa entreveure que se'n van organitzar²⁵⁶. El fet que no s'especifiqui quins són fa suposar que coincideixen amb els dels anys anteriors.

Com a punt culminant dels actes realitzats en honor a Santa Cecília l'any 1974 la crònica esmenta el concert ofert per l'AMR al seu local social²⁵⁷. Destaca que va haver una concurrència prou nombrosa i la perícia acostumada²⁵⁸ en l'execució. No hi ha informació sobre els actes que es van realitzar l'any 1975.

10.8.4.- Afalagament d'autoritats

Durant aquells anys la banda no es va desplaçar a cap altra localitat per tal d'afalagar a personalitats destacades. En motiu de la visita a Sant Carles de la Ràpita del general Franco el 21 de juny de 1966 per partir al dia següent cap a Barcelona²⁵⁹, s'entreveu la participació de la banda en la seva recepció, ja que es va tocar l'*Himne Nacional*: “Al llegar S. E. el Jefe del Estado, entre las aclamaciones del público, el sonar de las sirenas de los buques surtos en el puerto, el Himno Nacional, descendió del coche en compañía de su egregia esposa”²⁶⁰.

En motiu de la visita de set unitats de la Marina de Guerra Española²⁶¹ l'any 1966, es va celebrar la primera Setmana Naval a la localitat. Al programa d'actes²⁶² no s'esmentava la banda, però sí que s'hi esmenta a la crònica que va aparèixer a la revista *Ràpita* del mes posterior. L'horari de la crònica no correspon amb el del programa, però en aquest darrer ja hi havia una nota que advertia de possibles variacions. Entre altres actes es va realitzar una missa de campanya a la plaça d'Espanya, en la qual es va beneir un banderí de combat que l'alcalde va lliurar al Comandant d'un dels dragamines. Quan es va acabar la missa el banderí es va portar a bord, “de acuerdo con lo

²⁵⁵ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 174, desembre 1973, p. 4.

²⁵⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.10.1973, p. 53.

²⁵⁷ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 186, desembre 1974, p. 9.

²⁵⁸ *Ibidem*.

²⁵⁹ CIVIS. “Panorama del mes. El «Azor» en el puerto de San Carlos de la Rápita” dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 85, juliol 1966, p. 5 pdf.

²⁶⁰ “El Generalísimo Franco en San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 85, juliol 1966, p. 4-5 pdf.

²⁶¹ “Segunda escuadrilla de Dragaminas” (Segon esquadró de dragamines)

²⁶² “Ayuntamiento de San Carlos de la Rápita. Programa de los actos que se celebraran en esta ciudad durante los días 6, 7 y 8 de julio de 1966, con motivo de la semana naval y en honor de la visita a nuestro puerto por unidades de la escuadra española”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 84, juny 1966, p. 7 pdf.

dispuesto por la Ordenanza”, i els soldats de marina, precedits per la banda de música, van desfilar davant les autoritats²⁶³.

El 19 d'abril de 1968 es van inaugurar a Sant Carles de la Ràpita múltiples obres: la casa caserna de la guàrdia civil, cent habitatges per a pescadors, la Casa del Mar i l 'ajudantia de marina²⁶⁴. En la crònica dels actes no es parla de la banda de música sinó de les cornetes: “Día grande porque los sones de las cornetas, lanzando al aire mañanero el himno nacional en el nuevo Cuartel de la Guardia Civil”²⁶⁵ També se'n troba una referència després del lliurament de la bandera nacional: “que después de ser bendecida fue arriada junto al altar, mientras la banda de cornetas interpretaba el himno nacional y las fuerzas asistentes presentaban armas”²⁶⁶. Tot i això es pot afirmar que la banda hi va participar, ja que hi ha testimonis que ho assegurin, tal i com s'explicava en l'apartat “Características de la banda en el seu període” quan s'explicava que aquell havia estat el dia que havia sortit per primera vegada una dona a la banda. Així tant M^aJosefa Caballé com Francisca Estellé i Pilar Carles confirmaven l'actuació de la banda en aquest acte.

A més en la fotografia que publicava el *Diario Español* i la revista *Rápita* de la benedicció i inauguració de la casa caserna, apareix el que sembla una banda a la dreta i amb una dona a la formació. La Figura 10.5 reproduïx aquesta imatge.

²⁶³ C. “I Semana Naval”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 86, agost 1966, p. 4-5 pdf.

²⁶⁴ “Diario Español. En el XXX Aniversario de su Liberación. Día grande para San Carlos de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 108, maig 1968, p. 11-12 pdf.

²⁶⁵ *Ibidem*.

²⁶⁶ “Diario Español. En el XXX Aniversario de su Liberación. Día grande para San Carlos de la Rápita. Entrega de la bandera”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 108, maig 1968, p. 12 pdf.

Figura 10.5. Inauguració de la casa caserna de Sant Carles de la Ràpita (1968).

Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 108, maig 1968, p. 11.

A conseqüència de la inauguració de diverses obres fetes a la ciutat²⁶⁷, el dia 25 de febrer de 1975²⁶⁸ va arribar a la ciutat el governador civil, acompanyat d'altres autoritats. Davant l'ajuntament va ser rebut amb l'*Himne Nacional*, interpretat per la banda de música²⁶⁹.

10.8.5.- Altres concerts

Hi ha poca informació sobre els concerts que la banda va realitzar fora del de Santa Cecília i el que algun any va tenir lloc per festes majors. Amb la informació disponible es pot afirmar que es va seguir fent un concert per Sant Josep i un altre al desembre per celebrar les festes de Nadal. Aquests dos concerts ja es realitzaven a l'època anterior.

El dia 18 de març de 1970 a les 10 de la nit la banda de l'AMR va realitzar un concert extraordinari sota la direcció de José Pascual. En la primera part es va interpretar el pasdoble de P. Artola *Gloria al pueblo*, una selecció de *Los claveles* de J. Serrano i l'intermedi de *La leyenda del beso* de R.

²⁶⁷ Entre les inauguracions principals van estar: cent vivendes socials, una nova casa consistorial, el mercat, jardins, il·luminacions i pavimentacions. ("San Carlos en la prensa. Diario Español", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 188, febrer 1975, p. 32 pdf.

²⁶⁸ *San Carlos de la Rápita*, núm. 188, febrer 1975, p. 3.

²⁶⁹ BASCO, F. "San Carlos en la prensa. Las comarcas. Jornada histórica en San Carlos de la Rápita. Llegada del gobernador civil e inauguración de la casa consistorial", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 188, febrer 1975, p. 33.

Soutullo i J. Vert. A la segona part es va tocar el pasdoble *La gracia de Dios* de R. Roig, la sardana *Flors de la Terra* de N. Freixas²⁷⁰, una selecció de *La dolorosa* de J. Serrano i per acabar la sardana *És la moreneta* d' A. Carcellé²⁷¹.

La informació del concert de desembre prové de dues fonts. En primer lloc de l'acta de 30 de novembre de 1968 on la junta de l'entitat autoritza a la banda perquè realitzi el tradicional concert anual per al 19 de desembre al local del cinema Carlos III²⁷². De l'altra, aquest concert apareix emmarcat dins de la Tercera Setmana de la Joventut que es va realitzar l'any 1968²⁷³. La Setmana de la Joventut va ser una iniciativa del grup de joves de la localitat que constituïen el Club Sant Jordi. D'aquesta manera pretenien organitzar unes jornades culturals i lúdiques dirigides fonamentalment als joves. Tot i que se'n van fer diverses edicions, no apareix cap referència a la banda en l'edició dels anys 1966²⁷⁴, 1967²⁷⁵ i 1969²⁷⁶. L'única referència de la participació de la banda durant aquesta època és la que s'ha explicat de l'any 1968.

L'any 1972, tot i no aparèixer informació al respecte a la revista *Rápita*, la banda de l'AMR va celebrar el seu concert de Sant Josep. Així constava en l'acta de l'entitat del dia 30 d'abril de 1972, on s'autoritzava al director de la banda de música a preparar el concert anual de primavera per les properes festes de Sant Josep²⁷⁷. Cal destacar la denominació que s'utilitza en l'acta per referir-se al concert, referint-se al concert de primavera, ja que és com se l'anomena actualment i fins aquell moment sempre se l'havia anomenat d'altres maneres com ara concert extraordinari.

El dia 13 de març de 1976 l'AMR va celebrar, segons la crònica²⁷⁸, el concert anual que oferia als seus socis i simpatitzants, sota la batuta de José Pascual. De nou es parla de nombrosa concurrència. Es van interpretar diverses sarsueles i sardanes²⁷⁹.

²⁷⁰ En la crònica es parlava de *Cants de la terra* de Freixas però es deu referir a la sardana *Flors de la Terra* de N. Freixas (“Agrupación Musical Rapitense. Concierto Extraordinario”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 130, abril 1970, p. 11.)

²⁷¹ “Agrupación Musical Rapitense. Concierto Extraordinario”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 130, abril 1970, p. 11.

²⁷² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.11.1968, p. 24.

²⁷³ “3ª Semana de la Juventud. Club Sant Jordi”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 114, desembre 1968, p. 15.

²⁷⁴ “Ecos de la I Semana de la Juventud”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 89, novembre 1966, p. 12 pdf.

²⁷⁵ “II Semana de la Juventud”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 100, octubre 1967, p. 19 pdf.

JULBE. “Ecos de la ciudad. La «II Semana de la Juventud»”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 100, octubre 1967, p. 3-4 pdf.

²⁷⁶ CLUB SANT JORDI. “III Semana de la Juventud”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 115, gener 1969, p. 9.

“IV Semana de la juventud. San Carlos de la Rápita. Programa”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 125, novembre 1969, p. 21.

²⁷⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.02.1972, p. 48.

²⁷⁸ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 202, abril 1976, p. 8-10.

²⁷⁹ *Ibidem*.

En la crònica del mes posterior s'explica que en aquest concert també va participar la Rondalla de Calaceit, que en prova de bona amistat es van desplaçar expressament a la ciutat²⁸⁰. La bona amistat, a la que es feia referència venia dels nombrosos desplaçaments que la banda de música havia fet a la localitat de Calaceit. Per últim aquesta explica que la rondalla es va sumar a l'admirable intervenció de l'Agrupació Musical, delectant amb la seva exquisida actuació.

A la revista *Rápita* apareixien diverses fotografies del concert, de les quals se n'han escollit dues²⁸¹. La Figura 10.6 reproduïx una fotografia on apareix la banda tocant a l'escenari del seu local social sota la direcció del mestre José Pascual. En canvi, la Figura 10.7 mostra l'actuació de la rondalla de Calaceit en el mateix escenari.

Figura 10.6. La banda al darrer concert amb Don José Pascual al seu local social.

Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 202, abril 1976, p. 9.

²⁸⁰ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 202, abril 1976, p. 8-10.

²⁸¹ *Ibidem*.

Figura 10.7. La rondalla de Calaceit al local de l'AMR. Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 202, abril 1976, p. 10.

L'alcalde de la ciutat, Tomás Zaragoza Elias, acompanyat dels directius de l'agrupació i músics veterans els senyors Ferrando i Carles van lliurar, com a record de la memorable data una placa commemorativa a l'alcalde i destacat component de la rondalla de Calaceit, Domingo Fornós²⁸².

10.9.- Iniciativa de creació de grups dintre l'entitat

10.9.1.- L'Orfeó Pau Casals

L'any 1971 es va crear l'Orfeó Pau Casals. Tot i que en l'actualitat és una entitat independent, en els seus inicis era part de l'AMR. Cal dir que no apareix cap acta a l'entitat en què es faci referència a aquesta fundació, però en l'entrevista que va aparèixer en la revista *Rápita* del mes d'octubre de 1971, s'entrevistava al seu director Pedro Mercader Masueras i aquest explicava la intenció que existia perquè dintre l'AMR hi hagués una comissió que tingués cura dels assumptes relacionats o derivats de l'Orfeó. La seva missió seria vetllar pel seu progrés i els seus problemes, però en el ben entès que sempre dintre l'AMR²⁸³. Abans d'acabar l'entrevista el director donava les gràcies, entre

²⁸² CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 202, abril 1976, p. 8-10.

²⁸³ SOLÉ, Juan. "Orfeón «Pau Casals»", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 148, octubre 1971, p. 4-6.

d'altres, a la junta de l'AMR, per les facilitats que li havien atorgat i pels ànims que d'ells rebia²⁸⁴, deixant clara la vinculació amb l'entitat amb totes aquestes afirmacions.

Aquest primer director, Pedro Mercader, havia nascut a Lleida i tenia 56 anys quan va arribar a la localitat. Anteriorment havia estat cantant solista, tenint com a professors a José Aleixandre i Ana Militz. Havia cantat en innumerables teatres nacionals com el Gran Teatre de Mataró -amb la Companyia del Liceu de Barcelona-, a Palma de Mallorca, al Teatre Principal de València, a Castelló i al teatre Calderón de Barcelona per citar-ne alguns. Quan es va retirar va dirigir durant deu anys la Coral Polifònica de Benicarló amb la qual va arribar a intervenir en concursos internacionals com el d'Arezzo, a Itàlia²⁸⁵.

La plantilla de l'orfeó Pau Casals tenia entre vint i vint-i-dues cantaires femenines i quinze o setze masculins, la gran majoria dels quals -el 95%- no havia cantat mai. Assajaven dimarts, dimecres i dijous, tot i que quan començaven a assajar una obra nova feien parcials per cordes²⁸⁶. Van fer el primer concert a l'església per festes majors²⁸⁷, tot i que no apareixia al programa, i també a Amposta juntament amb l'Orfeó de La Lira Ampostina i a les festes majors de Corbera d'Ebre²⁸⁸. Entre les obres del seu primer concert van estar *La Sardana de les monges*, *Les flors de maig*, *La cançó del lladre* i *El cant de la senyera*²⁸⁹. En motiu de les festes quinquennals de l'any 1971 l'orfeó va actuar en la missa que es va fer en honor a la Verge i entre les peces que van interpretar van estar l'*Ave Maria* de Vitoria i alguns motets. Respecte a la creació d'un orfeó infantil, el director de l'orfeó ja estava ensenyant solfeig a vint-i-cinc nens per a tal propòsit. La idea era que quan els hi canviés la veu passessin a l'orfeó adult²⁹⁰.

Per Santa Cecília de l'any 1971, tal i com s'ha explicat dintre l'apartat “La festa de Santa Cecília”, l'orfeó va actuar en el concert que es va fer a l'AMR, on també va fer una part la banda i on es va beneir la senyera del cor.

²⁸⁴ SOLÉ, Juan. “Orfeón «Pau Casals»”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 148, octubre 1971, p. 4-6.

²⁸⁵ *Ibidem*.

²⁸⁶ *Ibid.*

²⁸⁷ *Ibid.*

²⁸⁸ *Ibid.*

²⁸⁹ CATALÀ, Josep. “Coses viscudes. Un concert a Sant Carles de la Rápita”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 147, setembre 1971, p. 8-9.

²⁹⁰ SOLÉ, Juan. “Orfeón «Pau Casals»”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 148, octubre 1971, p. 4-6.

10.9.2.- Grup de Teatre A. R. T.

El grup de teatre A.R.T. (Acció-Ràpita-Teatral) va ser una secció de l'AMR que es va constituir com a tal per evitar la burocràcia que suposava la creació d'un grup de teatre²⁹¹. A la revista *Ràpita* hi ha tres informacions sobre el grup. La primera apareix a la revista *Ràpita* de juliol de 1975, en què s'anuncia que la companyia farà la seva presentació el dia 9 de juliol d'aquell any al Cine Mar. L'espectacle que s'anava a posar en escena es titulava *Per un món nou* i estava compost per una sèrie de poemes escenificats de Bertold Brecht²⁹². Dintre el text no s'explica quina és la vinculació de la companyia amb l'entitat però sí que se li agraeixen les facilitats rebudes, tant a aquesta com al Cine Mar, La Caixa i l'Ajuntament que, segons el grup, no han escatimat esforços per a què aquests poemes poguessin sortir a escena²⁹³. La segona referència apareix el mes de febrer de 1976 on es fa crònica d'una altra de les obres estrenades pel grup al cine Mar: *El relevo*, de Gabriel Celaya. En l'article també s'especifica que el grup pertany a l'AMR²⁹⁴. La direcció de l'obra la va portar a terme Joan Collell. A la representació va assistir nombrosíssim públic²⁹⁵. No s'ha trobat cap informació al respecte al llibre d'actes de l'AMR.

La tercera informació va aparèixer a la revista *Ràpita* d'abril de 1982. Allí s'explicava la història dels orígens dels grup i es donava més informació sobre les obres que havien representat i els escenaris on havien actuat. És en aquest article on la seva autora explica les raons perquè el grup es formés com a secció dintre d'una altra entitat: “per a poder-se constituir com a tal, sense necessitat de fer uns estatuts, es va presentar com a secció cultural de l'Agrupació Musical. Ara bé, aquest només va ser un pretext per a evitar tot l'aparell burocràtic que suposava la creació d'un grup de teatre”²⁹⁶. El grup es va desfer pocs anys després i l'any 1982 s'estava tornant a fundar, aquesta vegada integrat dintre del Centre Cultural²⁹⁷.

²⁹¹ ORIOL-CARAZO, Mª Carmen. “Activitat teatral a Sant Carles de la Ràpita (4)”, dins *Ràpita*, núm. 274, abril 1982, p. 20-21.

²⁹² “Presentació de A. R. T. (Acció-Ràpita-Teatral). De la Agrupació Musical Rapitenca”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 192, juny 1975, p. 28.

²⁹³ *Ibidem*.

²⁹⁴ SANCHEZ, Eduardo Jr. “Grandioso éxito de «Acció Rápita Teatral»”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 200, agost 1976, p. 21.

²⁹⁵ *Ibidem*.

²⁹⁶ ORIOL-CARAZO, Mª Carmen. “Activitat teatral a Sant Carles de la Ràpita (4)”, dins *Ràpita*, núm. 274, abril 1982, p. 20-21.

²⁹⁷ *Ibidem*.

10.10.- Altres actes realitzats al local de l'AMR

10.10.1.- El ball a l'agrupació

Com ja havia passat en èpoques anteriors, l'entitat decideix organitzar ball de nou amb l'objectiu aconseguir ingressos per a la subsistència de l'entitat. Va ser el novembre de l'any 1969 quan, després d'inaugurat el local, es va plantejar aquest tema a la junta. Aquesta es va reunir amb els representants de l'orquestra, que seria formada per components de la banda, i els van anunciar que l'entitat els donaria totes les facilitats necessàries²⁹⁸.

El 18 de desembre de 1969 s'acorda fer ball tots els diumenges i dies festius estipulant el preu de l'entrada: la quantitat de 25 pessetes per als socis de l'entitat no casats, 10 pessetes per als socis casats i gratuïtat per a les dones dels socis. En canvi, els homes no socis havien de pagar 40 pessetes, mentre que les dones que no estiguessin casades amb un soci tenien una tarifa d'entrada de 5 pessetes²⁹⁹.

Tal i com s'ha explicat, en l'apartat "El local social", a causa de la seva inauguració va haver un augment en el nombre de socis. Per aquest motiu el mes de gener de 1970 es va acordar fer carnets, de manera que els socis poguessin entrar al ball a un preu mòdic o gratuïtament quan la junta ho estimés necessari³⁰⁰.

La junta de l'entitat afirmava que el ball era la font d'ingressos més forta per al desenvolupament de l'entitat. El problema era que l'agrupació era un local tancat i tot i que tenia finestres, quan començava a fer bona hora feia molta calor. A més, a la localitat hi havia pistes de ball al descobert, i per tant quan feia bon temps aquestes substituïen a l'AMR, amb la consegüent davallada d'ingressos que això suposava. Per tal de poder continuar fent ball per als associats durant l'estiu, la junta de l'AMR demana a l'ajuntament que els cedeixi el pati adjacent al local de l'entitat³⁰¹. Aquesta petició és denegada³⁰². Així doncs intenten seguir fent ball dintre del local, però donat que el diumenge 24 de maig de 1970 el ball de l'entitat va registrar pèrdues per la poca afluència que va

²⁹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.11.1969, p. 32.

²⁹⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.12.1969, p. 32.

³⁰⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 08.01.1970, p. 34-35.

³⁰¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.03.1970, p. 37.

³⁰² *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1970, p. 38.

haver, el 30 de maig de 1970 s'acorda no tornar a fer ball fins a l'hivern³⁰³. En l'acta del mateix dia 30 de maig s'informa a la junta de que els empresaris del ball de la localitat, senyors Reverté i Castelló van sol·licitar reunir-se a l'ajuntament amb els membres de la junta de l'entitat per a tractar de posar-se d'acord en la regulació del ball a la localitat. La junta, però, va decidir no lligar-se amb cap empresa particular³⁰⁴.

A principis de l'any 1971 s'explica en assemblea general que el ball havia deixat de donar beneficis però com que hi ha molts joves socis es va continuar fent³⁰⁵. En l'assemblea general de l'any 1972 s'acorda continuar els mateixos preus per al ball i es dóna autorització a la junta directiva perquè al seu criteri deixi o continuï fent-se ball³⁰⁶.

La temporada de ball es dóna per acabada a finals d'abril, amb l'actuació del conjunt "Los Galants". Es remarca que es va fer per complaure els socis, ja que va haver moltes pèrdues³⁰⁷. Donat que durant la temporada de ball 1971-72 no es van cobrir despeses i va haver un dèficit de 32.300 pessetes, durant la temporada 1972-73 es decideix fer ball amb discs, llogant per 500 pessetes un tocadiscs amb discs d'actualitat a la indústria Telstar radio³⁰⁸. La temporada 1972-73 es va obrir a l'octubre de 1972. Al març de 1973 es continua fent el ball amb tocadiscs, essent l'entrada dels socis gratuïta i la dels no-socis de 25 pessetes³⁰⁹. S'acorda que cada sessió hi vagi un membre de junta per si hi ha algun incident³¹⁰.

L'any 1973 la temporada de ball es dóna per acabada el dia 30 d'abril³¹¹. L'octubre de l'any 1973 s'aprova que els senyors socis Ramon Matamoros i Jose Masia Adell puguin fer pel seu compte ball al local social per als associats de l'entitat, pagant tots els requisits necessaris de "Autores menores y espectáculo"³¹². Aquell mateix any es contracta una orquestra per fer ball per als socis la revetlla de cap d'any³¹³. No hi ha cap informació sobre la realització de ball a l'entitat en els anys 1974, 1975 i 1976. Sí que hi ha una informació al respecte l'any 1977³¹⁴ que es tractarà en l'època corresponent.

³⁰³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.05.1970, p. 38.

³⁰⁴ *Ibidem*.

³⁰⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.01.1971, p. 41.

³⁰⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1972, p. 47.

³⁰⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.04.1972, p. 48.

³⁰⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1972, p. 50.

³⁰⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 20.03.1973, p. 51.

³¹⁰ *Ibidem*.

³¹¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.04.1973, p. 51.

³¹² *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.10.1973, p. 53.

³¹³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.12.1973, p. 53.

³¹⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

10.10.2.- Altres actes al local social en època de José Pascual

Mentre que de l'època de Joaquín J. Amela es té constància de la utilització del local de l'AMR per a diferents entitats en moments concrets, això no succeeix en tanta freqüència en l'època de José Pascual. El fet que després d'estar al carrer El Pilar passessin al carrer Sant Tomàs, que era un local molt petit i que després estiguessin fent obres per una temporada, son fets suficients per a justificar aquest fet. A més es podia donar el cas de l'adquisició de locals de les altres entitats que temps enrere havien necessitat utilitzar el local de l'AMR.

Tot i això el novembre de 1970 s'autoritza al Frente de Juventudes local a que el dia onze de desembre puguin celebrar, s'entén que al local de l'AMR, els actes culturals relacionats amb el seu departament³¹⁵.

L'any 1972, en junta general s'acorda que les entitats que frueixen del local social de l'Agrupació paguin alguna cosa en atenció a la neteja i altres coses, essent càrrec de la directiva arribar a un acord amb les entitats esmentades³¹⁶.

Una altra de les entitats que sembla que va utilitzar el local és club de futbol local -Unió Esportiva Rapitenca-, ja que en una de les actes de juntes es comenta el fet que aquesta entitat havia promès un partit a l'Agrupació per molèsties i servei del local³¹⁷.

10.11.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

En l'època del mestre José Pascual també es van realitzar moltes sortides per amenitzar festes majors d'altres localitats. Entre les altres sortides que es van realitzar està la de Ribaroja d'Ebre per a festes majors de la localitat l'any 1968³¹⁸. La sortida es considera un esforç per part de la junta, però al mateix temps també es pensa que és important per a la propaganda de la banda³¹⁹. També s'actua a Móra la Nova. Els dies de les sortides van ser el 4 i 5 d'agost d'aquell mateix any³²⁰. Fruit del viatge a Ribaroja van fer amistat amb el senyor Van do Eyken, d'Holanda, que va enviar 4.000

³¹⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.11.1970, p. 39.

³¹⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 21.01.1972, p. 47.

³¹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1972, p. 48.

³¹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.06.1968, p. 22.

³¹⁹ *Ibidem*.

³²⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.07.1968, p. 23.

pessetes com a regal per pagar un instrument per a l'agrupació³²¹. L'any 1969 es rep de nou una sol·licitud de Ribaroja d'Ebre per a que la banda es desplaçi a aquella ciutat si s'arriba a un acord econòmic³²².

Una altra de les sortides que es va realitzar l'any 1968 va ser a Tortosa. En aquesta ocasió era per a celebrar les bodes de plata de la banda de música de Tortosa i es va fer en col·laboració amb les altres bandes de la comarca³²³. Un altre dels desplaçaments de la banda dels que es té notícia és el que es va fer l'any 1969 a Vinaròs, per a actuar a la processó de Dijous Sant³²⁴.

A l'època del mestre José Pascual es va començar a anar a la localitat de Calaceit (Terol). Aquesta sortida es va repetir moltes vegades i es va convertir ràpidament en una actuació entranyable per als músics de l'època. Tot i que no s'ha trobat referència del nombre total d'anys que la banda s'hi va desplaçar, l'any 1977 un membre de la junta del moment, Enrique Carles, escriu un article a la revista *Rápita* dient que en aquell moment feia sis anys que s'anava a Calaceit³²⁵. D'aquesta manera, es pot afirmar que la banda va començar a anar a Calaceit l'any 1971. També s'explica a l'article que aquell primer contracte era per a amenitzar les seves festes religioses i profanes³²⁶. En una acta de l'any 1973 es dóna les gràcies als components de la banda per la seva tasca desenvolupada a les festes patronals de Sant Carles de la Rápita i a les festes majors de Calaceit, i també es diu que en aquest poble es va actuant tots els anys³²⁷.

Els músics recorden amb gran estima els viatges i la gent de Calaceit. Possiblement el sentiment era mutu entre ells i els habitants de Calaceit. Així s'expressa també en l'article aparegut al juliol de 1977 al respecte: “La banda en su primera estancia en Calaceite, recibió un trato tan sincero y llano -poco frecuente en estos desplazamientos- que llegó a emocionar a los músicos, correspondiendo sus componentes como saben hacerlo los rapitenses³²⁸”. Fruit d'aquells desplaçaments de la banda es va formar la xaranga rapitenca. La banda sencera anava a Calaceit un dia i després es quedaven uns deu músics durant els quatre següents³²⁹ per amenitzar tots els actes festius del poble, com els bous,

³²¹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.11.1968, p. 24.

³²² *Llibre d'actes de l'AMR*, 06.05.1969, p. 28.

³²³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.09.1968, p. 24.

³²⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 31.03.1969, p. 27.

³²⁵ CARLES, Enrique. “San Carlos de la Rápita y Calaceite a través de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 33.

³²⁶ *Ibidem*.

³²⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.08.1973, p. 52.

³²⁸ CARLES, Enrique. “San Carlos de la Rápita y Calaceite a través de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 33.

³²⁹ XARANGA RAPITENCA. “La Xaranga (amb nom)”, dins *Rápita*, núm. 517, juliol 2002, p. 171 i 173.

les cercaviles, les processons i els balls populars³³⁰. Després d'uns anys³³¹ va ser la formació de deu músics la que va seguir viatjant i tocant a Calaceit³³². Aquest grup va estar anant uns quinze anys a Calaceit³³³.

Arran dels llaços d'unió que havien sorgit entre l'AMR i la localitat de Calaceit, el 13 de març de l'any 1976 la rondalla de Calaceit va participar en el concert que la banda de l'AMR va oferir al seu local social del carrer Sant Sebastià, i els anys 1976 i 1977 també va participar en l'Homenatge a la Vellesa de festes majors de la localitat³³⁴.

El 27 d'abril de l'any 1976 l'alcalde de Calaceit va enviar una carta a l'AMR. En aquesta anunciava que la corporació municipal de Calaceit havia aprovat designar un carrer de la localitat com "Calle de San Carlos de la Rápita". Aquest fet es donava com a agraïment a la invitació que l'AMR i l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita van fer a l'ajuntament de Calaceit el dia 13 de març³³⁵, en el qual l'AMR va lliurar una placa dedicada a la "Ilustre Villa de Calaceite" amb l'escut primitiu de l'entitat. S'entén que havien invitat a participar a la rondalla al concert i a les autoritats a assistir-hi.

El fet d'anomenar el carrer de Calaceit amb el nom de Sant Carles de la Ràpita, volia testimoniar fonamentalment la convivència que durant tants anys havia tingut la localitat amb l'AMR, ja que aquesta portava amenitzant les seves festes patronals durant molts anys. També agraeixen de part de la rondalla totes les atencions rebudes³³⁶. Per tal de mostrar el grau d'agraïment i germanor que desprèn la carta, s'inclou a continuació tot el seu contingut:

"Ayuntamiento de Calaceita (Teruel)

Num. 224

27 de Abril 1976

Me complace poner en su conocimiento que este Ayuntamiento de mi Presidencia, como agradecimiento a la invitación que la Agrupación Musical Rapitense y Ayuntamiento de San

³³⁰ "La música a la Ràpita. Xaranga Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 17.

³³¹ En l'article es parla de 4 ó 5 anys, però això contrasta amb l'article d'Enrique Carles. (XARANGA RAPITENCA. "La Xaranga (amb nom), dins *Ràpita*, núm. 517, juliol 2002, p. 171 i CARLES, Enrique. "San Carlos de la Rápita y Calaceite a través de la Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 33.)

³³² XARANGA RAPITENCA. "La Xaranga (amb nom), dins *Ràpita*, núm. 517, juliol 2002, p. 171 i 173.

³³³ "La música a la Ràpita. Xaranga Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 17.

³³⁴ "Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores de 1.976.-", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 205, juliol 1976, p. 5-10 i "Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores, del 24 al 30 de julio de 1977.-", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 8-13.

³³⁵ FARNÓS, Domingo. "Ayuntamiento de Calaceite (Teruel), dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 204, junio 1976, p. 19.

³³⁶ FARNÓS, Domingo. "Ayuntamiento de Calaceite (Teruel), dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 204, junio 1976, p. 19.

Carlos de la Rápita hizo a este Ayuntamiento, el cual asistió en Pleno, que tuvo lugar el día 13 de marzo propasado. Y en cuyo memorable acto se hizo entrega por la Agrupación Musical Rapitense de una Placa dedicada a este [sic] Ilustre Villa de Calaceite con el Escudo primitivo, la Corporación Municipal, en sesión celebrada el día 20 de los corrientes, acordó por unanimidad; Designar una Calle a esa Ciudad con la nominación de CALLE DE SAN CARLOS DE LA RAPITA, testimoniando así esas merecidas atenciones, distinciones y demás circunstancias conmemorativas de la convivencia que durante tantos años la Agrupación Musical lleva amenizando a plena satisfacción nuestras Fiestas Patronales, y que con motivo de nuestra visita a ésta ha sido extensiva por esa Corporación Municipal uniendo esos lazos de amistad que como son nuestros deseos y propósitos perduren eternamente.

Nuestro pueblo se hace eco de ese entrañable homenaje que acogió con gran entusiasmo y satisfacción.

No debe faltar el agradecimiento de nuestra rondalla local a la que le dispensaron esa serie de atenciones que guardan con todo cariño y satisfacción, ofreciéndose desinteresadamente en cuantas circunstancias interesen.

Hemos recibido la Revista Mensual de Información Local donde aparecen los actos y que queda como el mayor recuerdo.

Sin perjuicio de llevar a cabo cuantos proyectos se deriven entre ambos pueblos, ya indicaremos la fecha de inauguración de la Calle designada a esa Ciudad, que se fijará de acuerdo con ese Ayuntamiento y Agrupación Musical, al objeto de la celebración del acto.

Con afectuosos saludos de la Corporación, queda de Vds. Suyo affmo. Amigo y s.s.

Fdo. Domingo Farnos Ventura. Alcalde³³⁷.-

AGRUPACION MUSICAL RAPITENSE

SAN CARLOS DE LA RAPITA³³⁸»

³³⁷ A sobre hi anava la seva signatura.

³³⁸ FARNÓS, Domingo. "Ayuntamiento de Calaceite (Teruel), dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 204, junio 1976, p. 19.

Així, segons explicava Enrique Carles, després de l'actuació de març de 1976 al local de l'AMR els Alcaldes de les dues localitats, amb l'aprovació de les respectives Corporacions van decidir establir una amistat a nivell corporatiu. Amb aquest objectiu, la Corporació Municipal de Sant Carles de la Ràpita havia invitat el Consistori de Calaceit i les seves esposes a festes majors l'any 1976 i l'any 1977 el Consistori de Calaceit va fer el mateix amb el Consistori Rapitenc. Un dels actes d'aquelles festes majors, que amenitzava la banda de l'AMR i en les que també participaven les majorets de la localitat, va ser la dedicació de “San Carlos de la Rápita” a un carrer de Calaceit. Enrique Carles parlava de l'emoció de veure tallar la cinta per a donar pas al carrer i veure com l'alcalde de la Ràpita descobria la inscripció, qualificant-la d'inenarrable. L'acte va culminar quan al final de l'oferiment l'Alcalde de Calaceit va dir “¡Viva San Carlos de la Rápita! ¡Viva la Agrupación Musical Rapitense!” i l'alcalde de Sant Carles de la Ràpita va correspondre amb “¡Viva Calaceite!”³³⁹.

³³⁹ CARLES, Enrique. “San Carlos de la Rápita y Calaceite a través de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 33.

11.- Època de Rafael Cárcel Pinach, Vicent Sunyer Garcia i Josep Fuster Martinez (1976-1985)

11.1.- Introducció

Amb la mort del mestre José Pascual es va estar buscant nou director un temps, havent fins i tot un director que només va cobrir el període de festes majors de l'any 1976. Poc després va arribar Rafael Cárcel Pinach i aquest mestre, per motius laborals, només va poder estar dos anys a la població. Llavors l'any 1978 es va contractar al mestre Vicent Sunyer Garcia i aquest va estar sis anys fins que va arribar a la localitat Josep Fuster Martinez que va estar aproximadament un any a la banda fins l'any 1985. Aquest capítol el marcarà fonamentalment el mestre Vicent Sunyer Garcia, però s'ha cregut oportú incloure als altres directors esmentats dins el mateix capítol, donat el curt període que van estar a l'entitat, i consegüentment el poc temps que van tenir per deixar empremta en la banda.

De fet, realment és un període de transició, potser emmirallant el que passava a la societat espanyola que, tot i que anys abans havia començat una progressiva obertura, amb la mort del general Francisco Franco aquesta agafava empenta. A la localitat va sortir un grup de majorets, inicialment acompanyat per membres de banda, es va començar a celebrar la Diada i les festes del Barri, les carrosses van passar a representar les diferents associacions del poble i les dames a ser representants d'associacions i entitats. A més, es van establir representants dels petits amb la figura de les pubilles.

De la mateixa manera que la primera banda després de la guerra va estar en mans d'un mestre d'escola, ara el procés s'inverteix, i el que serà mestre de la banda i l'escola de música anirà a les escoles a fer classes extraescolars de música. D'aquesta manera s'intenta de nou apropar la música als més joves. Apareixerà per primera vegada la banda juvenil i a l'entitat es farà classes de guitarra, també lligat amb l'intent d'apropament de l'entitat amb la joventut. Molts alumnes van començar a anar al conservatori i cal destacar que almenys cinc d'ells van obtenir anys més tard el Títol Superior de les seves especialitats.

L'entitat de nou passa moments econòmics difícils o molt difícils que són encarrilats per una junta diferent. Després de molts anys es busca una junta constituïda per persones que vulguin involucrar-se en el projecte de l'entitat però que tinguin capacitat gestora, a pesar de no ser músics. Es fa càrrec un grup de professionals vinculats amb l'economia, la banca i l'empresa. Des d'aquell moment la major part dels membres de junta deixaran de ser músics.

Entre les innovacions que hi va haver respecte èpoques anteriors va estar el fet de proveir d'allotjament al mestre de la banda i la posterior ampliació de l'escola de música utilitzant la casa on aquest vivia quan el mestre no va viure allí. També dintre d'aquesta època va acabar pràcticament el ball i el bar de l'entitat.

11.2.- Transició entre el mestre José Pascual i Rafael Cárcel

A finals de març de 1976 el mestre ja no podia dirigir la banda i es va acordar contractar un altre director. Els músics recorden que va haver diversos directors que van dirigir la banda per uns dies, però l'únic nom que alguns músics recorden és el de Mario¹, que segons alguns músics es va fer càrrec de la banda només per festes majors. Cal dir que hi ha músics (família Carles) que el situen just després de Rafael Cárcel, però el fet que Vicent Sunyer comencés a la banda el 6 de juny de 1978², descarta aquesta hipòtesi. Segons explicava Pilar Carles, amb ell van tocar per primera vegada *Paquito el Chocolatero*.

No s'ha pogut aconseguir més dades d'aquest director, ja que no apareix ni al llibre d'actes de l'entitat ni en cap altre document disponible. La junta que el va contractar va ser la següent:

President:	Juan Ferrando Rafols
Sotspresident:	Domingo Vizcarro Quixal
Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles Tul
Vocal:	Francisco Moya Abilio, Miguel Rovira Reverté, Lucas Estellé Sabate, Adolfo Mora Borràs, Joaquín Arnau Arasa, Juan Miguel Ramon Subirats ³ .

¹ Entrevista a José Casajust Matamoros, 29.07.2008.

² *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.05.1978.

³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1976, p. 55.

11.2.1.- Actuacions de la banda en aquest període

Quant a característiques de la banda en aquest període apareix una referència en una de les cròniques de les festes majors de l'any 1976. En aquesta es posa a l'Agrupació Musical com a exemple a seguir per les majorets, que havien sortit al carrer recentment. Així l'AMR es mostra d'exemple perquè, diu la crònica, és un vella entitat amb molta joventut a les seves files⁴.

Tot i que la informació respecte al mestre Mario parla únicament de festes majors, i no es sap si hi va haver un director responsable de la banda en l'actuació que aquesta va realitzar per festes del Carme de l'any 1976, per cronologia s'ha considerat adient situar la informació al respecte en aquest apartat. Com en anys anteriors, la banda va participar en la processó del Carme. Apareix en el programa de festes del Carme de 1976 on, a part de la banda de música, s'inclouen també altres grups. El més destacat d'aquest programa és que, mentre els altres grups tenen una activitat del programa assignada, la banda s'esmenta al final i es diu que els actes seran amenitzats per aquesta⁵, tot i que els músics de l'època afirmen que es participava únicament en la processó com era habitual en èpoques anteriors. Al programa específic del XXXVII Homenatge a la Vellesa del Marí no es parla de la banda⁶.

A festes majors de l'any 1976, el mestre Mario va fer-se càrrec de la banda de l'AMR. Els actes en què s'esmenta la participació de la banda en el programa de festes, així com el seu horari, és el mateix que l'any 1975. La banda s'anuncia com en anys anteriors fent cercaviles⁷. Les festes van ser del 24 al 31 de juliol, ambdós inclosos. El dissabte 24 de juliol, primer dia de festes, la cercavila va ser a les 19.00 h, mentre que els dies 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 va ser a les 9.00 h. Totes les vegades que la banda apareix al programa s'esmenta com "Banda de la Agrupación Musical Rapitense"⁸.

A, programa no s'esmenta cap vegada més la banda però en la crònica de la revista *Rápita* de festes majors apareix, entre d'altres, referència a la participació de la banda en l'Homenatge a la Vellesa.

⁴ RAPITENC FORÁ [sic.]. "Retaule Rapitenc", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 206, agost 1976, p. 17-18.

⁵ "Cofradía Sindical de Pescadores «Virgen del Carmen» San Carlos de la Rápita. Festejos Julio 1976 Ntra. Sra. la Virgen del Carmen. Programa", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 205, juliol 1976, p. 16. (siga el cabildo sindical i en aquesta ocasió posa els noms: El patrón Mayor Miguel Sancho Fibla i el secretario Luís Millán Roca.)

⁶ "XXXVII Homenaje a la vejez del marino. Programa", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 205, juliol 1976, p. 17.

⁷ "Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores de 1.976.-", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 205, juliol 1976, p. 5-10.

⁸ *Ibidem*.

Aquest va tenir lloc el dissabte dia 31 a les 19.30 h. Les majorets locals van fer un arc posant-se en dues fileres i unint-les per dalt amb les seves batutes. Llavors la gent gran amb els seus familiars acompanyants, la reina i dames d'honor de les festes i les autoritats van passar sota l'arc realitzat per accedir a la plaça del Cóc. Mentrestant l'Agrupació Musical estava interpretant una peça, que segons la crònica estava molt ben interpretada: “a los acordes de una pieza que bordaba con sus instrumentos nuestra veterana Agrupación Musical”⁹. Més endavant torna a parlar de la interpretació de la banda. S'entén que després de la rebuda, van haver diferents actuacions. Una d'elles va ser la de les majorets, després s'esmenta la banda i la rondalla de Calaceit. Per últim la participació del grup de sardanistes d'Amposta, als que es van unir gran quantitat de rapitencs. A aquest acte també va assistir la l'alcalde amb el Ple de l'Ajuntament de Calaceit, a la que l'article denomina ciutat germana, amb les seves esposes. Respecte a l'actuació de la banda s'elogia la netedat de les peces que es van interpretar, així com l'entusiasme dels seus instrumentistes¹⁰.

En la desfilada de carrosses d'aquell any, celebrada el dia 25 a les 19.30 h va ser quan va tenir lloc el debut del grup de majorets local i segons les seves components en un principi eren membres de la banda de música els que les acompanyaven en les seves actuacions fins que es va formar la banda de cornetes i tambors.

11.3.- Època Rafael Cárcel Pinach

11.3.1.- Apunts biogràfics de Rafael Cárcel Pinach

Rafael Cárcel Pinach va nàixer a Bunyol (València) el 24 de setembre de 1944, fill de Rafael Cárcel Carrascosa i Vicenta Pinach Cortés. El matrimoni va tenir dos fills, Rafael i Vicenta. Tot i que ni els pares de Rafael ni la seva germana van ser músics, ell va iniciar els estudis de música i saxofon al Centro Instructivo "La Armónica" quan tenia nou anys¹¹, sota la direcció de José Ferriz Llorens¹². Va continuar els seus estudis al Conservatori Superior de Música de València, on va tenir com a professors a José Mª Gomar, Vicente Asencio i Lucas Conejero entre d'altres, i on va aconseguir esplèndides qualificacions, tant en saxofon com en la resta de matèries que estudiava¹³, obtenint els

⁹ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 206, agost 1976, p. 9-13.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Informació facilitada per Rafael Carcel Más.

¹² AGRUPACIÓN MUSICAL CARRERA FUENTE DE SAN LUIS. *Nuestros Directores. Don Rafael Cárcel Pinach* [en línia]. <<https://sites.google.com/site/musicalsantluis/la-agrupacion/nuestros-directores>> [consulta: 16.08.2015]

¹³ *Ibidem*.

Títols Professional i Superior de Música amb especialitat en saxofon. També va rebre classes particulars de saxofon del Sr. Murgui, el fill del qual ha estat professor del Conservatorio Superior de Música José Iturbi.

L'any 1963 va superar les oposicions a músiques militars i va obtenir la plaça de saxofonista a l'exèrcit tenint com a destinacions Las Palmas de Gran Canària (1963-1972), València (1972-1974), Tarragona (1974-1978) i de nou València (1978-2007¹⁴), on va morir l'any 2007.

A més, a Canàries va tocar a diverses sales de festa, mentre que a València va tocar al Casino Monte Picayo i a la sala de festes Casablanca. En aquesta sala, situada a la platja de València, hi va tenir companys com el pianista compositor i professor del Conservatori de València Rafael Talens Pelló, el trompetista de Carcaixent Salvador Albert -encara que en aquella orquestra tocava el baix-, i el també músic militar i trombonista Barberá. També havia tocat amb companyies d'espectacles de varietats. Així va actuar amb mags, còmics, vedettes, i cantants en castellà i anglès. En aquest sentit, va actuar amb Rivelles, Benavent, Orange i Cano de València.

El 13 de gener de 1974 es casa a Bunyol amb Mª Carmen Más Tatay. Encara que ella no era músic, membres de la família del seu pare, Wagner Más Sáez, van ser fundadors de la banda l'Armònica de Bunyol, una de les dues bandes de música actuals de la localitat (l'altra banda és l'Artística). El 4 de gener de 1975 naixia el seu fill Rafael Cárcel Más i el 3 de setembre de 1980 la seva filla Mª Carmen. Tots dos van tenir inquietuds musicals i toquen instruments -el saxofon i la trompeta, respectivament-, dedicant-se el seu fill a la docència musical en l'actualitat.

El trasllat a Tarragona l'any 1974, un cop ja tenia plaça a València, va ser motivat per l'establiment d'un decret mitjançant el qual tots els músics militars amb disponibilitat per a la mobilitat geogràfica podien arribar a assolir rangs superiors a l'Exèrcit de Terra. De fet, al final de la seva carrera militar va concloure amb el grau de Tinent, per tant amb el rang d'Oficial de l'Exèrcit de Terra.

El fet d'acabar dirigint la banda de Sant Carles de la Ràpita va ser arran de visitar una botiga de música que hi havia a València que es deia Lluquet i estava situada a l'avinguda de l'Oest, número 43 ó 45 (segons les fonts) de València. Aquesta casa de música tenia una fàbrica de guitarres pròpia a Torís (València), però a la botiga de l'avinguda Oest també es podien aconseguir altres instruments

¹⁴ Quan va morir estava en la reserva transitòria.

i complements¹⁵. Rafael Cárcel va anar un dia a la botiga i li van dir si li interessaria dirigir la banda de l'AMR, ja que estaven buscant director¹⁶. Va ser així com Rafael Cárcel va contactar amb l'entitat i va ser contractat com a director l'any 1976.

La junta d'aquella època, per tal d'intentar reduir l'esforç econòmic que suposava mantenir un director i professor de solfeig, va pensar en buscar una persona que s'hi dedicés només a temps parcial. Així, Rafael Cárcel compaginava la seva tasca al front de l'entitat amb la seva professió de músic militar a Tarragona, on vivia amb la seva família. D'aquesta manera, el mestre es desplaçava a Sant Carles de la Ràpita totes les setmanes per donar classes als educands, assajar amb la banda i dirigir els concerts. Com a fet interessant, hi havia músics de la banda que en aquells moments estudiaven a Tarragona, com és el cas de Joan Baptista Carles, i que aprofitaven per baixar en cotxe amb el mestre els divendres¹⁷.

L'any 1978, quan va produir-se una vacant en la banda de la División de Infantería Mecanizada, Maestrazgo número 3 (DIMZ-3) a la qual no afectava el decret abans esmentat, Rafael Cárcel va tornar a València, deixant de dirigir la banda de l'AMR. Allà va assolir l'escala d'Oficial del Exèrcit de Terra i va rebre amb signatura del Rei Juan Carlos I l'*Encomienda y Cruz de San Hermenegildo* al mèrit militar.

El fet que Rafael Cárcel Pinach guanyés les oposicions per a músic de l'exèrcit va influir en altres músics del seu entorn familiar i personal. Així el germà de la seva dona, Ricardo Wagner Más Tatay, i altres músics com Francisco Carreño Garrido, Luis Gómez Zanón, Antonio Martínez Caño i altres de més veterans van seguir el camí iniciat per Rafael Cárcel i també es van presentar a les mateixes oposicions en diferents anys. Alguns d'ells pertanyien a la banda La Armónica mentre d'altres a La Artística de la localitat. Rafael Cárcel, tot i que era músic de La Armónica, sempre havia mantingut bones relacions amb molts músics de l'altra banda, arribant a ser grans amics, ja que els músics esmentats a dalt van acabar a la mateixa banda de la DIMZ-3 de València. Alguns d'aquests músics de primer nivell fins i tot anaven a tocar gratuïtament a les diferents bandes que havia dirigit el

¹⁵ INSTITUTO DE ESTUDIOS ALBACETENSES "DON JUAN MANUEL" DE LA EXCMA. DIPUTACIÓN DE ALBACETE. *Historia de la música en Hellín*. [en línia] <http://www.iealbacetenses.com/libros/musica_hellin/files/assets/basic-html/page266.html> [consulta 22.08.2015].

FORO-CIUDAD.COM. *TURIS – Valencia* [en línia] <<http://www.foro-ciudad.com/valencia/turis/mensaje-3655796.html>> [consulta 22.08.2015].

GUATEQUE.NET. *Tpersonajes. Antonio Jurado y su "casa de la música"*. [en línia] <<http://www.guateque.net/personajes38jurado>> [consulta 22.08.2015].

(La primera casa de la música 1960)

¹⁶ Informació facilitada per Rafael Cárcel Más.

¹⁷ Entrevista a la família Carles-Estellé i Francisco Sánchez Gasparin, 06.08.2008.

mestre, negant-se a cobrar ja que tocaven per a un amic. Quant al germà de la seva dona, aquest encara tocava el bombardí a la Banda Reial l'any 2015.

A més de la banda de l'AMR, Rafael Cárcel va dirigir a València les bandes de Xiva, Torís, Benifayó, Algemesí, Setaigües, Godelleta, Vilamarxant, Barx i Carrera de San Luis (barri de València). En aquesta darrera va ser el primer professor tant de solfeig com de tots els instruments a més del director de la banda, donada la seva completa i sòlida formació acadèmica. Aquest fet no va passar inadvertit per a les cadenes de ràdio locals, que el van entrevistar en diverses ocasions. Els últims deu anys de la seva vida el mestre Rafael Cárcel també va tocar amb les orquestres Mediterraneo i la nova Torremar.

D'altra banda, Rafael Cárcel va tenir una faceta com a compositor i arrangista. Així va compondre l'*Himno de la Agrupación Carrera Fuente de San Luis*, l'*Himno de Protección Civil* o el pasdoble *Pepín Forriol*, i va adaptar i transcriure diferents obres per a banda de música i orquestra lleugera. En qualsevol cas, deixa innumerables certàmens, concerts, i festivals amb totes aquestes agrupacions, així com un bon nombre d'obres en els arxius d'aquestes societats, que aprofiten la influència i el respecte que va aconseguir Rafael Cárcel al llarg dels anys¹⁸.

11.3.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords

No se sap amb certesa la data en la que Rafael Cárcel Pinach es va incorporar a la direcció de la banda, donat el poc nombre d'actes inscrites al llibre d'actes de l'entitat en aquest període. Així, després de l'acta del 16 de setembre de 1976¹⁹ en què es deixava constància en el llibre d'actes de la mort del mestre José Pascual, no hi ha cap acta fins el 27 de gener de 1977²⁰. En l'assemblea general d'aquesta data es presenta el nou director als assistents. Les seves funcions eren principalment fer-se càrrec de l'ensenyament dels educands i assaigs de la banda²¹.

El seu nom apareix mesos abans en l'anunci del concert i programa de festejos en honor a Santa Cecília que va aparèixer a la revista *Rápita* el mes de novembre de l'any 1976²². En el programa

¹⁸ Informació facilitada per Rafael Cárcel Más.

¹⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 16.09.1976, p. 56.

²⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

²¹ *Ibidem*.

²² "Agrupación Musical Rapitense. Concierto", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 209, novembre 1976, p. 10.

s'anunciava la direcció de la banda sota la batuta del nou director Rafael Carcel Pinach²³. En aquest període de temps hi ha molt poques actes, atès que entre març de 1976, que és quan es va decidir contractar un altre director, i gener de 1977, només hi ha una acta el dia 16 d'octubre de 1976 fent referència a la defunció del mestre. La junta que hi havia el mes de novembre de 1976 és la mateixa que va contractar el substitut del mestre José Pascual i que estava constituïda de la següent manera:

President:	Juan Ferrando Rafols
Sotspresident:	Domingo Vizcarro Quixal
Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles Tul
Vocal:	Francisco Moya Abilio, Miguel Rovira Reverté, Lucas Estellé Sabate, Adolfo Mora Borràs, Joaquín Arnau Arasa, Juan Miguel Ramon Subirats ²⁴ .

El dia en què es va presentar el director en assemblea general, no constava qui eren els components de la junta, però es poden especificar els components que van participar en la primer reunió posterior a aquesta, tot i que aquesta acta és d'un any més tard. Els assistents a aquesta reunió van ser: Juan Ferrando, Domingo Vizcarro, José Casajust, Enrique Carles, Francisco Moya, Miguel Rovira, Adolfo Mora, José Gil i Joaquín Arnau²⁵. De tots aquests membres només hi ha una nova incorporació respecte juntes anteriors, José Gil.

L'estat de comptes de l'entitat no era estable i de l'assemblea general d'un any a la següent es passava d'un estat de comptes satisfactori²⁶ a tenir dificultats econòmiques²⁷. Així l'estat de comptes de l'entitat quan Rafael Cárcel va passar a ser director era satisfactori²⁸. Tot i això en la mateixa assemblea general en què es va presentar el nou director es va donar permís a la junta directiva de fer un increment de la quota si ho consideraven necessari. En aquell moment la quota era 35 pessetes mensuals i es proposava passar-la a 50²⁹. També es va autoritzar als socis a fer ball, sent el responsable Emilio Balada.

²³ “Agrupación Musical Rapitense. Concierto”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 209, novembre 1976, p. 10.

²⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 29.01.1976, p. 55.

²⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.01.1978, p. 57.

²⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

²⁷ CARLES, Enrique. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 225, març 1978, p. 13.

²⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

²⁹ *Ibidem*.

La següent acta ja és la de l'assemblea general del mes de gener del següent any. En la reunió s'explica que el director demanava una millora de la seva remuneració. Es desconeixen les condicions en què havia estat fins aquell moment però demanava tenir un sou mensual de 30.000 pessetes, dues mitges pagues extres i cobrament per cada actuació amb la banda. En un primer moment la junta estima deixar per a un immediat estudi aquestes condicions, però s'acorda demanar a l'Ajuntament ajuda econòmica. El consistori accepta donar aquesta ajuda però es deixa a consideració del ple per a la seva ratificació³⁰.

En aquella reunió entre d'altres punts, es va decidir convocar junta general ordinària per al 16 de febrer. A l'ordre del dia que constava per a aquesta reunió, a part de la lectura i aprovació de l'acta anterior i de la revisió de l'estat de comptes, estava l'elecció d'un nou president³¹. L'actual president Juan Fernando Rafols ja portava dos anys i creia convenient efectuar el canvi³². Per últim donada la poca rendibilitat del bar en aquell moment s'estudia la contractació d'un bingo sempre que sigui beneficiós per a l'entitat.

El 16 de febrer de 1978 va tenir lloc en assemblea general el canvi de president. Es va escollir a Miquel Sorribes Miralles que va acceptar el càrrec. Tots els components de la junta van posar a la seva disposició els càrrecs per a què pogués escollir la seva junta directiva amb total llibertat. La nova junta va quedar de la següent manera:

President:	Miquel Sorribes Miralles
Sotspräsident:	Alfonso Navarro
Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles
Vocals:	Francisco Gasparin Martí, José L. Ramon, Enrique Ferré Fabregat, José Gil Moreso, Francisco Moya Abilio i quants músics vulguessin compondre-la ³³ .

En l'acta no es donaven més detalls dels acords que es van establir en aquella assemblea anual de socis, però sí que apareixen a la revista *Ràpita* de mans del secretari de l'entitat, Enrique Carles. Finalment es va aprovar l'augment de la quota de soci de 35 pessetes a 50 pessetes mensuals. En

³⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.01.1978, p. 57.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibid*.

³³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 16.02.1978, p. 58.

l'article s'esmenta el nombre de socis que hi havia a l'entitat en aquell moment, 252 socis, i per tant la recaptació anual que es feia per aquesta via era de 151.200 pessetes. Tot aquests diners anaven íntegrament a pagar el sou del director, i encara feia falta més de la meitat del sou. El director percebia pels seus serveis d'assaig de banda i solfeig als educands 375.000 pessetes anuals, a part de les actuacions oficials de la banda. El president va explicar a l'assemblea que feia falta diners per a completar el sou del director i que se li havia comunicat a l'ajuntament per a què estudiï la manera de cobrir el dèficit i aconseguir la continuïtat de la banda que estava passant per dificultats econòmiques³⁴.

11.3.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Rafael Cárcel

En l'article "Ecos Musicales" de la revista *Rápita* de desembre de l'any 1977, Enrique Carles fa un recorregut per la història de l'entitat i aporta informació sobre el funcionament de la banda i de l'entitat en aquell moment. Entre altres aspectes explica els diferents oficis que tenien dels components de la banda: pescador, pagès, paleta, ferrer, etc.³⁵

A la crònica del concert de Sant Josep de l'any 1978, Enrique Carles comenta que en aquesta ocasió no va haver noies a la banda. L'autor de l'article diu que espera que en pròxims concerts torni a haver noves músics, així com que els educands de l'escola estiguin aviat presents a la banda³⁶. Cal recordar que la filla de l'autor de l'article havia estat una de les primeres noies de la banda. Ella ja feia un temps que ho havia deixat, però segurament fins aquell moment encara havia anat alguna de les noies de la mateixa generació.

Quant als assaigs de la banda, Joan Baptista Carles recordava que es van canviar de dies els assaigs. Mentre que en l'època anteriors havien estat en dimarts i dijous, es van passar a dilluns i divendres, que eren els dies que anaven millor al mestre³⁷. Respecte l'escola de música, el director de la banda era qui s'encarregava d'aquesta tasca com havia passat en èpoques anteriors. Tot i això el mestre no feia classe tots els dies, sinó segurament els dies que baixava a fer l'assaig i potser algun altre si feia falta.

³⁴ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 225, març 1978, p. 13.

³⁵ CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

³⁶ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 226, abril 1978, p. 11.

³⁷ Entrevista a la família Carles-Estellé i Francisco Sánchez Gasparin, 06.08.2008.

Durant l'assemblea del 16 de febrer de 1978 també es va informar de la dedicació plena de l'Agrupació en fomentar la música, ja que a més dels components de la banda hi havia trenta-vuit educands a l'escola de música: vint-i-nou nens i nou nenes. Aquests estudiaven solfeig gratuïtament, i alguns d'ells ja havien començat amb l'instrument³⁸.

11.3.4.- Tipus d'actuacions de la banda

A l'article "Ecos Musicales" del desembre de 1977 esmentat prèviament, Enrique Carles explicava que des de l'any 1944 i fins el moment que es publicava l'article, l'any 1977, els propòsits de l'entitat havien estat ensenyar música i formar nous músics per nodrir la banda i suplir els veterans que amb disgust deixaven de ser actius. Amb aquesta tasca l'article diu que l'AMR podia oferir cada any dos o tres concerts als seus socis i simpatitzants completament gratuïts i amenitzar tots els actes oficials que es celebren a la localitat³⁹.

Enrique Carles continuava explicant que aquesta comesa, tan desconeguda per molts, costava molts diners i sacrifici, i que tot i que en l'actualitat pocs oferien els seus serveis a canvi de res, l'AMR tenia un nodrit grup que aportava les seves hores de descans a estudiar i fomentar la música. Ell deia que els rapitencs se sentien orgullosos de veure desfilar pels carrers a la joventut component de la banda de música i els aplaudien entusiasmats i agraïts per l'oferiment dels seus acords⁴⁰.

Coincideix que en el període de temps que va estar Rafael Cárcel no va aparèixer informació a la revista *Rápita* sobre els actes religiosos com la cavalcada de Reis, Setmana Santa, Corpus, i en la informació relativa a Sant Pere de l'any 1977⁴¹ no s'esmenta la participació de la banda. En canvi, com en anys anteriors, sí que apareix al programa de festes del Carmen informació sobre la participació de la banda amenitzant els actes del XXXVIII Homenatge a la Vellesa del Marí de l'any 1977⁴² però no s'especifica que l'acte en que participés la banda fos la processó, com afirmen músics que succeïa. Tampoc apareix informació al respecte a la crònica posterior⁴³.

³⁸ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 225, març 1978, p. 13.

³⁹ CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ "Sant Carles en la premsa. La fiesta de San Pedro en los lagos del delta del Ebro", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 15.

⁴² "Cofradía de pescadores. San Carlos de la Rápita. Programa oficial de festejos julio 1977", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 31.

⁴³ "Festividad de la Virgen del Carmen", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 16-17.

Amb la mort del general Francisco Franco l'any 1975 es van deixar de realitzar les commemoracions que el Règim havia imposat en èpoques anteriors i a la revista *Rápita* tampoc apareix informacions sobre l'afalagament d'autoritats en aquest curt període.

11.3.4.1.- Les festes majors

En aquest apartat només es tractaran les festes majors de l'any 1977, ja que el mestre Rafael Cárcel va arribar amb posterioritat a les festes de l'any 1976 i va marxar el mes de juny de l'any 1978, per tant abans de festes majors d'aquell any. Tot i que en el capítol de Vicent Sunyer es farà una comparativa més extensa de l'evolució de les festes del període 1976-1984, amb les de l'època de José Pascual, es pot anticipar que en el programa de festes majors de l'any 1977 les actuacions en què s'esmenta la banda són únicament cercaviles, com en l'any anterior. L'única diferència és que l'any 1976 va haver vuit dies de festes i per tant vuit dies de cercaviles, mentre que els anys 1974, 1975 i 1977 va haver set dies de festes i per tant set dies de cercaviles.

Les festes van ser del 24 al 30 de juliol, els dos inclosos. El diumenge 24 de juliol, primer dia de festes, la va fer a les 19.00 h, mentre que entre els dies 25 i 30, ho va fer a les 9.00 h. A la cercavila del dia 24 també va participar el grup de majorets⁴⁴. Respecte l'actuació d'aquest dia hi ha una crònica apareguda dos mesos després. Es pensa que és la d'aquest dia perquè diu que l'actuació va ser en diumenge i aquesta és l'única actuació en diumenge en què van intervenir majorets. Tot i això, és estrany que parli de “un conjunto de majorets” i no del grup de majorets local, que és el que va participar en la cercavila i el que estava anunciat al programa. L'article explica que les majorets portaven una pancarta en què es llegia CENS⁴⁵. A més descriu com les noies anaven amb la vara mentre que els nois anaven amb instruments de percussió⁴⁶.

Un fet destacat del programa és l'anunci de la participació de la banda a la desfilada de carrosses i el Coso Iris que es va fer el dia 25 a les 19.30 h. Dins el mateix acte també s'esmenta la participació d'altres grups: dos grups de majorets i els gegants i capgrossos. Totes les vegades que la banda

⁴⁴ “Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores, del 24 al 30 de julio de 1977.-”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 8-13.

⁴⁵ “de la CENS rezaba su pancarta” (RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 5.)

⁴⁶ RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 5.

apareix al programa s'esmenta com “Banda de la Agrupación Musical Rapitense”⁴⁷. A l'homenatge a la vellesa van participar la rondalla Villa de Calaceite, a més del grup de majorets de la ciutat⁴⁸. En una crònica de festes posterior parla ja de l'acostumada visita de les autoritats de Calaceit amb la seva rondalla aragonesa⁴⁹.

Un altre acte en què va haver participació de la banda, tot i que no s'esmentés al programa, va ser al lliurament de trofeus i premis del “1er Campeonato Internacional Takata” de tennis platja. El concurs va durar 4 dies, del 26 al 29 de juliol. El lliurament de premis es va celebrar el mateix dia en què es van jugar les finals, dia 29, a les 12.30 h⁵⁰. No s'anuncien actes taurins en el programa, tot i que està documentat que va haver “exposición de vaquillas”⁵¹ i bou capllaçat⁵².

11.3.4.2.- Les festes del Barri

El barri Espanyol, també conegut com el *Barri*, era un grup d'habitatges de la població d'Alcanar situades a la part sud de Sant Carles de la Ràpita, molt properes al nucli urbà de la localitat. En canvi quedaven allunyades del nucli urbà d'Alcanar, amb la qual cosa la majoria dels seus habitants eren procedents de Sant Carles de la Ràpita. Després de gestions fetes durant molts anys, l'any 1960 mitjançant el decret 2030/1960 del 13 d'octubre d'aquell any s'aprovava la segregació del municipi d'Alcanar per a l'agregació al de Sant Carles de la Ràpita⁵³.

L'any 1976 per primera vegada el Barri organitza unes festes del 7 a l'11 de setembre, en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita⁵⁴. Tot i això hi ha testimonis que afirmen que en anterioritat ja era festiu el dia de la Mara de Deu de la Ràpita (8 de setembre) i es feien bous⁵⁵. A la revista *Ràpita* no va aparèixer el programa però el mes d'octubre hi va aparèixer una crònica al

⁴⁷ “Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores, del 24 al 30 de julio de 1977.-”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 8-13.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 218, agost 1977, p. 11-12.

⁵⁰ “1er Campeonato internacional takata”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 218, agost 1977, p. 31.

⁵¹ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 218, agost 1977, p. 11-12.

⁵² RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 5. i CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 217, juliol 1977, p. 16.

⁵³ Decreto 2030/1960 de 13 de octubre, por el que se aprueba la segregación del barrio denominado “El Pueblo Español”, del Municipio de Alcanar, para su agregación al de San Carlos de la Rápita. (BOE núm. 255 24 octubre 1960)

⁵⁴ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 208, octubre 1976, p. 5-6.

“Oficiales. Sesiones del ayuntamiento pleno. Sesión de fecha 26 de Agosto de 1976. Fiestas”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 207, setembre 1976, p. 25.

⁵⁵ Entrevista a Agustín Asensi Artiga, 01.08.2008.

respecte, fent-hi esmena i afalagant la seva organització i programació⁵⁶. Anys després Manuel Robredo González va escriure un article relatiu a aquestes festes on explica com van ser els seus orígens. També esmenta gran quantitat dels actes que es van realitzar el primer any i diu que la banda de cornetes i tambors de Santa Bàrbara va realitzar les cercaviles. A més, fa referència a la rondalla de la localitat i a revetlles musicals⁵⁷.

11.3.4.3.- La festa de Santa Cecília

El dissabte 20 de novembre de 1976 la banda de l'AMR va realitzar el seu concert de Santa Cecília. Aquest s'anunciava a la revista *Rápita* del novembre, i tal i com ja s'ha avançat s'hi feia constar el nom del seu nou director, Rafael Carcel Pinach. El concert es va oferir al local social de l'entitat a les 22.00 h. En la primera part es van interpretar els pasdobles *Maria del Carmen*, de J. Medina i *Suspiros de España* d'A. Alvares. A continuació la banda va interpretar la serenata *Granada* d'I. Albéniz, l'intermedi *En un mercat persa* de R. W. Ketelbey, acabant la primera part amb el poema líric *Una noche en Granada* d'E. Cebrián. En la segona part la banda va interpretar la fantasia *El sitio de Zaragoza* de C. Oudrid, una selecció de la sarsuela *La del manojo de rosas* de P. Zorozabal, l'obertura de la *Caballeria ligera* de F. Von Suppe i la sardana *Priorat*⁵⁸ de M. L. Varela⁵⁹.

En la crònica del concert es destacava que el saló on es va realitzar el concert estava ple de gent i que la banda estava guanyant dia a dia més qualitat en les seves interpretacions. Així, s'afirma que el concert va superar de bon tros les anteriors actuacions de la banda, i que en data de l'article la banda era considerada com una de les millors de la província⁶⁰. A diferència de l'any anterior, l'Orfeó Pau Casals va realitzar el seu concert de Santa Cecília a l'església parroquial⁶¹.

Altres actes de Santa Cecília d'aquell any van tenir lloc el diumenge dia 21 de novembre a les 9.00 h, en què es va fer la cercavila a càrrec de la banda de música i a les 10.30 h amb la missa en honor de Santa Cecília. A les 12.00 h estava programat el partit de futbol entre els components de la secció de canya amb els de la secció de metall de la banda⁶².

⁵⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 208, octubre 1976, p. 5-6.

⁵⁷ ROBREDO, Manuel. "Fiestas del barrio", dins *Rápita*, núm. 294, desembre 1983, p. 24.

⁵⁸ Al programa sortia "Piorato".

⁵⁹ "Agrupación Musical Rapitense. Concierto", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 209, novembre 1976, p. 10.

⁶⁰ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 210, desembre 1976, p. 46 pdf.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² "Agrupación Musical Rapitense. Festejos en honor de Santa Cecília", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 209, novembre 1976, p. 10.

El dissabte 19 de novembre de 1977, l'AMR va celebrar al seu local el concert anual en honor a Santa Cecília. Les obres que van interpretar eren d'Albéniz, Chueca, Barbieri i P. Pérez entre d'altres⁶³. Dues de les peces van ser *Las dos comadres* de F. Lavitz i *Pepita Creus* de P. Pérez Chovi⁶⁴, totes dues peces amb la intervenció de solistes que van interpretar-les a la perfecció⁶⁵. Les dues cròniques del concert remarquen l'èxit d'aquest⁶⁶.

L'acte més emotiu segons una de les cròniques va ser el lliurament de diplomes als educands de l'acadèmia de música de l'entitat, amb el qual els nens i nenes van veure premiats els seus esforços en l'aprenentatge musical⁶⁷.

11.3.4.4.- Altres concerts i actuacions

A part del concert de Santa Cecília, l'any 1976 també es va realitzar un concert de Nadal. Va tenir lloc el 22 de desembre i es va realitzar a la sala d'actes de l'ajuntament. En aquesta ocasió també hi va intervenir l'orfeó Pau Casals⁶⁸. L'actuació es va caracteritzar per temes nadalencs i sardanístics i dues de les obres que van interpretar van ser *L'Empordà* i *La santa espina*. La crònica remarca el fet que cada dia totes dues agrupacions tinguin una major perfecció musical i el nombrós públic que hi va assistir⁶⁹. La interpretació de sardanes era comú a la banda de la localitat, trobant-ne exemples en els programes de l'època del mestre Sixto Mir, Joaquín Amela i de José Pascual. La diferència està en les sardanes escollides, ja que és la primera referència de la interpretació de *La santa espina* amb la banda de la localitat. Aquesta peça havia tingut en l'època un simbolisme nacionalista català, havent estat prohibida durant les dictadures de Primo de Rivera i Franco⁷⁰.

El 18 de març de 1978 al local social de l'Agrupació Musical la banda va interpretar el tradicional concert de Sant Josep⁷¹. Entre les peces estava la marxa *St Louis Blues* de W. C. Handy, la masurca

⁶³ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 4-5.

⁶⁴ E. C. T. "Concierto", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 23.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 4-5 i E. C. T. "Concierto", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 23.

⁶⁷ E. C. T. "Concierto", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 23.

⁶⁸ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 211, gener 1977, p. 3-4.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ En la dictadura franquista va estar prohibida la seva interpretació fins a finals anys seixanta, podent-se després interpretar instrumentalment però no vocalment (TORRENT, Antoni. *Tesina sobre el centenari de la "Santa Espina"* [en línia]. <<http://www.fonovilassar78.com/espina.pdf>> [consulta 16.09.2015]).

⁷¹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 226, abril 1978, p. 11.

A ti, de P. Pérez Choví, La romança “Carceleras” de la sarsuela *Las hijas del zebedeo*, de R. Chapí i una selecció de *La Parranda* de F. Alonso. La crònica en destaca el solos d'algunes peces així com el fet que les obres fossin inèdites a la ciutat i l'esforç dels músics per acudir als assaigs i aconseguir una bona interpretació⁷².

El mes de maig d'aquell mateix any apareix un altra crònica en referència a aquest concert, que fa referència a una de les peces que es van interpretar, la marxa *St. Louis Blues*, i al seu compositor, dient que feia falta escoltar aquesta marxa, així com aixecar-se, aplaudir i riure. També diu que hauria de nàixer un Handy cada dia per sembrar notes de joia aquí i allà. Després afalaga els músics de l'AMR, dient que fa falta que hi hagi uns músics com ells que s'esforcin amb els seus assajos, que no es desanimin, que toquin i que repesquin⁷³. El verb repescar molt probablement fa referència als músics que després d'un temps, tornen a la banda. Tot i que podria ser una casualitat, el fet que només remarqui la peça de Handy és possible que sigui perquè fos la que més va impactar. La resta de peces que s'esmentava en l'anterior article podien ser inèdites però eren de l'estil que la banda solia tocar. En canvi aquesta peça era una peça americana, i molt probablement era la primera d'aquest tipus que interpretava la banda.

Una de les actuacions singulars que músics de la banda van realitzar en aquell període va ser l'acompanyament de les majorets locals. Poc temps després es va formar la banda de cornetes i tambors que van reemplaçar a la banda en aquesta funció. Així es desprèn de l'article del juny de 1978 que porta per títol “Les nostres majorettes”. En l'article es fa una mica d'història del grup, abans d'explicar el desenvolupament del tercer Concurs Provincial de Tarragona, de Majorettes i Bandes de Cornetes i Tambors que es va realitzar a Jesús i Maria (Deltebre) l'11 d'abril de 1978. En van prendre part onze grups i el grup rapitenc, juntament amb el de Sant Jaume d'Enveja, va quedar en primera posició (1r. i 1r bis respectivament) amb setanta-un punts⁷⁴. Acompanyant a les trenta noies que formaven el grup de majorets de la localitat hi havia quinze dels músics de la banda de l'AMR⁷⁵. A la portada de la revista *Rápita* de juny de 1978 apareixen les majorets i en segon pla el grup de músics de la banda amb els seus instruments⁷⁶. La Figura 11.1 reproduïx aquesta fotografia a continuació.

⁷² CARLES, Enrique. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 226, abril 1978, p. 11.

⁷³ RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 227, maig 1978, p. 5.

⁷⁴ D. PEPE. “Les nostres majorettes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 228, juny 1978, p. 8.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ “Les nostres majorettes guanyadores del III Campionat Provincial”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 228, juny 1978, p. 1.

Figura 11.1. Músics de la banda de música de l'AMR acompanyant les majorets (1978).

Font: *San Carlos de la Rápita*, núm. 228, juny 1978, p. 1.

11.3.5.- Iniciatives de creació de grups a l'entitat i altres actes musicals realitzats al local social

En l'època del mestre José Pascual s'havia parlat del grup Acció Rápita Teatral. Aquest grup va organitzar l'any 1977 el Primer Certamen de Poesia Ciutat de Sant Carles però cal dir que en la crònica de l'esdeveniment l'AMR no apareix citada enlloc. El certamen es va realitzar al Cine Mar, era a benefici del "Centro Cultural Recreativo Rapitense" i hi van participar cinquanta nens i nenes de la majoria dels col·legis de la població⁷⁷. Durant aquesta època no hi ha notícies de l'Orfeó Pau Casals que també s'havia esmentat en l'època anterior.

Tal i com s'havia explicat anteriorment, en l'assemblea general de gener de 1977 es demana que els socis de l'entitat puguin fer ball essent el responsable Emilio Balada⁷⁸. A diferència d'altres èpoques, el bar de l'entitat dona poca rendibilitat. Tant es així, que es posa en estudi la contractació

⁷⁷ SÁNCHEZ, E. Jr. "1er Certamen de Poesia Ciutat de Sant Carles", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 20.

⁷⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 27.01.1977, p. 57.

d'un joc anomenat bingo, sempre que sigui econòmicament beneficiós per a l'entitat⁷⁹. Tot i això en l'article "Ecos Musicales" de desembre de 1977, l'autor explica que el local de l'agrupació era visitat per molts rapitencs que passen allà les seves hores de descans fins que han de reprendre les seves tasques⁸⁰.

11.3.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

No hi ha molta informació sobre les sortides que va fer la banda. De les úniques sortides que se'n té constància són els desplaçaments a Ulldecona i Calaceit. La sortida a Ulldecona va ser en motiu de festes majors de l'any 1976. No només hi va participar la banda sinó també el grup de majorets. Tots dos van tenir gran èxit. És per això que l'alcalde d'aquella població va enviar un "Saluda", en nom de l'Ajuntament i de la Comissió de Festes que ell presidia, al director del grup. Dintre d'aquest expressava la seva felicitació pel seu èxit i assegurava que tot i la seva recent creació es podia contar entre els millors de la província. Per últim l'Alcalde pregava que es fes extensiva la seva felicitació a tots els components del grup⁸¹.

Es té constància gràfica de la sortida a Calaceit gràcies a una fotografia on apareix un grup de músics rapitencs amb el mestre. La Figura 11.2 reproduïx aquesta fotografia, la qual correspon al mes d'agost de 1977. El mestre està dret a l'esquerra de la fotografia i té la batuta a la mà. L'estiu següent la banda ja estaria a càrrec del mestre Vicent Sunyer Garcia.

⁷⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 25.01.1978, p. 57.

⁸⁰ CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 222, desembre 1977, p. 22.

⁸¹ CASTELL, Jerónimo. "El alcalde de Ulldecona. Saluda", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 209, novembre 1976, p. 17.

Figura 11.2. Sortida a festes majors d'Horta de Sant Joan amb el mestre Rafael Cárcel (1977). Cedida per José Balada.

11.4.- Època Vicent Sunyer Garcia

11.4.1.- Apunts biogràfics de Vicent Sunyer Garcia

Vicent Sunyer Garcia va nèixer l'any 1931 a la localitat de Càrcer (València). Era fill del matrimoni format per Julio Suñer Carbonell, de professió pintor, i de Vicenta Mª García Pons, que era massatgista. Cap dels seus progenitors era músic, per bé que eren aficionats a la música. El matrimoni va tenir tres fills i tots ells van tenir vinculació amb la música. El germà gran, Julio, es va iniciar de nen en l'aprenentatge de la música a l'Acadèmia de la Banda de Càrcer, primer amb la caixa i els timbals, i després amb el clarinet. Com a clarinetista va guanyar per oposició una plaça al cos de Músiques Militars de l'Exèrcit. En el seu inici va entrar amb el grau de sergent, arribant al grau de subtinent quan es va retirar per edat. És autor d'alguns pasdobles i una vintena de composicions per a banda, estrenades i enregistrades. L'any 1983 va col·laborar durant les festes majors amb la banda de l'AMR. En canvi, el germà petit, Pepe, es va dedicar a la construcció de guitarres de concert.

El mestre Vicent Sunyer es va iniciar en l'aprenentatge de la música a l'Acadèmia de la Banda de Música de Càrcer amb el mestre Antonio Rodríguez Castellano. Al cap de poc temps va ser substituït pel mestre Francisco Olmos Llop, que el va incorporar a la banda de ben petit, tocant el triangle. Tot i començar a tocar el requint finalment va aprendre a tocar la trompa, de manera

autodidacta, que era com el mestre Vicent Sunyer explicava que aprenien a tocar els instruments la majoria dels músics valencians. Simultàniament va estudiar Batxillerat a l'Institut José de Ribera de Xàtiva. El 1949 va ingressar com soldat a la Banda de Música del Ministeri de l'Exèrcit, a Madrid. L'any 1950 va guanyar una plaça de caporal músic amb la trompa i va anar destinat a la Banda de l'Acadèmia d'Infanteria de Toledo, on va estar fins que el van llicenciar el juliol de 1952. El setembre d'aquell any, a València, va començar a prendre classes particulars de solfeig amb Manuel Benlloch i d'harmonia amb Pedro Sosa, catedràtic del Conservatori de València. Amb ell va estudiar l'harmonia tradicional. Malhauradament Pedro Sosa va morir l'any 1953, i el mestre Vicent Sunyer es va inscriure el curs 1953-54 a l'Institut Musical Salvador Giner, del Micalet, com alumne d'harmonia moderna a les classes de José Bàguena Soler. El curs 1954-55 va treballar el contrapunt rigorós, amb Francisco Llàcer Pla i va simultaniejar aquests estudis amb la direcció de la Coral Masculina del Col·legi Menor Jaume I, el treball com ajudant de promoció musical a l'emissora de Radio Nacional d'Espanya a València i la direcció durant uns mesos de la Banda de Música de Caudete de las Fuentes (València).

El 26 de gener de 1956 va marxar a París i al Col·legi d'Espanya de la Ciutat Universitària es va trobar amb el músic valencià Vicent Garcés Queralt que hi residia des de feia anys. Es va inscriure a les classes d'harmonia moderna que impartien alumnes avançats de la Schola Cantorum, però com que havia de compaginar els estudis per poder-se mantenir, no va poder assistir a moltes classes. Després d'aquell any va tornar a València i va continuar la seva formació de manera autodidacta.

A part de la música la seva professió principal va ser la de llibreter. A més, va dirigir una fàbrica de guitarres, va fer de professor d'espanyol a la Berlitz School de Lübeck (Alemanya), va treballar a una empresa de La Cellophane a Croissy sur Seine (França), va portar un taller de guitarrereria amb el seu germà Pepe, i es va encarregar d'una distribuïdora de llibres a València.

Vicent Sunyer es va casar amb Mª Lourdes Navarro Moscardó a la localitat natal de la seva esposa, La Pobla Llarga l'any 1972. La seva esposa no es dedicava a la música però compartia professió amb la mare del mestre. Van tenir quatre fills que es dediquen a professions diverses però sovint vinculades amb la creació artística. La seva filla Mª Lluïsa és empresària i dissenyadora artística i de roba i complements per a dona. Quan era petita va guanyar el premi del cartell de les festes majors de la Ràpita. Gràcia M^a treballa a una botiga d'antiguitats, Ramon és arqueter (constructor d'arquets) i luthier d'instruments de corda fregada (violins, violes, violoncels, contrabaixos) i tocava la guitarra. Per últim, Vicenta M^a és pintora.

L'any 1978 el mestre va entrar com a director de la banda de l'AMR i professor de la seva escola. El mestre Vicent Sunyer es va assabentar d'aquesta vacant mitjançant el seu amic Arturo Montes, germà del mestre Jaime Montes de Vinaròs. Aquests li van proposar d'adreçar-se a l'Agrupació Musical Rapitenca. La seva tasca com a director es va allargar fins a l'any 1984 en què la junta va decidir contractar al mestre Josep Fuster.

El mestre recorda el context de pobresa cultural de La Ràpita d'aquells temps en comparació a les ciutats de València i París on ell havia viscut. La seva aportació respecte a l'ensenyament dels instruments va consistir en què els alumnes van assolir una formació adequada en lectura musical i una bona base en el domini de l'instrument. Això els va permetre posteriorment, amb el mestratge d'un bon professor, aconseguir el nivell requerit per a ser un bon professional. Entre els alumnes que van començar en el seu temps i que havien assolit un nivell professional recordava a Jesús Folch (flauta), Mateu Ferré i Joan Alfred Noll (clarinet), Joan Martí Frasquier (saxo), Ramon Reverté (trompeta) i Toni Alburquerque (trompista, compositor i actual director de la Banda de l'AMR). També explicava que havia ampliat l'alumnat de l'escola de música que en principi estava format en gran part pel fills dels músics components de la banda. Pel que fa a la banda el mestre considerava que el més important va ser l'ampliació del repertori amb la incorporació de peces d'autors catalans⁸².

Després de la seva estada a la banda de l'AMR, el mestre Vicent Sunyer va viure un any a Amposta i després a Reus, des de l'agost del 1985 fins l'octubre del 2012. En aquest temps va treballar a l'Escola-Taller de la Seu d'Urgell, ensenyant la construcció de la guitarra i dels instruments d'arquet. Després va organitzar a Reus el Taller Popular de Música, on va arribar a tenir 141 alumnes que passaren, posteriorment, a integrar-se en la Banda de Música del Col·legi Pare Manyanet. Finalment, des de l'any 1991 es va dedicar a la compra-venda d'instruments d'arquet, així com arquets de luthiers i arqueters txecs, sobre tot, i del seu fill Ramon. En l'actualitat és jubilat i viu a la Poble Llarga, a la Ribera Alta del Xúquer, València.

⁸² Informació facilitada per Vicent Sunyer Garcia.

11.4.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords

Vicent Sunyer Garcia es va incorporar com a director i professor de l'escola de música de l'entitat el dia 6 de juny de 1978, i va estar tres mesos de prova abans de la seva contractació oficial⁸³. La junta a la seva arribada estava constituïda de la següent manera:

President:	Miquel Sorribes Miralles
Sotspräsident:	Alfonso Navarro
Tresorer:	José Casajust Matamoros
Secretari:	Enrique Carles
Vocals:	Francisco Gasparin Martí, José L. Ramon, Enrique Ferer Fabregat, José Gil Moreso, Francisco Moya Abilio i quants músics vulguin compondre-la ⁸⁴ .

Així aquesta junta va ser la que, un cop va marxar el mestre Rafael Cárcel, se'n va encarregar de buscar un substitut. Vicent Sunyer era valencià, estava casat i tenia tres fills i la junta va pensar en oferir-li una sèrie de facilitats per tal que s'establís a la localitat. Així van decidir facilitar-li un lloc per viure. L'ajuntament va fer una cessió del lloc per fer-li el pis al director. Aquest es va situar en l'àtic d'un dels edificis de la plaça Carles III, tot i que tenia l'entrada pel carrer convent i el va fer un contractista que es deia Calvet. Va costar 600.000 pessetes, i un dels músics de la banda, Fermín el de l'autoescola, que tocava el saxofon alt, va avalar el crèdit⁸⁵.

Pocs mesos després va aparèixer a la revista *Ràpita* una entrevista conjunta realitzada al president de l'entitat i al director de la banda, reflex de l'època i de les inquietuds que hi havien en aquell moment. L'entrevistador va preguntar fonamentalment sobre el nombre de membres a la banda, l'escola de música, l'interès per la música a la localitat i el nivell d'implicació de la joventut en el projecte de l'entitat. La informació sobre la banda i l'escola de música es tractarà en els seus apartats corresponents.

⁸³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.05.1978, p. 58.

⁸⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 16.02.1978, p. 58.

⁸⁵ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 29.04.2006.

El president de l'AMR afirmava que sempre havia observat que el poble sentia satisfacció quan la banda sortia al carrer i als concerts la gent estava molt atenta. Tot i això pensava que potser l'agrupació no havia fet prou activitats per atreure la gent. Afegia que estaven elaborant unes idees per a després posar-les en pràctica per al poble. Volien que la gent participés en les propostes culturals de l'entitat⁸⁶. El director pensava que l'interès del poble per la música es podria fomentar de diferents maneres. Quant a la banda, pensava que aquesta no s'havia de limitar només a les cercaviles, sinó que també havia de fer concerts, tot i que el president de l'entitat afirmava en la mateixa entrevista que aquell any farien set concerts. Vicent Sunyer afegia que per a ell l'Agrupació no hauria de ser només la banda sinó que podria acollir altres conjunts musicals com una cobla, un esbart, un grup de dolçaina i tabalet i l'Orfeó, sempre com a elements constituents de l'Agrupació. A més, es podria portar de fora altres tipus de música que agradés a la gent del poble⁸⁷.

Respecte a la joventut, el president de l'entitat mostrava la seva preocupació respecte poder contactar amb ella, ja que aquesta era la que els havia de substituir a ells a la banda. Miquel Sorribes pensava que la música que feia l'entitat no era la que els joves volien i que si fessin un altre tipus de música sí que aconseguirien atreure els joves. El problema que veia era la forma d'enfocar-ho i per tant veia molt interessant que els joves els diguessin el que volien⁸⁸. Vicent Sunyer deia que la presència de joves a la banda no havia estat tot el freqüent que caldria. Ell pensava que farien falta altres tipus de música: “festivals de folk, música de guitarra, quartets de cambra, de corda, de vent; coses interessants per a poder presentar a la gent i joves, perquè no es pot estimar allò que no es coneix”⁸⁹.

El president demanava la participació de les altres entitats culturals i les forces polítiques en el foment de la cultura musical. De la mateixa manera demanava a la població que donessin suport a l'entitat mitjançant la seva participació com a socis, ja que anys enrere n'hi havia hagut 1.200 ó 1.300 i en aquell moment n'eren 250 ó 300. La quota de soci era de 50 pessetes, amb la qual cosa aquesta no podia ser una justificació per no inscriure-s'hi. També el director parlava en el mateix sentit demanant la participació de tothom en l'entitat⁹⁰. Les referències a les dificultats econòmiques de l'entitat i la necessitat de col·laboració en les iniciatives d'aquesta i d'incrementar les altes de socis, van ser constants en els articles sobre la banda que músics o directius van escriure a la revista

⁸⁶ ALUMBREROS, Paco Luis. “Sant Carles de la Ràpita, 23 de desembre de 1978”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 235, gener 1979, p. 22-23.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ *Ibid*.

⁸⁹ *Ibid*.

⁹⁰ *Ibid*.

Ràpita en els anys 1979⁹¹,1980⁹², 1981, 1982 i 1983⁹³. Fins i tot l'any 1979 un article d'Enrique Carles avisa que si no s'aconsegueix ajuda de l'Ajuntament es veu malament poder continuar manteniment la banda⁹⁴. L'any 1980 el president Joan Antoni Mur deixa entreveure novament el risc d'aquesta possibilitat⁹⁵. En canvi, també hi ha altres articles on es diu que va millorant la situació econòmica poc a poc⁹⁶.

Donats els pocs recursos amb què contava l'entitat, aquesta sol·licita l'any 1978 una ajuda econòmica al Ministeri de Cultura per tal de poder assumir les despeses de l'escola de música i el pagament del director⁹⁷. En l'assemblea general de 1979 es va presentar el balanç econòmic de l'entitat de l'any 1978⁹⁸, i Enrique Carles n'ampliava la informació al respecte en la revista *Ràpita* de febrer del mateix any. Així explicava que l'any 1978 el pressupost havia sigut satisfactori. Les entrades van ser de 2.724.234 pessetes i aquestes, després de pagar les despeses directes, havien permès pagar alguns endarreriments pendents⁹⁹. Per a l'exercici de 1979 s'estipulava un pressupost de despeses de 3.124.000 pessetes. Les entrades pressupostades eren de 2.600.000 pessetes producte del bar i 140.000 pessetes corresponents a les quotes de socis. Això feia un total de 2.740.000 pessetes¹⁰⁰, i per tant es preveia un dèficit de 384.000. Aquest dèficit s'atribuïa al salari i seguretat social del director, el cost del qual era de 532.000 pessetes anuals.

Per tal d'augmentar els ingressos de l'entitat s'havien adoptat tres solucions. La primera d'elles era requerir del Ministeri de Cultura una ajuda econòmica a fons perdut que ja estava en tràmit. La segona era organitzar rifes trimestrals i la tercera fer sessions de ball al local social¹⁰¹. Tot i que no es va considerar oportú pujar la quota de socis¹⁰² va haver socis que van decidir pagar més del que

⁹¹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense. Junta general", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 18.

CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 240, juny 1979, p. 15.

CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

CARLES, Enrique. "La Agrupación Musical Rapitense informa: sobre la Escuela de Música", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 17.

⁹² CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *Rápita*, núm. 251, maig 1980, p. 4-5.

RAPITENC FORÀ. "Retaule Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 257, novembre 1980, p. 7.

⁹³ AMR, EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 284, febrer 1983, p. 9 pdf.

EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 285, març 1983, p. 8-9.

⁹⁴ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

⁹⁵ "Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense", dins *Rápita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

⁹⁶ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 23 pdf.

⁹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, 22.11.1978, p. 59.

⁹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.01.1979, p. 59.

⁹⁹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense. Junta general", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 18.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibid*.

¹⁰² *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.01.1979, p. 59.

es va acordar en aquesta assemblea general, pagant 100 ó 150 pessetes mensuals enlloc de 50 pessetes¹⁰³. També les sessions de ball programades van permetre anar reduint aquest dèficit¹⁰⁴.

Cal dir que durant uns anys la diputació havia donat una ajuda de 100.000 pessetes a les bandes de música de la zona. Per aquesta raó en l'homenatge de comiat al president de la Diputació de Tarragona, José Clua Queixalós, que es va celebrar el dia 31 de març de 1979, les bandes de música de la comarca li van lliurar una placa commemorativa on figurava gravat el nom de cadascuna de les entitats: Agrupació Musical Rapitense, La Lira Ampostina, Unió Filharmònica d'Amposta, Banda de Música de l'Agrupació Cultural i Esportiva de la Sénia¹⁰⁵ i la Banda de Música d'Ulldecona¹⁰⁶. Així apareixia en una crònica de la revista *Rápita* on s'explicava que el president s'havia fet mereixedor d'aquest homenatge per part de les bandes perquè feia tres anys que els donava suport econòmic, amb una assignació anual de 100.000 pessetes. Aquesta ajuda va ser molt important per a l'AMR, donat que va permetre sufragar les despeses que tenia l'entitat, ja que els pocs socis que hi havia en aquell moment d'alta no permetien cobrir el pressupost¹⁰⁷.

Les úniques notícies sobre les rifes són dos viatges que es van organitzar a les Illes Canàries, un dels quals a realitzar el 27 d'agost de 1979 i l'altre durant l'any 1980. Així l'any 1979 l'entitat va organitzar un viatge de quinze dies a les Illes Canàries per a dues persones amb totes les despeses pagades. El sorteig es va celebrar davant notari al local social de l'entitat el dia 4 d'agost a les 12.00 h. Es van fer butlletes de dos números cada butlleta al preu de 100 pessetes¹⁰⁸. El viatge s'efectuaria el dia 27 d'agost de 1979 i l'allotjament es realitzaria en un hotel de quatre estrelles. Es va posar a disposició dels agraciats un taxi que sortint de l'entitat els portaria fins l'estació de Vinaròs. En arribar a València els esperaria un representant de l'agència de viatges a València, juntament amb un taxi. Aquest els entregaria tota la documentació. En cas que la persona agraciada renunciés a realitzar el viatge, se li entregaria en metàl·lic la quantitat de 52.280 pessetes¹⁰⁹.

El dia 4 d'agost de 1979 es va efectuar davant notari el sorteig del viatge a les Illes Canàries per a dues persones. El número premiat va ser el 1.253¹¹⁰ i el va guanyar Javier Ribera Comí, que va

¹⁰³ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 23 pdf.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ A l'article posava "Artística de La Cénia" (CARLES, E. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 238, abril 1979, p. 16-17.)

¹⁰⁶ CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 238, abril 1979, p. 16-17.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 240, juny 1979, p. 15.

¹⁰⁹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 30-31.

¹¹⁰ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 37.

realitzar el viatge amb la seva esposa¹¹¹. L'entitat va preparar un altre viatge de les mateixes característiques l'any 1980 que en un principi s'havia de sortejar el dia 13 de gener de 1980 però que finalment es va fer el 21 de març del mateix any a les 23.00 h, durant l'entreacte del Concert extraordinari de Sant Josep¹¹². Si els agraciats no volien el viatge se'ls abonarien 54.000 pessetes¹¹³.

Mentrestant en l'assemblea general ordinària de febrer de l'any 1980 es va presentar el balanç de l'any 1979. Així havien hagut unes entrades brutes de 3.100.559 pessetes i els pagaments de la mateixa quantia, quedant un passiu per a 1980 de 650.512,98 pessetes. Per a cobrir aquest deute s'havia demanat de nou una subvenció al Ministeri de Cultura segons constava en els pressupostos de l'estat¹¹⁴. També es va aprovar per unanimitat augmentar la quota mensual de socis de 50 a 100 pessetes. Amb aquestes mesures s'esperava poder recuperar el dèficit produït per les despeses del director de la banda de música i l'escola de solfeig¹¹⁵.

Per últim es va escollir un nou president després de passar dos anys de l'anterior elecció i no presentar-se a la reelecció el president que hi havia. Es va votar entre els presents per veure qui podia ser el nou president i va sortir escollit Adolfo Mora Borràs¹¹⁶. En l'acta no s'ha trobat quins van ser la resta de components de la seva junta. Adolfo Mora de seguida va deixar el càrrec i es va formar una comissió gestora. Donada la situació econòmica de l'entitat es van buscar persones amb formació econòmica per tal que poguessin fer front a la situació. Així es va anar a buscar a Joan Antoni Mur Borràs, un economista de Flix que s'havia casat amb Mercedes Bel, farmacèutica de la localitat. Aquest treballava a la fàbrica del ciment d'Alcanar i més tard seria diputat d'Unió Democràtica de Catalunya. Ell va ser qui va anar a buscar la resta de membres de la comissió gestora que després es va constituir en junta. Entre els membres del seu equip van estar José Blanc, Jordi Barceló, Juan Miguel Ramón, Ramon Folch i Josep Matamoros. A la revista *Ràpita* de maig de 1980 es comenta que l'AMR seguia una línia ascendent artísticament i culturalment, mentre que no passava el mateix respecte la seva marxa econòmica tot i que, amb les persones que havien decidit agafar les regnes de l'entitat, les perspectives eren alentidores¹¹⁷.

¹¹¹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

¹¹² LA JUNTA DIRECTIVA. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 247, gener 1980 p. 42.

¹¹³ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

¹¹⁴ *Llibre d'Actes de l'AMR*, 05.02.1980, p. 60.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ *Ibid*.

¹¹⁷ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *Rápita*, núm. 251, maig 1980, p. 4-5.

Al juliol de 1980 la comissió gestora de l'AMR anunciava a la revista *Ràpita* la subhasta d'arrendament del bar de l'entitat. Des del 15 de juliol al 17 d'agost es podien presentar les ofertes. El sistema era per presentació d'ofertes amb sobre tancat fent constar al sobre “Subhasta Bar”. Les ofertes s'havien de dirigir a la Comissió Gestora de l'AMR, al carrer Sant Sebastià número 55 de Sant Carles de la Ràpita¹¹⁸.

La nova comissió gestora va començar a fer un seguit d'actes per revitalitzar l'entitat. Així per exemple el 26 d'octubre es va organitzar un concert on van participar quatre bandes de música¹¹⁹, i el dilluns 17 de novembre es va organitzar un concert d'un quartet professional¹²⁰. En el concert de les quatre bandes de música va participar la banda de l'entitat, i per això aquesta informació s'ampliarà en l'apartat d' “Altres Concerts”.

El dilluns 17 de novembre de 1980 al cine Carles III va tenir lloc un concert ofert pel quartet Hispano Numen, que va interpretar diverses composicions dels mestres Canales, Mozart i Arriana. El concert estava patrocinat pel Ministeri de Cultura i la Comissió Cultural de l'Ajuntament¹²¹. La idea d'aquest concert va sortir de la junta gestora de l'AMR¹²². Una de les cròniques afirmava que el públic els va ovacionar per la seva qualitat¹²³, mentre que una altra, tot i que estava d'acord que havien hagut fortes ovacions, es queixava de la poca assistència que va haver, omplint menys d'un quart del cinema, arribant només als setanta-cinc assistents a l'acte¹²⁴.

Al desembre de 1980 la revista *Ràpita* publica una entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, president de l'AMR. L'article diu que n'és el president, però al mateix temps l'entrevistador parla de l'actual junta gestora, demanant quins motius l'havien impulsat a fer-se càrrec de l'entitat. Joan Antoni Mur respon com, a causa de la gran crisi econòmica que sofria l'entitat, es va cercar persones que poguessin donar un nou impuls i nova projecció a l'entitat¹²⁵. El nou president explicava que en un primer anàlisi de l'entitat van veure que aquesta tenia un saldo deficitari mes rere mes. Els ingressos eren les quotes de socis, que en aquell moment no arribaven a tres-cents i els que podrien derivar-se

¹¹⁸ COMISIÓN GESTORA. “Agrupación Musical Rapitense. Anuncio subasta arrendamiento del bar”, dins *Ràpita*, núm. 253, juliol 1980, p. 13 pdf. (No correspon amb a la pàgina 13 de la revista en paper, que és una altra)

¹¹⁹ CIVITATES. “Casa Nostra”, dins *Ràpita*, núm. 257, novembre 1980, p. 4-5.

¹²⁰ CIVITATES. “Casa Nostra”, dins *Ràpita*, núm. 258, desembre 1980, p. 5-6.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

¹²³ CIVITATES. “Casa Nostra”, dins *Ràpita*, núm. 258, desembre 1980, p. 5-6.

¹²⁴ UN ESPECTADOR. “Cartes al director. Carta al autor de la pàgina «Civitates»”, dins *Ràpita*, núm. 259, gener 1980, p. 25.

¹²⁵ “Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *Ràpita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

de l'explotació del bar, que en aquell moment presentava dèficits mensuals¹²⁶. Entre les despeses hi havia les pròpies d'explotació del local social i les més importants, les generades per tenir un professional de la música, sense el qual no seria possible l'existència de la banda¹²⁷.

Fent una lectura global de les preguntes relacionades amb el sanejament de l'entitat, es pot despendre que els objectius generals eren aconseguir millorar les fonts d'ingressos i minimitzar les despeses innecessàries. Així es va decidir fer una subhasta d'arrendament del bar, ja que no es podia mantenir en el règim que tenia. Així a partir del 7 de novembre es va fer un nou contracte d'arrendament d'aquest¹²⁸. Un altre dels objectius va ser augmentar el nombre de socis. Abans de començar la campanya de captació eren uns tres-cents i en el moment de l'entrevista ja estaven al voltant de quatre-cents. El seu president considerava que l'entitat havia d'arribar a set-cents socis¹²⁹.

En l'entrevista també va parlar de les mesures que es van adoptar respecte l'escola de música, en què per primera vegada, es va establir una quota per rebre ensenyament musical i es fa referència a la banda juvenil, tots dos temes que s'ampliaran en els corresponents apartats. Les ajudes que rebia l'entitat eren únicament de l'Ajuntament, que ho feia en contraprestació a les actuacions als actes oficials programats. El president comentava que els constava una bona predisposició per part de l'ajuntament per a l'exercici econòmic de 1981¹³⁰.

Durant el febrer de l'any 1981 es va celebrar una junta extraordinària al local de l'AMR. La finalitat era donar comptes de la tasca realitzada per la junta gestora en els vuit mesos que havia estat fent-se càrrec de l'entitat. Així, la junta va explicar els tràmits i gestions que havia dut a terme i la planificació que l'entitat precisava. Segons l'autor de la ressenya, la gestora havia fet un gran esforç i la situació estava millorant. Respecte els projectes que la junta presentava, aquest considerava que ajudarien a situar l'AMR al lloc que la seva importància requeria. En aquesta junta extraordinària també es va aprovar per unanimitat la continuació de la junta gestora i del seu president Joan Antoni Mur amb caràcter definitiu, donats els bons resultats que havia demostrat en la seva gestió¹³¹.

¹²⁶ “Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense”, dins *Ràpita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ *Ibid*.

¹²⁹ *Ibid*.

¹³⁰ *Ibid*.

¹³¹ CIVITATES. “Perfils”, dins *Ràpita*, núm. 261, març 1981, p. 5-6.

El dia 28 de febrer de l'any 1981 el president de l'AMR envia una proposta de conveni amb l'Ajuntament on s'especifiquen les actuacions previstes per aquell any. Aquesta llista es basa en les actuacions que l'AMR va realitzar l'any anterior i inclouen: cavalcada de Reis, processons de Setmana Santa (Divendres Sant i Diumenge de Resurrecció), processons pel Corpus (a la Ràpita i al Barri), actuacions per festes majors (es preveu com a mínim una actuació diària entre el 18 i 26 de juliol), actuacions per la festes en honor de la Mare de Déu de la Ràpita i per la Diada de Catalunya. Finalment, resten dues actuacions a fixar per l'Ajuntament. Segons aquest conveni, la banda oferirà 23 actuacions durant l'any 1981 a la població.

Com a contraprestació d'aquestes actuacions, es demana incloure als pressupostos de l'Ajuntament una partida de 800.000 pessetes anuals que es pagaria en quotes mensuals de 66.666 pessetes. D'aquesta manera, la banda estaria rebent quasi 35.000 pessetes per cada actuació, mentre que altres bandes de la província reben unes 100.000 pessetes per actuació segons el explicava el president de l'entitat. Aquests diners, però, no serien suficients per cobrir el cost del director de 868.000 pessetes. D'altra banda, el conveni diu que hi ha 108 alumnes matriculats a l'escola de música i que l'AMR voldria donar aquestes classes de manera gratuïta, però que la situació de l'entitat no ho permet. Així, es cobren 500 pessetes d'inscripció i una quota mensual de 200 pessetes per alumne. Si el centenar d'alumnes pagava les quotes estipulades, això voldria dir que l'entitat estaria ingressant unes 250.000 pessetes per aquests conceptes, que és precisament la quantitat que el president demana incloure en els pressupostos per oferir de manera gratuïta les classes de música.

Finalment, el president recalca que l'entitat no rep subvencions d'altres organismes oficials i diu que amb les dotacions pressupostàries demanades, l'AMR podria adquirir instruments per a la banda juvenil. L'Ajuntament va aprovar aquesta sol·licitud el dia 10 de març de 1981¹³². Cal ressaltar que aquest és el conveni amb l'Ajuntament més antic que s'ha pogut localitzar en els diferent arxius consultats. Els conceptes que l'Ajuntament tenia en compte per fixar la subvenció que rebia l'AMR l'any 1982 eren les actuacions i l'acadèmia¹³³.

En l'època de president de Joan Antoni Mur va tenir lloc la fundació de la Federació Catalana de Societats Musicals¹³⁴, de la qual la banda de l'AMR en va ser una de les bandes fundadores, juntament amb l'Agrupació Musical Canareva d'Alcanar, l'Agrupació Musical Senienca de la Sénia,

¹³² AMSCR, Entitats culturals. Relació actuacions Agrupació Musical Rapitenca, 1981.

¹³³ "Oficials. Alcaldia de la reial ciutat de Sant Carles de la Ràpita. Resumen actas comisión municipal permanente mayo 1982. Sesión 26-mayo-1982. Subvenciones entidades culturales y deportivas", dins *Ràpita*, núm. 276, juny 1982, p. 46.

¹³⁴ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

la Banda de Música d'Uldecona, la Societat Musical L'Artística de Sant Jaume d'Enveja, la Societat Musical Espiga D'Or de Deltebre, la Societat Musical La Lira Ampostina d'Amposta i la Societat Musical La Unió Filharmònica d'Amposta¹³⁵. Tal i com s'explica el lloc web de la Federació Catalana de Societats Musicals, aquesta es va constituir el 20 de juny de 1981, a Sant Carles de la Ràpita i es va legalitzar el 22 de gener de 1982, tenint lloc la primera Assemblea General el 17 d'abril de 1982 a Amposta (Montsià)¹³⁶.

El promotor de la Federació va ser Joaquín Urquizú, i Joan Antoni Mur va ocupar un dels càrrecs de la seva primera junta. Joan Antoni Mur explicava que moltes de les bandes de la zona tenien problemes de finançament i van pensar que com a grup es podria negociar un conveni de totes les bandes amb la Diputació. Es reunien i treballaven molt, amb reunions fins la matinada al local de la Unió Filharmònica d'Amposta, entitat de la qual Joaquín Urquizú era el president. Així van establir un conveni amb la Diputació mitjançant el qual aquesta subvencionaria fins a dues actuacions de la banda fora de la localitat.

La primera actuació que la banda va fer d'aquest tipus va ser a Poboleda, a la comarca del Priorat. La junta va decidir que part dels diners que es cobraven d'aquestes actuacions revertissin directament als músics, pagant-los una part de la seva actuació. Joan Antoni Mur explicava que havia estat la primera junta que va establir un conveni amb l'Ajuntament i un amb la Diputació¹³⁷.

La junta també va buscar finançament per comprar instruments. Així el mestre Vicent Sunyer va considerar que faltaven trombons de vares i membres de la junta van anar a parlar amb el director general de la casa DAMM, Albert Musolas, amb qui tenien bona relació i l'empresa DAMM va finançar els trombons de vares¹³⁸. Un altre canvi d'aquesta junta va ser un nou uniforme de color caqui del que es parlarà en el capítol sobre "Les característiques de la banda...". Per últim van intentar fer tornar a la banda a músics que s'ho havien anat deixant¹³⁹.

El 27 de novembre de 1982 l'AMR va celebrar una assemblea per tal d'elegir una nova junta directiva. El president d'aquell moment, Antoni Mur, va presentar la seva dimissió tot i que molts

¹³⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS. *Història* [en línia]. <<http://fcs.m.cat/ca/historia.html>> [consulta: 14.08.2015].

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

¹³⁸ Dos trombons de vares segons l'entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté i tres segons Joan Antoni Mur Borràs.

¹³⁹ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

dels assistents li van demanar que continués en el càrrec. La seva gestió, principalment en l'aspecte econòmic, havia estat molt beneficiosa per a l'entitat. La presidència va passar llavors a mans de José Mª Rosa Gras, que va quedar confirmat al càrrec per la votació que a l'efecte va tenir lloc¹⁴⁰.

Al cap d'uns dies de l'elecció el nou president va fer les gestions necessàries per constituir un nou equip de treball. La nova junta va quedar constituïda per:

President:	Josep M ^a Rosa i Gras
Sotspresident ¹⁴¹ :	Carles Cervantes i Estrada
Adjunt-President:	Jordi Sancho i Giménez
Tresorer:	Enrique Carles Tul
Secretari:	Joan Ramon Duch i Castella
Vocals:	Paco Luis Alumbros Pantoja, Joan Bte. Carles Estellé, Froilán Gabriel Samper, Francesc Pablo Vidal, Francesc Rochet Sancho, Francesc Rosa Gras ¹⁴² .

De nou, com d'altres juntes havien fet anteriorment, la nova junta directiva va intentar apropar l'entitat a la ciutadania i, amb aquest efecte, es van escriure diversos articles a la revista *Ràpita*. Així el mes de gener de 1983 el nou president escrivia un article donant a conèixer la constitució de la nova junta. També va aprofitar per agrair als components de la junta directiva anterior la seva dedicació a l'entitat i fer una mica de pedagogia de la importància de l'entitat com a instrument per a enriquir la cultura¹⁴³. Per últim feia una declaració d'intencions respecte la bona disposició del nou equip per tirar endavant l'entitat i demanava l'ajuda dels membres de la banda, socis, simpatitzants i lectors de la revista en aquesta tasca¹⁴⁴.

Durant el període d'aquesta nova junta es va augmentar la quota de soci de 100 a 150 pessetes mensuals i es va continuar activament amb la tasca de recaptació de nous socis. Per tal de fer-se soci de l'entitat hi havia un horari de secretaria que era dilluns, dimecres i divendres de 19.00 h a 20.30 h. A la secretaria del local social estaven els impresos per a inscriure's com a socis¹⁴⁵. A l'article que

¹⁴⁰ CIVITATES. "Agrupación Musical Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 282, desembre 1982, p. 6.

¹⁴¹ A l'article ho posa en català i diu "Vice-president" (ROSA, Josep M^a. "Agrupació Musical Rapitensa", dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 10).

¹⁴² ROSA, Josep M^a. "Agrupació Musical Rapitensa", dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 10.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ *Ibid*.

¹⁴⁵ AMR, EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitensa", dins *Ràpita*, núm. 284, febrer 1983, p. 9 pdf.

el grup de treball va escriure el març de 1983 es donava una cordial benvinguda als rapitencs que feia poc que havien fet la seva inscripció com a socis de l'entitat¹⁴⁶.

El dia 26 de febrer de 1983 va tenir lloc al saló d'actes de l'ajuntament la reunió ordinària del mes de febrer de la Federació Catalana de Societats Musicals. A la reunió van representar l'AMR el president i el seu adjunt. En aquell moment, i segons la crònica de l'acte, aquesta entitat agrupava la totalitat de Bandes Musicals de Catalunya i el seu objectiu fonamental era “la promoció de la música popular en general, la coordinació d'actuacions de les Bandes, i l'organització de les populars trobades de Bandes Musicals”¹⁴⁷.

El 30 d'abril de 1983, a les 17.30 h en primera convocatòria i a les 18.00 h en segona, es va celebrar al local social de l'AMR l'Assemblea General Ordinària. A l'ordre del dia constava la lectura i aprovació, si s'esqueia, de l'acta de l'assemblea anterior i del balanç de situació a 31 de desembre de 1982. També, es volia aprovar, si procedia, la modificació dels Estatuts. Per tal que qui ho considerés oportú pogués presentar esmenes al document, es van posar a disposició dels socis fotocòpies amb la modificació projectada dels Estatuts. Aquestes còpies es trobaven a la secretaria de l'entitat. Hi havia temps de presentar les esmenes fins el dia 29 d'abril i s'havia de fer per escrit. A més, havia de constar-hi el nom, cognoms i signatura del soci¹⁴⁸.

Tot i que l'AMR s'havia anunciat diverses vegades a la revista *Ràpita*, el mes de juliol de 1983 s'anuncia per primera vegada el bar d'aquesta¹⁴⁹, que a continuació es reproduïx a la Figura 11.3.

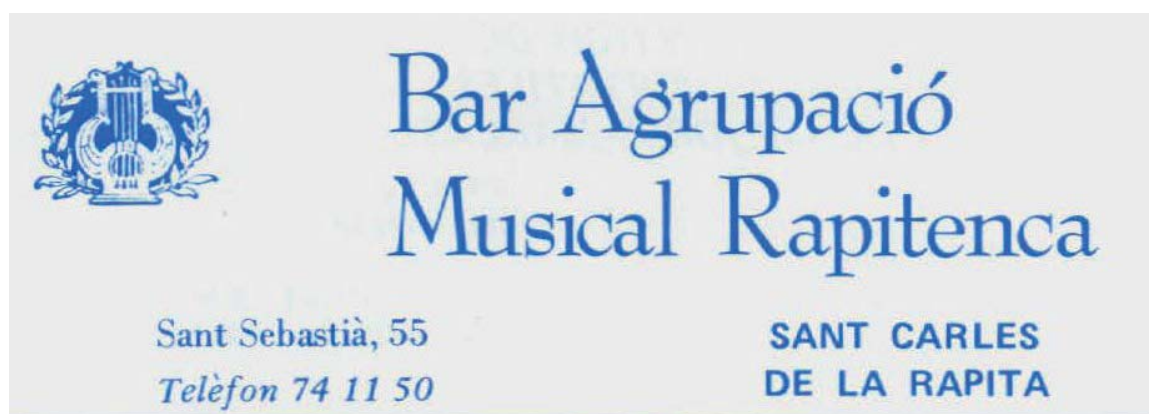

Figura 11.3. Anunci del Bar de l'AMR. Font: *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 100.

¹⁴⁶ EQUIP DE TREBALL. “Entitats. Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 285, març 1983, p. 8-9.

¹⁴⁷ *Ibidem*.

¹⁴⁸ EQUIP DE TREBALL. “Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 286, abril 1983, p. 24.

¹⁴⁹ *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 100.

11.4.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer

El president de l'AMR -en aquell moment Miquel Sorribes Miralles- i el director de la banda -Vicent Sunyer Garcia-, expliquen en una entrevista el desembre de 1978 l'estat de l'entitat i de la banda en aquell període¹⁵⁰. La banda la constituïen uns trenta músics. Segons el seu president, feia falta gent, ja que hi havia músics que treballaven fora o estaven fent el servei militar, i n'hi havia un que estudiava a Barcelona. Respecte a la presència de noies a la banda, el seu director animava a que n'anessin, ja que deia que n'hi havia vacants¹⁵¹, indicant potser el seu baix número. Els instruments que més mancaven a la banda segons el seu president eren un oboè, un requint, un saxofon baríton i dues trompes. També pensava que faltaven més clarinets ja que n'hi havien pocs i per últim, de cara a donar concerts, uns timbals¹⁵².

La Figura 11.4 mostra una de les fotografies de la banda al complet en l'època de Vicent Sunyer on hi ha els trenta músics que es comentava en l'entrevista de l'any 1979. El director està a la part de darrera just una mica a l'esquerra de la columna de l'església. La fotografia sortia en la portada de la revista *Ràpita* el mes de gener de 1983, per la qual cosa només es pot afirmar que aquesta va ser feta en aquell lapse de temps. D'acord amb les entrevistes realitzades, la data d'aquesta fotografia seria l'any 1981. La junta de Joan Antoni Mur, tal i com s'ha explicat anteriorment, va anar a parlar amb els músics que s'ho havien anat deixant per tal que tornessin a la banda, i alguns d'ells van tornar. Segons el mateix president, van arribar a sortir quaranta-un músics¹⁵³. Tot i això aquests encara no apareixen en aquesta fotografia.

¹⁵⁰ ALUMBREROS, Paco Luis. "Sant Carles de la Ràpita, 23 de desembre de 1978", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 235, gener 1979, p. 22-23.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² *Ibid*.

¹⁵³ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

Figura 11.4. La banda de l'AMR en l'època del mestre Vicent Sunyer l'any 1981. Font: AMR.

Com es pot veure l'uniforme continuava consistint en una camisa blanca i un pantaló, americana i corbata blau marí. La junta de Joan Antoni Mur va pensar en fer uns uniformes amb una camisa beix i un pantaló marró. La idea va ser del president, que havia vist bandes amb aquesta indumentària i li semblava més festiu. Es va intentar canviar una mica la imatge de l'AMR i donar un caire més fresc a la banda en les seves actuacions d'estiu. Les camises les va fer Confeccions Guimerà de Vinaròs i el pantaló un sastre segurament de la localitat que va anar a prendre mides. El nou uniforme es va estrenar per festes de l'any 1981¹⁵⁴. Es pot veure en poques fotografies ja que no es va utilitzar durant molts anys. La Figura 11.5 mostra una de les fotografies on es pot apreciar aquest uniforme. En aquesta ocasió la banda va anar a una trobada de bandes a Barcelona, a la zona de Montjuïc.

¹⁵⁴ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

Figura 11.5. Els nous uniformes comprats durant l'època de la junta de Joan Antoni Mur. Cedida per Miguel Rovira.

Respecte les remuneracions dels músics, en l'època de construcció del local aquests havien deixat de percebre-les per tal de poder construir-lo. Les informacions al respecte que es tenen en l'època de Rafael Cárcel o Vicent Sunyer provenen d'un acord de junta i de l'entrevista a Joan Antoni Mur. Així el 26 de maig de 1978 -mateix dia que s'informa de la propera contractació de Vicent Sunyer- la junta decideix que les reparacions dels instruments de l'entitat siguin a càrrec dels usuaris dels mateixos, ja que en aquell moment es percebien en metàl·lic totes les actuacions que els músics efectuaven¹⁵⁵. A més en l'entrevista a Joan Antoni Mur aquest afirmava que la seva junta va revertir als músics part dels diners que la diputació pagava per les actuacions que la banda feia mitjançant aquesta, tal i com s'ha explicat quan s'ha fet referència a les innovacions de la junta de la seva època. Referent al tema remuneracions, la junta d'Antoni Mur també va intentar motivar als músics mitjançant els pagaments dels assajos i les actuacions, de manera que l'actuació es cobrava com un assaig més, tal i com s'havia fet en èpoques anteriors. Malgrat tot, aquest incentiu no va tenir un efecte durador i van seguir mancants músics a l'assaig.

¹⁵⁵ *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.05.1978, p. 58.

11.4.3.1.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Vicent Sunyer

L'escola de música va continuar adaptant-se als nous temps. En primer lloc amb l'arribada de Vicent Sunyer es va començar a fer classes de guitarra i piano a tots aquells rapitencs interessats¹⁵⁶. Tot i que en un principi Vicent Sunyer era l'única persona que feia classes a l'acadèmia, quan Miquel Sorribes va deixar de ser president, la nova junta li va demanar que s'encarregués d'algunes de les classes, fent classes de saxofon, solfeig i flauta¹⁵⁷.

Antoni Josep Alburquerque Subirats, director de la banda a partir de l'any 1997, va començar la seva carrera musical en aquesta època. Els alumnes feien classe de solfeig tots els dies i hi havia classe d'instrument dues vegades a la setmana. La classe de solfeig consistia en cantar la lliçó individualment. Començaven amb el mètode *Laz* i quan s'anava per les lliçons 60-69, que era quan començaven les corxeres, els donaven l'instrument. Depenia de l'evolució l'alumne¹⁵⁸.

L'escola de música tenia a finals de l'any 1978 dotze alumnes d'instrument i trenta-set de solfeig, de preparatori fins a segon curs. Dels alumnes de solfeig n'hi havia tretze que en breu anaven a començar amb l'instrument, però en aquell moment encara no ho havien pogut fer perquè no hi havien instruments¹⁵⁹.

A part de fer classes de música a l'AMR, el director de la banda també ensenyava flauta a l'escola pública de primària de la població. Hi anaven uns vint-i-cinc nens petits ja que, segons ell, els grans tenien obligacions escolars. Al director de la banda també li hauria agradat, en aquest mateix context crear un conjunt instrumental escolar i una coral, tot i que al mateix temps explicava que això s'havia de fer amb l'ajut dels mestres¹⁶⁰. Maite Curto Folguerola va ser una de les alumnes del mestre a l'escola Carles III i l'any 2015 encara era membre de la banda de l'AMR. Ella situava els seus inicis al col·legi quan tenia sis o set anys, per tant cap a l'any 1980. En aquell temps el mestre Vicent Sunyer realitzava una extraescolar al col·legi de les 12.00 h fins les 13.00 h dues vegades a

¹⁵⁶ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 234, desembre 1978, p. 25.

¹⁵⁷ Entrevista a Miquel Sorribes Miralles, 29.04.2006.

Joan Antoni Mur Borràs recordava en canvi que Miquel Sorribes es va encarregar dels instruments de vent fusta i que hi havia un altre professor per als instruments de vent metall. (Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009)

¹⁵⁸ Entrevista a Antoni Josep Alburquerque Subirats, 21.09.2013.

¹⁵⁹ ALUMBREROS, Paco Luis. "Sant Carles de la Rápita, 23 de desembre de 1978", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 235, gener 1979, p. 22-23.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

la setmana i els ensenyava a cantar l'escala sense llibres, amb un xilòfon o un tamboret. Veient que a Maite Curto li agradava, al cap d'un temps van proposar-li d'anar a fer classes a l'AMR¹⁶¹.

El mes de febrer de 1979 Enrique Carles dedica tot un article a l'escola de música on explica que l'entitat, d'ençà la seva constitució, havia contat amb una escola de música. Aquesta s'havia dedicat, principalment a la formació dels futurs músics de la seva banda. L'autor afirmava que cada curs havien rebut ensenyament gratuït al voltant de trenta alumnes, passant d'ençà la seva creació uns tres-cents nens i joves de la localitat. Per tant, considerava aquesta fita la major aportació realitzada a la ciutat per a l'elevació del nivell artístic i cultural dels seus habitants¹⁶².

Enrique Carles havia començat la seva vida musical en l'època del mestre Guillermo Cantallops i per tant, quan parla dels alumnes que passaven cada any per l'entitat i el total des de la seva creació es pot referir a partir de l'any 1942. Aparentment fa una mitjana aproximada del nombre d'alumnes que havia hagut durant tots aquests anys, perquè en l'època de José Pascual ja s'havia explicat que hi havia quaranta alumnes. A més, el fet que cada any hi haguessin trenta alumnes no vol dir que cada any fossin trenta alumnes nous, sinó que els mateixos alumnes potser estaven entre dos i quatre anys, depenent dels alumnes i l'època de referència. El que queda clar en l'article és el gran nombre de persones que havien passat per l'escola de música de l'entitat i que fins aquell moment l'ensenyament musical havia estat gratuït, per bé que en algun moment és probable que s'exigís als pares dels alumnes fer-se socis de l'entitat.

Segons Enrique Carles, gran part d'aquests alumnes no van arribar a ingressar a la banda degut, principalment a la falta de recursos econòmics de l'Agrupació per a procurar-los els instruments necessaris, per la qual cosa aquests van haver de ser adquirits particularment pels músics. Tot i això el nombre de components de la banda havia arribat a ser de cinquanta, no havent estat inferior a trenta ni tan sols en els seus pitjors moments¹⁶³. Respecte la banda, de nou és difícil d'encaixar les dades que dona amb els resultats exposats en altres capítols, ja que tal i com s'ha explicat en el capítol del mestre Amela i d'acord amb les dades que el mestre mateix va publicar, la banda va arribar a tenir menys de trenta músics els anys 1960, 1964 i 1965 i fins i tot menys de vint músics l'any 1966¹⁶⁴. A més, en l'època de José Pascual apareix el màxim de quaranta-dos músics i per tant costa situar la xifra de cinquanta músics entre les èpoques estudiades.

¹⁶¹ Entrevista a Maite Curto Folguerola i Joan Lleixà Hostier, 22.09.2013.

¹⁶² CARLES, Enrique. "La Agrupación Musical Rapitense informa: sobre la Escuela de Música", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 17.

¹⁶³ *Ibidem*.

¹⁶⁴ AMELA, Joaquín. "Hasta Luego..." dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 83, maig 1966, p. 9-10 pdf.

L'autor continua dient que el nombre d'alumnes de l'escola de música havia anat en constant augment i que al moment d'escriure l'article s'impartien ensenyaments a onze alumnes d'instruments diversos i trenta-nou de solfeig¹⁶⁵, xifres similars a l'article del mes anterior que feia referència a finals de l'any 1978. D'aquests trenta-nou ja n'hi havia setze que estaven preparats per a iniciar l'estudi de l'instrument corresponent, el que s'anava endarrerint des del principi del curs 1978-79 per carència d'aquest¹⁶⁶. Per tant, Enrique Carles afirma que els principals problemes que l'escola de música havia tingut i tenia derivaven de la insuficiència de mitjans de l'AMR per a resoldre'ls. Com a exemple posa la manca d'un local amb suficient espai i degudament adequat per impartir les classes, així com la manca d'instruments que ja apuntava abans. A més hi havia dificultats per a satisfer el sou del professor de música que atenia a la formació dels educands¹⁶⁷.

Parlant sobre els instruments, explicava que els pocs instruments amb què es contava procedien de la donació d'antics músics qui, reclamats per les seves obligacions, havien hagut de deixar la banda i, conscients d'aquesta carència, havien volgut contribuir així a la solució d'aquest problema. Malgrat la bona voluntat, aquells instruments eren vells i alguns estaven antiquats, ja que quan es van adquirir ja eren de segona mà i mantenir-los en condicions d'ús suposava una despesa constant per a l'entitat¹⁶⁸.

El local dedicat en aquell moment per a l'ensenyament estava constituït per una habitació ubicada sota l'altell on assajava la banda. Tenia una superfície aproximada de 16 m² i també es feia servir com a magatzem per guardar els instruments grans, com per exemple els baixos i percussió, així com l'arxiu musical de la banda. Per a l'autor de l'article era evident que el local no tenia les condicions mínimes requerides per a poder impartir degudament les classes, en especial les de conjunt, i que la tasca pedagògica es veia afectada desfavorablement per aquesta circumstància¹⁶⁹. En l'acta del 26 de maig de 1978 ja s'havia acordat fer millores a aquesta sala¹⁷⁰, però segurament Enrique Carles ho considerava insuficient, perquè la mida de la sala continuava sent reduïda.

¹⁶⁵ CARLES, Enrique. "La Agrupación Musical Rapitense informa: sobre la Escuela de Música", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 17.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.05.1978, p. 58.

L'AMR, amb l'ajuda de l'Ajuntament, estava fent el possible per solucionar aquests problemes. L'entitat s'havia proposat edificar a sobre del seu local social les aules i serveis necessaris perquè l'escola pogués desenvolupar la seva activitat degudament i, per suposat, ampliar la capacitat que tenia en aquell moment. D'aquesta manera es podria donar cabuda a un major nombre de nens i joves que volguessin rebre formació musical, ja fos de solfeig i instruments de vent per tal d'arribar a ser músics de la banda, o guitarra o altres instruments que no formessin part de la banda però que contribuïen a elevar el nivell artístic de qui els practicava. El problema era com sempre econòmic, més quan encara no s'havia acabat de pagar el deute de l'edificació del local social, malgrat l'aportació de l'ajuntament i dels músics que fins i tot van realitzar treball personal en la construcció de l'edifici¹⁷¹.

En un article de l'abril del mateix any, Enrique Carles torna a donar xifres de l'escola de música però amb un augment significatiu d'alumnes. Així mentre el mes de febrer la xifra total es situava en cinquanta alumnes, el mes d'abril ascendien a setanta-set. Hi havia trenta-set alumnes de solfeig, vint fent instruments propis de banda i vint fent guitarra. De nou es parla de diferents cursos de solfeig i d'instrument, en el qual hi ha fins a segon curs. L'autor diu que aquest nombre d'alumnes suposa un gran esforç per a l'entitat però que es fa amb molta il·lusió i que s'espera tenir aviat una banda juvenil¹⁷².

El mes de desembre de 1980 Joan Antoni Mur explicava en l'entrevista que es publicava a la revista *Ràpita* que el curs 1980-81 s'havien preinscrit cent alumnes a l'escola de música. Tot i que els hagués agradat fer-la amb caràcter gratuït, en aquell moment no havia estat possible. Aquest destacava l'augment del nivell cultural que la música podia aportar a la ciutat, no només a través dels concerts que es programessin sinó fomentant l'amor a la música en els nens, independentment que aquests poguessin incorporar-se a la banda o no¹⁷³.

En un article de la junta de l'AMR dirigida per Jose Mª Rosa, s'explicava la importància de l'escola de música per nodrir la banda de l'entitat i que aquesta pogués realitzar les seves actuacions. Per a l'equip de treball de l'AMR hi havien sis factors importants per considerar que es tenia una bona escola. Aquests eren: tenir un local adequat, uns professors amb els mitjans necessaris, alumnes que treballin a gust, pares contents pels coneixements adquirits pels seus fills, un equip de treball que

¹⁷¹ CARLES, Enrique. "La Agrupación Musical Rapitense informa: sobre la Escuela de Música", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 236, febrer 1979, p. 17.

¹⁷² CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 238, abril 1979, p. 16-17.

¹⁷³ "Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense", dins *Rápita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

coordinés esforços i resolgués les dificultats que s'originessin, i unes autoritats receptives amb l'esforç econòmic que representava per a l'entitat l'escola de música¹⁷⁴.

Els autors de l'article eren conscients que no tots els alumnes de l'escola de música eren futurs músics i corroboraven que n'hi havia molts que després d'haver adquirit uns certs coneixements deixaven l'escola de música. Segons els autors, aquests alumnes havien enriquit la seva formació humanística i sempre estarien contents dels coneixements musicals adquirits. Tot i que hi havia causes diverses per a què els alumnes deixessin l'escola de música, les que ells assenyalaven com a més freqüents eren motivades per la dificultat de compaginar la música amb els estudis, l'esport, etc. Així, l'equip de treball considerava que l'entitat necessitava tenir una bona escola de música per dos motius essencials: tenir planter de músics per a la banda i oferir a tothom la possibilitat d'adquirir coneixements musicals. A l'article també s'informava de la reunió realitzada el 3 de febrer d'aquell any amb els pares dels alumnes de l'escola de música per tal de prendre les primeres decisions per millorar la situació de l'escola¹⁷⁵.

11.4.3.2.- Banda juvenil

Una banda juvenil és una banda integrada per músics joves que serveix perquè els alumnes que estudien música puguin començar a agafar experiència abans d'entrar a la banda gran. En principi les obres que toquen són més fàcils i adaptades al seu gust musical. En l'època de Vicent Sunyer i amb Miquel Sorribes com a president és la primera vegada que es parla d'aquesta iniciativa, tot i que va continuar amb Joan Antoni Mur. Cal dir que depenent del criteri del director s'ha potenciat més o menys la banda juvenil. Així per exemple Josep Fuster explicava en l'entrevista que se li va realitzar que en el període que ell va estar no hi havia banda juvenil, perquè justament la banda tenia necessitat de més músics. Tot i això amb la banda gran van tocar la Simfonia de la joguina, potser per la gran quantitat de gent jove que havia entrat recentment a la banda.

El mes de maig de 1979 en l'article d'Enrique Carles a la revista *Ràpita* es parla de propera creació d'una banda juvenil i de com el mestre Vicent Sunyer s'esforça en preparar papers adaptats als instruments i les possibilitats dels educands¹⁷⁶. L'any 1979 la UNESCO va declarar l'any

¹⁷⁴ AMR, EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 284, febrer 1983, p. 9 pdf.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 23 pdf.

internacional del nen¹⁷⁷, i l'entitat va sortir al carrer amb la seva banda juvenil, sota la presidència de Miquel Sorribes. Va ser el dia 27 de juliol, per a amenitzar el XIII Homenatge a la Vellesa. Els músics d'aquella banda tenien entre vuit i dotze anys. Després la banda juvenil va recórrer alguns carrers per a finalitzar a la plaça de bous, on van ser rebuts amb una ovació¹⁷⁸. Cal dir que en el programa de festes no s'especificava que hi hauria aquesta actuació musical.

El dia 28 de juliol, també dintre de festes majors però de nou sense aparèixer al programa, es va realitzar una trobada de cinc bandes juvenils. Així, d'acord amb les bandes de música del Montsià, el dia 28 de juliol van arribar a Sant Carles 128 components de les bandes juvenils d'Amposta, Alcanar, la Sénia i Ulldecona, que juntament amb la de la ciutat i sota la batuta del director de la banda de l'AMR, Vicent Sunyer, van tocar pasdobles pels carrers, acabant a la plaça d'Espanya. Al final van ser obsequiats al local social de l'AMR amb refrescs i entrepans¹⁷⁹.

L'activitat de la banda juvenil va continuar en l'època de Joan Antoni Mur. Així en l'entrevista que es va publicar a la revista *Ràpita* al desembre de 1980, va informar de les activitats que s'estaven realitzant amb la banda juvenil, que recorria tots els diumenges els carrers de la població per intentar conscienciar a tothom de la importància de tenir la pròpia banda de música i el seu planter per nodrir-la¹⁸⁰. Joan Antoni Mur explicava que en la seva presidència de vegades interessava no treure tota la banda i que li van proposar al director que fes sortir algun dia a la banda juvenil¹⁸¹.

11.4.4.- Tipus d'actuacions de la banda

La major part d'actuacions de la banda van ser similars a les d'èpoques anteriors tot i que va haver alguns canvis. Amb els canvis polítics va anar agafant força la diada de Sant Jordi i també la Diada de Catalunya. Així per exemple per la festivitat de Sant Jordi de l'any 1983, el consistori municipal va acordar organitzar un concert en col·laboració amb la Generalitat¹⁸², tot i que es desconeix quin grup va actuar en aquest concert. Cal dir que la banda tradicionalment no ha fet actuació aquest dia.

A més el Barri va seguir organitzant les seves festes al setembre.

¹⁷⁷ UNESCO. *Año internacional del niño* [en línia]. <http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=32399&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html> [consulta: 24.08.2015].

¹⁷⁸ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 37.

¹⁷⁹ *Ibidem*.

¹⁸⁰ "Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense", dins *Rápita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

¹⁸¹ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

¹⁸² "Alcaldía de la reial ciutat de Sant Carles de la Rápita. Resumen actas comisión municipal permanente. Sesión 15 de marzo 1983. Concierto San Jorge", dins *Rápita*, núm. 286, abril 1983, p. 45.

El nombre de concerts oferts per la banda de l'AMR es van mantenir similar al d'èpoques anteriors. Així per exemple Miquel Sorribes explicava en l'entrevista que se li va fer l'any 1979 mentre era president que es farien concerts durant tot l'any, des de març, diada de Sant Josep, fins desembre per Nadal¹⁸³. També en l'entrevista realitzada per la revista *Ràpita* a Joan Antoni Mur aquest parlava del concert de Nadal¹⁸⁴.

Un fet a destacar d'aquest període té lloc l'any 1984 amb la creació de Ràdio Ràpita, emissora municipal de FM¹⁸⁵ que va sortir en antena, després d'un període de proves, a principis de juliol de l'any 1984. Tal i com explicava el regidor de cultura d'aquell moment, Paco Carles, dintre el quadre d'activitats que es proposaven estaven els concerts de l'AMR¹⁸⁶. Una de les persones del projecte va ser Curto, pare de Maite Curto Folguerola músics de la banda de l'AMR que ja s'ha esmentat dintre d'aquest capítol. El seu pare ja havia tingut relació amb la ràdio, doncs era un dels responsables de Ràdio Sant Carles Joventut l'any 1963¹⁸⁷. Ella mateixa explicava que el seu pare al principi els enregistrava i després els passava per Ràdio Ràpita. Més endavant ell mateix va proposar de retransmetre'ls en directe per a la gent que no podia anar i ho van fer durant dos o tres anys. Per últim ja va aparèixer la televisió local i anaven els tècnics d'aquesta. Quan va desaparèixer Teleràpita ningú va agafar el relleu de retransmissió dels concerts, a excepció d'algun concert com el de festes que el retransmeten en diferit pel canal Terres de l'Ebre¹⁸⁸.

Quant a actes religiosos la banda va seguir actuant a la cavalcada de reis, tot i que amb la creació de nous grups instrumentals, aquests també s'afegeixen a les actuacions. Així l'any 1983 en la crònica de la cavalcada no només s'esmenta la participació de la banda, sinó també la de la banda de cornetes i tambors i les majorets¹⁸⁹. Totes tres entitats són considerades a l'article com a decisives i necessàries per a l'acompanyament de les cavalcades, i afegeix que aquestes van desfilar amb ornament i gust¹⁹⁰.

¹⁸³ ALUMBREROS, Paco Luis. "Sant Carles de la Ràpita, 23 de desembre de 1978", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 235, gener 1979, p. 22-23.

¹⁸⁴ "Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense", dins *Rápita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

¹⁸⁵ L'any 1963 hi havia una emissora anomenada Radio Sant Carles Joventut. ("Emisora Municipal FM", dins *Rápita*, núm. 299, maig 1984, p. 24).

¹⁸⁶ "Emisora Municipal FM", dins *Rápita*, núm. 299, maig 1984, p. 24.

¹⁸⁷ *Ibidem*.

¹⁸⁸ Entrevista a Maite Curto Folguerola i Joan Lleixà Hostier, 22.09.2013.

¹⁸⁹ CIVITATES. "Vida Local. La cabalgata de los Reyes Magos", dins *Rápita*, núm. 283, gener 1983, p.8.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

Tot i que en aquella època la banda ja no participava en la festivitat de Sant Antoni Abad encara hi ha cròniques que fan referència a la banda d'alguna manera. Així per exemple, en una crònica apareguda a febrer de 1980 es parla de la davallada que està tenint la festa, atribuint-la a la falta d'interès dels seus organitzadors, donat que les despeses eren derivades únicament de la compra dels animals que eren entregats com a premi i la banda de música, ja que el cronista pensava que la parròquia no cobrava res per la celebració. El cronista ignorava si la banda cobrava però si ho feia i resultava massa cara, es podia solucionar contractant a la dolçaina i el tamborí, de preu més econòmic i més típic i propi de la festivitat¹⁹¹.

En la crònica de la festivitat de l'any 1981 no hi ha cap referència a la participació de la banda de música ni a la de la dolçaina. De la mateixa manera que l'any anterior, es parla del poc lluïment de la festa, dient que només va recordar que era festa el que el mossèn beneís els animals¹⁹². Una altra de les cròniques confirmava que era una festa que s'estava esvaint, ja que aquest any no havia hagut ni barraques, ni concursos, ni pagesos¹⁹³. El terme barraca fa referència a una representació que s'havia fet molts anys enrere en motiu d'aquesta festivitat. S'anomenava, segons Don Pepe, *La barraca de Sant Antoni* i es va representar per darrera vegada l'any 1906 ó 1907¹⁹⁴. Els músics entrevistats van informar que la banda en aquella època ja no participava en la processó de Sant Antoni i per tant es deixarà d'incloure informació d'aquesta festivitat en la resta de directors. Només per concloure amb la festivitat de Sant Antoni dir que al cap dels anys la festa es va recuperar i tot i que no es va tornar a representar *La barraca de Sant Antoni*, es van tornar a realitzar processons i curses, a més de la benedicció que no va desaparèixer mai. Per posar un exemple, l'any 2014 es van celebrar dues processons, una a la tarda des de l'església parroquial fins a casa dels majorals d'aquell any i una al matí següent des d'aquesta casa a l'església. En la processó participaven els gegants Jaume i Ràpita -gegants que porten la indumentària pagesa- amb la colla de dolçainers de la localitat, i la banda de cornetes i tambors local. També van participar en la processó gran nombre de genets amb els seus cavalls i multitud de persones rapitenques acompanyant-los. Altres actes van ser la celebració de missa, la benedicció dels animals i curses diverses. Cal dir que és una celebració molt especial, donat que és una processó molt festiva amb molts seguidors tant de gent gran com jove, aquests darrers molt atrets pels gegants i la seva música, per les cornetes i tambors i els cavalls.

¹⁹¹ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 248, febrer 1980, p. 4.

¹⁹² CIVITATES. "Perfils", dins *Rápita*, núm. 260, febrer 1981, p. 4-5.

¹⁹³ RAPITENC FORÀ. "Retaule Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 261, març 1981, p. 7.

¹⁹⁴ DON PEPE. "Recordem", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 219, setembre 1977, p. 9.

Com anys anteriors la banda va realitzar les actuacions preceptives a la processó de Divendres Sant i Pasqua. Tot i això no apareix massa sovint a les cròniques de l'època, essent la de Pasqua de 1980, l'única de l'època on s'esmenta la participació de la banda de música -tot i que no apareix el nom complet-, en aquest cas en el punt àlgid de la processó de l'encontre¹⁹⁵.

La festivitat de Corpus va canviar lleugerament respecte èpoques anteriors. Així amb l'establiment d'una església al Barri de la localitat, es van passar a realitzar dues processons de corpus, totes dues acompanyades per la banda de música. Així a la crònica d'Enrique Carles de l'any 1979 s'explicava com van transcórrer les dues processons de Corpus de la banda¹⁹⁶. En primer lloc cal dir que aquestes ja van fer-se en diumenge i no en dijous com s'havia fet anys abans. La banda va recórrer els carrers de la ciutat tocant el pasdoble *Flores de España*. Quan va acabar la processó, la banda va interpretar un concert a la plaça del Cóc, compost en primer lloc de pasdobles, després de música clàssica i per finalitzar sardanes. Va haver molt de públic i també va assistir-hi l'alcalde. Els assistents van aplaudir l'actuació i es van ballar les sardanes, cosa que la banda esperava repetir, donat l'èxit de l'audició¹⁹⁷.

El diumenge següent, la banda va actuar de manera totalment gratuïta al Corpus del Barri, que en aquell moment s'anomenava "Barrio Español". Després de l'actuació en processó, la banda va recórrer els carrers de la ciutat interpretant pasdobles, ranxeres i la típica jota del país, cantada per un dels músics, Pere Arnau¹⁹⁸. Van acabar la festa a l'hotel marina on l'alcalde va agrair als components de la banda la seva actuació. Dintre de l'article, l'AMR donava les gràcies als establiments que havien invitat als músics. Aquest havien estat el Frankfurt, el restaurant Roberto i el Barbacoa, i finalitzava dient que la banda sempre estava a disposició dels conciutadans¹⁹⁹.

Durant aquells anys la banda va deixar de participar en la processó de Sant Pere i en el seu lloc ho va començar a fer la Xaranga Rapitense, que com a tal es va constituir l'any 1985, tot i que com s'ha comentat en el capítol anterior, el grup de músics que la formava ja actuava a les festes de Calaceit. En aquella època tampoc apareixen moltes referències a la festivitat dins de la revista *Rápita*. L'any 1978 hi ha una crònica sobre la festivitat i aquesta fa referència a la revetlla de Sant Pere, que pel

¹⁹⁵ M. T. C. "Dones de la Rápita, no ploreu", dins *Rápita*, núm. 251, maig 1980, p. 29.

¹⁹⁶ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 30-31.

¹⁹⁷ *Ibidem*.

¹⁹⁸ L'article diu que la banda va voler festejar l'exemple que s'estava donant amb la construcció de l'església del barri, que era digna d'admiració per a tots els conciutadans, i per això després de la processó va recórrer els carrers de la ciutat. (CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 30-31.)

¹⁹⁹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 30-31.

fet d'haver-se declarat dia no festiu Sant Pere, potser havia perdut una mica de la característica que també l'animava. Tot i això la crònica afirmava que aquesta revetlla mai havia tingut l'esplendor de la revetlla de Sant Joan²⁰⁰. No es fa cap referència a la resta d'actes programats en honor a Sant Pere ni la participació de la banda²⁰¹. També hi ha una crònica de juliol de 1981, tot i que no s'esmenta la presència de cap agrupació musical²⁰². Per últim en la crònica de l'any 1983 s'explica que com que el dia de Sant Pere es va considerar com laborable, van passar les celebracions al diumenge següent, 3 de juliol. Es va inaugurar el nou edifici de la confraria de Sant Pere i es va realitzar la processó del sant²⁰³. Respecte a la participació d'algun grup de música als actes, només en una de les cròniques es comenta que “la festa va acabar entrada la tarda i els carrers de vora mar es van omplir d'animació i de música” sense especificar quin va ser el grup encarregat de posar la música²⁰⁴.

La banda va seguir amenitzant la processó de la festivitat de la Verge del Carme, tot i que sovint no apareix en el programa o cròniques, per exemple dels anys 1978²⁰⁵ i 1982²⁰⁶, i de vegades no hi ha ni el programa ni la crònica, com en l'any 1980. En els anys que sí que s'esmenta la seva participació són d'aquesta època els anys 1979²⁰⁷ i 1981²⁰⁸. Així al programa de festes del Carme de l'any 1979 s'anuncia la participació de la banda de l'AMR dintre dels actes programats el dia 16 de juliol a les 10.30 h en motiu del XL Homenatge a la Vellesa del Marí²⁰⁹ i l'any 1981 també s'esmenta la seva participació el dia 16 al matí²¹⁰. No hi ha unanimitat respecte si la banda participava en la processó marítima sempre o no, però sí que hi ha testimonis que demostren que en algunes ocasions va ser així. La Figura 11.6 mostra la banda en una barca participant d'aquesta processó.

²⁰⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 229, juliol 1978, p. 17-18.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² “Marineria. La festivitat de Sant Pere”, dins *Rápita*, núm. 265, juliol 1981, p. 39.

²⁰³ CIVITATES. “Sociedad de pescadores de San Pedro”, dins *Rápita*, núm. 289, juliol 1983, p. 14.

²⁰⁴ “La Confraria de Pescadores “Sant Pere”, de Tortosa- Sant Carles de la Rápita, celebra el dia del seu Patró”, dins *Rápita*, núm. 289, juliol 1983, p. 20-21.

²⁰⁵ “Cofradía de pescadores. San Carlos de la Rápita. Programa oficial julio 1978”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 229, juliol 1978, p. 18.

²⁰⁶ “Marineria. Festes de la Verge del Carme”, dins *Rápita*, núm. 278, agost 1982, p. 10-11.

²⁰⁷ “Cofradía de pescadores «Virgen del Carmen». San Carlos de la Rápita. Programa de Festejos Julio 1979”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 23.

²⁰⁸ MILLAN, LL. “Notes Marineres. Dia 16 de juliol. Festa de la Verge del Carme”, dins *Rápita*, núm. 266, agost 1981, p. 16.

²⁰⁹ “Cofradía de pescadores «Virgen del Carmen». San Carlos de la Rápita. Programa de Festejos Julio 1979”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 23.

²¹⁰ MILLAN, LL. “Notes Marineres. Dia 16 de juliol. Festa de la Verge del Carme”, dins *Rápita*, núm. 266, agost 1981, p. 16.

Figura 11.6. La banda a la barca de la Mare de Déu del Carme. Cedida per Àngel Anguera Salvador.

Els actes de festes del Carme l'any 1978 es van veure reduïts al XXXIX Homenatge a la vellesa del marí²¹¹. El motiu d'aquest canvi va ser la tragèdia que va tenir lloc al càmping Els Alfacs, de la localitat veïna d'Alcanar, on va tenir lloc l'explosió d'un camió cisterna que va ocasionar més de dues-centes morts i gran nombre de ferits, a part d'una gran commoció entre els veïns i familiars de les víctimes. Aquesta catàstrofe va fer que es millorés la legislació quant al transport de mercaderies perilloses i que es fes una carretera variant a la població, evitant així el pas d'aquests camions per l'interior del nucli urbà.

11.4.4.1.- Les festes majors

A diferència d'èpoques anteriors en què les festes començaven entre el 23 i 24 de juliol, aquestes passaran a començar el divendres o dissabte anterior a Sant Jaume, que era el dia 25 del mateix mes. Durant aquests anys les festes van anar introduint canvis, alguns dels quals es van establir i d'altres només van durar uns anys. En aquest estudi s'analitzaran fonamentalment els canvis musicals i més concretament els que tenen a veure amb la participació de la banda de música.

Les actuacions en què s'anunciava la banda continuaven sent cercaviles, a la mateixa hora que els anys 1974 i 1975 i l'any 1977 també s'esmenta la seva participació en les carrosses. L'any 1978 i 1979 no es va fer la desfilada de carrosses i a partir de 1980 ja es torna a realitzar i de manera ininterrompuda fins l'actualitat i sempre s'esmenta la banda com a entitat participant. A partir del

²¹¹ "Cofradía de pescadores. San Carlos de la Rápita. Programa oficial julio 1978", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 229, juliol 1978, p. 18.

següent 1978 la tipologia d'actuacions augmenta. Es tornen a fer festivals de bandes²¹², com els anys 1968 i 1969 i concerts, com l'any 1972 i realitza audicions de sardanes durant uns anys, essent després substituïda per altres grups que oferien sardanes i ball a la nit. Respecte el concert cal dir que aquest es recupera sense interrupció a partir de l'any 1979, tot i que aquell any va ser un concert especial per tractar-se d'un festival de bandes.

Amb l'aparició del grup de majorets locals aquestes necessitaven un grup que les acompanyés i en un principi ho van fer membres de la banda tal i com s'havia explicat a l'època del mestre Rafael Cárcel. L'any 1980 apareix un grup de cornetes i tambors i aquest grup serà el que passarà a acompanyar a les majorets. Tot i això aquesta no serà l'única actuació de la banda de cornetes i tambors, i el fet d'haver més d'un grup disponible per fer les cercaviles implicarà que s'hagi de trobar la millor fórmula per optimitzar els recursos. Així la banda, el grup de cornetes i tambors, les majorets, i cap al final del període els gegants i la dolçaina i tabal, van passar a compartir algunes actuacions i a repartir-se'n d'altres, per bé que això va anar canviant. Per exemple, la banda de l'AMR, banda de cornetes i tambors i majorets compartien la cercavila del primer o segon dia de festes a la mateixa hora, amb la incorporació l'any 1983 dels capgrossos i la dolçaina i tabal, i també participaven totes tres a la desfilada de carrosses.

En canvi el primer any que va sorgir el grup de cornetes i tambors, l'any 1980, la banda va fer dos cercaviles al matí i les altres sis les va fer la banda de cornetes i tambors (per ajudar-los així a pagar els instruments que recentment havien adquirit). En canvi l'any 1981 i 1982 els dos grups van compartir les tres cercaviles que van fer, ja que les van realitzar a la mateixa hora (uns dies a les 9.00 h i altres a les 10.00 h). L'any 1983 la banda de cornetes i tambors ja no va realitzar aquest tipus de cercavila, tot i que va seguir acompanyant les majorets. L'any 1979 la banda de l'AMR i les majorets van actuar al principi i al descans dels dos partits de futbol que es van celebra a festes, mentre que l'any 1983 també hi va participar la banda de cornetes i tambors. Per tant sembla que amb tots els tipus d'actuacions esmentats, es dona una altra visió de la banda, més polifacètica, almenys dintre del programa.

A partir d'aquí es fa una explicació més detallada de les actuacions de la banda any a any. A més, al final del capítol, després de parlar del mestre Josep Fuster, s'inclourà una taula amb un resum de tots els actes de festes majors entre els anys 1976 i 1984 on s'esmenta la participació de la banda, ja s'hi hagi fet referència en el programa de festes majors o en les cròniques de la revista *Ràpita*.

²¹² L'any 1978 va ser una cercavila amb altres bandes i després una desfilada amb grups de majorets.

L'any 1978 com a conseqüència de la desgràcia dels càmping Els Alfacs, en un principi l'Ajuntament va acordar anul·lar el programa oficial de festes majors, i és per això que no es va publicar el programa a la revista Ràpita²¹³. Finalment, es va creure oportuna la seva celebració en ser aquest el desig majoritari de la ciutat, en ser diverses les al·legacions justificades que es van presentar²¹⁴. A la revista Ràpita ja no es va publicar el programa però sí que es va imprimir el programa de mà.

Les festes van començar el dilluns dia 24 i aquell mateix dia la banda de l'AMR va fer la seva cercavila a les 19.00 h juntament amb el grup de majorets de la localitat. Entre els dies 25 i 30 la banda va realitzar cercaviles a les 9.00 h. El mateix dia 25 a les 19.30 h la banda de l'AMR, la Lira Ampostina, Agrupació de la Sénia i de Vinaròs van fer una cercavila, convergint finalment davant l'Ajuntament. Posteriorment es va iniciar una desfilada exhibició de majorets i de les citades bandes²¹⁵. Tot i que el programa parla de majorets en general, la crònica posterior destacava aquest acte pel seu esplendor i explicava que havien actuat les majorets de les ciutats de Benicarló, Tortosa i la Ràpita, juntament amb les bandes de música de La Sénia, Amposta, Vinaròs i l'AMR²¹⁶.

L'any 1979 l'AMR va aportar a les festes majors un festival de bandes de música. La data del festival va ser el dia 22 de juliol a les 19.00 h de la tarda i el lloc proposat va ser la plaça d'Espanya²¹⁷. Des de l'entitat es va treballar per poder compaginar amb la resta de les bandes dates que anessin bé a tots i que coincidissin amb les festes dels altres pobles²¹⁸. Així, el mateix festival es realitzaria a tots els pobles de les bandes implicades. Segons l'autor de l'article les bandes de música d'Amposta, La Sénia, Ulldecona, Sant Jaume i la de l'AMR formaven una gran família ja que els músics havien de treballar molt perquè es conservessin aquestes institucions que els havien llegat els seus avantpassats, els fundadors d'aquestes²¹⁹. Tots els components i directius d'aquestes bandes sempre estaven buscant solucions per a poder mantenir les seves entitats, ja que cap ajuntament podria mantenir una banda municipal per la gran despesa econòmica que suposaria²²⁰.

²¹³ “Acuerdos adoptados por el ayuntamiento pleno, en sesión extraordinaria convocada con motivo del grave accidente acaecido el pasado día 11 de los corrientes, frente al canping Alfaques.-”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 229, juliol 1978, p. 3 pdf.

²¹⁴ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 230, agost 1978, p. 6-7.

²¹⁵ “Programa Oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento, con motivo de las Fiestas Mayores de la ciudad, del 24 al 30 de Julio de 1978.-”, dins *Programa Oficial de Fiestas 1978. San Carlos de la Rápita*.

²¹⁶ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 230, agost 1978, p. 6-7.

²¹⁷ CARLES, Enrique. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 240, juny 1979, p. 15.

²¹⁸ *Ibidem*.

²¹⁹ *Ibid*.

²²⁰ *Ibid*.

A diferència d'altres anys, al programa de festes de 1979 la banda s'anuncia fent diferents tipus d'actuacions. Continua fent cercaviles però en farà menys que anys anteriors²²¹. En canvi també s'anuncia la seva participació en un festival de bandes que ella mateixa va organitzar i en alguns dels partits de futbol que es van realitzar a festes²²². Les festes van ser del 21 al 29 de juliol, els dos inclosos. El dissabte 21 de juliol, primer dia de festes, la banda va fer l'habitual cercavila a les 19.00 h, mentre que el dia 25, la va fer a les 9.00 h i el dia 29 a les 10.00 h. A la cercavila del dia 21 també va participar el grup de majorets²²³.

Amb relació al festival de bandes de música, el diumenge dia 22 a les 22.00 h aquestes van realitzar cercaviles per diferents sectors de la població. Les bandes que hi van participar van ser: Agrupació Cultural i Esportiva de la Sénia, Banda de Música d'Ulldecona, La Unió Filharmònica d'Amposta, La Lira Ampostina i l'AMR²²⁴. Mitja hora més tard, a les 22.30 h, es va celebrar el festival²²⁵ amb la participació de les bandes esmentades. Aquest festival va ser organitzat per l'AMR i patrocinat pel Ministeri de Cultura y la Direcció General de Música. En la crònica posterior s'explicava que la diversitat de matisos musicals que va haver van agradar al públic²²⁶.

La participació de la banda en els partits de futbol va ser el dimecres 25 i el diumenge 29 de juliol. El partit del dia 25 estava programat a les 18.00 h de la tarda i també hi actuaven el grup de majorets de la ciutat i el "9stil" de Tortosa. El del dia 29 era a la mateixa hora i també hi actuaven els grups de majorets de la localitat i de Vinaròs. La participació de tots aquests grups s'anunciava en iniciar-se el partit i al descans. El mateix dia 29, a les 20.30 h estava anunciada una audició de sardanes a la plaça d'Espanya, amenitzada per la banda de l'AMR.

Aquest any no s'anuncien ni la desfilada de carrosses i el Coso Iris, on l'any 1977 havia participat la banda, ni cap acte taurí, tot i que aquest darrer està documentat que sí que es va realitzar²²⁷. A l'Homenatge a la Vellesa no es parla de cap grup participant en particular. Totes les vegades que la

²²¹ En aquesta ocasió només en farà tres, sense contar la inclosa en el festival de bandes.

²²² "Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores de la Ciudad, del 21 al 29 de Julio de 1979.-", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 16-18.

²²³ *Ibidem*.

²²⁴ *Ibid*.

²²⁵ A una crònica posterior l'anomena concert. (CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 5-7.)

²²⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 5-7.

²²⁷ CIVITATES. "Perfiles del mes" i CASTELLÀ, D. "Crònica rapitenca", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 5-7 i p. 33 respectivament.

banda apareix al programa s'esmenta com “Banda de la Agrupación Musical Rapitense”²²⁸. És el primer any en què s'especifica que les dames representen a entitats concretes del poble. Així la representant de l'AMR a les festes majors de l'any 1979 va ser M^a de los Angeles Bayerri Cartes²²⁹.

L'any 1980 la banda va participar en els actes programats per a festes majors de la ciutat, celebrades en aquesta ocasió entre el 19 i el 27 de juliol. La banda s'anunciava en la cercavila del dissabte 19 de juliol, que en aquesta ocasió es va celebrar a les 18.00 de la tarda. Altres grups que formaven part d'aquesta cercavila eren el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors²³⁰. Aquesta banda estava sota la direcció de Ricardo Alumbros²³¹. Era de nova creació i s'havia format dintre del centre cultural²³². Havien tingut unes despeses considerables per a l'adquisició de material i per tal d'ajudar-los a cobrir el seu pressupost se'ls havia inclòs al programa de festes i se'ls havien assignat unes quantitats per les seves actuacions²³³. Així la banda de cornetes i tambors va realitzar les cercaviles dels dies 20, 21, 22, 23, 24 i 26 a les 9.00 h²³⁴ mentre que la banda de l'AMR va realitzar les dels dies 25 i 27 a la mateixa hora²³⁵.

El dia 25, a l'ofrena de flors a la Verge Santa Maria de la Ràpita, el programa diu que hi podran participar, a part de la reina de festes, les seves dames d'honor i les autoritats, tots els veïns, entitats, associacions i gremis que ho desitgin²³⁶. Aquest és un acte en què avui dia hi participa la banda, tot i que no s'ha trobat documentació escrita que especifiqui que en aquell moment també hi actuava. En la crònica de festes majors també es parla de manera general d'aquest acte, sense esmentar quines entitats en concret hi van participar²³⁷. Els diumenges 20 i 27 de juliol a les 19.00 h, la banda de l'AMR va realitzar audició de sardanes a la plaça d'Espanya. El dimecres 23 a les 23.00 h la banda va oferir un concert a la pista del Suís²³⁸.

²²⁸ “Programa oficial, de los actos a celebrar por el Excmo. Ayuntamiento con motivo de las Fiestas Mayores de la Ciudad, del 21 al 29 de Julio de 1979.-”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 16-18.

²²⁹ *San Carlos de la Rápita*, núm. 241, juliol 1979, p. 20.

²³⁰ “Programa oficial, dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 27 de juliol de 1980. Bicentenari de la fundació de la Ciutat (1780-1980)”, dins *Rápita*, núm. 253, juliol 1980, p. 23-27.

²³¹ CIVITATES. “Casa Nostra”, dins *Rápita*, núm. 256, octubre 1980, p. 4-5.

²³² “Vida Municipal. Presupuesto fiestas”, dins *Rápita*, núm. 254, agost 1980, p. 38.

²³³ *Ibidem*.

²³⁴ “Programa oficial, dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 27 de juliol de 1980. Bicentenari de la fundació de la Ciutat (1780-1980)”, dins *Rápita*, núm. 253, juliol 1980, p. 23-27.

²³⁵ *Ibidem*.

²³⁶ *Ibid*.

²³⁷ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *Rápita*, núm. 254, agost 1981, p. 14.

²³⁸ “Programa oficial, dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 27 de juliol de 1980. Bicentenari de la fundació de la Ciutat (1780-1980)”, dins *Rápita*, núm. 253, juliol 1980, p. 23-27.

Tant la banda de l'AMR, com el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors, van participar a la desfilada de carrosses i Coso Iris que es va celebrar el divendres 25 de juliol a les 18.00 h²³⁹. Tot i que al programa no s'especifica més, a la crònica posterior es diu que la desfilada de carrosses i el Coso Iris van tenir l'actuació prèvia de les majorets de Benicàssim, Tortosa i Sant Carles de la Ràpita, amb les seves bandes de cornetes i tambors²⁴⁰. A les carrosses, i a la resta d'actes, també hi van participar grups de gent de la població organitzats en les anomenades colles. Els seus noms eren: Chori's Taver'n, La Cabra i El Porró²⁴¹.

Mentre que l'any anterior les cercaviles les havien fet uns dies la banda de cornetes i tambors i l'altra la banda de l'AMR, en aquesta ocasió les dues agrupacions intervenen en les mateixes cercaviles, tot i que es desconeix si feien el mateix itinerari. Les festes aniran del divendres 24 de juliol al 2 d'agost de 1981. La banda de l'AMR, juntament amb el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors de la ciutat realitzaran una cercavila el dia 24 a les 19.30 h. El dia 25 la banda de l'AMR i la de cornetes i tambors de la ciutat realitzaran cercavila a les 10.00 h, mentre que el dia 26 de juliol i el 2 d'agost ho van fer a les 9.00 h.

El dia 25, a les 10.30 h hi havia una concentració de tots els participants a l'ofrena de flors a Santa Maria de la Ràpita. A les 11.00 h es diu qui participa en l'ofrena: “Reina, Pubilla infantil, Dames d'Honor, Pubilletes, Autoritats locals, Entitats Cultural i Esportives, Penyes, Rondalla Local i veïns que hi vulguin participar”²⁴². Així doncs no s'esmenta la participació de cap d'aquests grups musicals, si bé tots dos tindrien cabuda entre les entitats culturals. En una crònica sobre les festes apareguda al mes de setembre sí que s'esmentava a les majorets i la banda de cornetes i tambors com a participants a l'acte, però no apareixia enumerada la banda de l'AMR, tot i que hi havia un etcètera al final de l'enumeració²⁴³. El dia 25 a les 20.00 h la banda de l'AMR va realitzar una audició de sardanes a la plaça del Cóc.

²³⁹ “Programa oficial, dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 27 de juliol de 1980. Bicentenari de la fundació de la Ciutat (1780-1980)”, dins *Ràpita*, núm. 253, juliol 1980, p. 23-27.

²⁴⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *Ràpita*, núm. 254, agost 1980, p. 14.

²⁴¹ *Ibidem*.

²⁴² “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost del 1981”, dins *Ràpita*, núm. 265, juliol 1981, p. 6-13.

²⁴³ CIVITATES. “Perfiles. Nuestras fiestas mayores. Ofrenda de Flores a nuestra Patrona”, dins *Ràpita*, núm. 267, setembre 1981, p. 6-7.

El dia 26 a les 18.00 h va tenir lloc la desfilada de carrosses i Coso Iris pels carrers de la ciutat. Hi van participar les bandes de música de l'AMR i de Deltebre, així com el grup de majorets de la ciutat i el de Deltebre-La Cava i el d'Arenys de Mar, a més de la banda de cornetes i tambors local²⁴⁴. En un avanç sobre les festes majors de 1981 es comentava entre d'altres coses que les colles es feien càrrec de les carrosses²⁴⁵.

El dissabte 1 d'agost a les 22.00 h la banda de l'AMR va oferir el seu concert de festes majors a la plaça Vella²⁴⁶. Hi ha dues cròniques referents al concert i totes dues molt positives respecte la banda. Una d'elles afirmava que es va veure com la qualitat del conjunt anava augmentant, de la mateixa manera que el nombre d'intèrprets²⁴⁷. L'altra fa referència als concerts que van realitzar l'AMR i l'orquestra Maravella a la plaça Vella com a uns dels actes principals del programa²⁴⁸.

Un dels actes on no s'esmenta la banda de l'AMR i sí que apareix la banda de cornetes i tambors és el el XV Homenatge a la vellesa. També s'hi anunciava la participació de la reina de les festes, pubilla infantil, dames, el grup de majorets i la rondalla local²⁴⁹. És el primer any que hi ha pubilles a més de dames.

Les festes majors de 1982 van començar el dissabte 24 de juliol i van acabar el diumenge 1 d'agost²⁵⁰. Tant la banda com el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors de la ciutat van realitzar, una cercavila el primer dia de festes, dissabte 24, a les 19.30 h. El dia 25, a les 18.00 h s'anuncia la participació de totes tres entitats a la desfilada de carrosses i Coso Iris pels carrers de la ciutat. A més, la banda de l'AMR i la de cornetes i tambors de la ciutat van realitzar cercaviles els dies 25 de juliol i 1 d'agost a les 10.00 h i el dia 26 a les 9.00 h. El dia 25 es va realitzar l'ofrena de flors, però al programa no s'especifica quines van ser les entitats i grups participants. L'única actuació en què s'anuncia la banda en solitari és la del dia 27 a les 22.00 h, en què la banda de l'AMR va interpretar un concert a la plaça Vella.

²⁴⁴ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost del 1981”, dins *Ràpita*, núm. 265, juliol 1981, p. 6-13.

²⁴⁵ CIVITATES. “Perfils”, dins *Ràpita*, núm. 264, juny 1981, p. 5-7.

²⁴⁶ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost del 1981”, dins *Ràpita*, núm. 265, juliol 1981, p. 6-13.

²⁴⁷ CIVITATES. “Perfils. Nuestras fiestas mayores. Conciertos”, dins *Ràpita*, núm. 267, setembre 1981, p. 6-7.

²⁴⁸ MASSOT, L. “Opinions. Les nostres festes”, dins *Ràpita*, núm. 270, desembre 1981, p. 14.

²⁴⁹ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost del 1981”, dins *Ràpita*, núm. 265, juliol 1981, p. 6-13.

²⁵⁰ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol a l'1 d'agost del 1982”, dins *Ràpita*, núm. 277, juliol 1982, p. 43-49.

A diferència d'altres anys en què la banda havia estat l'encarregada de les audicions de sardanes fetes a la plaça d'Espanya, en aquest cas realitzen sardanes grups especialitzats. Aquest és el cas de la cobla orquestra Miramar, que va actuar el dia 26 a les 19.00 h, de l'orquestra Sensación, que ho va fer el dia 29 a les 20.00 h, la cobla orquestra principal de la Bisbal el dia 30 a les 13.00 h i l'orquestra Caravana el dia 31 a les 20.00 h. A més, la cobla-orquestra Miramar va interpretar en primera audició la sardana “Sant Carles de la Ràpita”, que havia compostat el director de l'esmentada cobla-orquestra²⁵¹. La cobla orquestra Principal de la Bisbal, a més de fer l'audició de sardanes i fer ball a la nit, va oferir un concert la plaça Vella a les 20.30 h. Una altra orquestra que va fer un concert a la plaça Vella va ser l'orquestra Maravella, a la mateixa hora que ho havia fet la cobla orquestra La Principal de la Bisbal, les 20.30 h. Tots aquests grups musicals feien ball a la nit el mateix dia de l'audició o concert, tot i que també intervenien altres grups.

Una de les novetats del programa respecte anys anteriors va ser la intervenció del grup de dansa de l'Associació de Mestresses de casa que el dia 26 a les 20.30 h va ballar les “Mudances rapitenques”. Aquest grup també va intervenir en el XVI Homenatge a la Vellesa del dia 1 d'agost. En aquest homenatge també van actuar el grup de majorets²⁵². El terme “mudança” ja havia aparegut en una entrevista que es va realitzar a Susana Rovira, la persona a qui van acudir les mestresses de casa per recuperar la jota rapitenc. Ella explicava que la mudança era quan canviava el so de la música i s'havia de “canviar el punt”²⁵³.

Al programa no s'esmenta quina era l'agrupació musical que acompanyava al grup de dansa de les mestresses de casa. A la crònica posterior de festes, es parla de l'exquisidesa de les jotes del Baix Ebre, que va interpretar el grup de Dansa de l'Associació de Mestresses de Casa²⁵⁴. Es pot suposar la presència de la rondalla ja que així havia estat en altres ocasions, per exemple en l'actuació realitzada al Cercle Català de Madrid el dia 23 d'abril d'aquell mateix any per participar als actes organitzats en motiu de la Festa Major del Cercle. Així ho recollia la crònica: “La sección de danzas típicas rapitenses de la Asociación de Amas de Casa y “les Rondalles”, ofrecieron una actuación en el salón de Actos del Cercle [...]”²⁵⁵. El mes següent apareixen fotografies de l'esdeveniment on es veu l'actuació conjunta dels dos grups²⁵⁶.

²⁵¹ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol a l'1 d'agost del 1982”, dins *Ràpita*, núm. 277, juliol 1982, p. 43-49.

²⁵² *Ibidem*.

²⁵³ CASTELLÀ, Dolors. “Vida Local. La “Jota Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 273, març 1982, p. 15.

²⁵⁴ L'article les anomena, en castellà “Damas del Hogar”. (CIVITATES. “Grupos Folklóricos”, dins *Ràpita*, núm. 278, agost 1982, p. 8.)

²⁵⁵ POMEROL, Victoriano. “Sant Carles a la Festa Major a Madrid”, dins *Ràpita*, núm. 275, maig 1982, p. 23.

²⁵⁶ “Informació gràfica de la presència de Sant Carles de la Ràpita a la Festa Major del Cercle Català de Madrid”, dins

Les festes majors de 1983 van començar el dia 22 i van acabar el dia 31 de juliol. La banda no va actuar el primer dia de festes com anava sent habitual, sinó que ho va fer a partir del segon dia. Un fet rellevant del programa és que apareixen de nou al programa citats la dolçaina, tabal i caps-grossos, després de sis anys (van aparèixer als programes dels anys 1966 i 1967 durant l'època anterior). Respecte a la banda, aquesta no s'anunciarà conjuntament amb la banda de cornetes i tambors en tantes ocasions.

Així el primer acte de festes on s'anuncia la participació de la banda és en la cercavila del dissabte 23 de juliol, a les 19.00 h, juntament amb el grup de majorets, banda de cornetes i tambors, caps-grossos i dolçaina i tabal²⁵⁷. El dia 24 a les 9.30 h del matí i els dies 25 i 31 a les 10.00 h, la banda de l'AMR va realitzar cercaviles. Aquest any a diferència de l'anterior no s'anuncia la participació de la banda de cornetes i tambors en aquestes actuacions matinals. El dia 24 a les 18.00 h, la banda de l'AMR també va actuar a la desfilada de carrosses i Coso Iris. Altres entitats que s'anunciaven al programa eren el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors local, i els grups de majorets Germanor de Reus i del Vendrell.

De nou la banda no va realitzar audicions o ballades de sardanes i aquestes van ser interpretades per conjunts que també participaven en el ball de la nit. Aquest va ser el cas de la cobla orquestra Girona, que va oferir una ballada de sardanes a la plaça del Cóc a les 21.00 h i a les 23.00 h actuava amb Los Mustang a l'Estadi Municipal d'Esports. Un altre exemple va ser la cobla orquestra Miramar que en aquest cas va oferir la ballada de sardanes a les 19.00 h, també a la plaça del Cóc, i a les 23.00 h actuava amb Canela Show al mateix estadi. En canvi l'orquestra Maravella va realitzar un concert a la plaça Vella el dia 28 a les 20.00 h i posteriorment va actuar a les 23.00 h a l'estadi amb Los Sirex.

A l'ofrena de flors del dia 25 no s'esmenta la participació de cap grup en concret i s'anuncia la "Concentració de les Entitats, Penyes i altres participants a l'ofrena de flors, al Sindicat Arrosser". El dia 25 a les 17.30 h, en canvi, la banda de l'AMR, el grup de majorets i banda de cornetes i tambors locals, s'anuncien actuant abans i al descans del partit de futbol que s'anava a realitzar a l'Estadi Municipal d'Esports. S'anuncia la participació d'aquests mateixos grups al partit de futbol de veterans del dia 31 a la mateixa hora. En aquesta ocasió no s'especifica en quin moment del partit es

Ràpita, núm. 276, juny 1982, p. 12-13.

²⁵⁷ Anteriorment la revista estava en castellà i s'havia traduït "tamboril" per tamborí. Aquest programa de Festes Majors té a la vegada el programa en castellà i amb català i es tradueix "dulçaina y tamboril" per dolçaina i tabal.

produirà la seva actuació, però seria lògic que fos de nou abans i al descans del partit. Un acte nou al programa i que s'anuncia com organitzat per l'AMR van ser les partides d'escacs que es van celebrar el dia 30 a les 19.00 h a la Plaça Vella. Només hi ha un acte on s'anuncia la participació de la banda de cornetes i tambors en què no intervé la banda de l'AMR. És en el XVI Homenatge a la Vellesa celebrat el dia 31 de juliol a les 19.30 h, on també van actuar el grup de majorets, el grup de jota rapitenca i rondalla local. Per últim el dia 31 de juliol la banda va realitzar un concert a la plaça Vella a les 21.30 de la nit²⁵⁸.

11.4.4.2.- Festivitats de setembre: festes en honor a la Mare de Déu de la Ràpita, jornades culturals i la Diada

Tal i com s'ha comentat en l'època del mestre Rafael Cárcel, el barri Espanyol, conegut com el Barri, va començar a organitzar unes festes pròpies als anys setanta. Paral·lelament anys enrere s'havien començat a organitzar unes setmanes culturals -cal recordar les organitzades pel Club Sant Jordi entre 1966 i 1969. Aquesta idea de setmanes culturals es va mantenir tot i que es va anar buscant el format més adient. Un dels canvis que es va fer és que es va traslladar la setmana cultural al mes de setembre, i va haver un temps que en lloc de ser una setmana seguida es feia en caps de setmana consecutius. Fins i tot en algun moment la seva programació va aparèixer conjuntament amb les festes del Barri amb un títol mixt com "Festes de la Mare de Déu de la Ràpita i Jornades Culturals". Cal tenir en compte la proximitat d'aquestes festes amb la Diada, cosa que ha fet que sovint les celebracions amb motiu d'aquesta festivitat també s'incloguessin en el mateix programa. Per tot això aquest apartat tractarà de totes aquestes festivitats de setembre i les notícies disponibles sobre la participació de la banda.

Actualment la primera quinzena de setembre la banda participa en l'Ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita el dia 8 i en un concert que no té data fixa. Aquest concert es realitza de manera ininterrompuda des de l'època de Vicente Jorge (1985-1996), tot i que en l'època del mestre Antoni Josep Albuquerque (1997-) ha sofert variacions, tal i com s'explicarà en el corresponent capítol.

Tornant a l'època del mestre Vicent Sunyer, l'any 1979 els veïns del Barri van decidir celebrar les seves festes tot i que les havien de subvencionar amb els seus propis recursos²⁵⁹. Aquestes van tenir

²⁵⁸ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 22 al 31 de juliol del 1983", dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 79-86.

²⁵⁹ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 243, setembre 1979, p. 3-4.

lloc en honor a la Mare de Déu de la Ràpita els dies 7, 8 i 9 de setembre, però no s'han trobat referències dels actes realitzats ni de la participació de la banda²⁶⁰. Tot i no haver programa de festes del Barri, la comissió que va organitzar les festes va voler presentar comptes de quins havien estat els seus ingressos i quines les seves despeses. La llista de despeses pot ajudar a fer una idea dels actes que es van realitzar. Els conceptes de la llista eren: bous i assegurances, banda orquestra i balls, focs d'artifici, jornals-gasoil, botifarrada, vi i pa, flors premis, gimcana i despeses diverses i invitacions²⁶¹. Tot i que apareix la paraula banda no s'especifica quina va ser la banda que va participar en els festejos i tampoc els músics tampoc recorden la seva participació.

La banda de l'AMR actualment no participa en la celebració de la Diada a menys que el seu concert de setembre coincideixi amb aquest dia. Tot i això sí que en els inicis de la festivitat hi va participar en diverses ocasions. L'any 1979 en motiu d'aquesta celebració la revista *Ràpita* anuncia que actuaran a Sant Carles conjunts de rock, música catalana, cobles sardanístiques, esbarts dansaires, etc. Tot i això no s'especifica quins seran aquests grups²⁶². El mes de setembre la crònica explica que en motiu de la Diada la banda va fer una desfilada pels carrers de la ciutat el dia 1 de setembre a les 20.00 h²⁶³. Inicialment s'havia pensat fer els actes el dia 8, com la resta de localitats de Catalunya excepte Barcelona, perquè el dia 11 tothom que volgués es pogués desplaçar a Barcelona als actes que allà se celebrarien²⁶⁴. Finalment, per no coincidir amb les festes del Barri es va canviar la data i es van celebrar els dies 1 i 2 de setembre. A la desfilada, a part de la banda de l'AMR, van participar majorets, joves amb vestits típics de la comarca, etc., com a pròleg dels festejos que més tard es celebrarien. Entre els conjunts musicals que van actuar a la nit van estar “Los Pavesos”, de València²⁶⁵. El mes de desembre de 1979 es va publicar a la revista *Ràpita* la liquidació definitiva de la festa popular de la Diada dels dies 1 i 2 de setembre d'aquell mateix any. L'agrupació apareix citada en dues ocasions. Totes dues apareixen dintre de l'apartat de despeses. La primera d'elles és per un import de 35.000 pessetes, i la segona és per un import de 13.000 pessetes. Mentre que el concepte de la primera és només “Agrupación Musical Rapitense”, a la segona és “Agrupación Musical Rapitense, actuación”²⁶⁶.

²⁶⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 243, setembre 1979, p. 3-4.

²⁶¹ “Fiestas en honor a Ntra. Sra. De la Rápita. Barrio Español”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 243, setembre 1979, p. 17.

²⁶² CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 5-7.

²⁶³ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 243, setembre 1979, p. 3-4.

²⁶⁴ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 5-7.

²⁶⁵ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 243, setembre 1979, p. 3-4.

²⁶⁶ LA COMISIÓN. “Liquidación definitiva fiesta popular “Diada” 1 y 2 de septiembre de 1979”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 20-21.

El dia 8 de setembre de 1980, festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita, va ser considerada festa oficial. Les majorets i la banda de l'AMR van acompanyar les autoritats i el públic a l'església, on va tenir lloc un acte solemne en honor a la Mare de Déu de la Ràpita. Els infants portaven vestits típics com a ofrena i la resta va oferir a la Verge nombrosos rams de flors²⁶⁷. Aquell mateix any també es va celebrar la Diada a la població i la banda hi va intervenir amb les seves desfilades²⁶⁸.

L'any 1981, com en anys anteriors, se celebra la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i la Diada. L'Ajuntament aprova la despesa pertinent però no s'ha trobat el programa complet ni cap informació escrita que fes pensar amb la participació de la banda en aquestes celebracions²⁶⁹. En cap de les dues cròniques s'esmenta la participació de la banda de l'AMR, tot i que en el cas de la festivitat de la patrona de la localitat es parla de la participació, entre d'altres, de les entitats a l'ofrena de flors²⁷⁰. L'any 1982 a la crònica referent a la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita es parla del concert que va realitzar l'Agrupació Musical com a acte que es va realitzar en aquest motiu, mentre que no hi ha referència a cap actuació de l'AMR en motiu de la Diada²⁷¹.

Del dia 5 a l'11 de setembre de 1983 van tenir lloc les festes en honor a la Mare de Déu de la Ràpita i de la Diada. A tal efecte es programen diferents actes, alguns dels quals van aparèixer al programa que portava per nom "Setmana de Cultura Popular". L'únic acte en què s'anuncia la participació de la banda és al festival de bandes que es va realitzar el diumenge 11 de setembre a les 19.30 de la tarda. El festival es va celebrar a l'Estadi Municipal i les bandes que van actuar van ser: "Ciutat de Tarragona, Unió Musical Artística de Sant Jaume d'Enveja, Banda Municipal d'Alcanar i Agrupació Musical Rapitenca". Al programa també s'anuncien dues cercaviles però una d'elles la realitza la banda de cornetes i tambors i majorets el dia 7 de setembre a les 19.00 h i l'altra no s'especifica qui la realitza. A l'audició de sardanes, que es va programar el dia 7 de setembre a les 20.00 h, va actuar la cobla Triomfal d'Igualada²⁷². Aquesta també va actuar a la revetlla del mateix dia a les 23.00 h, per la qual cosa devia ser una cobla orquestra com les que havien participat en les festes majors. Els seus components també van amenitzar la revetlla de Sant Joan del mateix any, ja que en el resum econòmic de les despeses de la festivitat apareix el nom de l'orquestra Triumfal²⁷³.

²⁶⁷ CIVITATES. "Casa nostra", dins *Ràpita*, núm. 256, octubre 1980, p. 4-5.

²⁶⁸ *Ibidem*.

²⁶⁹ "Sesiones del Ayuntamiento Pleno. Sesión de 28 agosto 1981. Fiestas Nuestra Señora de la Rapita", dins *Ràpita*, núm. 273, març 1982, p. 39.

²⁷⁰ CIVITATES. "Perfils. Festividad Ntra. Sra. de la Rápita y "Diada" de Catalunya [sic.]", dins *Ràpita*, núm. 268, octubre 1981, p. 4.

²⁷¹ CIVITATES. "Festividad de Nuestra Sra. de la Rápita y «Diada»", dins *Ràpita*, núm. 280, octubre 1982, p. 17.

²⁷² "Setmana de cultura popular", dins *Ràpita*, núm. 291, setembre 1983, p. 5.

²⁷³ "Resumen económico de los actos organizados con motivo de la festividad de San Juan 83. Estado de gastos", dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 156.

El dia 11 de setembre també es va programar una ballada de sardanes però no s'especifica quin grup les havia d'interpretar²⁷⁴. Per primera vegada es van fer molts actes dintre de l'Església Nova. Les ballades de sardanes es van fer a la plaça del Cóc. Altres actes musicals van anar a càrrec de la rondalla que va actuar amb el Grup Dansaire Rapitenc²⁷⁵. Les bandes que van participar a l'acte no van percebre honoraris per aquesta actuació, tot i que l'acte va costar a l'ajuntament 160.000 pessetes, ja que entre d'altres despeses s'havia de cobrir les despeses de desplaçament dels diferents grups²⁷⁶. No s'anuncia cap espectacle taurí tot i que sí que se'n van realitzar²⁷⁷.

11.4.4.3.- La festa de Santa Cecília

Com en èpoques anteriors Santa Cecília es va seguir celebrant, tot i que va tenir èpoques de major i menor esplendor, depenent de les possibilitats de l'entitat. Així per exemple Joan Antoni Mur recordava que quan la seva junta directiva va prendre possessió de la direcció de l'entitat, no s'estava realitzant el dinar de germanor en motiu de la festivitat. Joan Antoni Mur va pensar que era una llàstima que es deixés perdre aquesta tradició, així que aquell any va parlar amb el restaurant Marinés que va preparar un menú assequible que va pagar el mateix president. A partir de llavors es va seguir realitzant ja amb fons de l'entitat²⁷⁸. Això sí, la cercavila i el concert es van seguir realitzant tots els anys.

El concert de Santa Cecília surt anunciat com a concert extraordinari a la revista *Ràpita* de novembre de l'any 1978. El van celebrar al seu local social el dissabte 25 de novembre a les 10 de la nit. El programa constava a la primera part del pasdoble *Torre del oro*, de R. Dorado, *Capricho Andaluz* de C. Martínez Rücker, *Monserratina* de J. Durán Alemany i una selecció de la sarsuela *La Gran Vía* de F. Chueca i J. Valverde. En la segona part es va interpretar el pasdoble de Sixto Mir que portava per nom *Narciso Beltran*, l'obertura de l'òpera *El barber de Sevilla* de G. Rossini, les *Danses hongareses* números 5 i 6 de J. Brahms, la sardana *Per tu ploro* de P. Ventura, amb

²⁷⁴ “Setmana de cultura popular”, dins *Ràpita*, núm. 291, setembre 1983, p. 5.

²⁷⁵ *Ibidem*.

²⁷⁶ “Oficiales. Plenos. En la ciudad de Sant Carles de la Ràpita, a treinta de Agosto de mil novecientos ochenta y tres. Fiestas semana cultura popular”, dins *Ràpita*, núm. 292, octubre 1983, p. 39-40.

²⁷⁷ CIVITATES. “Perfiles del mes. Fiestas en honor de Ntra. Sra. De la Ràpita y “Diada””, dins *Ràpita*, núm. 292, octubre 1983, p. 10.

“Plenos. En la ciudad de Sant Carles de la Ràpita, a 30 de Agosto de mil novecientos ochenta y tres. Espectáculos taurinos tradicionales”, dins *Ràpita*, núm. 292, octubre 1983, p. 41.

²⁷⁸ Entrevista a Joan Antoni Mur Borràs, 08.11.2009.

transcripció de Sixto Mir i l'himne d'*Els Segadors*, amb arranament de J. Lamote de Grignon”²⁷⁹. Cal dir que és la primera vegada que apareix aquesta obra en el repertori i que durant molt de temps es va tocar al final de tots els concerts, fins que va ser reemplaçat per l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita* del mestre Joaquín Amela.

Tot i que a la revista no es van anunciar la resta d'actes celebrats en honor de Santa Cecília, se'n troba informació a la crònica posterior. Així, s'explica com l'AMR va realitzar el seu dinar de germanor, la cercavila i l'assistència a la missa, culminant amb el concert va tenir gran assistència de públic. Continua citant algunes de les peces que es van interpretar en aquest, que afirma que va culminar amb l'himne d'*Els Segadors*²⁸⁰. L'autor felicita al director de la banda per la fidelitat de la seva direcció i el progrés que es va observant en tots els ordres: augment de nous músics joves, major valoració de sons, etc. També felicita als directius de l'entitat per ferm pols que segueixen en l'auge que dia a dia es va observant a l'Agrupació²⁸¹. També es troba referència al concert dintre de la secció “Retaule Rapitenc”²⁸² i “Agrupación Musical Rapitense”²⁸³, però aporten informacions similars a la mencionada²⁸⁴.

El mes de novembre de 1979 la banda va realitzar diverses activitats en honor a Santa Cecília. Els actes van començar el divendres dia 23 i van acabar el 25 de novembre²⁸⁵. El dia 23 es va realitzar el tradicional concert per a socis i simpatitzants. Les obres de la primera part van ser els pasdobles *Lo Cant del Valencià* i *Sangre de Artista, Estradella, La serenata triste* i la *Reina Mora*. A la segona part la banda va interpretar *Un día a Viena, La del Soto del Parral*, la sardana *És la Moreneta* d'A. Carcellé i *Els segadors*²⁸⁶.

La crònica ressaltava la perfecció i seguretat amb que els músics interpretaven el seu paper, així com la satisfacció del públic. Tot i això també feia constar el fet que no va assistir suficient públic per a omplir el local i com els músics van quedar una mica defraudats per aquesta raó²⁸⁷. A diferència d'aquesta crònica, dintre la mateixa revista n'apareix una altra, també referent a aquest concert, on es diu de nou que hi va haver gran assistència de públic. Aquesta segona crònica parla

²⁷⁹ “Agrupació Musical Rapitenc. Sant Carles de la Ràpita. Concert”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 233, novembre 1978, p. 11.

²⁸⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 234, desembre 1978, p.3-4.

²⁸¹ *Ibidem*.

²⁸² RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 234, desembre 1978, p. 4.

²⁸³ CARLES, Enrique. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 234, desembre 1978, p. 25.

²⁸⁴ RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 234, desembre 1978, p. 4.

²⁸⁵ CARLES, Enrique. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

²⁸⁶ *Ibidem*.

²⁸⁷ *Ibid*.

de l'èxit del concert, de la qualitat musical d'aquest i de l'encert de les peces escollides. S'atribueix l'evolució musical de la banda al seu director ja que la qualitat musical d'aquesta va ser molt superior a la d'anys anteriors. Per últim s'anuncia que en dates no molt llunyanes s'incorporaran quinze nous educands a la banda de l'Agrupació. Segons l'article amb aquestes incorporacions s'aconseguirà una sonoritat més completa i apta per interpretar simfonies de major compromís²⁸⁸.

El dissabte 24 es va organitzar una sessió de ball completament gratuïta per als socis de l'entitat i amb un preu mòdic per als simpatitzants. El conjunt que tocava era El Rincón, que en aquesta actuació va ser acompanyat per un guitarra rítmic que també era soci de l'entitat, Jordi Barceló Serret, i que desinteressadament va voler contribuir a aquest acte musical²⁸⁹. El dia 25 la banda va recórrer els carrers de la ciutat, escoltant-se molts aplaudiments. L'autor de l'article afirmava que a la gent li agradava escoltar la banda pels carrers²⁹⁰.

L'any següent, la banda va realitzar el concert de Santa Cecília el dia 29 de novembre de 1980 per la nit. L'actuació va tenir lloc al seu local social, aconseguint una alta concurrència de socis i aficionats. L'autor de la crònica posterior afirma que la banda va agafant una majoria d'edat quant a la seva qualitat musical. Això fa que se la pugui catalogar com una de les primeres bandes de la comarca²⁹¹.

El dia 21 de novembre de 1981, a les 10 de la nit al local social de l'AMR es va realitzar el tradicional concert de Santa Cecília. A la primera part es va interpretar el pasdoble *Petrel* de M. Villar, *Caballeria lleugera*, de von Suppé, una selecció de la sarsuela *Alma de Dios* de J. Serrano i la suite de Coll Agulló *Ecos de Catalunya*, de la que es van interpretar els seus tres moviments- I Dansa, II Cançó i III Sardana-. A la segona part la banda va interpretar l'obertura *Stradella* de Flotow, La alegria de la huerta de F. Chueca, una selecció de *La Parranda* de F. Alonso, la sardana Tarridas de *El sot d'en "Co"* i l'himne de *Els Segadors*²⁹².

L'any 1982, l'AMR va realitzar diferents actes en honor a Santa Cecília. La crònica explicava que, de la mateixa manera que tots els anys l'AMR va celebrar aquesta festivitat amb l'esplendor habitual i esmentava alguns dels actes que va realitzar: el concert, la cercavila i el dinar de germanor. El concert es va realitzar a la nit del dia anterior i la cercavila i el dinar al dia següent. La crònica

²⁸⁸ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 3.

²⁸⁹ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 246, desembre 1979, p. 33.

²⁹⁰ *Ibidem*.

²⁹¹ CIVITATES. "Casa Nostra", dins *Rápita*, núm. 258, desembre 1980, p. 5-6.

²⁹² "Entre tots. Concert de Santa Cecília", dins *Rápita*, núm. 270, desembre 1981, p. 5.

elogiava l'evolució de la banda i comentava la gran concurrència que va tenir el concert i mostrava el desig de l'autor que l'entrada de joves a la banda tingués encara un ritme mes accentuat²⁹³.

No hi ha el programa d'actes celebrats en motiu de Santa Cecília l'any 1983, tot i que sí que es té referència del concert que la banda va realitzar per a l'ocasió i en què va interpretar pasdobles, sarsueles i sardanes. Dues de les peces que van executar van ser *Aida* i l'himne de *Els Segadors*. Al final del concert es va posar una estona música enllaunada mentre els assistents feien un petit refrigeri i uns quants músics descansaven una estona. Després, menys d'una dotzena de músics van constituir, segons l'article una orquestra, que més tard anomena xaranga, i van tornar a fer música en directe amb música popular de sempre per a ballar fins més enllà de la mitja nit²⁹⁴.

11.4.4.4.- Altres concerts i afalagaments diversos

El concerts dels que resta ampliar-ne informació són fonamentalment els de Sant Josep, també anomenat de Primavera, i Nadal. Ja s'havia fet referència anteriorment a que en l'època que Miquel Sorribes va ser president aquest va anunciar que es farien concerts des de març, diada de Sant Josep, fins desembre per Nadal²⁹⁵. També en l'entrevista realitzada per la revista *Ràpita* a Joan Antoni Mur aquest parlava del concert de Nadal²⁹⁶.

Cronològicament el primer concert d'aquest tipus és el de Sant Josep de l'any 1979. Aquest es va realitzar el dia 24 de març. La crònica diu que va haver molta assistència de públic, tant rapitenc com foraster. Respecte les obres, s'afirmava que van ser molt ben dirigides pel director i ben ajustades pels músics. L'autor de l'article explicava que algunes d'elles feia molts anys que no les havien escoltat però com les coneixien van notar la millora, ja fos per l'afinació, per l'experiència dels músics, o pels nous instruments²⁹⁷.

L'any 1980 es torna a parlar d'aquest concert. La crònica afirmava que va gaudir d'un nombre considerable de públic i ho atribueix en primer lloc a l'afició per la música dels assistents, però també pel tipus de programa que es va interpretar, ja que la primera part va estar integrada, per

²⁹³ CIVITATES. "Agrupación Musical Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 282, desembre 1982, p. 6.

²⁹⁴ UN GRUP DE SOCIS. "Nit de Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 294, desembre 1983, p. 30.

²⁹⁵ ALUMBREROS, Paco Luis. "Sant Carles de la Ràpita, 23 de desembre de 1978", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 235, gener 1979, p. 22-23.

²⁹⁶ "Entrevista con D. Juan Antonio Mur Borrás Presidente de la Agrupación Musical Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 258, desembre 1980, p. 11 pdf.

²⁹⁷ CARLES, Enrique. "Ecos Musicales", dins *San Carlos de la Ràpita*, núm. 238, abril 1979, p. 16-17.

música moderna. Defineix per música moderna com aquella que agradava a la joventut i també dels que no es podien considerar joves, que estava formada per música melòdica que perdurava tot i tenir més de trenta o quaranta anys i que per la riquesa dels seus matisos s'enyorava eternament²⁹⁸. La segona part es van interpretar peces de Barbieri i Guerrero entre d'altres, acabant el concert amb *La santa espina*, del mestre E. Morera²⁹⁹. Com ja s'havia explicat anteriorment, en l'entreacte del concert es va realitzar el sorteig del viatge a les Illes Canàries³⁰⁰.

Dintre de les activitats culturals que la nova comissió gestora va organitzar per intentar reactivar l'entitat està el concert del dia 26 d'octubre de 1980 on van actuar quatre bandes que s'havia mencionat breument en anterioritat. Aquest va tenir lloc al local de Cinema Espanyol i les bandes participants van ser La Lira Ampostina i la Unio Filharmònica d'Amposta, l'Espiga d'Or de Deltebre i la banda de l'AMR. La finalitat d'aquest concert, segons la crònica, era d'una banda agrair als socis i aficionats amb bona música i commemorar el bicentenari de la fundació de la ciutat. De l'altra i potser principalment estava la tasca de captació de nous socis que amb les seves aportacions donessin una embranzida econòmica molt necessària per a la seva permanència³⁰¹. Va haver una bona assistència i el concert va ser presidit per les autoritats locals, que van lliurar les medalles del bicentenari als presidents de cada entitat, a més de col·locar cintes a les banderes de cadascuna d'elles. Des de la crònica s'agraïa a les bandes de fora de la localitat que havien actuat per la seva col·laboració desinteressada. També s'apuntava a la resposta que havien tingut els rapitencs a aquesta crida, que en principi, pel nombre d'altres registrades, semblava positiva³⁰².

La banda de l'AMR va realitzar un concert de Cap d'Any l'any 1983. A la portada de la revista *Ràpita* d'aquell mes sortia com s'ha vist anteriorment la fotografia de la banda i el titular era: “Concert de Cap d'Any de la Banda de la Musical Rapitencs”³⁰³. La fotografia està feta davant l'església parroquial. En un article sobre l'entitat a la mateixa revista, apareixen altres fotografies de la banda dintre de l'església³⁰⁴, confirmant que en aquesta ocasió el concert es va celebrar allà.

Respecte a la part d'afalagaments diversos, en capítols anteriors s'havia subdividit en “Commemoracions de l'època” i “Afalagament d'autoritats”. A la localitat es van seguir desplaçant

²⁹⁸ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *Ràpita*, núm. 250, abril 1980, p. 5-6.

²⁹⁹ *Ibidem*.

³⁰⁰ JUNTA DIRECTIVA. “Agrupación Musical Rapitense”, dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 247, gener 1980 p. 42.

³⁰¹ CIVITATES. “Casa Nostra”, dins *Ràpita*, núm. 257, novembre 1980, p. 4-5.

³⁰² *Ibidem*.

³⁰³ “Concert de Cap d'Any de la Banda de la Musical Rapitencs”, dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 1.

³⁰⁴ ROSA, Josep M^a. “Agrupació Musical Rapitencs”, dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 10.

personalitats i algunes vegades s'ha pogut confirmar la participació de la banda. No és el cas de la visita a la localitat del president Adolfo Suárez l'any 1980 en motiu de la campanya electoral al Parlament de Catalunya, on tot i que apareixen referències a la revista *Ràpita* del mes d'abril, cap menciona a la banda i per tant no es pot afirmar la seva participació³⁰⁵. Antoni Mur en canvi afirmava que en la visita que Jordi Pujol va fer a la localitat, el president va entrar a l'ajuntament, i la banda el va rebre dins del consistori, a la planta baixa, tocant *Els Segadors*.

Un altre acte especial va tenir lloc el dia 22 de setembre de 1983 a la tarda, quan l'Alcalde de la localitat va lliurar la bandera constitucional al dragamines Ebro M-22³⁰⁶. Aquest acte va ser, segons una de les cròniques, resso d'un acte també molt solemne que es va realitzar a la plaça del Cóc el dia 7 de juliol de 1966. En aquell moment els actes es van emmarcar dintre la I Setmana Naval. Va tenir la visita de la segona esquadrilla de Dragamines. En aquella ocasió es va beneir i lliurar la bandera de combat, que en l'acte del 22 de setembre de l'any 1983 es renovava amb l'escut adaptat a la normativa vigent³⁰⁷. A l'acte es va celebrar una missa solemne que va ser amenitzada per la banda de música³⁰⁸. Més tard, al moment d'hissar la bandera es va tocar *Himne Nacional*³⁰⁹. Una de les cròniques especifica que és la banda de l'AMR qui va tocar durant l'acte religiós i al moment d'hissar la bandera³¹⁰. Quant al tipus de repertori interpretat durant l'acte religiós només es parla diu que havia interpretat unes melodies³¹¹. A una de les fotografies de l'acte es veu la bandera de la banda i el que era el seu abanderat³¹².

11.4.5.- Altres actes realitzats al local social

Tal i com s'ha explicat a l'apartat “Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords”, degut a la situació econòmica de l'entitat i per tal d'eixugar el seu dèficit, en l'assemblea

³⁰⁵ “El presidente Suárez en San Carlos de la Rápita”, dins *Rápita*, núm. 250, abril 1980, p. 23-25.

³⁰⁶ SOLÉ, Juan. “Actualitat. Sant Carles de la Rápita entrega la Bandera Constitucional al Dragamines Ebro M-22”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 7.

³⁰⁷ MILLAN, Lluís. “Notes marineres. Ofrenda y bendición de la bandera de combate al dragamines «Ebro»”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 16-17.

³⁰⁸ Parla de “nuestra banda de música”, per la qual cosa es pot entendre que parla de la banda de l'AMR. (SOLÉ, Juan. “Actualitat. Sant Carles de la Rápita entrega la Bandera Constitucional al Dragamines Ebro M-22”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 7).

³⁰⁹ SOLÉ, Juan. “Actualitat. Sant Carles de la Rápita entrega la Bandera Constitucional al Dragamines Ebro M-22”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 7.

³¹⁰ MILLAN, Lluís. “Notes marineres. Ofrenda y bendición de la bandera de combate al dragamines «Ebro»”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 16-17.

³¹¹ *Ibidem*.

³¹² “Actualitat”, dins *Rápita*, núm. 292, octubre 1983, p. 8.

general de gener de 1979 es va pensar en diverses solucions, entre elles fer sessions de ball³¹³. Hi ha poques referències a aquestes sessions. La primer d'elles va aparèixer el mes de març de 1979 quan un dels membres de l'orfeó Pau Casals feia un escrit a la revista *Ràpita* demanant més cantaires, sobretot homes, per al cor. Abans de finalitzar el seu escrit, l'autor felicitava a l'AMR per haver preparat una vetllada de Carnaval. També explicava que la van amenitzar dos conjunts: el del *night club*³¹⁴ El Rincón, i el format dintre la banda mateix³¹⁵.

Una altra sessió³¹⁶ va tenir lloc el dia 30 d'abril, amb un gran ball de pinya. L'èxit va ser tan gran que el local social es va quedar petit i en plena sessió de ball, a les 24.00 h, ja no hi havia lloc per a ningú. Des de l'article es demana disculpes, ja que va haver socis que, tot i tenir la invitació, no van poder tenir seient. L'autor explica que s'estava estudiant el problema per a què no tornés a passar³¹⁷. Segons l'autor de l'article la causa de la falta de cadires va ser que va actuar el grup Los Buitres, ja que tots els seus familiars i amics es van avançar a l'hora anunciada del ball per poder seure. Aquest grup va actuar desinteressadament, per la qual cosa se li donava les gràcies. L'altre conjunt va ser el d'El Rincón, on tocaven el president de l'AMR, i un dels seus músics, juntament amb un pianista i un bateria³¹⁸. A la mateixa revista *Ràpita* de maig de 1979 es parla de la reaparició de Los Buitres després d'11 anys, i de les seves actuacions al local d'El Rincón i l'AMR, on van tenir molt d'èxit³¹⁹.

El dia 13 de juny de 1981, al local social de l'AMR es va representar l'obra de teatre *Un prometatge*, de Chejov³²⁰. Apareix informació de l'obra i del seu autor a la revista *Ràpita* però no s'expliquen les característiques del grup que la interpretarà ni si està vinculat a l'AMR d'alguna manera.

Per bé que no s'ha trobat informació a les revistes de l'època sobre l'esdeveniment, en una entrevista posterior els membres del grup rock Equus afirmaven que a principis de l'any 1980 havien actuat al local social de l'AMR juntament amb Los Buitres³²¹. Sí que s'havia trobat informació sobre l'actuació de Los Buitres a l'AMR però això havia estat l'any 1979. Els Equus era el segon grup musical de rock nascut de Sant Carles. Van nèixer a finals de l'any 1979 provinents d'un grup de folk.

³¹³ *Llibre d'actes de l'AMR*, 26.01.1979, p. 59.

³¹⁴ Així es definia dins el seu anunci. (*San Carlos de la Rápita*, núm. 237, març 1979, p. 38.)

³¹⁵ ALUMBREROS, Paco Luis. "No deixem morir el cant", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 237, març 1979, p. 38.

³¹⁶ L'article parla de la darrera que es va organitzar, entenent-se que no era la primera d'aquesta sèrie. (CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 23 pdf).

³¹⁷ CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 23 pdf.

³¹⁸ *Ibidem*.

³¹⁹ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 239, maig 1979, p. 8-9.

³²⁰ "Teatre. Local de l'Agrupació Musical Rapitense", dins *Rápita*, núm. 265, juliol 1981, p. 47.

³²¹ SÁNCHEZ, Enrique. "Quienes son, como son Equus", dins *Rápita*, núm. 296, febrer 1984, p. 30-31.

11.4.6.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

Tot i que les informacions sobre sortides de la banda durant aquesta època són disperses, hi ha informació sobre els desplaçaments que aquesta va fer durant el mes d'agost de 1979. Aquell any la banda de l'AMR es va desplaçar a Calaceit, Amposta, Ulldecona, de nou a Amposta, la Sénia i Vilanova i la Geltrú. No van poder fer més sortides perquè coincidien amb les dates que ja tenien contractades³²².

Després d'aquest any no hi ha més informació al respecte fins l'any 1983, en què la banda de l'AMR es va desplaçar per actuar a la rua del Carnaval de Barcelona. En l'article que l'equip de treball de l'entitat va escriure en motiu d'aquesta sortida, es comentava que la banda efectuava dos tipus d'actuacions: unes dintre de la localitat i les altres a diferents poblacions³²³. Tot i això, a part d'aquesta de Barcelona, en aquesta època no s'ha trobat gaire informació més sobre altres actuacions de la banda fora de la localitat.

Aquesta actuació va ser possible novament gràcies a Albert Musolas Cartañá, que va ser qui va fer la gestió perquè la banda de l'AMR pogués participar en la rua en qüestió acompanyant la carrossa de l'empresa DAMM. A les 9.30 h del mateix dia van sortir de Sant Carles dos autocars amb unes cent persones, entre músics, familiars i membres de l'equip de treball. Un cop a Barcelona els van rebre directius de la DAMM i els van acompanyar al restaurant on els van servir el dinar³²⁴, que va ser al Pedralbes Paradís³²⁵. Per a dinar els van treure llagostins entre altres plats i un cambrer tota l'estona al darrera els omplia el got. També van anar les dones dels músics i els va regalar un clauer a ells i un regal diferent a les dones³²⁶.

La desfilada de la rua va tenir lloc a la tarda. El circuit estava preparat pel passeig de Gràcia. La banda anava tocant davant de la carrossa de la DAMM³²⁷. José Gil afirmava que va ser l'única música en viu que va haver a la rua i que van anar per passeig de Gràcia i que es van posar a enversar. Quan va acabar la rua els van preparar xocolata calenta per abans que se n'anessin³²⁸. Cap

³²² CARLES, Enrique. "Agrupación Musical Rapitense", dins *San Carlos de la Rápita*, núm. 242, agost 1979, p. 37.

³²³ EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 285, març 1983, p. 8-9.

³²⁴ *Ibidem*.

³²⁵ Entrevista a José de la Cruz Gil, 31.07.2006.

³²⁶ Entrevista a Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté, 06.02.2006.

³²⁷ EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitenc", dins *Rápita*, núm. 285, març 1983, p. 8-9.

³²⁸ Entrevista a José de la Cruz Gil, 31.07.2006.

a mitja nit van tornar a Sant Carles. L'article explicava també com molts rapitencs residents a Barcelona, en sentir pels altaveus que a la rua participava la banda de l'AMR van anar a saludar-los³²⁹. Tant els músics de l'època com la crònica posterior a l'actuació elaborada per l'equip de treball de l'entitat destacaven les immillorables atencions rebudes per part de tots els directius de l'empresa DAMM³³⁰.

Juan José Bordes recordava que, tot i que ell ja vivia a Barcelona en aquell moment, quan va saber que anirien a tocar a Barcelona va dir a l'entitat que aniria a tocar amb ells. Els va preguntar quin uniforme portaven i li van dir que el de sempre, un uniforme blau marí i va anar a El Corte Inglés el mateix dia de la rua i es va comprar un vestit que va fer servir d'uniforme. Va anar a l'oficina, va acabar de treballar el dia i per la tarda va anar a buscar el clarinet i va tocar amb ells amb aquell vestit³³¹.

Hi ha diverses fotografies sobre l'esdeveniment. Dues d'elles apareixien a l'article al respecte el mes de març de 1983. Aquestes fotografies es van fer abans de l'actuació. La Figura 11.7 mostra la primera d'aquestes instantànies.

³²⁹ EQUIP DE TREBALL. "Entitats. Agrupació Musical Rapitencs", dins *Ràpita*, núm. 285, març 1983, p. 8-9.

³³⁰ *Ibidem*.

³³¹ Entrevista a Juan José Bordes Pablo, 12.09.2008.

Figura 11.7. Participació de la banda de l'AMR a la rua de carnaval de Barcelona (1983).

Font: *Ràpita*, núm. 285, març 1983, p. 8.

Una altra fotografia es mostra a la Figura 11.8. En ella es veu el passeig de Gràcia durant l'actuació i tot i la poca definició de la foto en ella es veu la magnitud de la rua i el que devia representar per als músics estar tocant allà.

Figura 11.8. Desfilada de la banda de l'AMR pel passeig de Gràcia a la rua de carnaval de Barcelona (1983).

Font: *Ràpita*, núm. 285, març 1983, p. 9.

Per últim, tal i com es pot veure a la Figura 11.9, hi ha una fotografia dels músics a dalt de la carrossa de l'empresa DAMM. Aquesta fotografia va sortir a la revista *Ràpita* en motiu de 50è Aniversari de la creació oficial de l'AMR l'any 1946³³².

Figura 11.9. La banda de l'AMR davant la carrossa de l'empresa DAMM a la rua de carnaval de Barcelona (1983).

Font: *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 8.

11.5.- Època Josep Fuster Martínez

11.5.1.- Apunts biogràfics de Josep Fuster Martínez

Fill de Josep Fuster i Benita Martínez, Josep Fuster Martínez va nèixer a Vilanova de Castelló (València) l'any 1960. Va introduir-se en el món de la música a través de la banda del seu poble. La seva família no estava relacionada amb el món de la música, però de ben petit va començar a anar a classes de música. Volia tocar la trompeta, però com que no n'hi havia cap de disponible, li van oferir el clarinet i amb aquest instrument va començar a tocar. El seu mestre de clarinet va ser Josep

³³² “50 Aniversari de l'Agrupació Musical Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 6-8.

Talens Sebastià³³³, nascut al mateix poble el 1908 i que havia fet la seva carrera professional com a clarinetista a Madrid, arribant a ser solista de la Banda Municipal de Madrid, on va entrar l'any 1933. Un cop jubilat l'any 1973, va tornar al seu poble natal i va decidir dedicar el seu temps lliure a ensenyar música als joves de Vilanova de Castelló de manera gratuïta³³⁴.

El mestre Josep Fuster estudià en el conservatori superior de València fins acabar el grau mig. Ben aviat va ingressar a l'Escola de Suboficials Músics, guanyant la plaça de sergent músic a l'edat de 17 anys. En treure la plaça de clarinetista de banda militar es va traslladar a Tarragona, passant a formar part de la Banda de la Caserna de Tarragona com a sergent. Llavors es va matricular en el Conservatori Superior de Barcelona on va finalitzar els seus estudis com a Professor Superior de Clarinet. Durant els seus estudis va obtenir els premis d'honor de grau mig, grau superior i Matrícula d'Honor final de carrera Superior³³⁵.

L'any 1981 es casa amb Mª Teresa Sola i anys després amplien la família amb els seus fills Lourdes i Joan. L'any 1984, el mestre Josep Fuster va començar a dirigir la banda de Sant Carles de la Ràpita. En l'època anterior a dirigir-la, la seva experiència en l'àmbit de les bandes de música era fonamentalment com a intèrpret i com a director ocasional d'alguna de les bandes on havia tocat. Un any després d'arribar a Sant Carles de la Ràpita, l'any 1985, la banda militar on treballava a Tarragona va ser desmantellada i els seus membres van haver de demanar noves destinacions. Josep Fuster es va traslladar a Barcelona i allí va prosseguir amb la seva carrera musical. Respecte a la direcció de bandes de música, durant aquell primer any a la ciutat Comtal, va dirigir la banda de música de l'Associació Musical del Prat de Llobregat. Com a anècdota cal dir que el mateix músic que havia contactat amb ell per dirigir la banda de l'AMR, Juan José Bordes Pablo, va ser un dels cofundadors de l'Associació Musical del Prat de Llobregat i qui li va oferir el nou càrrec³³⁶.

Posteriorment Josep Fuster va centrar la seva carrera professional en l'àmbit de la interpretació i la docència, obtenint en tots dos àmbit un reconeixement internacional. D'aquesta manera, és professor de clarinet i de música de cambra de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) des de l'any de la seva creació (2001), i de l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya

³³³ BLOG DE JOSÉ ANTONIO SOLÉ. *Curriculum/Entrevista a Josep Fuster* [en línia]. <<http://jose-antonisole.blogspot.com.es/2014/09/curriculumentrevista-josep-fuster.html>> [Consulta 29.08.2015].

³³⁴ ENRIQUE PÉREZ PIQUER. "Memorias del pasado: José Talens Sebastián". Asociación para el Estudio y Desarrollo del Clarinete, p. 13-16. Article disponible en línia <<http://www.slideshare.net/joansoco/d-jos-talns-sebastienrique-prez-piquer>> [Consulta 29.08.2015].

³³⁵ BLOG DE JOSÉ ANTONIO SOLÉ. *Curriculum/Entrevista a Josep Fuster* [en línia]. <<http://jose-antonisole.blogspot.com.es/2014/09/curriculumentrevista-josep-fuster.html>> [Consulta 29.08.2015].

³³⁶ Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

(OBC) des de 1993. La seva intensa activitat pedagògica l'ha portat a ser professor convidat de diferents orquestres joves, i també a impartir cursos i classes magistrals, de manera ininterrompuda durant més de vint anys per tot l'Estat espanyol i l'estranger³³⁷.

Com a clarinetista, ha estat convidat per diverses orquestres simfòniques: l'Orquesta Nacional de España, New American Chamber Orchestra, l'Orquesta Simfònica del Gran Teatre del Liceu, l'Orquesta de Cambra del Teatre Lliure, l'Orquesta Camerata Mediterrània, l'Orquesta de Cadaqués, l'Orquesta Nacional de Cambra d'Andorra i la Banda Sinfónica de Madrid. Amb aquestes orquestres, el mestre Josep Fuster ha participat en gires de concerts per Alemanya, França, Holanda, Itàlia, Estats Units i Japó.

En l'àmbit de la música de cambra, és cofundador dels grups Harmonia Quintet de Vent, Barcelona 216 i Diabolus in Musica. La seva dilatada trajectòria en aquest camp ha propiciat la col·laboració amb nombroses agrupacions i intèrprets de reconegut prestigi com el Quartet Glinka, Moonwinds, Solistes d'Ibercàmera, i els pianistes Albert Atenelle, Eulàlia Solé, Xavier Dolç, Àngel Puig i Dolors Cano, entre d'altres. Des de 2005 forma duet amb Isabel Hernández, amb qui ha enregistrat el disc *Música Virtuosa*, per a clarinet i piano, i les dues sonates de Brahms, treballs que han tingut molt bona acollida de la crítica. Els tres volums de *Música Virtuosa* han estat ressenyats a la publicació especialitzada *The Clarinet*³³⁸. També ha enregistrat l'obra integral per a clarinet del compositor català Jesús Rodríguez Picó³³⁹. Recentment ha estrenat el Quintet de la sala de llevant per a clarinet i quartet de corda, obra que li ha dedicat el compositor Xavier Benguerel.

Finalment, Josep Fuster ha realitzat diferents enregistraments per a Catalunya Música, Ràdio Nacional d'Espanya, Radio France i la Ràdio Holandesa, així com també per als segells discogràfics Hyades Arts, Stradivarius, Edicions Moraleda, Anacrusi Contemporània, Columna Música, Ars Harmònica i Harmonia Mundi. També han rebut les màximes consideracions de la crítica internacional³⁴⁰ els seus dos enregistraments dels quintets per a clarinet i quartet de corda de Mozart, Weber, Krommer, Bärmann, Spohr i Reicha amb el Quartet Glinka³⁴¹.

³³⁷ JOSEP FUSTER. *Biografia* [en línia]. <<http://jfusterclarinet.com/documentacion/dosier%20josep%20fuster.pdf>> [Consulta 10.04.2010].

³³⁸ JOSEPHANS, Thomas. "Musica Virtuosa (vol. I)". *The Clarinet*, vol. 28, núm. 4, juny 2007, p. 81.
ZELNIK, Stephanie, "Musica Virtuosa (Vol II)". *The Clarinet*, vol. 38, núm. 1, desembre 2010, p. 99.
SHEA, David. "Musica Virtuosa (Vol III)". *The Clarinet*, vol. 41, núm. 1, desembre 2013, p. 96.

³³⁹ LOCKE, Scott. "Jesús Rodríguez Picó – Concerts per a clarinet i Orquestra". *The Clarinet*, vol. 39, núm 3, juny 2012, p. 99-100.

³⁴⁰ FERLAND, Armand. *Grandes Quintetos*. *The Clarinet*, vol. 29, núm. 1, desembre 2001, p. 87.

³⁴¹ JOSEP FUSTER. *Biografia* [en línia]. <<http://jfusterclarinet.com/documentacion/dosier%20josep%20fuster.pdf>> [Consulta 10.04.2010].

11.5.2.- Estada del director a la banda, la junta directiva i els seus acords

El mestre Josep Fuster afirmava que va arribar a la localitat el mes de maig de 1984 i va marxar el mes de maig de l'any 1985³⁴². Tot i que no hi ha disponibles les actes d'aquest període, hi ha un article a la revista *Ràpita* que corrobora la data de la seva arribada³⁴³.

La junta que hi havia quan va arribar era la mateixa que quan va marxar, estant constituïda per:

President:	Josep M ^a Rosa i Gras
Vicepresident:	Carles Cervantes i Estrada
Adjunt-President:	Jordi Sancho i Giménez
Tresorer:	Enrique Carles Tul
Secretari:	Joan Ramon Duch i Castella
Vocals:	Paco Luis Alumbrosos Pantoja, Joan Bte. Carles Estellé, Froilán Gabriel Samper, Francesc Pablo i Vidal, Francesc Rochet i Sancho, Francesc Rosa i Gras ³⁴⁴ .

Es té poca informació sobre l'estat econòmic de l'entitat però l'anterior director afirmava en un escrit que a la junta general de socis celebrada el dia 5 de maig d'aquell any s'havia dit que la Societat tenia un superàvit de 600.000 pessetes³⁴⁵.

Tot i que la banda anava fent les seves actuacions i concerts, la junta de l'entitat va decidir provar de fer canvis en la direcció de la banda perquè aquesta evolucionés. Així van començar a buscar un nou director. Juan José Bordes, músic de la banda que feia anys havia marxat a viure al Prat de Llobregat, ho sabia i coneixia a Josep Fuster, ja que tots dos eren alumnes de clarinet al Conservatori Superior de Música Municipal de Barcelona, i coincidia que quan un acabava la classe de clarinet entrava l'altre a l'aula. Josep Fuster recordava que un dia estava estudiant i Juan José Bordes li va comentar que al seu poble els feia falta un director i que ell havia pensat que potser

³⁴² Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

³⁴³ SUÑER, Vicent. "Contrapunt", dins *Ràpita*, núm. 300, juny 1984, p. 33.

³⁴⁴ ROSA, Josep M^a. "Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 10.

³⁴⁵ SUÑER, Vicent. "Contrapunt", dins *Ràpita*, núm. 300, juny 1984, p. 33.

algú de la banda militar de Tarragona li podia interessar. Així li va demanar si coneixia a algú que pogués estar interessat i Josep Fuster li va dir que ell hi estava. Llavors ell mateix va parlar amb el president Josep Mª Rosa, que va contactar amb el mestre telefònicament, i li va dir si podia anar un dia a veure assajar la banda i li farien una entrevista. Així s'hi va desplaçar i després de sentir la banda la junta li va preguntar que programaria, què pensava ell i si havia dirigit abans altres bandes³⁴⁶.

Josep Fuster tenia vint-i-quatre anys i la seva experiència en banda era fonamentalment com a músic. En aquell moment estava de sergent a la banda militar de Tarragona i vivia a la mateixa ciutat, desplaçant-se a Sant Carles de la Ràpita per a les classes i assajos. Quan la banda militar de Tarragona va ser desmantellada el mestre Josep Fuster va ser destinat a Barcelona i la distància va fer que decidís deixar la banda de l'AMR. Tot i això en l'entrevista que se li va realitzar explicava que si no s'haguessin donat aquestes circumstàncies encara hagués seguit com a director a la banda de l'AMR dos o tres anys més, ja que hi treballava a gust. A més, recorda que va haver músics que van intentar convèncer-lo perquè es quedés, però la distància fins Barcelona era molt gran³⁴⁷.

Respecte l'entitat, l'any 1984 es va efectuar un conveni entre l'Ajuntament, la Diputació Provincial i l'AMR. Aquest conveni s'emmarcava dintre de l'àmbit de les escoles de música de la Federació Catalana de Societats Musicals³⁴⁸, pel qual les tres entitats es feien càrrec de les despeses ocasionades pel manteniment de l'escola de música en una proporció del 33% l'AMR i l'Ajuntament i d'un 34% la Diputació. Tot i que les primeres gestions es van fer al final de l'època del mestre Vicent Sunyer, no va ser fins a l'època del mestre Josep Fuster quan es va materialitzar el conveni.

El mes de febrer de 1985 l'equip de treball de l'AMR escriu un article demanant ajuda seriosament als rapitencs i amants de la música perquè es facin socis de l'entitat per poder mantenir l'escola de música al nivell que estava en aquell moment, així com poder efectuar algunes millores. Entre elles s'esmentaven la compra d'instruments i es parlava de les instal·lacions³⁴⁹. Així, s'explica el gran nombre de concerts que es té programats tant amb la banda gran com amb la banda juvenil i es diu que això no seria possible sense l'escola de música. A més, es demana ajuda i s'ofereix l'escola de música a totes aquelles persones amb inquietuds musicals per una despesa mínima, ja que l'entitat actuava sense ànim de lucre. En aquell moment a l'entitat hi havia tres-cents socis i l'entitat

³⁴⁶ Entrevista a Josep Fuster Martinez, 07.04.2010.

³⁴⁷ *Ibidem*.

³⁴⁸ "Oficials. Pleno 9-3-84. Convenio escuela de música", dins *Ràpita*, núm. 298, abril 1984, p. 44.

³⁴⁹ EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitenca. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

comptava únicament amb les mòdiques quotes dels associats i l'ajuda de la Corporació Municipal. Amb això els era insuficient i aquest era el motiu perquè llençaven un missatge d'auxili. El seu primer objectiu quant a l'increment de socis era arribar a sis-cents³⁵⁰.

Per tant en aquest article de la banda es pot veure no solament els seus projectes sinó la seva situació. Des d'altres seccions de la revista *Ràpita* també es parla de la situació de la banda. Per exemple, al “Retaule Rapitenc” es parla en els següents termes: “Ojalá, me lo imagino, que la banda musical haga un pasacalle especial anunciando, a bombo y platillo, y con música, una solución favorable. Bueno, esto de la banda será si la Agrupación Musical Rapitense resuelve su SOS. Lo resolverá. Es muy veterana nuestra agrupación para que pueda entonar el canto del cisne. No. La banda es fiesta, es alegría, es cultura”³⁵¹.

11.5.3.- Característiques de la banda i l'escola de música de l'AMR en l'època de Josep Fuster

El mestre Josep Fuster recorda que quan va arribar a l'entitat, la banda era petita, amb un màxim de trenta cinc músics. La banda assajava dalt de l'escenari i ell va pensar que l'espai era massa estret i va decidir que la banda assagés a la sala gran i no a l'escenari d'aquesta. Quan va sentir la banda va pensar que s'havia de treballar, però va acceptar el càrrec. Ell considerava que a la banda li feia falta millorar la seva qualitat i el seu número de músics. El mestre Josep Fuster explicava que cada vegada estava més a gust a la banda perquè anava entrant gent jove que, tot i que ja estaven a l'escola quan va arribar, els va entrar ell a la banda. Respecte les noies, Josep Fuster recordava que en la seva època en va entrar alguna a la banda, però n'hi havia molt poques. El mestre explicava que l'any que va estar a l'entitat ho va passar molt bé. Tot i la seva joventut i poca experiència com a director, el mestre Josep Fuster va aconseguir sentir-se proper als músics més grans i al mateix temps mantenir el respecte mutu entre els músics i el director.

Hi ha dos fets interessants respecte el seu pas per l'entitat. Un d'ells és que després de més de vint anys, encara conservava el cartell del primer concert que va oferir amb la banda, cosa que demostra la seva implicació amb l'entitat tot i el poc temps que hi va estar com a director. El concert va tenir lloc el 17 de juny i era l'únic que tenia de Sant Carles de la Ràpita, ja que en aquella època no es

³⁵⁰ EQUIP DE TREBALL. “Agrupació Musical Rapitenc. 4 Febrero 1985” dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

³⁵¹ RAPITENC FORÀ. “Retaule Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 309, març 1985, p. 5.

feien tantes fotografies com ara. Així va emmarcat el cartell i va estar molts anys penjat a la pared de casa amb estima perquè va ser el ser primer concert dirigint una banda.

El segon fet interessant té relació amb els canvis que va començar a fer a la banda. Així el mestre va veure que els primers papers els tocava gent gran que tenia més limitacions tècniques mentre que els joves que estaven estudiant i que començaven a tenir aptituds estaven relegats als papers de segon. Així, el mestre recordava que en un d'aquests casos va decidir parlar amb el músic que feia el paper de primer per proposar-li que fes el paper de segon i que el noi jove fes el paper de primer. Tot i que el músic gran en principi no va dir res, dies després li va explicar al mestre que ell no ho veia molt clar perquè ell sempre havia tocat de primer. El mestre el va escoltar i finalment li va proposar de continuar assegut a la cadira de primer però fer canvi de papers amb el músic jove. El músic gran li va dir que allò ja li agradava més i així ho van fer. Josep Fuster explicava que feia falta prendre aquests tipus de decisions, i ho havia de fer la persona que tenia la responsabilitat. Ell considerava que en el temps que va estar la banda va millorar, però que amb una mica més de temps el progrés hagués estat major³⁵². El mes de febrer de 1985 el nombre de músics a la banda en aquell moment havia augmentat a quaranta-cinc³⁵³.

Quan va deixar la banda de l'AMR, Juan José Bordes li va oferir fer-se càrrec de la banda del Prat de Llobregat, lloc on vivia i on havia decidit juntament amb un altre músic fundar una banda. De nou hi va accedir, tot i que com a director només hi va estar un any, quedant-se després fent classes de clarinet. Al cap d'aproximadament un any d'haver deixat la banda de l'AMR, des de l'entitat se'l va invitar a anar a la localitat a veure'ls i va dirigir un pasdoble o una altra peça curta. En aquell moment ja hi havia el nou director Vicente Jorge Adrià³⁵⁴. A Josep Fuster sempre li ha quedat que el seu pas per la banda de l'AMR va ser important, per a ell i per a la banda, ja que els músics li van manifestar molt afectuosament que era una pena que no es quedés i a més ell sap que va anar molt bé³⁵⁵.

³⁵² Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

³⁵³ EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitena. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

³⁵⁴ Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

³⁵⁵ *Ibidem*.

11.5.4.- L'escola de música i la formació d'una banda juvenil de l'AMR en l'època de Josep Fuster

Josep Fuster baixava dues tardes a la setmana des de Tarragona. Ell no feia classes de clarinet, sinó que feia les classes de solfeig i l'assaig de la banda i va portar un professor de metall de la banda militar que es deia Ramón Olsina i va estar el mateix temps que va estar ell. Les classes de clarinet i instruments de fusta en general les feia Miquel Sorribes³⁵⁶. Els assajos eren dos dies a la setmana. El mestre arribava a Sant Carles a les 18.00 h feia classes fins a les 20.00 h i a les 21.00 h sopava al bar de l'entitat on li preparaven el menjar, i feia l'assaig per la nit³⁵⁷.

Tal i com s'ha avançat dintre de la secció corresponent a la junta de Jose Mª Rosa, l'AMR va signar un conveni conjunt amb l'Ajuntament de la localitat i la Diputació de Tarragona per tal de compartir les despeses que originava l'escola de música. L'AMR, a part de participar en la part de despesa corresponent, havia de planificar i coordinar l'escola de música. La signatura del conveni va tenir lloc el 19 de maig de 1984, a la ciutat de Tarragona. Els presents a la reunió eren d'una part el President de la Diputació de Tarragona, en representació de la Corporació Provincial, l'Alcalde de Sant Carles de la Ràpita i el President de l'AMR. El conveni que van formalitzar tenia una sèrie de punts que es transcriuen³⁵⁸ a continuació:

“1.- La Societat Musical Agrupació Musical Rapitenca de Sant Carles de la Ràpita es farà càrrec de la planificació i coordinació de l'Escola de Música que forma part de la susdita Societat i assenyalarà les línies directius que haurà de regir-la i que seran acceptades per ambdues altres parts.

2.- Correspondrà a la Societat Musical Agrupació Rapitenca³⁵⁹ de Sant Carles de la Ràpita vetllar en tot moment per la potenciació de l'ensenyament musical a la dita escola i procurarà en tot moment que els professors que l'han d'impartir en aquesta escola, tinguin la suficient capacitat tècnica i pedagògica per a fer-ho.

³⁵⁶ En l'article de Sunyer diu que Miquel Sorribes feia el solfeig, i no es parla de les classes dels instruments de vent-fusta. (SUÑER, Vicent. “Contrapunt”, dins *Ràpita*, núm. 300, juny 1984, p. 33).

³⁵⁷ Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

³⁵⁸ A la revista *Ràpita* també apareixia en català. La reproducció és literal exceptuant alguna majúscula o signe de puntuació. “Contrapunt. Diputació Provincial Tarragona”, dins *Ràpita*, núm. 300, juny 1984, p. 33.

³⁵⁹ A la revista posa “Societat Musical Agrupació Rapitenca”.

3.- Els programes d'inversions reals de la Diputació de Tarragona, de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita i de la Societat Musical Agrupació Musical Rapitenca de Sant Carles de la Ràpita en el camp de la potenciació de les escoles de música de la Federació Catalana de Societats Musicals, es faran conjuntament, encara que siguin assumits separatament en els respectius pressupostos.

4.- La Diputació de Tarragona participarà en les despeses de l'ensenyament en un 34% i en tot cas dins a un límit de 408.000 pessetes cap alt sense cap compromís de contractació de personal.

L'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita i la Societat musical d'Agrupació Musical Rapitenca es repartiran de mutu acord, l'altre 66% de les despeses amb un 33% respectivament, i es comprometran a consignar aquestes quantitats als Pressupostos respectius.

5.- La Diputació farà efectiu el seu percentatge per semestres mitjançant la justificació prèvia per part de la Societat musical de les despeses totals realitzades.

6.- El present conveni, tindrà una vigència d'un any a comptar des del primer de gener de l'any que som i podrà ésser prorrogat tàcitament d'any en any, prèvia aprovació de l'aportació corresponent.

En prova de conformitat signen el present conveni en exemplar triplicat i amb els mateixos efectes, en el lloc i la data indicats [...]”³⁶⁰.

En l'entrevista que es va realitzar al mestre Josep Fuster, aquest explicava que durant l'època que ell va estar de director no funcionava la banda de juvenil. Quan ell veia que els alumnes començaven a tenir una mica de nivell els entrava a la banda gran ja que feien falta músics. Els nous membres, a part de col·laborar-hi musicalment, també donaven una mica d'ambient a la banda. Josep Fuster considerava que la banda necessitava un canvi ràpid, ja que li va semblar que tenia una inèrcia que s'havia de trencar per reactivar-la³⁶¹.

³⁶⁰ “Contrapunt. Diputació Provincial Tarragona”, dins *Ràpita*, núm. 300, juny 1984, p. 33.

³⁶¹ Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

Tot i això en l'article de febrer de 1985 l'equip de treball de l'AMR anunciava per a aquell any quatre concerts amb la banda juvenil, dirigits als col·legis per tal de fomentar la sensibilitat musical dels més joves³⁶². Així es possible que la banda juvenil no funcionés com a tal però que es treballés un petit programa amb els joves de la banda per sensibilitzar els alumnes de les escoles.

El mateix article explicava que l'escola de música contava en aquell moment amb quatre professors i que els educands estaven tots matriculats al Conservatori Oficial de Música i eren en planter de la banda³⁶³. Els llibres que feien servir de solfeig eren els que demanaven al conservatori, amb la idea de preparar-los per a que hi anessin a examinar-se³⁶⁴.

Quan el mestre Vicent Sunyer va deixar l'entitat, es va pensar utilitzar com a ampliació de l'escola de música el pis que el mestre havia utilitzat com a habitatge i que havia cedit l'Ajuntament amb aquesta fi. Tot i això, l'escola ocasionava molèsties a altres habitatges i el regidor de cultura, Paco Carles, va realitzar gestions per solucionar-ho. Hi havia una reunió pendent amb l'entitat que aquesta havia anat demorant al·legant diferents circumstàncies³⁶⁵.

11.5.5.- Tipus d'actuacions de la banda: les festes majors i les Jornades de Cultura i Joventut

Els tipus d'actuacions van seguir sent les mateixes que en l'època del mestre anterior. Es realitzaven cercaviles, concerts i algunes processons, coincidint les cercaviles fonamentalment amb les festes majors. Respecte a actuacions fora de la localitat van anar a una trobada amb dues o tres bandes a un poble dels voltants, probablement la Sénia³⁶⁶.

El mes de febrer de 1985 l'equip de treball de l'entitat anunciava que durant aquell any l'AMR tenia programats dintre de la localitat cinc concerts, que qualificava com a grans concerts. Durant l'any també hi havia programades les cercaviles. Per últim dintre de l'apartat d'actuacions, es parlava de l'increment del nombre d'actuacions fora de la localitat, representant així el nom i nivell cultural de Sant Carles de la Ràpita³⁶⁷.

³⁶² EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitenca. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

³⁶³ *Ibidem*.

³⁶⁴ Entrevista a Josep Fuster Martinez, 07.04.2010.

³⁶⁵ "Oficials. Comisión Municipal Permanente 22-2-1985. Ruegos y preguntas", dins *Ràpita*, núm. 309, març 1985, p. 43.

³⁶⁶ Entrevista a Josep Fuster Martinez, 07.04.2010.

³⁶⁷ EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitenca. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

Respecte les festes majors de la localitat, el mestre Josep Fuster només va coincidir amb les de l'any 1984 que van anar del 20 al 29 de juliol. La primera de les actuacions de la banda va tenir lloc el dissabte 21 de juliol, segon dia de festes. La banda de l'AMR va realitzar una cercavila a les 19.00 h, com també ho van fer el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors local i els cap grossos³⁶⁸. El diumenge 22 a les 18.00 h tant la banda de l'AMR com el grup de majorets i la banda de cornetes i tambors local van participar en la desfilada de carrosses i el Coso Iris. A més també es va comptar amb la presència dels grups de majorets i bandes de cornetes i tambors "Els Cantaires" de Tortosa i del Vendrell.

A diferència d'altres anys que es contractaven cobles orquestres que feien audicions i ballades de sardanes a la tarda i ball a la nit, en aquesta ocasió es van contractar grups diferents per a la ballada de la tarda i el ball de nit. Així el dimarts 24 es va contractar la cobla de Reus per a l'audició i ballada de sardanes mentre que a la nit van actuar Pàgina 6 i La salseta del Poble Sec. En canvi sí que es va mantenir la contractació de l'orquestra Maravella, que va realitzar un concert a la plaça del Cóc el dia 28 a les 20.00 h i va participar en la revetlla a les 23.30 h, juntament amb La Trinca a l'Estadi Municipal d'Esports³⁶⁹.

La banda va realitzar una cercavila en solitari el dia 25, a les 10.00 h i en el programa de nou no s'especificava quines entitats i penyes havien de participar en l'ofrena que se celebraria aquell mateix dia 25. Una altra actuació de la banda va tenir lloc durant el partit de futbol realitzat el dia 25 a les 17.30 h a l'Estadi Municipal. Per últim la banda va oferir un concert a la plaça del Cóc el diumenge 29 a les 21.00 h³⁷⁰. La Figura 11.10 mostra un document gràfic d'aquest concert aparegut a la revista *Ràpita* del mes posterior³⁷¹.

³⁶⁸ EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitenca. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

³⁶⁹ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 20 al 29 de Juliol del 1984", dins *Ràpita*, núm. 301, juliol 1984, p. 125-132 pdf.

³⁷⁰ *Ibidem*.

³⁷¹ "Especial festes majors. Sant Carles de la Ràpita en festes majors. Diàriament totes les festes. Diumenge, 29", dins *Ràpita*, núm. 302, agost 1984, p. 27.

Figura 11.10. Concert de la banda de l'AMR a la plaça del Cóc (1984). Font: *Ràpita*, núm. 302, agost 1984, p. 27.

Tal i com s'havia explicat anteriorment, la Taula 11.1 inclou el resum de les actuacions de la banda aparegudes als programes de festes o a cròniques posteriors. Respecte la taula d'èpoques anteriors s'ha eliminat la fila que feia referència a la manera de referir-se a la banda, ja que en aquest període ja està clarament establert el nom d'AMR. En aquesta taula, s'ha abreujat el nom del grup de majorets (M), banda de cornetes i tambors (CT), capgrossos (CG) i dolçaina i tabal (DT), així com l'Homenatge a la Vellesa (HV). També s'ha abreujat la informació obtinguda de les cròniques relatives a festes aparegudes posteriorment a la revista *Ràpita* (RR). Les dates sempre corresponen a juliol excepte quan s'afegeix "ag", que fa referència a agost.

Taula 11.1. Actuacions a festes majors de la banda de l'AMR entre 1976 i 1984.

	Mario	R. Cárcel	V. Sunyer	V. Sunyer	V. Sunyer	V. Sunyer	V. Sunyer	V. Sunyer	J. Fuster
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Inici de festes	24	24	24	21	19	24	24	22	20
Dia de la setmana	6	7	1	6	6	5	6	5	5

Final festes	31	30	30	29	27	2 ag	1 ag	31	29
Nombre de dies en què apareix la banda ³⁷²	8 de 8	7 de 7	7 de 7	4 de 9 (1 dia 2 1 dia 3 act.)	5 de 8 (2 dies 2 act.)	5 de 8 (2 dies 2 act.)	5 de 8 (1 dia 2 act.)	4 de 10 (2 dies 2 i 1 dia 3 act.) ³⁷³	4 de 10 (1 dia 2)
1a Cercavila dia/hora	24 19.00 h	24 19.00 h	24 19.00 h	21 19.00 h + M	19 18.00 h +M +CT	24 19.30 h +M + CT	24 19.30 h +M + CT	23 19.00 h +M+CT+ CG +DT	21 19.00 h +M+CT+ CG
Altres cercaviles dies/hora	25, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 9.00 h	25, 26, 27, 28, 29, 30 9.00 h	25, 26, 27, 28, 29, 30 9.00 h	25, 9.00 h 29, 10.00 h	25 i 27 9.00 h (6 dies CT)	25+CT 10.00 h 26 i 2 ag. + CT 9.00 h	25, 1 ag + CT 10.00h 26+CT 9.00 h.	24 9.30 h, 25 i 31 10.00 h	25 10.00 h
Altres tipus actuació d/h/	RR HV 31 19.30 h	Carros- ses 25 19.30h RR Campio- nat Takata	Cercavila amb 3 altres bandes i desfilada afegint M	Festival bandes amb cercavila prèvia 22 22.00 h. Partit futbol + M ³⁷⁴ 25 i 29 18.00h Sarda-nes 29 20.30 h	Sardanes 20 i 27 19.00 h Concert 23 23.00 h Coso Iris + M + CT 25 18.00 h	Sarda-nes 25 20.00 h Coso Iris + banda Deltebre i M locals i Delte-bre i Arenys + CT 26 18.00h Concert 1 ag 22.00 h	Coso Iris + M + CT 25 18.00 h Concert 27 22.00 h	Coso Iris + M div. + CT 24 18.00 h Partit futbol + M + CT 25 i 31 17.30 h (abans del partit i mitja part) Escacs, 30 19.00 h Concert	Coso Iris + M + CT (M i CT també de fora) 22 18.00 h Partit futbol 25 17.30 h Concert 29 21.00 h

³⁷² Es té en compte el nombre de dies independentment de si es fa més d'una actuació per dia. És per això que s'afegeix el comentari de que hi ha més d'una actuació per dia si és el cas.

Com que l'ofrena no ho especifica, no s'ha comptat com a actuació, seguint el criteri d'èpoques anteriors.

³⁷⁴ El dia 25 les majorets locals i "9stil" de Tortosa i el dia 29 grups de majorets de la localitat i de Vinaròs.

³⁷³ No tingut en compte el dia d'organització d'escacs perquè s'entén que es va organitzar com a entitat i que no hi va participar la banda.

								31	
								21.30 h	

El mes de setembre de 1984 la banda també va participar dintre de les Jornades Populars de Cultura i Joventut que van tenir lloc els caps de setmana d'aquell mes. Així, el dissabte 8 de setembre a les 19.00 h va tenir lloc un festival de bandes, que va comptar amb la participació de La Lira Ampostina i de l'AMR. El festival es va realitzar a la plaça Vella³⁷⁵.

11.5.5.1.- La festa de Santa Cecília

El 24 de novembre de 1984 la banda de l'AMR va celebrar el seu concert de Santa Cecília. Es va celebrar al Cinema Carles III, on segons la crònica gairebé es va omplir l'aforament. Aquesta destacava la rellevància del valor musical de concert i el gran nombre de joves entre els músics. La crònica felicitava a la junta, el director i els músics pel progrés interpretatiu que l'Agrupació ofería i tot i que no especificava les peces que s'hi van interpretar, explicava que se'n van tocar moltes i que aquestes van ser molt aplaudides³⁷⁶. Josep Fuster recordava una anècdota lligada amb aquest concert. Una de les obres que van tocar en aquest concert va ser la Simfonia de la Joguina que va fer amb els nens que van entrar a la banda i mentre estaven tocant se'n va anar la llum. Ho havien assajat tant que els nens van seguir tocant i quan va tornar la llum van continuar com si res³⁷⁷. Tot i no aparèixer a la crònica, el mestre Josep Fuster recordava que també van fer un dinar³⁷⁸.

11.5.5.2.- Altres concerts

Un dels concerts d'aquesta època és el que la banda va oferir el 17 de juny de 1984, al que s'havia fet referència anteriorment. El concert es va celebrar a l'Església de la Santíssima Trinitat a les 12.30 h. Les peces que van interpretar van ser a la primera part el pasdoble *La gracia de Dios* de R. Roig, una selecció de *La canción del olvido* de J. Serrano, i la sardana *La santa espina* d' E. Morera. A la segona part la banda va interpretar *El cant dels ocells* d'A. Arbó, "Canción popular" i "Danza final" de la *Suite en La* de Julio Gómez i el pot-pourri *Nostránima*³⁷⁹.

³⁷⁵ "Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita. Setembre 84. Jornades Populars de Cultura i Joventut", dins *Ràpita*, núm. 303, setembre 1984, p. 4.

³⁷⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes. Sta. Cecília. Patrona de los Músicos", dins *Ràpita*, núm. 306, desembre 1984, p. 8.

³⁷⁷ Entrevista a Josep Fuster Martínez, 07.04.2010.

³⁷⁸ *Ibidem*.

³⁷⁹ Cartell del concert. Gentilesa de Josep Fuster Martínez.

En l'article de l'equip de treball del dia 4 de febrer de 1985 que s'esmentava anteriorment, es parlava del concert d'hivern que la banda havia ofert. Es deia que havia estat recent però no s'especificava en quina data es va realitzar. Es destacava el nivell musical de l'AMR i l'assistència de públic. Un fet a remarcar és que el concert va ser retransmès en directe per la ràdio local. Apareix una fotografia de la banda en concert que probablement fos del concert a què es feia referència en l'article³⁸⁰. La Figura 11.11 mostra aquesta fotografia i, tal i com es pot observar, la sala on es va fer el concert sembla ser un cinema.

Figura 11.11. Concert d'hivern de la banda de l'AMR: Font: *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

L'AMR va oferir el seu concert de primavera el diumenge 31 de març de 1985 cap al migdia. Segons la crònica, aquest concert tenia lloc anualment a la plaça Vella. L'autor d'aquesta explicava que li va agradar el programa per diferents raons: l'encert en les peces interpretades, la qualitat en la direcció del mestre Fuster, que va qualificar de magna i, per damunt de tot, per la joventut que imperava a la banda, prova del bon treball dut a terme per la directiva i el director. Va haver una gran quantitat de públic i totes les peces van ser llargament aplaudides³⁸¹. La crònica el considera un dels millors concerts escoltats per ells³⁸².

³⁸⁰ EQUIP DE TREBALL. "Agrupació Musical Rapitenca. 4 Febrero 1985" dins *Ràpita*, núm. 308, febrer 1985, p. 19.

³⁸¹ CIVITATES. "Perfiles del mes. Concert de primavera", dins *Ràpita*, núm. 310, abril 1985, p. 9.

³⁸² Tot i que en principi només hi ha un autor, Civitates, l'autor parla en plural en aquesta ocasió. (CIVITATES. "Perfiles del mes. Concert de primavera", dins *Ràpita*, núm. 310, abril 1985, p. 9).

11.5.6.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat: la cobla

Un dels grups que va sorgir aquella època va ser la cobla La Principal Rapitenca. Tot i que en els seus inicis la totalitat dels seus músics pertanyien a l'AMR, sempre va ser una entitat independent. La fundació del grup va crear reticències entre algunes persones, però la cobla va decidir establir com a norma interna que no agafarien actuacions de la cobla si els músics tenien actuació amb la banda. Aquesta norma es va mantenir durant molts anys fins que ja dintre de l'època del mestre Antoni J. Albuquerque, en què la banda comptava amb membres suficients, ja ha deixat de ser així. Cal dir que tot i que hi ha membres fundadors de la cobla que encara continuen, altres s'han anat renovant i en l'actualitat n'hi ha alguns que no pertanyen a la banda o que són d'altres poblacions.

La primera actuació de la cobla de la que es té constància és dintre de les jornades culturals de setembre de 1985³⁸³. Juan Miguel Ramon explicava com ell mateix havia tingut la idea de formar una cobla a la localitat. En companyia de Joan Baptista Carles i Miquel Sorribes van informar-se de les característiques del grup i de la seva casuística. Era un tipus d'agrupació desconeguda per a ells ja que ni a la localitat ni a les rodalies hi havia hagut mai aquest tipus d'agrupació. En aquell moment ja feia dos o tres anys que existia l'agrupació sardanista, però no tenien res a veure amb ells. El primer que van fer va ser demanar-li informació a Lluís Sansa Torné, germà per part de mare de Ramón Inгла Torné, que era de la Seu d'Urgell, ciutat on hi havia gran tradició sardanista³⁸⁴.

Joan Baptista Carles explicava que per tal de comprar els instruments, a més de posar una quantitat cadascú van haver de demanar un préstec que van anar pagant amb les primeres actuacions. Per orientar-los van venir a la localitat companys d'una altra cobla i fins i tot potser també els van fer arribar algun tipus de mètode o alguna partitura fàcil³⁸⁵. Agustí Ferré recordava que Beumala, compositor de sardanes i intèrpret que anys després va tocar a la cobla Sant Jordi, els havia ajudat a aprendre a tocar la tenora i el tible i ell mateix va enviar un músic que tocava el flabiol per a ajudar-los amb aquest instrument³⁸⁶.

Inicialment Antonio Sánchez tocava el flabiol i el tamborí, Domingo Balagué i Joan Baptista Carles el tible, i Juan Miguel Ramon i Miquel Sorribes, la tenora. La secció de vent metall va passar un temps abans de quedar establerta. Una de les distribucions d'aquesta secció va ser amb Àngel

³⁸³ "Tema del mes", dins *Ràpita*, núm. 315, setembre 1985, p. 6.

³⁸⁴ Entrevista a Juan Miguel Ramon, 05.08.2008.

³⁸⁵ Entrevista a la família Carles-Estellé i Francisco Sánchez Gasparin, 06.08.2008.

³⁸⁶ Entrevista a Agustí Ferré Cruelles, 31.07.2008.

Anguera i Joaquim Rochet a les trompetes, Miguel i Enric Rovira Reverté als fiscorns i Manel Baila al trombó. Per últim Agustí Ferré tocava el contrabaix³⁸⁷.

³⁸⁷ Entrevista a Juan Miguel Ramon, 05.08.2008, i a Agustí Ferré Cruelles, 31.07.2008.

12.- Època de Vicente Jorge Adriá i Enric Naval Llorca (1985-1996)

12.1.- Introducció

Aquest capítol actual ja pertany a la història contemporània de l'entitat. Mentre que el capítol anterior (1976-1985) començava gairebé amb la Transició espanyola, aquest s'emmarca totalment dintre el període democràtic. Els canvis que va haver en l'època del mestre Vicente Jorge respecte al període posterior són inferiors, per bé que sovint dignes d'esmentar. És per això que aquest capítol es considera necessari per entendre la situació actual de l'entitat però de la mateixa manera, es tractarà en menys profunditat que èpoques anteriors, entenent que futures investigacions es centraran més en aspectes concrets d'aquesta època i les que vindran.

Vicente Jorge era de nou un director valencià, de Lliria i va arribar a la localitat amb disset anys. Es va posar al front d'una banda amb molta gent gran, la qual havia de posar-se en mans d'un noi que havia de fer valer el seu criteri. La banda tenia entre trenta i quaranta músics. Els músics recorden que al mestre li agradava molt el repertori clàssic i consideraven un canvi positiu respecte èpoques anteriors poder tocar obres de la dificultat tècnica que el mestre plantejava. El fet d'anar-se a examinar al Conservatori era indiscutible. Tot i que molts dels alumnes que van passar per les seves mans ja havien començat en l'època de Vicent Sunyer, ell els va donar la possibilitat de continuar amb aquest camí.

En la seva època es va inaugurar a la seu social de l'entitat l'escola de música i la banda va esdevenir la banda oficial del II Congrés de Català de Cuina, fent que aquesta es desplaçés arreu de Catalunya per complir amb les seves obligacions. Arran del congrés també es va enregistrar un disc compacte, el primer en la història de la banda. Amb la marxa del mestre va arribar Enric Naval Llorca. Era professor de l'institut Els Alfacs de la localitat i va dirigir transitòriament fins el retorn del mestre Joaquín Amela per preparar al director actual, Antoni J. Alburquerque Subirats.

12.2.- Època de Vicente Jorge Adriá (1985-1996)

12.2.1.- Apunts biogràfics de Vicente Jorge Adriá

Vicente Jorge Adriá va nèixer a Lliria (València) l'any 1967. Va ser fill del matrimoni format per Vicente Jorge Andres i Dolores Adriá Peiró. El seu pare era músic, tocant la flauta a la Banda Municipal de Castelló durant aproximadament cinc anys a la dècada dels setanta i a la Unió Musical de Lliria durant cinquanta-quatre anys (fins que es va jubilar). La seva mare va aprendre a tocar el clarinet de gran i va tocar com aficionada¹. El matrimoni va tenir una altra filla, Loli, que és professora d'oboè i corn anglès al Conservatori Professional de Música de Tarragona². L'any 2002, el mestre Vicente Jorge es va casar amb Amparo Marqués Sorni, amb qui va tenir un fill, Angel Jorge Marqués. Cap dels dos, però, tenen fins al moment relació amb el món de la música³.

El mestre Vicente Jorge va començar els seus estudis musicals de la mà del seu pare, ingressant als set anys, al Conservatori Superior de Música “Joaquín Rodrigo” de València, on va obtenir posteriorment el Títol de Professor Superior en l'especialitat de Flauta. També posseeix el Certificat d'Aptitud Pedagògica (CAP) impartit a la Universitat de València. En el conservatori esmentat també es va posar a estudiar classes de direcció d'orquestra com a oïdor de la mà de Manuel Galduf, que era en aquell moment el director de l'Orquestra de València. Gràcies a una companya de les classes de direcció d'orquestra va saber que a Sant Carles de la Ràpita buscaven director. La companya era de Benicarló (ciutat propera a la Ràpita) i es deia Isabel, i ella mateix el va posar en contacte amb el president de la Federació Catalana de Bandes, qui li va presentar al president de l'AMR, José Rosa⁴.

El mestre Vicente Jorge va anar a l'entrevista acompanyat pel seu pare, atès que només tenia 17 anys. En un primer moment, la curta edat del mestre va fer pensar al president de l'AMR que qui estava interessat en dirigir la banda era el pare de Vicente Jorge i no el seu fill. Un cop resolt el malentès, el mestre va dirigir un assaig de la banda i tot i ser molt jove, els músics el van acceptar i va decidir quedar-s'hi. La impressió que va tenir de la localitat va ser positiva. El poble li va

¹ Informació facilitada per Vicente Jorge Adriá, 26.08.2015.

² CONSERVATORI TARAGONA. *Estructura. Professorat* [en línia]. <<http://sae.altanet.org/houmuni/web/cmtgna//2-estructura/professorat.php>> [consulta: 27.08.2015]-

³ Informació facilitada per Vicente Jorge Adriá, 26.08.2015.

⁴ TOMÀS, Helena. “Entrevista a Vicent Jorge i Adriá, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35

semblar bonic i la gent molt oberta. Quant a l'aspecte musical el mestre recordava que hi havia molta feina a fer. Tant era així que el seu pare no era partidari que agafés la banda⁵. Un antic músic, Agustín Forné, recordava gairebé deu anys més tard de l'arribada del mestre, les paraules que aquest li havia dit quan havia arribat a la localitat: “Sr. Forné, aquí hi ha bon material. Vaig a treballar -com és la meva obligació- i a fer que aquesta banda sigui l'orgull de Sant Carles de la Ràpita”⁶.

Des de l'any 1985 fins al 1996, el mestre Vicente Jorge va ser director de l'escola de música i la banda de l'AMR, agrupació amb la que va dirigir més de vuitanta concerts per tota la geografia catalana. En l'època que va estar a la localitat també va fer classes al CEIP Carles III i Horta Vella durant uns anys, mitjançant un conveni entre l'AMR, l'Ajuntament i el Consell Comarcal del Montsià, destinat a suplir la manca d'especialista en la matèria a les escoles. També en aquest període va compaginar durant un temps la seva tasca a l'entitat amb la de professor de flauta a les acadèmies d'altres agrupacions com La Lira Ampostina i La Unió Filharmònica d'Amposta. Un cop va deixar l'entitat va ser professor a l'IES Sabino Berthelot del Ravelo, El Sauzal (Tenerife), l'escola Hermandad de Labradores de Lliria (València), i l'IES de Constantí (Tarragona).

Quant a les aportacions a la banda, el mestre considerava que la seva aportació va ser doble. Per un costat va aconseguir que els estudis musicals es prenguessin com una cosa natural a la Ràpita i que després del seu pas per la banda haguessin músics professionals rapitencs. Per l'altre costat, alguns dels músics no professionals que hi havia a la seva època encara continuen exercint la seva professió i acudint a l'Agrupació, molts d'ells durant més de vint-i-cinc anys. Possiblement la fita més important de la seva època a l'AMR va ser la gravació de l'Himne del Segon Congrés Català de Cuina, de Carles Santos. Aquell CD es va treballar molt i de fet, el mestre Vicente Jorge explicava que era l'única gravació de música de Carles Santos que el compositor ha permès dirigir a algun altre professional⁷.

Des del curs 1997-98 i fins febrer de 2011 va ser professor titular de flauta, coordinador del Departament de Música i director de l'orquestra del Centre d'Ensenyaments de Música de Grau Elemental de la Unió Musical de Lliria. A més el darrer trimestre del curs 2000-01 va ser professor del Conservatori Municipal de Lliria i també ha estat el sub-director de la Banda Juvenil de la Unió Musical de Lliria entre els anys 2003 i 2009. El mestre Vicente Jorge ha participat en diferents

⁵ TOMÀS, Helena. “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35

⁶ FORNÉ, Agustín. “La Banda (II)”, dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 56.

⁷ Informació facilitada per Vicente Jorge Adrià, 26.08.2015.

cursos de direcció d'orquestra, banda i cor, destacant la seva participació al setè i novè Curs Internacional de Direcció Ciutat d'Utiel, sota la direcció de Francisco Grau, i en el que va dirigir la banda d'aquesta població en el concert de clausura del curs.

Com a intèrpret ha actuat en diferents bandes del País Valencià (Tabernes Blanques, Bétera, Albuixec), i ha estat membre de plantilla de la Banda Simfònica Unió Musical de Lliria des de 1980 fins a 2010. L'any 1991 va ser contractat per l'Orquesta del Principado de Asturias per a la celebració dels tres concerts de presentació a Oviedo, Avilés i Gijón. També és membre de la Banda Simfònica “Músicos Solidarios Sin Fronteras” amb la que ha col·laborat en múltiples concerts des de la seva fundació a l'abril de 2011. La música de cambra és una de les seves passions, actuant en diversos grups camerístics. Entre ells, destaquen els quintets de vent “Ràpita” i “Cinc d'Edeta”, amb diferents concerts i audicions a la Comunitat Valenciana i Catalunya.

També és autor de variades composicions musicals, tant per a banda, orquestra o grups camerístics i corals. Entre elles, destaquen *Die anea legado 11964* per a banda, *Micropieza para instrumentos de viento* i *Concertino de cámara para banda*, obres estrenades a Sant Carles de la Ràpita, i *Nit de Parany*, estrenada a Lliria, entre altres. També ha compost música per a videojocs i per a diferents llocs web. Actualment, està involucrat en la pedagogia musical online.

12.2.2.- Les juntes directives

Quan el mestre va entrar de director de la banda de música de l'entitat estava de president Josep Mª Rosa, que era president des de novembre de l'any 1982. Aquesta junta estava constituïda per:

President:	Josep M ^a Rosa Gras
Vicepresident:	Carlos Cervantes Estrada
Adjunt-President:	Jordi Sancho Giménez
Tresorer:	Enrique Carles Tul
Secretari:	Joan Ramon Duch Castella
Vocals:	Paco Luis Alumbroeros Pantoja, Joan Baptiste Carles Estellé, Froilán Gabriel Samper, Francesc Pablo Vidal, Francesc Rochet Sancho, Francesc Rosa Gras ⁸ .

⁸ ROSA, Josep M^a. “Agrupació Musical Rapitencia”, dins *Ràpita*, núm. 283, gener 1983, p. 10.

Després dels quatre anys estipulats perquè es produís renovació de junta, en l'Assemblea Ordinària de Socis del 11 de maig de 1985, el president va passar a ser vocal i el va rellevar en el càrrec el seu vicepresident de l'anterior junta:

President:	Carlos Cervantes Estrada
Sotspresident:	Francisco Pablo Vidal
Secretari:	José Manuel Solsona Gómez
Vocals:	Froilan Gabriel, Francisco Rochet, José Rosa Gras ⁹ .

Aquesta nova junta va tenir curta durada i va ser rellevada el 24 d'octubre de 1986 en l'Assemblea General de Socis de l'entitat¹⁰:

President:	Ramon Folch Sabaté
Tresorer:	Manel Castellà Menero
Secretari:	José Manuel Ferré Navarro
Vocals:	Miquel Sorribes Miralles, Agustí Ferré Cruelles, Xavier Cervera Cuartiella, Josep Sardo Cervera.
Mestre/Director:	Vicente Jorge Adriá ¹¹ .

Alguns dels fets que es poden atribuir a aquesta junta és la compra d'instruments necessaris per a l'entitat, així com haver fet múltiples gestions per aconseguir realitzar les obres de l'escola de música de l'entitat, fet que culminaria amb la següent junta¹².

És l'any 1990 quan es produeix un nou canvi de junta. La junta anterior havia acabat el seu mandat i en l'assemblea general de socis del dia 23 de febrer de 1990 el president va manifestar la seva voluntat de deixar el càrrec. Es va crear una junta gestora per buscar una persona que es fes càrrec de la presidència¹³. Finalment es va trobar a Neus Ibáñez, que en els primers anys del mestre Vicente Jorge, a l'entitat havia col·laborat amb ell com a professora de solfeig, ja que tenia estudis de piano. La junta que es va constituir l'abril de 1990 sota la seva presidència va estar constituïda de la següent manera:

⁹ CERVANTES, Carlos. "Agrupació Musical Rapitencà", dins *Ràpita*, núm. 312, juny 1985, p. 38.

¹⁰ FOLCH, Ramon. "Agrupació Musical Rapitencà", dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 42.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Llibre d'actes de l'AMR* entre 24.10.1986 i 23.02.1990.

¹³ *Llibre d'actes de l'AMR. Acta de la junta gestora*, 23.02.1990.

Presidenta:	Neus Ibáñez López
Secretari:	Agustín Asensi Artiga
Tresorera:	Pilar Carles Estellé,
Vocal d'escola de música:	Miquel Sorribes Miralles
Vocal delegat de banda:	Agustí Ferré Cruelles ¹⁴ .

Com en juntes anteriors un cop constituïda la junta van haver canvis, entre ells la incorporació de Mª Cinta Cruelles i posteriorment de Josep Carceller Pla. Destacar que aquesta va ser la primera junta no només que tenia dones com a membres, sinó que aquesta, a més passava a hi haver una dona com a presidenta. A més Neus Ibáñez va repetir anys més tard en el càrrec, convertint-se en la persona que ha ocupat més anys el càrrec. En el temps d'aquesta junta que es van realitzar les obres de l'escola de música de l'entitat. Un cop finalitzades les obres, es va inaugurar el nou emplaçament de l'escola a l'espai que antigament ocupava el bar de l'entitat.

Més endavant també es va renovar l'uniforme de la banda, que es va estrenar en el concert de Santa Cecília de 1993. També es van comprar nous instruments: un bombo de concert, uns plats, dues trompes i un bombardí i es va pintar la façana del local social i a l'acadèmia de música feia uns mesos que s'havia instal·lat la calefacció¹⁵. Els músics de l'entitat no cobraven directament per les seves actuacions fetes per a l'Ajuntament -i algunes altres- i aquells diners es quedaven a l'entitat per invertir-se en les despeses que la junta considerés més necessàries. Només es cobrava l'actuació que es feia per al Carme i alguna vegada, depenent del cas, quan havien estat contractats fora del poble.

Neus Ibáñez es va presentar a una segona legislatura, tot i que es va renovar parcialment la resta de membres:

Presidenta:	Neus Ibáñez López
Vice-president:	Joan Martí Millan
Tresorera:	M ^a Cinta Cruelles Lopez
Secretaria:	Roser Reverté Papió
Delegat escola de música:	Josep Carceller Pla

¹⁴ *Llibre d'actes de l'AMR*, 09.04.1990.

¹⁵ NÚRIA I PAU. "Pentagrama rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 38.

Delegat de banda:	Agustí Ferré Cruelles
Delegat de joventut:	Joan Martí Frasier
Vocals:	Angel Labordeta Ariandel i Gudelia Pablo Rallo ¹⁶ .

Després de molts anys com a director de la banda, el mestre Vicente Jorge podia optar a estabilitzar la seva plaça mitjançant un contracte indefinit. La junta va proposar diverses fórmules alternatives al mestre per no haver de recórrer a aquest tipus de contracte, ja que temia les càrregues econòmiques que podia suposar aquest tipus de contracte per a l'entitat. Tot i aquest esforç, el mestre no va accedir i arribat el moment la presidenta va decidir deixar el càrrec per deixar pas a qui volgués agafar aquesta responsabilitat¹⁷. El dia 20 de juliol de 1995 es va constituir una junta gestora per dimissió de la presidenta. Aquesta junta es va ampliar amb nous membres, tal i com està reflectit en l'acta de la reunió de junta del 6 de novembre de 1995. El nous membres van ser: Joan Prades, Xavi Castellà, Teresa Planelles i Vicente Beltran¹⁸.

Les desavinences entre el mestre Vicente Jorge i la nova junta gestora es van mantenir i mesos després, el mestre decidia deixar l'entitat. Just després d'aquesta marxa a principis de 1996, es va constituir una nova junta gestora, que es manté durant tot el temps que va estar el mestre Enric Naval i que estava constituïda de la següent manera:

President:	J. Carceller
Vice-President:	J. Prades
Secretària:	R. Reverté
Tresorera:	M. C. Cruelles
Vocals:	X. Castellà (delegat escola de música), A. Ferré (delegat de la banda de música), J. Martí (professors de l'escola de música), G. Casajust i M. T. Planelles ¹⁹ .

¹⁶ *Llibre d'actes de l'AMR*, 30.08.1994.

¹⁷ *Llibre d'actes de l'AMR*, del 12.06.1995 fins 17.07.1995.

¹⁸ *Llibre d'actes de l'AMR*, 06.11.1995.

¹⁹ *AMR, Assemblée general de socis*, 02.02.1996.

12.2.3.- Característiques de la banda en l'època de Vicente Jorge

Quan el mestre va arribar a la localitat la banda estava formada fonamentalment per gent gran i hi havia molt pocs joves amb molt poca formació. En paraules del mestre, la banda “tenia una gran plantilla de gent adulta que musicalment parlant, malgrat tenir un soleix²⁰ [sic] indiscutible, estaven embotats i viciats en alguns aspectes tècnics [...] D'altra banda hi havia una minoria jove, si bé l'acadèmia estava nodrida per 25 joves, molt poc iniciada”²¹. El mestre considerava que després d'arribar ell “la banda va passar pel típic moment dolç que segueix a la vinguda d'un nou director”. Ho justificava dient que “El canvi de sistema i la nova forma de treballar sempre ompli al músic”²². Tot i la bona acollida inicial, el mestre aviat va tenir desavinences amb els músics més grans, ja que, amb la intenció de motivar els alumnes més joves, el mestre els assignava papers de solistes i canviava els solistes entre un concert i el següent, i fins i tot dintre del mateix concert podien tocar papers de solistes uns músics o uns altres depenent de l'obra. Alguns músics van deixar la banda i el mestre va haver d'incorporar a la banda els músics que va veure preparats de la banda juvenil²³, així com fer que entressin alumnes a la banda al poc temps que tocaven l'instrument²⁴. Malgrat l'entrebanc el mestre va aconseguir fer remuntar la banda i aconseguir mantenir un bon nivell²⁵.

Un altre exemple de desacords va tenir lloc quan la diversitat d'opinions entre l'abanderat i la junta arran de la participació en una actuació va provocar la sortida de l'abanderat de la banda de l'entitat. El músic va fer un escrit a la revista *Ràpita* del mes de novembre de 1991 explicant els fets²⁶, tot i que aquests no corresponien totalment al que segons la junta de l'entitat havia passat²⁷.

Els assajos de la banda eren quatre hores a la setmana, dues en dimarts i dues en divendres. Les obligacions dels músics grans i els petits feien que a l'hivern l'assaig del dimarts fos poc nombrós. Als estius sovint l'assaig del divendres es passava al dijous²⁸. Finalment la junta va decidir no tornar a fer assaig en dimarts²⁹.

²⁰ Tot i ser una paraula que no apareix al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans ni a l'Alcover-Moll, fa referència al bagatge, experiència o desimboltura dels músics a l'hora de tocar.

²¹ CARBÓ, Carme. “Entreviu-Cultura”, dins *Ràpita*, núm. 353, novembre 1988, p. 30-32.

²² *Ibidem*.

²³ Informació facilitada per Vicente Jorge Adrià, 26.08.2015.

²⁴ Entrevista a Maite Curto Folguerola, 22.09.2013.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ CERVERA, Javier. “Adéu a la bandera de la Banda de Música”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 40.

²⁷ “Aclariment als socis i simpatitzants de l'Agrupació Musical Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 40.

²⁸ Entrevista a Lorena Moya Talam, 25.05.2013.

²⁹ *Llibre d'actes de l'AMR*, 18.03.1994.

12.2.4.- L'escola de música de l'AMR en l'època de Vicente Jorge

Les persones interessades en accedir a la banda havien de tenir coneixements musicals previs i per tant, l'AMR ofería aquesta formació a tots els interessats. Els requisits per a ingressar com alumne eren ser soci de l'AMR i pagar la quota de l'acadèmia³⁰. A finals de la dècada dels 1980, el primer nivell de l'escola de música era el preliminar de solfeig. El llibre que es feia servir era el mètode LAZ, que era un mètode progressiu de solfeig amb diversos llibres, tot i que l'acadèmia es feia servir només el primer llibre a preliminar. Al mateix temps els alumnes compraven ell llibre de teoria de la música de Zamacois, el qual es treballava poc a poc a mesura que s'anaven necessitant els conceptes que apareixien. Els alumnes cantaven individualment la lliçó rítmicament portant el compàs mentre que el mestre marcava amb una clau la pulsació damunt la taula. Tot i que els alumnes cantaven individualment, a la sala hi havia els altres alumnes del mateix nivell esperant torn. Després el mestre corregia les errades que s'havien fet. Si la lliçó era correcta es passava a la propera lliçó i si no, es repetia. Si hi havia nova dificultat en la següent lliçó, el mestre l'explicava abans d'acabar la classe³¹.

Quan ja s'anava per les lliçons de corxeres es solia agafar l'instrument. El següent curs ja es començava primer de solfeig, on també es feien les assignatures de teoria i dictat, i preliminar d'instrument. A partir de primer curs de solfeig ja es cantava acompanyat de piano. Les lliçons s'estudiaven a casa i es practicaven en grup a classe abans de la interpretació individual³². Tot i que en un principi una de les professores va ser Neus Ibáñez, que després seria presidenta de l'entitat, de seguida va arribar la germana del mestre, Loli Jorge³³, que es va fer càrrec d'algunes assignatures. Per tal de formar els alumnes per al seu ingrés a la banda de l'entitat, el mestre va posar en marxa de nou la banda juvenil³⁴. Un exemple de la seva activitat és el concert el diumenge 25 d'agost de 1985 a les 19.30 h a la plaça Vella, dintre de les Jornades Populars d'aquell any³⁵.

L'any 1988 hi havia quaranta-cinc alumnes a l'escola de música. Entre quinze i vint alumnes estudiaven preliminar, vuit feien primer de solfeig, quatre feien segon i sis feien tercer. Per últim hi

³⁰ “La música a la Ràpita. Escola de música de l'Agrupació Musical Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 15.

³¹ Entrevista a Lorena Moya Talam, 25.05.2013.

³² *Ibidem*.

³³ De vegades apareix com a M^aDolors Jorge o Dolors Jorge, tot i que en documentació actual sol aparèixer com a Loli Jorge.

³⁴ En els escrits d'aquella època sovint es feia referència a la “banda jovenívola”.

³⁵ “Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita. Jornades Populars. Setembre 1985”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 4-5.

havia deu alumnes que estudiaven instrument. El curs 1988-89 per primera vegada havien ingressat alumnes al conservatori després d'acabar el tercer de solfeig a l'entitat. Havien accedit cinc alumnes al Conservatori de Tortosa i dos al de Tarragona³⁶.

Els estudis necessaris per poder quedar-se a la banda, eren el tercer de solfeig i el tercer d'instrument. Si quan arribaven a aquest nivell no volien professionalitzar-se a conservatori es podien quedar i no continuar els seus estudis musicals. Les classes a l'escola de música es donaven de dilluns a divendres de 17.00 h a 21.00 h. Hi havia cinc professors. Vicente Jorge era el director i donava solfeig i teoria³⁷, la seva germana Dolors Jorge Adriá donava solfeig, teoria i oboè; Lluís Bages, que era d'Amposta, era el professor de vent metall, Miquel Sorribes era el professor de vent fusta i feia un mes que s'havia contractat un professor de percussió³⁸. El curs 1989-90 el mestre va haver de fer el servei militar i durant aquell temps va ser substituït en les classes de solfeig i teoria que realitzava per Antoni J. Albuquerque i Dolors Jorge. Va ser ella mateixa qui va substituir el mestre en la direcció de la banda en els assaigs que la banda feia entre setmana³⁹.

Les classes de solfeig es feien en un principi al pis on el mestre es va establir, que era el mateix en què havia viscut el mestre Vicent Sunyer. De fet eren dos pisos comunicats, ja que no eren molt grans. Un servia més d'habitatge i l'altre d'escola. El fet que hi hagués tant de tràfec d'alumnes, que s'estigués tantes hores tocant i que els nens sovint juguessin a baix de l'edifici molestava als veïns. Aquest fet, unit a les condicions de l'habitatge, on en més d'una vegada no es va fer classe perquè hi havia goteres, va fer que finalment es possessin en marxa les obres de l'escola de música, gràcies a la subvenció de l'Ajuntament. L'espai que es va utilitzar va ser el que havia ocupat el bar de l'entitat en èpoques anteriors, que va tancar poc després de l'arribada del mestre⁴⁰.

La inauguració de l'escola de música de l'AMR va tenir lloc el 5 d'octubre de 1990 a les 22.00 h al local de l'AMR. A l'acte hi van ser presents entre d'altres la presidenta de l'entitat Neus Ibáñez amb la resta dels membres de junta de l'AMR, l'alcalde, Josep Pere Geira i el regidor de Joventut, Manel Climent. Un cop acabats els parlaments el quintet de vent de l'AMR va oferir un concert. Després es va tallar la cinta, amb la qual cosa va quedar oberta al públic l'escola de música, que es va poder visitar. Per últim es va oferir un pisolabis per als assistents⁴¹.

³⁶ CARBÓ, Carme. "Entreviu-Cultura", dins *Ràpita*, núm. 353, novembre 1988, p. 30-32.

³⁷ Encara que no ho diu a l'entrevista també donava classes de flauta (Entrevista a Lorena Moya Talam, 25.05.2013).

³⁸ CARBÓ, Carme. "Entreviu-Cultura", dins *Ràpita*, núm. 353, novembre 1988, p. 30-32.

³⁹ Entrevista al secretari de l'AMR de l'època, Agustín Asensi Artiga, 01.08.2008.

⁴⁰ Informació facilitada per Vicente Jorge Adriá, 26.08.2015.

⁴¹ AMR. "Inauguració de l'Escola de Música", dins *Ràpita*, núm. 377, novembre 1990, p. 37.

A la fotografia apareguda amb la crònica de l'acte es veuen al fons unes finestres que donaven a la sala d'assaig, que poc temps després de la construcció del local havia servit per fer ball, i eixugar el deute contret per a la construcció de l'edifici. La Figura 12.1 mostra aquesta fotografia, on es pot veure a la presidenta de l'entitat juntament amb l'alcalde de la població.

Figura 12.1. Inauguració de l'escola de música de l'AMR (1990). Font: *Ràpita*, núm. 377, novembre 1990, p. 37.

El curs 1990-91 va haver un total de disset alumnes de l'escola que es van presentar a exàmens al Conservatori de Música com a alumnes lliures. La major part d'ells es van examinar a Tortosa, però també en van haver que es van examinar a Tarragona i Barcelona⁴². El fet d'examinar-se a un lloc o un altre depenia de les especialitats instrumentals que cursessin els alumnes. Així els alumnes d'oboè, percussió i tuba s'examinaven a Barcelona mentre que la resta ho feien a Tortosa o Tarragona.

En l'article s'informava dels resultats aconseguits⁴³. Un total de dotze alumnes es van examinar de solfeig i deu alumnes d'instrument, aprovant tots ells l'examen. Dels alumnes de solfeig, tres van examinar-se de primer, cinc de segon, tres de tercer i un de quart. Referent a l'instrument, un alumne es va examinar de primer de flauta, tres de clarinet (preliminar, primer i tercer), quatre de saxofon (un a primer i tres a segon), i dos de primer de trompeta⁴⁴.

⁴² LA JUNTA. "Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical", dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibid*.

L'escola va anar augmentant el nombre de cursos, d'instruments i professors i el curs 1991-92 preparava fins a quart de solfeig i d'instruments de vent fusta o vent metall. Aquell mateix curs es va incloure l'especialitat de piano amb una nova professora. Amb aquest nou membre, eren un total de cinc els professors amb què contava l'acadèmia⁴⁵.

A mesura que el nombre d'alumnes s'ampliava també va augmentar el nombre de professors. El primer grup en desdoblar-se va ser el de clarinets i saxofons. Així, el professor que hi havia, Miquel Sorribes, va seguir fent classes de clarinet i els alumnes de saxofon van passar a un nou professor, Joan Martí Frasier, que havia estat alumne de l'escola de l'AMR i que en aquell moment⁴⁶ continuava els seus estudis musicals al Conservatori Professional de Música de Tarragona⁴⁷. Una de les iniciatives que va tenir aquest professor va ser fer un concert al local social únicament de saxofons. Aquest va tenir lloc el dia 4 de desembre de 1993 i hi van actuar un total de deu alumnes que van formar duos, trios i un quintet⁴⁸. El grup de saxofons tenia previst realitzar concerts a les dues escoles públiques de primària de la població -Horta Vella i Carles III- i a l'institut Els Alfacs de la localitat⁴⁹. L'any 1993 hi havia sis professors i es feien classes de solfeig de tots els cursos així com fins a sisè curs d'instruments de vent i classes de piano⁵⁰.

Al final de l'època del mestre va començar a instaurar-se el nou sistema educatiu conegut com LOGSE. Tal i com expliquen alguns dels alumnes de l'època, aquest canvi fa fer que hi hagués un temps que es deixés d'anar a examinar-se al conservatori⁵¹. Així a diferència del Pla 66⁵², en acabar el grau elemental no s'obtenia cap titulació oficial i no era fins finalitzar el grau mitjà al conservatori que s'aconseguia la primera titulació oficial. Per tant, si un cop realitzats els estudis elementals es volia continuar al conservatori s'havia de realitzar una prova per accedir al curs que es desitgés. Si tot i no voler accedir al conservatori els alumnes volien comprovar el nivell obtingut, podien realitzar la prova de pas de grau, que coincidia amb la d'accés a primer curs de grau mitjà. Tot i això aquest paper no tenia cap altra funció que verificar el nivell de l'alumne⁵³.

⁴⁵ LA JUNTA. "Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical", dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

⁴⁶ La referència que es té és d'agost de 1993. (MAURICI. "Poetes escolta la música de Joan Martí", dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 69. Al maig de 1994 diu que estudia als conservatoris de Tarragona i Barcelona (ELENA. "Jam sessions, improvisacions i bona música", dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 48-49).

⁴⁷ MAURICI. "Poetes escolta la música de Joan Martí", dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 69.

⁴⁸ CASTELLÀ, Àngels. "Música a la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 415, gener 1994, p. 44.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ "La música a la Ràpita. Escola de música de l'Agrupació Musical Rapitena", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 15.

⁵¹ Cal dir que en aquest punt no hi ha consens entre la informació facilitada pel mestre i pels alumnes de l'època, ja que el mestre afirmava que durant la seva època sempre s'havia anat al conservatori. Tot i això el fet que això coincidís amb el final de l'època pot ser el motiu de la disparitat.

⁵² Pla d'estudis anterior a la LOGSE.

⁵³ Entrevista a Lorena Moya Talam, 25.05.2013.

El mestre recordava que a l'escola de l'AMR van ser capdavanters en aplicar aspectes que després van ser normativa al conjunt de l'Estat espanyol. Un exemple seria respecte la participació en conjunts instrumentals, ja que quan encara no estava reglat a l'AMR ja hi havia banda juvenil obligatòria, així com grups de cambra⁵⁴.

Des de l'any 1991 l'AMR col·laborava amb els col·legis de la localitat, gràcies a un acord entre l'Ajuntament i l'AMR. Es pretenia estimular la sensibilitat dels nens perquè poguessin “gaudir de la música”. Vicente Jorge explicava en què consistien les classes: “Es dóna molta importància a les cançons populars, així com a l'educació rítmica i auditiva dels xiquets”. Considerava l'experiència molt positiva, ja que va permetre descobrir les aptituds d'alguns nens per la música i alguns d'ells van passar a estudiar a l'Escola de l'AMR⁵⁵.

L'any 1994 la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament va engegar uns tallers de guitarra d'un any de durada al Casal Cultural⁵⁶ que anava adreçat sobretot a escolars. Aquesta iniciativa no es va compartir des d'alguns sectors de l'entitat entenen en aquell moment que era una competència deslleial i així ho van manifestar a la revista *Ràpita*⁵⁷. El mes següent la Regidoria de Cultura enviava un escrit a la revista *Ràpita* per tal d'aclarir la informació que s'havia donat en l'escrit de “Pentagrama rapitenc” i desfer el malentès, així com deixar la porta oberta a totes les iniciatives que es plantegessin⁵⁸.

Quant a les fonts de finançament, l'any 1985 l'AMR torna a signar un conveni conjuntament amb l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita i la Diputació de Tarragona dintre l'àmbit de les Escoles de Música de la Federació Catalana de Societats Musicals. Així es desprèn del document de la Comissió Municipal Permanent on es delegaven facultats a l'alcaldia per a subscriure el conveni de col·laboració⁵⁹. El conveni es va mantenir durant anys, tot i que va haver un moment que l'havia de sol·licitar la pròpia AMR. La informació que apareix a la revista *Ràpita* conforme es continuava

⁵⁴ Informació facilitada per Vicente Jorge Adrià. 26.08.2015.

⁵⁵ TOMÀS, Elena. “Conversa informal sobre... música i músics”, dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 12-13.

⁵⁶ CERVERA, Alexandre; REVERTÉ, Miquel. “Casa nostra. Taller de guitarra”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 90.

⁵⁷ NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 53.

⁵⁸ REGIDOR DE CULTURA (ALONSO, M.) “Aclariment”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 58.

⁵⁹ “Oficiales. Comisión Municipal Permanente 3-5-1985. Convenio bandas de música”, dins *Ràpita*, núm. 312, juny 1985, p. 42.

signant aquest acord apareix en les següents referències: 1986⁶⁰, 1987⁶¹, 1988⁶², 1989⁶³, 1990⁶⁴, 1991⁶⁵. En la reunió de la Comissió de Govern de l'11 de juny de 1992 “la corporació va resoldre favorablement la sol·licitud de l'AMR davant de la Diputació Provincial per a les activitats pròpies de l'esmentada entitat, i especialment de l'Escola de Música”⁶⁶.

A part, estava la contraprestació que l'Ajuntament donava a l'entitat per les seves actuacions. A la revista *Ràpita* n'apareixen alguns exemples. Així, el 20 de desembre de 1990 l'Ajuntament va aprovar l'atorgament d'una subvenció de 340.000 pessetes a l'AMR⁶⁷. En l'acta de la Comissió de Govern del 5 de setembre de 1991 s'aprova una nova subvenció per a l'AMR (i altres entitats). En aquesta ocasió l'import pujava a 300.000 pessetes⁶⁸. En l'acta de la comissió de govern del 15 d'abril de 1992, es va poder veure el conveni subscrit amb cadascuna de les entitats culturals i esportives de la localitat. En el cas de l'AMR la quantitat ascendia a 800.000 pessetes anuals⁶⁹.

A més algunes vegades es demanava la col·laboració de l'Ajuntament també fora del conveni. Aquest va ser el cas que es va donar amb l'adquisició del piano l'any 1986. Es troba informació sobre aquest fet en l'acta de la Comissió de Govern del 14 d'octubre de 1986. En aquesta acta s'acordava comunicar a l'AMR que es proposaria al Ple de l'Ajuntament l'atorgament d'un ajut en quantia de 100.000 pessetes a consignar en el seu proper pressupost, ja que en aquell moment no existia consignació suficient per a aquella finalitat⁷⁰. L'any 1991 encara es va concedir un nou ajut a l'AMR. En aquesta ocasió era de 232.288 pessetes i el concepte era de “pintura a la seu social”⁷¹.

⁶⁰ “Oficials. Acta comissió de govern, 14 octubre 1986. Conveni Bandes de Música”, dins *Ràpita*, núm. 329, novembre 1986, p. 55.

⁶¹ Tot i que no s'ha trobat la informació a la revista *Ràpita*, el següent any parla que es farà com els altres anys (“Oficials. Acta Comissió de Govern de 26 de febrer 1988. Escola de música”, dins *Ràpita*, núm. 346, abril 1988, p. 46).

⁶² “Oficials. Acta Comissió de Govern de 26 de febrer 1988. Escola de música”, dins *Ràpita*, núm. 346, abril 1988, p. 46.

⁶³ “Oficials. Acta comissió de govern de 17 març de 1989. Escola de música”, dins *Ràpita*, núm. 359, maig 1989, p. 47.

⁶⁴ “Oficials. Acta comissió de govern de 15 març de 1990. Escola de música”, dins *Ràpita*, núm. 371, maig 1990, p. 58.

⁶⁵ “Oficials. Acta comissió de govern de 28 de febrer de 1991. Escola de música”, dins *Ràpita*, núm. 382, abril 1991, p. 76.

⁶⁶ “Casa de la Vila. Acta comissió de govern 11 de juny de 1992. Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 158.

⁶⁷ “Oficials. Acta Comissió de Govern de 20 de desembre de 1990. Subvencions”, dins *Ràpita*, núm. 380, febrer 1991, p. 42.

⁶⁸ “Casa de la Vila. Acta Comissió de Govern de 5 de desembre de 1991. Subvencions”, dins *Ràpita*, núm. 388, octubre 1991, p. 42 pdf (Suplement *Oficials*, p. 2).

⁶⁹ “Casa de la Vila. Acta comissió de govern de 15 d'abril de 1992. Convenis entitats culturals i esportives”, dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 151.

⁷⁰ “Oficials. Acta comissió de govern, 14 octubre 1986. Escola de Música”, dins *Ràpita*, núm. 329, novembre 1986, p. 54.

⁷¹ “Oficials. Acta comissió de govern de 15 de març de 1991. Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 382, abril 1991, p. 78.

12.2.5.- Tipus d'actuacions de la banda

La banda va continuar amb les mateixes actuacions d'èpoques anteriors. Així realitzava la cavalcada de Reis, les processons de Setmana Santa de Divendres Sant i Diumenge de Resurrecció, les dues processons de Corpus que es feien a la localitat, les actuacions de festes majors i de les festes del Barri, i els concerts habituals al llarg de l'any.

Tot i que els músics de la banda recorden haver participat sempre en la cavalcada de Reis, l'any 1994 n'hi ha referència a la revista *Ràpita*. Aquell any va haver un canvi respecte anys anteriors, ja que en lloc d'arribar al moll de la Ribera (al costat del club Nàutic), van arribar al “«varadero», conegut popularment com a moll del carro”. El canvi va ser sobtat, ja que es va anunciar aquell mateix migdia per *Ràdio Ràpita*⁷². Cal dir que els anys posteriors es va tornar a l'emplaçament tradicional. La cavalcada va ser presidida pels Reis Mags, escortats per patges i llancers, i acompanyats pel Grup de Majorettes de La Ràpita, la Banda de Tambors i Cornetes de Santa Bàrbara, els quals obrien la desfilada, la Banda i Majorettes dels Alfacs i la banda de l'AMR, la qual tancava la cercavila⁷³.

Les processons de Sant Pere i de Sant Antoni que s'havien fet en èpoques anteriors es van deixar de fer definitivament. Els músics de l'època no recorden d'haver-les fet amb el mestre Vicente Jorge i tampoc apareix cap referència que ho desmenteixi a la revista *Ràpita*⁷⁴. Per a la festivitat de Sant Antoni de l'any 1986 no hi ha cap informació que faci pensar amb la intervenció de la banda en els actes previstos. Al programa de festes no s'esmenta cap grup musical acompanyant els actes⁷⁵. En dues fotografies de l'acte surt un músic amb una caixa. De la mateixa manera que en anys posteriors, el més probable és que la dolçaina i el tabal acompanyessin la processó, fent el paper de tabal la caixa.

Les cròniques sobre les celebracions en honor a Sant Antoni Abat de l'any 1989 mostren com aquestes es van revitalitzar, gràcies a què aquell any es va decidir traslladar les celebracions a cap

⁷² CERVERA, Alexandre. “Casa nostra. Els reis Mags d'Orient visiten La Ràpita fent realitat milers i milers d'il·lusions”, dins *Ràpita*, núm. 416, febrer 1994, p. 22.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Tot i això el mestre afirmava en el qüestionari que se li va fer que havia arribat a anar a la processó de Sant Pere i Sant Antoni.

⁷⁵ “Sant Antoni 86. Festivitat de Sant Antoni”, dins *Ràpita*, núm. 320, febrer 1986, p. 16.

de setmana anterior⁷⁶. Només una de les cròniques fa referència a la presència musical. El grup que es cita és el grup de dolçainers de la població i de la localitat de Tortosa. En el mateix article es destaca “la recuperació folklòrica-musical de la dolçaina i el tabal en la celebració d'aquesta jornada”⁷⁷. De la mateixa manera, per a la festivitat de Sant Antoni de l'any 1990 hi ha la participació de la dolçaina. En aquesta ocasió participa en les processons dels dies 19 i 20 a les 19.30 h i les 9.30 h respectivament, juntament amb els gegants de la localitat⁷⁸.

Les referències de la revista *Ràpita* a la festivitat de Sant Pere en aquesta època són les següents: 1985⁷⁹, 1986⁸⁰, 1987⁸¹, 1988⁸², 1989⁸³, 1990⁸⁴, 1991⁸⁵, 1992⁸⁶, i 1994⁸⁷. En cap cas hi ha referència musical. És de destacar la crònica de l'any 1995 ja que aquesta afirmava que la banda de música va participar en la processó que es va realitzar en aquest motiu⁸⁸. Aquesta informació és, segons fonts consultades dintre l'AMR, errònia, i es deu probablement a una confusió degut a que alguns dels membres de la xaranga que hi devia participar, també eren o havien estat membres de la banda en alguna ocasió. Apareix una fotografia de l'esdeveniment en la que es pot intuir un grup de nou músics al final de la processó que possiblement és la xaranga.

La banda va seguir participant en la festivitat el dia del Carme. Tot i això va haver un canvi respecte les èpoques anteriors. Encara que només hi ha dues fotografies que ho demostrin, en èpoques anteriors, quan s'havia fet processó per mar, la banda havia anat en algunes ocasions en barca acompanyant a la Verge. El mestre Vicente Jorge va decidir que la banda esperaria a terra a que la Verge tornés de la processó marítima i així es va fer durant la seva època. La raó era la indisposició que el mestre sofria quan anava amb vaixell. Aquest fet va ocasionar que la banda s'esperés a un establiment del moll, fins que les barques arribessin. Quan la Mare de Déu arribava, la banda tocava

⁷⁶ CIVITATES. “Perfiles del mes. San Antonio Abad”, dins *Ràpita*, núm. 356, febrer 1989, p. 18.

⁷⁷ CERVERA, Alexandre. “Esbart Dansaire. Jaume, Ràpita i Sant Antoni”, dins *Ràpita*, núm. 357, març 1989, p. 24.

⁷⁸ “Festivitat de Sant Antoni. Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de Sant Antoni, del 19 al 20 de gener de 1990”, dins *Ràpita*, núm. 367, gener 1990, p. 19.

⁷⁹ MILLAN, Lluís. “Notes marineres. La societat de pescadors «Sant Pere» celebra els actes tradicionals”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 22-23.

⁸⁰ “Actes de la Societat «Sant Pere» de Tortosa-Sant Carles de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 18.

⁸¹ MILLAN, Lluís. “Notes marineres. La festivitat de Sant Pere”, dins *Ràpita*, núm. 337, juliol 1987, p. 8.

⁸² “Notes Marineres. La Societat de Pescadors «Sant Pere» de Tortosa-Sant Carles de la Ràpita celebra la festivitat del seu Sant Patró. Homenatge als vells pescadors”, dins *Ràpita*, núm. 350, agost 1988, p. 26.

⁸³ “La Confraria de Pescadors «Sant Pere» de Tortosa-Sant Carles de la Ràpita celebrarà la Festivitat del Sant Patró”, dins *Ràpita*, núm. 362, agost 1989, p. 36.

⁸⁴ MILLAN, Lluís. “Notes marineres. Les festes de Sant Pere i la Mare de Déu del Carme”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p. 32.

⁸⁵ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. Els pescadors de «Sant Pere» celebren la festa del seu Sant Patró”, dins *Ràpita*, núm. 386, agost 1991, p. 64-65.

⁸⁶ “Temes de la mar. La festivitat de Sant Pere”, dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 46-47.

⁸⁷ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. La festa de Sant Pere”, dins *Ràpita*, núm. 422, agost 1994, p. 30.

⁸⁸ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. Festivitat de Sant Pere”, dins *Ràpita*, núm. 433, juliol 1995, p. 117.

i posteriorment ja marxava cap a l'entitat. En molts dels articles de la revista *Ràpita* sobre la festa del Carme es parla de l'entitat, i dintre del mateix any de vegades hi ha articles que esmenten la participació de la banda i altres no. S'ha fet un llistat del tots els articles. Aquests són: 1985⁸⁹, 1986⁹⁰, 1987⁹¹, 1988⁹², 1989⁹³, 1990⁹⁴, 1991⁹⁵, 1992⁹⁶, 1993⁹⁷, 1994⁹⁸, i 1995⁹⁹. Un fet especial de l'actuació de la festivitat del Carme pels més joves de la banda era el fet de cobrar. Tot i això, es pagava segons l'antiguitat a la banda i els més joves cobraven només 500 pessetes cap als anys noranta.

Un acte singular en què la banda va actuar l'any 1992 té a veure amb els Jocs Olímpics que aquell any es van celebrar a Barcelona. En motiu a l'arribada de la Torxa Olímpica a la localitat algunes entitats de la localitat van amenitzar l'acte, entre elles l'AMR, que va interpretar *Els Segadors*¹⁰⁰. Així ho afirmava el mestre Vicente Jorge en resposta a un article anterior on s'atribuïa aquesta interpretació als tambors¹⁰¹.

-
- ⁸⁹ CIVITATES. “Perfiles del mes. Fiestas del Carmen”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 9
MILLAN, Lluís. “Notes marineres. Dia de la Verge del Carme. Les Festes dels pescadors. XLVI Homenatge als vells mariners”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 23.
- ⁹⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes. Fiestas Mayores”, dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 13.
“Festivitat de la Verge del Carme”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 41.
- ⁹¹ “Programa”, dins *Ràpita*, núm. 337, juliol 1987, p. 11.
MILLAN, Lluís. “Notes marineres. La festa de la Verge del Carme”, dins *Ràpita*, núm. 338, agost 1987, p. 18.
CIVITATES. “Perfiles del mes. Festejos en honor de la Virgen del Carmen”, dins *Ràpita*, núm. 338, agost 1987, p. 8-9.
- ⁹² “Cofradía de Pescadores Virgen del Carmen. Programa Festes Verge del Carme Juliol-88”, dins *Ràpita*, núm. 349, juliol 1988, p. 26-27.
“Notes marineres. La confraria de pescadors celebra les festes de la Verge del Carme. XLIX Homenatge als vells mariners”, dins *Ràpita*, núm. 350, agost 1988, p. 27.
- ⁹³ “Programa festes Verge del Carme Juliol-89”, dins *Ràpita*, núm. 361, juliol 1989, p. 58 pdf. (Pàgina 34 del suplement de Festes Majors de la revista).
- ⁹⁴ “Festejos del Carmen. Programa 1990”, dins *Ràpita*, núm. 373, juliol 1990, p. 20.
MILLAN, Lluís. “Notes marineres. La Confraria de Pescadors «Verge del Carme» celebra les festes de la Mare de Déu”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p. 28-29.
- ⁹⁵ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. La Festa de la Mare de Déu del Carme 13 al 16 de juliol”, dins *Ràpita*, núm. 386, agost 1991, p. 65-66.
- ⁹⁶ “Temes de la mar. La festa de la Mare de Déu del Carme. LIII Homenatge a la Vellesa del Mariner”, dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 48.
- ⁹⁷ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. Festes de la «Mare de Déu del Carme»”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 62.
- ⁹⁸ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. La festa de la Mare de Déu del Carme”, dins *Ràpita*, núm. 422, agost 1994, p. 31.
CERVERA, A. I REVERTÉ, M. “Casa nostra. S'acaba la veda biològica de les barques de pesca d'arrossegament”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 91.
- ⁹⁹ MILLAN, Lluís. “Temes de la mar. La Confraria de Pescadors “Verge del Carme” celebra la diada de la Santa Patrona”, dins *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 52-53.
- ¹⁰⁰ JORGE, Vicent. “A tot el Consell de Redacció de la revista *Ràpita*”, dins *Ràpita*, núm. 400, octubre 1992, p. 24.
- ¹⁰¹ CARBÓ, Pili. “Clamorosa rebuda de la Torxa: Serrat, la sorpresa Olímpica, i Albert Tomàs canvia la bicicleta per les sabatilles”, dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 37-38 pdf. (Pàgines 1-2 del suplement *Ràpita Esport*)

12.2.5.1.- Les festes majors

Aquest és el darrer director en què s'analitzen de manera detallada totes les actuacions que la banda realitza a festes majors. La raó és que va ser l'època en què es va establir definitivament el format actual de les actuacions de la banda, tret de dos canvis que tindran lloc en el període posterior i que s'explicaran en el següent capítol. La Taula 12.1 resumeix al final del capítol totes les actuacions que es van fer els diferents anys de festes d'aquest període.

Així es veurà com després d'uns anys en què es deixen d'anunciar en el programa les cercaviles que realitzava l'AMR, exceptuant les del primer i segon dia de festes, a partir de l'any 1990 s'instaura el sistema actual, en el qual es celebraven les cercaviles al matí, sent normalment quatre les que es realitzaven en aquell moment. L'any 1990 va haver un altre canvi i és que va ser el darrer any en què la banda va amenitzar els bous que es realitzaven a la tarda a la plaça. Tot i no aparèixer en el programa els anys anteriors (encara que sí que s'havia esmentat en èpoques anteriors amenitzant els “festejos populares”), l'any següent sí que es va especificar en el programa que la xaranga se'n faria càrrec d'aquesta actuació. A partir d'aquí, s'esmentés o no, se'n faria càrrec tots els dies una xaranga o hi participarien uns dies una xaranga i altres dies una altra. Els músics recorden que abans de que es deixés d'anar definitivament als bous algun any va anar la meitat de la banda uns dies i la meitat de la banda altres¹⁰². Uns músics afirmen que la raó de partir la banda per aquesta actuació va ser perquè no calien tants músics per als bous. Altres ho atribuïen a que hi havia músics que volien gaudir de la festa totejant. Àngel Anguera recordava que els músics que volien, podien anar tots els dies a tocar amb la banda i no només el dia que correspongués al seu grup¹⁰³.

Ja s'ha explicat en èpoques anteriors com hi havien alguns actes que no apareixien en el programa i en què la banda participava. En aquesta època continuaran havent dos actes en què la banda participava i que normalment no apareixien en el programa. Un és l'ofrena de flors, de la qual en alguns casos n'apareixerà testimoni fotogràfic en la crònica posterior a festes. L'altra serà la cercavila anterior a la coronació de les dames i pubilles que es realitzava el dissabte de festes.

Hi ha un article interessant al respecte l'any 1994 de la mà dels dos músics de l'entitat que escrivien “Pentagrama rapitenc”, que expliquen en més detall el que s'ha explicat anteriorment. Apareixia el

¹⁰² Entrevistes Maite Curto Folguerola i Joan Lleixà Hostier i a Àngel Anguera Salvador, 22.09.2013 i 26.08.2015 respectivament.

¹⁰³ Entrevista a Àngel Anguera Salvador, 26.08.2015.

mes de juliol de 1994 i feia referència a la participació que la banda havia tingut tradicionalment a festes, així com el punt de vista dels seus autors com a músics de l'entitat¹⁰⁴. Explicaven que la banda des de la seva fundació havia “acompanyat als rapitencs o rapitenques en la celebració del patró Sant Jaume” i després d'expressar el seu punt de vista sobre algunes de les situacions que es trobava la banda, feien un breu repàs dels actes en què la banda participava de manera tradicional: “l'Ofrena de flors i fruits, la desfilada de carrosses, la proclamació de la Reina, un concert, etc.”¹⁰⁵. En aquest article es confirma tal i com s'ha comentat anteriorment que la banda participava a l'ofrena floral i a la coronació de les dames, tot i que això no sortia reflectit al programa.

Els actes de festes majors de 1985 on s'esmenta la participació de la banda de música són en aquesta ocasió prou escassos. Així aquest any la banda no participa en cap cercavila ni el primer ni el segon dia de festes, quan sempre hi havia participat. Els darrers anys havia fet aquesta cercavila, que se solia realitzar a la tarda, juntament amb la banda de cornetes i tambors i el grup de majorets, afegint-s'hi l'any 1983 a més els capgrossos i la dolçaina i tabal¹⁰⁶, i l'any 1984 els capgrossos¹⁰⁷. En aquesta ocasió, l'esmentada cercavila es va celebrar el segon dia de festes a les 19.00 h i només la van realitzar, o si més no s'anunciava al programa d'aquesta manera, el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors i els capgrossos¹⁰⁸.

El diumenge 21, a les 11.00 h es va celebrar l'homenatge a Pepe Torné Balagué al grup d'habitatges. L'acte estava organitzat per la comunitat de veïns del seu nom i comptava amb la col·laboració de l'Ajuntament i altres entitats locals i provincials¹⁰⁹. Tot i que no s'esmenta la participació de la banda de l'AMR, sí que apareix esmentada la participació de l'entitat en una crònica posterior de l'acte¹¹⁰. En una altra de les cròniques sobre l'homenatge apareix una fotografia de la cobla local, recentment creada i amb la totalitat dels seus membres pertanyents a l'AMR, participant a l'acte¹¹¹.

Com en anys anteriors la banda va participar a la desfilada de carrosses i Coso Iris realitzats el diumenge 21 de juliol a les 19.00 h. També hi van participar el grup de majorets i banda de cornetes

¹⁰⁴ NÚRIA I PAU. “Pentagrama rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 11.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 22 al 31 de juliol del 1983”, dins *Ràpita*, núm. 289, juliol 1983, p. 79-86.

¹⁰⁷ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excel·lentíssim Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 20 al 29 de juliol del 1984”, dins *Ràpita*, núm. 301, juliol 1984, p. 125-132 pdf.

¹⁰⁸ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 28 de juliol del 1985”, dins *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 24-27.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ CIVITATES. “Perfiles del mes. Homenajes”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 11.

¹¹¹ “Homenatge a D. Pepe”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 15.

i tambors local, així com altres grups de Catalunya, amb la col·laboració i participació de penyes i entitats locals i el patrocini de l'Ajuntament. Hi va haver ballades de sardanes, però aquestes van córrer a càrrec del grup sardanista i cobla locals. Es van realitzar a la plaça del Cóc els dies 21 i 25 de juliol a les 21.00 h i 12.00 h respectivament.

No és fins el dia 25 de juliol que la banda realitza una cercavila al matí. Concretament la realitza a les 10.00 h. No la realitza en companyia de cap altre grup, i tampoc cap altre grup realitza cercaviles els dies que la banda no actua. El mateix dia a les 10.30 h, i com en anys anteriors hi ha la concentració de les entitats, penyes i altres participants a l'ofrena de flors davant el sindicat arrosser. El mateix dia 25 a les 20.30 h, la banda de l'AMR va oferir un concert a la plaça Vella. El concert no va tenir gran extensió, ja que en el mateix indret hi havia programat una hora i mitja més tard un altre acte. A la crònica posterior no s'esmentava res relatiu a la seva extensió, i qualificava el concert de magnífic, superant si cabia als que s'havien ofert fins el moment, donant prova d'això les grans ovacions del nombrós públic assistent¹¹².

Una de les novetats respecte anys anteriors referent a la música va ser la representació de la sarsuela *La del manojo de rosas* a la plaça Vella el dia 26 a les 22.00 h, a càrrec de la Companyia Lírica Joan Gual de Barcelona¹¹³. Anteriorment en època del mestre Joaquín Amela també s'havien representat sarsueles a càrrec del grup local "Grupo Artístico de la Agrupación Musical Rapitense". Aquesta va ser una iniciativa del propi mestre i les seves representacions no van formar part del programa de festes majors d'aquella època.

Les festes majors de l'any 1986 es van celebrar, segons la capçalera del programa des del dia 24 de juliol al 3 d'agost¹¹⁴. Tot i això el dia 23 també es va celebrar algun acte. Quan a novetats respecte a anys anteriors es destaca en una de les cròniques la presència de la televisió rapitenc a durant tots els dies de festes, captant els actes programats dia a dia, amb entrevistes no només a les autoritats sinó a rapitencs del carrer¹¹⁵, famílies, penyes, etc.¹¹⁶. L'altra novetat important és l'aparició de la xaranga, que poc a poc anirà substituint a la banda en alguns actes. Així el dia 23, va arribar el bou que s'havia de capllaçar a l'endemà. Segons el reportatge fotogràfic publicat el mes següent, tot

¹¹² CIVITATES. "Perfiles del mes. Pasadas fiestas mayores", dins *Ràpita*, núm. 315, setembre 1985, p. 15.

¹¹³ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 28 de Juliol del 1985", dins *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 24-27.

¹¹⁴ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 3 d'agost de 1986", dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹¹⁵ Al text diu "con casi todos los rapitenses", però s'enten que vol dir amb rapitencs d'a peu.

¹¹⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 12-14.

seguit es va fer una cercavila amb una xaranga¹¹⁷. La mateixa xaranga va ser la que el dia següent va anar a buscar el bou, després de la “Manyanita”¹¹⁸.

Al programa de festes majors de l'any 1986 s'anuncien pocs actes amb la intervenció de la banda de música. De manera explícita aquesta només farà una cercavila el dia 24 de juliol, a les 19.00 h. En aquesta cercavila també hi van participar el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors local i els capgrossos¹¹⁹.

De nou a l'ofrena de flors a Sant Jaume no s'esmenta cap entitat en particular. Tot i això hi ha un canvi respecte anys anteriors. Per exemple l'any 1985, l'ofrena es va celebrar al matí, i just abans de l'ofrena la banda tenia programada una cercavila¹²⁰. Per tant era fàcil pensar que després de la cercavila la banda participava en l'ofrena. L'any 1986 la banda no té una cercavila anterior a l'ofrena i no se l'esmenta com a participant ni dintre del programa de festes ni en les cròniques posteriors¹²¹.

El dissabte 26 de juliol a les 21.00 h, l'AMR va realitzar un concert a la plaça del Cóc i no a la plaça Vella com altres anys. La diferència entre una plaça i l'altra és sobretot d'aforament, ja que la plaça del Cóc és molt més gran. La plaça Vella queda més recollida, aconseguint així més bona acústica. Igualment, la companyia lírica Joan Gual de Barcelona va representar el dia 31 a les 22.00 h la sarsuela *La Dolorosa* a la plaça del Cóc¹²². L'orquestra que acompanyava la companyia la dirigia el mestre Andrés Cubells¹²³. Una de les cròniques posteriors destacava la qualitat d'aquesta companyia. També deia que les actuacions de fi de festa d'alguns dels seus artistes cantants va agradar molt a tots els assistents, els quals van correspondre'ls amb perllongades ovacions¹²⁴.

Un acte musical important d'aquelles festes majors, tot i que no hi participés l'AMR va ser el festival de rondalla que es va celebrar en homenatge a Agustí Doménech Matamoros, conegut artísticament com a Perot. Aquest va comptar amb l'actuació de la rondalla local i les de la comarca. Tot seguit va haver un festival de jota amb l'actuació de la jota local rapitenca¹²⁵.

¹¹⁷ “Festes Sant Jaume”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 25.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 3 d'agost de 1986”, dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹²⁰ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 28 de juliol del 1985”, dins *Ràpita*, núm. 313, juliol 1985, p. 24-27.

¹²¹ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 12-14.

¹²² “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 3 d'agost de 1986”, dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹²³ “Festes Sant Jaume”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 31.

¹²⁴ CIVITATES. “Perfiles del mes”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 12-14.

¹²⁵ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24

La següent actuació anunciada de la banda de música es va produir el diumenge dia 27 a les 19.00 h, amb la desfilada de carrosses i Coso Iris. A aquest acte també van participar el grup de majorets i banda de cornetes i tambors locals, amb la col·laboració i participació de penyes i entitats locals¹²⁶.

El diumenge 3 d'agost va tenir lloc a la plaça del Cóc el XIX Homenatge a la Vellesa. Hi van assistir, segons el programa les autoritats, el patronat, la reina i pubilla infantil, i les dames d'honor. Hi va haver l'actuació del grup de majorets, banda de cornetes i tambors, grup dansaire de jota local i l'actuació de la rondalla local¹²⁷. Per tant no s'anuncia la participació de la banda de música. Tot i això en una de les cròniques posteriors sí que es diu que l'AMR hi va participar¹²⁸. Possiblement es tracta d'una errada en la crònica, ja que normalment la banda no participava en aquest acte.

Respecte les festes majors de 1987, la banda va tenir una participació similar a la que havia tingut anys anteriors. Les festes van començar el dia 24, tot i que hi ha un acte el dia 23, i van acabar el 2 d'agost. La primera actuació en que s'esmenta la banda al programa és el dia 24 a les 19.00 h, realitzant cercavila juntament amb el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors i els capgrossos. Com l'any anterior, la banda no fa cercavila abans de l'ofrena de flors i fruits a Sant Jaume, i al programa no s'especifica quines entitats i penyes hi van per l'ofrena.

El diumenge 26 a les 19.30 h, la banda va participar en la desfilada de carrosses i Coso Iris. També hi van participar el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors, penyes i entitats locals. El dilluns 27, a les 21.00 h la banda de l'AMR va realitzar un concert a la plaça del Cóc¹²⁹. La crònica el qualificava com a gran concert i destacava la quantitat de nens dintre de la banda¹³⁰. A diferència d'altres anys aquest any va haver un canvi en la companyia de sarsuela. En aquesta ocasió es va contractar a la companyia Arte Lírico dirigida per Josep Mª Damunt Ferré. Van actuar el dia 30 a les 22.00 h a la plaça del Cóc, i van interpretar la sarsuela *Cançó d'amor i de guerra*¹³¹. Segons la crònica posterior, la sarsuela va aconseguir un bon èxit, ja que era una companyia important¹³².

de juliol al 3 d'agost de 1986", dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹²⁶ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 3 d'agost de 1986", dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ CIVITATES. "Perfiles del mes", dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 12-14.

¹²⁹ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost de 1987", dins *Ràpita*, núm. 337, juliol 1987, p. 16-21.

¹³⁰ FORNÉ, A.(Saparró)"Sant Jaume 87", dins *Ràpita*, núm. 339, setembre 1987, p. 33.

¹³¹ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la ciutat, del 24 de juliol al 2 d'agost de 1987", dins *Ràpita*, núm. 337, juliol 1987, p. 16-21.

¹³² CIVITATES. "Perfiles del mes. Otros actos de interés", dins *Ràpita*, núm. 338, agost 1987, p. 11-12.

Les cròniques sobre festes no han ampliat excessivament la informació del programa, encara que sí que es troba referència a la participació de la banda al Coso Iris¹³³. Dintre d'altres actes d'interès, s'esmenten de manera general les desfilades i concerts de l'AMR, banda de cornetes i tambors i grup de majorets¹³⁴.

Respecte a les festes majors de 1988, de nou s'esmenta la participació de la banda de l'AMR en poques ocasions. Com en anys anteriors, aquesta participa en la cercavila del dissabte dia 23¹³⁵ a les 19.00 h. En aquesta cercavila també participen el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors i els capgrossos¹³⁶. El diumenge 24, com venia sent habitual, la banda va participar en el Coso Iris. Aquest es va realitzar a les 19.30 h, i a part dels altres grups que també havien participat en la cercavila del dissabte, també hi van participar altres entitats i penyes. De nou la banda no fa cercavila abans de l'ofrena de flors que es va realitzar el dia 25 a les 19.30 h. El dimarts 26 de juliol la banda va realitzar un concert a la plaça del Cóc, a les 21.00 h.

Com a actes a destacar del programa de festes d'aquell any està el bateig de dos gegants rapitencs, Jaume i Ràpita, i la presentació de l'orfeó local Pau Casals després d'un temps d'inactivitat¹³⁷, tot i que al juny ja havia participat en la festa de la música.

L'any 1989 les festes van començar el dia 21¹³⁸ i van acabar el dia 30 de juliol. Una novetat dintre dels actes del programa, tot i que la banda no hi va participar, va ser la celebració del primer dia del rapitenc absent. La participació de la banda a les festes majors de 1989 va ser aproximadament la mateixa que en edicions anteriors. Tot i això hi ha alguna diferència a tenir en compte. La primera d'elles és l'absència al programa, de la cercavila que realitzaven la banda de l'AMR, la banda de cornetes i tambors i el grup de majorets el primer o segon dia de festes. Aquesta actuació va ser substituïda per la que feia la xaranga acompanyant l'arribada del bou capllaçat.

¹³³ CIVITATES. "Perfiles del mes. Coso-Iris (desfile carrozas)", dins *Ràpita*, núm. 338, agost 1987, p. 11.

¹³⁴ CIVITATES. "Perfiles del mes. Otros actos de interés", dins *Ràpita*, núm. 338, agost 1987, p. 11-12.

¹³⁵ Tot i que el títol del programa diu que les festes van del 23 al 31 de juliol, el dia 22 també hi ha alguns actes.

¹³⁶ "Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la ciutat, del 23 al 31 de juliol de 1988", dins *Ràpita*, núm. 349, juliol 1988, p. 31-35.

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ A diferència d'altres anys en què el programa anunciava l'inici de festes un dia i tot i això hi havia alguns actes el dia anterior, en aquesta ocasió coincideixen les dues dates.

La banda sí que va participar, juntament d'altres entitats, entre elles les esmentades anteriorment, a la desfilada de carrosses i Coso Iris que va tenir lloc el diumenge 23 a les 19.30 h¹³⁹. L'altra actuació que farà la banda de música de l'AMR és un concert el dia 29 a les 21.15 h a la plaça del Cóc. En aquesta ocasió la banda de l'AMR va compartir el concert amb la banda d'Uldecona¹⁴⁰.

El mes d'agost de 1989, al reportatge fotogràfic sobre les festes majors, surt una fotografia de la banda de música¹⁴¹. La fotografia mostrada a la Figura 12.2 correspon a l'actuació que la banda va fer per la desfilada de carrosses i el Coso Iris, com es pot comprovar per la carrossa que hi ha en segon pla de la fotografia. En l'època de Vicente Jorge, la banda sempre va anar a les carrosses just davant de la darrera carrossa, que era la de les dames.

Figura 12.2. Actuació de la banda de l'AMR a la desfilada de carrosses i Coso Iris l'any 1989.

Font: *Ràpita*, núm. 362, agost 1989, p. 13. Fotografia de Paco Cabanes.

Les festes majors de l'any 1990 van tenir alguns canvis respecte les d'anys anteriors. En primer lloc, es van programar sessions de cinema totes les nits al parc de Garbí. El segon canvi té relació amb la banda de música, ja que incrementa el nombre de cercaviles realitzades a festes. Així, després de cinc edicions de festes en què la banda participava a les carrosses i diferents actes, però havia reduït a només una el nombre de cercaviles, aquestes s'incrementaran de nou. L'any 1990 es van realitzar quatre cercaviles en dies alterns. Tot i això aquell any la banda no va fer la cercavila del primer o segon dia de festes. En aquesta ocasió el grup de cornetes i tambors i majorets va ser l'encarregat de

¹³⁹ “Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la ciutat, del 21 al 30 de juliol de 1989”, dins *Ràpita*, núm. 361, juliol 1989, p. 44-48 pdf. (Suplement *Festes Majors 1989*, p. 10-14).

¹⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁴¹ “Les festes majors a cop d'ull”, dins *Ràpita*, núm. 362, agost 1989, p. 13.

fer la cercavila el dissabte 21 a les 19.00 h¹⁴². Així, la banda va participar en la desfilada de carrosses i Coso Iris del diumenge 22 a les 19.30 h, i va realitzar cercaviles els dies 23, 25, 27 i 29 a les 10.30 h. Com a mostra que referma el canvi del programa, hi ha un altre article posterior a les festes on es comenta com a novetat que la banda “havia fet perdre la son més d'un matí”¹⁴³.

El concert de festes va tenir lloc el dia 29 a les 22.30 h al parc de Garbí però el va realitzar en aquella ocasió la Unió Filharmònica d'Amposta. La banda de l'AMR no va tenir prou temps per preparar el concert perquè el mestre estava realitzant el servei militar. És destacable el canvi d'ubicació del concert al recent inaugurat parc de Garbí i no a la plaça del Cóc com s'havia realitzat en anys anteriors.

Les festes majors de l'any 1991 van començar el dia 19 i van acabar el dia 28 de juliol¹⁴⁴. La banda va continuar apareixent en els mateixos actes del programa que l'any anterior però es va incloure la seva participació en tres actes més: en una cercavila el segon dia de festes a la tarda i a la nit i la realització d'un concert. Un fet del programa a destacar respecte els anys anteriors es l'anunci al programa de què la Xaranga Rapitenca amenitzarà els bous tots els dies que n'hi hagi a la tarda. Per tant serà des del dilluns 22 de juliol fins al dissabte 27, exceptuant el dia 25. Mai s'havia inclòs al programa el nom de cap grup que amenitzés aquest acte. Tenint en compte que els músics de la banda afirmen que s'havia anat fins que va començar a anar la xaranga, és probable que el fet d'anunciar-ho fos una demostració que s'havia produït un canvi respecte el que havia estat tradicional. Aquesta xaranga també amenitzarà el dinar de bou estofat del 24 de juliol¹⁴⁵.

Cronològicament, la banda va realitzar la primera cercavila de festes el dissabte dia 20 a les 19.00 h, juntament amb el grup de cornetes i tambors i el grup de majorets. L'altra cercavila del mateix dia la va fer sola a les 22.00 h, justament abans del pregó i la proclamació de la reina de festes i pubilla infantil i presentació de les corresponents dames d'honor. El diumenge 21, a les 19.30 h va tenir lloc la desfilada de carrosses i el Coso Iris, amb la participació de la banda de l'AMR, grup de majorets, banda de cornetes i tambors¹⁴⁶, penyes i entitats. Les cercaviles matinals van tenir lloc els dies 22,

¹⁴² “Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la ciutat, del 20 al 29 de juliol de 1990”, dins *Ràpita*, núm. 373, juliol 1990, p. 53-62 pdf.

¹⁴³ “Sankàrlos. És notícia”, dins *Ràpita*, núm. 374, agost 1990, p. 26.

¹⁴⁴ “Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 28 de juliol de 1991”, dins *Ràpita*, núm. 385, juliol 1991, p. 59-68.

¹⁴⁵ El dia 18 amb l'arribada del bou capllaçat també s'anuncia una xaranga, però no se'n diu el nom. A les fotografies del mes d'agost de la revista es veu que porten un vestit diferent. Per la camisa, potser que fos la xaranga que després es diria “A Trencaoll”.

¹⁴⁶ En la cercavila del dia anterior s'anuncia com a grup i no com a banda.

24, 26 i 28 a les 10.30 h. Per últim el diumenge 28 a les 22.30 h, al parc de Garbí, l'AMR va oferir un concert¹⁴⁷. Les peces que es van interpretar van ser el pasdoble *Lagartijilla*, l'obertura de *Rosamunda*, la suite *L'Arlesienne*, la sardana *El Priorat* i l'himne d'*Els Segadors*¹⁴⁸.

Les festes majors de 1992 tenen com a novetat respecte anys anteriors estava el bateig de dos nous gegants de la població que en aquesta ocasió representaven una parella marinera i que portaven per nom Pere i Carme. Un dels actes relacionats amb aquesta motiu, va ser l'actuació de la colla castellera de Sant Pere i Sant Pau a la plaça del Cóc el dissabte 1 d'agost a les 20.00 h. Una altra de les novetats és que les festes van començar un dia abans avançant-se alguns dels actes un dia. Aquest canvi tenia relació amb el fet que Sant Jaume va ser dissabte i per tant, o bé s'avançaven una setmana les festes o bé es feia la coronació i el dia d'inici de festes el dia anterior, ja que per al dia de la festivitat es feia una ofrena on participaven, a part de les entitats, dames i pubilles. A més, es va fer una nit de pubs en què aquests van sortir al carrer, així com un dia de ball popular al parc de Garbí el dimarts 28 a les 24.00 h de la nit. També va haver un dia de correfocs, el dimecres 29 a les 22.00 h.

La banda de música va començar les seves actuacions amb una cercavila a les 19.00 h del divendres 24, juntament amb la banda de cornetes i tambors i el grup de majorets. No s'esmenta qui va participar en l'ofrena de flors i fruits que va tenir lloc el dissabte 25 de juliol a les 18.30 h. Tot i això, en aquesta ocasió apareix una fotografia en el reportatge fet en motiu de les festes majors que demostra la participació de la banda de música en l'ofrena. A la mateixa pàgina hi ha fotografies de diverses entitats, entre elles l'AMR i hi ha un peu de pàgina comú per a totes que destaca la participació d'aquestes entitats any rere any: “Les diverses Penyes i Entitats, el dissabte, com cada any, van fer l'Ofrena de Flors a Sant Jaume, davant l'Església de la Santíssima Trinitat”¹⁴⁹. L'ofrena de flors sempre es feia el dia de Sant Jaume, de manera que l'expressió “com cada any” s'ha d'associar al fet de que les entitats hi participen cada any. A la Figura 13. 3 apareixen, davant de la banda, la dama i la pubilla de l'entitat portant el ram de flors que anaven a lliurar a l'ofrena.

¹⁴⁷ “Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 19 al 28 de juliol de 1991”, dins *Ràpita*, núm. 385, juliol 1991, p. 59-68.

¹⁴⁸ “Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54. (En aquest article es diu erròniament que el concert va ser el dia 27 de juliol, però en el programa apareixia el 28).

¹⁴⁹ CARBÓ, Pili; CABANES, Paco. “Imatges festes majors”, dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 16.

Figura 12.3. Ofrena floral a Sant Jaume de la banda de l'AMR l'any 1992.

Font: *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 16. Fotografia de Pili Carbó i Paco Cabanes.

El diumenge 26 de juliol a les 19.30 h va tenir lloc la desfilada de carrosses i Coso Iris amb la participació de la banda de l'AMR, grup de majorets, banda de cornetes i tambors, penyes i entitats. Les cercaviles matinals a càrrec de la banda, de les quals en va aparèixer mostra gràfica a la revista *Ràpita* del mes posterior¹⁵⁰, van començar el dimarts 28 de juliol a les 10.30 h. També n'hi va haver els dies 29 i 31 de juliol i el 2 d'agost, sempre a la mateixa hora. La banda va fer un concert el dijous 30 a les 21.30 h al parc de Garbí¹⁵¹, i de nou se'n té un document fotogràfic de l'esdeveniment que apareixia dintre del reportatge de festes majors¹⁵².

¹⁵⁰ CARBÓ, Pili; CABANES, Paco. "Imatges festes majors", dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 23.

¹⁵¹ "Avant-projecte del PROGRAMA dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la nostra ciutat, del 23 de juliol al 2 d'agost de 1992, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 397, juliol 1992, p. 117-137.

¹⁵² CARBÓ, Pili; CABANES, Paco. "Imatges festes majors", dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 39.

Figura 12.4. Concert de la banda de l'AMR a festes majors de l'any 1992.

Font: *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 39. Fotografia de Pili Carbó i Paco Cabanes.

Hi havia una cinquantena de músics i les obres del concert van ser: *Churrumbelerías* d'E. Cebrían, *La Venta de los Gatos* de J. Serrano, *La vie parisienne* d'Offenbach; *El llac dels cignes* de P. I. Tchaikovsky, *La italiana a Alger* de G. Rossini, i *Els Segadors*, com a cloenda del concert¹⁵³.

Els actes en què va participar la banda de música en les festes majors de l'any 1993 són similars als de l'any anterior. Una de les novetats és la participació de la xaranga A Trencacoll, formada per músics de l'entitat. Les festes majors van començar el dia 23 de juliol i van acabar el dia 1 d'agost¹⁵⁴. La banda va realitzar una cercavila el dissabte 24 a les 19.00 h. Segons el programa aquesta cercavila la van realitzar conjuntament l'AMR, el Grup de Majorettes i la Banda i Majorettes dels Alfacs¹⁵⁵, que havia sorgit recentment.

El diumenge 25 a les 19.30 h la banda apareix al programa participant en la desfilada de carrosses i Coso Iris. En aquesta ocasió, segons el programa, també participaven el grup de majorets, la banda de cornetes i tambors, penyes i entitats. Hi ha constància del lloc que va ocupar la banda de l'AMR i una banda de cornetes i tambors dintre de la desfilada gràcies al comentari que en feia el director de la banda en l'escrit de la revista *Ràpita* del mes d'octubre. Vicente Jorge es queixava de què hi hagués tres carrosses sense música i que al final formessin una banda de cornetes i tambors i la

¹⁵³ MARTÍ, J. "Distorsionament de l'audició del concert musical", dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 52.

¹⁵⁴ "Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol a l'1 d'agost de 1993, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 409, juliol 1993, p. 133-146.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

banda de música de l'AMR¹⁵⁶. L'explicació d'aquest problema era que, mentre la banda sempre ocupava el mateix lloc al Coso Iris i l'ofrena, els altres grups no tenien un lloc fixe assignat. D'aquesta manera, es feia un sorteig per triar el lloc que ocuparia cada grup. Quan es feien aquestes reunions la majoria de grups no sabia si portaria música, cosa que havia impossibilitat que es pogués predir aquest problema abans de la desfilada¹⁵⁷. Aquesta resposta és important com a testimoni escrit de que la banda sempre participava en l'ofrena tot i no aparèixer en el programa.

Encara que al programa de festes no s'especifica quins grups i entitats havien de participar en l'ofrena de flors i fruits a Sant Jaume, que va tenir lloc el dia 25 a les 11.30 h, sí que hi ha informació que confirma la seva participació gràcies al reportatge fotogràfic de festes¹⁵⁸. Les cercaviles que la banda va realitzar al matí no sempre estaven programades a la mateixa hora. Així els dies 26 i 28 de juliol i l'1 d'agost, aquestes es van realitzar a les 10.00 h, mentre que el dia 30 es va programar a les 10.30 h. El dimecres 28 a les 21.30 h, a més, la banda va realitzar el seu concert de festes. A diferència dels dos anys anteriors, i com s'havia fet abans de la inauguració del parc de Garbí, la banda va tornar a realitzar el concert a la plaça del Cóc.

L'any 1994 la banda va seguir tenint pràcticament les mateixes actuacions que anys anteriors. Així el dissabte 23, segon dia de festes, s'anuncia la participació d'aquesta en una cercavila a les 19.00 h, juntament amb el Grup de Majorettes i Banda i Majorettes dels Alfacs¹⁵⁹. El diumenge dia 24 la banda va participar en la desfilada de carrosses i Coso Iris a les 19.30 h, juntament amb altres grups, ja que n'hi ha testimoni a la crònica posterior de festes¹⁶⁰. Al programa no s'esmentava la participació de la banda en aquest acte, mentre que sí que s'esmentava “Grup de Majorettes, Banda i Majorettes dels Alfacs, Penyes i Entitats”¹⁶¹. De nou no s'especifica la participació de cap entitat o penya- ni conseqüentment de la banda- en l'ofrena de flors i fruits del dia 25.

L'arribada dels bous capllaçats el divendres 22 i la cercavila que es va fer aquell dia van ser amenitzades per la Xaranga Rapitenca, de la mateixa manera que la “manyanita” del dia 23. Els bous de tarda entre els dies 26 i 30 també van ser amenitzats per l'esmentada xaranga, així com el

¹⁵⁶ JORGE, Vicent. “Festes Majors 1993: Tornem a estar igual!”, dins *Ràpita*, núm. 411, setembre 1993, p. 28.

¹⁵⁷ CLIMENT, Manel Bte. “Contestació a la carta del Sr. Director de la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 412, octubre 1993, p. 55.

¹⁵⁸ CABANES, Paco; CARBÓ, Pili. “La Ràpita en Festes Majors-93”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 16.

¹⁵⁹ “Programa dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 22 al 31 de juliol de 1994, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 47-65.

¹⁶⁰ CABANES, Paco; CARBÓ, Pili. “La Ràpita a Festes Majors-94”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 47-65.

¹⁶¹ “Programa dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 22 al 31 de juliol de 1994, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 51.

dinar de bou estofat del dia 27. La xaranga A Trencacoll per la seva part va amenitzar el ball de vermut que va tenir lloc el dia 30 a les 12.00 h al parc de Garbí. Els dies 27, 29 i 31 la banda de l'AMR va fer una cercavila a les 10.00 h. El dia 27 a les 22.30 h, a més, va realitzar el seu concert de festes a la plaça del Cóc.

La participació de la banda en les festes majors de la localitat de l'any 1995 va ser similar a la d'anys anteriors. En primer lloc, el dissabte 22, segon dia de festes, va participar en la cercavila que es va realitzar a les 19.00 h, juntament amb el grup de majorets i banda i majorets dels Alfacs¹⁶². Els dies 24, 26, 28 i 30 a les 10.30 h la banda va realitzar la seva tradicional cercavila.

A la crònica posterior de festes apareix una fotografia de la banda davant l'edifici de l'entitat. Per la lluminositat d'aquesta foto¹⁶³, és probable que fos presa moments abans o després de les cercaviles que realitzava la banda. A la Figura 12.5 es reproduïx aquesta fotografia, on es pot veure el mestre Vicente Jorge juntament amb trenta músics de la banda. Cal recordar que en aquestes cercaviles no hi solia assistir la totalitat de la banda, de manera que cal considerar aquesta xifra com una fita inferior al nombre real de músics.

Figura 12.5. La banda de l'AMR davant l'entitat (1995). Font: *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 17.

Fotografia de Paco Cabanes.

¹⁶² "Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 21 al 30 de juliol de 1995, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 433, juliol 1995, p. 65-83.

¹⁶³ CABANES, PACO. (fotografies). "La Ràpita en Festes Majors-95", dins *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 17.

El dia 24 a les 22.30 h la banda va oferir a la plaça del Cóc el concert de festes majors, del qual es mostra un testimoni fotogràfic a la Figura 12.6.

Figura 12.6. Concert de la banda de l'AMR a festes majors de l'any 1995. Font: *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 31.

Fotografia de Paco Cabanes.

No s'esmenta la participació de la banda de l'AMR ni el diumenge 23 en la desfilada de carrosses i Coso Iris (on sí que s'esmentava el grup de majorets i la banda i majorets dels Alfacs), ni en l'ofrena de flors i fruits a Sant Jaume del dia 25 a les 19.30 h, tot i que va participar en tots dos actes tal i com ho havia fet tradicionalment. Prova de la participació de la banda en la desfilada de carrosses i el Coso Iris és la fotografia apareguda en el reportatge de festes del mes següent¹⁶⁴:

¹⁶⁴ CABANES, Paco. (fotografies). “La Ràpita en Festes Majors-95”, dins *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 28.

Figura 12.7. Actuació de la banda de l'AMR a la desfilada de carrosses i Coso Iris (1995).

Font: *Ràpita*, núm. 434, agost 1995, p. 28. Fotografia de Paco Cabanes.

Tots els dies que es fan bous estan amenitzats per la Xaranga Rapitenca. En cap acte del programa apareix la xaranga A Trencacoll¹⁶⁵. De dissabte a dissabte va haver disco mòbil al parc de Garbí, a excepció del dilluns 24 que va haver el festival de rock.

12.2.5.2.- Festes de la Mare de Déu de la Ràpita (o festes del Barri) i Jornades Culturals

Durant el mes de setembre la banda va continuar participant en els actes que se celebraven en la població de manera habitual, ja fos en l'ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita o en els concerts que s'organitzaven per les setmanes culturals. A la revista *Ràpita* apareix referència als concerts de la banda des de l'any 1985 fins al 1991 i també l'any 1994. Com es pot veure hi ha dos anys en què aquests concerts no es van celebrar. Quan es va restablir aquesta actuació ja va ser amb caràcter definitiu. Així, aquests concerts s'han mantingut ininterrompudament fins a l'actualitat, per bé que amb algunes variants, tal i com es veurà en el següent capítol. Cal destacar que durant uns anys

¹⁶⁵ "Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 21 al 30 de juliol de 1995, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 433, juliol 1995, p. 65-83.

aquests concerts es van fer el mateix dia de la Diada, l'11 de setembre, però no sempre va ser així. En aquestes jornades també van participar el quintet de vent La Ràpita i la xaranga A Trencacoll, totes dues agrupacions formades per músics de l'AMR i que formaven part de l'entitat.

El mes d'agost de 1985 a la revista *Ràpita* van sortir dos programes de festes. D'una banda les Jornades Populars organitzades per l'Ajuntament de la localitat, i de l'altra actes populars organitzats i patrocinats per la Comissió de Festes “Mare de Déu de la Ràpita”. Els actes on participa la banda estan en el programa de les Jornades Populars organitzades per l'Ajuntament. Aquell any van començar els darrers caps de setmana d'agost. El diumenge 25 d'agost l'AMR va actuar a la plaça Vella a les 20.00 h. El diumenge 8 de setembre s'anuncia l'ofrena de flors a la Mare de Déu de la Ràpita però no es parla de les entitats que hi intervindran¹⁶⁶. El dimecres 11 de setembre de 1985 va haver una ballada de sardanes en la qual van actuar el grup sardanista i la cobla local. L'acte es va celebrar a la plaça del Cóc a les 11.00 h. El mateix dia, a les 19.30 h, a la plaça Vella va tenir lloc l'actuació de l'AMR i de l'esbart dansaire de Manresa¹⁶⁷. En altres articles de la revista *Ràpita* també es parla de les actuacions de la banda en aquestes festes¹⁶⁸.

L'únic acte de les Jornades de Cultura Popular organitzats entre el 5 i l'11 de setembre de 1986 en que s'esmenta la participació de la banda de l'AMR va tenir lloc el dia 11 de setembre. Es va realitzar a la plaça Vella a les 19.30 h i va ser el darrer acte de les jornades. En aquest acte també hi va participar l'Esbart Dansaire Sant Vicentí¹⁶⁹, que ja havia participat en les festes majors¹⁷⁰. El grup de majorets i la banda de cornetes i tambors també s'anuncien només en una ocasió. En aquest cas és l'acte inaugural, una cercavila que es va realitzar el dia 5 a les 19.30 h. L'ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita va tenir lloc el 8 de setembre a les 10.30 h. No s'esmenta la participació de cap entitat. Entre els actes populars organitzats i patrocinats per la Comissió de Festes de la Mare de Déu de la Ràpita no n'hi ha cap on s'esmenti la participació de la banda de música de l'AMR ni la de la banda de cornetes i tambors o les majorets¹⁷¹.

¹⁶⁶ “Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita. Jornades Populars. Setembre 1985”, dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 4-5.

¹⁶⁷ *Ibidem*.

¹⁶⁸ “Actes Populars organitzats i patrocinats per la Comissió de Festes «Mare de Déu de la Ràpita» dins *Ràpita*, núm. 314, agost 1985, p. 5.

FORNÉ, Agustín. (Saparró) “Agrupació Musical Rapitenc. Cuando suenan los timbales”, dins *Ràpita*, núm. 316, octubre 1985, p. 30.

¹⁶⁹ “Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita. Jornades de Cultura Popular”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 74.

¹⁷⁰ “Programa oficial dels actes a celebrar per l'Excm. Ajuntament amb motiu de les Festes Majors de la Ciutat, del 24 de juliol al 3 d'agost de 1986”, dins *Ràpita*, núm. 325, juliol 1986, p. 58-63 pdf. (Suplement *Festes 86*, p. 16-21).

¹⁷¹ “Actes populars organitzats i patrocinats per la Comissió de Festes «Mare de Déu de la Ràpita»”, dins *Ràpita*, núm. 326, agost 1986, p. 74.

Dintre de les Jornades Populars de Cultura realitzades l'any 1987, la banda va realitzar un concert. Segons el programa, aquest va tenir lloc a la plaça Lluís Companys el dia 8 de setembre a les 22.00 h¹⁷². Tot i això, a les fotografies sobre el concert¹⁷³, es pot confirmar que l'escenari va ser la plaça Sebastià Juan Arbó¹⁷⁴. El mateix passa amb altres activitats que estaven anunciades a la plaça Lluís Companys, com per exemple l'actuació de l'Esbart Dansaire Rapitenc amb la rondalla local¹⁷⁵. La Figura 12.8 mostra una fotografia de l'actuació de la banda en motiu d'aquestes jornades culturals.

Figura 12.8. Actuació de la banda de l'AMR a les jornades culturals de l'any 1987.

Font: *Ràpita*, núm. 340, octubre 1987, p. 11.

L'AMR va realitzar dues actuacions dintre dels actes amb motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i la Setmana Cultural celebrats entre el 3 i l'11 de setembre de 1988. D'una banda la banda de l'AMR va oferir un concert el diumenge 4 de setembre a les 22.00 h a la plaça Sebastià Juan Arbó. De l'altra la banda juvenil de l'AMR va realitzar conjuntament amb l'Orfeó Pau Casals un altre concert¹⁷⁶. Aquest segon concert va tenir lloc el dijous 8 de setembre i es desconeix si la banda i l'orfeó van interpretar totes les peces conjuntament, si cadascun d'ells va realitzar una part del concert o si va haver alguna peça conjunta i la resta per separat. A la crònica posterior, tot i fer referència a l'actuació¹⁷⁷, tampoc s'esclareix aquest fet¹⁷⁸. Respecte el concert de la banda del 4 de

¹⁷² "Jornades Populars de Cultura. Setembre 1987", dins *Ràpita*, núm. 339, setembre 1987, p. 51.

¹⁷³ CIVITATES. "Perfiles del mes. Jornadas populares de cultura y fiestas del barrio español", dins *Ràpita*, núm. 340, octubre 1987, p. 11.

¹⁷⁴ Segons un article de les mestresses de casa la plaça es va inaugurar el 18 de març o abril de 1988, mentre que l'esbart dansaire diu que el dia 18 es van celebrar els actes "In memoriam" Sebastià Juan Arbó. (Mª Rosa. "Associació «Amas de casa» Rapitenques", dins *Ràpita*, núm. 346, abril 1988, p. 21 i CERVERA, A. "Associacions", dins *Ràpita*, núm. 347, maig 1988, p. 23)

¹⁷⁵ "Jornades Populars de Cultura. Setembre 1987", dins *Ràpita*, núm. 339, setembre 1987, p. 51.

¹⁷⁶ "Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i Setmana Cultural, del 3 a l'11 de setembre de 1988", dins *Ràpita*, núm. 351, setembre 1988, p. 4-5.

¹⁷⁷ Es parla de l'actuació del "renascut Orfeó Pau Casals i de la banda juvenil Rapitenc" (ROSALES, Ramon. "Comentari dels actes de les Jornades de Cultura", dins *Ràpita*, núm. 352, octubre 1988, p. 27-31).

¹⁷⁸ ROSALES, Ramon. "Comentari dels actes de les Jornades de Cultura", dins *Ràpita*, núm. 352, octubre 1988, p. 27-31.

setembre, es sap que aquest va començar mitja hora tard per un problema tècnic que finalment es va poder solucionar. La crònica lloava el bon so que anava aconseguint la banda tenint en compte la joventut dels seus components¹⁷⁹.

Al setembre de 1989 a la Ràpita es van celebrar un gran nombre d'actes, majoritàriament culturals i festius, per diversos motius. Com tots els anys hi van haver actes en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i de la Setmana Cultural, que aquell any arribava a la setena edició. A més, aquell any va tenir lloc el Primer Congrés de les Ràpites de l'Estat Espanyol. Així es va elaborar un programa d'actes que incloïa els actes relacionats amb aquests tres fets¹⁸⁰.

En motiu d'aquestes celebracions, hi van haver diverses cercaviles que van realitzar diferents grups de la localitat. El dijous 7 de setembre a les 19.00 h la va realitzar la banda de cornetes i tambors i el grup de majorets de la ciutat; el dissabte i diumenge, dies 9 i 10 de setembre respectivament, a les 9.00 h se'n va fer càrrec de la cercavila la Xaranga Rapitenc; per últim el mateix dissabte dia 9 de setembre però a les 20.00 h van fer una cercavila la banda de l'Associació Musical del Prat de Llobregat i la de l'AMR.

Dues hores més tard estava programat que aquestes dues bandes oferissin un concert a l'amfiteatre del passeig marítim¹⁸¹, que havia estat inaugurat recentment. Tot i això a causa d'inclemències meteorològiques¹⁸², finalment el concert es va celebrar al Saló d'Actes de l'Ajuntament¹⁸³. La crònica posterior elogiava les actuacions de les dues bandes i ressaltava la presència del músic rapitenc Juan José Bordes amb la banda del Prat de Llobregat. Com s'ha explicat al capítol anterior, aquest mateix músic havia estat el que va contactar amb Josep Fuster per a què dirigís la banda de Sant Carles de la Ràpita¹⁸⁴.

Dintre dels actes en motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i la Setmana Cultural que van tenir lloc del 7 a l'11 de setembre de 1990, la banda i el quintet La Ràpita van tenir diverses actuacions. En aquesta ocasió, només hi va haver una cercavila i la va realitzar la Xaranga

¹⁷⁹ ROSALES, Ramon. "Comentari dels actes de les Jornades de Cultura", dins *Ràpita*, núm. 352, octubre 1988, p. 27-31.

¹⁸⁰ "Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i VIIa. Setmana Cultural i 1r. Congrés de les Ràpites de l'Estat Espanyol del 2 a l'11 de setembre de 1989", dins *Ràpita*, núm. 363, setembre 1989, p. 17-18 pdf.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² EL CONSELL DE REDACCIÓ. "Editorial", dins *Ràpita*, núm. 364, octubre 1989, p. 3.

¹⁸³ CIVITATES. "Perfils del mes. Agrupació Musical del Prat de Llobregat", dins *Ràpita*, núm. 365, novembre 1989, p. 17.

¹⁸⁴ *Ibidem*.

Rapitenca el diumenge 9 de setembre a les 9.00 h¹⁸⁵. En canvi, la banda només va realitzar un concert el divendres dia 7 a les 22.30 h a l'amfiteatre del parc de Garbí¹⁸⁶.

L'any 1991 en motiu del 50è aniversari del retorn de la imatge de Santa Maria de la Ràpita a la població es van organitzar una sèrie d'actes. Aquests van començar el 30 d'agost i es van allargar fins el dia 8 de setembre, festivitat de la patrona. La participació de la banda en un d'ells es fa patent en el programa d'actes. El divendres dia 30, primer dia dels actes, la banda va realitzar al parc de Garbí un concert a les 22.30 h¹⁸⁷.

Aquell concert, a més, tancava el cicle d'audicions que s'havia celebrat amb diferents bandes per segon any consecutiu¹⁸⁸. Tal i com explicava Hernan Subirats a la taula rodona que es va celebrar el mes d'octubre de 1991 al locutori de Ràdio Ràpita, mentre que en les primeres ocasions el nombre de públic era molt reduït, que es va fer hi havia unes trenta persones, l'estiu de 1991 va haver dies que fins i tot es trobaven allí milers de persones¹⁸⁹. Les peces que va interpretar van ser el pasdoble *Lagartijilla*, la sardana *El Priorat*, la sarsuela *Alma de Dios*, la Suite *L'Arlesienne*, i la suite *London Suite*¹⁹⁰.

En l'ofrena-homenatge popular a la Mare de Déu de la Ràpita que s'havia de realitzar el dia 31 d'agost a les 22.00 h i que finalment es va celebrar el dissabte següent a causa de les inclemències meteorològiques, hi van participar totes les entitats i penyes de la ciutat, i possiblement també l'AMR¹⁹¹. Així ho explicava la crònica: “El Parc de Garbí, per una nit, es convertí en l'escenari d'aquest aplec. Testimonis les més de dues mil persones que presenciaren aquesta vetllada cultural-religiosa. La imatge de Maria, Mare de Déu de la Ràpita, presidí l'aplec. Tot en honor de la Mare dels Rapitencs. Les senyeres de totes les entitats i penyes del poble feien corona a la imatge. Per breus moments, cada entitat desenvolupà les seves activitats artístiques: cants, música, jota, ballet, poesia, etc. L'acte començà amb el cant de l'Ave Maria i acabà amb el cant de l'himne de Santa Maria de la Ràpita. Dues hores molt boniques”¹⁹². En un altre punt de la mateixa crònica també es

¹⁸⁵ “Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i Setmana Cultural. Del 7 a l'11 de setembre de 1990”, dins *Ràpita*, núm. 375, setembre 1990, p. 4-5.

¹⁸⁶ “Música sudamericana i d'altres. Jornades de Cultura-90”, dins *Ràpita*, núm. 376, octubre 1990, p. 30-33.

¹⁸⁷ “Homenatge de veneració i amor filial que els Rapitencs dediquen a la seva Excelsa Patrona Santa Maria de la Ràpita en la commemoració del 50è. aniversari del retorn de la seva imatge a Sant Carles de la Ràpita 1941-91. Programa”, dins *Ràpita*, núm. 386, agost 1991, p. 70-71.

¹⁸⁸ LA JUNTA. “Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

¹⁸⁹ CANICIO, Marian. “La cultura a la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 4-13.

¹⁹⁰ LA JUNTA. “Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

¹⁹¹ “Casa Nostra. Festivitat del cinquantenari del retorn de la imatge de la Mare de Déu de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 388, octubre 1991, p. 53.

¹⁹² MOSSÈN JOSE M^a. “50è. Aniversari del retorn de la Imatge de Santa Maria de la Ràpita. Crònica de nou dies. Actes

feia referència a la part musical dels actes: “Tot el poble ha celebrat la festa, honorant Maria. L'ha clamat entonant els càntics, la Salve, els Goigs, ha fet música, ha aplaudit, ha plorat”¹⁹³. En l'article de novembre de 1991 que escrivia la junta de l'entitat s'afirmava que la banda havia participat en l'homenatge a la Mare de Déu de la Ràpita¹⁹⁴.

Les jornades de cultura de l'any 1991 es van realitzar entre el 30 de novembre i el 7 de desembre¹⁹⁵, per tal de distingir-les de les festes del Barri¹⁹⁶. A diferència d'altres anys no va aparèixer el programa a la revista *Ràpita*. Tot i això sí que se'n van publicar posteriorment imatges del fets que es van considerar més destacats¹⁹⁷.

L'any 1992 els actes que es van programar en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita també van comprendre els actes que anteriorment s'havien inclòs en les jornades culturals. Els actes van començar el dia 5 de setembre i van acabar el 12 del mateix mes. No hi ha programada cap actuació de la banda de música però sí una de la xaranga A Trencacoll que, tal i com deia el programa, pertanyia a l'AMR. La seva actuació va tenir lloc el dissabte 5 de setembre a les 23.30 h i consistia en un ball popular¹⁹⁸.

Dintre les Jornades Culturals Ràpita de l'any 1993, la banda Ciutat de Benicarló va tornar la visita que prèviament li havia fet l'AMR i que es tractarà en propers apartats. Així totes dues van realitzar un concert conjunt el dissabte 4 de setembre a les 22.00 h a la plaça Lluís Companys¹⁹⁹. El programa de Festes de la Mare de Déu de la Ràpita coincidia en part amb les dates de les Jornades Culturals ja que anava del 4 al 8 de setembre. En aquest programa no apareixia cap intervenció de la banda de l'AMR, per bé que sí que hi havia una actuació de la xaranga A Trencacoll el dimarts dia 7 a les 24.00 h. La seva actuació consistia en un ball popular a l'avinguda Catalunya²⁰⁰. Hi ha altres actes amb participació de música però no s'especifica quin grup els amenitzarà²⁰¹.

culturals”, dins *Ràpita*, núm. 388, octubre 1991, p. 71.

¹⁹³ MOSSÈN JOSE M^a. “50è. Aniversari del retorn de la Imatge de Santa Maria de la Ràpita. Crònica de nou dies. El poble ha dit “sí””, dins *Ràpita*, núm. 388, octubre 1991, p. 71.

¹⁹⁴ LA JUNTA. “Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

¹⁹⁵ CANICIO, Marian. “Un ampli ventall”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 43 pdf. (Suplement *Jornades de Cultura*, p. 1)

¹⁹⁶ EL CONSELL DE REDACCIÓ. “Valoració en torn les Jornades de Cultura”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 3.

¹⁹⁷ AADD. “Jornades de cultura”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 43-58 pdf. (Suplement *Jornades de Cultura*, p. 1-12).

¹⁹⁸ “Programa dels actes a celebrar amb motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 399, setembre 1992, p. 4.

¹⁹⁹ “Jornades Culturals Ràpita'93. Del 27 d'agost a l'11 de setembre”, dins *Ràpita*, núm. 411, setembre 1993, p. 4.

²⁰⁰ “Festes de la Mare de Déu de la Ràpita 1993. Programa d'actes”, dins *Ràpita*, núm. 411, setembre 1993, p. 4.

²⁰¹ *Ibidem*.

La banda va participar a les Jornades Culturals de l'any 1994 amb un concert el dia 11 de setembre a les 22.30 h, que es va realitzar a la plaça Lluís Companys²⁰². N'apareixia una fotografia en el reportatge sobre les jornades culturals del mes següent, que reproduïx la Figura 12.9²⁰³.

Figura 12.9. Actuació de la banda de l'AMR a les jornades culturals de l'any 1994.

Font: *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 37.

Aquell mateix any, en un programa a part es van presentar els actes en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i la Setmana Infantil. És la primera vegada que es parla de Setmana Infantil²⁰⁴. Els actes van començar el dimecres dia 7 de setembre i van acabar el dia 11 del mateix mes. La banda no s'esmenta dintre dels actes programats, tot i que tradicionalment sempre ha participat en l'ofrena de flors i fruits a la Mare de Déu que es realitzava el dia 8 de setembre. Dintre del programa sí que s'esmenta però la participació de la xaranga A Trencacoll el dia 7 de setembre a les 23.00 h a la cruïlla dels carrers Emili Parras i Joan Tibau²⁰⁵.

L'any 1995 dintre del marc de les jornades culturals que van tenir lloc entre l'1 i el 15 de setembre es va produir l'actuació de la banda. Aquesta va ser un concert i va tenir lloc el dia 15 a les 22.00 h a la plaça Lluís Companys²⁰⁶. Tot i que en el programa d'actes només es parla dels actes culturals i no n'hi ha de religiosos, el cert és que com tots els anys el dia 8 es va realitzar l'ofrena de flors i fruits a

²⁰² “Jornades Culturals”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 33.

²⁰³ “Jornades Culturals a La Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 37.

²⁰⁴ A la crònica del mes d'octubre es feia referència als actes de la Setmana Infantil: “s'afegeixen als que es venien desenvolupant i corresponents a les jornades culturals” (“Jornades Culturals a La Ràpita. Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita. Setmana Infantil”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 36).

²⁰⁵ “Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i la Setmana Infantil”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 41.

²⁰⁶ “Jornades culturals. De l'1 al 15 de setembre 1995”, dins *Ràpita*, núm. 435, setembre 1995, p. 7-9.

la Mare de Déu de la Ràpita²⁰⁷. A la revista *Ràpita* no s'ha trobat cap referència als grups que hi van participar.

12.2.5.3.- La festa de Santa Cecília

La festa de Santa Cecília va mantenir durant aquesta època l'estructura de períodes anteriors. Així la banda realitzava el seu concert de Santa Cecília el dissabte a la nit i el diumenge al matí realitzava una cercavila amb la posterior missa en honor a la patrona. Després es realitzava el partit de futbol i a continuació el dinar de germanor. En tota aquesta època els músics van anar al dinar de germanor i els que eren majors d'edat podien anar amb les seves parelles que també estaven invitades. Per la seva banda els alumnes de l'acadèmia celebraven la festivitat el mateix dia 22 de novembre amb una xocolatada a un local de la població. Alguns anys per exemple es va anar al bar Barranc. Un altra cosa que habitualment feien els alumnes de l'escola era anar pels establiments de la població penjant cartells anunciant el concert.

El concert de Santa Cecília tenia dues singularitats en la seva mitja part. La primera d'elles era el lliurament de diplomes als alumnes de l'escola de música amb la qualificació que havien obtingut el curs anterior. La segona d'elles era el sorteig d'una invitació per a dues persones al dinar de germanor que se celebrava al dia següent amb els músics i acompanyants. Aquesta era una iniciativa per tal de premiar als socis de l'entitat. Si els socis no es trobaven presents al concert, se'ls avisava telefònicament. Tot i que aquest concert es va celebrar alguna vegada al cinema Carles III i a la Casa de Cultura del Maset, normalment es va celebrar al Saló d'Actes de l'Ajuntament. Cal dir que al principi d'aquesta època va haver anys que en lloc de celebrar un sol concert se'n van realitzar dos.

És el cas de l'any 1985, en què el primer concert va ser a càrrec de la banda juvenil el dia 22 de novembre i el dia 23 va ser el concert de la banda de l'AMR. La crònica remarcava la joventut dels músics del primer concert²⁰⁸. Primer van tocar duets, després trios, quartets i quintets i per últim tots junts. A més, va pujar a dirigir un dels músics juvenils que el director va presentar com el subdirector. Segons l'autor, per preparar el concert es van invertir totes les tardes i nits durant quatre

²⁰⁷ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 436, octubre 1995, p. 21.

²⁰⁸ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Agrupació Musical Rapitenca. Santa Cecília 1985", dins *Ràpita*, núm. 318, desembre 1985, p. 33.

mesos²⁰⁹. Al concert del dia 23 hi va haver una gran assistència de públic i la sala estava plena. La crònica destacava els grans moments a què els tenia acostumats la banda²¹⁰. Hi ha una segona crònica dels actes organitzats per Santa Cecília, tot i que no aporta més novetats²¹¹.

Respecte la celebració de Santa Cecília l'any 1986 també es van realitzar dos concerts. El primer d'ells va tenir lloc al local social de l'entitat i, segons la crònica, va ser un èxit d'assistència i d'audiència. El segon concert va tenir lloc a l'Ajuntament. A la primera part els músics joves van interpretar música de cambra²¹². A la segona part la banda al complet va interpretar *El Tambor de Granaderos* i *Spirit of Life* sota la direcció del mestre Vicente Jorge. Segons la crònica, la interpretació i direcció van ser extraordinàries. Mostra d'això va ser que la banda va haver de repetir *El tambor de Granaderos* mentre que els assistents seguien aplaudint. Per últim es va interpretar l'himne d'*Els Segadors*²¹³.

Figura 12.10. Actuació de la banda de l'AMR a Santa Cecília (1986). Font: *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 42.

A la mitja part el president de l'entitat i els mestres de l'escola de música van fer el lliurament dels diplomes del curs anterior. Per últim la junta rectora de l'AMR agraià l'assistència als actes realitzats en honor a Santa Cecília i felicitava les festes²¹⁴. Encara apareix un altre article fent referència al concert de Santa Cecília, però no aporta nova informació²¹⁵. La Figura 12.10 mostra una fotografia

²⁰⁹ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Agrupació Musical Rapitenc. Santa Cecília 1985", dins *Ràpita*, núm. 318, desembre 1985, p. 33.

²¹⁰ *Ibidem*.

²¹¹ CIVITATES. "Perfiles del mes. Festividad Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 318, desembre 1985, p. 11.

²¹² "Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 42.

²¹³ *Ibidem*.

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ "Agrupació Musical Rapitenc. Santa Cecília 1986", dins *Ràpita*, núm. 331, gener 1987, p. 39.

de l'actuació de la banda per Santa Cecília, mentre que la Figura 12.11 mostra els estudiants de l'acadèmia amb els diplomes entregats.

Figura 12.11. Entrega de diplomes als alumnes de l'acadèmia per Santa Cecília (1986).

Font: *Ràpita*, núm. 330, desembre 1986, p. 42.

Amb motiu de la festivitat de Santa Cecília de l'any 1987, la banda de l'AMR va realitzar un únic concert. En aquesta ocasió es va celebrar el dia 1 de novembre al Cine Carles III. La crònica destacava que s'havia tingut la deferència de premiar amb un diploma a tota aquella joventut que anava trepitjant fort i amb entusiasme per a que l'Agrupació aconseguís les més grans cotes en el seu perfeccionament²¹⁶. Apareix un altre article referent al concert. Aquest també fa referència al gran planter d'alumnes de què disposava la banda i destacava la presència d'instruments nous i més músics. L'autor afirmava que hi havia unes cinquanta-cinc persones. A l'article es parla també del lliurament de diplomes i, per últim, es ressaltava la col·laboració, participació i gran interpretació de Vicente Jorge Andrés, pare del director, que va ser solista amb el flautí. Quant a les obres només es deia que aquelles peces estaven també sobre els faristols de les grans bandes i orquestres²¹⁷.

En canvi, no hi ha gaire informació sobre els actes que es van realitzar per Santa Cecília de l'any 1988. Sí que hi ha notícia que es van realitzar uns magnífics concerts que van permetre comprovar la vàlua musical de la banda²¹⁸. L'any 1989 la revista *Ràpita* va informar sobre com la banda va realitzar diversos actes socials en motiu de la celebració Santa Cecília que premiaven els esforços

²¹⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes. Santa Cecília (Patrona de la Música)", dins *Ràpita*, núm. 342, desembre 1987, p. 16.

²¹⁷ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Agrupació Musical Rapitenca-Santa Cecília 1987", dins *Ràpita*, núm. 342, desembre 1987, p. 21.

²¹⁸ CIVITATES. "Perfiles del mes. Santa Cecilia", dins *Ràpita*, núm. 354, desembre 1988, p. 9.

que els músics duien a terme durant tot l'any²¹⁹. La crònica també fa referència al concert que es va celebrar, el qual va merèixer l'aprovació general de forma entusiasta i més veient que la joventut que imperava a la banda anava adquirint nivell. L'article els felicitava a tots i en especial al seu director que tan bé els sabia dirigir i instruir. Respecte la música que es va interpretar, s'explicava que aquesta va ser predominantment espanyola i de fàcil captació per a l'auditori²²⁰. El concert va ser emès en directe per Ràdio Ràpita i al mateix temps va ser enregistrat. Així al dia següent, diumenge, el van poder escoltar els que no havien pogut acudir al concert²²¹.

El concert de Santa Cecília que tradicionalment realitzava la banda de l'AMR els dies propers a la festivitat de la seva patrona, es va realitzar l'any 1990 al mes de desembre. Així ho va fer saber l'entitat en un comunicat a la revista *Ràpita*: “Us comuniquem que, per absència del director de la nostra banda, el concert de Santa Cecília tindrà lloc el mes de desembre”²²². El motiu de l'absència per aquelles dates del director era que estava realitzant el servei militar. El dia 23 de desembre de 1991 la banda de l'AMR va oferir el seu concert de Santa Cecília al Saló d'Actes de l'Ajuntament. Segons la crònica posterior, la sala estava molt plena i destacava la qualitat musical del concert, el qual es va poder seguir per Ràdio Ràpita²²³.

L'any 1992 el concert de Santa Cecília va tenir lloc el dia 21 de novembre al saló d'actes de l'Ajuntament. Les obres que es van interpretar van ser *La Giralda* d'E. López, *El tambor de granaderos* de R. Chapí, *Veus de primavera* de J. Strauss, *Moment for Morricone*, d'E. Morricone, *Un dia a Viena* de F. Von Suppé, *Júpiter, Els planetes* de G. Holst, i per acabar l'himne d'*Els Segadors*²²⁴. Durant el concert es va fer el lliurament de diplomes a 26 alumnes de l'entitat. Els sis professors dels alumnes i els directius de l'entitat van ser els encarregats del lliurament²²⁵. Un article posterior posava de relleu el seu gran nombre d'assistents i el seguiment que en va fer Ràdio Ràpita²²⁶.

L'any 1993, l'AMR va celebrar la festivitat de Santa Cecília amb diferents actes. El dissabte 20 de novembre, el quintet de vent La Ràpita de l'AMR va realitzar un concert a la seva seu social. Una

²¹⁹ CIVITATES. “Perfils del mes. Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 366, desembre 1989, p. 13.

²²⁰ *Ibidem*.

²²¹ FORNÉ, Agustín. (Saparró). “Concierto de Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 367, gener 1990, p. 27.

²²² AMR. “Nota informativa”, dins *Ràpita*, núm. 376, octubre 1990, p. 49.

²²³ CERVERA, Alexandre. “Casa nostra. Els cantaires i músics locals commemoren la seua patrona, Sta. Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 390, desembre 1991, p. 19.

²²⁴ FORNÉ, Agustín.. “Santa Cecília 92”, dins *Ràpita*, núm. 402, desembre 1992, p. 32.

²²⁵ MARTÍ, Joan. “Diplomes de música en el concert de Santa Cecília, 1992”, dins *Ràpita*, núm. 404, febrer 1993, p. 34.

²²⁶ CERVERA, Àlex. “Casa Nostra. La Ràpita celebra Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 402, desembre 1992, p. 27.

setmana més tard, el dia 27, la banda de l'AMR realitzava el seu concert de Santa Cecília al Saló d'Actes de l'Ajuntament²²⁷. Un testimoni fotogràfic es mostra a la Figura 12.12.

Figura 12.12. Actuació de la banda de l'AMR per Santa Cecília (1993). Font: *Ràpita*, núm. 414, desembre 1993, p. 23.

Els actes que l'any 1994 la banda va celebrar per Santa Cecília van tenir lloc el primer dissabte i diumenge després de la festivitat. El dissabte 26 es va celebrar el concert i el diumenge 27 una cercavila, una missa amb l'actuació del quintet de vent de l'entitat, un partit de futbol i un dinar de germanor²²⁸. A diferència d'altres anys, en aquesta ocasió els cantaires també van amenitzar l'eucaristia²²⁹.

Dies abans del concert, en un entrevista al director de la banda i al músic i membre de junta Joan Martí, s'explicava que es pretenia muntar un concert de gairebé dues hores amb una recopilació de tot el que la banda havia tocat en el Segon Congrès Català de Cuina. A més era probable que Carles

²²⁷ CERVERA, Alexandre. "Casa nostra. Els músics celebren la diada de Santa Cecília amb diversos actes", dins *Ràpita*, núm. 414, desembre 1993, p. 23.

²²⁸ "El cap de premsa informa. Les entitats musicals celebren un any més, Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 31.

²²⁹ *Ibidem*.

Santos hi fos present i pugés a dirigir ell personalment l'himne del congrés²³⁰. El concert va tenir lloc al saló d'actes de l'Ajuntament, però finalment no hi va poder assistir Carles Santos. Una de les cròniques²³¹ remarcava que la sala estava plena. L'altra crònica també remarcava el mateix fet²³². Entre les raons d'aquesta gran afluència destacava l'expectació arran del nomenament de la banda de l'AMR com a banda oficial del Segon Congrés Català de Cuina. La Figura 12.13 mostra una fotografia d'aquest concert²³³.

Figura 12.13. Actuació de la banda de l'AMR per Santa Cecília (1994). Font: *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 30.

A part de les cròniques oficials, la revista *Ràpita* va publicar informació elaborada pels alumnes de l'escola de música. També hi havia una introducció on Vicente Jorge donava informació de com havia sorgit aquesta iniciativa²³⁴. Van publicar-se tres blocs d'entrevistes. El primer d'ells l'havien realitzat els alumnes de primer de Solfeig Grup A: Albert Esteller Caballé, Sofia Cabanes Balanzà,

²³⁰ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

²³¹ REVERTÉ, Miquel. “Casa nostra. La banda de l'Agrupació fa seu el mes de novembre”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 28 i “El cap de premsa informa. Les entitats musicals celebren un any mes, Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 31.

²³² “El cap de premsa informa. Les entitats musicals celebren un any mes, Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 31.

²³³ REVERTÉ, Miquel. “Casa nostra. La banda de l'Agrupació fa seu el mes de novembre”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 28 i FORNÉ, Agustín. (Saparró). “La nostra banda”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 30.

²³⁴ JORGE, V. “Les conclusions d'un concert”, dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 51

Xanic Masià Adell, Mercè Lucas Subirats i Marta Lucas Subirats)²³⁵. Preguntava l'opinió sobre el concert a tres persones vinculades a l'entitat. Dues d'elles eren músics de la banda, Toni Albuquerque i Sandra Esteller, mentre que la tercera era un dels membres de la junta directiva en aquell moment, Mª Cinta Cruelles. El segon grup d'entrevistes el va realitzar un altre grup d'alumnes els quals no s'especificava de quin curs eren: Cristina Calduch, Joaquim Estellé, Margarita Ginesta, Joan Gras i Gemma Moya²³⁶. També s'entrevistava un membre de la junta, Josep Carceller Pla, i dos músics de la banda, Dolors Jorge i Núria Esteller. Algunes de les preguntes sobre la qualitat del concert i la seva gran quantitat de públic es van repetir, però a més es van incloure preguntes de caire més tècnic sobre algunes de les peces que es van interpretar. El tercer tipus d'entrevista s'havia fet a Manel Castellà Menero, Juan Mª Talarn Aixa i Elena Matamoros Obiol²³⁷. En aquest darrer bloc s'inclouïa, a part de la valoració del concert, preguntes de caire més històric referent a l'evolució de la banda dels seus inicis²³⁸. Precedint algunes de les entrevistes hi havia redaccions d'alumnes de l'entitat²³⁹.

Per últim i també respecte a aquest concert va aparèixer una crònica versificada de mans de J. Martí. Explicava que el concert havia tingut lloc el dia 26 de novembre a les 22.30 h al saló d'actes de l'Ajuntament i que aquest estava molt ple. Les obres de la primera part van ser *La canyada*, *La italiana a l'Alger* de G. Rossini, i *L'Obertura Festiva* de D. Xostakóvitx. Respecte els diplomes, segons ell, es donaven tant als alumnes de l'escola de música com als del conservatori²⁴⁰. A la segona part es va tocar *l'Himne del Segon Congrés de Cuina Catalana*, però el seu compositor finalment no hi va poder assistir. La causa eren qüestions professionals que el retenien a Madrid. A la segona part del concert, a part d'aquesta obra es va interpretar *Veus de primavera* del compositor J. Strauss i la *Simfonia del Nou Món* d'A. Dvorak. Abans de la interpretació de l'himne *Els Segadors*, es va interpretar una obra fora de programa. L'obra era l'obertura de la *Vaudeville Suite* de P. Scheffer i el director de la banda la va dedicar a la presidenta de l'entitat i la seva junta per la feina ben feta²⁴¹.

²³⁵ DDAA. "Entrevistes sobre el Concert de Santa Cecília. 1r. De Solfeig", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 51-52.

²³⁶ DDAA. "Josep Carceller Pla, Dolors Jorge Adrià i Núria Estellé Bort", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 52-53.

²³⁷ TALARN, Josep. M^a.; MONTSERRAT, Manel. "Entreviu a Manel Castellà Menero, Juan Mª Talarn Aixa i Elena Matamoros Obiol", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 54-55.

²³⁸ La informació respecte els inicis s'ha inclòs en els apartats corresponents, considerant poc adient incloure'ls dintre de l'apartat "Epoca Vicente Jorge".

²³⁹ GRAS, Nereida. "Santa Cecília, la nostra Patrona", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 52.

FERRÉ, Josep Agustí. "Concert de Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 54.

²⁴⁰ MARTÍ, Joan. "...I el Saló d'Actes a rebentar", dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 57.

²⁴¹ *Ibidem*.

L'any 1995 la banda de l'AMR va celebrar el seu concert de Santa Cecília el dia 25 de novembre al saló cultural d'El Maset. El programa va consistir a la primera part en el pasdoble *Lagartigilla* de J. Martín, la jota *Mª Dolores* de Z. Breton, i *El Príncep Igor* d' A. Borodin. La segona part va estar constituïda per la sardana *La Moreneta* d'A. Carcellé, *Coplas de mi tierra* de M. Palau, i *La fuerza del destino* de G. Verdi. Com era habitual, per últim es va interpretar l'himne de Catalunya²⁴². Juntament amb la ressenya del concert apareixia una fotografia amb la banda en plena actuació que es reproduïx a la Figura 12.14²⁴³.

Figura 12.14. Actuació de la banda de l'AMR per Santa Cecília (1995). Font: *Ràpita*, núm. 438, desembre 1995, p. 33.

12.2.5.4.- Altres concerts

Fonamentalment la banda realitzava quatre concerts a la localitat, coincidint amb Santa Cecília, primavera, festes majors i les Jornades Culturals. Alguns anys també va fer un concert per Nadal o es va actuar pel dia de la música. En l'entrevista que es va realitzar al mestre l'any 1988 aquest afirmava que l'AMR feia cinc o sis concerts a l'any²⁴⁴, tot i que no s'especificava si es tenia en compte els que es feien fora de la localitat o si es parlava únicament dels concerts de la banda o també dels de la seva banda juvenil. A continuació es fa un resum en ordre cronològic de concerts realitzats per la banda i que no han estat tractats en seccions anteriors.

²⁴² “El cap de premsa informa. Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 438, desembre 1995, p. 32-33.

²⁴³ *Ibidem*, p. 33.

²⁴⁴ CARBÓ, Carme. “Entreviu-Cultura”, dins *Ràpita*, núm. 353, novembre 1988, p. 30-32.

Figura 12.15. Actuació de la banda de l'AMR (1986). Font: *Ràpita*, núm. 323, maig 1986, p. 1.

Fotografia de Jordi Guasch/Grapho's.

La portada de la revista *Ràpita* de maig de 1986 era una fotografia de la banda de l'AMR en concert. Aquesta fotografia es reproduïx a la Figura 12.15²⁴⁵. A l'interior de la revista apareix una altra fotografia de la banda i a més hi ha una fotografia d'una coral. És la coral La Barcarola de Barcelona. El text explicatiu de les imatges parla del concert conjunt que van oferir les dues entitats el dia 17 de maig de 1986. Aquest concert estava emmarcat dintre dels actes del II Congrés de la Llengua Catalana²⁴⁶. Com que en una de les fotografies apareix la coral i en l'altra la banda, i que en la fotografia de la coral es veuen apartats els faristols, no hi ha indicis per pensar que van interpretar peces conjuntament sinó que més aviat cadascun d'ells havia realitzat una part del concert.

Un dels concerts que la banda de l'AMR va realitzar l'any 1987 va tenir lloc el dia 16 de maig al Saló d'Actes de l'Ajuntament. Segons la crònica, el concert es va preparar en tres mesos, assajant nit rere nit. Aquesta no especifica les obres que es van interpretar ni si també van participar grups de cambra. S'hi destaca la gran assistència de públic i es qualifica el concert de fabulós. També es parla de l'augment de músics a la banda i del nombre d'instruments nous. Per últim s'explica com es va penjar a la sala un cartell on s'encoratjava als espectadors a fer-se socis de l'AMR. Deia així: "Fes-te soci de l'Agrupació Musical Rapitenca. Només són 200 ptes"²⁴⁷.

²⁴⁵ *Ràpita*, núm. 323, maig 1986, p. 1.

²⁴⁶ CERVERA, Alexandre. "La *Ràpita* i el II Congrés de la Llengua Catalana", dins *Ràpita*, núm. 323, maig 1986, p. 6-7.

²⁴⁷ FORNÉ, Agustín.(Saparró). "Concierto", dins *Ràpita*, núm. 336, juny 1987, p. 42.

L'any 1988 es parla per primera vegada del dia internacional de la música a la revista *Ràpita*, que avui en dia se celebra el dia 21 de juny. Tant la banda de música de l'AMR com l'Orfeó Pau Casals de la localitat ho van celebrar. La banda de l'AMR ho va fer amb una actuació a la plaça del Cóc, mentre que l'orfeó va actuar a la plaça Vella²⁴⁸.

La segona quinzena del mes de maig de 1989 tant l'Orfeó Pau Casals com l'AMR van oferir concerts. Un dels articles al respecte destacava el gran nombre de públic assistent i la qualitat dels concerts²⁴⁹. El concert de l'AMR va tenir lloc el 20 de maig i a dos dels articles sobre l'actuació se l'anomenava concert de Primavera²⁵⁰. Va tenir lloc al saló d'actes de l'Ajuntament. L'autora d'un dels articles elogiava la qualitat de la música que havia interpretat la banda, amb el seu jovent recolzat pels veterans de la banda. Una diferència respecte a concerts anteriors va ser que a la mitja part va actuar l'Orfeó Pau Casals. Com a segona novetat hi ha el fet que al dia següent dintre de l'espai "Música Clàssica" que presentaven J. Martí i A. Alburquerque de Ràdio Ràpita se'n va retransmetre un fragment i el dijous següent es va retransmetre en la seva totalitat²⁵¹.

L'any 1990 no es va realitzar el tradicional concert de primavera. Així, dintre de les pàgines de la revista *Ràpita* de juny de 1990 apareix una queixa sobre la manca del tradicional concert de primavera que la banda de l'AMR solia oferir dintre d'aquesta estació. El mateix article es pregunta què passa amb els músics i si no es farien més concerts ni res i la raó d'aquest fet²⁵². Com altres concerts d'aquell any, aquest es va veure afectat pel servei militar del mestre. Poc temps després i en ocasió del dia internacional de la música, l'Orfeó Pau Casals i la banda de l'AMR van realitzar actuacions el dia 21 de juny de 1990. L'Orfeó va realitzar el seu concert a la plaça Vella. La informació de la crònica no permet afirmar quin va ser el lloc on va actuar l'AMR. En aquesta ocasió no només hi va participar la banda de l'AMR, sinó també la banda juvenil. Segons la crònica totes dues actuacions van merèixer l'atenció del nombrós públic²⁵³.

²⁴⁸ CIVITATES. "Perfiles del mes. Orfeó Pau Casals", dins *Ràpita*, núm. 349, juliol 1988, p. 14.

CANICIO, Marian. "L'estiu: Temps d'escoltar", dins *Ràpita*, núm. 351, setembre 1988, p. 30.

²⁴⁹ CIVITATES. "Perfiles del mes. Conciertos", dins *Ràpita*, núm. 360, junio 1989, p. 19.

²⁵⁰ CASTELLÀ, Dolors. "Ho haig de fer", dins *Ràpita*, núm. 360, junio 1989, p. 30. i FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Concierto de Primavera", dins *Ràpita*, núm. 360, junio 1989, p. 31.

²⁵¹ CASTELLÀ, Dolors. "Ho haig de fer", dins *Ràpita*, núm. 360, juny 1989, p. 30.

²⁵² "Sankàrlos. El breviari de Sankàrlos", dins *Ràpita*, núm. 372, juny 1990, p. 17.

²⁵³ CIVITATES. "Perfiles del mes. Día internacional de la música", dins *Ràpita*, núm. 373, juliol 1990, p. 11.

"Sankàrlos. El breviari de Sankàrlos", dins *Ràpita*, núm. 373, juliol 1990, p. 15.

La banda va realitzar el seu concert de primavera de 1991 el dissabte 25 de maig al Saló d'Actes de l'Ajuntament. En la crònica es parlava de les obres que s'havien interpretat. A la primera part es va tocar el pasdoble *Pepita Creus* de P. Pérez Choví, l'obertura d'*El tambor de Granaderos* de R. Chapí, *Pompa i circumstància* d'E. Elgar i la suite del ballet *Peer Gynt* d'E. Grieg. A la segona part les peces interpretades van ser la sardana *En el Priorato* de M. López Varela, l'obertura de *Rosamunda* de F. Schubert i la “Dansa del sabre” de *Gayane* d'A. Katxaturian. L'article qualificava el programa d'ambiciós i el concert de complet i d'èxit sonat. Així mateix afirmava que el fet de començar el concert amb un pasdoble era ja tradicional i que a l'obra *Peer Gynt* es va poder comprovar la gran trajectòria de l'acadèmia de música que cada dia dotava de músics molt joves a la banda i en destacava els solistes de curta edat²⁵⁴.

A la revista *Ràpita* no apareix informació d'altres concerts durant l'any 1992. Respecte l'any 1993, a la revista de maig d'aquell any va aparèixer un escrit del director de la banda, Vicente Jorge, on parlava del concert de primavera d'aquell any, mostrant la seva disconformitat amb dos dels fets ocorreguts en aquell concert. El primer d'ells feia referència a l'absència d'algunes de les primeres autoritats de la població al concert²⁵⁵. El segon era el fet que el concert no havia estat emès per Ràdio Ràpita. El director també aprofita l'escrit per qualificar el concert com a èxit²⁵⁶.

En un article de la revista *Ràpita* de l'any 1994, s'anunciaven les principals obres que estaven previstes estrenar en el concert de Primavera d'aquell any. Aquestes eren el pasdoble *La Calesera*, el vals *El murciélagu*, la sardana *La Llevantina* i la suite americana *Vaudeville Suite*²⁵⁷. El mes de juliol següent va aparèixer una breu referència al concert de primavera realitzat al saló d'actes de l'Ajuntament. No s'hi especificaven les obres que s'havien interpretat, però sí que aquest va cloure amb l'himne *Els Segadors*²⁵⁸.

El dia 20 de maig de 1995 la banda de l'AMR va oferir el seu concert de Primavera. Feia pocs dies que s'havia complert el desè aniversari de l'arribada del mestre Vicente Jorge a la localitat. Aprofitant aquesta efemèride, se li va lliurar una placa commemorativa, tal i com es pot veure a la Figura 12.16. Vicente Jorge afirmava que el va sorprendre molt perquè no s'ho esperava i que va ser

²⁵⁴ AGRUPACIÓ MUSICAL. “Agrupació Musical”, dins *Ràpita*, núm. 385, juliol 1991, p. 37.

²⁵⁵ A l'escrit es parla de “consellers” (JORGE, Vicent. “La Banda de l'A.M.R., les primeres autoritats i Ràdio Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 407, maig 1993, p. 40).

²⁵⁶ JORGE, Vicent.. “La Banda de l'A.M.R., les primeres autoritats i Ràdio Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 407, maig 1993, p. 40.

²⁵⁷ NÚRIA I PAU. “Pentagrama rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 38.

²⁵⁸ CERVERA, Alexandre. I REVERTÉ, Miquel. “Casa nostra. Concert de Primavera”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 90.

molt emocionant perquè per a ell simbolitzava “el reconeixement per deu anys de feina a l'Agrupació”²⁵⁹.

Figura 12.16. Vicente Jorge rebent una placa d'homenatge pel seu desè aniversari com a mestre de la banda.

Font: *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34. Fotografia de Paco Cabanes.

D'entre les peces interpretades destacava l'*Himne del Segon Congrés de Cuina Catalana*²⁶⁰ en la versió completa amb la col·laboració de l'orfeó i l'estrena d'una obra del mestre Vicente Jorge. Quant a l'experiència de treballar amb l'orfeó, el director la considerava molt positiva i afirmava que era molt possible que es repetís en un futur. El moment de l'actuació conjunta de la banda de l'AMR i l'Orfeó Pau Casals es pot veure de nou en una fotografia de la revista *Ràpita*, reproduïda a la Figura 12.17²⁶¹.

²⁵⁹ TOMÀS, Helena. (text) i CABANES, Paco. (fotografies) “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35.

²⁶⁰ Al text es parlava del “himne del congrés de Cuina” (TOMÀS, Helena (text) i CABANES, Paco (fotografies) “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35).

²⁶¹ TOMÀS, Helena. (text) i CABANES, Paco. (fotografies) “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35.

Figura 12.17. Actuació de la banda de l'AMR pel Concert de Primavera (1995).

Font: *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 35. Fotografia de Paco Cabanes.

A destacar en aquesta fotografia el fet que el concert es realitzés al casal cultural El Maset. Es pot veure com part de la banda estava a sobre d'una plataforma mòbil que s'hi va afegir per a l'ocasió, ja que l'escenari era massa petit per donar cabuda a totes dues agrupacions. Quant a l'estrena de l'obra de Vicente Jorge, aquesta estava pensada com a segon moviment d'una simfonia, de la qual en aquell moment n'estava elaborant el primer temps. El mateix mestre feia referència al títol de la peça en una entrevista posterior: “El seu nom: *Die anea legado 49161* és un criptograma, el veritable títol només el conec jo i dues persones més”²⁶². També explicava que era una obra molt especial per a ell i que per primera vegada en la seva vida s'havia posat nerviós dirigint. Tant era així que pensava que no tornaria a estrenar dirigint ell. D'entre els projectes a curt termini Vicente Jorge explicava que estaven preparant una sorpresa per festes majors amb la presència del mestre Amela que dirigiria “una obra molt important per als rapitencs”²⁶³. Finalment, aquest concert va tenir lloc el mes de gener de l'any 1996, tal i com s'ha vist en l'època del mestre Amela i com s'ampliarà més endavant.

El dia 15 d'abril de 1995 es va produir un incendi de considerables proporcions a l'Església Parroquial de la Santíssima Trinitat de la localitat. Per tal de poder restaurar la part afectada el moviment parroquial i altres grups van endegar diferents iniciatives. Una d'elles, organitzada per

²⁶² TOMÀS, Helena. (text) i CABANES, Paco. (fotografies) “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35.

²⁶³ *Ibidem*.

l'Esbart Dansaire Rapitenc²⁶⁴, va consistir en un festival benèfic²⁶⁵. A part de l'entitat organitzadora, la banda de l'AMR va ser una de les entitats participants. També hi van participar la Banda i Majorets dels Alfacs, Grup de Majorets, Club Gimnàstic Rapitenc, Orfeó Pau Casals i escola de dansa d'Ester Rosselló. La quantitat que es va recollir va ser de 321.000 pessetes²⁶⁶.

El 13 de gener de 1996 es va realitzar el primer dels actes preparats per commemorar el 50è aniversari de l'AMR. Aquest va consistir en un concert extraordinari d'homenatge al mestre Joaquín Amela. En aquest concert, el mestre Joaquín Amela va cedir les partitures de l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita*²⁶⁷ a l'Ajuntament, entregant-les al seu alcalde, Blai Antoni²⁶⁸. Cal recordar que el mestre havia compost aquest himne quan era director de la banda, tal i com s'ha explicat al Capítol 9. Una fotografia d'aquell moment apareixia publicada a la revista *Ràpita* de febrer de 1996, reproduïda a l'esquerra de la Figura 12.18²⁶⁹. D'esquerra a dreta apareixien el president de l'AMR, José Carcellé, l'alcalde de la ciutat i el mestre Joaquín Amela. En motiu de l'homenatge, el president de l'entitat, juntament amb el delegat de banda, van fer entrega d'una placa al mestre Amela. Agustí Ferré, a part del delegat de la banda, era un dels músics que havia començat a estudiar música amb el mestre Joaquín Amela. Una fotografia d'aquest moment també es mostra a la Figura 12.18²⁷⁰.

Figura 12.18. Concert homenatge al mestre Joaquín Amela (1996). Entrega de les partitures a l'alcalde (esquerra) i placa commemorativa al mestre (dreta). Font: *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 3 i 10.

²⁶⁴ CONSELL PASTORAL DE LA PARRÒQUIA DE LA STMA. TRINITAT. “Des de la Parròquia...«posem-la de blanc un altre cop»”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 42.

²⁶⁵ REVERTÉ, Miquel. (text) i CABANES, Paco. (fotografia) “Casa Nostra. Incendi a l'Església Parroquial”, dins *Ràpita*, núm. 431, maig 1995, p. 14-15.

²⁶⁶ CONSELL PASTORAL DE LA PARRÒQUIA DE LA STMA. TRINITAT. “Des de la Parròquia...«posem-la de blanc un altre cop»”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 42.

²⁶⁷ El text deia Himne a la Ràpita (PITARCH, Josep. “El cap de premsa informa. Himne a la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 17).

²⁶⁸ PITARCH, Josep. “El cap de premsa informa. Himne a la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 17.

²⁶⁹ *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 3.

²⁷⁰ *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 3.

Les peces que es van interpretar van ser a la primera part el pasdoble de R. Roig *La Gracia de Dios*, *Las coplas de mi tierra* de M. Palau²⁷¹ i el preludi simfònic *La torre del oro* de G. Giménez. Les peces de la segona part van ser la sardana *La santa espina*, *La marxa eslava* de Txaikovski i *Un dia a Viena* de F. von Suppé. Finalment es va tocar l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita* de J. Amela. El mestre Joaquín Amela va ser el director de totes aquestes peces exceptuant l'himne del qual n'era autor. D'aquest només en va dirigir els primers compassos, cedint la batuta al director titular de la banda Vicente Jorge²⁷². La Figura 12.19 mostra el moment de la salutació després del concert²⁷³.

Figura 12.19. Concert homenatge al mestre Joaquín Amela (1996). Font: *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 12.

La crònica situava al voltant de quatre-centes persones el públic assistent al concert i també explicava com el mestre Joaquín Amela va signar el llibre d'honor de la població un cop va acabar el concert²⁷⁴. La Figura 12.20 mostra una fotografia en la que es pot veure la gran quantitat de públic assistent²⁷⁵.

²⁷¹ En l'article hi havia una errada ja que s'atribuïa a Serrano (PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Himne a la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 17).

²⁷² PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Himne a la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 17.

²⁷³ TOMÀS, Helena. "Homenatge al mestre Joaquim Amela", dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 12.

²⁷⁴ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Himne a la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 440, febrer 1996, p. 17.

²⁷⁵ TOMÀS, Helena. "Homenatge al mestre Joaquim Amela", dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 9.

Figura 12.20. Gran assistència de públic al concert homenatge al mestre Joaquín Amela (1995).

Font: *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 19.

En motiu del 50è aniversari de la fundació de l'AMR, la revista *Ràpita* d'abril de 1996 li va dedicar el tema del mes. En el seu interior hi havia fotografies de diverses èpoques de la banda, així com un recorregut per la seva història i una entrevista al mestre Amela en la qual es comparava una mica la banda actual amb la que ell tenia en la seva època com a director a la localitat. El resum històric estava fet per algunes de les alumnes de l'escola de música d'aquell moment per la qual cosa s'ha de prendre amb certa cautela. Tot i que la informació sobre l'entitat contemporània a l'escrit és interessant. Les seves autores consideren que el gran nombre d'alumnes de l'acadèmia i el fet que els músics donin suport desinteressadament a l'entitat són els dos suports bàsics de l'entitat. Esmenten el nombre de concerts que realitzava la banda en aquell moment. N'eren tres: per primavera, festes de Sant Jaume i Santa Cecília, tot i que afegien que de vegades també se'n feia un per Nadal. Respecte als actes previstos per celebrar el 50è aniversari de l'entitat, explicaven que no se n'havia pogut realitzar cap perquè l'entitat havia “sofert uns quants entrebancs”²⁷⁶. No es donava detall del tipus d'entrebanc però acte seguit s'anunciava que aviat es començaria la tasca amb un nou mestre, Enric Naval²⁷⁷. Per tant cal deduir que l'entrebanc havia tingut a veure amb el director de la banda i que aquest havia propiciat el canvi de mestre.

²⁷⁶ De fet ja s'havia realitzat el concert homenatge al mestre Amela.

²⁷⁷ ELENA, ROXANA I CINTIA. “50 Aniversari de l'Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 442, abril 1996, p. 6-7.

12.2.5.5.- Altres actuacions

El tipus d'actuacions que hi ha en aquest apartat són diverses i posen en evidència els trets característics del que són les bandes dels pobles, en el sentit de bandes de nuclis de població inferiors a 20.000 habitants. Així la banda de l'indret, de la mateixa manera que altres entitats, sovint es veu involucrada en actes on en un principi no caldria la seva participació, però on se li reclama la presència, potser més com a representació de la vila que no pas per l'interès musical del que aporta a l'acte la seva participació. Alguns exemples d'aquesta hipòtesi es veuen en la participació de la banda en la trobada de penyes barcelonistes que va haver a la localitat, o en l'actuació de la banda quan la torxa olímpica va passar per la població.

La XIV Trobada de Penyes Barcelonistes es va celebrar a Sant Carles de la Ràpita els dies 29 i 30 de setembre de 1990. Aquesta era una trobada a nivell mundial, on hi van fer acte de presència dues-centes penyes²⁷⁸. Va ser un fet memorable per la població, que hi va tenir una participació molt important des de les diferents entitats: Penya Barcelonista “Vicenç Piera”, Confraries de Pescadors de la «Verge del Carme» i de «Sant Pere», Esbart Dansaire Rapitenc, Rondalla Rapitenc, Gegants, Colla de Tabalers i Dolçainers dels gegants, Xaranga Rapitenc, Moto Club Rapitenc, i com no, la banda de l'AMR. Des de Barcelona es van desplaçar a la població un gran nombre de representants de la junta directiva del Futbol Club Barcelona, encapçalats pel que en aquell moment era el seu president Josep Lluís Núñez.

En la crònica posterior s'explica com, en arribar la comitiva a la porta de l'ajuntament, la banda de l'AMR els va rebre tocant *El cant del Barça*, l'himne oficial del club. Autoritats locals i membres de la junta directiva del F. C. Barcelona, de la Penya Barcelonista Vicenç Piera i de la Penya de Lleida²⁷⁹, van pujar al balcó de l'ajuntament i es van fer diferents parlaments. Per últim es va lliurar la bandera de les Trobades de Penyes a la penya de la localitat, que havia estat l'organitzadora de la trobada. El president de la penya va fer onejar la bandera que durant un any guardaria. Seguidament la banda de l'AMR va actuar de nou, interpretant la sardana *La Santa Espina*, que va ser cantada per tots els presents. A continuació, la comitiva va anar cap a missa a la parròquia de la Santíssima Trinitat, precedits per la banda que interpretava el pasdoble *Bailén*²⁸⁰.

²⁷⁸ En un altre article només se'n tenen en compte 73 (PÉREZ, Miquel. “La Ràpita aplega a més de 70 penyes barcelonistes dissabte i diumenge amb gran varietat d'actes a la XIV Trobada”, dins *Ràpita*, núm. 376, octubre 1990, p. 31 pdf. (Suplement *Ràpita Esport*, p. 1).

²⁷⁹ La Penya de Lleida va ser l'organitzadora de la trobada anterior.

²⁸⁰ PENYA BARCELONISTA. “La XIV Trobada de Penyes”, dins *Ràpita Esport*, núm. 80, novembre 1990, p. 37-46. (Suplement *Ràpita Esport*, p. 5-10).

Com a mostra d'agraïment cap als organitzadors d'aquesta trobada de penyes, el President Núñez va fer saber a tots els assistents que quedaven invitats a presenciar el proper partit entre el F.C. Barcelona i l'Athlétic (Club) de Bilbao al Camp Nou. Així, unes quatre-centes persones entre components de les entitats que havien participat a la trobada i els seus familiars van desplaçar-se a la ciutat comtal²⁸¹. El viatge a Barcelona per veure al partit va ser molt especial per a tots els joves que no havien estat mai al Camp Nou. A més estaven arropats per molts rapitencs, ja que desplaçant-se quatre-centes persones al camp, segurament va ser la vegada que hi va haver més assistents de la Ràpita en el mateix partit.

Una altra actuació diferent de la banda va tenir lloc l'any 1991, quan aquesta va col·laborar amb l'escola de ballet d'Ester Rosselló en la cloenda del seu curs escolar. L'acte va tenir lloc el dia 29 de juny al Parc de Garbí i la banda va interpretar la suite *Peer Gynt* d'E. Grieg²⁸².

L'any 1992 va ser l'any de les olimpíades a Barcelona. Amb aquest motiu la torxa olímpica va passar per Sant Carles de la Ràpita el 21 de juliol d'aquell any. Només un dels rellevistes va ser rapitenc. El seu nom era Albert Tomàs, era ciclista professional, i va portar la torxa 500 metres. El seu relleu va ser Joan Manel Serrat. Diverses entitats locals van voler participar a la festa olímpica. Entre elles van estar l'Orfeó Pau Casals, les majorets, el grup de dolçainers, l'Esbart Dansaire, i el grup de cornetes i tambors²⁸³. En una primera crònica no es menciona la participació de la banda de l'AMR²⁸⁴, però tenint en compte que es va interpretar l'himne *Els Segadors* i l'article de queixa que el director de la banda va escriure el mes d'octubre de 1992, es pot assegurar que la banda va participar en aquest acte tan important per a la localitat.

12.2.6.- Actes musicals realitzats al local social

Durant l'època del mestre Vicente Jorge, hi ha molt poques notícies de la realització de conferències i ball al local social de l'AMR. Tot i això se'n poden posar alguns exemples com el concert que el

²⁸¹ PENYA BARCELONISTA. "La XIV Trobada de Penyes", dins *Ràpita Esport*, núm. 80, novembre 1990, p. 37-46. (Suplement *Ràpita Esport*, p. 5-10).

²⁸² "Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical", dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

²⁸³ A la crònica parla dels "Tambors". (CARBÓ, Pili. "Clamorosa rebuda de la Torxa: Serrat, la sorpresa Olímpica, i Albert Tomàs canvia la bicicleta per les sabatilles", dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 37-38. (Suplement *Ràpita Esport*, p. 1-2).

²⁸⁴ CARBÓ, Pili. "Clamorosa rebuda de la Torxa: Serrat, la sorpresa Olímpica, i Albert Tomàs canvia la bicicleta per les sabatilles", dins *Ràpita*, núm. 398, agost 1992, p. 37-38. (Suplement *Ràpita Esport*, p. 1-2.)

conjunt *Equus* va realitzar l'any 1986 al local de l'AMR²⁸⁵. Aquest conjunt no tenia vinculació amb l'AMR, però ja en els seus inicis havia fet actuacions al local de l'AMR. La Figura 12.21 mostra la fotografia que apareixia a la revista *Ràpita* i on es pot veure el conjunt actuant a l'escenari del local social que en aquell moment tenia l'AMR.

Figura 12.21. Actuació del grup *Equus* al local social de l'AMR (1986). Font: *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 64 pdf.
Fotografia de Jordi Guasch/Grapho's.

L'any 1994 es va engregar una iniciativa per tornar a fer ball al local social com s'havia fet n'èpoques anteriors. La xaranga A Trencacoll de l'AMR va ser l'encarregada d'amenitzar-lo. El ball que es va realitzar va aplegar força gent però la iniciativa no va tenir gaire continuïtat. Tot i això feia unes setmanes es va fer una revetlla pro-Bòsnia amb la participació de la Xaranga Rapitenc. Posteriorment es va celebrar, també dintre de la campanya d'ajuda a Bòsnia, un festival de rock local. Respecte el gran ambient viscut amb aquests esdeveniments en un article posterior els autors mostraven el seu desig que l'Agrupació recuperés “la música, de cara al poble” que, segons ells havia perdut l'entitat²⁸⁶. Aquestes paraules feien referència a l'evolució que havia patit l'entitat des de l'època de Sixto Mir quan una gran quantitat dels veïns de la població eren socis de l'entitat i anaven a ballar al seu local social. Posteriorment es va deixar de fer ball i l'entitat va seguir amenitzant festes i realitzant concerts.

²⁸⁵ “Conjunt «Equus»”, dins *Ràpita*, núm. 324, juny 1986, p. 64 pdf.

²⁸⁶ NÚRIA I PAU. “Pentagrama rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 420, juny 1994, p. 42.

12.2.7.- Iniciatives de creació de grups dintre de l'entitat

Ja s'ha vist en altres capítols com sempre ha hagut grups musicals amb músics formats a l'AMR. Aquesta època no és una excepció i també hi va haver músics que van formar els seus propis grups. Alguns d'aquests grups fins i tot van formar part de l'AMR, mentre que d'altres van ser independents.

12.2.7.1.- Grups musicals lligats a l'AMR

Els grups constituïts amb músics de l'AMR que van romandre com a part de l'entitat van ser el quintet de vent La Ràpita i la xaranga A Trencacoll²⁸⁷. El quintet de vent estava format pel mestre i la seva germana, a part de tres dels alumnes de l'entitat que continuaven els seus estudis musicals al conservatori. En aquesta agrupació podien interpretar un repertori diferent del que s'interpretava a la banda i treballar les peces a un nivell més alt. L'estructura del quintet de vent La Ràpita era lleugerament diferent a la del quintet de vent tradicional, ja que a l'entitat no hi havia fagot i aquest va ser substituït per un saxòfon baríton. El flautista era el director de la banda Vicente Jorge, l'oboïsta Dolors Jorge, el clarinetista Mateu Ferré, el saxòfon baríton Joan Martí, i finalment el trompa Antoni Alburquerque.

La primera vegada que apareix aquest quintet a la revista *Ràpita* va ser per la seva participació en els actes culturals de setembre de 1989²⁸⁸. La seva actuació va tenir lloc el dilluns 11 de setembre a les 22.00 h a l'Església Nova. Les obres que van interpretar van ser la *Miniatura núm. 1* de G. Lees, el *Quintet de vent* de Beethoven, el *Divertimento* de Haydn i el *Divertimento* de J. Ibert²⁸⁹. L'any següent dintre dels mateixos actes en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i setmana cultural que van tenir lloc del 7 a l'11 de setembre de 1990, el quintet La Ràpita va realitzar concerts el dijous dia 6 i el dilluns 10 de setembre a les 20.00 h i a les 21.00 h respectivament, tots dos dies a l'Església Nova²⁹⁰. Tot i que van haver més actuacions, la darrera notícia que apareix a la revista *Ràpita* sobre el grup esmenta la seva actuació per les jornades culturals de l'any 1992²⁹¹.

²⁸⁷ TOMÀS, Elena. "Conversa informal sobre... música i músics", dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 12-13.

²⁸⁸ "Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i VIIa. Setmana Cultural i 1r. Congrés de les Ràpites de l'Estat Espanyol del 2 a l'11 de setembre de 1989", dins *Ràpita*, núm. 363, setembre 1989, p. 17-18 pdf.

²⁸⁹ *Ibidem*.

²⁹⁰ "Programa dels actes a celebrar amb motiu de la Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i Setmana Cultural. Del 7 a l'11 de setembre de 1990", dins *Ràpita*, núm. 375, setembre 1990, p. 4-5.

²⁹¹ JORGE, Vicent. "A la AMR es fa cultura", dins *Ràpita*, núm. 392, febrer 1992, p. 43.

L'altre grup que formava part de l'entitat era la xaranga A Trencacoll. L'expressió “A trencacoll” s'utilitza en l'àmbit valencià per designar que una cosa es fa “amb gran treball i fatiga”²⁹². A Sant Carles de la Ràpita els músics ho utilitzen per designar la manera de tocar amb totes les forces possibles²⁹³. El grup es va constituir el dia 21 de juny de 1992, dia internacional de la música. La idea va sorgir després d'una actuació de la banda de l'AMR, a la qual pertanyien tots els músics del grup. La mitjana d'edat dels músics de la xaranga era aproximadament de divuit anys i el seu objectiu era en aquell moment que el grup es consolidés. A més, aprofitaven per practicar un tipus de música diferent al que feien a la banda, amb la intenció sempre de passar-ho bé. El seu únic finançament eren les actuacions que realitzaven, tot i que repetien que no eren una entitat independent sinó que pertanyien a l'AMR amb la que col·laboraven²⁹⁴.

Els instruments que hi havia a la xaranga eren pràcticament els mateixos que a la banda però en menor nombre. Tot i que en els anys que va actuar la xaranga va haver alguns canvis fonamentalment eren: 1 flauta, 3 clarinets, 1 saxofon alt, 1 saxofon tenor, 2 trompetes, 1 tuba, 1 bombo i 1 caixa. Els músics que formaven part de la xaranga en aquells moments eren Jesús Folch (flauta), Mateu Ferré, Joan Alfred Noll i Miquel Sorribes (clarinets), Joan Lleixà (saxofon alt), Joan Martí (saxofon tenor), Joan Ramon i Jordi Reverté (trompetes), Ramon Cruelles (tuba), Albert Cervera (bombo), i Joan Agustí Ramírez (plats i caixa). Dos col·laboradors inicials del grup van ser el mestre Vicente Jorge (flauta) i Javi Guinot (saxo alt)²⁹⁵.

El tipus d'actuacions eren heterogènies, ja que feien tant cercaviles, i altres tipus d'animacions, com podrien ser actuacions durant alguna nit de revetlla o en locals concrets²⁹⁶. Alguns dels organismes que més actuacions els proporcionava eren el Casal Municipal de Jubilats, l'Ajuntament i alguns restaurants. Entre les poblacions a les que s'havien desplaçat estaven Benicarló, la Cava, Tarragona, Vilanova i la Geltrú i Cambrils. Per entrar al grup feia falta ser músic de la banda, tot i que en aquell moment el grup estava complet. Els seus assajos depenien de la disponibilitat del local de l'entitat, tot i que generalment assajaven un cop per setmana, els diumenges²⁹⁷.

²⁹² DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR. IEC. *Trencacoll* [en línia]. <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: 15.10.2015].

²⁹³ Entrevista a Lorena Moya Talam, 25.05.2013

²⁹⁴ “La música a la Ràpita. Xaranga a Trencacoll”, dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 18.

²⁹⁵ CRUELLES, Carme. “A Trencacoll, la nova xaranga rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 77.

²⁹⁶ *Ibidem*.

²⁹⁷ “La música a la Ràpita. Xaranga a Trencacoll”, dins *Ràpita*, núm. 413, novembre 1993, p. 18.

L'any 1992 la xaranga va participar en els actes en motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita que van tenir lloc del 5 al 12 de setembre de 1992, amenitzant el ball popular programat el dia 5 de setembre a les 23.30 h²⁹⁸. El primer programa de festes majors on apareix la xaranga és el de l'any 1993, en el qual s'anuncien les seves actuacions del dia 23 a les 23.30 h fent revetlla popular i el dissabte 31 amenitzant el ball de vermut realitzat a les 12.00 h del migdia al parc de Garbí²⁹⁹. La Figura 12.22 reproduïx una de les fotografies de festes majors on apareix³⁰⁰.

Figura 12.22. Actuació de la xaranga A Trencacoll a festes majors de l'any 1993.
Font: *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 35. Fotografia de Paco Cabanes i Pili Carbó.

Poc a poc la xaranga A Trencacoll va tenir més actuacions. Aquest és el cas de l'actuació a la musclada popular que es va realitzar, en el marc de la I Diada del Turisme, el dia 6 d'agost de 1993³⁰¹ al parc de Garbí, i de la qual també n'apareixia un testimoni gràfic³⁰², reproduït a la Figura 12.23.

²⁹⁸ “Programa dels actes a celebrar amb motiu de la festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita. Del 5 al 12 de setembre de 1992”, dins *Ràpita*, núm. 413, setembre 1992, p. 4.

²⁹⁹ “Programa oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol a l'1 d'agost de 1993, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 409, juliol 1993, p. 133-146.

³⁰⁰ CABANES, Paco; CARBÓ, Pili. “La Ràpita en Festes Majors-93”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 35.

³⁰¹ “Se celebra amb gran èxit de públic la Diada del Turisme”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 49.

³⁰² CABANES, Paco. “Miss Turisme-1993-”, dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 54.

Figura 12.23. Actuació de la xaranga A Trencacoll a la Diada del Turisme (1993).

Font: *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 54. Fotografia de Paco Cabanes.

El mes de setembre de l'any 1993 la xaranga també va realitzar ball popular el dia 7 de setembre, dintre de les Festes de la Mare de Déu de la Ràpita³⁰³. L'any 1994 la xaranga va oferir algunes actuacions dintre del local de l'AMR, destinades a dinamitzar l'entitat, tal i com s'ha comentat anteriorment. La xaranga no va participar a les festes majors de 1994, però sí en altres celebracions locals. Així per exemple el dia 5 d'agost de 1994 es va realitzar la diada del turisme a la localitat. Amb aquest motiu es van celebrar una sèrie d'actes, entre ells una musclada popular. Es sap que va amenitzar l'acte una xaranga³⁰⁴, però no s'especificava quina d'elles era. Tenint en compte que aquest acte havia estat amenitzat anteriorment també per la xaranga A Trencacoll, és probable que fos amenitzada per ella també en aquesta ocasió.

En el programa de festes de la Mare de Déu de la Ràpita i Setmana Infantil de 1994 s'esmenta el nom de la xaranga A Trencacoll. En aquest s'anuncia que es farà càrrec del ball popular del dia 7 de setembre a les 23.00 h³⁰⁵. La mateixa xaranga també va participar en els actes en motiu del Segon Congrés de Cuina Catalana que es van celebrar a la localitat el dissabte dia 12 de novembre a les 12.30 h, juntament amb la Xaranga Rapitensa³⁰⁶. L'any 1995 no s'esmenta la participació de la xaranga a festes majors, tot i que el setembre del mateix any la xaranga va fer una actuació desinteressada el dia de la final dels premis del 1r Campionat de Street Bàsquet a Sant Carles de la Ràpita que es va realitzar dintre del programa de les festes del Barri³⁰⁷.

³⁰³ “Festes de la Mare de Déu de la Ràpita 1993. Programa d'actes”, dins *Ràpita*, núm. 411, setembre 1993, p. 4.

³⁰⁴ TORNÉ, Ramon. “Carta oberta del Regidor de Turisme”, dins *Ràpita*, núm. 422, agost 1994, p. 46.

³⁰⁵ “Festivitat de la Mare de Déu de la Ràpita i Setmana Infantil”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 41.

³⁰⁶ “Programa del Congrés de Cuina a La Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 13-16.

³⁰⁷ ASSESORIA INFORMATICA RÀPITA. “Col·laboracions”, dins *Ràpita*, núm. 443, maig 1996, p. 48-49.

12.2.7.2.- Altres grups musicals amb músics de l'entitat

En l'època del mestre Vicente Jorge hi va haver diferents músics que van participar en grups musicals que no formaven part de l'AMR. Així per exemple els membres inicials de la colla dolçainera de la localitat eren músics de la banda. Joan Alfred Noll, Maite Sardo i Jesús Folch van ser dels primers integrants del grup. També el grup musical Trijazzic's i Els Riders estava format per tres músics de l'AMR, Joan Martí, Mateu Ferré i Joan Agustí Ramírez. Aquests músics també van ser components d'altres grups lligats a l'AMR: mentre que Joan Agustí Ramírez va pertànyer a la xaranga, Joan Martí i Mateu Ferré van formar part tant del quintet de vent com de la xaranga.

Respecte els Trijazzic's i Els Riders, el mes de maig de 1994 va aparèixer un article a la revista *Ràpita* on s'explicava qui eren els components del grup i s'inclouïa un breu currículum sobre ells. També es parlava de quins havien estat els orígens del grup i es comentava com havia anat el seu concert, a part dels seus projectes immediats. Cal dir que el nom esmentat no va aparèixer fins uns mesos després a la revista *Ràpita*³⁰⁸. La seva primera actuació a la localitat va ser la nit del 29 de març de 1994 al pub Subway. La idea de fer aquest concert va sortir del propietari de l'establiment, que es va posar en contacte amb Joan Martí, ja que aquest tocava a Tarragona amb un altre noi. Finalment l'altre noi no va poder anar i van quedar de deixar-ho per més endavant i que tocarien Joan Martí (saxofon baríton) i Mateu Ferré (clarinet). Uns dies abans del concert es va afegir Joan Agustí Ramírez (bateria). L'amo del local comentava que tenia ganes de fer una mica de música en directe³⁰⁹ i donat l'èxit pensava repetir-ho a l'estiu amb ells i potser amb altres. Considerava que faltaven locals que donessin oportunitats als grups joves. Així animava als músics de la localitat i de la comarca i els deïa que tenien la porta oberta del local per poder tocar.

Tot i que la crònica parlava de “Jam Session”, els membres del grup matisaven una mica el terme. Explicaven que una Jam Session era “una sessió de música totalment improvisada”, mentre que el que ells havien fet havia estat “un seguit d'improvisacions de versions d'alguns temes coneguts”. Així van tocar “alguns blues de creació pròpia, temes de The Doors en estil “dixie”, cançons com “Oye como va” de Santana o la del show de Benny Hill, i d'altres”. També s'inclouen fotografies de l'actuació, una de les quals es reproduïx a la Figura 12.24³¹⁰.

³⁰⁸ “Jornades culturals”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 33.

³⁰⁹ Ja havia tingut amb anterioritat alguns grups en directe com el camerunès Kono O'Bono, un guitarrista anomenat Fernando Demón, grups com Lisboa, Esglai, Atzucac, Glops, Tukalla, etc. (ELENA. “Jam sessions, improvisacions i bona música”, dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 48-49).

³¹⁰ ELENA. “Jam sessions, improvisacions i bona música”, dins *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 48-49.

Figura 12.24. Actuació del grup els Trijazzic's i Els Riders (1994). Font: *Ràpita*, núm. 419, maig 1994, p. 49.

A les Jornades Culturals de 1994 el jazz, blues, swing i soul van tenir una presència destacada en aquesta edició. Com a grups musicals dintre d'aquests estils estava el grup Trijazzic's i Els Riders que va actuar el dia 4 de setembre a les 22.30 h a la plaça Sebastià Juan Arbó³¹¹. Així ho testimoniava una fotografia de l'esdeveniment³¹², reproduïda a la Figura 12.25.

Figura 12.25. Actuació del grup els Trijazzic's i Els Riders a les Jornades Culturals (1994).

Font: *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 39.

³¹¹ “Jornades culturals”, dins *Ràpita*, núm. 423, setembre 1994, p. 33.

³¹² “Jornades Culturals a La Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 39.

12.2.8.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

Durant l'època del mestre Vicente Jorge, la banda de l'AMR va realitzar moltes sortides pel territori. Les més rellevants estan relacionades amb el Segon Congrés Català de Cuina, ja que la banda de l'AMR era la banda oficial del congrés. A continuació es resumeixen aquelles actuacions que van aparèixer a la revista *Ràpita*.

L'any 1985 la revista *Ràpita* fa referència a la sortida que la banda va fer a Valls, on va ser invitada en motiu de la fira d'octubre. La banda va sortir de Sant Carles a les 17.00 h amb autobús i en arribar a Valls va realitzar el concert. La crònica en destacava la joventut, no només entre els músics sinó també del director. El públic es va mostrar atent i correcte i va ovacionar a la banda al final de cada obra, a més de l'ovació al final del concert i de les felicitacions. Tot i ser l'única referència a sortides de la banda d'aquell any, l'autor feia constar que aquesta havia sortit en altres ocasions (tot i que no especificava si aquell any)³¹³. L'any següent, la banda de música es va desplaçar a la Sènia. No s'indica en quina data es va realitzar la sortida. Tot i això, presumiblement va ser entre gener i febrer de 1986, ja que el cronista que feia referència a aquesta sortida també havia escrit un article per a la revista *Ràpita* de gener de 1986 i en aquella ocasió no n'havia parlat³¹⁴. Respecte a la sortida a la Sènia tampoc hi ha molta més informació. L'únic que s'esmenta en l'article és el gran èxit que va tenir la banda en aquesta localitat bressol de músics³¹⁵.

L'any 1989 la banda de l'AMR va ser invitada per l'"Agrupación Carnavalesca" de Nàpols (Itàlia) per anar a les festes de Carnestoltes d'aquella ciutat. La finalitat era amenitzar les desfilades que durant les citades festes s'hi organitzaven i oferir concerts de música clàssica³¹⁶. Posteriorment no es troba cap notícia explicativa del viatge a Nàpols. Això es deu a que finalment la banda no va anar a Nàpols ja que les condicions per anar-hi no van satisfer als músics, especialment pel que fa referència a l'allotjament durant l'estada a Nàpols³¹⁷. Només hi ha una petita ressenya que elogia el director de la banda dient que la va fer enlairar fins anar a Nàpols, s'entén que en sentit figurat³¹⁸. El juliol de 1991 la banda va realitzar una sortida a les Cases d'Alcanar. La banda hi va actuar

³¹³ FORNÉ, Agustín. (Saparró) "Agrupació Musical Rapitenc. Trompetas y clarines", dins *Ràpita*, núm. 317, novembre 1985, p. 24.

³¹⁴ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Agrupació Musical Rapitenc. Ecos musicales", dins *Ràpita*, núm. 319, gener 1986, p. 36.

³¹⁵ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Agrupació Musical Rapitenc. Ecos musicales", dins *Ràpita*, núm. 320, febrer 1986, p. 35.

³¹⁶ CIVITATES. "Perfiles del mes. Agrupación Musical Rapitense", dins *Ràpita*, núm. 356, febrer 1989, p. 18.

³¹⁷ Entrevista a Antoni J. Albuquerque Subirats, 21.09.2013.

³¹⁸ RAPITENC FORÀ "Retaule Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 357, març 1989, p. 13.

juntament amb la Banda Municipal d'Alcanar. La banda de l'AMR va oferir la primera part del concert interpretant el pasdoble *Pepita Creus*, l'obertura de *Rosamunda* i *Gayane*³¹⁹.

D'entre les sortides de la banda a altres poblacions, hi ha notícia de la realitzada l'estiu de 1993 a Benicarló, on la banda de l'AMR va actuar al Festival de Bandes celebrat en aquella població³²⁰. La Figura 12.26 mostra una fotografia d'aquest concert.

Figura 12.26. Actuació de la banda de l'AMR al Festival de Bandes celebrat a Benicarló (1993).

Font: *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 74.

L'any següent la banda es va desplaçar al Prat de Llobregat. El motiu era la celebració del X Aniversari de l'Associació Musical del Prat i del I Festival de Música de Bandes del Prat de Llobregat. L'actuació va tenir lloc el dia 5 de novembre de 1994 al Centre Modern del Prat de Llobregat i algunes de les obres que van interpretar van ser *El Murciélagu* de J. Strauss, o *El Príncep Igor* de Borodin. La crònica posterior afirma que la banda va demostrar un nivell interpretatiu molt elevat en aquest concert.

³¹⁹ "Agrupació Musical. Activitats de l'Agrupació Musical", dins *Ràpita*, núm. 389, novembre 1991, p. 54.

³²⁰ FORNÉ, Agustín. (Saparró). "Festival de Bandes", dins *Ràpita*, núm. 410, agost 1993, p. 74.

12.2.8.1.- Segon Congrés Català de Cuina

Un dels esdeveniments que va marcar més la banda en la dècada dels noranta va ser el Segon Congrés Català de Cuina. La raó de la seva importància rau en el fet que la banda de l'AMR es convertís en la banda oficial del congrés, fent que aquesta es traslladés a les localitats on aquest congrés es celebrava. El congrés es va inaugurar el maig de 1994 a Barcelona i al juliol d'aquell any encara es trobava en la fase inicial del *Congrés Acadèmic* pròpiament dit. El seu objectiu era intentar esbrinar quin era l'estat de la cuina del país dotze anys després del primer congrés. També es pretenia identificar les seves fortaleses per poder promocionar-la arreu d'Europa.

En la segona part del congrés, l'anomenat *Congrés Social*, s'organitzaven caps de setmana temàtics a quatre ciutats de Catalunya que s'havien escollit per representar diferents tipus de cuina catalana. La primera visita es feia els dies 1 i 2 d'octubre a Olot, representant de la cuina de muntanya. Els dies 15 i 16 d'octubre es visitava a Balaguer, representant de la cuina d'horta. Dues setmanes més tard, els dies 29 i 30 d'octubre, arribava el torn de Manresa, representant de la cuina de secà. Finalment, els dies 12 i 13 de novembre s'anava a Sant Carles de la Ràpita, representant de la cuina marinera³²¹. En aquests caps de setmana s'estudiava i degustava el tipus de cuina catalana que representava la localitat. En una altra crònica, també s'expliquen les activitats complementàries que es realitzarien al voltant del congrés: “ponències d'investigació, programes d'animació cultural, mostres dels productes autòctons de cada paisatge amb les conseqüents degustacions”³²². Finalment, el 5 de febrer de 1995 es celebrava la clausura del congrés a Barcelona.

En motiu del congrés, es va decidir compondre un himne oficial del Segon Congrés Català de Cuina. Mentre que la lletra de l'himne va córrer a càrrec de Carme Rusalleda i Xavier Olivé, la música va ser obra del músic vinarossenc Carles Santos³²³. Aquest havia estructurat l'himne com una peça simfònica amb quatre moviments, un per cada tipus de cuina catalana (muntanya, horta, secà i marinera). La seva idea original era estrenar cada moviment a la corresponent ciutat representant³²⁴,

³²¹ CERVERA, Alexandre. “Casa nostra. El II Congrés Català de Cuina es presenta a Sant Carles de la Ràpita, ciutat que representarà tota la cuina de marina”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 92.

En una ressenya posterior s'amplien un dia totes les dates que en aquesta ocasió s'havien donat per als caps de setmana temàtics. Així s'afegeix el divendres d'aquell mateix cap de setmana com a dia d'activitats en relació amb el congrés. (CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8).

³²² CERVERA, Alexandre. “Casa nostra. El II Congrés Català de Cuina es presenta a Sant Carles de la Ràpita, ciutat que representarà tota la cuina de marina”, dins *Ràpita*, núm. 421, juliol 1994, p. 92.

³²³ “El cap de premsa informa. La banda de l'Agrupació Musical Rapitenca inicia els assaigs per convertir-se en la Banda Oficial del II Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 55.

³²⁴ *Ibidem*.

deixant la interpretació de la peça completa per l'acte de cloenda celebrat a Barcelona³²⁵. Tot i això, al final es va interpretar l'himne complet a totes les ciutats seus del congrés, amb una part addicional a Sant Carles i encara una més a la cloenda a Barcelona.

També es va decidir buscar una Banda Oficial del Segon Congrés Català de Cuina. Aquesta responsabilitat va recaure en la banda de l'AMR, la qual va ser informada a finals de juliol de 1994. La gestió per aconseguir aquesta fita la va dur a terme "l'Ajuntament de la localitat i la gent del congrés en sí, Àlex Cervera i la Comissió de Turisme Local". El director de la banda explicava quin havia sigut el desenvolupament dels esdeveniments: el Consorci de Promoció Turística, encarregat d'organitzar el congrés, va preguntar si a la localitat hi havia una banda que pogués fer diverses actuacions i se'ls va dir que sí. Es va comunicar la gestió a l'entitat i l'AMR va acceptar³²⁶. Abans del congrés es va demanar a l'AMR una llista d'obres que podien tocar. L'entitat va enviar als organitzadors un llistat amb aproximadament seixanta obres, classificades per estils. La llista es va donar perquè cada ciutat seu pogués triar les peces que cregués més convenients per a cadascun dels concerts previstos. Aquestes peces es tocarien juntament amb l'himne oficial del congrés.

D'aquesta manera, la banda de l'AMR dirigida per Vicente Jorge va ser l'encarregada d'interpretar l'himne a les quatre ciutats seus i també a l'acte de cloenda a Barcelona³²⁷. L'himne del congrés era una peça completament diferent al tipus de repertori que la banda havia interpretat fins aquell moment. Per posar un exemple, en un moment de la peça els músics deixaven els seus instruments i recitaven a mode de rap el text de C. Rusalleda i X. Olivé³²⁸. Vicente Jorge i Joan Martí descrivien l'himne de la següent manera: "És una mescla d'estils, una barreja increïble d'estils, la introducció mateix és molt complicada, és una música rara, se'n surt del normal, una part és un rap, per exemple, la part de l'harmonització està basada en temes de Mompou, té ritmes de samba, té ritmes de muntanya, de diferents danses catalanes..."³²⁹ i afegien un comentari sobre el seu final: "Ah, i el final que és el millor, és un final on cada músic toca el que vol, és apoteòsic..."³³⁰. De les paraules utilitzades en aquesta descripció es desprèn la novetat que era per als músics de l'època una peça tan

³²⁵ "El cap de premsa informa. La banda de l'Agrupació Musical Rapitenc inicia els assaigs per convertir-se en la Banda Oficial del II Congrés Català de Cuina", dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 55.

³²⁶ "La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³²⁷ "El cap de premsa informa. La banda de l'Agrupació Musical Rapitenc inicia els assaigs per convertir-se en la Banda Oficial del II Congrés Català de Cuina", dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 55.

³²⁸ A NÚRIA i PAU. "Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17 es pot trobar la lletra del rap.

³²⁹ "La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³³⁰ *Ibidem*.

eclèctica i tan allunyada dels pasdobles, sarsueles, valsos i obres del repertori clàssic europeu que tenia per costum interpretar la banda.

En un principi, el compositor de l'obra, Carles Santos, havia de dirigir la banda en totes les actuacions. Per problemes d'agenda i en mostra de respecte cap al mestre que s'encarregava de fer els assajos, Carles Santos va deixar l'encàrrec a Vicente Jorge³³¹. Tot i això, el compositor es va desplaçar a la Ràpita en més d'una ocasió per veure els assajos de la banda i reunir-se amb el seu mestre. També es va reunir amb membres de l'Orfeó Pau Casals que van participar als concerts a la Ràpita i a Barcelona³³².

En motiu del congrés de cuina, Ramon Ramis va confeccionar uns uniformes especials per a la banda i la coral³³³. Aquest era un prestigiós dissenyador barceloní que havia realitzat vestuaris per als espectacles de nombrosos artistes o companyies, com El Tricicle, Àngel Pavlovsky o Joan Brossa. També havia creat els uniformes del personal de sala de prestigiosos cuiners i establiments³³⁴. que consistia en el “característic vestit blanc de cuiner complementat amb un barret de plat gran inspirat en l'estètica renaixentista i amb detalls dels quatre colors del Congrés -el marró del paisatge de la muntanya, el verd de l'horta, l'ocre del secà i el blau de la marina”³³⁵. Vicente Jorge explicava que portaven mocadors diferents segons on tocaven, i que també portaven un estendard del congrés³³⁶.

El dia 1 d'octubre, a la seu del Consell Comarcal de la Garrotxa ubicada a Olot, la banda de l'AMR es va estrenar com a banda oficial del congrés. En aquesta actuació també es va estrenar l'himne oficial del congrés³³⁷. L'acte es va realitzar juntament amb un sopar dintre d'un museu³³⁸ i segons la crònica el seu èxit va ser rotund³³⁹. Al dia següent, en el decurs d'una fesolada a la plaça porxada del

³³¹ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³³² “El cap de premsa informa. La banda de l'Agrupació Musical Rapitenca inicia els assaigs per convertir-se en la Banda Oficial del II Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 55.

³³³ *Ibidem*.

³³⁴ RAMON RAMIS. *Currículum* [en línia]. <<https://ramonramis.wordpress.com/about/>> [consulta 15.10.2015].

³³⁵ “El cap de premsa informa. La banda de l'Agrupació Musical Rapitenca inicia els assaigs per convertir-se en la Banda Oficial del II Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 424, octubre 1994, p. 55.

³³⁶ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³³⁷ CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

³³⁸ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³³⁹ CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

nucli medieval de Santa Pau, els músics van oferir un segon concert³⁴⁰. La Figura 12.27 reproduïx una fotografia que mostra la banda en concert amb la seva vestimenta del congrés i amb l'estendard d'aquest al darrera a l'esquerra³⁴¹.

Figura 12.27. Actuació de la banda al nucli medieval de Santa Pau en motiu del Segon Congrés Català de Cuina (1994).

Font: *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 19. Fotografia d'Àlex Cervera.

Dintre del cap de setmana temàtic que es va realitzar a Balaguer els dies 15 i 16 d'octubre, la banda de l'AMR va interpretar l'himne en el celler del Castell del Remei. Segons la crònica el concert va ser un èxit va anar “in crescendo”³⁴². L'endemà, mentre se celebrava la primera Trobada de Cassolaires de les Terres de Lleida, la banda va interpretar de nou unes peces musicals³⁴³. Dues setmanes més tard, la banda va actuar en el sopar de secà a Manresa el dia 28 d'octubre, fent també una cercavila. A diferència dels altres caps de setmana, aquest cop la banda no va fer nit allí³⁴⁴.

³⁴⁰ CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

³⁴¹ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³⁴² CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

A la crònica de “Pentagrama rapitenc” també es feia referència a l'èxit que es va tenir tant a Olot com a Balaguer. NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17.

³⁴³ CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

³⁴⁴ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

D'entre els actes que van tenir lloc a Sant Carles de la Ràpita, va haver diversos moments en què va tenir participació l'AMR. El primer d'ells va ser el dissabte dia 12 de novembre a les 12.30 h, en què la Xaranga Rapitenc i la xaranga A Trencacoll van amenitzar l'aperitiu de tast i ball de vermut "rapitenc" que havien organitzat l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita i els restauradors de la vila³⁴⁵. El mateix dia 12, a les 20.00 h la banda de l'AMR tenia programada una cercavila³⁴⁶. El diumenge 13 de novembre a les 14.00 h, durant el dinar del paisatge, la banda de l'AMR i l'Orfeo Pau Casals van interpretar l'himne del congrés³⁴⁷. En una crònica posterior s'afirmava que la brillant actuació de la banda interpretant l'himne va tenir lloc a bord d'una barca de pesca i que el dinar del paisatge es va produir a la Llotja de Peix³⁴⁸. Després del dinar estava programat que actuessin les rondalles del Delta amb les mudances de l'Esbart Dansaire Rapitenc i l'orfeo Pau Casals oferiria un recital d'havaneres³⁴⁹.

En motiu dels actes que es van celebrar a la Ràpita pel congrés de cuina, el dia 9 de novembre es va enregistrar al moll pesquer de la localitat una part d'un reportatge per a TV3 dedicat al pianista i compositor vinarossenc Carles Santos³⁵⁰. Dos músics de la banda de l'AMR hi van participar. En el reportatge s'inclouia un fragment de l'himne que justament era interpretat per dos músics: un d'ells tocava al clarinet una melodia que acompanyava el text que l'altre músic interpretava. Tot i que els músics que sempre havien interpretat aquests fragment eren Mateu Ferré (clarinet) i Elena Labordeta (veu), en aquella ocasió va interpretar la part del clarinet Isabel Asensi, ja que l'altre músic no es trobava a la localitat. El reportatge es va emetre el dissabte 12 de novembre, quan s'estaven celebrant les jornades del congrés a Sant Carles de la Ràpita, a l'Informatiu Migdia dintre de la secció cultural anomenada Etcètera³⁵¹. El reportatge va servir també per presentar el nou acte

³⁴⁵ "Programa del Congrés de Cuina a La Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 13-16.

³⁴⁶ En una de les cròniques posteriors es comentava que aquell dissabte plovia -de la mateixa manera que va ploure a Olot i Balaguer- per la qual cosa no es pot afirmar si aquesta cercavila finalment es va realitzar. (Martí, J. "Reflexions en una tarda de pluja", dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 42-43).

³⁴⁷ "Programa del Congrés de Cuina a La Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 13-16.

³⁴⁸ CERVERA, Àlex. "Sant Carles de la Ràpita acull, amb èxit, el cap de setmana temàtic dedicat a la Marina dins el Segon Congrés Català de Cuina", dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 14.

³⁴⁹ "Programa del Congrés de Cuina a La Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 13-16.

Dintre del programa també s'inclouen altres actes musicals com el de la Banda i Majorettes el Alfacs, la colla de dolçainers i tabalers de l'Esbart Dansaire Rapitenc i la cobla La Principal Rapitenc. No s'ha especificat a dalt perquè s'ha considerat que els únics actes musicals que era rellevant destacar eren aquells que s'havien produït a continuació de l'himne, entenent que servien per a comparar el que s'havia fet a altres llocs amb el que s'havia fet a Sant Carles de la Ràpita. Cal dir que donat que les cròniques consultades són només les aparegudes a la revista *Ràpita*, és possible que només es donés cobertura a l'actuació de la banda de l'AMR i no s'informés de si hi havia altres grups musicals amenitzant les jornades.

³⁵⁰ REVERTÉ, Miquel. "Casa nostra. Enregistrament de part d'un reportatge per a TV3 sobre el compositor vinarossenc Carles Santos", dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 29.

³⁵¹ *Ibidem*.

que el compositor estrenaria el dilluns dia 14 dintre la XI Temporada d'Ibercàmera, al Palau de la Música Catalana i que portava per títol “de la porca i vibriàtica Teclúria”³⁵².

Els actes de cloenda del congrés van començar el dia 28 de gener de 1995 i van acabar el diumenge 5 de febrer. Aquell darrer dia, els músics de l'AMR i de l'Orfeó Pau Casals es van dirigir a Barcelona per interpretar l'himne del congrés amb els seus respectius mestres, Gregori Mestres i Vicente Jorge. L'actuació va tenir lloc a la Llotja de Barcelona, al passeig d'Isabel II de Barcelona³⁵³. A l'acte van assistir més d'un miler de persones de tot Catalunya, entre autoritats, organitzadors, congressistes, restauradors, periodistes i artistes, una quarta part dels quals aproximadament procedia de Sant Carles de la Ràpita³⁵⁴. La banda de l'AMR i l'Orfeó Pau Casals, juntament amb la soprano Uma Ysamat³⁵⁵ van interpretar l'himne del congrés sota la batuta de Carles Santos³⁵⁶. La Figura 12.28 mostra una fotografia d'aquest concert de cloenda que apareixia en una de les cròniques de l'esdeveniment³⁵⁷.

³⁵² REVERTÉ, Miquel. “Casa nostra. Enregistrament de part d'un reportatge per a TV3 sobre el compositor vinarossenc Carles Santos”, dins *Ràpita*, núm. 426, desembre 1994, p. 29.

³⁵³ “L'Orfeó Pau Casals a Barcelona”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 38.

Altres informacions parlen del Palau Oval de Montjuïc. (CERVERA, Alexandre. “El cap de premsa informa. La banda i l'Orfeó de La Ràpita triomfen a la cloenda del segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 41). Es pot afirmar que l'actuació va tenir lloc a la Llotja de Barcelona situada al Pla de Palau de la capital.

³⁵⁴ CERVERA, Alexandre. “El cap de premsa informa. La banda i l'Orfeó de La Ràpita triomfen a la cloenda del segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 41.

³⁵⁵ A l'article “El cap de premsa informa. La banda i l'Orfeó de La Ràpita triomfen a la cloenda del segon Congrés Català de Cuina” no s'especificava ni el nom ni el cognom de la soprano. L'única referència sobre el seu nom a la revista *Ràpita* apareix a CASTELLÀ, M. “Cloenda del 1r [sic] Congrés de Cuina Catalana”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 57. El cognom ha estat extret del CD que es va enregistrar amb motiu del congrés.

³⁵⁶ CERVERA, Alexandre. “El cap de premsa informa. La banda i l'Orfeó de La Ràpita triomfen a la cloenda del segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 41.

³⁵⁷ CASTELLÀ, Manel. “Cloenda del 1r [sic] Congrés de Cuina Catalana”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 57.

Figura 12.28. Actuació de la banda al nucli medieval a la cloenda del Segon Congrés Català de Cuina (1994).

Font: *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 57.

Després de la cloenda va haver una festa improvisada³⁵⁸: al pati de la Llotja els cantaires van interpretar havaneres i d'altres cançons tradicionals catalanes. Els músics també es van animar i van interpretar pasdobles, sardanes -que es van ballar en diverses rotllanes-, i rondalles -que van comptar amb improvisats enversadors-. Finalment es va interpretar l'himne *Els Segadors*³⁵⁹.

Les conseqüències de ser la Banda Oficial del Segon Congrés Català de Cuina van ser molt positives per a l'AMR. Una de les més clares va ser l'enregistrament d'un disc compacte (CD) amb l'himne del congrés³⁶⁰. El disc es va enregistrar l'11 de març de 1995 al local de l'AMR³⁶¹. El muntatge es va realitzar a l'abril i va sortir a la venda el mes de juny³⁶². El pressupost per a l'elaboració del CD va anar a càrrec de l'Ajuntament i va ser de 800.000 pessetes. El CD comprenia exclusivament la versió completa de l'Himne del Segon Congrés Català de Cuina. La banda va estar dirigida durant l'enregistrament pel mestre Vicente Jorge. Es va comptar amb la participació de la soprano Uma Ysamat, que també havia cantat a l'acte de cloenda del congrés, i la col·laboració de l'Orfeó Pau Casals³⁶³. L'escenografia que es va muntar per interpretar l'himne a la cloenda del

³⁵⁸ “L'Orfeó Pau Casals a Barcelona”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 38.

³⁵⁹ CERVERA, Alexandre. “El cap de premsa informa. La banda i l'Orfeó de La Ràpita triomfen a la cloenda del segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 429, març 1995, p. 41.

³⁶⁰ L'any 1994 el CD era un format encara relativament nou i no hi havia la facilitat que hi ha actualment per enregistrar un CD.

³⁶¹ REVERTÉ, Miquel. “Casa Nostra. Enregistrament d'un compact-disc”, dins *Ràpita*, núm. 430, abril 1995, p. 22.

³⁶² La font deia que feia pocs dies. Com que la data de publicació d'aquella revista era el 12 de juny, segurament va ser dintre d'aquell mes. (TOMÀS, Helena (text); CABANES, Paco (fotos). “Entrevista a Vicent Jorge i Adrià, rapitenc des d'ara fa deu anys”, dins *Ràpita*, núm. 432, juny 1995, p. 34-35.

³⁶³ REVERTÉ, Miquel. “Casa Nostra. Enregistrament d'un compact-disc”, dins *Ràpita*, núm. 430, abril 1995, p. 22.

congrés es va utilitzar per fer la portada del CD, imatge molt semblant a la que es veu a la Figura 12.28. Les dates prèvies a l'enregistrament d'aquest CD es van viure amb gran joia i il·lusió, especialment pels membre més joves de la banda³⁶⁴.

Per al mestre Vicente Jorge i el músic Joan Martí el fet de ser la banda oficial del congrés havia estat una experiència molt positiva per als músics. S'havia sortit fora, que era una motivació de cara a ells i també s'havien cobert els objectius musicals. A més els membres de la banda havien respost molt bé³⁶⁵. Afegien que les quasi cinquanta persones que formaven la banda estaven il·lusionadíssimes amb el congrés.

Alex Cervera, autor de moltes de les cròniques sobre el congrés dintre la revista *Ràpita*, opinava que aquest congrés havia servit a la banda “per donar a conèixer la seva qualitat arreu de Catalunya” i ho argumentava explicant que a part de participar en el congrés, els músics locals havien hagut de complir amb altres contractes “com l'animació musical a la Festa del Cava celebrada a Barcelona i Sant Sadurní d'Anoia i una altra actuació al Prat de Llobregat”³⁶⁶. Respecte l'actuació a Barcelona, aquesta va tenir lloc el dia 8 d'octubre³⁶⁷, i la banda s'hi va desplaçar per participar a Expo-cultura³⁶⁸. Allí van tocar dalt d'una barcassa i van passejar pel Moll de la Fusta interpretant la sardana *La Llevantina*³⁶⁹. La seva indumentària també va ser dissenyada per Ramon Ramis, responsable dels uniformes de cuiner que la banda portava en els actes del congrés, i en aquest cas consistia en uns vestits daurats amb motius relacionats amb el cava i el raïm. La barcassa també anava decorada amb globus i teles grogues.

Dintre de “Pentagrama Rapitenc” es descrivia altres elements que havien tingut un paper decisiu a la desfilada: “Envoltats de castellers, ampolles de cava gegants que disparaven milers de paperets

³⁶⁴ NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17

³⁶⁵ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³⁶⁶ CERVERA, Àlex. “S'inicien els Caps de Setmana Temàtics com a fase final del Segon Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 8.

³⁶⁷ A la secció “Pentagrama rapitenc” de novembre s'afirmava que havia estat el 8 de setembre, però en l'entrevista del mateix exemplar de la revista feta al director de la banda i un dels seus membres de junta, s'afirmava que havia estat el 8 d'octubre. (NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17 i “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19).

³⁶⁸ NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17 i “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³⁶⁹ NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17.

de colors en destapar-se, i capgrossos en forma de taps d'ampolla que ballaven al so de la sardana, vam protagonitzar una desfilada inoblidable”³⁷⁰. Aquell mateix dia a la tarda es van desplaçar a Sant Sadurní d'Anoia on es va celebrar la Festa del Cava. També en aquesta ocasió hi ha una descripció de l'ambient que s'hi van trobar:

“Ens trobàvem al primer dia de festa i l'alegria i la joia eren presents en cada racó: focs artificials, dolçainers, cucaferes, balls populars, castellers, la banda,... tots desfilant entre carrers engalanats i atapeïts de gent amb moltes ganes de passar-s'ho bé. Finalment es va celebrar el pregó de festes, a càrrec del popular i polifacètic Narciso Ibáñez Serrador, i la proclamació de la nova Reina del Cava, que aquest any va recaure en l'actriu Gemma Brió, l'Anna de *Poble Nou*³⁷¹. L'AMR va interpretar l'himne oficial de Catalunya «Els Segadors», sota una pluja de globus grocs que queien del cel com alegres bombolles de cava saltant revoltoses en les copes. Una festa per recordar en la que ens ho vam passar molt i molt bé”³⁷².

L'actuació a Sant Sadurní d'Anoia no tenia res a veure amb el congrés, però Vicente Jorge i Joan Martí manifestaven que si no hagués estat pel congrés, no l'haguessin aconseguit³⁷³. El nivell musical que la banda va assolir com a resultat del congrés i l'impacte que van tenir els seus concerts va fer que alguns cronistes de la població, arran de la interpretació d'unes paraules del mestre, la consideressin com la millor banda de Catalunya³⁷⁴. Com a resposta a aquest article, el mestre Vicente Jorge explicava que el dia 26 de novembre de 1994 havia tingut l'honor de dirigir “una de les millors Bandes de Catalunya”³⁷⁵ i afegia entre parèntesis “(que no la millor)”³⁷⁶.

³⁷⁰ NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17.

³⁷¹ Poble nou va ser la primera telenovel·la de producció catalana que es va emetre durant 190 dies per TV3, gairebé sempre just després del telenotícies migdia (YOUTUBE. Poble nou-careta 1994 [en línia]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YMyt-akA0oE>> [consulta: 26.09.2015]).

³⁷² NÚRIA i PAU. “Pentagrama rapitenc. L'AMR Banda Oficial del Congrés Català de Cuina”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 17

³⁷³ “La banda del Segon Congrés Català de Cuina, la millor Banda de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 425, novembre 1994, p. 18-19.

³⁷⁴ *Ibidem*.

³⁷⁵ Ell mateix posava aquesta frase entre cometes, presumiblement fent referència als titulars esmentats. (JORGE, Vicent. “Les conclusions d'un concert”, dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 51).

³⁷⁶ JORGE, Vicent. “Les conclusions d'un concert”, dins *Ràpita*, núm. 427, gener 1995, p. 51.

12.3.- Època d'Enric Naval Llorca (1996)

12.3.1.- Apunts biogràfics d'Enric Naval Llorca

Enric X. Naval Llorca va nàixer l'any 1962 a Sueca (València). Va ser fill del matrimoni format per Enrique Naval Perales i Encarnació Llorca Gadea, que ja tenia dues filles més grans que el mestre. Tot i que els seus pares i les seves germanes no tenen cap vinculació amb el món de la música, Enric Naval comença els seus estudis musicals a l'edat de tretze anys a la Societat Unió Musical de la seva població natal. Més endavant, va cursar els estudis al Conservatori Superior de Música de València, obtenint el títol amb l'especialitat de clarinet. L'any 1993 es casa amb Imma Gorrita Perelló, natural de Xeresa (València), que era professora de violí al Conservatori de Musica de Tarragona a Tortosa fins l'any 2002. Actualment i des de 2002 segueix fent de professora de violí a l'Associació Artístic Musical d'Oliva (València). El matrimoni té dos fills, Enric i Carme, que també estudien el violí.

La seva carrera musical es va especialitzar en la direcció coral i orquestral, la pedagogia i la musicologia, formant-se amb cursos d'especialistes de renom i de manera autodidacta. Així, ha assistit a cursos de direcció amb Erwin List, Vicky Lumbroso, Laszlo Heltay, Johan Duijk, Stanislav Krukowsky, Heribert Breuer, Eduard Cifre i José Collado. També ha realitzat cursos de pedagogia amb els mestres Marta Sánchez, Manel Cabero, Eustachio Iramar i M. A. Martín Lladó. D'altra banda, ha assistit a cursos d'anàlisi amb Heribert Breuer, Alain Langrée i José Collado, d'harmonia amb Rafael Talens i José Cervera Lloret, de contrapunt amb Tamarit Fayos i de clarinet amb Lucas Conejero, J. A. Murillo i Joan Vercher. Va realitzar una gira per Hongria amb el *Cor Música Viva* de Sueca, seleccionat per la Conselleria de Cultura i Educació de València. També ha estat patrocinat per l'entitat Bancaixa en diferents concerts coral i instrumental.

Pel que fa a la direcció de bandes, a part de la seva experiència amb la banda de l'AMR, l'any 1988 va dirigir la Banda Ateneu Musical Cultural de l'Albalat de la Ribera (València), mentre que entre febrer de 1989 i agost de 1997 va dirigir la banda de la Societat Instructiva Unió Musical de Xeresa (València). També va ser director convidat de la banda simfònica Unió Musical de Sueca (València), la banda Societat Unió Musical de Sarrión (Terol), i la Banda S.I.M "La Primitiva" d'Alboraig (València).

Ha estat fundador i director del Cor Música Viva (entre 1980 i 1993), de l'Orfeo Suecà i del centre de pedagogia musical Canticorum, tots de Sueca; de la Coral Josep Pradas de l'IES Font de Sant Lluís de València, de la Coral Càrceres de l'IES Maria Enriquez de Gandia i del Cor IES Joaquim Bau de Tortosa. També ha estat professor de Conjunt Vocal al Conservatori de la Societat Coral El Micalet de València (entre 1988 i 1990), i a l'escola de música reconeguda de la Societat Musical La Lira Ampostina. És fundador i director del Cor Llegendes e Planys de Xeresa. Ha estat director des de 2002 fins juny de 2015 de l'Orfeó Josep Climent de la Associació Artístic Musical d'Oliva, on ha dirigit durant una dècada els orfeons infantils i juvenils. Va participar en la instauració del Cant de la Sibil·la a Sueca, i a Xeraco.

L'any 1994 va entrar a la borsa de treball de professors de secundària a Catalunya i va treballar com a professor de música a l'IES de Manlleu (curs 1994-95), IES Els Alfacs de Sant Carles de la Ràpita (cursos 1995-96 i 1996-97). L'any 1997 aprova les oposicions de professor de secundària a Catalunya, fent les pràctiques a l'IES Ramon Berenguer IV d'Amposta (curs 1997-98) i obtenint la plaça definitiva a l'IES Joaquim Bau de Tortosa (cursos 1998-2001). Mitjançant un concurs de trasllat a nivell de l'Estat espanyol, aconsegueix una nova destinació a l'IES Tirant lo Blanc de Gandia imparteix classes des del curs 2001-02 fins a l'actualitat. Un fet a destacar és que, mentre el mestre Enric Naval treballava com a professor a Catalunya i per motius de feina artística, tots els caps de setmana tornava al País Valencià per dirigir els grups mencionats anteriorment.

El mestre Enric Naval també ha col·laborat en diverses revistes científiques amb articles d'Educació i Didàctica Musical, i de Musicologia. Com a ponent ha impartit conferències sobre el *Canvi fisiològic de la veu* a l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat de Barcelona. Ha impartit cursos de formació de professorat de *Pedagogia i Didàctica Musical* a instàncies de la Conselleria de Cultura i Educació de València, de l'ICE de la Universitat Rovira I Virgili de Tarragona, com també de l'Associació Aulodia. Ha estat creador i coordinador de les *I Jornades del professorat d'educació musical de les comarques centrals valencianes* celebrades a Gandia en 2011. També és el creador del *projecte TEMTIMITAL d'innovació educativa*, aprovat per Conselleria d'Educació, i d'aplicació en secundària, el qual es centra en el treball de tres àmbits: l'expressió vocal, l'expressió instrumental, i el moviment i la dansa. L'any 2015 es farà la tercera edició d'aquest projecte a l'IES Tirant Lo Blanc de Gandia.

Finalment, Enric Naval és membre de l'equip d'investigació musicològica i director artístic del grup especialitzat en música antiga Capella Ducal, així com professor de llenguatge musical amb les noves metodologies Willems, Orff, Wuytack, solmització Kodaly i Dalcroze, i d'Història de la Música a l'Acadèmia SENTIR Aula Suzuki en Guadassuar (València).

12.3.2.- Estada del mestre Enric Naval a la banda de l'AMR

Quan el mestre Vicent Jorge va deixar l'entitat la banda necessitava un nou director. Agustín Asensi, soci de l'entitat i anteriorment secretari de la junta de Neus Ibáñez, treballava a l'institut Els Alfacs amb el mestre Enric Naval i li va explicar la situació de la banda. El mestre Enric Naval li va dir que hi estava interessat i Agustín Asensi li ho va transmetre al president Josep Carcellé, que amb la seva junta va decidir que el mestre es fes càrrec de la banda. Des de la seva arribada a la banda de l'AMR, el mestre Enric Naval tenia clar que el seu pas per l'entitat seria transitori, per quant suposava que no anava a poder fer una tasca didàctica ni musical a l'escola de música. Així doncs es va fixar l'objectiu de fer un treball de manteniment i superació del nivell tècnic i del so embastat en la banda, tot amb el treball d'obres noves i de repertori, a poder ser de caire romàntic. El mestre destaca del seu pas per la banda l'ambient amable i de superació dels alumnes de l'institut que tocaven en la banda. També té molt bon record de la participació activa en la interpretació de les obres que aquests alumnes tenien així com els professionals de la banda que s'hi prestaven, fent de la seva estada a l'entitat “una temporada bonica i interessant artísticament parlant”³⁷⁷.

El mestre Enric Naval es va fer càrrec únicament de la direcció de la banda, mentre que els professors que ja hi havia a l'escola de música es van fer càrrec de les classes que van quedar sense professor. Uns mesos més tard, el mestre Joaquín Amela es va jubilar i va traslladar-se a la localitat per acabar la formació del mestre Antoni Josep Alburquerque Subirats, que poc temps després es va fer càrrec de la banda.

Les actuacions que es van realitzar en aquella època són les mateixes que en l'època anterior: Setmana Santa, Corpus, processó de la Verge del Carme i festes majors³⁷⁸. Respecte els actes que s'havien de realitzar per commemorar el 50^è aniversari de la creació de l'AMR aquests es van veure afectats pel canvi de director. Com s'ha explicat anteriorment, el concert en honor del mestre

³⁷⁷ Informació proporcionada per Enric X. Naval Llorca.

³⁷⁸ MILLAN, Lluís. “Les festivitats marineres de “Sant Pere i la Verge del Carme”. Festivitat de la Mare de Déu de Carme, patrona de la Confraria de Pescadors”, dins *Ràpita*, núm. 446, agost 1996, p. 45-46.

Joaquín Amela es va fer encara sota la direcció del mestre Vicente Jorge. En canvi, el tradicional concert de Primavera, que es va emmarcar dintre dels actes de l'aniversari, ja va ser dirigit pel mestre Enric Naval. A més, es va organitzar un festival de bandes com a acte extraordinari d'aquest 50e aniversari de l'entitat.

El concert de Primavera es va realitzar l'11 de maig de 1996, al saló d'actes de l'Ajuntament. Era el primer concert dirigit pel nou director. Les peces que es van interpretar a la primera part van ser el pasdoble gallec *Puenteáreas* de R. Soutullo, la fantasia *El caserío* de J. Guridi i l'intermedi *La venta de los gatos* de J. Serrano. A la segona part van interpretar la marxa pasdoble *Antañona* de F. Tormo, l'intermedi de *Goyescas* d'E. Granados, *La Gruta del Fíngal* de F. i l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita* del mestre Amela. Segons la crònica va haver unes 250 persones de públic, fent que la sala estigués completament plena³⁷⁹. La Figura 12.29 mostra una fotografia al final de l'actuació.

Figura 12.29. La banda de l'AMR en el concert de primavera de l'any 1996. Font: *Ràpita*, núm. 444, juny 1996, p. 23.

El festival de bandes esmentat anteriorment es va celebrar el dia 15 de juliol de 1996, i va comptar amb la participació de tres bandes de música. Abans del concert es van fer cercaviles, les quals van començar a les 18.30 h i van confluïr a la plaça del Cóc on es va realitzar el concert. Les bandes que hi van participar van ser la banda de l'Associació Musical del Prat de Llobregat, l'Agrupació Musical Senienca i la banda de l'AMR, actuant en aquest ordre. La banda del Prat de Llobregat va interpretar *Pepita Creus*, *La Revoltosa*, *El Amor Brujo* i el *Camino Real*. La banda de la Sènia va interpretar el pasdoble *Rojosa*, *Alternances* i *Playas de Río*. Per últim la banda de l'AMR va

³⁷⁹ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Concert Primavera de la banda de l'AMR", dins *Ràpita*, núm. 444, juny 1996, p. 23.

interpretar *Tercio de quites*, *La leyenda del beso* i *La gruta del Fingal*. Com a record de l'acte, un cop acabada cadascuna de les actuacions, les autoritats locals van penjar una cinta commemorativa en les banderes de les respectives bandes. La crònica quantificava entre dos-cents cinquanta i tres-cents el nombre d'assistents a l'acte³⁸⁰.

Les actuacions que la banda va realitzar en motiu de les festes majors de l'any 1996 van ser similars a les d'anys anteriors. Així la seva primera actuació que apareix en el programa de festes era una cercavila el dissabte 20 de juliol, segon dia de festes. Aquesta actuació s'anunciava conjuntament amb la de la Banda i Majorettes dels Alfacs de la Ràpita i del Grup de Majorettes i tenia lloc a les 19.00 h. El diumenge 21 a les 20.00 h, la banda va participar en la desfilada de carrosses i Coso Iris, de nou juntament amb el Grup de Majorettes i Banda i Majorettes els Alfacs. També hi participaven com d'altres anys penyes i entitats³⁸¹. L'horari d'aquest acte és mitja hora més tard que els vuit anys anteriors. Quant a les cercaviles que la banda solia realitzar al matí, en aquesta ocasió van tenir lloc el dilluns 22, dimecres 24, divendres 26 i diumenge 28 a les 10.30 h. A la revista *Ràpita* apareixia una prova gràfica de moments abans de la sortida de l'entitat³⁸², tal i com mostra la Figura 12.30.

Figura 12.30. La banda de l'AMR davant l'entitat (1996). Font: *Ràpita*, núm. 446, agost 1996, p. 20.

Fotografia de Paco Cabanes.

³⁸⁰ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Trobada de bandes", dins *Ràpita*, núm. 445, juliol 1996, p. 109.

³⁸¹ "Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 19 al 28 de juliol de 1996, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 445, juliol 1996, p. 49-67.

³⁸² CABANES, Paco. "Festes Majors 1996", dins *Ràpita*, núm. 446, agost 1996, p. 20.

El concert de festes es va realitzar el dilluns 22 a les 22.30 h a la plaça del Cóc³⁸³. El dijous 25 de juliol a les 19.30 h va realitzar-se l'ofrena de flors i fruits a Sant Jaume a l'Església Parroquial de la Santíssima Trinitat, encara que al programa no s'especifica qui hi participa la banda. La Taula 12.1 mostra l'evolució de les actuacions de festes en les que s'esmentava a la banda al programa o a la revista *Ràpita*, en els període dels mestres Vicente Jorge i Enric Naval.

En aquesta taula, s'ha abreujat el nom de la banda de l'AMR (B), el grup de majorets (M), banda de cornetes i tambors (CT), banda i majorets dels Alfacs (BMA), capgrossos (CG) i dolçaina i tabal (DT), així com de l'Homenatge a la Vellesa (HV), la Banda d'Ulldecona (BU) i la paraula plaça (p). També s'ha abreujat la informació obtinguda de les cròniques relatives a festes aparegudes posteriorment a la revista *Ràpita* (RR). Totes les dates corresponen a juliol excepte quan s'afegeix “ag”, que fa referència a agost.

Taula 12.1. Resum de les actuacions de la banda de l'AMR durant l'època dels mestres Vicente Jorge i Enric Naval.

	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	V. Jorge	E. Naval
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Inici de festes	19	24	24 (23)	23 (22)	21	20	19	23	23	22	21	19
Dia de la setmana	5	4	5(4)	6(5)	5	5	5	4	5	5	5	5
Final festes	28	3 ag	2 ag	31	30	29	28	2 ag	1 ag	31	30	28
1a Cercavil a dia/hora	No B 20 19.00 h (M, CT i CG)	24 19.00 h +M +CT +CG	24 19.00 h +M +CT +CG	23 19.00 h +M +CT +CG		No B 21 19.00 h (M, CT)	20 19.00 h +M +CT	24 19.00 h +M +CT	24 19.00 h. +M +BMA	23 19.00 h. +M +BMA	22 19.00 h. +M +BMA	20 19.00 h. +M +BMA
Altres cercavil-les dies/hora	25 10.00 h					23, 25, 27, 29 10.30h	20 22.00 h 22, 24, 26 i 28 10.30 h.	28, 29, 31, 2 ag 10.30 h	26, 28, 1 ag 10.00 h 30 10.30h	27, 29, 31 10.00 h	24, 26, 28 i 30 10.30 h	22, 24, 26, 28 10.30 h
Altres	Carrosses 21	Concert 26	Carrosses	Carrosses	Carrosses	Carrosses	Carrosses	Carrosses	Carrosses	Concert 27	Concert 24 22.30 h p.	Carrosses 21, a les 20

³⁸³ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 19 al 28 de juliol de 1996, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 445, juliol 1996, p. 49-67.

tipus	19.00 h	21.00 h	26	24	23	22	21	26	25	22.30 h	Cóc	h
actuació	+M+CT, etc ³⁸⁴ .	p. Cóc	19.00 h	19.30 h	19.30 h	19.30 h	19.30 h	19.30 h	19.30 h	p. Cóc		Concert 22
d/h	Concert p. Vella 20.30 h	Carros- ses 27 19.00 h	Concert 27 21.00 h	Concert 26 21.00 h	Concert 29 21.10 h		Concert 28 22.30 h, p. Garbí	Concert 30 21.30 h	Concert 28 21.30 h	Carrosses 24 19.30 h	Carrosses 23 19.30 h	Concert 22 22.30 h p. Cóc
	RR 21 11.00 h Home- natge	RR HV 3 ag	p. Cóc	p. Cóc	p. Cóc + BU			RR Foto Banda ofrena 25 18.30 h.	RR Ofrena 25 a les 11.30 h	(al programa sortien M i BMA) Ofrena 25 a les 19.30 h	(al programa sí que apareixia M i BMA)	

Després d'uns anys en què va baixar el nombre de cercaviles que va realitzar la banda, es pot veure com l'any 1990 tornen a establir-se un gran nombre de cercaviles de l'AMR, a part de la participació en les carrosses i el concert, tots dos actes consolidats. Per tant, tot i l'aparició d'altres grups, finalment la banda ha mantingut la seva funció i esplendor en el programa de festes. Elvira Asensi apuntava com a possible motiu de l'ample arrelament de les bandes de música a la Comunitat Valenciana la popularització de les festivitats de Moros i Cristians o Falles a les darreries del segle XIX i sobretot el segle XX³⁸⁵. Està clar que dins les festes majors de Sant Carles de la Ràpita la banda és un element indispensable. Per tant la seva funció en aquestes celebracions també pot ser un dels motius del seu arrelament.

Respecte la celebració de festes el mes de setembre, l'any 1996 va parèixer un article interessant que mostra la gran participació d'entitats en aquells esdeveniments. L'article va aparèixer el mes d'octubre de 1996. És un document arran de les festes quinquennals que s'anaven a celebrar també aquell any. L'article esmenta un seguit d'activitats que es realitzen per aquelles dates, així com les entitats que hi solien participar:

“Cada any, per aquesta data es vénen organitzant a Sant Carles de la Ràpita les festes de la Mare de Déu que en la dita popular esdevenen les festes del Barri Español [*sic*] i que comprenen també la Diada Nacional de Catalunya de l'11 de setembre, actes com els de la Setmana Cultural, bous i vaquetes, ofrena de flors i fruits, competicions esportives,

³⁸⁴ L'etc. correspon a altres grups. No s'esmenten les penyes i entitats per no ser entitats musicals o que tradicionalment hi hagin estat vinculades.

³⁸⁵ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013, p. 177.

exposicions, tot amb el rerefons de la participació de la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenca, bandes de cornetes i tambors, gegants, majorettes i la Reina, Pubilla, dames i pubilletes de Festes Majors, en una manifestació de vitalitat i col·laboració dels veïns”³⁸⁶.

L'autor aglutina tots aquells actes sota el nom de festes de la Mare de Déu de la Ràpita tot i que ja s'ha explicat anteriorment com sovint es publicaven programes diferents per aquestes festes i les Jornades Culturals.

La banda va participar en les festes quinquennals en honor a la Verge que es van celebrar al setembre de 1996. Així ho reflectia la crònica feta pels mossens de la localitat: “Han estat unes festes “populars”, si entenem per populars la participació del poble: La novena, organitzada per la Cort d'Honor, amb els bancs de l'Església plens tots els dies; el trasllat de la Mare de Déu a la Parròquia Sant Josep Obrer, acompanyada de les Autoritats, les Majorettes, la Banda de Cornetes i Tambors, la Banda de Música; [...]”³⁸⁷. També en motiu de les festes de setembre, la revista *Ràpita* fa un recull de les activitats realitzades en aquells dies. No es parla de la banda de música però sí de recital de música dintre les Jornades Culturals, tot i que no s'especifica qui el va realitzar³⁸⁸. Dintre de les jornades també hi va haver un recital de guitarra³⁸⁹ i una cantada d'havaneres³⁹⁰.

³⁸⁶ MILLAN, Lluís. “Festes Quinquennals. Una tradició”, dins *Ràpita*, núm. 448, octubre 1996, p. 6.

³⁸⁷ MOSSÈN VICENT, MOSSÈN PACO I MOSSÈN OCHANDO. “Un poble content”, dins *Ràpita*, núm. 448, octubre 1996, p. 9.

³⁸⁸ PITARCH, Josep. “El cap de premsa informa. Festes del setembre”, dins *Ràpita*, núm. 448, octubre 1996, p. 17.

³⁸⁹ “Jornades Culturals i Festes del Barri”, dins *Ràpita*, núm. 448, octubre 1996, p. 19.

³⁹⁰ *Ibidem*, p. 20.

13.- Època Antoni J. Alburquerque Subirats

13.1.- Introducció

Aquest darrer capítol té unes característiques molt especials. D'una banda el mestre Antoni J. Alburquerque és una persona de la localitat, formada a partir de l'escola de música de l'AMR, ampliant els estudis posteriorment en els conservatoris de València i Barcelona fins esdevenir professor superior. És el període més llarg amb un mateix director. Fa gairebé vint anys que el mestre dirigeix la banda de música. Es podria fins i tot realitzar un estudi a part amb entitat pròpia únicament d'aquesta època. Tot i que aquest fet va suposar com a opció acabar la tesi en el període anterior, finalment es va decidir una fórmula mixta, en la qual es mostrés l'estat actual de l'entitat i els principals canvis que s'havien donat respecte les èpoques anteriors.

Amb vint anys sempre hi ha moltes coses a remarcar. El mestre Joaquín Amela va tornar a la localitat per col·laborar en la formació del nou mestre, i la banda va enregistrar un nou disc compacte. Es va construir una nova seu social en la mateixa ubicació que l'anterior. La banda va anar a tocar dues vegades a l'Auditori de Barcelona i una al de Vila-Seca. Es descriuen els concursos als que la banda es va inscriure, el treball que es va realitzar i el seu resultat. Es van fer sortides, però en aquest cas es va sortir a l'estranger en tres ocasions, dues d'elles a la localitat de Brives-Charensac i una a Prada de Conflent (França), essent de nou un estímul, sobretot per als més joves.

L'escola va millorar progressivament la seva organització, ampliant-se la franja d'edat i de preparació. L'evolució que aquesta va tenir fins a l'actualitat va fer possible augmentar fins els dotze cursos de llenguatge musical diferents. Des de l'escola es van organitzar diferents sortides culturals a Barcelona i fins i tot durant uns anys l'escola de música va participar en la rua de Carnaval de la localitat com a comparsa.

La dona va seguir estant present en l'organigrama de l'entitat, havent una altra dona presidenta, fent-se càrrec de l'escola de música com a directores dues dones i havent per uns anys una directora de la

banda juvenil¹. Evidentment tot d'acord amb l'evolució social que estava havent, tant a nivell nacional com en el món occidental, però també mostrant que tot i ser una petita localitat, la Ràpita sempre ha estat una localitat oberta i en alguns aspectes, avançada.

13.2.- Apunts biogràfics d'Antoni J. Alburquerque Subirats

Antoni Josep Alburquerque i Subirats neix a Sant Carles de la Ràpita el 1969. A l'edat de tretze anys inicia els seus estudis musicals a l'escola de música de la banda de l'AMR en l'especialitat de llenguatge musical i trompa. Més tard amplia aquests estudis en els conservatoris de Tortosa, València i Barcelona, on cursa Trompa, Harmonia Contrapunt, Fuga, Composició-instrumentació i direcció d'orquestra amb l'obtenció de diferents premis i mencions d'honor en les respectives especialitats. També assisteix a classes de direcció especialitzada de banda amb els professors Joaquín Amela, Albert Argudo, Antoni Ros Marbà, José Rafael Pascual Vilaplana, Luís Sanjaime, Enrique Garcia Asénsio, Ferrer Ferran i Johann de Meij, entre altres.

Com a trompista ha col·laborat amb les orquestres catalanes més importants com l'OCB, l'orquestra del gran teatre del Liceu, l'orquestra del Vallés, l'orquestra de l'Empordà, l'orquestra de cambra de Vila-seca, l'orquestra filharmònica de Barcelona, l'orquestra Mediterrània, així com l'orquestra de cambra d'Elberg (Suïssa), l'Orquestra de cambra de Moscou i l'Orquestra de Cambra de París, amb les quals ha actuat com a solista. A més, també és membre fundador de diversos grups de música de cambra. També ha estat trompa solista de l'orquestra de la temporada d'òpera del teatre principal de Barcelona i trompa solista de l'orquestra del festival de música de Peníscola, amb la qual va interpretar el tercer concert per a trompa de Mozart. Des de l'any 2009 és director pedagògic de l'ACAT (Associació Catalana de Trompistes) i actualment n'és el vicepresident. També ha estat nomenat encarregat de l'àrea pedagògica de la AEAT (Asociación Española de Amantes de la Trompa).

Des de l'any 1997, és el director de la banda de música de l'AMR, càrrec que compagina amb el de professor de secundària del col·legi Xaloc de Barcelona, així com també amb el de professor col·laborador en l'especialitat de trompa del Conservatori de les Escoles Municipals de Barcelona, professor de Trompa, conjunt instrumental i Història de la Música en el conservatori de Vila-seca, i professor de metall i conjunt instrumental de l'Aula de música 7 de Barcelona.

¹ De fet, en alguns documents s'utilitza el terme «banda pre-juvenil» per referir-se a aquesta banda.

Ha estat director fundador de la Banda Simfònica de la Federació Catalana de Societats Musicals (2005), càrrec que mantingué fins l'any 2013. Amb aquesta banda preparà, juntament amb el mestre Ferrer Ferran, l'estrena mundial de la *Simfonia n°3 El Gaudir del Geni* de Ferrer Ferran. Com a director ha estat invitat arreu de la nostra geografia i de diversos països, entre ells França, Alemanya, Romania, Portugal, Suïssa i Japó.

Ha compost música de cambra, cobla i orquestra, banda, per la qual ha compost obertures, sardanes, pas-dobles i una infinitat d'arranjaments tant de composicions inspirades sobre Sant Carles de la Ràpita, com peces clàssiques, populars o música actual. En el camp de la composició pedagògica ha realitzat una important tasca, tant per a banda, orquestra, cambra i música per a instrument sol, fent que les seves obres s'interpretin sovint i formin part de molts currículums de Conservatoris tant de Catalunya com de l'Estat espanyol, o siguin obres obligades en concursos d'interpretació. Les seves obres han estat editades per les editorials Omnes Band music, Periferia Shet music, Tutto Music, Brotons & Mercadal, Cap Music Editions. Les seves inquietuds per la música i les seves aplicacions en l'educació, l'han portat a realitzar un màster en musicoteràpia².

13.3.- La junta directiva

Donada la gran durada del període que comprèn aquest capítol, s'esmentaran només els presidents que han passat per l'entitat. L'època del mestres Vicente Jorge i Enric Naval acaba amb la junta presidida per Josep Carceller Pla. Aquest havia presidit una junta gestora des de juny de 1995 (quan el mestre Vicente Jorge encara era el director) i a partir del 2 de febrer de 1996 passa a ser una junta oficial presidida per la mateixa persona.

A continuació s'enumeren els presidents que hi va haver durant aquesta època i la data d'inici del seu mandat:

- Junta gestora presidida per Josep Carceller, juliol 1995³.
- Josep Carceller, 2 febrer 1996 i 7 d'agost de 1998⁴.

² Informació facilitada per Antoni Josep Alburquerque Subirats.

³ AMR, *Acta de reunió de junta*, 20.07.1995. Explica que es forma la comissió gestora, tot i que no especifica qui la presideix.

⁴ AMR, *Actes de l'assemblea general de socis*, 02.02.1996 i 07.08.1998.

- Joan Prades Cid, 3 de juny de 1999⁵.
- Carles Roset Castany, juliol de 2000.
- Andreu Vidal Balada, juliol 2002.
- Maribel Obiol Gasparín, juliol 2004
- Andreu Vidal Balada, agost 2006.
- Neus Ibáñez López, gener 2007⁶.
- Junta gestora, presidida per Xavier Estellé, octubre 2010⁷
- Juan Carlos Ruiz, juny 2011 i juny 2015⁸

Com es pot observar, hi ha presidents que van repetir en el seu càrrec. És el cas d'Andreu Vidal i Neus Ibáñez, que havia estat presidenta en l'època anterior. També hi ha una segona dona que presideix l'AMR durant dos anys, Maribel Obiol, fet que exemplifica la creixent rellevància del paper de la dona a l'entitat. Una decisió important d'aquesta època ha estat la construcció d'un nou local social de l'entitat. En el període que cobreixen els tres presidents esmentats (Andreu Vidal, Maribel Obiol i Neus Ibáñez) es van fer tots els passos des de la presa de la decisió fins a la inauguració del nou local, passant per les negociacions amb l'Ajuntament, la definició del projecte i el seguiment de les obres.

13.4.- La situació de l'entitat

Actualment l'entitat es subvenciona amb les aportacions dels seus socis, a més de la contraprestació rebuda per l'Ajuntament per les actuacions que aquest i l'entitat tenen estipulades. A més, l'escola de música també rep una subvenció del consistori pel fet de ser escola reconeguda. Tot i això els alumnes paguen una part del cost de les classes que reben. Cal recordar que en èpoques anteriors hi havia un conveni amb la Diputació de Tarragona, que fomentava les entitats pagant dues de les actuacions que aquestes feien fora de la localitat, i també va haver un conveni en el qual la Diputació, l'Ajuntament i l'AMR es dividien les despeses que tenia l'escola de música. Al principi de l'època d'Antoni Alburquerque aquests convenis encara eren vigents però amb la crisi econòmica i les retallades de les diferents administracions aquestes partides van anar desaparèixer. De la

⁵ AMR, *Acta de l'assemblea general de socis*, 03.06.1999.

⁶ Dades des de Carles Roset fins Neus Ibáñez extretes del DVD elaborat per Àlex Cervera Forcadell, *Agrupació Musical Rapitenca. Inauguració nou local, 4 de maig de 2007 [DVD]*. [Sant Carles de la Ràpita: s.n. 2007]

⁷ Consulta Juan Carlos Ruiz Beltran, 10.09.2015.

⁸ *Ibidem*.

mateixa manera, va haver uns anys que l'obra social de La Caixa i el programa Tu Ajudes de Caixa Tarragona van col·laborar amb l'entitat. Amb el programa Tu Ajudes es van comprar dos pianos i es va rebre gran suport econòmic per poder organitzar la VIII Trobada d'Escoles de Música de les bandes del Montsià⁹.

13.5.- Característiques de la banda en l'època de Antoni J. Alburquerque Subirats

La banda de l'AMR compta l'any 2015 entre cinquanta i seixanta músics, número que s'ha mantingut estable durant els anys coberts per aquesta època. Més de dos terços de la plantilla és gent jove amb edats entre els deu i divuit anys, mentre que el terç restant té dues franges d'edat: una dels dinou als cinquanta cinc anys i l'altra des dels cinquanta-sis fins als vuitanta tres. Això fa que hi hagi sempre una base de músics que es mantenen, que és el terç dels músics veterans mentre que l'altra va canviant quan arriben a l'edat de marxar a estudiar estudis superiors a la capital. D'aquestes fornades sempre hi ha alguns músics que continuen a l'entitat però molts altres ja emprendran un altre camí. És per això que és tant important la base de gent adulta que transmet la seva experiència a les noves generacions. La Figura 13.1 mostra la fotografia oficial de la banda, que va aparèixer al calendari de la revista *Ràpita* de l'any 2014. El mestre Antoni J. Alburquerque està a la primera fila junt els tres músics que toquen la tuba, dos dels quals membres de l'entitat des de fa més de cinquanta anys, Miguel Rovira i Paco Moya. A l'altre costat del mestre està el president de l'entitat Juan Carlos Luis Beltran.

⁹ LA JUNTA DE L'AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "L'Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 608, febrer 2010, p. 21.

Figura 13.1. Fotografia apareguda a la part superior del calendari de l'any 2014 de la revista *Ràpita*. Font: AMR.
Fotografia de Robert Fotògraf.

A l'inici d'aquesta època i tal i com es va explicar en el capítol del mestre Joaquín Amela, quan aquest es va jubilar, va traslladar-se des d'Haro (La Rioja) a la Ràpita, per tal de contribuir amb els seus coneixements a continuar la formació del mestre Antoni J. Alburquerque. Aquest havia començat uns mesos abans a anar a classes del mestre Joaquín Amela a Haro, on era director de la banda municipal. Amb la tornada del mestre a la localitat aquest va portar noves idees, algunes d'elles que s'han mantingut fins l'actualitat. Així, amb la seva arribada es va començar una iniciativa que s'ha convertit en carismàtica. Aquesta té a veure amb l'entrada dels músics a la banda. Anteriorment els músics entraven a la banda un dia a l'assaig i ja estaven a la banda. El que es va fer a partir de llavors va ser que el nou músic anava a assajar a la banda i hi havia un dia que la banda sortia fent cercavila i l'anava a buscar a casa. Allà la banda era rebuda pel nou músic uniformat i amb l'instrument preparat i els seus pares, familiars i amics. La família preparava un refrigeri i un cop s'acabava aquest, el músic formava amb la banda i marxava amb aquesta fent cercavila. D'aquesta manera es donava importància a l'acte i també vistositat.

En un principi s'organitzava una cercavila en aquest motiu, però més endavant es va decidir aprofitar les cercaviles de festes o prèvies a altres actes per anar a buscar els músics. En un mateix matí es podia anar a buscar a diferents músics a casa i de vegades aquests feien conjuntament el convit per als músics. És un acte molt emotiu, tant per als familiars com per als músics nous i els que ja estan a la banda. Així, quan la banda arriba a casa del músic en qüestió, cada músic es gira

90° al senyal del director i la banda es queda formada en direcció al músic i els seus pares fins que s'acaba la peça que s'està tocant. Quan es torna a formar després del refrigeri, també es comença amb aquesta disposició, però amb el nou músic en formació. Normalment es pregunta al músic quin pasdoble vol tocar i després de tocar-lo una vegada de cara la família, la banda toca de nou la peça mentre gira per prosseguir la cercavila cap a casa d'un nou músic o segueix fent cercavila per la població.

Figura 13.2. Fotografia de la banda enfront la casa del músic Joan Josep Cervera, el dia que el van anar a buscar a festes majors de l'any 2014. Fotografia de Juan Carlos Luis Beltran.

Es va començar a recollir a les dames i pubilles a casa seva el dia de festes majors que es fa la coronació. Així la banda les acompanya a l'ajuntament. En cas que aquestes visquin a una distància massa llunyana, aquestes surten des de la seu de l'entitat amb la banda fins l'ajuntament.

Quan el mestre Joaquín Amela va tornar a l'entitat, aquest va voler fer un canvi a la situació de la banda. Intentava fer molts concerts i amb peces diferents, de manera que els músics haguessin d'estar atents i també que canviés la dinàmica que hi havia amb els músics acomodats. Tot i això

quan el mestre va deixar la banda es va tornar a la dinàmica de cinc concerts anuals: Primavera, festes majors, Jornades Culturals, Santa Cecília i Nadal.

En algun concert de l'època la banda i l'orfeó Pau Casals van actuar conjuntament. Aquest va ser el cas del concert de Primavera de 1997 on va haver una primera i segona part en què la banda va actuar sola, interpretant les *Danzas Fantásticas* de J. Turina, *La Corte de Granada* de R. Chapí, el *Concert per a oboè i orquestra de corda*, de D. Cimarrosa, el tema principal de la pel·lícula *Ballant amb els llops* de J. Barry i un extracte de *El Moldavia* de B. Smetana. A la tercera part la banda i l'orfeó van interpretar conjuntament el *cor de zíngars* de l'acte segon de l'òpera *El trobador* i *Va pensiero* de *Nabucco* de G. Verdi. Totes les peces, a excepció de l'*Himne a Sant Carles de la Ràpita* van ser dirigides pel mestre Joaquín Amela. L'himne va ser dirigit per Antoni Alburquerque i va ser interpretat per primera vegada conjuntament per la banda i l'orfeó¹⁰. La crònica posterior situava en uns quatre-cents el nombre d'espectadors¹¹.

Amb la col·laboració del mestre es va enregistrar el segon disc compacte de l'entitat, en el qual també va participar l'Orfeó Pau Casals. L'enregistrament va tenir lloc el 20 de desembre de 1998. Se'n va fer una edició de 500 exemplars¹². L'enregistrament es va fer al local de l'AMR¹³, al carrer Sant Sebastià, abans de la darrera remodelació. La discogràfica encarregada de l'enregistrament va ser *Carelli Records*¹⁴. La Figura 13.3 mostra imatge del moment de l'enregistrament al local social de l'AMR¹⁵.

¹⁰ Així ho deia la crònica. Revisar si quan es va estrenar als anys 60 ho havien interpretat junts alguna vegada.

¹¹ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Concert Primavera", dins *Ràpita*, núm. 454, abril 1997, p. 10.

¹² PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Nou disc compacte de l'Agrupació", dins *Ràpita*, núm. 463, gener 1998, p. 12.

¹³ En un article posterior (PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Presentació disc compacte Agrupació/Orfeó", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 13 s'explicava que l'enregistrament s'havia fet entre Sant Carles de la Ràpita i Barcelona. S'entén que l'enregistrament del so es va fer a Sant Carles de la Ràpita però que allí no es va acabar tot el procés de masterització i digitalització, que devia tenir lloc als estudis de l'empresa encarregada de l'enregistrament).

¹⁴ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Presentació disc compacte Agrupació/Orfeó", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 13.

¹⁵ "Enregistrament d'un disc compacte de l'AMR i l'Orfeó Pau Casals", dins *Ràpita*, núm. 464, febrer 1998, p. 3.

Figura 13.3. Enregistrament d'un disc compacte de l'AMR i l'Orfeó Pau Casals (1998).

Font: *Ràpita*, núm. 464, febrer 1998, p. 3.

En el concert de Primavera de la banda de l'AMR de l'any 1998, va participar en la segona part l'Orfeó Pau Casals i es va aprofitar per presentar el disc compacte que s'havia enregistrat¹⁶. Aquest es podria adquirir tant al local de l'AMR com a altres punts de venda de la ciutat pel preu de 1.800 pessetes. En el darrer ple abans del concert, s'havia declarat *L'Himne de Sant Carles de la Ràpita*, que formava part del CD, himne oficial de la localitat. Per aquest motiu, durant el concert l'alcalde de la Ràpita, Miquel Alonso, va fer entrega d'una placa de commemoració i agraïment al compositor de la música, el mestre Joaquín Amela, i als descendents de Joan Torné, autor de la lletra¹⁷. L'afluència de públic va estar al voltant de les 300 persones¹⁸.

A mitjans de l'any 1998 el mestre Antoni J. Albuquerque va agafar en solitari la banda¹⁹. Poc a poc el mestre va anar canviant parcialment l'estil del repertori. Es continuaven tocant pasdobles i peces espanyoles però a més es va anar augmentant el nombre de bandes sonores i es va començar a tocar peces de compositors contemporanis, tant espanyols com estrangers, com per exemple J. De Meij²⁰,

¹⁶ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Presentació disc compacte Agrupació/Orfeó", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 13.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibid*.

¹⁹ En els apunts biogràfics del mestre ell mateix afirmava que es va fer càrrec de la banda l'any 1997, i de fet és cert que va anar agafant la responsabilitat poc a poc, en un procés que va començar a finals de l'any 1996 i que va culminar l'any 1998. Tot i això es pot considerar correcta l'afirmació que va ser director de la banda des de l'any 1997, tot i que en aquell moment encara no ho feia en solitari.

²⁰ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical. La darrera Santa Cecília del... 900", dins *Ràpita*, núm. 486, desembre 1999, p. 79.

Ferrer Ferran²¹, André Waigneim, Alfred Reed, Jacob i Jan de Jan. Algunes de les peces d'aquest estil van ser *Diagram*²², *Acuarium*, de J. De Meij²³, *Mar i Bel* de Ferrer Ferran²⁴, el poema simfònic d'André Waigneim *Life*, la suite *En un lugar de la Mancha* de Ferrer Ferran²⁵, i *The sounds of spring* d'Alfred Reed²⁶.

Una altra novetat d'aquest període és la creació d'una prova per entrar a la banda. Aquesta es va començar a fer entre els anys 2007 i 2008 i és una prova que es realitza quan l'alumne fa quart d'instrument²⁷. La finalitat de la prova és que els alumnes valorin l'entrada a la banda i que s'estudiïn els papers. El procés pel qual es decideix si l'alumne pot fer la prova comença quan el professor d'instrument considera que l'alumne està preparat per entrar a la banda. Llavors aquest es posa en contacte amb el professor de solfeig i si el seu criteri coincideix es comunica al director de banda i a la directora de l'escola. Si tots estan d'acord l'estudiant començarà a assajar a la banda fins que es faci l'esmentada prova. Per exemple el curs 2012-13 van haver alumnes que van començar a assajar al setembre, altres al desembre i altres al febrer, però tots van fer la prova al mateix temps²⁸. El curs 2014-15 es va fer una prova abans de Nadal i una abans del concert de Primavera. A més de l'estudiant, a la prova hi assisteixen el professor d'instrument, la directora de l'escola i el director de la banda. Com que normalment es fa la prova a més d'un estudiant, hi solen haver més professors de diversos instruments.

La banda actual compta amb la presència del fagot i de manera imminent s'incorporaran violoncel·ls, ja que des del curs 2007-08 s'imparteix aquesta especialitat a l'escola de música. Mai abans havia hagut cap d'aquests dos instruments a la banda de l'entitat. El motiu de la incorporació del fagot va ser la iniciativa privada d'un músic, Domingo Balagué Garcia. Aquest músic era un dels membres de la cobla, tocant en aquest grup el tible. A la banda tocava el clarinet, però es va adonar que li agradava més tocar un instrument de llengüeta doble. L'única opció a la banda era l'oboè, però mentre decidia si feia el pas de canvi d'instrument, va tocar a la Ràpita la banda de La Lira Ampostina i en veure que la banda portava fagots va decidir intentar-ho. Així es va desplaçar a la localitat veïna per fer classes i, quan va estar a punt, va fer el canvi d'instrument, tot i que a les

²¹ "Informació local", dins *Ràpita*, núm. 548, febrer 2005, p. 22.

²² AMR. "En clau musical. Primavera musical", dins *Ràpita*, núm. 450, juny 1999, p. 18.

²³ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical. La darrera Santa Cecília del... 900", dins *Ràpita*, núm. 486, desembre 1999, p. 79.

²⁴ "Informació local", dins *Ràpita*, núm. 548, febrer 2005, p. 22.

²⁵ REDACCIÓ (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "La banda de l'Agrupació Musical Rapitencs brilla en el concert de Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 558, desembre 2005, p. 73-75.

²⁶ REDACCIÓ. "Concert de Primavera de l'AMR", dins *Ràpita*, núm. 551, maig 2005, p. 27.

²⁷ Entrevista a Lorena Moya Talam, 28.05.2013.

²⁸ *Ibidem*.

cercaviles encara segueix tocant el clarinet. El seu fill també va voler estudiar el fagot i per aquest motiu l'escola de música de l'AMR va decidir passar a oferir també aquesta especialitat²⁹. El primer curs que es va oferir fagot va ser el curs 2011-12³⁰.

Una darrera novetat de la banda té relació amb el seu uniforme. Els uniformes es van renovant durant aquesta època, per exemple en el concert de Santa Cecília de l'any 1999 es van estrenar uniformes³¹, i es va decidir incorporar una nova peça a la indumentària l'any 2007. Per tal que els músics no passessin tanta calor en les cercaviles de l'estiu, la junta de Neus Ibàñez va decidir que es farien uns jerséis polo. Aquesta indumentària substituïa la camisa i corbata en els actes festius i de caire menys formal³².

Figura 13.4. Cercavila de la banda amb el polo. Fotografia de Juan Carlos Luis Beltran.

A partir de l'any 2012, es va decidir que en determinats concerts la banda vestiria de negre. La idea va sorgir en el concert de Primavera d'aquell any, que va realitzar la banda de l'AMR conjunt amb la banda de Badalona³³. El concert el van interpretar com un sola banda les dues agrupacions. La

²⁹ Entrevista a Domingo Balagué Garcia, 23.08.2015.

³⁰ Secretaria de l'AMR.

³¹ PITARCH, Josep. "Noticiari local i comarcal. Concerts de Santa Cecília", dins *Ràpita*, núm. 486, desembre 1999, p. 49 i 51.

³² AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Noticiari Musical AMR. Nova indumentària de la banda", dins *Ràpita*, núm. 578, agost 2007, p. 55.

³³ AMR, *Acta Assemblea de socis*, 12.07.2013.

banda de Badalona tenia com a uniforme una indumentària consistent en pantalons o vestit i camisa negra i un mocador o corbata vermell. Per tal d'anar tots igual els músics de l'AMR també van vestir així. Llavors es va pensar que es podia adoptar aquest segon equipament per a determinats concerts i l'any 2015 es va fer servir per al concert de Primavera i per al de la Mare de Déu del Carme³⁴.

13.6.- L'escola de música

13.6.1.- Organització de l'escola de música i els seus estudis

Amb la marxa del mestre Vicente Jorge comença un període de transició en què els professors de l'escola de música s'encarreguen de fer les classes de solfeig i teoria que van quedar sense professor. Quant a classe de flauta el mestre va ser substituït durant uns anys per Jesús Folch. Un cop superat el període inicial de transició, es va contractar un professor que complís aquesta missió. La persona elegida va ser Lluís Ràfales, qui va ser durant uns anys el professor de solfeig i teoria. Després altres professors han anat agafant el seu relleu, com ara la professora Elena Labordeta que va substituir a l'anterior

Tradicionalment els ensenyaments musicals a l'AMR s'havien encaminat a dominar la lectura musical i la tècnica de l'instrument per poder tocar a la banda, per bé que aquesta formació també permetia que una part de l'alumnat accedís a estudis musicals oficials a nivells avançats³⁵. Donat que cada cop hi havia més alumnes que després d'acabar la seva formació a l'AMR continuaven estudiant al conservatori, la junta presidida per Carles Roset va decidir adaptar els nivells, les matèries i els continguts a l'actual sistema educatiu tant per al Grau Elemental³⁶, que en aquells moments ja es podia completar a l'escola de música de l'AMR, com per als primers nivells del Grau Mitjà³⁷. Així es va començar a impartir cant coral i sensibilització musical, adequant dues aules per a aquestes matèries. La matèria de cant coral, segons el seu president, era una aspiració de l'escola i s'havia considerat especialment necessària per aprofundir l'habilitat d'afinació, molt necessària en els instruments de vent. En canvi, el nivell de sensibilització estava pensat per a alumnes de menys de sis anys i tenia l'objectiu de facilitar la incorporació dels infants més petits a l'aprenentatge de la

³⁴ Consulta Juan Carlos Luis Beltran, 10.09.2015.

³⁵ ROSET, Carles. "L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitena", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15.

³⁶ En aquell moment es deia Grau elemental, però amb els nous plans d'estudis i la nova nomenclatura de titulacions universitàries aquesta paraula ja no es pot utilitzar en aquest context i l'AMR utilitza la paraula "nivell".

³⁷ ROSET, Carles. "L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitena", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15.

música³⁸, fent-se càrrec de la impartició d'aquestes classes Núria Rochet, natural de la població i que havia cursat els seus estudis musicals a l'entitat, a més d'examinar-se al conservatori.

Progressivament aquests nivells inicials es van anar ampliant amb les classes d'iniciació i van entrar a la plantilla Míriam Guillan. Aquesta professora, juntament amb Núria Rochet i també algun temps Elena Labordeta, es van fer càrrec posteriorment de la direcció de l'escola, trobant per tant en elles les primeres directores de l'escola de música de l'AMR. Va ser en el seu període com a directores de l'escola que van sorgir iniciatives com la participació de l'escola a la rua de Carnaval, les sortides a veure audicions per als alumnes o la setmana cultural de l'AMR, que va tenir la seva primera edició l'any 2006. Respecte les disfresses de carnaval es va arribar a obtenir un premi l'any 2006 en l'apartat de comparses infantils amb la disfressa de dracs musicals³⁹. Aquesta activitat es va mantenir fins el curs 2010-11. Cal dir que l'entitat proposava l'activitat però també depenia de si els alumnes i les seves famílies pertanyien a alguna altra comparsa i per tant podien participar o no amb l'entitat.

Respecte les sortides que es van organitzar, entre els anys 2006 i 2009 se'n van fer almenys sis. L'any 2006 es va anar al Palau de la Música Catalana, on es va assistir a una actuació d'El Petit Palau on l'Orquestra Simfònica Julià Carbonell i la companyia de teatre Lazzigags van realitzar l'espectacle *L'orquestra va de festa*⁴⁰. L'any 2007 es van organitzar una sortida a l'Auditori de Caixa Tarragona de Tarragona per veure l'espectacle *Wimoweh*⁴¹, una al Teatre Auditori de la ciutat de Salou a veure la representació de l'obra *El Mikado* de la companyia teatral Dagoll Dagom⁴² i una tercera al mateix auditori on el quintet Spanish Brass Luur Metalls va interpretar l'espectacle *Metà·lics*⁴³. L'any 2008 es va organitzar l'anada a Barcelona a veure el musical *Mama Mia!*⁴⁴. L'any següent es va anar al Barcelona Teatre Musical (BTM) per veure el musical *La Bella y la Bestia*⁴⁵.

Un cop Míriam Guillan i posteriorment Núria Rochet van deixar de ser directores de l'escola de música, es va iniciar un període amb direccions que duraven poc temps. Aquestes direccions a

³⁸ ROSET, Carles. "L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15.

³⁹ Mentre que la informació de l'AMR diu que van guanyar el 3er premi, el reportatge de Carnaval diu que el 3er premi el va guanyar l'esplai Xerinola i que els Dracs van guanyar el 2n. ("Activitats de l'Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 563, maig 2006, p. 42-43 i GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "Pituparc i Alícia al país de les meravelles s'emporten els premis de la rua de Carnaval 2006", dins *Ràpita*, núm. 561, març 2006, p. 14-15?).

⁴⁰ "Activitats de l'Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 563, maig 2006, p. 42-43.

⁴¹ "L'escola de l'Agrupació Musical Rapitenc al Teatre", dins *Ràpita*, núm. 574, abril 2007, p. 28.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibid*.

⁴⁴ GRAU, Lara. "L'AMR assisteix a una funció de «Mamma Mia!»", dins *Ràpita*, núm. 594, desembre 2008, p. 100.

⁴⁵ MOYA, Lorena. (també diu després Agrupació Musical Rapitenc) "Activitats de l'Agrupació Musical Rapitenc al desembre. Sortida al musical «La bella i la bestia»", dins *Ràpita*, núm. 608, febrer 2010, p. 31.

vegades eren compartides entre varies persones i a vegades eren directors o directores individuals. Entre les persones que van passar per la direcció, es troben Ivan Rodríguez, Lorena Ventura, Lara Grau, Laura Villar, Lorena Moya i Tomàs Simó. Finalment a mitjans 2011 entra a la direcció Lorena Moya, que és encara vigent al finalitzar la tesi. Cal dir que Lorena Moya és natural de Sant Carles de la Ràpita i que va començar els seus estudis a l'escola de l'AMR en l'època de Vicente Jorge, realitzant el grau professional de clarinet al conservatori de Tarragona i finalitzant els seus estudis de grau superior amb l'especialitat de clarinet al Conservatori Superior de Música de Castelló. Així, una persona de la localitat es fa càrrec de la direcció de l'escola de música, de la mateixa manera que el mestre Antoni J. Alburquerque es fa càrrec de la direcció de la banda.

L'oferta docent de l'escola de música en l'actualitat és pràcticament igual a la d'anys anteriors. La direcció de l'escola sempre vetlla per solucionar els problemes que apareixen o respondre a les necessitats dels alumnes i de la banda, de manera que d'uns anys a altres pot haver algun petit canvi. Actualment l'escola de música està organitzada en cursos que comencen amb infants de P4 (majoritàriament començarien el curs amb quatre anys i l'acabarien amb cinc) i hi ha ensenyament fins deu cursos més, a part dels cursos per a adults. Cal dir que l'escola és una escola reconeguda des de l'any 2010 d'acord amb la resolució EDU/1659/2010 de 8 de març. Tot i això els estudis que s'ofereixen no es poden considerar reglats perquè aquesta atribució, almenys fins a l'any 2015, només pertany als conservatoris.

Per tant el pla d'estudis de l'escola comença amb dos anys de sensibilització que els alumnes comencen quan fan P4 i P5 als centres d'educació infantil i primària. Les classes són de tres quarts d'hora dos dies a la setmana. Són unes sessions molt lúdiques on se'ls ensenyen cançons, la clau de sol i fan jocs amb instruments.

Hi ha els cursos d'iniciació 1 i 2, quan els alumnes tenen sis i set anys i cursen primer i segon de primària. Les classes passen a ser d'una hora dos dies a la setmana. Aquests cursos comencen a ensenyar el compàs, les notes musicals, algunes figures musicals com les blanques, i principis de teoria, tot a un ritme adaptat per a alumnes de curta edat. A iniciació 2 els alumnes ja trien l'instrument que volen aprendre. Aquest curs d'instrument és preparatori, i les classes són de tres quarts d'hora una vegada a la setmana. Així quan els alumnes comencin primer de solfeig també faran primer d'instrument, anomenant-se el conjunt de les dues matèries primer curs de nivell elemental. Les classes d'instrument a partir de primer i en tots els cursos successius tindrà una

càrrega lectiva d'una hora a la setmana. Per aquells alumnes que no han fet iniciació i aquell curs ja fan tercer de primària, es fa un curs de preliminar. Els que han fet iniciació 1 i 2 ja passen directament a primer de solfeig.

Durant els cursos de preliminar, 1r, 2n i 3r, els alumnes fan classes de llenguatge musical d'una hora dos dies a la setmana. A partir de primer de nivell elemental els alumnes comencen a anar a conjunt instrumental, que és el grup previ a la banda juvenil, fa una hora sencera de classe d'instrument a la setmana. En el conjunt instrumental s'hi estan dos anys, preparant-se per poder entrar a la banda juvenil, on accedeixen a partir de tercer d'elemental. Per entrar a la banda juvenil no hi ha cap prova⁴⁶. El conjunt instrumental previ a la banda juvenil és una novetat d'aquesta època que es va establir el curs 2002-03 i en diferents moments també s'ha anomenat banda pre-juvenil o banda infantil, tot i que sol tenir un nombre reduït de músics, inferior a la desena.

A tercer de grau elemental es suma també l'assignatura de cant coral, mitja hora a la setmana i quan els alumnes han de fer audicions amb piano assagen amb el pianista acompanyant. L'any amb més càrrega lectiva és 4t, perquè les classes de llenguatge són d'hora i mitja dues vegades per setmana, i a més fan una hora a la setmana d'instrument més mitja hora a la setmana de cant coral. Quan comença aquest curs, s'informa als alumnes de la possibilitat de fer la prova d'accés al conservatori, la qual permet passar del nivell elemental al grau mitjà. En cas que els alumnes hi estiguin interessats, se'ls prepara per passar aquesta prova. Cada quinze dies van a classe amb el pianista acompanyant per a assajar les obres de la prova. Tot i que hi ha professors que ho fan dintre de l'hora de classe dos dies a la setmana hi ha un professor destinat a aquests assajos. A partir de 4t també comencen a anar a assajar a la banda gran, sempre depenent del criteri de professor⁴⁷.

Després de 4t de nivell elemental l'AMR ofereix dos cursos més a l'escola perquè es va considerar que era necessari per tal d'assegurar que l'alumne pogués continuar tocant a la banda un cop acabats els seus estudis. Per tant els alumnes que volen continuar a la banda han de cursar dos anys més. Tot i que seria l'equivalen a 2n de grau professional, a l'escola ho anomenen mòdul 1 i 2. Potser l'estructura d'aquests dos darrers cursos és la que ha sofert més modificacions. En principi feien un temari amb harmonia inclosa seguint estrictament el programa del conservatori per tal que tots els alumnes es poguessin presentar a les proves del conservatori. Això creava problemes de motivació amb els alumnes que decidien no anar al conservatori i volien seguir estudiant música com a afició.

⁴⁶ Entrevista a Lorena Moya Talam, 28.05.2013.

⁴⁷ *Ibidem*.

En un primer moment es va decidir incidir més en el solfeig per millorar la seva lectura de cara a la banda, però el temari no motivava suficientment els alumnes. Finalment es va decidir seguir en línies generals el programa del conservatori però d'una manera menys exigent, de manera que si després algun alumne es volgués presentar a les proves ho pogués fer fàcilment. Així les classes són de dues hores un dia a la setmana. Quan acaben 2n de mòdul poden seguir fins que vulguin amb l'instrument, donat que el nivell dels professors d'instrument supera en tots els casos el grau professional i els alumnes poden continuar tocant peces més difícils i utilitzant mètodes de més nivell.

L'escola de música també ofereix classes a adults que volen començar a aprendre música. Les classes també són d'una hora dos dies a la setmana, donant una base de solfeig i teoria durant tres o quatre mesos. Un cop ja saben llegir la clau de sol, els alumnes adults agafen l'instrument. La major part d'ells escullen piano o guitarra. Abans d'escollir els instruments de vent fins i tot escullen la percussió. Una iniciativa de l'escola va ser que els cursos d'adults servissin com a cursos de formació del professorat i s'ha aconseguit el permís de la Generalitat des del curs 2013-14 per poder-los organitzar.

La Taula 13.1 mostra un resum dels diferents cursos que en l'actualitat ofereix l'escola de música de l'AMR, així com una breu descripció de les característiques d'aquests. En total hi ha dotze nivells diferents de cursos, començant amb els més petits (3 ó 4 anys) i acabant amb els alumnes adults. A part, es donen classes de cant coral i es preparen els estudiants per examinar-se al conservatori.

Taula 13.1. Estructura dels estudis oferts per l'escola de música de l'AMR (2015)

	Curs	Solfeig	Instrument	Banda
Sensibilització	Sensibilització 1	2 x 45 minuts setmanals	-	-
	Sensibilització 2	2 x 45 minuts setmanals	-	-
Iniciació	Iniciació 1	2 x 1 hora setmanals	-	-
	Iniciació 2	2 x 1 hora setmanals	Es tria	-
Nivell Elemental	Preliminar	2 x 1 hora setmanals	Es tria	-
	Primer	1 hora setmanal	1 hora setmanal	Conjunt instrumental
	Segon	1 hora setmanal + 30 minuts cant coral	1 hora setmanal	Conjunt instrumental
	Tercer	2 x 90 minuts +	1 hora setmanal	Juvenil

		30 minuts cant coral		
	Quart	2 x 90 minuts + 30 minuts cant coral	1 hora setmanal	Juvenil
Nivell Mitjà	Mòdul 1	1 x 2 hores setmanals	2 hores setmanals	Gran i juvenil
	Mòdul 2	1 x 2 hores setmanals	2 hores setmanals	Gran i juvenil
Adults	Adults	2 x 1 hora setmanals	1 hora setmanal	-

Per tal que els alumnes s'acostumin a tocar en públic l'escola té com a norma obligatòria que tots els alumnes facin audicions fins que arribin a 4t curs. L'audició la poden fer sols o acompanyats amb el piano. Una vegada a l'any es fa una audició individualment, normalment al desembre o a la setmana cultural de l'AMR abans de Setmana Santa, mentre que a finals de curs es fa una audició en grup. Cal dir que les audicions individuals es fan durant diversos dies, agrupant en el mateix dia dos o tres instruments⁴⁸. Així, tot i que en l'època anterior ja hi havia banda juvenil i s'havien començat a fer algunes audicions a criteri dels professors, és en aquest període quan definitivament s'ha instaurat aquesta activitat. En un principi es feia únicament l'audició de final de curs però aquesta era molt llarga ja que es feien totes les audicions individuals i la de grup.

Pel que fa al cost de les classes de música, aquestes estan parcialment cobertes pels alumnes. El preu que es paga va augmentant a mesura que augmenten el nombre d'hores de classe. Els instruments de banda estan subvencionats, de manera que les classes d'aquests instruments són una mica més barates que les d'altres instruments com el piano o la guitarra. A part dels instruments que ja s'havien començat a ensenyar en èpoques anteriors, s'han incorporat tres instruments més a l'escola: el violoncel el curs 2008-09, el fagot el curs 2011-12 i cant el curs 2015-16. També hi ha l'opció d'estudiar bateria i guitarra elèctrica però restringit a un determinats casos, tal i com s'explicarà més endavant.

A més, pel que fa als instruments de banda, es donen facilitats als pares perquè no hagin de comprar l'instrument el primer any. Així la majoria d'aquests instruments es deixen en règim de préstec per 12 euros al mes i amb una fiança de 60€ que és retornada si l'instrument està en bones condicions. Després del primer any, si algun altre alumne vol començar el mateix instrument l'alumne que ja n'ha gaudit un any el torna i se'n compra un de nou. En l'actualitat, els instruments que no es poden

⁴⁸ Entrevista a Lorena Moya Talam, 28.05.2013.

llogar són la flauta, el fagotí, la guitarra i el piano.

Per tal d'ajudar a triar l'instrument, l'escola de música es preocupa d'ensenyar els instruments i fer audicions als alumnes des de molt petits. Quan fan iniciació 1, que és l'any en què trien instrument per començar quan facin iniciació 2, els fan rodes d'instruments a la setmana cultural i a final de curs. Així en l'hora d'iniciació que tindrien aquella setmana visiten les classes d'instrument d'altres alumnes més grans. Als alumnes que estan presents a la classe els pregunten qui vol provar de tocar i així, després de veure pel·lícules dels instruments, tenen la possibilitat de veure'ls en directe, poden agafar-los, veure's amb els instruments a les mans i fins i tot els poden tocar. Al mateix temps el professor li pot dir si té bona embocadura o no i els alumnes també s'adonen si tenen facilitat per aquell instrument.

A part de l'instrument principal es pot fer instrument complementari o segon instrument. Classes d'instrument complementari se'n poden fer a qualsevol curs i tenen per objectiu ajudar l'alumne a consolidar alguns coneixements musicals concrets. La durada de les classes és de mitja hora a la setmana i l'instrument triat ha de complementar a l'instrument principal. Per tant si es toca un instrument melòdic, el complementari seria un instrument harmònic o un de rítmic. Així, per a un alumne que estigués estudiant clarinet, l'instrument complementari podria ser per exemple la percussió, de manera que l'alumne reforci el ritme, o el piano, de manera que l'alumne reforci el dictat musical. Quan acaben 4t curs, els alumnes poden decidir estudiar un segon instrument, les classes del qual són d'una hora a la setmana igual que l'instrument principal.

13.6.2.- Apropant l'escola de música a la població

Una altra novetat d'aquesta època que es va iniciar a principis del segle XXI és la setmana cultural de l'AMR⁴⁹, la qual comprèn una sèrie d'activitats musicals que es solen organitzar la setmana anterior a Setmana Santa. Els primers anys es dedicava un dia a un instrument concret i s'invitava a un professional d'aquest instrument a fer una masterclass a l'escola. Actualment, a part de la roda d'instruments, es fan diferents activitats depenent de l'any i es sol dedicar a un tema en concret. Per exemple, el curs 2012-13 es va dedicar als diferents tipus de bandes de música que hi ha a l'Estat espanyol, el curs 2013-14 a Igor Stravinsky, i el curs 2014-15 a Leonard Bernstein. També es fan

⁴⁹ Les primeres referències a la revista *Ràpita* són del curs 2004-05, tot i que hi ha testimonis que afirmen que ja es celebrava el curs 2002-03.

concerts d'alumnes avantatjats que volen anar a un concurs o al conservatori. Alguns anys s'organitzen altres activitats no tan relacionades amb la música, com per exemple l'excursió a la Foradada i un taller de canyes que es van fer el curs 2012-13. A més es fan les jornades de portes obertes a l'escola.

L'escola de música de l'entitat sempre ha estat oberta a col·laborar amb les escoles de la localitat. Ja s'ha explicat en cadascuna de les èpoques anteriors les diverses col·laboracions que s'han dut a terme, fent el mestre Vicent Sunyer classes extraescolars pels alumnes de les escoles, fent el mestre Vicente Jorge classes de música a les escoles de primària, i fent el mestre Enric Naval classes de música a l'institut. L'AMR ha fet un esforç notable per tenir una bona relació amb les escoles de la localitat i apropar-se al màxim als seus alumnes. La primera col·laboració va tenir lloc el curs 1998-99, quan es va organitzar una audició per als nens dels col·legis de la localitat⁵⁰. Aquesta va tenir lloc el divendres 17 d'abril per als alumnes del col·legi Carles III i l'Horta Vella⁵¹. Així es va realitzar l'audició per a un dels col·legis de 9.00 h a 12.00 h i l'altre de 15.00 h a 17.00 h⁵². En total van passar per l'entitat uns cinc-cents alumnes.

La finalitat de l'activitat va ser donar a conèixer l'acadèmia de música i els instruments que s'hi podien aprendre, així com engrescar els més joves de la localitat a endinsar-se a aquest món. Era una activitat que no s'havia realitzat mai a la localitat i consistia fonamentalment en la presentació de tots els instruments de la banda: flauta, clarinet, saxòfons, trompeta, trompa, trombó, bombardí, tuba i una mostra dels instruments de percussió⁵³: plats, pandereta, xilòfon, timbals i caixa xinesa⁵⁴. La major part dels instruments van ser presentats pels seus professors, tot i que també va col·laborar algun alumne de l'acadèmia i alguns dels nens dels col·legis que eren alumnes de l'AMR⁵⁵. Altres alumnes dels col·legis que no pertanyien a l'entitat van sortir a fer sonar algun instrument⁵⁶. Per acabar tots els professors junts van tocar tres cançons⁵⁷.

⁵⁰ ELS PROFESSORS DE L'AMR. "La música a les escoles... i a l'Agrupació", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 21.

⁵¹ En un article de novembre de la revista *Ràpita* es comenta que el mes de setembre d'aquell any els professors de l'escola van fer unes audicions dedicades "als escolars de primària" de la localitat. Es desconeix si va ser per a totes les escoles o només la que no s'havia fet a l'abril. (AGRUPACIÓ MUSICAL. "Inici de curs a l'Escola de Música de l'AMR", dins *Ràpita*, núm. 473, novembre 1998, p. 21).

⁵² Una de les cròniques feta per una alumna de les escoles situava l'hora d'inici a les 10.00 h (GELLIDA, Gemma. "Un matí amb els instruments", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 20).

⁵³ ELS PROFESSORS DE L'AMR. "La música a les escoles... i a l'Agrupació", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 21.

⁵⁴ TALARN, Ruth. "Anem a l'Agrupació Musical Rapitensa", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 20.
GELLIDA, Gemma. "Un matí amb els instruments", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 20.

⁵⁵ ELS PROFESSORS DE L'AMR. "La música a les escoles... i a l'Agrupació", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 21.

⁵⁶ GELLIDA, Gemma. "Un matí amb els instruments", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 20.

⁵⁷ Se'n té constància només en l'audició del matí. (GELLIDA, Gemma. "Un matí amb els instruments", dins *Ràpita*, núm. 467, maig 1998, p. 20).

Dos anys més tard, es van tornar a fer audicions per als alumnes de primària. Aquesta activitat es va dur a terme el 22 d'octubre de 2001⁵⁸, a la sala d'Actes de l'Ajuntament. Es va començar a les 9.00 h i va acabar les 13.00 h. Els encarregats de fer l'audició van ser els alumnes de la banda juvenil, prenent com a base el tema principal de la pel·lícula de dibuixos animats *Pocahontas*. Els alumnes que hi van assistir cursaven 1r, 2n i 3r de primària i pertanyien a les tres escoles de primària de la població⁵⁹. Molts dels músics de la banda juvenil estudiaven a l'INS Els Alfacs, el qual va donar tota mena de facilitats perquè l'activitat es pogués dur a terme⁶⁰. A partir d'aquí va haver diverses iniciatives per apropar l'escola de música a la població, d'algunes de les quals se'n pot trobar més informació a la revista *Ràpita*. Actualment per exemple s'aprofita la Setmana Cultural de l'entitat per realitzar jornades de portes obertes i que tothom pugui veure la tasca que es realitza a l'escola.

13.6.3.- La banda juvenil

En l'època de Vicent Sunyer és el primer moment en què l'AMR va disposar d'una banda juvenil per formar els músics joves i preparar-los per entrar a la banda de l'entitat. Tot i això les bandes juvenils vinculades a l'entitat no sempre han tingut el mateix pes o el mateix grau d'activitat. Així en el principi de l'època de Vicente Jorge la banda juvenil tenia prou activitat, participant en diverses activitats de la població. Amb la marxa de músics que va haver l'any 1990, els músics de la banda juvenil van passar a la banda gran i tot i que es va mantenir la banda juvenil aquesta va passar a tenir un paper secundari. De fet, durant aquella època hi va haver músics que es van incorporar directament a la banda gran, tocant al mateix temps a la banda juvenil.

Amb el canvi d'època els mateixos professors de l'escola són els que es van encarregar de la banda juvenil durant un temps. A partir del curs 1997-98 va fer-se càrrec de la direcció del grup el mateix mestre de la banda gran, Antoni J. Albuquerque, tot i que hi haurà un període entre els anys 2003 i 2007 en què se'n farà càrrec una altra mestra. De la mateixa manera que en èpoques anteriors, va haver temporades en què la banda juvenil va tenir més activitat i altres menys, quedant sempre com a mínim l'audició de final de curs. El nombre de membres de la banda juvenil solia estar entre una vintena i una trentena.

⁵⁸ ROSET, Carles. "L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15.

⁵⁹ CAPARRÓS, Àngels. "L'Agrupació Musical Rapitenca ofereix una audició als alumnes de 1r, 2n i 3r de Primària dels centres educatius", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 18.

⁶⁰ "Banda Juvenil de l'Agrupació Musical Rapitenca (AMR)", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 49.

Les peces que tocaven eren sobretot bandes sonores de pel·lícules, adaptacions de repertori pop o rock'n'roll i peces de dificultat adequada per al conjunt. Moltes d'ells també compartien el fet de ser conegudes pel públic en general, col·laborant a sintonitzar fàcilment amb els nous auditoris:

- *Maple Leaf March*, de J. O'Reilly
- *Stargazer Overture* de S. Feldstein i J. O'Reilly
- *Up on the housetop* de S. Feldstein
- *Mambo Jumbo* de P. Sparke
- *The phantom march* de J. O'Rally
- *Yankee Doodle Friends* de P. Cohan
- *Festival Suite i Medieval Suite* d'André Waignein
- *Rock around the clock* de Max Freedman-Jimmy Deknight
- *Blues and Rock Finale*
- *The Beatles in concert* de J. Lennon i P. McCartney
- *Viva la música* de H. van Lijnschooten
- *The Pyramids* de M. Story
- *Un dia al museu* de J. Curnow
- *Spirit of adventure* de S. Johnson
- *Concert per a clarinet i orquestra en La Major* de W. A. Mozart
- *Cannon* de Pachelbel
- *Highlights from Harry Potter* de J. Williams
- *A tribute to Henry Mancini* de M. Story
- *Oh pretty woman*
- *Coronel Bogey March*
- *Rei Lleó*

La banda juvenil fa una actuació per final de curs. A més, entre els actes en què va participar la banda juvenil en el primer període del mestre Antoni J. Albuquerque hi ha la participació en el lliurament dels premis del Tercer Certamen Fertiberia de Dibuix Rural. Era un premi estatal i estava organitzat per l'empresa de fertilitzants Fertiberia. L'acte es va fer al saló d'actes de l'Ajuntament de

la localitat el dia 13 de gener de 1999 a la tarda⁶¹. La banda juvenil va obrir l'acte interpretant dues peces i després de l'entrega de premis i records va tocar una darrera peça i es va fer un berenar final⁶².

Aquell mateix any la banda va participar en la Cinquena Mostra de Música Instrumental per a menors de divuit anys que es va celebrar el dia 6 de març d'aquell any a Barcelona⁶³. Així, tant la banda juvenil com el quartet de metall es van desplaçar a la mostra que es va celebrar al col·legi Sant Estanislau de Kostka. L'AMR valorava molt positivament la sortida -tot un èxit per ser més exactes-, ja que era una experiència nova per als joves músics en ser la seva primera actuació fora de la Ràpita⁶⁴. Aquesta sortida a Barcelona es va repetir en nombroses ocasions.

Dintre de festes majors la banda juvenil va actuar en diferents ocasions, tot compartint concert amb altres conjunts. És el cas dels anys 2001 i 2002 la banda juvenil de l'AMR va realitzar, juntament amb la formació Amics per la Música d'Alcanar, un concert a la plaça del Cóc⁶⁵. L'any 2002, a més va realitzar dos concerts al Casal Municipal del Jubilat, un al febrer i l'altre al juliol⁶⁶. La banda juvenil de l'AMR també va compartir cartell amb la banda gran de l'entitat en el concert de Nadal que va tenir lloc el gener de 2003⁶⁷. També l'any 2003 es va oferir un concert al Casal del jubilat el febrer de 2003, amb una vintena de músics.

El 5 d'abril de 2003 es va realitzar a Ulldecona la I Trobada de Bandes Juvenils de la Comarca del Montsià⁶⁸. En aquesta ocasió el mestre Antoni J. Alburquerque no podia assistir a la trobada i

⁶¹ En l'article al respecte publicat per l'AMR, aquesta deia que l'acte va ser dimecres dia 12, però el dia 12 va ser dimarts, per tant devia ser el dimecres 13, tal i com afirmava l'altra crònica (AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical", dins *Ràpita*, núm. 476, febrer 1999, p. 22).

⁶² PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Premis de dibuix Fertiberia", dins *Ràpita*, núm. 476, febrer 1999, p. 13 i AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical", dins *Ràpita*, núm. 476, febrer 1999, p. 22.

⁶³ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical", dins *Ràpita*, núm. 476, febrer 1999, p. 22.

⁶⁴ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical. I la música continua...", dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 28.

⁶⁵ ROSET, Carles. "L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitena", dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15, "Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 20 al 29 de juliol de 2001, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 505, juliol 2001, p. 11-29 i "Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 19 al 28 de juliol de 2002, ambdós inclosos", dins *Ràpita*, núm. 517, juliol 2002, p. 13-31.

⁶⁶ "Casal Municipal del Jubilat", dins *Ràpita*, núm. 512, febrer 2002, p. 18.

"Casal Municipal del Jubilat", dins *Ràpita*, núm. 518, agost 2002, p. 31.

Als dos articles es parla de "Banda Jove de l'Agrupació Musical Rapitena" ("Casal Municipal del Jubilat", dins *Ràpita*, núm. 512, febrer 2002, p. 18 i "Casal Municipal del Jubilat", dins *Ràpita*, núm. 518, agost 2002, p. 31).

⁶⁷ FOLGUEROLA, Davínia. "Concert de Nadal a càrrec de les nostres dues bandes locals: L'Agrupació Musical Rapitena i la Banda Juvenil", dins *Ràpita*, núm. 523, gener 2003, p. 52-53.

⁶⁸ "Dissabte, 5 d'abril de 2003 I Trobada de Bandes a la Comarca del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 526, abril 2003, p. 17.

d'acord amb la junta de l'entitat es va proposar a Isabel Asensi Moisés de substituir el mestre⁶⁹. Al mateix temps la junta li va proposar fer-se càrrec de la banda juvenil i infantil a partir del curs següent, cosa que va acceptar. D'aquesta manera, Isabel Asensi es va convertir en la primera dona en fer-se càrrec com a titular de la direcció de la banda juvenil de l'AMR. Aquesta era músic de l'entitat, i havia fet els seus estudis musicals de grau elemental a l'escola de l'entitat durant l'època del mestre Vicente Jorge (començant l'any 1988). Després havia prosseguit els seus estudis professionals al Conservatori Professional de Música de Tortosa, finalitzant els estudis superiors de l'especialitat de clarinet en el Conservatori Superior de Música Municipal de Barcelona l'any 2001.

Fins l'any 2003, el mestre Antoni J. Albuquerque s'havia encarregat tant de la banda de l'entitat com de les bandes juvenil i infantil. Amb la decisió presa per la junta, Isabel Asensi dirigiria les bandes juvenil i infantil durant els propers quatre anys. D'aquesta manera, va dirigir la banda tant en la trobada de bandes juvenils a Ulldecona, com en el concert que la banda juvenil va realitzar a festes majors de l'any 2003. El concert va tenir lloc el dia 1 d'agost a la plaça del Cóc, realitzant la primera part la banda juvenil de la Unió Filharmònica d'Amposta⁷⁰. Va ser la presentació a la localitat de la directora.

Aquesta directora va estar quatre cursos al càrrec de la banda juvenil, tot i que també va substituir el mestre en els assajos de la banda gran quan aquest ho va necessitar. En aquest període la banda juvenil va seguir assistint a la trobada d'escoles de música i de bandes de música juvenils i durant uns anys va seguir fent concerts al Casal Municipal del Jubilat. També es va realitzar un concert al Casal Cultural d'El Maset dintre del pla de Dinamització Cultural que es va posar en marxa des de l'Ajuntament⁷¹. El concert va tenir lloc l'1 de maig del 2004, participant-hi una trentena d'alumnes de l'AMR⁷².

Cal destacar d'aquesta època l'intercanvi que es va fer amb la banda i cobla Col·legi Santa Maria de Blanes durant l'estiu-tardor de l'any 2006. En primer lloc els membres de la banda juvenil es van

⁶⁹ El text es refereix a l'autora de la tesi.

⁷⁰ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol al 3 d'agost de 2003, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 529, juliol 2003, p. 13-35.

⁷¹ “Pla de Dinamització Cultural. Cicle de Concerts de Música de Cambra”, dins *Ràpita*, núm. 537, març 2004, p. 41.

⁷² CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). “*Harmoniae Quintet* amb el rapitenc, Mateu Ferré, enceta el cicle de música de cambra al Maset”, dins *Ràpita*, núm. 540, juny 2004, p. 16-17.

A diferents documents relacionats amb aquest concert s'anomena “Banda Juvenil de la Ràpita” al grup de músics de l'AMR, nom incorrecte (“Pla de Dinamització Cultural. Cicle de Concerts de Música de Cambra”, dins *Ràpita*, núm. 537, març 2004, p. 41; “L'Àrea de Dinamització Cultural posa a la venda anticipada les entrades per al Cicle de Música de Cambra al Maset”, dins *Ràpita*, núm. 538, abril 2004, p. 15; i fins i tot el programa “Pla de dinamització cultural. “El Maset” Cicle de concerts música de cambra”, dins *Ràpita*, núm. 538, abril 2004, p. 25).

desplaçar a Blanes on es van allotjar a les cases dels músics de la formació amfitriona. Mesos més tard, aquesta formació es va desplaçar a Sant Carles de la Ràpita i van ser els músics rapitencs els que van acollir als músics de Blanes. Tant a Blanes com a la Ràpita es va fer un concert conjunt, en què cadascuna de les bandes va fer-se càrrec d'una part del concert. A més a Blanes es va anar a visitar el jardí botànic i a la Ràpita van anar a visitar el delta de l'Ebre.

A finals del curs 2005-06, la junta va decidir proposar un nou candidat per a la direcció de la banda juvenil, acomiadant a la directora esmentada. Els pares dels alumnes de la banda juvenil no hi van estar d'acord, amb la qual cosa es va produir un canvi de junta i una readmissió de la directora, que va continuar un any més a la direcció, deixant-ho després d'aquest temps per no poder-ho compaginar amb la seva tasca laboral. Quan aquesta va deixar el càrrec l'any 2007, el director de la banda de l'AMR va tornar a dirigir les bandes juvenil i infantil.

En acabar aquesta tesi Antoni J. Albuquerque continua sent-ne el director. Quan el mestre va tornar a agafar la banda juvenil i infantil va decidir que els alumnes de la banda infantil es mantinguessin en aquesta formació dos anys abans d'entrar a la banda juvenil. Durant alguns anys aquest grup fins i tot es va dividir en banda infantil de primer any i de segon any⁷³. Actualment les substitucions del mestre tant a la banda juvenil com a la gran les realitza Ignasi Reverté, professional que també va iniciar els seus estudis a l'entitat. Després de realitzar estudis professionals de tuba al Conservatori Professional de Tortosa, va acabar els seus estudis superiors de música en l'especialitat de composició al Conservatori de Castelló.

En aquest tercer període de nou amb el mestre Antoni J. Albuquerque, la banda juvenil ha participat en algunes ocasions en els concerts que tradicionalment realitzava en solitari la banda gran. Per exemple va fer la primera part del concert de primavera de l'any 2008⁷⁴, i la primera part del concert de Nadal de 2008⁷⁵. També ha participat en actes benèfics com per exemple el mes de maig de 2010 en què va col·laborar en la Marató de Donació de Sang que es va fer a la localitat⁷⁶.

⁷³ Entrevista a Lorena Moya Talam, 28.05.2013.

⁷⁴ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Noticiari musical", dins *Ràpita*, núm. 587, maig 2008, p. 37.

⁷⁵ LLEIXÀ, Pau (text i foto). "Concert de Nadal de l'Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 595, gener 2009, p. 37.

⁷⁶ "367 participants en la Marató de Donació de Sang de Sant Carles de la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 615, setembre

13.6.4.- Trobades d'Escoles de Música

L'escola de música va participar en diferents trobades d'escoles de música del territori durant aquest període. Per exemple, el dissabte 5 d'abril de 2003 es va realitzar a Ulldecona la I Trobada de Bandes Juvenils de la Comarca del Montsià⁷⁷. A més de la banda juvenil de l'AMR, van participar les bandes juvenils de Sant Jaume d'Enveja, Amposta, Alcanar, Godall, la Galera, Santa Bàrbara, el Mas de Barberans, la Sénia, i Ulldecona. Durant el matí de la trobada els músics tenien assignats diferents carrers i places de la localitat on oferien actuacions de música de cambra tocant en duos, trios, quartets, etc. Al migdia hi havia un dinar de germanor amb una paella gegant per dinar. Per últim a la tarda hi havia el concert que comptava amb l'actuació de les diferents bandes juvenils. Després del concert donaven una placa commemorativa per l'assistència de l'entitat⁷⁸.

Durant el tercer trimestre de 2006 l'escola de l'AMR també va fer un seguit d'activitats i actes. Així el dia 20 de maig de 2006 l'escola va participar en la Trobada Anual d'Escoles de Música que es va realitzar a Santa Bàrbara. Al matí els alumnes van poder participar en diferents grups de cambra i a la tarda va ser el torn de les bandes juvenils de les escoles de música. No s'ha d'oblidar el dinar de germanor que hi va haver al migdia⁷⁹.

Tot i que no consti a la revista *Ràpita*, la banda juvenil va continuar participant a les trobades de bandes juvenils els anys 2004 i 2005. El 10 de juny de 2006 es va celebrar la VIII Trobada de Bandes Juvenils⁸⁰, que aquell any es va celebrar a Amposta dins del marc *Amposta, pont de la cultura catalana*⁸¹. A més de la banda juvenil de l'AMR, van participar a la trobada nou bandes més:

Banda de l'Escola de Música de l'Ametlla de Mar,

Banda d'Iniciació del Prat de Llobregat,

Banda Juvenil Municipal d'Alcanar,

Banda Juvenil Martines i Solà,

2010, p. 8-9.

⁷⁷ En l'article no es parla de bandes juvenils però després diu que hi va participar la banda juvenil, amb la qual cosa s'entén que és una trobada de bandes juvenils, més veient que l'any següent se'n va realitzar la 2a edició. ("Dissabte, 5 d'abril de 2003 I Trobada de Bandes a la Comarca del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 526, abril 2003, p. 17).

⁷⁸ "Dissabte, 5 d'abril de 2003 I Trobada de Bandes a la Comarca del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 526, abril 2003, p. 17-18. (Secció Entitats).

⁷⁹ GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografia). "Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56.

⁸⁰ Tot i no coincideix amb la numeració que es començava l'any 2003, apareix així a l'article. (GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografia). "Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56).

⁸¹ GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografia). "Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56.

Banda de l'Escola de l'Agrupació Musical Senienca,
Orquestra de Vent i Percussió del Conservatori de Lleida,
Banda Juvenil de l'Escola Municipal M. Mestre Montserrat,
Banda de l'Escola de la Lira Ampostina,
Banda Juvenil de l'Escola de Música de la Unió Filharmònica d'Amposta⁸².

El dia 2 de juny de 2007 va tenir lloc la Trobada d'Escoles de Música de les bandes del Montsià i amb aquest motiu l'escola de l'AMR es va desplaçar a Alcanar. Durant el matí (de les 10.00 h a les 14.00 h) van actuar a la plaça exterior del centre cívic d'aquesta població petits grups de cambra de totes les escoles de la comarca. L'escola de l'AMR va participar-hi amb un grup de l'aula de flauta, tres de l'aula de clarinet, un de l'aula de saxofon i un de l'aula de trompa⁸³. Després es va dinar de germanor i cap a les 17.00 h va començar el concert de les bandes juvenils de les entitats musicals del Montsià⁸⁴, entre les quals va participar la de l'AMR.

Una setmana més tard, el dissabte 9 de juny de 2007, es va celebrar a Alcanar la trobada de bandes juvenils de la comarca del Montsià, on van actuar entre d'altres les bandes juvenils d'Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Alcanar, la Sénia i Ulldesona. La trobada començava a les 5 de la tarda i s'havien condicionat dos escenaris diferents per tal de poder reduir la transició entre l'actuació de dues bandes i la durada de l'activitat musical⁸⁵.

Una iniciativa important a nivell comarcal va ser l'organització de la VIII Trobada d'Escoles de Música de les Bandes del Montsià. Aquesta trobada es va fer l'any 2010 a Sant Carles de la Ràpita i, tal i com ja s'ha esmentat anteriorment, va rebre un important suport institucional. Hi van participar cinc-cents músics pertanyents a onze escoles de música de la comarca: Unió Musical l'Artística de Sant Jaume d'Enveja, la Unió Filharmònica d'Amposta, l'Agrupació Musical de Godall, l'Escola Municipal d'Ulldesona, la Unió Musical Jaume Balmes de Santa Bàrbara, l'Agrupació Musical d'Alcanar, la Banda de Música Sant Llorenç de la Galera, l'Escola Municipal d'Alcanar, l'Associació Escola de Música de la Sénia, La Lira Ampostina i l'Agrupació Musical Rapitenc⁸⁶.

⁸² GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografia). "Agrupació Musical Rapitenc", dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56.

⁸³ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Noticiari Musical AMR. Trobades d'escoles del Montsià a Alcanar", dins *Ràpita*, núm. 577, juliol 2007, p. 29.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibid*.

⁸⁶ LA JUNTA "VIII Trobada d'Escoles de Música de les Bandes del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 613, juliol 2010, p. 54-55.

L'organització de la trobada va començar mesos abans i va comptar, a més de la dedicació de la Junta de l'entitat, de la participació de cent vint voluntaris. Aquests voluntaris pertanyien al col·lectiu de pares, mares, professorat, membres de la junta, familiars, socis i amants de la música en general. La junta de l'AMR va fer un escrit on explicava com es va desenvolupar la trobada⁸⁷. També apareixen altres escrits que donen detalls de la jornada⁸⁸. A primera hora es van muntar les carpes de l'acte, el qual va començar a les 9.00 h amb l'arribada dels participants i responsables de les escoles de música participants. Els joves músics van ser obsequiats amb un detall com a record de la trobada. A les 10.00 h les autoritats van procedir a la inauguració de les jornades i, tot seguit, es va procedir a l'inici de les audicions musicals a l'esplanada del Pavelló Firal. Per tal d'agilitzar la interpretació es van muntar dos escenaris, de manera que mentre uns col·locaven les cadires dels músics a un escenari, a l'altre escenari s'actuava. Aquesta tècnica ja s'havia utilitzat en anteriors trobades.

A continuació, es va organitzar un dinar de germanor per a tots els participants i acompanyants, el qual va ser repartit pels voluntaris de la trobada. Finalment, les bandes juvenils de les escoles de música participants van fer una audició a les 17 de la tarda, tocant una obra cadascuna d'elles. Per acomiadar la trobada, l'organització va obsequiar amb un detall als representants de les diferents entitats i al director de la banda juvenil local Antoni J. Albuquerque⁸⁹. L'article de la junta comentava que aquesta trobada va ser l'acte de comiat dels seus quatre anys de serveis a l'entitat⁹⁰. Després d'uns anys es van deixar de celebrar les trobades de bandes juvenils, d'escoles de música, o de bandes d'escoles de música, que havien organitzat les diferents localitats. Posteriorment els Serveis Territorials d'Ensenyament de les Terres de l'Ebre van prendre el relleu a les entitats i localitats i van tornar a organitzar la trobades d'escoles de música que encara l'any 2015 encara es continuen celebrant.

D'altra banda cal destacar una de les iniciatives de l'escola de música dintre d'aquesta època que té a veure amb el cant coral. Des de l'any 2001-02, l'escola de música dóna classes de cant coral i també ha organitzat trobades de corals d'escoles de música del territori. D'aquesta manera, l'any 2005 l'escola de música de l'AMR va organitzar al Casal Cultural El Maset un concert de cant coral que

⁸⁷ LA JUNTA "VIII Trobada d'Escoles de Música de les Bandes del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 613, juliol 2010, p. 54-55.

⁸⁸ DUCH. Marc. "XII Trobada d'escoles de música", dins *Ràpita*, núm. 613, juliol 2010, p. 75.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ LA JUNTA "VIII Trobada d'Escoles de Música de les Bandes del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 613, juliol 2010, p. 54-55.

va portar per nom *Un mar de veus*. En aquest concert van participar l'Escola de Música de Deltebre i les aules de sensibilització (1 i 2) i de Cant Coral de l'AMR. Les peces que van interpretar van ser *Rebel·lió a la cuina* i *Samsó i Dalila*. Aquestes van ser dirigides per diferents professors: Núria Rochet (professora de coral de l'AMR), Cecília Aymí (de l'escola de Deltebre) i Miriam Guillan (professora de sensibilització de l'AMR). A més les obres van comptar amb acompanyament de piano a càrrec del professor de l'instrument Manel Hierro i dels alumnes de l'AMR a la percussió⁹¹.

Aquesta trobada d'aules de cant coral de diferents localitats va tenir diferents edicions⁹². L'any 2006 es va tornar a organitzar el concert *Un mar de veus*. Aquest cop la trobada es va fer al Saló d'Actes de l'Ajuntament de la Ràpita el 18 de juny. Prèviament, s'havia fet el mateix concert a Deltebre (10 de juny) i Amposta (17 de juny). En el concert de la Ràpita, hi van participar les aules de sensibilització 1 i 2 i de Cant Coral de l'AMR, i es va comptar amb la col·laboració de Violeta Antonio i Lluç Carles com a narradors i Núria Casanova al piano⁹³. El 26 de juny de 2010 es va repetir la trobada d'escoles corals de música que van realitzar el concert *Un mar de veus* a l'Agrupació Musical Rapitenc⁹⁴. En aquesta ocasió van participar els alumnes de l'escola de l'Ametlla de Mar i els de l'escola de l'AMR. Els alumnes de les dues entitats van oferir un concert que va finalitzar amb la interpretació conjunta d'una selecció de fragments de sardanes⁹⁵.

13.6.5.- Presentació a concursos

Des de l'escola de música ha hagut èpoques en què s'ha presentat els alumnes a alguns dels concursos que es convocaven a Catalunya. Actualment no és la política general de l'escola, tot i que s'informa als alumnes dels concursos que hi ha per si es volen presentar explicant-los l'alt grau d'exigència que hi ha en aquests concursos. El nombre de concursos existents ha anat variant, influïnt com en totes les activitats culturals la crisi econòmica que ha hagut durant aquests anys, i per tant minvant el seu nombre. Durant uns anys va existir el Concurs Intercomarcal del Montsià i els alumnes de l'escola es presentaven. També s'havien presentat al concurs d'Arjau a Barcelona. El concurs d'Arjau encara és vigent avui en dia i des de l'escola encara hi ha alumnes que s'hi presenten. Cal tenir en compte però que és un concurs en què només es consideren els anys que fa

⁹¹ “Un mar de veus”, dins *Ràpita*, núm. 553, juliol 2005, p. 26.

⁹² “Agrupació Musical Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56. i “Agenda cultural”, dins *Ràpita*, núm. 612, juny 2010, p. 57.

⁹³ “Agrupació Musical Rapitenc”, dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 56.

⁹⁴ “Agenda cultural”, dins *Ràpita*, núm. 612, juny 2010, p. 57.

⁹⁵ LLEIXÀ, Pau (text i foto). “Una Mar de Veus”, dins *Ràpita*, núm. 614, agost 2010, p. 65.

que es toca l'instrument, independentment de l'instrument, i per tant de vegades hi ha desigualtats d'aquest tipus, donat que hi ha instruments que necessiten més anys d'aprenentatge per aconseguir un resultat tècnic similar a altres⁹⁶.

Per posar exemples d'anys anteriors, durant el curs 1998-1999, es va presentar per primera vegada un grup d'alumnes de l'escola de l'AMR a un concurs per a joves músics de Catalunya. El concurs va tenir lloc el dia 20 de març a l'Escola Municipal de Música de Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental). S'anomenava *Genís Sala* i era el quart que organitzava aquesta escola. El grup que l'escola de l'AMR va presentar era un quartet de metall format a l'entitat aquell mateix curs pel professor de trompeta d'aquell moment, Joan Ramon Reverté. Els instruments que formaven el quartet eren dos trompetes, una trompa i un trombó. Tot i no guanyar cap premi van ser felicitats per la seva actuació, i els mateixos músics van valorar l'experiència com molt positiva, tant per tocar davant del públic com pel treball previ realitzat⁹⁷.

El curs 2002-03 es va celebrar el I Concurs Intercomarcal de Música de les Terres de l'Ebre (CIM Ebre)⁹⁸. Aquest era convocat pel Canal 21 juntament amb l'Escola de Música de la Diputació de Tarragona a Tortosa. El concurs estava adreçat a tots els alumnes de les escoles de música de les Terres de l'Ebre, tant en l'àmbit de la interpretació com la composició, i tenia com a premi la possibilitat d'enregistrar un CD⁹⁹.

El concurs constava de cinc nivells diferents ordenats entre les categories A i E. Cada escola de música podia presentar un màxim de tres estudiants per nivell, que participaven en una fase local organitzada a Amposta el 25 de gener de 2003 a les instal·lacions de la Lira Ampostina. El tribunal escollia dos alumnes per nivell, que es classificaven per la final comarcal. A la final comarcal, que va tenir lloc a Alcanar, es triava un representant per categoria que participaria a la final intercomarcal. Per últim les finals intercomarcals¹⁰⁰ se van celebrar a dues poblacions diferents i van ser emeses pel Canal 21 de les Terres de l'Ebre. Les categories A, B i C es van celebrar al Perelló i les categories D i E a Sant Carles de la Ràpita¹⁰¹. La final de Sant Carles de la Ràpita es va celebrar

⁹⁶ Entrevista a Lorena Moya Talarn, 28.05.2013.

⁹⁷ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical. Música de cambra", dins *Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p. 30.

⁹⁸ FOLGUEROLA, Davínia. "«CIM Ebre» Final Comarcal del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 525, març 2003, p. 55 i FOLGUEROLA, Davínia. "1r Concurs Intercomarcal de Música", dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 44-45.

⁹⁹ FOLGUEROLA, Davínia. "1r Concurs Intercomarcal de Música", dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 44-45.

¹⁰⁰ FOLGUEROLA, Davínia. "«CIM Ebre» Final Comarcal del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 525, març 2003, p. 55.

¹⁰¹ FOLGUEROLA, Davínia. "1r Concurs Intercomarcal de Música", dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 44-45 i FOLGUEROLA, Davínia. "«CIM Ebre» Final Comarcal del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 525, març 2003, p. 55.

el dia 29 de març a les 18.00 h al Centre Cultural del Maset¹⁰². Finalment, el lliurament de premis es va fer a l'auditori Felip Pedrell de Tortosa. Els premis eren un diploma acreditatiu i el futur enregistrament d'un CD¹⁰³.

En el cas de l'AMR, es van presentar vuit alumnes a la primera fase repartits entre les categories A, B, C i D. D'aquests, sis van passar a la final comarcal i tres van ser seleccionats per la final intercomarcal: Daniel Florià (trompa), Teresa Noguerón (clarinet), i Gemma Gellida (saxo alt), en les categories A, B i C, respectivament.

També es té constància de la participació dels alumnes de l'escola de música al CIM Ebre del curs 2007-08. Com en edicions anteriors, hi havia cinc categories depenent del nivell de l'estudiant. L'escola de l'AMR va participar en les categories B i C, presentant quatre alumnes a les semifinals comarcals que es va celebrar el dia 29 de març de 2008 a les instal·lacions de la Lira Ampostina. D'aquests alumnes, Sandra Labat (saxo alt, categoria C) va aconseguir el passi a la final intercomarcal que va tenir lloc el 19 d'abril al local de la Unió Filharmònica d'Amposta¹⁰⁴.

13.7.- El local social

Una de les fites més importants que s'ha aconseguit en aquest període és la construcció d'una nova escola de música totalment adaptada als nous temps. Així el curs 2003-04 l'entitat va decidir construir una nova escola de música de diferents pisos. Després d'un temps de negociacions amb l'Ajuntament, finalment es van començar les obres l'any 2004. Les despeses de construcció van ser a càrrec de l'Ajuntament, que es va acollir a la iniciativa comunitària "Leader Plus" on intervenien diferents administracions per costejar part de la despesa. Així es va celebrar una festa de comiat a l'antic local i, poc temps després, es va enderrocar. En el seu lloc s'havia de construir un edifici amb planta baixa i dues altures. L'obra era considerable i es va haver de buscar un lloc alternatiu per a fer les classes de música i els assaigs de la banda. La solució va venir de mans de la Confraria de Pescador Verge del Carme, que va cedir gratuïtament la seva seu antiga situada al carrer Fossat. L'única condició que van posar va ser no pagar l'actuació del Carme durant uns pocs anys, condició que va ser acceptada per l'AMR.

¹⁰² "Final CIM Ebre 2002", dins *Ràpita*, núm. 526, abril 2003, p. 17.

¹⁰³ FOLGUEROLA, Davínia. "1r Concurs Intercomarcal de Música", dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 44-45.

¹⁰⁴ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Noticiari musical", dins *Ràpita*, núm. 587, maig 2008, p. 37.

Aquesta era una notícia important per a la població i explicava com el 21 de juliol de 2004 l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita havia aprovat en la sessió extraordinària del Ple Municipal les bases del concurs públic i el projecte per a la construcció de la nova escola de música. El projecte va ser dissenyat pels arquitecte rapitencs Joan Comí i Elena Rosales i el pressupost establert va ser de 708.753€¹⁰⁵. Tal i com explicava el regidor de Cultura de l'Ajuntament, Josep Pitarch, el projecte havia estat consensuat i treballat pels usuaris de l'AMR. A més, suposava aconseguir un dels equipaments culturals més destacats de la població i que seria una realitat properament¹⁰⁶.

L'escola de música havia de comptar amb una superfície edificada de 852 m², repartits entre les tres plantes de l'edifici, seguint tots els paràmetres establerts pel Departament d'Ensenyament¹⁰⁷. De fet, el president de l'AMR en aquells moments, Andreu Vidal, comentava que amb aquestes instal·lacions es pretenia aconseguir que l'escola de música fos homologada oficialment per la Generalitat de Catalunya i que el nombre d'alumnes i músics continués augmentant amb el suport del consistori municipal¹⁰⁸. Segons el projecte, a la planta baixa hi hauria tres classes de teoria, la secretaria, una sala de reunions i arxius de l'entitat. La primera planta tindria vuit aules instrumentals, la biblioteca i una sala social¹⁰⁹. Per últim a la planta superior s'havien d'ubicar dues aules instrumentals més, juntament amb una sala d'audicions de 152 m², amb una capacitat per 135 persones aproximadament. Aquesta sala seria destinada als assajos de la banda de l'AMR i les audicions de finals de curs. A més, tot l'edifici disposaria d'accessos i serveis per a persones minusvàlides. L'entrada a l'edifici continuava sent pel carrer Sant Sebastià¹¹⁰.

Un cop adjudicades les obres, es preveia poder iniciar la construcció a partir del setembre d'aquell any¹¹¹. D'aquesta manera, dintre de les jornades culturals de la Ràpita de l'any 2004, i en motiu del comiat del local de l'AMR, el dia 7 de setembre a les 23.00 h es va realitzar un ball popular al carrer Sant Sebastià¹¹², entrada principal de l'entitat. L'acte va començar quan l'alcalde de la Ràpita,

¹⁰⁵ CAPARRÓS, Àngels. “L'Ajuntament de la Ràpita treu a concurs les obres de la nova escola de música per un import de més de 700.000€”, dins *Ràpita*, núm. 543, setembre 2004, p. 10.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Ibid*.

¹⁰⁸ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). “L'Agrupació Musical Rapitenc s'acomiada de la històrica seu per remodelar-la i modernitzar-la”, dins *Ràpita*, núm. 544, octubre 2004, p. 10-11.

¹⁰⁹ CAPARRÓS, Àngels. “L'Ajuntament de la Ràpita treu a concurs les obres de la nova escola de música per un import de més de 700.000€”, dins *Ràpita*, núm. 543, setembre 2004, p. 10.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibid*.

¹¹² “Jornades Culturals 2004”, dins *Ràpita*, núm. 543, setembre 2004, p. 24.

Miquel Alonso, i el president de l'AMR van treure la placa de la façana per desar-la fins poder-la instal·lar al nou edifici¹¹³. A continuació va començar el ball popular que, segons el president de l'AMR Andreu Vidal es va celebrar per recordar aquells anys en què el local de l'AMR era un lloc d'esbarjo i festa per tot el poble. En el moment d'escriure la crònica, es preveia que la nova seu estaria a punt l'any següent¹¹⁴.

Durant el període que van de durar les obres l'AMR, l'escola de música es va instal·lar provisionalment a l'antic edifici de la Confraria de Pescadors Verge del Carme situat al carrer Fossat núm. 9¹¹⁵. La confraria disposava d'aquest edifici de la seva propietat que havia estat la seva antiga seu. Quan es va construir la nova llotja de peix a la localitat, també s'hi van construir unes oficines on es va instal·lar la confraria. D'aquesta manera, es van desocupar les seves instal·lacions del carrer Fossat i es van traslladar al nou emplaçament. Així la junta de l'entitat va demanar a la confraria si els permetrien utilitzar les seves instal·lacions de manera temporal i aquesta va acceptar¹¹⁶. Aquesta cessió va ser provisional i gratuïta¹¹⁷. A canvi durant uns anys l'AMR no va cobrar a la confraria l'actuació del Carme, tot i que l'entitat la va pagar igualment als músics¹¹⁸. El president de l'entitat també afirmava que aquesta cessió de la confraria havia estat una salvació perquè ja no sabien on buscar per instal·lar-se provisionalment. El nou espai es trobava en molt bones condicions i només haurien d'arreglar-lo una mica abans de traslladar-s'hi¹¹⁹.

L'Ajuntament va adjudicar les obres a l'empresa Gulinves SA. El període d'execució per part d'aquesta empresa estava previst que fos de deu mesos. Tot i que en un principi l'Ajuntament havia projectat l'obra amb un pressupost de 708.753€, el pressupost adjudicat va ser de 644.874€¹²⁰. Les obres es van allargar fins el mes de febrer de 2007, quan es van acabar les obres del local de l'AMR, després de dos anys i mig de treballs. El dia 2 de març la banda de música ja va poder assajar per primer cop a la sala del nou local de l'AMR. L'Ajuntament va formalitzar la cessió de l'edifici a

¹¹³ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "L'Agrupació Musical Rapitencs s'acomiada de la històrica seu per remodelar-la i modernitzar-la", dins *Ràpita*, núm. 544, octubre 2004, p. 10-11.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Ibid.*

"L'Ajuntament de la Ràpita adjudica les obres de la nova Escola de Música a l'empresa Gulinves SA", dins *Ràpita*, núm. 545, novembre 2004, p. 18.

¹¹⁶ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "L'Agrupació Musical Rapitencs s'acomiada de la històrica seu per remodelar-la i modernitzar-la", dins *Ràpita*, núm. 544, octubre 2004, p. 10-11.

¹¹⁷ "L'Ajuntament de la Ràpita adjudica les obres de la nova Escola de Música a l'empresa Gulinves SA", dins *Ràpita*, núm. 545, novembre 2004, p. 18.

¹¹⁸ Entrevista a Lorena Moya Talam, 28.05.2013.

¹¹⁹ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi /GRAPHO'S (fotografies). "L'Agrupació Musical Rapitencs s'acomiada de la històrica seu per remodelar-la i modernitzar-la", dins *Ràpita*, núm. 544, octubre 2004, p. 10-11.

¹²⁰ "L'Ajuntament de la Ràpita adjudica les obres de la nova Escola de Música a l'empresa Gulinves SA", dins *Ràpita*, núm. 545, novembre 2004, p. 18.

l'AMR i l'abril del 2007 s'estava esperant signar un conveni entre l'Ajuntament i l'AMR per poder rebre els músics a les seves instal·lacions¹²¹. Finalment el dia 4 de maig es va produir la inauguració del nou local de l'AMR, sent la inversió municipal definitiva de 720.000€. La Figura 13.5 mostra les dues façanes de l'edifici.

Figura 13.5. Façanes principal i secundària del nou edifici de l'AMR. Fotografia d'Agustí Moretó Asensi.

El dia de la inauguració del nou local, la banda de l'AMR va realitzar a les 19.45 h una cercavila des del local de la Confraria de Pescadors, on havien estat mentre van durar les obres, fins al nou edifici. Un cop allí l'alcalde de la població, Miquel Alonso, i la presidenta de l'entitat, Neus Ibáñez, van fer uns parlaments, seguits per la benedicció del nou local. A continuació es va fer el lliurament d'uns presents als presidents que havia tingut l'entitat durant la seva història, i també es va obsequiar a l'Ajuntament i a la Confraria Verge del Carme amb un petit detall¹²². Tot seguit es va pujar al segon pis on la banda juvenil de l'AMR va interpretar dues peces musicals. Després es va baixar al

¹²¹ SUBIRATS, Núria (fotografia). “Els músics estrenaran ja noves instal·lacions”, dins *Ràpita*, núm. 574, abril 2007, p. 10.

¹²² AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “Nou local de l'Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 576, juny 2007, p. 36-37.

carrer on s'havia preparat un petit refrigeri i es va projectar un DVD que feia un repàs per la història de l'entitat amb explicacions fetes pels músics encara actius a la banda¹²³. Segons explicava l'alcalde de la població, inicialment es volia acompanyar el projecte d'un auditori aprofitant el solar continu a l'AMR, però s'agafava massa espai de l'escola de música i, donades les necessitats que tenia l'AMR es va optar per prioritzar l'escola de música i posposar el projecte de l'auditori per a la següent legislatura. L'entitat contava en aquell moment amb 130 alumnes i 350 socis¹²⁴.

El dia 7 de maig de l'any 2007 van començar les primeres classes al nou local¹²⁵. Aquest complex en escreix les seves funcions d'escola de música i és motiu d'orgull per tots els membres de l'AMR. De fet, gràcies al nou edifici es va poder optar al reconeixement com a escola de música reconeguda per part de la Generalitat de Catalunya, d'acord amb la resolució EDU/1659/2010 de 8 de març ja esmentada anteriorment. Tot i això el local segueix no sent apte per als concerts de la banda per qüestió d'espai i s'està a l'espera de la finalització de l'auditori de la població.

13.8.- Tipus d'actuacions de la banda

Els tipus d'actuacions de la banda de l'AMR s'han estabilitzat notablement en aquest període. Així la banda continua participant en la cavalcada de Reis, les processons de Setmana Santa en Divendres Sant i Diumenge de Resurrecció, la festivitat del Corpus, la festivitat del Carme, les festes majors de la Ràpita i les festes del Barri, i el concerts tradicionals al llarg de l'any (Primavera, Santa Cecília i Nadal). Aquestes actuacions han tingut petits canvis en aquest període, els quals es detallen a continuació juntament amb altres concerts o actuacions ocasionals de la banda de l'AMR.

13.8.1.- Les festes majors

Respecte a festes majors també hi va haver algun canvi en les actuacions de la banda de l'AMR. Un d'ells va ser el fet de deixar de sortir conjuntament la banda de música, la banda de cornetes i tambors, i el grup de majorets en la cercavila del primer o segon dia de festes. Aquest canvi es va produir l'any 2004: mentre la banda de l'AMR va sortir a les 18.15 h, la Banda i Majorettes dels

¹²³ *Inauguració nou local* [DVD], Sant Carles de la Ràpita: Agrupació Musical Rapitena, 2007.

¹²⁴ GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "S'inaugura la nova Escola de Música de l'Agrupació", dins *Ràpita*, núm. 575, maig 2007, p. 28-29.

¹²⁵ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Noticiari Musical AMR", dins *Ràpita*, núm. 576, juny 2007, p. 38.

Alfacs i del Grup de Majorettes La Ràpita van fer una cercavila separada a les 19.00 h¹²⁶. Aquest canvi va suposar una millora considerable en la qualitat musical de l'acte, ja que quan sortien tots alhora els grups s'interferien entre ells involuntàriament i no es podia apreciar prou bé l'actuació de cada grup.

Un altre canvi a les actuacions va ser que la banda va passar a encapçalar la desfilada de les carrosses. Aquest canvi es va donar l'any 2007, i va coincidir amb una nova peça de l'uniforme de l'entitat. Aquesta consistia en un jersei polo per als actes més festius. Per últim i ja en l'època del president Juan Carlos Ruiz, d'acord amb el mestre Antoni Josep Alburquerque es va decidir canviar dues de les cinc cercaviles que la banda realitzava per festes majors per un concert en els dies propers a la festivitat de la Mare de Déu del Carme, que a l'entitat s'anomena “concert de ballables” o concert del Carme.

En aquest període també ha hagut una activitat d'intercanvis. Hi ha exemples d'aquest fet en moltes ocasions, com el concert de festes majors de l'any 2000 amb la participació de la Banda Municipal de Tortosa, l'any 2002 la Banda de la Societat Renaixement de Vinalesa (València)¹²⁷, l'any 2003 la Banda d'Uldecona¹²⁸, l'any 2004 la Banda de l'Agrupació Musical Mistral de l'Ametlla de Mar¹²⁹, l'any 2005 la Banda de La Lira Ampostina d'Amposta¹³⁰, l'any 2006 no s'especificava en el programa quina seria l'altra banda invitada, tot i s'anuncia que és de “les nostres comarques”¹³¹, l'any 2007 la col·laboració va ser a càrrec de la Unió Filharmònica d'Amposta¹³², i els anys 2008 i 2009 de la Banda de Música de la Societat Cultural Lira Roquetense¹³³.

També en d'altres concerts van participar bandes, com per exemple l'any 2001 en el concert de

¹²⁶ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol a l'1 d'agost de 2004, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 541, juliol 2004, p. 40-49.

¹²⁷ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 19 al 28 de juliol de 2002, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 517, juliol 2002, p. 13-31.

¹²⁸ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol al 3 d'agost de 2003, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 529, juliol 2003, p. 13-35.

¹²⁹ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol a l'1 d'agost de 2004, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 541, juliol 2004, p. 40-49.

¹³⁰ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 22 al 31 de juliol de 2005, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 553, juliol 2005, p. 34-43.

¹³¹ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 21 al 30 de juliol de 2006, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 565, juliol 2006, p. 23-33.

¹³² “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 20 al 29 de juliol de 2007, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 577, juliol 2007, p. 35-45.

¹³³ “Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 18 al 27 de juliol de 2008, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 589, juliol 2008, p. 23-33.

“Programa Oficial dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de nostra ciutat, del 23 de juliol al 2 d'agost de 2009, ambdós inclosos”, dins *Ràpita*, núm. 601, juliol 2009, p. 15-26.

setembre la Unió Filharmònica d'Amposta¹³⁴, i l'any 2003 la banda de música d'Alcanar en el mateix concert¹³⁵. L'any 2007 el Conjunt Instrumental del Conservatori de Reus, dirigit pel rapitenc Joan Ramon Reverté i Reverté, va fer la primera part del concert de primavera de l'entitat¹³⁶.

13.8.2.- La festa de Santa Cecília

La festivitat de Santa Cecília també va patir canvis constants variacions respecte l'època anterior, i de fet encara a any 2015 hi havia elements de la festa que estaven sofrint canvis per adequar la festivitat als nous temps i les noves necessitats. El concert es va seguir fent però la cercavila, el dinar de germanor i el partit de futbol va tenir diferents modificacions. El fet que la major part d'activitats (cercavila, partit de futbol, missa i dinar) es concentrassin en el matí del diumenge feia que tot anés molt just. Així es van començar a fer proves i fins que es va passar el partit de futbol a dissabte al matí, just després de l'assaig de la banda juvenil. Aquesta iniciativa va tenir lloc per primer cop amb la primera presidència d'Andreu Vidal. Així els músics que van voler es van desplaçar al camp de futbol de La Devesa i van fer el partit. A la mitja part es va portar alguns aperitius per recuperar-se de l'esforç realitzat. Cal dir que any rere any el partit de futbol va anar perdent força entre els músics, donat a la menor afició dels músics joves per aquest esport. Així finalment el partit es va deixar de fer.

L'any 2007 encara se seguien fent les celebracions que havien estat tradicionals exceptuant el partit de futbol. Aquell any va ser el 10è aniversari del mestre Antoni J. Albuquerque com a titular de la banda i durant el concert el músic més veterà, el tuba Miguel Rovira, i el més jove de la banda, la clarinetista Míriam Biosca, van lliurar un regal al mestre de la banda. A més, com que aquell any s'havia inaugurat el nou local social es va fer entrega als músics de la banda del DVD que es va fer en motiu de la inauguració del nou local de l'AMR¹³⁷.

El concert de Santa Cecília en principi es va seguir fent dissabte, però en lloc de fer-lo a les 22.30 h es va passar a fer cap a les 19.30 h, de manera que després del concert es podia anar a sopar. Així es va aprofitar per canviar el dinar de Santa Cecília per un sopar el mateix dissabte després del concert.

¹³⁴ “Jornades culturals. Del 24 d'agost al 15 de setembre de 2001”, dins *Ràpita*, núm. 507, setembre 2001, p. 42.

¹³⁵ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). “Les jornades culturals de la Ràpita omplen d'actes la primera quinzena de setembre”, dins *Ràpita*, núm. 532, octubre 2003, p. 13-32.

¹³⁶ REDACCIÓ (text i fotos). “L'Agrupació Musical Rapitencina ofereix un gran concert de primavera”, dins *Ràpita*, núm. 575, maig 2007, p. 68.

¹³⁷ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “Activitats realitzades per l'Agrupació Musical Rapitencina a Santa Cecília”, dins *Ràpita*, núm. 582, desembre 2007, p. 67.

El problema que hi havia amb el dinar era que els joves que estudiaven fora havien de marxar de seguida per agafar la combinació que els portava a la capital. Aquesta fórmula és la que es manté en l'actualitat. Aquest ha estat un altre canvi respecte períodes anteriors. Al saló d'actes de l'Ajuntament s'hi van fer obres de manera que va quedar petit per realitzar concerts. Paral·lelament feia uns anys que s'havia construït a la localitat un pavelló firal amb molta més capacitat i es va passar a realitzar els concerts que són interiors en aquesta ubicació. D'altra banda, durant el concert de Santa Cecília es va deixar de fer el lliurament de diplomes i tampoc el sorteig del dinar entre els socis.

La missa en honor a Santa Cecília va experimentar canvis. D'acord amb les noves generacions i una societat menys lligada a la religió es va provar durant uns anys de fer només una pregària exclusivament per als músics en lloc d'una missa. Finalment s'ha tornat a l'assistència a la missa, oberta a tots els feligresos.

13.8.3.- Altres concerts i actuacions tradicionals

En aquest període, s'ha establert definitivament el concert de Nadal, que no té data fixa, oscil·lant aquesta dintre del període vacacional de les escoles. Alguna vegada aquest concert s'ha realitzat a l'església de la Santíssima Trinitat, tot i que de la mateixa manera que el concert de Santa Cecília, els darrers anys es celebra al pavelló firal de la localitat.

En alguna ocasió aquest o altres concerts han tingut un rerefons benèfic, com per exemple el de Nadal de 1999, en què es va demanar al públic el pagament d'una entrada simbòlica que es va destinar a ajudar als damnificats per l'huracà Mitch que havia afectat mesos enrere Amèrica Central. Es van recollir 132.000 pessetes que es van destinar a Càritas i Metges sense fronteres¹³⁸.

També el concert de Primavera de l'any 2003 es va col·laborar amb una associació. El concert va tenir lloc el 26 d'abril de 2003 i durant el concert es va fer una rifa, en la qual es podia participar de manera voluntària, els beneficis de la qual es van destinar a l'Associació de Malalts d'Alzheimer i altres malalties neurodegeneratives de la localitat¹³⁹.

¹³⁸ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Nadal Musical", dins *Ràpita*, núm. 475, gener 1999, p. 19 i AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "En clau musical", dins *Ràpita*, núm. 476, febrer 1999, p. 22.

¹³⁹ "Dissabte, 5 d'abril de 2003 I Trobada de Bandes a la Comarca del Montsià", dins *Ràpita*, núm. 526, abril 2003, p. 18.

El dia de Reis de l'any 2007 a les 19.30 h de la tarda va tenir lloc el concert de festes de Nadal, que a la crònica s'anomenava concert de Reis i que segons aquesta feia temps que se celebrava per aquelles dates. El concert es va celebrar al pavelló firal per la possible gran quantitat de públic que l'entitat pensava que acudiria al concert, donat que en la segona part d'aquest participaven un gran nombre d'alumnes de l'escola de música de l'AMR. La crònica considerava que aquesta decisió va ser encertada donat que van acudir entre 700 i 800 persones a escoltar el concert¹⁴⁰.

En la primera part es va interpretar *Montserratina* (poema simfònic) de S. Alemany, la *Flauta Màgica* de W. A. Mozart -commemorant que el 2006 va ser el 250è aniversari del seu naixement-, dues sardanes arranades pel director de la banda Antoni J. Alburquerque, i una selecció de la banda sonora *Pirates del Carib* de K. Badelt. En la segona part del concert també va participar un cor infantil constituït per uns 80 alumnes de l'escola de música. Juntament amb ells la banda de l'AMR va interpretar la *Simfonia de les Joguines* de L. Mozart, amb una participació extra d'alumnes de l'escola tocant instruments de joguina, *El caragol Mi-Fa-Sol* per a banda i cor infantil de F. Ferran, i tres nadeses arranades per aquesta mateixa formació (cor infantil i banda). A més es va tocar un arranjament jazzístic de la nadala *Jingle Bells* i per últim es va interpretar la *Marxa Radetzky* de R. Strauss acompanyada del públic que picava de mans quan el director els avisava¹⁴¹.

El concert de setembre ha sofert una modificació a partir de l'any 2013. L'any 2011 el dinamitzador cultural de Sant Carles de la Ràpita, Pau Lleixà, va posar en marxa una iniciativa anomenada Concert per la Ràpita. Aquest concert s'havia de realitzar el dia de la música i hi podien participar tots les persones que volguessin. Després d'uns assajos previs de tots els cantaires que hi volien participar, les diferents corals de la població, juntament amb les persones que havien assistit als assajos i la banda de música, feien un concert. Els dos primers anys aquest concert es va realitzar pel dia de la música, però el tercer any a causa d'inclemències meteorològiques es va passar al mes de setembre i es va seguir fent el dia 10 de setembre¹⁴². Així el concert que anteriorment realitzava la banda al setembre en solitari ara és compartit amb els cantaires, que interpreten amb la banda algunes de les peces¹⁴³.

Respecte les celebracions religioses, les esglésies del municipi van decidir que en lloc de celebrar

¹⁴⁰ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Activitats musicals al Nadal", dins *Ràpita*, núm. 572, febrer 2007, p. 23.

¹⁴¹ *Ibidem*.

¹⁴² En el moment d'acabar la tesi l'any 2015 es seguia realitzant en aquesta data.

¹⁴³ Consulta a Pau Lleixà, 21.09.2015.

dues festivitats de Corpus (una a cada església), en celebrarien només una. Tot i que en un principi es va alternar entre l'església del poble i la del Barri, posteriorment es va decidir que la del Barri era més adequada per aquest tipus de processó, mentre que la processó de divendres Sant i l'encontre es celebrava a la parròquia Santíssima Trinitat. Com en èpoques anteriors, malauradament, en aquesta època la banda també ha participat en enterraments de diversos membres de l'entitat.

L'actuació del Carme es va continuar celebrant però amb dues diferències respecte el període anterior. La primera va ser que durant la presidència de Maribel Obiol es va decidir que la banda acompanyés de nou a la Verge en la processó per mar. Cal recordar que, tot i que la banda havia participat en la processó per mar en diferents ocasions abans de l'arribada del mestre Vicente Jorge, a partir de l'any 1985 la banda esperava al moll a que tornés la processó i, quan les barques tornaven a port, la banda rebia a la Verge tocant. Aproximadament l'any 2004 la banda va tornar a anar en barca acompanyant la processó, per bé que no en la mateixa barca que anava la Mare de Déu. Un altre canvi de la mateixa època va ser la democratització del pagament del Carme. Així tots els músics van passar a cobrar el mateix, ja fossin petits o grans.

L'any 2010 com era habitual la banda de l'AMR va participar en l'Ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita el dimecres 8 de setembre de 2010¹⁴⁴. Com a fet extraordinari està que la banda va col·laborar amb l'Agrupació Sardanista Rapitenc. Aquesta celebrava el seu 30è aniversari i per a l'ocasió va voler oferir la dansa d'una sardana a la Verge que va ser interpretada per la banda de l'AMR. La sardana que la banda de l'AMR va interpretar i l'Agrupació sardanista local va ballar va ser *És la moreneta* d'A. Carcellé¹⁴⁵.

13.8.4.- Altres tipus d'actuacions o concerts

De la mateixa manera que en altres ocasions s'havia aprofitat un concert establert per donar-li un caire benèfic, en d'altres ocasions el concert es va programar directament amb una finalitat concreta. Aquest és el cas per exemple del concert que la banda va oferir el dia 26 de gener de 2003 a les 12.00 h al saló d'actes de l'Ajuntament. El concert va ser convocat per la Federació de Bandes de l'Estat espanyol en motiu de l'enfonsament del vaixell petroler Prestige i l'abocament de fuel a les costes gallegues que això va produir. La federació demanava a totes les bandes d'Espanya, unes

¹⁴⁴ LLEIXÀ, Pau (text i foto). "Ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 616, octubre 2010, p. 24.

¹⁴⁵ "Ofrena a la Mare de Déu de la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 616, octubre 2010, p. 39.

300, la seva solidaritat i l'aportació per part dels músics i dels presents al concert d'un euro. La recaptació es destinaria a les confraries de Galícia. La quantitat recollida en el concert de Sant Carles de la Ràpita va ser de 213 euros, gran part dels quals van ser aportats per la banda de l'AMR, mentre que la resta ho van aportar els assistents¹⁴⁶.

Un altre concert que no es feia anualment va tenir lloc el dia 21 de juny de 2008 en motiu de la inauguració de la cinquena mostra de la Biennial Internacional d'Art Gràfic que organitzaven conjuntament la localitat de Sant Carles de la Ràpita i la localitat italiana de Francavilla al Mare. En la cerimònia inaugural es van fer una sèrie d'actuacions, entre les quals un concert ofert per la banda de l'AMR¹⁴⁷.

L'any 2009 l'AMR va col·laborar una vegada més en un acte solidari. En aquesta ocasió es va tractar de la col·laboració amb *la Marató* de TV3, que aquest any anava adreçada a la recerca biomèdica sobre malalties minoritàries¹⁴⁸. Aquest va tenir lloc el 13 de desembre de 2009 i per culpa d'inclemències meteorològiques, la festa es va traslladar del seu emplaçament original (la plaça del Cóc) al Pavelló Firal. Els actes van començar a les 11.00 h i es venien mocadors de la Marató, globus i tiquets per al sorteig de dos quadres de la Biennial d'Art que s'havia celebrat a la localitat. A les 12.00 h van començar les interpretacions musicals i de dansa, amb la ballada dels gegants i capgrossos i la dolçaina. A continuació va ser el torn de la banda de l'AMR i de l'esbart dansaire. Per a l'ocasió la banda anava vestida de negre amb el mocador blau de la Marató. A la 13.00 h es van sortejar els quadres i per últim es va fer l'enlairada dels globus de la Marató. L'acte va recaptar 2.408 €¹⁴⁹. L'entitat ha seguit participant en moltes altres edicions de *La Marató*.

Quant a actes religiosos, Tot i no aparèixer al programa de festes quinquennals en honor a la mare de Déu de la Ràpita que van tenir lloc del 31 d'agost al 8 de setembre de 2006¹⁵⁰, la banda va participar els dies 2, 3 i 8. El dia 2 es va acompanyar amb processó el trasllat de la Mare de Déu a la Parròquia Sant Josep Obrer, on va ser rebuda a les 21.30 h¹⁵¹. El dia següent es va acompanyar amb processó el retorn de la Mare de Déu a l'església Santíssima Trinitat. Finalment, el dia 8 es va actuar

¹⁴⁶ FOLGUEROLA, Davínia. "Concert benèfic per part de l'AMR", dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 45.

¹⁴⁷ SUBIRATS, Núria (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). "Arrenca la Biennial Internacional d'Art Gràfic a la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 589, juliol 2008, p. 60-61.

¹⁴⁸ EL PRESIDENT DE L'ASSOCIACIÓ DE FAMILIARS DE MALALTS MENTALS DE LES TERRES DE L'EBRE. "L'Ajuntament, associacions i entitats locals de la Ràpita amb la Marató de TV3", dins *Ràpita*, núm. 607, gener 2010, p. 24-26.

¹⁴⁹ *Ibidem*.

¹⁵⁰ "Festes Quinquennals en honor a la Mare de Déu de la Ràpita. Del 31 d'agost al 8 de setembre de 2006", dins *Ràpita*, núm. 566, agost 2006, p. 47.

¹⁵¹ *Ibidem*.

a la tradicional ofrena de flors i fruits a la patrona de la Ràpita¹⁵².

13.9.- Participació de músics de l'entitat a altres grups musicals

Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries és un grup de música folklòrica de les Terres de l'Ebre. L'any 2003, en motiu del seu 10è aniversari van oferir un concert al Palau de la Música Catalana i el grup van decidir formar per a l'ocasió una banda amb músics de les Terres de l'Ebre que van participar en part de l'actuació. Es va contactar amb les entitats que van preguntar als seus músics quins d'ells estaven interessats en participar-hi. A l'AMR es va haver de fer un sorteig entre els músics que hi volien participar, ja que hi va haver més sol·licituds que places ofertes. El concert va tenir lloc el dia 9 de febrer del 2003¹⁵³.

La revista *Ràpita* es va fer ressò de la notícia i va entrevistar una de les components de la banda de l'AMR que hi va participar, Sofia Cabanes. Ella mateixa explicava que dues setmanes abans de l'actuació van assajar amb el grup de música a l'auditori de Tortosa. La banda que s'havia format per al concert havia d'interpretar conjuntament amb el grup dues peces seves, *El carrilet de la Cava* i les *Jotes picades*, cançons publicades en els discs *Vinguen quan vulguen!* i *Si no fos*, respectivament. La intervenció de la banda era una sorpresa del concert i els músics estaven amagats al vestíbul esperant el senyal del director. Quan aquesta es va produir, van començar a tocar i van entrar desfilant pel mig del públic fins l'escenari. Sofia Cabanes recordava que aquell havia estat el moment més espectacular. Després tot es va convertir en una gran festa i el crit de protesta de la Plataforma en Defensa de l'Ebre "*Lo riu es vida, NO AL TRANSVASSAMENT!*" va ressonar per tot el Palau de la Música Catalana¹⁵⁴.

Una altra formació en la que van participar músics de la banda de l'AMR va ser la Banda de la Federació Catalana de Societats Musicals (FCSM). Aquesta formació, creada l'any 2006, era una selecció de músics professionals i semiprofessionals de les bandes catalanes¹⁵⁵. La seva primera actuació va tenir lloc a Barcelona el dia 24 de setembre de 2006 per les Festes de la Mercè. En

¹⁵² AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Apunts musicals als quinquennals de la Ràpita", dins *Ràpita*, núm. 569, novembre 2006, p. 34.

¹⁵³ "Los Quicos porten el sentiment de les Terres de l'Ebre al Palau de la Música Catalana", dins *Ràpita*, núm. 525, març 2003, p. 54.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ LLEIXÀ, Joan. "Banda Federació Catalana", dins *Ràpita*, núm. 559, gener 2006, p. 36.

primer lloc la banda va realitzar una cercavila pel centre de Barcelona i a continuació va realitzar un concert a la plaça de la Catedral. La banda va comptar amb cent vint músics i va ser dirigida per tres directors, entre ells el mestre Antoni J. Alburquerque, que va dirigir la sardana *La Puntaire*. Altres músics de l'AMR que hi van participar van ser: Isabel Asensi, Sofia Cabanes, Lorena Moya i Teresa Nogueron al clarinet; Gemma Gellida al saxo alt; Joan Lleixà al saxo baríton; Daniel Floría i Eloi Roset a la trompa¹⁵⁶.

La banda de la FCSM va seguir fent actuacions, algunes d'elles coincidint amb la trobada anual de la confederació de bandes que cada any es celebrava a un lloc. Així per exemple l'octubre de 2006 la banda es va traslladar a la ciutat mallorquina d'Alcúdia, on se celebrava el XII Festival Estatal de Bandes de Música. Allà va fer la preestrena de la Simfonia número 3 per a Banda Simfònica *El gaudir del geni* de Ferrer Ferran. L'obra era un encàrrec de la FCSM amb motiu del 25è aniversari de la seva fundació¹⁵⁷ i va ser dirigida pel mateix compositor. L'estrena oficial de l'obra la va fer la mateixa banda i director el 19 de novembre d'aquell mateix any al Palau de la Música Catalana¹⁵⁸.

La FCSM volia crear un grup amb caràcter indefinit que aplegués músics de les diferents bandes musicals de Catalunya. La modalitat d'assaig va anar canviant. Durant un temps es van fer assajos en els diumenges establerts de 10.00 h a 14.00 h i de 15.00 h a 20.00 h a la ciutat d'Ampostà, als auditoris de les bandes de la localitat, la Unió Filharmònica i La Lira Ampostina¹⁵⁹. Es contractaven autobusos que venien de la província de Barcelona i del nord de Tarragona per desplaçar els músics de les bandes d'aquestes províncies. A més es preparava dinar per a tots els músics de la banda. Durant un temps es van mantenir els assajos a l'auditori de La Lira Ampostina i posteriorment es va decidir fer trobades just abans dels concerts. Per exemple se'n va realitzar una a l'Alberg de Sant Carles de la Ràpita, al Catllar, Móra d'Ebre, el Prat, Manresa, i Cerdanyola. En algunes d'aquestes localitats, a més es va realitzar el concert posterior com al Catllar, Móra d'Ebre i Manresa. La banda també es va desplaçar a altres localitats com per exemple a Lleida, Calatayud i Madrid.

Un grup sortit de músics de l'entitat que feia temps no actuava per la localitat va tornar a participar en un concert el darrer dissabte d'agost de 1997 a la nit. Es tractava dels Trijazzic's, que van ser creats en època del mestre Vicente Jorge. La seva actuació s'emmarcava dintre del *Ràpitarocc* de l'any 1997¹⁶⁰, que havia organitzat el Consell de Joventut de la localitat i en el qual van actuar sis

¹⁵⁶ LLEIXÀ, Joan. "Banda Federació Catalana", dins *Ràpita*, núm. 559, gener 2006, p. 36.

¹⁵⁷ LLEIXÀ, Joan. "La Banda Federal a Mallorca", dins *Ràpita*, núm. 569, novembre 2006, p. 35.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁵⁹ LLEIXÀ, Joan. "Passeig per un assaig de la Banda Federal", dins *Ràpita*, núm. 570, desembre 2006, p. 47.

¹⁶⁰ Dintre l'article més endavant es parla de "Ràpitarroc" i en un altre moment de la revista de "Rapitarrock" o

grups locals¹⁶¹. Aquest grup al cap de poc temps va cessar la seva activitat, com també ho va fer la xaranga *A Trencacoll* o el quintet de vent *La Ràpita*.

A diferència d'altres èpoques que es van constituir grups a l'entitat que després van agafar independència, aquest no ha estat el cas actual. En alguns moments s'han agrupat músics de l'entitat per fer alguna actuació però no ha estat el comú. N'hi ha un exemple el febrer de 1999 quan en motiu de Carnaval, un grups de músics joves pertanyents a la banda van sortir a la rua nocturna disfressats de monjos i monges tocant els seus instruments, formant així una petita xaranga. Tot i ser una xaranga ocasional, li van posar nom: MIFA, acrònim de Músics Intentant Fer “Algo”¹⁶². El mes de març, de l'any 1999 el quartet de saxofons de l'AMR, va actuar durant la inauguració d'una immobiliària a la localitat¹⁶³. També hi va actuar un quartet de saxos de l'entitat batejat amb el nom de *Força X*, el qual va tornar a tocar el dia 7 de maig a Torreforta en la inauguració d'un local comercial¹⁶⁴.

Tot i que no era un fet freqüent, de vegades hi ha entitats que demanen un grup de músics de l'entitat per participar en alguna activitat o acte del poble. Aquest és el cas de l'enterrament de les cendres de l'escriptor Sebastià Juan Arbó i la seva esposa a la Ràpita. Aquest acte va ser presidit pel President de la Generalitat de Catalunya d'aquell moment, Jordi Pujol, i va ser acompanyat pels alcaldes de Sant Carles de la Ràpita i Amposta, la filla de l'artista, familiars, amics i altres autoritats. Va ser un acte íntim i solemne en el qual el quartet de vent de l'Escola de l'AMR va interpretar *El Cant dels Ocells*¹⁶⁵. També en la conferència sobre d'11 de setembre a càrrec de l'historiador tortosí Ramon Miravall del 10 de setembre de 2007 que es va celebrar al Casal Cultural del Maset el quartet de l'AMR va interpretar quatre temes populars de la cultura catalana, com per exemple *El Cant dels Ocells* i per finalitzar l'acte va interpretar l'himne *Els Segadors*¹⁶⁶.

D'altra banda, una iniciativa que l'entitat feia temps que tenia en ment era la creació d'una coral de l'AMR. Així, es va enviar una circular a finals de maig de 2014 a les famílies i alumnes de l'entitat i

“Rapitarrock 97, dins *Ràpita*, núm. 459, setembre 1997, p. 10, 3 i 18 respectivament.

¹⁶¹ PITARCH, Josep. “El cap de premsa informa. Ràpitarocc'97”, dins *Ràpita*, núm. 459, setembre 1997, p. 10.

¹⁶² AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “En clau musical. I la música continua...”, dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 28.

¹⁶³ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “En clau musical. Música de cambra”, dins *Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p. 30.

¹⁶⁴ AMR. “En clau musical. Primavera musical”, dins *Ràpita*, núm. 450, juny 1999, p. 18.

¹⁶⁵ CAPARRÓS, Àngels (text); GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). “El president Pujol presideix l'enterrament de Sebastià Juan Arbó a la Ràpita”, dins *Ràpita*, núm. 532, octubre 2003, p. 20-21.

¹⁶⁶ GUASCH, Jordi / GRAPHO'S (fotografies). “Diada Nacional de Catalunya”, dins *Ràpita*, núm. 580, octubre 2007, p. 11.

també es va publicar al portal de Facebook de Culturàpita¹⁶⁷. Finalment, la coral va ser una realitat en el curs 2014-15. Els assajos van començar l'octubre de 2014 i en un principi comptava amb deu membres. El seu primer concert va ser a l'església Santíssima Trinitat per Nadal d'aquell any i es va interpretar un repertori modern que compaginava fonamentalment cançons pop amb espirituals gospel. Aquest concert va ser un èxit i des d'aleshores, el grup està en constant expansió, contant en el moment d'acabar la tesi amb una vintena de membres. La major part dels membres estan en la franja d'edat entre els vint i els quaranta anys, tot i que hi ha alguns cantaires de setze i disset anys. Cal remarcar la importància actual que té el moviment coral a la localitat, en què a part d'aquesta coral de nova formació, es manté l'Orfeó Pau Casals -amb més de quaranta anys d'història- i hi ha dues corals més, pertanyents al Casal de jubilats de la Casa del Mar i del Casal Municipal del Jubilat.

13.10.- La interacció de la banda amb el seu entorn geogràfic

En tots aquests anys la banda ha realitzat múltiples actuacions a d'altres poblacions de l'entorn geogràfic de Sant Carles de la Ràpita. Per exemple, la banda ha tocat a Arenys de Mar, la Sénia, Tortosa, Móra la Nova, Amposta, Reus, Vinalesa, Ginestar, l'Ametlla de Mar, Gandesa i Vila-seca. A part, també ha participat en les sortides a les trobades de bandes organitzades per la Federació Catalana de Societats Musicals (FCSM). Finalment, durant aquesta època també s'organitzen intercanvis de visites entre bandes de la zona, amb l'objectiu d'enfortir les relacions entre elles, intercanviar experiències i aconseguir que el fenomen bandístic estigui més arrelat al territori.

D'aquesta manera, hi ha anys en què la banda realitza moltes sortides fora de la població, mentre d'altres només es trasllada per la trobada de bandes de la FCSM i potser algun concert d'intercanvi. Un exemple de força activitat va ser l'any 1999 en què la banda es va desplaçar a Arenys de Mar, població on hi havia un nombrós col·lectiu de rapitencs que s'hi havia establert cap als anys 50 i 60¹⁶⁸. Així el diumenge 14 de març de 1999 es va organitzar una trobada organitzada per la Comissió de Rapitencs d'Arenys i l'Ajuntament de la Ràpita. Van sortir de Sant Carles de la Ràpita dos autobusos i entre els rapitencs que s'hi van desplaçar estaven els músics de l'AMR. La banda, com a eina de representació de la ciutat, va participar en una cercavila que va fer per la Riera i un

¹⁶⁷ FACEBOOK. *Culturàpita* [en línia]. <<https://www.facebook.com/Culturàpita-263836693794553/?fref=ts>> [consulta: 11.09.2014].

¹⁶⁸ PITARCH, Josep. "El cap de premsa informa. Visita als rapitencs d'Arenys", dins *Ràpita*, núm. 472, octubre 1998, p. 12.

concert¹⁶⁹. En una altra font es parla de la participació de la banda en la missa que es va celebrar a les 12.00 h a l'església de Santa Maria i com el mossèn que oficiava la cerimònia va agrair la seva presència i col·laboració en l'organització d'aquests actes¹⁷⁰.

El 17 d'abril del mateix any la banda es va desplaçar a la Sénia per oferir un concert conjunt amb la banda d'aquella localitat. El concert es va realitzar a l'Auditori Municipal de la població i la banda de l'AMR es va fer càrrec de la primera part del concert, mentre que la banda de la Sénia es va encarregar de la segona part. En acabar l'actuació es va oferir un refrigeri que van compartir els membres de les dues bandes¹⁷¹. El dia 2 de maig la banda va desplaçar-se a Tortosa per realitzar el concert de cloenda d'Expoebre juntament amb la Banda Municipal de Tortosa. Expoebre és una fira de les Terres de l'Ebre amb gran tradició ja que s'han realitzat més de setanta edicions en l'actualitat. El concert es va realitzar al mateix recinte firal i va servir per iniciar l'intercanvi que es tenia previst realitzar per les festes majors d'aquell any amb aquesta banda. De nou la banda de l'AMR es va encarregar de la primera part del concert, mentre que la banda amfitriona va realitzar la segona part¹⁷². El dia 2 d'octubre del mateix any la banda va participar en la 18a Trobada de Bandes de Catalunya, que va tenir lloc a Santa Bàrbara¹⁷³.

Les sortides més remarcables d'aquesta època han estat les tres visites a França. Dues visites es van realitzar a Brives-Charensac, localitat francesa amb la que el municipi està agermanada des de l'any 1998. La primera visita va tenir lloc entre els dies 2 i 5 de juliol de l'any 1999¹⁷⁴. La sortida s'emmarcava dintre de la política d'intercanvis que s'havia iniciat temps enrere entre Sant Carles de la Ràpita i aquesta població agermanada¹⁷⁵. Altres entitats també han actuat com a representants de la ciutat i dels seus habitants en aquestes visites a Brives-Charensac com la Unió Esportiva Rapitenc o l'Orfeó Pau Casals o l'Esbart Dansaire Rapitenc¹⁷⁶.

Era la primera vegada que la banda traspassava les fronteres de l'Estat espanyol¹⁷⁷ i els músics

¹⁶⁹ PITARCH, Josep.. “El cap de premsa informa. Viatge a Arenys”, dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 16 i AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “En clau musical. I la música continua...”, dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 28. En l'article de l'AMR no diu la cercavila fos per la Riera sinó pels carrers d'Arenys.

¹⁷⁰ GABRIEL, Teresa. “Trobada de rapitencs a Arenys de Mar”, dins *Ràpita*, núm. 478, abril 1999, p. 26.

¹⁷¹ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “En clau musical. Música de cambra”, dins *Ràpita*, núm. 479, maig 1999, p. 30.

¹⁷² AMR. “En clau musical. Primavera musical”, dins *Ràpita*, núm. 450, juny 1999, p. 18.

¹⁷³ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. “En clau musical. Inici del curs”, dins *Ràpita*, núm. 485, novembre 1999, p. 42.

¹⁷⁴ EL COMITÈ. “Comitè agermanament La Ràpita-Brives Charensac. El viatge”, dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 46 i “L'Agrupació a Brives-Charensac”, dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 47. El segon article situa el viatge entre el 2 i el 4, però més endavant diu que la tornada es va iniciar el dilluns que ja era dia 5.

¹⁷⁵ EL COMITÈ. “Comitè agermanament La Ràpita-Brives Charensac. El viatge”, dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 46.

¹⁷⁶ Consulta a *Ràpita Balagué*, de la comissió de l'agermanament.

¹⁷⁷ “L'Agrupació a Brives-Charensac”, dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 47.

estaven il·lusionats amb aquesta oportunitat de donar a conèixer el nom de Sant Carles de la Ràpita a l'estranger. En aquella ocasió el viatge va coincidir amb la festa major de la localitat francesa i l'actuació de la banda va entusiasmar al públic en general¹⁷⁸. La participació musical de la banda de l'AMR va consistir en una cercavila realitzada juntament amb la banda local, anomenada *La Mi Brivois*, el dissabte dia 3 de juliol de 1999. El dia següent, diumenge 4, també va assistir juntament amb la banda local i un grup folklòric a l'acte institucional en què es va descobrir una placa commemorativa de la diada. Aquest acte es va celebrar a la plaça de la Ràpita de la localitat, on es van fer diversos parlaments i es van interpretar els himnes nacionals respectius¹⁷⁹. La Figura 13.6 mostra una fotografia de la banda de l'AMR durant la seva actuació a Brives-Charensac.

Figura 13.6. Actuació de la banda de l'AMR a Brives-Charensac (1999). Font: *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 47.

Les sortides a Brives-Charensac són una mostra excepcional de la identificació de la banda amb la localitat. Així, és la localitat de la Ràpita qui està agermanada amb Brives-Charensac i en la seva representació s'hi desplaça una de les seves entitats culturals. Per tant a diferència del que havia passat amb Calaceit, en què la presència de la banda de l'AMR a les festes d'aquella localitat fa que s'estableixi relació entre els dos Ajuntaments, en aquesta ocasió és la relació entre les localitats la que demana la intervenció de la banda. De la mateixa manera que l'AMR, en altres ocasions s'hi van desplaçar altres col·lectius. L'any 1999 es van desplaçar a França alguns representants de Ràpita Endavant, l'Orfeó Pau Casals, la Unió Esportiva Rapitenca i l'Esbart Dansaire per reunir-se amb les entitats de Brives-Charensac¹⁸⁰. S'esperava que l'any següent la banda de música francesa tornés la

¹⁷⁸ EL COMITÈ. "Comitè agermanament La Ràpita-Brives Charensac. El viatge", dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 46.

¹⁷⁹ "L'Aggrupació a Brives-Charensac", dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 47.

¹⁸⁰ EL COMITÈ. "Comitè agermanament La Ràpita-Brives Charensac. El viatge", dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 46.

visita¹⁸¹, però finalment només van visitar la localitat dos dels seus representants.

L'any 2001 també va ser un any on la banda va participar en diversos intercanvis amb altres bandes de l'entorn geogràfic i es van organitzar sortides pel territori. Així la banda va anar a tocar a Móra la Nova, a Amposta, a Reus, a Vinalesa¹⁸², i a Ginestar¹⁸³. També l'any 2003 hi ha diverses mostres de desplaçaments de la banda. El dia 19 de gener de 2003 la banda de l'AMR va participar en la VI Trobada de Bandes del Perelló que es va celebrar dintre de les festes majors d'aquella localitat juntament amb les bandes de Ginestar, la de l'Ametlla, la de Tortosa i la banda del Perelló. Cadascuna de les bandes es situava en un punt de la ciutat i realitzava una cercavila fins a la plaça principal on se'ls lliurava una placa commemorativa¹⁸⁴.

De nou, l'any 2003 es va fer un desplaçament a la localitat francesa de Brives-Charensac. Aquell any es celebrava el cinquè aniversari de l'agermanament amb la localitat i amb aquest motiu s'hi van desplaçar cinquanta rapitencs, trenta dels quals pertanyents o vinculats amb l'AMR¹⁸⁵. El fet que gran part de l'expedició rapitenca per celebrar aquesta efemèride estigués formada per persones vinculades amb l'AMR il·lustra la importància d'aquesta a l'hora de representar la ciutat de Sant Carles de la Ràpita.

Tot i que l'agermanament estava obert a tots els músics de la banda, dels cinquanta membres d'aquesta se'n van desplaçar vint-i-cinc. El viatge es va produir entre els dies 1 i 4 de maig inclosos de l'any 2003. Es va sortir el dia 1 de maig a les 6.00 h i es va arribar a les 18.00 h a la *Maison pour Tous* on van ser rebuts per la Municipalitat, el Comitè d'Agermanament, i la banda de música local la *Mi Brivois*. Tot seguit, el Comitè d'Agermanament va oferir un aperitiu i els músics de l'AMR es van dirigir a l'alberg *La Chartreuse* on es van instal·lar durant els dies d'estada. El divendres 2 de maig al matí els músics van assajar amb el grup local l'*Himne Europeu* i després es van dirigir a l'alberg a dinar. A les 22.00 h, després de les conferències i el sopar, la banda de l'AMR va oferir un concert¹⁸⁶. La Figura 13.7 mostra la banda enmig de l'actuació.

¹⁸¹ *Ibidem*.

“L'Agrupació a Brives-Charensac”, dins *Ràpita*, núm. 482, agost 1999, p. 47.

¹⁸² ROSET, Carles. “L'actualitat de l'Agrupació Musical Rapitenca”, dins *Ràpita*, núm. 509, novembre 2001, p. 14-15.

¹⁸³ *Ibidem*.

¹⁸⁴ FOLGUEROLA, Davínia. “VI Trobada de Bandes al Perelló”, dins *Ràpita*, núm. 524, febrer 2003, p. 45.

¹⁸⁵ PÉREZ, Josep V. “Celebració V Aniversari Agermanament entre Sant Carles de la Ràpita i Brives-Charensac”, dins *Ràpita*, núm. 528, juny 2003, p. 27.

¹⁸⁶ FOLGUEROLA, Davínia. “L'Agrupació Musical Rapitenca participa amb l'agermanament a Brives Charensac”, dins *Ràpita*, núm. 528, juny 2003, p. 17.

Figura 13.7. Actuació de la banda de l'AMR a Brives-Charensac (2003). Font: AMR.

El dissabte 3 de maig els músics de l'AMR van fer una cercavila pels carrers de Brives-Charensac des de les 11.00 h fins l'hora de dinar. A la tarda les bandes dels tres pobles agermanats Illerkirchberg (Alemanya)¹⁸⁷, Brives-Charensac i Sant Carles de la Ràpita van interpretar l'*Himne Europeu*, que va ser dirigit pel director de la banda de l'AMR, Antoni J. Albuquerque. A les 22.00 h es va celebrar un ball de comiat i a l'endemà a les 10.00 h els músics i altres rapitencs que hi van viatjar van emprendre el camí de tornada a casa¹⁸⁸.

La darrera sortida a França va ser a Prada de Conflent en motiu de la celebració de la Universitat Catalana d'Estiu que es realitza a la localitat fa més de quaranta anys¹⁸⁹. La banda s'hi va desplaçar mitjançant la Federació Catalana de Societats Musicals per representar la música de banda, sobretot de les Terres de l'Ebre¹⁹⁰. La seva actuació va tenir lloc el dia 21 de juliol a les 20.00 h¹⁹¹.

¹⁸⁷ Celebrava el seu XVè agermanament (PÉREZ, Josep V. "Celebració V Aniversari Agermanament entre Sant Carles de la Ràpita i Brives-Charensac", dins *Ràpita*, núm. 528, juny 2003, p. 27).

¹⁸⁸ FOLGUEROLA, Davínia. "L'Agrupació Musical Rapitencs participa amb l'agermanament a Brives Charensac", dins *Ràpita*, núm. 528, juny 2003, p. 17.

¹⁸⁹ UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU [en línia]. <<http://www.uce.cat/>> [consulta: 15.10.2005].

¹⁹⁰ Consulta Juan Carlos Luis Beltran, 15.10.2015.

¹⁹¹ *Ibidem*.

L'any 2006 va ser un any important per a la banda de l'AMR, ja que va aconseguir anar a tocar a un dels millors auditoris de Catalunya, concretament a l'Auditori Municipal de Barcelona, *L'Auditori*. Aquesta actuació s'emmarcava dintre el 5è Festival de Bandes de Música Catalanes que organitzava anualment la Federació Catalana de Societats Musicals. L'escenari el van compartir tres bandes catalanes i cadascuna d'elles comptava amb trenta-cinc minuts de música. Les bandes que van participar en aquesta edició van ser la banda Amics de la Música de Bellvitge (de L'Hospitalet de Llobregat), la banda Municipal de Música d'Alcanar i la banda de l'AMR. El nombre de músics amb que va comptar l'AMR va ser de cinquanta-vuit¹⁹², per bé que va haver-hi algun reforç.

Les peces que es van interpretar van ser el pasdoble *Lo tio Ximo* d'A. J. Alburquerque, l'*Obertura Festiva* de D. Shostakovich i la suite simfònica de F. Ferran *En un lugar de la Mancha*¹⁹³. La insistència dels aplaudiments un cop acabat el concert fa fer que la banda de l'AMR toqués de bis *Huit et demi* de N. Rota¹⁹⁴. En la crònica posterior del concert, J. Lleixà afirmava que d'acord amb els comentaris sobre el concert que va escoltar de públic aliè a l'entitat, es podria dir que havia estat un dels millors que s'havia fet en els seixanta anys que en aquell moment tenia d'història d'entitat¹⁹⁵. Durant el concert de Santa Cecília d'aquell any es va obsequiar als músics de la banda per la tasca que aquests van realitzar en motiu del concert de L'Auditori¹⁹⁶.

Aquesta havia estat la primera vegada que la banda havia actuat a l'Auditori de Barcelona. Vuit anys més tard, l'agost de 2014, la banda hi va tornar a tocar dintre del mateix Festival de Bandes de Música Catalanes que organitzava anualment la Federació Catalana de Societats Musicals¹⁹⁷. Altres auditoris en què la banda ha actuat en aquesta època són l'Auditori de Vilaseca l'any 2013¹⁹⁸ i el Teatre Bartrina de Reus l'any 2014¹⁹⁹.

Durant tota aquesta època la banda es va desplaçar a les trobades de bandes organitzades per la Federació Catalana de Societats Musicals. L'any 2009, aquesta trobada va patir un canvi, ja que va passar de ser una actuació que se celebrava només a la tarda, a celebrar-se durant tot el dia. Així la

¹⁹² BANDA DE L'AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA "L'Agrupació Musical Rapitenca a l'Auditori de Barcelona", dins *Ràpita*, núm. 567, setembre 2006, p. 19.

¹⁹³ *Ibidem*.

¹⁹⁴ *Ibid*.

¹⁹⁵ LLEIXÀ, Joan. "Un dia a l'Auditori de Barcelona", dins *Ràpita*, núm. 567, octubre 2006, p. 55.

¹⁹⁶ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Festa de santa Cecília a l'Agrupació Musical Rapitenca", dins *Ràpita*, núm. 571, gener 2007, p. 30-31.

¹⁹⁷ Programa del concert.

¹⁹⁸ AMR, *Acta de la reunió de la junta directiva*, 21.01.2013.

¹⁹⁹ Programa del concert.

banda de l'AMR va participar el la XXVIII Trobada de Bandes de Catalunya que es va celebrar el 3 d'octubre de 2009 a la ciutat de Terrassa. A l'acte es van reunir una trentena de bandes i més de 1.500 músics d'arreu de Catalunya²⁰⁰, xifres que mostren la fortalesa del fenomen bandístic a Catalunya. Aquell any es van organitzar activitats per als músics durant tot el dia i no només la cercavila de la tarda. Va haver activitats musicals, esportives, visites per la ciutat, un dinar popular amb músics i acompanyants i a la tarda la típica cercavila de totes les bandes participants. Durant aquesta cercavila les bandes passen per davant les autoritats i reben el record commemoratiu de la trobada²⁰¹.

13.10.1.- Participació a certàmens musicals

Durant l'època del mestre Antoni J. Alburquerque, la banda de l'AMR ha participat a diferents certàmens musicals. Durant el curs 2006-07, la banda es va inscriure al certamen de Saragossa, però no hi va poder participar per quedar exclosa en el sorteig previ que es va realitzar²⁰². L'any 2008 la banda de l'AMR es va inscriure en el II Certamen de Bandes de Música de la Sénia²⁰³. En aquesta ocasió, la banda de l'AMR va ser seleccionada per a participar-hi juntament amb tres bandes més inscrites a la mateixa secció.

En aquest certamen hi havia tres seccions depenent del nombre de músics de la banda i l'AMR es va presentar a la segona secció, que corresponia a bandes no professionals d'entre cinquanta i setanta músics. Entre les obres que s'havien d'interpretar estava en primer lloc un pasdoble de lliure elecció per a la desfilada prèvia al certamen, on les bandes feien una cercavila des de l'ajuntament de la població fins l'auditori on es feia el certamen. També s'havia d'interpretar un pasdoble no puntuable per encetar el concert de cada banda participant, una obra obligada anomenada *Contestania Ibérica* de J. Vicent Egea i una obra de lliure elecció que en cas de l'AMR va ser, per raons de durada, el segon i tercer moviment de les *Danses Armènies* d'A. Reed²⁰⁴.

Per tal de preparar la participació en el certamen de bandes de la Sénia, la banda va incrementar considerablement les seves hores d'assaig. Així, a més de l'assaig que la banda feia els divendres a

²⁰⁰ MOYA, Lorena. "La banda de l'Agrupació Musical Rapitenc a la XXVIII Trobada de Bandes de Catalunya", dins *Ràpita*, núm. 605, novembre 2009, p. 49.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "Inici curs 2007-08", dins *Ràpita*, núm. 580, octubre 2007, p. 26.

²⁰³ *Ibidem*.

²⁰⁴ AGRUPACIÓ MUSICAL RAPITENCA. "La Banda participarà al Certamen de Bandes de la Sénia", dins *Ràpita*, núm. 582, desembre 2007, p. 65.

la nit, es va afegir un assaig el dissabte a la tarda²⁰⁵, fet que alguna vegada s'havia produït a poques setmanes d'algun dels concerts de l'any si les obres encara no estaven llestes. Des de principis d'any la banda estava assajant únicament les *Danses Armènies* d'A. Reed i *Constestania Ibèrica*, de V. Egea. A més, durant un mes va assajar únicament l'obra obligada del certamen, *Contestania Ibèrica* de V. Egea, tant en l'assaig del divendres com en el del dissabte²⁰⁶. A més es van sumar assajos parcials d'algunes cordes com la dels clarinets, els quals eren dirigits pels caps d'aquestes cordes o bé pel director de la banda i tenien l'objectiu de poder treballar aspectes més puntuals de la corda.

També es va demanar al reconegut compositor i director José Rafael Pascual Vilaplana que es desplaçés a Sant Carles de la Ràpita a escoltar un assaig de la banda per a poder valorar la interpretació d'aquesta i donar consells de com millorar-la²⁰⁷. Una altra activitat lligada al certamen de bandes de la Sénia va ser l'organització el dia 12 d'abril d'un *stage* a l'alberg de la localitat. L'activitat va començar a les 11.00 h amb la sortida des del local de l'AMR. En un primer moment es van dividir en petits grups per perfilar detalls i més tard va assajar la banda al complet. Després es va realitzar el dinar i de nou es va anar a assajar fins a les 18.00 h²⁰⁸.

El dia 20 d'abril de 2008 es va celebrar el certamen i al matí van sortir dos autobusos de Sant Carles de la Ràpita. Com que amenaçava pluja es va suspendre la cercavila prevista i, després de dinar, els músics es van concentrar en una de les carpes disposades per l'organització del certamen²⁰⁹. A les 17.00 h va començar l'acte amb alguns parlaments i a les 17.30 h pujava la primera banda a l'escenari. Les quatre bandes van actuar en el següent ordre: banda de la Unió Musical de Xeraco (València), banda de l'AMR, Uniao Filarmónica do Troviscal (Portugal), i el Cercle Musical Primitiva d'Albaida (València). Després d'una hora de deliberació per part del jurat, que va ser amenitzada per una banda de jazz de l'escola de música de La Sénia, cap a les 23.00 h es comunicava que els guanyadors del certament havien estat la Uniao Filarmónica do Troviscal (Portugal) amb el primer lloc i el Cercle Musical Primitiva d'Albaida (València) amb el segon²¹⁰.

En la participació de certàmens les bandes de música també exerceixen un paper representatiu de la localitat. Així ho explicava Elvira Asensi respecte les bandes valencianes que participaven en el Certamen de València. Els ciutadans de les localitats a les que pertanyien les bandes se sentien

²⁰⁵ LLEIXÀ, Joan. "Preparació per al Certamen de Bandes", dins *Ràpita*, núm. 586, abril 2008, p. 34.

²⁰⁶ *Ibidem*.

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ LLEIXÀ, Joan. "«Stage» de la banda a l'Alberg", dins *Ràpita*, núm. 587, maig 2008, p. 39.

²⁰⁹ LLEIXÀ, Pau. "La Banda de l'Agrupació al Certamen de la Sénia", dins *Ràpita*, núm. 587, maig 2008, p. 50-51.

²¹⁰ *Ibidem*.

identificats amb les bandes com si fossin les mateixes poblacions que estiguessin competint²¹¹. Els guanyadors sovint eren rebuts a la vila amb una celebració²¹². A les Terres de l'Ebre la participació de les bandes en certàmens no es produeix d'una manera tan sistemàtica com a València, tot i que hi ha diverses bandes que hi han participat. En el cas de l'AMR no va guanyar el certamen però va rebre el suport dels rapitencs que els van acompanyar i el reconeixement de la feina feta a la revista *Ràpita*²¹³.

²¹¹ ASENSI, Elvira. *Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013, p. 156.

²¹² *Ibidem*, p. 165.

²¹³ LLEIXÀ, Pau. "La Banda de l'Agrupació al Certamen de la Sénia", dins *Ràpita*, núm. 587, maig 2008, p. 50-51.

14.- The banding movement in Scotland

14.1.- Introduction to the musical ensembles in Edinburgh

The main goal of this section is to show how the banding movement is important not only in the South of Catalonia and Valence, but also in other parts of Europe. Several detailed studies would be necessary to explain how this phenomenon takes place in the different European countries. Even to describe in depth this phenomenon in only one city would be enough for another entire thesis. Thus, this chapter targets to give a first approximation to this phenomenon in another place in Europe and draw the main similarities and differences with the bands in the South of Catalonia.

The chosen place for this study is Edinburgh, the capital of Scotland. There are several reasons for this election. The first one is that Scotland is a place far away from Catalonia, as can be seen in Figure 14.1.a. The distance between Sant Carles de la Ràpita and Edinburgh is above 1700 km and, consequently, it is not possible to claim that they strongly influence each other, especially in the early stages of the bands and their development.

The second reason for this election is the significant cultural differences between the two places. The band studied in this thesis, the *Agrupació Musical Rapitenca*, belongs to a Mediterranean country and it would probably be easier to find similarities with bands of other European countries bathed by the same sea. In contrast, Scotland is surrounded by the Atlantic Ocean and the North Sea, and has a different climate. Although being in a northerly latitude, Edinburgh has a relatively mild weather, with temperatures rarely going below 0°C during the day. This different climate shapes the lifestyle and traditions of Edinburgh, but many more aspects explain the different cultural lives, such as history or religion.

The third reason for this election is the rich tradition in brass bands existing in all the United Kingdom. These bands consist entirely of brass instruments, which are a subset of the instruments present in the wind bands typical from the South of Catalonia. As a result, in addition to exploring the similarities and differences between wind bands, we will approach to the brass bands phenomenon in Edinburgh and describe their main characteristics.

Apart from brass and wind bands, there are two other types of musical community groups in Edinburgh and its surrounding area: orchestras and pipe bands. So, in this section we will see how the orchestra, a group that in Spain is generally very strongly attached to the professional area, it is used in Scotland as a community group for amateur musicians. With respect to pipe bands, different representative examples of groups having these instruments are studied in this section. However, the big gap between these bands and wind bands justifies describing their main differences and similarities is left for future work as it requires a more thorough study.

Edinburgh is the capital city of Scotland and has 471.650 inhabitants¹, being the second most populated city in Scotland after Glasgow, which has 584.240² inhabitants. It has to be stressed that Edinburgh “is recognised as a leading centre for education, knowledge and research”³. The rich cultural traditions of this city are recognized worldwide, with multiple cultural festivals and celebrations throughout the year. Probably, the annual Edinburgh International Festival between July and September is most recognised of these events, as it is one of the largest annual cultural events in the world. In terms of education, the University of Edinburgh is one of the most important universities in world with more than 400 years of history. In the 2014–15 Times Higher Education Ranking this university is ranked 12th in the world in arts and humanities⁴, which includes the Reid School of Music at Edinburgh College of Art. For all these reasons, Edinburgh is supposed to have one of the widest range of music groups in Scotland, including brass bands, wind bands, pipe bands or concert bands.

However, focusing our attention only on a large city such as Edinburgh could bias the conclusions of this section as it is possible that the musical groups existing in a city differ from the ones existing in a town. In general, there is more variety and quantity of community groups settled in a city than in a town. For that reason, the research performed in this section also includes three towns and one village close to Edinburgh to give a wider sample of the band's phenomenon in Edinburgh and its surroundings.

¹ *Mid-2008 population estimates for Scotland General Register Office for Scotland* [online]. <<http://www.gro-scotland.gov.uk/files2/stats/gros-mid-2008-population-estimates-scotland-population-estimates-by-sex-age-and-administrative-area/gros-mid-2008-population-estimates-scotland-population-estimates.pdf>> [access: 22.07.2009].

² *Ibidem*.

³ THE CITY OF EDINBURGH COUNCIL. *Learning* [online]. <<http://www.edinburgh.gov.uk/internet/Learning>> [access: 22.07.2009].

⁴ "Times Higher Education World University Rankings 2014–15". Times Higher Education. Retrieved 9 December 2014.

The four places chosen for this study are Rosyth, Dysart, Peebles and Newtongrange. The reasons to chose them are related to their number of inhabitants, as well as their geographical situation. Rosyth is a town 23,6 km at the North-West of Edinburgh, Dysart is 48,2 km North, and Peebles is 31,6 km South of Edinburgh. Finally, the village of Newtongrange is 13,5 km South-East of Edinburgh⁵. Figure 14.1.b shows a map with these four towns and the city of Edinburgh. In terms of population, Rosyth has 13.690 inhabitants, Peebles has 8.380, Dysart is a former town that nowadays is one of the six community councils of Kirkcaldy, which has 49.460 inhabitants⁶. Finally, Newtongrange is a former mining village in the region of Midlothian with less than five thousand inhabitants⁷.

Figure 14.1. (a) Location of Edinburgh in Europe. (b) Edinburgh and its surroundings (A: Edinburgh; B: Rosyth; C: Dysart; D: Peebles; E: Newtongrange)

The musical groups in these four settlements together with Edinburgh provides a wide and rich set of associations. This corresponds to a representative and large sample that allows a fair comparison of the bands phenomenon in the South of Catalonia, basically in the regions of Baix Ebre and Montsià, and in Scotland, basically in Edinburgh and its surroundings.

⁵ Distance according to Google maps.

⁶ NATIONAL RECORDS OF SCOTLAND. *Mid-2012 Populations Estimates for Settlements and Localities in Scotland* [online]. <<http://www.nrscotland.gov.uk/files//statistics/population-estimates/special-area/mid-2012-settlements/2012-setts-locals-publication.pdf>> [access: 27.11.2014].

⁷ COMMUNITY PLANNING FOR MIDLOTHIAN. *Improving Newtongrange. Neighbourhood Plan*. September 2012.

14.2.- Related work

Before explaining the main findings of this research, it is important to report the starting considerations of this work. Unfortunately, in spite of the large amount of musical groups in Edinburgh and its surroundings, and the long tradition of some of them, there are few written histories of these bands.

The most complete book about a particular band in Edinburgh or the surroundings was written in 2006 by Eugenia Mitroulia. This book entitled *The City of Edinburgh Band* has forty-one pages and describes the history of the brass band with the same name. However, this band is no longer active, and most of the band's surviving instruments were donated to the Edinburgh University Collection of Historic Musical Instruments in 2005⁸.

In the case of brass bands that are still active, the *Gorgie Band* edited in 1968 a booklet with twelve pages to commemorate its 40th anniversary. This band is settled in Edinburgh and belongs to the Salvation Army, an international movement that has tenths of bands spread all around the world. The Salvation Army published a book consisting of two volumes that describes all the information related to their bands: *Brass bands of the Salvation Army: their mission and music*⁹. In this book, the history and importance of these bands is described in detail, but it is not specific of the Gorgie Band and as a result the information available is limited.

Although there are no particular books related to most of the bands in Edinburgh, the United Kingdom has an important source of knowledge in the *British Bandsmen*. This is a magazine that has been published since 1887 that gathers news of the brass bands all around the United Kingdom. Thus, it is a vital source if a researcher wants to study in depth the history of the brass bands in general or of one of them in particular. However, for a researcher interested in the state of the band phenomenon in the 21th century, this source of information is not enough. Consequently, the best approach to know the current state of bands in Scotland is to check the available information of a band directly with the band itself.

⁸ CITY OF EDINBURGH BAND: THE EXHIBITION [online]. <<http://www.music.ed.ac.uk/euchmi/uei/>> [access: 21.07.2009].

⁹ HOLZ, Ronald W. *Brass bands of the Salvation Army: their mission and music*. Hitchin: Streets Publishers, 2006.

The lack of written information about the Scottish bands has motivated to contact directly the active bands in the territory. One of the difficulties that this study has found is that in the period of the year that this research was done, summer, some bands were not available. Most of the musical groups in Edinburgh only rehearse during the scholar term, stopping their activity between the end of June and mid September. As a consequence, it has been impossible to meet or contact with some musical groups in Edinburgh. In such situations, the reported information is based on the available documents of the group (mainly its website) and a questionnaire that was sent to their members. This has been an unexpected situation as the bands in the South of Catalonia are especially active during summer and have performances coinciding with their local festivals in this season.

14.3.- List of musical groups in Edinburgh and its surroundings

In the website of the School of Arts, Culture and Environment of the University of Edinburgh¹⁰, it can be found a section entitled “Musical life in Edinburgh” that includes three categories of musical groups: Edinburgh University Music Societies, Professional bodies and Amateur Societies¹¹. In each category, a detailed list of musical groups in Edinburgh is provided. Among others, a selection of choirs, orchestras, ensembles and bands are arranged. This division is slightly different from one category to the others. Apart from specific ensembles, the list provides the name of several associations as well, and even festivals and music theatres. Some of the groups included in the list are not specifically from the city of Edinburgh, but it gives a wide overview of the existing musical status in the area¹².

It is worth noting the exhaustive work done in the aforementioned website listing societies and musical groups related to each category. However, in the provided list there is not a lot of information of the wind bands in Edinburgh and the surrounding area. Inside the category of amateur societies, there is a section called “Brass and Silver Bands”. Both terms (brass and silver bands) refer to the same kind of musical group for that matter. The brass bands included are from towns and villages close to Edinburgh. In contrast there is no specific category referring to wind

¹⁰ THE UNIVERSITY OF EDINBURGH. *Musical Life in Edinburgh* [online].
<<http://www.music.ed.ac.uk/Resources/musicalifecontent.html>> [access: 02.03.2010].

¹¹ It includes as well a list of Edinburgh Music Performance Venues.

¹² THE UNIVERSITY OF EDINBURGH. *Musical Life in Edinburgh* [online].
<<http://www.music.ed.ac.uk/Resources/musicalifecontent.html>> [access: 02.03.2010].

bands. In fact, the only wind band that appears in the list is included in the section of Brass and Silver Bands.

After investigating other sources of information specific for wind bands and amateur orchestras, a longer list of wind bands and other musical groups has been elaborated and included in Table 14.1. Most of the groups were found in the directories of Wind Band and Amateur Orchestras in the United Kingdom¹³. Among the identified musical groups, there are seven wind bands, two brass bands (with only one active in 2009), fourteen amateur orchestras, two pipe bands and, finally, five other musical groups.

Table 14.1. List of musical groups in Edinburgh

<u>Wind bands</u>	<u>Orchestras</u>
Capital Concert Band (I)	Colinton Amateur Orchestral Society
Dunedin Wind Band (I)	Edinburgh Chamber Orchestra
Edinburgh Concert Band (I)	Edinburgh Light Orchestra
Edinburgh Wind Orchestra (Q)	Edinburgh Palm Court Orchestra
Leith Community Band (I)	Edinburgh Philharmonic Orchestra
Lowland Band of the Royal Regiment of Scotland	Edinburgh Symphony Orchestra (I)
Phoenix Wind Band	New Edinburgh Orchestra
<u>Brass bands</u>	Philomusica of Edinburgh
Edinburgh City Band	Scottish Sinfonia
Gorgie Band	St. Andrew Amateur Orchestral Society
<u>Pipe groups</u>	Stockbridge and New Town Community
Boys Brigade Pipe Band (I)	Orchestra (I)
Trinity Pipers (Q)	The Open Orchestra
<u>Other big groups</u>	The Really Terrible Orchestra (I)
City of Edinburgh Pipe Band	The South Side Community Orchestra (I)
Edinburgh Players Opera Group	
Edinburgh Renaissance Band	
Edinburgh Society of Recorder Players	
Scottish Chamber Orchestra	

¹³ Most of the groups were found in A DIRECTORY OF WIND BANDS IN THE UK [online]. <www.windbanddirectory.co.uk> [access: 02.03.2010]; UK AMATEUR ORCHESTRAS. *Scotland* [online]. <<http://www.amateurorchestras.org.uk/oscotlan.htm>> [access: 02.03.2010]. Also, the websites of the groups were visited when they were available.

In order to obtain more information about these groups, most of the wind bands and also some of the other musical groups have been contacted. So, the first step consisted in sending a short questionnaire to all these groups and to ask for an interview. Most of them accepted the interview if they were rehearsing at that moment. Nearly all the remaining groups answered the questionnaire. In Table 14.1, the musical groups that answered the questionnaire are marked with the letter Q next to their names. In the case of the musical groups that also accepted an interview, they are marked with the letter I next to their names. The complete list of the people interviewed in relation to these groups can be found in Chapter 16. Usually before or after the interview there was the chance to see the group rehearsing and also the chance to play with them. Overall, close to ten interviews were performed, while two other musical groups responded to the submitted questionnaire.

In the interviews and questionnaires many aspects of the musical groups were covered, such as the origins of the group, the organisation of the band, the society, the repertoire of the group and how they rehearse, public performances, the relationship of the group with the community, the funding they receive, the educational function of the band, the formation of musicians, and other activities of the group, among others.

As described earlier, four locations close to Edinburgh have been selected to complete the study of the status of the musical groups in this territory. Table 14.2 lists the different musical groups that were contacted in Peebles, Rosyth, Dysart and Newtongrange. Overall, three brass bands and two wind bands were identified among other musical groups. Again, groups that were interviewed are marked with the letter I next to their names, while groups that responded to the questionnaire are marked with the letter Q next to their names.

Table 14.2. List of musical groups in the locations of Peebles, Rosyth, Dysart and Newtongrange

<u>Peebles</u>	<u>Rosyth</u>
Peebles Burgh Silver Band (I)	Royal Marines Band (Q by phone) (Military band with its own website) Rosyth Concert Band (I)
Peebles Orchestra (I)	
Peebles Ex-Servicemen's Pipe Band (I)	
Peebles Players (I)	
Peebles Concert Band (I)	
<u>Dysart</u>	<u>Newtongrange</u>
Dysart Colliery Silver Band (I)	Newtongrange Silver Band (I)

14.4.- Comparison between the musical groups in Edinburgh and in Sant Carles de la Ràpita

With all the information collected in the questionnaires, interviews and available literature on the topic, it can be stated that the way people in this part of Scotland gather to play music is significantly different from the way it is done in the South of Catalonia and Valence. Furthermore, the way these groups are organised has little to do with the musical groups that are studied in this work.

The concert repertoire of the wind bands in Edinburgh and in the South of Catalonia has many similarities. These wind bands usually play classical music and movie soundtracks. Although they do not play *sarsuela* extracts or *pasdobles*, the repertoire played in concerts may be one of the most similar aspects of these musical groups. In contrast, when marching, the Scottish wind bands play military marches instead of *pasdobles*.

A first difference between the musical groups in Edinburgh and in the South of Catalonia is that the groups in the city of Edinburgh are quite recent in comparison with the ones in Spain. Many of the current groups in Edinburgh appeared in the last two decades, but it is also true that some older groups existed in the past and disappeared many years ago.

A second important difference refers to the kind of performances that wind bands do in Edinburgh and its surroundings. In 2009, only two of the studied civil wind bands of the area marched while playing: the bands of Leith Community Band and Rosyth Community Band. In fact, sometimes these two bands join to play in some events. For instance they play together in the Edinburgh Festival Cavalcade. In contrast, the other wind bands in the region always play concerts in a scenario.

In these concerts, normally there is an entrance fee that attendees have to pay. This is not usual in the concerts of wind bands in the South of Catalonia and Valence. The explanation for this significant difference is clear: musical groups in Edinburgh and its surroundings do not own a venue and they have to rent it for their performances. Consequently, the entrance fee has the purpose of covering these expenses. Also, most of the studied bands play once or twice per year for charity. As a consequence, even if they charge a fee to attend the concert, they donate the collected money after

paying the rent. These kind of performances are not very common in Spain, although it has been shown in this work that sometimes the AMR has performed for charity.

Since none of the studied bands had its own venue, they need to find a suitable place for their rehearsals. Most of the bands rehearse inside former or current churches, although none of them are linked as a group with the religious community. In fact, the bands also pay a rent for their rehearsals. Usually this rent is symbolic to cover the heater and other maintenance expenses. Besides, there are some groups that perform in some special services of the church as a gratitude. It was very rewarding to see the many different ways to lead a rehearsal in the bands in Edinburgh. There are some bands that play first in small groups and then at the end, they play all together. Other bands play always together, while some others organise days in which they practise intensively and in other days, they play in a relaxed atmosphere. In general, it is the decision of the conductor of the band to organise rehearsals in a particular way or an other.

Most of the studied wind bands rehearse once per week as in the case of the AMR band but the schedule of these rehearsals is different from the schedule in Sant Carles de la Ràpita. Taking into account the availability of the venue and that many of the musicians are amateur, the rehearsals are mostly in the range from 19.00 h to 21.00 h. It has to be said that most of the musicians have dinner before going to rehearse, and in some groups, when they finish they join for a beer and talk for a while. So the group is useful not only to improve the musical skills of the musicians, but to socialise with people with the same interests. In the middle of the rehearsal musicians usually have a break to have a cup of tea or coffee and some cookies. To keep running this coffee break, all musicians contribute with a voluntary fee that is collected in a *donation basket* at the end of the break.

A very important difference between the wind bands movement in Edinburgh and in the South of Catalonia is the lack of learning music school or academy linked to the band in the case of Scottish bands. There are bands that require the candidate musician to have a minimum level to join the group. Other bands offer to teach the candidate musician themselves, but only with the help of a member of the band that progressively teaches this person how to play the instrument. As just described, there is no organised school linked to the wind band that takes care of the candidate musicians. It has to be said that music groups in Scotland have the important advantage that in the primary and secondary schools, all students have the chance to learn how to play an instrument, taking lessons at school. Depending on the school the possible instruments to learn are different, but the music training that students receive at school is enough to join an amateur wind band.

In order to cover the expenses of the band, musicians in Edinburgh usually pay a subscription to play with the wind band, which is usually quite low as the main expense of the band corresponds to the rental of the place to rehearse. This is a significant difference between the AMR members and the wind bands in Scotland. In the case of the AMR, when a child enrolls in the music school, one of his parents (or the child) has to become member of the society. Thus, they have to pay a subscription to the society and also the music classes of the child. When the child reaches the level to join the band, he is invited to join the band and is not required to pay a subscription anymore. In general, parents keep being members of the society and paying the corresponding subscription. It is also true that there are other bands in Montsià and Spain in which musicians pay a subscription for being members of the society to whom the band belongs.

As we have seen, there are important differences in the sources of funding that bands in Edinburgh and in the South of Catalonia have to maintain themselves. In the South of Catalonia, the Town Council contributes to the maintenance of the band in exchange of multiple performances for the Council during the year. Also, the music school linked to the band also receives some public funding together with contributions from the students to pay the classes. As a result, musicians in the AMR band do not have to pay to keep playing in the band. In contrast, bands in Edinburgh do not have this kind of agreement with the Town Council or other public institutions, and as a consequence, they depend on their members, musicians and performances to cover their expenses. It is true that these bands can apply for some public and private grants, but this is not their usual annual income as they apply for it few times.

Related to the motivations of a musician to join a particular band, there are several aspects to be taken into account. Different bands follow a different organisation, normally due to the personality of their conductors and members, offer different performances (mainly concerts or marches), and cover different age groups. There are bands composed mainly of young people, in which the average age is in the twenties or in the thirties. Other bands have much older members, with many of its members in the forties or even in the sixties. In most of the bands, there are nearly no teenagers. Surely, this fact is due to the lack of connection of the band with a music academy, as we said before. Thus, depending on the personal motivations of the musician, such as the goal a person wants to achieve with the group, the kind of lead, or even the age of the musicians, it will be more appropriate to join a particular band or another.

In contrast, in Sant Carles de la Ràpita parents enrol their children in the music academy in order to achieve a good musical education. Gradually, the students get involved in the band: first in the youth bands and at the end of their formation in the adults band. According to Lorena Moya, Head of the AMR's music school, some decades ago when somebody started to study music in the AMR, it was because he wanted to end up playing in the band. Nowadays students enrol in the school mostly to learn music and they are happy if they can play in the band afterwards, but this is not the main motivation to join the AMR. In Edinburgh, the decision of joining a particular band looks more like a personal decision than a natural consequence of studying music. As explained before, all students learn music at school and, since there is no connection between the school and the wind bands, they have to decide if they want to continue playing in a group after they finish at school.

Apart from wind and bands, in the city of Edinburgh there are many amateur orchestras where everybody with a minimum musical level is accepted without auditions. Being able to visit these amateur orchestras was engaging, as in Spain it is very difficult to find this kind of musical groups. Among these orchestras, there are some that have a low musical level. These orchestras are the perfect choice for people wanting to join a group to play no matter their skills. Other orchestras had a much higher musical level, although still being amateurs, and it was difficult to be admitted as a musician. Thus, in the city of Edinburgh both the wind bands and some of the orchestras have a very strong social function, creating different groups with their own characteristics, effectively allowing all the people interested in playing with other people to have a place to do it. And the fact that each band and orchestra has its own personality is amazingly important to make everybody feel that they can fit in the group.

When focusing on the characteristics of the musical groups in the four visited localities, there are many aspects shared with the city of Edinburgh, but also some significant particularities. In the visited towns, wind bands and orchestras are not as popular as brass bands. For example, in the South of Edinburgh there is an area called *the Borders* where it is very common to find brass bands. These bands started in the mining period, as the mines in this region became very important in the 19th and early 20th centuries. The companies that owned these mines organised this kind of musical groups for the workers of the mines. Similarly to the Choral Societies promoted by Josep Anselm Clavé in Catalonia, brass bands were both a hobby for the working class and a way to be in contact with the culture. At the end of the 20th century, many of these mines closed, but the brass bands kept running and performing. In fact, the visited towns of Peebles and Newtongrange belong to the Borders, and in the case of Newtongrange, it is a former mining village. Dysart does not belong to

the Borders, but it also has this link to the collieries, as coal had been produced in the past in the area, starting in 1851¹⁴.

Apart from having different instruments, the visited brass bands are organised very differently from the wind bands in Edinburgh. The main reason that explains this difference is that most of the brass bands play in competitions running all over Scotland and also in Great Britain. Musicians in these brass bands join the group to play music, but the competition part has a very important role. In these competitions there is an established number of musicians between 27 and 29 players, which implies that if the group has more musicians, they have to rotate in these events. Each competition has different sections corresponding to different musical levels and it is the responsibility of each group to decide in which section they want to participate. There are many competitions all over the year and, consequently, the brass bands are always competing or preparing the next competition.

Depending on the results in each competition, the brass band receives a score that is accumulated in a *league table*. Depending on the score they have at the end of the year, brass bands qualify to play in the regional finals. In fact, the brass band of one of the visited towns, Newtongrange, won the Scottish Brass Band Championship in 2005, and represented Scotland at the European Brass Band Championships in 2006, reaching the ninth position overall. In the United Kingdom, there is a long tradition of brass band competitions, since the first contest were organised in the late 1850s¹⁵.

In Spain, several wind band competitions exist, as for example the well-known International Wind Band Contest “City of Valence”, which is organised once per year and is extremely competitive. Wind bands in Spain compete in these kind of contests, but they do not usually do it every year. Since these competitions are very demanding, the band prepares the performance for more than a year. These competitions are seen as an opportunity to prove the potential of the wind band, but are not the main motivation of the group. In contrast, brass bands in Edinburgh are very competitive and enjoy the challenge of competing all year long.

There are plenty of small towns close to Edinburgh with important brass bands, some of them competing at the highest level. Although some musicians describe the brass band as an important movement typical from the Borders, it has to be said that there are also brass bands in other towns

¹⁴ DYSART COLLIERY SILVER BAND. *Meet the band. History* [online]. <<http://dysartcollieryband.org.uk/history>> [access: 02.10.2009].

¹⁵ HERBERT, Trevor. *The British Brass Band: a Musical and Social History*. Oxford: Oxford University Press, 2000, p. 4-5.

and villages close to Edinburgh. In all these towns, brass bands are very important for the community as they represent the town all around Great Britain, even if not all the members are from the town. As in the case of wind bands and orchestras in Edinburgh, there is no music school linked to the band, but the instruments played in these groups are taught in the local schools. More interestingly, some of these bands had a youth band for young musicians interested in playing.

Most of these brass bands can march, but they do not usually do it. Sometimes, when they offer a concert outdoors, they play from their venue to the place where the concert takes place. With respect to their repertoire, it is significantly different from the one in wind bands because usually it is written specifically for this kind of groups. Finally, as musicians in brass bands have to compete all over the geography of Scotland and have to ask for permission to their companies, the musics of some of these groups do not pay subscriptions.

To conclude, it can be said that although there are wind bands in other parts of the world, sometimes they have a different organisation and accomplish different functions in the community. The case study of the musical groups in Edinburgh and its surroundings clearly shows that very different musical groups exist in the world. One of the most surprising differences is the fact that most of the studied wind bands and brass bands do not march, but play in concerts. The lack of a music school linked to the musical group is also a significant difference. The wide age groups in these bands is noticeable, having many middle-aged people in the bands instead of very young musicians. In Scotland there is a wider range of musical groups to choose if somebody wants to play music than there is in the South of Catalonia. Depending on the personal interests or motivations of the musician, it will be more appropriate to join a group or another.

Reached this point, the differences between bands seem to be related more to the idiosyncrasy of each group as well as their founders and their conductors. Thus, the way wind bands are established in Edinburgh and its surroundings is not the same as in the area studied in Spain, although there are some remarkable common aspects. The wind band phenomenon in the South of Catalonia is better represented by the brass bands in Scotland, although these brass bands continuously take part in competitions all over the territory, which is a significant difference with Catalan wind bands.

15.- Conclusions

15.1.- Relació les hipòtesis formulades i els resultats obtinguts

Encara que la història es fonamenta en l'anàlisi de fets passats i per dur a terme un estudi s'ha de basar en documentació ja existent, aquest material no sempre està disponible i sovint surt a la llum de manera casual. És per això que molts historiadors tenen molta cura en insistir que les conclusions a les que s'ha arribat són vàlides tenint en compte la documentació consultada i no perden mai l'esperança que apareguin noves fonts d'investigació. Com a exemple, el mes de setembre de 2015, Paco Carles Guàrdia, un dels impulsors més actius en l'estudi de la història de Sant Carles de la Ràpita, feia referència en la presentació del llibre de Noèlia Borràs *La nova i reial població de Sant Carles de la Ràpita*, a descobertes recents en relació a la forma de la plaça Carles III de la localitat, que justament datava de l'època del regnat d'aquest monarca. Per tant s'ha d'assumir que sempre poden aparèixer noves dades que confirmin o anul·lin hipòtesis anteriors que es donaven per segures.

La primera hipòtesi plantejada en la tesi afirmava que l'aparició del fenomen bandístic a la localitat va ser al mateix temps que es va establir de manera general en altres zones on després va arrelar, això és dintre el darrer terç del segle XIX. Com s'ha pogut veure en les investigacions realitzades, les bandes de música a Sant Carles de la Ràpita tenen el seu origen abans de l'any 1886, estimant-se la presència d'una d'aquestes bandes de música a partir de l'any 1872 i coincidint temporalment dues bandes de música. Cal dir que dintre de la comarca del Montsià hi ha exemples més primerencs, com és el cas de la localitat d'Alcanar, on ja hi havia una banda establerta l'any 1835, els instruments de la qual es van cremar en la primera guerra carlista. Així, es confirma també que, sense discutir la influència valenciana en el fenomen bandístic ebrenç, aquest no va ser l'únic factor que va propiciar l'aparició de les bandes, ja que de la mateixa manera que en la comunitat veïna, aquí també es van donar alguns dels factors que en van propiciar l'aparició allà.

Un dels factors que gran quantitat d'autors de referència en el tema bandístic consideraven importants per al sorgiment de les bandes és la influència de les bandes militars. El fet que el mestre Tomàs Pujol Companyó, el primer mestre conegut d'una banda a la localitat, hagués estat format a l'exèrcit coincidiria amb aquesta afirmació. Això no obstant, aquests autors la centaven més en la

imitació que civilment es va fer de les agrupacions musicals de caràcter militar quan aquestes van deixar d'estar a les localitats. Tant Tortosa com Sant Carles de la Ràpita van tenir una significativa presència militar. Tortosa era una plaça forta important i es pot verificar la presència de banda de música militar establerta com a mínim des dels anys seixanta del segle XIX i fins als temps de la Segona República. En aquella mateixa època també hi ha un gran nombre d'exemples d'assentaments militars documentats a Sant Carles de la Ràpita. En el cas de Tortosa les bandes civils es van formar abans de la marxa de les bandes militars, però és cert que van agafar més rellevància quan aquestes van deixar la ciutat.

Un segon factor que els mateixos autors consideraven fonamental en l'origen de les bandes era la influència de l'església en la formació dels músics i de les bandes. En el cas de Sant Carles de la Ràpita, el primer testimoni d'un músic dins l'església de la població és la d'un organista anomenat Justo de finals del segle XIX, el qual no tenia vinculació coneguda amb la banda. Cap dels directors i músics de bandes locals tenia una formació musical rebuda dins l'església. En canvi la presència de la banda en els actes religiosos més importants ha estat constant al llarg de la història i ha contribuït a consolidar la seva funcionalitat a la població.

Sobre aquestes primeres agrupacions es va plantejar una segona hipòtesi que considerava que les primeres bandes de música de la localitat podien haver estat vinculades als diferents sindicats o gremis de la localitat. Malauradament no hi ha informació que possibiliti fer aquesta afirmació respecte aquests primers testimonis bandístics, però sí de testimonis posteriors. Així hi han bandes abans de la Guerra Civil Espanyola pertanyents al sindicat agrícola o a la societat d'estibadors Sant Elm, i també hi ha testimonis que parlen de bandes d'esquerres i de dretes, fet freqüent abans de la Guerra Civil en moltes poblacions.

Després de la Guerra Civil l'arribada del mestre Guillermo Cantallops Barceló va ser el detonant que va donar forma a la intenció de l'Ajuntament de tornar a constituir la banda de música de la localitat. El mestre va formar nous músics i es va contactar amb els músics de formacions anteriors. Per tant després de la guerra es reconstitueix una única banda en la que hi van participar els músics que van voler de les agrupacions anteriors, a més dels que es van començar a formar en aquell moment. Aquesta banda serà la que arribarà fins a l'actualitat. En un primer moment la banda va ser municipal però posteriorment es va constituir una societat a la qual la banda pertanyia. Per tant es pot veure un interès del consistori per gaudir de banda de música a la localitat, tot i que posteriorment es veu el seu manteniment com un esforç massa gran pels pressupostos del consistori

i és per aquesta raó que es crea l'AMR. La banda en aquell moment només realitzava cercaviles en diferents festivitats, sent les més importants les festes majors, i per tant tenien com a funció amenitzar i vestir les festes que es realitzaven a la població, al mateix temps que acompanyar les autoritats quan aquestes participaven en la celebració.

En les hipòtesis inicials s'assenyalaven diferents factors com a clau dintre de la perdurabilitat del fenomen. Un dels factors donava importància a la composició intergeneracional i amb membres de tots dos gèneres de les bandes de música. Així aquesta és una de les poques institucions on es reuneixen persones de pràcticament totes les edats, i des de 1968 gèneres, participant en comunitat del mateix fet artístic. Quant a la presència de la dona a les bandes de música cal remarcar que a la Comunitat Valenciana aquesta incorporació també es va produir en la mateixa dècada. El fet que a les bandes no hi hagi límit d'edat més que la pròpia condició física, que les diferents generacions trobin altres membres de la mateixa edat per relacionar-se i que de cada nova generació que s'incorpora a la banda en romangui un grup de músics a l'entitat que aportarà experiència i estabilitat al conjunt, són elements indispensables per a la perdurabilitat del conjunt. Així s'ha pogut veure al llarg dels capítols com cada director ha deixat com a llegat un grup de músics que s'ha mantingut a la banda fins a l'actualitat i com encara hi ha músics que van arribar a conèixer el mestre Guillermo Cantallops, el primer després de la Guerra Civil, per bé que ells es van incorporar com a alumnes en l'època del mestre Sixto Mir, que va venir a continuació.

Dins d'aquest factor també es parlava de la gran afició a la música d'aquests membres de l'entitat, fet quantificable amb nombrosos exemples. Així els músics sovint van actuar rebent únicament una petita remuneració simbòlica. Posteriorment molts músics van col·laborar amb préstecs personals i deixant voluntàriament de cobrar per les actuacions per tal de poder construir en primer local social propi. Finalment es va decidir deixar de cobrar definitivament, cosa que no va provocar baixes en el nombre de músics. Per tant, es considera àmpliament provada la gran afició dels músics de la banda que han perdurat al llarg dels anys.

També s'ha pogut constatar que la banda de música com a conjunt instrumental ha estat un grup més arrelat a la localitat que no pas els grups corals, que tot i haver estat presents a la localitat en reiterades ocasions, no van aconseguir una continuïtat fins el darrer terç del segle XX. Així es troba la formació d'una Agrupació Coral Rapitenca l'any 1925 la qual va ser molt nombrosa però no va tenir massa durada i més tard la coral que es va constituir als anys cinquanta del segle XX dins de l'AMR que tampoc es va mantenir. De nou als anys setanta va sorgir un nou grup coral dins de

l'AMR, l'Orfeó Pau Casals, que posteriorment va tenir una davallada per agafar embranzida a mitjans-finals dels vuitanta del segle XX ja com a entitat independent i aquest cop mantenir-se fins l'actualitat. De fet s'ha pogut constatar l'ampliació del nombre de corals a la localitat ja en el segle XXI, però les causes d'aquest augment s'hauran d'analitzar detalladament com a resultat de la societat actual i les noves activitats de lleure, sense oblidar factors hereus de moviments corals d'èpoques anteriors en algunes de les agrupacions.

El segon factor al qual es responsabilitzava de la perdurabilitat de la banda de música versava sobre el sentiment identitari dels seus membres i també com a representació de la població. La importància que en el seu moment va tenir el fet que l'entitat no tingués bandera, així com la necessitat de trobar una fórmula per aconseguir-la i les mostres d'agraïment a la persona que la va regalar, dóna mostra d'aquest sentiment identitari amb l'entitat, que la bandera representava. El cas dels uniformes va ser interessant, ja que la banda va estar més de cinc anys actuant sense uniformes. Per tant la necessitat que la banda participés activament en la vida local va ser més important que no que aquests anessin uniformats. Cal dir que la població, i per tant els músics locals, havien vist bandes civils i militars uniformades participant a festes majors, i que a la localitat havia hagut una banda uniformada anterior, per la qual cosa segurament la manca d'uniformes tenia més a veure amb l'època que s'estava vivint i les mancances econòmiques que hi havia que altra cosa.

Un exemple clar de la funció de la banda com a representativa de la població és la relació que es va establir entre Sant Carles de la Ràpita i Calaceit. Les nombroses actuacions de la banda de l'AMR en aquesta població i la bona relació que es va establir amb els seus veïns va fer que es posés el nom de Sant Carles de la Ràpita a un carrer d'aquella localitat. Això va fer que establissin contacte els Ajuntaments de les dues localitats i també que la rondalla de Calaceit actués en diverses ocasions en les festes de Sant Carles de la Ràpita.

Un altra mostra d'aquesta identificació és el viatge que la banda de l'AMR va fer en dues ocasions (una a finals del segle XX i l'altra ja en el segle XXI) a la localitat de Brives-Charensac, en motiu de l'agermanament entre aquesta localitat francesa i la Ràpita. Així, en aquesta ocasió la banda es desplaçava en representació de la seva localitat, Sant Carles de la Ràpita. El reflex de l'assimilació de la banda amb la seva localitat és comú en els certàmens de bandes. Sovint el públic hi assisteix per recolzar la banda de la seva població i quan aquesta ha aconseguit un bon resultat els seus conciudadans els rebien amb una celebració.

La hipòtesi d'una major perdurabilitat de les bandes en nuclis de població més petits es fa difícil de valorar, ja que si bé és cert que aquestes agrupacions s'han mantingut en nuclis de població petits, també és cert que en d'altres, potser massa petits, han desaparegut. De la mateixa manera també hi ha ciutats on les bandes de música han perdurat, així que una afirmació en aquesta direcció seria massa agosarada dintre del context de l'actual estudi.

Quant a la funcionalitat de la banda, aquest ha estat un dels aspectes més àmpliament tractats al llarg de la tesi i es pot afirmar rotundament que aquest ha estat i és un dels factors clau per a la pervivència del grup, donat el fet que aquesta funcionalitat és un valor afegit per als músics. Aquests veuen en el reconeixement de la importància de la seva interpretació amenitzant els diferents actes de la vida social rapitenca, un al·licient per continuar amb la seva tasca. De la mateixa manera en l'estudi realitzat per Elvira Asensi en el cas de les bandes valencianes donava importància a la participació d'aquestes en festivitats com les Falles o els Moros i Cristians com a factor destacat del seu ampli arrelament.

El tercer factor apuntava a la importància de la vessant pedagògica de l'entitat, aspecte analitzat amb un estudi detallat de la seva evolució al llarg de la història de l'entitat. Així s'ha vist com en un principi hi havia un únic professor que ensenyava primer solfeig i després l'instrument corresponent durant un breu període de temps, de manera que l'estudiant assolís el nivell mínim per començar a tocar a la banda. Poc a poc es van anar augmentant els cursos de solfeig que es cursaven al mateix temps que s'anava ampliant la plantilla de professors de l'entitat, fins arribar a l'acadèmia actual, amb una plantilla de quinze professors i uns cent alumnes, xifres inimaginables en els inicis de l'entitat. Cal destacar el fet que més d'una desena dels alumnes que van començar els seus estudis a l'escola de l'entitat han aconseguit ser titulats superiors de música, continuant les seves carreres professionals en escoles de música, conservatoris, orquestres i instituts d'ensenyament secundari d'arreu de la geografia catalana, així com d'altres van fer estudis relacionats amb la música.

Un fet interessant ha estat veure com el que en principi era un mitjà per poder tocar a la banda s'ha convertit en una finalitat en si mateix, que té com a conseqüència natural al cap dels anys entrar a formar part de la banda. Aquest és un reflex de l'evolució dels interessos culturals de la població, ja que l'entitat sempre ha actuat per tal de donar resposta a les necessitats que s'han anat plantejant, sent així una entitat compromesa amb les inquietuds de la localitat. L'Ajuntament així ho ha entès i per això sempre ha intentat estar a l'atura de les necessitats de l'entitat.

El desenvolupament de l'escola de música de la localitat ha estat similar al d'altres agrupacions veïnes, com ho demostren les trobades d'escoles de música de les bandes del Montsià celebrades durant molts anys. Cal remarcar aquest aspecte com a un dels contrastos més grans entre les bandes ebrenques i també valencianes respecte a les bandes d'altres indrets que es nodreixen de músics formats fora de l'entitat. Aquest és el cas d'Escòcia, que ha estat l'indret escollit per la seva inexistent influència entre els dos territoris. Dintre de l'evolució de l'escola de música cal destacar com a capdavanter el mestre Joaquín Amela que va ser el primer en presentar alumnes de la població al conservatori, per bé que aquesta iniciativa va quedar interrompuda amb la marxa del mestre, no reprenent-se fins més de deu anys més tard. A més, aquest mestre va compondre l'himne de la localitat i va proporcionar al director actual de la banda la seva formació inicial com a director.

Un aspecte que no s'havia plantejat a la hipòtesi com a important per a la pervivència de la banda és el fet de tenir un local propi. És ben cert que els primers vint anys de la banda el local no era propi i no hi ha queixes registrades d'aquesta situació. Com a conseqüència d'haver de passar a un local més petit, les actes de l'entitat reflecteixen la importància que va prendre per a la junta el fet de tenir un espai en condicions i que aquest espai fos propi. D'aquesta manera, es va decidir emprendre la construcció d'un nou local per a l'entitat. Tot i que en anterioritat ja hi havia hagut músics a la junta de l'entitat, l'inici d'un projecte d'una dimensió tan important va fer que s'incorporessin un nombre major de músics a la junta. Aquests músics van avalar amb les seves pròpies pertinències els crèdits que es van demanar inicialment per començar les obres, i fins i tot van participar en les obres de construcció del local, sent aquestes mostres irrefutables del sentiment de pertinença a l'entitat i també de la il·lusió que van posar en aquest projecte comú. Cal dir que, una vegada més, l'Ajuntament va col·laborar amb l'entitat en aquest projecte i el somni es va poder fer realitat.

És molt comú a les Terres de l'Ebre que les entitats musicals tinguin unes instal·lacions pròpies, per bé que no sempre passa en altres indrets com s'ha vist en el cas d'Escòcia. A Sant Carles de la Ràpita les necessitats d'ampliar l'escola de música van ocasionar a principi del segle XXI la construcció d'un nou edifici en el mateix lloc on estava l'anterior. La cessió a precari del nou local va ser una fita molt important aconseguida en la darrera etapa. La generositat de la Confraria de Pescadors Verge del Carme en cedir unes de les seves instal·lacions durant l'obra, exemplifica el sentit de comunitat que s'apuntava en les hipòtesis, reforçat per la relació que s'havia establert entre totes dues entitats després que la banda amenitzés la processó del Carme per més de cinquanta anys.

Com a factor addicional s'havia inclòs la importància de l'adaptació del repertori al gust dels músics i al del públic. Així s'ha pogut veure com després de la primera formació de la postguerra amb el mestre Guillermo Cantallops que només interpretava pasdobles i potser marxes de processó, donat el tipus d'actuacions que realitzava. Més endavant, la banda va començar a interpretar fragments de sarsueles i d'òperes, i a mesura que van passar els anys va anar incloent repertori clàssic. Cal aquí destacar que cada mestre que va tenir l'entitat va aportar les seves inquietuds i va inferir al repertori els seus propis gustos. Així tot i que amb el mestre Sixto Mir s'havia interpretat fragments d'alguna peça clàssica, va ser el mestre Joaquín Amela en la seva joventut qui va introduir repertori simfònic a la banda mentre que anys més tard el mestre Rafael Cárcel va introduir la música nord-americana i posteriorment es van incloure les bandes sonores en el repertori.

Un darrer factor i no per això menys important que ha aparegut en el transcurs de l'estudi està vinculat amb el suport que les institucions han donat a la música i en concret a la banda. Així l'Ajuntament va col·laborar en la formació de la banda, que en un primer moment va ser municipal. Posteriorment es va establir un conveni de col·laboració entre l'entitat i l'Ajuntament en contraprestació de les actuacions que la banda feia. Més tard el consistori va cedir els terrenys per construir la seu social de l'AMR i anys després es va fer càrrec de les obres de la primera escola de música de l'entitat. Finalment va ser l'Ajuntament qui va costejar principalment la construcció de la nova seu de l'entitat. A més durant molts anys es va mantenir el conveni a tres bandes entre l'Ajuntament, la Diputació i l'AMR, en el qual les despeses de l'escola de música es repartien en tres parts entre aquests organismes. Així, també s'ha de fer esmena a la implicació de la Diputació, tant en la participació en el conveni esmentat com sufragant dues de les actuacions de la banda fora de la localitat, en col·laboració amb la Federació Catalana de Societats Musicals. Per últim durant un temps la Generalitat també va fer convocatòries per atorgar ajuts per a necessitats concretes de les entitats. Amb les retallades d'aquests darrers anys les ajudes de les institucions han minvat i l'entitat ha hagut de prendre mesures restrictives per fer front a la situació.

La tercera hipòtesi plantejada considerava els diferents trets distintius de la banda com a fruit d'una evolució d'aquesta. Aquesta hipòtesi s'ha confirmat veient com cap de les bandes analitzades tenien uniforme en un principi, i com tampoc tenien estandard. S'ha vist com l'uniforme ha anat patint algunes modificacions adaptant-lo a les diferents èpoques, tot i que finalment la banda manté un uniforme similar al que va instaurar després de la guerra i un altre en què els músics vesteixen de negre. Quant als directors indubtablement el seu tarannà va tenir influència en la banda: pel seu origen, per la seva seriositat, pels seus coneixements musicals, per la seva professionalitat, per la

seva joventut o experiència, pel seu caràcter, per la seva paciència, per la seva psicologia i per la seva empatia. Tots aquests factors han estat importants en l'evolució de la banda, però tampoc es pot oblidar la importància de les juntes de l'entitat, primer amb persones amb diferents interessos culturals, després amb més quantitat de músics i finalment sobretot amb pares d'alumnes de l'acadèmia.

En relació a l'origen dels directors es té en consideració el lloc de naixement, la seva formació musical i quina era la professió que exercia. Encara que el primer director conegut fins al moment provenia de Girona, no es pot obviar l'alta presència de directors d'origen valencià a la localitat. Dels quinze directors estudiats des de les primeres notícies de bandes de música local fins a l'actualitat, han estat vuit el nombre de directors d'origen valencià: Leopoldo, Leopoldo Segarra, Sixto Mir, Rafael Cárcel, Vicent Sunyer, Josep Fuster, Vicente Jorge i Enric Naval. Tots ells van aportar a les bandes rapitenques l'experiència musical i organitzativa adquirida en la seva terra d'origen.

Respecte l'origen de la formació musical dels directors, ha estat recurrent la formació musical adquirida dintre de l'exèrcit. Almenys cinc dels mestres de bandes de Sant Carles de la Ràpita havien adquirit parcialment o en la seva totalitat els seus coneixements musicals a l'exèrcit, o bé havien decidit escollir aquesta sortida professional després d'adquirir els seus coneixements musicals al conservatori: Tomàs Pujol, Sixto Mir, Vicent Sunyer, Rafael Cárcel i Josep Fuster. Els autors especialitzats parlaven de la importància de l'exèrcit en la creació de bandes de música degut a la imitació de les bandes militars per part de la població civil. Evidentment aquest fet va existir en el moment de la creació de les bandes, però després s'ha pogut veure com la influència s'ha mantingut per ser l'exèrcit un dels llocs on es va mantenir no només la formació musical sinó una sortida professional important per a tots aquells que es van voler dedicar a la interpretació musical després de la desaparició de les capelles musicals.

Per últim, destacar la tasca de la Federació Catalana de Societats Musicals, que sempre al servei de les entitats va aconseguir l'organització anual d'un concert a l'Auditori de Barcelona en el que participaven de manera rotatòria tres de les seves bandes federades. Aquest concert no només és una manera d'encoratjar els músics a superar-se sinó que dóna rellevància a la tasca que aquestes entitats porten fent des de fa molt de temps, algunes d'elles des de fa més d'un segle.

La quarta hipòtesi reconeixia la possible diferència de les característiques del fenomen bandístic entre territoris allunyats i aquesta s'ha pogut confirmar. Entre la banda de música de Sant Carles de la Ràpita i les visitades a Escòcia hi ha diferències quant a organització, fonts de finançament, tipus d'actuacions i parcialment de repertori. En canvi en els dos casos compleixen la funció de foment de la integració i cohesió social que s'apuntava en la hipòtesi.

15.2.- Futures vies d'investigació

El fet que la hipòtesi principal de la present tesi fos analitzar els factors que van influir en la creació i també en la pervivència de la banda de música a la Ràpita, ha fet que hagi prevalgut l'interès per donar resposta a aquests aspectes enfront d'altres que han anat apareixent posteriorment.

Una via interessant a explorar és l'oberta arran de la cerca d'informació biogràfica dels directors de les bandes de música de l'AMR. Sovint s'ha vist com cadascun d'ells donava per a escriure potser no sempre una tesi doctoral, però sí un treball de recerca o una biografia. Molts dels directors a més de dirigir, havien escrit les seves pròpies composicions: el mestre Guillermo Cantallops, el mestre Sixto Mir, el mestre Joaquín Amela, i posteriorment els mestres Vicente Jorge i Antoni J. Alburquerque. Per tant, resta pendent una cerca, recopilació i anàlisi de l'obra de cadascun d'aquests compositors. Respecte el mestre Sixto Mir, els músics de l'època recordaven els pasdobles que el mestre havia escrit i tot i que aquests no consten en l'arxiu de l'entitat, es té constància que en ocasions van ser regalats per la família a les persones a qui havien estat dedicats. El mestre Joaquín Amela fins i tot tenia obres registrades a la Sociedad General de Autores y Editores (SGAE), per la qual cosa la tasca en aquest sentit seria més fàcil.

A mesura que s'ha anat ampliant la bibliografia disponible aquesta ha posat sobre la taula noves fonts de recerca les quals han estat utilitzades per obtenir informació sobre altres bandes de música i per tant també aquest també podria ser vàlida el cas de les bandes rapitenques. Així per exemple a l'arxiu parroquial d'Ulldecona (Montsià) hi havia informació d'utilitat en aquest sentit, referent a la banda i presència de música d'aquella localitat i per tant es va explorar aquesta via a Sant Carles de la Ràpita. Malauradament no es van obtenir resultats satisfactoris, ja que l'any 1936 es va cremar gran part de l'arxiu. Així el següent pas seria explorar l'Arxiu Episcopal o l'Arxiu Capitular de la diòcesi. També en el cas de la banda d'Ulldecona s'havia trobat informació de judicis relacionats amb bandes de música i per tant aquesta seria una via no contemplada amb anterioritat.

Com ja es va apuntar en el seu moment, s'han identificat i localitzat alguns dels diferents estatuts que han regit l'entitat i es considera que un estudi de l'evolució d'aquests estatuts, tot relacionant-ho amb els estatuts d'altres bandes o d'altres entitats locals així com amb l'època històrica en què cadascun va regir l'entitat seria molt interessant. Dintre dels treballs de tipus comparatiu òbviament el camp és infinit. Això no obstant, quan es va fer la comparativa entre els orígens de les bandes de les diferents comarques de Tarragona i es va veure com la Ribera d'Ebre havia comptat amb moltes bandes a inicis del segle XX, i fins i tot algunes d'anteriors, i com aquestes posteriorment van anar desapareixent, es va veure la necessitat d'un estudi en profunditat que analitzés aquest fet.

El moment actual, en què han aparegut gran nombre de llibres i tesis doctorals que documenten la història de les bandes de música de diferents indrets de la península ibèrica, permet que es pugui començar una comparació del desenvolupament, característiques, funcionalitat i transformació de les diferents bandes de música d'aquest territori. La proximitat o la llunyania entre algunes d'aquestes bandes, així com les influències rebudes serviran per veure si els trets comuns (o diferencials) són deguts a unes causes o a unes altres.

El pas dels anys serà testimoni de nous reptes i fites de la banda de música de l'Agrupació Musical Rapitenca. És important continuar documentant la seva evolució per escriure nous capítols de la seva història.

15.- Conclusions

15.3.- Confronting the initial hypotheses to the obtained results

Although a historical study should be based on existing documentation of past events, this material is not always available and often comes to light by chance. For this reason, many historians insist on clearly stating that the reached conclusions are valid considering the documents consulted, never losing the hope that new sources of information will appear in the future. For example, in September 2015 in the presentation of the new book of Noèlia Borràs *La nova i reial població de Sant Carles de la Ràpita* (*The new and royal population of Sant Carles de la Ràpita*), Paco Carles Guàrdia, one of the most active promoters of historical studies in Sant Carles de la Ràpita, explained that novel discoveries about the shape of the main square of the city (square Carles III) had arisen in the new book. Therefore, we have to assume that new data may always appear, confirming or contradicting previously accepted hypotheses.

The first hypothesis in this thesis stated that the emergence of the banding phenomenon in the town of Sant Carles de la Ràpita occurred in the last third of the nineteenth century, at the same time as in other areas where this movement later settled down. As the conducted research proved, wind bands in Sant Carles de la Ràpita have originated before 1886. The presence of one of these bands is estimated to happen after 1872, and even two bands temporarily co-existed in the town. In the region of Montsià, there are other wind bands founded earlier. For example, in the town of Alcanar, a wind band already existed in 1835, when all its instruments were burned in the first Carlist War. This confirms also that, without discussing the influence of Valencia in the banding movement in the South of Catalonia, this was not the only factor that caused the appearance of wind bands in the territory as many of the factors that led to the appearance of this movement in Valencia also existed in the South of Catalonia.

In the case of Sant Carles de la Ràpita, the first known bandmaster of a local wind band, Tomàs Pujol Companyó, received his musical education in the Spanish army. This fact is very well aligned with the opinion of many experts in the banding phenomenon in Spain. These experts give a key role to the influence of military bands in the origin of the banding movement. However, these authors highlight the importance of military bands in the origin of civil wind bands, as regular

citizens tried to imitate this kind of musical groups when military bands left the town. Both Tortosa and Sant Carles de la Ràpita had a significant military presence by then. Tortosa was an important stronghold in the territory and the presence of a military band in this city is well documented from the sixties of the 19th century and up to the Second Spanish Republic in the thirties of the 20th century. In the same period, a large number of military settlements in Sant Carles de la Ràpita are also well documented. In the case of Tortosa, civil wind bands were founded before the departure of military bands. However, it is true that they obtained a more relevant role when the military bands left the city.

A second fundamental factor in the origin of the banding movement is the influence of the Church in the education of many musicians and even in the foundation of many wind bands. In the case of Sant Carles de la Ràpita, the first documented musician in the local parish corresponds to an organist called Justo in the late 19th century, who had no relationship with the local wind band. None of the bandmasters and musicians of the local bands were trained in the Church. In contrast, the continuous presence of the local wind band in the most important religious events has significantly contributed to the consolidation of the functionalities of the band.

Concerning the first wind bands in the town of Sant Carles de la Ràpita, a second hypothesis considered that they could have been linked to local unions or guilds. Unfortunately there is no information confirming this statement for the first wind bands in the town. In contrast, there are several wind bands before the Spanish Civil War belonging to these organisations: one from the local agricultural union, a second one from Sant Elm's stevedores association, and there are some witnesses who remember wind bands associated with left-wing and right-wing ideologies, which was common in many towns before the Civil War.

After the Civil War, the City Council sought to re-establish a wind band in the town. The arrival of the educator Guillermo Cantallops Barceló was the trigger to make this desire a reality. The new bandmaster trained fresh musicians and convinced old musicians to join the wind band. So after the Civil War a single wind band is constituted with musicians from previous bands, together with the novel musicians that started learning music at that time. This is the wind band that will perform without interruptions until the present day. At first the wind band depended on the City Council, but very soon an association was founded to maintain and protect the band. Thus, it is clear that the City Council was interested in enjoying a local wind band, but later realised that the effort of maintaining it was too big for the budget of the Council. For this reason the *Agrupació Musical Rapitenca* (AMR,

the Musical Association from Sant Carles de la Ràpita) was founded. At that time, the band only performed in parades in local festivals, being especially important the parades for *festes majors* (annual festivals of the town). Therefore, the main function of the band was to entertain and brighten the festivals in the town, as well as to accompany local authorities when they participated in the festivals.

In the initial hypotheses some key factors were indicated to understand the durability of the banding phenomenon. One of the relevant factors is the inter-generational composition of the band, promoting the participation of both genders in bands. Hence, this is one of the few institutions that bring together people of virtually all ages and genders since 1968, participating in the same artistic community. Regarding the presence of women in bands, it should be noted that this incorporation also occurred in the same decade in the bands from the region of Valencia. In this way, each new generation joining the band was reinforced by the benefits of the experience from former musicians, and this contributed to the stability and durability of the whole. Throughout the chapters of this thesis, it has been shown how each bandmaster has left as a legacy the group of musicians that he trained. Many of these musicians have remained in the band until today, and some of them even met bandmaster Guillermo Cantallops just after the Civil War, although they joined the band at the time of the next bandmaster, Sixto Mir.

One of the factors that explains the success and longevity of wind bands is the love for music that their members feel. There are numerous examples that demonstrated this statement. Hence, musicians often received a symbolic remuneration. Later, most members of the band asked for personal loans to support the construction of the first building of the band. To contribute to the viability of the project musicians voluntarily resigned to the stipulated remuneration. It is worth noting that these economic struggles did not cause a decrease in the number of musicians. Therefore, it is considered widely proven the high degree of motivation and implication of the musicians of the wind band throughout the years.

It has also been confirmed that the band is a musical group deeply rooted in the town. Other musical ensembles such as choirs failed to build a permanent group until the last third of the 20th century, despite having been present in the town in several occasions. In 1925, the *Agrupació Coral Rapitenca* (the Choral Association from Sant Carles de la Ràpita) gathered numerous singers, but it did not last long; later in the fifties of the 20th century, there was another choir founded within the AMR that did not remain for too long either. Back in the seventies a new choral group appeared

within the AMR, called *Pau Casals Choir*. This choir had later a drop to gain momentum in the mid-late eighties of the 20th century as an independent entity, still active nowadays. It has also been shown that recently the number of corals in the town is expanding. The reasons for this increase must be analyzed in detail, as it is the result of today's society and new leisure activities, without forgetting factors inherited from previous choral initiatives.

The second factor responsible for the longevity of the band focused on the identification of its members with the institution and as a representative of the whole town. Many examples support the idea that musicians had a strong identity feeling with the institution. For a long time, the band had no flag to represent it, which motivated to long discussions among the musicians. In the end, a member of the AMR payed the flag, receiving multiple samples of gratitude as a result. The case of the uniforms was also interesting, as the band performed for more than five years without their own uniforms. Hence, the band gave priority to actively participate in the local life before wearing in uniform. It must be said that the population, and therefore local musicians, had seen uniformed military and civilian bands participating in local festivals, and that the town had a uniformed band before. Thus, the lack of uniforms in the band was probably related to economic reasons as the incomes of the population was very low by then.

A clear example of the role of the band as representative of the town is the relationship that was established between the towns of Sant Carles de la Ràpita and Calaceit. The band of the AMR performed several times in Calaceit and a very good relationship was established between their citizens. As a result, one of the streets of Calaceit was named after Sant Carles de la Ràpita. This decision tightened the relationship between the City Councils of the two towns. Also, the *rondalla* of Calaceit (a folkloric group with a reduced number of musicians and singers) acted repeatedly in the annual festivals of Sant Carles de la Ràpita.

There are other examples of the identification between the band and the town of Sant Carles de la Ràpita. The AMR band visited twice the town of Brives-Charensac due to the twinning between the French city and Sant Carles de la Ràpita. The first visit happened at the end of the 20th century and the second one at the beginning of the 21st century. So, this time the band traveled to a different country on behalf of its town, Sant Carles de la Ràpita. The identification of the band with its town can also be noted in band competitions. People from each town normally attend to these contests in order to support their band and, when the band achieves a good result, it is received with a great celebration.

The hypothesis of a greater durability of the bands in smaller towns is difficult to assess. Although it is true that these musical groups have remained in small villages, it is also true that, in others, perhaps too small, they have disappeared. Similarly, there are cities where wind bands have lasted so a statement in this direction would be too bold in the context of the current study.

As for the functionality of the band, this has been one of the most widely treated topics in this thesis. We can categorically say that this has been and still is a key factor for the survival of the group, as it is an added value for the musicians. The recognition of the importance of their performance brightening the social life in the locality is perceived by the musicians as an incentive to continue their work. Similarly, the study by Elvira Asensi in the case of the Valencian bands gave importance to the participation in local festivals such as the *Fallas* or *Moros i Cristians* (Moors and Christians) as a factor of their longevity and popularity.

The third factor to justify the maintenance of the band pointed to the importance of the educational aspect of the organization. This aspect has been analyzed in detail throughout the history of the institution. As seen before, at the beginning there was only one teacher to teach basic solfège notions first, and then the students learned to play the appropriate instrument for a short period of time. The main objective of these classes was that the student could reach enough ability to start playing in the band. Gradually, there was an increase in solfège courses and at the same time the number of educators in the institution increased. Nowadays, the music school has a staff of fifteen teachers and more than a hundred students. This success was completely unexpected at the beginning of the organization. It should be noted that more than a dozen students who began their musical education at the school of the AMR have become music graduates, continuing their professional careers in music schools, conservatories, orchestras and high schools around the Catalan geography. Other students from the music school obtained a university degree related to music, becoming teachers in primary schools.

An interesting observation indicates that the role of the music lessons has evolved from being a way to play in the band initially, to become an end in itself. Students join the music school to learn music, and being part of the band is seen as a natural consequence over the years. This is a reflection of the evolution of the cultural interests of the population. The AMR has always tried to respond to the cultural needs that have appeared, thus being an organization committed to the interests of the town. The City Council has also understood this role and consequently, has always tried to fulfill the requirements of the AMR.

The development of the music school of the AMR has been similar to that of many neighboring groups. This is evidenced by the large number of meetings that the music schools of the bands in the territory have performed throughout the last years. This aspect should be noted as one of the biggest contrasts between the bands from the South of Catalonia and Valencia compared to bands from other parts in the world that rely on external conservatories or music schools to teach their musicians. This is the case in Scotland, where the banding movement has been studied for the non-existent influence between the two territories. In the evolution of the music school of the AMR, it is noteworthy the role of the bandmaster Joaquín Amela, who was the first to encourage local students to pass the conservatory examinations. However, this initiative was interrupted for more than ten years due to the departure of the bandmaster. Furthermore, this bandmaster composed the anthem of the town and provided the current bandmaster his initial training as a conductor.

An aspect that was not considered relevant for the maintenance of the band was the fact of having its own building. It is true that during the first twenty years of the AMR band, it did not have its own building and musicians never complained about it. As a consequence of moving to a smaller rehearsal venue, the board of the AMR decided to look for a better place that could be owned by them, as can be read in the minutes of the entity. It was thus decided to undertake the construction of a new building for the organisation. Although in the past, some musicians were in the board of the AMR, the starting of such an important project motivated a greater number of musicians to join the board of the AMR, getting involved in the project. Even some musicians endorsed with their own belongings the credits necessary for the construction. Needless to say, once again, the City Council authorities worked with the organisation to make this project a reality.

Nowadays, musical associations in the South of Catalonia normally have their own facilities, although this is not common in other places as seen in the case of Scotland. At the beginning of the 21st century, the increasing needs of a music school resulted in the construction of a new building in the same place where the old one was before. The generosity of the Fishermen's brotherhood *Verge del Carme* (Our Lady of Mount Carmel) in yielding some of their facilities during the construction of the new building, exemplifies the sense of community that was mentioned in the hypotheses. After the band performed in the procession of Carme for over fifty years, a tight relationship between both entities was established, reinforcing the shared sense of community.

An additional factor to understand the maintenance of the band consists in adapting the repertoire to suit the interests of the musicians and the audience. Thus, in the first years after the band was created after the Civil War, the band of bandmaster Guillermo Cantallops only played *pasdobles* and perhaps some processional marches. Later, the band began to play pieces from *sarsuelas* and operas and, as the years passed, a classical repertoire was progressively included. It should be noted here that every bandmaster brought his musical interests to the repertoire. So, even though some classical pieces were interpreted with the bandmaster Sixto Mir, it was Joaquín Amela who definitely introduced the symphonic repertoire to the band, while the bandmaster Rafael Cárcel later introduced movie soundtracks to the repertoire.

A last but not least factor in the maintenance of the band, corresponds to the support that public institutions have given to the music and specifically to the band. Hence, the City Council collaborated in the formation of the band, which at first was municipal. Later a collaboration agreement between the AMR and the City Council was established. This agreement specified the performances that the band was engaged to do during the year and the economic compensation it would receive in return. Later, the Council donated the terrains for the first venue of the AMR, and some years later, it also gave financial support for the construction of the new music school of the AMR. For many years there was a tripartite agreement between the City Council, the *Diputació* (a regional government), and the AMR to cover the expenses of the music school. It should also be mentioned the involvement of the *Diputació* in promoting two performances of the band outside the town in collaboration with the Catalan Federation of Music Societies (*Federació Catalana de Societats Musicals*). Finally, the Catalan government also provided support to specific economic needs of the entities. It must be said that the budget cuts in the recent years have forced the institutions to take restrictive measures to deal with the situation.

The third hypothesis of this thesis considered different characteristics of the band as a result of its historical evolution. This hypothesis has been confirmed from the evidence that none of the analysed bands had neither uniform nor banner in its first years. We have also documented how the uniform has suffered some modifications, adapting to different times. Currently, the band has two uniforms, one that is very similar to the original uniform adopted after the Civil War, and a second uniform in which the musicians are dressed in black. With respect to the bandmasters, undoubtedly their spirit influenced the band: their origins, their seriousness, their musical knowledge, their professionalism, their youth or seniority, their character and patience, their psychology, and their empathy. All these factors have been important in the evolution of the band; however, we must also

consider the importance of the board of the organisation, first with people with different cultural interests, then with more musicians and, recently with parents of the students of the music school.

With respect to the origin of the bandmasters, it has to be considered the birthplace, the received musical education, and the profession of the bandmaster. Although the first known bandmaster of the band came from Girona (in the North of Catalonia), there is a significant amount of bandmasters that came from Valencia. Among the fifteen bandmasters that have appeared in the thesis since the foundation of the band, there have been eight bandmasters from Valencia: Leopoldo, Leopoldo Segarra, Sixto Mir, Rafael Cárcel, Vicent Sunyer, Josep Fuster, Jorge Vicente and Enric Naval. All of them contributed to the bands in Sant Carles de la Ràpita with the musical experience and organisation skills acquired in their home towns.

With respect to the musical education of the bandmasters, a recurring characteristic is the musical education within the army. So at least five bandmasters of the bands of Sant Carles de la Ràpita were formed partially or entirely in the army, or after learning music in the conservatory decided to work as a musician in the army: Tomàs Pujol, Sixto Mir, Vicent Sunyer, Josep Fuster, and Rafael Cárcel. Several experts in the banding movement described the importance of the army in the creation of bands, as civilians decided to reproduce military bands. Obviously this fact existed at the time of the creation of the bands, and this influence of the army has continued being relevant, not only for the music education it provides, but also because it represents a career opportunity for those who want to become professional performers.

Next, the work of the Catalan Federation of Music Societies has to be highlighted, as it always served musical entities and managed to organise an annual concert in the Auditorium of Barcelona where three of its federated bands participate every year. This concert is not only a way of encouraging musicians to overcome their difficulties, but it gives relevance to the work that these organisations have carried out for a long time, some of them for more than a century.

Finally, the fourth hypothesis in this thesis anticipated the different characteristics that the banding movement could have in remote areas. This hypothesis has been confirmed with the study of the bands in Scotland. There are multiple differences between the bands in Sant Carles de la Ràpita and the visited bands in Scotland: the organisation of the band and the entity, the sources of funding, the types of performances and, partially, the repertoire. In contrast, both cases share the function of promoting the integration and cohesion noted in the hypothesis.

15.4.- Future work

The fact that the main hypothesis of this thesis was to analyse the factors that influenced the creation and maintenance of the banding movement in Sant Carles de la Ràpita, made this interest prevail over other aspects that have appeared later.

An interesting topic to explore is related to the biographical information of the AMR bandmasters. The information about each one of them is enough to write an entire research work or even a biography. Most of the bandmasters, apart from conducting, have composed their own pieces: the bandmasters Guillermo Cantallops, Sixto Mir, Joaquín Amela and later Vicente Jorge, and Antoni J. Albuquerque. So there is a pending work to search, collect and analyse the work of each of these composers. With respect to the bandmaster Sixto Mir, the musicians of that time remembered the *pasdobles* that the bandmaster had written and, even though they do not appear in the files of the AMR, there is evidence that the family of Sixto Mir gave these compositions to the people the composer dedicate them. The bandmaster Joaquín Amela had works registered in the General Society of Authors and Editors (SGAE), so in this sense the search task would be easier.

The available bibliography has shown the sources of information that other researchers followed when studying other bands. These sources may also provide new information for the bands in Sant Carles de la Ràpita. For example, the parish archives of Ulldecona (Montsià) had useful information in this regard, referring to the band and the presence of music in that locality. The same methodology was explored in the case of Sant Carles de la Ràpita. Unfortunately we did not get satisfactory results, as in 1936 most of the archive was burned. So the next step would be to explore the Episcopal or the Chapter Archive of the Diocese. Also in the case of the band in Ulldecona, there was information related to local trials related to the music bands and so this would be an alternative way not contemplated in this thesis.

As already noted, it have been identified and located some of the different laws that have governed the AMR. We suggest a study of the evolution of these regulations, linking them with the ones of the other bands or other local entities, as well as the historical period in which they ruled. The comparative work field is obviously infinite. However, in the comparison of the origins of the bands in Tarragona, the case of Ribera d'Ebre was very interesting. This region had had many bands in the

early 20th century and even before, but they disappeared some years later. So we identify the need for an in-depth study that analyses these facts.

Nowadays, many books and thesis documenting the history of local bands from the Iberian Peninsula have been published. This allows starting a comparison of the development, features, functionality and processing of different bands of this territory. The short or long distance between some of these bands, as well as the influences received between them, should be used to see if the similarities (or differences) are due to some particular reasons or others.

Time will witness new challenges and goals of the band from Sant Carles de la Ràpita. It is important to continue documenting its evolution in order to write new chapters of its history.

16.- Bibliografia

16.1.- Diaris i setmanaris

Tots els diaris i setmanaris que s'exposen a continuació han estat consultats a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB). Els que no ho han estat, s'ha indicat amb l'abreviació (BVPH), quan han estat consultades al lloc web del ministeri <http://prensahistorica.mcu.es>, (HCT) quan s'han consultat a l'Hemeroteca de la Caixa de Tarragona, a Tarragona i (BHMT) si s'ha consultat al lloc web de la Hemeroteca Biblioteca Municipal de Tarragona. S'han indicat entre parèntesi els números que no estaven disponibles dintre del període estudiat.

1881

La Verdad, 24.07.1881, n°20.

1882

Diario de Tortosa , del 14.07.1882 n°74 al 2.08.1882 n°89.

El Correo de Tortosa, del 3.08.1882 n°1, al 10.09.1882, n°32. A l'arxiu faltaven els números 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 26 i 27.

La Verdad, 27.08.1882 n°34 (Falten els números compresos entre el 11.05.1882 i el 27.08.1882).

1883

Diario de Tortosa, del 13.07.1883, n°393, al 7.08.1883 n°411 (Faltaven els números 403, 406, 407, 408, 409 i 410. Salta del 31.07.1883 n°405 al 7.08.1883 n°411).

El Correo de Tortosa, del 13.07.1883, n°280, al 4.08.1883 n°298 i del 30.08.1883 n°319 al 13.09.1883 n°330. Falten els números 288, 289, 290, 292, 294, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316 i 318 (En aquest darrer es va deure publicar el programa de festes de la Cinta).

La Verdad, del 8.07.1883 n°24 fins el 5.08.1883 n°28.

1884

Diario de Tortosa, del 15.07.1884, n°683, al 6.08.1884, n°701.

El Correo de Tortosa, del 12.07.1884, n°575, al 9.09.1884, n°620 (li correspondria el número 621)

La Verdad, del 12.07.1884 n°152, al 31.07.1884, n°167.

1885

Diario de Tortosa, del 14.07.1885, n°969, al 6.08.1885, n°994 (Després del n° 971 va el 978, tot i que el diari data del dia següent i després continua aquesta numeració perdent-se els números del mig).

El Correo de Tortosa, del 13.07.1885, n°872, a l'1.08.1885, n°882 (Faltava el n°876 del 17.07.1885).

La Verdad, del 13.07.1885 n°150, fins el 30.07.1885, n°164.

1886

Diario de Tortosa, del 14.07.1886, n°1.266, al 6.08.1886, n°1.286.

El Correo de Tortosa, dies 10, 14 i 19.07.1886. No hi havia cap número més de juliol.

La Verdad, del 13.07.1886 n°449, al 31.07.1886, n° 465.

1887

Diario de Tortosa, del 14.07.1887, n°1.554, al 5.08.1887, n°1.572.

El Correo de Tortosa, 13.07.1887 n°1.400, al 3.08.1887, n° 1.408 (Faltaven els números 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1407) (El 26 de juliol torna a ser n°1401).

La Verdad, del 13.07.1887, n°149, al 30.07.1887, n°163.

1888

Diario de Tortosa, del 14.07.1888, n°1.846, al 7.08.1888, n°1.865. Falta el n°1.858.

Correo de Tortosa, del 13.07.1888, n°1.685, al 31.07.1888, n°1.699.

1889

Correo Dertosense, del 13.07.1889, n°1.970, a l'1.08.1889, n°1.987.

Diario de Tortosa, del 12.07.1889, n°2.142, al 10.08.1889, n°2.166.

La Verdad, del 13.07.1889, n°512, al 31.07.1889, n°166.

La voz del progreso, del 12.07.1889, n°1.101, a l'1.08.1889, n°1.206 (La numeració no és correcta, per la qual cosa s'indicarà els dies dels quals no hi ha diari: 13, 14, 16, 21, 24, 26 i 30 de juliol).

1890

Correo de Tortosa, del 12.07.1890, n°2.255, a l'1.08.1890, n°2.271.

Diario de Tortosa, del 13.07.1890, n°2.434, al 7.08.1890, n°2.454.

La Verdad, del 14.07.1890, nº174, al 31.07.1890, nº187.

1891

Correo de Tortosa, del 13.07.1891, nº2.543, al 10.09.1891, nº2.591.

Diario de Tortosa, del 14.07.1891, nº2.720, al 8.08.1891, nº2740. Falta el número 2.722.

La Verdad, del 13.07.1891, nº149, al 31.07.1891, nº164.

1892

Correo de Tortosa, del 14.07.1892, nº3.809, al 16.07.1892, nº3811, que s'acaba el volum.

Diario de Tortosa, del 13.07.1892, nº3.016, al 4.08.1892, nº2740. Falta el nº3.033. Falta el número 3.030.

La Verdad, del 13.07.1892, nº154, fins el 30.07.1892, nº167.

1893

Diario de Tortosa, del 13.07.1893, nº3.306, al 4.08.1893, nº3.323.

La Verdad, del 13.07.1893, nº156, al 31.07.1893, nº170.

1894

Diario de Tortosa, de l' 11.07.1894, nº3.595, al 4.08.1894, nº3615. Falta el número 3.599.

La Verdad, del 13.07.1894, nº155, al 31.07.1894, nº189.

1895

Diario de Tortosa, 20.07.1895.

La Verdad, del 13.07.1895, nº154, al 31.07.1895, nº170.

1896

Diario de Tortosa, del 14.07.1896, nº4.184, al 7.08.1896, nº4.204.

Correo de Tortosa, del 13.07.1896, nº8, al 31.07.1896, nº23. Falta el número 13.

El Pueblo, del 12.07.1896, nº6, al 2.08.1896, nº9.

La Verdad, del 13.07.1896, nº153, al 30.07.1896, nº167.

1897

Correo de Tortosa, del 13.07.1897, nº151, al 10.09.1897, nº199.

Diario de Tortosa, del 14.07.1897, nº4.466, al 5.08.1897, nº4.484.

La Verdad, del 13.07.1897, nº155, al 30.07.1897, nº171.

1898

Correo de Tortosa, del 13.07.1898, nº142, al 2.08.1898, nº157.

Diario de Tortosa, del 18.07.1898, nº4.4785, al 30.07.1898, nº4.795 (BVPH).

El Eco de la Fusión, del 9.07.1898, nº20 al 30.07.1898, nº23 (BVPH).

El Estandarte Católico, 13.07.1898, nº2.129, al 30.07.1898, nº2.143 (BVPH).

El Porvenir de Tortosa, del 10.07.1898, nº17, al 10.09.1898, nº126.

La Verdad, del 14.07.1898, nº153, al 3.08.1898, nº171.

Los Debates, del 13.07.1898, nº1.605, al 31.07.1898, nº1620 (BVPH).

1899

Diario de Tortosa, del 13.07.1899, nº5038, al 5.08.1899, nº5056. (Falten els números 5042, 5047, 5052, i 5055)

Correo de Tortosa, del 13.07.1899, nº153, a l'1.08.1898, nº169.

La Verdad, del 13.07.1899, nº154, al 31.07.1899, nº168.

1900

Correo de Tortosa, del 12.07.1900, nº144 al 10.09.1900, nº190 (Falten els números 145, 149, 163, 164, 165, 167-170, 177, 178, 184, 185, 187. Del 167 al 170 només hi és el número corresponent al dia 10.08.1900).

Diario de Tortosa, del 12.07.1900, nº5.668, al 7.08.1900, nº5.689.

El Eco de la Fusión, del 12.07.1900, nº55 al 5.08.1900, nº62.

El Estandarte Católico, del 13.07.1900, nº 2.716, al 31.07.1900, nº2.730 (BVPH).

La Verdad, del 13.07.1900, nº157, al 30.07.1900, nº170.

La Veu de Tortosa, del 8.07.1900, nº32 al 29.07.1900, nº35 (BVPH).

1901

Diario de Tortosa, del 12.07.1901, nº5.960, al 31.07.1901, nº5.975 (BVPH).

La Verdad, del 13.07.1901, nº143 al 2.08.1901, nº159.

1902

Diario de Tortosa, del 12.07.1902, nº6.253, al 31.07.1902, nº6.268 (BVPH).

El Ebro, del 12.07.1902, nº466, al 31.07.1902, nº 481 (BVPH).

El Eco de la fusión, del 13.07.1902, nº56, al 31.07.1902, nº61 (BVPH).

El Pueblo, del 12.07.1902, nº75, al 2.08.1902, nº78 (BVPH).

La Verdad, del 14.07.1902, nº153 al 5.08.1902, nº171.

La Libertad, 12.07.1902, nº67, al 26.07.1902, nº69 (El següent número no hi és) (BVPH).

1903

Diario de Tortosa, del 14.07.1903, nº6.536, al 6.08.1903, nº6.539.

La Veu de la Comarca, 19.07.1903, nº27, al 2.08.1903, nº30.

1904

Correo Ibérico, del 8.07.1904 nº173, al 2.08.1904 nº193 (Falten els números 174 i 190. També de l'1.09.1904, nº218, al 9.09.1904, nº223).

Diario de Tortosa, del 14.07.1904, nº6.829, al 6.08.1904, nº6.848 (Falta el número 6.832).

El Pueblo, del 9.07.1904, nº180 al 6.08.1904, nº184.

La Veu de la Comarca, 10.07.1904 nº79, al 15.10.1904, nº93.

1905

Diario de Tortosa, del 14.07.1905, nº7119, al 4.08.1905, nº7136.

El Pueblo, del 8.07.1905, nº232 al 5.08.1905, nº236.

Los Debates, del 13.07.1905 nº3.635 a l'1.08.1905 nº3.650

La Veu de la Comarca, del 15.07.1905, al 5.08.1905, nº135.

1906

Correo Ibérico, del 13.07.1906, nº758, a l'1.08.1906, nº773

Diario de Tortosa, del 13.07.1906, nº7409, al 3.08.1906, nº7425

El Ebro, del 14.07.1906, nº16, al 28.07.1906, nº18.

La Veu de la Comarca, del 7.07.1906, nº183, al 25.08.1906, nº190.

Los Debates, 13.07.1906, nº3.927, a l'1.08.1906, nº3.942.

1907

Diario de Tortosa, del 12.07.1907, nº7.697, al 3.08.1907, nº7.715.

La Veu de la Comarca, del 15.07.1907, nº206, al 16.08.1907, nº208.

1908

Diario de Tortosa, del 14.07.1908, nº7.990, al 7.08.1908, nº8.010.

La Veu de la Comarca, del 30.06.1908, nº229, al 30.09.1907, nº235.

1909

Diario de Tortosa, del 23.07.1909, nº8.291, al 6.08.1909, nº8.303.

El Liberal. De l'11.07.1909, nº180, a l'1.08.1909, nº183 (BVPH).

El Pueblo, del 10.07.1909, nº843, al 31.07.1909, nº846 (BVPH).

El Restaurador, del 13.07.1909, nº300, al 31.07.1909, nº316.

El Tiempo, del 12.07.1909, nº790, al 3.08.1909, nº808 (BVPH).

Libertat, 8.07.1909, nº75, al 26.08.1909, nº82.

Los Debates, 13.07.1909, nº4727, al 31.07.1909, nº4743 (BVPH).

1910

Diario de Tortosa, del 14.07.1910, nº8.578, al 5.08.1910, nº8.596.

El Radical, 20.08.1910, nº1, al 17.09.1910, nº5.

1911

Diario de Tortosa, del 14.07.1911, nº8.872, al 4.08.1911, nº8.889 (Falten els números 8.879 i 8.888).

El Radical, 8.07.1911, nº43, al 9.09.1911, nº52.

Libertad, 13.07.1911, nº180, al 3.08.1911, nº183.

1912

Diario de Tortosa, del 12.07.1912, nº9.160, al 2.08.1912, nº9.177.

El Pueblo, del 13.07.1912, nº1010, al 3.08.1912, nº1013 (BVPH).

El Radical, 13.07.1912, nº96, al 14.09.1912, nº105.

El Restaurador, 13.07.1912, nº1.187, al 31.07.1912, nº1200. També mirat del dia 31.08.1912 al 5.09.1912.

El Tiempo, 13.07.1912, nº791, al 31.07.1912, nº805 (BVPH).

La Tradición, 13.07.1912, nº57, al 3.08.1912, nº60 (BVPH).

Libertad, 11.07.1912, nº232, al 8.08.1912, nº236.

1913

Boletín de l'Orfeó Tortosí, del 30.06.1913, nº4, al 31.08.1913, nº6.

Diario de Tortosa, del 14.07.1913, nº9.456, al 7.08.1913, nº9.476 (Falten els números 9.459 i 9.465).

El Radical, 12.07.1913, nº148, al 13.09.1913, nº156 (Falten els números 151 i 154).

Libertad, 10.07.1913, nº284, al 11.09.1913, nº29.

1914

El Restaurador, 13.07.1914, nº1.770, al 1.08.1914, nº1.786.

Libertad, 9.07.1914, nº336, al 17.09.1914, nº346.

1915

El Pueblo, del 10.07.1915, nº1171, al 31.07.1915, nº1174 (BVPH).

El Restaurador, 13.07.1915, nº2.057, al 2.08.1915, nº2.074.

La Polémica, 15.07.1915, nº106 al 5.08.1915, nº109 (BVPH).

La Tradición, del 10.07.1915, nº207, al 31.07.1915, nº210 (BVPH).

Libertad, 8.07.1915, nº388, al 16.09.1915, nº398.

1916

Correspondencia alemana de la guerra, del 13.07.1916 al 31.07.1916 i també del 4.09.1916 al 31.12.1917 nº359.

El Pueblo, del 12.07.1916, nº1.451 al 31.07.1916, nº1.464 (Falten els números 152, 153, 155, 160).

1917

Diario de Tarragona, del 13.07.1917, nº164, al 31.07.1917, nº178 (HCT).

El Ideal, del 14.07.1917, nº95, 18.07.1917, nº96 i 28.07.1917, nº97 (BVPH).

El Pueblo, del 13.07.1917, nº1.740 al 31.07.1917, nº1.754 (En lloc d'aquesta darrera data la capçalera posa 30.07.1917 nº1753, però aquesta data i numeració és la que pertany al dia anterior. Falta el número 1.747).

El Restaurador, del 14.07.1917, nº2646, al 31.07.1917, nº2659 (BVPH).

La Ribera de Ebro, 14.07.1917, nº 244, al 4.08.1917, nº247 (BVPH).

La Tradición, del 14.07.1917, nº319 ,al 3.08.1917, nº332 (BVPH).

1918

Correspondencia alemana, de l'1.01.1918, n°1, al 18.12.1918, n°352.

Diario de Tarragona, del 13.07.1918, n°165, al 31.07.1918. També s'ha revisat del 15 al 17.08.1918 i del 31.08.1918 al 10.09.1918 (HCT).

El Ideal, 13.07.1918, n°137, al 3.08.1918, n°140 (BVPH).

El Pueblo, del 13.07.1918, n°1964, al 30.07.1918, n°1976 (BVPH).

El Restaurador, 13.07.1918, n°2.899, a l' 1.08.1918, n°2.914.

La Veu del Montsià, 14.07.1918, n°28.

1919

Diario de Tortosa, del 12.07.1919 n°11.195 al 31.07.1919 n°11210.

El Restaurador, 12.07.1919, n°3.111 al 31.07.1919, n°3.126 i del 25.08.1919, n°3146 al 6.09.1919, n°3156 (Falta el n°3121 però és perquè el n°3120, i la seva data estan repetits en el diari del dia següent).

La Tradición, del 19.07.1919, n°421, al 32.08.1919, n°423 (BVPH).

1920

Diario de Tortosa, del 30.04.1920, n°11.663, al 31.07.1920, n°11.737.

1921

Diario de Tortosa, del 16.07.1921, n°12.014, al 29.07.1921, n°12.024. Falta el n°12.017.

El Pueblo, 30.07.1921, n°2491 (Falten els números compresos des del 25.06.1921 fins aquest).

1922

Correo de Tortosa, del 13.07.1922, n°58 al 30.07.1922, n°72.

Diario de Tortosa, del 13.07.1922, n°12.305, al 1.08.1922, n°12.320 (Falten els números 12.306, 12.307, 12.309, 12.311, 12.318).

1923

Diario de Tortosa, del 14.07.1923, n°12.595, a l'1.08.1923, n°12.609 (Falten els números 12.596, 12.597, 12.603).

Correo de Tortosa, del 13.07.1923, n°348, al 31.07.1923, n°362.

1924

Correo de Tortosa, del 15.07.1924, nº645, al 31.07.1924, nº657.

Heraldo de Tortosa, el 15 i 16.0.1924 i del 23.07.1924, nº al 152 al 29.07.1924, nº156.

1925

Correo de Tortosa, del 10.07.1925, nº923, al 31.07.1925, nº940 (Falten els números 924, 925 ,926 , 927, 929, 934, 935 i 936).

Heraldo de Tortosa, del 16.07.1925, nº435, al 3.08.1925, nº449 (Falta el número 436).

1926

Heraldo de Tortosa, del 19.07.1926, nº722 , al 2.08.1926, nº734 (Falten els números 732 i 733).

Correo de Tortosa, del 13.07.1926, nº1215, al 31.07.1926, nº1231.

El Pueblo, 10.07.1926, nº 2.748, al 7.08.1926, nº2.752.

1927

Correo de Tortosa, del 14.07.1927, nº1844, al 29.07.1927, nº. 1.856.

El Pueblo (Hi ha només alguns números del període que s'estudiava: 2.05.1927, nº2.793, 23.07.1927, nº2.802, i 30.07.1927 nº2.803).

Heraldo de Tortosa, del 21.07.1927, nº1.019, al 27.07.1927, nº1.013.

Vida Tortosina, del 25.08.1927, nº2 al 8.09.1927, nº4.

1928

Correo de Tortosa, del 13.07.1928, nº2.310, al 31.07.1928, nº2.324.

El Pueblo, del 30.06.1928, nº2.851, al 6.10.1928, nº2.865.

Heraldo de Tortosa, del 21.07.1928, nº1808, al 31.07.1928, nº1315.

Vida Tortosina, del 5.07.1928, nº47 al 16.08.1928, nº53.

1929

Correo de Tortosa, del 12.07.1929, nº2.537, al 31.07.1928, nº2.553 (Falta el número 2.545).

El Pueblo, del 6.07.1929, nº2.904, al 3.08.1929, nº2.908.

Heraldo de Tortosa, del 13.07.1929, nº1.595 al 31.07.1929 nº1.607.

Vida Tortosina, mirat del 6.07.1929, nº98, al 7.09.1929, nº107.

1930

Correo de Tortosa, de l'1.07.1930, nº2.330 al 31.07.1930, nº 2355 (Falten els números 2.331, 2.332, 2.333, 2.334, 2.335, 2.336, 2.337, 2.338, 2.339. A partir del nº2.349 la numeració està equivocada, ja que torna al 2344 i continua amb aquesta numeració).

El Pueblo, del 12.07.1930, nº2958, al 2.08.1930, nº 2961.

Heraldo de Tortosa, 12.07.1930, nº1.893 al 31.07.1930, nº 1.908.

Vida Tortosina, 12.07.1930 nº150 al 6.09.1930 nº158 (Falten els números 151, 152, 156).

1931

Correo de Tortosa, de l'11.07.1931, nº3.039 al 31.07.1931, nº3.055 (Falten els números 3.044, 3.045, 3.049).

El Pueblo, del 13.07.1931, nº3.047 al 31.07.1931, nº 3062 (Falta el número 3.052 i el 3.047 està repetit dies diferents i després salta al 49).

Heraldo de Tortosa, del 13.07.1931, nº2.185 a l'1.08.1931, nº2.201.

Vida Tortosina, 18.07.1931 nº203 al 25.07.1931 nº204 (Falten els números 205 i 206. S'ha vist el dia 15.08.1931).

1932

Correo de Tortosa, del 13.07.1932, nº3320, al 30.07.1932, nº3334 (Falten els números posteriors fins al 6.08.1932).

El Pueblo, del 13.07.1932, nº3.345 al 30.07.1932, nº3.359 (Després d'aquest número falta el 3360).

Heraldo de Tortosa, del 13.07.1932, nº2.478, al 30.07.1932, nº2.492.

1933

Correo de Tortosa, del 13.07.1933, nº4590 al 31.07.1933 nº4604.

El Pueblo, del 13.07.1933, nº3.690 al 29.07.1933, nº3.704 (Falta el número 3.705 del dia 31.07.1933).

El Radical, del 8.07.1933, nº40 al 5.08.1933, nº44.

Heraldo de Tortosa, del 13.07.1933, nº2.761, al 31.07.1932, nº2.775.

Vida Tortosina, 15.07.1933, nº307, 22.07.1933, nº308 i 12.08.1933, nº311.

1934

Correo de Tortosa, del 13.07.1934, nº4833 al 31.07.1934, nº4.847.

El Radical, del 10.07.193, nº85 al martes 7.08.1934, nº89.

El Pueblo, del 13.07.1934 n°3.979 al 31.07.1934, n°3.994.

1935

Ara, del 6.08.1935 n°1 fins al 4.09.1935 n°25.

Correo de Tortosa, mirat de l'1.07.1935, n°5.110 al 31.07.1935, n°5.135 (Aquest darrer la numeració està equivocada i posa 5.134. Falten els números 5.114, 5.115, 5.116, 5.117, 5.118, 5.119, 5.120. A més, a partir del 5.123 hi ha una errada perquè repeteix el 5122, que no el contingut, i segueix amb la nova numeració).

1936

Ara, 3.07.1936, n°270 i 5.07.1936, n°272

Correo de Tortosa, 13.07.1936, n° 5.328 al 16.07.1936, n°5.331.

El Pueblo, del 13.07.1936, n°4545 al 31.07.1936, n°4559.

1937

El Poble, 13.07.1937, n°4851 al 31.07.1937, n°4.867.

1939

Diario Español, 17, 19, 20, 21 i 23.01.1939 (BHMT).

Diario Español, 23.07.1939 (ACBEB i BHMT).

Diario Español, del 13.07.1939 al 1.08.1939, n° 164 (Falta n°157 del 23.07.1939) (HCT).

1940

Diario Español, del 9.07.1940, n°457 al 31.07.1940, n°476, i del 31.08.1940, n°503 al 3.09.1940, n°505.

1941

Diario Español, del 6.07.1941, n°766 a l'1.08.1941, n°788, i del 4.09.1941, n°817 al 13.09.1941, n°825.

1942

Diario Español, del 12.07.1942, n°1.082 al 5.08.1942, n°1.102 (HCT)

1943

Diario Español, del 13.07.1943, n°1.392 a l'1.08.1943, n°1.409 i del 3/09/1943 n°1437 al 15/09/1943 n°1447 (HCT).

1944

Diario Español, del 12.07.1944, n°1702 al 8.09.1944, n°1.752 (Falta el número 1.703, que és del dia 13.07.1944. Hi ha dos dies amb la mateixa data i numeració diferents).

1945

Diario Español, del 12.07.1945 fins 12.08.1945 n°2.149 (Falta el n° 2.136 del 28.07.1945).

1952

Diario Español, del 02.09.1952, n°4.347 al 21.09.1952 n°4.364.

1953

Diario Español, del 01.09.1953, n°4.657 al 18.09.1953, n°4.672.

1954

Diario Español, del 01.09.1954, n°4.968 al 15.09.1954, n°4.980.

16.2.- Revista Ràpita

1959

Revista Ràpita, del 07.1959, n°1 fins 12.1959, n°6.

1960

Revista Ràpita, del 01.1960, n°7 fins al 12.1960, n°18.

1961

Revista Ràpita, del 01.1961, n°19 fins al 12.1961, n°30.

1962

Revista Ràpita, del 01.1962, n°31 fins al 12.1962, n°42.

1963

Revista Ràpita, del 01.1963, n°42 fins al 12.1963, n°54.

1964

Revista Ràpita, del 01.1964, n°55 fins al 12.1964, n°66.

1965

Revista Ràpita, del 01.1965, n°67 fins al 12.1965, n°78.

1966

Revista Ràpita, del 01.1966, n°79 fins al 12.1966, n°90.

1967

Revista Ràpita, del 01.1967, n°91 fins al 12.1967, n°102.

1968

Revista Ràpita, del 01.1968, n°103 fins al 12.1968, n°114.

1969

Revista Ràpita, del 01.1969, n°115 fins al 12.1969, n°126.

1970

Revista Ràpita, del 01.1970, n°127 fins al 12.1970, n°138.

1971

Revista Ràpita, del 01.1971, n°139 fins al 12.1971, n°150.

1972

Revista Ràpita, del 01.1972, n°151 fins al 12.1972, n°162.

1973

Revista Ràpita, del 01.1973, n°163 fins al 12.1973, n°174.

1974

Revista Ràpita, del 01.1974, n°175 fins al 12.1974, n°186.

1975

Revista Ràpita, del 01.1975, n°187 fins al 12.1975, n°198.

1976

Revista Ràpita, del 01.1976, n°199 fins al 12.1976, n°210.

1977

Revista Ràpita, del 01.1977, n°211 fins al 12.1977, n°222.

1978

Revista Ràpita, del 01.1978, n°223 fins al 12.1978, n°234.

1979

Revista Ràpita, del 01.1979, n°235 fins al 12.1979, n°246.

1980

Revista Ràpita, del 01.1980, n°247 fins al 12.1980, n°258.

1981

Revista Ràpita, del 01.1981, n°259 fins al 12.1981, n°270.

1982

Revista Ràpita, del 01.1982, n°271 fins al 12.1982, n°282.

1983

Revista Ràpita, del 01.1983, n°283 fins al 12.1983, n°294.

1984

Revista Ràpita, del 01.1984, n°295 fins al 12.1984, n°306.

1985

Revista Ràpita, del 01.1985, n°307 fins al 12.1985, n°318.

1986

Revista Ràpita, del 01.1986, n°319 fins al 12.1986, n°330.

1987

Revista Ràpita, del 01.1987, n°331 fins al 12.1987, n°342.

1988

Revista Ràpita, del 01.1988, n°343 fins al 12.1988, n°354.

1989

Revista Ràpita, del 01.1989, n°355 fins al 12.1989, n°366.

1990

Revista Ràpita, del 01.1990, n°367 fins al 12.1990, n°378.

1991

Revista Ràpita, del 01.1991, n°379 fins al 12.1991, n°390.

1992

Revista Ràpita, del 01.1992, n°391 fins al 12.1992, n°402.

1993

Revista Ràpita, del 01.1993, n°403 fins al 12.1993, n°414.

1994

Revista Ràpita, del 01.1994, n°415 fins al 12.1994, n°426.

1995

Revista Ràpita, del 01.1995, n°427 fins al 12.1995, n°438.

1996

Revista Ràpita, del 01.1996, n°439 fins al 12.1996, n°450.

1997

Revista Ràpita, del 01.1997, n°451 fins al 12.1997, n°462.

1998

Revista Ràpita, del 01.1998, n°463 fins al 12.1998, n°474.

1999

Revista Ràpita, del 01.1999, n°475 fins al 12.1999, n°486.

2000

Revista Ràpita, del 01.2000, n°487 fins al 12.2000, n°498.

2001

Revista Ràpita, del 01.2001, n°499 fins al 12.2001, n°510.

2002

Revista Ràpita, del 01.2002, n°511 fins al 12.2002, n°522.

2003

Revista Ràpita, del 01.2003, n°523 fins al 12.2003, n°534.

2004

Revista Ràpita, del 01.2004, n°535 fins al 12.2004, n°546.

2005

Revista Ràpita, del 01.2005, n°547 fins al 12.2005, n°558.

2006

Revista Ràpita, del 01.2006, n°559 fins al 12.2006, n°570.

2007

Revista Ràpita, del 01.2007, n°571 fins al 12.2007, n°582.

2008

Revista Ràpita, del 01.2008, n°583 fins al 12.2008, n°594.

2009

Revista Ràpita, del 01.2009, n°595 fins al 12.2009, n°606.

2010

Revista Ràpita, del 01.2010, n°607 fins al 12.2010, n°618.

16.3.- Llibres, enciclopèdies i articles de referència

150 anys de música. Història de la Banda Municipal de Música d'Alcanar (1845-1995). [S.l.: s.n.], 1997 (Tortosa: Coop. Gràfica Dertosense)

Gran Enciclopedia de Mallorca. Vol. 3. [Palma de Mallorca]: Promomallorca, 1989.

La premsa tortosina al segle XX. [Tortosa]: Club Universitari, DL 1973.

ADAM, Bernardo. *Las bandas de música en el mundo*. Madrid: Ediciones Sol, 1986.

ADAM, Bernardo. *Las bandas de música en el mundo*, 2a ed. València: Rivera Editores, DL 1986.

AHUIR, Xavier. *Mètode de dolçaina*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, D.L. 1989.

AIATS, Jaume. "El nom fa la cosa? Els significats del mot gaita" dins *Caramella: revista de música i cultura popular*, núm. 6, gener-juny 2002, p. 62-65.

ALANYÀ, Josep. *El Seminari Diocesà de Tortosa*. [Tortosa]: Bisbat de Tortosa, 2001.

ALBERTÍ, S. *Diccionari Castellà-Català i Català Castellà*. 19a ed. Barcelona: S. Albertí, 1993.

ALBIOL, Sebastián. *La Banda "La Alianza" y la música en Vinaròs. Los primeros años de la banda (1907-1929) en la época de la Restauración*. Vinaròs: Associació cultural Amics de Vinaròs, 2006.

ALMACELLAS, Josep Maria. *Banda Municipal de Barcelona: 1886-1944: del carrer a la sala de concerts*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història de l'Art, 2003. Tesi doctoral.

-Del carrer a la sala de concerts Banda Municipal de Barcelona 1886-1944. Barcelona: Arxiu

- Municipal de Barcelona, 2006.
- AMADES, Joan. *Costumari Català. El curs de l'any, vol. IV*. Barcelona: Edicions 62, 2006.
- AMADES, Joan. *Folklore de Catalunya, vol. 3*. 3a Ed. Barcelona: Editorial selecta, 1982.
- ANTOLÍN, Mario; MORALES, José Luis; RINCÓN, Wifredo (dirs.). *Diccionario de pintores y escultores españoles del siglo XX*. 16 vol. Madrid: Forum Artis, 1994.
- ARTÍS, Pere. *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*. Barcelona: Barcino, 1980.
- ASENSI, Elvira. *Música i Societat. El fenomen de les bandes de música valencianes en la cultura del segle XIX i principi del XX*. València: Universitat de València, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Contemporània, 2010. Tesi doctoral.
- Música, Mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. [València]: Universitat de València, 2013.
- AVIÑOÀ, Xosé (dir.). *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear, vol. III, IV i VI*. Barcelona: Edicions 62, 2001.
- AYATS, Jaume (dir.). *Córrer la Sardana: balls, joves i conflictes*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2006.
- BADENES, Gonzalo (dir.). *Historia de la música de la comunidad valenciana* (col·leccionable). Alacant: Prensa Alicantina; València: Prensa Valenciana, 1992.
- BAIXAULI, Eduard. *Taragona musical (Un siglo de vida artística, 1850-1950)*. Tarragona: Eduard Bailauli, 1969.
- BARGALLÓ, Josep. *Balls i danses a les comarques de Tarragona, vol.3: Baix Ebre i Montsià*. Tarragona: Diputació de Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1994, p. 190.
- BAYERRI, Enrique. *Historia de Tortosa y su comarca. Tomo octavo. Siglos XIII-XX*. Tortosa: [s.n], 1959 (Tortosa: Imprenta de Algueró y Bages).
- BAYERRI, Josep. *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosenca, 1996.
- BEL, Josep Ferran. “La mecanització del conreu de l'arròs al delta de l'Ebre”, dins *Revista Amposta*, núm. 625, Amposta, 2001.
- BEL, Josep Ferran. “L'associacionisme recreatiu i cultural del Delta de l'Ebre a principis del segle XX”, dins *L'Avenç*, núm. 298, gener 2005.
- BELLÉS, Amat. *El dolçainer de Tales: Xarxa teatre*. Castelló: Conselleria de Cultura, educació i ciència, Diputació de Castelló, 1987.
- BERTRAN, Dídac. “Un cop d'ull a la història”, dins *Unió Musical*, núm 1, 1998.
- BLASCO, Vicente. *Cañas y barro*. Valencia: Editorial Prometeo, 1919.
- BONASTRE, Francesc. *La banda municipal de Barcelona. Cent anys de música ciutadana*.

- Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1989.
- BONET, Emilio (Coord. i muntatge). *Bodas de oro-Unión Filharmónica Amposta 1917-1967. La Unión filarmónica E. y D. en la conmemoración de su 50 aniversario 1917-1967*. Amposta: La unión filarmónica E. y D, 1967.
- BORRÁS, Joan M. *Història de Vinaròs*. Vinaròs: Amics de Vinaròs, DL 1979.
- CABALLÉ, Tomás. *La música Oficial de la Ciudad de Barcelona: apuntes para la Historia de la Banda Municipal*. Barcelona: Ariel, 1946.
- CANCELA, Beatriz. *La Banda Municipal de Música de Santiago de Compostela (1848-2015)*. Oviedo: Universidad de Oviedo, Facultad de Filosofía y Letras, Departamento de Historia del Arte y Musicología, 2015. Tesi doctoral.
- CAPMANY, Aureli. *Costums i tradicions catalanes*. Barcelona: Laia, 1982.
- CAPMANY, Aureli. *La Dansa a Catalunya*. 2 vol. Barcelona: Barcino, 1930-1953.
- CAPMANY, Aureli. *La Sardana a Catalunya*. Barcelona: Montaner i Simón, 1948.
- CARBONELL, Jaume. *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*. Cabrera de mar: Galerada, 2000.
- CASARES, Emilio (Dir i cord.). *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. 10 vol. Madrid: Sociedad General de Autores y Editores, cop. 1999-2002.
- CHARTRAND, René. *Spanish Army of the Napoleonic Wars (I) 1793–1808*. Oxford: Osprey Publishing, 1998.
- CID, Òscar (coord.). *Aprenent del delta de l'Ebre: vint-i-cinc anys del Camp d'Aprenentatge*. [s. l.]: Camp d'aprenentatge del delta de l'Ebre, 2008.
- CONSTANTE, Juan Luis. *Les bandes de música de Benicarló. Aproximació històrica*. Benicarló: Edicions Alambor, 2001.
- CORTÈS, Francesc. *Història de la música a Catalunya*. Barcelona: Base, 2011.
- CUCÓ, Josepa (dir.). *Músicos y festeros valencianos*. València: Area de Música del I.V.A.E.C.M., Generalitat Valenciana, 1993.
- CRIVILLÉ, Josep. *Música tradicional catalana: vol 3*. Barcelona: Clivis, DL 1983.
- DASSOY, Inocente. *San Carlos de la Rápita en el Tiempo*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dassooy Carcellé, 1981.
- EIXIMENO, Manel: *75 anys de vivències de la Lira Ampostina (1916-1991)*. Amposta: Societat Musical La Lira Ampostina, 1992.
- ESTEVE, Josep-Joaquim. *C.I.A.C. Música, cultura i societat a la Vall d'Uixò*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2003.
- *Historia de les bandes de música de Mallorca: vol. 1 i 2*. [Palma de Mallorca]: [Consell de

- Mallorca], DL 2009 i *Idem. Que soni la banda!: vint anys de gestió federal*. Palma de Mallorca: Documenta balear, 2010.
- FARNÓS, Àlex (Guió); QUERAL, Carme (Textos). *Les bandes de música a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2003.
- FERLAND, Armand. “Grandes Quintetos”, dins *The Clarinet*, vol. 29, núm. 1, desembre 2001.
- FERRÉ, Alberto. *Historia de Uldecona y su entorno geográfico*. [Uldecona: Ajuntament d'Uldecona], 1983.
- FERRÉ, Miquel M. *Pàgines escrites amb música. Banda Vila de Falset 1974-1999*. Falset: Associació Musical Vila de Falset, 1999.
- FERRERÓ, Joan Ramón; BAYLACH, Miquel G. *La Galera. Fets i gent*. La Galera: Fundació Amics de la Mare de Déu de La Galera, DL 1998.
- FUENTE, Fernando de la. *Laureada Banda Municipal de Música de Haro*. Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2005.
- GALBIS, Vicent. *III. Les bandes valencianes: història, activitats i projecció social* dins *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 2001.
- GARCÍA, Gregorio. *La música en Hellín: historia de la capilla parroquial y de la banda municipal (1580-1966)*. Albacete: Instituto de Estudios Albacetenses Don Juan Manuel”, 2013.
- GARRIDO, David. “La banda en la història”, dins *Música i poble*, núm. 142, maig-juny 2007.
- GENOVÉS, Gaspar. *La banda Sinfónica Municipal de Madrid (1909-2009)*. Madrid: La Librería, DL 2009.
- GÜELL, Manel; SARDAÑA, Marta (TEXT). *Escola i Conservatori de Música de Tarragona. Diputació de Tarragona. 25 anys a la casa Montoliu*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2009.
- JORDAN, Jordi. *El perquè de la vegueria ebrenc*. Benicarló: onadaedicions.com, 2010.
- JOSENHANS, Thomas. “Musica Virtuosa (vol. I)”, dins *The Clarinet*, vol. 28, núm. 4, juny 2007.
- HERBERT, Trevor. *The British Brass Band: a Musical and Social History*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- HOLZ, Ronald W. *Brass bands of the Salvation Army: their mission and music*. Hitchin: Streets Publishers, 2006.
- LAUNES, Joan i altres. “Un segle de música” (monogràfic), dins *La Riuada*, núm, 6, agost 1996.
- LOCKE, Scott. “Jesús Rodríguez Picó – Concerts per a clarinet i Orquestra”. *The Clarinet*, vol. 39, núm 3, juny 2012.
- LOPEZ, Xavier. *La festa de l'arbre (1899-1999). Un fet català de projecció europea*. Girona: Unitat de Publicacions de la Diputació de Girona, 2000.

- LÓPEZ-CHAVARRI, Eduardo. *Breviario de la historia de la música valenciana*. València: Piles, DL 1985.
- MARÍN, Eduard. “La banda de música d'Uldecona: 130 anys d'història viva”, dins *Rails*, núm. 19, 2003.
- MARTÍNEZ, José Urbano. *Introducción a la Historia Contemporánea 1770-1918. La Era de las Revoluciones*. 2a ed. Madrid: Ediciones Istmo, 1985.
- MARTÍNEZ, Eduardo. *Danzas Valencianas: (dulzaina y tamboril): contribución al estudio del folklore musical de la región*. Barcelona: Centro de Estudios Históricos del País Valenciano, 1938.
- MICHAVILA, Lorena. *Ahir i avui. Història de la nostra banda*. Rosell: Grup d'Estudis Rossell 750 Aniversari, 2004.
- MILLAN, Lluís; CARLES, Paco. *La Ràpita en el temps*. Sant Carles de la Ràpita: Jordi Dasoy i Carcellé, 1996.
- MILLAN, Lluís. *Naufragis a la Mar de l'Ebre*. Sant Carles de la Ràpita: Revista Ràpita-Excm. Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, 1991.
- MILLAN, Lluís (text); CABANES, Paco (Fotos). “Monogàfic. El tren que no va arribar al final”, dins *L'Algadir dels Alfacs*, núm. 1, març 1997
- MIRÓ, Lluís (text). *100 Anys fent música fent poble. Història de la banda de música de la Sénia 1904-2004*. La Sénia: Agrupació Musical Senienca, DL 2004.
- MOREIRA, Joan. *Del folklore tortosí: costums, ballets, pregàries, tradicions, jocs i cançons de camp i de la ciutat de Tortosa*. Tortosa: Centre de Lectura Terres de l'Ebre, cop. 1999.
- MORETTI, Federico. *Diccionario Militar Español-Frances*. Madrid: Imprenta Real, 1828
- NAVARRO, Marta (textos). *Bandes de Música de Castelló* (col·leccionable). Castelló: Mediterráneo, 2004.
- ORRIOS, Maria Pilar. *Noticias sobre música y músicos en Benicarló en el siglo XIX*, dins *Centro de estudios del Maestrazgo* (separata), núm. 16, octubre-desembre, 1986.
- PITARCH, Josep; CARLES, Paco. *La guerra Civil a la Ràpita. La Ràpita en el temps Vol. III*. Sant Carles de la Ràpita: Impremta Jordi Dasoy, 2014.
- PITARCH, Josep. “La Ràpita Medieval: Del Ribat als Benedictins”, dins *L'Algadir*, març 1996, p. 16-24.
- PUIG, Joan. *Agramunt: assaig folklòric, històric i artístic: 1935*. Agramunt: Ajuntament d'Agramunt, 2003.
- PUJOL, Anton i Maria Teresa; SUBIRATS, Maite. *Amposta. Imatges per a la història 1870-1969*, Amposta: Ajuntament d'Amposta, 1996.

- RÀFOLS, Josep F. *Diccionario “Ràfols” de artistas de Catalunya [sic], Balears y Valencia*. 5 vol. Barcelona: Edicions Catalanes, 1980.
- RIPOLLÉS, Antoni F. *Vicent Garcia Julbe: Estudi i catalogació de la seua obra*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de lletres, Departament d'art, 2002. Tesi doctoral.
- ROSA, Marian. “Música y fiesta barroca: Celebraciones en Tortosa en honor de Felipe V (1701)”, dins *Anuario Musical*, núm. 59, 2004.
- RUIZ, Vicente. *Historia de las sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana. Les bandes de música i la seua federació*. 2 vol. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1993.
- RUIZ, Vicente (coord.). *Las bandas de música hacia el año 2000. I Congreso general de las Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana*. Valencia: Federación de Sociedades Musicales de la Comunidad Valenciana, 1991.
- SHEA, David. “Musica Virtuosa (Vol III)”. *The Clarinet*, vol. 41, núm. 1, desembre 2013.
- Sociedad musical “La Lira Ampostina” e. y d. en sus bodas de oro 1916-1966 folleto conmemorativo*, Amposta: Sociedad musical LA LIRA AMPOSTINA, festividad de Sta. Cecília 1966.
- SOCIAS, M. *Instrucción para el detall y contabilidad de la infantería: redactada en vista de cuantos Reglamentos, Reales Órdenes, Circulares y decretos vigentes se han espedido hasta el dia*. [s.l]: editor Imp. Luis Tasso, 1858.
- TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa Catalana*. Barcelona: Bruguera, 1966.
- TORRENT, Vicent. *La Música popular*. València : Edicions Alfons el Magnànim. Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1990.
- Unió Filharmònica d'Amposta. 75 aniversari. 1917-1992*. Amposta: Unió Filharmònica d'Amposta, 1992.
- URQUIZÚ, Joaquín. “Origen y trayectoria de las bandas de música en Cataluña” (Facilitat pel mateix autor. Inèdit)
- VALMAÑA, Antoni. “La Lira” 85è aniversari, dins *Amposta viva*, núm. 65, novembre 2001.
- VERGÉS, Josep. *Recordances*. 2a ed. [s.l.]: Lluís Mestre, 1974.
- VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya. Vol.VI: De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil 1868-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- ZELNIK, Stephanie, “Musica Virtuosa (Vol II)”. *The Clarinet*, vol. 38, núm. 1, desembre 2010.

16.4.- Bibliografia web

- AGRUPACIÓN MUSICAL CARRERA FUENTE DE SAN LUIS. *Nuestros Directores. Don Rafael Cárcel Pinach* [en línia]. <<https://sites.google.com/site/musicals anluis/la-agrupacion/nuestros-directores>> [consulta: 16.08.2015].
- AJUNTAMENT DE MORELLA. *Exposició Morella – Cabrera, 1806 – 2006, Bicentenari* [en línia]. <http://www.morella.net/morella/conocenos/bicentenario_de_cabrera/> [consulta: 10.10.2015].
- AJUNTAMENT DE TARRAGONA: *Patrimoni documental. Biblioteca-Hemeroteca. Premsa digitalitzada*. [en línia]. <<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/biblioteca-hemeroteca/hemeroteca-1/premsa-digitalitzada-1/premsa-digitalitzada>> [consulta: 20.10.2015].
- APÉNDICE 2: *Lista de abreviaturas* [en línia]. <<http://buscon.rae.es/dpdI/apendices/apendice2.html>> [consulta: 1.07.2008].
- AYUNTAMIENTO DE VILLANUEVA DE LA SIERRA. *Fiesta del arbol* [en línia]. <<http://www.villanuevadelasierra.es/>> [consulta: 2.07.2008].
- BANDA DE MÚSICA D'ULLDECONA: *Història de la banda* [en línia]. <<http://www.tinet.org/~bmu/historia.html>> [consulta 6.02.2008].
- BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA: Fons local [en línia]. <<http://cultura.gencat.net/cgi-bin/abwebp.exe/X5109/ID31732/G0>> [consulta 6.05.2008].
- BISBAT DE TORTOSA. *Història de la diòcesi. Història de la nostra diòcesi* [en línia]. <<http://bisbattortosa.org/historia-de-la-nostra-diocesi/>> [consulta: 26.10.2015].
- BLOG DE JOSÉ ANTONIO SOLÉ. *Curriculum/Entrevista a Josep Fuster* [en línia]. <<http://jose-antoniosole.blogspot.com.es/2014/09/curriculum-entrevista-josep-fuster.html>> [Consulta 29.08.2015]
- CALLEJERO.NET. [en línia]. <<http://castellon.callejero.net/calle-de-los-musicos-hermanos-rosell-mata.html>> [consulta: 26.09.2015].
- CITY OF EDINBURGH BAND: THE EXHIBITION [online]. <<http://www.music.ed.ac.uk/euchmi/uei/>> [access: 21.07.2009]
- COL·LEGI SAGRADA FAMÍLIA: *Història* [en línia]. <<http://agora.xtec.cat/colsagradafamilialarapita/intranet/index.php?module=pagines&func=display&pageid=6>> [consulta: 14.10.2015].
- COMMUNITY PLANNING FOR MIDLOTHIAN. *Improving Newtongrange. Neighbourhood Plan*.

September 2012.

CONSERVATORIO SUPERIOR DE MÚSICA JOAQUÍN RODRIGO DE VALENCIA. *Conservatorio. Historia.*

[en línia] <<http://www.csmvalencia.es/es/historia.php>> [consulta 10.07.2015].

CONSERVATORI TARAGONA. *Estructura. Professorat* [en línia].

<<http://sae.altanet.org/houmuni/web/cmtgna//2-estructura/professorat.php>> [consulta: 27.08.2015].

DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR. IEC. *Trencacoll* [en línia]. <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: 15.10.2015].

DIEC 2. *Andes* [en línia]. <<http://dlc.iec.cat/results.asp>> [consulta: 31.05.2015].

DIRECTORY OF WIND BANDS IN THE UK [online]. <www.windbanddirectory.co.uk> [access: 02.03.2010].

DYSART COLLIERY SILVER BAND. *Meet the band. History* [online] .

<<http://dysartcollieryband.org.uk/history>> [access: 02.10.2009].

EL MUNDO: *Comunidad Valenciana* [en línia]. <<http://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/2015/06/07/55732213ca4741e2368b457f.html>> [consulta: 07.10.2015].

EL PUNT. “Economia. Sant Carles de la Ràpita, 7 maig 2010. Se suspèn la fira nàutica de Sant Carles de la Ràpita per falta d'expositors”, dins *El Punt Avui*.

<<http://www.elpuntavui.cat/article/4-economia/18-economia/166978-se-suspen-la-fira-nautica-de-sant-carles-de-la-rapita-per-falta-dexpositors.html?cca=1&tmpl=component&print=1&page=>>> [consulta: 27.10.2015].

ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Diccionari* [en línia]. <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=01>>.

ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopedia* [en línia]. <http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0>.

ENRIQUE PÉREZ PIQUER. “*Memorias del pasado: José Talens Sebastiá*”. *Asociación para el Estudio y Desarrollo del Clarinete*. <<http://www.slideshare.net/joansoco/d-jos-talns-sebastienrique-prez-piquer>> [consulta: 29.08.2015].

FEDERACIÓN ANDALUZA DE BANDAS DE MÚSICA. *Delegaciones de Federband* [en línia].

<<http://federbandandalucia.es/wp/>> [consulta: 07.10.2015].

FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS. *Bandes* [en línia].

<<http://www.fcsocietatsmusicals.org/bandes.asp?c=3&i=ca>> [consulta: 7.06.2008].

FEDERACIÓ CATALANA DE SOCIETATS MUSICALS. *Història* [en línia].

<<http://fcsm.cat/ca/historia.html>> [consulta: 14.08.2015].

FEDERACIÓN EXTREMEÑA DE BANDAS DE MÚSICA. *Bandas. Bandas federadas* [en línia].

<<http://www.fexbandasmusica.com/bandas/>> [consulta: 07.10.2015].

- FEDERACIÓN GALLEGA DE BANDAS DE MÚSICA POPULARES. *Bandas de Música Populares* [en línea]. <http://www.fgbmp.net/index.php?id=257&no_cache=1> [consulta: 07.10.2015].
- FEDERACIÓN REGIONAL CASTELLANO-MANCHEGA DE SOCIEDADES DE MÚSICA. *Bandas CLM. Listado de Bandas* [en línea]. <<http://www.bandasclm.com/bandas.php>> [consulta: 07.10.2015].
- FEDERACIÓ DE SOCIETATS MUSICALS DE LA COMUNITAT VALENCIANA. *Societats Musicals* [en línea]. <<http://www.fsmcv.org/page.asp?op1=30>> [consulta: 07.10.2015].
- FIESTA DEL ARBOL. *Real decreto 5 de enero de 1915* [en línea]. <http://www.turismoyarte.com/fiestas/fiesta_del_arbol/fiesta_del_arbol1.htm> [consulta: 3.07.2008].
- <<http://fotosformacionsmusicalsdecatalunya.blogspot.com.es/2013/04/la-selvenca.html>> [consulta 01.07.2015].
- FORO-CIUDAD.COM. *TURIS – Valencia* [en línea] <<http://www.foro-ciudad.com/valencia/turis/mensaje-3655796.html>> [consulta 22.08.2015].
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Gencat.cat. Biblioteques. Dimarts 15 gener 2015* [en línea]. <<http://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Inauguracio-de-la-Biblioteca-Municipal-Sebastia-Juan-Arbo-a-Sant-Carles-de-la-Rapita-Montsia>> [consulta 27.10.2015].
- GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. *Montsià, Baix Ebre, Terra Alta i Ribera d'Ebre* [en línea]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=22>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=09>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=37>>, <<http://www.idescat.cat/emex/?id=30>> [consulta: 07.10.2015].
- GOOGLE MAPS.[en línea]. <<http://maps.google.com/>>.
- GRAN ENCICLOPÈDIA DE LA MÚSICA. *Banda* [en línea]. <<http://www.grec.cat/cgi-bin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0002287>> [consulta: 10.01.2008].
- GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Sant Carles de la Ràpita* [en línea]. <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0059583.xml>> [consulta: 10.08.2015].
- GUATEQUE.NET. *Personajes. Antonio Jurado y su “casa de la música”*. [en línea] <<http://www.guateque.net/personajes38jurado>> [consulta 22.08.2015].
- HERBERT, Trevor. *The British Brass Band: a Musical and Social History*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- HOLZ, Ronald W. *Brass bands of the Salvation Army: their mission and music*. Hitchin: Streets Publishers, 2006.
- IDESCAT. *Amposta, població 2014* [en línea]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=430141>> [consulta:

10.09.2015].

IDESCAT. *Pesca Marítima, 2014* [en línia]. <<http://idescat.cat/pub/aec/467>> [consulta: 10.08.2015].

IDESCAT. *Sant Carles de la Ràpita, població 2014* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=431362>> [consulta: 10.09.2015].

IDESCAT. *Tortosa, població 2014* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/emex/?id=431554>> [consulta: 10.09.2015].

IDESCAT I CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS. *Sant Carles de la Ràpita, evolució de la població de fet* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/pub/?geo=mun%3A431362&id=shd&n=1341&lang=es#Plegable=geo>> [consulta: 10.09.2015].

IDESCAT I CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS. *Santa Bàrbara, evolució de la població de fet* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/pub/?geo=mun%3A431384&id=shd&n=1341&lang=es#Plegable=geo>> [consulta: 10.10.2015].

IES ALFACS. *Escola d'Aqüicultura. Sant Carles de la Ràpita. Presentació. Història del Centre* [en línia]. <<http://aquicultura.insalfacs.cat/index.php/historia-del-centre>> [consulta: 27.10.2015].

INSTITUTO DE ESTUDIOS ALBACETENSES "DON JUAN MANUEL" DE LA EXCMA. DIPUTACIÓN DE ALBACETE. *Historia de la música en Hellín*. [en línia]. <http://www.iealbacetenses.com/libros/musica_hellin/files/assets/basic-html/page266.html> [consulta 22.08.2015].

JOSEP FUSTER. *Biografia* [en línia]. <<http://jfusterclarinet.com/documentacion/dosier%20josep%20fuster.pdf>> [consulta: 10.04.2010].

LA RED. *Compañías y distribuidores. Amela Camerata*. [en línia]. <<http://www.redescena.net/compania/35648/amela-camerata/#>> [consulta 13.07.2015].

LOS TOROS EN VILLAGIEGO (BURGOS). *Relación de normativa hasta 1957* [en línia]. <<http://www.villadiegotoros.es/normativa/normativaindex.htm>> [consulta: 1.04.2008].

MARGARIT, Josep. "De la interpretació musical en grup", dins *Relleu*, núm. 75, gener-març 2003 [en línia]. <<http://www.relleu.cat/revista/75-gener-marc-2003/de-la-interpretacio-musical-en-grup>> [consulta: 07.11.2015].

Mid-2008 population estimates for Scotland General Register Office for Scotland [online]. <<http://www.gro-scotland.gov.uk/files2/stats/gros-mid-2008-population-estimates-scotland-population-estimates-by-sex-age-and-administrative-area/gros-mid-2008-population-estimates-scotland-population-estimates.pdf>> [access: 22.07.2009].

MUSEU DE LA MAR DE L'EBRE [en línia]. <<http://www.museuterresebre.cat/pagina/ca/sobre-public-museu-mar-ebre-sant-carles-rapita>> [consulta: 27.10.2015].

NATIONAL RECORDS OF SCOTLAND. *Mid-2012 Populations Estimates for Settlements and*

- Localities in Scotland* [online]. <<http://www.nrscotland.gov.uk/files//statistics/population-estimates/special-area/mid-2012-settlements/2012-setts-locals-publication.pdf>> [access: 27.11.2014].
- NO-DO 13.06.1949 nº336B [en línea]. <<http://www.rtve.es/filmoteca/no-do/not-336/1467458/>> [consulta 28.06.2015].
- PARDO, Ricardo. "Batallón Segorbe (1856-1960) [en línea]. <http://www.aulamilitar.com/BATALLON_SEGORBE_1856_1960.pdf> [consulta: 09.07.2015].
- PATRIMONIO MUSICAL: *Actualidad. "Avance del nuevo disco de la banda municipal de Sevilla"* [en línea]. <<http://www.patrimoniomusical.com/avance2.htm>> [consulta: 10.07.2015].
- PORT DE TARRAGONA. *Fars i abalisament*. SANCHEZ, Miguel Ángel. *Far de Sant Carles de la Ràpita* [en línea]. <<http://www.porttarragona.cat/ca/el-port/fars-aballisament/s-c-rapita.html>> [consulta 09.07.2015].
- RAMON RAMIS. *Currículum* [en línea]. <<https://ramonramis.wordpress.com/about/>> [consulta 15.10.2015].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española 22a edición* [en línea]. <<http://www.rae.es/rae.html>> .
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Plática* [en línea]. <<http://lema.rae.es/drae/?val=pl%C3%A1tica>> [consulta 01.10.2015].
- REVISTA CAMBRILS. *Fa 100 anys al diari de Reus* [en línea]. <http://www.revistacambrils.com/index.php?c_columnista=8&c_columna=565> [consulta: 6.02.2008].
- SAN CRISTOBAL DE LA LAGUNA. *Fiestas institucionales. Fiesta de los corazones de Tejina-Historia* [en línea]. <http://www.fiestaslalaguna.com/fiestas/corazones_historia.php> [consulta: 31.03.2008].
- THE CITY OF EDINBURGH COUNCIL. *Learning* [online]. <<http://www.edinburgh.gov.uk/internet/Learning>> [access: 22.07.2009].
- THE UNIVERSITY OF EDINBURGH. *Musical Life in Edinburgh* [online]. <<http://www.music.ed.ac.uk/Resources/musicallifecontent.html>> [access: 02.03.2010].
- TORRENT, Antoni. *Tesina sobre el centenari de la "Santa Espina"* [en línea]. <<http://www.fonovilassar78.com/espina.pdf>> [consulta 16.09.2015].
- UK AMATEUR ORCHESTRAS. *Scotland* [online]. <<http://www.amateurorchestras.org.uk/oscotland.htm>> [access: 02.03.2010].
- UNESCO. *Año internacional del niño* [en línea]. <<http://portal.unesco.org/es/ev.php>>

[URL ID=32399&URL DO=DO TOPIC&URL SECTION=201.html](#)> [consulta: 24.08.2015].

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU [en línia]. <<http://www.uce.cat/>> [consulta: 15.10.2005].

VIQUIPEDIA. Louis Armstrong [en línia]. <http://ca.wikipedia.org/wiki/Louis_Armstrong> [consulta: 7.08.2014].

VIQUIPÈDIA. El Poblenou del Delta [en línia].

<https://ca.wikipedia.org/wiki/El_Poblenou_del_Delta> [consulta 17.06.2015].

WIQUIPEDIA. Siboney [en línia]. <https://es.wikipedia.org/wiki/Siboney_%28cancci%C3%B3n%29> [consulta: 03.07.2015].

WIQUIPEDIA. Villarreal [en línia]. <<https://es.wikipedia.org/wiki/Villarreal>> [data de consulta: 30.07.2015].

16.5.- Altres suports

Delta. Banda Municipal de Música de Tortosa [Disc Compacte+ llibret]. Barcelona: Tram, 2005. 51 min.

Música a la Ràpita. Banda de l'Agrupació Musical Rapitenca [CD]. Sabadell: Careli Records S.L, 1998.

Prensa Antiga de Vinaròs [DVD]. Vinaròs: Associació Cultural Amics de Vinaròs, [s.a.].

Revista Ràpita:1959-2000 [Disc Compacte]. [Sant Carles de la Ràpita: s.n. 2010].

16.6.- Arxius i Biblioteques

Archivo General Militar de Segovia, AGMS.

Tomàs Pujol Companyó. Sección 1a, legajo P. 3058.

Archivo General del Ministerio de Fomento, ACMF

Tomàs Pujol Companyó, legajo 6535.

Archivo Naval de Cartagena, ANC

Expediente Sixto Mir Baldrich, P-XXI-a, legajo 1.

Archivo Naval de Ferrol, ANF

Capitania General Estado Mayor, *Libreta de Sixto Mir Baldrich*.

Arxiu del Port de Tarragona, APT

Fons de Fars. *Quadern de servei del far de Sant Carles de la Ràpita*, 1883-1885. Signatura 2.

Arxiu de l'Agrupació Musical Rapitena, AMR

Llibre d'Actes, 1948-2015.

Llibre de Caixa, 1948-1969.

Arxiu Arxiprestal de Vinaròs, AAV

Arxiu Comarcal del Baix Ebre, ACBEB

Arxiu Municipal de Sant Carles de la Ràpita, AMSCR

Atorgament Subvenció, 1970.

Bans, 1938, 1939, 1940, 1945.

Correspondència d'Entrada, 1947, 1948-1951.

Correspondència d'Entrada de Secretaria, 03.05.1982-30.06.1982.

Correspondència de Sortida de Secretaria, 1947-1948.

Correspondència de Sortida de Secretaria, 1er Semestre 1979.

Diari d'Intervenció de Pagament, 1938-1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1979.

2º Diari d'Intervenció de Pagament, 1943, 1952.

Llibre d'Actes del Ple del Consell Municipal, 04.02.1929-29.01.1931.

Llibre d'Actes del Ple de la Comissió Gestora Municipal, 26.10.1936-09.09.1949.

Llibre d'Actes del Ple de l'Ajuntament, 09.09.1949-13.11.1956; 16.04.1981-11.06.1982; 02.12.1983-14.12.1984.

Llibre d'Actes del Ple de la Comissió Municipal Permanent, 07.10.1963-17.07.1972; 21.09.1978-27.08.1979; 03.11.1981-16.09.1983.

Llibre Auxiliar de Despeses, 1941, 1942, 1943, 1944.

Llibre Auxiliar de Despeses. Sub-Auxiliar, 1944, 1945.

Llibre Auxiliar de Ingresos-Despeses, 1946.

Llibre de Caixa, 1938-1940, 1941, 1942-1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1979.

Llibre Registre d'Entrada, 03.04.1944-24.09.1951; 09.08.1962-06.12.1966; 29.10.1981-17.10.1983.

Llibre Registre de Sortida, 07.06.1947-19.09.1949; 23.01.1979-10.10.1979; 11.03.1981-15.01.1983.

Memòria de Gestió Municipal, 1944- 1945.

Memòria de Gestió. Veinte años de Realidades de Obras Municipales, 1959.

Ordres Ingrés i Pagament, Maig- Agost 1940.

Ordres Pagament, Capítols 1-6 i 7- 17, 1945.

Pressupost Ordinari de Despeses i Ingressos, 1941, 1942, 1947, 1948.

Resumen general del estado comparativo entre el presupuesto del actual ejercicio y el anterior, 1941-42.

Arxiu Municipal de Vinaròs

Setmanari Vinaròs, 1957 -1970

Arxiu Parroquial Sant Carles de la Ràpita, APSCR

Biblioteca Can Rosés (Barcelona)

Biblioteca de Catalunya, BC

Biblioteca Comarcal Sebastià Juan Arbó d'Amposta
 Biblioteca Municipal Sebastià Juan Arbó de Sant Carles de la Ràpita
 Biblioteca Pública Marcel·lí Domingo de Tortosa
 Biblioteca Pública de Tarragona
 Registre Civil d'Amposta
 Registre Civil de Sant Carles de la Ràpita, RCSCR
 Registre Civil de la Sénia
 Registre Civil de Tivenys

16.7.- Entrevistats

Per a la realització d'aquesta tesi, s'han dut a terme un seguit d'entrevistes que es detallen a continuació. Els noms apareixen ordenats alfabèticament però si l'entrevista s'ha realitzat a diverses persones al mateix temps, aquestes apareixen juntes. Si s'entrevistava a un músic i també hi havia altres membres de la família, ha estat el cognom de l'entrevistat principal el que ha servit de referent. En el cas de les entrevistes conjuntes a músics, s'ordenaran d'acord amb el cognom situat en primera posició en l'alfabet.

Taula 16.1. Entrevistes realitzades. S'especifica la data de l'entrevista i els períodes dels quals aporta informació l'entrevistat (M: Montfort; GC: Guillem Cantallops; SM: Sixto Mir; JA: Joaquín Amela; JP: José Pasqual; RC: Rafael Cárceles; VS: Vicent Sunyer; JF: Josep Fuster; VJ: Vicente Jorge; EN: Enric Naval; AA: Antoni Alburquerque)

Nom	Data Entrevista	Directors
Ester Abella i Ester Amela	13/07/10	JA
Antoni Josep Alburquerque Subirats	21/09/13	VS, JF, VJ, EN, AA
Àngel Anguera Salvador	26/08/15	JP, RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Joaquín Arnau Arasa	03/08/06	M, GC, SM, JA
Agustín Asensi Artiga	01/08/08	VJ, EN, AA
M ^a Cinta Barberà Amaré	03/01/09	SM
Divitre i Belinda Barberà Pepiol	29/12/07	GC
Juan José Bordes Pablo	12/09/08	M, GC, SM, JA
Eduvigis Brunet Soria	28/08/06	SM
Maria Rosa Caballer Mir i Marga Muriel Mir	10/09/13	SM
Josefa Caballé Barrera	13/09/08	JP

Juan Cantallops Gual	30/11/08	GC
Joan Baptista i Pili Carles; Francisca Estellé i Francisco Sánchez	06/08/08	GC, SM, JA, JP
José Casajust Matamoros i Emilia Matamoros	28/07/08	SM, JA, JP , RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Manel Castellà Menero (fill de Baptista Castellà)	29/07/08	GC, SM, VS, VJ
M ^a Teresa Castells Sabaté (filla de Josep Castells) i Daniel Gasparin Castells	28/07/06	GC, SM
Alex Cervera Forcadell	26/06/14	JP, RC, VS, JF
Francisca Claravall Reverté (esposa de Joan Chalé Sánchez)	06/12/06	M, GC, SM, JA
Bertomeu Comas Puig	20/11/08	SM
Ramon Cruelles Antó i família	06/12/07	GC, SM, JA
Maite Curto Folguerola i Joan Lleixà Hostier	22/09/13	VS, JF, VJ, EN, AA
Pedro Falcó Matamoros	04/08/08	GC
Mariló i José Fargas Llassat i M ^a Cinta Balagué	25/01/08	General
Agustí Ferré Cruelles	31/07/08	SM, JA, JP, RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Agustín Forné Reverté	03/03/06	M, GC, SM, JA
Josep Fuster Martinez	07/04/10	JF
Fina Garcia Moya	22/11/08	General
José de la Cruz Gil Moreso	31/07/06	SM
Neus Ibáñez López	03/10/15	VJ, AA
Teresa Juaní Sancho	22/11/08	General
M ^a Cinta Masdeu Matamoros	28/07/14	SM
Lourdes Masià Carles	28/07/08	JP
Joaquín Miguel Balañá	26/05/06	M, SM, JA, JP
Lluís Millán Roca	27/10/07	M, GC, SM
Pilar Mir Caruncho	04/08/08	SM
Adolfo Mora Borràs	31/06/08	JP
Paco Moya Abilio i Miguel Rovira Reverté	05/01/06 06/02/06	GC, SM, JA, JP, RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Lorena Moya Talarn	25/05/13	VG, EN, AA
Joan Antoni Mur Borràs	08/11/09	VS
Alfonso Navarro Sánchez i Domingo Vizcarro Quixal	05/01/07	GC, SM, JA, JP, RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Joan Francisco Noll Ripoll	31/07/08	JA, JP, AA
Calamanda Obiol Balagué	13/10/07	SM, JA

Joan Prades Subirats, Núria Cid Esteve i Joan Prades Cid	05/08/08	GC, SM, JA, VJ, EN, AA
Manolo Quintó Puigcerver	30/07/14	SM, JA
Juan Miguel Ramon Subirats	05/08/08	JA, JP, RC, VS, JF, VJ, EN, AA
Joan Reverté Aixandri i Umbelina Espelta Navarro	02/02/08	M
Rosa Reverté Bel	04/08/14	SM
Eloi Roset Altadill	23/08/15	AA
Brigida Sanchez	07/12/07	M
Gaspar Sanchez Forcadell	01/08/08	GC, SM, JA
Puri Sancho Gasparin	08/11/08	General
M ^a Teresa Segura Biosca	30/07/08	M, GC, SM, JP
Miquel Sorribes Miralles	29/04/06 06/05/06 19/05/06 20/06/15	SM, JA, RC, VS, JF, VJ, AA
Josep M ^a Tomàs Prats	20/08/14	SM, JA, JP
M ^a Teresa Torné i Gimeno	30/07/08	SM
Joaquín Urquizú Castellá	01/09/05 02/09/05	General

16.8.- Scottish bands contributors

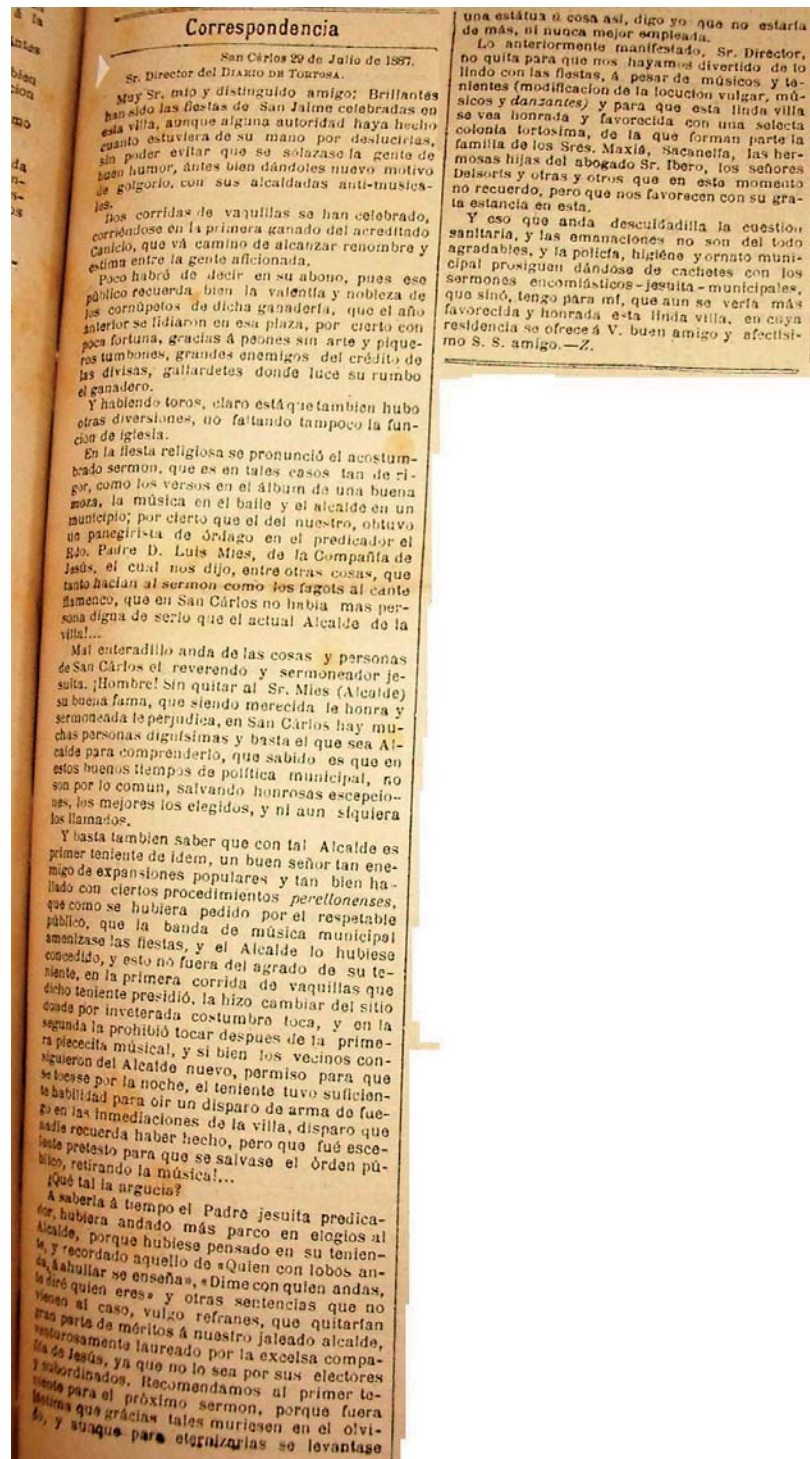
Jean Aldred	Leith Comunity Band and Capital Concert Band
Nigel Boddice	General
Laura Cowell	Rosyth Concert Band
Allan Cumming	Edinburgh Concert Band
Glen Diver	Rosyth Concert Band
Angus Edmond	Newtongrange Silver Band
Geoffrey Emerson	The South Community Orchestra
Claire Garnett	Peebles Orchestra and Peebles Players
Jakie Hamilton	Peebles Burgh Silver Band
Michael Hunter	Rosyth Concert Band and Dysard Colliery Band
Fred Frayling-Kelly	Leith Community Band
Kevin G. Lamb	Capital Concert Band
Bow Lawson	Boys Brigade Pipe Band
Pippa Lockhart	The Really Terrible Orchestra

Louise Martin	Stockbridge and New Town Community Orchestra
Diane Mcbeth	Rosyth Concert Band
Annie Mcseveney	Peebles Orchestra
Ewan Mitchell	Peebles Concert Band and Leith Community Band
Arnold Myers	Edinburgh Symphony Orchestra
Sara Naish	Dunedin Wind Band
James Napier	Trinity Pipers
Roger Percy	Edinburgh Wind Orchestra
Erin Stevenson	Leith Community Band, Peebles Burgh Silver Band, Peebles Concert Band
Tracey Thomson	Peebles Ex-servicemen's Pipe Band
Robert Veitch	General

17.- Anexos

17.1.- Annex I: Fotografies de la informació original de la banda de música de Sant Carles de la Ràpita

“Correspondencia”, dins *Diario de Tortosa*, 2.08.1887, p. 3.

“Programa de festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes”, dins *Diario de Tortosa*, 21.07.1920, p. 1.

PROGRAMA

de los festejos públicos y religiosos que la Real Ciudad de San Carlos de la Rápita celebra en honor de su Patrón San Jaime durante los días 25, 26 y 27 de los corrientes.

Día 24.—A las seis de la tarde: Bando y pasa-calles anunciando el programa de los festejos. Inauguración del alumbrado público eléctrico y gran iluminación en las plazas de Carlos III y Mayor.

A las nueve de la noche: Inauguración de la feria y serenata en la misma, amenizada por la banda municipal dirigida por su director D. Higinio Domingo Romeu.

A las diez de la noche: Sardanas en la plaza de Carlos III, en las que tomarán parte elegantes señoritas.

Día 25.—A las siete de la mañana: Diana por la banda municipal.

A las nueve de la mañana: Solemne función religiosa con acompañamiento de una nutrida orquesta con asistencia del Magnífico Ayuntamiento y demás autoridades de la localidad y personas invitadas.

A las once: Encierre del ganado que se ha de lidiar por la tarde.

A las cuatro de la tarde: Gran corrida de novillos a cargo de una afamada cuadrilla.

A las nueve de la noche: Serenatas en el paseo de Carlos III.

Día 26.—Gran festival a las ocho de la mañana, al que asistirán los niños de las Escuelas Nacionales, entregándose a los más pobres libretas del ahorro postal.

A las diez de la noche: Disparo de un hermoso castillo de fuegos artificiales.

Siguen además los mismos festejos del día anterior.

Día 27.—A las nueve de la mañana: Cucañas en el mar y regatas de embarcaciones pequeñas a remo tripuladas por señoritas, ofreciéndose valiosos y elegantes obsequios a las vencedoras y vencedores.

A las nueve de la noche: Gran festival en la plaza Mayor, terminando los festejos con una espléndida Retreta. Demás festejos, como el día anterior.

NOTA. Durante los días de fiestas se celebrarán bailes de sociedad, funciones de cine y magníficas iluminaciones en las plazas de Carlos III y Mayor.

El día 27, a las ocho de la mañana, solemnes honras fúnebres en memoria del Cura Párroco que fué de esta ciudad reverendo D. Bernardo Vergés, Presbítero, fallecido recientemente en Tortosa.

17.2.- Annex II: Programes de festes de Sant Carles de la Ràpita o ressenyes relacionades amb aquestes, de l'any 1881 al 1920

S'ha traduït la informació obtinguda als diaris. Quan la informació provenia d'una carta s'ha optat depenent del cas per reproduir els fragments relacionats amb el treball, o bé extraure'n els fragments relacionats, mantenint-ne l'idioma. Els comentaris afegits estan entre parèntesi al principi del text. Si és un fragment d'una carta, entre mig hi haurà resum d'aquesta sense parèntesi i els fragments textuais extrets de la carta entre cometes. S'ha traduït toros per braus, això com el grup nominal “corrida de toros” per cursa de braus, “corrida de vacas” per cursa de vaques i “corrida de vaquillas”, per cursa de vaquetes. “Novillada” s'ha traduït com cursa de toros novells. S'ha deixat entre cometes els mots que s'ha considerat que era millor deixar en la llengua original o bé quan tot i que s'ha traduït s'ha considerat important deixar també l'expressió castellana. S'han obviat les referències a la grandiositat de les festes, així com al desplaçament de gran quantitat de forasters a la localitat o altra informació que no està relacionada amb les festes i s'inclou dintre del mateix article. De la mateixa manera, quan ha estat possible, s'ha posat la informació a la manera de programa de festes. Quan s'ha trobat dos programes de festes amb moltes similituds i poques diferències, s'han subratllat les diferències amb aquests. Quan han estat exactament iguals, no s'ha tornat a copiar i s'ha indicat a qui altre document és idèntic.

Data del diari	Nom del diari	Dies que celebren les festes	Dada rellevant	Banda o agrupacions que actuaran	Informació que apareix al diari traduïda o extreta segons els casos
24.07.1881	<i>La Verdad</i>		Sant Jaume		A més de les funcions religioses es torejaran a la plaça, braus de les millors ramaderies del país, i en els cercles particulars hi haurà balls i altres diversions, dignes d'aquell culte veïnat. [...]
2.08.1882	<i>Diario de</i>		Festes Sant		Notícies des de Sant Carles:

	<i>Tortosa</i>		Jaume		Amb motiu de les festes de Sant Jaume, ha hagut braus en aquesta ciutat, sense que hàgim d'apuntar cap desgràcia aquesta vegada. Veritat era que el bestiar era fluix per ser molt joves els braus [...]
1883 ¹					
1884 ²					
1.08.1885	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26.07	Alerta sanitària		En una carta rebuda de Sant Carles de la Ràpita es dona compte de l'estat sanitari d'aquella ciutat i de les solemnes processons de rogatives que s'han celebrat en els dies 25 i 26 de juliol. Respecte del primer, es diu que la malaltia, encara que no decreix, tot i això s'observa que el nombre de defuncions és molt més petit que al principi. El dia de Sant Jaume i el següent, diumenge, va sortir de l'església parroquial una lluïdíssima processó, en la qual anaven amb un baiard ("iban en andas") les imatges de Sant Roc, Sant Josep i el Santíssim Crist. L'acte va estar concorregut.
Diumenge 18.07.1886	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26.07 Primer diu que les festes són aquests dos dies però el dia 24 també hi ha actes al programa	Actor Abelardo Rodriguez, dona i filla a la localitat	tamborí i dolçaina; "copla"- orquestra <i>dels Petits</i>	[...] Dia 24 Tarda Repic general de campanes i cercavila de "tamboril" i "dulzaina" Nit Serenata a la rambla per l'acreditada "copla" ^f <i>dels Petits</i> , que tocarà set escollides peces del seu repertori. Dia 25 Matí Funció d'església, en la que predicarà el P. Mies Tarda 15h: Gran cursa de braus de la ramaderia Sr. Esteve, d'Amposta

¹. No hi ha referència de les festes Sant Carles. En els diaris de l'època es parla molt del còlera.

² A *El Correo de Tortosa* del 4 desembre de 1884 surt l'anunci de la supressió per part de l'Ajuntament de Tortosa dels "regocijos públicos" durant les pròximes festes de la Cinta, quedant reduïdes aquestes a les funcions religioses i al que cada "sociedad de recreo en particular quiera hacer." No es fa referència a festes de Sant Carles però sí que hi ha una crònica de les festes que es van fer a Amposta a *El Correo de Tortosa* del 21 d'agost de 1884.

					<p>Nit Escollida funció al teatre dirigida pel citat primer actor³, i secundat per les conegudes actrius Sra. Valdivia i Srta. Rodriguez, acompanyades dels senyors aficionats de l'esmentada població; concloent les distraccions d'aquest dia amb una altra serenata per la ja citada orquestra <i>dels Petits</i>.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí Funció d'Església tornant a predicar el mateix P. Mies</p> <p>Tarda Una altra gran cursa amb bestioles de l'acreditada devesa de José Puceto</p> <p>Nit Nova funció al Teatre pels repetits artistes i aficionats.</p>
29.07.1887	<i>Diario de Tortosa</i>		En honor a l'apòstol "Santiago"		<p>Per excés d'original deixem de publicar una carta que sens ha remès des de Sant Carles de la Ràpita, en la que se'ns dóna compte dels festejos celebrats en honor de l'Apòstol "Santiago" a l'esmentada ciutat. Ho farem en el nostre proper número.</p>
2.08.1887	<i>Diario de Tortosa</i>		Carta amb les festes de Sant Jaume de Sant Carles de la Ràpita del dia 29 de juliol.	Banda municipal del municipi	<p>(Només copiat de manera esquemàtica el que es deixa entreveure del programa i resumits alguns fragments d'especial interès.)</p> <p>Dos curses de vaquetes; la primera de l'acreditat Canicio. Previst que toqués la banda com sempre. Funció d'església. A la festa religiosa es va pronunciar l'acostumat sermó, amb el panegirista Reverend Pare D. Luis Mies, de la Companyia de Jesús Per la nit havia de tocar la banda.</p> <p>El respectable públic va demanar que la banda de música municipal amenitzés les</p>

³ L'actor és Abelardo Rodriguez, que al principi de la notícia diu que estiuja a Sant Carles amb la seva dona i filla.

					festes; l'alcalde ho va concedir, cosa que no va ser del gust del primer tinent d'alcalde. Així en la primera cursa de vaquetes que l'esmentat tinent va presidir, la va fer canviar de lloc d'on per inveterada costum toca, i en la segona la va prohibir tocar després de la primera peceta musical. Els veïns van aconseguir de l'Alcalde nou, permís per que es toqués per la nit, però el tinent va tenir la suficient habilitat per a sentir un dispar d'arma de foc als encontorns de la vila, dispar que ningú recorda haver fet, però que va ser un excel·lent pretext perquè se salvés l'ordre públic, retirant la música!...
20.07.1888	<i>Diario de Tortosa</i>		Sant Jaume		<i>La Verdad</i> sap que aquest any, a Sant Carles de la Ràpita, se celebraran les festes en honor al seu patró Sant Jaume, amb gran sumptuositat, tant les que tinguin caràcter religiós com les populars.
23.07.1889	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26 . 07	És una carta		[...] que existeix a l'esmentada població tanta salut, que des del dia 6 de l'actual no s'ha registrat cap defunció; [...] Les festes [...] a més de parades de fires, balls, funcions religioses, regates i altres coses que es diu que faran, hi haurà dues curses de vaques braves a la plaça major tots dos citats dies.
26.07.1889	<i>La Verdad</i>		El seu patró Apòstol Sant Jaume.		Moltes famílies d'aquesta ciutat van passar el dia d'ahir a Sant Carles de la Ràpita, Ampolla i Partida de l'Enveja, el les localitats de les quals se celebra la festa del seu patró l'apòstol Sant Jaume.
30.07.1890	<i>Diario de Tortosa</i>	Acabades diumenge dia 27.	Dedicades al patró "Santiago"		El diumenge van acabar a Sant Carles de la Ràpita les festes religioses i populars, que tots els anys es dediquen al patró Sant Jaume Amb les curses de braus de carrer es van acabar les diversions.
1.08.1890	<i>Diario de Tortosa</i>	Tres dies	Carta del corresponsal		Festes [...]sense desgracia alguna. Les funcions d'església brillants, i D. Froilan Beltran, ecònom Alcanar que va ser l'encarregat de fer el panegíric de la Santíssima Trinitat i Sant Roc, va estar oportú, hàbil i eloqüent en un alt grau. De braus (es van córrer tres dies) bons; i com hi havia aficionats forasters que van fer diferent sort als "cornúpedos" que a això es van prestar, va resultar la festa molt més animada. De músiques i ball, perfectament

15.07.1891	<i>El Correo de Tortosa</i>	25 i 26 toros novells			Pel Govern de la província s'ha concedit el competent permís a l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita per a verificar les curses de toros novells els dies 25 i 26 de l'actual.
29.07.1891	<i>Diario de Tortosa</i>		Dedicades a “Santiago el Mayor”		A Sant Carles de la Ràpita, s'han celebrat les festes de costum, dedicades a “Santiago el Mayor. [...]
29.07.1891	<i>Diario de Tortosa</i>		És una altra nota dintre del mateix diari San Jaime i Santa Anna		El diumenge va haver una cursa de vaques
30.07.1891	<i>La Verdad</i>		Dedicades a “Santiago el Mayor”		Ens escriuen de Sant Carles de la Ràpita que s'han celebrat les festes de costum, dedicades a “Santiago el Mayor”.
22.07.1892	<i>Diario de Tortosa</i>	24 i 25.07	Obsequi als patrons tutelars Santíssima Trinitat i Sant Roc.	música d'Ulldecona que dirigeix D. José Esteller	[...]Dianes per l'acreditada música d'Ulldecona que dirigeix D. José Esteller, solemnes cultes religiosos a la Sta. Església Parroquial, amb sermons a càrrec de l'eloqüent orador sagrat Reverend Pare D. Javier Furgús de la companyia de Jesús, dues curses de vaques a la plaça pública, els dies 24 y 25, amb caps de bestiar de la ramaderia de D. José Palnous, fill d'aquesta ciutat, dos magnífics balls per la citada música d'Ulldecona, i il·luminacions generals, etc. etc. Aquest any s'anticipen un dia les festes a Sant Carles perquè essent el dilluns pròxim dia festiu, (“Santiago el Mayor”) i donant començament el diumenge, s'afavoreix així la concurrència de forasters dels pobles comarcals. [...]
Dimarts 18.07.1893 Año XII.	<i>Diario de Tortosa</i>		Dedicades a Sant Jaume el seu sant Patró		En la propera població marítima de Sant Carles de la Ràpita, es preparen els seus veïns a celebrar aquest any, amb les funcions religioses, i els “regocijos” populars de costum, les festes que dediquen a Sant Jaume, el seu Sant Patró. [...]

22.07.1893	<i>La Verdad</i>	23,24 i 25	Santíssima Trinitat i Sant Roc		La vila de Sant Carles de la Ràpita prepara solemnes festes per als dies 23, 24 i 25 de l'actual, en honor als seus patrons Santíssima Trinitat i Sant Roc. El programa que s'ha tingut la deferència d'enviar-nos no el podem inserir per la seva gran extensió. Prometen veure's molt animats els festejos.
24.07.1893	<i>Diario de Tortosa</i>				Algunes famílies d'aquesta, han passat a Sant Carles de la Ràpita, a presenciar les festes extraordinàries que actualment se celebren en aquella població marítima.
23.07.1894	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26.07		Música d'Alcanar dirigida pel Sr. Gisbert	[...]solemnes funcions religioses amb sermons a càrrec de Dr. don Froilán Beltrán, cura rector d'Alcanar. La música del mateix poble, dirigida pel Sr. Gisbert, executarà boniques composicions en els balls de societat i públics que es preparen Un acreditat pirotècnic de Barcelona, dispararà sorprenents focs artificials, la nit del 26. Es donaran dues curses de braus el 25 i 26: el bestiar procedeix de Torreblanca, i ve precedit per molt de renom. A la plaça de Bosch, hi haurà serenates de 10 a 12 de la nit, per la música del Sr. Gisbert. [...]
26.07.1894	<i>La Verdad</i>	25 i 26			DE SANT CARLES Escriuen de dita població: Es preparen aquest any extraordinaris festejos a la pintoresca població de sant Carles de la Ràpita, punt de residència de moltes famílies que fugint de la calor, busquen esbarjo a les seves platges. Des d'allí escriuen, que regna molta animació, i que el programa de festes resultarà complet, satisfent a tots els gustos. Se celebraran els dies 25 i 26 de l'actual, solemnes funcions religioses amb sermons a càrrec del Dr. D. Froilán Beltrán, capellà rector d'Alcanar.
27.07.1894	<i>La Verdad</i>				DE SANT CARLES Ens escriuen de dita població que els festejos que en l'actualitat se celebren dedicats al seu Sant Patró, es veuen summament animats. El nombre de forasters és bastant regular.
20.07.1895	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25, 26 i 27. 07	Festes per obsequiar	Gaita. Música	Dia 24 Matí

			als patrons Santíssima Trinitat i Sant Roc	d'Amposta dirigida per D. Juan Colomé.	<p>12h: S'inauguraran les festes amb un repic general de campanes i anunciant-les el pregoner de l'Ajuntament</p> <p>Tarda 17 h: Solemnes vespres a la Santa Església Parroquial i cercavila per la gaita.</p> <p>Nit 21h: balls "al estilo del país" a la Plaça Major</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Des de l'albada, la brillant música d'Amposta, hàbilment dirigida per D. Juan Colomé, recorrerà els carrers de la ciutat, anunciant la festivitat del dia amb una alegre diana.</p> <p>8h: La Comissió de festejos de l'Ajuntament, distribuirà abonaments de pa, carn i arròs, entre els pobres de la localitat. 9h: L' Ajuntament sortirà de la casa Capitular, precedit de música, dirigint-se en Corporació a la Santa Església Parroquial, per assistir amb la resta d'autoritats als Divins Oficis i solemne Missa que es cantarà a tota orquestra. Després de l'Evangelí, ocuparà la Càtedra de l'Esperit Sant, l'eloqüent i reputat orador sagrat, reverend Pare Pedro Coma, de la Companyia de Jesús. L'Església estarà profusament il·luminada i adornada amb formosos domassos</p> <p>11h: Entrada, tancada i prova dels braus.</p> <p>Tarda 15h: Gran cursa de toros novells a la Plaça pública, procedents d'una de les més acreditades ramaderies del país.</p> <p>Nit Durant la nit estarà profussament il·luminada a la veneciana, la bonica plaça</p>
--	--	--	--	--	---

				<p>de D. Alberto Bosch, adornada amb mil banderes, on se celebraran els balls públics a l'estil del país i gran serenata.</p> <p>22h: Gran ball de societat al magnífic envelat aixecat per un acreditat adornista de Vilafranca del Penedès.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí A l'albada, dianes per la música. 9h: funcions religioses iguals al dia anterior, essent orador sagrat, el propi Pare Coma. 11h: Entrada, tancada i prova dels braus.</p> <p>Tarda 15h: Cursa de toros novells</p> <p>Nit Balls públics a l'estil del país, serenata, les mateixes il·luminacions a la plaça de D. Alberto Bosch i segon gran ball al bonic envelat, finalitzant amb el dispar d'un magnífic castell de focs artificials per un dels més acreditats pirotècnics de Barcelona.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí A l'albada, dianes. 9h: Cucanyes al port, per a les que s'han ofert diversos premis. 10h: Grans regates al port , dirigides por un buc de la nostra Marina de Guerra, en les que prendran part nombroses embarcacions adjudicant-se diversos i importants premis. La música situada al moll amenitzarà les regates.</p>
--	--	--	--	---

				<p>Tarda 16h: Curses de velocípedes, per a les que s'han ofert valuoses cintes. Durant les curses la banda de música interpretarà escollides peces del seu repertori.</p> <p>Nit Il·luminacions i ball, finalitzant els festejos amb una gran serenata.</p> <p>Durant els dies de festes, els edificis públics i particulars, estaran adornats amb banderes i domassos, i il·luminats per la nit.</p> <p style="text-align: center;">LA COMISSIÓ.</p>
20.07.1895	<i>La Verdad</i>		Santíssima Trinitat i Sant Roc	<p style="text-align: center;">(exactament igual que el programa d'altres diaris del mateix any) Dia 24</p> <p>Matí 12h: S'inauguraran les festes amb un repic general de campanes i anunciant-les el Pregoner de l'ajuntament</p> <p>Tarda 17 h: Solemnes vespres a la Santa Església Parroquial i cercavila per la gaita.</p> <p>Nit 21h: Balls “a l'estil del país” a la plaça Major</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Des de l'albada, la brillant música d'Amposta, hàbilment dirigida per D. Juan Colomé, recorrerà els carrers de la ciutat, anunciant la festivitat del dia amb una alegre diana.</p> <p>8h: La Comissió de festejos de l'Ajuntament, distribuirà abonaments de pa, carn i arròs, entre els pobres de la localitat. 9h: L' Ajuntament sortirà de la casa Capitular, precedit de música, dirigint-se en</p>

				<p>corporació a la Santa Església Parroquial, per assistir amb la resta d'autoritats als Divins Oficis i solemne Missa que es cantarà a tota orquestra. Després de l'Evangeli, ocuparà la Càtedra de l'Esperit Sant, l'eloqüent i reputat orador sagrat, reverend Pare Pedro Coma, de la Companyia de Jesús. L'Església estarà profusament il·luminada i adornada amb formosos domassos.</p> <p>11h: Entrada, tancada i prova dels braus.</p> <p>Tarda 15h: Cursa de toros novells a la Plaça pública, procedents d'una de les més acreditades ramaderies del país.</p> <p>Nit Durant la nit estarà profusament il·luminada a la veneciana, la bonica plaça de D. Alberto Bosch, adornada amb mil banderes, on se celebraran els balls públics a l'estil del país i gran serenata.</p> <p>22h: Gran ball de societat al magnífic envelat, aixecat per un acreditat adornista de Vilafranca del Penedès.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí A l'albada, dianes per la música, 9h: Funcions religioses iguals al dia anterior, essent l'orador Sagrat el propi eloqüent Pare Coma. 11h: Entrada, tancada i prova dels braus.</p> <p>Tarda 15h: Cursa de toros novells com el dia anterior.</p> <p>Nit</p>
--	--	--	--	--

					<p>Balls públics a l'estil del país, Serenata les mateixes il·luminacions a la plaça de D. Alberto Bosch i segon gran ball al bonic envelat, finalitzant amb el dispar d'un magnífic Castell de focs artificials per un dels més acreditats pirotècnics de Barcelona.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí A l'albada, dianes. 9h: Cucanyes al port, per a les que s'han ofert diversos premis. 10h: Grans regates al port, dirigides por un buc de la nostra Marina de Guerra, en les que prendran part nombroses embarcacions adjudicant-se, diversos i importants premis. La música situada al moll amenitzarà les regates.</p> <p>Tarda 16h: Curses de Velocípedes, per a les que s'han ofert valuoses cintes. Durant les curses la banda de música interpretarà escollides peces del seu repertori.</p> <p>Nit Il·luminacions i ball, finalitzant els festejos amb una gran Serenata.</p> <p>Durant els dies de festes, els edificis públics i particulars, estaran adornats amb banderes i domassos, i il·luminats per la nit.</p> <p style="text-align: right;"><i>La Comissió</i></p>
24.07.1896	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26	festes dedicades sant Jaume	“reputadas bandas”	Solemnes funcions religioses, curses de toros novells d'acreditada ramaderia, música per reputades bandes i grandiosos balls.
23.07.1897	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26	festes dedicades a Sant Jaume “ Santiago”	La música de Vinaròs, dirigida pel Sr. Tapbioles.	Funcions religioses, dues curses de braus de la coneguda ramaderia de D. Eduardo Albarcar, de l'Enveja. S'han disposat il·luminacions especials. Es muntarà un grandió envelat per a balls, costejat per la societat <i>Casino Rapitense</i> . La música de Vinaròs, dirigida pel Sr. Tapbioles prendrà part en els populars festejos [...].

					[...]que els rapitencs es diverteixin, [...] gaudint dels “regocijos públics”.
23.07.1898	<i>Correo de Tortosa</i>		Festes dedicades a Sant Jaume		Amb motiu de la festivitat de Sant Jaume se celebraran festes majors al Vendrell, Sant Carles de la Ràpita, i Brafim, i fires a Reus amb curses de velocípedes i altres festejos públics
22.07.1898	<i>Diario de Tortosa</i>	24,25 i 26			“Amb funcions religioses, balls de societat i curses de braus, els dies 24,25 i 26 del corrent, celebraran els veïns de Sant Carles de la Ràpita la seva festa anual...”
22.07.1898	<i>Los Debates</i>				(el mateix que el <i>Diario de Tortosa</i> del mateix dia)
21.07.1899	<i>Diario de Tortosa</i>		festes dedicades a Sant Jaume	Antiga “Lira Dertosense”	Per amenitzar les festes que a Sant Carles de la Ràpita se celebren tots els anys en honor de Sant Jaume, ha estat contractada la antiga “Lira Dertosense” d'aquesta ciutat.
22.07.1899	<i>Correo de Tortosa</i>	24, 25, 26 i 27		Reputada banda que dirigeix el mestre D. Manuel Daufí	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí 12h Repic general de campanes.</p> <p>Tarda 18h entrada de la reputada banda que dirigeix el mestre D. Manuel Daufí amb una magnífica <u>cercavila</u></p> <p>Nit Ball popular</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Diana, missa cantada “á grande orquesta”, estant el sermó a càrrec de l'estudiós i intel·ligent vicari d'aquesta parròquia D. Pascual Sorigó. 11h Correbou. Tancada de les vaques que es correran a les tres de la tarda, amenitzant dita festa amb bonics pasdobles l'expressada banda.</p> <p>Nit Il·luminació “á la Veneciana”. Serenata, executant-se escollides peces i Ball popular.</p>

					<p style="text-align: right;">Dia 26</p> <p>El mateix que l'anterior</p> <p style="text-align: right;">Dia 27</p> <p>Matí Cucanyes i regates</p> <p>Tarda Toreig d'una vaca de mort, realitzant-se de seguida dues curses de bicicletes al voltant de la Rambla de <u>Carlos 3er</u>, una de velocitat i una de lentitud, adjudicant-se com premi a cadascuna un objecte al campió vencedor, finalitzant-se amb una cursa de cintes.</p>
22.07.1899	<i>La Verdad</i>	24, 25, 26 i 27		<p>Reputada banda que dirigeix el mestre D. Manuel Daufí</p> <p style="text-align: right;">Dia 24</p> <p>Matí 12h Repic general de campanes.</p> <p>Tarda 18h entrada de la reputada banda que dirigeix el mestre D. Manuel Daufí amb un magnífic <u>pasdoble</u></p> <p>Nit Ball popular</p> <p style="text-align: right;">Dia 25</p> <p>Matí Diana, Missa cantada "á grande orquesta", estant el sermó a càrrec de l'estudiós i intel·ligent vicari d'aquesta parròquia D. Pascual Sorigó. 11h Tancada de les vaques que es correran a les tres de la tarda, amenitzant dita festa amb bonics pasdobles l'expressada banda.</p>	

				<p>Nit Il·luminació “á la Veneciana”. Serenata, executant-se escollides peces i Ball popular.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>El mateix que l’anterior</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí Cucanyes i regates</p> <p>Tarda Toreig d’una vaca de mort, realitzant-se després dues curses de bicicletes al voltant de la Rambla de <u>Carles III</u>, una de velocitat i una de lentitud, adjudicant-se com premi a cadascuna un objecte al campió vencedor, finalitzant amb una cursa de cintes.</p>
26.07.1899	<i>Correo de Tortosa</i>		Guanyador del 2on premi*	*A les curses de bicicletes celebrades ahir a Sant Carles de la Ràpita, va guanyar el segon premi el nostre estimat amic el jove ciclista, capità de ruta de la Societat Velocípeda d'aquesta ciutat ⁴ , D. Antonio Wenez. Rebi la nostra felicitació.
26.07.1899	<i>La Verdad</i>			A Sant Carles de la Ràpita tenen lloc les tradicionals festes de Sant Jaume que aquest any degut a les iniciatives del nostre amic l'alcalde d'aquella localitat D. José Cosidó, revesteixen gran importància i atrauen la gent dels voltants. Solemnes funcions religioses, curses de vaquetes, il·luminacions, músiques, focs d'artificials etc. etc., formen el programa. Que es diverteixin molt,
28.07.1899	<i>La Verdad</i>			Esport ciclista Ahir a Sant Carles de la Ràpita es van celebrar curses de bicicletes, en les que van prendre part alguns ciclistes d'aquesta ciutat
29.07.1899	<i>Correo de</i>		Guanyadors cursa	A les curses de bicicletes celebrades abans d'ahir a Sant Carles de la Ràpita, va obtenir el premi corresponent a la de velocitat el jove ciclista senyor Callau, de

⁴ Referint-se a Tortosa.

	<i>Tortosan</i>		ciclista de velocitat i de lentitud *		Perelló, i el corresponent a la de lentitud el jove senyor Torredemé de la mateixa població.
23.07.1900	<i>Correo de Tortosa</i>	25, 26 i 27			Curses de vaquetes o bous, serenates, balls populars i de societat, cucanyes al port i altres diversions.
23.07.1900	<i>Diario de Tortosa</i>	25, 26 i 27.			Cursa de vaquetes, cucanyes i regates al port, serenates, balls populars i de Societat i altres varies diversions
23.07.1900	<i>La Verdad</i>	25,26 i 27			Festes a Sant Carles de la Ràpita Els dies 25, 26 i 27 de l'actual celebraran la seva acostumada i cèlebre festa major, la important ciutat de Sant Carles de la Ràpita, efectuant-se en aquells dies, curses de vaquetes, serenates, balls populars i de societat, cucanyes al port i altres diversions. No dubtem que com tots els anys es veuran concursos i animades les esmentades festes.
25.07.1900	<i>El eco de la fusión</i>	25, 26 i 27 . 07	Festes dedicades al seu patró "Santiago"		Curses de vaques, balls de societat i a l'estil del país, serenates, cucanyes al port i moltes altres.
29.07.1900	<i>El eco de la fusión</i>		Dades d'una carta escrita pel corresponsal	Música d'Uldecona	(Carta que data del 27 de juliol. Al principi es parla del canvi d'Ajuntament per incapacitat i vinguda del diputat provincial don Juan Ribás Cots.) En la rebuda d'aquest diputat "...Organizose inmediatamente la comitiva que fué marchando al compás de un airoso pasodoble que tocaba la música de Uldecona contratada para las fiestas. Daba gusto señor director, ver el aspecto que presentaba la espaciosa alameda de la entrada de la población, llena de bote en bote por el numeroso público que, abandonando la corrida de vaquillas que en aquel momento se estaba celebrando, había corrido presuroso á presenciar la llegada del que podemos llamar ídolo de estas ciudad.." Va haver un refrigeri a la sala capitular, "partiendo al poco rato hacia la plaza Mayor á presenciar la corrida de vaquillas..." Hi ha un sopar en honor a aquest diputat. S'aixequen tots per aplaudir-lo després d'un discurs.

					“A los acordes de una bien interpretada marcha que tocó la música, dirigieron a casa del señor Alcalde, en donde, al fresco, se improvisó un animado baile que duró hasta las dos de la madrugada.”
30.07.1900	<i>La Verdad</i>		Es una carta del corresponsal		(No es traduirà i només es transcriurà els fragments importants per a conèixer els actes que es van celebrar a festes. Correspondencia de San Carlos de la Rápita 29 julio 1900 Sr. director de LA VERDAD [...]han terminado las fiestas[...] Como el primer dia, ó sea el 25 á las ocho de la mañana, tomó posesión el nuevo Ayuntamiento en donde tenemos buenos amigos, era de ver á nuestros enemigos la cara triste que pusieron al ver salir de la Casa Consistorial á la Corporación Municipal dirigiéndose a la iglesia parroquial para asistir á los divinos oficios. Se han verificado tres tardes las acostumbradas corridas de vaquillas con extraordinaria animación sin que tengamos que deplorar por fortuna ningún accidente. Los demás festejos y en particular las regatas y cucañas entretuvieron agradablemente al público numeroso que los presenció. El elemento joven ha disfrutado también así en los bailes públicos como en los particulares. El segundo dia por la tarde recibimos la grata visita del infatigable Diputado provincial D. Juan Ribás Cots, que acompañado de varios amigos particulares, vino a saludar a los que aquí tiene.” [...]
18.07.1901	<i>Diario de Tortosa</i>		Sant Jaume apòstol	Banda orquestra “Lira Dertosense”	Ha estat contractada per prendre part en els extraordinaris festejos que se celebraran properament a la immediata població marítima de Sant Carles de la Ràpita, dedicats al seu patró Sant Jaume Apòstol, l'acreditada banda orquestra d'aquesta localitat “Lira Dertosense”.
24.07.1901	<i>Diario de Tortosa</i>				Aquesta tarda a dos quarts de tres, ha partir per la via fluvial a bord del vapor “Ciudad de Tortosa” cap a Sant Carles de la Ràpita, la banda orquestra “Lira Dertosense”, contractada, com vam dir dies passats, per amenitzar els festejos que començaran demà en aquella pintoresca població marítima. Desitgem als nombrosos joves que componen la tan nodrida música, un feliç viatge.

26.07.1901	<i>Diario de Tortosa</i>				Es veuen en extrem animades les festes que se celebren actualment a Sant Carles de la Ràpita, i en les quals pren part la notable banda de música d'aquesta ciutat “Lira Dertosense”[...]
27.07.1901	<i>Diario de Tortosa</i>				Aquest matí han arribat a aquesta ciutat procedents de Sant Carles de la Ràpita, els individus que componen la banda orquestra “Lira Dertosense”. Els joves expedicionaris, als que donem la nostra cordial benvinguda, tornen gratament impressionats pels afalagaments de què han estat objecte per part d'aquells veïns.
18.07.1901	<i>La Verdad</i>	25 i 26 . 07			Hi haurà curses de vaquetes d’una acreditada ramaderia.
21.07.1901	<i>La Verdad</i>	El programa diu 25 i 26 però també hi ha actes el 24		“Lira Dertosense” dirigida pel Sr. Daufí. I “dolzaina y tamboril”	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí Migdia vol general de campanes per anunciar la festivitat del dia següent, repetint-se aquest anunci en fer-se fosc.</p> <p>Tarda 18h: Cercavila per l'acreditada banda de música <i>La Lira Dertosense</i>, dirigida pel senyor Daufí.</p> <p>Nit Serenata a la Plaça major i balls a l’estil del país.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí A trenc d'alba, la pròpia banda tocarà alegres dianes recorrent els carrers de la població. 9h: solemnes funcions religioses a l’Església Parroquial.</p> <p>Tarda 15h: cursa de vaquetes a la plaça pública, amenitzant l’acte la citada banda amb “dolzaina” i “tamboril”.</p> <p>Nit</p>

					<p>21h: Grans balls a l'estil del país i "disparo de un magnífico ramillete de fuegos artificiales".</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Tarda 2a cursa de vaquetes "vaquillas" a la Plaça pública.</p> <p>Nit Mateixos festejos que el dia anterior i a més elevació de globus aerostàtics. A més, hi haurà grans funcions teatrals i balls de societat.</p>
12.07.1902	<i>El pueblo</i>				Ha estat contractada per assistir als festejos que a Sant Carles de la Ràpita se celebraran el dia de Sant Jaume, la Societat Coral <i>La Tortosina</i> , que segons se'ns assegura, fa bastants progressos cantant algunes peces amb molta afinació i ajust.
19.07.1902	<i>El Ebro</i>	24, 25 i 26	Dedicats a Sant Jaume	Banda orquestra de <i>Santa Cecília</i> que dirigeix Daniel Macias	La nodrida banda-orquestra d'aquesta localitat "Santa Cecília" que amb tant encert dirigeix l'avantatjat mestre D. Daniel Macías, ha estat contactada per amenitzar els festejos religiosos i populars que se celebraran a la immediata població marítima de Sant Carles de la Ràpita durant els dies 24, 25 i 26 de l'actual, dedicats al seu patró Sant Jaume apòstol
21.07.1902	<i>La Verdad</i>	24, 25 i 26		banda orquestra de <i>Santa Cecília</i> que dirigeix Daniel Macias	Ha estat contractada per amenitzar festejos religiosos i populars que se celebraran a Sant Carles de la Ràpita els dies 24,25 i 26 de l'actual, la banda orquestra de Santa Cecília que dirigeix el nostre amic Daniel Macias.
21.07.1902	<i>Diario de Tortosa</i>		Santiago Apòstol		<p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí 9h:sumptuoses funcions religiosos, predicant el Reverend D. Froilan Beltrán, d'Alcanar. Assistirà a aquests actes l'Ajuntament. 11h: Col·locació de la làpida al carrer Pi i Maragall. 12h: A les dinar extraordinari als pobres.</p>

					<p>Tarda curses que vaquetes Nit: balls públics i de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí 9h funcions religioses com el dia anterior</p> <p>Tarda Curses que vaquetes</p> <p>Nit Dispar de focs d'artifici, a càrrec del pirotècnic de Reus Sr. Espinós. balls públics i de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí cucanyes i regates al port</p> <p>Tarda curses que vaquetes</p> <p>Tots tres dies: Passacarrers, dianes i serenates al passeig de Carles III, prenent part la banda Santa Cecília, que dirigeix el Sr. Macías.</p> <p>Organitzat com els programes de festes i no com a l'article.</p>
22.07.1902	<i>El Ebro</i>				<p>Escriuen de Sant Carles de la Ràpita donant compte dels grans festejos que es preparen en aquella ciutat per als dies 25, 26 i 27 de l'actual. Segons ens indiquen, hi haurà solemnes funcions religioses, en les que predicarà l'eloqüent orador sagrat Rnd. D. Froilán Beltrán; dianes, retretes i serenates per la banda de Santa Cecília que dirigeix el senyor Macías; castell de focs d'artifici á càrrec del Sr. Espinós; àpat</p>

					extraordinari als pobres; curses que vaques els tres dies i cucanyes i regates al port.
24.07.1902	<i>El Ebro</i>				Aquesta tarda en el vapor "Ciudad de Tortosa" ha sortit la banda de Santa Cecília, que demà ha de prendre part en les festes de Sant Carles de la Ràpita.
26.07.1902	<i>Diario de Tortosa</i>				Ahir van ser alguns veïns de Tortosa que es van traslladar a Sant Carles de la Ràpita en motiu de les festes religioses i populars que tenim anunciades
21.07.1903	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25 i 26.07	Obsequi als sants patrons la Santíssima Trinitat i Sant Roc Inauguració de l'altar major d'estil gòtic construït per l'escultor tortosí Sr. Martí	Música de Santa Cecília de Tortosa	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí 12h: Vol general de campanes que anunciarà al veïnat el començament de les festes</p> <p>Tarda Es correrà el tradicional brau per tota la ciutat 19h: s'entrarà processionalment des de les afores de la ciutat a l'Església Parroquial les sagrades imatges de la Santíssima Trinitat i Sagrat Cor de Jesús construïdes a Barcelona acompanyades de la música de Santa Cecília de Tortosa, fidels, confraries i clergat parroquial.</p> <p>Nit 21h: serenata a la Plaça Carlos III per la reputada banda de Santa Cecília</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí A l'albada, vol general de campanes al propi temps que la música, tocant alegres dianes anunciarà la festa. 9h: El Magnífic Ajuntament assistirà en corporació als solemnes Oficis Divins que celebrarà el Reverend Rector D. José Mª Gascó, assistit de dos secretaris: es cantarà una escollida missa amb orquestra, sent orador sagrat l'eloqüent Doctor Fraulí de la Metropolitana de Tarragona.</p> <p>11h: Entrada i tancada dels braus</p>

					<p>Tarda 15h: Gran cursa de toros novells dels Srs. Albacar i Porres de l'Enveja.</p> <p>Nit Serenata per la música a la Plaça Carles III, balls populars, públics i de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Al matí tindran lloc els mateixos festejos religiosos i populars que el dia anterior. Per la nit iguals festejos, disparant-se un bonic castell de focs artificials per l'acreditat pirotècnic de Reus Sr. Espinós que amenitzarà la banda de Santa Cecília.</p> <p>Les funcions religioses revestiran extraordinària esplendor amb motiu de la inauguració del magnífic nou altar major, d'estil gòtic, construït pel conegut escultor Sr. Martí de Tortosa; degut a la caritat dels fidels i a la pietosa i entusiasta confraria de senyores del Sagrat Cor de Jesús consagrant-se per la mateixa al Deífic Cor solemnes cultes el dia 27 en els que serà orador sagrat l'eminent Reverend Rector d'Alcanar D. Froilán Beltrán.</p>
22.07.1903	<i>Diario de Tortosa</i>		Retall de l' <i>Heraldo de Castellón</i>		<p>(Abans comenta que llegeixen de la premsa de Tortosa el moviment religiós que s'ha iniciat a Sant Carles de la Ràpita d'alguns temps a aquesta part, que honra als fill de la mateixa i també al seu rector D. José Maria Gascó. Es tradueix la part amb referència a festes)</p> <p>“Aquest moviment es farà públic en els solemnes quant extraordinaris festejos amb que se solemnitza l'estrena del grandios altar major i la benedicció i solemne entrada a l'esmentada ciutat de la bonica imatge de la Santíssima Trinitat, patrona de la mateixa, preciosa escultura de 8 pams construïda a la Casa Solvi⁵ de Barcelona costejada amb les almoines recollides per la junta de respectables dames i elegants senyorettes nombrada i presidida per seu digníssim rector; funcions religioses en les que predicaran els reputats oradors Beltrán, Fraulí i Gascó; músiques, traques i curses de braus: en això consistiran aquestes festes...</p> <p>(És una carta. Ho s'ha posat per dies No s'acaba de veure clar si la imatge és nova.)</p>
31.07.1903	<i>Diario de</i>		Festes en	Orquestra	

⁵ En el document del Diario de Tortosa del dia 31.07.1903 posa Salvat en lloc de Solvi.

	<i>Tortosa</i>		honor sant Jaume	dirigida pel Mestre de Capella de la Església Catedral (de Tortosa), Sr. Torres.	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Processó molt lluada amb motiu de la processional entrada de l'obra magnífica de la Santíssima Trinitat. És una escultura artística, de molt de gust, que acredita als senyors Salvat de Barcelona, en els tallers dels quals es va construir l'esmentada imatge. Van concórrer a la processó l'Ajuntament, el Clergat i els senyors de la Confraria del Sagrat Cor a qui es deu el nou altar gòtic de l'església.</p> <p style="text-align: center;">Dies 25 i 26</p> <p>Funcions religioses que van resultar solemnes; l'orquestra va ser dirigida pel Mestre de Capella de la nostra⁶ Església Catedral, Sr. Torres. El primer dia el sermó va ser a càrrec del Dr. Fraulí de Taragona, que va estar admirable i encertat, versant sobre la Santíssima Trinitat i el segon dia va estar eloqüentíssim el Dr. Beltrán d'Alcanar, tractant del Sagrat Cor.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>La missa també va resultar molt solemne, en la que els mestres de capella Torres i Fraulí van interpretar al piano la de Mercadante.</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p>Les curses de vaquetes van deixar satisfets als aficionats i va completar el programa l'espectacle que va oferir el reconegut pirotècnic de Reus Sr. Espinós disparant escollits i artístics focs d'artifici, que van ser la admiració i van merèixer els sincers aplaudiments de tots.</p>
15.07.1904	<i>Diario de Tortosa</i>			Música d'Alcanar contractada per a festes	La música de la propera vila d'Alcanar, ha estat contractada, segons se'ns diu, per a prendre part en les festes que es projecten a la veïna població de Sant Carles de la Ràpita.
16.07.1904	<i>Correo Iberico</i>		Festes dites de Sant Jaume	Acreditada música d'Alcanar	La ciutat de Sant Carles es disposa a celebrar aquest any amb gran solemnitat les tradicionals festes dites de sant Jaume. Revesteixen aquestes festes el doble caràcter de religioses i profanes, i tan solemnes i sumptuoses prometen ser les primeres com divertides i atractives

⁶ Dels escriptors de la notícia, per tant de Tortosa

					<p>les segones. Per a amenitzar tots aquests festejos vindrà l'acreditada banda de música d'Alcanar. Els sermons han estat confiats a Reverend D. José Matamoros</p>
19.07.1904 nº182 año II	<i>Correo Iberico</i>	Del 24 al 28 inclosos	Festes a la trinitat beatífica, la seva patrona.	Banda d'Alcanar dirigida per Rómulo Vallés	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí 12h: Vol general de campanes anunciant als habitants de la reial ciutat les festes a la Trinitat beatífica, la seva Patrona</p> <p>Tarda 15h: el magnífic Ajuntament repartirà entre les vídues pobres i famílies pobres de la ciutat un pa, una lliura d'arròs i dues de carn. 16h: Es cantaran solemnes completes amb acompanyament d'orgue i exposició de S.D.M. 18h: La banda d'Alcanar dirigida per D. Rómulo Vallés recorrerà els principals carrers de la ciutat tocant boniques cercaviles, obsequiant a la vegada amb les seves tocates a les dignitats de la ciutat, Srs. Alcalde, capellà rector i altres.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25 Festa de la Santíssima Trinitat</p> <p>Matí 9h: Tèrcia amb acompanyament d'orgue i Missa "á toda orquesta" dirigida pel director de la banda d'Alcanar. El sermó corre a càrrec de l'orador sagrat D. José Matamoros. Durant el sant sacrifici estarà exposada S. D. M. assistint a tant solemne acte el magnífic Ajuntament i altres dignitats de la ciutat.</p> <p>Tarda 16h: solemne trisagi amb exposició de S.D.M. i amb assistència de l'Ajuntament i altres autoritats. Conclòs aquest, amb solemne processó, passejaran la Trinitat Beatífica pels principals carrers de la ciutat, els que estaran luxosament engalanats, pels mariners i pagesos tan amants de la seva patrona. Conclòs la processó es donarà la benedicció de S. D.M.</p>

				<p>Nit 22h: serenates i balls populars a l'estil del país.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26 Festa a Sant Roc.</p> <p>Matí Com el dia anterior es cantarà tèrcia i Missa a tota orquestra, i ocuparà la càtedra de l'Esperit Sant el panegirista Rnd. D. José Matamoros. Com el dia anterior serà honrat tan solemne acte amb l'assistència de l'Ajuntament i altres dignitats. 12h: tancada de les vaquetes que es correran per la tarda del mateix dia a les tres.</p> <p>Nit 21h: serenates, balls a l'estil del país i il·luminacions a la Plaça Carles III</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí 9h: regates als Alfacs d'embarcacions-muletetes i pontones- cucanyes al mar i regates nadant. 11h: tancada de vaquetes.</p> <p>Tarda Com el dia anterior</p> <p>Nit 22h: dispar d'un bonic castell de focs d'artifici. La banda d'Alcanar amenitzarà l'acte amb les seves serenates.</p> <p style="text-align: center;">Dia 28</p> <p>Matí 10h: elevacions de globus i cucanyes a la Plaça de Carles III. A la tarda i nit com el dia anterior.</p>
--	--	--	--	---

20.07.1904	<i>Diario de Tortosa</i>	25 i 26	dedicades a Sant Jaume (“Santiago el Mayor”)	banda de Alcanar	<p>Dia 24</p> <p>Repartiment d'abonaments als pobres, consistents en carn, pa i arròs. Aquestes almoines les costea l'Ajuntament.</p> <p>Dia 25 i 26</p> <p>Solemnes funcions religioses amb orquestra i sermons a càrrec del Rnd. D. José Matamoros.</p> <p>També es preparen regates i cucanyes al port, focs artificials a càrrec del Sr. Espinós de Reus, curses de vaquetes, balls públics i de societat, il·luminacions, serenates a la plaça Carles III, per l'acreditada banda d'Alcanar, etc., etc.,....</p>
Dissabte 22.07.1905	<i>Los Debates</i>	24, 25 i 26	Dedicades a Sant Jaume, patró de la “villa”	Banda d'Uldecona	<p>Dia 24</p> <p>Repic general de campanes i entrada de la reputada banda d'Uldecona</p> <p>Dia 25</p> <p>Solemnes funcions religioses. cursa de vaquetes, focs artificials i balls a l'estil del país. A l'acreditada societat “Casino Rapitense” se celebraran brillants balls.</p>
1.08.1906	<i>Diario de Tortosa</i>				<p>(És una carta . Es tradueix la ressenya íntegrament. Les cometes en aquest cas hi són perquè també apareixien a la notícia)</p> <p>Ens escriuen de Sant Carles de la Ràpita una llarga carta suplicant-nos que fem constar que les festes últimament celebrades a aquella ciutat no només es van veure molt concursades sinó que, contra el que s'ha pretès fer creure per informes malicioses, cap any, han resultat aquestes més ordenades i pacífiques.</p> <p>Hi ha algú, ens diuen, que es troba interessadíssim en treure punta al menor incident per a presentar aquesta ciutat com un focus de revoltes i agitacions.</p> <p>Dies passats es va fer circular la notícia d'una suposada concentració de la Guàrdia Civil.</p> <p>No va passar tal cosa; “ni tan sols una parella del benemèrit cos vam veure per aquests voltants”</p>
24.07.1907	<i>Diario de</i>	Comencen		La música	Aquesta tarde en el vaporet “Ciudad de Tortosa” , ha sortit per a Sant Carles de la

	<i>Tortosa</i>	dia 25		“La Moderna”	Ràpita la música “La Moderna”, que amenitzarà alguns actes de les festes que demà comencen en la citada vila.
22.07.1908	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25 i 26	En obsequi al sant patró Sant Jaume	Banda “La Moderna” que dirigeix Manuel Daufí i Afamat Dolçainer D. Jaime Blanch	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí Migdia vol general de campanes al propi temps que la banda “La Moderna” que dirigeix l'intel·ligent professor D. Manuel Daufí, recorrerà els carrers tocant alegres i bonics pasdobles anunciant al veïnat, el començament de les festes.</p> <p>Nit Grans balls populars a l'estil de país, a l'espaiosa Plaça de Carles 3er. (N. de T. “3°”)</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí A trenc d'alba, l'expressada banda, recorrerà els carrers de la població tocant alegres dianes. 9h: Missa solemne a gran orquestra oficiant el Reverend Rector d'aquesta ciutat D. Tomàs Caballer, a la que assistirà l'ajuntament i demés Autoritats. L'Església estarà profusament il·luminada, corrent a càrrec del conegut professor Manuel Daufí, la part musical.</p> <p>Tarda 15h: Gran espectacle a la Plaça Major, amenitzat la festa l'acreditada banda “La Moderna”.</p> <p>Nit 21h: A la plaça Carles 3er concert musical en el que l'esmentada banda, que dirigeix el Sr. Daufí, tocarà les millors peces dels seu vast repertori, celebrant-se a la mateixa hora balls a l'estil del país a la plaça Major, amenitzats per l'afamat dolçainer D. Jaime Blanch.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí</p>

					<p>A trenc d'alba, diana per la citada banda</p> <p>9h: regates al Port en les que prendran part nombroses embarcacions, adjudicant-se als guanyadors, diversos premis.</p> <p>Tarda i nit iguals festejos i diversions que el dia anterior, disparant-se a més, un bonic i superb castell de focs d'artifici.</p> <p>Durant els dies 25 i 26, a les onze de la nit, tindran lloc magnífics balls de Societat.</p>
27.07.1908	<i>Diario de Tortosa</i>				[...]les festes d'aquest any han resultat molt llúides, havent estat objecte de molt bullici i alegria “regocijo” alguns números del programa que estava anunciat. “
20.07.1910 nº 8583 Año XXVIII	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25 i següents	amb motiu de Sant Jaume	Inauguració, benedicció i apertura del nou cementiri	Inauguració, benedicció i apertura del nou Cementiri, i una missa de campanya, al mateix per commemorar tan solemne acte. Se celebraran solemnes festes religioses, amb processó i sermons a càrrec del coadjutor Reverend D. Antonio Caballer; focs artificials, fires, repartiment de premis als nens de les Escoles, balls a l'estil del país, cucanyes i demés “regocijos” de costum.
21.07.1910	<i>Diario de Tortosa</i>	23, 24, 25 i 26.07	Dedicades al seu patró Sant Jaume	Banda de música que dirigeix D. Antonio Verdero de Vinaròs	<p style="text-align: center;">Dia 23</p> <p>Nit</p> <p>Repicada de campanes i cercavila per banda de música, que dirigeix D. Antonio Verdero, de Vinaròs i funcions teatrals.</p> <p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí</p> <p>7h: Missa de campanya al nou cementiri i benedicció i obertura d'aquest</p> <p>10h: Regates i cucanyes al port</p> <p>Tarda</p> <p>16h: repartiment de premis als nens amb tota solemnitat als nens de les escoles públiques</p> <p>18h: balls populars a l'Albereda, atorgant-se tres premis</p>

					<p>Nit Serenata a l'Albereda, balls de societat, i funcions teatrals.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Funcions religioses a la Parroquial església</p> <p>Tarda 15h: A la Plaça major cursa... festa patriòtica⁷</p> <p>Nit Dispar d'un magnífic castell de focs d'artifici pel pirotècnic Sr. Espinós, de Reus; balls de societat, serenates, i funcions teatrals.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí Cucanyes i regates.</p> <p>Tarda 15h: cursa patriòtica...⁸</p> <p>Nit Serenata, balls de societat, i funcions teatrals.</p>
22.07.1910	<i>La Rapita</i>	24, 25 i 26			<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí Repic general de campanes anunciant el començament de les festes, passa carrers i dianes per una anomenada banda de música. 7,30h: inauguració oficial del nou cementiri 11h: grans cucanyes i regates al port, amb assistència de les autoritats.</p>

⁷ Al programa posa els punts suspensius.

⁸ Al programa posa els punts suspensius.

				<p>Tarda 16'30h: solemne repartiment de premis als nens de les Escoles públiques de la ciutat 18h: gran concurs de balls regionals, atorgant-se valuosos premis oferts pel Magnífic Ajuntament, Sr. Administrador de la duana i Comissió de Festes i periòdic <i>La Ràpita</i> a les parelles que millor es llueixin ballant la nostra dansa.</p> <p>Nit Gran serenata a la Plaça de Carles III per l'acreditada banda "La Alianza" de Vinaròs, que dirigeix el reputat mestre D. Antonio Verdera. Balls públics i de societat i magnífiques funcions teatrals.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí cercavila ("passa-calles") i dianes. 9h: Solemníssima funció religiosa, amb assistència de la Corporació municipal i altres autoritats. Ocuparà la càtedra de l'Esperit Sant un famós orador.</p> <p>Tarda Gran festa a l'estil del país i atraccions extraordinàries</p> <p>Nit La banda "La Alianza", dirigida per l'acreditada batuta del seu intel·ligent Director, donarà un concert extraordinari a la fira. 22'30h: dispar d'un magnífic castell de focs artificials servit per la anomenada casa «Espinós» de Reus.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí Dianes, cercaviles, etc. Festa de Santa Anna</p> <p>Tarda</p>
--	--	--	--	---

					<p>Gran festa regional i les mateixes atraccions que el dia anterior</p> <p>Nit</p> <p>Gran serenata, balls públics i de societat i grans funcions teatrals.</p> <p>22h gran festa marítima</p> <p style="text-align: center;">La Comissió</p> <p>Nota. Per a la comoditat dels forasters s'organitzarà un extraordinari servei de tartanes a Vinaròs i Amposta.</p>
Dijous 28.07.1910	<i>Diario de Tortosa</i>		1a vegada concurs balls populars		<p>Entre els diversos festejos que s'han celebrat a Sant Carles de la Ràpita, figura molt especialment, un d'ells, per haver estat la primera vegada que s'ha efectuat, havent obtingut general acceptació.</p> <p>Ens referim al <i>Concurs de balls populars</i>, organitzat pel Sr. Pellúz, administrador de la Duana, al que van concórrer un bon nombre de balladors per a disputar-se els tres premis oferts per l'esmentada Autoritat, el primer, i els restants, per l'Ajuntament.</p> <p>Va ser també molt agradable, l'acte de distribució de premis als nens de les escoles públiques, acte al que van assistir totes les Autoritats.</p> <p>Ahir es van donar les festes per acabades.</p>
19.07.1911	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25, 26, 27 i 28 . 07	“Als seus patrons titulars”	<p>Banda de música d'Alcanar que dirigeix el Sr. Gisbert i “dulzaina” i Companyia de sarsuela</p>	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Matí</p> <p>12h: Vol general de campanes</p> <p>Tarda</p> <p>19h: Cercavila per la de música d'Alcanar que dirigeix el Sr. Gisbert</p> <p>Nit</p> <p>Inauguració de la fira, serenata a la mateixa i balls públics a l'estil del país.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí</p> <p>A trenc d'alba diana per la banda anterior i dolçaina</p>

				<p>9h: Funció religiosa a la parroquial amb assistència de l'Ajuntament i Autoritats, cantant-se una missa a tota orquestra, i ocupant la Càtedra Sagrada, l'eloqüent orador sagrat Rnd: D. Antonio Caballer, Prvre.</p> <p>Tarda 16h: Grans regates al port per embarcacions a vela i rem, adjudicant-se valuosos premis. 18h: Gran cursa de bicicletes de cintes a la plaça Carles III, adjudicant-se boniques cintes com a premi; podent prendre part a les mateixes, tots els ciclistes de la localitat i de fora que ho sol·licitin</p> <p>Nit Gran serenata a la fira, i balls públics i de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí A trenc d'alba, diana per la banda i dolçaina. 9h: Solemne funció religiosa, com dia anterior 11h: Tancada i prova de vaquetes a la plaça aixecada a tal efecte.</p> <p>Tarda 16h: Toreig de vaqueta pel torero de Vinaròs Francisco Miralles (a⁹) Monago amb la seva quadrilla.</p> <p>Nit Serenata a la fira i balls públics i de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí 11h: Tancada i prova de vaquetes</p>
--	--	--	--	---

⁹ L'a vol dir àlies.

				<p>Tarda 16h: Segona cursa de vaquetes, corrent el toreig a càrrec de la quadrilla del dia anterior.</p> <p>Nit 22h: Dispar d'un magnífic i vistós castell de focs artificials, per l'afamat pirotècnic de Reus Sr. Espinós, amenitzant l'espectacle la banda de música; balls públics i de societat, i serenata a la fira.</p> <p style="text-align: center;">Dia 28</p> <p>Al matí i la tarda, a les mateixes hores que els dies anteriors, tancada i cursa de vaquetes, finalitzant les festes amb una gran serenata a la fira, i balls públics i de societat.</p> <p>Durant tots els dies de festes, actuarà una companyia de sarsuela, varietés i cinematògraf, i altres espectacles públics. S. Carles de la Ràpita 18-7-911¹⁰ LA COMISSIÓ</p>
17.07.1912	<i>El Tiempo</i>		Sant Jaume	El dia 25 de l'actual, amb motiu de la festivitat de Santiago, se celebraran a Sant Carles de la Ràpita solemníssims cultes religiosos i extraordinaris "regocijos" públics, entre els quals figuren números molt amens i brillants.
22.07.1912	<i>Diario de Tortosa</i>		La festa major el dia de Sant Jaume.	A la veïna població de Sant Carles de la Ràpita ¹¹ , s'organitzen diversos festejos per a la festa major, que se celebrarà el dia de Sant Jaume. Entre altres actes, hi haurà solemnes funcions religioses, curses de braus i balls.

¹⁰ Tot i que l'any és el 1911, es cita d'aquesta manera.

¹¹ Informació des d'Amposta.

23.07.1912	<i>Diario de Tortosa</i>	25, 26, 27 i 28 . 07			[...]festes que tanta concurrència atrauen a la veïna ciutat marítima ..., consistents en funcions religioses, curses de vaquetes segons costum, focs artificials, regates al port, curses de bicicletes, concerts per una acreditada banda, balls públics i de societat, i altres diversions[...]
23.07.1912	<i>El Restaurador</i>	25, 26, 27 i 28			[...]festes que tanta concurrència atrauen a la veïna Ciutat marítima... consistents en funcions religioses, curses de vaquetes, focs artificials, regates al port, curses de bicicletes,concerts per una acreditada banda, balls a l'estil del país i altres diversions[...]
Dilluns 14.07.1913 nº9.456 any XXXI	<i>Diario de Tortosa</i>		part del programa		[...]batalla de flors, que a jutjar per les distingides famílies que han promès la seva cooperació, han de resultar un espectacle brillantíssim i han de marcar, una nova orientació dels festejos que d'antany ve celebrant aquesta ciutat. A continuació una part del programa general [...]que es refereix únicament a la festa ciclista Dia 24 A la tarda, donaran inici les festes, amb una desfilada general davant les Autoritats de tots els ciclistes que oportunament s'hagin inscrit per prendre part en les diverses curses que se celebraran; a continuació es correrà el campionat local en el que s'adjudicaran dos valuosos premis en metàl·lic i un objecte d'art als tres primers corredors que cobreixin en menys temps, vint quilòmetres. Després del descans convenient, començarà per a corredors locals i forasters, la cursa de cintes que han estat brodades i pintades per distingides senyorettes d'aquesta ciutat que presidiran la festa, i per últim es concediran dos importants premis en metàl·lic, als dos primers corredors comarcals que cobreixin en menys temps vint quilòmetres. Aquests darrers premis, podran ampliar.se sempre que la inscripció, per a aquesta cursa, fos una cosa important. [...] <i>El Corresponsal</i> S. Carles de la Ràpita 11 Juliol 1913
16.07.1913	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25, 26 i 27 .07	Dedicades a Sant Jaume	“Lira Dertosense”	Ha estat contractada la llorejada “Lira Dertosense” per amenitzar les festes que la ciutat de Sant Carles de la Ràpita dedicarà al seu patró Sant Jaume [...]
23.07.1913	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25, 26 i 27.07	S'anuncia “ferias y	“Lira Dertosense”,	Dia 24 Tarda

			festejos”	banda que dirigeix Manuel Daufí.	<p>16h: Inici de festes amb la desfilada general de ciclistes davant les autoritats. Acte continu es correrà el campionat local, adjudicant-se premis en metàl·lic i un objecte d'art o d'utilitat per al ciclista, als tres primers corredors que cobreixin en menys temps vint quilòmetres. Després del descans convenient, es celebraran les curses de cintes, brodades i pintades per distingides senyorettes que presidiran la festa i per últim es verificarà la cursa regional adjudicant-se dos importants premis en metàl·lic, (1) als dos primers corredors que cobreixin en menys temps vint quilòmetres (2).</p> <p>La reputada banda “Lira Dertosense” amenitzarà aquests actes.</p> <p>Nit Gran serenata “en el Real de feria”</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Solemne funció religiosa, corrent el sermó a càrrec d'un eloqüent orador sagrat. 11h: Tancada “enchiqueramiento”¹² de las vaquetes que es torejaren en la cursa d'aquest dia.</p> <p>Tarda 15h: cursa de vaquetes de l'acreditada ramaderia de l'Excm. Sr. don Manuel Sapiña. Nit Serenata “en el Real de la feria” i sumptuós ball al magnífic envelat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí 10h: Grans regates al port, adjudicant-se premis amb metàl·lic a les dues primeres embarcacions de cada sèrie que primer arribin a la meta. 12h: Entrada y tancada (“enchiqueramiento”) de les vaquetes que han de ser torejades</p>
--	--	--	-----------	---	---

¹² Enchiqueramiento: Acción y efecto de enchiquerar. Enchiquerar: Meter o encerrar al toro en el chiquero. (REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la Lengua Española* 22a edición [en línea]. <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=enchiqueramiento> [consulta: 1.07.2008])

				<p>aquest dia.</p> <p>Tarda 15h: Gran festa taurina a l'estil del país</p> <p>Nit Serenata "en el real de la feria" i ball en l'envelat per nombrosa orquestra</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí Festa religiosa amb assistència del magnífic Ajuntament i altres Autoritats.</p> <p>Tarda 16h: Batalla de flors a la esplèndida plaça de Carles III</p> <p>Nit Serenata "en el real de la feria" i dispar d'un magnífic castell de focs artificials servits per l'acreditada casa Espinós de Reus i gran ball a l'envelat.</p> <p>Notes: Durant les festes hi haurà un servei extraordinari de <i>carruatges</i> des de <i>Vinaròs</i> i <i>Amposta</i> que faran el recorregut el més ràpid i còmode possible.</p> <p>Tots els actes seran amenitzats per la reputada banda orquestra "Lira Dertosense", que dirigeix el competent mestre D. Manuel Daufí.</p> <p>La inscripció per a les curses de cintes y regional, estarà oberta fins les dotze del dia 24, per als corredors forasters.</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p>(1) Aquests premis podran ser ampliat, sempre que la inscripció per aquesta cursa sigui una mica nombrosa.</p> <p>(2) A tots els corredors se'ls posarà de manifest a la Secretaria de l'Ajuntament el Reglament especial per aquesta cursa i la de les cintes.</p>
--	--	--	--	--

17.07.1914	<i>El Restaurador</i>				A San Carles de la Ràpita regna gran excitació perquè pretenien alguns veïns que es celebrés una cursa de vaquetes. Amb aquest motiu s'han reconcentrat forces de la benemèrita.
23.07.1914	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25 i 26 .07	S'anuncia "fiestas y ferias"	Renombrada banda de música "El Porvenir" de Montroig dirigida pel mestre D. Salvador Puñet i "dulzaina y tamboril". "gaita y tamboril".	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Tarda 19h: Cercavila per la cèlebre banda de música "El Porvenir", de Mont-roig, que dirigeix el mestre D. Salvador Puñet, "dulzaina y tamboril", acabat amb el dispar d'una traca valenciana de 150 metres d'extensió a la plaça Carles III.</p> <p>Nit 21h: Sorprenent il·luminació a la Reial plaça de Carles III per mitjà d'elegants i artístics focus elèctrics, serenates en aquesta plaça, balls a l'estil del país a la plaça Major i inauguració de la cèlebre fira.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí 5h: Diana per la banda de música, "gaita y tamboril" 11h: Cursa de cavalls, muls i ases al lloc de costum.</p> <p>Tarda 16h: Amb permís de la digna autoritat de Marina d'aquest Districte, es celebraran al port regates d'embarcacions les dites "<i>muletas y botes</i>", amb premis en metàl·lic a les dues primeres muletes i als dos primers bots que verifiquin el recorregut més aviat, i la muleta que hagi obtingut el primer premi, percebrà, a més, 25 pessetes, regal del Sr. Capità d'aquest port . 19h: Elevació de fantàstics globus a l'Albereda</p> <p>Nit: 21h: Sorprenent il·luminació a l'Albereda, serenates en aquest punt, i balls a l'estil del país a la Plaça Major amenitzats per la dolçaina i tamborí ("gaita y tamboril") 22h: Gran Castell de focs artificials a la plaça Carles III</p>

					<p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí Dianes per la banda de música, dolçaina i tamborí (“gaita y tamboril”). 10h: Gran cursa de bicicletes de resistència, local i comarcal, amb valuosos premis als vencedors.</p> <p>Tarda 16h: Gran cursa de bicicletes amb premi de luxoses i artístiques cintes. 19h: Elevació de globus</p> <p>Nit 21h: Serenates a la fira, que estarà artísticament il·luminada, i balls a l’estil del país a la Plaça Major amenitzats per la dolçaina i tamborí “gaita y tamboril” 22h: Sorprenent castell de focs artificials a la Plaça Carles III.</p>
22.07.1915	<i>Diario de Tortosa</i>	24, 25, 26, 27, 28 i 29 . 07	S'anuncia “fiestas y ferias”	<p>“reputada banda”</p> <p>La reputada companyia valenciana que dirigeix D. Rafael Lerma</p>	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Tarda 19h: Gran cercavila per una acreditada banda</p> <p>Nit 20h: Gran il·luminació a la plaça Carles III 21h: Inauguració de la fira i serenata a la mateixa.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí A l'albada diana per una reputada banda 10h: Exposició de monyes, amenitzant l'acte una banda de música.</p> <p>Tarda 16,30h: cursa de toros novells, en la que prendrà part el valent torero amb “Vinaterito” amb la seva quadrilla.</p>

				<p>Nit 21h: Serenata i il·luminació a la plaça Carles III. 22h: Balls de societat</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí A l'albada, gran diana per una acreditada banda que recorrerà els carrers de la població executant boniques peces del seu vast repertori. 10,30h: Solemne festival infantil, on els nens de les Escoles nacionals de la localitat procediran a una plantada d'arbres a terrenys destinats per aquest Magnífic Ajuntament per tal acte, assistint a l'esmentat festival la Corporació municipal, altres autoritats municipals i persones invitades, distribuint als nens i les nenes bonics i sorprenents obsequis propis de la seva edat.</p> <p>Tarda Gran "novillada"</p> <p>Nit Serenates, il·luminació i balls d'envelat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí A l'albada, diana. 10h: Cucanyes i regates en aquest port i amb valuosos regals en metàl·lic als vencedors.</p> <p>Tarda 17h: Magnífics balls a la plaça de braus a càrrec d'una reputada companyia valenciana que dirigeix l'aplaudit professor en balls D. Rafael Lerma</p> <p>Nit</p>
--	--	--	--	--

					<p>Grans il·luminacions a la plaça Carles III, serenates i balls de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 28</p> <p>Matí A l'albada, diana. 9h: Gran cursa local de bicicletes amb valuosos regals 11h: Cursa de bicicletes local de velocitat</p> <p>Tarda 17h: Balls a la plaça de bous per la mateixa companyia que el dia anterior.</p> <p>Nit 21h: Serenates, il·luminacions a la fira i balls de societat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 29</p> <p>Matí A l'albada, diana. Gran cursa de bicicletes comarcal amb valuosos premis per als vencedors.</p> <p>Tarda 16'30h: Gran esdeveniment taurí en el qual per la quadrilla de José Rabasa (Vinaterito) es torejaran bonics toros novells d'una acreditada ramaderia amb un de mort.</p> <p>Nit 21h: Castell de focs a la plaça Carles III a càrrec d'un cèlebre pirotècnic, finalitzant l'esmentat acte amb una grandiosa traca final 23h: Ball a l'envelat</p>
28.07.1915 nº2.070	<i>El Restaura dor</i>				<p>[...] les festes es veuen animadíssimes amb l'afluència de forasters; que s'han celebrat dues curses de braus, balls populars, serenates i altres divertiments populars. Els cultes religiosos han revestit un lluïment extraordinari, assistint-hi molts de</p>

				fidels
29.07.1915	<i>Libertat</i>			<p>És un article en català.</p> <p>“L'articulista avui se permet descans. Te festes al poble, músiques al carrer i regular cansanci.</p> <p>En estos dies en la terra rapitenca s'ha donat cita per á millor embelliment l'hermosura i l'alegria. Així, permeteu, encara mes, descans.</p> <p>I <i>El Eco de la Comarca</i> qu'ha contestat digna y valentment el requeriment nostre, permeti que fins l'atre número no li contestem, cosa que per atra banda fem aposta, pos tant mateix d'un tret, hem de matar dos pardals.</p> <p>LLUIS DE MONTSIÁ”</p>
31.07.1915	<i>El pueblo</i>	Article en contra de les curses de vaquetes		<p>“Como educan al pueblos los caciques”</p> <p>Corridas de vaquillas en San Carlos de la Rápita.</p> <p>En un país como el nuestro tan poco instruido, en donde la generalidad de los habitantes son analfabetos, en donde la cultura està tan abandonada deberían poner todo su empeño para educarlo cuantos estén llamados ha [sic] regirlo. La educi3n popular deberia ser obra de especial predilecci3n de los que lo gobiernan y obra de especial inter3s de los gobernados. Todos, unos y otros, tanto los de arriba como los de abajo, deberían interesarse por el magno problema de la educaci3n popular, pero desgraciadamente ni los de arriba sienten esta necesidad, ni los de abajo que la sienten están dispuestos á hacerla satisfacer á los de arriba.</p> <p>El mónstruo cacique, que es el único que en España gobierna, que tanto influye en el atraso y el abandono del pueblo, en vez de procurar cultura para el pueblo, en vez de educar al pueblo, lo embrutecen, lo denigran con sus inmoralidades, con sus porquerías.</p> <p>Las corridas de toros que tanto embrutecen y denigran al pueblo como afirma Eugenio Noel y que jamás deberian formar parte del programa de festejos de ningún pueblo culto y civilizado, son frecuentes en los pueblos gobernados por caciques.</p> <p>La poblaci3n de San Carlos de la Rápita, acaba de celebrar sus fiestas mayores y en su programa de festejos figuraban tres grandes corridas de vaquillas. Estos espectáculos con que los caciques de aquella poblaci3n (de quienes nos ocuparemos otro dia), divierten al¹³ pueblo, son tradicionales en aquella hermosa ciudad. Los</p>

					<p>caciques de San Carlos han educado al¹⁴ pueblo para esta clase de festejos¹⁵ han educado al pueblo para esta clase de espectáculos, de una manera tal, que la exclusión de las corridas de vaquillas ó vacas de su programa de festejos populares levantaría serias protestas.</p> <p>No festejos que embrutezcan, sino festejos que eduquen y dignifiquen deben celebrarse y en ello deben poner interés cuantos estén llamados á gobernar y regir al pueblo.</p> <p style="text-align: center;">IUSUF</p>
20.07.1916	<i>Diario de Tortosa</i>	25, 26 i 27	En motiu del dia del seu patró Sant Jaume	“Lira Dertosense”	<p style="text-align: center;">Dia 25</p> <p>Matí Missa de campanya amb assistència dels nens i nenes de les escoles. 10h: missa major a l’església parroquial, predicant un eloqüent orador sagrat.</p> <p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí Festa de l’arbre, assistint totes les autoritats representants de la secció forestal de la província i els nens i les nenes de les escoles nacionals i particulars, plantant-se un bon nombre d’arbres en un lloc destinat a l’efecte.</p> <p>Tarda Gran cursa de toros novells, torejant-se toros novells d’una acreditada ramaderia del país per toreros escollits.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí Curses d’homes i cavalls</p> <p>Tarda Segona cursa de toros novells</p>

¹³ Estava escrit “ol”

¹⁴ Estava escrit “a,”. La l que apareix després de festejos és la que hauria d’anar aquí, i la coma després de festejos. Al diari apareixen una paraula a sobre de l'altra.

¹⁵ Estava escrit “festejos!”. Aquesta l és la que aniria a l'a de lanterior nota.

					<p>Nit 21h: Plaça de Carles III dispar d'un grandió castell de focs artificials</p> <p>A més, durant tots els dies de festes hi haurà balls en un bonic envelat aixecat a l'efecte, així com en les altres societats de la població.</p> <p>També hi haurà exposició de labors a les escoles d'ambdós sexes amb premis per als alumnes aplicats.</p> <p>Tots aquests espectacles seran amenitzats per la celebrada banda d'aquesta ciutat "Lira Dertosense"</p>
13.07.1917	<i>Diario de Tortosa</i>		En honor al seu patró Sant Jaume. Organitzades entre l'ajuntament i el comerç i la indústria de la població.	"Orfeón Alcanarense" banda d'Alcalà o la d'Uldecona	<p>A la pintoresca població de Sant Carles de la Ràpita [...] hi haurà tres dies de curses de vaquetes torejades per una aplaudida quadrilla. Regates y cucanyes al mar, magnífics envelats per a ball, concerts per l'aplaudit "Orfeón Alcanarense", castell de focs d'artifici, funcions teatrals i de Cine, la festa de l'Arbre, abonaments als pobres i serenates per una brillant banda musical que serà la d'Alcalà o d'Uldecona.</p> <p>Amb tal motiu regna gran entusiasme a dita població, fent-se els oportuns preparatius per l'Ajuntament que els organitza en unió del comerç i indústria d'aquella població.</p>
16.07.1917	<i>El Restaurador</i>		Sant Jaume		En honor al seu patró Sant Jaume, es preparen a la veïna població de Sant Carles de la Ràpita grans festejos, entre ells concerts per l'"Orfeón Alcanarense" curses que vaquetes, regates al mar, festa de l'arbre, focs artificials i serenates.
31.07.1918	<i>El Restaurador</i>		Festes Sant Jaume *desgràcies festes		<p>* [...] A la cursa de vaquetes que es va celebrar per les festes de Sant Jaume va haver dos ferits lleus i un de greu. A més una persona gran va caure del cadafal "tablado", amb tanta mala sort que en donar-li el cap sobre una pedra va quedar mort a l'acte.</p> <p>A la mateixa població la malaltia dominant, o sigui la <i>passa</i>, fa estralls. Només un</p>

					metge ha visitat tres-cents atacats aquests últims dies. [...]
28.07.1919	<i>El Restaurador</i>		Festes "Glorioso Apóstol Santiago", patró d'Espanya		[...] A més de cultes religiosos, molt solemnes i lluits, se celebren entre els festejos i profans, tres curses de vaquetes, curses d'homes, serenates, focs artificials i balls populars. [...]
21.07.1920	<i>Diario de Tortosa</i>	25, 26 i 27 (el 24 també hi ha actes)	En honor al patró Sant Jaume	Banda municipal dirigida pel seu director D. Higinio Domingo Romeu	<p style="text-align: center;">Dia 24</p> <p>Tarda 18h: Band i cercavila anunciant el programa de festejos. Inauguració de l'enllumenat públic elèctric i gran il·luminació a les places de Carles III i Major.</p> <p>Nit 21h: Inauguració de la fira i serenata a la mateixa, amenitzada per la banda municipal dirigida pel seu director D. Higinio Domingo Romeu. 22h: Sardanes a la plaça de Carles III, en les que prendran part elegants senyoretes.</p> <p style="text-align: center;">Dia 25¹⁶</p> <p>Matí 7h: Diana per la banda municipal 9h: Solemne funció religiosa amb acompanyament d'una nodrida orquestra amb assistència del Magnífic Ajuntament i altres autoritats de la localitat i persones invitades. 11h: Tancada del bestiar que es torejarà per la tarda .</p> <p>Tarda 16h: Gran cursa de toros novells a càrrec d'una afamada quadrilla.</p> <p>Nit 21h: Serenates al passeig de Carles III</p>

¹⁶ Al programa posa dia 23, però no té sentit entre el 24 i el 26 que hi hagi el 23.

					<p style="text-align: center;">Dia 26</p> <p>Matí 8h: Gran festival en que assistiran els nens de les Escoles Nacionals, lliurant als més pobres llibretes d'estalvi postal.</p> <p>Nit 22h: Castell de focs artificials</p> <p>Segueixen a més els mateixos festejos del dia anterior.</p> <p style="text-align: center;">Dia 27</p> <p>Matí 9h: Cucanyes al mar i regates d'embarcacions petites a rem tripulades per senyorettes, oferint-se valuosos i elegants obsequis a les vencedores i vencedors.</p> <p>Nit 21h: Gran festival a la plaça Major, acabant els festejos amb una esplèndida Retreta. Els altres festejos, com el dia anterior.</p> <p>Nota. Durant els dies de festes se celebraran balls de societat, funcions de cine i magnífiques il·luminacions a les places de Carles III i Major.</p> <p>El dia 27 a les 8 el matí, hi haurà solemnes honres fúnebres en memòria del rector que va ser d'aquesta ciutat reverend D. Bernardo Vergés, Prevere, mort recentment a Tortosa.</p>
--	--	--	--	--	--

PROGRAMA OFICIAL dels actes a celebrar amb motiu de les Festes Majors de la nostra ciutat, del 20 al 29 de juliol de 2007, ambdós inclosos.

Dia 15 (diumenge)

A les 08' h.- Construcció de la plaça per als bous al darrera del Camp d'Esports.

Dia 20 (divendres)

A les 18' h.- A la plaça Carles III, trencada d'olles per als més menuts, organitzat per la Comissió de Festes.

A les 18,30 h.- A l'av. Dr. Ferran cruïlla amb Sagrat Cor i Esports, partits de Bàsquet al carrer (4 x 4) categoria mini, organitzat per Club Bàsquet La Ràpita i amb la col·laboració de la Regidoria de Festes.

A les 20' h.- Arribada dels bous capllaçats davant la Casa de la Vila i cercavila amenitzada per Xaranga. Actes que organitza la Penya Bou Capllaçat.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 21,30 h.- Al Pavelló Polisportiu, Festival de Patinatge Artístic organitzat per la secció de Patinatge del Club Patí Rapitenc.

A les 22' h.- Exhibició de gimnàstica rítmica al Parc de Garbí, en els nivells de escolar, Copa Catalana i Base, organitzat pel Club Gimnàstic Rapitenc.

A les 22,45 h.- Al Parc de Garbí, exhibició d'Aeròbic organitzat pel Club Esportiu "World Gym".

A les 23,00 h.- A l'Estadi Municipal, revetlla popular per al jovent **Ràpita Rock**, amb les actuacions de Barón Rojo, Boikot, Malos Vicios i MargenZero. Patrocinat per la Regidoria de Joventut.

Dia 21 (dissabte)

A les 00,31 h.- Bou embolat pels carrers condicionats a tal fi, a càrrec de la Ramaderia Villagrasa y Dilla.

A les 06' h.- "Manyanita" al Bar Pepet, organitzada per la Penya Bou Capllaçat i amenitzada per Xaranga. (*)

A les 07' h.- Sortida a la plaça de Carles III, del primer bou capllaçat pels carrers de la població, de la Ramaderia .

A les 08' h.- Sortida al carrer del Bisbe Aznar (escorxador), del segon bou capllaçat pels carrers de la població, de la Ramaderia .

A les 10' h.- Al Pavelló Firal, torneig local d'Escacs, organitzat pel Club d'Escacs La Ràpita. Obert a tots els afeccionats. (*)

A les 12'- h.- Cercavila amb els gegants, cap-grossos i dolçaina, organitzada per l'Esbart Dansaire Rapitenc.

A les 13'- h.- Anunci oficial de les festes des de la Casa de la Vila, amb els actes tradicionals de llançament de coets, caramels, volteig de campanes i amenitzat per la Xaranga "sense nom".

A les 14'- h.- A la Badia dels Alfacs (pròxim al Pg. Marítim), regata de creuers Trofeu Festes Majors. Organitzat pel Club Nàutic Sant Carles.

De les 16'- a 21'- h.- Al recinte del moll comercial, Concurs Obert de Pesca "Sant Jaume 2007", organitzat pel Club Esportiu de Pesca dels Alfacs.

A les 17'- h.- A l'av. Dr. Ferran cruïlla amb Sagrat Cor i Esports, partits de Bàsquet al carrer (3 x 3), organitzat per Club Bàsquet La Ràpita i amb la col·laboració de la Regidoria d'Esports i de Festes.

La inscripció tindrà lloc a partir de les 16'- h.

A les 18'- h.- Cercavila per la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenc.

A les 18'- h.- A la Casa de la Vila, lliurament de premis i inauguració de l'exposició del concurs de dibuix "**Ramon Juan (Garrofero) In Memoriam**", organitzat per la Penya Barcelonista "Vicenç Piera". (*)

A les 18'- h.- A les instal·lacions de la Casa del Mar, actuació de la Coral, organitzat pel Club de Jubilats de la Casa del Mar.

A les 19'- h.- Cercavila per la Banda i Majorettes dels Alfacs i del Grup de Majorettes La Ràpita.

A les 19,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22'- h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22,30 h.- A la plaça del Cóc, pregó de festes a càrrec del Rapitenc Sr. Francesc Carles Guardia.

Després proclamació de la Reina de Festes i Pubilla Infantil 2007 i, presentació de les corresponents Dames d'Honor.

A les 23,45 h.- Focs artificials a la plaça de Carles III, davant de l'Església Parroquial, a càrrec de la Pirotecnia TOMÀS de Benicarló.

A les 24'- h.- Actuació de la Rondalla Rapitenc i cantadors, a la plaça Carles III.

A les 24'- h.- A l'Estadi Municipal, revetlla popular en honor a la Reina de Festes, Pubilla Infantil i llurs Dames, amenitzada per l'orquestra Gran Passarella.

Dia 22 (diumenge)

A les 11' h.- Al port festa marítima, organitzada pel Club Nàutic.

Nota.- Per participar en les proves de pal ensabonat, corda, etc., serà imprescindible la inscripció prèvia al Club Nàutic, la qual cosa es podrà fer fins les 10,30 h. del mateix dia.

A continuació tindrà lloc una regata de vaixells a vela.

A les 12' h.- Al recinte del Pavelló Firal, ball de vermut, amb l'actuació de la Xaranga Rapitenc i organitzat per la Penya La Cabra. (*)

A les 18,- h.- Concentració a l'Av. de la Constitució cruïlla carrers 12 d'octubre i Jacint Verdager per la desfilada de carrosses i "Coso Iris", amb la participació del Grup de Majorettes La Ràpita, Banda i Majorettes dels Alfacs, Banda de l'Agrupació Musical Rapitenc, Penyes i Entitats.

A les 19,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22' h.- Final de la Copa de Festes de Futbol Sala al Pavelló Polisportiu, organitzat pel Club Futbol Sala Rapitenc.

A les 22' h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 23,30 h.- A l'Estadi Municipal, revetlla amb revista musical amb l'espectacle del Màgic Andreu.

Dia 23 (dilluns)

A les 10,30 h.- Cercavila per la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenc.

A les 11' h.- Inauguració de l'exposició de treballs manuals al Casal Municipal del Jubilat. (*)

A les 12' h.- Al Casal Municipal del Jubilat, demostració de gimnàstica i actuació de la Coral.

A les 12,30 h.- Tradicional entrada dels bous pels carrers prèviament condicionats, a càrrec de la Ramaderia Villagrasa y Dilla.

De 16 a 20,30 h.- 25 ANYS DE MORRA A LA RÀPITA.- Campionat de Morra a l'Escorxador, organitzat per l'Associació Cultural Tornai. Hi haurà inflables per als més menuts i la mostra "*la morra: joc tradicional a la Ràpita*" (*)

A les 18' h.- Al camp de futbol i organitzat per l'Esplai Xerinola, tarda de jocs tradicionals (carreres de sacs, carreres d'ous, farina i aigua, corda, gomets, piso, potet, mocadoret, cadiretes, cançons i danses, cueta d'abadejo, peste). Patrocina la Regidoria de Joventut.

A les 18,30 h.- Bous a la plaça condicionada a tal efecte a càrrec de la Ramaderia Machancoses i amenitzats per la Xaranga Rapitenc.

A les 20' h.- A la plaça del Cóc, exhibició de Twirling pel Grup de Majorettes La Ràpita.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22'- h.- Al Parc de Garbí, exhibició de Gimnàstica Rítmica a càrrec del Club de Rítmica Xaloc La Ràpita.

A les 22,30 h.- A la plaça condicionada a tal fi, bou embolat a càrrec de la Ramaderia Machancoses.

A les 22,30 h.- A la plaça del Cóc, cantada d'havaneres per l'Orfeó Pau Casals i repartiment entre els assistents de "cremat" organitzat pel Casal Municipal del Jubilat. (*)

A les 23,30 h.- A l'Estadi Municipal, revetlla popular amb l'actuació de l'orquestra Europa.

Dia 24 (dimarts)

A les 10,30 h.- Cursa cicloturística per circuit urbà, organitzada pel Casal Municipal del Jubilat.

A les 12,30 h.- Tradicional entrada dels bous pels carrers prèviament condicionats, a càrrec de la Ramaderia Margalef.

A les 13,30 h.- Al Pavelló Firal, dinar d'estofat organitzat per la Penya Bou Capllaçat, i amenitzat per la Xaranga Rapitencs. (*)

Es recorda a tothom que cadascú s'ha de portar el plat, got i coberts i, en especial, que només es donarà una ració per persona.

A les 15,30 h.- Al davant del Bar l'Eixam (c/.St. Isidre), exhibició dels vehicles participants en la IIa. Cursa de cotxes bojós.

A les 16,30 h.- IIa. Cursa de Cotxes Bojos, organitzat per Bar l'Eixam i patrocinat per la Comissió de Festes Itinerari : Av. Catalunya cantonada Av. Codonyol, C/. Sant Isidre, Av. Constitució, C/. Gorria, Comte Montemolín, Convent i Av. Constitució (Varadero). *Durant la celebració d'aquest acte, la circulació rodada serà desviada per itinerari alternatiu.*

De 16 a 20,30 h.- 25 ANYS DE MORRA A LA RÀPITA.- Campionat de Morra a l'Escorxador, organitzat per l'Associació Cultural Tornai. Hi haurà inflables per als més menuts i la mostra "*la morra: joc tradicional a la Ràpita*"

A les 18'- h.- Al Camp de Futbol i organitzat per l'Esplai Xerinola, tarda de l'infant amb activitats i jocs cooperatius, jocs d'aigua i tallers infantils. Patrocina la Regidoria de Joventut.

A les 18,30 h.- Bous a la plaça condicionada a tal efecte de la Ramaderia Margalef i amenitzats per la Xaranga "sense nom".

A les 19'- h.- A la plaça del Cóc, espectacle d'animació infantil a càrrec de **Pep Callau i els PepsiColen**, que presentarà l'obra "**marremangu**", organitzat per la Comissió de Festes.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22,30 h.- A la plaça condicionada a tal fi, bou embolat a càrrec de la Ramaderia Margalef.

A les 22,30 h.- Concert a càrrec de la Unió Filarmònica d'Amposta "La Fila" i de la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenc, a la plaça del Cóc.

A les 23,30 h.- A l'Estadi Municipal revetlla popular amb l'actuació de l'orquestra La Chatta.

Dia 25 (dimecres)

A les 11,30 h.- Al Pavelló Firal, XXXXè. HOMENATGE A LA VELLESA, amb l'assistència de les autoritats locals, Reina de les Festes, Pubilla Infantil i llurs Dames d'Honor i, les actuacions del Grup de Majorettes La Ràpita, de la Banda i Majorettes dels Alfacs, la Rondalla Rapitenc i exhibició de balls de saló i flamenc a càrrec dels alumnes de JAS Dansa. El matrimoni format pels Srs. Miguel Díaz Moyano i Laura Ros Brunet, seran els representants de tots els homenatjats. (*)

A les 13,30 h.- Durant el decurs del dinar de germanor, lliurament de trofeus de les competicions de Billar. Bitlles, Petanca i jocs de cartes masculí i femení, organitzats pel Club de Pensionistes de la Casa del Mar.

A les 18'- h.- Cercavila per la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenc.

A les 18,30 h.- Concentració per a l'ofrena de flors i fruits a l'Av. de la Constitució cantonada carrer 12 d'octubre.

A les 19'- h.- Ofrena de flors i fruits a l'Església Parroquial de la Stma. Trinitat.

En acabar l'ofrena es procedirà a la celebració de la Santa Missa, amb la participació de l'Orfeó Pau Casals.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22'- h.- Al Pavelló Polisportiu, exhibició de Twirling i del Grup de Cornetes i Tambors de la Banda i Majorettes dels Alfacs.

A les 22'- h.- Cercavila de la Colla de Diablers "Diabmonis" de La Ràpita, pel següent recorregut: plaça Carles III, carrers Constància i Sant Isidre, avinguda Constitució i passeig Marítim (la figuereta) amb espectacle final de foc, organitzat per la Comissió de Festes.

Nota.- Es prega als participants a la cercavila prenguin les mesures adequades per salvaguardar la seva integritat física i la dels béns públics i privats del recorregut. Veure mesures de seguretat al darrera de la programació.

A les 22,30 h.- A la plaça del Cóc, III Festival d'Esports, amb l'actuació de la Rondalla Rapitenc, el cantador Joseret, i de l'Esbart Dansaire Rapitenc.

A les 23,30 h.- A l'Estadi Municipal d'Esports, revetlla popular amb l'actuació de l'orquestra Tarantella.

Dia 26 (dijous)

A les 09,30 h.- Sardinada popular al carrer 12 d'octubre (Sindicat), amenitzada per la Xaranga Rapienca i organitzada per la Penya Alfacs. (*)

Es recorda a tothom que cadascú s'ha de portar el plat i, en especial, que només es donarà una ració per persona.

A les 11'- h.- Al Carrer Sant Isidre, IIa. Cursa de Cambres, organitzat per la Comissió de Festes i Bar l'Eixam. Patrocina l'acte Cerveses DAMM.

A partir de les 10,30 h. i fins la finalització de l'acte, romandra tancat al trànsit el tram del Carrer Sant Isidre (rotonda Av.Catalunya fins cruïlla Av. Constitució).

A les 12'- h.- DELICIES FESTIVAL. Infantil. Concurs de castells de sorra i concentració d'estels a la Platja de les Delícies. Inscripcions ½ hora abans a la mateixa platja.

A les 12,30 h.- Tradicional entrada dels bous pels carrers prèviament condicionats, a càrrec de la Ramaderia Margalef.

A les 13'- h.- DELICIES FESTIVAL. Vermut a la Platja de les Delícies.

De 16 a 20,30 h.- 25 ANYS DE MORRA A LA RÀPITA.- Campionat de Morra a l'Escorxador, organitzat per l'Associació Cultural Tornai. Hi haurà inflables per als més menuts i la mostra "*la morra: joc tradicional a la Ràpita*"

A les 17'- h.- DELICIES FESTIVAL. Juvenil. Campionats juvenils de futbolí humà, de bàsquet, de volei i de futvolei. Inscripcions ½ hora abans a la platja de les Delícies. Exhibicions, inflables i paradetes d'artesanía.

A les 18,30 h.- Bous a la plaça condicionada a tal efecte de la Ramaderia Villagrasa y Dilla i amenitzats per la Xaranga "sense nom".

Durant el decurs dels mateixos, se soltaran dos bou cerrils en puntes.

A les 19'- h.- DELICIES FESTIVAL. Nit jove. Concerts de jazz flamenco, rock nacional i clàssic, funky, rumba, indie, fusió i hip-hop metal. DJ'S i projeccions..... fins la matinada a la Platja de les Delícies.

DELICIES FESTIVAL. Actes organitzats per l'Associació Cultural Tornai i Associació Sociocultural Xerinola, patrocinat per la Regidoria de Joventut i amb la col·laboració de la Regidoria de Festes. Els beneficis d'aquests actes es destinaran a l'Associació de Lluita contra el Càncer de Sant Carles de la Ràpita.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 20,30 h.- A la plaça del Cóc i organitzat per la secció de teatre de l'Associació Sociocultural Xerinola, sessions de teatre infantil i juvenil amb les obres " La ciutat i la lluna " i altres. Patrocina la Regidoria de Joventut.

A les 22,30 h.- A la plaça condicionada a tal fi i patrocinat per la Penya Ràpita Cerril, bou cerril embolat de nom Ordenado, nº 16 guarisme 3 de la Ramaderia de Raul Lario de Jaén, i bou cerril de nom Volante, nº 20 guarisme 2 de la Ramaderia El Pizarral d'Albacete.

A les 23,30 h.- A l'Estadi Municipal revetlla popular amb l'actuació de l'orquestra Selvatana.

Dia 27 (divendres)

Durant la jornada d'avui, totes les atraccions del recinte Firal al preu d'1 €, patrocinat per l'Associació de Feriants i la Comissió de Festes.

A les 09,30 h.- Botifarrada popular a la plaça de bous, amenitzada per la Xaranga Rapitenca i organitzada per la Penya La Cabra. (*)

A les 10,30 h.- Cercavila per la Banda de l'Agrupació Musical Rapitenca.

A les 11'- h.- A l'antiga plaça de bous (carrer 12 d'octubre), **gran festa de l'aigua blaveta**, organitzat per la Comissió de Festes.

Nota.- Cadascú s'ha de portar el poval de casa i roba adient per la festa.

A les 12,30 h.- Tradicional entrada dels bous pels carrers prèviament condicionats, a càrrec de la Ramaderia Villagrasa y Dilla.

De 16 a 20,30 h.- 25 ANYS DE MORRA A LA RÀPITA.- Campionat de Morra a l'Escorxador, organitzat per Tornai. Hi haurà inflables per als més menuts i la mostra "*la morra: joc tradicional a la Ràpita*"

A les 18'- h.- Berenar popular a la Torreta, acte organitzat per la Penya Barcelonista "Vicenç Piera" d'aquesta localitat. (*)

A les 18,30 h.- Bous a la plaça condicionada a tal efecte, a càrrec de la Ramaderia Rogelio Martí, i amenitzats per Xaranga Rapitenca.

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22,30 h.- A la plaça condicionada a tal fi, bou embolat a càrrec de la Ramaderia Rogelio Martí.

A les 22,30 h.- A la plaça del Cóc, exhibició de dansa moderna i de ball de saló a càrrec de l'Escola de Dansa Esther Roselló.

A les 00,00 h.- A l'Estadi Municipal concert a càrrec de ALEX UBAGO.

Dia 28 (dissabte)

A les 10'- h.- A la pista de Bitlles municipal, XXè. Campionat Intercomarcal de Bitlles tradicionals catalanes, organitzat pel Club de Bitlles Sant Carles. (*)

A les 10'- h.- A la platja del Parc de Garbí, inici del XXVIIè. CONCURS INTERPROVINCIAL D'ARROSSEGAMENT PER LA SORRA, organitzat per la Penya Arrastre.

A les 11'- h.- Al Casal Municipal del Jubilat, lliurament de trofeus dels concursos celebrats de guinyot, butí, dominó, billar, bitlles, petanca i siset.

A les 12,30 h.- Tradicional entrada dels bous pels carrers prèviament condicionats, a càrrec de la Ramaderia Villagrasa y Dilla.

A les 16'- h.- A la platja del Parc de Garbí, continuació del XXVIIè. CONCURS INTERPROVINCIAL D'ARROSSEGAMENT PER LA SORRA, organitzat per la Penya Arrastre.

A les 18,30 h.- Bous a la plaça condicionada a tal efecte, a càrrec de la Ramaderia Miguel Parejo, i amenitzats per Xaranga Rapitenca.

A les 19,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 20,00 h.- Ballada de sardanes a la plaça del Cóc amb la Cobla Principal Rapitenca i l'Agrupació Sardanista local.

A les 22' - h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 24'- h.- Castell de focs artificials a la platja del Parc de Garbí, a càrrec de la Pirotècnia TOMÀS de Benicarló.

Dia 29 (diumenge)

A les 00,45 h.- A l'Estadi Municipal d'Esports, revetlla amb l'actuació de les orquestres La Dama i Tangara.

A les 10'- h.- Continuació del XXVIIè. Concurs Interprovincial d'Arrossegament per la sorra, organitzat per la Penya Arrastre, a la platja del Parc de Garbí.

A les 10'- h.- Al Pavelló Firal (Av. dels Alfacs), XIa. Trobada de Puntaires del Montsià, organitzat per l'Associació Ràpita Endavant. (*)

A les 10' - h.- A la zona pàrking del camp de futbol, exhibició de mini motos, organitzat pel Moto-Club Sant Carles.

A les 16'- h.- A la platja del Parc de Garbí, finals del XXVIIè. CONCURS INTERPROVINCIAL D'ARROSSEGAMENT PER LA SORRA, organitzat per la Penya Arrastre.

A les 18,30 h.- Al recinte de la plaça de bous, exhibició de les 12 millors vaques de la Ramaderia Pedro Fumadó (fill), organitzat per la Penya Taurina La Tradició

A les 20,30 h.- Funció del Circ Raluy a la esplanada del Pavelló Firal.

A les 22' - h.- A la plaça del Cóc i organitzat per la Comissió de Festes, **gran festa de Karaoke Festes Majors 2007**, amb la col·laboració de Pub l'Oficina i Intim's Pub.

- - - - -

Notes.- La **Comissió de Festes** fa reserva d'alterar, modificar o suprimir qualsevol acte del present programa.

L'Assemblea Local de la Creu Roja, participa i col·labora amb la seva assistència sanitària en tots els actes on és necessari aquest servei.

Les activitats organitzades per **l'Esplai Xerinola** els dies 23 i 24 a les instal·lacions esportives municipals, aniran adreçades prioritàriament a nens i nenes entre els 3 i 14 anys.

Els dies que se celebrin actes a la plaça del Cóc, es tancarà la circulació rodada abans, per la qual cosa es prega a tothom que se n'estiguin d'aparcar els seus vehicles en aquell indret.

Així mateix es recorda als veïns dels carrers St. Sebastià, Constància, de la Cinta, de l'Àngel, Trav. Devesa, Calderón de la Barca, Trav. de l'Àngel i Migdia, que el dia 21 a les 00,31 h. es farà un bou embolat, i els dies 23, 24, 26, 27, i 28 a les 12,30 h., l'entrada dels bous, circumstància per la qual es prega se n'estiguin d'aparcar-hi els seus vehicles dintre de la zona delimitada per les tanques.

L'accés dels infants i adolescents menors de 14 anys a les curses de braus, queda regulat pel Decret 385/2000, de 5 de desembre, del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, i prohibeix l'entrada a tots aquests que no vagin acompanyats d'una persona major d'edat.

El dia 25 a les 22'- h. tindrà lloc el correfocs en l'itinerari que figura en la programació, circumstància per la qual la Comissió de Festes, demana es prenguin les següents mesures de seguretat: ***abstenir-se d'estacionar vehicles, mantenir portes i finestres tancades, persianes abaixades, aparadors i vidres protegits i tendals recollits, no tenir roba estesa o altres elements com banderes, no col·locar cap element que pugui obstaculitzar el bon desenvolupament de l'actuació o el pas fluid de la gent (testos, taules, cadires, etc.), no llançar aigua fins que no hagi passat la cercavila.***

(*) Els actes que apareixen amb aquesta identificació, compten amb el patrocini de l'Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, parcial o en la seva totalitat

17.4.- Annex IV: Qüestionari realitzat als entrevistats

Dades tècniques

Població de l'entrevista:

Data de l'entrevista: Durada:

Lloc de la trobada i hora:

Telèfon de contacte de la persona o el grup:

Grup de persones que han participat en la mateixa entrevista:

Relació entre els entrevistats:

Dades de l'informant

Nom i Cognoms de la persona entrevistada:

Població de naixement: Data de naixement

Població on es fa l'entrevista:

Anys viscuts en cadascuna de les poblacions:

Relació de la persona entrevistada amb la música (abans i/o ara):

.....

Preguntes sobre l'activitat musical

Ha conegut sempre la banda de música al poble? Si no és així, des de quan n'hi ha o no n'hi ha?:
.....

Algú li ha explicat com es va originar la banda?:

Tenia molts membres?:

Quins instruments recorda que hi haguessin a la banda?:

On assajaven?:

Quins dies de la setmana assajaven? Durant quanta estona?:

Hi havia èpoques de l'any en les que no s'assagés o que s'assagés més? Per què?:

.....

On es feien els concerts?:

Sortien del poble per fer actuacions? On?:

Hi havia trobades de bandes?:

Sap qui era el professor que els ensenyava a tocar l'instrument?:

Era del poble o de fora? Si era de fora, de quin poble?:

Quins instrument ensenyava el mateix professor?:

Els ensenyava solfeig també o directament amb l'instrument? (demanar si hi havia músics que tocaven d'oïda):

Sap quin llibres feien servir?:

S'examinaven al conservatori o a algun lloc?:

Recorda el nom d'algun dels directors de la banda?:

La banda depenia de l'Ajuntament o era una entitat independent?:

Es cobrava per les actuacions de la banda? Quants diners? Amb quina freqüència?

.....

Pensa que des del govern, d'abans o d'ara, tant a nivel local, com provincial o estatal, ha hagut un canvi al llarg del temps en la seva actitud vers l'activitat musical? Per què?:

.....

Quines activitats realitzava la banda al llarg de l'any quan vosté era jove?:

.....

Quina activitat de la banda era la més emblemática per al poble? I per a vosté?:

.....

Quin tipus de música feien?:

Recorda en quina freqüència canviaven de peces?:

Hi havia canvi de repertori depenent de l'acte o el tipus de festes que s'amenitzava?:

.....

Sap quin era el criteri per canviar de peces?:

Hi havia peces que s'interpretaven perquè el públic les demanés? Si és així recorda quines?:

.....

Venien altres bandes al poble? Quines? Qui les contractava (ajuntament o intercanvi entre les bandes)?:

.....

Són diferents de les que realitza ara? Per què?:

Venia gent de fora a sentir la banda? I vostés anaven a altres pobles a sentir les seves bandes?:

.....

Quina era l'actitud de la gent quan la banda tocava (estaven asseguts escoltant, ballant, xerrant...)?:

.....

Quin tipus de públic hi assistia?:
 Què pensa que és el que més ha canviat?:

 Sap si la banda ha tingut èpoques que s'havia desfet? Quines i per què?:

 Si la banda ha desaparegut, sap les raons?:
 Hi havia altres entitats, a part de la banda que fessin música? Quines (membres, instruments, orígens d'aquestes)?:

 Alguna de les entitats esmentades era directament depenent de l'Ajuntament o eren fomentades per grups de gent independent?:
 Quines activitats feien cara el poble?:
 Quin tipus de música feien?:
 Hi havia algun grup que feia música per ballar en directe? Se'n recorda del nom?:

 Era del poble? Si no era així, de quin poble eren?:
 A quina hora era el ball?: On?:
 En quina època venien?:
 Quins instruments tocaven?:
 Quin tipus de música feien (inventades per ells o de grups de moda)?:
 Quin tipus de ball era (lliure, en parelles agafades, només homes)?:
 Recorda el moment en què aquest sistema va canviar? Quan va ser i per què va ser ocasionat?:

